LUMÍR

ČASOPIS
PRO LITERATURU
A UMĚNÍ

ROČNÍK XXXII.
1904.

REDAKTOR VÁCLAV HLADÍK
MAJETNÍK J. OTTO.

SPOLUPRACOVNÍCI:

J. Bandrowski, Jos. Bartoš, Ed. Bém, Alf. Breska, V. Červinka, M. Čtrnáctý, A. B. Dostal, I. Gösch, Jan Havlasa, Ad. Heyduk, M. Jahn, K Jonáš, Ant. Klášterský, Stan. Kovanda, Jar. Kvapil. hr. Frant. Lützow, J. S. Mach. Anna Maria. Vilém Mrštík. K. Mušek. Aug. Eug. Mužík, J. Müldner. K. Novotný, G. Opočenský, J. Opolský. J. Osten. Dr. D. Panýrek. Dr. B. Prusík. J. Rowalski. J. Skála, E. Sokol, F. X. Svoboda. O. Šimek, Fr. Šrámek. R. Těsnohlídek, O. Theer, Ad. Velhartický, L. Veltruský. Jar Vrchlický, Ad. Wenig, Fr. Zvěřina.

 — NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE

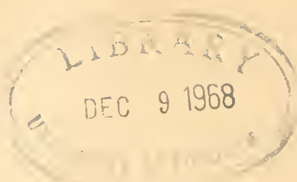

BÁSNĚ PŮVODNÍ.

BÁSNĚ PŘELOŽENÉ.

PŮVODNÍ BELLETRISTICKÁ PROSA A ESSAYE.

PROSA PŘELOŽENÁ.

* * * * * * * * * * * * * *

LITERATURA.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

DIVADLO.

ÚVAHY A ZPRÁVY LITERÁRNÍ, UMĚLECKÉ A ČASOVÉ.

NAŠE GALERIE.

JUBILEA, VZPOMÍNKY A NEKROLOGY.

ZPRÁVY A POZNÁMKY: 72, 132, 216, 396.

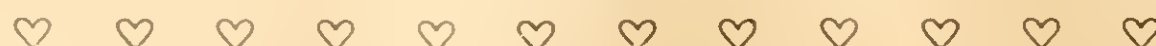

Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. ŘÍJNA 1903. * ČÍSLO 1. *

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

DVA RONDELY.

TO PRCHÁ MLÁDÍ.

To prchá mládí — ve všem ty je zříš:
ve ptačí písni, kterou Vesna ladí
i v divném citu, kterým hořkne číš —
to prchá mládí . . .

V let shonu, která čím dál více pádí,
v žen kráse zrající, jež znal jsi již,
když s dětmi hrávali jste v stromořadí.

V jich smutném úsměvu uhádneš spíš,
jak podjeseně vichr v listí řádí,
ty smějí-li se, nevěř, dobře víš,
to prchá mládí . . .

MÝLKA OSUDU.

Já urážkám jenž zvyk', jenž nedoved' jsem cenit
svou práci, slyším hlas, jak divně k srdci vnik',
zřím Lethe života se kouzlaplně pěnit . . .
já, urážkám jenž zvyk'.

I chvím se v rozpacích a šeptám tiše: dík!
to jistě mýlka jest — tak nemůž' se vše změnit,
však počkej, krásný sen jen trvat bude mžik.

Ať půjde, zahrady chci zatím, divoch zplenit,
tu orchidejí změť, tam ananas a fík,
sta květů, plodů sta . . . jak mohl bych tu lenit,
já, urážkám jenž zvyk'? . . .

DR. HRABĚ LÜTZOW:

SWINBURNE.

— STUDIE. —

Swinburne, jeden z největších básníků anglických — soudím, největší po Shakespearovi — jest, jak se mi zdá, v Čechách málo známý. Přece spisy Swinburneovy — jak prosaické, tak poetické — zasluhovaly by i vážného povšimnutí i u nás.

Chci s nimi krátce seznámiti české čtenáře a chystám se k této práci, ač k ní nemám jiné schopnosti než že od mnohých let — více než je mi příjemno vzpomínati — byl jsem nadšeným milovníkem poesie Swinburneovy. Jest také těžko stručně se vysloviti o četných knihách Swinburneových, neb autorova plodnost jest neobyčejná. Bezpochyby sláva Swinburnea v budoucnosti bude se zakládati na jeho básnické činnosti, ale velkou cenu mají také jeho knihy prosaické — mezi kterými jsou některé studie o Shakespearovi a jiných spisovatelích doby královny Alžběty, a stkvělá studie o Viktoru Hugovi, kteréhož Swinburne je nadšeným ctitelem.

Karel Algernon Swinburne, narozený v Londýně dne 5. dubna 1837 patří, jako Byron a Shelley k šlechtě anglické, od jejíž obyčejných názorů tak velice se odlišovaly náhledy těch tří básníků. Známý znakoslovec anglický Burke píše: »Rodina Swinburneova má jméno od zámku Swinburne v Northumberlandu a od nejstarších času Swinburneové byli ctěni jako feudální šlechticové. Náš básník byl vychován ve velmi slavné kolleji Balliolské v Oxfordu. Při obyčejných zkouškách anglické university Swinburne nebyl šťastný. Říká se, že — ač rozuměl řečtině lépe, než všichni zkoušeči — propadl, protože docela neznal svaté

písmo, kterému nechtěl učiti se, ač, jak známo, Angličané největší váhu na bibli kladou.

Od nejmladších let byl Swinburne básníkem. Sám praví v úvodu k jedné z prvních knih o svých verších:

»The youngest were born for boys pastime«
»The oldest are young«.
(Nejmladší [básně] byly jako zábava hocha.
Nejstarší jsou mladé.)

První kniha Swinburnova vyšla r. 1861 a obsahuje dvě básně »Queen Mother« a »Rosamund«. Kniha ta vyvolala značnou pozornost, ale Swinburne od toho času tak velice ji překonal, že nyni skoro zbytečno o ní se šířiti. Mnohem větší význam má »Atalanta in Calydon«, tragedie modelovaná dle řeckého vzoru, která vyšla roku 1865. Téhož roku Swinburne také vydal velkolepou tragedii »Chastelard«, jež byla s velikým nadšením uvítána a jejíž sláva během doby ještě více vzrostla.

Vynikající kritik anglický nedávno psal, že od doby královny Alžběty — zlaté to doby literatury anglické jazyk anglický má jenom dvě tragedie skutečně veliké a sice »The Cenci« od Shelleya a »Chastelard« od Swinburna. Předmět skvostného toho dramatu jest láska Marie, královny Skotské, k Chastelardovi, básníku a rytíři francouzskému. Chastelard povzbuzen šílenou láskou ke královně, vstoupí do její ložnice a stráž královská se ho zmocní. Jest odsouzen k smrti, ale královna mu milost dává; hned potom Marie, obávajíc se, že ten prostředek bude pro její pověst škodlivý, navštíví Chastelarda v žaláři, chce jej přemluviti, aby vrátil listinu, která obsahuje jeho odpuštění. Ale Chastelard, znaje vrozenou náchylnost k ukrutnosti, kterou měla Marie Stuartova, jak tak mnohé vášnivé ženy — listinu již roztrhl! Mimochodem musím připomenouti, jak úplně Swinburneova Marie Stuartova se liši od sentimentální a šosácké Marie Stuartovy od Schillera. V básni »Adieu à Marie Stuart«, která po konci celé Stuartské trilogie psána byla, Swinburne soudí o královně skotské:

. . . Surely You were something
better
Than innocent.
No maid that strays with
steps unwary
Through snares unseen
But one to live and
die for; Mary,
The Queen.
Forgive then all their
praise, who blot
Your fame with praise
of You . . .
(. . . Jistě byla jsi něco lepšího
než nevinná.
Nebyla's dívkou, která neopatrně stoupá
do osidel neviděných,
nýbrž ženou, pro kterou se musí žíti a
umříti, Marie Královna.
Odpusť chválu všech těch, kteří poskvrnili
Tvoji slávu svojí chválou . . .)

Nejskvostnější část »Chastelarda« je výstup, v kterém hned před smrtí setká se Chastelard s královnou v žaláři svém. Celá řeč Chastelardova zasloužila by, abych ji zde citoval, ale pro nedostatek prostoru, jest mi to nemožno. Cituji tedy jenom několik slov, kterými Chastelard královnu oslovuje:

» . . . My fair love
Kiss me again, God loves You not
the less;
Why should one woman have
all goodly things?
You have all beauty; let
mean women's lips
Be pitiful and speak truth;
They will not be
Such perfect things as Yours.
Be not ashamed
That hands not made
like these, that snare men's souls
Should do men good give
alms, relieve men's pain,
You have the better being
more fair than they,
They are half foul being
rather good than fair;
You are quite fair; to be quite
fair is best . . . «

(. . . Krásná lásko má, polib mě zase. Bůh Tě nemiluje méně.*) Proč by měla jedna žena všechny pěkné věci? Máš celou krásu; ať rty sprostých žen jsou soucitné a mluví pravdu; nebudou tak dokonalé, jako tvoje. Nestyď se, že ruce nestvořené jako tvoje dávají almužny, ulehčí boly lidí. Máš lepší část jsouc krásnějši jich. Jsou napolo odporné, jsouce spíše dobré než krásné. Ty jsi docela krásnou; býti docela krásnou jest nejlepší.«)

Koncem dramatu jest poprava Chastelarda; poslední slova mluvená dvorským úředníkem jsou:

»Make way there for the lord of Bothwell;
room« —
»Place for my lord of Bothwell next the
queen«
»Jděte z cesty pána z Bothwella; dejte místo
pánu z Bothwella blíže královny.«

Těmi slovy naznačil Swinburne úmysl ještě jiné tragedie o královně Skotské psáti a skutečně vydal r. 1874 »Bothwell« a r. 1881 »Mary Stuart a tragedy«, kterou trilogie končí. Práce Swinburnova jest tak rozsáhlá, že mi není možná, zde o všech knihách básníkových se vysloviti. Připomínám jen, že ani »Bothwell« ani »Mary Stu-

*) t. j. protože milovníka Chastelarda prozradila.

art« nesáhají k výši »Chastelarda«. Tragedii »Bothwell« škodí též přílišná rozvleklost.

První kniha, kterou po Chastelardovi Swinburne psal, byly proslulé »Poems and Ballads« (t. j. básně a balady), které vyšly r. 1866. Kniha hned způsobila mnoho diskusí a u mnohých také veliké rozhorlení. Říká se, že Swinburne sám nyní o té knize mluví jako o »pêché de jeunesse«. Není snadno vysloviti se o »Poems and Ballads« a v některých příčinách docela nemožno. Jedno však je jisto, že žádný jiný básník, ani Shakespeare, ani Shelley tak jasně nedokázal, k jaké výšce libozvučnosti možná povznésti jazyk anglický. Nutno na to upozorniti, protože se často za to má, že schází jazyku anglickému harmonie. Některé verše v »Poems and Ballads«, jako nářek nešťastného milovníka v »Triumph of Time«:

I shall never be friend
again with roses . . .
I shall hate sweet music
my whole life long.

(Nikdy více nebudu přítelem růží.
Pro celý život budu sladkou hudbu nenáviděti.)

pronásledují svou sněhou a silou čtenáře jako Wagnerův Leitmotiv.

Jedině básník tak velký, jako je Jar. Vrchlický, dovedl mistrně ztlumočiti kouzlo veršů Swinburneových, z nichž přeložil mnohé otištěné v knize: »Hostem u básníků« neb po časopisech různých.

Nutno připustiti, že veliká většina písní v »Poems and Ballads« urazí mnohé velice ctihodné názory. Mimo noty erotické velmi ovládající, vyslovuje se Swinburne v té knize vůbec jako »un revolté« a směle se prohlašuje nepřítelem ustanoveného křesťanství, což v Anglii je dvojnásobnou odvahou. Uvádím tu jen velkolepou báseň Hymn to Proserpine, která má jako motto »Vicisti Galilaee!« Celá báseň jest oslavou císaře Juliana. Musím již zde podotknouti, že v druhém svazku »Poems and Ballads« — vydaném roku 1878 — básník v písni »The last oracle« vrátí se k témuž předmětu, oslavuje velkého císaře Juliana a lituje nezdaření jeho úmyslů proti křesťanství.

Z mnohých písní milostných, které obsahuje první svazek »Poems and Ballads«, citoval jsem již »Triumph of Time«, ale nemohu opustiti nejslavnější knihu Swinburneovu bez krátké zmínky půvabné básně, které Swinburne dal jméno »An Interlude«, co »schůzkou« (rendez-vous) přeložiti můžeme. Popisuje příjezd ženy milované do lesa a píše:

»Your feet in the full-grown grasses«
»Moved soft as a week wind blows«
»You passed me as April passes«
»With face made out of a rose«.

(Tvoje nohy v dorostlých travách
pohybovaly se, jak věje vítr slabý,
přešla jsi mě jako přejde duben,
s obličejem utvořeným z růže.)

Nikdy snad žádný básník nepoužil alliterace, veliké to okrasy poesie anglické, způsobem tak dokonalým, jak Swinburne v těch verších a nebyl to špatný kritik básnictví anglického, který mi jednou řekl, že verše nahoře citované jsou nejkrasší v jazyku anglickém.

Již připomenul jsem, že »Poems and Ballads« způsobily veliký spor a Swinburne sám jeho se súčastnil brožurou jmenovanou »Notes on Poems and Ballads«, v které svou knihu obhajuje a proti tomu se háji, že měla osobní podklad.

Jako mnozí velicí básníci, jest Swinburne rozhodným radikálem a vyslovil své náhledy v některých básních vyšlých brzo po »Poems and Ballads«. Jsou to »Song of Italy« (báseň o Italii), »Song of two nations« (báseň o dvou národech) a »Songs before Sunrise« (básně před slunce východem). Poukazuji jen k »Songs before Sunrise«, nejcennější to z uvedených sbírek. Kniha věnovaná Mazzinimu vyslovuje horlivou lásku k Italii, tenkrát ještě ne docela sjednocené. Mezi nejvýbornějšími básněmi této knihy jest velkolepá alegorie nazvaná »Super Flumina Babylonis«. Swinburne v nádherných slovech slaví osvobození Italie z její babylonského zajetí. Věru citování hodná jsou slova, v kterých básník popisuje stav Italie před osvobozením:

»And the North was Gethsemane without leaf or bloom«
»A garden sealed«
»And the South was Aceldama for a sanguine fume«
»Hid all the field«.

(A sever byl Gethsemane, bez listů a květů
zapečetěná zahrada,
a jih byl Aceldama, neb krvavý dým
celé pole pokryl.)

Po více jak 30 letech není vše dosti srozumitelné v této knize, jak jistě tenkrát bylo a nebude snad zbytečno připomenouti, že v slovech citovaných básník popisuje rozpor mezi zpátečnickými a utiskujícími vládami severní Italie a mnohem ukrutnější a krvavější vládou neapolskou v jihu poloostrova. Myslím, že již ten krátký citát dokazuje, jak mistrovským způsobem v té básni Swinburne užívá terminologie biblické.

Jiná báseň v téže knize byla příčinou mnohých pohoršení, neboť ač nemožno nectíti velkolepé tyto verše, doznati nutno, že mnohé musily pobouřiti. Jest to »Before a Crucifix« (před obrazem kříže). Skoro fanatická nenávist proti křesťanství, která již v básni o císaři Julianovi se objevila, zde dosahuje vrcholu. Známá novinářka Marie Corelli — ostatně osobní nepřítelkyně Swinburnova — psala udavačským tónem v novele »The

Sorrows of Satan«, jak to možno, že v zemi nazvané křesťanské, tak ošklivá rouhání jako »Before a Crucifix« volně mezi lidmi se rozšiřují bez žádné výčitky od těch, kdož stojí v čele literatury anglické.

V letech po vydání »Songs before Sunrise« zanášel se Swinburne tragediemi »Bothwell« a »Mary Stuart«, které již připomenul jsem, a některé prosaické dílo také patří k tomu období. V roku 1875 vydal básník tragedii »Erechteus«, která jak »Atalanta« měla řecký předmět. Jedná o pověsti, že Chtonia, dcera Erechtea, krále Athénského, svůj život pro vlast obětovala, protože věštba prohlašovala, že jenom dobrovolnou smrtí nevinné panny možno Athény spasiti od thráckých útočníků. Tragedii »Erechteus« nemožno srovnati s »Chastelardem« a zdá se mi, že jest také slabší než »Atalanta«.

Mohu upozorniti jen na některé z mnohých knih Swinburneových, zejména však druhý svazek »Poems and Ballads« vydaný roku 1878 nelze přejíti mlčením. Nalézá se v něm velkolepá báseň »The last Oracle«. V téže knize jest také nádherná báseň »A Forsaken Garden« (Opuštěná zahrada). Známý kritik Wratislav — Angličan českého původu — popisuje tu báseň jako jednu z nejvýbornějších celého díla Swinburneova, a mluví o »kadenci těch deseti božských stancí«*) a o jejich nevyrovnatelném »kouzelnictví a hudbě«.**) Zde ještě více než kdekoli jinde skoro znemožněna je úloha překladatelova; přece pokouším se prosou jen podati jednu z těch stancí. Jak jméno básně jeví, jest její thema opuštěná zahrada, ve které obraznost básníka si představuje lidi, kteří před mnoha lety tam chodili a tam milovali.

V stanci, kterou cituji, líčí Swinburne rozhovory milovníků, kteří nyní opuštěnou zahradu navštěvovali:

Heart handfast in heart as they
stood »Look thither«
Did he whisper? »look forth
from the flowers to the sea;«
For the foam-flowers endure
where the rose-blossoms wither
An men that love lightly
may die — but we?
And the same wind sang,
and the same waves whitened
And or ever the gardens last
petals were shed
In the lips that had whispered,
the eyes that had lightened
Love was dead «

(Srdce k srdci, držíce se za ruce, jak stávali »tam«. Pošeptal-li: »dívej se od květin až k moři«; neb kvítky-pěny trvají i když květy růží hynou, a člověk, který miluje, lehce snad zemře — ale my? A týž vítr pěl a tytéž vlny valily se, a již dříve než poslední květové lístky padly, na rtech, které druhdy pošeptaly, v očích, které druhdy svítily,
Láska mrtva byla.)

Mezi jinými básněmi této neocenitelné knihy je pěkná balada o »François Villonovi«, kterého jmenuje básník »our, sad, bad, glad, mad brother« t. j. smutný, špatný, veselý, šílený bratr náš a některé výtečné překlady básní Villonových.

Jak již řečeno, docela nemožno krátkými slovy celou práci Swinburneovou vystihnouti a pouhé vyjmenování knih nemělo by smyslu. Ještě musím zmíniti se o básni »Tristan of Lyonesse« vydané roku 1882. Skoro nikdy než snad ve velkolepé opeře Wagnerově nejedná se o staré pověsti o Tristanovi a Isoldě způsobem tak mistrovským jako v básni Swinburneově, jež je mnohem krásnější než lépe známá báseň Tennysona »The Last Tournament«, v kteréž předmětem je také legenda Tristanova. V posledních létech Swinburne churavěl, ale nyní zdraví básníka již se polepšilo. Poslední tragedie »Rosamund Queen of the Lombards« vydaná roku 1899 ukazuje, že ještě máme naději očekávati od Swinburnea nová výborná díla. —

V Žampachu, dne 6. září 1903.

*) »The cadence of these ten divine stanzas.«
**) »Their incommunicable magic and music.«

Jan Opolský:

VEČERNÍ LESY.

Den dokonal a utichali drozdi,
byl zbaven dobra volný, širý svět,
jak chodce krok, jenž v klášteře se spozdi,
by rozléhal se táhle naposled.

Hvozd nedal dechu. Z únavy či z žele
strom stromu cizí chmuřil se a spal.
Takovou žádost, živ být bez přítele
na věčné časy, les ten vzbuzoval.

Takou pak lítost z osamění svého,
z něhož by vzešly muky blažené,
tajenou hořkost toho pocestného,
kterého každý z prahu zažene.

V. Mrštik:

FRAGMENTY.

z knihy Zlatá nit

VZPOMÍNÁNÍ.

Ve vzpomínkách každý člověk stává se básníkem.

Proto jsou tak milí lidé, kteří v hovoru uchvátiti se dají svou i cizí vzpomínkou . . . Krásně se v ní myslí, krásně se v ní žije a kdo vzpomíná, ctí svou čistou minulost, ctí a miluje i toho, kdo ve vzpomínky s ním je zavinut. Duše plna je jich, jak úl je plný včel. A jen trochu-li slunce zasvitne, rozlétnou se včely, jaro je v srdci, medu plna ústa, v očích zář. A krásný je člověk ve vzpomínání. Tělo mizí a jen srdce přetéká. Kvete duše, i krev se čistí v kouzlu vzpomínek a hřích bývá krásný, jakoby nebyl ani hříchem, jen jednou z nezapomenutelných radostí. Ne políbení Markétky s Faustem, ale první polibek Evy, hýřivý okamžik Nymf.

VEČER.

Když jsme tak seděli jednou v přítmí před společným nám okénkem, v tichu černé hodinky, »slavily« venku zvony.

Nedalo mi, abych nevyšel.

Bože milý!

Jaký to byl hlas!

Těch zvonů nad vesmírem znělo na tisíc a ty tisíce a tisíce jakoby hrana zvonily někomu, kdo skryt tu dřímal pod bílou peřinou zimy.

A všude ticho jako na svatém poli.

Jakoby ani života nebylo a jen smrt.

Bíle pokrytými stromy pomžikovala okénka z chalup — tam jedno, tam dvě, z chaloupky shora, z chaloupky zdola a v kostele lampy věčná zář.

Krásně bývá v zimě, ale smutno až k zalknutí, když na večer tak chaloupky žlutě svítí nad bílou zeminou, s věže večerních se lije zvonů hlas a v jejich naříkání kostelem se třese Boží zář.

NOC.

Kdysi soužila nás starost o vzdálené, v nemoci a hoři sklíčené za dne i v snách.

Hrozné to byly chvíle . . .

Už ležel každý na svém, otec také ulehal, a v tom někdo »buch, buch« na dvéře.

Otec vešel do síně.

My oba vychýlíme se z lůžka: »Kdo je to tak pozdě?«

A jakoby břitvou o srdce zavadil, ani jsme nedýchali, jen otec v síni ptal se: Kdo je to?«

Mužský čísi hlas.

»Nu, kdo je to?«

A zas »buch, buch, buch« na dvéře. »Otevřete!

Otec vrátil se, že neví, kdo to je.

Ustrojil se a šel otevřít.

Co jsme v tu chvíli zažili!

Tak pozdě večer kdysi přinesli telegram: bratr leží v krvi.

A také tak bouchali na dvéře a křičel neznámý hlas: »Otevřete!« —

Seběhli jsme s lůžka a v tom už otec vchází se zdejším starostou.

Kdosi prý mu nadal do »škaredéch sviň« a on sám teď podnapilý přišel na poradu: »co s tém má dělat?«

Hory nám padaly s prsou.

»Jářku, ale co!« zasmáli jsme se oba a tak nám bylo teploučko . . .

Když jsme zas ulehli, srdce jako kladivo tlouklo a nebylo je možno utišit.

Usnuli jsme až bůhví kdy . . .

HODY.

Stál jsem tak před domem a díval se na točící se párky kolem máje.

Stmívalo se už. Soumrak pohltil všechny tmavější barvy a zbývaly už jen živé a bílé. Jak andělé přenášely se vzduchem bíle oblečené galanky a čisté rukávce chlapců svítily tmou jak obláčky ztrácející se v hloub. Tak tak že ještě z přítmí na pokraji kola švihnul sebou fěrtoušek zelený, převrátila se a červená jak plamen šlohnula sebou vlající suknička.

Tu jde kolem dědoušek starý a sešlý a také se dívá.

Přešel a obrátil se.

Ke mně:

»Na tož, jak se jim to líbí?«

»Krásné.«

»Je to pěkný!« přichválil si sám svou dědinu stařeček. »Jak na kraju v ráji. Pravda?«

A odešel zas, poeta starý a snivý, jemuž tanec bílých děvčat vyloudil obraz radování nebešťanů na pokraji v nebesích . . .

A tak malým a neschopným se mi pojednou zdálo všechno »krásné« umění, které ani sprchou slov nedovede říci tolik, co plesnivý ten stařec jediným otevřením bezzubých svých úst.

JAROSLAV KVAPIL:

ČERVENEC.

Ó srdce, nádherné srdce, můj vládce prokletý,
má pýcho, někdejší slávo, ó jsi to ještě ty?

A jsi-li podnes to vskutku, můj krásný tyrane,
ó srdce, nešťastné srdce, co z tebe zůstane?

Můj slavný vítězi v bojích, kde všechno vzdali ti,
kdo všechna vítězství tvoje moh' rázem popříti?

A v této odvážné bitce, kde všeho pozbudem,
ó co tě dovedlo ztišit a smířit s osudem?

Máš pořád překotnou vášeň a bázně pramálo,
vždyť méně krve dnes nemáš, než jindy's mívalo,

vždyť ještě záchvaty míváš, jež tebe pustoší,
vždyť ještě dovedeš trpět a třeštit rozkoší —

nač náhle pokora tvoje, nač radost z bolesti,
když možno vykřiknout ještě a rudě vykvésti?

Už venku červenec hýří, plá světly rudými —
ó srdce, zpozdilé srdce, nač čekáš, řekni mi?

Jsou tytam slavičí noci a toulky do dálek,
jsou tytam sasanky dubna a týdny fijalek,

i květen šeříků minul, jsou vůně rozváty,
v dech žhavých červnových nocí už sprchly akáty.

zdroj přestal ve trávě zpívat, a praží výsluní,
i pyšné pivoňky zvadly, ty kněžny bez vůní —

je doba královských růží, jež vášeň rozvíjí,
je doba omamných vůní, je měsíc lilijí.

Dnes ještě zvítězit můžeš — až dnešek pomine,
byť byly tisíce zítřků, už nikdy, nikdy ne!

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

I.

Na stole, po divanu i na podlaze bylo plno papírů, roztrhaných dopisů, zmuchlaných obálek. Zásuvky psacího stolku a vykládaného, staromodního etažéru zotvírány.

Několik fotografií bylo pohozeno mezi dopisy a v lakované, čínské schránce bylo vidět zmuchlané stužky, uschlé kytičky, ano i nedokouřená cigaretta ležela již dávno na povrchu, jakož i staré jízdní lístky železniční z jakýchsi dřívějších cest

Relikvie . . .

»S bohem mládí!« zamručel Valentin několikráte s posměchem i zádumčivostí.

Rozhlédl se po pokoji. Zrůžovělé paprsky zapadajícího slunce, jež před chvílí oživily květiny v oknech i předměty na jedné straně pokoje, zbledly, mizely a váhavé, matné, soumračné stíny objevovaly se ve velkém zrcadle.

Elegantní a prostý komfort činil pokoj útulným. Nebylo tu přepychu, ale mnoho koketnosti. Koberce pokrývaly podlahu měkce a bohatě. Křehký, titěrný nábytek moderního stylu tvořil u okna něžné zákoutí plné bibelotů a drobností, jehož vážnějším kontrastem na druhé straně byla empirová etažéra, široký divan, nízká, kožená lenoška a pianino. Mnoho polštářů hedvábím potažených, vyšívaných, křiklavých, pestrých a hebkých povalovalo se všude, po divanu, křesle, židlích i na podlaze. Všelijaké látky vyšívané, krajkové, exotické i slovácké plachetky splývaly všude, kde se daly navěsiti. A za vysokým paravanem žaponským bylo skryto nízké široké lůžko s pokrývkou a polštáři rudými, tmavými krajkami vroubenými. V koutě rozvírala mocná palma své listy, jako otroci držící vějíře nad lůžkem sultánovy favoritky.

Valentinův pohled utkvěl ve fotografiích nejrůznějšího formátu, stojících na římsách pohovky, na stolku, visících na stěně i na pastelovém portretu nad lůžkem. Ze všech rámců vyhlížely velké, smělé oči z něžného obličeje mladistvé blondýnky, jež byla vyobrazena v různých kostýmech divadelních.

»S bohem . . . Jiřino!« zašeptal, ale bez posměchu.

Zaklepání.

Vešla obstarožná žena. Domovnice. Na její tváři kypré neuhaslo ještě vzplanutí radosti, s jakou velmi bouřlivě uvítala příchod Valentinův po tak dlouhé době.

Prosila za odpuštění, že obtěžuje, ale nemohla se dočkati rozkazů pánových. Panečku, je to již přes rok, co byt zavřen! Měla to melu s uklizením, když včera dostala telegram.

»Na kolik hodin mám objednat večeři? Od Prause nebo od Gráfa? Až po divadle? Vína je ještě několik lahví. Mám dát něco do ledu?« hovořila překotně a bez oddechu.

Poslouchal ji zamračeně. Mačkal zlobně nějaký dopis.

Cosi mu stahovalo obočí. Okamžik dávných dojmů vdechl mu do skrání žhavě a vonně vzpomínku rozkoše a štěstí.

»Mám snad též zatopit?«

»Ne nic . . . nepotřebuji . . . ale ano, zatopte, hodně zatopte!«

Vyvalila na něj oči. Hned jak přijel, vyskočil z fiakru a hnal se do domu, zdál se jí jako vyměněný. Co se s ním děje?

Její udivený pohled vyjádřil bezměrnou zvědavost této otázky.

Usmál se trochu zlomyslně.

»Milá paní . . .« nikdy si nemohl vzpomenout na její jméno, v tom se nezměnil, »dnes jsem tu naposled. Dal jsem výpověď. Vystěhujeme ty krámy,« a okázal kolem sebe.

Vykřikla úžasem. Jméno nějakého svatého a řízné zaklení v harmonickém souladu splynulo s jejích tučných rtů.

»Snad se nebude milostpán ženit?«

Teď zase on, jakoby do něj hrom udeřil.

»Co pak vy víte?«

»Nic . . . co bych mohla vědět. Tak mne to napadlo.«

Čertova ženská! Jeho úžas mohl lichotit jejímu důvtipu. Zasmál se krátce.

»Uhodla jste, matko!«

»Ježíš Marja,« přicházela do extase dobrá žena . . . »tedy se slečna dočkala toho štěstí . . .«

Valentin odhodil zmuchlaný papír a prudce se obrátil.

»Prosím vás, zatopte,« velel úsečně a podrážděně.

Dobrá žena pochopila, že její druhá rána netrefila do černého, ale byla spokojena, že se dověděla tolik. Bude se ženit a s Jiřinou je konec. Proto přes rok bůh ví kde se toulal. A rychle, rozjařeně odkvapila.

Bylo mu velmi smutně, neboť vzpomínal na velmi krásné chvíle.

Vrátil se do těchto míst, aby se s nimi navždy rozloučil. Poslední den před svou svatbou navštívil malý byt, v kterém prožil tři nejšťastnější leta.

Na pianinu ležela ještě uschlá kytička růží, zachovaná šetrností moudré domovnice. Pod psací podložkou na stole našel načmárané číslice jakéhosi projektu, črtaného ve chvíli netrpělivého očekávání. Uschlá kytička vyvolala mu jasnou představu podlouhlé ruky v bílé rukavičce, odkládající růže a sáhající ke klobouku, shrnující závoj se zlatých vlasů. Počmáraný papír připomněl mu mnohé plány a boje.

Zamyšleně pohlížel před sebe, do okna, za jehož květináči kývaly podzimním větrem pohazované větve stromořadí tiché Hálkovy ulice.

Vzpomínal na nedělní odpoledne, která byla tak rozkošná v ospalé nudě vinohradské siesty. Z přízemí slyšeli horoucně trilkujícího kanára v kleci vyvěšené z truhlářské dílny svátečně stichlé. Odkudsi z dálky ze dvora zazníval zpěv děvčat a odjinud se táhly dlouhé skřípavé, neumělé tóny houslí, a piano ovšem též klinkalo z otevřených oken. Bylo to vše tak mdle radostné a hloupoučké, všední, ale jejich pokoj plný květin a jemných, svěžích vůní skrýval v sobě nejvyšší opojení, zapomenouti všeho malého, nízkého, všedního a špinavého v té triumfální nádheře dvou milujících mladých bytostí . . .

Vzduch ještě voněl její krásou, vše mu připomínalo ji, její pohyby, záři jejích očí, obrysy jejího těla.

Nevšiml si ani, že domovnice již rozdělala oheň a odešla opatrně, změřivši jej pohledem stejně udiveným, nechápajícím jako soucitným.

Setmělo se úplně.

Vyrušil se prudce ze svého trudného vzpomínání. Rozsvítil lampu vysokou, bronzovou, stojící u divanu, i lampu na psacím stole a svíčky u pianina.

Růžové světlo unyle zářilo s vysoké lampy a splývalo s intimním jasem druhé lampy i s plápolem svíček.

Vše bylo připraveno.

Teď jen zahrčet měl vůz před domem . . . chvilka . . . hbité kroky, šelest sukní . . . a již pomalu se rozvírají dvéře, skok, zvolání, horký, vášnivý polibek!

Tak přicházela unavena a veselá i hladová po představení, s líčidlem často jen halabala setřeným, zanechávajícím umělé zruměnění v chřípí nosu, na rtech, tušový nádech pod očima. Někdy si nechala kostým a z dlouhého pláště vyskočila zářivá, lesklá, stkvělá jako motýl z kukly.

Zachvěl se těmi vzpomínkami. Vyskočil a několikráte přešel po pokoji. Eh co! Dobrodružství, krásné zajisté, ale přece jen episoda v životě.

Byla to láska?

Zarazil se — — —

Hm . . .

Byla to vůbec láska??

Nedovedl odpověděti. Ona byla tak rozkošně, oddaně, kapriciosně zamilována, on byl tak vášnivě a něžně zamilován . . .

Ale byla to láska???

Hm . . .

Miloval několik žen. Vždy něžně, vášnivě, divoce, někdy bláznivě, ano i žárlivě, a vždy po těch sopečných výbuších následovalo sladké prázdno krásných vzpomínek. Na úpatí vroucího krateru, jímž bylo jeho srdce, rostly čarovné zahrady těch vzpomínek . . .

Ale zdálo se mu, že květy lásky nikdy nevypučely v těch záhonech vášně, hříchu, touhy . . .

Pokrač.

NAŠE GALERIE.

HRABĚ FRANTIŠEK LÜTZOW.

Bylo nás několik kolem malého stolku v jídelně elegantního klubu v ulici Volney v Paříži. Veselý hlas, živé posunky André Chéradama, plavého Normanda s temperamentem Gaskoňce, ovládaly náš kroužek, jehož středem byl vzácný host z Londýna. Náš host mluvil s Chéradamem o panslavismu, s Charles Normandem o archeologii, se mnou o básnících z revue »Mercure de France«, a byl pokládán jedním za rakouského diplomata, druhým za anglického lorda, třetím za historika

a učence a všemi byl obdivován pro všestrannou svou vzdělanost a příjemnou duchaplnost své konversace. Vzácným tímto hostem byl dr. František hrabě Lützow!

V kuřáckém saloně klubovním prodloužily se do noci naše pestré dialogy, těkavě přelétající z politiky do filosofie, od starých památek k modernímu umění, dialogy jiskřící vtipem a vzdělaností, hluboké a lehkomyslné, jemné a pobuřující, které můžete zažít jen v ovzduší superiorní kultury a velkého světa.

Od té doby sešel jsem se častěji s hrabětem Lützowem a v jeho zámku na Žampachu ve společnosti rozkošně kosmopolitní našel jsem opět krásu a labužnictví esthetických, filosofických a světáckých causerií a dialogů, které mi byly největším půvabem jistých intellektuelních kroužků, salonů, atelierů v Paříži.

Hrabě František Lützow, jehož portrétem zahajujeme galerii »Lumíra«, je znám svou činností literární a vědeckou, je populární i svým vlastenectvím a svými pokrokovými názory, a nebudu se zde šířiti o datech a faktech jeho biografie. Jeho největší díla jsou historie Čech »Bohemia, an historical sketch«, »A History of Bohemian Literature«, překlad Komenského »Labyrintu světa«, a obrazy historie a krás Prahy: »The Story of Prague«, dále četné články politické, literární, historické, hlavně české otázce věnované v různých revuích anglických. Vykonal nesmírně mnoho pro poznání českého národa a musíme být svrchovaně povděčni za jeho snahu, zainteressovati Anglii pro věc českého národa.

Hrabě Lützow patří mezi nejzajímavější muže naší vlasti. Není pouze učeným historikem, jenž vnikl hluboce do minulosti našeho národa, je též umělcem, poetou, myslitelem nejmodernějšího rázu.

Po únavě archivů, kde pročítá hravě staré traktáty, probírá se v pergamenech, sbírá historické a theologické dokumenty pro nové své dílo anglické o Husovi, obrací se k poesii Swinburna nebo Baudelaira, čte filosofii moudrého a vznešeného Juliana Apostaty v řeckém originále snad tak lehce jako Nietzscheho a Gobineaua, a po Pavlovi Skálovi ze Zhoře nebo Balbinovi sáhne k Stendhalovi, o němž chystá se vydati větší essay.

Nejvlastenečtější a nejliberálnější tento český aristokrat, jehož rod je původu severoněmeckého a souvisí s prastarým rodem italským, žije od mládí v cizině. Vychování má anglické, po dlouhá léta žil jako diplomat v Římě, v Haagu. Několik let věnoval sterilní působnosti ve vídeňském parlamentu, kde manifestoval vždy své rozhodné smýšlení české a od té doby, co vzdal se diplomacie, asi po dvacet let žije v Londýně a na svém statku v Žampachu.

Anglický život, robustní, mocný a podnikavý, anglická společnost, tak inteligentní a originální, vlast největší ideové hybnosti a plodnosti, nejširšího liberalismu, získaly si cele hraběte Lützowa, jenž v Londýně svůj palác učinil střediskem nejbrillantnější společnosti aristokratické, politické, literární a umělecké. Hraběnka Anna Lützowová, rozená baronka Bornemannová, jež byla vychována v Paříži a v Londýně, způsobila svým půvabem, espritem a svou distingovanou roztomilostí, že její salony patří k nejhledanějším v Londýně, a její hudební a umělecké slavnosti s Melbou Paderewskim, Sarou Bernhardtovou, Bartetovou

Ellou Správkovou, Ondříčkem, Kubelíkem, Kociánem na programu patří k událostem sezony. Pro idey a snahy svého chotě má upřímné porozumění a ovzduší svého londýnského urozeného a uměleckého millieu přenáší i na krásný zámek Žampach.

V letních měsících sídlí hrabě Lützow na Žampachu uprostřed malebné a smavé krajiny orlické a shromažďuje tu zajímavou společnost mezinárodní, literární, šlechtickou, uměleckou. Život zámecký na Žampachu má sice ráz kosmopolitní, ale styl anglický. Celý den volnost, každý se zabývá svými zábavami a záležitostmi, společnost se shromažďuje libovolně, kromě hodin určených jídelně, v knihovně neb v parku, oddává se hrám, honbám, společným procházkám, nebo práci, jen večer patří požadavkům salonní etikety.

Hrabě Lützow nedává se rušiti z hodin věnovaných práci. Od 7 hodin bývá ve své pracovně, kde kolik hodin každodenně věnuje svým rukopisům, studiím, lekturám. Jeho bohatá knihovna obsahuje vybranou snůšku historie, filosofie, poesie a literatury staré i moderní, anglické, francouzské, české, německé, italské. Nyní pracuje hrabě František Lützow na pořádání materiálu k Husovi, připravuje řadu přednášek z české historie pro universitu Oxfordskou a píše studii o svém zamilovaném Stendhalovi.

Hrabě Lützow je již od dávna přítelem a ctitelem největšího moderního básníka anglického Swinburna. Jeho revoluční a rouhavý vzlet a opojná, erotická hudba jeho veršu jsou mu drahými, staví je vysoko nad šosáckou a pruderní poesii Tennysonovu. Chtěl vysloviti Swinburnovi svou sympatii v pojednání vážném a srdečném, věnovaném »Lumíru«, kde bohdá častěji naši čtenáři setkají se s pracemi hraběte Lützowa.

Václav Hladík.

E. Sokol:

SLUNCE.

»Myslím, se již neuvidíme, Tončo.«

»Kdož ví; snad —«

»Ah, kdež! Zapadneš kdesi na své Moravě, památky po tobě nebude, a já? Kam se dostanu ze Šumavy?«

Zmlkly v nádražním horkém ruchu, uhýbajíce spěchajícím shlukům. Rozčilené hlasy a pohyby vtíraly se jim do duše, jež zcela jiným byly plny. Nemohly se ubránit, nemohly lhostejně pustit mimo sebe dráždivě dotěrný život a usmály se pak, když vyklouzla jim oběma mrzutá fráze zbytečná a nechtěná. Ztichly zase; nedovedly se jaksi vnutit v náladu tesklivého loučení na vždy, na vždy po roce tak mile prožitém, ač jim bylo teskno.

»Piš mi, ano?«

»Nač to?« — mávla Tonča rukou — »co se dá povědít v psaní? A když se nebudeme dlouho vidět, myslíš, že budou dopisy upřímné? Nebývá tak.«

»Vím.« Zarděla se nevolně; věděla, jak málo si cení Tonča takových zvyklostí.

»Víš co? Jsme obě z lesa. Vzpomeň si na mě vždy v lese, já také vzpomenu.«

»To ano, jistě budeme cítit, co všechno bychom si chtěly říci.« A zase se zapálila, prořeknuvši se hloub, než se jí v takovém halase cizím zdálo vhodno.

A Tonča pohlédla na ni trochu zdivena a netrpělivě se obrátila po svém vlaku. Stanul právě za nimi; do všech vagonů tlačili se již lidé.

»Tím pojedu; podívej se, jak funí. Pojď se mnou k vozu.«

Karla si vzdychla trochu, když se vracely po perroně. »Jak spěchá, připadlo jí, jako by se mne zbavit chtěla. Proč? Ah ano, jede domů, a já jsem jen tak známá. Nemluvila již o sobě; pomohla jí kupé vyhledat, podala jí drobnosti jakési, ruku jí stiskla a tiše řekla: »S Bohem!« Bylo jí do pláče.

Tonča rázně sebou potrhla a vkročila. U okna bylo prázdno. Vyhodila svoje věci do sítě a oddechla si, když spustila ruce. Tedy již může jet. V tom si vzpomněla na Karliny oči modré, jimiž se loučila, a bylo jí najednou smutno, vyčítavě smutno, že tolik spěchala od ní. Vyhnula se z okna. »Karlušo!« řekla prosebně a podávala jí ruku. »Karlušo. Bože, pojedu již, a ještě jsem ti toho chtěla povědít —«

»Vidíš, až na poslední chvilku.«

»Karličko, vzpomínej — a víš — budu ti přece psát.«

»Ano, Tončo, a brzo, však —«

Vlak se pohnul.

»Karlušo.«

»S Bohem — a prosím tě — Toničko —«

Zastavila se zadýchána, hledíc do rychle vzdalujících se očí, z nichž, zdálo se jí, že slza zasvitla. Chtělo se jí rozpjat náruč za ní, rozběhnout se, rozletět — a hluk vetřel se jí dotěrně ve vzrušení. Plaše se rozhlédla, schoulila se před několika zraky a rychle odcházela všecka zruměněná, jakoby přistižena byla se srdcem svým v ruce.

Vlak vyřítil se duněvě z klenby, rozhodil údery v široko, až pohluchly a zprázdněly, prosmyknul se špinavými zdmi do rozlehlých plání sálajících horkem nejprudšího léta. Tonča ještě

dlouho se dívala, jak kmitají se domy rychleji a rychleji, jak ustupují vzad a splývají v černou, dýmavou massu, z níž bleskly chvílemi odrazy slunce o věže a zlacené kupole, neuvědomovala si však všeho toho. Praha zapadala, snad navždy, jak si stokrát říkala již celičký měsíc, a teď jí neviděla, neloučila se s ní, myslila jen na plavou Karlu, měkkou a plachou. Tak se rozešly, ani si nevypověděly všeho, lhostejně.

»V poslední chvíli jsem jí řekla drsnou filosofii na místo vřelých slov. Proč? Co s ní? Hlupota taková, do níž jsem vžilá — ale ne, nemyslila jsem, posedla mě touha, být již doma v lese, nemít nikoho kolem sebe jen — ublížila jsem jí, Karlušce malé.«

Usmála se mimoděk.

»Vida, malá jí říkám, a je jí víc než mně. No, je, je, i kdyby byla ještě větší, malá je, taková malučičká, no. Jak se hladívaly ty její dlouhé vlásky a kyprá ramínka, když si zívla večer před zrcadlem pohazujíc hlavou; a což, když se přitulila pod peřinou, taková kulaťoučká, a šeptala hned snivě oddaně a hned zas v smíchu dibličím.

Zaklonila se a vzpomínala na celý rok, co žily spolu v zapadlé světnici až kdesi pod střechou. Mimoděk zářily sny její odleskem zbělelých obilím niv, zelených pruhů travnatých a koupaly se v světle a teple štěstí právě zmizelého.

Náhodou se sešly. Bože, jaké to bylo tenkrát divné, když se dívaly ponejprv na sebe, pátravě a úkradkem, a když si myslily takové divné věci, jakých ani nechtěly, jež ale přišly samy. Večer se již sebe nebály — a druhého dne již hladila v klíně Karlinu hlavu; zpovídaly se. Ano, když byla taková milá.

»Proč se musejí lidé loučit? Proč se nemohou aspoň duše odtrhnout místu, aby se setkaly a prolnuly na chvíli? Či je snad možno, jak Karla pravila, že vzpomenou-li na sebe, že duši budou cítit? A — snění!«

Pohodila rameny, chtějíc je střást, a zatím cítila touhu v sobě, aby její filosofie skutečnosti byla klamnou, aby sny mohly být pravdou, velkou, život plnicí pravdou. Rozdvojena, neklidna opřela se v koutek a hledala v prázdnotě. Dvakrát se potkala s ostrýma očima protějšku a nemile dotčena odvrátila se, aniž věděla proč. Teprve podruhé se přistihla, že uhýbá něčemu nepříjemnému tam v druhém koutě. Vzdorně zaměřila na matronu, aby donutila oči její k ústupu. Ale kol těch sběhlo se několik vrásek, změkčilo jejich výraz; a všecka tvář zpřívětivěla.

»Daleko, slečno? smím-li se ptát?«

»Mluvit se jí chce. Bože, také jsem se nemusila dívat na ni, mohla jsem mít pokoj.« Pomalu sjela pohledem na její ruce a chladně odpověděla: »Ano, daleko.« Jen kdyby chtěla přestat, myslila současně a unaveně opřela hlavu do okna.

»Z Prahy? Není-li pravda?« Matrona se rozhovořila, přisedla blíž a nepovolila již. Celou hodinu proudila slova její, otázka za otázkou a nekonečná řada důvěrných sdělení rodinných.

Tonča měla hlavu pustou, když osaměla zas. Myšlenky nemohla uchopit, aby se zabrala jinam, stále jí bzučela jakás věta nesmyslná v uších, kterou mimoděk vytrhla a nad jejíž smyslem se zahloubávala, když povolila vůle její.

Mrzuta vyklonila hlavu z okna a dychtivě se bořila do prudkého větru vlakového, dávajíc si čechrat vlasy, oči přivírat i dech zarážet. Byla ráda, že vyvanula jím minulá hodina z nitra. Zadívala se do pahorků chudými lesy stísněných a opíjela se prudkým kmitem jejich kmenů, když vběhli do některého, radostně zapadala do temných uliček pod korunami oddychujicími silnou teplou vůní. Kdyby tak byla již blízko svých lesů! Kde asi je nyní? V dálce uviděla mrak kouře a podle času čítala, že by mohla být při Jihlavě. Byla. Radostí si poskočila, sundala všecko a přichystala, jen jen vyskočit a běžet. Dlouho trvalo ještě, než zmizela Jihlava zase na druhé straně obzoru. Nedočkavostí se až třásla, když vyjížděli k poslední stanici, kde měla přesednout na pobočku již docela domů. Chvíli vystávala venku nad schodky, couvajíc, kdykoliv zarachotila kola kol domku či pod mostem nějakým. Pak přeběhla čekárnou k pokladně a rychle dala se vsunout do prázdného vozu. Spokojeně si oddechla jako tam v Praze a s úsměvem prohlížela si tetku s kupou dětí, jež z plných zdravých plic se s nimi vadila. »Proč se jen vadí? Vždyť je pěkně, oh tak pěkně venku — a jedou jistě domů. Ale ať se vadí, však z toho pršet nebude.«

Pomalu hrkal a supal vlak s kopce do kopce, míjeje bílé dědiny i město a dychavičně ustával v malých nádražích na dlouhou chvíli, než se zas rozhoupal dále. Tonča posedět nemohla. Od okna k oknu přecházela, minuty počítala, vyhlížela známé výhledy na zatáčkách a mrzela se na každého, kdo otálel bystřeji poskočit k vozu.

Konečně. Zelení zarostlá budova a před ní, ano tatínek v šerém šedozeleném kabátě, tatínek. Zdaleka se vyhnula a kývala, pak padla mu z vozu do náručí, až na chvilku dechu pozbyla.

»Co maminka?«

»Pojď, na voze ti všecko dopovím. Čeká již.«

Zasmála se do prázdna, přívětivě pohladila líný vlak očima a mimoděk si poskočila za otcem, jenž pozdravoval do dálky přednostu.

»A, Jakub nás poveze. Jak jste se měl pořád?«

»I dobře, slečinko, a špatně taky, jak Pámbu dal. A nic jste se nezměnila v té Praze; to bude mít paní lesňová radost.«

Pokrač.

FEUILLETON.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Výročí smrti Turgeněvovy. — Pomník Kotljarevského. — Album Tolstého.)

Dvacátý výroční den smrti Ivana Ser. Turgeněva (1818—1883), připadnuvší na den 4. září, zapadl dosti hluše v literárním světě ruském. Hrstka článků vzpomínkových nepřinesla nic nového ani podstatného k ocenění »jemného západníka«, jehož jméno snad proto tak obvykle bývá spínáno se jmény Dostojevského a Lva Tolstého v zářivou trojici představitelů nové školy, že dílo jeho velmi málo má společného s dílem jejich. Jenom v rodišti Turgeněvově — v Orelu — výroční den jeho úmrtí významněji oslaven. Orlovská »městská komisse pro národní vzdělání« usnesla se pořídití pamětní desku na dům, v němž Turgeněv žil, ulici dotyčnou, dosud Borysoglěbskou zvanou, překřtili na ulici Turgeněvskou; uspořádána slavnostní panychida, lidové přednášky na různých místech, slavnosti pro školní mládež, spojené s divadelním představením — obvyklý aparát, který tak vyzkoušeně už vchází v činnost při podobných příležitostech literárních jubileji.

*

V Poltavě odhalen byl dne 13. září pomník zakladateli národní literatury maloruské a přímému předchůdci Ševčenkovu, Ivanu Petroviči Kotljarevskému (žil v letech 1769—1838). Vynikající místo v literární historii svého národa pojistil si Kotljarevskij jenom dvěma, třemi pracemi. V travestii Vergilovy Aeneidy, nevzniklé vlastně jako celek, nýbrž jen po částech postupem řady let, částečně i dle cizích vzorů, nalezla oživený, bohatý a sytý výraz národní duše lidu ukrajinského, jeho vrozený humor, jeho kozácká zdatnost, jeho zastřený žal. Vzniklo tak životní dílo Kotljarevského, kreslící poetickým realismem současný život maloruský, dílo, které učinilo jej miláčkem řady generací, podobně jeho národní hra »Natalka — Poltavka«, jejíž jednotlivé postavy jsou ve vší své ryzosti a krásné, naivní prostotě přímo jakoby vzaty z líbezných národních písní maloruských. Slavnost odhalení pomníku Kotljarevského v Poltavě uvítána ve všem ruském světě literárním tak uznale, že možno ji takřka považovati za oficielní uznání maloruštiny se strany literatury velkoruské.

*

Literárně-umělecký časopis petrohradský »Novyj mir« (Nový svět) začíná vydávati velmi zajímavou uměleckou přílohu »Hrabě L. N. Tolstoj« k jeho 75. narozeninám. Mají tu postupně nalézti místo všecky portréty, obrazy, skulptury, kresby, rytiny i karikatury, týkající se autorova života a jeho literárního díla. Sbírka bude dojista velmi rozměrná a originální. V. Č.

Z POLSKÉ LITERATURY.

(Sté výročí narozenin Mochnackého. — S. Worobkiewicz †.)

V polských literárních kruzích vzpomínáno vřele ke dni 13. září památky sté ročnice narození předního literárního kritika polského Maurycego Mochnackého, vrstevníka Mickiewiczova a Malczewského. Narozen roku 1803 ve vsi Bojańci v Haliči, vynikl Mochnacki již za svých studií ve Varšavě literárně-kritickými pracemi tak, že záhy nabyl značného vlivu i významu v tehdejším ruchu literárního života. Jeho práce nazvaná »Duch i źródła poezyi w Polsce« (vydaná ve Varšavě 1825) dobyla mu uznání kritika evropského významu — na podiv při jeho 22 letech — a i později krajané jeho vážili si tak jeho úsudku, že považovali jej do jisté míry předchůdcem Hyp. Taine-a. V četných kritických studiích zabýval se Mochnacki mladými tenkrát básníky Mickiewiczem, Malczewským, Bohdanem Zaleským i Goszczyńským. Tehdejší »směrodatná« kritika dlouho nechtěla se smířiti s básnickými pracemi těchto nových a mladých, jimž Mochnacki stal se živým a vynikajícím průkopníkem. Jeho kniha »O literaturze polskiej w wieku dziewiętnastym« (ve Varšavě 1830) platí podnes za úhelné dílo vědecké kritiky polské, jímž upevněna byla nová romantická škola, tak významná v polské poesii 19. věku. Jako účastník národního povstání v roce 1831 uchýlil se pak Machnacki do Francie, kdež zemřel bohužel příliš záhy již za tři léta na to v Auxerre.

*

V Černovicích zemřel dne 19. září polsko-rusinský básník Sydor Worobkiewicz ve věku 67 let. Zesnulý byl professorem theologie v řecko-východním semináři v Černovicích a v literatuře znám byl pod pseudonymem Danilka Mraki jako skladatel mnoha básní epických i lyrických, a písní, z nichž mnohé byly velmi populární (tak »Nad Prutem«). Také jako autor několika národních kusů scénických se zpěvy byl oblíben a často hrán (»Paní mloda z Bośnii«). Sbírka jeho prací vyšla v roce 1888, kdy širší veřejnost oslavovala 25letí jeho literární činnosti. V. Č.

Z ITALSKÉ LITERATURY.

Jolanda: La Maggiorana. Romanzo. Rocca S. Casciano 1903. Licinio Capelli, edit.

Jméno autorky je u nás málo známým — nelze se také tomu diviti. Má za sebou sice dobrých dvacet svazků, z nichž některé byly i přednějšími kritiky příznivě posuzovány. Ale mnohé její práce mají ráz značně paedagogický, psány jsou více za vzdělávacím účelem, než k vůli umění, a pouhá známka »per le signorine« stačí, aby kniha byla uměleckou kritikou ignorována. A přece i tato kritika uznala autorce několik uměleckých qualit, ne sice s ohledem na její novellistické práce, ale při posuzování malých sbírek poetických prós, téměř básní prósou, kde její lyrický latinismus vystupuje v nejvýraznější formě. Měl jsem příležitost referovati jinde o těchto knihách — proto vytknu na přítomné knize jen ony rysy, jimiž se vyznačuje zmíněná část produkce autorčiny. La Maggiorana je románem jen dle jména, jinak převládá v ní passivní lyrika; nemá cíle, nemá myšlenek, jež by tvořily filosofický nebo umělecký celek. Je to poetický román reminiscencí, ne vystavěný na nich, nýbrž přímo z reminiscencí složený. Cílem, možno-li vůbec o něm mluviti, je asi sentimentalita, taková měkká a přece slavnostní, obsahující mdlý lesk starého zlata, vzdálených září a dohasínajících ohňů, vybledlé barvy a všechnu tu exotickou vůni minula. Reminiscence pro kult minulosti a evokování jeho nálad, jež vedou ke zvláštnímu druhu sentimentality, to je asi pochod, jímž kráčí se zde ke konečné emoci. K sesílení a vnitřnímu usnadnění volila autorka místo, v němž sama vyrostla a ku kterému poutá se pro ni celý řetěz vzpomínek; dějovou část pak prostě skonstruovala v těchže barvách (»il passato dove immaginari personaggi si muovono su un fondo di verità«). Vzpomínky, jak bylo již řečeno, jsou hlavní jeho podstatou. V nich žijí všechny tři sestry, obývající starý dům, který byl svědkem celého jich života. Donna Eletta oplakává tu kolik let zemřelého snoubence, jenž nevrátil se z polární výpravy, Donna Grazie rovněž žije vzpomínkám svojí prvé a zrovna zklamané lásky — a nejmladší jejich sestra Donna Serena nechce se provdati, a zlomí v poslední chvíli před sňatkem pouta zasnoubení. Její slova: »Odejít . . . zanechat vše . . . odloučit se od všeho toho . . . a proč?« jsou znakem boje za udržení se v majetku reminiscencí, bojem zoufalé a smutné lásky k uplynulému. Tento duševní stav provázený všude mírným a tichým smutkem, není vyvolán nějakým uměleckým nebo životním motivem — je to vnitřní disposice daná a ta dodává knize té při její prostotě i naivnosti ceny. Bylo by však

třeba čísti celou knihu, bychom při jejích nedostatcích dovedli oceniti její lyrismus, její mírné (mnohým snad i mdlé) kouzlo, celý ten požár latinské duše sklánějící se k západu, abychom omluvili naprostou bezmyšlenkovitost. Sentimentální vyvolávání všedních detailů minulosti, podávané vybraným stilem, jenž upomíná na Mistra Granátového jablka z románu »Il Fuoco« — to je jediná, dosti však mocná umělecká složka této knihy. R.

LITERATURA.

Alois Tuček: Rok v samotách. Historie z vězení, 1903. Nákladem Hejdy & Tučka.

O knize páně Tučkově dalo by se mluviti s několika hledisek, a vždycky bylo by nutno přiznati jí značnou cenu, označiti ji jako práci seriosní, jaká nepřichází často na literární trh. Autor sám určuje ji prostým podtitulem »historie z vězení« a v předmluvě své výslovně praví, že chtěl jí podati pokud možno barvitě a oživeně výsek reálného života. Podkladem k tomu sloužily mu vlastní zápisky ze samovazby. Literárně řečeno jsou tyto zápisky jeho výbornou románovou studií tak pronikavé a psychologicky prohloubené analysy, která je příliš hluboce cítěná a skutečně žitá, než aby potřebovala obvyklého aparátu románové dokumentace a formálného zaokrouhlení. Umělecky pravdivě, slohem prostým, však obsažným líčí pan Tuček psychologický process jemně cítícího intelligenta, odsouzeného k mukám samovazby. Tortura, jakou tu prodělává duše a tělo, líčena opravdu barvitě a oživeně v zápiskách, drobných, jakoby trhaných poznámkách, dojmech a scénách místy přímo dramatické účinnosti.

Pro paedagoga, lékaře, psychologa otevírá kniha páně Tučkova samozřejmě i jiná a odlehlejší hlediska, než čistě literární Jsouc umělecky vysoce pravdivá, jest zároveň krutou a žhavou obžalobou samovazebního systému, který ničí nervy a ducha vhání ve tmy šílenství. Hrdina »Roku v samotách« má takové chvíle strašlivé duševní depresse, kde sloh jeho zápisek vrcholí ve větách zoufalého, otřásajícího cynismu: »Blbneme! S pomocí boží na základě soudního verdiktu blbneme.« Jinde zas v nervovém rozrušení má záchvaty chorobné sensitivnosti, stupňující se až k halucinacím smyslovým, když hlas volající kukačky, dolehlý k němu z lesa v hlubokém tichu časného rána, dává mu vysníti celou kapitolu roztouženého jara a mládí, nadšenou hymnu milostného rozechvění ve vzpomínkách lásky, nad nimiž srdce trne sladkostí a v horečce se chvěje.

Úměrný s uměleckou pravdou této »těžce prožité knihy« dle slov autorových jest i její pravdivý, nehledaný sloh. Není pochyby o tom, že právě ono pozadí jeho knihy — tak bolestné pro něho samého — tak příznivě odlišuje a vyzdvihuje jeho dílko v záplavě knih efemerního vzniku a strojeného citu, knih dělaných, neprožitých. V. Červinka.

PŘEKLADY Z RUSKÉ LITERATURY.

Veliký básník a pozorovatel ruské duše A. P. Čechov je hojně překládán do češtiny. Několik krásných náladových skizz a obrázků jeho přinesla »Světová knihovna«. Čtenáři naši s chutí sáhnou po knížce obsahující řadu drobných prací a neodloží ji zklamáni. Humor i chmurné nálady střídají se v těch originelních stránkách hlubokého ruského spisovatele.

»Světová knihovna« plní dobře svůj široký a všestranný program. Za redakce Jarosl. Kvapila vzrostla na imposantní literární podnik, jenž má nesmírný význam pro populární šíření literárně cenně lektury poučné i zábavné. Vybrané překlady z literatur evropských střídají se tu s ukázkami, se svědomitě sestavenými výbory z domácí literatury starší i novější a možno říci, že »Světová knihovna« poskytuje četbu velmi lacinou a velmi cennou.

O překlady z ruské literatury je ovšem důkladněji a obsažněji postaráno v »Ruské knihovně«. Bezmála již čtyřicet svazků této sbírky representuje velký čin literární. Můžeme říci, že duch a ráz mocné literatury ruské je tu výrazně representován ve výboru prací nejlepších romancierů a povídkářů ruských. Redakce Jar. Hrubého je velmi pečlivá a překlady Ruské knihovny jsou nejsvědomitějšími pracemi toho druhu u nás. Nyní máme v bezvadných překladech stlumočeny největší autory ruské: Gogola, Tolstého, Turgeněva, Gončarova, Dostojevského, Pisemského, Saltykova-Ščedrina. V této vzácné kolekci najdete poklady krás uměleckých a myšlenkových bohatostí, v této spo'ečnosti geniů ruských potěší se duše prostého čtenáře i raffinovaného vzdělance.

BROŽÍKOVO ALBUM.

Mezi nejnákladnější a nejskvělejší monumentální publikace výtvarného umění patří Brožíkovo Album, jež vychází nákladem J. Otty v Praze. Právě leží před námi 20. sešit velkolepého díla, zobrazujícího úplně velkou a plodnou činnost nejznamenitějšího historického malíře našeho. Reprodukce provedené uměleckým ústavem grafickým »Unie« jsou věrné a jemné. V seš. 20. jsou reprodukce olejových obrazů: »Dáma v kroji XVII. stol.«, »Loutnistka«, »Šlechtična v kroji XVI.«, pak veliké kresby »Oběti náboženské horlivosti«, a tří menších studií. Dílo Václava Brožíka bude v této publikaci předvedeno nejméně ve 100 listech.

OTTŮV MALÝ SLOVNÍK NAUČNÝ.

Za redakce F. A. Šuberta počal J. Otto vydávati zredukované vydání své monumentální encyklopaedie. Pro praktickou potřebu bude to publikace nanejvýše prospěšná, každý sáhne rád k tomu zdroji všeobecných vědomostí. Stručně zaznamenaná fakta, data, údaje lidského poznání jsou podána v Malém Slovníku naučném formou populární, každému srozumitelnou.

Malé vydání Ottovy encyklopaedie bude zajisté hojně rozšířeno všude, zejména v těch kruzích, jimž velký Ottův slovník byl drahým.

KNIHOVNA »LUMÍRA«.

Zahajujeme s novým ročníkem třetí řadu »Knihovny Lumíra«, v níž bude vycházeti sbírka prací oblíbeného spisovatele K. M. Čapka: »Patero novell« Čapek, jeden z nejrázovitějších prosaistů českých, vynikající stejně barvitostí stylu, jako humorem a duchaplností vypravovatelskou, uveřejní v knize »Patero novell« řadu svých nových prací a to: Znova a lépe. — Mendelssohnův koncert. — Snivá Kateřina. — Tiiiiiíš. — Jak panenka na podpatku.

Josef Kuffner: SLOVANSKÉ SVITY.

S názvem tím vydal právě J. Kuffner nákladen J. Otty pozoruhodnou knihu, obsahující řadu bystrých úvah o otázce slovanské. Kniha přichází právě včas; upozorňujíce prozatím na ni naše čtenářstvo poznamenáváme, že se k obsahu jejímu v podrobném referátě ještě vrátíme.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem nebo s každým sešitem Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 20. ŘÍJNA 1903. — * ČÍSLO 2. *

V. Mrštik:

FRAGMENTY.

Z KNIHY ZLATA NIT

IDYLKA.

Drobounká, malá, ale ve své prostotě nevýslovně milá idylka provází mě na procházce k večeru skoro den jak den.

Kdykoliv jdu kolem Kocmánků — buď ve vratech nebo na blízku u studně pozdravuje mě čísi hlas, srdečně, důvěrně, ale pozdravení jen a nic víc.

A onehdy byl sníh — zrovna napadal.

Šel jsem se jím prohnat a všechen jsem byl sněhem zasypán jak Mikuláš.

Nebe bylo zataženo, ale měsíc svítil tak, že bylo modro vůkolí.

Jdu až na konec silnice a zase zpět.

Tak příjemně se mi to brouzdalo v měkkých závějích zimy.

Ještě mi to nedalo, už u domu zatočil jsem se znovu a zase zpět.

Jdu kolem Kocmánků. A tentýž hlas, který mě vítal už častokrát, ozval se od studně i tentokrát.

»Dej Pán Bůh dobré večír.«

»Dobrý večer.«

»Že se jim chce — tolika sněhu!«

»To já rád.«

»To ja! To se jim má co líbit!«

»A líbí!«

»To bodó spat!«

»Co z toho, když jen sám.«

Už žádná odpověď, jen hlasitý, hrdelný smích.

Za chvíli zaskřípěla vrata a ticho po dědině vločky sněhu snášely se dolinou.

A od té doby, každý den, kdykoliv v určitou chvíli jdu procházkou, v pootevřených vratech jakoby někdo byl.

»Dej Pán Bůh dobré večír.«

»Dobrý večer.«

Celé naše pozdravení, všechna naše rozprávka.

Neznám ji, neviděl jsem ji, nevím ani, jak se jmenuje.

Ale bavilo mě rozkošné to incognito venkova.

Znám jenom ten hlas a smích a skřípot před ní a za ní přivírajících se veřejí.

A už jsem byl připraven vždy na milý pozdrav večera a pravidelně jak volání vracející se »dobrou noc«.

Idylka němá, tichá a krátká, bez nároků obou stran, prohřátá jen tou srdečností hlasu neznámé, z tmy . . .

Kdo jen to volá, kdo to má co dělat vždycky před statkem, aby mě pozdravil slovem Božím a tak krásně mi přál »dobrou noc«?

Tak i dnes . . .

Jdu už zpět a zase ten refrén vracející se už jako vzpomínka . . .

»Dej Pán Bůh dobré večír.«

»Dobrý večer.«

»Už se vrátili?«

»Jak to víš?« ptám se po studni. »Viděla's mě jít?«

»Viděla.«

»Tož tak!«

»Dobrou noc!

»Dobrou.«

A kolem letěla tma.

K JARU.

První zprávy jara byly už tu.

Otec zcela určitě tvrdil, že zvonky už přeletěly a čermáčka už taky zaslechnul.

Nevěřil jsem svému sluchu a šel jsem se přeptat lesníka, je-li pravda, že čermáčci a zvonky o Hromnicích mohou být už tu.

Podíval se na mě jako na chlapce.

»A pravda, že jsou tu! Já už je taky slyšel.«

A díval se na mě zdrcujícím pohledem člověka, který ví víc, než obyčejný smrtelník.

S hlavou svěšenou jak hříšník vrátil jsem se domů a usadil jsem se u svého okénka.

Kavky s vranami tábořily po lukách.

Přišel bratr s pole.

»Dnes je tam jako na jaře,« pravil a všechen byl jako ohřátý, pomazlen sluníčkem.

»Tak vidíš, pořád ne a ne — a teď sám přijdeš, jaro už je tu!«

»Já povídám, že je tam jako na jaře a ne, že je už jaro.«

Na poli stál Ovísek s lopatou a vyhrnoval stroužku, aby voda měla kudy odtékat a nebrala mu zem.

Povídám: co tomu říká, že je tak teploučko už? O Hromnicích . . . To má mrznout jak o Vánocích. A místo mrazu jiskří máj.

Nechal práce, zdvihl hlavu a ty sivé svoje oči měl plné nebeského světýlka.

»No, není temu co věřit, ale divný to je. Před osmadvaceti lety měli »páni« šestýho února už zaseto!«

Snad se nevracejí ty časy zas?

To nemohl říci ani Ovísek . . .

Ale jaro bylo tu!

BŘÍZY.

Tam, kde přestává boří a začíná mýtina, plápolá několik bříz.

Jak bývají na podzim krásné!

Korunky jejich přecházejí do zlata a tak světlo a jasno bývá mezi nimi, že se zdá, jakoby kolem sebe šířily svou vlastní zář.

Ty největší stojí na pokraji a cosi jako růžový dech přechází světlým jejich lupením. Jedna mezi nimi celý závoj táhla za sebou od hlavy až po samu zem. Jako živý ostrůvek svítila tam v háji a za ní stále menší a menší, až přecházely v nizounké křoví a ztrácely se v travinách; jen vrcholky jim vyšlehovaly přes okraj.

Státi tak v jejich středu, dáti se kropit jejich zlatem, zlatou mít pod nohou půdu a zlatý kolem sebe a kolem kmenů vzduch — to jakoby ani podzim nebyl, ale nejvzácnější chvíle vzkříšení! — Tak zářivé a slunné jsou dny, kdy do červena hoří les, padá listí a slunce v těch krásách se usmívá.

Břízy v čarovných těch dnech jako světice září uprostřed lesů černých a dozrá'ých. Ne nadarmo se o nich říká, že je bříza stromem lesních vil. Je lehounká, je jemná a čistá, všechna se třese v teplých polibcích jara a na podzim bledne a hasne, jak asi hasne a zmírá život bílých těch bytostí.

MUZIKA.

Hody jdou . . .

Muzika táhne kolem a jako vždy teskno a divně bývá v duši, když muzika hraje.

Odkud divoký ten stesk?

Krásná přece hudba ta není.

A tolik skličuje a jímá.

Tolik srdce se vylévá v každý ten drsný a přec lahodný zvuk!

Snad právě ta »mája« — opentlená na vršku a bílá po celém těle — jest jedním z těch nejosudnějších center života lidského vůbec? . . .

Místo a čas, kde se osudy lidí splétají — jako ty ruce spletené v jedno se vážou a snoubí — kolem dokola máje . . .

Místo a čas, kde stajen kryje se počátek a konec života všeho a všech?

Kouzlo záhadného, neznámého, ohromného jakoby dřímalo v sladké té dřímotě nářku a každý z těch hochů a děvčat vznášel se nad propastí záhadného svého určení.

Co je a jak bude a kdy uhodí jeho hodina?!

Krátké zasnění nad počátkem všech konců, uzlem všech řetězů, ze kterých se vyvíjí lidstvo.

Cítíš s neznámou duší všeho, která v podobě Sudiček nad barevným věncem malovaných dětí osnuje a trhá, navazuje a stříhá život v nejkrásnějším rozkvětu.

Jak ta chasa výská!

Bolest v těch výkřicích se ozývá, s bolestí radost. Radost či bolest?

Radost.

A přece ta muzika bolí . . .

KAREL NOVOTNÝ:

ŽENA LOTOVA.

V smaragdových stínech oliv pod modrým snem boží báně
opojné a bílé město klonilo své zářné skráně.
Jako žena čarokrásná ve stín zahrad halilo se,
červánky se chvělo večer a duhami v jitřní rose.

Spité vlahým snem a [illegible]ari vlnil[illegible] se [illegible]adem květu
opojný žár šíříc z hrudi a ružovou vuni z retu.
Vodotrysk své jiskry házel v ladném šumu ku blankytu,
fík zrál tiše na zahradě, hrozen v slunném hořel třpytu.
Věže bílé výše snily nad ryčnými ulicemi,
bouřlivý kde život zkvétal, domy hučel a třás' zemi.
Zlatý třpyt hrál po palácích, v mramorové, stinné síně
zvaly k polibkum a slastem temné, krásné otrokyně.
A přes stříbrojasné sloupy, vzácných komnat skvoucí křišťál
cymbálu vír jemně blouznil, šepot lyr a hlahol píšťal — —

Jako vzácná perla drahá zkalených vln do hukotu
zářila ctnost jeho duše a Buh nakloněn byl Lotu,
milostivé patřil s húry, v modravé a sladké páře
obětí kdy bravu, vína uctíval Jej u oltáře.
Olivové klenby kryly pokojný dum jeho bílý
a vonící sady vukol tměly se a ševeliły,
na lučinách v modré mlze stříbrných stád zněly zvonky,
holubice hroznu zlatých věšely se na úponky,
mandloně květ nesly vlhký a vlaštovky vždycky z rána
neustaly v starém krovu drobnou písní chválit Pána.

Modravá noc, vlaze spitá tisícerých zahrad dechem,
vešla tichým krokem v město ve svém hávu stříbrodechém.
Jako roucho bájné kněžny tyrkysová klenba svítí,
hvězdami se žhoucně chvěje a ros plápol střásá v kvítí,
opojněji ruže voní, oleandry prudčej' dýší,
zlatá hudba bouřněj' hřímá, víno ruděj' perlí číši,
tanec šílí komnatami, harfy hýří, ze strun tryská
bouřlivý vír sladkých trilků, ret se rdí, prs nahý blýská,
pod perlami kloní šíje steré ženy v žhavém plese
a kvas bujný z oken zlatých drahou září v stín se třese.
Na modlitbách bohulibých trval zbožný Lot tou chvílí,
když tu světlo lunojasné rozlilo v síň svit svůj bílý,
kouzelný třpyt pršel s výší a dech stříbrný dům provál
a po stupních jasu toho sladký cherub sestupoval.
»Viz, než pulnoc nad sen zahrad stříbrným svým tichem zkvete
drahé spící své vzbuď ze sna a opusťte město kleté.
Neboť nežli záře ranní shrne růže se svých skrání,
Hospodin je s líce země hněvivou svou smete dlaní.
V luzích Ségoru již vonných ať vás vítá úsvit sladký!
Ku domovu prokletému nehleďte však nikdo zpátky!«
Údivu pln dosud hledí k nebi Lot, chví se a váhá.
Za cherubem tratícím se hvězdná nocí hoří dráha,
vonné růže tiše sněží, snivý jas hrá z měkké řízy,
paprsky se k výši nesou a archanděl ve tmách mizí.
Uhasla zář lunojasná a hlas sladký v šeru dovál,
Lot se vchopil z těžké dumy a dům ze sna vyburcoval,
a než půlnoc třpytná ke rtum vznesla hvězdný pohár ticha,
opuštěn snil sladký domov, otcovský práh i síň tichá —

Oásy se ve tmách stkvěly, cisteren byl luzný zádech
a stříbrná rosa s húry v sladkých zněla vodopádech
mezi ševelící palmy, v kterých zefýr skryl svá křídla,
mezi ruže klonící se nad zvonivá, modrá zřídla,
mezi husté klasy zlaté, v kterých šepot zrání praskal,
modlaly se snivé chrpy a van noční citron laskal,
zlatem hořící a vonný, opojnými háj chvěl tóny,
v kterém snili bílí ptáci pod hvězdnými nebesklony.

A šat jejich vichřem letěl, noha sotva dotekla se
vonící a teplé země, rosa třpytla v luzném jase
na jich rouchách, kolem hájů když míjeli divým chvatem,
kolem tůní lekníinových, stříbrem chvějících a zlatem.
A Lotova žena kvílí: »Proč tak krutým Jehova je?
Proč nás vyhání v klín pouště temné ze sladkého ráje?
Neslyšet již potok modrý, u prahu jak vlídně zvoní,
kvetoucích již mandlí nezřít, šerem vábným v siň jak voní.
Neslyšet již oddech bravů, ani bílé holubice,
jak sedají v zkvetlou střechu třpytným křídlem ševelíce.
Ani jitro nezaplaší zármutku, jenž chodby stíní,
ani večer nezazáří truchlivou a zpustlou síní.
Nesmírný ty věčný Bože! Za které nás trestáš viny,
že nám odnímá tvá ruka sladké lůno domoviny? —
Co ten svit, jenž po křovinách, po kamenech rudě skáče?
Kdo to volá, úpí za mnou, hromem žaluje a pláče?
Je to vichru sten? Či bouře? Či vlk hladový? Či šakal?
Či snad hltavý rej hyen, aby ve svou skrýš mne zlákal?
A ten hrozný žár, jenž v šíji jako žhavá výheň pálí?
Bože, a jakým to bleskem krvavým teď hory vzplály!?
Domove! Ó, vidět tebe! Aspoň jenom stín tvůj sladký!
Krutý Bože, proč jsi kázal nehleděť nám nikdy zpátky?
Sešílím? Či umru? Padnu rozdrcena dlaní Tvojí,
z které teď déšť hněvu srší a blesk pomsty tmou se rojí?«
A Lotova žena vidí, v divém chvatu muže, dcery,
jak míjejí stínem oás, stříbrem brodů, přes sráz šerý,
vichr šílí jejich vlasem, vlání rouch jim kryje skráně
a ten děsný rudý úsvit svoje šlehy vrhá na ně —
ach, tu žhavou touhu z hrudi nevyrve už, neudusí!
Naposledy vidět domov! Sladký, zářný . . . Musí! Musí! — —

Únava tu vchází sladká do bílého zvolna těla,
nepohne již vichr rouchem a vlas neodhrne s čela,
do mlčící, smutné hroudy siré pouště zvolna vzrůstá,
a pláč z hrudi vylévaný nerozčeří krásná ústa,
lilijovou nehne hrudí, nepozvedne štíhlých dlaní
a ten požár rodných síní krásnou září padá na ni.
Ruce svítí jako kámen, růžový třpyt provívá je,
ale obrys rodných síní ve zraku jí kouzlem hraje
Líce bělostné jsou chladny, na rty úsměv used' bledý,
ale oko v sladké touze k domovu zří naposledy.
Kvetou růže červánkové, čaromodrý úsvit vzchází,
ale bledost smrtelná už z truchlé líce neodchází.
Na oásách tiše znějí písně rohů, zvonků, píšťal
a palma se vroucně kloní nad potoků živý křišťál,
motýli nad květy tančí a bělostná mlha vstává,
ale ztrnulé to oko v dálku hleděť nepřestává.
A snad leda bouře divá, když přižene sloupy písku,
u té tváře zledovělé zastaví se ve svém trysku,
květ lilije prosté, polní k mrtvé noze tiše zazní,
hvězda otevře zrak vlhký na nebeské smutné prázdni,
motýl stříbrným svým křídlem jemnou zář kol skráně natká,
vánek rozšíří svou vuni a fijalka zmodrá sladká,
bílý mrak ji stínem zlíbá, siré zašveholí ptáče
a déšť stříbrný a tichý po té mrtvé skráni zpláče —

Hraběnka z Cromartie:

KELTICKÁ OTÁZKA.

PŘELOŽIL Z RUKOPISU DR. HRABĚ LÜTZOW.

Podobnost znovuzrození starého jazyka Gaelického s národním hnutím českým jest nanejvýše pozoruhodná. Tentýž neobyčejný rozvoj národního probuzení, odehravší se v zemích tak vzdálených, v Čechách, v Irsku a západním Skotsku, jako v Čechách, kde národní vzkříšení již vítězně prorazilo, tak i v obou těchto zemích hlásí se o svá práva jazyk gaelský neb keltický.

Oběma jazykům, českému a gaelskému druhdy hrozilo zničení; neb byl udržován jen rolníky. V obou případech byl cit národní potlačen a pošlapán nemilosrdnými nepřáteli.

Z těch dvou národních ruchů, český, jak pozoruji, mnohem je pokročilejší, ale jistě začínal týmž způsobem, to jest skoro zoufalým zápasem, a měl proti sobě tolik nepřátel, jako máme my, nečetní, ale nadšení přívrženci keltického znovuzrození. Volně, ale jistě dosáhne vítězství jazykový zápas v Irsku a v těch částech západního Skotska, v kterých se zachovává ještě jazyk keltický. Tam od nejstarších časů národní gaelský jazyk obyvatelů západních ostrovů jmenován bývá »gaelsko-erina« (t. j. galsko-irský). Bezpochyby skutečně jsou obyvatelé západního Skotska a Irska členy téhož rodu; mluví až do nynějška týž starý jazyk a mají mnoho společného, zvláště pohrdání »sassanach«-ských (t. j. anglických) vetřelců.

Myslím, že v Čechách měly se poměry podobně a zajisté země, která má tak velkolepou minulost jako Čechy, konečně zvítězí úplně; ale rovně tak jisté také vítězství Irska, země, o které jeden z jejích básníků psal: »Mnoho měla milovníků, mnoho manželů, a každý z nich pro ni zemřel.« Jsem přesvědčena, že památka horlivé vroucnosti zemřelých mučenníků a horlivá vroucnost živých nebudou marné. Již zdá se, že jasnější dny svítají keltickému národu. Mnozí sice zemřeli a zemřeli v zoufalství, ale mnozí přátelé jazyka keltického ještě žijí a ti budou bojovati.

V Žampachu, dne 5. září 1903.

Václav Hladík:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

All that is unlovely in love.
Lützow.

Několik let bujného, dobrodružného, činného mládí volalo na něj z těch vzpomínek a relikvií.

Nebylo mu při tom nijak sentimentálně. Jen poněkud smutně. Trochu trpčeji pouze pociťoval svou tesknou nespokojenost, která byla poněkud nudou a poněkud nenasyceností a stále jej provázela, hořce mu kalila dna dopíjených číší rozkoše, a činila jej blaseovaným vůči úspěchu i zklamání v životě.

Ale při tom tentýž pocit nudy, prázdnoty a nenasycené touhy dráždil jeho energii, vháněl jej do frenesie života hybného, odvážného.

Za těch několik let, kdy muž dozrává a utváří se povahou, mezi dvacátým pátým a třicátým rokem, Valentin mnoho žil, bouřil, pracoval, měnil své okolí, své podniky a zaměstnání i ženy.

Co se vystřídalo krásného a hrozného v jeho životě! Léta práce a hýření v cizině, finanční katastrofa jeho rodiny, obchodní spekulace, politická činnost a konečně zakotvení v určitém povolání, průmyslové podniky, cesta k bohatství a moci.

Oheň praskající v kamnech připomněl mu, proč přišel.

Sáhl do kupy rozházených dopisů na stole.

Na jednu stranu narovnal dopisy Jiřininy, jichž bylo nejvíce.

Na druhé byly dopisy různých žen, jež vyňal ze zvláštní zásuvky etažéry.

U některých se ani nepamatoval, od koho jsou. Byly to malé lístky efemerních styků, mimořádných dostaveníček. Písmo některých bylo hrubé a nedbalé, obsah naivní.

Usmál se, když uzřel nesouvislé, dětské písmo, a hrozný pravopis štíhlé a skulpturální Loly z první quadrilly baletní, která byla roztomile hloupou a měla pohyby hedvábné kočky.

Probíral se netečně těmi lístky a dopisy, jež shromážďoval neúčelně a schovával ve svém neoficielním bytě. Připomínaly mu mnoho půvabného i všedního, momenty, které však nezanechaly hlubších dojmů.

Několik dopisů bylo svázáno stužkou. Ležely již dávno v zásuvce.

Ella! Jako sladký vzdech táhlo to jméno jeho vzpomínáním.

Ella . . .

Ach, to bylo před mnoha lety. Aspoň jemu se to zdálo mnoho let. A daleko. V severním

městě u moře. Mezi čmoudem továren a parníků, rachotem kramářských ulic, dok s obrovskými jeřáby, zažil chvíle něžné, poetické, nezapomenutelné.

Byl zaměstnán v pisárně velkého závodu. Přišel do chladného světa drsných, nepřístupných, pracovitých lidí se všemi naivními a citovými předsudky útulného, sousedského pohodlného života pražského. Byl tady docela neznámý a nemilovaný mezi těmi lidmi, kteří stále počítali, stále pospíchali, stále mlčeli neb prudce a chvatně křičeli do telefonu, a kteří mu připadali jako lační vlci. Byla to tuhá škola pro něj. Byl takovým citlivým českým jehnětem mezi těmi severními vlky.

A tehdy poznal Ellu, jemnou, intelligentní Ellu, která žila jako on ustrašená a zhnusena v tom městě obchodním a přístavním, které ji bylo nesmírně cizí, jež nenáviděla více nežli on.

Ella byla Francouzkou ve velkém dámském krejčovském obchodě. Taková Francouzka na zimní období přijede do modního závodu v severních městech a obléká bohaté ženy kupců, loďařů, tesařů, bankéřů. Přináší poselství francouzského chicu, které jest posvátné těm lidem u moře, kde je život mravný a vážný v malých, útulných domech, ale kde je skryto mnoho nádhery a elegance.

Ella pracovala pro největší obchod dámský a sama byla zosobněním pařížského vkusu a gracie, jejíž byla 400 franky měsíčně placenou interpretkou. Oba mladí cizinci se poznali náhodou a hned zapálilo na obou stranách. Ona se tak nápadně lišila od svého okolí a on ji připomínal mladé muže její vlasti, byl elegantní a veselý. Zamilovali se a byli šťastni. Jejich láska pobuřovala a skandalisovala celé město. Ale jim byl svět lhostejný, toulali se na břehu moře a vyprávěli si něžné a veselé věci, svěřovali si své touhy a plány. Ona vzhlížela k mladíkovi jiskrných očí, směle hovořícímu, ctižádostivě horujícímu s obdivem a oddaností. Valentin miloval Ellu pro její roztomilost a jemnost a hezká Pařížanka měla velký vliv na něj. Vychovala jej, neboť měla již své zkušenosti a znala lépe muže, nežli on ženy, což dobře chápal, ano i oceňoval, neboť nebyl žárlivým.

Podlouhlé, tenké, pečlivé písmo jejích dopisů připomínalo mu její lahodnou, světlou povahu, její smavé a oddané milování.

Mimovolně pročetl několik dopisů.

»Je t'embrasse comme je t'aime, mon cher Valo, de toutes mes forces . . .«

A cítil chvějící se vlnění jejího hebce přituleného těla

Au revoir demain, mon chéri, mon loup, je te donne un gros baiser sur ta joue droite, tu sais celle que j'aime tant . . . .

A cítil dlouhé, sladké přissátí jejích vlhkých rtů. —

Svěřovala mu všechny své starosti, své stesky po Paříži. Když pak opustila nevlídné město cizí, psala mu:

Ce que je trouve Paris vide! Je m'ennuie.

Nudila se v Paříži, toužila po jejich skandalisující idylle v puritánském městě, vzpomínala na velké klády u loděnic, kde sedávali, pohlíželi na moře, v němž cítili nekonečnost své touhy, pohlíželi si do očí, v nichž viděli nekonečnost lásky, hovořili dlouhé hodiny, smáli se, líbali se, těšili se ve své nostalgii . . .

Valentinovi se zdálo, že to byla jedna z žen, která jej nejvíce milovala.

Kde asi je?

Hodil dopisy do kamen. Po Elle neostalo dále památky v jeho životě.

A rychle shrábl ostatní dopisy různobarevné, koketních i křiklavých forem a házel je do kamen.

Zbývala ještě hromada dopisů Jiřininých. Chvíli váhal. Probíral se jimi. Celá ta duše bohatá, rozmarná, vášnivá a melancholická podávala se prostě, nenuceně, upřímně v těch listech lásky. Bál se je zničit. Byly mu tak drahé. A bál se je znovu číst. Bylo v nich příliš mnoho, co mu působilo trpkost. Nedovedl si opravdu ve svém rozjímání, ve své analyse — lehká, drásavá analysa provázela všechno jeho počínání, lomila a tříštila sálající, žhoucí paprsky jeho vůle — uvědomiti, jak veliká, hluboká a opravdová byla jeho láska k Jiřině, ba pochyboval vůbec o ryzosti a pravdě svého pocitu k ní. Ale jisto bylo, že velmi mnoho místa zaujala v jeho životě.

Po dlouhé době před několika dny opět ji uzřel na jevišti. Zpívala »Mam'zell Nitouche«. Zachvěl se, když uzřel její oči, zveličené a zjasněné líčidlem a jevištěm, upřené na něj, a přece věděl, že jej neviděla, byla krátkozraká a v šeru hlediště nerozeznala nikoho. Proto též nikdy nekoketovala s jeviště. Její hlas zněl mu méně měkce nežli dříve, ale její pohyby, její obnažená oblá ramena s malou jizvou na pravém lokti, její houpavý, vnadný pohyb kyčlí zachovaly si stále půvab mládí a . . .

Pohlížel na ni kukátkem dlouze, déle nežli bylo opatrno, neboť vedle něho v loži seděla ta, kterou za několik dnů měl vésti k oltáři, a shledal, že je pozorován kýmsi z divadelní lože a s balkonu tlustou paní Vančurovou, které nikdy nic neušlo . . . Pokrač.

E. SOKOL:

SLUNCE.

Pokrač.

To již seděli všichni, jen Jakub se ještě usazoval. Koně zabraly zostra, že se až všichni zaklonili, a již to šlo bystrým klusem dědinou. Tonča se zvědavě dívala po chalupách, zda se změnily, co je neviděla, kývala vesele děvčatům, jež se udiveně za ní ohlížely, a dala se všecka uchvátit libostí konečné jistoty, že je tak skoro doma. Zvěděla o matce, o Floře i Rekovi a celém hospodářství, o známých a neznámých, co se kde stalo. Bylo jí příjemno poslouchat jen, nemusit se ptát ani přemýšlet; však co na tom, když něco přeslechne? Maminka jí poví beztoho vše znovu.

Vítala známé dva topoly na silnici, za nimi věž poslední dědiny, z níž pustí se již do lesa. Jak byla pěkná svou potemnělou červení a křížkem vyrudlým nad zelenými zahradami! Projeli i tu, pozdravujíce na všecky strany, nebo tam byli již známí, minuli sklady dřev, cihelnu a pak drkotání vozu zhloubělo a zezvučnělo, objalť je les.

Otec umlkl, prohlížeje znalecky hospodářství a povrťuje nespokojeně hlavou. Tonča však vzdala se celá vlahému chladu, jenž smolnou vůni přeléval přes cestu tak tiše a volně. Dřímalo všecko v odpoledním zalknutí sytou rozkoší světla tetelícího se dlouhými prašnými paprsky pod řídkými korunami; neprocitla ani travina a nehnula se, když zakleplo kopyto o kámen či zahrkla náprava ve výmolu, zanikaly zvuky, jakoby také usínaly sotva zrozeny; i ty koně odfrkly řídčeji, potřásajíce srstí, na níž se spouštěly vířivé lesklé mouchy.

Vůz bořil se pružně v měkké jehličí zvlhlé cesty a pohazoval všemi. Držela si klobouk a zálibně dávala do sebe vrážeti opěradlem, dívajíc se na vše a nikam, vnímajíc jen bezměrnou rozkoš nádherného vzduchu, stínu, lesa, modré oblohy, jediné jen přání chovajíc, aby již mohla vylétnout tam mezi kmeny, mazlit se s lístečky, usedat na horký drn a objímat svět. Ani si nevšimla, že otec chvíli si ji prohlíží a usmívá se nad její zjasnělou, štěstím zkrásnělou líci.

»Kam vzpomínáš, Tončo?«

Podívala se naň a vyhrkla tichým smíchem. »Domů a do lesa, tati.«

»No, užiješ krásných dnů. Teď je v lese jako v nebi, a naše jsou jinačí, než tu ty obecní; nemají valný pořádek. Však tamhle jsou hranice.«

»Už? To ještě jen s kopečka a do kopce, a budeme doma?!«

»Jaja, doma.«

»Jakube, šlehněte do koní, ano? Však se nepřeženou.«

»No ano, slečinko. Hý, Fuksa! Hý!«

Poprásknul bičem, koně pohodily hlavou a zaklusaly do mírného návrší. Vyjeli na mýtinu hlubokou v úval klesající, sesmýkli se, a před nimi úžila se do vrchu alej. Tonča nevydržela. Skočila s vozu a pokynuvši, že půjde napřed, rozběhla se do kopce. Jak zase té cesty pomalu ubývalo! Několikrát přeměřila kus, který uběhla, vydechla a zase se pustila výš, až stanula na prostranství, na němž stála myslivna. Stanula a hltala ji chvíli vší svou duší, pak rozběhla se úprkem. »Maminko! Mami.«

Dvéře se otevřely, psi se štěkotem vyřítili se jí naproti, kňučeli radostí a k nohoum se jí tlačili, že pokročit nemohla.

Maminka stála před domem a ruce si otírala zástěrkou.

»Maminečko, maminko!«

Chytila ji kol krku a líbala vášnivě líce, čelo, krk a zase ruce, slova ze sebe nemohouc vypravit.

»Tak už jsi tu, Toničko,« slzela matka »a zdráva?«

»Což já! Jak vy? Nestonala jste zase? Že ne, vždyť jste jako jablíčko červená. A co moje hospodářství, slepice, husy, kačky? Nesnědli jste mi je? Nu, počkej, Flořinko, počkej, vždyť mě celou pošpiníš. Jsem nová, to nesmíš! Počkej, až za chvilku, pak dostaneš na záda, no.

Smála se, smála, a maminka jen si ji prohlížela, nasytit se jí nemohla. Konečně se rozpomněla a vlekla ji do sednice, usazovala a odstrojovala najednou, nevědouc, má-li napřed vykládat či svačinu donést, či co honem udělat. Tonča se smála zas.

»Prosím vás, nestarejte se, vždyť tatínku, prosím vás, pojďte konejšit, maminka se moc rozčiluje.«

Lesník bručel spokojeně do vousů a svlékal nepohodlný kabát.

»Jen nech, neobstála by bez toho. Což, nepřevlečeš se do domácích, abys měla pohodlí?«

»Ale prosím tě, nech ji chvilenku, až se nasvačí, vždyť myslím nejedla od rána.«

»Jak myslíš, já jen tak.«

Nervosní ruch pomalu ulehal v dlouhých výkladech, i psi stočili se pod stolem podřimujíce.

Když pozpovídala se první zvědavosti a nahladila se buclatých ruček matčiných, odběhla se převléct. Zpátky již nepřišla, pustila se rovnou na dvůr, jenž byl však skoro prázdný. Jen husy a kachny klechtaly u korýtka v zemi; ostatní rozlezlo se po koutech do stínu a popelilo se v horkých důlcích. Dovolat se jich nemohla, neznaly jí, nebo netoužily po ničem, že se až rozmrzela.

»Počkejte, bando, večer se přiženete ale dostanete — tuť!«

Prostrčila palce pěstí a rozběhla se za kokšem, aby ho poplašila trochu, pak vběhla do zahrádky,

od záhonu k záhonu prohlížela a pochvalovala si, jak se bude hospodařit, všecky růže ovoněla, poupata polaskala, rybíz a srstky v koutě probádala, nad mladou jabloní ruce spráskla, cože má kardinálků, zkrátka všecičko do poslední hrudky hliny obešla, jak se vydařilo bez její ruky a opatrnosti. Byla spokojena. Založila ruce v týl, zaklonila hlavu a obhlédla lesy, jež se všech stran se k ní tlačily tiché a nevtíravé. Usmála se na ně dovádivě: »Nic, moji zlatí, nevyvoláte mne. Dnes jsem doma.« Zatočila se na patě a s vysoka si zakřikla: »Doooma! Hihihi. To se díváte, jak to umím, co? Ba pánečku, to je z Prahy! No, nic, nebroukejte, zítra přijdu, zítra.« Spustila ruce a zašla k besídce, u níž se obrátila k lesům. Mimoděk se jí vrátilo poslední slovo: zítra. Ah ano, jak se těšila, jak ráda by všecko na ráz prolétla, ze všeho rozkoš vyssála a opila se jí v hýřivé sny vášnivě pohnuté a mile skolébané! Tedy do besídky — k snům!

Mocí je chtěla vyvolat, ale nemohla upoutat se k snivé náladě, stále jí cos vskakovalo v předivo a mátlo, rušilo, až shodila všecko se sebe a vyšla z divokého vína zas do tepla hluboko skleslého slunka. Co to, že nemůže být šťastna tím, čím chtěla? Vždyť je doma přec. Zamyslila se. »Zítra, aha, zítra, tam to vězí.« Veselá podívala se na čisťounkou oblohu a slunko, ohrnula nosík, že chce jaksi bledě zapadat bez slávy barevné, a vyhopkala do dvora.

Byl oživlý již. I Flora a Rek se protahovali a zívali bezednými tlamami do slunka.

»Ááá, moje hospodářství se sešlo? Musíte si počkat, pomazlím se napřed s těmi, co mne vítali.«

Však také již byli u ní. Flora na vysokých nohách, s dlouhýma, převislýma ušima, Rek pokřivený celý, s chytrýma zlobivýma očima jezevčíka, oba se přitřeli. Hladila, popleskávala, pod krkem lehtala, a pak převalila Florku, poštvala na ni Reka a smála se jásavě, jak po sobě chňapali a vrčeli, jen aby jí udělali radost. Když myslili, že dost udělali, otřepali se a zadívali se na ni, co teď bude chtít. Byli hezcí, když se jim tak boky zvedaly a vpadaly, a oči rozehřáté bleskaly, ohony kývaly a celé tělo se vzpružovalo k pohybu. Políbila Floru na čelo. Rek jí utekl a nekale se ohlížel, míní-li opravdu být mu nepříjemnou.

»Tak vy jste také taková banda? Počkej, Reku, to ti nezapomenu. Pojď, Florinko, ty jsi nejhodnější, pojď nasypem drůbeži.«

Ale vysoké, štíhlé nohy se vzepřely, že do světnice nepůjdou, div se obojek přes uši nepřevlékl.

Zoufale spráskla nad ní ruce. Pěkně, pěkně hned první den.

Dupla na všecko a vskočila do síně a do kuchyně.

»Mami, nic mě nechce poslouchat u nás. Ani to sluníčko hloupé.«

»Inu, neznají tě už. A jak je s tvými věcmi? Proč jsi všecko nevzala s sebou?«

»Ale bylo by se to k nám na vůz nevešlo, tak jsem je poslala jako rychlozboží. Jak se můžeš jen na takové věci ptát?«

»Inu, jak. Starám se.«

Pobroukávala za dcerkou ještě chvíli, když ta již pozotvírala ve svém pokojíčku, kde jakou přihrádku a krabici, dýchajíc vůni plnou vzpomínek.

Toho večera Tonča dlouho hleděla s bílé postele do tmy plné blýskavých hvězd, poslouchala šoumání Dubina a rozhodivši malé ruce zplna vdychovala svěží vláhu, jež otevřeným oknem tekla dovnitř a laskala bílou její hruď v chladivém přilnutí.

II.

»Maminko, půjdu do lesa!« vletěla zrůžovělá ještě vodou a spěchem do kuchyně.

»Nu, ano, ale posnídej napřed,« prohodila matka, přívětivě se otočivši od sporáku, »káva bude hned«.

»Ale, beztoho jsem již kus rána zameškala, taková ospalka jsem ještě po pražsku. Slunko mi zatím prohřeje všecky kouty. Vypiji jen mléko, ano?«

Služka se rozřehotala klapajíc tvrdými trepkami: »Kdo pak by chodil tak brzo, když nemusí; já bych spala — no!«

Tonča se usmála. Na obrátku shltla snídaní, maminku obchytila ze zadu a na nahý krk políbila a bystře si poskočila ven. Flora na dvoře zaštěkla.

»Tu bych si mohla vzít s sebou,« připadlo jí a otočila se znovu do dveří. »Maminko, smím vzít Florku? Nepotřebuje jí tatínek?«

»Jen vem, ještě není srpen.«

»Florečko, pojď sem!« Sklonila se, tleskala na kolena a lákala ji k sobě, jež tělem na všecky strany točila nevědouc, jak by se přilichotila. »Půjdeš se mnou? Viď, že ano. No, ty jsi přece moje nejhodnější Floruška, vždyť vím.« Pohladila ji, poklepala na vystouplých plecích a poskočila vpřed.

Bylo velmi časně ještě. Slunko stálo sic nad korunami skoro, ale zamhlelé lehkým oparem házelo dlouhé chladné stíny na dvůr, kde protřásaly slípky načechrané peří a kohout se vypínal, mávaje křídly. Polilo myslivnu bojácně slabými paprsky, zablysklo na střeše a všecko dětinné nevědělo, má-li či nemá-li udeřit a zakřiknout světlem.

Pokrač.

A. B. DOSTAL:

V MLHAVÉM VEČERU ŘÍJNA.

Z KNIHY VERŠŮ
PRO SVOJI ŽENU

Proč přišla jsi dnes sama ke mně zticha,
a blízko tak jsi náhle přisedla?
Stesk listopadu za dveřmi již dýchá
ó kterak chápu, proč jsi pobledla.

Já též je viděl, ony větve holé,
a slyšel, jak to zachrastilo v nich,
a ve žloutnoucím listí na topole
jak závoj by se mlhavý byl mih'.

Vždy v tyhle dny, když po roce se vrací,
ten závoj vlaje někde v cestách mých,
kdes přede mnou se do aleje ztrácí,
či visí těžce se střech ovlhlých.

A vždycky cípkem srdce moje šlehne,
a dnes i po tvém svojí mlhou máv'.
Ó jen se přimkni, sem až nedolehne
ten letních vůní divný epitaf.

Tam v parku denně číst jej budeš znova,
leč není třeba zpět se ohlížet;
co smyslu jeho vlhké písmo chová,
tvůj smavý zrak nač teď už by v něm čet.

Je dosti na tom, že ti léto schladlo
tak pojednou, a tak jsi zlekána,
a že to jiní, do duše jež padlo,
dnes nestaje tvým dechem do rána.

A já to čekal, aspoň letos tedy
že nezřeny ty mlhy přeletí,
a jak tam někde zmizí naposledy,
že ten můj smír i tvé dny zhřeje ti.

Leč přec to mrazí! Ale ty jsi vstala,
a náhlý stesk svuj ke mně přinesla's.
Nás letos jeseň ještě polekala,
leč v srdcích našich už je teplo zas.

EDVARD BÉM:

OTÁZKA SUBVENOVÁNÍ PRAŽSKÝCH UMĚLECKÝCH VÝSTAV.

Co o jiném, kulturním prostředí rozumí se samo sebou: otázka, jejíž vyzdvižení snadno nalezlo by jinde tisíce nadšených podporovatelů, otázka —: jejíž uskutečnění ujali by se vlivní činitelé a samosprávy — u nás, v našem kulturním životě, který pohybuje se jako hodinový stroj od střízlivosti k úzkostlivé konvencionalitě, a zase k střízlivosti se vrací: jen aby nebyla porušena obvyklost — zůstane snad v témž poměru nepochopena a nepovšimnuta, jako heroická výstavní činnost »Manesa«, jenž v ideálné své snaze krvácí deficitem 45.000·— K, protože chtěl povznést kulturní úroveň svého národa.

Historik českého kulturního života bude jednou psát smutné kapitoly. Boj o trvání výstavního pavillonu pod Kinského zahradou a urputná odmítavost Smíchova, Rodinův »Kovový věk«, jenž přes všechny protesty bude dřímat v musealném temnu, osud výstav Mikoláše Alše, Josefa Manesa, Ant. Hudečka, souborné výstavy českých výtvarníků, sdružených v »Manesu«, které v cizině dobývaji úspěch za úspěchem — a doma, ve své vlasti, nalézají odmítavost a insinuace, Suchardovy kyriatidy na nové budově nádraží Frant. Josefa, zneuctěné křikem pruderních pokrytců, k nimž božská nahota a krása uměleckého díla mluvila jen pocity smyslnosti — to vše tak trapně a smutně osvětluje naši zuboženost a šosáckost.

A »Manes« stále věří, trvá na svých ideálech, pevně věří ve vývoj doby, ač jeho činnost finačně je ochromena. Rok za rokem přibývá do jeho řad příznivců a obdivovatelů. Touha po kráse: stále mocněji v prostné zbožnosti duše se u nás probouzí a přináší do našeho kulturního života více ideálnějšího světla. »Manes« chce kromě svých velkých výstav pořádat i týdenní populární výstavky světového umění s volným vstupem. Jedná se pouze o 5—6 let, aby jeho činnost, neobmezována finančními neúspěchy, mohla se volně rozvinout.

Vídeňská »Secesse«, s počátku odmítaná, dobyla za několik let tak skvělého úspěchu, že jedině z ročního výtěžku vstupného, převyšujícího obnos 100.000·— K, zakupuje díla vystavujících umělců, zakládajíc tak krásnou galerii —

Nalezne se u nás tolik vlivných osobností, neustupujících před neúčastí a střízlivou přítomností našeho života? Hledících dále, řekněme do perspektivy budoucích deseti let?

Umělecké výstavy mají dalekosáhlý význam v kultuře i representaci českého národa. Ochromením činnosti »Manesa« budeme na pokrokové

cestě národního vývoje vrženi o dvacet let zpět! S hrůzou ve vlastním nitru pronáším tuto větu a její strašlivý dosah musí cítiti každý, kdo sleduje náš vývoj a kdo opravdově miluje svůj národ.

Rudolfinum nebude dále pořádat své výroční výstavy.

Česká spořitelna vystaví v Praze německým výtvarníkům palác, a bude subvenovat jejich činnost.

Bylo by marné, hledat u nás tak obětavého podporovatele.

A jedná se o roční subvenci 20.000·— K!

Rozdělena na zemský sněm, městská zastupitelstva Prahy, Král. Vinohrad, Karlína a Smíchova: byla by uskutečnitelna blahovůlí, uznáním významu uměleckých výstav a láskou k národu, chápající se činu.

Těmto sborům adressuji svůj článek.

Nalezne naléhavá otázka subvenování uměleckých výstav příznivé iniciativy a obětavé podpory?

FEUILLETON.

HRABĚNKA CROMARTIE.

V dnešním čísle přinášíme list o irské a české otázce, napsaný pro »Lumír« jednou ušlechtilou a urozenou dámou anglickou. Hraběnka Cromartie, jež po delší dobu letos dlela v Čechách na Žampachu návštěvou u hraběte Františka Lützowa a byla též v Praze, je dobře obeznámena s českou historií i s českým životem národním. S ideálním zápalem mladistvým věnovala se tato vzácně vzdělaná aristokratka věci malých, utiskovaných národů a je zejména horlivou přítelkyní Irska a pracuje pro renaissanci keltického jazyka, zejména v Irsku a Skotsku, kde má rozsáhlé statky. Krásné toto nadšení pro svobodu a spravedlnost zdědila po své matce hraběnce Cromatie i po svém strýci, onom vévodovi Southerlandském, jenž byl znám svým liberalismem, svým podporováním italského boje za svobodu, a jenž hostil ve svém slavném paláci londýnském Staffordhousu revolucionáře Garibaldiho. Svobodomyslnost a osvícenost jsou vlastnosti vévodského rodu Southerlandského. Nynější vévodkyně Millicent Southerland je spisovatelkou, vydala román »On hour and the next« krajně pokrokového směru a je předsedkyní spolku ženských žurnalistů anglických.

Hraběnka Cromartie, jedna z nejpůvabnějších peeress skutkem i slovem podporuje keltické hnutí, jež nám mus být svrchovaně sympatickým. Napsala řadu článků a dne 24. září t. r. zahájila nadšenou řečí keltický kongress v Inneverness v severním Skotsku, kde byli shromážděni vlastenci z Irska, Skotska a Waleska

Hraběnka Cromartie (jež byla ustanovena chefem svého rodu, podepisuje se prostě Cromartie), Sibel Lilian Mackenzie viscountess of Tarbat, baroness of Cartelhaven and Maclead, narodila se r. 1878. V nejbližší době hodlá vydati pojednání o českém znovuzrození, v němž shledává příklad a povzbuzení pro keltickou renaissanci.

Václav Hladík.

GEORGE MOORE.

Irčan rodem, Francouz duchem. Píše sice anglicky, vybírá své hrdiny a hrdinky ze středních a uměleckých vrstev anglických, ale při tom je výstředně a vyzývavě neanglický. Proud, k němuž náleží, ale jemuž dodává mnoho vlastního směru a rázu, vine se od Goncourtů k Turgeněvu, od Balzaca k Tolstému, ale vždy mimo anglické konvence.

Jeho úsečná, lámaná, roztříštěná prósa není klassická, ale je mohutná, chvějná, nervosní a plastická a nadobro zapomněla neb snad ani nikdy nepoznala školních učebnic. Vše jest u něho nadmíru jemné, znavené i vášnivé, tesklivé a pessimistické. Hlas jeho chvěje se hrůzou a utrpením života. Neleká se silných výrazů a často se opakuje. Jeho ideálem je zobraziti každý karakter úplně, od nejtajnějšího záhybu duše až do barvy kravaty; je puntičkářským historikem a vykladačem svých hrdin, je analytikem, psychologem i anatomem Každý děj je inscenován přesně a úzkostlivě jako na moderním jevišti.

Není populární proto, že je příliš literární. Pohroužil se hluboko do studia umění — poesie, hudby a malířství. Jedna z prvních jeho knih »Impressions and opinions« (»Dojmy a náhledy«) zabývá se skorem výlučně francouzskou literaturou. Balzaca staví mezi polobohy. V »Evelyn Innes« píše o něm: »Balzac učinil celý svět krásný i svět snobů. Všichni zajímaví lidé jsou balzacovští. V jeho ohromném díle je přes dva tisíce karakterů. Neporozumíte Paříži, dokud jste Balzaca nepřečetli. Balzac objevil Paříž, Balzac stvořil Paříž.«

Své stanovisko k malířství vyložil v knize »Modern paintings«, k hudbě v románu »Evelyn Innes«, kde zvláště znamenitě a duchaplně posuzuje staré mistry a Wagnera.

V naprostou originalitu umělcovu Moore nevěří. »Při svém příchodu do světa nemáme nic vlastního, jen schopnost k akvisici ideí. Idey nemůžeme vymýšleti, můžeme toliko nasbírati některé, jež jsou v oběhu od počátku světa. Vyzdobíme je barvou a formou své doby a je-li ta barva a forma výtečné jakkosti, stane se dílo naše representativním dílem naší periody v dějinách vzdělanosti. Genius není ničím jiným, než assimilační mohutností, jen blázen se domnívá, že vymýšlí. Goethova nádherná práce bylo jediné dlouhé assimilování ideí. Život je nepřetržité hypnotisování. myšlenky jiných narážejí na nás ze všech stran, řídíce do valné míry naše výkony.«

Umění je v těsném vztahu s vlastí umělcovou. »Duše umělcova podobá se jeho zemi; vezmi člověku vlast a vezmeš mu duši.« V předmluvě k dramatu »The bending of the bough« těší se Moore, že v Irsku umění teprve rozkvete, v Anglii je již v úpadku. »Umění daří se jen v mládí národa a nevrací se nikdy tam, kde už bylo.«

Silným činitelem v umění je žena. »Bojovník vrací se k ženě pro zotavení. Když muž přestal poutati ženu, uvažoval a vynášel umění, aby ji získal. První melodie vylouděná z rákosové píšťaly byla určena pro ucho ženino. První verše byly složeny v témž úmyslu. Žít umění a lásce, co jiného je život? Několik sonat a oper, několik obrazů, několik knih a láska — k tomu se vždy v posléz vracíme.«

Umění jde ruku v ruce se smyslností. Primadonna potřebuje lásky, aby dovedla ztělesniti své hrdinky, jinak jsou to pouhé řemeslné výtvory. Nutno obětovati buď slávu nebo ctnost. Zpívati Isoldu a žíti při tom ctnostně je nemožné a tak umělec počínává na jevišti a končí v klášteře; z dekadenta stává se kajicník à la Huysmans.

Je sice pravdou, že člověk je tvorem morálním, ale není pravdou, že jest jen jedna morálka, je jich tisíce; každá rasa, ba každý jednotlivec má morálku vlastní.

Schopnost ovládati prchavý okamžik, je známkou inferiority. Kristus nedovedl ovládati lidi, byl příliš vysoko nad nimi, ale svatému Pavlu, muži inferiorních myšlenek, se to zdařilo. Nadmíru zajímavé jsou jeho náboženské názory, zvláště jeho stanovisko ke katolicismu. O tom však pomlčím.

S těmito myšlénkami setkáváme se v Moorových románech »Esther Waters«, »Evelyn Innes«, »Sister Teresa« i sbírce krátkých povídek »The celibates«. Poslední kniha Moorova »The untilled field« (»Nevzdělávané pole«) liší se ale naprosto od všech předešlých. Její genesi a ráz objasňuje předmluva, adressovaná Johnu Eglintonovi:

»Žádal jste mne, abych napsal svazek povídek z irského života, který by byl knihou pamětí, oživených neodvislým pozorováním a kriticismem muže, vracejícího se do rodné země. Řekl jste, myslím, abych si vzal za model Turgeněvovy »Lovcovy zápisky«. Neměl jsem odvahy a odpověděl jsem, že byste mohl právě tak žádati, abych maloval jako Corot. Ale ač krásné umění Turgeněvovo a Corotovo nikdy se znovu neobjeví, přece umění bude dále plynouti ať již čistým či zkaleným proudem.«

Umělec, rozkochaný hudbou, poesií a malířstvím nachází při návratu rodný kraj bez životní radosti, smutný hladový lid, plížící se jako stíny po ponurých slatinách, neb prchající houfně do Ameriky. Irsko stalo se nejchudší zemí na světě, ale irské kněžstvo je na světě nejbohatší. Všechny peníze obrací se na náboženství. Gaelovi je duše největší výlohou, na tělo mu ničeho nezbývá. Nikdo se v Irsku nežení a nevdává; muži přestali dbáti o ženy, ženy o muže. Na počátku předešlého století bylo zde deset klášterů a sto jeptišek, ku konci století dvanáct set klášterů a dvacet tisíc jeptišek. Není zde svobodné lásky jako není svobodných myšlenek, není zde intellektuální vášně, ba ani náboženské vášně, jen náboženské formulky. Nezdar Irčanů v umění lze přičísti tomu, že milovali vždy svět příští a na ten krásný svět pod svými nohami zapomínali, neb ho dávali na pospas kněžím a takových kněží jako Otec Mc Turnan je žalostně málo. Tak si stýská básník v poslední povídce jmenované knihy.

Jos. Bartoš.

DIVADLO.

Nezaviněnými odklady přicházíme teprve dnes k referátu o Fuldově »Blíženc e«. Přišla arci trochu opožděně na českou scénu, ale i kdyby byla již — po všech těch odkladech, jimiž se uvedení její zdrželo — zůstala nadobro mezi těmi hrami, jež skví se jen v programech, nebylo by se právě nic ve světě našich divadelních zájmů zbořilo. Když však přišla, dobrá. Je zcela pěkně urostlá, vkusná a se vhodným leskem vyšnořená panenka, a mluví tak lahodné a hladce vykroužené verše, na ráz prozrazující osvědčené autorství B. Kaminského, který německý originál, v tom právě nejcennější, zplna vystihl, že bylo by snad i škoda pustiti ji mimo. Vždyť tyhle kvality, když se k nim pojí nutná při veselohře lehkost a zábavnost — rozpustilosti přece není vždycky třeba — také cosi znamenají, ba velmi mnoho, a bohužel, že jich přečasto postrádá i veselohra snad dějově bohatší a plnější. Fulda tu ovšem neobjevil nových světů, ani v sujetu ne, ale známou i s rozným zdarem jinde užitou historku vzájemné podoby dvou sester-blíženek poeticky a také divadelně účinně otočil jemným tkanivem s krajkami italské renaissance, a tím docílil tichého a hřejivého úspěchu, byť snad i jen pro chvíli.

Herecké provedení novinky bylo by si snad někde žádalo většího přilnutí k nitru některých postav, ale najisto těsnějšího styku s mluveným textem rolí. V tom ohledu to někdy až trapně zakolísalo. Jinak stály jednotlivé výkony na pěkné výši. Paní Benoniová, byť v jejím podání leccos ještě zůstalo v roli Giuditty nevykořistěno, čitá »Blíženku« ke svým dobrým výkonům. Tam, kde v masce temperamentní, šumné a svudné Renaty vítězí nad srdcem Orlandovým, a poráží sebe sama, Giudittu, nadobro byla na svém místě nejbezpečněji. Z ostatních jmenovitě [illegible] vytknouti hraběte Parabosca, jehož z garderoby svých nejlepších starých záletníků vystrojil p. Smaha, páně Kaľkova hlupáčka Beppu, péknou a v pravých mezích drženou to figurku, a omezenou paní polesnou Lizu, pozoruhodný výkon, byť jej byla paní Hübnerová až skoro trochu přebarvila. Pan Želenský velmi zakalil dojem svého Orlanda tuctově fraškovitou hrou při konečném demaskování se »blíženky«. Vypravena byla hra vkusně panem Sedláčkem.

s

LITERATURA.

Maurice Lair: Německá panovačnost. Přel Dr. Jiří Guth. Praha r. 1903. Nákladem Jos. R. Vilímka

Kniha Lairova nezabývá se pouze tím, co vyznačeno je v titulu. Je pravdou, že nebezpečí německého imperialismu je věnováno mnoho stránek, ale aby v titulní otázce snáze mohl se rozepsati, studuje p. autor celkový pohled na současnou situaci politickou, národohospodářskou a kolonistickou. Jeho práce je založena na pečlivém studiu děl ve všech dotyčných oborech na velikém množství zajímavých statistik obchodních a průmyslových. Nalézáme zde mnohá z oněch dat, která otiskl p. Finot ve svojí knize »Français et Anglais«*); rovněž mnohá, jež četli jsme ve spisech Chéradameových. Lair nepodává výstrahy a rady proti hrozící převaze germanství: konstatuje prostě, aniž aby nadsazoval. Kniha jeho je tím zajímavější, že snaží se podati současný obraz celé zeměkoule, pokud toho ke svému thematu potřebuje; tak projedná před námi všechny končiny, kráčeje od Japonska přes Asii, Afriku až do Jižní i Střední Ameriky a rovněž Australie. Politický zorný úhel jeho je značně veliký. Sympatickým činí autora klidný styl, místy až dekorativní, tvořící scény i obrazy — je kontrastem podobných výtvorů v politické literatuře.

ý.

Václav Schwab (Pavel List): Stesky a úsměvy. Povídky. Praha 1903. Ottova Laciná knihovna, sv. 203. Nákl. J. Otty.

Povídky p. Listovy mají určitě a zřejmě svoje těžiště ve vzájemném poměru muže a ženy, nazírající a usuzující mozek je zde většinou mozek mužův. Ti, kterým Erotovy hry a náhody jsou zábavou, nemilou příčinou casuistického potácení se, odloží jistě knihu brzy stranou, protože nepodá jim ani konečného řešení ani nového pokusu o ně. Těch pět povídek jako celek jeví společnou snahu o jakési zidealisování sexuální vzájemnosti mezi ženou a mužem, kterou demonstruje v případech, jichž všechnu vehemenci a eruptivnost stlačuje na minimum. Libuje si spíše v miniaturním líčení jednotlivých fásí, v sentimentálním retušování jednotlivých ploch, zdrobnění všeho a vytváří erotické bijouterie staršího i novějšího zrna. Horizont jeho epiky je uhlazený, a kdyby přece měly vyčnívati přes krajní mez ostré hroty sousedících úskalí naturalismu, rozčlánkuje je autor a paralysuje jejich účinek. V jeho knize všude zní ta snaha, i tam, kde přicházejí nejzáhadnější body t. zv. duchovní sexuality. Spiritualisovati pohlavní vášeň daří se hlavně za volby vhodného milieu, tedy milieu intellektuálně i hmotně aristokratického, v ovzduší luxu a vybraných uměleckých požitků — p. autor staví tuto snahu všude do prostředí prostičkého, sotva průměrného v obou ohledech, jak spirituálním tak hmotném. Tím isolují se takřka erotické vzněty, které líčí, ode všech silnějších vlivů vnějších. Isoluje je také od přísného logického postupu a dopřává jim volného rozvoje. Spíše však nalezneme ještě logiku v konstrukci jednotlivých pieç, nežli ve vytvoření a vyvíjení se jednotlivých postav, z nichž některé, jako Anežka v prvé povídce, přecházejí náhle a nepochopitelně z nižších sfer intelligence do sfer vyšších. Nejvýše stavím právě tuto povídku Novými proudy, která byla před několika lety otištěna ve Volných směrech. Má určitý morální cit, určitější názor

*) Viz »Lumír«: č. 23. posl. ročníku.

na ženu než ostatní povídky, má trochu kouzla mladých vznětů i drsnost reality. Její zakončení, všedně tragický osud Olgy (která je také obětí toho, co zoveme »Crimina amoris«), byť bylo žurnálově realistickým faktem, jez pracováno delikátně. Vůbec jest kniha p. Listova zajímavá, sledujeme-li číslice, které označují rok původu té které povídky. Od naivně nahozených skizz, jako Střevíčky do rakve a Povídka o nervose, z kterých vyznívá téměř idyllické a klidné šosáctví lásky, psaných před patnácti lety, přicházíme k citované již prvé povídce, která neopouštějíc ideální svoje stanovisko, snaží se býti soudnější a nitrnější. Ještě více osvobození se znamená pro p. autora Martyrium, které podává prometheovská muka, jež zakouší od ženy-démona mladý manžel; je to práce, v níž pohlavní síla, byť i se nedefinovala, hraje vítěznou úlohu, kde autor řeší více a delikátněji než na př. v následující a poslední piece. Dle tohoto vývoje lze očekávati od p. Lista snad ještě dosti, půjde-li totiž jeho vývoj cestou, kterou nastoupil zmíněnou piecou.

Jean Rowalski.

Karolina Světlá: Časové ohlasy I. Sebraných spisů díl XXIV. Praha 1903. Nákladem J. Otty.

»Časové ohlasy« jsou knihou novell, které všechny zasazeny jsou do jednoho rámce: neznám dosud žádné knihy mezi spisy Karoliny Světlé, jejíž nové vydání v sebraných spisech bych považoval za významnější než tyto Ohlasy. Společným jejich rámcem je vlastenectví, vlastně tendence vlastenecká. Mluvilo se proti ní tolik v posledních desítiletích, stala se něčím opovrhovaným a nehledala se taková její forma, která by se v literatuře mohla ospravedlniti. Je to onen umělecký moment, který vyžaduje, aby vlastenecká tendence nepotácela se v moři enthusiasmu, aby měla v sobě něco reelního, aby směřoval proti ní jiný živel, který by se jí stavěl v cestu. A to právě nalézám v povídkách Světlé: jejich patriotism jest trochu racionelní, nemluví jen nadšené fráse, chce býti aktivní a bojuje. Je individuální, protože síla, s kterou bojuje, totiž láska, působí jen v jednom individuu proti nepřátelské síle. Cíl povídek vyžadoval ovšem, aby idea patriotismu zvítězila. Kromě toho mají »Ohlasy« cenu historickou, je v nich podán nejušlechtilejší formou bývalý patriotismus, život národní v minulých dobách; působí to jako vzpomínky, zvláštními archaismy i sujetem, dnes tolik — nemoderním. A tato historická cena činí četbu knihy dvojnásob příjemnější.

R.

Gabriela Preissová: Zmítané haluze. 1903. Ottovy Knihovny nár. sv. 201.

Knihy povídek paní Preissové mají svůj ustálený ráz. Lehká, dojista i lehce a rychle tvořící vypravovací technika autorčina stačí do roka přinésti na literární trh dva i tři svazky novell, drobných povídek a obrázků. V této sbírce, která jenom nahodile asi dostala název »Zmítané haluze«, jsou práce dosti nestejné ceny. Jemnému, čistě žensky rozcitlivělému naturelu autorky nejlíp přiléhá novelka »Kuřata strýce Jana« — genrový obrázek plný jímavé tklivosti o strýci-podivínu, který, nedbaje své důstojnosti úřednické, lidem se vyhýbá a nejraději obírá se svou zamilovanou drůbeží. Nejrozměrnějším a zároveň nejlepším číslem knihy je »Selka Gorejová«, korutanská povídka, na jejíž půdě, z jejíhož prostředí paní Preissová v posledních letech svojí tvorby literárně nejvýš vyspěla.

V ovzduší svých »Korutanských povídek« paní Preissová nalézá zvlášť vyvinutý smysl pro karakteristiku, plastiku a barvitost kraje i osob. S těmito přednostmi nakreslen jest i obrázek selky Gorejové, ženy z gruntu zbožné a dobrosrdečné, avšak životem těžce zklamané a proto rysů přísných a zatvrdlých. Ostatní novelky, obírající se sujety velmi běžnými, mimo zmíněnou již obratnou techniku vypravovací nemají jiných předností. Zvláště nezvyklé autorce ovzduší šlechtické romantiky a italského podnebí (v povídkách »Říjnové snění« a »Trinetta«) ubírá líčení samému přirozené svěžesti, šťávy a barvitosti, takže převahy nabývá v prvním případě tón nápadně sentimentální, v druhém moralisující.

V. Č.

Dr. J. Mourek: Hypnotismus a spiritismus. Lidové rozpravy lékařské. Pořádá MUDr. Lad. Haškovec. Řada IV. č. 7. (Číslo běžné 43.)

Nelze popříti, že sbírka Haškovcova populárně vědeckou literaturu českou vydatně obohatila. V 44 svazečcích dosud vyšlých umožněno mnohým odborným spisovatelům českým promluviti k širšímu obecenstvu poučné slovo, které by před 10 lety ještě bylo zapadlo v nějakém denním listu nebo časopise. Druhá obdobná sbírka »Bibloteka lékařských spisů populárních« (u Hejdy a Tučka) nikterak nečiní jí konkurrenci, neboť látky je mnoho a úkol není snadný. Nechť se tedy tuží a zkoušejí síly.

Haškovcova sbírka přinesla už slušnou řadu čísel, které jsou pravé kabinetní kousky populární literatury. Jmenuji jen Alberta, Z. Wintera, Chodounského, Thomayera a jiné. O nich platí, že nejlépe dosáhne účelu: upoutat a poučit ten, kdo přinese nejen odbornou znalost věci absolutně přesnou, ale i ducha. Ale i u čísel, která jeví sice důkladného znalce, ale za to citelně postrádati dávají literáta, čísla, kde chybí obratný causeur a někdy i znalec »dobropisemnosti«, je nutno jiné stanovisko kritické, než jest obvyklé; takové knížky nepatří sice do literatury, ale přes to jsou užitečny — povahou látky, hygienicky prospěšným věděním, které šíří. Mourkův »Hypnotismus a spiritismus« náleží však mezi publikace, které volbou předmětu (z psychiatrie hraničící na kulturní historii) i zpracováním možno zařaditi mezi nejlepší čísla »Lidových rozprav lékařských«. Kapitoly, jako »Z dějin hypnotismu«, »Význam suggesce«, »Automatismus a utajené představy«, »Moc obraznosti« dokumentují nejen velikou sečtělost autorovu (literatura předmětu, zvláště psychiatrická, méně psychologická, je dnes obrovská), ale i obratnost u vypravování. Nebylo by nezajímavo srovnati tuto práci lékaře se studií filosofa. Míním prof. Masarykovu rozpravu psychologickou »o hypnotismu« (magnetismu zvířecím), která vyšla u Ottů r. 1880.

Studie Mourkova přišla v čas — je vskutku časová. Postup spiritismu, jemuž však ve knížce věnován rozsah příliš malý (snad nám Sbírka lidových rozprav lékařských přinese z kompetentního péra zvláštní o tom úvahu), žádá, aby se tomuto psychologicky zajímavému hnutí, které zachvacuje nejen intelligenci, ale i lid zapadlých horských vsí, věnovala pozornost zbystřená všech živlů povolaných. Knížka Mourkova poskytne vzdělanému laiku snadnou a zajímavou průpravu ke studiu psychologických proudů naší doby, v nichž časem ukazují se zřídla psychologicky těžce pochopitelná. Škoda, že jsou poslední kapitoly spisku Mourkova tak stručné. Jsou to právě prakticky důležité body: Léčebná moc suggesce, Přístupnost k hypnose, Právní důležitost hypnosy, Nebezpečí hypnosy, Zneužívání hypnosy, Fascinace a Spiritismus, jež činí dojem, jakoby spisovatel, zabrav se s chutí a láskou do zvoleného thematu, najednou v polovici práce seznal, jak mu látka roste nad hlavu a cítil se nucena v druhé, praktické části držeti se měřítka nejstručnějšího.

Dr. A. M.

*

U nás pro všecko jen hesla stačí,
svépomoc — teď v popředí se tlačí.
Dobrý lide český, víš, co značí?
Myslíš snad, že — pomoz sobě sám?
Chyba lávky! To je omyl hrubý!
Dnes tím heslem každý sloup se chlubí,
ale význam jeho velkohubý:
Lidé český, pro bůh, pomoz nám!

Z.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. LISTOPADU 1903. * ČÍSLO 3. *

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

DVA RONDELY.

VŠE SE VRACÍ . . .

Máš pravdu, vše se vrací, cos kdy jiným dal,
co tobě vzato, o čem snil jsi, že se pro vždy ztrácí,
to, co jsi druhdy v mládí snad zvával ideál,
máš pravdu, vše se vrací . . .

Čím jiné poranil's, tíms raněn, nač se's ptal,
Smrt odpovídá ti, až srdce vykrvácí
a v mukách mizí ti ten, jejž jsi hledal, Gral.

V sluch tóny poslední zní smutných pastorál
a luzy pokřik též, v kterém se modla kácí,
co's děckem snil a proč se mladý muž kdy rval,
máš pravdu, — vše se vrací . . .

NA PLESU SVÉ DCERY.

Ve vlastním dítěti má mladost neužitá
se hlásí k životu ve prvním rozpjetí,
teď v svěžích půvabech mi celá Vesna zkvitá
ve vlastním dítěti . . .

Sny z tužeb zahrady v mé zbledlé paměti,
směs dojmů jásavá se v akkordů stech splítá,
jak alkoranu verš ve matné perleti.

Nad hrobem Mladosti tě duše moje vítá!
Taj žití vidím plát sedmerou pečeti
v tom, co mi nepřáno, zřím, jí co život skýtá
ve vlastním dítěti . . .

JAN OSTEN:

JEDEN VEČER.

Veranda hostince byla nad skalou a byla odtud krásná vyhlídka na řeku dole, na protější návrší, na němž rýsovaly se jako čáry na mapách úzké meze úzkých, chudých polí, na blízké vesnice s doškovými střechami a na zamodralé lesy daleko daleko na obzoru.

Zvláště večer, když svítil měsíc, bylo zde nádherně. Zdálo se, jakoby měsíc vycházel na začátku údolí, tam, kde byla myslivna v klenku, zvolna vystupoval, řeka se začala třpytiti a když převozník dole jel se svou pramicí, vypadalo to, jakoby rozléval někdo stříbro po hladině. Někdy ozývaly se veselé hlasy dole od koupelny, to se studenti snad ještě koupali.

Byla to šťastná myšlénka od hostinského, že tuto verandu zařídil. Ovšem muselo se jíti přes dvůr, na němž bylo bláto a sláma, jako na dvoře selských statků, ale pak přišel písek, nasypaný mezi mladé dosud, svěží stromy.

I kuželník tu byl a páni i dámy hrávali po obědě »o čest«, jak se říká.

Před několika roky odkryl nějaký turista toto městečko, až dosud úplně neznámé. Byly okolo lesy, krásný písek v řece, ostatně i vystavění lokálky snad tomu pomohlo, že se z nepatrného městečka stala villegiatura. Nízké, vlhké a zbytečné světnice v malých domkách najímaly se za cenu dosti slušnou, hostinský najal chlapce, jemuž říkali »Anton«, čepoval dokonce i plzeňské pivo a bylo možno dostati »Pschorr«. Ze zájezdního hostince stal se přes noc »hôtel«. Ba, navykli si říkati »saisona«.

Ostatně tu byl i okresní hejtman odkudsi, finanční rada, major na pensi, berní inspektor, paní doktorová, která se smála tak vesele, že to bylo slyšeti až za řeku, měli s sebou ženy a děti, které nenosily punčoch a vystavovaly na odiv nahá, opálená kolínka.

Měli veliký stůl pod verandou, kde obědvali a večeřeli, table d'hôte, jak je to zvykem ve světových lázních. Hovořili hlasitě a chovali se k sobě s vybranou uctivostí, neopomenuli nikdy předeslati patřičný titul před větou »Paní okresní hejtmanová, paní finanční radová, paní sekretářová« bylo stále slyšeti.

A přišla jednoho dne v poledne mladá dívka a posadila se ku prázdnému stolku na pokraji verandy. Poobědvala, zaplatila a odešla. Neušla pozornosti společnosti u velkého stolu.

Pátralo se po jejím jméně, po tom, kde bydlí, co dělá.

Pan hotelier nemohl mnoho říci. Bydlí u chudého krejčího, který jest prý její strýc, chodí do lesa s knihou v ruce, jest z Prahy a dle všeho nějaká učitelka.

Přestali jí věnovati pozornost. Ostatně její oděv, ač byl vkusný, nasvědčoval tomu, že je chudobná. I zde se dámy odívaly bohatě, hedvábné sukně šustěly, zlato se třpytilo. A ona měla jednoduché prací šaty, poněkud vybledlé.

Ale páni si všimli, že má něžnou postavu, malé, nesmělé ruce, rudé rty v bledém, dětském obličeji a neobyčejné bohatství vlasů nádherné tmavorudé barvy. Její hlava byla jako obtěžkaný květ, skláněla se pod tíhou těch krásných vlasů. Ano, bylo při ní něco, co poutalo pozornost. Ale vážní páni byli pod přísným dohledem svých paniček a dívali se jen v nestřežených okamžicích, tvářice se, jakoby obdivovali krajinu.

Přišla i večer, přišla druhého dne i příště, tiše, nesměle, hovoříc přitlumeným hlasem. Seděla večer hodinu, dvě u stolu a dívala se dolů na řeku a na ztemnělé lesy v dáli, patrně ji ten obraz okouzloval.

Zaplatila a odešla opět tiše jak přišla, tak že toho ani nepozorovala společnost u velkého stolu, zabraná v živý hovor.

Pan major vypravoval snad jednu ze svých anekdot, dávno známých všem čtoucím lidem . . .

* * *

Na konec si jí nikdo již nevšímal. Nikdo ji neznal a nikdo si k ní nepřisedl.

Až jednoho dne, jednoho dne přišel on.

Přijel poledním vlakem a šel na oběd pod verandu.

Vešel hrdě a mužně v celé své velikosti, ohlédl se kolem, klidně snesl pohledy společnosti u velikého stolu, kde všichni obrátili po něm hlavou, ani rys nepohnul se v jeho tváři.

Kráčel přímo ke stolu, kde ona seděla, smekl klobouk, uklonil se hluboce a posadil se naproti ní.

Opětovala pozdrav a její tváře se zarděly a dech se zrychlil. Teprve po chvíli odvážila se pozvednouti k němu zrak a přelétla pohledem jeho postavu. Byl vysoký, silný, širokých ramen, s hlavou mužných, hrdých rysů. Několik bílých vousů prokmitávalo v jeho bradě, ale silné kníry byly dosud úplně tmavé. Byl oděn v elegantní cestovní oblek cizího střihu. Jeho prsty byly bez prstenů. Jenom kolem levého zápěstí vinul se zcela tenoučký náramek, zlatý had se smaragdovýma očima. Přišel hotelier a uklonil se hluboce. Antonovy ruce se chvěly, když cizince obsluhoval. Společnost u velkého stolu zapomněla úžasem jísti.

Obědvali mlčky, jen rachocení nožů a vidliček bylo slyšeti. Pak mu přinesli černou kávu, zapálil si cigaretu jemné, silné vůně, a podíval se plným pohledem na dívku.

Je-li zde slečna na letním bytě?

Ano, je zde na letním bytě. Ostatně tu má příbuzné.

Podíval se dolů na řeku a na lesy na obzoru. Je tu opravdu krásně. Tady možno klidně žíti. Přál by si tu ztrávit nějaký měsíc. Ale není mu možno. Jede na návštěvu, má známé ve vesnici několik hodin odtud vzdálené. Nepsal jim, chce je překvapiti. Jinak by byli poslali povoz. Jak se tu slečně daří a co dělá?

Vypravuje mu, nesměle, zajíká se. On se na ni dívá, na její bohaté, tmavorudé vlasy, na chvějící se bílé, malé prsty a vypouští dým z cigarety.

Chodí do lesa, vypravuje ona, dodavši si smělosti. Jsou tu překrásné lesy. Čte knihy a večer sedí zde a dívá se na řeku. Je tak krásná, svítí-li měsíc.

Ano, musí tu být krásně večer. Přál by si ztráviti tu jeden večer. Snad se mu to podaří na zpáteční cestě. Smí-li doufat, že se s ní zde opět sejde?

Ona se zardívá.

Zůstane tu ještě čtrnáct dnů. Pak musí zpět do Prahy.

Přichází hostinský a hlásí uctivě, že je zapřaženo. Host platí, vstane, pokloní se před ní uctivě a odchází.

»Na shledanou!« praví při odchodu.

Nemůže se ubrániti, musí se za ním podívat. Ostatně, všichni lidé zde se za ním dívají. Neobyčejný zjev.

Přichází hostinský a z daleka se na ni usmívá. Ví-li, kdo s ní dnes obědval? Hrabě L., ano, skutečný hrabě. Přijel první třídou a pan přednosta stanice jej poznal. Má příbuzné, barona W. ve Z. Objednal si tam kočár. Ano, skutečný hrabě. Ostatně je to hned k poznání. Ten zjev, ten pohled! A zde obědval, zde obědval. A hotelier mne si radostně ruce. I pan okresní hejtman pohledl vedle hraběte. Jaká čest!

Hrabě L., opakuje dívka pro sebe a líce její se zardívá. Smí-li doufat, že se s ní opět sejde? Řekl: na shledanou. Hrabě L. Nemůže déle seděti, vstává a odchází.

Vzpomíná na jeho tmavou bradu, hrdý zjev, na tenký zlatý náramek. Zdá se jí, že vůně cigarety zachytila se v jejích šatech.

»Hrabě L.,« opakuje cestou a srdce jí prudce bije.«

* * *

Přijel za tři dny, ano právě za tři dny.

Přijel v panském kočáře, premovaný kočí a lokaj na kozlíku. Zastavil u hotelu a kráčí přes blátivý dvůr přímo na verandu. Je právě poledne. Premovaný lokaj nese za ním v uctivé vzdálenosti plášť. Společnost u velkého stolu div si oči nevykouká.

On si nikoho nevšímá, jde přímo ke stolku, kde sedí ona, smeká uctivě a podává jí ruku.

Její srdce se chvěje a líce hoří.

Nuže, dodržel slovo. Vrátil se sem, zůstane zde přes noc, teprve ráno pojede dále. Chce tu ztrávit večer, je tu tak krásně.

Obědvají a on hovoří.

Jeho hrdé oči se usmívají, vypravuje jí o vesnici, z níž přijel, vypravuje vesele, úsměv loudí se do její tváře.

Vykonal návštěvu a nyní je volný, svůj, úplně svůj. Je mu tak příjemně, již dávno mu tak nebylo. Hned ráno, jak sedl do vozu, zmocnila se ho dobrá nálada. Ostatně jest nádherný den, jeli lesy, ptáci zpívali, vesele zněl dusot koní po silnici. A nyní je zde. Má dnešek pro sebe. Zítra opět se vrátí domů, kde jej čeká práce. Chce být veselým. Chce-li býti mu při tom nápomocnou?

Dívá se na ni a ona se zardívá a neví odpovědi. Jsou po obědě. Vůně cigarety ji ovanula. Smí-li ji doprovoditi? Je tu úplně neznám, snad by mu mohla ukázati okolí?

Nemá-li nic jiného v plánu.

A jdou spolu ven ku podivu celé společnosti. Hle, ta tichá, neznámá dívka. Mohou si hlavu ukroutiti.

Přece hrabě, hrabě L.

Jdou po nerovném náměstí a lidé se za nimi ohlížejí. Jak pak by se neohlíželi!

Je hrdá po jeho boku, dívá se na něho. Jaký je silný, vznešený a dobrý.

Jeho oči září, je v krásné nádheře, vypravuje veselé historky, smějí se oba. Jdou za město, vede jej podél řeky, ku mlýnu. Do lesa nejde, ne, co by si lidé pomyslili. I u řeky je krásně. Jdou po louce, ona trhá květiny a váže je v kytici.

Prosí ji o ni a dostává ji. Kytici z polních lučin.

Bože, jak on umí vypravovati. Projel celý svět, byl za mořem, celá léta se zdržoval v Japanu. Byl tam za úředním povoláním, praví klidně. Italii procestoval křížem krážem, žil v Paříži. Dívá se na něho s ohromným obdivem. Jaké krásné ženy asi miloval, myslí si. Kněžny, princezny. Která by mu mohla odolati?

A její srdce se svírá neznámou úzkostí. Není-li to sen, napadá jí? Jde vedle ní veliký a nádherný. A kdo je ona? Ani se jí nezeptal po zaměstnání, po poměrech. Hovoří s ní, jakoby byla s ním stejného rodu.

Chodí spolu podle řeky, dívají se na ryby, prohánějící se ve vodě, on hází dokonce ploché kameny do vody a dělá »misky«.

Vracejí se až za večera na verandu. Pak spolu večeří a dívají se na řeku. Je nádherný večer, měsíc vyšel nad myslivnou a stříbro se rozlévá po řece, jak pramice převozníkova jede.

Společnost u velkého stolu mluví dnes přitlumeně. Ani paní doktorová se nesměje. Uctivě přechází kolem hostinský i Anton.

Jest devět hodin a ona se pozdvihuje.

Musí domů, vždy v tuto hodinu chodí domů. Měli by o ni strach. Ostatně chodí spat v tuto hodinu.

Již domů? Jak je to škoda! Ale smí ji aspoň doprovodit?

A vyjdou ven.

Jest krásný večer. Někde zní zpěv dívek, vůz v dálce rachotí.

Jdou po náměstí a zabočí do úzké uličky, kde ona bydlí. Okna nejsou osvětlena, lidé nesvítí z úspory.

Vzpomene-li si ona někdy na tento večer. On naň nikdy nezapomene. Jest mu tak krásně, jak mu dávno nebylo. Chtěl by tu zůstati, nechati vše tam ve světě a choditi tady po lukách a dívati se na řeku. Ano, požehnaný večer. Jaký klid, jaký vlažný vzduch. Smí-li ji nabídnouti rámě. Zavěsuje se v jeho rámě. Cítí sama, jak se její páže chvěje.

Avšak, zde bydlí. Tam je její pokojík. On se dívá nahoru na ztemnělé okno.

Tedy se musí rozloučiti. Jak jest to smutné. Proč netrvá takový den déle? Uběhlo to, jak chvilka.

Musí se tedy rozloučiti? Ale ne snad navždy. On přijede na podzim do Prahy, jistě se s ní někde sejde. Zda-li jej pozná?

Ona tiskne lehce jeho rámě svým.

Stojí u domu.

Pojednou on vyprostí své rámě, obejme ji kol štíhlého pasu silnýma svýma rukama, přimkne ji k sobě a jeho rety hledají její.

Ona se nebrání, tulí se k němu, ovíjí paže kol jeho šíje; líbá ji na ústa, oči, čelo, do bohatých tmavorudých vlasů, z nichž se smekl klobouček.

Chví se v jeho náručí, jako lapený pták, tiše zapláče a tulí se k němu úžeji. Její ústa, malá a sladká, nabízejí se k dlouhým, opojným políbkům.

Zavzní kroky, ona se vybavuje z jeho náručí, ještě jeden polibek a zmizí ve dveřích. Běží nahoru a otvírá okno. Vidí jej státi na konci ulice, měsíc oblévá jeho vysokou, hrdou postavu. Posílá jí rukou polibek a pak mizí za rohem.

Ona tiskne si srdce a ukrývá hlavu do peřin. Moře blaha ji zaplavuje, slyší rajskou hudbu v duši a mladá její ňadra se dmou jako rozčeřené vlny.

* * *

Obléká si nyní, když jde ráno do advokátní kanceláře, v němž je písařkou, sváteční šaty, které nosívala jen v řídkých případech. Co kdyby jej potkala?

Čte jeho jméno v novinách, jest členem parlamentu a často se jeho jméno objevuje. Ale on přijede do Prahy, přijede do Prahy a setká se s ní. Sám to řekl. Chodí večer po promenádě, kam dříve nechodívala, snad jej potká. Její srdce ustavičně se chvěje. Jak se k ní zachová?

Vzpomíná, sedíc při psacím stroji, na onen jediný večer, vzpomíná na jeho polibky, na vůni cigaret, jež se zachytila v jeho kníru, na silné jeho paže. Vzpomíná a usmívá se ku podivu šéfa, starého, šedivého advokáta a mladého koncipienta, jenž k ní marně vysílá dlouhé, toužebné pohledy.

Ach, kdyby věděli, kdyby věděli, myslí si ona.

Dny ubíhají, nastává chladný podzim.

Panstvo vrací se do měst.

Snad nyní přijde. Co jí asi řekne? Ostatně má krásné šaty, nebude se musit styděti jíti s ní po ulici.

A jde jednoho dne v poledne domů a vzpomíná na něho. Kdyby tak nyní jí vstoupil do cesty!

Dívá se, kočár jede prostřed ulicí. Krásný, panský kočár. Pán a dáma v něm sedí. Srdce se jí chvěje, dech se zatajuje, ano, to je on. Vedle něho sedí vznešená dáma, hrdé, suché tváře. Ale, on je krásný, ach, tak krásný! A nyní padl jeho pohled na ni. Cosi kmitlo se v jeho zracích, sáhá po klobouku, ale náhle nechá klesnout ruku a obrací se ku své dámě.

Poznal ji a nechce ji znáti. Nechce ji znáti. Tak cizí, chladný byl jeho pohled!

Ona stojí jako zkamenělá a dívá se za kočárem, dokud nezmizí.

Pak pospíchá domů a místo oběda skryje hlavu do peřin, pláče, usedavě pláče, až je čas jít do kanceláře.

Odložila nové šaty a chodí opět v starých, soukenných, které ztratily dávno barvu. Neusmívá se u psacího stroje a je den ode dne bledší.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Toho večera bylo v divadle velké vzrušení. Valentin Kaplíř po několika měsících se objevil opět v divadle po boku útlé, jemné dámy, a své matky, jejíž bystré oči postřehovaly s pohrdlivostí velké dámy povznešené nad předsudky to zvíření zvědavosti.

Valentin postavil pražskou společnost náhle před hotové faktum svého zasnoubení s paní Ludmilou Hessovou. A poněvadž jeho život nebyl vyložen tak otevřeně, jak to bývá u figurek pohybujících se denně pod podloubím maloměstského náměstí nebo na pražské monotonní promenádě, naopak bylo v něm vždy mnoho vzdáleného dosahu slídivých zraků klepařů, mnoho záhadného a náhlého, učinila tato nepatrná událost velkou sensaci.

A celkem bylo usouzeno v kuloarech a ve foyeru o přestávce, že Valentin je prohnaný obchodník, a že se stanoviska většiny nedalo se nic namítati proti jeho sňatku s bohatou, mladou vdovou. Rozhodně bylo schvalováno, že se rozešel s Jiřinou, která byla nenáviděna damami z počestné společnosti a ovšem hrozně pomlouvána, ale všemi napodobována v její toaletách a účesech.

Šviháký redaktor JUC. Havlena, arbiter eleganciae z Ferdinandovy třídy, hrozně se zavděčil paní Vančurové a její dvěma dcerám intimními podrobnostmi, jež mu poskytly též záminku, aby vnikl do lože velkoobchodníka Hradila. Vypravoval všude svým roztomilým způsobem, v němž bylo obyčejně mnoho pikantní dvojsmyslnosti, o svém příteli Valentinovi, s nímž posledně se sešel loni v zimě na honbě u svého přítele barona Herbersteina, že vlastně s tou paní Hessovou je to stará historie. Již před dvěma lety, kdy ještě žil v nejlepším přátelství se slečnou Jiřinou, ještě za života Hessova bylo cosi mezi nastávajícími novomanžely. Ostatně Kaplíř a Hess byli v obchodním spojení, není divu, že se z obchodního přítele vyvinul domácí přítel. Slečna Jiřina ovšem zuřila, hrozila Valentinovi revolverem a paní Hessové vitriolem. Valentin se svým uhlazeným cynismem — podotkl redaktor rovněž uhlazeně — urovnal všechny obtíže. Vyšel ze všeho korrektně, jako vyvázl již dvakrát z bankrottu.

»A Jiřina, ubohá opuštěná?«

»Není ani tak ubohá, ani tak opuštěná, jak si myslíte. Zdenko . . . víte, můj přítel . . . Zdenko

z Kralovic, vidíte jej tamhle v přízemní loži, náhodou zrovna pod loží Valentinovou . . . ten je jejím nejnovějším ctitelem.«

»To bych ráda věděla, co muži na těch ženských od divadla mají, že se za nimi jen fantí,« rozhorlila se paní Hradilová, matka dvou dcer na vdávání.

»Také bych to rád věděl, milostpaní,« s nevinnou tváří řekl redaktor.

»I mlčte, nejste o nic lepší . . .«

— — — — — — — — — —

Mezitím Valentin hovořil se svou nastávající ženou, ničeho si nevšímaje a jako vždy lhostejný k svému okolí.

Ale Jiřina, vyvolána několikráte na konci druhého jednání, rozkošná v obleku výstřední zpěvačky a tanečnice, utkvěla mu zářivě před očima, jako šlehavá, ohnivá mžitka po pohledu do slunce.

Okamžik zapomněl na všechno a chtěl povstat, běžeti za jeviště a zaklepati na dvéře její garderoby. Pootevřenými dveřmi viděl jas a nelad malé jizby, obraz vznícené, hrou oživené krásy. Nesměl dále. S přehozeným peignorem na ramenou přikročila k poodhalené portieře u dveří.

»Jak jsem se vám líbila? Přivoňte k svým růžím.«

Ale toho večera růže neměla. Kytička žlutých růží ležela na obrubě lože před paní Hessovou. Na živůtku Jiřiny, tam, kde připínala někdy žlutou růži, viděl fialky. Zdálo se mu, že jí růže lépe slušely . . .

— — — — — — — — — — —

Tak letěly dojmy posledních dnů myšlenkami Valentina schváceně zadumaného nad kupou dopisů Jiřininých.

Konečně se odhodlal a prudce ji shrábl. Plamen mocně vyšlehl v kamnech, pohlcuje dopisy.

Valentin zazvonil na domovnici. Zapálil si doutník, snad aby vyhlížel méně dojatě.

»Květiny si odneste z okna, jsou vaše.«

»Zaplať Pánbůh. Kdy to budeme stěhovat?« mávla rukou, jako on před tím, když jí oznamoval své odhodlání.

Valentin se krátce zamyslil. Ve světle lamp koupala se měkká útulnost pokoje.

Pravil pak:

»Zatím byt uzavřete. Řeknu vám ještě. S bohem!«

»Tedy nebudeme stěhovat?«

Valentin odpověděl ze tmy předsíně, po přestávce:

»Ne.«

II.

Sňatek Valentinův stal se pražskou událostí. Jako se v divadle mluvilo o jeho náhlém objevení se ve společnosti paní Hessové, teď se hovořilo o tom i na kávových a čajových odpoledních schuzkách i při pivě večer v hostincích.

Valentin často zaměstnával pražskou společnost, z níž vyšel, ale které byl vzdálen. Zajímal ji a dráždil ji. Byl posuzován celkem velmi nepříznivě. Někteří pokládali jej za nadutého domýšlivce, poněvadž se netlačil s nimi u téhož koryta a neválel na společném hnojišti. Někteří v něm viděli ztřeštěnce ctižádostivého, jiní bezohledného sobce a všichni zhýralého světáka.

Jeho skromná elegance, jeho jemné a rázné vystupování, jeho živá, veselá, posměšná konversace líbila se ženám, ale on dával s jakousi schválnou ostentativností každé cítit, že se k nim blíží jen se záletnickými úmysly.

Ale celkem málo se stýkal se společností. Kromě dvou tří domácností nenavštěvoval nikoho. Nudila jej mělká bezbarevnost pražského měšťáckého života i triviálnost jeho zábav a požitků.

Věnoval se cele jen svým zaměstnáním a po několik let žil osamocen s Jiřinou.

Od té doby, co se vzdal poslaneckého mandátu, přetrhal poslední svazky se společností a veřejným životem. Písárna, továrna, skladiště absorbovaly všechen jeho čas, kromě toho navštěvoval jen schůze obchodních společností, bank, ústavů, kde byl členem výboru neb ředitelství a stýkal se jen s agenty, sensály, obchodníky.

Mnoho cestoval a honba byla velkou jeho vášní, ale jen proto, poněvadž hledal pohyb a samotu v přírodě volné. Ve chvílích, kdy sám toulal se po lesích a polích s puškou na rameně, žil nejintensivněji svým plánům a podnikům. Často vrátil se s několika popsanými listy zápisníku, ale s prázdnou torbou.

Valentin Kaplíř prožil své mládí jako syn zámožné, patricijské rodiny pražské. Studoval špatně. Čekala jej obvyklá budoucnost synka z dobré rodiny. Protekční zaopatření v nějakém pohodlném úřadě nebo vojenská kariera a pak bohatý sňatek s jednou z těch slečinek, s nimiž se učil jako hoch tančit. Obchod po otci měl převzít starší bratr, tichý, nezdravý hoch. Ale bratr zemřel, když bylo Valentinovi osmnácte let.

Matka zavolala si Valentina několik dnů po pohřbu do svého pokoje, kde bylo stále několik rozečtených knih na divanu, na stolkách a kam se často stěhovaly papíry a dopisy z kanceláře, když otec na ně zapomněl ve vinárně neb při kartách. Byl chytrý, pracovitý muž, ale velmi lehkomyslný a rozmařilý.

»Hochu, nechceš-li jednou být písařem u magistrátu, musíš začít něco dělat. Dosud jsi se vyznamenal jen jako lawn-tennista, to byla tvá nejdůležitější práce. Musíš teď se starat o obchod.«

Valentin měl svou matku v lásce a úctě. Cítil převahu její moudrosti a zkušenosti a tušil utrpení,

skryté v jejím životě. Podlehal jejímu vlivu. Též tehdy neodvážil se odporovati. Uznal, že po smrti bratrově mu nic jiného nezbývá.

Po několika letech studií a praxe v cizině vrátil se do Prahy velice změněný a velice udivený tím mělkým a jednotvárným životem, tak úplně odlišným od mocného proudění energie a činnosti v jiných velkých městech. A více se nevrátil mezi mládež, s kterou vyrostl, s kterou lelkoval, hýřil, pěstoval sport a šatil se hloupě švihácky.

Horké bouření krve před třicátým rokem svým probíjel v malém kroužku nejpověstnějších ničemů, bohémů, umělců, důstojníků, karbaníků, ale i tento život, který mu nikdy ostatně nesměl překážeti, ani jej oslabovati, jej brzo omrzel. Pokrač.

Z BÁSNÍ ALFONSE BRESKY.

MLČENÍ.

Nemůže srdce stále pěti,
má rovněž chvíle mlčení,
jest srdce jako stromů sněti,
když ztichne větrů šumění.

Hluboko v modrých větví spleti
spí zlatí ptáci stuleni,
nemůže srdce stále pěti,
má rovněž chvíle mlčení.

Zář slunce, která s výše sletí,
prosvítá snící lupení,
jest srdce jako stromů sněti,
když ztichne větrů šumění.

Proč každé chvilky líto je ti,
kdy pohříží se do snění,
nemůže srdce stále pěti,
má rovněž chvíle mlčení.

ZLATÉ STOPY.

Přestalo pršet, světlo rudé
prokmitá lesů vrcholy
a ranní mlha prchá všude
po vlhkých cestách z údolí.

Neklidný vítr trávy čeří
a střásá deště krůpěje,
přede mnou, plné vod, se ščří
na cestě tmavé šlepěje.

Kdos tajemný tu za tmy spěchal,
než ustal déšť a svítal den,
za sebou temné stopy nechal,
po kterých bloudím rozrušen

Již slunce ze hvozdů se noří,
ručeje světla stékají,
přede mnou stopy zlatem hoří
a směrem k slunci spěchají.

POHŘEB.

Kol hřbitovní zdi jdeme, větru vání
z daleka nese zvonů naříkání
a kdesi za zdí, věnci stuchlých vůní
stížená rakev klesá v hrobu tůni.

Co podzimní nás mlhou tudy žene
kol hřbitova po cestě opuštěné,
kde chladný vítr svoje štkání šíří
a kolem nás jen žluté listí víří.

Proč tudy jdeme? Či snad srdce cítí,
že musíme se záhy rozloučiti?
Proč tudy jdeme? Či snad nitro tuší,
že něco odumřelo v naší duši?

Se stromů listí jako slzy padá
a cestou v závěje se u zdi skládá,
a srdce pláče ... věnci stuchlých vůní
stížená rakev klesá v hrobu tůni.

BÍLÁ MŠE.

Jak na oltáři lilije,
když ve váse se rozvije,
tvá cudná duše září tiše
  a vůní dýše,
ó moje bílá lilije.

Jak voskovice zářící
plá chrámem v stínů směsici,
tak v smutky moje zářně chýlí
  se zjev tvůj bílý,
ó voskovice zářící.

Tvé srdce, bílá hostie,
jež v monstranci se ukryje,
a čelo mé se zbožně sklání
  při pozdvihání,
ó moje bílá hostie.

E. Sokol

SLUNCE.

Pokrač.

Tonča se ohlédla po oknech — byla zavřena, tatínek ještě nevstal. Prošla zahrádku, jejíž všecky růže skloněny voněly silnými sny, zavřela branku za sebou a byla na chodníčku — vysokou travou polozakrytém. Podkasala bílou suknici a vesele se brouzdala k lesu. Flora již dávno ji tam předběhla.

Teď, když měla všecko za sebou, když byla u náruče svých hájů zelených, zalkla se rozkoší, a chtělo se jí běžet, objat prvý kmen, chtělo se jí stát a dívat se i plakat a zazpívat, chtělo se jí vzdát se cele, tak úplně, rozejít se a prolnout všecko jako paprsk slunce ránem zrosený. Neměla určité myšlenky, nechtěla jí mít, hýřila v nádheře zapomnění a rozplynulé touhy. Blíž a blíž stoupala; již cítila chladný dech lesních stínů a nezdržela se: skokem přilétla na štíhlý habr, položila se naň hrudí a houpajíc se v jeho šumném sehnutí líbala očima daleké průlomy Dubína. Spleť kmenů svižně zohýbaných korunou, tvrdé, krabaté sloupy starých pňů, sítě větví a zelenavý příval chvějících se listů, to hravé moře výšek, tmavé ulice nekonečně napjaté kams ještě do noci, i zlatá hra slunce planoucí na vrchních vlnách a záplavou zalévající průsvitné listné kontury, vše stálo tiché před ní a nabízelo se jejímu polibku. A země těžké vůně mechu, prsti, stlelého listoví dýchala do ranních vzdušných proudů, jež tančily vleklým tahem do sečí a mýtin, nad lesy. Dubín se ze sna probíral a šeptal, k modru modlil se.

»Můj háječku, ty můj — bože, jak jsi pěkný! Vidíš, celý rok trávím v Praze, ploužím se po kamení, dusím se spoustami zdí a ty tu krásu rozhazuješ do šira, pro nikoho, jen tak, že se ti chce. Proč jsem tam seděla, pravda? Bůh ví. A, zas myslím! Nechci!

Vzpřímila se a na ráz se zasmála, když habřík šlehl po ní větvemi.

»Oh, jsem já filosof! A budu jistě myslit zas a zas; ale ať! však se dušička odnaučí, až bude dýl doma zde, daleko od lidí. Floro! Sem pojď! Ty se, stromku, nehněvej, že jsem tě vyrušila, vždyť já jen tak.«

Pohladila mladou hladkou kůru napjatou silou mízy a vešla do lesa. Listí tu a tam opadlé jí zašustělo v krok, do mechu se bořila, metlicemi trav dávala si nohy ošlehávat a poskokem šla hloub a hloub, dýchajíc ráno, drážděc oko světlými arabeskami průsvitných listů otřásajících seševelivě, kdykoli zatočila se rozpustile kol pně, či vyhoupla do výšky, aby klepla do halouzky, jež zvlášť ji škádlila svou linií. Písničku si bzučela polohlasně znovu a znovu, nepozorujíc, že se vrací z prostředka vždy k začátku. A když si všimla, zasmála se tiše a shovívavě pokrčila rameny. »Dnes mohu, což pak dnes — a znovu zanotila jako sobě na vzdory, bujně pohazujíc hlavou a rozhánějíc rukama. Jen někdy stanula a zvrátila hlavu vzhůru, až ji hrdlo bolelo, dívala se dívala, jak modro svítí v světlých průlomech a jak se šine bílý mráček kamsi na západ, jak před sluncem by prchal. Chvíli vystála, mrak dávno odletel, již nedívala se ani na nebe, ale na list, jenž kýval se vytrvale, bůhví proč. Pak přistihla se zas a zas se zasmála. Byla tak ráda, že může nemyslit, že dovede se ještě stajit v sobě a žít jako květ, jen dechem přírody se sytit a cítit její tep.

Dlouhý rovný hřbet přešla tak a stanula, až les se za ní sestoupil a vytiskl ji z nitra na svah vykácený. Vlnil se v nerovných prohbích k úvalu, jehož dno se loukou kypřilo. Znala ji: byla to taková věčně provlhlá a chladící roklina, jež každou stopu kroku vodou plnila a uhýbala slizko pod nohou. Teď ležel ještě zamodralý opar na ní. Slunko ho dosud nezmohlo, ač hořelo již žhavou lící do stráně a rosu do poslední kapky vypilo.

Sedla na nejteplejší místo a všecka se přikrčila slastí prvních teplých doteků, jež prolíbaly se šatem. Potutelně se usmívala Floře, jež prorejdivši všecky dolíky zastavila se před ní nehybna, jakoby by byla nad hejnem koroptví stavěla. Tleskla na zem vedle sebe, ale pes zavrtěl ocasem, otočil se, vzpíravě se přikrčil a několik kroků se ohlížel, aby pak zbůjnicky se vrhl do vysoké trávy a znovu skláněl nervosně čenich nad čerstvými stopami.

»Oh ty!« pomyslila si Tonča. »Že tě neomrzí, věčně stejnou vůni hledat. Hm, vášeň myslím, opíjíš se, omamuješ jako — ah, vida, filosofie je tu, hihihi! No, což, ať je!«

Natáhla nohy na teplý drn a zaklonila se na lokty. Dole nad loukou se již trhal mhlivý zákal, zeleň se stala tvrdší, vlhká měkkost uhnula kams hloub a dovolila trávě rozdýchat se mladým teplem suchým, jež tak dychtivě se ssaje. Všechen mladý les, stráň se svými vysokými diviznami i obloha se pozvedla tak na lokty jak ona a sytila se v snivém ztracení svěžím procitnutím a rozproudění mízné síly.

Kdesi datel zadrnčel zobanem o větev, zakloval na kmen rychlými údery a zakřičev pronikavé své iiiii odletěl. I pěnkava přehoupala se frčivě přes Bařisko na protější stráň, a všecko ztichlo.

Lehla na znak a přimhouřila oči do jasu. Sledovala několik vířících mušek, jež přilákala svou vůní, honila se za mžitkami, jež plovaly jí v očích stále dolů, a myslila také tak, jak mžitky duší přelétaly. Na Karlu si vzpomněla, co asi dělá take-li již doma v lesích někde na stráni. »Ah

kdež« — usmála se — jela-li včera, jistě se mazlí s mamičkou nyní, líce si o její ruce otírá, snivě se jí dívá do očí a vykládá o ní, o Tonči. A já jsem nevykládala, nepomazlila jsem se, hned jsem vylítla ven! Jakobych jich ráda — ale což! Však mě znají. — — Jestli pak je mamička pokojnější? Myslím. Nepsala ani slova, včera také neříkala a s tatínkem mluvila tak hezky, snad — bože, proč je tatínek takový — takový? —«

Převrátila se na bok, utrhla dlouhé stéblo jilku a nastavovala ho mravenci, jenž se plahočil přes propasti mechu. Utkvěl jí v hlavě tatínek posledních let. Nemyslila o něm, nevzpomínala ničeho, jen se dívala do jeho tuhé ošlehané tváře, jež měkce usmívala se na ni, stále stejně, nehybně.

»Takový — takový — ale hodný je! Tak proč —«

Vzpřímila se a svraštěle se zadívala na Bařisko, kol něhož pobíhala Flora, větříc hned dole, hned zastavujíc do výšky a nohu zvedajíc.

»Proč maminka — ale ne, to je nesmysl — proč! proč! Ah, neumím se ani podívat a —

Nevýslovně smutno jí přišlo najednou, neurčitě, nepronikavě, ale hluboko. Lehla zase a trpně se usmívala nápadům, jež klouzaly jí hlavou. Jeden se stále vracel, nevyslovený, cítěný však, s velikým »proč« v čele; bylo jí trapno, že nemohla si doříci určitou otázku, tak trapno, že chvílemi i obsahu jejího zapomínala, jenž jí rozesknil.

Les šelestil tiše za ní, seč vydychovala nej prudší teplé vůně k ní do výšky a zaplavovala ji. V dáli kukačka zavolala, divoký holub zatepal křídly nad roklinou, v níž Flora pobouřena zaštěkala, na rozložitý výstavek přilétlo několik drobných ptáčat, z nichž nejvyšší vesele zavrznul útlým tónem řepníčka, motýli se zatřepetali barvitě nad travinami, a na ráz oživla tichá samota svěžím ruchem. Flora rozjařena a udýchána přilétla, stanula s otevřenou tlamou, několikrát se shýbla a zavrtěla, jakoby se chtěla přilísat, a vidouc neporozumění, krátce zaštěkla.

Tonča se zvedla. Pohyb jí přitisknul rozehřátý šat k tělu a příjemně zažehnul. Udiveně se ohlédla a setřela drobný pot s líce, na níž ležela. Nechápala, o čem myslila, jak mohla tak promarnit dlouhou chvíli radosti. Pak si vzpomněla na tatínka, ale nešlo jí na rozum, proč se rozčilila. Vždyť je již dobře — nu ovšem dobře; včera — ale bože!

Vyskočila, protáhla se, vesele skonstatovala, že se les probudil, že již pracuje, i svoji drobnou havěť že již rozhodil, a rozmýšlela, co teď.

»Co teď, Florko, co? Domů? I co ti napadá, domů! Podívej se na sluníčko, jaký ještě má kus do oběda. Dál půjdeme, ano, ale kam jenom? Do Ráje? Nebo do Ameriky, což? Bože, ty jsi hloupá, proč si nevybereš? Tož běž!«

Pohodila rukou, pes se vrhl několik skoků za sebe, nevida však ničeho, stanul a ohlížel se. Rozesmála se hrkotem. »Tam ne, Florko, tam ne! Honem, sic ti uteču!« Rozběhla se šikmo přes seč. Flora za ní. Předběhla ji, obrátila se a div ji neporazila, jak jí vlétla pod nohy. A když ji Tonča stikla, napleskala jí, nevěděla radostí, jak má skočit, jak zaštěkat; jako pominulá lítala dokola, chňapala po motýlech, stavovala se a zase sebou švihla, až jí musila tuze pohrozit.

Podél dlouhého seku sesmekly se dolů do údolí, jehož dno jen potok a stezička plnily, zarostlé bujným olšovím a vrbovím. Chvilku se stavila, neměla-li by nohy okoupat, ale zdálo se jí vše být tak neútulným, cizím, že raději přeskočila a přímo do protější stráně vyšplhala. Udýchána a rozpálena stanula nahoře, ohlédla se a pochvalně se usmála, jaký svět ležel již za ní, jejž prošla celičký. Daleko kypřil se táhlým hřbetem šeptavý Dubín, kryje zelenavým rounem oblé boky jako měkkou vlnou beránčí, svítil a voněl, ze sečí horké vlny vzdušné dýchal, lámaje a klikatě přímé kmeny vysokých výstavků, žil jásotem kukačky a třepotnými přelety kosů a sýkor, až hruď se dmula jeho silou životní i tepem jejím.

Ještě několik snivých minut lesní pružné stezky přešla, a před ní vylehla pole do dálek. Dlouhé úzké pruhy bělozlatých klasů houpaly se a stínovaly jako přeletem beránků, mezi nimi prošedávala strniska s mandeli v řádkách vyrovnanými, sem tam pohozena byla zelenavá skvrna brambořišť. Vše sbíhalo se ke dnu kotliny, kde z houští korun bělely se stěny s malými okénky. Dol zalit přívalem světla a horka sálal. Netekla však únava přes jeho kraje; síla, prací rozžhavená krev, plná chtivosti a touhy po činnosti, třeštila z bílých niv, z pestrých suknic žneček, z blesků, jež kosy metaly v ostrých úderech, z rachotu volně se vlekoucích vozů, ze šumu, jenž jako var ropotil k tichým stěnám lesním, z písní širokým hlasem volaných od stráně k stráni i z trilků skřivánčích, jež pršely zvonivě s modravých výšek. Taková svůdná síla mimoděk zvířující krev, že i jí se chtělo skočit k hrstím, shýbat se a skládat je na povříslo, kleknout a utahovat, až by záda pobolívala, pak prohnout se tak zpět a zazpívat si a dělat zas.

»Škoda, že nemáme pole nahoře, to by byla krása! Hle, jak jim sukně létají, a jak se smějí! — Pomáhej Pámbu, děvčata!«

Zahoukla do sevřených dlaní, aby dokřikla.

Pokrač.

NAŠE GALERIE.

ALOJS JIRÁSEK.

Když asi před třemi lety hlučná a účinná reklama rozhodila po Čechách v tisících výtisků překlady románu Sienkiewiczových, děl to nepopíratelné síly a mohutnosti koncepce, s takovým zvláštním steskem sahal jsem vždy po šedivých knížkách, do nichž sebráno bylo kus jiné literární práce, nějak neskonale bližší, srdci vlastnější. A stávaly se mi ty knížky najednou tak zvláště milé, jako někdo, jemuž zvýšenou tou příchylností mlčky chtíváme nahraditi křivdu na něm spáchanou. Byť jsem se před tím byl dovedl napjati všemi nervy při četbě velikých a slavných románu polského romanciera, chápal jsem najednou při nové četbě spisů Alojse Jiráska, oč je tohle dílo pro nás cennější, větši, a jaký omyl, jaký nespravedlivý přehmat se tu děje, když vedle dokonalého cizího pro pokřik a oblibu dne nedoceňujeme stejně dokonalé vlastní.

A nebyl jsem tehdy sám s těmi dojmy. Co chvíli někdo o to v řeči zavadil, všude se to do mysli vnucovalo. Jakž by také ne. Je jeden základní, v každém čtenáři Jiráskových belletristických prací samoděk se probudivší dojem, ať již při četbě drobnějších historií a kreseb, nebo některé z jeho několika opravdu grandiosních skladeb románových, dojem, jakobyste nebyli již jen více či méně zaujatými sledovateli líčených dějů, ale jakoby v samotném proudu událostí zúčastněni osobně i na každé nejmenší episodě, a na všech těch místech ke všem osobam v nějakých vztazích, letěli jste s nimi zároveň zpřítomněnou tou minulostí nedočkavě do nějakého příští, leckdy, kde jde o koncepce všeobecné historické, sice ve velkých obrysech známého, ale teď přece jakoby s vaší pomocí teprve vytvářeného. Musí tento dojem opanovati, protože Jirásek sám staví přímo do života, do českého života, a vdechuje ve tvůrčích svých chvílích lidem svých dějů nepřestrojenou lidskou duši, postaví tak i čtenáře přímo do tepla života. A že právě je to tak české, ne na povrchu studeným červenobílým nátěrem, ale z nitra české, tak jak jen Jirásek českou duši pronikl a pochopil, proto v jeho díle čte se srdcem. Kořeny tkvící ve všeobecnu toho pojmu české duše nutně cítíme při četbě i v oněch duše atomech, jimiž dme se vlastní naše hruď.

Kdyby mělo několik těchto stručných řádek vystihnouti byť i jen trochu přesněji literární a umělecký profil Alojse Jiráska, již to by rozšířilo je z doprovodu k podobizně zařazené do nové galerie »Lumíra«, na obsáhlou studii. A to není jejich účelem; již proto ne, že čtenářům Lumíra stačí v tom směru upozornění na pěknou essay pana Alberta Pražáka v ročníku minulém. Jen několika lidskými rysy nutno ještě dnes Jiráskovu podobiznu uměleckou doplniti.

Mnoho kresby tu ovšem netřeba. To je pro Jiráska příznačné, že Jirásek umělec, Jirásek autor svých románu, obrázků, povídek a dramat je právě Jirásek člověk. Jakoby ve své duši nesl kvintessenci vší povahy i cítění českého člověka, všeho češství vůbec, bych skoro řekl, jež ho kdy činily dobrým, krásným a slavným, jakoby v jeho nitru představa národa a představa člověčenstva, vlastenectví a lidskosti splynula ve zvláště harmonický pojem, který způsobuje to úžasné proniknutí všech dob a povah, pochopení všech dějů a vzácnou, živou objektivnost.

Jirásek všecek představí se vám již svojí tváří. Jsou takové tváře, které neodmyslitelně přísluší k člověku, z nichž zřetelnou mluvou hlásí se duch a jeho vlastnosti. Není ani třeba rozepisovati se, co všechno divá se z té milé, vlídné, vážné a přemítavé tváře. Kdo četl spisy Jiráskovy, vroucně je četl, asi jako dovedeme dívati se na staré české praporce v musejích, do oprýskaných fontán sta-

rých parků v podzimu, nebo na empirové hodiny či kus svatebního závoje babiččina, ten snad si ani autora těch vypravování skvělých a slavných nebo prostých a čistých, teskných či smavě zčeřených, ani jinak představiti nedovede. A kdo viděl jednou Jiráska, i mimochodem jenom, z povzdáli, nejen že cítí se zalita sympatickým teplem jeho osobnosti, ale i všecku povahu jeho jakoby z té upřímné tváře na ráz vytušil. Myslím, že Josef Holeček dobře tu povahu vystihl, když napsal, že »Jirásek vždycky byl stejný: tichý, skromný, ústupný, šlechetný, nadšený a neunavně pilný. Neznám ho jinak — vzpomíná dále — než jako celou, vyrovnanou povahu. Myslím, že patří k těm nemnohým šťastným, kteří neměli nikdy žádného boje ani s sebou, ani s lidmi, ani s okolnostmi, nýbrž hned od počátku mohli se věnovati plodné práci, a věnovali se jí, majíce pouze plné povědomí jejího účelu a významu.« Jirásek je opravdu šťastným mužem. Ale šťastným především tím, že tak mnoho a tak pravidelně a svědomitě dovede pracovati. A všechna ta plodná a umělecky krásná práce, tak bohatě štědrá k literatuře naší, že dala jí díla pro všecku budoucnost nejcennější, a nejvíce významná tam, kde by šlo o to přesvědčiti o síle, mohutnosti, vlastní životnosti a vlastním fondu české literatury před cizinou, je slavným a nedocenitelným momentem, který činí z Jiráska radost i pýchu dnešních našich dnů. Pro ten jeden cíl, za nímž míří touha jeho i čin, pro ten jeden smysl, který má všecka jeho práce od »Filosofské historie« přes »Psohlavce«, »F. L. Věka«, přes mohutný dějinný obraz v románě »Proti všem« a kroniku »U nás«, vším tím literárním zlatem ostatní bohaté jeho tvorby až k tomu vrcholu, kde píše svoje »Bratrstvo«,*) smysl, jejž tak přesně vytýčil J. Voborník: »Vzbudit sílu, energii, zmužilost, statečnost, pracovitost, zdraví a zdraví a zase zdraví, zdravého, křepkého ducha, zdravý smysl pro život a krásu jeho.« V tom tkví Jiráskova síla a velikost, jeho nevystihlý význam pro celé generace, v tom všem tkví i jeho umělecká nesmrtelnost.

A. B. D.

FEUILLETON.

V. Červinka: TOLSTOJ UMĚLEC A PROROK.

(K 75. výročí jeho narozenin.)

Málo je příkladů v historii všech věkův a národů, že jméno jednotlivcovo tak proniklo do všech krajů světa a do všech vrstev lidu, aby mu údělem bylo tak široké a všeobecné uznání světové, jakého se dostalo Lvu Tolstému. Jeho jméno v nejvlastnějším smyslu slova je populárním, jeho spisy jsou v četných překladech majetkem všech národů, každý nový výrok »velikého starce jasnopoljanského« přes všecky překážky censury bleskurychle šíří se Evropou a stává se událostí. Samotna literatura o Tolstém nabývá už tak značného rozsahu, že je téměř nepřehledna, jeho osoba i jeho dílo jsou předmětem nejživějšího zájmu, dávají podnět k nejvážnějším debatám.

Jedněm jest Tolstoj ryzím hlasatelem a průkopníkem blažené budoucnosti lidského pokolení, zaníceným věrozvěstem Království Božího na zemi, zakladatelem věčné říše lásky a pokoje. Druhým naproti tomu platí za chorobného snílka, typického představitele nynější úpadkové doby. Ještě jiní spatřují v něm falešného vykladače Evangelia, smělého rouhače a posla zla, samého Antikrista. Málem, že v těch tuhých sporech docela nezapomínají velikého, čistého umělce a básníka. A přece tato vlastnost vyvyšuje jméno Lva Tolstého k nejskvělejšímu zjevu století devatenáctého, a sláva Tolstého-básníka bude zníti světem ještě tenkrát, až jméno Tolstého-filosofa a náboženského fanatika uváděno bude jenom jako doklad velkolepého duševního poblouzení giganta, jako doklad podivuhodného úkazu, na jakém to scestí ocitl se největší muž svého věku při jeho sklonu . . .

Veškeren svět má svorný a uznalý podiv pro veliké literární dílo Tolstého. Jeho všeobsáhlá epická fantasie, úchvatný realismus v kresbě životních obrazů, hluboká znalost lidského srdce, psychologická analysa obnažující duši jeho hrdin, ryzí a lidsky přiblížené porozumění pro vznešené krásy přírodní — — to všecko jsou vlastnosti, které Tolstému-umělci dobyly světového uznání, v němž shodují se všecky směry a školy, všecky generace a národnosti. Jeho úspěchy a sláva literární nemají příkladu v minulosti zrovna tak, jako nemá jeho popularita soupeře v přítomnosti. Hodně střízlivě vykládá tento fakt S. Volkonskij, bera v úvahu, že Tolstoj je první veliký spisovatel, jemuž dáno bylo užíti všech služeb novější civilisace. »Zatím, co i Dante, Shakespeare a Cervantes musili čekati po staletí, než lidstvo se tolik zdokonalí ve znalosti jazyků, aby si mohlo jejich díla přeložiti, v knihtiskařství, aby je mohlo do nekonečna rozmnožovati, v dopravnictví a v obchodních stycích, aby je mohlo rozeslati do všech konců světa, hrabě Tolstoj měl tu výhodu, že se narodil v době, kdy tatáž civilisace, proti níž on tolik bojuje, v několika letech mu podává výsledek věků: jeho posmrtná sláva nebude zvučnější, než jest jeho populárnost.«

Ohromný vliv Tolstého, jaký vykonával dílem svým na současné generace, má také sotva vhodného měřítka mezi největšími duchy doby své i předcházející. Do jisté míry přibližuje se mu duševním a uměleckým významem a vlivem v XVIII. věku Voltaire a v minulém Byron, z části snad i Victor Hugo. Z ruských spisovatelů nelze s ním vůbec nikoho měřiti. Avšak rozdíl mezi duševním vlivem na příklad Rousseauovým a Voltairovým na jedné, a Tolstého na druhé straně, má jeden podstatný rys, který nelze přehlédnouti. Zatím, co působení Voltaire-ovo a Rousseau-ovo omezovala se výhradně na nejvzdělanější kruhy společnosti, vliv Tolstého jevil se bezprostředně v širokých vrstvách lidových, zachvacuje kruhy stále větší a větší s rapidní rychlostí.

Osud dopřál Lvu Tolstému dlouhý, plodný a bohatý život. Dne 28. srpna letošního roku dovršil 75. rok svého věku, a veliký stařec, přečkavší několikerou již vážnou chorobu, žije v těchto letech, kdy u normalních lidí zpravidla již skutečné stáří a pozvolné odumírání nastupuje, dle všech známek stále ještě přebohatým a podivuhodným životem duševním, a neumdlévající zrak jeho v prorockých visích náboženské exaltace neustává zahlédati současně ve dravý shon života i v mlhavé fantomy budoucnosti . . .

*) Druhý díl vychází právě v novém ročníku »Zlaté Prahy.«

Tři čtvrti devatenáctého věku prožil Lev Tolstoj, a v literárním díle svém, jež zůstavuje dojmy hluboké a nevyhladitelné, zobrazil plně a sytě všechen život svého národa v tomto století, obsáhnuv v nem všecku jeho historickou, rozumovou a duševní bytost i podstatu.

Dokonč.

JIRÁSKŮV »JAN ŽIŽKA«.

Tak trochu zúmysla nespěchali jsme s referátem o největší divadelní události lonského roku Jeť tato hra z těch, o nichž třeba psáti stále a stále, a vždycky ještě není dosti důrazně na ně upozorněno. Proto teprve dnes, kdy v jiných listech referáty vykonaly již alespoň částečně svoji povinnost k dílu, a toto nastoupilo po mimořádných svých úspěších předprázdninových pravidelnou pouť repertoirem, přicházíme teprve se svojí stručnou zmínkou, aby i nyní ještě psáno bylo o dramatické práci autora, který jí v tomto oboru své literární tvorby stanul na vrcholu.

Bylo neopatrno vytýkati Jiráskově hře nedostatek šetrnosti k pravidlům a formuli určující dramatickou architekturu. Neopatrno proto, že se tím studená theorie staví nad živoucí rozmach umělecké koncepce, která. vskutku umělecká, dovede i na jevišti postaviti divadelně účinnou hru na základech svého vlastního rozměření. Je pravda, že v »Žižkovi« nedbáno při celkovém půdorysu a vyklenutí dramatické budovy obvyklých a začasté i nutných linií a stupňů, ale je stejně jisto, že tak dělo se s vědomím autora a z jeho úmyslu, a je zřetelno konečně při prvém přihlédnutí k této hře, že nemohlo tady ani jinak býti. Žižka je velikou postavou historickou a lze pochopiti, že lákala umělce, jakým je Jirásek, k tomu, aby ji na scéně ztělesnil. Ale již tím odhodláním bylo u Jiráska rozhodnuto jistě i o formě, o utváření se všeho. Jiráskovo umění nemá soupeře v tom, kterak dovede z minula vyvolati obraz a dojem doby, její vůni a všechno víření i cítění. A o to především šlo mu i při komponování »Jana Žižky«. Ne o to, vymodelovati hrdinu národní fantasie a v jeho gloriole dáti se rozplynouti jen do kontur a do staffáže všemu ostatnímu, ale dobu zachytit, zpřítomnit a takřka v extraktu přinést na scénu, aby z ní zadýchalo všechno rušné dychtění a zmítání doby, všecek život. Zda není v tom i jakési rozřešení zakutnělší poslední dobou otázky moderního historického dramatu? Dnešní scéna vyžaduje život, ne snad ve všem všudy jeho realitu, ale vždycky jeho teplo a oddech, ať již jsou rozměry osob a jich dobové vystrojení jakékoli. A Jirásek tomuhle právě znamenitě rozumí. Na jiném místě zmiňuji se o té jeho vzácné schopnosti zachovati v každém případě duši všemu vytvářenému objektu, ať jsou to již osoby, či příroda, jednotlivosti či celá období. V »Janu Žižkovi« tato schopnost vedla k vítězství. Takové dramatické oživení několika měsíců jednoho z nejpohnutějších let slavné minulosti české nemá sobě rovného. Jirásek, ačkoli učinil hlavní osobou své hry, či abychom nejsprávněji vystihovali, svého historického obrazu — K. B. Mádl krásně mluví o velikolepé fresce — postavu slepého hrdiny nedlouho již před Přibyslaví, přece jen vzrušeným životem doby, zápasy a srážkami stran, boji a vítězstvími, sváry i smíry, a nade vším svítící dnů těch velikou a svatou myšlenkou pravdy boží a českého jména cti a oslavy naplnil všecek obsah svých scén. V tomto pochopení daného si úkolu arci musil i hrdiny učiniti lidmi, aby velikost doby nebyla skreslena: a právě tím tlukotem lidských srdcí, jež k vám se scény doléhá, pravá síla a mohutnost oněch dějů dostane pravou resonanci. Že tu dobu velkých událostí ovládl také jen veliký muž, je přirozeno. A tak je ovšem i v této hře Žižka velikým člověkem, ale vždycky člověkem. Velikým srdcem, bych řekl. Ten dojem dovést umělecky plně vyvolat a podržeti, je cenným úspěchem Jiráskova umění.

A přece i při té vnitřní nejednotnosti dramatického celku dovedl Jirásek řadě těch scénických obrazů vlíti divadelní účinnost. Není-li pravidelné nějaké gradace a krise ve hře, jsou přece velmi účinně odstiňovány a vystupňovány jednotlivé obrazy, z nichž některé mají i neobyčejnou dramatickou sílu, třeba hned jednání první. A při tom širokém rozpjetí, s nímž Jirásek svoje scény staví na jeviště, při tom dokonalém ovládání širokých mas, jimiž hraje, jak určitě a v krásných liniích vyrůstá postava ústřední osoby, kolem níž doba sama se otáčí, a jež je té doby tvurcem, postava Jana Žižky. Při svých čistě lidských konturách, jak přece tyčí se do skutečné velikosti. Ten rozvážlivý, v zápasech sestárlý a zocelený muž, pevné a čisté srdce, uváděn je zcela nevtíravě a prostou přirozenou cestou události tak velkolepě dramaticky, že rozechvěným duším diváka obestře jeho postavu na scéně jakoby světlý oblak vyvýšenosti královské. Bez kothurnu jde tu dějem hrdina. Stačí vzpomenouti jen mocně účinného a vzácně scénicky připraveného příchodu Žižkova ve druhém jednání. Nebo scény, v níž předváděni jsou vítěznému Žižkovi v táboře před Německým Brodem zajatí pánové; zda nevane tu majestát přímo nad jeho mírně skloněnou, černým páskem ovinutou hlavou.

A tak dalo by se mnoho říci, kdyby bylo lze přihlédnouti k jednotlivostem. Po stránce dějové i dle vzácně scelené kresby povah bylo by radostno probírati se tou hrou, jež je velikým národním dramatem naším, jež od představení k představení bude se upevňovati v duších našich, na ráz již vzrušených a připravených její vroucnost, ryzost a mohutnost i krásu zplna i vděčně přijímati. Snad bude za čas příležitost s jiné strany ke hře Jiráskově ještě jednou se vrátiti; bylo by to jen hře po zásluze a prací ostatně věru milou. Zatím tedy zaznamenáváme ještě jednou veliký, pronikavý úspěch »Jana Žižky«, úspěch, jaký je pýchou celé literatury, všeho národa. —s—

NÁRODNÍ DIVADLO: OPERA.

Operní repertoir posledních týdnů točil se kolem pohostinských her komorního pěvce, tenoristy Frana Navala. Naval není už u nás sice mužem novým, ale za to adreditovaným a upřímně vítaným jak kritikou, tak širokým obecenstvem pro vynikající rysy svého uměleckého profilu, k nimž náleží především virtuosní ovládání prostředků hlasových, hluboký cit a výrazná hra uváděná s hudební částí jednotlivé role ve vzácný soulad a tvořící sama umělecký výkon prvního řádu. Hlas pěvcův není ničím fenomenálním, nevyniká právě přílišnou vydatností ani zvláštním timbrem, ani rozsahem, zvoní však kovem ve střední poloze a je materiálem svrchovaně podajným. První vystoupení Navalova letos platila operám, v nichž znám je u nás z dřívější doby: Bizetově »Carmen« a Gounodovu »Faustu«. A jako tehda neminul se i letos za příznivých disposicí uměleckých jeho vášnivý Jose mohutným účinkem, zatím co výkon ve Faustu na dále zůstal zamlžen. Větší zajímavosti dostalo se pohostinským hrám Navalovým uvedením Boieldieuovy »Bílé paní« a Donizettiova »Nápoje lásky« v repertoir, jež osvětlily nový rys v umělecké povaze pěvcově: jeho smysl pro komiku a zdravý jeho humor. Jako švarný důstojník George Bown překvapil Naval lehkostí, elegancí a detailem v podání Boieldieuova partu, drženého přísně v rámci stilovém. v »Nápoji lásky« stavěje na odiv dokonalost svého bel canta, tím vzácnější, čím méně italská škola nalézá mezi pěvci pěstitelů. Pro skvělý výkon hostův dostalo se nově studovanému »Nápoji lásky« v Nár. divadle přijetí nad míru lichotivého. M. Č.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Nové rovy ruské: J. P. Novikov, A. J. Dejanov, V. R. Ščiglev.)

Jméno Jevgenije Petroviče Novikova, ruského diplomata a člena státní rady ruské, který zemřel dne 6. října 1903 ve věku 77 let, má pro nás zajímavý zvuk připomínkou slavistických studií Novikovových, kterými se byl před lety obíral na moskevské universitě jako

žák slavného znatele slovanských jazyků O. M. Bodjanského. Narozen 15. srpna 1826 ve vsi Nepecyně v kolomenském Újezdě moskevské gubernie, věnoval se Novikov tak úsilně slavistice, že již r. 1848 a 1849 vydal několik větších studií; tak »Pravoslaví u Čechů« a »O důležitějších zvláštnostech nářečí lužických«. Pozdější jeho práce »Hus a Luther« (1859), v níž se pokusil uvésti vznik českého husitismu do příčinné spojitosti s pravoslavnými prvky doby cyrillomethodějské, s počátku byla vřele akceptována, teprv pozdější vědecké práce historiků ji plně vyvrátily. Později věnoval se Novikov zcela diplomacii a byl namnoze vynikajícím činitelem v otázce východní.

*

V polovici října zemřel v Petrohradě jeden z vynikajících členů mladší školy členů belletristické, Alexandr Ivanovič Dejanov. Jeho jméno mělo dosti neznámý zvuk v literatuře, ačkoli jinak spousty řádků z jeho péra byla zvyklou a oblíbenou denní četbou tisíců. Dejanov byl živým, bystrým a talentovaným kronikářem denníku »Pěterburgskij Listok«. V pravidelné své rubrice nadepsané »Echo« a podepsané pseudonymem »Melancholik« — spracovával nadaný autor běžné události i drobné historky dne. Efemérky, patřící zpola žurnalistice, zpola literatuře, ale byl v nich švih a vtip, který prozrazoval příliš zjevně talent schopný větších a hlubších koncepcí. Elegantní a vybroušená forma jeho denních causerií činila jej miláčkem poloviny Petrohradu, který dychtivě sledoval všecky jeho rubriky v listě, do něhož mimo zmíněné »Echo« pravidelně psával i nedělní »Dněvnik kapitana Bujanova«, recense z činoherního divadla Aleksandrinského, a divadelní causerie nadepisované »Antrakty«, pod nimiž se opět v jinou značku skrýval: »Tik-Tak«.

Vším tím však ještě není vyčerpána neúnavná plodnost výborného a pečlivého belletristy Čechovského rodu. Románovou přílohu svého žurnálu zásoboval po několik let řadou rozměrných románů, jejichž titulní list nese zase jiné jméno: A. D. Janov. Při chvatném způsobu práce autorovy jest jenom přirozeno, že romány jeho nenesou žádnou pečeť geniálnosti, avšak jejich živá realistická kresba, jejich humor, lehká satira a virtuosní ovládání formy jsou vlastnosti, které je o slušnou míru povyšují nad obvyklou literaturu románovou, jakou denní žurnály podávají zpravidla svému čtenářstvu — nevzpomínáme-li ani našich ubohých poměrů domácích. Jinak životopis Dejanovův je nebohat událostmi. Po ukončení studií na petrohradské universitě věnoval se zprvu vojenské karrieře. Jako důstojník v kozáckém pluku sibiřském začal psáti povídky ze života vojenského. První vyšla r. 1887 v žurnále »Dosug i dělo« (Oddech a práce). Zlákán rychlými úspěchy věnoval se brzy zplna práci belletristické a žurnalistické. Jeden z nejvážnějších kritiků ruských Jur. Běljajev v nekrologu Dejanovu věnovaném vřele se přimlouvá za knižní vydání jeho denních causerií, v nichž je ukryto tolik ducha, tolik bystrého talentu, tolik silných myšlenek, že jich až škoda pro špatný papír novinářský.

*

V noci na 14. říjen zemřel po delší plicní chorobě spisovatel Vladimir Romanovič Ščiglev, známější pod pseudonymem Ščigrov. Z péra jeho vyšlo množství povídek a veršů převážně humoristického obsahu, také několik drobnějších prací dramatických, z nichž velmi dobrá je repertoirní »Pomolvka v galernoj gavani« (Zásnuby v galejním přístavě). Ščiglev narodil se r. 1840 v Petrohradě, první jeho povídka »Ucho« objevila se r. 1858 v humoristickém časopise »Veseljčak«, kdy autor její byl ještě gymnasistou. Pod různými pseudonymy byl pilným přispívatelem mnohých žurnálů, z nichž v popředí stojí »Russkoje Slovo«, »Jiskra«, »Budilnik«, »Niva«, »Novosti«.

V. Červinka.

TAINE, AULARD A »PŘEHLED«.*)

Pokusil jsem se v »Lumíru« čís. 34. stručně naznačiti spor zajímající francouzskou intelligenci, spor o Tainea. Jednal jsem poněkud z vlastní záliby pro nejdůkladnějšího a nejduchaplnějšího mezi historiky moderními, neboť autor »Počátků současné Francie«, velkolepé historie anglické literatury, krásných knih o Anglii, o Italii, o filosofii a o umění, patří mezi ty, kteří měli největší vliv na mé mládí. Imponoval mi muž tak lehkého uměleckého ducha, tvořící těžké knihy, jež ostanou, potrvají živě i v době, kdy sarkofagy knihoven budou přechovávati tlící ostatky nynější nejvyhlášenější, pretenciosní a mozolně skompilované moudrosti. Měl jsem též na mysli, že Taine, jehož díla jsou u nás překládána, jež byla vyzvednuta těmi, kteří přišli s krásnými sny reformátorskými, je pro čtenáře »Lumíra« velmi zajímavým zjevem, aspoň takovým, jako je Nitzsche, Tolstoj, Ibsen, jimiž se stále zabývají naše revue a časopisy. A uvedl jsem s výrazem své subjektivní nálady projev malého professora Aularda proti velkému Taineovi. Aulard prohlásil o Taineovi, že jej nebéře vážně jako historika. Je to komické a ubohé. Řekl jsem svůj náhled, ovšem jako literát, jenž pokládá za svou povinnost zabývati se všemi velkými otázkami dne všemi problémy společnosti, všemi dojmy života. Vycházel jsem z toho stanoviska, že mohu svobodně mluvit o Carlylovi, Taineovi, Micheletovi, Renanovi, John Morleyovi, aniž bych měl úřední povolení c. k. universitní zkušební komise, vyrábějící doktory a profesory filosofie a historie.

Má literátská všetečnost byla krutě ztrestána jakýmsi velmi učeným, podle všeho c. k. zkušební komisí cejchovaným pánem v týdenníku »Přehledu«. Neznámý ten muž velmi hrubě se na mne osopil a poněvadž jsem nazval Aularda kantorským historikem, zneužívajícím vědy své k účelům politickým, vyhlásil mne »Přehled« za nedouka, jenž o francouzské osvětě nemá práva a schopnost mluviti, jehož všecky vědomosti omezují se na gramatické znalosti francouzštiny. To je poprvé, co mým filologickým schopnostem byl vyseknut kompliment. Nezaslouženě, neboť gramatika byla vždy moje slabší stránka nežli historie.

Nemohu reagovati na hrubství »Přehledu«, nepochopitelné v diskussi tak ideové. Odpověď případná byla mi zaslána z Paříže v časopisu »Le Soleil«. Pan Léon Daudet píše v žurnále tom ze dne 19. září o »vlivu Taineově« a zmiňuje se o záležitosti Taineova pomníku ve Vouziersu a praví: »Projet qui n'a pas l'heur de plaire à la turbulente médiocrité de M. Aulard, professeur à la Sorbonne«. Léon Daudet Aulardovi vytkl hlučnou prostřednost jako já, a podobný názor o jeho talentu a jeho historických výkladech revoluce francouzské mají Faguet, Emil Gebhart a j.

»Přehled« pokládá Aularda za velkého muže. Zajisté je velmi pilným pracovníkem, jenž ve škole německé naučil se přesné a suché podrobnosti dokumentu, ale jeho stanovisko vůči historii Revoluce — stanovisko francmaçona, politického radikála zbarvení Brissona, Buissona, Reinacha, může být stejně kritisované jako stanovisko Taineovo, sympatické monarchismu a tradicionalismu Paul Bourgeta a Maurice Barrésa. Doufám však, že učený pán v »Přehledu« uzná, že Léon Daudet, Faguet, Gebhart atd. mají o duševním životě Francie více nežli povrchní vědomosti gramatické, a že s větší chladnokrevností přijme jejich soud o prostřednosti Aularda, nežli vyslechl můj dilettantský a neučený. Václav Hladík.

*) Pro nával látky opozděno.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. LISTOPADU 1903. * ČÍSLO 4. *

Z BÁSNÍ AUG. EUG. MUŽÍKA.

PODVEČER V ZÁŘÍ.

Ta mlha venku — všecko jiné tvary
na sebe béře — jak skly dalekými
bys hleděl na to, obraz známý, starý
že smyt je s barvami a sešel s nimi.

Kdos chodí v přítmi — jako duše bludná,
již pozemského již nic netísní;
ty stanul jsi již myšlenek svých u dna
a snil jsi tak, jak jenom mrtvý sní.

Kdes hudba hraje, tiše, jako v snění,
to duše Schumanna je stlumená . . .
Nač vzpomínat? Ne, minulosti není —
a pojem příští — co to znamená?

Nic netěší, a neboli již rány,
jen velký smutek ještě srdce cítí,
jak stanul bys již u věčnosti brány
a rozmýšlel se, zda máš dovnitř vjíti.

PÍSEŇ.

Ó nechtěj ono pásmo noci rvát,
jež věčným tajemstvím nás poutá k sobě!
Již zaplašil's tmu světlem tolikrát,
a přece víš, jak ticho, klidno v hrobě.

Ty's často ticho ždál a noc je klid,
jak před spaním již děcka oddychání,
a za den vše, co lidský postih' vid,
jen pudí sny a jenom srdce raní.

V tu noc se ponoř, z daleka jež padá
z hvězd nezřených a dávno vyhaslých.
Jsou mnohá srdce, odešla tak mladá,
a Život nechal Smrti krásu jich.

Jim na rtech zašla první ptaní hláska,
ty šeptni v sluch jim v posled těchu svou,
neb Bolest, Noc a Modlitba a Láska
a Smrt jen našich duší sestry jsou.

ANDANTE.

Jak listí padá na podzim,
tak na lidský jde lidský rod,
ten strom života zářil jím,
a tam — jen věčný červa hlod.

A listí padá na listí
— ó jaké bude shledání!
Ti čistí a ti nečistí,
a všichni stejně sedráni!

Ty, jemuž dáno viděti
ten process zmaru vezdejší
ó trp, je krásno trpěti,
však mlčeti je krásnější!

JEAN ROWALSKI:

VITTORIO ALFIERI.

K STEMU VÝROČÍ JEHO ÚMRTÍ.

Právem píše Manfredi Porena v krásné a mohutné knize: Vittorio Alfieri e la tragedia,*) vydané při oslavě básníkově: »Zapomínati nebo podceňovati Alfieriho je chybou, vlastně nespravedlivostí a nevděkem.« Alfieri, tento základ, na němž celá desítiletí stála italská tragedie, byl po kolik desítiletí zapomenut; po jeho smrti psalo se o něm, byla celá alfierianská literatura, která dnes znovu vynesena na světlo a rozmnožena. Jakoby oživl tak slavný básník, »primo poeta tragico«, v spoustě časopiseckých i knižních studií; celá veřejnost bere účast na jeho oslavě, dům básníkův je téměř chrámem, kam všichni putují a šíří se přesvědčení, že ve Florentinském paláci dei Lungarni nezemřel dne 8. října 1803 toliko prvý básník italské tragedie, ale také jedna z nejvýraznějších a největších duší novověké Italie, kulminační bod italského obrození, ve kterém s Goldonim a Parinim tvoří slavnou a nezapomenutelnou trojici. V celém tom ovzduší slávy a holdu, vzdávaného kdysi tak zapomenutému geniovi stojí postava Alfieriho a stín jeho tvorby na pozdější, jeho výjimečný život soukromý, souvislost tohoto s dílem jeho tvoří jakoby bronzovou sochu vzácné výraznosti a řídké trvalosti.

Pravíme-li výjimečný život, je tím dosti málo vyjádřeno. Alfieri sám podal četné, dosti nitrné dokumenty v obsáhlé autobiografii — dílo to je právě tak umělecké jako jeho život sám má zvláštní přídech umění. Conte Vittorio Alfieri**) pocházel ze vzácné a staré krve, rodina jeho byla jednou z nejstarších v Piemontě a matkou jeho byla Savoianka neméně starého rodu Maillard de Tournou. Již v mládí byl povahy zabarvené bolestí a smutkem neznámého původu, však bez nějaké touhy po smrti. Také příznaky znudění se záhy u něho objevovaly, ještě tehdy, kdy dlel ve svém rodišti Asti, i potom, kdy sloužil ve vojsku piemontského krále. A to byly asi příčiny, že dosáhnuv dovolení králova, vydal se na cesty po Evropě, trvající šest roků (1766—1772), při kterých stále táž nuda ho pronásleduje; proto vrací se do Turina. Podniká pak nové cesty, při kterých seznává celou Evropu, počíná cítit sympatie k Anglii, naslouchá v Paříži komediím a zapřádá sám milostné historie, při kterých je originelní tím, že vždy jedná se mu o vdané ženy. Druhá z těchto »liaisons amoureuses« v Londýně končí se soubojem Alfieriho s manželem oné ženy a jejím rozvodem. Při třetím svém poměru zamiluje se do ženy pochybné pověsti, ošetřuje ji, když je nemocna, a v těch dlouhých nocích připadá poprvé na myšlenku psáti — výsledkem toho je nedokonalé, francouzsky psané spracování Cleopatry. Když seznal, že tento poměr je pro něho zneucťující, mocí odloučí se od milenky, vrací se do Turina, kde počíná psáti znova. Básník, který se v něm zrodil při bdění v oné noci, poznává nedostatek kultury, svoji špatnou znalost jazyka. Proto přesídlí se do Florencie, jejíž italština je čistší, aby vynahradil to, co výchovou v něm bylo zanedbáno; studuje latinu, čte latinské překlady řeckých tragedů a úžasnou činností dociluje, že v šesti letech (1777—1783) napíše čtrnáct tragedií, mezi nimi svoje nejlepší. Mezi tím ovšem privatní jeho život neztrácí svoji barvitost. Dříve než počal psáti ony tragedie, upadl znova v sítě lásky, seznámiv se v Sieně r. 1777 s contessou d'Albany;*) žena tato, která byla manželkou posledního Stuarta a tehdejšího pretendenta anglického trůnu Karla Eduarda Stuarta, docílila později rozloučení svého svazku pomocí jednoho z kardinálů, a pak nic nebránilo Alfierimu, aby ji mohl býti stále na blízku. Jejich poměr trval až do smrti Alfieriho — a myslilo se až do r. 1860, že byli tajně oddáni; domněnka, že této ženě vděčí Alfieri mnoho ze svojí produkce, je dnes dosti hojně vyslovována.

Alfieri potom studuje celou italskou i klassickou literaturu, v čtyřiceti šesti letech vrhá se s neobyčejnou energií na studium řečtiny, jezdí všude za hraběnkou d'Albany, dokud rozvod její není hotovou událostí, pak usazuje se s ní ve Florencii a obnovuje horečnou svoji činnost způsobem tak nesmyslným (praví se na př., že jídla se značně zdržoval, aby mohl býti při svoji práci duševně čilým), že podlomí to jeho zdraví a tak přivodí svůj konec. Když zapadají právě poslední paprsky podzimního slunce za Florencií, sklání básník, agonisující již v bezvědomí, hlavu a umírá.

Alfieri ve svém zevnějšku je elegantní a distinguovaná postava vznešeného držení těla s hustým kučeravým vlasem nad vysokým čelem; vně i zevnitř representuje vysokou společnost svojí doby, jaksi porušenou a nespravedlivou. Miluje pompu, lesk a nádheru; vyhovuje tomuto požadavku i ve svém zevnějšku, nosí stále vojenský stejnokroj, ačkoliv již dlouho neslouží ve vojsku králově a za důvod uvádí, že uniforma činí jeho postavu elegantnější. Má v povaze tytéž známky jako italští nobilové jeho doby, snad ještě výraznější: pýchu, hrdost a skoro sobectví.**) Má v sobě

*) Ulrico Hoepli, Milano 1903. Kniha Porenova je v četné literatuře o Alfierim nejbohatější, nejvědečtější a nejnestrannější publikací.

**) Nar. 16. ledna 1749.

*) Louisa Stollberg, contessa d'Albany. Mínění literárních historiků o ní se rozcházejí.

**) Viz Brentano: V. Alfieri, studiato nella vita, nel pensiero e nell' opera. Dílo, které jde spíše proti Alfierimu a popírá zvláště věrohodnost jeho Autobiografie.

mnoho energie, která nutí jej ku stálé práci a studiu, jež jsou pravým kontrastem jeho života dřívějšího — tato vášnivá touha po akci odráží se také v jeho díle. Miluje klassiky, hlásaje, že jen Římané a Řekové jsou národy hodnými tragedie; miluje velké lidi a národy, nenávidí zbabělce; jeho dílo je odrazem tohoto temperamentu, nezabočujíc ve tragedii nikdy na pole měšťácké, hledajíc vždy krásu a morální velkost; je také nadšeným ctitelem vlasti a svobody — jeho díla roznécovala italskou mládež ještě padesát let po jeho smrti k revolučnímu boji.

Dílo Alfieriho obsahuje jakožto hlavní a nejvýraznější část produkce dvacet tragedií, mezi nimiž nejvýraznější jsou Saul, Don Garzia, Mirra, Filip a Bruto I., řadu komedií a satir provedených ve verši, satiru proti Francouzům: Misogallo a díla politická (De la tiranide, Del principe e delle lettere.) O těchto dílech politických zmiňuji se proto, že jsou jakýmsi vysvětlením názorů, vyslovených v tragoedii. Alfieri jeví se zde jako vášnivý nadšenec pro svobodu, volný kulturní vývoj národa a hlásá, že jen pod osvíceným konstitučním panovníkem nebo v republice mohou se vědy a umění volně rozvíjeti, nikdy pod vládou tyrana. Bod tento je zdánlivou kontradikcí k jeho aristokratismu a náklonnosti k aristokratickému ovzduší v tragedii, dokážeme však v dalším, že tato láska k svobodě je v něm citem přirozeným, nelíčeným, který nemá nic společného s jeho setrváváním v kastě, ku které náležel.

Tragedie jsou, jak již bylo řečeno, vrcholem jeho činnosti, jejím nejumělečtějším a pro budoucnost nejvýznamnějším bodem. V nich netoliko obsažena celá historie dlouhého období italské dramatické literatury, celá specielně italská theorie i praxe tragického živlu — v nich odráží se, byť i ne v každém ohledu, celá bytost básníkova. Je tomu tak jako v zevních stránkách, tak i v celé vnitřní stavbě. Až na výjimky dají se tragedie Alfieriovy rozděliti co do sujetu na tři skupiny. Do prvé patří ty, v nichž láska tvoří uzel celého děje (Sofonisba, Rosamunda); sem patří také Filippo, který je ozvukem prvé a zároveň tragické lásky v životě básníkově. Láska, jako základní síla vyvolává řadu útrap, neštěstí a bolů (jinak by ani nebyla motivem tragickým); v těchto pracích je zajímavo, že neexistuje zde z počátku stav klidu nebo idylly jako jinde na př. u Shakespeara — tragičnost lásky vystupuje u Alfieriho hned na počátku. — Do druhé skupiny patří tragedie jako Virginia, Timoleone, Bruto I. a Bruto II. i j., jsou povahy přímo politické, láska k svobodě je v nich hlavní hybnou silou činu. V třetí skupině je boj morálky buď s erotickým nebo politickým živlem (nejvýše zde stojí Agamemnone); nebo specialisovanější případ, kde se jedná o lásku bratrskou a mateřskou (Antigone, Oreste). Úplně vybočují z tohoto roztřídění Saul a Mirra, která nejvíce blíží se svým sujetem modernímu dramatu a je vedle Filipa nejinteressantnější postavou alfierianské tragedie.

Tragedie Alfieriho jsou jeho autobiografií. Krása a morálka, t. j. pravda a krása pojí se v nich, krása je mu synonymem pravdy, k ní mají se vždy pojit silné ideje. Divadlu přikládá význam edukativní, chce učit lidi být silnými a ušlechtilými, ne však přímo, nýbrž příkladem krásy. Tragedie je pro něho představením zdokonaleného lidstva, ne volbou přírodou daných fakt, ale zidealisováním jich. Přiznává se v jednom dopise, že by se mu udělalo zle, kdyby měl lidi líčit takými, jakými jsou. Aby tragedie dokonale působila, musí dojímat; a tak k morální velkosti, celé té záři ethické pravdy připojuje se zevní velkolepost a sublimita. Alfieri živí se a rozohňuje vznešeností svého sujetu: vezměte Sofonisbu, kde láska, žárlivost a pomstychtivost zmítají se před velkostí Scipionovou a jež vyvrcholí ve velké mravní pravdě, buď podlehající nebo vítězící. Vezměte Mirru, jejíž tragika spočívá v tom, že miluje hříšnou láskou vlastního otce, který dozvěděv se o tom, usmrtí ji vlastním mečem, nebo Filipa v jeho velikosti a psychologické složitosti — to jsou typy alfierianské tvorby.

Shrneme zde jen přehledně hlavní příznaky této tragedie. Založena na výtvorech klassických, omezuje uměleckou krásu morální pravdou. Nezná umění pro umění ani tendenčního umění. Jako v životě básníkově, tak i v díle je záliba v prostotě ideje, v soustředění sil k rychlé akci; podobně i zevní lesk v díle odpovídá životu autorově. Jeho reky jsou osoby vysoké třídy, nejvíce královské, ne snad proto, že sám byl šlechticem, ale že považuje takové osoby za nejschopnější ku tragice Jeho záliba v činu a ideji nepřipouští tam, kde se jedná o lásce a t. zv. milostných hovorů (»linguaggio amoroso«), láska má u něho jiný význam než ve francouzské tragedii a než u romantiků. Láska má značit na scéně, kam až vede vášeň — a »v lidech rozvášněných nebo zklamaných rodí se největší věci«. Nenávidí vše, co je malicherné, zbabělce a měšťáky; vylučuje tedy ze svého, k výšinám morálky směřujícího díla, také všechnu romantickou něhu lásky. Vedlejšími znaky jsou u Alfieriho: držení se klassických theorií, zachovávání dramatické jednoty času a místa, vzdalování se malby přírody (jedinou výjimku tvoří zde Saul) a pohrdání vším, co připomíná zjevy každodenního života.

Ve vytčených příznacích je obsažena všechna povaha básníkovy tvorby, všechna jeho individualita. Jeho tragedie je velká a zidealisovaná epopej mravního života, transformovaná ve krásno; aristokratismus opřený o velikost ducha, láska k svobodě, krása spočívající v mravní vznešenosti a ctnosti, síla činu a ideje.

to jsou hlavní sloupy velikého díla. Plocha, ve které se Alfieri opírá o klassickou tvorbu zaručuje tragedii jeho pevnou a stálou polohu. Kdyby nebylo starých řeckých tragiků, má Italie svého Alfieriho, který na starou stavbu antického umění tragického upevnil dva znaky italské duše: ohnivou lásku k svobodě a racionelní lásku k vlasti. A to jsou asi dva hlavní motivy těch nesčetných oslav a chvalozpěvů, jež massy složily k nohoum stínu básníka, jehož dílo je dnes zapadlým templem, jehož kult vzhledem k přítomnosti je skoro archaismem.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Měl chvíle zdivočení požitkářského nebo vysílené otupělé mdloby, kdy se cítil slabým a špatným, kdy život mu byl hnusným. Ale v takových těžkých rozvratech a tápání utvářející se povahy připomínal si vždy prázdnotu lehkomyslného života otcova a pohrdlivě soucitný pohled smutných, důmyslných očí své matky. Zdálo se mu nejhorším trestem, kdyby měl být jednou odsouzen tímto pohledem osamělé ženy, která se tak naprosto lišila ode všech ostatních a kterou miloval a které se poněkud bál. Nikdy nevzdychala, ale přece stále trpěla. Nekárala jej, byla velmi shovívavá, světa znalá, ale uvědomovala mu často své opovržení k slabosti a všednosti.

Tento jemný a důrazný vliv matčin zachránil jej před životem nehodným a plochým, vznítil v něm onu rušnost a hybnost energie střízlivé a podnikavé, jejíž velké naučení podaly mu zvířené a neklidné ulice cizích měst. I ctižádost mocně zabušila v jeho srdci.

Po smrti otcově zachránil společně s matkou obchod před úpadkem. Byl to krutý, hrozný zápas. Padal únavou a jeho duše tvrdla, vzpomínajíc na vlky severních měst. Byl konec s lelkovnými, pohodlnými, roztržitými dny po pitkách a veselých večeřech a všechna jeho mysl soustředila se. Napjatý luk mladé, pružné energie vymrštil šíp činu prudce a sledoval jej smutný pohled chytrých očí matčiných, jež neumdlévala a nezoufala nikdy.

Jak se to stalo, že velká firma Kaplířova byla zachráněna, ač bylo všude známo, že po smrti »starého« to musí prasknout? Nikdo nechtěl věřit, že je to zásluha toho šviháka Valentina.

Bylo v tom též trochu štěstí. Mladý Valentin, jenž horlivě již zabíhal do politického světa, měl velmi důvěrné styky s poslanci a žurnalisty, sám psal články o věcech obchodních a národohospodářských, nějak větřil, že se chystá železářský kartel. Jednoho dne byli velice překvapeni čtyři tlustí, plešatí páni, hrající po obědě ruskou partii na kulečníku »u Štěpána«, když se dověděli, že Valentin Kaplíř koupil továrnu v R.

»Zač?« tázal se užaslý ředitel banky Hospodářské a ostal ležet na kulečníku, kde se znova pachtil s koulí těžko dosažitelnou jeho krátkému tělu. —

»A proč?« divil se neméně velkoobchodník Hradil.

Záhadné bylo, odkud Kaplíř sehnal peníze, ale ještě záhadnější bylo, proč koupil továrnu valně zanedbanou. Ale za půl leta továrna se výhodně změnila, rozšířila, jakoby mladý Kaplíř včaroval její strojům novou, neznámou hnací sílu. Nežli dospěl rok, byl kartel železářský skutkem a továrna v R. byla do něho převzata od Valentina.

Obchod byl znamenitý. Valentin imponoval i čtyřem tlustým pánům plešatým v kavárně »u Štěpána«. Měl značný kapitál, zachránil obchod a pustil se do nových podniků.

Ještě jednou příliš odvážná spekulace strhla jej a bezmála by byl přišel na mizinu, ale vzchopil se nenadále, jako když se s napjetím posledních sil vymrští mladý svalovitý zápasník sražený soupeřem, dotýkající se již jedním ramenem země.

Ale když vše opět šlo klidně a nebylo více třeba napjetí a bojů, pocítil Valentin nudu a nespokojenost. Bylo mu vlastně vždy smutno v hlubinách duše, jakoby zdědil stálé zachmuření své matky. Jen v prudkém, frenetickém, intensivním životě práce a požitků bylo mu volně a světle.

A poněvadž byl i ctižádostivý, proklestily si přebývající, bujné síly jeho novou cestu. Dal se do veřejného života. Poprvé objevilo se, že přes všechnu prohnanost a bystrost má své naivní slabosti. Přinesl si představy o tomto životě z ciziny, a představy tyto byly velkými illusemi. Poznal, že politický život jeho domova je stejně únavný svou nehybností a mělkostí jako život společenský. Dvě leta vydržel v říšské radě a ve sněmu, značně zanedbávaje své záležitosti obchodní. Jeho názory a myšlenky zdály se ministerským kandidátům příliš radikálními a radikálům příliš ministerskými. V otázkách finančních mělo jeho slovo svůj význam. Cítil se však v tom světě jako vyhoštěný a když poznal, že vlastně ztrácí marně čas a ohrožuje dalším zanedbáváním své záležitosti, uposlechl naléhání své matky a vzdal se mandátu i veškeré činnosti veřejné.

Bylo mu třicet šest let a již měl velmi různou a bohatou minulost. Kdosi jej nazval žertem »nejmladší exministr«.

Tehdy seznámil se s Jiřinou.

III.

Z kostela u sv. Jindřicha jela řada fiakrů a ekypáží.

Valentin chtěl mít svatbu bez okázalostí, ale musil se podrobiti přání své matky.

»Snad se nechceš oženit ráno v šest hodin potají?«

»Je mi protivna ta slavnostní ceremonie.«

»Vy dva,« paní Kaplířová obrátila se k synovi i jeho nevěstě, v jejíž úsměvu četla souhlas, »nemáte přece nejmenší příčiny se skrývati.

Valentin pokusil se ještě odporovati. Bylo mu směšné a hloupé to vmísení se okolí, cizího světa a protivných příbuzných do intimnosti života dvou lidí, kteří se milují.

»A pak ta hloupá pražská móda, oblékati se do fraku již dopoledne. Kdo to kdy viděl!«

»Jestli nemáš vážnějších důvodů, tak je zbytečna další debatta,« odvětila matka a Ludmila jí applaudovala, že Valentin umlkl. Ale aspoň to prosadil, že se omezili jen na nutné požadavky a že společnost svatební byla sezvána jen z nejbližšího příbuzenstva.

V kostele i kolem kostela sešla se celá zevlující Praha. Zvědavost byla nesmírná, neboť Valentin, kromě dvou tří večerů v divadle, nikde neobjevil se se svou nevěstou. Pokládal za vrchol šosáckého nevkusu zasnoubené párky chodící zavěšené, k sobě něžně přitulené po ulicích, vystavujících v určité hodiny promenády své štěstí a své milování.

U vchodu do kostela stála skupina dam. Zlatovlasá paní Krulišová a štíhlá, tmavá a bledá paní Šimková, jež obě znaly Valentina, hovořily o něm s velkým zájmem před příjezdem průvodu.

Paní Krulišová jej odsuzovala.

»Egoista je a je-li jen třetina pravda, co se o něm povídá, stačí to, aby se mu vyhnula každá počestná žena. Teď, když už je starý — prosím vás, přes čtyřicet, a mému muži bylo dvaadvacet! vzpomene si na ženění a to jistě ze spekulace. Ubohá paní Hessová, napálí se po druhé! Snad nemyslíte, že ji má rád, ten člověk, který má takovou hanebnou minulost.«

Paní Šimková se ho zastávala se živým vzrušením v tmavých očích.

»Paní Hessová může mluvit o štěstí, že dostane takového muže.«

»Zdá se, že jej přece jen lépe znáte, nežli já?« zlomyslně odvětila paní Krulišová.

»Snad« a paní Šimková se usmála s lehkou, dětinskou vzdorovitostí, která jí roztomile slušela.

V tom přirachotily kočáry. Valentin podávající rámě své matce, vystupující z vozu, spatřil známé dámy a pozdravil je lehce. Paní Šimková ustoupila do pozadí, neboť cítila, že se zarděla a nechtěla být zpozorována paní Krulišovou.

— — —

Kočáry kvapně ujížděly ulicemi a Valentin seděl zamlklý vedle své ženy.

»Jsem šťastná, tak šťastná jako jsem nebyla nikdy ve svém životě,« zašeptala Ludmila.

Valentin stiskl její rámě vroucně a dlouze políbil jí ruku.

»Jsem též šťasten, cítím totéž, co ty.«

Byl však velmi unaven obřadem v kostele a tím shlukem přátel a příbuzných kolem něho. Když vsedl se svou ženou do kočáru, oddechl si a přál si, aby ta jízda hodně dlouho trvala.

Pokrač.

Josef Müldner:

CHVÁLA LODI.

Z cyklu Severní moře.

A vidím dnes, co viděti vždy chci:
jedinou barvu, plnou nuancí.
Jedinou barvu kolem po prostoře
rozlilo širé, nedozírné moře.
Ta barva přešla pak i v nebe mračna zlá
i v ženy zrak, jež po palubě šla.
Nad modrem vln jen bělost mého oře
a rackové, ti smutní vyhnanci,
jichž křídla obě barvy spojila.

Lesk modré barvy plane do oka.
Pod žárem tím spí tma dna hluboká.
a zrakem dost když bloudil jsem po moři,
tu přirovnávám pyšnou loď svou k oři

A signálů trub štíhlé hlavice
vždy přirovnávám k nozdrám nejvíce;
kompasu střelka jeho duši tvoří.
Jak třemení spleť lan a stěžňů lká,
a hřívu komínů mu vzdouvá vichřice

To v modru vln můj bílý zázrak je.
To pýchy zázrak, síly, naděje.
A jako jezdec, jehož nese k cíli,
ten přirovnávám k oři zázrak bílý
Na sedle svém mne nese v bouře děs
a kormidlo je ostruhou mu dnes.
A tonout-li s ním budu v oceánu,
mně zdát se bude, procitlému k ránu,
na závodišti kůň že se mnou kles' . . .

JEROME K. JEROME:

MĚSTO POD VODOU.

Z ANGLIČINY
PŘEL. K. MUŠEK

Staří kronikáři, kteří psali historii onoho nízkého, větrem líbaného pobřeží, vypravují, že před dávnými věky pěnily se vlny oceanu mnohem dále na východ, a že, kde nyní Severní moře valí své toky přes potměšilé písčiny a skaliska, bývala kdysi suchá země. V těch dobách mezi opatstvím a mořem stávalo město o sedmi věžích a čtyřech nádherných chrámech, ohrazeno zdí, dvanácte stop silnou, činící město, jak mnozí se přesvědčili, pevným a nedobytným.

A mniši, ze zahrady kláštera, na výšině rozložené, dolů hledíce, viděli u svých nohou úzké ulice města, oživené neutuchajícím ruchem obchodním, viděli bohatá skladiště i četné průplavy, stále hlučné babelem cizích jazyků, viděli les pomalovaných stožárů jeho lodí, kývajících šedými svými hlavami nad lomenými střechami a starodávnými z dubů řezanými štíty.

Město rostlo a zkvétalo, až jedné noci tvář svou odvrátil od něho Bůh i lidé.

Tehdáž zlé nastaly doby Anglosasům, obývajícím pobřeží, neb Dánské vodní krysy, slídíce kol ústí řek, čenichaly poklady již z dáli; a nikdo neviděl tak často bílý svit jich silných, ostrých zubů, jako obyvatelé východních břehů Anglie, a nikdo z obyvatelů východních břehů Anglie tak často jako strážci hradeb města o sedmi věžích, které kdysi stávalo na suché zemi, ale nyní odpočívá dvacet sáhů pod vodou.

Mnoho krvavých půtek svedeno v té době vně i za hradbami města, dvanácte stop silných. Smrtelný chrapot mroucích mužů, nářek vražděných žen i ston rdousených dítek, na své cestě k nebi narážel o prahy opatství, volaje třesoucí se mnichy z loží, by modlili se za duše, letící kol do věčnosti.

Než konečně pokoj nadešel těžce zkoušené zemi; Dánové i Anglosasové po vzájemném dohodnutí odhodlali se žíti v míru, jedni vedle druhých, vždyť východní břeh je široký a daleký a dosti místa zde pro oba národy.

A všichni těšili se tomu velmi, neb všichni syti byli boje, v němž krom těžkých ran ničeho nezískáno na straně obojí, a mysle všech již toužily po krbu domácím.

Tak dlouhobradí Dánové se sekerami čerstvou krví napitými na zádech nečinně v malých tlupách procházeli sem a tam, hledajíce místa, kde by nerušeně a nerušeni mohli stavěti své příbytky; a tak jednoho dne, když slunko sklánělo se za obzor, Haafager se svými lidmi přišel až k samotným branám města o sedmi věžích, které kdysi stávalo na suché zemi, mezi mořem a opatstvím.

A muži města, vidouce Dány, otevřeli brány do kořán a řekli:

»Válčili jsme proti sobě, však nyní panuje mír. Vstupte, potěšte se s námi a zítra zas jděte svou cestou dále.«

Ale Haafager odvětil:

»Jsem starý muž, i prosím, byste nebrali má slova za zlé. Mír panuje mezi námi, jak pravíte, a my děkujeme za vaši zdvořilost; však zdi vaše jsou ještě plny čerstvých stop po našich mečích. Nechte nás tábořiti mimo hradby, a později, až travou zarostou ta pole, jež jsme zdupali, až čas dopřeje našim pánům, by zapomněli, pak rádi chcem se veseliti a žíti s vámi, jak dvěma kmenům, osadivším jednu zemi, přísluší.«

Než obyvatelé města dále pobízeli Haafagera, zvouce lid jeho sousedy; tu opat kláštera, boje se, by nepropukl svár, sešel dolů a připojil svá slova k jejich, řka:

»Vejděte jen dítky! Nechť Bůh nyní, kdy zas pokoj sídlí mezi námi, požehná zemi i oběma národům!« Neb opat viděl, že měšťané upřímně smýšlí s Dány, a spolu dobře věděl, že lidé po zažité hostině a pitce přívětivěji si hledí v tvář.

Tu Haafager, který pokládal opata za svatého muže, děl:

»Pozvedni svou berlu, otče svatý, aby stín kříže, jemuž se lid tvůj klaní, pokryl naši cestu; tak půjdem branou do města a věčný pokoj budiž mezi námi; nejsouť vaši bozi bohy našimi, ale důvěra muže k muži, silnější je nad oltáře.«

A opat zvedl berlu, mající podobu kříže, mezi Haafagerovým lidem a sluncem, a stínem kříže vešli Dánové do města sedmivěžového se ženami i dětmi svými na dva tisíce duší čítajíce. Když tak stalo se, brány za nimi pevně byly zavřeny.

A tak ti, kteří bojovali tváří v tvář, nyní hodovali druh vedle druha, připíjejíce si navzájem z pohárů s vínem, jak bylo v obyčeji; a lidé Haafagerovy, mníce se býti mezi přáteli, stranou odhodili své zbraně; když pak hostina byla skončena, unavení pitím rozložili se kolem ku spaní.

Tu zlý hlas ozval se městem a volal: »Kdo jsou ti, kdož vetřeli se mezi nás, by dělili se o naši zem? Nejsou kameny ulic dosud rudy krví našich žen a dětí, jež oni vraždili? Necháme snad dravce uniknouti, když jsme ho na vnadidlo chytili? Vrhněme se na ně, zmožené jídlem a

pitím, ať ani jediný z nich neunikne a nemusíme více se báti nájezdů od nich, ni od jejich potomků!«

Hlas zla byl uposlechnut; a muži města sedmivěžového přepadli spící Dány, s nimiž byli jedli krmě a popíjeli z jednoho poháru, i jejich ženy a malé dítky; a krev Haafagerova lidu lkala žalostně u prahů opatství, černou nocí kvílejíc:

»My věřili vašemu slovu, my jedli s vámi za jedním stolem, my důvěřovali ve vašeho Boha, my prošli stínem jeho kříže až do vašich bran! Váš Bůh nechť odpoví!«

A ticho nastalo tu i v hlubinách. Tu opat povstal z místa, na němž klečel, a volal k Bohu, prose:

»Ty's slyšel, ó Bóže! Dej odpověď!« Náhle temnou nocí mocný zvuk se ozval se strany moře, jakoby vody promluvily lidským jazykem, že mniši třesouce se, padli na kolena svá. Však opat promluvil:

»To hlas je Boha, dítky, jenž promluvil k nám vlnami. On odpověděl!«

Tu zimu přihnala se bouře, jaké nikdo nebyl pamětníkem; moře rozlilo se přese břehy a divě valilo se dál, že v brzku nejvyšší ze věží města sedmivěžového nebyla více vysokou. Obyvatelé kvapem ubíhali před stále rostoucím přívalem. ale vody pokryly vše tak, že ni jediný z nich se nezachránil. A město o sedmi věžích, se čtyřmi kostely a mnoha ulicemi a nábřežími pochováno pod vodou. Moře rostlo dál a dál, až dostoupilo vrcholu, kde stálo opatství. Tu opat s mnichy vroucně prosil Boha, by příval zastavil. Bůh vyslyšel a moře stanulo.

Že tato povídka je pravdivou, ne smyšlenkou tlachalů, ten, kdo pochybuje, nechť se jen optá rybářů, provádějících své povolání den jak den mezi úskalími a písčinami onoho pustého pobřeží. Ba jsou mezi nimi i lidé, kteří nahnuvše se přes vypukliny svých malých člunů, na vlastní oči viděli pod lodními kýly město rovných ulic a četných nábřeží.

Já, který toto vyprávím, nemluvím z vlastní zkušenosti; neb město pod mořem je prý viděti jen když vane zvláštní, jemný vánek severní, zahánějící temné stíny z vln; a ač za mnoha a mnoha slunných dnů jsem probrázdil ta místa, kde sedm věží kdysi stálo, nikdy nevál větřík příhodný, by zaplašil tmavou clonu vod. a já tudíž namáhal své zraky bezvýsledně.

Ale tolik vím, že mezi omšenými kameny starého opatství a mezi mořem, kdež kdysi město o sedmi věžích stálo, zvedá se nyní třásněmi mořské pěny šlehané předhoří. A ten, kdo hledí z polouzřícených oken bývalého kláštera, dnes vidí jen bahniska a ježící vody, slyší jen žalování vzlétajících racků a těžký hukot moře.

A ten, kdo nevěří, že Bůh je shovívavý a že zlo, lidmi spáchané časem promíjí, nechť dá se poučiti vírou prostých rybářů, obývajících okraje bařenisk; ti mu povědí, že za bouřných nocí hluboký hlas volá z tůní vodních, prose mrtvé mnichy, by povstali ze zapomenutých svých hrobů a obětovali mši svatou za duše hříšných obyvatelů města o sedmi věžích.

Oděni v dlouhá vlající roucha pomalým krokem kráčejí po travou zarostlé dlažbě bývalého opatského chrámu; hudba jich modliteb je slyšitelná i ve skučení vichru. A to mohou dosvědčit i já, neb jsem viděl mihavší se temné stíny kol zřícených klenb, a slyšel sladké, smutné zpěvy prorývané kvílením větrů.

Tak mnoho a mnoho let již mrtví mniši prosí Boha za obyvatele města sedmivěžového a tak mnoho let ještě musí se modlit, až nadejde den, kdy z krásného druhdy opatství nezůstane kámen na kameni. V ten den prý hněv boží pomine, v ten den prý moře ustoupí zas v bývalé své meze a město o sedmi věžích bude zase státi na suchém pobřeží.

Najdou se lidé, vím to jistě, kteří řeknou, že toto je pouhou legendou; že vzdušné vidiny, jež prostým zrakem lze spatřiti, jak mávají polámanou zbrojí, za zbořenými střílnami, jsou jen fosforující pěnou moře, již divý příboj šlehá předhoří; že sladké, smutné tóny, rozptylující hrůzu nocí jsou tóny harfy Aeolovy, vyluzované větrem.

Ale tak bývá; každý hledí svými zraky. Já nepochybuji, že jsem viděl bíle oděné mnichy a slyšel posvátné zvuky mše, sloužené za duše hříšníků.

Vždyť se říká, že spácháno-li zlo, je zrozen i prosebník, který sleduje je neustále a oroduje za jeho prominutí.

Tak celý svět, jako štítem obepjat je sepjatýma rukama mrtvých i živých prosebníků, kteří se přičiňují, aby hněv Boží od nás odvrátili.

Proto i pevně věřím, že dobří mniši onoho bezejmenného opatství stále ještě Boha vzývají, by odpuštění pro své chráněnce od Něho vymodlili.

Dejž Bůh, by dobří lidé i za nás hřešící mši svatou sloužili!

MILOŠ ČTRNÁCTÝ:

HECTOR BERLIOZ.

NĚKOLIK SLOV K STÝM JEHO NAROZENINÁM.

Dne 11. prosince t. r. oslavovati bude Francie památku stých narozenin jednoho ze svých nejgeniálnějších umělců: Hectora Berlioze. Bude tomu právě sto let, co v Côte St. André, malém městečku jižní Francie, narodil se muž, jemuž dáno, aby stal se jedním z největších hudebníků Francie i zakladatelem nové školy, aby otevřel nové cesty umění a taktovkou i pérem klestil mu nové dráhy. Jeho život byl tragedií umělce, plného ušlechtilého chtění, geniálních myšlenek, jehož umělecké sny začasté rozbíjely se o nemožnost, jehož každý krok ku předu vykoupen byl krví vlastního utrpení. —

Berlioz od prvních počátků vystupuje na jeviště se zbraní v ruce, jako bojovník, jenž rozdává kolem sebe mnoho ran, ale také mnoho jich trží a po dlouhém zápase konečně udolán, umírá, vyplniv svoje poslání. Vystupuje jako hrdý individualista, průkopník nové ideje, básnické ideje v hudbě. Instrumentální hudba nabývá jeho zásluhou hlubšího ideového obsahu a vybavena z pout ztrnulé formy, vstupuje do služeb vůdčí myšlenky, mnohdy i na úkor jednotného a celistvého rázu, stávajíc se odleskem určitých dějů vnějších či vnitřních a hledajíc nové prostředky výrazu. Individualita skladatelova vystupuje mocně do popředí. Dílo není více podmíněno formou, tuto určuje nyní myšlenka, a objevuje se v nových a nových útvarech, vedeno příznačným motivem, obměňovaným dle nálady a situace. Hector Berlioz stává se zakladatelem školy novoromantiků, otcem hudby programní. Jeho díla vyvěrají z nejkrajnější hloubi jeho umělecké duše, jsou pravým zrcadlem jeho vulkanického života, plného vření, bojů, utrpení a neukojené touhy. Berlioz byl divokým romantikem.

Roku 1831, když obdržev římskou cenu, musil se odebrati do Italie, píše: »Chtěl bych upadnouti do rukou loupežníků v Kalabrii nebo Sicilii. Tu bych snad teprve uviděl veliké vraždy a zločiny a loupeže místo drobných rvaček našeho života. Ano, to je můj svět: sopky, skály, koncert z výkřiků hrůzy s doprovodem orchestru pistolí a mečů, krev i »Lacrimae Christi«, lože z lávy nahromaděné zemětřesením — toť můj život.« A podobně sní i ve svých skladbách. Píše jim dlouhé programy, prosycené nejbujnější fantastikou, obírá se náměty, k jichž provedení bylo by třeba síly téměř nadlidské. Nestačí mu tento život, »všední, život bez poesie, bez lásky, život psaný prosou, kde lidé chodí a nelítají, mluví, místo aby zpívali«, noří se do abstrakcí, sní o posledním dnu světa, vzkříšení, o dějích, pro něž často marně hledá v hudbě výrazu. Berlioz určuje tu orkestru nové úkoly, snaží se vylouditi z něho nové, neznámé dosud zvuky, obohacuje hudbu instrumentální novými prostředky. Jeho kombinace jsou duchaplné, efektní, jeho nápady originelní, sloh lapidární, aparát orchestrový ohromný. Jeho »Requiem«, v němž úchvatně líčí hrůzy očistce a pekla, jeho »Te Deum«, »Dětství Kristovo«, »Fausta prokletí«, »Fantastická« a dramatická symfonie »Romeo a Julie«, jsou monumentální díla, jež v hudební liratuře nemají soupeře.

Je přirozeno, že nové zásady Berliozovy a temperamentní jejich zastávání vyvolalo mu mnoho nepřátel. Útoky jejich s vervou odrážel Berlioz pod čarou v »Journal des Débats« pro slávu dojížděje si do ciziny. Vedle měst německých, Vídně a Petrohradu též Praha r. 1846 vpletla lístek do věnce jeho skladatelské slávy. Ve Francii dlouho zůstal Berlioz nepochopen a skladbám jeho dlouho nevěnována daleko taková pozornost, jaké by zasluhoval. Až teprve v poslední době nastal obrat k lepšímu.

Heine napsal o něm: »Je to kolosální slavík, skřivánek zvící orla, jací existovali v prvních dobách. Hudba Berliozova připadá mi jako cosi věkovitého, mythického, nutí mne dumati o hromadných porodech, bájeslovných říších, o různých nemožnostech, nahromaděných jedna na druhé, jeho melodie připomínají mi visuté zahrady Semiramidy.« — »Ale« — dodává k tomu anglický kritik Newman v »Contemporary Review« — »Heine neřekl ještě všecko, co se sluší říci o Berliozovi, o jeho svěžích barvách, jeho humoru a mnohdy dojemné prostotě jeho psychologie. Ano Berlioz byl z těch lidí, kteří nejen vzbuzují nadšení svými pracemi, ale sympathii k tomu, co podnikají.«

E. SOKOL:

SLUNCE.

Pokrač.

Vazačky se ohlédly, oči stínily, a když ji shlédly bouloučkou rýsovat se na temné půdě kmenů, vesele zahoukaly. »Dejž to Pámbu!« Rukou pokývly, a jedna zavolá na ni: »Pojďte nám pomoct, slečinko!« a zařehtala se dobrosrdečně.

Tonča již vykročila, ale napadlo jí, že neumí. »Eh co!« pohodila hlavou a zeptala se: »Mám?«

»Co by ne?« zasmál se smíšek.

»Ale neumím vázat,« omlouvala se již skoro u nich.

»Však toho radši nechte, slečinko,« prohodila starší žena, jež teprve teď se od svého snopu obrátila.

»Nemohla bych třeba hrsti snášet?«

»Jen snášejte, ale Vedrovce ne, to je stará brumta. Dáme vám aji oběda, zasloužíte-li.«

Tonča se zasmála a chutě se měla k dílu. Flora udivena stála nad ni, zaštěkla, mezi děvčata vběhla, jež jí uhýbala s bázlivým smíchem, a vrátila se konečně k lesu, netrpělivě pobíhala po mezi a za paní se dívala, brzo-li nechá těch protivných lidí. Ta se však k tomu neměla. Nosila, nosila a vesele povídala s děvčaty, až se zadýchala víc, než když do kopce běžela prve; líce jen jen jí hořela.

»Tak přece něco jsem udělala,« pochválila se spokojeně

»Za chvilku by to bylo,« zasmál se zase smíšek, »kdybyste pomáhala.«

»To ano, hihihi.«

Chtěla se znovu sehnout, když Vedrovka se jí zeptala: »A čí jste, slečinko? Že fořtova z Dubína.«

»Ano — jak jste to hned poznala.«

Vedrovka se zamračena obrátila k hezké plnolící dívčici, smíškovi, jež nejvíc řečí nadělala. »Bylo ti toho potřeba?«

Děvčata se zastavila v práci a zadívala se na Tonču. Cítila jakýsi chlad a výsměch v jejich očích. Ale co by se smály, napadlo jí, kdož ví, co si zas vymýšlím. Chtěla se shýbnout, aby utajila jakési rozpaky.

»A mohla byste toho nechat,« drsně prohodila stará, »samy budem hotovy.«

Zaražena se vzpřímila, a krev se jí vehnala do tváří. Jak tomu měla rozumět? Ohlédla se po děvčatech, ale zase uviděla ty úsměvy křivé.

»No no, Vedrovko, však za to slečinka nemůže,« prohodil smíšek nadurděn.

»Nevídáno!« ušklíbla se vyhublá blondýnka a sehnula se k svému snopu.

Tonči vzkypěla krev k hlavě.

»Nerozumím vám. Co —?«

»To by byly dlouhý řeči, a není potřeba. Spánembohem.«

Zamhlilo se jí v očích. Nu, vrhni se na ni! smála se sobě, cítíc, jak drsná slova se jí tlačí na rty. Sklonila hlavu a odcházela váhavě beze slova.

»Spánembohem, slečinko!« hodila po ní ještě kterási. Nebyla ještě u lesa a již slyšela za sebou hlasitý smích a několik vášnivých hlasů. Nevnímala toho. Proč ji tak vyhnaly? Proč si ji napřed volaly? Ta stará, rudá baba, oh, jak ji nenáviděla! Jako poběhlici ji odbyly, a neví, proč. Jen proto, že je slečnou? Ne, ne, dřív se smály s ní, vykládaly, až najednou, tak to přišlo, ani nevěděla. Mimoděk vehnala se jí zase krev do tváří, když vzpomněla, jak tam stála mezi nimi. A co že to řekla, že se na ni podívaly? Jsem-li fořtova z Dubína. Bylo ti toho třeba? Ah, to je ono, proto mě nenávidí — ale — proč vlastně? Což, fořtova — nebo snad tatínek jim ublížil? No, jak já —?«

Bylo jí do pláče lítostného a zlostného najednou a protivno jí bylo, že ruku položila na jejich pole. Podívala se na ni a uviděla dlaň místy vybělenou, několik lehkých škrábnutí. Byla by nejraději odhodila ruce. Rychle se spustila k potoku a omyla se, i líce si schladila a oči i čelo ve studené vodě.

Když stoupala do vrchu nad Bařiskem, uvolnilo napjetí, jakoby dálkou bylo intensity pozbylo. Zdálo se jí, sem že za ní posměch nemůže. Jen otázka ještě v duši zůstala, proč že, ale i k té se již vetřel úsměv nad motýlem, jenž letěl před ní, vyčkávaje, neutíkaje dál než na několik kroků; pak počítala volání kukaččino; až teprve nad Bařiskem se zasmušila zase a zlostně se na sebe utrhla, že není schopna cítit vytrvale ani radost ani hanbu ani žal, vzpomnělať si na ranní přemítání. A náhle spojila si oba obrazy s tak jasnou určitostí, že se až zarazila. Ano, tatínek — ten smíšek tam, ne ten ne, ale kdosi, kdo — nu, ona zkrátka, neznámá a přece určitá a jasná. Vysoká, silná, černovlasá a bledá. — Zadupala nervosně na sebe. Ne! Ne! Co mi to připadlo, ah já — ne vysoká, bledá — ah bože, bože! Žádná! Vykřikla hlasitě a zlostně a zalekla se svého hlasu. Marně se bouřila proti sobě, obraz dvou tváří jí zůstal v duši. Utíkala domů, prchala před ním a nutila se pozorovat okolí, aby zapomněla, také marně. Sotva postřehla kmen či travku, již zas je viděla a myslila o nich. Zeptá se doma maminky. Nu, kdož ví, možná, že ne. Jak jen jí mohla připadnout právě ta myšlenka? Vždyť ani slova nebylo tam — čarodějnice taková! Ona je tím vším vinna. Ale jak ta spojitost?

Prchala. Vzrušena vběhla do kuchyně. Otázka se jí třásla na rtech místo pozdravu. Byla tam služka. Zastavila se a nevěděla okamžik, co udělat.

»Děvče, děvče, vždyť jen hoříš. Kdes byla? Není ti něco? Dej sem čelo, to jako bys měla horečku.«

Tonča se nehnula ještě.

»Myslím, slečinka běžela hodně, aby nezmeškala oběd,« smála se služka, »a ono je tam dneska horko«!

»Jistě, maminko, z horka je to. Je ukrutné i v lese, k zalknutí.«

»A ty jsi divoch takový, lítáš — no běž do světnice, ať se schladíš trochu a podruhé neběhej. Lehko si můžeš něco uhnat.« Pokrač.

FEUILLETON.

V. Červinka: TOLSTOJ UMĚLEC A PROROK. Dokonč.

V kolossální epopeji »Vojna a mír«, v níž umělecká tvorba Tolstého a ruská belletrie vůbec dosáhla vrcholu, objata je s nevyrovnatelnou plností a výrazností významná historická epocha počátku XIX. století — epocha Alexandra I. se všemi podstatnými peripetiemi tragického zápasu ruského národa za jeho životní samostatnost, se všemi hrdinami a činiteli tohoto zápasu, počínaje carem a jeho vojevůdci, až k poslednímu prostému vojáku a mužíkovi. Po stránce grandiosní struktury románové bezpříkladný v literaturách evropských obraz od světových událostí historických až po drobné episodky domácího, rodinného života, jejž N. Strachov ve svém kritickém díle s nadšením nazývá »úplným obrazem toho, čemu říkáme dějiny a zápas národů, úplným obrazem všeho, v čem lidé vidí svoje štěstí a velikost, svůj žal a ponížení«.

V »Anně Karenině«, druhém podivuhodném románě po zpracování uměleckém, stojí před námi jako živá druhá epocha, široký kulturní obraz let čtyřicátých epocha Alexandra II. Ruská společnost té doby vylíčena tu neméně pohnutě a životně, neméně, ba snad i více plná vnitřního, psychologického prohloubení a pátrání po cestách duševního rozvití. Ve »Vzkříšení«, posledním to z velkých románových koncepcí Lva Tolstého, obráží se život ruské společnosti v poslední své fási, dobově nám nejbližší, na sklonku devatenáctého století — za éry Alexandra III. Schází dosud obraz doby nikolajevské, však i ten nakreslen už v románě »Chadži Murat«, dosud netištěném a neznámém tedy širší obci čtenářské. Vznikl teprve v době nejnovější, po zotavení starcově z těžké choroby loňského roku, a známý kritik V. Burenin ujišťuje, že obraz jeho stejně živě a silně, stejně umělecky líčí dobu nešťastného cara Mikuláše I., dobu, která předcházela vojně zakončené pohromou sevastopolskou.

Připojíme-li k vytčeným čtyřem velikým dílům ještě povídky sevastopolské a jiné, »Dětství, chlapectví a jinošství«, »Jitro statkářovo« a »Kozáky« — vidíme, že celičké století dolíčeno je Tolstým zplna v podivuhodných obrazech, typech, scénách, popisech. Celé století života národa i země v karakteristických periodách společenského a duševního kvašení! A s jakou silnou výrazností, s jakým hlubokým proniknutím v psychologii, ve všechen duševní sklad ruského národa, s jakou srdečnou láskou k lepším stránkám jeho ducha, s jakým vroucím porozuměním, s jakou znalostí podstaty a skladu ruského života ve všech jeho oblastech, s jakým básnickým nazíráním ruské přírody! Nad vznešeným literárním dílem Tolstého dlužno se skloniti v uctivém obdivu — nebylo před ním spisovatele, který by byl umění a pravdě sloužil s takovou energií a s takovými výsledky.

Před touto mohutnou silou tvůrčí opravdu se také veškera kritika evropská shodně sklání. Také osobní karakter podivuhodného starce nalezl vášnivé obhajce mezi všemi těmi, kdož měli s ním styky osobní, z nichž vyplynula vždycky jen neomezená úcta před geniem. Ovšem ale mravně-náboženské ideje Tolského a jeho hledání pravdy života ve splynutí s národem vyvolaly mnoho protivných názorův a roznítily ostré spory. A je tak lidsky přirozeno, že celé šiky vášnivých odpůrců povstávaly proti podivínskému starci, který dospěl tak daleko, že neklóní se před vědou, před uměním, před žádnou kulturou. Je dalek všeho respektu k intelligenci — k politickým a vědeckým veličinám. Hlásaje návrat k přírodě, hledá ideál v životě nejnižších vrstev společnosti, ve velkolepém poblouznění svém navrací se k původnímu stavu člověka. Dostihnuv vrcholu slávy, začal vésti prostý život pracovníka, pracovati s mužíkem v poli, psáti pro něho knihy. A nejen v práci, v jídle a oděvu chtěl se s ním sdružiti, nýbrž i v myšlení a cítění, aby se ničím nad něho nevyvyšoval, ničím nelišil.

V tom právě spočívá dle slov Volkonského jedna z nejkarakterističtějších zvláštností velikého ducha Tolstého, v rozdíle mezi sjednocovací silou jeho uměleckého nadání a rozdrobením, které hlásá jeho filosofie. O »filosofii« Tolstého možno ovšem mluviti jenom ve smyslu hodně omezeném a nepřesném. Právem nazvali jej mnozí, kteří kriticky se zabývali jeho soustavou filosofickou, vědeckým dilletantem, jehož »názor světový je docela neujasněný a nerozvinutý, stěží jen v nejistých obrysech nahozen« (Schmitt). Krutá a vášnivá je obžaloba, kterou shrnul na hlavu starce jasnopoljanského v řadě oddělených kapitol, shrnutých v knihu »Anti-Tolstoj« před několika měsíci vyšlou v Berlíně, švédsko-německý filosof Samson-Himmelstjerna. Avšak dlužno přiznati, že jsou namnoze velmi přiléhavé a velmi střízlivé tyto kapitoly, jednající o Tolstém jako paedagogu, theosofu, theologu, mravním filosofu, politiku a proroku. A řekl-li s důrazem kníže Volkonskij, že rozkladný živel učení Tolstého znamená změkčení lidské energie, šel Himmelstjerna ještě dále, volaje energicky v boj proti škodlivému učení a jeho vlivného rozsévači, třeba že měl neomezený obdiv pro bohem nadaného umělce a básníka. Neboť pobloudivý dilettant, který zvěstuje světu svoji výchovnou, náboženskou, mravně-filosofickou a prorockou »pravdu« — postrádaje naprosto všeho smyslu historického — stává se opravdovým a vážným nebezpečím pro lidi polovzdělané a nehotové, pro lidi vrtkavých povah.

Na štěstí netřeba jíti tak daleko, netřeba chovati obavy tak chmurné. Každé nebezpečí — jmenovitě na poli morálním — jest hrozivé a v pravdě nebezpečné jen potud, pokud nebylo prohlédnuto. Jakmile však bylo seznáno, snadno nalezne se cesta k jeho vyvarování. Tolstoj-prorok a nábožensko-mravní horlitel nikdy nezatlačí do pozadí Tolstého-umělce. Spisovatel »Vojny a míru« zůstane nesmrtelným a velebeným jako jeden z největších duchů lidstva ještě tenkrát, až jeho náboženské a filosofické traktáty dávno budou rozpadly v prachu zapomenutí. Jeho veliké, čisté a zářivé dílo umělecké vítězně ovládne zmatení mysli, které způsobilo na čas jeho bludné a obluzující učení.

DIVADLO.

Maurice Donnay: Milenci. Jako Fuldova »Bliženka« i tato Donnayova komedie dostala se na scénu Národního divadla teprve po několikerých odkladech. Zákulisní nepříznivé vlivy byly podle všeho asi tu i tam stejné. Ale když teď tedy konečně přece jsme se dočkali, bylo přivítání, jehož se hře u pražského publika dostalo, značně studené. Je to s podivem. Kdyby hra byla méně duchaplná a při své naprosté beztendenční objektivnosti méně poetická — nic se toho slova tady nebojím užíti — snad byla by bližší cítění a vnímání většiny našich návštěvovatelů divadelních. Pro jemné ty nitky psychologického pozorování, pro blýskotnou hru světel a nuancí v dialogu zdánlivě přebytečných lehkých rozhovorů po salónech a žvatlání po vytopených dámských budoirech o třetí hodině s půlnoci, nebo diskrétních rozloučení na večerem zalitých březích italských jezer, pro to podivné proudění touhy a vlnění duše pod hladinou toho všeho není u nás dost smyslu. Proto přešli Donnayovi »Les Amants«, dílo, které ve Francii před lety založilo, nebo aspoň nadobro utvrdilo literární význam i divadelní pověst svého autora, naší scénou bez ohlasu. Ba ještě se tu či onde do nich obula sežloutlá pseudomorálka našich občanských duší, a protože hledala, tedy nalezla. Ale odvracející se puritánští vypravovatelé tučných a nezahalených anekdot a jejich pod dobře dresírovaným ruměncem oběma ušima naslouchající společnice našich pražských salónů a společností nedovedly si, bohužel, ujasniti, že to, co se na jevišti mluví a děje, co autor tu nakreslil, nemá ani z daleka úmysl, aby podráždilo, ba že za všemi těmi byť i naprosto nenucenými konversacemi a skrze všecko ovzduší toho nového světa pařížského, světa lidí, »kteří jsou narozeni,

aby milovali«, vyhlíží nevtíravě, ale tím pravdivěji život. A není nijak lichotivo, že právě u nás zůstalo nepochopeno, že ze všeho zvláštního života těchto žen vydržovaných »přáteli« a velmi pečlivě vychovávajících nelegitimní svoje děti vane, jak vhodně vystihuje to Oskar Blumenthal, »nevyhladitelný stesk po občanské pocestnosti«, a že tyto »domácnosti lásky jsou mnohem dále od koketství než od dobré společnosti«. Vypravení hry se o lepší dojem ve hledišti také dosti nepřičinilo. Scházelo mu ono jisté pařížské zabarvení, ba ohlásilo se místy i cosi maloměstsky českého. Myslím, že pronikavějším přihlédnutím režie dalo se tomu vyvarovati. I nedosti vhodné obsazení někde vadilo. Paní Danzerové na příklad role Henrietty Jaminové je úplně cizí; i pan Steinsberg scénu svého de Sambré byl by několika svěžejšími tóny učinil snadněji stravitelnou. A tak nutno jen zaznamenati, jak nade vším svým okolím dominoval opět jednou pan Seifert, který v úloze elegantního, světáckého George Vetheuila nalezl svoje nejvlastnější místo. Vedle něho přinesla paní Laudová pro Klaudinu Rozayovu mnoho svěžesti i skvělosti a některé znamenité detaily.

O scénickém vypravení Jiráskova »Jana Žižky« jsem se v referátu svém v minulém čísle ještě nezmínil. I dnes učiním tak jen částečně, jen pokud se týče hereckých výkonů. O režii hry, o vystavení její na scénu dramaturgem panem Kvapilem, nutno psáti rovněž ve zvláštním odstavci, a učiním tak společně s referátem o scénování Vrchlického »Knížat«, jímž znovu a nad jiné snad skvěleji dosvědčeno bylo, pokud je Jaroslavu Kvapilovi režisérská práce uměleckým tvořením.

Jiráskův »Jan Žižka« hraje ve všech aktech velikými skupinami osob. To vyžádalo si také v několika případech obsazení dvou i tří rolí jedním a týmž hercem. Řeknu hned, byť i jinak bylo tvrzeno, že mi to po většině nijak nepřekáželo. Při reprisách jen jsem se v tomto přesvědčení utvrdil. Naši herci dovedli většinou tak výhodně jednotlivé charaktery tentokráte odlišiti, že to nutno se zvláštním potěšením konstatovati. Jsem naopak jist, že vmísení ochotnických elementů do hry bylo by, jak učí zkušenosti, i v těch episodách velmi vyrušovalo. Je ovšem nemožno žádati po referentu, aby se obíral všemi těmi devadesáti postavami historické hry Jiráskovy, pokud a jak ve scénickém stělesnění dostalo se jim plastiky a charakteru. Tady je nutno zaznamenati jen to, co nejvíce vynikalo. Především to byl arci sám Žižka páně Vojanův, zajímavá, krásně zcelená, naveskrz lidská postava. Pan Vojan dovede jedno: neobléci pouze roucho osoby, již představuje, ale stotožniti se přímo s autorovým cítěním a ze samého nitra své postavy naplniti všechen obsah své herecké kreace. Tak do hloubky se ponořiti při svém studiu a tam přilnouti k osobnosti svého pro scénu tvořeného člověka dovede z moderních našich herců vedle paní Kvapilové opravdu snad jen on. V Žižkovi vynesl tak umělecky všecko to lidské, čím zadýchalo tuto postavu pochopení, s nímž ji kreslil Jirásek, ve hlasu, přízvuku i v každém hnutí jej vystihl, tak zplna byl v řečech i v konání Žižkou člověkem a v cítění a v myšlence Žižkou hrdinou, že si nedovedu pomysliti umělecky plnějšího dojmu z tohoto Žižky Jiráskova, než právě jak ožil Vojanem. Vedle něho neméně dokonalé bylo páně Želenského vytvoření Sigmunda krále, jedna z nejhotovějších postav, jež v poslední době, očividně v době nejlepšího svého uměleckého vzepjetí, vystavil. Ani tón nezůstal dlužen několikerému hnutí mysle tohoto proradného, prchlého a přece malomocného krále, a tím je to cennější, že i druhou svoji postavu, episodní osobu pana Městeckého z Opočna, tak dokonale odlišil a ostře charakteristicky spodobil. Velikého a uměleckého úspěchu docílil pan Innemann jak tvrdým a přímo ze života oné doby vytrženým, do posledního hnutí brvou uměrným a tím silněji působivým kumánským kapitánem, tak i zejména v tónu řeči dobře charakterisovaným na Žižku najatým vrahem ve čtvrtém jednání. Z veliké řady ostatních rolí, na nichž vesměs zřetelno bylo, že je vypracovávala láska ke hře tak teplá čistým oddechem české duše, sluší ještě zvláště zaznamenati, jak měkce vystínovala pí. Kvapilová několika slovy své Kateřiny ve čtvrtém jednání v profilu Žižkově nejkrásnější rys rodinného jeho cítění, pak páně Vávrova kněze Želivského, v pevných, markantních a přece oblých liniích drženého, páně Sedláčkova rychtáře Aleše, zhořklého a nenávistného, pak páně Mošnovu skvostnou figurku Trojánka, povídavého šafáře domu »u červeného beránka«, a na sta slech pomatenou fanatickou Maří slečny Dostalové. Tím ovšem není řečeno, že i v ostatních výkonech nebylo by svědomité práce a vhodného vystižení. Jen právě pro to množství nelze přihlédnouti ke všem podrobnostem hry, v celkovém vypravení svém tak na znamenité výši držené, jako bylo a je provedení Jiráskova »Jana Žižky«. Snad jediný pan Pollert vybočoval nepříznivě z ensemblu.

Ale je ještě jedna hra z poslední doby, která se těšila provedení v každém směru opravdu vzornému: Šubertovo »Drama čtyř chudých stěn«.

Je jenom málo her v repertoiru, které by tak dokonale byly postaveny na jeviště. Nechtěje ani tady u drobnějších výkonů se zastavovati, vesměs velmi zdařilých, konstatuji jen vedle Vojanova zmírněného a zpravděpodobněného Králence veliký herecký výkon paní Hübnerové v roli Králencové. Nevzpomínám ani, že by kdy byla v některé své úloze stála ještě výše. Ta postava byla sám život a všecko jeho zachvívání. Při vrcholných scénách třetího jednání chvěl se ve mně každý nerv. Jsem jist, že zejména tímto výkonem a vším tím ostatním výborným scénováním a souhrou do jednotlivostí i celku úplnou drama Šubertovo na Národním divadle bylo umožněno, ba dokonce dobře uhájeno. — s —

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Výročí vzpomínek A. N. Pleščejeva a N. G. Pomjalovského.)

Úmrtních dnů dvou význačných ruských autorů bylo během právě uplynulého měsíce v literárním světě ruském vřele vzpomenuto. Na den 9. října připadlo 10. výročí smrti básníka Alekseje Nikolajeviče Pleščejeva. Teprve v jubilejních článcích vzpomínkových osvětlena mnohá stránka krutého jeho osudu životního, který na vývin a ponenáhlý převod jeho činnosti básnické pochopitelně měl silný vliv. Pleščejev, z jehož prvních básnických pokusů ozývala se rázná nota horoucího nacionalismu a pokrokové bojovnosti pro ideály lidské pravdy, svobody a osvěty, byl jako příslušník tajného kroužku »Petraševců«, dílo M. V. Butaševiče-Petraševského, k němuž i Dostojevskij, Aleksandr Palm a jiní mladší literáti náleželi, poslán r. 1849 jako prostý voják do Orenburku, skoro současně s Dostojevským, jenž vykázán na Sibiř. Devítileté vyhnanství zlomilo v Pleščejevu všecku životní energii a vzalo poesii jeho všechen ohnivý žár a vzlet, všechnu vroucí sílu nadšení. Ze všech prací jeho pozdějších ozývá se zřejmě tón tiché resignace a shovívavé melancholie. Avšak plný jejich cit a lahodný jazyk, jakási ženskost talentu, která dle svědectví Skabičevského dodávala zvláštního půvabu jeho »básním pro dětský věk« i básníku o dětech, plným upřímné tklivosti a něžnosti, činily jej vždycky sympatickým u mládeže. Na sklonku života náhlé dědictví zbavilo jej hmotných starostí denních, však dlouho nepřáno mu ho požívati. Zemřel v r. 1893 v Paříži ve věku necelých 68 let.

*

Nikolaj Gerasimovič Pomjalovskij, jehož žalostné smrti 40. výročí bylo připomenuto ke dni 18. října (5. října dle pravosl. kal.), náleží k nejnadanějším představitelům realistické školy ruské z let 60tých. Do literatury uvedl typ intelligentního proletáře v trudném, úsilném zápase o život. Tři jsou základní práce Pomjalovského, jež dokonale charakterisují ráz jeho tvorby. V obraze »Očeski bursy« (Obrázky z »bursy«, totiž seminární školy) proslulým způsobem vylíčil hrozné následky klášterní výchovy seminární, jak je na sobě samém zkusil.

*

Romány pozdější jeho tvorby, »Měščanskoje ščasťje« (Měšťácké štěstí) a »Molotov«, ideově spolu téměř souvisí, a je velmi pravděpodobný náhled některých kritiků, že obě práce měly býti vyvrcholeny dílem třetím v románovou trilogii, jejíž mnohé partie mají významný a pozoruhodný ráz autobiografický. S bezohlednou silou sebeanalysy vylíčil Pomjalovskij v osobě Čerevanina, hrdiny románu »Molotov«, vlastní své nitro. Truchlivé dětství, nespokojenost s okolím, bezobsažnost života, prázdné illuse a shnilé formy společnosti, slabost vůle, nedostatek pevného charakteru, neschopnost k energickému vzchopení se k rozumnému dílu, k práci, nedůvěra sama v sebe, ve společnost, v budoucnost... a konec naprostý úpadek v bezuzdném hýření a pití. Vášeň k vodce přinesl si Pomjalovskij z útlého mládí. Rok před svou smrtí psal příteli svému Jakovu P. Polonskému: »Poprvé jsem byl opilý v sedmém roce... Pil jsem v dětství; zde třeba hledati počátky mé neřesti.« Největšímu úsilí přátel nepodařilo se jej zachrániti. Strašlivé pijáctví zlomilo již v 28. roce života jeho mohutné síly životní. V září 1863 dostavilo se hrozné delirium, a brzy na to sněť zachvátivši nohu, přivodila předčasnou smrt tak pozoruhodného talentu.

V. Červinka.

VICTORIN JONCIÈRES,

jeden z přednějších skladatelů francouzských, zemřel dne 27. října v Paříži. Victorin Joncières byl stoupencem hudby novoněmecké a propagatorem Wagnera. Napsal opery: »Sardanapal« 1867, »Poslední den Pompeje« 1869, »Dimitri« 1876, »La reine Bertha« 1878, a komickou operu »Chevalier Jean« 1885, jež docílila ze všech jeho děl operních největšího úspěchu, prošedši též scénami německými. Skladatel přidržuje se tu ještě starší formy Auberovské a Meyerbeerovské, libuje si v uzavřených číslech, přikládaje větší váhu části vokální než orchestru. Proto hlavní těžisko této opery spočívá právě v četných ariích, duettech, quartetech a sborech, jichž »Chevalier Jean« čítá velké množství a jež prozrazují v plné míře nadání skladatelovo. Pro zpěváky zůstane »Chevalier Jean« vždycky vděčným dílem. Po uvedení jeho na scénu očekávala se od Joncièra další úspěšná činnost na tomto poli. Ale skladatel se odmlčel. Z orchestrálních děl jeho dlužno jmenovati »Symphonie romantique«, sborovou symfonii »La mer«, orchestrovou suitu »Les kubiennes« a t. d. Kromě skladby zabýval se Joncières též kritikou a jako hudební referent »Liberté« klestil Wagnerovi a reformnímu jeho dílu slovem i písmem cestu do své vlasti. Narodil se dne 12. dubna r. 1839 v Paříži.

M. C.

KRITIK ARNE NOVÁK ČILI MORAL INSANITY.

»Miluji eleganci příliš.«
Arne Novák.

Malý elegánek PhDr. Arne Novák je veliký gentleman. V »Samostatnosti« ze dne 31. října uveřejnil on, bývalý spolupracovník »Lumíra« a autor jubilejního článku o »Lumíru« feuilleton o redaktoru a spolupracovnících »Lumíra«, jehož jsem se zhrozil i já, otužilý kozák literárních bojů a polemik.

Pan PhDr. Arne Novák, distingovaný essayista orgánu českých žen, jenž připomíná filosoficko-kritického causeristu Bellaca ze »Světa nudy« — ach, vždyť tak příliš miluje eleganci — má též nejen eleganci rusého krasavce Caesara Borgia, ale i jeho mravní zásady.

Komu jednou v životě kmitla se přes cestu učená a uctivě tetelivá postavička PhDr. Arne Nováka, nezazlí mi tato smělá porovnání. A že jej srovnávám dokonce s nejelegantnějším tanečníkem Renaissance Caesarem Borgiou, to pochopíte, když se přiznám, že i já při čtení jeho feuilletonu v »Samostatnosti« pocítil jsem v sobě hnutí mravního rozhorlení.

Tak daleko to ovšem nepřivedu nikdy, abych se stal mrzvokárcem. Ale za ta léta, co se probíjím literaturou, co jsem byl vystavován nejsurovějším útokům, co jsem se rval s nejpodivnějšími lidmi, nepoznal jsem člověka takové ušlechtilosti, jako je PhDr. Arne Novák, kritik a nastávající professor!

Náš budoucí Caro či Bellac vyslovil svou kritickou kletbu »Lumíru«, a vysokým posměchem odsoudil jeho směr i jeho spolupracovníky.

Kromě jiného vece Arne Novák: »Z moderní prosy omezuje se »Lumír« dnes hlavně na domácí průmysl páně Holečkův a francouzské galanterní zboží páně Hladíkovo.« Pak píše o Hladíkových románech bez slohu atd.

Patrně musil být vždy přesvědčen o špatnosti a bezcennosti mých prací, což bych mu nezazlíval. Čím však byly jeho komplimenty, jimiž mne zahrnoval i ve svých dopisech dříve, dokud psal do »Lumíra«? Ničím jiným, než patolizalstvím. Z Berlína psal pan PhDr. Arne Novák dne 28. listopadu 1902:

»Lumír« čítávám, a odpusťte, skutečně mne tam zajímá vlastně jediná věc: Váš »Voldan«. Jest tak barvitý a pro Prahu charakteristický, s výtečně odpozorovanými detaily a s ženami skutečně graciesními, že mně nahrazuje vzpomínky na Prahu. Povahy jsou pevně stavěny. Starý Voldan je znamenitě reprodukovaný typ. Gratuluji Vám k té práci, a doufám, že až vyjde v knize, budou mnozí se mnou totéž říci a napsati.«

Dne 27. dubna 1902 psal mi pan PhDr. Arne Novák: »Děkuji Vám předem za knihy, jež jste mi laskavě poslal. Našel jsem mezi nimi i Váš nový román »Vášeň a síla«, k jehož vydání Vám gratuluji. Věřím, že »Vášeň a Síla« bude na Vaší tvorbě literární znamenati významný bod a děkuji Vám, že jste mi poslal knihu, jež je dozajista vrchol Vaší činnosti. Četba knihy byla mi tím milejší, čím více se vzdaluji od oněch našich literárních puritánů, již domnívají se odbýti knihu slovy: vždyť je to z našeho elegantního života...«

A ještě jeden citát z 1. červ. 1901:

»Čtu Vašeho Voldana a těším se z práce tak elegantní, miluji eleganci příliš...«

Merci!

Jsem teprve teď dodatečně dojat uznáním tak vzácným, a jsem okouzlen, že se shoduji s panem Novákem ve sympatii k eleganci. Ale představuji si ji poněkud jinak nežli on. Jeho atentát na mne a »Lumíra« po dřívějších uctivostech, připomíná spíše eleganci pařížského předměstského souteneura, nežli eleganci esthetika a akademika Cara.

I do Holečka drcnul ve své splašenosti rozvášněný kritik »Samostatnosti«. To karakterisuje kritickou míru a rozvahu Arne Nováka. Holečkova »Výprava« byla velkým literárním činem poslední doby a tvrdá mohutnost díla toho překoná školometskou zběsilost kritika.

Vytkl jsem poněkud obšírněji případ Arne Nováka, abych našim čtenářům a přátelům okázal, jací odpůrci stojí proti nám nebo, jak říkal Bedřich Veliký: mit welchem Gesindel ich mich herumschlagen muss! Případ Arne Novákův okazuje též hroznou demoralisaci. To již není »kritická Albanie«, neboť banditi albanští mají nejen více elegance, ale i více gentlemanství, nežli Arne Novák, toje klinika lidí mravně chorých, povah porušených, — moral insanity!

Jedno je nevýslovně smutné při tom všem. Takový PhDr. Arne Novák jako kritik je neškodným tvorem. Ale uvažme, že tento pán se připravuje pro dráhu učitelskou, a že člověku jeho mravnosti a ušlechtilosti bude svěřena výchova mládeže!

Václav Hladík.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem nebo s každým sešitem Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 20. LISTOPADU 1903. * ČÍSLO 5. *

M. Jahn:

VTEŘINY.

Co bylo třeba žíti, žil jsem,
dál — kdož ví, co mne nečeká?
Mně srdce tiskl život lisem
a krev z něj horká vytéká.

*

A koho s nenáviděl — a koho's miloval,
a kdy jsi v štěstí plesal — a kdy jsi nesl žal,
a kdo ti přítelem byl — a neklamal tě přec,
a co's měl za síň moudrých — a co byl blázinec?

*

Jen okamžik, a přec v něm tolik stínu
a tolik, tolik bolestí,
kdy Smrt svou hořkost nese v klínu
a v prázdno křídlem šelestí.

*

Ty listy z mládí zarosené,
ty listy roků šťastnějších —
zda srdce sobě připomene,
že kdysi dávno žilo v nich.

*

Dál od té tváře ledové,
od srdce, prázdné studny!
Ó světe, lidstvo — hřbitove
neb labyrinte bludný,

*

A přišla v duši bolest zoufalá,
pak minula, jak míjí těžký sen
a vždy si krve z cev mých žádala,
však lepší byl jsem po ní nalezen.

*

Na koši strážném kdosi vzkřik':
»Země už, země!«
Veliký, slavný okamžik —
Bohové, moře, dík vám, dík!

Teď jsem již hotov s krupějemi,
to srdce ani nedýchá . . .
Co čekat ještě? Jak list k zemi
už mdlé a smutné pospíchá.

Ne, to nikdy nezvíš a nikdy nemáš znát,
vždyť s nejistotou osud je vždycky těsně spjat,
neb není dnes, co včera, a dnes co, není dřív:
tak jistým nebudeš tu, oh nikdy, co jsi živ!

Té tmy se člověk nikdy nedohlédne,
kdy smrt se dívá do očí —
a celkem pták to s větve jedné
na druhou větev přeskočí.

Teď sešla se má duše dvojí,
dvé sestry v žití pralese.
Ptám se, kdy mlčky spolu stojí:
zda ještě dosud znáte se?

mdlý zrakům vašim unikám
k těm skalným horstva pláním
a křičel bych jak orel k vám
s těch výší pohrdáním! . . .

A přijde-li, tu zase bez obrany
jak dřív se její tupé dýce vzdám —
však proč ji, proč ji strachem polekaný,
sám proč ji nikdy, nikdy nevolám?

Chvíli jsme zřeli v jakýs div:
nejisté, temné
zachvěl se . . . Moře jako dřív —
fata morgana planých niv . .

St. Kovanda.

POMSTA.

Nic nerušilo ticha. V sousedních pokojích bylo prázdno a tu ležel jen těžce nemocný člověk, čta z knihy položené na dřevěném pohyblivém podstavci. List jen chvílemi zašustěl. Ani hodin tu nebylo, nemocný děsil se jejich tikotu.

Jak jest to vlastně nedůležito, jaký byl onen člověk, jenž tak neklidně zřel na řádky v knize, — zdali bohatý či chudý? Připravoval se k smrti, — to srovnává propasti i kopce se zemí. Od té chvíle, kdy člověku zjeví se smrt jako brzká, už netrpělivě čekající chvíle, sjímá se sebe pýchu i závist, jest srozuměn se životem, ať jest, jaký jest.

Moltaš byl bohat; pod hlavou v loži měl peníze, ve stolku peníze, dům, v němž bydlil, byl jeho a ještě jeden, tam v hloubi města, kde však bylo hlučno a tudíž jemu nepříjemno bydliti. Mohl si svolati lékařů, kolik jest nejlepších na světě, — ale neučinil to, neboť v jeho případě přišli by jen spočísti dny jeho života. Bál se lidí. Bylo dosti zlé, že musil vůbec někoho trpěti u sebe.

Byl pak Moltaš člověk špatného svědomí. Minulost čekala u jeho lože, pozorovala každý záchvěv jeho brv, měřila červeň jeho rtů a byla neustále spokojenější, neboť účet za zlé zlým, jak někdy účtuje lidský osud, se dobře vyrovnával. Člověk tento necenil kdysi bolesti jiných, ať nyní pozná! Tak zněl ortel a splňoval se do písmene.

Kdyby byl někdo řekl mu před dvěma roky, že bude takto sípati na loži ukován ke dlouhé chvíli, — byl by zvedl ruce do výše a udeřil se v prsa: Kudy by přišla ta nemoc a kde by se směla uložiti? Byl silen a mocen a pohledem svým vládl. Choť svou sepjal v pouta svého pohledu, že byla povolna i nejošklivějším jeho choutkám a trpěliva, i když po dlouhý čas si jí nevšiml a žen cizích získával si, buď těže z jejich podřízenosti a odvislosti od něho, buď za peněžní spekulace jejich mužů. A povedlo-li se mu, vloupati se v cizí rodinné štěstí, pak za několik chvil dovedl vyrvati oné manželce věc manželu nejsvětější, stud její, jenž posvěcuje ji na dobrou matku a bez něhož cit lásky pozbývá poctivosti.

Ti, kdož dobře pozorují děje života a oceňují po právu, viděli v Moltašovi zosobnění ďábla. Zlo vycházelo od jeho osoby a stopy zůstávaly trpké, kam vkročil. Raffinovanost a uhlazenost, s níž Moltaš hřešil proti lidskému citu, neodporovala příliš stotožnění jeho s vyslancem pekel. Vždyť představa ďábla v lidech umírňuje se dle vývoje vzdělanosti, jak vysvětluje již zjev tajemného průvodce v historii Faustově.

A už dlouho spal ďábel v tomto člověku. Moc jeho byla zlomena. Lože, tolikrát denně nesnesitelné pro palčivost výčitek, drželo jej a ochromovalo, když vznícen touhou po dřívějším svém vladařství vášně, chtěl s něho povstati. Oh, život, daleký a veliký život, to hřiště rozmarné, kde myšlenka jeho pronikala jako neklidný plamének, kujíc všude pro něho chvíli blaha! Stýskalo se mu po ženách, po vítězném úsměvu, jenž vždy usedal mu na rty, když přemohl i nejtužší jejich svazky a pečetě svědomí a povinnosti. A stesk tento zvrhal se vždy v kajícnost, zplozenou jen nemožností nových hříchů a proto více podobnou zlobě a hněvu nežli pokání.

Moltaš procitl z kříže myšlenek čtené knihy a palčivým ozevem svých vlastních kročejů. Dveře se zavřely, někdo přicházel. I zavolal, jak mohl nejprudčeji: »Ženo!«

Přišla služka. Otevřela opatrně dveře a stanuvši ve veřejích ohlašovala, že milostpaní dosud se nevrátila a ona že byla s jejím dovolením u svých rodičů.

»Nebyl tedy nikdo v domě?« tázal se zlostně Moltaš, nečekaje samozřejmé odpovědi. »Hezká to úcta k nemocnému. Což kdybych umíral?«

Děvče upřímně hledělo naň. V jejích očích byl souhlas s hněvem pánovým. Tak neumírá ani nejchudší dělník v jejich dědině, jako tu ten boháč! Tušila tu nespravedlnost a bylo jí proto smutno.

Moltašovi zalíbilo se děvče při tázavém tom pohledu. Kolikrát viděl takový pohled! Býval to pohled prostých žen, jež se divívaly, že takový bohatý pán sklání se pro trošku rozkoše, již mu mohou ony poskytnouti.

Zavolal ji k sobě. »Vezmi si židli a sedni si tu u mého lože. — A vypravuj mi něco. Třeba o svých rodičích, u nichž jsi právě byla.« Když ještě jednou ji požádal, počalo děvče vypravovati uzardívajíc se o návštěvě u svých rodičů, ale hlas jí selhával a věty nechtěly z hrdla.

Moltaš se na ni díval pozorně a pak pojednou na ni vykřikl: »Lžeš! Nebyla jsi u rodičů, ale toulala jsi se se svým hochem. Obelháváš své pány, to přece není slušné!

Děvče kleslo na kolena a prosilo za odpuštění. Moltaš se usmál její prostotě a poručil jí, aby povstala. »Mne se nemusíš báti. Jsem nemocný člověk, neznamenám již nic v této domácnosti. Což ale paní? Ví-li ona, kam jsi odešla?«

Děvče neodpovídalo.

Moltaš se zamyslil. Žena jeho dává úplnou volnost služce, — to jest velmi podezřelé. Jistě není vše v pořádku. Snad jest její tajemnicí — a za mlčelivost požívá těchto výhod. Pochybnost utkvěla v něm v jasnou předtuchu.

»Posaď se,« pravil služce přívětivějším hlasem. »Nezmíním se paní o ničem, můžeš býti klidna. — Ale paní řekla ti snad, když odcházela, kam jde?«

»Ó, neříkala nic, milostpane!« rychle vymlouvala se služka.

»Neříkala-li, pak to zajisté víš dobře bez jejího oznámení. Kam tedy šla?« tázal se ostrým hlasem.

Děvče se zardělo, ruce jí na okamžik klesly, ale hned se vzpamatovala. Učinila i pohyb, jakoby chtěla odejíti.

»Kam šla?« tázal se opět. Neodpověděla.

»Vstaň a tímto klíčkem odemkni stolek. Přines mi odtud černou tobolku.«

Přinesla poslušně, neklidně patříc na rozhněvaného pána.

Vytáhl z tobolky bankovky a jednu z nich podal služce. »Vezmi a teď mluv!«

Když ještě nemohla strachy otevříti ústa, vtiskl jí do ruky druhou, dychtivě na ni hledě.

Konečně děvče propukajíc v pláč pravilo: »Na promenádu s jakýmsi mladým pánem!«

Moltaš trhl sebou na loži: »Kde se scházejí?«

Děvče štkavě odpovídalo: »Dole před domem.«

»Přichází také nahoru do bytu?«

»Ne, milostpane, nikoliv,« rychle zase odpověděla a plným hlasem zaplakala.

»Jakobys řekla: ano,« klidně podotkl Moltaš. »Kdy mu otvíráš?«

»V devět, půldesáté, milostpane! Ale já musím, mám poručeno. Račte uznati: co mohu jiného dělati jako služka?«

»Uznávám a nezazlívám ti. — Do kterého pokoje spolu chodívají?«

»Do zadního.«

»Tedy v jídelně. Patrně chystáváš pro nového pána i večeři?«

Děvče kývlo hlavou.

Moltaš se už dusil vztekem. »A kdo jest ten panáček?«

»To nevím. Ale chodí si jen tak obyčejně a mluví jako student.«

»Tedy za lásku mu strojí hostiny. —«

Moltaš přitáhl děvče k sobě. »Děvče, ublížil jsem ti někdy? Nikdy. Nemusíš se mi tedy mstíti, ale můžeš mi pomoci. Vidíš, jak mi ti tam ubližují. Pomoz mi, abych je mohl potrestati. — Zavíráš dosud dvéře předsíně, než odejdeš na lože?«

»Ano, vždycky.«

»I když je tu ten pán. — Učiníš to i dnes, ale pak, kdyby na tebe tloukli, spi a neozývej se!«

Děvče ustrašeně hledělo na rty Moltašovy.

»Nu tak, učiníš to? — Hleď, nic víc od tebe nežádám a toto jest tak málo. Budeš, jakobys spala, — jsi ostatně služka, a nemáš práva vstupovati do pokoje, kde má tvá paní milence. — Učiníš, jak jsem pravil?«

Děvče neodpovídalo.

»Odměním tě. — Hleď, zde ti dávám peněz, že se na ně musíš dva roky dříti, a splníš-li, dostaneš ještě. — Počkej jen, až si vzpomeneš na mne někdy pak, řekneš si: zadarmo jsem mohla pomoci tomu panovi, vždyť jej šidí. — Ale pro ty peníze se nezarmucuj, dal jsem ti je jen tak darem. Dnes už bych mohl rozdati třeba celé své jmění. — Nuže, učiníš to?«

Děvče povstalo. »Ano, pane! — Ale budu mít z toho hřích, či ne?« tázalo se naivně.

»Co je hřích?« vykřikl téměř Moltaš. »Povinnost mé ženy nebo její toulky s cizím mužem? Nu, tolik rozumu nemáš? — Podej mi nyní na slib ruku a jdi vařiti pro milence večeři!«

Děvče podalo Moltašovi ruku a šlo vařiti pro milence večeři. Bylo pět hodin odpoledne.

* * *

Visací lampa byla stažena, tak že mdlé světlo jen bylo v pokoji; obě svíce u lože Moltaš už před chvílí zhasil. Moltaš, ačkoliv jindy v noci rád se kochal v nejistotě času a doby, tehdy natáhl své hodinky a položil si je na lože. Také trochu Malaga požil. Nepřemýšlel ani, jen sluch napínal, uslyší-li kročeje.

Bylo devět hodin, když usoudil, že už milenec vešel do jídelny. Kročeju z toho pokoje neslyšel, což odpovídalo dobře jeho představě podloudné lásky, ale v kuchyni slyšel rychlý nějaký hluk. Počkal ještě plné půlhodiny.

Potom se vzchopil s lože. V tom okamžiku vzpomněl si na svou ženu. Viděl ji před hodinou. Přišla, jako přicházela každého dne několikráte. Podala mu ruku, vyptala se ho, jak se mu vede, něco pověděla o svých návštěvách, o lékařových domluvách, o nabídkách a pak už brzo zase spěchala od něho. S jakým veselým zájmem pozoroval dnes její lži, ty podrobnosti, v nichž hleděla utopiti svoji úzkost o tajemství svých očí!

Tiše, tišeji než zloděj přistoupil ku skříni, otevřel ji a vzal z ní revolver. Vyměnil patrony. Dvéře skříně nechal otevřeny.

Potom proplížil se sousedním pokojem, prošel tiše druhými dveřmi a zastavil se. Moltaš obýval celé patro tohoto domu a byt jeho byl veliký a rozlehlý. Když stanul tak blízko jídelně, oddechl si z úzkosti.

Naslouchal každému šelestu. Slyšel, jak nůž lehce zacinkl o talíř. Pak někdo přicházel a smích lehký zazněl v jídelně. »Služku jsem poslala spáti.« To mluvila Moltašova žena.

»Jsme tedy úplně sami?« tázal se neznámý hlas.

»Úplně, můj drahý!« potvrdila žena. Kroky se vzchopily, dvě postavy se sblížily a slyšeti bylo tichý smích.

V Moltašovi vřel hněv. Ale nesměl se hnouti. Pamatoval na smlouvu se služkou, jest mu čekati, až bude pravděpodobno, že by už mohla služka usnouti. Čekal tedy ještě a poslouchal. Milenci vedli si bezstarostně. Mohl vytušiti každé políbení, slyšel výbuchy vášnivé rozpustilosti ženiny, hovory,

jež mohou promlouvati jest intimní milenci: opatrné narážky milencovy na nemocného chotě v domě a jízlivé úšklebky ženiny jako odpověď na to.

Hovor, smích a polibky neustávaly. Hněv nalévat se do žil Moltašových, srdce hrozilo mu puknouti. A tu slyšel hrozná slova: »Kdyby chtěl jen brzy umříti.« Za těchto slov již rozehnal se Moltaš v ruce se zbraní ku dveřím a mocně udeřil na kliku. V jídelně ustal smích a rázem se vše ztišilo v úzkostné mlčení. Moltaš znovu stlačil kliku; dveře byly zavřeny. »Otevřete!«

Ozvaly se kroky, ale tratil se jejich zvuk, kdosi šel do předsíně. Bylo slyšeti jakýsi hluk v předsíni, pak kroky se vrátily. »Jest zavřeno!« promluvil velmi tiše mužský hlas.

Moltaš znovu zavolal: »Otevřete, běsové!« A když nikdo neotvíral, tloukl do dveří jako zběsilý. Za chvíli se vysílil a klesl na kolena. Ale neustále bušil do dveří a spílal nejhorších jmen ženě své a jejímu milenci.

Konečně když na okamžik ustal, zahrčel klíč v zámku a dveře se otevřely. Světlo padlo mu do tváře, klečel ve dveřích a viděl do jídelny. Nespatřil však jejího milence.

»Čeho si přeješ ode mne?« tázala se žena.

Jak hrůzyplné byly pohledy těchto dvou lidí! Oba byli mstitelé, ona za dávné, on za nynější křivdy. Zvedl zbraň a namířil proti ní: »Zabiju tě, zrádná!«

Ale ona rozhodná a duchapřítomná, úkosem se podívala naň a odkopla mu nohou zbraň. Revolver padl několik kroků ode dveří, rána vyšla a odrazila okraj stolního podnože.

Moltaš v tom okamžiku hnal se po něm. Ale žena chopila se jeho rukou a mocí jej k zemi svalivši, zbraň rychle zvedla a odložila.

Moltaš křičel zlostí, ale tělesné síly jeho nestačily, aby přemohl ženu zdravím kypící.

»Čeho si tedy přeješ ode mne?« opakovala mu otázku.

Neodpovídal, těžce se bráně hněvu.

»Mám milence. Nuže, co to vadí tobě, jenž jsi tolikráte před lety mne poranil svou záletností. Přiznej si jen, že se ti nejedná o mne, ale o to, že jsem se mohla vzchopiti z otroctví ku pomstě. Chci přece žíti jako mladá žena, jež se bojí, aby její mládí neuplynulo bez radosti a štěstí, a při tobě jsem neužila než bolesti a ošklivosti. — Chceš znáti mého milence?«

Žena odstoupila a za ruku jej přivedla. Jak byla majestátní touto hrdostí!

»Chceš viděti, jak se líbáme? Nuže, polib mne!« Zavřela oči a oddala se slasti polibku.

A když prozřela a pohleděla na svého muže, viděla, že jeho oči jsou zavřeny. Ležel schoulen ve dveřích. Omdlel rozčilením.

»Odneseme jej na lože,« řekla klidně žena; i vzali jej spolu oba milenci a odnesli oběma pokoji na lože.

Když se vrátili, usedla ona ihned klidně na pohovku, ale milenec stál tu s rukama založenýma, tváře rozohněny a hleděl velmi smutně.

Ale Moltašová jen se mu smála: »Nu pojď, sedni sem a líbej mne! Tolik by tě to přece nemělo rozrušiti, abys zapomněl na má polibení!«

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Jaký cíl té prudké jízdy? mimovolně jej napadlo. Mezi nimi, novomanžely, nebylo toho rozechvění touhy sladké a jásavé, zvířené váhavými otázkami i neklidem nových poznání a zjevení, jaká jiné provází na cestě od oltáře.

Všechny otázky jejich lásky byly zodpověděny a seděli tu vedle sebe, jakoby je více spojilo moudré přátelství, nežli horoucí milování.

A přece cítil Valentin k své ženě tolik lásky, že sám se divil, jak jeho duši ovládla. Zdálo se mu, že ona je a ostane jedinou ženou vyplňující nyní jeho život, a že v ní soustředila se všechna kouzla lásky čistá a pevná tím moudrým přátelstvím.

Její hebká vnadnost činila ji neskonale milou. V jejích očích, světlých a přímých, v jejím hlase i v jejích pohybech byla roztomilá jemnost. Její čelo zářilo inteligencí, její ruce byly neskonale ušlechtilé svou aristokratickou drobností. Dotek jejich byl mu tak příjemným jako políbení.

»Luďo, jak ti to dnes sluší!« pravil, nahýbaje se k ní, aby přehlušil hluk ulice.

Usmála se jen lehce, skoro ostýchavě, jak mívala ve zvyku, neboť jen stlumeně a zdrželivě projevovala svá duševní hnutí. Šla životem diskretně a tiše a mnoho vytrpěla ve svém prvním manželství, jež ji naučilo tlumiti svůj vlastní život, tajiti své touhy, lháti trpce a bolestně . . .

Usmála se, cítila se šťastnou, ač ve slovech jejího muže znělo více dvornosti, nežli vášnivého zbožňování. Byla celkem velmi klidná. Vzpomněla

si na první svou jízdu podobnou, kdy jako mladé děvče, skoro dítě seděla ve svatebním povoze vedle svého prvního muže.

Jaké touhy a jaké opojení zmámilo její cudnou dívčí duši, s jakou úzkostnou radostí vstupovala do neznámého života, který jí přinesl tolik zklamání.

Pohlédla do zrcadla upevněného v kočáře proti ní, a přesvědčila se, že dnes je krásnější, nežli před desíti lety, kdy byla jen roztomilou a naivní slečinkou. Toto poznání přičinilo ne více k jejímu pocitu štěstí. Byla koketní.

A kočár úprkem se hnal v před. Lidé se stavili zvědavě, mnozí pozdravovali.

Valentin znovu se optal, kam cílí ta divoká jízda. Najde mír a štěstí konečně vyrovnaného života? A poznovu si přál, aby ta jízda trvala dlouho, dlouho . . .

Tramway a vozy nákladní přejíždějící ve křižovatce ulice zadržely kvapný let řady kočárů. Na chodníku shlukli se zvědavci, nahlížející do povozů, které se zvolna opět rozjížděly.

Dáma, provázená oholeným pánem, chtějící přejíti na druhou stranu, zastavila se na kraji chodníku.

Valentin, nahlédnuvsi z okna co se děje, že vůz se zastavil, setkal se s pohledem dámy, která držela v ruce kožený obal na svinuté noty a zamyšleně, roztržitě poslouchala živě vypravujícího oholeného pána V tom rozsvítily se její oči a její tvář se tvrdě zasmušila, jakoby v ní kmitl se výsměch i vzdor.

Valentin uhnul hlavou zpět, jako udeřen tím pohledem. Zrudl. A pak opět rychle vychýlil hlavu a pohlédl na Jiřinu, která v tom již velmi líbezným úsměvem děkovala komusi na pozdrav do jednono z fiakru svatebního průvodu. Viděl ten temný pohled dříve, teď to náhlé vzplanutí úsměvu umělkyně, viděl její bledou tvář, její velmi skromnou a velmi elegantní toaletu, zahlédl, že měla kytičku fialek za pasem. Poznal, že neztratila duchapřítomnost, a že toto, snad nahodilé setkání se, přijala s náležitou, jako pro jeviště nastudovanou pósou lhostejného, povýšeného úsměvu, tak ostře kontrastujícího s prvotním výrazem její tváře.

V tom okamžitém mihnutí se na ulici připadla mu jeho bývalá přítelkyně zvláště, zajímavě rozkošnou.

»Abych nezapomněla, psala jsem dnes ráno doktoru Horníkovi, myslím, že za týden zprostředkuje prodej mých obou domů,« pravila jeho žena, dotknuvši se ho ramenem. Dívala se před sebe, lehký úsměv neopouštěl její rty, byla zaujata svými myšlenkami, nevšímala si, co se děje kolem ní.

»Dnes? Dnes jsi psala ráno?«

»Ano, ráno, kdy jindy.

Ah, to je znamenité!« pravil s přízvukem obdivu

»Chci mít všechno v pořádku. Tvůj plan, rozšířit továrnu a koupit sousední parní pilu mne zcela zaujal . . .

Děkuji ti, ani nevíš, jak jsem ti vděčným za to.«

Dobře, pohovoříme o tom až po hostině, pravila Ludmila prostě.

Valentin opět nesl ke rtům její ruku a řekl

»Tak se mi líbíš, neskonale líbíš . . .

Obrátila k němu své jasné oči, jejichž pohled měkce splýval i ostře pronikal.

»Bude hudba, že?

Nejlepší orchestr, jaký jsem mohl dostati.

Nezapomněl's, oč jsem tě žádala?

Ah, nechceš, aby se hrál Mendelssohnův svatební průvod, tys si jej zapověděla i v kostele Stane se, zajisté.

»Děkuji, nemám ráda tu hudbu, a po chvilce doložila zvolna, jakoby smutně vzpomínala, hráli ji tehdy . . . poprvé . . .

IV.

Kočáry zastavily před hotelem. Nový sběh lidí a tlačenice u vchodu.

Po koberci středem uklánějících se sluhů a sklepníků šelestily vlečky dam. Ve dvoraně před jídelnou rozhlaholil se veselý hovor. Nastalo vyměňování projevů radosti, spokojenosti. Někteří poznovu opakovali své poklony kráse a eleganci nevěstině. Dámy do připravených pokojů šly upraviti své účesy.

Valentinovi to vše bylo příliš hlučné, příliš domácí a sousedské. Musil tisknouti tolik rukou, bodře se mu podávajících, vyslechnouti tolik intimností a kamarádských sympatií od lidí, které ani pořádně neznal, a velice se při tom nudil.

Těšilo jej však oznámení, ženino, že psala advokátovi, a že tak rychle jedná v zájmu jeho záležitostí.

Rozhlédl se po známých mu místnostech hotelu, zdali bylo vše připraveno dle jeho rozkazu. Jídelna byla plná květin, růže byly nakupeny ve velikých vásách i rozhozeny guirlandovitě středem stolu. Starý vrchní sklepník se šedivými licousy v zažloutlé, svraštělé tváři podával mu zprávu Valentin poznal svědka svých bývalých večeří se slečnou Jiřinou.

»Co se na mne tak hloupě dívá? myslil si netrpělivě a bylo mu stísněně při tom stálém potkávání minulosti své.

Nudil se a měl pocit prázdnoty, nespokojenosti, který jej přepadal ve chvílích nejkrásnějších

kalil mu všechny požitky života, olupoval jej o čisté, nerušené zanícení radosti.

Přisedám k veliké hostině se zkaženým žaludkem, řekl si často — a přece stále mám znovu a znovu hlad.

Kamaráde, co se tak neženichovsky tváříš?

Jeho strýc, cukerní agent Kalvoda, stále usměvavý starší pán s tenkými lstivými vráskami kolem tlustých rtů, oblý, bodrý, hlučný, vyrušil jej udeřením přes rameno.

Pokrač.

Z BÁSNÍ ALFONSE BRESKY.

PAVOUK.

Spřádám jemné pavučiny
v síně stíny,
celou noc a celý den
tkám své duše šerý sen.

Spřádám vlákna kruhovitě
v hebké sítě,
nejraději na večer,
když se okny vkrádá šer.

Neboť všechno, co je hlasné,
světlo jasné,
žití ruch a denní šum
trhá hebkou přízi dum.

Tiše hledím ze své sítě,
neurčitě
celý svět jak bledý stín
jeví se mi z pavučin.

ZLATÝ STÍN.

Lampy světlo dohořívá,
šerem kmitá tlumeně,
v síni mé se zvolna stmívá,
za stínem stín tiše splývá
se stropu a po stěně.

Náhle plamen zachvěje se
v zmírajícím vzplanutí,
bledý svit se na zdi třese,
jako anděl tmou se nese,
mává zlatou perutí.

Jakby z této hříšné země
cosi k ráji unášel,
chvatně prchá, mizí v temně...
v shonu stínů úzko je mně,
v duši cítím stesk a žel.

STÍNY.

Víc než tvary tvarů echa
bledé stíny miluji,
za stínem stín tiše spěchá,
všechny cos mi sdělují.

V plaché tísni, chvatném shonu,
neurčitě, zmateně,
jako zjevy visionů
míhají se po stěně.

Hádám tajný smysl skrytý
v jejich matných obrysech,
mlžná snění, plaché city,
illuse a touhy vzdech.

Celý život takto trávím,
stíhám šerých stínů let,
jejich tajnou hrou se bavím,
zapomínám celý svět.

KYVADLO A ZRCADLO.

O půlnoci v ticho teskné
zvučí hodin kyvadlo,
v lampy zář se matně leskne
na zdi staré zrcadlo.

Hlava má se kloní, kloní,
v dlaně rukou zapadla,
jako sny se stíny honí
po hladině zrcadla.

Věčně stejný, monotonní
kyvadla zvuk tichem zněl,
jako kroky noci zvoní,
jakby někdo obcházel.

Jeho dech mou duši čeří,
cítím náhle velký stesk,
zrcadlo se v stínu šeří,
skoro hasne jeho lesk.

Zvolna vše se tiší, tiší,
kyvadla zvuk usíná,
stíny rostou stále bližší,
lampy plamen shasíná.

Ticho smrtelně je teskné,
stane hodin kyvadlo,
naposledy lampa bleskne,
ve tmách shasne zrcadlo.

ANPIEL.

Ó daleký to mnohých ptáků svist...
... Poznávám,
že Anpiel se blíží.
Sulamit

Jdu spícím městem v chvíli ranní,
v červánků zářném vzplanutí,
a kolem říms a chrámů bání
se míhá na sta perutí.

Kol zlatých štítů ptáků tlumy
litají, krouží nade mnou
a jejich křídla vzduchem šumí
dalekou hudbou tajemnou.

Ruch křídel vzrůstá, jitrem víří,
sta ptáků slétá v ulic mír
a jejich zpěv se městem šíří
jak hudba tisícerých lyr.

Provázen zpěvem jásajícím
a šumem ptačích perutí
jak Anpiel jdu městem spícím
v červánků zářném vzplanutí.

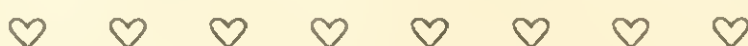

ADOLF NEUWERT-NOWACZYNSKI

POLSKÉ AFORISMY.

PŘELOŽIL DR. V. F.

Jizlivý, ale vždy trefný literát polský Nowaczyński vydal knihu aforismů o lidech péra, štětce a nůžek: »Facecye Sawizdrzalskie«. Věc sama má ovšem přední zájem pro polské listy, znající dobře osoby, jichž se týče, než jsou mnohé z gloss Nowaczyńského, které mohou zajímati i hoditi se na naše kruhy. Aspoň některé z nich uvádíme:

»Cave canem«, to znamená pro mě: střez se elukubrací umělecky-kritických, jež jsou podepsány: dr. prof., prof., prof. dr., a pod.

*

O neslýchané populárnosti Henryka Sienkiewicze i v cizině, a to hlavně v Paříži, svědčí už jen ta okolnost, že veselá děvčata na boulevardech zastavují opozdilé chodce slovy: Quo vadis, domine? Vade mecum . . .

*

Páni kritikové jsou důstojnými potomky Talleyranda, od něhož naučili se obratně a chytře užívati slov, aby zakryli své myšlenky. Myšlenek totiž v jejich kritikách neviděti.

*

Udeřte v rozhořčení nad ubohým stavem naší žurnalistiky pěstí do stolů redakčních v Polsce a všechny nůžky slavných novinářů zařinčí.

*

Zvláštní věc viděl jsem kdesi na cestách. Tam advokát, zvěrolékař, lékárník a holič sešli se a hráli quartet Beethovenův, ale jen diletantně! Oč výše jsme my v Polsku: u nás též lidé hrají ferbla virtuosně!

*

Obecenstvo, la foule, neznámé X, jediný upřímný a smělý nepřítel »Krásna«, toť amalgamatická massa ve chvíli roztavení, kdy jedině dá se z ní co zpracovat, toť průřez sociální v perspektivě, v níž kníže prozrazuje svou demokratickou sprostotu, v níž proletář objevuje se co vybraný gourmand a v níž jedině kritik zůstává vzdělaným — rukodělníkem.

*

Páni kritikové, neberte, prosím, mé satiry vážně, neboť byste pak mohli dokonce i samy sebe vzíti vážně a to by pak ovšem bylo pravdivou, bezpříkladnou satirou.

*

»A vidíte, jsem gymnasijním professorem a jen v IX. hodnostní třídě« — povídal mi jeden z gymnasijních professorů — »a dovedu kritisovat básníky a vy jste kritik i esthetik i poeta v jedné osobě a nedovedl byste přednášet v sexté botaniku a mineralogii. Vidíte?«

»To dělá patrně IX. hodnostní třída,« odpověděl zlomyslně kritik, esthetik a poeta v jedné osobě.

*

»I fuj!« odplivl si člen literární poroty, »tahle povídka by opravdu mohla být na stole každé počestné rodiny.«

A vztekle mrštil rukopisem na stůl, načež klidněji napsal na okraj červenou tužkou: I. cena.

*

Soudobá polská literatura dělí se na obchodní a heroickou; prvá residuje ve Varšavě, je to ecclesia profitens a opírá se o Gebethnery et Wolfy, Lewenthaly, Natansony a j., druhá sídlí v Krakově, je to ecclesia militans a opírá se o několik málo talentů. Varšavská (obchodní, profitens) literatura není už ke čtení, krakovská je málo čtena.

*

O vědeckých dílech Klaczky řekl bych po Voltairovi, že jsou svaté, protože se jich nikdo netkne.

*

Co to jsou »Umělecké Besedy« v Haliči? To jsou spolky, skládající se z magistrátních, finančních a poštovních úředníků, kteří mohou se vykázati vysvědčením, že jejich ženy vypůjčují si knihy z městské knihovny. Dále jsou v takové »Umělecké Besedě« advokáti, dentisti, pensisté, gymnasijní professoři (po složení zkoušek státních), papírníci, knihaři, učitelé hudby, lepší vlasenkáři, bankovní úředníci. Pak jeden básník, jenž dovede rýmovati slova: »máj, láska, můj«, jeden malíř, jenž aspoň pokusil se illustrovat Trilogii Sienkiewiczovskou, mimo to mohou, ale nemusí býti členy i literáti a umělci. Předsedou »Umělecké Besedy« může býti jen ten, kdo je majitelem kontuše. Každá »Umělecká Beseda« musí mít na půdě připravený dlouhý, černý prapor, dva rapíry, sádrové poprsí Mickiewicze a lithografickou podobiznu Sienkiewiczovu . . .

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač

Tonča se rychle vytratila. Když uviděla matčinu klidnou tvář s mráčkem starostlivosti nad svým zruměněným lícem, shasl obraz, shasla domněnka, zmizela touha, ptát se. Jí se ptát. Jak jen to jí mohlo napadnout!

Stín a chlad světnice ji pohladil po horkém čele. Opřela hlavu na okno a zadívala se na krátký již stín myslivny, v němž slípky postávaly zamyšleny.

III.

Karma vešel rozehřát a vyprahlý za malou chvíli po Tonči. Bodře se usmál na dceru, jak že se jí líbilo zase v lesích, a nečekaje odpovědi, dal se do výkladu, mezitím co věšel pušku a shazoval kabát se sebe.

Ja děvče, les! To je přece jen něco. Kdyby nebylo sněhu a podzimních marastů, do nebe bych z něho nechtěl. Takhle z jara, když začnou práce s kulturou, a! to je vůně, to je život! Člověk rád napne v takové dobrotě, beztoho to musí být, věřiš? Nebo na čekané ráno! Povědět se nedá. — A což nemluvíš? Nelíbilo se ti venku?«

Tonča uhnula očima, jež upínala po celou dobu na otcovu tvář, bronzově lesklou a klidnou, zjasnělou. Vyčetla si podezřivých, zlých a málem by byla zapomněla odpovědíť. Vzpamatovala se.

»Ó, líbilo, tati, vždyť jsem se takovou dobu již těšila.«

Za řeči zcela jiné myšlenky se jí točily v hlavě. Slibovala si, že nechce a nebude vzpomínat na to — na — uhnula vlastní dopovědi, jak se jí bála, a se strany se podívala na otce, zdali nepozoroval. Neviděl ničeho. Byl sebou šťasten. Myšlenky jakoby byl kams založil, jen odleskem teplého krásna lesního se ještě usmíval.

Kdes byla se podívat?«

»U Bažiska — a na Planisku.« Chtěla zapřít konec, ale vyklouzl jí tak mimoděk, a slovo ji vleklo dál, ať se vzpírala jakkoliv. »Žně jsou již v proudu viděla jsem. Ale co maminka dnes dělá s obědem? Máš již hlad, že, tati?«

»Co by. Nu, je hlad, to se ví, ale nech maminku, dnes tě ještě nepustí k práci, to je marné, a já? Eh! Tak žně jsi viděla? No, hezký kousek jsi přeběhla. Jestli pak sis nad Bažiskem lehla? Já, jak tam zajdu, vždycky si sednu; je tam ticho, člověk myslí a myslí. V tvých letech, ja Bože!«

Opravdu, hezky tam bylo. Kudys ty běhal? Nebyl's v Ráji?«

»Také, ale nejvíc na Panské skále. Rekovi bylo, pane, smutno samému. Co Flora? Nevletěla do Bažiska a potom zrovna na tebe?

Tonči již bylo úzko, když stále cítila nárazy na ono obávané a stále musila se namáhat, aby myslila jinam. Stíží ji pochválila a honem poskočila ke dveřím do kuchyně. Nepozoroval? myslila si, když sebou škubla; nedotkla jsem se ho? Ale hlupoty! Vždyť neví, bože, vždyť také nevím a beru za jistotu — co?«

»No, no, děvče! V tobě se probudila nějak hospodyňka,« zabroukal za ní a jal se cos poopravovat na řemeni pušky.

Vběhla do kuchyně a vší mocí drala se mamince pod ruce. Ubrus, talíře jí vzala, vrátila se chystat, zas vyběhla, než měl otec kdy něco se zeptat, polévku vzala a vyčkávala, až maminka půjde za ní. Nechtělo se jí samé vejít, ale musila, aby prý tatínek nehladověl. Šla a jala se otce pobízet, sama cos šukala na okně, na slánku si vzpomněla, odběhla a usedla teprve, až i matka přišla.

»Jsi plná života, Tončo!« chválil ji otec.

»Až moc! Divoch je. Z lesa přiběhla zrovna nesvá, hořela, jak se uhnala.«

»Ale, mami, přidáváte. Trochu jsem si skočila, to je všecko.«

»Dobře máš, děvčico. Proběhnutí neškodí. Beztoho máš v sobě trochu pražských sazí, aspoň je vydýcháš.«

»Ještě ji popichuj. Až si něco užene, budem naříkat — máme jedinou.«

»Ale, mami — taková jste. Pod sklo byste mě chtěla schovat — což jsem z cukru? Pořád jsem směla běhat, a najednou, co je ze mně slečinka —« Zasmála se, chytila jí ruku a celou popleskala.

»Tu to máš, hahaha!«

Příjemné horko z polévky rozběhlo se tělem a zlenivělo krev. Všici se usmívali spokojeně a umlkli na chvíli. Tonči se již ani vzpomínka na chvíli dřívější nezdála tak ostrou, klidně se přes ni přehoupla a usmála se jakési »zbytečnosti«.

»Zrovna tak jsme sedávaly v Praze s Karlou,« prohodila víc na prázdno, než aby vykládala. »Nic jsme nedělávaly, leda trochu promluvily a ostatek se prohoupaly na židli.«

»Na čí to panství je její otec?«

»Hm, takové nějaké německé jméno, zapomněla jsem.«

»Tam jsou asi teprv lesy!«

»Ó, prý ano. Dni může chodit a nepřejde.«

»A my si tu zakládáme na svém Dubíně, na Panské skále, jako bychom měli bůhví co. Ja, ja.«

Dojedli.

Zapálil si dýmku a rozchodil se po světnici, nakloněn poněkud v dlouhých krocích ku předu, s rukama na zádech založenýma. Matka sklízela.

»Nelehneš si, tati? Či už nespáváš?

»I spává, to viš. To že jsi první den doma, přemáhá se. Dcerka se smála jeho chabé obraně a plna chuti vidět zase na jeho líci takové labužnické rozpaky, jala se ho nutit na pohovku, peřinu donesla pod hlavu a neustala, až se poddal. Po špičkách se odplížovala, tutlajíc rozpustilý smích. Pohrozila mamince, když vešla.

»Psst! Spí.«

»Jdiž, ty kotě hravé. — Jak dnes? Nikoho's nezastal?«

»A! Jsou žně, mají pilnější práci.«

Tonča se zarazila. Zase jí vskočila do paměti tvrdá osmahlá líc se zlýma očima a slova. »Nechytl jste někdy nějakou Vedrovku?« Nejistě se podívala na oba. Matka se udivena k ní obrátila.

»Prosím tě, odkud ty ji znáš?

»Ba, chytl — dvakrát. To je pane jedna!«

»Nech jen, možná, že není taková – ale kde ty?«

»Dnes, na Planských polích div se do mne nedala.«

Najednou jí bylo lehčeji. Tedy proto ta zlost? A mně napadalo — oh, jsem já! — Ale že mluvila k Maři, tomu smíškovi, a ne za sebe? A, jistě byly spolu, jistě. — Přeslechla samou radostí napomenutí, s takovými lidmi aby se ani do řeči nedávala, a odběhla, aby nemusila ani dál vysvětlovat, ani poslouchat.

Otec se neklidně poobrátil k matce. Tušil otázku, ba cítil celé pásmo řeči, jaké se rozpřede, a poduška byla mu najednou tak horkou, že se již již zvedal. Pak najednou viděl, že by bylo marno vstávat, že nevyhne, a lehl resignovaně zase.

»Ty, Anton, první den je tu, a —«

»Kdo může za to,« povzdechl s trpně kajícným výrazem v líci.

»Kdo může!« vybuchla žena, »jakobych já naposled«.

»Prosím tě, Anna, vždyť víš všecko, nemohu teď změnit ničeho, tak se nezlob už.«

»Ale —! Člověk by chtěl konečně sám snést ledacos; bývala jsem nešťastná a zoufalá, teď jsem otupěla, sic bych to nesnesla, ne, nesnesla, otupět musí, ano. Ale co já! To vím, že nemůžeš změnit. Ale ona, Tonča, jak ta k tomu přijde? Budu-li ji musit nutit z domu někam, a budu musit, vidím to —«

»Anna!« Vzdechl jen, věda, že marně.

»Ale! Co pak mohu ji nechat v takovém — bože, já nevím, jak může člověk tak žít, a pořád! Půjde-li Tonča, věř, půjdu také.«

»Prosím tě —

»Tenkrát možná nerozuměla ještě, pak musila do Prahy, ale teď, považ přece, že je dospělá, a že jí chceš zničit jméno a celý život. Doví-li se, bude nešťastná za tebe i za sebe. Bože, Bože, to je život. K zbláznění. A Tonča, mám z ní radost, jak vyrostla, je přece hezké děvče, a dobrá! Jak jsme se mohli z ní těšit! Takhle, vykročí-li z domu, musím mít strach, že jí tebe vyčtou, že přijde uslzená, že se budu musit jejím očím vyhýbat, abych nečtla výčitku. Ja, Bože! Ale —! Marno. Zabte se třeba všici, jen když já — to je tvoje myšlení, viď! Já si mohu mluvit, naříkat, ty zůstaneš pěkně takovým, jakýms byl. Vyposloucháš, setřeseš se sebe, a je ti zase dobře. Bože, Bože.«

»Anna, prosím tě! Tak co mám říkat na to. Povídáš mi to po desáté, mám zase přísahat? Vím, chybil jsem, moc chybil, no, teď přece nemohu změnit nic.«

»To je právě. Proč se to stalo vůbec? Bylo toho potřeba? Nemusilo se měnit, kdyby —

»Eh, k sakru!

Vyskočil, nervosně poškubuje rukou jako k řemeni pušky, zablýsklo se mu utrpením v očích, ale hned se zlomil zase.

»Prosím tě, nevyčítej mi to již, aspoň dnes ne, sám jsem si toho dost namyslil celou cestou i včera i dnes. Což není možná zapomenout?«

Stál před ní změklý a zoufalý s prosbou v očích.

»Ale zab si mě třeba! Proklej! Nic jiného nezbývá.«

Mlčky se otočil, strhl kabát se zdi a zaskřípal zuby, oblékaje se. Sáhl po pušce.

»Kam chceš? Nikam nechoď! Tonča se hned dovtípí, proč jdeš, a to nesmí. My jí to říct nesmíme, dost brzo zví od jiných!

Odstoupil, shodil vše zase a lehnul na pohovku, obličejem ke zdi, zamračen, beze slova. Žena zmlknula. Prve celou dobu, co naříkala, ani jednou se naň nepodívala, jakoby nemluvila k němu, teď všimla si jeho tváře; vzpomněla posledních slov jeho a svých a viděla, že nepatří k sobě, že vytryskla z ní zloba, pouhá zloba jízlivá, že překročila. Vrátit se, odvolávat? Ne, ne! Za živý svět ne! — A co tedy? Bylo jí líto vlastní tvrdosti. A smísila se lítost s bolestí vzpomínek, rozplynula se v slzách. Splývaly bez vzlyku, nesušeny, mokřily plné její ruce a pálily na lících.

»Ale taková jsem divná také« — zdálo se jí — »udeřím, když nemám, a nezměknu, i když vím, že jsem ublížila. Proč jsem řekla zabij, proklej, když prosil? — Ale on se také neumí ovládnout, hned zapomene, sotva přísahal.«

Chvíli seděla, zírajíc naň slzami.

»Jací to jsme, jací! — A Tonča — hle, ničím jsem ji nepřekvapila, když po roce jsem ji doma vítala, ani nejmenší dáreček neuchystala. Jaká jsem to! Ale, co jí dát? Šaty má, knih si dovezla houf, klobouk? Nač teď, když nikam nepůjde?« Pokrač.

FEUILLETON.

Z POLSKÉ LITERATURY.

(Pomník Dygasińského. — Nové rovy polské: R. Baliński, W. Marrené-Morzkowská, K. Podwysocki, Adam Pług.)

Adolfu Dygasińskému, jednomu z předních belletristů polských nové školy, zesnulému asi před rokem (nar. 1839, zemřel 3. června 1902), postaven byl letos začátkem října pomník na Powązkách. Dygasiński byl jeden z prvních v národní literatuře polské, kdož v novellistické a románové tvorbě věnovali pozornost životu, mluvě i národním zvykům prostého lidu. Při slavnosti odhalení pomníku proslovil smuteční řeč důvěrný přítel Dygasińského Antoni Sygietyński, v níž osobní charakter, talent i dílo básníkovo vřele ocenil. A právě jeho hluboké svědomí sociální a živý cit zjitřené lásky k lidu a k rodné zemi vysoce vyzdvihl slavnostní řečník, ukazuje zároveň na skryté stopy pessimismu v pracích Dygasińského, z nichž mistrným koloritem vynikaly zvláště ony, jež vyrostly na poli a v lese, v přírodě rodného kraje básníkova, který on tak vroucně miloval...

Tvůrcem pomníku je sochař Czesław Makowski. Sestává z krásného poprsí z bronzu tepaného, umístěného na vysoké hermě z chencinského mramoru. V nádherných bas-reliefech na úpatí hermy symbolisovány jsou básnické vlastnosti literárního díla Dygasińského, hlavně vřelá jeho láska k přírodě a k rodné půdě.

*

Z literárních řad polských v posledních týdnech smrt celou řádku významných osobností zkosila — několik literárních jmen staré školy za sebou octlo se v černém rámci. Karol Baliński, Walerya Marrené-Morzkowská, Klemens Podwysocki, Adam Pług — vesměs jména, jichž ztrátou neutrpěla sic podstatné škody polská literatura v současné době svého rozvoje, aniž možno bylo pro budoucnost od talentů jejich ještě něco očekávati. Jejich plodná činnost literární a — jmenovitě u dvou z nich, paní Morzkowské a Pługa — znamenitý význam jejich životního díla patří dnes již minulosti.

Karol Baliński, jenž v prvních dnech říjnových zemřel v Grodzisku ve vysokém věku téměř 92 let, uchoval literatuře polské velikou sbírku pověstí a ballad dle podání lidového, jež sbíral a zaznamenával pečlivě téměř po celý svůj mužný věk. Výbor z nich, »Powieści ludu spisane z podań«, jejž vydal K. W. Wójcicki ve Varšavě, je dnes ještě namnoze směrodatný.

*

Paní Walerya Morzkowská, dcera francouzského generála v Polsku naturalisovaného (Jean Mallet de Granville, přijal později jméno Malletski) — matka její byla neteří generála Izydora Krasińského — zemřela 10. října 1903 ve Varšavě v šedivém věku šedesátnice, věnovavši všecky síly svého plodného a pilného života, všechen talent svůj práci literární a ideálům společenským. Literárně činna od roku 1857 (první její povídka byla »Nowy gladyator«), jevila ve vší tvorbě své značný vliv G. Sandové, i později dlouho zůstávala věrna romantické formě, kdy talent její stával se vyspělejší, positivnější, vyzralejší. Jsouc velmi přístupna myšlenkám pokrokovým, jasně a radostně chápala změněné poměry národního života ve zvířených letech 60tých, s bojovným nadšením vítajíc jeho ruch i vzmach, postup idejí západnických, a jmenovitě hesel emancipačních. Zde byla paní Marrenová — jak ji všeobecně nazývali po druhém muži — vždycky na svém místě a vždycky v první řadě v národní společnosti varšavské, otvírajíc chutě okna svěžímu vanutí nového a moderního vzduchu, který přicházel ze západní Evropy.

Vedle prací výlučně literárních (z nichž mnohé trpí chvatem práce a nedostatkem hlubšího propracování) napsala paní Morzkowská i řadu cenných literárních studií tam, kde jednalo se jí o to, aby upoutala zájem k neprávem zapomínaným a nedosti oceňovaným. Tak o básníku Cyprianu Norwidzovi, o K. Berwińském, Brodzińském, B. Dziekońském a j. Také ruch evropských literatur sledovala pilně a poctivě, a v polském periodickém tisku mnoho učinila pro poznání různých velikánů zahraničních literatur. Sem patří hlavně její studie o Balzacovi a o dramatech Ibsenových. Průkopnická a osvětová práce paní Morzkowské ostatně i zpětným pochodem mnoho učinila pro polskou literaturu: do »Revue des Revues« psala studie o význačných zjevech své literatury, tak v poslední době ještě o novém dramatu polském, o Przybyszewském a Wyspiańském. Do »Kuryera poranného« po léta psala referáty o umění výtvarném, ve společnosti varšavské byla osou i hybnou pákou všeho kulturního a osvětového ruchu. »Zemřela s pérem v ruce, uprostřed nejpilnější práce, s tisícem projektů v hlavě, zavalena spoustou plánů do budoucnosti...« jak mnoho hluboké pravdy obsaženo v těchto slovech, jež nad otevřeným hrobem Morzkowské napsala paní E. Walewská, charakterisujíc neúmornou energii ženy, jež v životě svém tolik vykonala.

*

Klemens Podwysocki, básník, překladatel a paedagog polský, jenž 21. října 1903 ve Varšavě zemřel po dlouhé a těžké chorobě, málo byl znám mimo hranice své vlasti. Narozen r. 1832 ve Winnicy, byl zprvu vychovatelem v různých zemanských rodinách ruského Podola, teprve r. 1866 přišel do Varšavy. Zlatých ostruh literárních dobyl za mistrné překlady z Victora Huga (»Legendy Wieków«, »Hernani« a j.), z Molièra a Fr. Coppéeho. Původní práce jeho tiskly »Kronika rodzinna« a »Tygodnik illustrowany«. (»Noc na wschodzie«, Irena«, »Miłosz Kobylicz«, »Sierota«, »Ahasverus«, »Z nad Boha« a j.). Roku 1899 vydal Podwysocki i serii historických studií »Warszawa«, tvořících pěknou monografii polské metropole.

*

Ke dni 5. listopadu letošního připravovali se v literárních kruzích varšavských k srdečné oslavě sedmdesátých narozenin Nestora polské belletrie Adama Pługa; připravovali se sic nehlučně, protože stařičký kmet od nějaké doby sklíčen byl chorobou, ale za to tím srdečněji. A zatím připravené oslavné články jubilejní objevily se na dva dny před očekávaným jitrem v listech jako — nekrology. Adam Pług (vlastním jménem Antoni Pietkiewicz) právem byl v polské belletrii kladen v jednu řadu s Elizou Orzeszkowou a Henrykem Sienkiewiczem. Literárně nejplodnější léta jeho byla léta šedesátá a sedmdesátá, v nichž napsal a tiskem vydal veršem i prosou svoje nejlepší věci. Větší část jeho neúnavně pilného života zabrala ovšem úmorná práce žurnalistická, jíž ještě do nedávna všecky své síly věnoval. Románové práce jeho »Duch i krew« a »Bakałarze« jsou velmi cenným obrazem současného života polského, z prací básnických vynikající místo v polské literatuře patří jeho poetickým idyllám venkovským (»Przyjaciele«, »Sroczka«).

Symbolický pseudonym »Pług« vyvolil si Antoni Pietkiewicz jako milovník vesnické přírody, a věru nemohlo býti vhodnějšího jména pro něho, jenž často tak hlubokou, ba mnohdy i první a zároveň význačnou brázdu ryl na zanedbaných nivách národní práce. Jako publicista uveřejnil Pług spoustu důležitých korrespondencí, článků a studií v předních polských žurnálech. V posledních letech »Kuryer Warszawski« chlubil se jeho vzácným spolupracovnictvím. Jeho smrt urychlí snad konečně vydání výboru z jeho prací, jichž překlad se již delší dobu u nás slibuje.

V. Červinka.

Z ITALSKÉ LITERATURY.

»Nuova Antologia«, svazek čtvrtý ročníku 38., obsahuje na fol. 4 stranách tolik, že najde se ve světové literatuře dozajista málo revuí, jež by se jí mohly vyrovnat rozsahem a obsahem.

Artura Grafa, turinského professora universitního, fantastické poema »Il laberinto«, právě tak jako druhá obšírnější práce poetická, romantická idylla starého střihu »Ilse« od Cosima Contriho, lokalisované v Bamberce a dokonce, jak poznamenáno, inspirované jakýmsi francouzským románem pochybné marky, jsou práce nudné a nevalné ceny. Lépe se dařilo v próse. Vedle »Ludovica« novelletty z péra ženského, hlavně »Don Giusto«, jakýsi náběh romanový se silným podkladem psychologickým od Enrica Castelunova, a roztomilé arabesková novella »L' ultima quadriglia« »Poslední čtverylka«) a chiffry Haydéa zasluhují si pozornosti, ba snad něco z nich i překladu. Ze statí ostatních nejbohatěji zastoupena jest literární historie a kritika »L' idea religiosa dopo il 1815 e il »Prometeo« dei Shelley« od Pratesiho, tři obsažné studie o Viktoru Alfierim u příležitosti jeho jubilea, essaye o Plantovi, o kritice esthetické (ač dost otřepaných argumentů rozvláčně užívající), potom zvláště dvě obšírné kapitoly o básnické tvorbě Gabriela D' Annunzia z péra Borgesova a jiné články podávají tolik látky a tolik přehledu po všech aktualitách literárních, že více už ani si ho nelze na stránkách »N. A.« přáti. Z ostatního zmíníme se jen o dvou psychologických pracích a dílech, »I capricci dei bambini« a »Fanciulli nervosi«, dále o »Problemu dam« a o »Deliquenci v různých státech evropských« atd. V čísle ze dne 16. září otištěny jsou dle londýnského »Atheneа« zprávy o »cizích literaturách«. Česká literatura zastoupena jest proti ostatním slovanským dosti obsáhle, ale přece kuse. Z našich autorů jsou jmenováni tímto pořadem: Hladík, Šlejhar, Mrštík, Svoboda, Herrmann, Šípek, Vlček, Quis, Dyk, Bezruč a Hilbert. O oslavách Vrchlického pověděno jest dost obšírně a sympaticky. V každém čísle jsou přehledy literární a delší zajímavé zprávy o Amielovi, Kurtu Martensovi, Thackerayovi, Renanovi, Marii Ebner-Eschenbachové a o Paulu Adamovi. J. H.

DIVADLO.

Jaroslav Vrchlický: Knížata.

Když se již zdálo, že Jaroslav Vrchlický pro scénu nadobro se odmlčel, ohlásil se najednou novým dramatem, a lze říci hned také nejlepším svým historickým dramatem vůbec. Jeho »Knížata« jsou sice dodatečně autorem samým koncipována jako závěr jakési »České trilogie«, ale působí zcela samostatně, a silněji takto, než by mohlo drama hned vedle »Drahomíry« i »Bratří«. Jen to rozvíjení se osudů vlády Přemyslovců na přechodu z pohanství do víry kříže a jakási obdobnost v událostech tvoří tu onu nit, na kterou trilogie je nyní navléknuta, a jistá ona vnitřní kontinuita v dramatických povahách, již neruší ani, že doba vlády obou prvních Boleslavů je v ději pominuta. Vniterně se souvislost zejména mezi »Bratry« i »Knížaty« dosti silně cítí. Jinak je však nové drama Vrchlického zcela svým a o sobě účinným projevem dramatické síly autorovy, síly, která neváhala chopiti se látky tak prudkým hmatem a s takovým mocným rozmachem vrhnouti ji na scénu, že to budí respekt. Kdybych ovšem měl stanoviti vzájemný poměr obou posledních historických her na scéně Národního divadla, mohl bych jej vyslovit nejlépe snad jich účinem do hlediště; neboť tam, kde při scénách Jiráskova »Jana Žižky« reaguje v divákovi srdce i duše, tam při »Knížatech« rozechvěny jsou jen nervy. Ale rozechvěny až do bolesti, napínány do prasknutí. Vrchlický divokou a krutou dobu vlády Boleslava Ryšavého, knížete, v němž ozývá se dosud mnoho pohanské krve předků, vylíčil beze všeho tlumení barev, se všemi krutelnostmi skutečnosti, s odvahou až lehkomyslnou, kdyby právě neopíral se při ní o fundament básnického cítění. Z toho nejvíce posvěcení dostalo se čtvrtému aktu, kde nejvíc lidská chvíle v životě tohoto Boleslava osvítí nevlídnosti a brutálnosti do minula i do budoucna mdlým jakýmsi polosvětlem, a přiblíží. A při všem tom velikém rozpjetí, kterým nabral z historie celou jednu těžkou dobu osudu tohoto [illegible] je tak pro dramatickou svoji stavbu [illegible]tkovati při těch mohutných a silných akcentech, s nimiž jednotlivé momenty jsou traktovány, dovedl zůstati v tomto svém dramatu Vrchlický přece na půdě dějin skutečnosti, využiv tu ovšem a do pohybu uveda i nejdrobnější kolecko v aparátu tehdejších událostí se pohybující. Autoruv bystrý divadelní smysl dovedl pak již dílo bezpečně k úspěchu. Tím spíše, že provedením hereckým a především výpravou scény bylo učiněno vše, aby dramatu dostalo se reliefu. Boleslav Ryšavý zejména to byl, který v panu Vojanovi ožil na scéně podivuhodně. Byl scelen a ostře vyhráněn. Kde při četbě zdála se postava nejednotnou a nesrovnalou mezi zdánlivými cíli knížete na trůn vstupujícího a doklady, jimiž život a panování jeho k nim posloužilo, ač dramaticky zhusta jen skizzovanými, tam v creaci Vojanově rysů a trhlin nebylo. A kdo sledoval hru do detailů, podivil se až, jak odlišil herec tři poslední veliké svoje postavy, jak jinak ztělesnil Ryšavce než i Žižku, což leží ostatně již v povaze osob, ale především jinak než Falkenštejna, což v té míře, jak se stalo, svědčí o nejvýmluvněji o dnešní umělecké výši Vojanově. Jen trochu přemírné napínání hlasu mi v některých místech tentokráte vadilo. Vedle něho stojí řada ostatních figur mnohoosobné této hry, pro osud hereckého ožití dramatu namnoze méně důležitých. Proto netřeba se při nich zastavovati. Jen ještě páně Želenského výborného, pevně kresleného Kochana jmenuji. Paní Kvapilovou raději bych byl viděl v roli kněžny Hemmy, ve které sice paní Danzerová přinesla pilný výkon, ale ona byla by v ní vyzvedla velikost a vznešenost v cítění i v podání, jichž role vyžaduje. Je to beztoho záhadná politika divadelní správy, která jakoby ji pomalu odstraňovala s jeviště. Starý stesk na neekonomické zaměstnávání činoherního personálu ve zvláště příkrém osvětlení. O dokonalé, samotvůrčí režii hry příště. — s —

Růžena Svobodová: V říši tulipánků.

Divadelní debut Růženy Svobodové, tak akkreditované spisovatelky vzácných kvalit uměleckých, nebylo v konečných výsledcích svých nejšťastnější. Ne zcela vinou paní autorky. Paní Svobodová dobývajíc poprvé jeviště útočila s krásnou uměleckou odvahou, která chtěla přijíti pokud možno s novými odstíny. Alespoň v barvách chtěla býti jiná. A proč by opravdu nesneslo i jeviště karrikaturu, byť i byla nadsazena trochu simplicissimovsky, tak nějak jako kreslí Bruno Paul nebo píše někdy Frank Wedekind. Je umělecké právo každého autora vysloviti se, jak ho látka, úmysl a vule nutí, a nelze toho práva ani v tomto případě upírati autorce, tím méně, že jejímu vidění, jejím disposicím literárním je toto právě vlastnější než cokoli jiného. Jen že povaha jeviště při své jakési autonomii nepřipouští vždycky a do každých rozměrů to žlutavé zabarvení karrikaturou. A v tom tkvělo nebezpečí. A také v tom, že na druhé straně mnohý jemný tón v cítění, čistý zvuk ve slově v prostoru scény nedostane té resonance, jaká byla zamýšlena. Účin může pak býti nehospodárným nebo nedosti divadelně zřetelným autorovým vyslovováním se leckdy velmi seslaben, ne-li někde i zcela zvrácen. Tak způsobilo i tady upřílišnění nebo příliš bohaté nakupení charakteristických tónů, světel a stínů dojem neklidný a nepřesvědčivý. Tím spíše, že tím jen více napadlo jisté rozštěpení kusu v některých povahách, jako na příklad důchodního Vlny, ač tu nebylo také herecky dost k roli přilnuto, ale i ve vnitřní koncepci, právě asi z neznalosti ošemetné půdy jeviště vzniklé. Literární pěkné kvality díla, jež vždycky dovedly připomenouti v čas autorku »Milenek«, nebyly tak uvedeny v soulad s požadavky, jež klade hra divadelní, dokonce pak veselohra, byť i svérázně myšlená i cítěná. Při tom všem je hra arci do té míry divadelně schopná, že lze bezpečně paní Svobodovou do řady dramatických autorů zařaditi na trvalo, a se zájmem čekati na hry příští.

V provedení především dobře uhájena byla posice hry tam, kde účinkující pronikli ke stylu veselohry a na

tom základě tvořili. Tu nutno především jmenovati paní Hübnerovou a pana Mošnu, paní Danzerovou a paní Červenou. Paní Kvapilová z nepatrné vložky své zvědavé stařenky udělala jímavou studii. Pan Sedláček mohl více ještě působiti, kdyby nebyl zůstal jen při povrchu role; tak zůstala postava Vlny dost rozlomená. Ani pan Innemann nevěděl, zdá se, místy dobře, co si s Kašparem Šindelářem počít. Z moderních lidiček ve hře jmenovitě dvojice slečny Grégrovy s panem Vojanem vítězila ušlechtilosti i rozmarem. Vypravena byla hra dokonale. Oba interieury přímo voněly starosvětským půvabem. Až bylo líto viděti v nich tolik omezenosti a skroucenosti. — s —

LITERATURA.

Arne Garborg: Selští studenti. Román. Přeložil Hugo Kosterka. Vzdělávací bibliotheka sv. 54. Praha 1903. Nákl. St. K. Sokola 3·30 K.

Mohu zjevně doznati, že tento román Garborgův zanechal mne skoro bez dojmu, zvláště po lektuře těch prací, které již dříve byly přeloženy. A myslím, že se tak dělo při většině českých čtenářů — souvislost sluší hledati také v té okolnosti, že v době, kdy byly přeloženy knihy »U maminky« a »Umdlené duše«, bylo u nás ještě dosti tma a tehdy přišly Garborgovy romány v čas.

»Selští studenti« podávají jen výsek skandinavského života; však i ten jest pro cizinu nepůsobivým, poněvadž naráží silně na aktuelní domácí otázky. Má mnoho společného s ostatními díly autorovými, právě tak jako s knihou »Muži«, (připravuje se v českém překladě). Je pravda, množství rázovitých prvků skandinavského života obsahuje každá kniha tohoto autora: ten typický severní temperament a jeho touhy, pečeť protestantství, detailnost ve všech směrech, atd. Garborg zná studovat povahy postupně, je historikem každé z těch typických duší, jež podává, má zvláštní důkladnost v sestavení chronologického vývoje postavy, vystihuje všechno její kolísání a metamorfosy jejího charakteru.

Takové jsou téměř všechny jeho knihy (vyjimám »Umdlené duše«); i v »Selských studentech« sleduje život Danela Sörbrauta až k poslednímu stupni jeho dráhy, vrcholícímu ve slovech: »Vplul do přístavu po několikaletém plahočení.« To je celá perspektiva knihy, viditelná hned od jejího počátku, to je celá filosofie Skandinavie. A nechtěl-li Garborg pracovati za tímto cílem, pak snad snažil se illustrovat studentské poměry v tehdejší Kristianii. Ani prvý ani druhý cíl nemají u něho dosti umělecké síly; vyciťujete z nich dost rozvláčnosti a mdloby. Kdo četli prvé knihy autorovy, ti poznali duši jeho rodné země; v »Selských studentech« naleznou opakování se předešlého, mnoho aktuelního a nám cizího, knihu jednostrannou a mdlou. Jean Rowalski.

Jakub Arbes: Anděl míru. Román. Sebrané spisy VIII. a IX. Praha 1903. Nákladem J. Otty.

Nechci se mnoho rozpisovati o tomto románu p. Arbesově, neboť, pokud vím, je u nás dosti znám. Nehledám také v jeho sujetu, v té zhoubě, kterou do zapadlé šumavské vesnice zanesly vyhrané peníze, žádnou pointu moralisující nebo nějakou filosofii. Vidím spíše dovedně zkonstruovaný stroj bohaté složitosti, široké obrazy živě zbarvené, příliš mnoho dramatičnosti a mnohé z toho, co je specielní známkou uměleckou pro p. autora. Pokud se jedná o deskriptivní partie, má p. Arbes svoji zvláštnost: je to jeho styl, jeho volba nálady té které partie, která se pak rozvíjí v celý obraz. Příroda, kterou vidí, má v sobě něco tajemného, strašícího, a k tomu pojí je ještě úzce spjaté úkazy, scénicky napjaté, skoro až okkultní, hrůzy, příšernosti a záhady nočních zjevů, tajemně a přízračně působící nálady lesních samot. I ve svojí dějové manýře má p. autor několik výrazných a důvodných rysů. Děj jeho je svrchovaně bohatý, pracovaný s důmyslnou invencí; je svrchovaně zapletený a složitý, při tom však přece dosti přehledný. Co se týče složitosti, tu při tomto románu může se přímo říci, že jest složen ze řady menších románů, neméně silných svým jádrem. Autor líčí osudy velkého počtu postav docela odděleně, kreslí běh událostí spjatých s jednou osobou samostatně a jen v nejnutnější souvislosti s celkem. Psychická složka jeho umění, vytčená částečně již v jeho poměru k přírodě a v zálibě v obrazech náladově napjatých a scénicky skoro až bizarrních vyrůstá rovněž ze složitého, až přebarveného fondu epického. Totéž platí také o jeho postavách, zde tak četných, originelních a někde »příliš lidských«. Na prostý první článek, patřící skoro jen mezi pouhé episody, připne řadu ohromných důsledků, celé proudy prolité krve, řadu obrazů, postav a scén. A přece východisko je pole tak malého rozsahu Jeho styl je tady dosti prostý, jako by popularisující; pro umělce je to vadou, ale tento stav formy p. Arbesovy dovoluje právě, aby estetická hodnota jeho díla stala se mnohým srozumitelnější.

Jean Rowalski.

Jiří Sumin: V samotách duší. Povídky a novely. 1903. Ottovy Laciné knihovny národní sv. 204.

Sbírka »V samotách duší« obsahuje jenom čtyři rozměrné povídky, ale není dojista nahodilé jejich spjetí v jediný celek. Jsouť v jednu společnou notu naladěny, spjaty vnitřní jednotou, s uměleckou tendencí sdruženy v jednotný cyklus. Čtyři historie zkrušených ženských životů, čtyři románky, jichž látka čerpána sice vesměs z téhož asi společenského prostředí maloměstského života, ale kresleny sytě a určitě, s úměrnou uměleckou zhuštěností, vypravovány slohem technicky vyspělým, šťavnatým a výrazným. Hlavně a v první řadě tato stránka formální vyspělosti je výhodou a pokrokem nové sbírky Jiřího Sumina, kterou pro tuto právě vlastnost možno nazvati nejlepší z dosavadních jeho knih.

Ve spracování námětů samých ovšem — i kdyby nešlo o pseudonym tak známý — nebylo by těžko vytušiti autorku-ženu. Čistě žensky citové zabarvení děje a jakási vláčná melancholická nálada, převládající tam, kde autorka prolamuje se k psychologickému prohloubení svých smutných a nešťastných hrdinek, prozrazují to příliš zřejmě. Ale vřelé procítění a umělecké vyjádření zároveň smiřuje šťastně s touto ženskou (id est upřílišněnou) sentimentalitou.

Kniha má i dosti silnou strunu satirickou, a její tón ozývá se vlastně jen jakoby mimochodem, za to však tím účinněji na těch stránkách, kde líčí spisovatelka s dobrým pozorovacím talentem různé drobné detaily maloměstského života — prázdnou a hluchou banalitu společenských forem, zvrácenost a pošetilost výchovy dívčí, která jen oči zakrývá a uši zalepuje, celou ubohou a bezútěšnou perspektivu života, zvráceného na hlavu; jeho lživou konvenčnost, nesrdečné sobectví, jeho bezobsažnost a plochost, konečně i pochodící odtud malicherné nazírání a ubožácké mezery společenských řádů. Tyto stránky knihy tvoří partie, nad nimiž možno se zamysliti, ony dávají také celé sbírce její výraznou notu, její význačný a osobitý ráz, jakým se nemůže chlubiti každá sbírka novel. V. Č.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 1. PROSINCE 1903. — ČÍSLO 6.

George Moore:

DIVADLO NA PUSTINĚ.*)

PŘEL. JOS. BARTOŠ.

Zařídil jsem vše tak, abych mohl zůstati s Otcem Mc-Turnanem až do pondělka, a přejel jsem mnohou míli po silnici, kroutící se jako šedé vlákno slatinou. Po každé straně byly rašelinové jámy, silnice byla rozryta velikými výmoly a kuň se často plašil. Jednou jsem se již chystal seskočiti s vozíku, ale vozka mne ujšťoval, ze není se čeho báti.

Jen jednou by byl sjel s cesty a kolo vozu bylo jen na coul od jámy, milostpane. Bylo to zrovna před Štědrým dnem, vezl jsem doktora a on viděl něco bílého plížiti se po cestě a byl tak vyděšen, že mu vlasy vstaly a prolézaly čepicí.«

Nedovedl jsem posouditi z vozkovy tváře, zda nežertuje. Zdálo se, že už zapomněl, co byl řekl, a jeli jsme dále slatinou, až ponuré vrchy a křik čejčin donutily mne zase k hovoru.

»Tak celý tenhle okres patří Otci Mc-Turnanovi?« ptal jsem se.

»Každá jeho míle, pane, každičká míle. Vídáváme ho upatého ve starý kabát jezditi na velocipedu k nemocným.«

»Přicházívate často na tuto stranu?

»Ne moc často, pane. Tady nikdo nežije, jen chudáci a kněz a doktor. Je to nechudší okres v Irsku a každý třetí nebo čtvrtý rok vypukne zde hlad. Byli by už dávno pomřeli, kdyby nebylo Otce Jamesa.

»A jak jim pomáhá?

»Píše pořád dopisy na Vládu o pomocné práce. Vidíte ty ždibky silnic? To jsou pomocné práce.

»Kam vedou ty silnice?

»Nikam. Silnice se přeruší uprostřed slatiny, když dojdou peníze.

*) Z knihy »The untilled field« 1903.

»Ale,« řekl jsem, »bylo by lépe, obětovati ty peníze na trvalá zlepšení, na drenáže na příklad.

Hoch neodpověděl; zavolal na koně a musil jsem ho donutiti k odpovědi.

»Není zde spád, pane.

»A slatina je příliš veliká,« dodal jsem, abych ho povzbudil k hovoru.

»To je, pane.

»Ale nejsme přec příliš daleko od moře, že ne?

»Jen pár mil.

»Nuže tedy, mohl by se vystavěti přístav.

»Také na to pomýšleli, ale je zde mělčina a inženýr řekl, že je lacinější posílati lid do Ameriky. Každý je teď proti vystěhovalectví, ale ti lidé zde nemohou žíti.

»A není vyhlídky na domácí prumysl — tkalcovství, krajkářství?«

»To bych nemyslil.«

»A zkoušelo se to?«

»Ve farářově okně hořívá svíčka až do jedné s pulnoci a on sedává, přemýšleje o plánech, jak by se lid udržel doma. Vidíte tam ten dum, pane, tam, kam ukazuji bičem, na vrcholu pahorku? Nu, to je divadlo, jež on vystavěl.«

»Divadlo?« pravil jsem.

»Ano, milostpane. Otec James doufal, že budou přijížděti lidi až z Dublina na podívanou, neboť taková hra se ještě nikdy v Irsku nehrála, pane.«

»A hrálo se?«

»Ne, milostpane. Kněz učil je po celé léto, ale než se tomu naučili, nastal podzim a přišel vítr a porazil jednu zeď.

»A což nemohl Otec Mc-Turnan sehnati peníze, aby ji znova postavil?

Snad by je byl sehnal, ale k čemu by to bylo, když v tom nebylo štěstí?

A kdo měl hrát?

»Děvčata a hoši z osady a nejhezčí holka z celého okresu měla hrát Dobré Skutky.«

Tak to byly Mirakule,« řekl jsem.

»Vidíte toho člověka? Je to farář, přicházející z chalupy Toma Burka.«

Nebylo času, abych se dozvěděl od vozky příběh o divadle, neboť kněz byl v okamžiku u nás. Vylezl si na vozík a já byl rázem překvapen jeho podobností k pustině, v níž žil. Jeho oči zachytly melancholii vzdálených vrchů, jeho hlas byl smutný jako ozvěna a já jsem si přál, aby moje návštěva byla u konce.

»V jakém asi domě ten člověk žije?« ptal jsem se u sebe. Jeli jsme kolem několika chatrčí z hlíny. Řekl jsem si: »Jistě v jedné z nich,« neb ty byly jedinou známkou lidského bydliště. Na pravo byl holý kruh slatiny, obzor ztracený v páře, a na vršku na levo stálo divadlo, odrážející se od tmavých, měnících se mraků.

Kůň zaklusal; přejeli jsme kamenitou řeku a kněz mi pověděl, že se nazývá Chrtí Řeka. To jméno mne chvíli zajímalo. Pak cesta zahnula trochu na levo a brzo potom objevil se bílý domek a kněz řekl: »To je můj dům.« Dům dost slušně vypadal »a ráno«, řekl jsem si, »uvidím ten hnědý kruh slatiny a jemnou řadu perlobarvých vrchů.« Ptal jsem se sám sebe, proč nevypěstoval břečťan kolem oken a nezasadil několik kmenů v proužku zahrádky dělící domek od silnice . . .

Vešli jsme do domu a když jsem viděl knězovu studovnu obloženou knihami, řekl jsem si: »Čtení je jeho zábavou,« a těšil jsem se na příjemný rozhovor o knihách, než vyřídíme svou záležitost. »Poví mi o divadle,« děl jsem, neb mne velmi zajímala ta osamělá budova, odrážející se proti obloze. »Vypadá jako odvážlivý pták,« pravil jsem si. »Zábava hlásí se ku svému i zde, ale vítr ji odnesl.« Pak mne vyděsil osamělý hlas knězův. Pravil, že je oběd hotov a po chvíli přinesla jeho hospodyně dvě vyhublá kuřata. Snědli jsme je, mluvíce o hospodářství, jak se mají kuřata krmiti atd. Konečně se zdálo, jako bychom pohovořili o všem, co se dalo říci o místním průmyslu, a já pomýšlel dáti jiný směr hovoru, když kněz povstal se své židle. Myslil jsem, že sejme nějakou knihu s police, aby se mi pochlubil, ale on si šel jen pro své pletení a beze všeho vysvětlení počal plésti. Viděl jsem, že plete punčochy, a dle rychlosti, jakou se dráty kmitaly, jsem usoudil, že pletává každého večera. Snad se mi to jen zdálo, ale připadalo mi, jako by kněz na mé otázky o knihách odpovídal neochotně, ba jako by si přál vyhnouti se literárnímu hovoru. Povoluje jeho přání — aspoň jsem se domníval, že je to jeho přání — mluvil jsem o praktických věcech, právě, že nejhorší ze všeho je, že Irčan nedbá více žíti v Irsku.

»Ba odcházejí i ti, jimž se dobře vede. Lid se nabažil vlasti, trpěl příliš mnoho. Myslím, že chtějí přijít k zahynutí.«

»Bude to škoda,« povzdechl kněz.

»Jakýsi druh přirozené euthanasie,« děl jsem.

»Bude to škoda,« řekl kněz znova a počal mluviti o sedmém století, kdy Irsko mělo vlastní náboženství, vlastní umění, vlastní literaturu.

Přitáhli jsme židle blíže k ohni a počali mluviti o Congském Kříži a Cormakově kapli a truchliti nad plemenem, jak je zvykem v těchto dobách.

»Kelt,« pravil jsem, »rozplývá se jako sníh, ležící v malých plochách na poli, a ruce se vztahují se všech stran, neb jest lidské vztahovati ruce po prchajících věcech, ale sníh nemožno zadržeti.«

Ale jak já jsem si zoufal, tak kněz nabýval naděje, že »lidské plemeno se tak snadno nevymaže«.

»Jeho oči,« řekl jsem si, »jsou zádumčivé jako ty vrchy, ale příroda určila ho k tomu, aby přinášel naději beznadějným.« Kochal jsem se tak v jeho povaze, že jsem zapomněl zeptati se na divadlo, a poslouchal jsem, jak založil krajkářskou školu. Ale místo, aby je udržela doma, pomáhala jim jen k emigraci! Řekl jsem, že to je při tom to nejhorší, ale kněz nacházel výtečné důvody k tvrzení, že by tkalcovství bylo výnosnějším; byl jist, vydělá-li si lid na skrovné živobytí ve vlasti, nebude ji opouštěti. Uváděl za příklad Irsko v osmnáctém století — obyvatelstvo bylo vyvražděno až na dva milliony lidí a ve století devatenáctém stouplo na osm millionů. Poslouchal jsem, nechávaje kněze hovořiti, kochaje se v jeho nevyléčitelném optimismu, a když služka otevřela dvéře a hlásila, že je po něm sháňka, viděl jsem, jak si oblékal starý kabát, sezelenalý věkem. Řekl jsem si: »Žádný člověk na světě nehodí se lépe na své místo, než tento zde; jest to naděje, čeho jim potřebí,« a vrátiv se do studovny, když odešel, zastavil jsem se náhle. Viděl jsem ho seděti u smrtelného lůžka, viděl jsem jeho vlídné oči, slyšel jsem jeho laskavou moudrost.

Toho dne viděl jsem ženu, kopající v rašelinové jámě pod šedou oblohou. Měla červenou sukni a kolem hlavy ovázaný šátek. Jak nás uviděla, odhodila rýč a utíkala do chatrče, z níž vyběhl muž s rohem a troubil, utíkaje na vrchol pahorku. Ptal jsem se vozky, nač ten poplach; řekl mi, že nás považují za exekutory. To bylo asi pravda, neb jsem viděl, jak odhánějí dvě ovčičky, sotva větší než husy. Kolem chatrče byla louže zelené vody, všechny chatrče v okresu byly na jedno brdo — jen o jedné sednici, plné rašelinového kouře, a na ohništi stál černý železný hrnec se zbytky nějaké žluté ovesné kaše. Umírající žena nebo muž ležel v koutě na hrstce slámy a kněz promlouval trochu v irštině k těmto vyvrženým Keltům.

»Tomu ponurému lidu, který bloudí jako zvěř pustinou,« řekl jsem si. »Šedá obloha dula

přes tento lid po mnohá pokolení a učinila ho tak nahým, jako ty vrchy. Divadlo pro tyto lidi! Jaké to rouhání se zákonům přírody! A pozoruje rašelinové cihly, rozplývající se v bílý popel, dumal jsem o tomto šerém lidu pustin, stavějícím divadlo, poslouchajícím kněze, aniž by si uvědomil novou ideu. Divadlo musilo se jim zdáti něčím tak bezúčelným, jako silnice, která nevede nikam. Kněz jim řekl, že přijdou lidé, aby se podívali na jejich hru, ale zdaž idea zábavy našla cestu do jejich mysli?

Přiložil jsem rašelinu na oheň. Kněz se nevracel a skučení větru plnilo mou hlavu podivnými fantasiemi. Divadlo padlo a vozka mluvil o nějaké malé bílé věci, plížící se po silnici. Litoval jsem, že jsem se ho nevyptal blíže na to zjevení, bylo-li to zjevení. Pak jsem přemítal, proč kněz plete. »Jeho studovna je plna knih. Nečte, ale plete, podivné to zaměstnání! A nikdy nemluví o knihách.

Přecházel jsem pokoj, abych přišel na stopu tomu tajemství a objevil jsem hromadu vlněných punčoch. »Ty všechny upletl . . . Je při něm něco záhadného,« řekl jsem, leže dlouho beze spánku a přemýšleje o lidech, s nimiž se zítra setkám.

A nikdy nezapomenu na tu podívanou. Jsou z le ruzné stupně chudoby, a vzpomínám si zvláště na dva muže. Byli bosi a měli tak roztrhané košile, že jim bylo viděti kadeřavé chlupy na prsou. Měli hnědé brady a kůži sežloutlou od hladu. Jeden z nich zvolal: »Bílé slunce na nebi nesvítí na dva větší chuďasy, než jsme my dva.« Po schůzi šli za námi a ubohý lid zdál se mi ku podivu úzkostlivý, aby vylíčil dobře své poměry. Bylo mezi nimi několik žen; muži je zadržovali a ony hádaly se mezi sebou, kdo má ke mně promluvit. Po dlouhou dobu neviděly nikoho cizího a obával jsem se, že jejich zájem o tkalcovské stavy jest jen zájmem konversačním — bavilo je hovořiti.

Kněz přinesl z domu uzel šatstva, a když rozdílení bylo skončeno, žádal jsem ho, aby šel se mnou na procházku k vrchu a ukázal mi divadlo.

Když váhal, řekl jsem: »Musíte si vyjít na procházku, otče Mc. Turnane. Musíte na chvíli zapomenout na bídu toho lidu.« Přisvědčil a hovořili jsme, jak je silnice výtečně stavěna a vyprávěl mi, že když mu napadla myšlenka o divadle, domluvil se s inspektorem, aby silnice byla provedena až na vrchol pahorku.

»S vršku musí býti rozkošná vyhlídka. Chodíte sem bezpochyby často modliti se ve svém breviáři.«

»Když se divadlo stavělo, býval jsem tu často, a když byly zkoušky, býval jsem zde každodenně.

Šedé, mělké moře snědlo pomalu spuchřelou zemi a dvě nízká předhoří bylo sotva viděti nad vodou za přílivu.

»Myslíval jsem si jednou,« pravil kněz, »bude-li míti hra veliký úspěch, že budeme moci postaviti několik parníků o malém ponoru.

Zde sedával o tichých večerech, četl ve svém breviáři a snil o řadě parníků, přeplněných návštěvníky!« pravil jsem si. Četl patrně o hrách oberammergavských, a mluvil jsem o těchto hrách souhlase s ním, že nikdo ani ve snu nepředvídal, že hosté pohrnou se ze všech stran Evropy, aby viděli několik venkovanů v Bavorsku provozovati pašiové hry.

»Pojďme do divadla. Ukážete mi, jak jste je postavil.«

Půl zdi a kus střechy spadlo a jeviště bylo zasypáno dosud neodklizeným rumem.

»To by tak mnoho nestálo, napraviti škodu. Když jste došel tak daleko, měl byste to zkusiti s hraním.

»Nemyslím, že by to bylo radno,« pravil velice zvolna. Podivil jsem se bolestnému výrazu jeho tváře.

»Byl bych rád věděl, objevil-li nějaké herecké schopnosti u děvčat a hochů z chatrčí.

»Myslím,« děl kněz, »že by byl kus býval pěkně sehrán, a domnívám se, že trochou cviku byli bychom hráli tak dobře, jako oberammergavští.

Byl ochotnější hovořiti o hře, kterou byl zvolil, než o talentu těch, kdož ji měli sehráti. Vyprávěl mi, že byla ve čtrnáctém století sepsána latinsky a že ji přeložil do irštiny.

»Rád bych věděl, zda by bylo bývalo možno organisovati výlet z Dublína. Snad obratným oznámením — ‚Oberammergau na Západě'.«

»Myslíval jsem si to také. Ale z Rathowenu je to osm mil, silnice je špatná a když by se sem dostali, neměli by kde bydleti, musili by zase zpátky a to dělá šestnáct mil.

Stavět divadlo bylo právě takové, jako stavět bezúčelnou silnici — silnici nevedoucí nikam. Když stavěli divadlo, domnívali se, že něco provedou. Ten ubohý lid pracoval dříve vždy jen pro holý život. Víte, otče Mc. Turnane, že vaše divadlo mi leží na srdci? Dovolte mi, abych zahájil v Dublině subskripci!

»Nemyslím, že by bylo možno.«

»Abych neschnal padesát liber?«

»Ano,« řekl, »snad byste je sehnal, ale nemyslím, že bychom mohli někdy hráti.

»A proč ne?«

»Víte, přišel vítr a porazil zeď. Lid je velice nábožný a pociťuje asi, že čas, ztrávený zkouškami, mohl býti lépe vynaložen. Divadlo rušilo je v jejich myšlenkách. Poslouchají v neděli mši, pak jsou zde svátosti, a pamatují na to, že jest jim umříti. Dotýkávalo se mne to velmi trapně, když jsem viděl veškeren ten lid odcházeti do Ameriky, ubohý Kelt, mizící v Americe, opouštějící vlast, opouštějící řeč a velmi často i náboženství.

»A teď se vám to již nezdá truchlivým?«

»Ne, je-li to vůle boží. Bůh vyvolil irský národ, aby obracel svět, žádný národ neměl tolik misionářů, žádný národ nekázal častěji evangelium pohanům a když si jednou uvědomíme, že musíme umříti a to brzo, a že katolická církev je jedině pravá církev, pak naše myšlenky o národu a národnosti poblednoou. Nejsme zde proto, abychom učinili svůj život výhodný a vítězoslavný, ale abychom získali nebe. To je pravda a slouží ku cti irskému národu, že byl Bohem vyvolen, aby hlásal pravdu i kdyby při tom ztratil svou národnost. Neočekávám, že budete souhlasiti s těmito náhledy. Vím, že smýšlíte zcela jinak, ale život zde mne naučil odevzdávati se do vůle boží.«

Kněz se náhle zamlčel, jako by se styděl, že se vyjádřil příliš otevřeně. Brzo potom setkali jsme se s tlupou venkovanů a knězova pozornost byla zaujata, inspektor pomocných prací chtěl s ním mluviti. Neviděl jsem ho až u oběda.

»Dal jste jim naději,« řekl.

To bylo potěšlivé a kněz seděl naslouchaje, když jsem vyprávěl, o stavech, zavedených již v různých krajích země. Hovořili jsme o tom asi půl hodiny a pak kněz, jako by si náhle na něco vzpomněl, vstal a přinesl své pletení.

»Pletete každý večer?«

»Zvykl jsem si poslední dobou na pletení, ubíhá mi tak čas.«

»A nikdy nečtete?« ptal jsem se, dívaje se na police s knihami.

»Čítával jsem mnoho. Ale v osadě nebylo jediné ženy, jež by dovedla uplést pořádně patu, a tak jsem se musil naučit plésti.«

»A máte raději pletení než čtení?« ptal jsem se, hanbě se při tom za svou zvědavost.

»Jsem stále volán k nemocným a když je člověk pohřížen do knihy, pociťuje pak jakousi neochotu ji odložiti.«

»Máte tu dva svazky Mirakulí.«

»Ano, a to je jiné nebezpečí. Kniha vám nasadí do hlavy různé myšlenky a nápady. Myšlenka na ono divadlo pochází z těchto knih.«

»Ale přece nemyslíte,« řekl jsem, »že Bůh poslal bouři, protože si nepřál, aby se divadlo hrálo?«

»Nemůžem posuzovat boží úmysly. Zda poslal bouři Bůh neb byla-li to pouhá náhoda, zůstane věcí úsudku, ale není věcí úsudku, když člověk koná dobro tím, že se věnuje své denní práci, když pohne vládu, aby prováděla nové pomocné práce, když zařizuje tkalcovské školy — lid je zcela závislý na mně a když se starám o jeho potřeby, vím, že jednám správně.«

A kněz, aby změnil hovor, žádal o bližší poučení o naší soustavě platební. Pociťoval jsem, že moje zvědavost je neslušná i bezúčelná, můj vozka poví mi zítra, proč divadlo bylo opuštěno. Byl z lidí, dovedoucích vše vyposlechnouti; slyšel, že jsem byl včera na pahorku s knězem podívati se na divadlo, věděl vše o mé procházce s duchovním a pověděl mi brzo, že to byla kletba vdovy Sheridanové, která přivolala vichr ztroskotavší divadlo.

»Neboť byla to její dcera, která hrála Dobré Skutky v této hře, milostpane a stala se těhotnou, když chodila od zkoušek. Když ukázaly se známky těhotenství, vzala vdova Sheridanová kravský ohlávec a přivázala Margaretu ke zdi a nechala ji tak v chlívě, až se dítě narodilo. Pak vzala vdova kus provazu, uvázala jej dítěti kolem krčku a pohřbila je poblíž divadla. Třetí noc na to přišla bouře a dítě strhalo doškovou střechu.«

»Což zavraždila to dítě?«

»To žádný z nás neví. Když umírala, poslala pro kněze a pověděla mu, co učinila.«

»Ale kněz přece neprozradil, co slyšel ve zpovědnici,« řekl jsem.

»Vdova Sheridanová nezemřela té noci, ba ani ne v tom týdnu, a sousedé ji slyšeli, jak mluví o pohřbeném dítěti, a věděli pak, co byla ta bílá věc, plížící se po silnici. A tu noc, když ji kněz opouštěl, viděl to bílé státi před sebou a kdyby nebyl kněz, byl by z toho měl smrt. Ale on věděl dobře, že je to nekřtěňátko, nabral trochu vody z rašelinové jámy a pokropil je volaje: »Křtím tě ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.«

Vozka vyprávěl příběh jako by odříkával modlitbu, zdaje se zapomínati, že má posluchače.

»Musilo to být hrozné pro kněze.«

»To také bylo, pane, potkati nekřtěňátko na silnici, a to dítě bylo jediným panchartem, který se kdy narodil v této krajině — tak aspoň říká Tom Mulhare, a ten je nejstarším člověkem v hrabství.«

»Byla to vůbec velmi podivná myšlenka, to divadlo.«

»Byla, pane, ale víte, že je to podivný člověk. Přemýšlíval vždy o něčem, co by bylo k dobrému, a povídá se, že myslí příliš mnoho. Otec James je velice podivný člověk, milostpane.«

JAN OPOLSKÝ

NA ZÁMEK BALMORAL.

Na zámek Balmoral? Toť připomínka skvělá!
O zuby cimbuří si vítr šaty rval
a vůně smrčin nesla se a chvěla
na zámek Balmoral.

Zpěv rybí panny na jezeře plynul,
a bludice tu prošly středem vln,
žel někoho, kdo s životem se minul
a marnosti a šílenstva je pln.

Na zámek Balmoral? Kam z melafyru vedou
a sbližují se tajně sklepy skal,
zas vzbudil jsem svou upomínku bledou
na zámek Balmoral.

A dlouho šel jsem ne[illegible] a [illegible]mý,
svým v[illegible]astním sne[illegible] j[illegible] mdlý a tup[illegible],
va[illegible] smrti chladný prou[illegible]l jeskyněmi
a spoře živil moji s[illegible]nolnici.

Na zámku Balmoral jsem do jeskyní volal,
jen krápot vody v odpověď mi štkal
dal signály, by On je zpozoroval
na zámku Balmoral.

On, který — žije-li — je dojista už chab[illegible]
že necítí víc svoje okovy . . .
Tmy těchto skal mou úzkost příliš vábí,
ač nedoufám, že kdo z nich odpoví.

Ze zámku Balmoral se ticho valí horou,
zpěv rybí panny mizí dál a dál . . .
Tu plakali, kdo měli duši chorou
pod zámkem Balmoral . . .

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY

Pok[illegible]

Mocné, prošedivělé licousy ve tlustých tvářích činily výraz tváře Kalvodovy ctihodně dobráckým.

Valentin lehce zamžoural levým okem a škubl levým koutkem rtů. V momentech jisté podrážděnosti jej přepadala lehká nervosní posunčina v obličeji.

»Zdá se mi, že jsem již trochu starý na tu roli,« odvětil, aby vůbec reagoval nějak na bodré oslovení strýcovo.

»To bych ani neřek' přes to, že jsi rychle žil. Je ti něco přes čtyřicet, nejlepší věk, a co již máš za sebou!«

»I ty o tom leccos víš, pane strýčku,« odvětil Kaplíř a usmál se s opětným zachvěním v levé tváři.

Ale Kalvoda se stejně dobrácky, měkce tvářil, ač mu naskočila ještě hustší síť tenkých vrásek v tučné kůži, jako tehdy před lety, kdy vrásek nebylo tolik, a kdy Valentin v nejhorší chvíli svého života přišel prosit strýce o pomoc. Věděl, že provozoval s nebožtíkem otcem různé obchody, že s ním hrával karty, a že z nepatrného agenta cukerního stal se boháčem. A strýc velmi vlídně a bodře vysvětlil mladému muži bláhovost jeho počínání. Ani otci by již nepůjčil, natož jemu, nováčkovi bez zkušenosti a kreditu. Valentin v té slabé chvíli cosi zoufale prohodil o beznadějnosti svého postavení a o jediném možném prostředku dostati se z něho. »Snad se nechceš zastřelit, hochu? Jediné, co bych mohl učinit pro tebe by bylo, že bych ti pujčil revolver.« A se svým nevyrušitelným dobráckým humorem vyprovodil Valentina skřípajícího zuby.

Valentin v první chvíli jej proklínal, přísahal pomstu, ale život naučil jej shovívavosti ke všem špatnostem a netečnosti ke všem příkořím. Jakmile překonal krisi, octl se mu v cestě opět jeho úsměvný bonvivantský strýc, a provedli spolu dosti značný obchod na plodinové burse, který se tak vydařil, že se oba vzdali svého prvotního zámyslu jeden druhého notně napálit.

»Jsem rád, kamaráde, že jsi tu historii takto rozluštil,« hovořil Kalvoda, načechrávaje kartáčkem své licousy; »myslil jsem, že necháš paní Hessovou sedět jako ostatní, a že ostaneš nenapravitelným hříšníkem. Jednal jsi dobře. Ale s tím bývalým životem se musíš rozloučit, bude to těžké, viď?«

»Nevím, co si všichni o mně myslíte. Jako bych byl největším hýřilem pražským. Mám takovou pověst ne proto, že bych byl horší nežli druzi, ale poněvadž nejsem pokrytcem jako oni.«

»Snad máš pravdu. Ale tvuj svobodný, mládenecký život byl po čertech fešácký. Viděl jsi svou krasavici od divadla? K pomilování rozkošná!« Oči Kalvodovy jen svítily labužnictvím a tlumil hlas. »Tvoje žena je hezká, jemná, taková cukrová, ale ta druhá, ta je vtělená pikantnost a dráždivost. Žádný nejkrásnější anděl počestný nevyrovná

se takovému svadnému ďáblovi z divadla, che, che, che!

Valentin pohlédl na svého veselého strýce s netečným opovržením a aby mu dal ještě většího důrazu, místo odpovědi prohodil nedbale: »Co se povídá na burse konkursu Schlejla & Co.?«

Ale Kalvoda nedal se rušiti ze své role rozveseleného poctivce:

»Kdo by dnes myslil na takové věci, v den tvé svatby! Dej mi pokoj, já chci se dnes bavit a připíjet na zdraví krásné paní Kaplířové!«

Poslední slova pronesl povýšeně a s úklonou k Ludmile, blížící se k nim. Usmála se a nad hovorem a smíchem všech zazníval sympatický sonorní hlas vtipkujícího Kalvody.

Valentin požádal správce hotelu, aby hostina byla co nejrychleji servirována, aby káva a likéry byly připraveny v sousedním salonu a měl již připravený plán nepozorovaného útěku z rozveselené společnosti svatební. Ludmila radostně souhlasila, byla dojata jeho záměrem, v němž viděla něžnou pozornost manželovu.

Hudba hrála. Příbory chřestily. Sklenice zvonily. Lokajové hbitě obcházeli s mísami.

Ludmila byla zabrána do rozmluvy se svým sousedem, velkostatkářem rytířem Braunem z Hilderheimu, starým přítelem její rodiny. Byl velmi obmezený a lakotný, ale rozuměl polím a lesnímu hospodářství a to zajímalo teď praktickou ženu Valentinovu.

Valentin nalil si sklenku ohnivé jiskřivého, měkce lahodného chambertinu a obíraje se zavařeným ovocem, pozoroval společnost. Pocit nudy stupňoval se u něho až v jakýsi odpor proti všem těm lidem, kteří tak láskyplně sdíleli slávu a ples jeho sňatku, obklopovali jej svými příbuzenskými a přátelskými roztomilostmi, jež strýc Kalvoda projevoval svým oblým a otevřeným humorem dobráka, paní šlechtična Braunová tichým vzdycháním a nervosním potřásáním svých napudrovaných kadeří velké dámy a paní Kratinová, žena ředitele banky, slzou diskretně zamáčknutou krajkovým šátečkem.

Od rána nebyl ve své pracovně, nečetl noviny ani korrespondenci a bylo mu teskno z toho marně utráceného času. Myšlenka, že je manželem, že svůj poměr k ženě upravil dle zákonů církve a společnosti, zdála se mu pojednou absurdní.

»Udělal jsem, co mi kázala povinnost,« myslil si, »a vždyť ji mám skutečně rád ...« a s velkou pozorností loupal ovoce.

»Mám hezkou společnost kolem sebe,« pokračoval ve svém rozjímání rozhlédna se po dlouhé, jiskřivé i pestře stříbrem, sklem i květinami zářící tabuli, vroubené dekoletovanými robami, sršivými blesky drahokamů, náušnic, collierů i čelenek i fraky pánů se sněhobílými plastrony košil.

Teď teprve rozpoznával všechny ty, jimž tiskl ruce, jejichž blahopřání přijímal, jimž odpovídal na rozjařené a přátelské fráze.

Bylo mu náhle k smíchu.

Vzpomněl na trudné doby, kdy se probíjel. Nikdo z těch příbuzných, přátel a známých, kteří znamenali blahobyt a počestnost měšťácké Prahy, mu nepodal pomocné ruky v té době. Neměli úcty k jeho lehkomyslnému otci a neměli důvěry k jeho mládí, provázenému špatnou pověstí záletníka a světoběžníka. Ale jakmile se zachytil a vyšinul, stal se osobností v obchodním i politickém světě, vrátili se všichni s tou plazivou úctou lidskou před úspěchem a štěstím.

Teď jejich zraky byly medově sladké a jejich slova samá důvěrná, intimní vlídnost k Valentinovi stále roztržitému, pohrdavě nedbalému, ale vždy pečlivě zdvořilému, který ani o své svatbě nezdál se býti více dojatým a nadšeným nežli jak se slušelo.

Jak je všechny znal! A bylo mu velmi k smíchu . . .

Tolik ctnosti, bohabojnosti, důstojnosti a blahobytu sesedlo se kolem zářivé tabule.

Setkal se s úkradným nevinným pohledem paní Vančurové, v jejíž podlouhlých očích a tmavých kadeřích bylo něco skrytě pošetilého. Byla tak roztomile naivní svojí nezkušeností, svými plachými otázkami, jimiž dovedla do nadšení udivovati své okolí, zejména svého muže, přihlouplého a ješitného boháče. A byla ještě roztomilejší ve chvílích, které znal Valentin — neodvážil se mysliti, že jen on —, kdy v nejvábnějším deshabillé v útulném pokoji v Hálkově třídě opakovala kuplety po slečně Jiřině.

A Valentin pozvedl číši s pohledem němého přípitku přítelkyni několika tajných chvil.

Vedle ní seděl bratranec Valentinův, mladý stavitel Kratochvíl, sportsman a zábavný společník, miláček všech dam, místní veličina, a bývalý ctitel ženy Valentinovy. Posílal jí o Valentinovi hrozné anonymní dopisy. Valentin nenamahal se dlouho, aby přišel na stopu, ale věc zdála se mu tak nízká a ubohá, ostatně byl zvyklý na anonymní kampaň svých nepřátel, že neuznal za potřebné nějak zakročiti proti lvu pražských salonů.

»Kalvoda, bodrý strýc Kalvoda,« pokračoval Valentin ve své ironické přehlídce, »je prostě zloděj a lichvář. Podporuje vlastenecké a dobročinné podniky, je čestným členem mnoha spolků a ústavů, jeho věčný úsměv, srdečný vtip a jeho demokratický stisk pravice a jeho puritanské licousy prozrazují ušlechtilou povahu a čisté svědomí.

Pokrač.

E. SOKOL:

SLUNCE.

Zapomněla mimoděk na bolest a pláč a zabrala se do drobného správkování u okna, stále přemítajíc, co by měla připravit pro ni, jež tanula jí urostlá a svěží, milá, oh milá! na mysli. Chvílemi podívala se na muže, jenž posud sebou nehnul. Zazdávalo se jí již něco a byla by ráda i s ním promluvila, ale posud se bála napjatým ovzduším pohnout. Dlouho kolísala.

»Anton!« Hlas její zněl zcela jinak, než prve.

Pohnul se, ale neobrátil.

Neměli bychom opatřit Tonči nějaký dárek, když po tak dlouhu přijela?

Hm.

»Víš, přemýšlela jsem, a nic nepotřebuje, všechno má, tož leda něco, co by ji těšilo. Kdybys něco věděl.«

Otočil se naznak a podíval se po ní úkradkem. Hleděla jinam.

Myslila jsem: chodívá ráda do lesa, i v blátě a sněhu se ráda brouzdá, kdybychom tak —

Karma se zdvihl. Trochu mu přeskočil hlas, když chtěl krátké slovo prohodit; musil si odkašlat. Tu se podívali na sebe. Uviděl v jejich očích ne již výčitku a hněv, ale jakousi tklivou pobídku prosebnou: Mluv přece, či musím opravdu prosit nahlas? A řekl víc, než prve chtěl.

To by bylo dobré, Anna. Takhle kratší šatky, kožené kamaše, malou flintu, hm, to by bylo něco pro ni.«

»Ale kam až hned myslíš na flintu,« ústupně pohodila, děkujíc mu tichým, rozpačitým úsměvem.

No, co by ne! Střílet bych ji naučil, Flora by chodila s ní, na koroptve by již mohla s námi a na zajíce teprve! Myslíš, že by ji to netěšilo?

»Aby ji tak zastřelili. Ne, flintu ne, ale šaty, víc tak na všecky časy, do rosy, to jsem si myslila. Co říkáš?«

Zahleděli si na několik okamžiků na sebe a nemluvili již potom. On navlékl se a odešel s drsným pozdravem — zas mu nějak přeskočil hlas — ona stanula u okna a myslila, že dobře tak.

Zatím Tonča se zahrabala do tajů své světničky. Ráno dovezl Jakub její věci z dráhy, a ani jí o tom neřekli při obědě. Tož dychtivě vyškrabala klíčky z tobolky a zotvírala bednu, koš i kufr černý, takový studentský, jak se smávala. Dnes ji vábil nejvíc, obsahovalť poklady, jež nashromáždila »na zimní spánek«. Karla jí to poradila, prý to sama dělala již asi třikrát. Peřiny shora rychle vyložila do okna a na židle, a když se dostala ke knihám u dna, se zálibou je očima hladila a laskala. To se bude čítávat, až zešediví dni. Pak odstavila všecky svoje dřívější knížky do zadu, do výklenku pod bílou záclonkou, aby zjednala místo přírůstkům. Pochlácholila je, že zase přijdou některé do předu, ale ne všecky, jen ty, co bude letos číst, přistavila hezký řad nových a přichvalovala si vesele.

Pak přišly šaty na řadu, prádlo a drobotiny všeliké, celá světnička byla vyložena divně vonící pestrotou, že se zdála o polovičku menší, takovým koutkem jenom, ve kterém se otočit nesměla, aby někde nezavadila. A schválně si zazpívala a zatočila se, až se větrem suknic kde co zdvihalo.

V tom ji našla matka.

Mááměčko, to je krámů, podívejte se! Co si s tím počnu?

»Hodně je toho, hodně, jen abys toho u nás užila také. Samota, do dědiny kraj světa, o městě ani nemluvím, komu se tu budeš strojit.

Sobě, vám! Snad si nemyslíte, že bych se parádila nějakému švihákovi s takovýmihle vousky, se skřipcem a lakýrkami?

Rozpustile se točila a stavěla do divných nemožných pos a rozesmála maminku i sebe.

Proč pak ne?« namítala matka, »nu, to přijde ostatně samo sebou. Ale tak mi napadlo, že se ti mnohé z toho nebude hodit do našich lesů.

»Pravda!« vzdychla si zarmouceně a rozhlížela se po šatech. To ne, to také ne, to — hodně — a —«

A nikde nic, co by se hodilo, viď?

Mhm, mami.

Skroušeně se podívala, a již se jí chtělo říci »dejte«, ale zarazila se. Letos stála tolik peněz již.

Víš, jaký nápad měl tatínek? (Tonči zasvítily oči a rty sebou poškubly.) Povídá: Do lesa chce, tož z ní udělejme myslivce. Nějaké botky dobré, kožené kamaše do rosy a bláta, kratší sukně, třeba lodnové, i flintu prý — no, toto jsem mu nepochválila.

A ostatní, mamičko? Mááminečko zlatá! zlatá!

Ale neudus mě, děvče, pro Boha!

Udusím, udusím, mami. Božíčku, já budu lítat potom jen a jen po lese, doma se vám neukážu. A proč jste tatínkovi flintu nepochválila, takovou malou nějakou? Jaké by to bylo pěkné, kdybych strašila po lesích! Ale ne, střílet naposled koroptve, zajíce, no, to tak, chudáčky, ne, to ne, dobře jste měla. To tatínkovi napadlo? Jakživa bych nebyla do něho hádala. A kdy to dostanu? Hned?

No, no, Tončo, jakobys rozumu pozbyla. Kde vezmeme hned? Z loňské míry jsi vyrostla na všecky strany, tož musíš napřed k švadleně a ševci.

Šaty bych si mohla sama upíchat, mami.

I ne, tyto ještě ne. Musíš si trochu odpočinout, beztoho jsi píchala celý rok a hrbila se nad jehlou.

·Tak dobře. Nebudu šít, když nechcete. Myslíte, že nevydržím? O uvidíte, co všecko svedu, jen počkejte!

Zase se radostí zatočila do větru. Pak celé odpoledne přenášely a ukládaly do skříní, na komoru, do prádelníku, až zbyly pouze holé, hrubé stěny beden stát, jako stmavělé jámy v prostřed pokojíčka.

Tu vyšla na pokraj lesa jako ráno, na pružný známý kmen nalehla a dívala se, jak slunce zapadá. Padalo v krvi, jež po nebi chlípěla za ním. Dlouhými šlehy, jak vlasem větry rozhozeným rozmrskána byla obloha v rudé jizvy, jež kalněly, čím hlouběj slunce klesalo, popelavěly vyssáty a vystřebány, až srazila se všecka krev a v chuchvalcích ztuhla na temněmodrém trupu. Stromy mlčely, tráva nehnuta dívala se shrbenými stébly v zem, nehvizdnul pták, ani můry nevzlétly ještě v nehybný vzduch. Myslivna dýchala lehounký dým. Dvůr ztichnul též, jen Flora si ještě štěknula zbytečně a zavrčel Rek. Pak v dálce kdesi píseň vykřikla drsně rozpustilá, ale tichem rohů a hran pozbyla a nedokončena se zlomila. Bylo ticho vše. Ticho.

Kam se zamyslila? Nevěděla sama, jaký obraz jí duší šel, zapomněla ho vrýt a tak cítila jen tichý sled čehosi — bylo to krásné? Ne. Zůstal stesk divný; proč stesk? Dnes, nyní? Byl; oku vláhu vlil a mlhu, rty strhnul v bolest a duši plnil touhou velkou bez cíle, jež sama touží po sobě. A bylo to krásné přec.

Náhle se otřásla. »Sentimentalita? Jistě sledy romantických bolestí. Však ne, to chci se sobě vysmívat, ač vím, že něco duší šlo, co pouze nezjistila jsem. Jak dobře, že nezjistila. Smím smát se svému výsměchu a — co dál? Vysmívat se vždy? Ne, nechci! Toužit budu.«

V temnu oblohy zachvěl se drobný plamének. Flora štěkla zas a utichla.

Touhy již nebylo. Myslila.

Však ticho zůstalo, temné a hluboké.

IV.

Jaké teď nastaly časy! Doma jí říkali: choď, běhej, dýchej, užívej, dokud lze! A tak chodila svým revírem i za hranice zabíhala v sousední bory a doubravy, holými poli procházela do jasných otevřených dálek, s rozkoší sledujíc, jak snědne její pleť, jak duše zvyká vidět vše a tušit víc, než bylo lze uvidět. Vyhýbala se lidem a dědinám, velkými kruhy je obcházela, a když potkat musila řečem prchala i zvědavým pohledům.

Jak krásné bylo pozdní léto svými horky, bouřemi! Takové silné, extremní a svévolné.

Bývaly dny, jež dusily se zalklým úpalem nehybným, kdy pukala zem, zeleň popelavěla, kdy ptactvo padlo v husté podrosty a v horečce zrychlených úderů srdečních spouštělo ochablá křídla k zemi, kdy vzduch se žhoucím prachem zdál, jenž vůně pln tekl v hrdlo lepkavě, že krev jej vypít nemohla a těžká ploužila se tělem jako olovo. Tu chodívala v lesy plné horkých stínů, korunami jejich třásala, aby aspoň šelest slyšela a neviděla skleslých listů jejich — vycházela do sečí, jež žhavými vůněmi kypěly, a usedala na pařezy, kameny, dávajíc se slunci v plen. Tiše se opřela očima ve svůj stín a sledovala mravence, až ucítila zážeh palčivý skrz šat. Pak spouštěla se k potokům, k jich tůňkám známým, jež obrostlé hustým vrbovím se hloubily při zatáčkách strání. Spouštěla nohy v ně a klidně jimi vodu čeřila, jež čistá a vlahá hladila dlouhá stébla trav svým proudem volným, ba, když přišla až pod Panskou skálu, i celá potápěla se a líbat dávala nahé tělo chladným tokem přítulným. Dlouho sedávala na písčitém dně a bořila prsty do něho i sledovala, jak oblá její noha vlní se a láme ve vlnkách, jak bílé bublinky jí k rukoum přilínají; úsměvně přijímala tlak vody na prsa, ba přiháněla hrstmi prudší údery a stříkala si v obličej, šťastna měkkým vody objetím a polibkem; chvíli vodoměrky honila a vírníky v lesklých krunýřích, chvíli rosila drobným deštěm trávu, větve blízké, a když stanula pak svěží v horkém vzduchu, jenž teď nepálil, když střásla vodu a schnout začala, když krev se zmladlá tělem rozešla, tu stávala tak dlouho, ruce založené v týl, hruď vypjatou, oči kamsi v dálku upjaty, a ptávala se, proč tolik síly cítí najednou, tolik touživé síly, jež oblohu by v dlani chtěla nést. Odpovědi nenašla a pomalu se oblékala, v borové lesy zašla tmavší a hlubší Dubína a vracela se zpět. Nikdy živáčka nepotkávala, nelákalať kamenitá stráň nikoho, a bujný palouk čekal oživení pouze dvakrát do roka.

Když zesinal po takých vedrech obzor a bouře se rodila, tu spěchávala pod deštník, jenž dřevěnou svou muchomůrčí střechu na slepičí noze na vymýceném vrchu vypínal, a zpod něhož vidět bylo nejdál. Opřena o sloup čekala prvý úder vichru, prvý blesk a hrom a dívala se, jak závoj deště vleče se přes táhlé hřbety, přes pole a úvaly, jak mizejí v něm bílé dědiny, jak proudy v mocných, větrem vyšvihnutých obloucích se blíží k ní. Úděs lesa zlomil se. Vírem schváceny vzpjaly se koruny a lehly zas, pně zavrzaly, větve zasvistly. Suché listy bily v zem a stáčely se s prachem kdesi urvaným.

Pokrač.

FEUILLETON.

JULIUS MAŘÁK.

Nádherná publikace, vydaná péčí K. B. Mádla »Julius Mařák. Výběr z jeho pozůstalosti«. Nakl. F. Topič, cena K 60·—, zobrazuje v plné jasnosti a výraznosti umění největšího českého krajináře. Způsob, jak kniha je upravena a vypravena, jak vzorně jsou provedeny světlotiskové a barevné reprodukce obrazů a studií Mařákových, zasluhuje plného uznání. O velké, skvostné dílo umělecké má naše literatura více a můžeme je postaviti v knihovně do řady vzácných monumentálních publikací, jež znázorňují bohatství českého umění representované monografiemi a alby Manesa, Myslbeka, Hynaise, Úprky, Brožíka a jež zároveň jsou skvělými výkony české grafické vyspělosti.

Mařák byl sladkým poetou lesních snivých tajů i tichých rozhledů po českém kraji. Jeho krajiny mají měkkost lyrického citu a vroucího zbožňování krásy přírodní. Pracoval v době velkého rozmachu moderního krajinářství, kdy již dovršeno bylo vítězství mistrů »intimní krajiny«, kdy po Milletovi, Dupréovi, Rousseauovi, pokračoval Sisley a Claude Monet. Cosi z velkosti těchto mistrů zavanulo i do Mařákových děl, ač jinak svým pochopením přírody a zejména svým viděním barev jim byl vzdálen. Jeho kresby stromů mimovolně připomínají jemné mistrovství Corotovo.

V díle »Julius Mařák« shledáváme mnohé z nejkrásnějších prací zesnulého mistra nám vzácných. S pietou byla prozkoumána bohatá pozůstalost Mařákova a co nejlepší, pro jeho tvoření nejrázovitější bylo shledáno, shrnuto do znamenitého díla na 50 listech světlotiskových a barevných i černých a mnoho reprodukcí bylo dáno i do textu. Reprodukce vynikají neobyčejnou delikátností a přesností. Osvědčená pečlivost grafického ústavu »Unie« objevuje se v nejlepším světle.

Prof. K. B. Mádl ve svém průvodu textovém podává zajímavou a vroucně psanou studii o Mařákovi a ku konci vypravuje, jak vzniklo vydání Mařákovy pozůstalosti. Smrt zastihla Mařáka v plné práci. V ateliéru bylo nalezeno množství hotových i začatých obrazů, studií, kreseb, náčrtů a z několika set kusů vybrána byla řada prací, jež výtečně karakterisují talent Mařákův od mládí až do posledních chvil. Výběr z pozůstalosti obsahuje posledních 30 let jeho činnosti a života v nenucenosti studií lesních a pohledů krajinných, nálad a odhaluje se nám cele snivá a hluboká duše umělcova. Jsme tu blíže jeho duši nežli v mnohých dokonale a svědomitě provedených a vábných obrazech jeho. — m —

Z POLSKÉ LITERATURY.

Nejmladší polská píseň. Antologie; vydal Leopold Staff.

Po Kasprowiczovi a Feldmannovi je to v krátké době již třetí antologie mladé lyriky. Vydavatel její Leopold Staff je sám básníkem, lze-li tak říci, ze školy Kasprowiczovy, ačkoliv působením svým úplně se od něho liší; Staff je mystik, či lépe kabalista slov velkých a silných jako konzelná znamení alchimistů, hledajících »kámen života«, je básník touhy po veliké práci a síle. Při skládání antologie neřídil se Staff objektivním úsudkem, přáním utvořiti jakýsi celek, který by podával ne již úplnou, ale zcela určitou představu o dnešní polské lyrice, výbor poesie, jak jej podává Staff, není antologií, nýbrž sbírkou básní, které se líbí Staffovi. A právě jako taková jest sbírka velmi zajímavá a charakteristická. Je to kytice květů neobyčejné vůně, nádherných barev vzrůstajících jaksi na mlhavém a tajemném pozadí Staffova mysticismu. Zdá se, že do knížky té vepsal básník všechny jemu nejmilejší a nejdražší básně, které zvykl si odříkávati v šeru jako poetický růženec, když soumrak vyrušil ho z práce a když stoje ve výklenku svého okna pohlížel na nebe, kde dohořívala poslední záře zapadajícího slunce.

Jerzy Żuławski: Myrtový věnec. Drama.

Nejprve obsah:

Slečna z dobrého a počestného domu má se provdati za dávného přítele rodiny, řádného a dobrého člověka, jehož si váží, kterému důvěřuje a kterému je skutečně oddána. Avšak několik dnů před svatbou přijíždí po dlouhém pobytu v cizině přítel snoubencův, Vladislav, kterého Janka zná od dětství a vždy milovala jako bratra. I přichází náhle k poznání, že vlastně nemiluje svého budoucího muže, ale Vladislava; se svým snoubencem však poměr přerušiti nechce, vědouc, že zajistí si dobrou existenci. Jak však má smířiti oba ty pocity? Janka luští otázku tím způsobem, že před svatbou oddává se Vladislavovi obětujíc opravdové lásce své panenství a prodává se za svého snoubence, obětujíc tak zase domácímu krbu celý svůj život. Vladislav, jsa příliš sláb, aby oběti odmítl, přijme ji, nejsa však tak zkažený, aby mu svědomí nečinilo výčitek a aby necítil, že mu štěstí a klid na vždy z rukou vyklouzly, končí sebevraždou.

Żuławski nazval ten kus dramatem. Kde jest zde drama a čí? Co do myšlenky, myslím, že autor pohybuje se v mezích Sudermannovských sofismatických thematu, neb jinak řečeno »otázky t. zv. morálního práva průměrného člověka«. Kus je napsán ne bez scénického talentu, třeba jinak že mimo Janku žádná postava před divákem nevystupuje dosti určitě. Jsou piecy napsané neznámo proč a za jakým účelem. Píší je obyčejné lidé, kteří vybájili si jakési pocity i zdá se jim najednou, že je to obrovská otázka, týkající se celého světa. Podobnou eventualitu nelze však spojovati s Żuławským, který jest skutečně nadaným básníkem a pracovníkem vážným, mnoho přemýšlejícím a učeným. Zdá se, že pro nedostatek příslušných prostředků technických je v dramatě něco nedopověděno. Żuławski sám vyložil onu nejasnost ve zvláštním ohlášení. Jeho Janka má býti typem ženy ničitelky, ženy - satana; mělo to býti tedy něco à la »Diaboliques« Barbey' a d' Aurevilly. Taková koncepce souhlasí úplně s kombinačním systémem mathematickým Żuławského — škoda jen, že je často větší než jeho talent a tentokráte místo nestydaté Pudiky dala nám smyslné děvče, snažící se utlumiti svědomí theoriemi vyčtenými z modrých a zlacených knížek lyriků dekadence z five o clocků parvenuů. Jerzy Bandrowski.

Z NOVÉ FRANCOUZSKÉ POESIE.

Amédée Rouquès: Renaissance. (Ollendorff) Paříž 1903. Cena: 3·50 frc. — René L'Esprit: Ferveurs et Incrovances. (Bibliothèque internationale d'Edition). Paříž 1903. Cena: 3 frc.

Francie má tu velkou přednost před námi, že je krajem daleko konservativnějším než Čechy. Snad se vám to bude zdáti paradoxem, neboť jsme si uvykli hledět na Francouze jako na národ plný rozmarů, vrtochů, neklidu a neustálenosti. Než v tom je právě náš velký omyl, zaviněný asi tím, že je pozorujeme s falešného stanoviska a ve falešném osvětlení. Než, abych předešel nedorozumění, pospíším si říci, co rozumím tímto konservatismem: je to prolnutí celého národního organismu jistými tradicemi, a lpění na těchto tradicích. Všimnete-li si blíže francouzského života, překvapí vás, jak má tam vše své jisté formy, posvěcené staletími, které, během doby mění sice poněkud svoji podobu, ale tak, že přece jen podstata zůstává táž. Položíte-li si otázku: definujte mi francouzského národního ducha, naleznete dosti materiálu k jejímu zodpovědění. Skutečně, tento duch má v sobě něco osobitého, je odlišný od ducha jiných národních celků má svoji tradici, kterou můžete stopovat od prvopočátku jeho dějin až do nejnovější vývojové epochy. Naproti tomu položte si podobnou otázku o nás. A hned upadnete v nesnáze a v rozpory.

Platí-li toto o celku, platí tím více o literatuře. U nás je vše, jakoby v chaosu, neuspořádáno, plno výbušných

[illegible] se [illegible] neznámo, za neujasněným cílem. Tam, v té staré kulturní zemi, se vrstvy [illegible] usadily, process je daleko méně bouřlivější, cíl rýsuje se nehorázně jasněji. I ten nejrevolučnější francouzský poeta prodělal svoji dobu výchovy u klassiku, zná je, učil se od nich, vssál do sebe jejich zálibu krásné, propracované formy. Mezi tamejší literární mládeží naleznete silné procento, již francouzská poesie končí s Verlainem.

Náhodou dostaly se mi do ruky knihy dvou autorů, z nichž každý může dobře býti representantem tendencí básnické mládeže ve Francii. Všimněme si nejprve té z obou, která lpí neústupně na parnassistní formě. Jsou to p. L'Espritovy »Ferveurs et Incroyances«. Kniha, jež by byla drahou Lecontu de L'Isle. Obsahuje vše, co tento mrtvý mistr byl miloval, jeho mohutné popisné linie, jeho velké myšlenkové perspektivy, sacerdotální vznešenost jeho veršů, mramorový chlad jeho komposice. Autorovi šlo o to, aby v řadě drobných fresek zachytil myšlenkový záchvěv hlavních dějinných epoch. Naleznete tu »Náčrtky z Orientu«, kruté, monumentální, v nichž zachyceno bylo kus ryze orientální smyslnosti, jež sousedí těsně s žízní po krvi, pak »Řecké nástiny«, svět opojený krásou, modrým nebem, pod nímž kráčejí nahé bohyně vstříc smrtelníkům, svět umění klidného a jasného, a opětně svět titanu a hrdin. V »Středověkých skizzách« jste uprostřed vůně kadidla, v zášeří chrámu, do nichž proniká světlo malovanými okny, v zavlhlých klenbách, jimiž tu a tam plane červený svit lampy a konečně »Obrazy v šedi z Bretagne« mají v sobě solný dech moře, pach mořských trav, velké plochy oceánu posetého plachtami, tíhu zašeřených dnu, hrůzu bouřlivých nocí, kde strašidla sestoupila na zem. Z celkového tónu knihy vymyká se poněkud poslední oddíl »Tout en rêvant«, směsice roztomilých nápadu, popěvku, úlomku z fresek, ironie, epika, lyrism, písně, popis, apostrofa i meditace, vše na jediné hromadě, v nepořádku, který má své kouzlo.

Verš p. L'Espritův je plný, barvitý, zvukově bohatý a při tom jakoby do žuly tesaný. Uvádím jednu jeho ukázku ze sonetu »Palimpsest«, kde autor mluví o těchto starověkých pergamenech, z nichž ve středověku se vymazával text, aby mohly být popsány mnišskou rukou, text, jejž dnes dovedeme chemickou procedurou opětně vyvolati. A jako tato starodávná slova:

Ainsi, quand une fois s'est gravé dans un coeur
Un amour affolé de joie ou de douleur,
Un jour vient où l'on croit qu'ont péri ses ivresses;

Mais, dans les passions qui succèdent au mort,
Notre âme s'aperçoit que renaissent encor
Sous le dernier amour les premières tendresses.

S »Renaissancí« p. Rouquèsovou jsme v zcela jiném duchu. Jeho jméno nevyskytá se v »Lumíru« poprvé. Zmínil jsem se o něm v loni na těchto místech ve svém článku o mladém francouzském hnutí »humanismu«, v jehož čele stojí nadaný básník p. Fernand Gregh. S tím poetou má p. Rouquès společnou zálibu ve snění a lásce ku přírodě. V jeho verších naleznete sladké kouzlo krajin, [illegible] měkkou sluneční září a hned opět zahalených [illegible] soumrak, který nechává splynout všechny obrysy a naplňuje srdce němou blažeností, jak to vyslovil v této [illegible] strofě:

[illegible] ciel sombre et brumeux, ainsi qu'un dernier soir,
De [illegible] t'ensevelir lentement, ô Venise!
Et [illegible] peu s'efface et se perd dans le noir
Le [illegible] du monde où ta beauté lasse agonise.

Cítíte [illegible] vůni těchto veršu, ten skoro smyslový dojem a [illegible], jenž z nich prýští? Než je-li p. Rouquès lyrikem tak [illegible] li vyjadřovati vlnu pocitů způsobem tak [illegible] nim, zdá se mi ještě interessantnějším jinou stránkou [illegible]: míním tím zájem, který má jeho musa pro [illegible] své doby, jemuž se nevyhýbá, jak bylo zvykem u symbolistů, jež chce naopak zachytiti v krásné poetické formě »Básník budiž předem člověk! Vyjadřuj sebe celého, učiň krásným a poetickým každý ze svých činu, každou ze svých myšlenek!« — Takové je základní heslo humanismu. P. Rouquès snažil se je provésti svým způsobem a ne s nezdarem. Je tolik mohutnosti v jeho politických strofách. A tak naleznete v jeho knize vedle sonetů o cyklu »Niebelungů«, čistě kontemplativních, báseň apostrofující Zolu a glossující poeticky soud v Rennes. Symbolisté se zazdili v úzkém okruhu svých sujetů. Dnes prokopává mládež tyto hradby, aby do nich zavanulo trocha svěžího vzduchu.

O. Theer.

Miloš Čtrnácty: PUCCINIOVA »TOSCA«.

Pucciniova nová zpěvohra »Tosca«, která dne 21. listopadu uvedena byla poprvé na scénu Nár. divadla, neznamená žádné obohacení operní literatury. Zajímavá může býti jen potud, pokud podává obraz, jakým směrem ubírá se toho času operní tvoření v Italii a do jakého nevkusu a bombastu zahání verismus moderní operu italskou. Pravdu, bezohlednou nelitostnou pravdu v opeře vydáno bylo heslo v nové hudební Italii a již sešel malý hlouček vyznavačů nového směru, aby směle klestil mu cestu. Mascagniův »Sedlák kavalír« byl prvním plodem klíčícího italského verismu, italské touhy po pravdivosti hudebního výrazu, který s otevřenou náručí byl přijat a založil svému autorovi slávu neobyčejnou, zůstávaje jediným jeho dílem živoucím, jehož popularitě však a oblibenosti u obecenstva mohli se vyrovnati pouze »Komedianti«, dílo hudebního souvěrce Mascagniova Leoncavalla, který jako druhý průkopník nového směru v Italii na veřejnost vystoupil. Vítězství verismu bylo rozhodné. Opery obou mladých skladatelů prošly triumfálně po všech větších jevištích, těšíce se u širšího obecenstva všeobecně veliké oblibě a stávajíce se pevnými složkami operního repertoiru. Ne však všude stejně radostně byly přijaty v hudebním světě. Právě vlastnosti, které nejvíce dopomáhaly jim k zevním úspěchům, narazily tu na odpor, který tím více sílil, čím více impotentními stávali se veristé, zabředajíce stále více do upřílišněnosti, brutálnosti výrazu, jakož i do triviálnosti a nevkusu. Ani pozdější díla nejtemperamentnějších z veristické družiny Mascagniho a Leoncavalla nezakotvila trvaleji a z ostatních pouze Pucciniovým operám »Manon Lescaut« a »Bohema« dostalo se vřelejšího přijetí, ač se toto s prvními triumfy rovnati nemohlo. U nás též roku 1898 provedena na Nár. divadle poprvé »Bohema« od Pucciniho a letos naše známost jeho tvorby doplněna provedením posledního a snad nejsensačnějšího jeho díla, »Toscy«.

V »Tosce« nerepresentuje se Giacomo Puccini právě nejpříznivěji. Bylo-li ostatním operám veristickým vyčítáno, že na jeviště zavádějí nevkus, překročila »Tosca« jistě hranice všeho, co dosud veristy bylo v tomto směru podáno. Librettisté L. Illica a G. Giacosa, kteří byli též autory textu k »Bohemě«, zpracovali obratně Sardouovo drama »Toscu«, chtějíce skladateli podali text co možná účinný. Této snaze také zustali věrni. Jejich libretto přináší také opeře mnohé dobré stránky, ale v očích jemněji cítícího obecenstva je pro ni pravým kamenem úrazu. Skvělá divadelní technika Sardouova nemine se ovšem ani zde svým mohutným účinkem na široké obecenstvo, ale ty ostře vyhrocené, na effekt a největší napjetí nervové vypočtené, psychologicky často nemožné a z hranic vkusu vybočující scény, v jichž suché vypočítavosti jen zřídka zakmitne se plamének poetického vznětu, sotva mohou nalézti hlubší ozvěny v duši jemně cítícího diváka, tím méně pak poskytnouti skladateli příležitost k poetickému rozletu.

Policejní historie Sardouova odehrává se v Římě r. 1800. Politický vězeň a stoupenec republiky Angelotti uprchl z Andělského hradu za pomoci své sestry a skryl se právě do chrámu, v němž přítel malíř Cavaradossi pracuje o obrazu sv. Magdaleny. Cavaradossi poskytne

uprchlíku útulku ve své předměstské vile, [illegible] do rukou krutého policejního chéfa Scarpia. Je předveden k výslechu do paláce Farnese. II. jednání. Scarpia chce vyzvěděti úkryt Angelottiho. Než marně. Ani mučidla nevyrvou malíři tajemství, kde ukryl přítele a policejní chéf sotva by došel svého cíle, kdyby nebylo milenky jeho Tosey. Slavná tato pěvkyně římská, jež po skončené slavnosti v paláci královském předvedena je rovněž do komnaty Scarpiovy, nemůže déle snésti týrání svého miláčka a prozradí úkryt uprchlíkův. Tím je osud Cavaradossiho zpečetěn. Jako zrádce má být ještě téže noci zastřelen. Scarpia chce býti milostivým. Slibuje Tosce, že líčenu bude pouze výkon popravní a že obdrží průvodní list, aby prchnouti mohla s milencem za jednu tohoto cenu oddá-li se mu v lásce. Tosca svolují na oko, když však již Scarpia dal rozkazy svému biřici a chce ji stisknouti v náručí, probodne jej ostrým nožem. S rukama potřísněnýma krví, spěchá do Andělského hradu (III. jednání), kde malíř má být odpraven, aby zpravila Cavaradossiho o jeho záchraně. Leč, když dojde k rozhodnému okamžiku a zaduní střelná rána, pozná Tosca, že byla Scarpionem oklamána. Cavaradossi je opravdu zastřelen a Tosca, jejíž vražedný čin mezitím je prozrazen, vrhá se s terassy Andělského hradu.

Na brutální toto libretto nanesené křiklavými barvami, napsal Puccini brutální svoje »hudební drama«. Síle, hrubosti dramatického výrazu na jevišti odpovídá skladatel silným výrazem v orchestru, ovšem pouze zvukově silným, bez všeho hlubšího podkladu a jádra, scény effektně vážené na jevišti odbývá zase effektem, pomíjeje určitější charakteristiky. Puccini zůstává pouze na povrchu a proto hudební jeho drama, jako slovní drama sardouovské, jež bylo mu podkladem, má prázdný, dunivý zvuk. Homofonním proudem plyne ta jeho hudba se širokými vlnami houslových kantilen a unison, effekty zakrývá jen harmonickou svoji prázdnotu a ošumělost, strnulými leitmotivy, povrchně udržující myšlenkovou spojitost. Myšlenek originelních ovšem mnoho v »Tosce« není. Puccini povznesl se tu zřídka nad niveau eklektika, navazuje zejména na starší produkci veristickou. Nejušlechtileji a nejpřesvědčivěji hovoří hudba Pucciniova na místech lyrických, v milostných duettech, nepostrádajících ani ohně ani něhy, ve výlevech trpící Tosey a odsouzeného malíře. Bude škoda zde leckteré perly, jež zapadne s operou do temna zapomenutí. A »Tosca« spěje k tomuto zapomenutí, jako dílo, které reklamou, sensací bylo vyzdviženo, ale kterému časem vyměřeno spravedlivější místo.

Skvělé provedení »Tosey« v Národním divadle dne 21. listopadu odčinilo mnohý nedostatek a zacelilo mnohou trhlinu díla, jež především jemu děkovati má za vlídné své přijetí. Propracovanost orchestrová, a výkony pí. Maturové (Tosca), pp. Benoniho (Scarpia) a Mařáka (Cavaradossi) zasluhují opravdového uznání. Dlužno se s povděkem zmíniti i o pečlivé úpravě scény, zejména v dějství třetím, kde nálada rozbřeskujícího se jitra s rostoucími červánky nad střechami Věčného města za vyzvánějícího hlaholu zvonu, přivedena plně k platnosti.

DIVADLO.

K dvacátému výročí Národního divadla.

Bylo tedy letos zase jubileum. O něco tišší a o něco méně slavnostnější; a konečně i méně jímavější — ale ve svém významu stejně důležité a stejně ke kořenům divadelního života náš zrak obracející. Není ovšem doba dvou desítiletí přirovnána k životu národa ničím, ale čím nám jsou právě **tato** dvě desítiletí, čím stala se ukáděnu a na útlém dosud stonku rozpínajícímu se stromě kultury českého divadla to ocení, kdo sám viděl nebo citem dovede naslouchati, z jakých rostlo všecko počátku a za jakých svízelných okolností. A přece, byť bych se i s potěšením v některém okamžiku i s jistou hrdostí díval zpět rok za rokem až do těch prvních dnů radosti a zadosti, je není [illegible] a [illegible] přece [illegible] a [illegible] prohrávky [illegible] na [illegible] českého divadla. Je to, že minulá dvě decennia silně a o kolik stupňů zdvihla všechno vnější i vnitřní v životě kolem Národního divadla; že vzpružena, novým přístupem cizích myšlenek oplodněna a vedle mimo stala [illegible] posílena i [illegible] státněna byla literárně-dramatická produkce česká [illegible] daleko cítelnější, než v počátcích prozatímních; je zřetelno, že i reprodukční herecké schopnosti ensemblu — mluvíme vůbec s přihlédnutím jen k činohře — byť i veliký a slavný kmen herectva léty prosýchal a byl dnes na dvě tři větve již i zcela oklestěn, v jiném směru potěšlivé doznaly obrody právě ve víru nových proudů, o kvetlé naše doma i z venčí bořících, a vykrystalisovaly v několika nových dokonalých uměleckých kvalitách, ba i v individualitách stejně v budoucnu kdysi nezapomenutelných a vlastně nenahraditelných, jako si stýskáme my v přítomnu po těch, kteří odešli. To ovšem je koloběh života, a míza uměleckého potence se dekádu za dekádou bohudík stále obnovuje v živém dřevě českého divadelnictví. Ale je cosi jiného, a to kalí radost z památného výročí. Protože nechci zúmysla psáti jubilejní vzpomínku, mohu si ten stesk doznati. Je cosi v přítomnu, co nedovolí, aby se zrak příliš oddal tomu zadívání se po větvích, jak na tom stromě rostly léto za létem, ale co naopak stále nutí k pohledu — do budoucna. Činohra naše stojí v umeleckém významu dnes na té výši, že není třeba báti se ani před srovnáváním nejodvážnějším, a stojí na té výši — a to třeba s durazem doznat i v těchto řádcích psaných jen jako na okraji jubilejních článků oslavných i vzpomínek — především přičiněním posledních let. Ale přece není tu vše v pořádku. Na samém rozhraní třetího desítiletí stojíme dnes zároveň nad citelným, doznaným, ale také jakoby neznositelným ochabnutím veřejného zájmu o vzrust a všecku práci v činohře. A přece je činohra Národního divadla dnes ohniskem všeho speciel ního českého divadelního života, v ušlechtilém a vecném toho slova smyslu pojímáno. Je tedy nutno nad takovým povážlivým zjevem stanouti konečně velmi vážně a velmi rozhodně. Všechen zájem kolem divadla nakupený měl by k tomuto jedinému, dnes nejdůležitějšímu momentu býti soustředěn. Je nutno říci si o příčinách, je nutno hledati společně a upřímně nit, od níž ten uzel mdlého interessu dal by se rozvolniti, a s kolovratu mohla býti v pravidelném otáčení svíjena bezpečně a bez přetížení zlatá příze uměleckých prospěchu, a to jak do vnitř divadla samého a jeho činnosti, tak i k obecenstvu a jakosti jeho vjemů, konečně i zpusobilosti jeho k nim. (Pokrač.)

Cyklus české činohry I.

Svoje jubilejní dny oslavilo Národní divadlo i letos jakýmsi letmým přehledem po domácí produkci činoherní, jak rostla a vyvíjela se ve střídání let i uměleckých směrů. Nebylo by nic snadnějšího, než s nějakého lacině zrobeného podstavce zdánlivé jakési zásadnosti kriticky potřásati hlavou nad volbou autoru neb her pro cyklus. Jeť taková volba příliš věcí osobních přesvědčení a záliby a v neposlední míře i okamžité způsobilosti jeviště pro uvedení většího nebo menšího počtu nově studovaných her, po případě víc či míň práce, času i nákladu k vypravení vyžadujících. A proto, necht by tu či onde tlačila se do péra nějaká připomínka, stačí snad prozatím, že vůbec k tomuto způsobu vzpomínání výročních dnů divadla bylo přikročeno, a svým časem i tu jistě leccos se prohloubí, zdokonalí, z nahodilého stane uvědoměle připraveným. V tomto letošním cyklu vadčí myšlenkou byl právě přehled jednotlivých hlavních epoch v české tvorbě dramatické. Pojem »české činohry« je sám o sobě již příliš širokým, než aby nepřipouštěl různá stanoviska v posuzování výběru. Ale po mém soudě byl tu v rozdělení na tři období i v zastoupení tří nejvýznačnějších

*

pro každé období autoru c... dob... vkus případně vyznačen.

Z prvého období českého divadelnictví, z doby před otevřením divadla prozatímného, vypraveny nově osvěženi Macháčkovi »Ženichové«, Klicperův »Ptáčník« a v původním znění Tylova »Tvrdohlavá žena«. Bylo zajímavo sledovati, jak tyto hry dovedly přinést na dnešní scénu ještě plno své někdejší vůně a radosti. Vyjímaje »Ptáčníka«, jenž v přílišné umělkovanosti svých řečí přináší si již jistou nestravitelnost pro dnešního diváka, a působil právě jen jako charakteristická ukázka někdejšího mile naivního jeviště i hlediště, Macháčkovi »Ženichové« při svých bezmála osmdesáti letech znovna překvapili schopností pobaviti i dnes ještě, arci na chvíli, diváka bez předsudků přišlého. Škoda, že se právě v této hře na jevišti tolik a tak všeobecně zápasilo s textem úloh. Jinak byly obě hry panem Steinsbergem pěkně vypraveny. Naprostou životnost osvědčila ovšem »Tvrdohlavá žena«. To bylo tak milé představení, tak se v něm ozývala krásná tucha tehdejšího náhlého zavanutí svobody se všemi představami a vzpomínkami na Tylovskou tu požehnanou éru českého divadla, a kusem samým probíhalo tolik života, v postavách i v situacích, přes báchorkovitou přízdobu Tylovi a době jeho vlastní i žádoucí, že lze důvodně pokládati »Tvrdohlavou ženu« za vzkříšenou pro stálý repertoir. Tím spíše, že i herecké provedení svědčilo o pietě a chuti. Pan Mošna, který, sám tak trochu jubilant, ve všech těchto hrách stál v popředí, jmenovitě tady v episodě starého brusiče zachytil svoji postavičku přímo v nejšťastnějších okamžicích svého uměleckého tvoření. Paní Hübnerové Madlenka byla z dobře známé galerie těchto jejích lidových postav. Titulní postavě paní Pštrossová dala prospěšné, co mohla, ač je role její hereckým kvalitám vzdálenější, než by byla na příklad bývala pí. Ryšavé nebo paní Hübnerové. Vedle ostatních dobře reprodukovaných postav zajímal mne však ve své snad neuvědomělé Tylovské masce tentokráte především pan Wiesner. Tím, jak dává víc a více tušiti, že až odvykne si některé upřílišněnosti v gestu, dovede býti naší činohře velmi platným a velmi slibným doplňkem v prořídlém a za čas, bohužel — na to nutno přece již dnes pomýšleti — ještě více osláblém ensemblu. Hře dostalo se, k některým maličstem nehledě, panem Muškem velmi hezké i náladové výpravy. — s —

Coquelin cadet v Národním divadle.

Národní divadlo mělo zase jednou hosta, který stál za to. Nesdílím ovšem náhled oněch, kteří pokládají každou takovou slavnější cizí návštěvu za svrchovaně důležitou a nepostradatelnou pro poměry naše vlastní. Ale jistý prospěch tu přece bývá; jednou je dána příležitost našim hercům, jimž po většině ani čas ani poměry nedovolují pojížďky za velikými umělci ciziny, opravdu se něčemu přiučit (nemyslím tím ovšem pouhé bezmyšlenkovité obkoukání), jindy může opět obecenstvo srovnávati, a tím se, alespoň při dostatečném zachování objektivnosti úsudku, přesvědčiti, že není vždycky třeba krčiti rameny nad tím, co máme doma. Při nejmenším je však vždycky zajímavo, vidě i čas od času umělce pověsti světové, byť i ta pověst osvědčila se někdy trochu zbytečně hlasitou. A nepřekáží-li návštěva hostova pravidelné vlastní práci v divadle, je možno pokaždé ji uvítati. Tak zcela pohybný není výsledek nikdy, a cizí umění herecké může míti přece tolik alespoň naděje na zájem u nás, jako ho má umění výtvarné nebo především virtuosita hudební. Proto i ... ... té návštěvy mladšího Coquelina můžeme se těšit. Nedostupujíc té výše jako umění staršího i slavnějšího bratra, je tvoření tohoto Coquelina přece nanejvýš osobité a všecka jeho komika i charakteristika vůbec přilnulá k celistvosti nejen jednotlivé hrané postavy, ale vší povahy typu dramaticky vytvářeného, a nechť i v některých detailech poněkud násilná, přece pouze na detaily nerozdrobená a drobnými efekty výlučně nepůsobící. Bylo dobře, že správa divadla využila cesty francouzského umělce, aby usnadnila svému obecenstvu alespoň jakés takés běžné poznání jeho vynikajících hereckých kvalit, a v jistém směru také nepřímo dala zadostiučinění za život v umělecké práci tiše a beze slávy vnějšího světa prožitý — našemu vzácnému Mošnovi. — s —

POMĚR UMĚLCŮV KE SPOLEČNOSTI ČILI OBJEV NOVÉ KRITICKÉ THEORIE.

Vedle Taineovy theorie o prostředí, vedle atavismu Lombrosova, vedle Ruskinova náboženství krásy a podobných vůdčích hesel literatury současné, kladu novou theorii p. F. V. Krejčího o poměru autora ke společnosti. Poprvé vyslovil novou pravdu při kritisování Hladíkovy »Závrati«, kdy autora popravil, poněvadž »neironisoval a nehodnotil« lidi svého dramatu, vzaté z »vyšinulecké triviální kasty«. Autor musí podle úžasné theorie kritika »Práva Lidu« a »Rozhledů« státi vůči společnosti měšťácké a vyšinulecké v určitém poměru, musí ji tupit, karikovat, jinak je sám šosákem a jeho dílo špatné. Učiňte advokáta neb obchodníka hrdinou dramatu neb románu, vylíčte zápas, utrpení a katastrofu jeho života a zapomeňte, že máte jisté názory o kapitalistické třídě, o skutečné plochosti jejího života (život massy, většiny, je vždy stejný, vulgární a sobecký, ať v hadrech, nebo v hedvábí), buďte jen malířem a pozorovatelem bez malicherné tendenčnosti a váš román, vaše drama bude »ohnetisováno«, hozeno na smetiště nejbanálnější literatury šosácké. Ale pište banalním a nevkusným způsobem nadufelé obžaloby, jízlivé posměchy o tupohlavých maloměšťácích, překarikujte omezenost lidových karikatur — ovšem jen z jisté kasty — a vyslovte pro efektní kontrast jisté do omrzení již otřepalé optimistické fráze o emancipaci převratu, novém životě lidstva atd. a buďte jist, že pan Krejčí bude vám aplaudovat, neboť tento poměr socialistického a politického a mravokárného pamfletisty vůči společnosti je — jedině umělecký! Tak jsme se zase octli u literatury tendenční! Co nás to stálo práce nežli jsme vybředli z tendence klerikální a vlastenecké — teď zase vládne terror nové tendence. Tomu se říká evoluce a pokrok.

Bohužel nemohu uznati logiku nové theorie pana Krejčího, i kdybych měl největší obdiv k jeho reformatorské působnosti. Ostatně nová theorie nebyla ještě určitě formulována a slavnostně prohlášena. Vzpomínám na Zolu: »Republika bude naturalistická nebo nebude.« Kde je naturalismus! A republika francouzská má, zdá se dosti zajištěnou budoucnost. Taková jsou některá velebná dogmata a prorocké theorie kritické, které mají efemerní život módy. Antikri . . . tik.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

»Světová knihovna« v nejnovějším svazku (č. 355 až 357) přinesla pozoruhodné dílo: Ch. Seignobosovy »Politické dějiny Francie v století devatenáctém,« jež přeložil Joza Helm a úvodem doprovodil Dr. Zd. V. Tobolka. Je to výňatek z díla »Histoire politique de l'Europe contemporaine. Evolution des partis et des formes politiques 1814—1896«, jež bylo jednomyslně vědeckou kritikou označeno jako nejlepší informativní dílo Evropy 19. století. Výňatek intelligentnímu českému čtenáři dobře vyhoví.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Souborné vydání o dvou číslech vychází při každém druhém sudém čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým ... ... sešitem Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy a literární práce »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 10. PROSINCE 1903. — ČÍSLO 7.

E. SOKOL:

SLUNCE.

Pokrač.

Padly prvé krůpěje, pak spousta drobné mlhy deštivé přilétla, a již se zachvěl les v přívalech vod. Šum dalekých vodopádů vešel v koruny a zahlušil jich stěnání. Mraky letěly ve plamenech chvíli, pak temné, zčernalé lehaly níž a řvaly bez konce. I když zmlknul hrom, zdálo se, že v nich se bouří, na hruď jejich bije, a bylo hroznějším čekat, kdy se prolomí, než slyšet jeho hrozbu hlubokou. — Ó, ráda se dávala strachem schvacovat, jen když hltat mohla živelní vzbouření nad svými lesy zelenými, když viděla, jak pijí dychtivě tu vláhu v hrůzách přilétlou, jak oddychují zplna šťastně mlhavé opary, když přešla bouře, jak krůpěje s listů spouštějí svým kořenům, by nassály se svěžích míz. Ó, ráda přeskakovala pak rozměklé kalužky a dávala se shora pokropit tím druhým deštěm lesa, ráda plnila hruď mladou vlhkou vůní země a kmenu, vodou černě žíhaných; a nejraději stávala pak na zápraží dvora a dívala se, jak vše si spokojeně brouká, jak slípky natřásají zvlhlé peří a blaženě boří nohy v měkkou hlínu, jak kohout volá pyšně s plota do šíra, jak holubi se šťastni rozletují velikými kruhy, houfně usedají na kalenici a zase vzlétají, jak voní zahrada do modré oblohy, jak vše zas žije, žije bez vzpomínky na zítřek i včerejšek, žije, že žít tak krásno v krásný okamžik. —

Když větry svištívaly, nejraději zašla zas na Panskou skálu, kde bor jí hučel táhle nad hlavou, míse svůj smutný zpěv se šelestem třesavým, jenž přilétal s protějška. Dumalo se tak pěkně za velkých těch hovorů.

Když svěží jas si lehnul na kraj, tu bloudívala do dálek, hltajíc nádheru barev ustaralých, jež planuly na rolích, lučinách, na mlze obzoru, jež voněly steskem odkvětu a tuchou konce smutnou tak, že oči mhlily se jich truchlením, a duše hledala i konec svůj. Byla ráda smutna smutkem lesů svých, měla je radši, když litovat jich směla a s nimi myslit tiše, smírně o konci.

Jen jednou vyšla tam, zkad slyšela křik lovců, rány, štěkot a hluk. Bylo to za Bařiskem v Planských polích, šli na koroptve tehdy. Když vystoupla z lesa, došla právě dlouhá řada k ní. I přidala se. Otec kývnul na ni z prostředka, pušky zablýskly v odrazech slunečních, když se k ní obrátili všici; i viděla zrudlá rozpálená líce, z nichž sálaly oči jakýms divným světlem živelným, dravým a tvrdým. Šli. Tam dole často vzlétlo stádko, řad se zastavil, a kouř se vyvalil, sem nahoru nezbloudila ani jediná.

»Mám nešťastné místo, slečno, nic mi dosud nepřišlo. Jen se dívám na ostatní.

Soused obrátil k ní mladou tvář mrzutě svraštělou a zase dychtivě sledoval, jak dole klesaly některé jako kameny, jak psi se hnali k nim, jak jiné bily křídly o zem a tloukly se po hroudách, až nová rána je dorazila nebo až zmizely kdes v brambořišti.

K zlosti, syknul zlobivě a odplivl. Hned však se usmál galantně, že ona snad mu štěstí přinese.

»Nerada bych,« krátce odpověděla a usmála se také. V duchu se sobě ušklíbla: Hle, umíš být ještě slušnou, viď! Nu ovšem, takový pán, je hezký, skoro!« Zasmála se a zplna se k němu obrátila. Byl hezký. Vzrostlý, osmahlý, svěžího pravidelného obličeje »ještě knírky zkonstatuj,« pošklíbla se zase, »a bude ideální! Ale konečně, proč se směji, vždyť možná, ani ho neznám, kdož ví? —

Škubla sebou. Několik kroků před ní zaskřekly, zahrčely koroptve a hlučně frčíce vzlétly. Blesklo jí v očích, rána zahučela, hned druhá, zcela

blízko, pak ještě třetí dál. Její soused dychtivě skočil v před.

»Dublé, slečno! Přece jste přinesla štěstí, děkuji vám.«

Shýbnul se a přistoupil k ní. Teprve se vzpamatovala. U nohou se jí koroptev k zemi krčila jaksi divně načechraná a dívala se vzhůru; takové smutné bylo její oko, bolestné, když zvolna se zavřelo a zase prohlédlo.

»Druhá se utíká k vám, slečno — nic jí to neprospěje, jsem nemilosrdný.«

Koroptev uhnula mu kousek, hlavu odtáhla a nemohla dál. Drsně ji chytil a palcem lebku drobnou promačkl. Snad nešikovně či málo asi stisknul, škubala sebou, oči otevřela a na ni se podívala, stříkajíc rozbitým křídlem krev, dlouho sebou škubala.

Tonči bylo pojednou úzko. Nenáviděla tu ruku, jež klidně drtila život, nenáviděla oheň v těch očích, ten výbuch neovládaný, osmahlou líc s protivnými knírky, vše, jej celého a ty ostatní tam také. Nemohla stěsnat najednou tolik lítosti a zášti v sobě a nevěděla, co učiní.

»Slečno, vy se bojíte? pobledla jste náhle.«

Chtěl vzít ji za ruku.

»Nepůjdu s vámi,« vypravila ze sebe a uhnula mu. Vše se v ní vzbouřilo proti jeho doteku. Zůstala pozadu a ustoupila do lesa.

»Jaká škoda, slečno, jak budu neštasten!«

Uhnula hloub.

»Má úcta, slečno!« Usmál se samolibě a rychle doháněl řadu, by čára se netrhla. Šli, neviděli, že zmizela. Zapomínali horka, únavy, potu, jenž tekl po lících, jen šli a nervosně tiskli spouště, k ráně hotovi.

Sledovala ještě chvíli jejich řad vzdalující se v záplavě jasného dne, blýskající a rachotící do výšek, slyšela vzdalující se štěkot, pak zahlédla, jak linie se posunula o patro níž ke vsi a nastupuje zpět. Otec, zdálo se jí, stál u dědiny až, u samých zahrad, z nichž bílé stěny svítily a malá okénka. Čekala, že vyjde z každého statku kdos, snad stará Vedrovka, že hodí po něm slovem jako po ní kdys. Nic; zahrady zůstaly prázdny. První výstřel vyhodil chuchval bílého dýmu, stádko rovně namířilo k lesu, k ní. Padly blízko kraje na strnisko a kyrykající běžely do podrostu. Zase jí bylo úzko při pohledu na ně, zase si vzpomněla na žalostnící oči bez nenávisti, plné utrpení, jež mázdrou se potahují a znovu namáhavě otvírají v doteku bolestné smrti.

Otřásla se a skokem běžela hloub a se stráně dolů k potoku, kde teprve si oddychla. Sem neuslyší již výstřelů. Rozhlédla se vlhkým nehostinným úvalem. Zde by měli vraždit, připadlo jí mimoděk, když skočila přes potok, zde snáz by se umíralo než tam v šíru, volnu a světle. Opravdu, nehnuly se vlhkem prosáklé křoviny a stály tiše, nesálaly rozkoší světla, nedýchaly teplem, smutněly.

Zastavila se až nad Bařiskem na seči, jíž se vyhýbala od prvé své návštěvy. Dnes sedla a zamyslila se dolů. I tam byla jakás smrt pod kořeny trav, jež nikdy nevzbujely zdravě, rozrůstajíce nejdrsnějšími svými tvary ostrých listů krabatých a lodyh ostnatých. Je smrt i pro ně, pro travky a pro stromy, pro její květy v zahrádce? I ty musejí umírat a cítit úděs neznámé hlubiny, v niž klesají? Ó, jistě, jistě! kde život, je možno umírat; a její lesy žijí, lučiny, její obzory rozpjaté v dálky, i země celá, slunce, mrak žije vše kolem ní, jak žijí ptáci a umírají, jak i lidé jsou. Co vše as ví ten les, jenž léta dýše jeden vzduch! Vzpomněla zpět, co tenkráte šeptal jí, když ležela zde ve stesku, vzpomněla dál, kolikrát život tajemný duši její dětskou ochromil, tu duši, jež byla ještě schopna tušit záhady jiných životů, z nichž vzklíčila. A teď, co mluví asi stromy o ní, když leží zde tak v myšlenkách o nich? Rozhlédla se. Výstavky koupaly hlavy svoje ve slunci, lesy klidně stály zabořeny v blaho okamžiku šťastného a ssály teplo z hluboka a vůni dýchaly. Snad neviděly jí ani a nevšímaly si jí, jež neschopna byla vzdát se tak zcela a zcela se ponořit v život neuvažující, žijící pouze pro sebe. Cítila, že je jim cizí, že s nimi nesplývá, i travkám zdála se cizí a vstala, by nerušila jich.

Šla dolů po seči. Již zapadla v stín a ucítila vlhkou vůni dna. Zachvěla se. Zde snad? Ano ty stromy hledí smrti v líc, jež leží pod nimi; proto tak zadumčivy hlavu kloní a chvějí se stálou její blízkostí. Zda ony uviděly ji, jež rovněž smrti utíká? Zašeptly cos, čím se zachvěla.

Stanula u lučiny, nohu v ni zabořila a zahleděla se na bubliny, jež vyprskly, na kalnou vodu, jež zvolna vymokvala do stopy. — »Je škaredá smrt i zde.« — Nenávistně se zamračila. V kalné vodě jakoby byl vyvstal obraz jeho snědé tváře s roznícenýma očima a vedle hned i její oči smrtí zlomené.

»Proč? Proč zabíjejí, proč umírají? Proč vy? Proč se neptáte, zda nutno?«

Les ševelil a třásl se, kalná voda dosud praskala bublinkami, jež vyvřely. Necítila odpovědi, byla jim cizí zas.

»Ah, což vy, proč ale vraždí oni? A proč nejsou lidmi, jak je jindy znám, proč je v nich něco — co? Proč? Co? Stále se ptám a odpovědi nevím. Ale ať, nechci se smát, chci vědět, chci se ptát a pořád ptát, až — a nic nevymyslím, nedovedu vymyslit, protože dnes mi cos napadlo, čeho jsem si všimla ponejprv, a hned bych chtěla vědět vše. Ó ano, to jsem já. Jestli pak ty's, Karluško, se někdy tak zeptala? Našla jsi také život v svých lesích? — Hm, jak jsem 'tak náhle připadla na tebe? Víš, co jsme si řekly v rozchodu? Jestli pak cítíš, co ti teď povídám, a jestli pak vůbec tušíš, že vzpomínám? Já — já? — Věru, nevnímám tvé duše, Karluško. — A, blá-

hovost, i to byla fráze tenkrát. — Ale jméno něco; je mi neklidno, duši mám plnu nevysloveného a nevyslovitelného, je mi těžko něčím. Oh, těžko.«

Chlad Bařiska zadýchal vůní stlívajícího života. Neuvědomila si ho, ale přece mimoděk se obrátila a odcházela zvolna nahoru, stále myslíc na nitro své, teskníc tíží neznámou. Nahoře sedla zas ve světle a teple, zadívala se na slunéčko, jež plahočilo se po stéble vzhůru a spadalo. Ulétlo. Mravence si našla a pozorovala ho bedlivě; bez vůle; pozbyla jí zcela. Jen pohybem hrudi a očí vyzařoval život její. Když zmizel i mravenec, chvíli stéblo ohýbala a vzpružovala bezmyšlenkovitě. Pak zvedla se na rukou, uzřela zase lesy, seč, oblohu a loučku dole.

»Co bylo to vše dnes?« Usmála se divně a pokrčila rameny. Zas jakás zbytečnost.

A bylo tak pěkně přece. Lesy planuly úsměvem, nad nimi chvílemi sojka zakřikla, vzduch voněl mladou silou tichého dne; bylo tak krásně.

»Nu, možno, že je to život jich, to dlouhé vzdání šťastnému oddychu. — Ale co! Zase snad sentimentalita? Dost toho!

Energicky vskočila a zašla do lesa. Domů chtěla jít a pracovat, aby zašly myšlenky v svěžejší terrain skutečnosti, ale zlákal ji měkký chodník travou zarostlý, jenž vedl k borovému mlází, a zat ulala se; nová pryskyřičná vůně ji obchytila a nepustila, až unavena viděla slunko nad hlavou a stínu naměřila jen dva kroky. Pak šla teprve prohřáta a lehka, bylať všecky dumy prosnila a duši za nimi zavřela.

A zase bloudila dny po lesích a polích nenasytna, znovu a stále dychtiva.

Bylo zas krásno vše, tak bezedně krásno.

V.

A přišel podzim. Jak tichým modrým jasem planuly poslední dny zářijové, čisté v posledních vzpomínkách léta, tak rozplynul se podzimek hned z počátku dlouhými lijavci a šedou mlhou, z níž celé dlouhé dny jemně mrholilo. Nebylo lze na dlouho vycházet. Půda nasákla, zbahněla, se stromů stále pršelo i listí i velké krupěje, kmeny a větve zčernaly. Jen hukot zůstal lesům, ač trudnější a hlubší nežli dřív.

Myslivna mrzutá se schoulila a skrčila. Okna oslepla mlhou, dvůr umlknul, holubi čechrali peří pod kolnou, střech nikdy neoživili, a i dvéře jakoby byly zavlhly, zřídka se otevřely.

Na všechny padla mlha.

Konečně přišel obrat. Zůstalo sice pod mrakem, vítr posouval oblohu potrhanou k východu, nepršelo však. Na druhý den se mraky rozbily a trosky jejich válely se v svitu slunečním zkrásnělé a lehké po modru. Vítr vál stále silný a osušoval lesy shora.

Tonča mohla se odvážit do zahrady aspoň na písečné stezky, když ven ještě ne. Jaká byla její zahrada sestaralá! Listí prořídlé klepalo o větve, něco ho opadlo a smutně leželo na vlhkých záhonech. Růže do poslední oprchaly, jen jediné poupě našla zcela nerozvité v husté koruně, bylo ustydlé a schliplé.

Za několik dnů! A třeba slunce vysvitlo, zeleň neblýskla svěžestí vláhy, mdlela. To že je život? Ne, není, hle, stojí tu vše, jak stávalo a — a smutní, pravda — tedy přece? — Stromy trpně se kývaly větrem a šeptaly a občas listy spouštěly. Z lesů šum se přiléval a byl také smutný.

Minuly zase dny, bláta ubylo, a lesy se otevřely. Zašla v ně a užasla, jak také sestaraly, spopelavěly. Když od deštníku se rozhlédla, táhlé hřbety žloutly do hněda, a tu a tam v nich rudé skvrny proskočily, zeleň mizela malými ostrůvky v tom moři barvitém. Slunko zase dštilo zář na jejich hlavy, ale jakoby bylo moci nad nimi pozbylo. Nikde se mu nechvěla vstříc radost a touha po teplých polibcích, vše zahledělo se v sebe jaksi a ztratilo schopnost vnímat vnějšek. A přece nebylo cítit odporu. Jak vzdávaly se rozkoši, tak nyní dávaly si listy rvát a smutným úsměvem je barvily. Je třeba umírat, nuž, spěme, čekejme — šuměly z dálek blíž, a blízké posílaly vzdech ten dál po spadlých listech svých.

»Vy vůle nemáte, zašeptla a hlavu sklonila před jejich velikostí tichou. Žijete? Tož jen cítit umíte; ó vím, že cítíte víc než my, dlouze, dlouze a stále — ale neumíte chtít. Mám vás ráda — ale — Kdybych vám rozuměla vždy!

Táhlý smutek se lil z těch lesů dálkami úsměvných a nádherných. Ji chtělo se však žít, silně žít, právě když umíralo vše a k zmrtvění ji lákalo. Rozběhla se nevědouc kam, nevědouc proč, šla usilovně, jen aby vůli prudkým skutkem ukojila.

Vítr hnal se nad hlavami stromů a splétal jejich větve vytrvale.

Stanula na svahu. Zde bouřil nejprudčeji. Mohutným přívalem lehal na stráň prodíraje se zřídlými korunami až na holý bok, svíjel se a vířil smáčknut svým vlastním trupem a zuřivě hnal se po šikmé ploše k výši, by přehoupnul, volně se rozletěl v dál. Rval svoje tělo tvrdými kmeny a pahýly, prošlehával se vláčnými větvemi bříz hluboko, hluboko, stenal, zaúpěl vždy bolestí, když ostrý úder prudčej prosekl mu líc. Však nelehnul, neklesnul, divoce běsnil do výše a vyvanuv nad táhlý hřbet, vítězně rozlehnul v šířky a v jediném dlouhém dechnutí spěl k modrým horizontům, nářky svoje v lesy spouštěje. Pokrač.

Z BÁSNÍ FRÁNI ŠRÁMKA.

SNAD BYLO TADY NĚCO . . .

Lampa hvízdala, knot plný prachu byl,
já nejhlavnější přeříz' ze svých žil.
Snad poustevničila tu jistá ctnost —
provázek z lýči pro ni dobrý dost.

Snad bylo tady něco pro pár let,
však někdo radil mi to postřílet.
Jde dolů se, když nelze nahoru,
a naposled v umrlčí komoru.

Za plotem shnilým, v ruce jab'ka červivá,
blbnoucí sadař v polednách strašívá . . .
Snad bylo tady něco pro pár let,
však někdo radil mi to postřílet.

PÍSEŇ.

Dvě stě malých cigaretek
na tu bolest prasklo.
Pramen rudý zvolna přetek',
pak to zase splasklo.

Vzteklý vítr cestou přehnal
balladické smetí . . .
štíplo v očích, osud žehnal
směšné síle dětí . . .

Tak nám trochu vlasy vlály
divadelní hrůzou.
Stará vojna . . . Dál jsme táhli
s prostřelenou blusou . . .

BUDU PÍTI Z TOHO KALICHA . . .

Budu píti z toho kalicha,
až přijdou v půlnoci krysy.

Zrzoun pro chuť něco namíchá,
že jsem cos vykřikl kdysi.

Togou si hlavičku zahalím
— děravá chuděrka bude.

Vlčice, matka má, úskalím
pro dítě v noc výti bude . . .

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Velkostatkáře Brauna znal Valentin ze své krátké činnosti politické. Jeho nedávno obnovený šlechtický erb zdál se mu podezřelým. Méně falešnými byly jeho morální, konservativní a klerikální zásady, které však nepřekážely jeho vídeňským orgiím s děvčaty ze chantanů a z baletu. Vyprávěly se o něm různé historie, ale svou omezeností a lakotou, vzbuzující dojem počestnosti a pořádku, odzbrojil každého.

Valentin postřehl těkavý a zvířený pohled bankovního ředitele Kratiny, šedobradého, hubeného, zdvořilého pána, jenž nemluvil skoro nikdy nahlas a nikomu se nepodíval přímo do očí. Jeho rty a ruce se lehce chvěly, a jeho zrak těkavě i plaše bloudící vracel se k obnaženým oblým rukám proti němu sedící dcerušky rytíře Brauna.

»Tajný hříšník a předseda spolku pro ochranu opuštěných dívek,« pokračoval Valentin ve své úvaze, »to znamená totéž jako lidumilnost Kalvodova, gentlemanství Kratochvílovo a mravnost Braunova. A tahle společnost mne pronásledovala, trápila pro můj poměr s . . .«

Zase musil odpuzovat jisté stále vracející se vzpomínky.

»Odbytá kapitola, dohraná scéna, vyrovnaný účet,« namlouval si, »je vyžito vše . . . proč na to myslit . . .« Ale když kladl k ústům číši bordeauxského vína, cítil ostré zavanutí zvláštního parfumu, jakoby se nahnul k hedvábným krajkám Jiřiny. Zamhouřil oči . . .

»Takových mužů je nám třeba! Vlastenecky uvědomělých, poctivých a podnikavých obchodníků! Český národ vede válku o svou existenci a k válce je třeba peněz, peněz, peněz! A proto obchodníci, průmyslníci, tvůrci a podporovatelé blahobytu mají jíti v prvních řadách národa, čehož povznášejícím příkladem je náš Kaplíř!«

Valentina vyburcovaly načechrané fráze přípitku dra. Mařana a přivedly jej zpět z roztoulaných vzpomínek.

Advokát, s vějířovitým krásným plnovousem, se šlechetným nadšením v zarudlé tváři, s efektním gestem zvedal pohár na zdraví novomanželů.

»Výborně! Bravo!« ozývalo se se všech stran, číše zvonily, hudba zajásala tuš.

A pan Kalvoda povstal též a se sousedskou, nelíčenou veselostí pronesl žertovný přípitek.

»Již je nejvyšší čas, abychom zmizeli,« zašeptal Valentin své ženě.

Přisvědčila němě, ač nechápala jeho podrážděnost. Zdálo se jí vše náležitým a příjemným, všichni se bavili dobře, myslila si, netušíc nesmírnou nudu svého muže.

Valentin odpověděl na přípitky suše a zdvořile. Pak se četly telegramy.

»Ještě tohle,« zamručel Valentin, ale více rozmarně nežli pohněvaně. Již se poddal úplně svému osudu.

Mladý muž, jeden z příbuzných, právě s velkým důrazem četl podpisy poslanců, vynikajících osobností. Právě vykřikl jméno: hrabě Jiří Miron.

»Také ten si na mne vzpomněl!« podivil se Valentin.

Pozoroval, že Ludmila je šťastná. Mír uspokojení byl v stálém, tichém jejím úsměvu. Její oči vzhlížely ke všem s něžnou vděčností za to, že jí přáli její štěstí, že jí nepřekáželi. Zdáli se jí všichni tak dobří a milující, jako byla ona sama.

Valentin věděl, jak nesmírný je rozdíl v jeho ironickém a pohrdavém poměru k okolí. Bylo mu nevolno a záviděl skoro své ženě tu měkkou, oddanou její vlídnost a důvěřivost. Potlačil v sobě chuť zlomyslně vtipkovati o hostech, vysmívati se jim, jak rád si ulevoval když jej příliš hnětla hloupost neb sprostota života.

Nemohl ani jí vysloviti, co cítil, musil i před ní hráti komedii jako před všemi, jimž říkal zdvořilosti a tiskl ruce.

Byl zcela osamělý v té společnosti, jejíž byl středem, z níž jakoby všechen zájem a sympatie proudily se k němu. Osamělým byl vždy a všude. Tento dojem jej sledoval v životě vždy od dob bujného mládí. Nejméně samotným se cítil v době, kdy žil v cizím městě, mezi nepřístupnými, tvrdými lidmi a chodil s Ellou do přístaviště dívat se na lodi, plující do moře.

V.

»Konečně sami!«

A Valentin svým úsklebkem ironisujícím po věstný obraz vyjádřil všechnu svou nudu ze svatební společnosti, kterou opustili za největší rozjařenosti.

»Divím se ti . . . jsi velmi vyběravý . . . posuzuješ lidi tak příkře,« pravila Ludmila, shazujíc svůj světlý řasnatý plášť z krajek a hedvábí.

»Oni mi stejně spláceji.«

»Oho, to přeháníš! Jak mluví nadšeně o tobě, o tvém duchu, o tvých schopnostech.«

Valentin si zapálil doutník. Bylo mu teď volně a rozmarně. Posadil se do křesla a pohlížel na bílou lepost své ženy, stojící před ním v pološeru.

Dal se do smíchu:

»A ty jim věříš! Má drahá, jak si ... odpusť ... naivní.«

»Ošklivých věcí jsem slyšela o tobě též dost, to nezapírám . . . Ale přece tvoji přátelé . .«

»Přátelé!« opakoval po ní posměšně.

»Ty jsi hrozný člověk, co pak v nic nevěř...«

»Nevěřím . . .« odtušil lehce.

Po chvilce pravil:

»Ludmilo . . . poslyš, pojď sem . . .«

Přistoupila k němu.

Uchopil ji za ruce a políbil je. A teď zvážněl.

»Věřím v to jediné, co přináší nejvíce zapomínání . .«

»A sice?«

Položil ruku na srdce a zašeptal s komickým pathosem.

»Láska!«

Vjela mu oběma rukama do vlasů.

»To je ničemnost, tropiti si posměch z celého světa . . . Víte, pane, kdo já jsem? Vaše zcela po čestně legitimní žena, a mějte úctu aspoň před touto mou novou hodností.«

»Novou?« smál se jí a stáhl ji k sobě na kolena.

»Pardon, přeřekla jsem se. Dej pozor, pomačkáš mi vlečku.«

Objala jej bílými lokty a přivinula se k němu s celou vonnou hebkostí a pružností svého těla. A v jejím dlouhém políbení hořelo a chvělo se tolik lásky, tiché, odevzdané, důvěřivé lásky . . . Měla oči přivřené a celé se mu poddávala. Tak, zcela tak vyhlížela, když ji poprvé zlíbal před puldruhým rokem. Našel ji připravenou v plesové toilettě k domácí slavnosti jakési. Její muž, již churavý, tehdy byl v Meranu.

Cítil tehdy podobné zmámení, sladkou závrať přílivu nové lásky. Byl uchvácen krásou a novostí toho dobrodružství a jeho kouzlo zastínilo všechny ostatní jeho dojmy.

Ale teď, v té chvíli podvečerní, v den sňatku, kdy spočívala v jeho loktech jako jeho manželka, kdy polibky jejich nebyly vzrušeny svou utajeností, strachem a úzkostí před každým hnutím v okolí, kdy rozkoš hříchu vyvanula náhle z jejich poměru, teď nebyl tak vznícen, opojen . . .

Bylo mu střízlivě, tak prostě střízlivě v duši, když vracel jí něžné polibky a šeptal jí slova konejšivá, mazlivá.

Valentin vyřídil všechny své záležitosti v kanceláři.

Měl krátkou poradu s prokuristou, s ředitelem továrny. Jeho žena zatím srovnala jeho korrespondenci, papíry, dohlédla nad zavazadly, promluvila se správcem domu a se služebnými, a po rychlé, veselé večeři odjížděli nočním vlakem na jih.

Ludmila unavena usínala na poduškách, zahalená zimomřivě.

Valentin stál v chodbě spacího vagonu, kouřil a díval se do tmavé krajiny.

Josef Müldner

NÁLADA ODLIVU.

Z CYKLU SEVERNÍ MOŘE.

Utichlo moře. K středu sama sebe
ustouplo tiše v dálku před zemí.
Zde jeden strom klid večerního nebe
tyčí se chránit svými větvemi.

Ustouplo moře. Jenom jeho řasy,
jež hnaly vlny, zapadly zde v zem.
Jak by si bylo vyrvalo ty vlasy
při útěku na ni pohledem.

Utichlo moře. Litovalo zemi.
Je nevidíme. Leží v dálce kdes.
Zde jeden racek zamáv perutěmi
a mrtvě se pak zvolna dolů snes'.

Průplavem úzkým plachta domů pluje.
Nějaké stíny rozeznávám v ní.
Zbraň, hákovici seeman vyhazuje
a mrtvá těla lesklá, tulení . . .

Glěb Uspenskij:

ÚLOHA.

ZE ŽIVOTA ČINOVNICKÉHO
PŘELOŽIL V. MRŠTÍK.

Činovník Kyskín vrátil se právě ze hřbitova, kde pochoval své dvouleté dítě. Zádumčivě přecházel po temném pokojíčku, nesoucím nepřiměřený název salonu, přemítaje o nejrůznějších věcech —; po chvíli vždy přistoupil k oknu, aby setřel slzu, poněvadž smrt dítěte každou chvíli mu připomínala vůně kadidla, rozestírající se ještě pokojem. Byl-li to temný zimní večer či vůně kadidla, nebo konečně truchlá nálada po pohřebních obřadech, která jej rozčilovala, — Kyskin zamyslil se nad minulostí svého života a tu si vzpomněl na sladký okamžik, kdy poprvé byl povýšen, tu zas na méně sladký okamžik své ženitby a hned zas utěšené tyto chvilky pohasínaly rázem ve vzpomínkách na těžká léta nouze a starosti. Nejvíce duši jeho kormoutila nemožnost, rozmnožiti svou rodinu: nepatrné služné, množství výloh na rodinu, nabývající beztak už velkých rozměrů dokazovaly mu jasně, že další vzrůst rodiny je nemožný, nemá-li nedozírná nuzota ohroziti i jeho i ženu a jeho děti. Všechno to velice ubíjelo Kyskína: byl mlád, miloval ženu i rodinu a hle, nyní byl nucen zříkati se nejutěšenějších a od služebních jeho povinností jediné nezávislých hnutí svého srdce. Takové myšlenky už dávno navštěvovaly jeho mysl; už několik let před tím na křtinách toho nebo onoho ze svých dětí začal se vyslovovat v ten smysl, že to už je poslední! Ale hosté pomžikávali po něm jedním okem a velice o tom pochybovali. Kyskín ujišťoval znovu, zaklínal a zaříkal se zas a zas, ale než se rok minul s rokem, už se zase vlekl, aby vyhledal kmotra a kmotřičku znovu. Dnešní pohřeb a zvlášť důrazné zařeknutí se s jeho strany zaměstnávaly tentokrát Kyskína s neobyčejnou houževnatostí.

»Dost už! Konec! Sláva Bohu, už toho mám dost!« pravil, chodě po saloně a stíraje novou slzu. Křik dětí, hlučících v odlehlé světnici, hádky mezi nimi a ústrky způsobené jim ve škole, kde vykazovaly velice malé úspěchy, tím více utvrzovaly Kyskína v přesvědčení, že tak to dále »jíti nemůže«. Tomu přispívala i smrt jeho dítěte: ať jakkoliv velikou cítil otec lítost, přece když dobře všechno promyslil, viděl v této smrti projev prozřetelnosti Boží: sám Bůh se na něho rozpomněl a povolal robátko k sobě, věda, že mu v budoucnosti hrozí nuzota.

»Ne, dost už toho!« nahlas zvolal Kyskín a snažil se potěšiti sebe tím, že ani už léta mu nedovolují, aby nadále vyhovoval manželským svým povinnostem. »Nyní třeba jen,« pravil k sobě v duchu, »modliti se hodně k Bohu a prositi Jej za přispění, protože chudý činovník opravdu nemá jiné naděje než v Něho«. S tou myšlenkou pochoval dnes svého syna, nelituje ani pohřebních útrat, pevně přesvědčen o tom, že dvanáct rublů, vynaložených jím na tento předmět a činících dvě třetiny měsíčního jeho služného, obrátí pozornost Boží na jeho horlivost — lásku k dětem, pro níž nelituje ničeho. A pak i neposkvrněná duše zesnulého pacholete pomodlí se za něho, Kyskína i za jeho ženu a — — —

»A nějak už to půjde!« usoudil činovník a povzdechnuv si, vyšel do druhé světnice, kde seděla žena.

»Co jsi to tam k sobě mluvil?« pravila k němu žena a usmála se. »Chodí si sám a sám a bručí cosi pod nos«.

»Tak!« odpověděl muž, hladě si bradu.

Úsměv ženy měl na něho divný účinek; [illegible] rostech o domácnost, ve shonu neustálých lopot a nedostatků zřídka kdy se stalo, že by se byl setkal s tímto úsměvem ve tváři své ženy; proto nyní srdce se v něm sevřelo ten úsměv neměl mu nyní působiti radost. Mimo úsměv polekala jej i jiná okolnost: toho večera žena jeho nebyla zrovna nehezka; po nemoci zhubeněla a zkrasněla, všechno bylo na ní čisťounké, úhledné a k dovršení všeho po ramenou rozsypal se jí hustý pramen vlasu, který jí mnohé činovnické ženy záviděly; mimo to, žena Kyskinova byla ještě velice mladá, bylo jí všeho všudy teprv šestadvacet let. Všechno to za jiných okolností a v jiných poměrech života nemohlo by a nemusilo lekat nikoho, ale Kyskin se uleknul! . . .

V strašném sebezapření přemohl se a pravil: »Víš co, Mašo? Já si myslím tolik: jsme spolu spokojeni . . . protože Bůh — —

Zde se Kyskin zabreptal, jal se šátkem otírati nos, ale nemohlo mu ujíti, že žena zmotané jeho řeči porozuměla: začervenala se a rozčesávajíc sobě prameny vlasů, obrátila se k oknu: i ona přemýšlela o tomtéž, o čem přemýšlel muž a přišla k témuž přesvědčení.

»Ano! pokračoval Kyskin: Sláva Bohu! Co ty o tom soudíš?

»Taky to, co ty,« pravila žena.

»Právě! Musíme tedy prositi Boha, aby nám přispěl na pomoc — Něco jiného bude, dostanu-li přídavek! Potom už . . . Ale při nynějších našich břemenech —«

Oba manželé si povzdechli.

»Co dělat? pravil muž. »A pak musíme také trochu přemýšlet o své duši . . .

»Ovšem!« dodala žena.

»Prá-ávě! — — Tož tak! Rozpomenout se musíme i na svou duši — Ne pořád pozemským a vezdejším způsobem žít. Ostatně i v Písmě svatém stojí psáno: ,Pečujtež o duši!' Já proto spávat budu v saloně a ty tu —

»Já tu.«

»A já v saloně.

Žena se odmlčela a pravila pak:

»To bude tak nejlepší!

V odpověď na to muž jen si povzdychnul. Aby nějak přehlušil nepříjemný stav své duše, rozhodnul se zavésti hovor na jiný předmět; otázal se zprvu: »kolik je nyní hodin,« a když zvěděl, že s věznice dávno už odbilo devět hodin, předložil druhou otázku: »není-li na čase něco pojíst? Po té následovala mlčenlivá večeře, přerušovaná nucenými hovory o nejrůznějších věcech, jmenovitě o představených a lidech, sloužících s ním. Hovorům těm nějak se nedařilo: muž i žena přemýšleli o jiném a oba cítili jakousi stísněnost. Kyskin vypil několik kalíšků vodky, ale ani to jej nerozveselilo: naopak, vzdechy jeho byly častější a hlubší a měl-li alkohol jaký účinek, pak to byl ten, že Kyskin [illegible] jeho [illegible] hlasitěji a hlasitěji. Po večeři přišla kuchařka a jala se rozestýlati postel. Ta okolnost vzrušila zas Kyskina silněji než všechny ostatní okolnosti podobného druhu, když viděl, jak kuchařka nadhazuje a natřásá poduškami, zachvěl se při pomyšlení, že už nebude moci rozmlouvati se svou ženou o všech snech a přízracích, které kdy nečekané vzrušily v noci toho nebo onoho z obou manželů a nutily je kdysi, aby spolu o nich uvažovali. mimo to, připadaly mu na mysl i nejnevinnější maličkosti manželského života a rozmnožovaly jeho stísněnost, ale Kyskin přemohl se ještě jednou a pravil kuchařce:

Ty, Akulino, ustel mně v saloně, na divaně . . .

Akulina, přehodivši peřinu pokrývkou, udivené obrátila hlavu k činovníku a pohlédla na něho i na činovnici.

»Ano, pokračoval činovník a v rozpacích sklopil hlavu; ano, Akulino, v saloně . . . Co dělat! . . . Sláva Bohu! . . . Musíme pomýšleti i na svou duši.

Tři ty fráse, pronesené beze vší souvislosti, jen ještě zvýšily zvědavost Akuliny.

»A paní sama?« otázala se v podivení.

»Moje milá! pravil ochmelený činovník. Paní bude spáti zde! Ty ale nic nechápeš!

Tu se Kyskin odmlčel a když se byl zamyslil ve zmotanou spleť své situace, pravil pojednou

Když ti povídám, stel v saloně, o paní se nestarej. Rozumíš?

Akulina umlkla a jala se vykonávati to, co jí bylo přikázáno. Ale i ona si povzdechla.

Konečně lůžko v saloně, na divaně bylo ustláno Ale váhal nějak, jíti tam. Přisednul na truhlu a jaksi zvadle pravil k ženě, obraceje se k ní:

Tož tak, Mašo! . . . Nu nu co je dělat! Patrně, už Bůh sám tak ustanovil, aby všemu byl už jednou konec!

A když žena, rozhodnuvši se náhle, změniti způsob života, pravila k němu velice rozhodným tónem, »je čas už spát!, Kyskin navrhnul jí, aby se políbili a pravil: »Naposled! . . . považ jen! Když jej pak manželka políbila, Kyskin ještě nebyl s to ji opustit; plakal a stíral slzy. Plakala i žena.

»A jdi už, jdi! pravila konečně, stírajíc chvatně slzy.

»Mašo! pravil manžel.

Už je čas! Dvanáctá hodina! . . . Jdi! Už dost!

Konečně se musil Kyskin odebrat na nové své místo. Ale ani tentokrát neodolal a ve dveřích se zastavil.

Co myslíš, pravil, mám dveře zavřít nebo je mám nechat tak — otevřené?

Bylo rozhodnuto, nechat je tak.

Pak bylo zas navrženo: nebylo-li by lépe, postaviti divan ke dveřím, tak aby jim nebylo

smutno a mohli spolu příležitostně vyměnit nějaké to slovo.

Bylo rozhodnuto, přisunouti divan po přání Kyskinovu. Konečně jaks taks přivedeno všechno do pořádku.

Po několik minut zavládlo nejúpornější mlčení. Oba manželé pod vlivem nové pro oba situace nemohli hned usnout; aby navzájem nevzbudili v sobě podezření, že se někomu z nich na novém místě nelíbí, snažili se tvářiti se tak, jakoby spali a mlčeli oba.

Mašo! ostýchavě pravil konečně muž.

Hm?

Spíš?«

Ne . . . nemohu nějak usnout.‹ —

Nové místo!

Taky si myslím . . . Není-li to opravdu tím, že jsme každý na novém místě?

Bažc tím. Spi!

Zase mlčení. Tentokrát potrvalo déle než první, poněvadž Kyskinovi zamihlo se hlavou: A což, přidají-li mně?« A pak dlouho ještě přemýšlel o nejrůznějších věcech, až v ložnici ženy ozval se šepot:

Ivane Abramyči!«

Co, Matuško?

Spíš?«

Ne, nemohu nějak usnout, moje milá . . Povídam si: není-li to tím, že spíme na jiném místě?

To tím, tím to bude. Nejsme na to zvykli!

Musí to být tím, muj milý, že nejsme uvykli.

Kolik je teď hodin?

Hodin? A myslím, že jedna . . .

Tak pozdě už. Je čas spát. Spi! Už je čas.

Ivan Abramyč povzdychnul si a mezi oběma zavládlo ještě delší mlčení než poprvé. Větřil, že i ženu jeho trápí tatáž stísněnost, jakou cítil sám. Hospodine! pravil k sobě v duchu, »to je divné! Co je ze mne teď? . . . Zemřel jsem! Docela jsem zemřel! . . . N . . no! zamihlo se pojednou jeho hlavou a dá-li Bůh a bude mně přidáno? Tu zjevil se před ním obraz, jak to bude vypadat v jeho rodině, až dostane přídavek: v obraze tom viděl především, jak se všichni radují. Venkoncem všichni: od dvouletého dítěte až po kuchařku Akulinu: všichni jsou šťastni, všichni spokojeni . . . A Bůh? pravil pojednou Kyskin.

»Co povídáš?« ozvalo se z ložnice.

»Nic, to já jen tak! Nějak se mi nechce spát!

Spi, spi, převracejíc se, pravila žena.

Na mou věru, pořád cosi jakoby . . . obracejíc se tváří ku zdi, bručel muž. Jsou to blechy, nejsou to blechy, ale pořád cosi jakoby

»Spi! tam blechy není ani jediné!

»Taky si povídám: kde by se tu vzaly blechy? Tak je to něco jiného.«

»Blechy tam nejsou, ale to bude tím, že spíš na novém místě.«

»Patrně. Tak pořád cosi jakoby . . . —«

»Spi!

Žena umlkla a v hlavě Kyskínově vznikla zas otázka: »A Bůh? a hned po té mysl jeho v mžiku přeletěla celou spoustu všemožných nesnází, tísnících rodinný jeho život, krátce před tím tak promyšlených, neodbytných a samozřejmých pro každého. Cosi neúprosně ponoukalo jej k tomu, aby pod žádnou podmínkou nerušil ustáleného obrazu rodinného života a to dodávalo mu neuvěřitelné jakési odhodlanosti, zříci se raději posledního kousku chleba, jenom ne zbaviti se jediné srdeční příchylnosti v celé její plnosti, bez omezení; a tu vznášel se před ním obraz bezútěšného živoření, pakliže se přemůže a bude chtít »pomýšleti i na svou duši« . . . »Hospodine! šeptal, »Mašo! . . .

Mašo, spíš?« pravil pojednou nahlas.

Ale žena neodpovídala.

Spi!« pomyslil si.

A žena zatím dlouho ještě nespala, prudce tisknouc se k podušce, dlouho ještě přemýšlela o tomtéž, o čem přemýšlel i její muž; ale ona hleděla na věci jasněji a byla pevněji rozhodnuta, zahlušiti v sobě každou myšlenku, narážejíc neustále myslí svou na otázku: »A Bůh? Proto ani neodpovídala muži, když ji volal. Tvářic se, jakoby spala, slyšela, jak Ivan Abramyč házel sebou na divaně, vzdychal a šeptal: Hospodine, Hospodine!

»Spíš? ozvalo se opět ze salonu.

Rychle zahrabala se do pokrývky až nad hlavu a neodpovídala. Rozevřevši pod pokrývkou oči dokořán, snažila se úporně nemysliti na nic. Jak by byla bývala ráda, kdyby jí hlava byla zkamenčla! Dlouho potrval napjatý tento stav, konečně začaly se jí oči klížit, sen jí už začal udolávat, tu pojednou . . .

Kdo je to?« v leknutí vzkřikla žena.

»Tam fouká oknem . . . celá záda už mám prostydlá . . . prozáb' jsem! bučel Ivan Abramyč, drže v rukou podušku . . .

* * *

Po několika měsících seděl Ivan Abramyč u večeře a přemýšlel — koho by měl požádat za kmotry. Fysiognomie jeho i ženy byly zničeny, srdce rozryta: divan dávno už zase stál na starém místě a přidáno jim dosud nebylo . . .

Po večeři Ivan Abramyč si povzdychnul a pravil:

A teď, Mašo, už opravdu musíme pomýšlet na to, co a jak! Dost už! Co myslíš?«

Žena mlčela.

FEUILLETON.

X. VÝSTAVA SPOLKU VÝTVAR. UMĚLCŮ »MANES«.

Současné chorvatské umění.

Již 13. t. m. skončí se výstava, kterou podnikl »Manes« péčí a uspořádáním »Družstva umjetnosti« v Záhřebe v pavillonu pod Kinského zahradou. Návštěva nebyla dosud právě hojná — a to je stálá smutná známka našich poměrů. Jděte tam dopoledne nebo odpoledne — nenaleznete nikoho; nejvýš dvě tři osoby z kruhů uměleckých nebo literárních. To je skutečná netečnost na straně našeho obecenstva, které takovým způsobem vítá veliké snahy »Manesa«. Ať již nepodají vystavená díla něco dokonale vyspělého, ať to umění nemá všude dosti samostatnosti, přece nalezneme v něm mnohé, co je zajímavé i originelní. Výstava byla omezena na významnější práce, a tak přece jen podá obraz současného výtvarného umění chorvatského. Nechci popírati, že je tu patrný vliv francouzských umělců — tu však musí se uvážiti poměry, jaké ve vlasti vystavujících panují.

Ideová oblast vystavených děl je rozsáhlá a pestrá: od paysagí k marinám, od portretu k figurálním komposicím historickým a alegorickým, od genru k výtvorům symbolickým a tak dále. Nejznámnější, zvláště v poslední době u nás, je Vlaho Bukovac, který tu vystavuje několik pěkných portretů, na kterých je patrna snaha po věrnosti, pečlivé technice i výraznosti tváře. Jeho »Noční fantasie« nebo diptych »Ikarus«, s tou nehybností a zdánlivou strnulostí, nejsou tak šťastné práce. Také v triptychu »Dante v očistci, ráji a pekle« podařil se mu nejlépe »Ráj«, kdežto v »Pekle«, kde naráží na temnoty, nemá tolik úspěchu ani v pochopení a základních proporcích námětu, ani v jejich provedení. Je zřejmě člověkem kultury, miluje určitost barev a světel i jejich hranic, vážný klid a slavnostně nehybné a imposantní ovzduší.

Bela šl. Csikoš-Sessia, bývalý důstojník, upozorní na se v prostředním sále velkými plátny skoro křičících barev. A v několika pracích je tu zároveň celý jeho vývoj, ve kterém pozorujete, že Csikoš studoval pečlivě světlo, jeho druhy a vliv světelných effektů na barvy. Vede ho to k hledání plodnějších námětů: vycítíte celý ten postup od průměrného historického obrazu »Odysseus« přes »Antonia« k novějším pracím. »Dante před očistcem« a »Walpurgina noc« jsou při vší historičnosti svého námětu spíše výtvory fantasie, které jeví prudkou snahu po světle a barvách: ohromné zářivé kruhy světla na legendárně bílých a strnulých postavách andělů, ostrá červeň Danteova šatu, nebo provokující modř a červeň sousedního obrazu jsou skoro přepjaté barvy ve fantastické koncepci obrazu. Tím vysvětlíme si také, že snaha Csikošova směřuje až k symbolismu, kterým neztrácí svoji živost, ač jest po této stránce umírněný, jak to dokazují symbolické práce »Palas Athene a Psyche« a nejnovější »Innocentia«.

Jako u Csikoše, tak i u jiných hlavním, nebo aspoň podstatným momentem modernosti je barva; takovým jeví se i Ivan Tišov a Robert Auer. Prvý dokazuje to obrazem »Mezi broskvemi« a ještě cennější a zajímavou »Turkyní«; vystihl ji v celém položení jejího těla, ve tvaru nohou, zakřivených od východního způsobu sezení, ve všech barvách na ní samé i na jejím oděvu; její obličej je rozpálený a spící tvář jakoby vyzařovala ze svoji růžové červeně tu únavu a orientálskou zemdlenost po rozkoši.

V krajinářství je hojně zastoupeno moře. Slušné práce má Klement Crnčič, chápe moře i jeho odstíny, zvláště na obraze »Vjezd do zálivu«; má také pěkné partie krajin bez moře a několik leptů. Uvedenou práci považuji skoro za nejlepší vystižení moře v celé výstavě. Mladý, sotva dvacetiletý Krizman má také dosti šťastné pochopení moře, velice jasné a klidné »V přístavu«. Miluje formy poměrně dosti ostré, má jižní smysl barev, jak o moři, tak i při bílých skalách nebo na »O[illegible]ach«. Jeho práce pocházejí vesměs z Dalmacie a vliv moře i klimatu tamnějšího je na nich patrný. Mezi ostatními má také Kovačević pěkné, ač nikoli nové, koncipovaný »Večer« s příslušným stupňováním tlumených barev.

V akvarellech vedle Tišova zajímá Slava Raškajova, jejíž krajinářské práce s převahou přírody a zeleně a s neobvykle sešeřelými, skoro mrtvými barvami vyznačují se primitivní a zručnou technikou, která teprve z blízka je zpozorovatelna. Ve skulptuře je ovšem méně zajímavosti, ani podléhá dosti jiným vlivům, zvláště Rodinovu. Frangeš má výrazný mramor »Sv. Dominik«, jeho »Sv. Jakub« a »Sv. Ludvík« ztrácejí nevhodností materiálu na ceně. Mezi slušné objekty možno počítati Valdekův bronz »Portret hr. Khuen-Hedervaryové«, téhož reliefní podobiznu biskupa Strossmajera a Meštrovičovu bustu poslance Bianchiniho, která má mohutné a precisní tvary a také mnoho výraznosti — umělec zidealisoval v ní jaksi postavu politika.

Všeobecnými znaky tohoto umění jsou tedy: hledání silných barev, které lze přičítati klimatu a pak styku s latinským (ať již francouzským či italským) uměním; potom jest to nehybnost, ať již bezděčná, temperamentem raçy podmíněná nebo zúmyslna hledaná, jak vidíme u Bukovce nebo Csikoše.

Vystavených čísel je 110 — mezi nimi jistě najdou někteří čísla uspokojující. Umění to, tak jak je na postupu, se svými přirozenými i dobou vyvolanými snahami, umění vyvíjející se, které nese stopy půdy, ve které se zrodilo, i doby, ve které se vyvíjí — to zasluhuje přece trochu zájmu.

R.

NOVÉ DRAMA HAUPTMANNOVO.

(Dopis z Berlína.)

Asi dvacet divadel všemožných druhů pomáhá denně přirůstati kladným i záporným hodnotám berlínského repertoiru; nebylo by tedy obtížno udržovati na několika vážných jevištích vedle slavných produktů světových vše dobré a života schopné, čím se německá dramatická literatura může pochlubiti. Její věk není totiž dlouhý: u kolébky její stojí Lessing, jehož Miss Sara Sampson je první moderní drama německé. A přece toho cíle je dnešní repertoir berlínský dalek; prakse počítá — docela finančně — s poměry velkého města. Není nic pohodlnějšího, ale talentům záhubnějšího, než nastudovati jednu věc a hráti ji tak dlouho, až se vystřídá celé divadelní publikum, až herci projdou dlouhou peripetii od umění přes virtuositu k mechanismu, a až ubohé drama vyčerpáno je do nemožnosti a nezbývá, než je odhoditi jako věc, která vyplnivši svou povinnost, ztratila zároveň svůj raison d'être.

Saisona premiér je tu. Přišel pan Sudermann a poklonil se před vkusem publika svým »Sturmgeselle Sokrates« a — pohořel; z Francie přijel pochváliti německý vkus p. Octave Mirbeau a — zase odejel; a premiéry hromadí se víc a více, až se do víru dostal i Gerhart Hauptmann a téhož skoro dne (jak významná to konstellace!) i jemný básník Hugo von Hofmannsthal. Dramata jejich stojí teď v ohnisku všeho interessu.

Hauptmannova »Rose Bernd« je denním hostem v Deutsches Theater. Je to divadlo, velikostí připomínající asi Švandovo na Smíchově, prosté, starosvětsky vymóděné modrými tapetami; se stropu dívá se na publikum podobizna Ifflandova, jíž růžemi věnčí dojemný andělíček. A tam se narodila Hauptmannova sláva a tam má svůj pevný stánek.

Obsah »Rose Bernd« je jednoduchý; je to nová variace na staré thema, tragedie dívky, jež se stane matkou a vražednicí svého dítěte. Rose Bernd, mladá, bujná venkovská kráska, má před svatbou s postonávajícím, pobožným knihařem Augustem. Její bujná krev a mužná síla statného Flamma, jehož žena nemocí ustavičně upoutána je k lenošce, svedou ji k hříchu.

V osud její násilím zasáhne třetí muž, Streckmann; využije pro sebe jejího tajemství, rozhlásí pak hanbu její

světu a konečně dožene ji k zločinu, když nevinnost její poprvé má zaplakati na kolébce. — Drama je rozděleno v pět aktů, z nichž každý je skvostně inscenovaným obrazem ze slezského venkova; každý má množství charakteristických drobností, jimiž zkušený praktik pomáhá si k úspěchu a z jednotlivých úloh činí kabinetní kousky hereckému umění velmi vítané.

Vnucuje se téměř srovnání s prvním sociálním dramatem Hauptmannovým, »Vor dem Sonnenaufgang«. Ale »Rose Bernd« zdá se mi býti jaksi pohodlněji komponována; kdežto v dramatě starším vyrůstá děj z povahových disposicí jednajících osob, je zde tragika vlastně jen situační. Kdežto tam charaktery hned z počátku hotové drama prožívají, zde vlastně teprve tíhou poměrů jsou vytvářeny; také rozdělení světla a stínu je příliš macešské: proti zlému Streckmannovi stojí hodný August, jenž ve svém křesťanství je tak pevný, že odpouští Rose skoro dříve, než pozná celý rozsah viny. A nade všemi stojí typický, moudrostí oplývající a v bibli citající stařec, dívčin otec, jenž je ostatním povahám účinným a dramatické literatuře dobře již vyzkoušeným pendantem. Tak je vlastně děj Hauptmannova dramatu ojedinělý případ vytržený ze souvislosti všeho dění, a tragika jeho čistě náhodna, stihající charaktery zcela normální a zdravé.

Bude-li míti drama dlouhý život, bude za to děkovati více než autorovi svým představitelům, zejména Else Lehmannové a Paole Conradové, v nichž má Hauptmann síly pro své umění neocenitelné.

Lad. Schlücksbier.

DIVADLO.

Cyklus české činohry II.

Jestliže pro prvou třetinu cyklu za počátky dramatické produkce české velmi případně voleni byli Macháček, Klicpera a Tyl, našla doba prozatímního divadla nejspíše charakteristického vyjádření J. J. Kolárem, Em. Bozděchem a F. V. Jeřábkem. Mají-li již tři jména vyznačiti tuto dobu a specielně ono období v rozvoji našeho divadelnictví, jemuž byl literární romantismus ve hlavních aspoň momentech vyznáním umělecké víry, tož nemohlo býti voleno jinak. Arci spíše již byla by snad jiná volba bývala vhodnější tam, kde šlo o jednotlivé dramatické práce. Pokud se týče Bozděcha alespoň najisto; tu již předem vytčená doba prozatímného divadla volala po hře jiné, než bylo nehotové drama autorovy pozůstalosti. Ale při znovuoživení ne jednoho, ale celé řady kusů, v době poměrně krátké, rozhodovaly patrně a neodčinitelně asi i jiné ještě, vnitřní ohledy, a tu je prozatím rozhodna právě jen ona representace doby autory, než také užší ještě dokonalost cyklu jakostí jednotlivých jejich zvolených her.

Ostatně z J. J. Kolára vybrán byl velmi prospěšně »Pražský žid«, přese všechnu svoji historickou svévolnost a až skorem divokou romantiku v ději, která si místy zdá přímo výsměch tropiti z věci i z obecenstva, rys ostatně v profilu Kolárově velmi podstatný. Ovšem, o to dnes neběželo, a uvedení »Pražského žida«, druhdy velmi oblíbené a v literární tvorbě Kolárově význačné hry, v nové úhledné a životné úpravě a s prospěšnými škrtkami znovu na jeviště bylo dobrým činem, a vykoná i v pravidelném repertoiru jistě své poslání, při nejmenším snad takové, jako svého času znovu nastudovaná »Žižkova smrt«. Tím spíše, že bylo provedení hry na jevišti celkem zdařilé, a jmenovitě pan Vávra v katu Mydláři přinesl výkon dokonalý, založením hluboce lidský a hereckým ztělesněním pevný, zcelený a pronikavý. I postavě šlechetného rabbi Falu Eliaba dostalo se v panu Radovi velmi dobrého interpreta, který dovedl ji příznivě odlišiti od podobných svých dobráckých starců. Příbika Jeníška zajímavě založil si pan Mušek, ale nedodržel; první jednání slibovalo mnohem více. Pana Wiesnera přes pěkný výkon v roli oddaného židovského výrostka nutno výstražně upozorniti na stereotypnost jednotlivých gest, hrozících manýrou. Představení bylo panem Kvapilem tak dalece připraveno, že nelze stanoviti, co je přičísti jemu k zásluze, nebo kterým z některých nedopatření snad přitížiti režiséru premiéry panu Sedláčkovi.

Za to Bozděchova veselohra, očividně pro jeviště ještě neupravený »Jenerál bez vojska«, zanechala výsledný dojem jen mdlý. Jednak dílo samo, nechť jsou na něm i tak již znatelny všecky vynikající přednosti Bozděchova tvoření, nepůsobí hotově právě oněmi nedokreslenostmi a jistou spěšností celku, a pak také provedení nedovedlo učiniti hru plastičtější. Ani jedna ze tří žen o mladého Bonaparta intrikujících nebyla herecky dost zřetelně a své povaze a všemu naturelu dost vhodně vystínována. Nikde nebylo tvořeno nad průměrem. A to stejně platí i o panu Steinsbergovi a panu Želenském, jehož Bonaparte byl sice velmi pečlivý, ač poněkud sestárlý v masce, ale původní nedokreslenost té postavy nebyla herecky překonána. Jediný pan Mošna episodkou vojenského sluhy Aristida Pocharda zajiskřil ve hře životem. Režie páně Sedláčkova, snad i snaživá, nedovedla se přece vyhnouti sledům jakési plochosti z dob, které jsou v tomto směru, bohudíky, již překonány.

I třetí autor v tomto oddílu cyklu má svoje nepopíratelně důvodné zastoupení, jedná-li se o jakýs takýs přehled po nejvytčenějších bodech divadelní naší minulosti. F. V. Jeřábek, byť nebyl svými divadelními pracemi přežil svoji dobu, znamenal v ní svojí tvorbou svérázný odstín v romanticky nadýchaném sestrojování produkce, na jeviště prozatímního divadla určené. Osoby jeho divadelních her, třebas byly vznikem svým bližší ruce dovedného modeleura než tvůrčímu smyslu o život opřeného dramatika, nesou přece povětšině na scénu svit jakýchsi ideových hnutí, ukazují v jakémsi hlubším snažení k cílům všeobecně zušlechťujícím, byť i leckdy dost nezřetelným. Také »Syn člověka« má v dramatické konstrukci své náběhy velmi pozoruhodné po obojí stránce, myšlenkově i divadelně, konflikty až ku podivu dramaticky cítěné, a že ve svém celku nevzbudí živější zájem, je právě následkem toho vnitřního chladu práce, jež nikdy nedá zapomenouti umělého svého zhotovení. Při provedení hry působilo tu neprospěšně tentokráte ovšem skorem až ochotnické vypravení, a to jak herecky, tak zejména se strany režie. Na detailní odůvodnění tohoto nepříznivého dojmu nezbývá mi místa, ale cítilo se to tak všeobecně, že není toho tentokráte ani třeba. Snad jen pan Vávra hleděl seživotněti a umělecky prohřáti roli Jaromíra Rodovského. Jinak bylo vše pod průměrem — a to je dnes přece již neobvyklo. Pan Seifert byl ovšem nad svým okolím o hodně stop výše, ač nesrovnal tentokráte dost žádoucně postavu Abrahama Benjudy, autorem samým již rozviklanou. — s —

Z NOVÉ FRANCOUZSKÉ POESIE.

Fridolin Werm: Poèmes sans art. Nakl. Schleicher Frères. Paříž, 1903.

Zajímavá kniha! Zajímavá tím spíše, poněvadž vyšla v Paříži, kde — o tom není již pochybnosti — poesie, která by měla v sobě skutečně lyrický rozmach, mizí čím dál, tím víc, nezmizela li již docela. Ale probíráte-li se stránkami tohoto dílka, jak je tu vše plno kvasícího života, jak stil je pestrý, barvitý, překypující metaforami, jež, třeba že by nevyhovovaly často »bonsensu«, mají přes to neobyčejnou výstižnou sílu. A jaké pohrdání, úplně nefrancouzské pohrdání, formou. V těchto několika dlouhodechých básních hraje si jí autor podle svého rozmaru, přeskakuje z alexandrinu v osmistopý verš, stejně jako nechává kráčet Radost vedle Smutku, Spleen vedle Opojení. A při tom, třeba že kniha hýří takřka ideami, jaký je v tom chaos, jak čistě nefrancouzský nedostatek systému, tak že se mimoděk tážete, jak je možno, aby v staré kulturní zemi vyrostl duch se sensibilitou tak svěží a neotřenou, a zase jak je možno, aby debutant (neboť jméno Fridolin Werm je úplně neznámo i těm,

kteří se nejvíce interessují o francouzskou poesii měl takovou myšlenkovou hloubku.

Je tu třeba několika slov na vysvětlenou: Fridolin Werm není ani debutant ani Francouz. Svým pravým jménem Mariassy, rodem Maďar, žije ve Francii již od maličkosti a věkem patří do okruhu generace, kterou vedl Catulle Mendès. Je to tedy již starý mistr, jenž teď přikročuje k novému vydání svých básní, které před lety zapadly v nepochopitelné zapomenutí.

A přece jaké kouzlo je v těchto verších. Kouzlo snad větší pro nás než pro Francouze, kouzlo nám bližší jak svojí formou tak i svým dosahem. Ovšem cítíte tu, že mnoho, snad příliš mnoho cizích vlivů mělo vliv na vytváření se této neujasněné individuality. Tak z jedné stránky ozve se vám Jules Laforgue, ale zbyronisovaný, z druhé rozkošný vtipkář XVII. století, Mathurin Régnier ale takový, že se zdá, jako by byl četl Heinea. Než konečně to odpustíte rádi. Přehlédnete také vliv Shakespearea a Alfreda de Vigny. (Ostatně není již to krásným znamením, že básník zvolil si za mistry ty, v jichž duších hárał plamen genia?) Je tolik věcí v této sbírce, které mají svůj prudký a osobitý vzlet.

Všimněme si jí blíže. Vstupní báseň má název »Alfa« a epigraf ze Shakespearea: »Třeba že je to šílenství, je v tom přece jen methoda« dává tušiti základní naladění nejen »Alfy«, ale i celého díla. Abych poskytl čtenáři možnost poznati stil Wermův, překládám těchto několik veršů: »Co je naděje? — Řada fata-morgan: prameny, palmy a úsměvné háje; je to duha bouřlivého zimního dne, který promočí až do kostí chodce, jenž mu důvěřoval. Je to také modravý závoj, jenž zakrývá vychytrale nějaký neznámý předmět, a když se ruka odváží po něm hmátnouti, zabodne se jí do prstu trn. Nebo, líbí-li se vám to tak líp, je to lehoučký vánek ubíhající za ranních červánků z východu, jenž vypíjí drahokam třpytící se na stvolu trávy a bůh ví kam odnáší svoji vzdušnou kořist.«

A tak to jde nepřetržitě, v jediném přívalu metafor, verši sálajícími vervou, překypujícími lyrismem. Není záchvěvu srdce, pro nějž by p. Werm neměl ne jeden, ale hned deset obrazů, jeden druhého přiléhavější, které jdou za sebou jako vlny rozpěněného moře. A jako obrazy míhají se u něho v celých seriích, tak i myšlenky. Neuspokojuje se — jak je běžná manýra francouzské poesie — sestilisovat kolem jisté ideje řadu veršů, které nemají jiného účelu, než aby právě tato vynikla co nejzřetelněji a v nejčetnějších variacích; ne; vrhá kolem sebe nápady, myšlenky, city plnýma rukama jako marnotratník, nestaraje již o ně po tom okamžiku, kdy byly vymrštěny z jeho dlaní. Příznačným pro tento způsob tvorby je oddíl »Sur l'herbe«. Básník sedí na trávníku za letního odpoledne a pojednou je to nepřetržitá řada filosofických námětů, apostrof, theorií, výsměchů a karikatur, verše, jakoby vytržené z nějaké poetické, úchvatně psané historie literatury, které jsou sledovány pojednáním o francouzské prosodii. Zkrátka chaos, ale nekonečně zajímavý a, co je hlavního, v němž ani jediná strofa není napsána pérem, které by se spokojilo prostředností a plochostí.

Tato poesie řítí se v prudkém tempu ku předu, vášnivá, lichotná, prostá, dovedouc proklínat i modlit se se stejným zanícením. Poesie exotická, dravá, plná života, o níž v klassicizující tendenci dnešního francouzského básnictví nevíte, je-li posledním echem generace odcházející nebo prvním výkřikem té, která má teprve přijít.

O. Theer.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Charles Normand: Paris. Aux bureaux de l'Ami des Monuments.

Nemáme u nás dosud žádného většího díla, které by obšírně a vědecky podávalo obraz architektonických a uměleckých znamenitostí Prahy. A nutnost takové knihy jest na biledni. Skoro závist jsem pociťoval probíraje se v objemném, pět set stránek čítajícím svazku p. Normandově. Jeho tvůrce, p. Charles Normand, architekt, tajemník a zakladatel společnosti La Société des Amis des Monuments a ředitel stejnojmenné revue jest znám svými pracemi v oboru archeologie a uměleckých památek, platí za znalce antiky, proslul také svými pracemi při restaurování starých památek řeckého umění. Tomuto oboru, který jest zároveň jeho zaměstnáním, věnoval se p. Normand se vší láskou a neúmornou pílí. Ovocem jeho práce jsou mohutné vědecké knihy, nádherně vypravené, jako La Troie d'Homère, výsledek archeologických výzkumů v antickém umění, nebo studium francouzských a jiných znamenitostí novověké architektury (Hôtel de Cluny). Až do Moskvy si zajel a popsal ji ve veliké, nádherné publikaci. Za takových okolností nelze se diviti dokonalosti přítomného svazku, věnovaného popisu Paříže. Že celé dílo bude ohromné, o tom svědčí okolnost, že tato kniha jest teprve prvním oddílem, který pojednává skoro výhradně o vnitřním městě. Se vzácnou pílí shrnul p. autor všechen materiál, nevynechávaje ani jediné ulice kde by se nacházela nějaká umělecká památka; doprovodil svoje výklady také statěmi z občanských dějin, aby učinil je zajímavějšími, theoretickými a vědeckými výklady o umělecké ceně jednotlivých objektů a spoustou illustrací a plánů. Upozorňuje na každý zajímavý detail, na každou výraznou hlavici sloupu nebo na zvláštnost půdorysu. Jeho dílo bude nezbytno tomu, kdo bude chtít seznati památky a staré umělecké výtvory Paříže. Laik bude jím upozorněn na věci, kterým by jinak nepřikládal významu; odborníci dozvědí se zde o spoustě skrytých uměleckých objektů, zapadlých třeba někde v postranních ulicích, o starých památkách, které kolem kráčejícím jsou naprosto neznámy a které vítány budou přátelům archeologie a umění. A ještě jednu výhodu má taková dokonalá, vědecká a podrobná kniha; zvláště dnes, kdy moderní ruch průmyslový a obchodní jednu za druhou odstraňuje staré památky. Až zmizí takový umělecký monument, zůstane aspoň kniha, která zachová jeho podobu a poměr k období, ve kterém povstalo. A ponechám-li všechny další, dosud nevyřčené důvody stranou: není-li potřeba takového díla u nás? Musí-li vskutku býti pravdou, že nedovedeme ani dost oceniti ty vzácné doklady uměleckého života zapadlých epoch? Kdyby mohl přijíti p. Normand, který ostatně chová veliký zájem a sympatii pro náš život a naše umění — pak nalezl by tu vděčné pole a my dočkali bychom se toho, čím jsme si již dávno povinni. Umělecká a přesně vědecká publikace o pražských památkách je sice velkou prací; ale což nevzbuzuje látku a nevybízí ku zpracování ten vzácný materiál, který tu máme? R.

LITERATURA.

Alfred de Musset: Novelly a povídky II. Světová knihovna sv. 349.—351. Praha 1903. Nakl. J. Otty.

Tři povídky Mussetovy přeložené v přítomném svazku jsou s předchozími (jež vyšly rovněž ve Světové knihovně sv. 24.) pěkným dodatkem ku Zpovědi dítěte svého věku. Světová knihovna podala těmito třemi svazky slušnou ukázku Musseta jako prosateura. Prvé dvě z povídek druhého oddílu přiléhají více ku tvorbě básníkově, o třetí pojednáme proto doleji. Něco rozplakaného zní tu, tentýž živel, který v poesii Mussetově svědčí o tom, že láska a pláč jsou mu nerozlučitelnými pojmy. V povídce Fréderic a Bernetta čteme dlouhou historii lásky, která bojuje s nutností reality a nemůže se odhodlati k tomu, aby sama způsobila svůj konec. Připomíná tím zdlouhavým processem Constantova Adolfa, s tím rozdílem, že v Adolfovi je soucit, který bytí lásky prodlužuje, určitě vyslovený a silněji působící, kdežto Musset je v tomto ohledu nejasný. Také konec této povídky shoduje se s koncem Adolfa; Fréderic dozvídaje se o smrti Bernerettině, pociťuje zoufalství a poznává teprve, jak ji miloval. A nahlédneme-li do básní Mussetových, nalezneme tam totéž ve verši:

». . . en te perdant je sens que je t'aimais.«

*

Nikdo snad nemá k svojí tvorbě zapotřebí tolik lásky, jako Musset; není mu jen podmínkou, ale cílem a trestí, na ní činí vše závislým. A slza působí mu rozkoš — aniž bych uváděl parallelní doklad z jeho veršů, cituji pouze místo z povídky Emmelina, kde sestra hrdiny, Sarah, přemlouvá Gilberta, aby odejel a zachránil tak klid a manželské štěstí její sestry. »Mluvila o utrpení své sestry a vyprávěla, co z něho byla viděla. Za jejího vypravování sklonil Gilbert hlavu; když ji pozdvihl, slza stékala mu po tváři. Sarah se pojednou začala chvět, a její krásné modré oči se zakalily. »Milujete ji více, než jsem myslila . . .« Takových míst nalezlo by se v autorových prosách více — krátce, Mussetovy novelly jsou obsahově tímtéž úzkým, ale jeho vlastním obzorem, jakým jsou jeho básně.

Pieça Syn Tizianův nemá těch slzí, nemá ani to obvyklé rozplakané zladění, vymyká se z rámce vytčeného. Její děj nepadá ani tak na váhu, jako její historický ráz. Pokud mu to schopnosti dovolovaly, nahodil básník lehce a živými barvami obraz benátského života ze šestnáctého století. Beatrice Donato, nejkrásnější a nejurozenější žena benátské republiky, zamiluje se do mladého hýřila, syna po králi malířů, Tizianovi, a snaží se pomocí své lásky pohnouti a nadchnouti jej k tomu, aby opět uchopil se štětce, který zanedbával a tak aby byl důstojným nástupcem svého otce. Tím je illustrován Mussetův poměr k ženě, jakožto inspirační síle v umění; snad myslil básník, píše tuto novellu, na svoje styky s pověstnou Rachelkou, které zvěčnil veršem:

Mon génie était dans ta gloire,
mon courage dans tes yeux.

Ale ne této okolnosti připisoval bych v Synu Tizianově velkou váhu, jako spíše onomu dosti lahodnému historismu, těm stlumeným barvám Benátek z dob Renaissance.

Musset jeví se tu tedy právě týmže způsobem sentimentálním jako ve svých básních. Je typickým básníkem romantismu, stilově i obsahově má na sobě známky zemdlelosti a rozvláčnosti, které věrně vystihují dějiny Restaurace, kam tvorba jeho časově spadá. Překlad jest — až na některá místa — celkem ucházející. Nesouhlasím s ponecháváním veršů v originále, zvláště v třetí povídce, kde nemile působí francouzský verš v italském ovzduší, které český překlad dosti dobře zachytil. Syn Tizianův píše zde francouzský verš — kdežto z originálu a d'e »pravděpodobnosti« dá se vytušit, že psal vlašsky.

Jean Rovalski.

Josef Kuffner: Slovanské svity. Volné listy z kroniky rozvoje, psal β. V Praze 1903, nákladem Ottovým.

V prvním oddíle své knihy, nadepsaném »Vlny ideje«, promlouvá pan Kuffner v řadě feuilletonních causerií o celé řadě theoretických námětů z myšlenkového světa kulturního, politického, společenského, tak jak je prakse životní přivedla na přetřes, jak události dne učinily je akutními, anebo prostě zájem o ně poněkud více přiblížily, aby zatlačily na chvíli zájmy včerejší a zítra daly se vystřídati zase novými. Způsob, jakým pan Kuffner svoje causerie navazuje a rozpřádá, je známý. Jeho stilistická forma je vytříbená, pružná, elegantní. Většinou ovšem jde jen na povrchu, lehce se dotýkajíc svých themat a problémů, zlehka přeskakujíc a odbočujíc, jako pravý společenský causeur.

V oddílech dalších hlásí se a vracejí jednotlivé náměty, vzbuzované a vyvolávané týmž tlumem idejí, jež pronikají všemi společenskými i politickými úvahami páně Kuffnerovými. A z celé knihy velmi jasně a výrazně vystává její idea základní, velmi zřetelně odlikuje se profil »Slovanských svitů«. Pan Kuffner před lety už hlásal a vždycky obratně zastával tvrzení, že celá naše politika není než otázkou národnostní. Tady přikročil k věci poněkud blíže — k otázce taktiky, postupu. Chceme-li se politicky uplatniti, záleží na tom, jakým postupem, kterou cestou. Tou je mu jedině a bezpečně otázka politiky slovanské. Podmínkou politického uplatnění jest nám dosažení plné rovnoprávnosti — o tom není sporu. Ale v tomto zápase za rovnoprávnost a rovnocennost národní — tvrdí pan Kuffner — obraceli jsme se dosud na nepravou adresu, a proto se už půl věku dovoláváme marně svého práva. »Věc naší rovnoprávnosti není otázka českoněmecká, nýbrž otázka slovanská!«

Filosofovi a politikovi bychom právem namítli leckteré jednostrannosti, úchylky, zkrátka poněkud úzké a povrchní pojímání problémů příliš širokých, příliš komplikovaných a neujasněných. Zajímavost a jakousi životní přístupnost jeho vývodů bychom musili klásti teprv na druhé místo. Avšak společenskému causeuru rádi kvitujeme tyto vlastnosti na místě prvním a hlavním, tím spíše, že jeho duchaplné feuilletony ani nechtějí býti nějakým podkladem k reální politice. I tak přinášejí mnoho přesvědčivých argumentů a vybízejí leckde k hlubší úvaze.

V. Červinka.

Jaroslav Kvapil: Andante. (Praha. Hejda a Tuček. 1904.) Kniha poledne. Prvních jeho okamžiků, kdy tu a tam do stišeného vlnění krajiny ozývají se první údery poledního vyzvánění. Kniha prvních barev zrání, které na stesknělých zbytcích dokvetlého jara věstí v červenavém nádechu šťávu i jádro výsledků květnového pelu i vůní. Kniha smutku z mizících fantómů a illusí, z mladosti zvolna odcházející i s cítěním a touhami vlastního rána, z pochopení srdcí, z bolestných odchodů a z bolestnějších návratů; kniha vítězství ve velikém vzepjetí duše, v pyšné kráse osamění a ve zhuštění i zpodstatnění vlastní bytosti při slavném vědomí vzdáleností cílů. Jaroslav Kvapil touto novou sbírkou veršů dal literatuře jednu z nejlepších svých knih vůbec. Všecko svoje cítění, stesk i zápasení, bolesti i vítězství, každé zachvění nitra, vyžije si do harmonických akkordů, které mu rhytmicky zvlní všecko poëtické vyslovení se básníka. Ale při vší té veršové harmonii, Kvapilovi tak vlastní jako proudění krve v žilách, cosi jiného přece jen při této knize veršů napadá nejvíce: jak básník často vrací se sám k hovorům s vlastní duší, jaké bolestné dějí se v něm přerody a očištění, jak ze hluboka sama sebe vyrůstá ven ze sebe a nad sebe. A do každého zadívání se do okolí, a do každé meditace o něm i o věcech dne i života zní již jakoby z hluboka ty zvony nadešlého poledne. A krásné, horké slunce jeho rozhořuje se nad mlhami rána, které ovlhlý kraj duše vstřebal každým květem i každým listem: sladkost svému červnovému dozrávání. To je výsledný dojem poëtické knihy Kvapilovy. Kdybych měl jmenovitě vzpomenouti básní, které mne nejvíce zaujaly, byly by to především Hlubiny duše, Doloroso, Naladění, Mrtvému dědu, Ave anima pia!, Hovor s duší, Půlnoční, Pavouček, Kout duše, Červenec a vítězná Fuga. Ale kniha působí poëtickým zladěním celého svého obsahu, rozpory duše v něm a jejich vyrovnáním, stišením a usmířením. Je to kniha krisí, ve svém delikátním cítění hluboce pravdivá a umělecká svrchovaně.

D.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. PROSINCE 1903. ČÍSLO 8.

K. Jonáš:

KDYŽ JEDENACTÁ ODBILA.

Paní Žolická chtěla všechno své matce jasně a krátce vyložit. Zdálo se jí to tak snadné a jednoduché, ovšem jen dotud, dokud na matku nepromluvila. Ale sotva pronesla první slovo, už vycítila, že bude nutno změniti tón hlasu i způsob řeči, že vůbec jasně a krátce hovořiti s matkou není možno. Začala tedy okolkovat.

Matka dlouho jí nerozuměla a v patrných rozpacích hladila si jen dlaněma bílé vlasy.

Teprve, když dcera zřetelně řekla: »Nu a já tedy od muže utekla —«, pustila stařena ruce s hlavy a roztřeseným pohledem zatěkala po svém hokynářském krámku. »Co že, tys utekla, ty? A proč?« vydralo se jí ustrašeně ze žilnatého krku.

»Vždyť jsem vám to již vysvětlila. Nemohu s ním déle žít. Necita je, tupec! A za jinými lítá.«

»Ale takové živobytí, dítě, takové živobytí! Dva domy! A ty jsi z chudého, nic zde, nic tam! Proč bych utíkala? Šaty máš, jídla co hrdlo ráčí —,« lomila stařena rukama a oči se jí zalévaly slzami.

»Maminko! Rozvažte si přece, — vždyť jídlo není ještě všechno! A ty cáry také ne —«

»A co uděláš s dítětem? Kam dáš dceru?« urývaně naříkala matka a přitiskla do klína vnouče, jež se k ní tulilo.

»U vás zůstane! On by mu nedal ani sousta, nemá je rád. Zde několik zlatek — a při tom podala stařeně naplněnou tobolku — Každý měsíc na prvního pošlu vám znovu.«

»Z čeho bys posílala? Sama nic nemáš! Dite, rozmysli si to, boha o rozum pros! Klekni, modli se!« A sama sepjala ruce a tyčila je zoufale nad hlavou.

»Neboj se, však já se uživím. K divadlu na venek půjdu jako šla Korvínová« přerušila ji Žolická a jemně stáhla stařeně ruce dolů. »Víte, jak mne chválili, když hrávala jsem s ochotníky? Celé město se mně obdivovalo! Korvinová byla daleko horší než já a dostala místo!« To vše chrlila ze sebe bezdyšně, jako by se bála, že na něco by mohla zapomenout.

»Dceruško, neukvapuj se! Co ti do Korvinové, co ti? Bůh ví, kde žije a z čeho?! Teď jsi paní! Váženou, bohatou paní a pak ... Dceruško!« A matka pohladila ji měkce po tváři.

Žolické se v prsou rozžhavilo, ba i zrak se jí zvlhčil. »Snad má matka přece pravdu!« pomyslila si.

»Vždyť on tvuj muž není tak zlý, jak si představuješ!« — poznamenala kvapně stařena, pozorujíc, že dcera měkne.

Tato slova však jakoby Žolickou bodla do hlavy. Celé její vzezření se změnilo, zrak ztvrdl, obličej zvášnivěl.

»O muži mi nemluvte, prosím vás, nemluvte!« vzkřikla náruživě. »Neznáte ho! K němu se nevrátím, nemohu, nesmím! Ponížila bych sebe, svou čest, povahu. Ne, k němu se nevrátím!«

A aby matka nemohla ji už přemlouvati, ujala oběma rukama její hlavu a políbala na vyschlé tenké rty.

»Opatrujte mi dítě, opatrujte,« šeptala vzlykavě mezitím.

»A kdy chceš jet?« tázala se stařenka.

»Ještě dnes. Hned! Věci jsem poslala už na nádraží!« — pravila rozohněna; na to pozvedla dcerušku k srdci a loučila se s ní sladkými pocely.

Tříleté dítě nevědělo, co vše to znamená. Tušilo však, že připravuje se něco neobyčejného, i vypuklo v usedavý pláč, jakoby přemoženo bylo náhlým strachem. Nemohli je utišit. Babička musila s ním do vedlejší jizby.

*

Když se Martin Žolický probudil, bylo již deset hodin. Protáhl se ještě několikráte na pružinách postele, jakoby nevěděl, má-li dál spát anebo již vstát —, ale v tom zavadily jeho oči o nástěnné hodiny a on úžasem zívl.

»Vždyť už na mne ve vinárně čekají!« připomenul si v duchu a po svém zvyku zkřivil šavlovitě tlusté rty.

Seskočil rychle na huňatý koberec a chvátal k umyvadlu. Zde se však zarazil. Na hrdle vysokého džbánu spatřil objemné psaní, na něho adresované. »Od ženy!« — procedilo se zčernalým chrupem — a rozšířenými nozdrami vtáhl do sebe mrzutě vzduch.

Chvíli otálel, jakoby se ani nechtěl dopisu dotknout. Pak jej však přece vzal, obálku roztrhl a list vyňal. Sotva přečetl několik řádek, hvizdl pronikavě a výsměšný zákmit přeletl mu mezi očima a ústy.

Žena psala: »Mnohokráte jsem Ti řekla, že s Tebou žíti nemohu, a Tys přece zůstal stejným. Celé dny Jsi lenošil, pil, karbanil a nyní Jsi se i záletných holek přichytil. Mne za to jsi nutil ke dřezu, nikam Jsi mne nevzal, ba i tu nevinnou zábavu, ochotnické divadlo, Jsi mi zakázal. A jakou ty máš společnost, v níž celé noci hýříš! Včera večer Tě tu hledala drzá ženština — a mluvila tak neomaleně, jsem že se poděsila Ne, s Tebou žít nebudu, nechci, utíkám pryč — —«

Dál nečetl. Papír v prstech sežmolil a hodil do kamen.

»Musilo to k tomu dojít« — pomyslil si — »a je tak dobře —« Umyl se a oblekl. Chvilemi mhouřil čelo a ač se tomu jaksi bránil, přece jen přemýšlel o tom, co se stalo.

»Nehodili jsme se k sobě. Nedovedla mne ocenit! Neměl jsem si brát hokynářovu dceru — žebrotu! Ať si tedy táhne, budu aspoň svoboden! Beztoho mně všude překážela —« A v tom si vzpomněl na kyprou brunetku, s kterou ho kdysi žena potkala. »Třeba tenkrát, jak křičela —, bylo to již k nesnesení —«

Dopial kabát a postavil se k oknu.

»Ale co řeknou v sousedstvu?« napadlo jej a pocit trapné nevolnosti se ho zmocnil. »Budou se smát, toť jisto! Jak jim to vymluvím?« Uvažoval několik okamžiků, ale posléz nadarmo. »Nu, ať se tedy smějou!« prohodil nahlas a máchl pravicí kolem hlavy.

Zavolal služku z kuchyně.

»Paní je pryč?« ptal se jí a pohrdlivě pohodil celým tělem.

»Ano, prosím!« odvětila služebná a rozprostřela do široka ruce.

»Co vzala s sebou?«

»Ode všeho něco! Dva kufry šatů i prádla, tři krabice šperků, tři páry botek a jedny střevíce, vlastně možno říci, dvoje střevíce, jenže od jednoho páru polovička chyběla; — pak šla ke skříni, kde jsou penize. O penězích však nic nevím —« vykládala služka a ulekaně pohlédla na Žolického, jakoby ho prosila za odpuštění, — »o penězích nevím dočista nic!«

Žolický zatřásl hlavou, jízlivý úsměv na rtech mu zjedovatěl a kůže na zvarhanělých tvářích se slabě zachvěla.

Přiskočil mlčky ke skříni, otevřel dvířka a vyňal z ní tlustou tobolku; pátravým zrakem prozkoumal rychle její obsah.

»Tři sta dvacet zlatých!« zadrmolilo se mu mezi červivými zuby. »Nu, ještě dost lacino —«

Najednou sebou škubl a tváře protáhl.

»Kde je dítě?« zasípěl polohlasně a bezděčně se zajíkl.

»Také je odnesla« pravila služka a přitiskla levici na zvadlou hruď. »Totiž neodnesla« opravovala se ihned a rty zakroutila, jakoby se jí v nich něco odporného rozpustilo. »Odvedla je na předměstí, k své matce, hokynářce, jak mi aspoň pravila —«

»K matce!« opakoval po ní. »Taky dobře! Co bych si s ním zde počal?« A prohnul se, až mu v zádech zapraštělo. »Teď tu budete hospodařit vy!« houkl na služku. »Neutrácejte příliš a vařte jen to, co já rád.«

Na to jí kynul, aby odešla.

Byl sám spokojen se sebou, liboval si, že ho útěk ženin pranic nerozčilil.

»Jen aby se nevrátila —« pravil si několikráte a hned při tom už pomýšlel na to, jak by se k ní zachoval, kdyby přišla zpět.

»Hm, vyhnal bych ji — —« rozhodl se a oči se mu radostí zajiskřily, jakoby byl vykonal nejkrásnější slib svého života.

* * *

Žolická jela za Korvínovou. Dopisovala si s ní a věděla proto, kde nyní mešká; až kdesi na hranicích, v malém zapadlém městečku.

Po celý den se trmácela v železničních vagonech. Třikráte musila přesedat a vždy do horšího a loudavějšího vlaku.

Seděla mezi cestujícími, kteří žertovali a vesele se smáli. Smála se s nimi, ale nevěděla čemu. Neposlouchala jich, ačkoliv na ně hleděla. Všechen její zřetel obracela jen k vlastnímu svému nitru.

»Byla jsem ochotnicí, dobře jsem hrála! Proč bych nemohla být nyní dobrou herečkou? Sama se chci živit, ba vyniknout musím. Však mu ukáži —« a tu jí připadlo, že stojí před ní její muž — »ba ukáži mu, co ve mně vězí!« Pokrač.

St. Kovanda

ANDĚL STRÁŽNY.

Můj strážný anděl v horách sídlí,
oblohy dotýká se křídly,
odtud se pilně rozhlíží
k poustevně, po vsi, ku kříži.

Rukama hmatá do povětří,
z instinktu nebezpečí větří,
otřásá prasklou haluzí,
rozžene jitřní illusi.

poleká loupežníků tábor,
hrozivou bouři svede za bor,
zasype pískem náledí,
označí stopu medvědí.

Však také od nástrah mne chrání
nebezpečného milování.
Vždy jeho pohled přísný byl,
když děvče jsem si oblíbil.

Skepsi mi v oči plaché vkládá,
bych nevěřil, že má mne ráda.
I vroucně-li mne políbí,
mám ještě mnohé pochyby.

Za všechnu péči, jíž má pro mne,
celuji jeho ruce skromné,
chrání-li všecku něhu mou
pro lásku velkou, jedinou.

Jan Havlasa:

ONEN DRUHÝ.

STUDIE K ROMÁNU

Patnáctého října bude tomu rok, co Pavla zemřela, tedy za čtrnáct dní. Vzpomínám-li na ten rok, zdá se mi, že po tu dobu jsem nežil. Příliš jsem ji miloval, než abych se byl v několika měsících dovedl vzpamatovat z rány, kterou mi zasadilo její náhlé úmrtí. Tak neočekávaně stalo se to neštěstí, že se mi stále zdálo, jakoby se jednalo o nějaký ošklivý sen. Odpoledne, zatím co já jako obyčejně byl v kanceláři, ona vyšla kamsi snad na procházku. Vrátila se velmi brzo, a možno-li věřit služce, zcela klidná. O půl hodiny později ležela už v krvi na dlažbě ulice. Nakláněla se prý s okna a nešťastnou náhodou spadla. Nebylo proč bych jí to byl neuvěřil, neboť ani z daleka nemohl jsem tušit, odkud byla by jí vznikla příčina k něčemu tak strašnému. Pád s druhého poschodí nemusí být smrtelný, ba často ani stopy po něm nezůstane — konejšil jsem se v prvních okamžicích. Ale téhož večera o půl desáté byl už konec. Pavla v hrozných bolestech zemřela. A já dlouho myslil, že zoufalostí seslım. Před zrakem vždy měl jsem její obraz, jak umučena ležela v agonii s očima už vsloup se obracejícíma, s tvářemi už sesinalými a s rty jakoby zabílenými. Jako světice mi připadala, a nemohl jsem pochopit, že by její druhdy černé, žhavé oči mohly tak zemdlít a tak sešedivět, že by její sněhově bílá a hedvábně hebká pleť mohla tak sežloutnout a tak zdrsnět, že by její dříve brunátné, smyslné rty mohly se tak stáhnout a tak zblednout. Všechno to bylo mi stále něčím příliš vzdáleným, než abych to byl mohl srovnat ve své hlavě se skutečností. Říkají, že prý jsem si rval vlasy, když mi lékař potvrdil její smrt. Divím se tomu. Připomínám-li si ty události, mám dojem, jakoby onoho večera vše bylo kolem mne přešlo jako sen. Ale podle všeho bylo tomu jinak. Nejhůře bylo mi tu noc po pohřbu. Přecházel jsem do rána po naší ložnici, zatínal zuby do pysku a jen supal. Její ustlané lože se na mne udiveně dívalo, a já občas cítil touhu, vrhnout se na ně, odhodit pokrývku a hlavu zatlačit do peřin, hluboko do peřin, a tam násilím ji zadržet, až bych se byl udusil. I do salonu mne to táhlo, k onomu oknu, s něhož vypadla. Avšak nevešel jsem tam. A bylo to snad dobře. Neboť určitě vím: byl bych rozevřel to okno a byl bych šel touže cestou, kterou šla Pavla.

Ale dnes táži se: byla ona hodna toho mého zoufalství? A bývala by hodna, abych žalem nad jejím neštěstím si byl vzal život? Tak se tážu, ale určitá odpověď nepřichází. Připadám si jako někdo, stojící na rozcestí a vědoucí, že obě cesty vedou na scestí a navrátit se že už nelze. Kam se pustit, kam?

Skoro zdá se mi být neuvěřitelným, že by třiadvacetiletá duše ženská, jemná duše mohla být schopna takové raffinovanosti. A že by muž třiatřicetiletý, světa znalý a všelicos zakusivší mohl se dáti tak hanebně klamat. A přece je to už téměř nepochybno, že mezi námi bylo něco, o čem jsem nevěděl, co kalilo naše dřívější štěstí a co

snad bylo i příčinou Pavliny smrti. Teprve nyní, takřka před několika dny, jedenáct měsíců po onom neštěstí, začínají se mi otvírat oči. Ale zdá se mi, že lépe by bývalo, kdyby se byly nikdy neotevřely, je-li tomu tak, že opravdu dělo se něco stranou mne, lépe řečeno: za mými zády, co by se bylo nikdy nemělo díti.

Miloval jsem Pavlu celým žárem své duše a svého těla. Od té doby, kdy jsem ji před pěti lety poznal, náležel jsem jen jí, já, jenž býval takovým světákem a přelétavým motýlem. Poněvadž můj otec byl renomovaným a svého času slaveným malířem a za jeho života scházela se u nás četná a vybraná umělecká společnost, přirozeně dostal jsem se od mládí do rozmanitých společností, jež jinak bývaly by mi vždy zůstaly nepřístupnými. Poněvadž i moje žena jako dcera bankovního ředitele a člena různých vlasteneckých spolků, později i zemského poslance, měla vždy otevřeny první domy pražské a bývala od prvního vstupu do společnosti zvána na kde jaké soirée a do kde jakého dámského výboru slavnostního, musili jsme přirozeně oba setrvati v tom životě, zvláště když naše poměry tomu dovolovaly. Nikdy nezdálo se mi, že by právě odtamtud vznikalo něco záhubného našemu domácímu klidu a našemu štěstí. Ani dnes nevím to určitě, ale lze soudit, že odjinud povstati něco podobného ani nemohlo. Jen to mi zůstává nepochopitelným: jak něco takového bylo by se mohlo utajit před světem? Že já byl bych se dal tak směšně podvádět, ještě se dá uvěřit. Ale svět se nedá tak obelhat. — —

Jedenáct měsíců žil jsem paměti Pavlině, žil jsem jen svému žalu. Lidé snad ani už na mne nepozorovali ničeho zvláštního na první pohled. Ale tam uvnitř to vřelo, tam to stále ještě bouřilo, jakoby od jejího děsného skonu byl uplynul teprve měsíc, a nikoliv už bezmála rok.

A náhle přišla ta rána.

Pouhou náhodou odkryly se mi první stopy.

Začalo se mluviti o Pavle kdesi ve společnosti, kam nutně jsem musil onoho večera zajíti z ohledů na protekci muže hostitelčina. Lidé nemají ohledů. Dá se už předpokládat, že moji bolest nikdo nerespektoval, že si skoro ani nevzpomněli, že to byla *má* žena. Ostatně chápu: kdo by dnes věřil, že téměř rok po smrti ženině muž jest ještě tak choulostivý, ba že s žalem a bolestí to myslí vážně, ač-li vůbec mu stojí za to, něco podobného světu dávati na jevo. Na takové věci se lidé dnes dívají už zcela jinak. Časy se mění a s nimi i mravy a názory.

Ale to nebývalo by ještě celkem nic tak hrozného. Takové věci dnes raní, zdálo by se, až do krve, ale už zítra se na ně zapomíná.

To osudné teprve přišlo:

»Vaše paní bývala někdy tak podivínská!« pravila mi pojednou kterási dáma. »Potkala jsem ji jednou, asi půl roku před smrtí, v Karlíně — tuším, že prý tam byla u nějaké nemocné tety ale neumíte si představit, jak spleteně a podivně odpovídala na mé dotazy. Byly jsme tehdy obě v jakémsi slavnostním výboru a měly jsme tedy už o čem se dohodnout. Konečně však uznala jsem za nejlepší poroučet se.«

Proč mi to povídala ta ženská? Proč rozrušila můj klid svou vzhledem k společnosti banální poznámkou? Co tím chtěla říci? Co mohlo pro ni být na celé té věci podivínského?

Pro mne ovšem ta věc nebyla bezvýznamná.

Celou noc a celý příští den mořil jsem svou paměť, nenajdu-li v příbuzenstvu nějakou tetu v Karlíně, jež bývala by v onom čase nemocna.

Leč marně.

Nikdy neměli jsme nikoho sebe vzdálenějšího z příbuzných v Karlíně, žádná teta nebyla v poslední době Pavlina života nemocna, a nejméně už, aby ona byla k nějaké nemocné tetě chodila do Karlína.

A přece tam byla potkána, udala onen lživý důvod, a byla prý všecka popletena.

Co více bylo třeba?

V mé duši se usadilo podezření. Zlý červ začal mi hlodat v nitru. V jednom dni stala se se mnou změna. O týden později už zastavovali mne známí, co mi jest, zda jsem snad po nemoci. A já zatím byl jsem a jsem dosavad v tak strašné chorobě, že o ní ani slaboučké představy si nedovede nikdo učinit.

Začal jsem pátrat.

Jízlivá náhoda mi přála.

O tři dny později řekl mi přítel malíř:

»Jednou jsem viděl tvoji nebožku paní tak vkusně oblečenu, že bych ji byl určitě požádal, aby mi stála jen třebas hodinu modelem, kdybych nebyl toho týdne odjížděl do Paříže. Ta postava skvostná, to hrdé držení těla!«

Jindy byl bych si toho ani byl příliš nepovšiml. Od smrti Pavliny svět přestal jaksi mít pro mne poutavost. A i tehdy už málem bylo by se přes to přešlo, když tu jsem se vzpamatoval, a skoro vykřikl, maje se co zdržovat, abych rukou neuchopil přítele za rameno a nezatřásl jím jako klukem:

»Kdy to bylo?«

»Asi tři čtvrti roku před její smrtí.«

»Tedy asi v lednu?«

»Ano, v zimní toilettě, v nádherné toilettě!«

»A kde,« vykřikl jsem už zcela bezohledně, upíraje oči na jeho rty, jako bych se bál, aby nějaké slovo mi neuniklo.

»Karle — člověče — co se ti stalo?« udiveně se tázal přítel.

»Pro boha tě prosím — odpovídej: kde?« doléhal jsem naň, lomcuje jeho ramenem, že to dojista až pozornost mimojdoucích na nás obracelo.

»Tušim, že v Karlíně, — až někde u Libně! odpověděl přítel rychle a hleděl se mne zbýt.

A to nebylo pranic těžkého. Sám jsem mu rychle podal ruku a beze slova, poněvadž slova neschopen, hnal jsem se, kam mne oči vedly.

Rozpomněl jsem se, že mám v Karlíně přítele operatéra. A téhož dne jsem k němu zašel.

»Prosím tě, pověz: viděl jsi v Karlíně někdy mou ženu?« otázal jsem se zpříma, bez úvodů a bez vytáček.

Podíval se na mne pátravě, poněkud v nepochopení potřásl hlavou, pokrčil rameny, ale zamyslil se.

Stáli jsme tak asi minutu. Byla to strašná trýzeň, strašná minuta. Hryzl jsem se do rtů, abych nevykřikl bolestí.

Konečně on řekl:

Ano, viděl.

A zamlčel se.

Ale tehdy už nemohl jsem se překonat, chopil ho za ruku, dovlekl k pohovce, usadil vedle sebe, a drže ho oběma rukama za ramena jako klíštěmi, otočil jsem ho k sobě, zíraje mu upřeně do očí.

»Mluv rychle mluv!« dorážel jsem naň.

A on, zřejmě jen nerad a z donucení, mi sdělil, že ji několikráte potkal v té a v té ulici v tu a v tu dobu. Vždy samotnu, jen jednou na večer, nemýlí-li se, s kýmsi, jejž pokládal za mne, neboť se vedli. Pospíchal tehdy po druhém chodníku k nemocnému — nebýti toho, dojista prý byl by nás, respektive moji paní s oním neznámým zastavil — —

Neřekl jsem na to ani slova, nepoděkoval, ba ani nepozdravil, a chytiv klobouk, jako smyslů zbavený jsem vyrazil z jeho bytu, více mrtev, než živ, více šílený, než při zdravém rozumu.

A od té doby takové zprávy slyším se všech stran, kam jen narazím. Ale stále nic určitého, stále nic, co by mne dovedlo na nepochybnou stopu ke konečnému odhalení. Jednou byl onen druhý blondýn, podruhé černý, jednou byl malý, podruhé vytáhlý, jednou se skřipcem, po druhé bez něho, jednou s bradou, podruhé na bradě oholený, jednou pravidelně v cylindru, jindy pravidelně v měkkém klobouku, a tak to jde dále, směšné, fraškovité, groteskní — —

Přestal jsem už tak neomaleně se vyptávat. Není to dobře. Rozneslo by se to po Praze a stal bych se brzo figurkou, o níž se všude mluví a které se všude smějí. Kde to lze a kde je toho třeba, maskuji nenápadně i dřívější svou neurvalost a zděšenost v dotazech. Snad časem na to zapomenou ti dotyční.

Ale já nezapomenu.

Stojím před nepochybným faktem:

Byl jsem Pavlou podváděn.

S kým, jak dlouho, jak?

Pátrání neuvedlo mne na stopu onoho druhého, naopak: přesvědčilo mne, že tak se ho nedopídím nikdy. Jediné, v co mohu ještě skládat poslední chabé naděje, jest moje vlastní paměť.

A už týden tedy sedám po celé večery, ba často až do druhé i do třetí hodiny ranní, sedám a po jedné straně kalendář, po druhé arch papíru, vypisuji den za dnem, co jsme dělali, srovnávám roztroušené zápisky, uvažuji o každém muži, který dle mé paměti kdy s Pavlou mluvil, vedu zvláštní záznamy o podezřelých, nezapomínám oni oněch, kteří mohli Pavlu poznat buď už přede mnou anebo bez mého vědomí, srovnávám podoby jednotlivých s rozmanitými oněmi údaji, jež mi hlavu jen zbytečně popletly, vzpomínám i chování Pavlina k různým těm lidem, kteří kdy přišli s ní do styku, shledávám se zvláštní bedlivostí hlavně ty, o nichž se někdy vyjádřila, že jsou jí nesympatičtí nebo lhostejní, kde jaké faktum anebo kde jaký domysl se mi namanul, ze všeho kombinuji — ale konec konců jest vždy stejný: úplný nezdar, čím dále, tím grotesknější, tím směšnější, že bych byl hotov uvěřit okamžitě v bezdůvodnost svého podezření, kdyby

Ano, to je právě ta zlá věc: kdyby nebylo tak zjevno, že jsem se dal klamat —

A čím více o té záležitosti rozmýšlím, tím hroznější věci vycházejí mi na jevo. Každý pohyb ženin, jenž druhdy mne třebas i zamrzel, ale zase byl zapomenut, poněvadž nesprávně a daleko, nepoměrně mírněji byl vyložen — každé její slovo, jež mne někdy v poslední době zarazilo — každý odstín v jejím chování, jenž tehdy mi skoro unikl — vše to nyní přede mnou vystupuje v obrysech docela jiných. Je mi jako chlapci, jenž stál před tabulí popsanou algebraickými poučkami a nemohl pochopit význam těch písmen. Po letech se algebře učí a vzpomene si na ty značky. Snad to ani nejsou právě ty — ale jemu se zdá, jakoby znovu je jasně a přesně viděl před sebou, a má z toho takový divný pocit, že dříve jim nerozuměl a teď že už to není proň pražádným tajemstvím. Nu, tak asi mi jest — a ať dělám cokoliv, nemohu se ani na chvíli přemoci, abych nepřemýšlel o tom, co mi dříve bylo, jako onomu chlapci algebraické značky.

Vzpomínám i na její úsměvy z naší lože v divadle. Mám na takové věci paměť obdivuhodnou. Ale ani to nevede k ničemu. Jen cosi neurčitého tane mi na mysli, jako bych ji byl druhdy viděl vyměnit zvláštní pohled s mladým jakýmsi mužem na foyeru ve dveřích, vedoucích na balkon, ale to právě mne mýlí. To bývalo by musilo být v letě, kdy se vychází v přestávkách ven na balkon, a vím, že to už bylo dost dávno, tedy v tom letě před onou zimou, v níž její nevěra jest už nepochybna.

V tom tedy se namáhám a trápím nadarmo.

Za to tím větší štěstí — jak neskonale směšně to zní, štěstí! — mám v rozpomínání na jedno-

tlivé podrobnosti, nasvědčující tomu, jak jsem se dával podvádět. Zprvu jsem si poznamenával okolnosti, jichž dle všeho využila k schůzkám s oním druhým, ale teď už jsem přestal, neboť bylo toho už do nekonečna. Snad i přeháním a všechno si nyní vykládám v onen způsob. Leč, ať je tomu jakkoliv, jisto jest, že jsem byl pošetilý, jak jen pošetilým jest možno být.

Mám někdy zuřivou chuť poplivat svou podobu do zrcadla a potom roztřískat po pokojích vše, v čem možno se spatřit. I jiné takové divné myšlenky mne napadají. Některé jsem už provedl. Všechny fotografie své ženy jsem vytahal, kde jaká byla, narovnal je na hromádku, svázal a připravil k spálení. Denně se odhodlávám k tomu činu, ale dosud jsem se k němu nedostal. Vždy ve chvíli poslední mne něco chytne, něco takového měkkého a bolestného, a zase uložím je do kouta knihovny. I všechny její listy jsem tak srovnal a připravil k témuž osudu, jako fotografie, ale i ty dosud čekají na provedení mého úmyslu. Její lože jsem si dával před tím odestlat na noc a často jsem dovedl na ně hledět i po celé hodiny, než jsem usnul — hledět na ně a vidět na něm ji, její krásu, její něhu — —

Ale teď, kdy vím, že ta její krása a ta něha před její smrtí nepatřily už jen mně, ba, že vůbec už mně ani nenáležely — že to její tělo se snad denně rozkoší svíjelo v náručí jiného — že vedle mne ležela jen z povinnosti a mně se oddávala, nebo lépe řečeno: nechávala snad jen s nejvyšším hnusem a z nutnosti i z obavy, aby ve mně nevzbudila podezření teď, kdy vím, že každý její úsměv byl hrán, každý pohyb vypočítán, každé slovo odměřeno a účelně promluveno — teď už nehleděl bych na to lůžko s láskou a s jakousi zbožností a nedovedl bych tak vydržet v němé bolesti hodinu, dvě, tři hodiny. Nyní bych spíše vyskočil, strhal bych to lůžko, rozdupal je a ze sevřených rtů vypouštěl těžké kletby za tou, která mne podvedla a v hříchu i zemřela.

Dal jsem její lůžko odnésti a prodati.

Začal jsem bořit svatyni, v níž padla modla boha.

Na dnešek z ní nezbylo už nic.

Je konec — —

Cítím se až do hloubi své duše pokořen, pomyslím-li, co lásky jsem jí dával a co oddanosti, a co jí bylo zašlapáno, co ve výsměch obráceno. Jsou okamžiky, kdy vztekem šílím, kdy běhám z pokoje do pokoje, stiskám ruce v pěsti, supám a supám, a kdybych v tu chvíli spatřil něco, co by mne na ni ještě nějak živěji upomínalo, jistě bych to roztrhal anebo roztříštil.

Letěly tak na zemi už tři nádherné vásy, roztřískl jsem tak její zrcadlo, rozmlátil jsem tak její piano, rozdupal jsem tak její album na pohlednice, roztrhal jsem tak všechny její šaty, jež po ní zbyly, rozštípal jsem tak její houpací lenošku — —

Ale své srdce jsem nerozdupal, svou hlavu jsem neroztříštil, svou duši jsem neroztrhal tak, aby už nic ji nebolelo — —

Ale nejhorší je to, že nevím, kdo byl onen druhý.

Zabiji ho, až ho vypátrám — říkal jsem si z počátku. Ale když viděl jsem, že slídím nadarmo, začal jsem si slibovat, že ničeho bych mu neučinil, že bych mu ani vlasu na hlavě nezkřivil, ba že bych mu toho nikdy ani pohledem nedal znát, jen kdybych poznal, kdo to byl.

Než všechno marno.

Nedověděl jsem se toho a snad už se nedovím

Je to možné — táži se sám sebe a chechtám se tomu, ďábelsky se tomu chechtám. Ale kdybych se tak nechechtal, dojista bych se rozplakal, šíleně bych se rozplakal — —

Napadá mne někdy, že snad zemřel.

A ona že proto si vzala život.

Ale ať pátrám, jak chci, nemohu přijít nikomu na stopu.

Nevím o nikom, kdo z jejích známých byl by zemřel nebo odejel do ciziny před její smrtí.

Nikoho podezřelého nenalézám mezi těmi, kdo byli na jejím pohřbu.

Nikdy s nikým nestřetl jsem se na jejím hrobě.

Já byl vždy jediný — a tak často, tak často.

Já jediný — —

A onen druhý?

Áh — jak děsné to pomyšlení! On snad využil jejího mladého těla, pak ji opustil, a ona vzala si život. A já nevěděl o ničem, o ničem.

On snad se jen pustě zachechtal nad jejím hrozným skonem.

A já si zoufal — —

Hle, takové jsou moje myšlenky, tak pošetilé. A bývají časem ještě pošetilejší.

Pavlo, Pavlo — proč jsi mne tak hanebně zklamala?

A kdybych alespoň věděl, kdo byl ten druhý

Ale to už zůstane mi dle všeho tajemstvím.

Snažím se na to nemyslit.

Avšak ať namáhám se jakkoliv, nemohu se přemoci a opět vzpomínám a kombinuji. A zdá se mi časem, jakoby někde tam v koutě mého pokoje drsným, neurvalým hlasem chechtal se mým mukám onen druhý — —

Václav Hladík

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY

Po[illegible]

Tiše se pohupoval a kolísal wagon rychlíku. Noc byla tak černá a smutná, že se zdálo, jakoby vlak jel stále tunelem. Z dálky někdy zašvihla lucerna, zachvělo se plaché světélko v okně stavení, objevily se obrysy míjených vesnic a městeček, jakési pitvorné, fantastické zjevy, silhouety stromů a budov letěly kolem vlhkou, bezhvězdnou nocí podzimní. A vlak, zářící svými okny, chrlící ohnivé jiskry, divoce projížděl malé, spoře osvětlené, opuštěné stanice.

Valentin příjemně užíval svého osamění a hukot vlaku ukonejšil jeho nervy zjitřené celodenním vzrušením a shonem. Doutník mu chutnal a klid vstoupl do jeho duše, když pohlížel do tmy s chvilkově prošlehávajícími vzdálenými světly. Bylo mu všechno tak milé lhostejné, jakoby celý svět a život byl pustou, tmavou, neznámou krajinou, kterou za noci netečně uhání v rychlovlaku.

Všechno bylo spořádáno. Oženil se. Přestal neklidný a neurovnaný život. Měl tentýž pocit, jako když se přesvědčil, že jeho obchodní záležitosti jsou již zajištěny, billance přinese předvídaný zisk a úvěr je upevněn.

Teď konečně mohl bez starosti a úzkosti na několik týdnů vyjeti z Prahy, osvobodit se ze své práce, zbavit se kanceláře, korrespondence, telefonu, pochůzek na bursu a do bank, dostaveníček s agenty a klienty.

Všechno se mu utvářelo v životě tak určitě a jistě, že mohl býti spokojeným a šťastným na své svatební cestě.

Zapálil si nový doutník a uvědomil si, že letošní rozvaha vzhledem k velkým objednávkám do Ruska, přinese mu o patnáct tisíc větší zisk než loňská. Ušetřil mnoho též ve svém soukromém životě od té doby, co se rozešel s Jiřinou. Bursovní spekulace se mu celkem podařily, a též nebyl zasažen nijakým úpadkem neb insolvencí.

Vlak zastavil.

Dalo se do deště. Zněly protáhlé výkřiky oznamující jméno stanice Z nekrytého perronu rozběhlo se několik zmoklých, v pláštích a plaidech zahalených osob k vozům.

Dvířka bouchla, konduktér zvolal, trubka se ozvala, lokomotiva pískla a již zmizelo nevlídně osvětlené průčelí malého nádraží, kde na lavicích choulily se lidé, očekávající lokální vlak z opačné strany zvolna supící.

Nepěkný, truchlivý obraz . . . malé nádraží ve vlhké, podzimní noci. A s radostí si připomněl, že spěje k hřejným dnům věčného jižního jara, k slunci a k moři.

A ve tmě deštivé noci viděl sálající, jásající barvy neapolské, oslnivé nebe sicilské — jak to bude vše krásné při klidném vědomí, že billance je znamenitá a po boku něžné oddané, milující ženy!

Hm, věru jsem skoro šťasten, pomyslil si, odhodil zbytek doutníku a vešel do kupé.

Lampa byla zastřena. Jeho žena tiše, rovnoměrně oddychovala. Spala.

Ale Valentin přes všechen pocit uklidnění, jistoty a štěstí nemohl usnouti.

Polomrákotně se odevzdával jednotvárnému kolébání a hučení vlaku, nedovedl se však utišiti, stále se vracel k minulosti a vzpomínky se mu obrážely v mysli s ostrostí živého snu.

Znal Ludmilu již několik let. Ale dlouho ji ani nepozoroval. Její zjev byl nenápadný, nezdála se ani hezkou.

Asi před dvěma lety uzavřel smlouvu na dodávání jistých strojnických potřeb pro železářský velkoobchod jejího muže Karla Hessa. Byl to churavý, velmi čilý muž. Hektická červeň barvila jeho tváře, horečný lesk neopouštěl jeho oči. Byl stále popuzen a vykašlával zbytky plic zničených přílišným namaháním, alkoholem a nikotinem. Často viděl v písárně mlčenlivou paní Hessovou s jasným intelligentním pohledem. Ale nevěnoval jí valně pozornosti, neboť se mu zdálo, že i on jí nijak nezajímá.

Jednou, dvakrát za měsíc docházel k velkostatkáři Braunovi na tučné nekonečné hostiny a hlučné zábavy.

Salon Braunův byl jeden z nejvyhlášenějších v Praze.

Valentin v něm viděl zosobnění a vyvrcholení společnosti měšťanské a zámožné. Bylo mu tam strašně nudno, ale docházel tam z povinnosti a z ohledů sobeckých. Potřeboval mnoho z lidí, s nimiž se u Brauna setkával. Mnoho se jedlo, pilo, pak hrálo, tančilo, povykovalo a smálo, ale nad vším tím zvířeným šumotem bylo prázdno, chladné prázdno duší.

Připadalo často jemu, který tak intensivně a měnivě žil, pracoval, užíval světa, cestoval, jakoby ti lidé nikdy nic necítili, nečtli, netoužili. Rád filosofoval, nenucené diskusse o ženách, umění, cestách pronášené po dobrém obědě, při černé kávě a doutníku byly mu příjemným labužnictvím duševním, rád poslouchal náhledy, dojmy, vtipy lidí, kteří mnoho věděli a prožili.

Marně hledal něco podobného u Braunů, v lesklých salonech, mezi pány ve fracích a smokinkách a damami v dekolettovaných toaletách.

Páni mluvili o honbách, přeli se o přednostech různých druhů šampanského, mladíci sdělovali si zprávy z bojišť foot-ballových, šeptali pikantní historky a anekdoty, a u dam, kromě zájmu toaletních, domácích existovalo snad jedině di-

vadlo. K opeře soustřeďovala se pozornost celé společnosti, mnozí mluvili znalecky o hudbě a výkonech umělců a první tenorista byl zbožňován všemi. O herečkách, se hádalo, kde si dávají šít a jaké mají přátele, ctitele, milence a nápadníky. Valentinovi byly tyto tlachy velmi protivné, ale tvářil se netečně i když zaslechl jméno Jiřinino.

Jednoho večera náhodou se stal sousedem paní Ludmily Hessové u stolu. Pamatoval se, že měla bílé, nějak řásnatě splývající šaty, bohaté krajkami, jednoduché svým střihem. Ve vlasech měla rudou růži. Na krku bílou stužku s diamantovou sponou, s rubínem uprostřed. Její drobné ruce svítily mnoha prsteny a velice mu zalahodila jemná voňavka její. Poprvé si jí lépe všiml.

Všechno bylo světlé, jemné a delikátní v její zjevu, vyzařovala bílými paprsky ze svého jasného čela, z klidných čistých očí, ze svých diamantů i bělostných krajek. I v její hlasu chvěly se bílé, stříbrné tóny.

Pocítil ihned sympatii k své sousedce a dal se s ní do řeči, volně, bez dvořivých frází. Když povstali od stolu, pravila mu domácí paní, které nic neušlo, se zvláštním úsměvem:

»Dnes jste se dobře bavil. Ještě nikdy vás nebylo tolik slyšeti.«

Příští soirée u Braunů Valentin nevynechal. Věděl, že přijde paní Hessová. Byl tehdy velmi nervosní a měl chvíle melancholické. Překonával mnohé obtíže ve svých podnicích. Stále byl ohrožován krisí a nenalezal klidu nikde, ani ve svém útulku v Hálkově ulici. V jeho poměru s Jiřinou nastala první trhlina a jako muž zkušený vycítil ihned osudný její význam pro budoucnost. Přesycenost a zvyklost jejich lásky přivedla chvíle umdlení a omrzelosti. Pokrač.

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač.

Tonča si stoupla v sek.

Vítr bral jí šat a k tělu přilínal, rval vlas, dech dusil a oči přivíral v silných polibcích. Zdálo se, že vzít ji s sebou chce. Vzdávala se mu s rozpjatou náručí, vítala jeho nárazy, chvěla se v zalknutích a v kolísání, kdy pňů se zachycovala, a bez konce dávala se jím uchvacovat v rozkoši.

»Tak silnou duši mít! Tak vzlétnout k výši, třeba do krve zdrásána, sešlehána k srdci až, však letět, vzpínat se tam k výškám — —! Chvátit s sebou duše, jež mohou pochopit, v sobě je nést! Tak silnou duši mít! A letět! — — «

Najednou se schoulila, hlavou výsměch bleskl jí.

»Kam? Kde je můj cíl?«

»Ale ne, ne! ať kdekoli a kterýkoliv, je vysoko a není v malém žití! Co na tom, že neumím ho jmenovat, vím, že je, že chci, aby byl, a že chci i k němu jít. Nač smích zas? Chci.«

Vzpružila se, chtěla znovu sytit duši nadšením, však klesla zas, a trpko bylo jí a prázdno pojednou

»Nač stát zde, opíjet se cizí silou? Je lépe v zákoutí zahluchnout. Zapadnout!«

Šla zpět. Hleděla v zem špinavou, měkkou. — Čím byla? Slabochem, stéblem, jež láme se každým úderem, každému vnějšímu závanu se poddává. A chtěla k výšinám? K smíchu. Ke štěstí velkosti!

Hrála si nohou v černém listí, a v hlavě jí zvonilo stále a stále poslední: štěstí.

»Což — proč uchvacovat? Hle, ty stromy, les, jak šťastno je vše i v umírání. I vzdát se je štěstí. Vzdát —«

Krev jí polila líc. Zlostně se na sebe utrhla a skočila v před. Ještě se ohlédla, zda není kdos na blízku, ale v témž zarděla se zlostným studem, že tak učinila a že se vůbec rděla. »Co slovo! Či snad stín obrazu? Ta její černá hlava na vysokém štíhlém těle — z Bařiska? Ah, nesmysl. V jaké souvislosti to slovo s ní? A kam až zajdu z nadšení! Hlupota taková.«

A přece ještě cítila, že krev jí s líce nesešla. Prchala sama sobě, nevědouc proč.

VI.

Přišly zase deště a chlady. Dlouhé, únavně vleklé pršky rozbahňující půdu hluboko, sytící ovzduší těžkou, stlelou vůní. Mrazil každý dotek vnějšku. I světnice protemněly a dýchaly nehostně, dokud plamen jich neprohřál.

Tonča instinktivně se vzdalovala bolestně umírající přírody, bálať se jí a trávila půl dne v kuchyni, druhou půli sedala s maminkou v pokoji nad správkou, nad knihou. Hovory vázly v dlouhých zamyšleních, kdy dívaly se na sebe někdy v tichém zalknutí myšlenek, někdy však i s tlumenou otázkou: nerozumíš? Tehdy uhýbaly se zraky jejich, a bývalo to zároveň, jak divnou náhodou. Bály se uhodnout rozumění a tajily otázku, jež lpěla na rtech svůdna, a ačkoli věděly, že marno je mlčet, že mlčení jen tíži víc, přec mlčely a vzdalovaly se. Hovořily-li, byl hovor jejich o drobnostech, tichý, jakým jen samoty hovoří na venek, dovedouce vše velké chápat beze slov

V takových chvílích sedávala nejraději nad knihou a četla, ba více dumala než slova hltala. A měla nejraději ty, jež plny tuch nedopovězených a silných visí mluvily o mystických hloubkách nitra, ty nad nimiž matka hlavou vrtívala povážlivě.

Však příliš dlouho trvaly samoty, a přišel stesk. »Jak mohli jsme tu všici tak dlouho vydržet?« ptávala se. Vzpomínala zpět, však nenašla stesku ve vzpomínkách a z řeči matčiných cítila jak z lesů kdysi odpověď: Je třeba vydržet, nuž, žili jsme. Ponejprv přála si zase lidi vidět, hovořit, cítit vzruch jejich neklidného proudění, žít ze sebe ven, dát nitru osamělost na chvíli a možnost sobě samému utéci. I sedla ponejprv, by Karle napsala, jak slíbila. Byl dlouhý list a vypravoval všecko, všecko, co prošlo hlavou za časy, co klíčilo teprve k budoucímu zrání, i co dozrálo již a padlo mezi vzpomínky. A kolik chtěla vědět, čeho nezvěděla z dvou listů předešlých! Dva dny ho psala a zamýšlela se z oken mnohdy na dlouho, než našla slova všemu svému životu, o němž nemluvila, nemyslila, jejž pouze někdy tušila a cítila. Když dopsala, již byla by chtěla odpověď, a chtělo se jí psát zas dál a zas mít odpověď. Sedla ještě a připsala: Karluško, piš, ještě dnes mi odepiš, musím číst, co všecko děláš. A na obálku vkreslila do všech koutků: Rychle. Sic usmála se potom, ale byla ráda, že tak udělala.

Odletěl bílý dopis z myslivny, a jiný lístek vracel se. Tuhá pozvánka na koncert do blízkého města. Přišla vhod do touhy po lidech a činnosti, jež vyrvala by duši lesním samotám.

Jeli. Všichni cítili potřebu setkat se na chvíli s lidmi.

Městečko svátečně prázdné je přijalo ještě před setměním. Tonča měla radost z každého, kdo se za nimi obrátil, z každého, kdo mimoděk pozdravil, vida úsměv její. »Jací hodní a příjemní lidé!« napadlo jí, a dala se do smíchu. Mamince řekla, to že jen tak, a tatínkovi, jen aby nekroutil hlavou, že mu to nesluší. Staří na sebe pohlédli významně, čemuž se zase zasmála. Bylo jí volno a milo.

V hostinci našel otec známé, z nichž každý se divil, kde že najednou takovou dcerušku vzal, ale žádný si netroufal tak po sousedsku i jí říci, že ji znával malou ještě ze školy, dívalať se velmi přísně a chladně, ač měla z jejich rozpaku tajnou radost, že každou chvíli by byla vypadla z úlohy a rozpovídala se s nimi o dcerkách a o svatbách. Nu, došlo i k tomu. Byla zvědava na všecky tváře jejich. Zkoušela i v mladých mužských tvářích hledat svoje známé z dětství, ale nenašla, jakoby všichni, všichni byli cizí odkudsi z daleka, kde lidé zcela jinak vypadají než u nich

K sedmé vystoupili nahoru do sálu. Byl již zpola naplněn a šuměl hovorem a smíchem. Vzadu stála skupina mladých, kteří pilně se nakláněli k sobě a smáli se pololhasným poznámkám. Když procházel otec podle nich, všichni umlkli a obrátili se k ní. Přelétla je chladně, bylyť jí ode dávna protivny ty sborové pátravé pohledy mužské, jež v Praze poznala. Ale právě, když chtěla se odvrátit do sálu, uklonil se kdosi z hloučku a hlasitě pozdravil, ba v témže přistoupil k otci. Černý knírek, osmahlá tvář, horké oči — vzpomněla ihned na Planská pole; poděkovala.

»Dovolíte, pane lesní, abych vám vyhledal místo? Vyznám se lépe.«

Otcův rozjasnělý hlas harašil a zvonil jako v lesích, když svoloval a podával mu ruku.

»Že jste si vzpomněli na svět jednou. Vždyť bychom ani pomalu nevěděli, že jste živi ještě.«

»Inu, prosím vás, je to přece jen kraj světa. A nebýt Toničky, kdož ví —«

»Tedy slečně děkujeme vaši návštěvu? Jak jste hodná. Vidíte, chválím vás již po druhé, ač vás také teprve po druhé vidím. — Tak zde, prosím, zrovna na kraji. — — Pamatujete se, slečno, kde jsme se setkali po prvé?«

»O ano, vím, o honě.«

Vzpomněla na jeho ruku červenou, jak dobíjela koroptev, a rychle se obrátila k matce s pilným nějakým dotazem. Vedle seděla známá paní. Podaly si ruce, proud stereotypních otázek a odpovědí se zavlnil, obrátily se i z předu slečny jakési kulaťoučkých růžových obličejů s drobným nosíkem a radostně se na ni usmály. Nemohla se okamžitě upamatovati na jejich jména, ač nosíky zcela dobře znala, teprve když jméno jedné uslyšela, vybavilo se jí i druhé: Amálka, Adélka, Adlinka, Málinka — zasmála se. Kývla tam i onam, a za chvíli byl kolem ní kroužek známých, z nichž každá toutéž otázkou začínala, totéž chtěla vědět.

Málinka naklonila se k ní a šeptla za vějířem: »Učily se dva měsíce všemu zpaměti, měli jsme tu taneční hodiny. Tuhle Mařka to umí nejlíp, jako katechismus ve škole.«

»Co šeptem, to čertem, Málinko,« klepla ji štíhlá a bledá Vikinka.

Pokrčila trochu nosík: »A kdyby?«

Tonča viděla, jak Vikince oči sezelenaly světleji, chtěla zarovnat křivý úsměv.

»Ale jděte, co s tím. Jaký bude koncert? Vy již znáte všecky domácí síly, já jsem tu po prvé, vykládejte přece.«

»Ale krásné, krásné! Vždyť Málinčin pan Bílek bude řídit sbory,« štípla Mařka.

»Proč můj? Že mi dával hodiny na klavír? Ostatně správnější je to, než kdybych řekla Mařčin pan adjunkt.«

Pohledy jejich se skřížily dravě. Pokrač.

FEUILLETON.

SOUBORNÁ VÝSTAVA UMĚLECKÉ SPOLEČNOSTI KARLSRUHE. RUDOLFINUM.

Kdybych měl bráti zřetel toliko na olejomalby, mohl bych skoro říci, že tato výstava německých umělců z Karlsruhe nepodává nám nic zajímavého. Obrazy toho druhu, jako jsou některé paysáže, nebo Junkerovy koně a pod., naleznete na každé z výročních výstav Krasoumné jednoty v dosti hojné míře i v téže kvalitě. Převážným výrazem tohoto umění je realismus, který jeví se zvláště na pečlivě prováděných portrétech, plných detailnosti, snahy po výrazu tváře a věrném jejím vystižení, plných také snahy po barvách odpovídajících skutečnosti. Takovými jsou Strassenberger a Ota Propheter, jehož »Sourozenci« vykazují zvláště pečlivé studium společných rysů v tváři. Originelně působí Kašpara Rittera »Touha«, obraz dámy se zarudlým vlasem, který činí pěkný kontrast k skoro černému pozadí. Aug. Groha »Sv. Jiří« je ojedinělou prací svého druhu; myšlenka obrazu jest dosti umělecká, také osvětlení, ale ostatní provedení a také perspektiva nejsou dokonalé. Slušným výtvorem, pokud se týče užití světla a barev, je Göhlerova »Rusalka«, námět silně moderní, s krásnými a určitými proporcemi, kde jen výraz tváře není v souhlasu s celkem svým moderním nádechem. Nejlepším číslem bez odporu je »Eva« K. Rittera, která zároveň tlumočí směr této školy: věrná, realisticky podaná postava nahé ženy uprostřed zeleně, její barvy mají přirozenost a svěží život. K. Hollman se svojí »Aventure« působí příliš boecklinovsky, Kanoldtovy práce jako »Villa d'Este« dělají pěkný dojem svojí sešeřelou omšelostí, ale nového a nevídaného na nich není nic. Alex Koester má na svých »Kachnách« šťastné zachycení barev a živost skoro pohybovou. Snahu po novosti a neobvyklé volbě motivu má Pavel Segisser, jehož práce »Vysoký les« a »Průsek v lese« patří mezi originelnější čísla výstavy. Totéž platí o sešeřelých krajinách a hutných barvách oblak u F. Wallischka. Celkem dosti slabá billance, kterou vyrovná ovšem grafické umění, čítající mimo lepty v zadním sále asi 150 čísel.

Nejhojněji zastoupeni H. Volkmann, Gustav Kampmann, Edv. Euler, B. Kallmorgen, Karel Biese a j. Rozmanitost technického provádění je tu veliká. Na pracích nejhojněji zastoupených umělců vidíte všechny snahy jejich a úspěchy. Kreslí lesní tišiny, se šeřelé obrazy dalekých obzorů, tonoucích v šedi a tlumené hnědi. Volkmann není příliš obsažný, skupí jen několik detailů, ale v tom je právě nejpůsobivější. Barvy jsou tu jen jako z dálky pozorovány, zachycení oblak bývá často až reliefní, staré zámečky či středověké hrady jeví snahu po archaistickém ovzduší. Kampmann má zvláště hodně temna. Povšimnutí zasluhují dále ještě litografie Steinhauserovy s biblickými sujety, originelní dřevoryty Haueisenovy, Půhonného a zvláště Laageovy, pak práce Heyneovy, Matthaei-ho a Grupe-ho. Živostí barev vyznačují se zvláště dámy: Eliška Peppmüllerová a Jenny Fikentscherová. Kollekce tato je bohatá a rozhodně zajímavá.

Nejvzácnější umělecký požitek podávají ovšem práce vystavené Spolkem leptařů v posledním sále. Skoro do jedné jsou cenné, je v nich množství uměleckých individualit a množství nuancí leptařského umění, kde nechybí ani Hanuš Thoma, jehož »Vlastní podobizna« je úžasná; pak krásné práce Baurovy, Eichrodtovy, Gattikerovy a celé řady jiných. Grafika a práce spolku leptařů jsou dostatečným odškodněním za sklamání, které působí olejové malby prvých dvou sálu. nr —

UMĚLECKÁ VÝSTAVKA.

Několik mladých výtvarníků otevřelo obecenstvu v minulém týdnu výstavku svých prací. Zastoupeni byli: sl. Božena Jírásková několika procítěně zachyceným krajinkami, které prozrazují slibný talent, pp. Ivan Cipera, jehož práce jsou prozářeny jemnými světelnými odstíny, Richard Novák architektonickými skizzami, Otakar Novotný pěknými náladami pražských zákoutí, Otto Peters několika studiemi; Robert Schlosser upoutal především svojí barvitou skizzou z »vídeňských Příkopů« a Josef Wenig řadou roztomilých illustrací, v nichž se mladý umělec dopracovává své osobité noty.
O. T.

DIVADLO.

Cyklus české činohry III.

Poslední oddíl cyklu, representující vlastní období Národního divadla, tím, že byly do něho zařazeny mezi tři hry hned dvě z nejposlednějších měsíců letošního roku, hry, které snad nejsou náležitě ještě ani všem abonentům v repertoirním pořadu obehrány, svědčí o málo pečlivém připravení cyklu, a pokud tohoto třetího oddílu se týče i při všem pochopení pro obtíže a různé vlivné okolnosti, jež jsme v předešlých referátech nepustili se zřetele a naopak spíše ještě jimi leccos v tomto cyklu omlouvali, nemůžeme se tentokráte zdržeti velmi durazné výtky. Neboť právě toho, co se chtělo, onoho přehledu po jednotlivých obdobích v rozvíjení se dramatické literatury naší, ledabyle hozeným pořadem těchto tří her není ani přibližně docíleno. Je ovšem tady, v plném a neuzavřeném dosud rozpětí dramatické tvorby a živém střídání se a proudění literárně-dramatických názorů, nesnadno voliti každému vhod, ale když už se řeklo: období činohry v Národním divadle, tož alespoň jakés takés připomenutí celého dvacitiletí! Bylo by se i to dalo dokázat bez velikých potíží a beze zvláštního studování nových her. Vždyť na příklad celé důležité a šťastné hnutí v dramatické tvorbě naší: moderní drama, jak se vyvíjelo, když realistické chápání života a jeho vztahů, vykonavši své poslání lidovými, selskými hrami zmocňovalo se i ostatních látek divadelních, kdy od národopisu přecházelo i k dušezpytu, od věrnosti ve vnějšku i k pravdě vnitřní, drama pokud je representováno jmény jako jsou Svoboda, Šimáček, Hilbert, Hladík, Kvapil a jiní, to ničím neozvalo se v této byť i nejstručnější revui. A to zůstane chybou, byť i tato byla chtěla býti zmírněna zařazením děl takových kvalit jako je Jiráskův »Jan Žižka« nebo Vrchlického »Knížata«.

Takhle vlastně tedy význam skutečný pro třetí část cyklu, mající znázornit v nejhlavnějších bodech stav činohry v jednotlivých dobách posledního dvacitiletí, má jedině Josefa Štolby »Závěť«. Drama ukázalo při této příležitosti zdravé své kořeny. I dnes chápete rozruch, který svojí premierou před čtrnácti lety vyvolalo. Je s dramatickou vervou uděláno a předností jeho i dnes jsou ze života dokonale kreslené i cítěné figurky. Jen na málo místech zaléhají sem nemoderní dnes již tóny. Nejspíše ještě v technice, která své doby znamenitě hladká a pokročilá, dnešnímu diváku již zřetelněji ukazuje švy dramatického svého zhotovení. I tak však je Štolbova »Závěť« dnes hrou schopnou doposud života a dovede se v repertoiru náležitě uplatniti.

Hráno bylo tentokráte rovněž lépe, daleko lépe, než při obou posledně hraných představeních cyklu. Jednotlivým postavám hry dostalo se pěkné plastičnosti. Jmenovitě páně Mošnův dohazovač byl jako herecký výkon něčím, co samo o sobě stojí již za studium. I páně Šmahův výkon v roli starosty Sýkory, ostatně již z minulosti dobře ověřený, vyvrcholil v některých momentech k účinu dokonalému. Také slaboduchou služku paní Hübnerové a páně Vávrova mladého Sýkoru nutno se zvláštním uznáním vytknouti z ostatního celku skorem vesměs velmi dobře herecky oživených postav hry. Režie ovšem přes nekonečné meziaktní přestávky nevyvarovala se některým omylům a rušivým nedopatřením. — s —

LITERATURA.

Helena Nosková: Lidské srdce. Vilímkovy knihovny roč. V., sv. 12., 1903.

Slečna Nosková líčí ve svých povídkách mladé muže a mladé dívky. Muže-jinochy, studenty většinou, a dívky moderní — spisovatelky, studentky-kursistky anebo aspoň minervistky, zkrátka samé »přepjaté« ženské. Tyto poslední mnohem hlouběji a dukladněji, skoro vroucněji bych řekl, neboť je sama z nich, třeba že je nad ně hodně povýšená, třeba že leckdy krutě ironisuje a skoro bagatelisuje »utlačené ženství«. Dovede výborně — a nejúčinněji tam, kde to dělá s rozkošným humorem — persiflovati ztřeštěný a neujasněný modernismus mladé generace, který v posledních letech u nás zajímavě začal býti společný obojímu pohlaví, leč při tom dojista sebe samu považuje za nejmodernější, za takovou opravdu moderní.

Nejpříznačnější pro tento vnitřní ráz sbírky slečny Noskové je poslední povídka této knížky, »Prosté srdce«. Je nejdelší, zaujímajíc celou polovičku knihy, a je také nejvážněji vypravovaná a jistě i myšlená. Povídka vykládá o hloubavé, tiché a plaché Hané, která mnoho přemítá o určení ženy, o nutnosti oproštění a samostatnosti; je celá nešťastná, že je jí osmnáct let, a nemá ještě ani světového názoru, ba dokonce ani programu životního si ještě nevypracovala. A třeba že je z dobré a zámožné rodiny, chce být učitelkou, aby dosáhla toužené oproštění, vysněné samostatnosti; neboť myšlenka na vdavky je jí hrozná zvlášť od té doby, co zaslechla, že žena musí hledět mužovi »vyhovět a přizpůsobit se«! Vedle toho byla stále »pevně a nábožně přesvědčena, že láska tělesná je nepravostí, kterou život čistý vylučuje«. Tento názor se v ní zakotvil hlavně od té chvíle, co se jí svěřila venkovská kamarádka z mládí, že půjde na faru za hospodyni, a prosila, aby jí neodsuzovala: ví, co jí očekává... ale jaká pomoc . . . musí být ráda, že se zaopatří. A Hana viděla, že mnohé družky se i vdávají z téhož jediného důvodu, aby se zaopatřily — jaký zde tedy rozdíl? Přes to přese všecko však vítězí na konec přece jenom mládí, život, (zákony přírodní Hana i s autorkou neuznávají?) a dostaví se přirozený obrat — aspoň se tak zdá ze závěru povídky, která končí trochu mlhavě a neurčitě, dobře napovídajíc, že zde spisovatelka udělala náběhy mnohem vážnější a hlubší, než mohla, a než snad také chtěla prozatím zpracovati.

Mimo tento podklad dějový je tu skoro jen v episodkách celá řada rozkošných figurek, přátel a známých Haniných, jimiž oživuje autorka svoji scenerii s lehkostí smělou a překvapující, povážíme-li, že jedná se o knížku debutantky!

Zdržel jsem se úmyslně u této jediné povídky, protože dobře ukazuje, na jak odvážná themata se autorka spouští. A jenom proto to připomínám, že je umožňuje vlastně pružná a schopná vypravovací routina, kterou slečna Nosková bezpečně ovládá. Její themata jsou opravdu nová a překvapující, ne-li invencí, tedy zpracováním a oním zvláštním kouzlem ovzduší přítomných let, která žijeme. Tento určitý pocit ovzduší je to, který někdy později z jejích drobných historek bude dělati dokumenty určité doby, dokumenty časových proudu a myšlenkového vření.

Ve způsobu vypravovacím a v dikci slečny Noskové zřetelně se hlásí dva prvky, které jsou příliš vzácné a slibné, aby bylo možno jich pominouti. Je to na prvním místě pronikavý živel dramatičnosti, který se přímo vyzývavě hlásí z některých scén, drobných, bystrých a vtipných dialogů. S touto vlastností pak přímo souvisí i druhá, rozkošný humor, s nímž umisťuje autorka svoje episody a jimž vyzdobuje drobné postavičky svých hrdin a hrdinek. Hlásí se tu sice mnoho a mnoho sečtělosti, či lépe vyčtělosti z moderní belletrie, ale je to i bystrý a výbojný pozorovatelský talent, který se první svojí knížkou přihlásil ke slovu velmi slibně. Arg.

ANGLICKÁ LITERATURA.

Count Lützow: Prague.

Ač opozděně přece pokládám za vhodné zmíniti se o tomto svazku, jak dlužno to učiniti o každé publikaci v cizině vyšlé, která se nás dotýká. Veskrze směřovali jsme v tomto ohledu dosud jen k Francii, — v Anglii však, mimo obvyklé roční zprávy londýnského »Athenea«, vládla pranepatrná znalost naší kultury. Pan autor sám vykonal na tomto poli mnoho a skoro všechno: jeho knihy jako Bohemia, a historial sketch, Bohemian literature, překlad Komenského »Labyrintu«, některé jeho přednášky a konečně svazek, o kterém hodlám se zmíniti — to jest dosti značný materiál, který nejen v Anglii, ale i v Americe přispěje k tomu, aby se českým věcem věnovalo více pozornosti než dosud.

Kniha tato má více dobrých stránek: vzbudí zájem, je psána tak, že přímo vybízí cizince k návštěvě Prahy, jejíž historické a zvláště umělecké památky dovede oceniti. Pan autor upozorňuje v předmluvě na historickou cenu města, jeho krásy; odvolává se na to, že Praha je zhuštěním všeho českého života a cituje výrok známého moderního kritika anglického, Arthura Symonse, že Čech dívá se na Prahu jako muž na ženu, kterou miluje v její prvé kráse, a miluje ji »více ještě pro to, co vytrpěla«. Věnováno jest toto dílko prof. Morfillovi, autoru české gramatiky pro Angličany, »který velice přispěl k šíření známosti o Čechách v Anglii«.

Pokud se týče rozdělení má kniha dvě části: historickou a popisnou, které se na různých místech stýkají a navzájem doplňují. K historické části patří prvé tři kapitoly, ostatní věnovány jsou městu a jeho památkám, ač o těchto nalezneme mnohé i v historické části. Tato jest psána korrektně, v obsažném souhrnu, dokládána vědeckými díly (Kosmas, Dalimil, Palacký, Tomek), pak některými pracemi z cizích literatur (vlastní knihy autorovy, Denis, Léger, německá kniha Svátkova, Krebs, Kohl a j.). Uvádí zvláště takové věci, které mohou zajímati: události související přímo s Prahou, reformaci, společné body historie anglické i české. Nalézáme zde leccos zajímavého, ku př. při líčení doby obrození, kde autor cituje anglickému čtenáři známá slova Rubešova: »Já jsem Čech, a kdo je víc?« a uvádí anglický překlad hymny »Kde domov můj? (Where is my house? Where is my home)«, aby naznačil patriotismus tehdejší doby.

V druhé části pojednává čtvrtá kapitola o architektonicky cenných pražských palácích, pátá o kostelech a klášteřích, šestá o Museu království Českého, kde zvláště připojeno je hojně historických podrobností. Poslední dva odstavce jsou procházkou po městě a jeho okolí. Obsahují popis všech význačných památek, historické vylíčení židovského města i všech důležitějších ulic; pan autor nezapomíná ani na starý dům »u Halánků«, vypisuje vzácnosti strahovské bibliotéky, píše o Karlově, o nynějších hlavních třídách pražských atd. Se vzácnou podrobností vypočítává všecky sochy na Karlově mostě, udávaje u každé rok původu i jméno tvůrce. Z okolí pražského zmiňuje se hlavně o Bílé Hoře, Hvězdě, Liboci, také o Karlově Týnu.

Ku konci uvádí historické prameny a seznam všech českých panovníků od počátku až po naši dobu. Dílo jeho má četné illustrace, ať již jsou to kopie starých obrazů (na př. starý trojdílný pohled na Prahu z dob Rudolfa II.) nebo perokresbou pracované pohledy na město, nebo detailní vyobrazení jednotlivých památek od anglického malíře Nelly Ericksona. I po této stránce jest v obsahu sneseno dosti materiálu.

Kniha psána je způsobem, který jistě bude na cizince pusobiti. Již okolnost, že vyšla v kollekci The Medioeval Towns zaručuje její pusobivost. (V téže sbírce nacházejí se knihy, pojednávající na př. o Brugách, Norimberku, Rouenu, Toledu a j.) Mimo to dovedl p. autor učiniti svůj sujet zajímavým dobrým spojením živlu historického s uměleckým; podal mnoho látky v malém

svazku. Upozorňuje zároveň na pohodlnou cestu do Prahy, pro ty, kteří zavítají do Drážďan; a jeho kniha při svojí přesnosti a uměleckém rázu je zároveň dobrým průvodcem.

Úprava její je elegantní. Pro svůj obsah zaslouží, by se četla i u nás, neboť těžko nalezli bychom podobnou publikaci v cizích literaturách, která by byla tak přesná. Můžeme doufati, že z p. autorovy práce přijde nám v tomto směru ještě velký zisk v budoucnosti.

Jean Rovalski.

Z POLSKÉ LITERATURY.

Spisy Zygmunta Krasińského. — P. Chmielowski profesorem literatury.)

Znamenitým dílem literární piety slibuje býti úplný a kritický soubor díla Krasińského který právě podnikl ve Lvově Tadeusz Pini. Prvnímu dílu předchází krásně psaná biografie básníkova od Józefa Kallenbacha (»Pisma Zygmunta Krasińskiego«, Lwów 1904. Nákladem księgarni Polskiej B. Polonieckiego). Jest dosti podivno, že poměrně tak pozdě, téměř půl století po smrti slavného básníka, dochází ke kritickému vydání jeho spisů, tím spíše podivno, že všecka vydání dosavadní hemžila se chybami tiskovými i jinými nedostatky, dokonce i libovolnými změnami textu, jež za různých okolností povstavše vlekly se pak už napořád s sebou.

K novému vydání přikročil profesor Tadeusz Pini na základě dukladného studia autografuv, a společně s vnukem slavného autora, hrabětem Adamem Krasińským. V úvodním slově právě vydaného prvního svazku slibuje počínati si methodou přesně vědeckou a chronologickou. Vydání doplněno bude mnohými dosud zcela neznámými pracemi drobnějšími, hlavně z doby ženevského pobytu básníkova (léta 1836 až 1843). Ke známým fragmentům básně »Wanda« a »Modlitewnik« přibývá »Trójca«, »Dziennik z podróży po Sycylii« a různé rozkošné drobnosti lyrické.

Kritické vydání profesora Piniho možno nazvati směle autentickým a vzorným, neboť ono srovnává pečlivě všecky stávající texty a zaznamenává pozoruhodnější varianty. První svazek chronologickým postupem objímá dobu let 1833–1837, a je tu vedle četných prací začátečnických »Niebioska komedya«, »Irydion«, »Modlitewnik« a »Wanda« (fragment). Na konci zařaděny jsou hojné a cenné vysvětlivky a poznámky. Vydání Piniho celkem obsáhne šest svazku.

*

Dr. Piotti Chmielowski, vynikající polský kritik a publicista, zahájil minulý měsíc svoje přednášky na lvovské universitě polské. Velká část literárních kruhu polských už delší dobu usilovala, aby Chmielowskému dostalo se čestného a zaslouženého místa profesora literatury, avšak ruznými intrikami a nedustojnými zákulisními vlivy celou řadu let byl oddalován od působiště jediné sebe hodného nejlepší polský kritik. Proto zahájení jeho přednášek uvítáno bylo s radostným zadostiučiněním a Chmielowskému uspořádány hlučné ovace. Výklady svoje započal kritik přednáškou »O źródłach i pomocach do historyi literatury polskiej«.

Známa jest neobyčejná plodnost Chmielowského (narozen r. 1848), jakož i jeho úžasná paměť a jasný rozhled po literaturách světových. Poslední jeho prací je krásná a přehledná monografie o vývoji literární kritiky v Polsku. Nikdo nebyl k ní povolanější před Chmielowským. Nejcennější partii knihy jest výklad přechodní doby sporu mezi zastanci klassicismu a romantismu v prvních dvou desetiletích devatenáctého století, jež byly v Polsku zvlášť tuhy a pro vývin národní literatury významny.

V. Č.

ZPRÁVY LITERÁRNÍ.

— V poslední době octlo se na našem redakčním stolku několik nádherných publikací, jež zatím zaznamenáváme, hodlajíce se k nim zevrubněji vrátit. Z tiskárny Ed. Grégra bylo zasláno dílo poněkud staršího data, ale stále časové: »Moravě« album moravských výtvarníků věnované sbírkám na Národní divadlo v Brně. Pořadatelé pp. Al. Kalvoda, Max Švabinský a Jar. Tůma napsali na obálku heslo: »Co máme, to dáváme a nepřejeme si ničeho více, než aby ostatní zlatem pokračovali tam, kde my přestali pérem a tužkou.« Velmi vkusně vypravené dílo obsahuje v pěkných reprodukcích práce moravských výtvarných umělců: Jaroška, Jurkoviče, Kalvody, Koudelky, Lolka, Muchy, Obrovského, Ondruška, Šíla, Švabinského, bratří Úprku a Vorlové. Odporučujeme všem přátelům českého umění. — Fr. S. Procházka vydal své půvabné »Hradčanské písničky« ve skvostné úpravě s obrazy Viktora Olivy. Devět velmi efektních kartonů V. Olivy je ozdobou této neobyčejně vkusně vypravené knihy básnické, vydané nákladem J. R. Vilímka. — O Hradčanských písničkách« bude promluveno v literární rubrice. — Přátelé krás pražských a zastanci zachování jejího malebného a historického rázu, tudíž celá česká intelligence s radostí uvítá dvě velmi zajímavé a skvostné publikace dra. Luboše Jeřábka: »Pražské zahrady a paláce« (nakl. Hejda a Tuček) a »Starý židovský hřbitov pražský« (nakladatel B. Kočí). Poesii pražských zahrad vystihuje stejně šťastně spisovatel jako malíř Jar. Šetelík, jehož čtyři akvarelly zdobí knihu, k níž připojeno též deset fotografických snímků nejkrásnějších pohledů z pražských zahrad a šlechtických paláců. Druhá kniha »Starý židovský hřbitov pražský« je věnována dukladnému vylíčení jedné z největších pamětihodností pražských. Kromě akvarelly Václava Jansy je připojena ke knize řada 20 fotografií hřbitova židovského. K oběma publikacím dra. Jeřábka se ještě vrátíme.

*

— »Santa Lucia«, román ze studentského života pražského od Viléma Mrštíka, vyšel v druhém vydání s illustracemi K. L. Klusáčka nákladem »Máje«.

*

— Pro děti vydávají se nyní vkusné a zábavné knížky, jež mají za účel nejen potěšiti duši dětskou, ale i do její vnímavé svěžesti zapustiti zájem pro věci ušlechtilé a krásné. Takovými roztomilými knížkami jsou anglické pohádky »O Popelce«, »Ali Babě a čtyřiceti zlodějích« a »Modrovousovi«, jež upravil Ant. Klášterský a jež v drobném formátu, zdobené originelními rytinami anglických illustrátorů, vydalo nakladatelství »Máje«. Rovněž velmi milou knihou pro mládež je »Kocourkov« vtipně vypravovaná kratochvilná historie staroslavného města Adolfem Wenigem a s rozkošným karakteristickým humorem illustrovaná Artušem Scheinerem, jehož práce jsou stále rázovitější. »Kocourkov« vyšel nákladem F. Topiče. Od K. V. Raise, jenž dovede dojemně vyprávěti mládeži, vyšla u F. Topiče nová sbírka dějepisných povídek »Z kroniky«, pěkně illustrovaná V. Olivou.

*

— William Ritter, jeden z nejzajímavějších francouzských mladých spisovatelů, proslulý zejmena svými studiemi a monografiemi uměleckými, vydal v Paříži nákladem »Mercure de France« nový román »Fillette Slovague«, který je pro naše čtenáře dvojnásob zajímavý nejen svou uměleckou cenou, ale i sujetem a líčením života slováckého s básnickými episodami z pražské národopisné výstavy. O románu Williama Rittra, jenž uveřejnil v »Lumíru« ohnivé a duchaplně psaný článek proti ničitelům krás a památek pražských, přineseme obšírnější pojednání.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — [illegible] vydání o [illegible] vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu [illegible] hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým [illegible] sešitem Lumíra a předplácející odběratele ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se [illegible]. — Dopisy administraci Lumíra« buďtez adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme [illegible] frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. LEDNA 1904. * ČÍSLO 9.

JAROSLAV VRCHLICKÝ:

NOVÉ BÁSNĚ.

ČARDAŠ.

V podtatranské salaši
k čardaši
cikáni se sešli dnes;
do nebes
čikoš děvče vynáší.

Tokaj hoří v sklenici
zářící,
v žilách bouří krve var,
divý žár
šlehá pustou světnicí.

Co ty housle tropí jen?
Kvil a sten,
jásot, kletby, křeč a smích
zvoní v nich
jakýs opiový sen!

Děvčeti hoch v zápěti,
v objetí,
listí v pozdní jeseni
v šílení,
vichřicí tak neletí.

Děvče čikoš uchvátí
v závrati,
nad hlavou ji zvedne tu
v přemetu
náhle jakby opratí.

Proti sobě bočí teď
jedna změť
rukou, boků, ňader, kštic..
Víc a víc
v purpur hoří snědá pleť.

Zoufalý to k nebi ryk,
v trávě syk
skryté zmije, jakby v leb
vražen hřeb
soka pěstí k mozku vnik.'

Pak zastáhlý, dlouhý hvizd
z ptačích hnizd
rozkoše když volá hlas,
který v ráz
vichru lkavý zdusil svist.

Slavičích teď trilků sta
vyrůstá
z chaosu těch zvuků vln,
něhy pln
polibků déšť na ústa.

Prudce trh' vbit v půdu stál.
Divý cval
zarazil se ukončen —
krátký sten —
jednou ranou na cymbál . . .

VEČER.

Proč do včerejška s okem truchlivým
se vracíš vždy? — To včera bylo tvým.

Dnes víš to — včera jsi to nevěděl
a pustils radost — zbyl ti pouze žel.

— »Však mohl jsem to včera vědět jen,
že bude mým, jak dnes to vím, mžik ten!«

— »V tom právě spor. Však o dnešku co víš,
tvým není snad již v tom, co o něm sníš.

Tak vidíš, jak jsi sporných náhod míč,
že všecko osud jest a málo chtíč.

Dnes, včera, zítra — jeden sebeklam
si hraje s tebou — obět jsi vždy sám.

LÍPY.

Poslední svit v koši starých lip,
zřím jej, k listu od listu se skrádá.
Bože! tenkráte nám bylo líp,
zdálo se mi, máš mne trochu ráda.

Svět snů mojich starých lip je tlum,
lásky naší zář v klín jejich padá,
nezhasne víc, plane šerem dum,
teď vím teprv: Máš mne jak vždy ráda!

TVÉ OKO.

Tak tichá buď! — Ten smavý klid
mi dražší dělá oka svit,
že chtěl bych věčně před ním snít.

Jak v báječný bych patřil kraj
snů básníkův všech — v jihu ráj,
u cesty vavřínový háj;
z myrt houštin trosky chrámu ční,
na bílé stěně posud sní
poslední věnec obětní;
jen kněžka schází, která sem
šla tiše s prostým kahancem —
Vím, v tebe pak mým přešla snem.

Teď jest mi, jakbych v hvozd jel v snech
kol jilmům visí s brady mech,
kvil žluvy míč je smavých ech;
tu hradu pavlán v zrak se mih,'
od turnajů kde posledních
stuh, věnců zbytky růžových
ve větru hrají. — Ale hrad
je prázdný, v síních čiší chlad,
a princezna? — Šla sto let spat.

Teď scéna změněna jest v ráz,
kraj hornatý zřím sráz a sráz
ku nebi ční v čeivánků jas;
jak hnízdo by si ptáček splet',
zpod skály chata hledí v svět,
na oknech hoří fijal květ...
Obrázek chtěl bych uctlen,
by dívka vstříc mi hledla ven...
Jak možno, když v můj přešla sen?

Teď opět — hedvábných řas třpyt
jak ptačích křídel stín se kmit'
tvých očí tichý přes blankyt.
Již nezřel jsem z těch vidin nic,
jen to tvé oko, hloub a víc
v ně noře svit svých zřítelnic.
Jich na dně jsem tvou duši zřel,
jak Psyché plála nad úběl
tím leskem nesmrtelných těl.

Když snil jsem již, že jsem ji chyt,'
tys hnula se — smích tahy lít' —
O chtěl bych věčně takto snít!

E. SOKOL:

SLUNCE.

Pokrač.

Mařka neodpověděla. Tonči podala ruku, že již bezpochyby bude začátek, a odešla. Máli ležerně pohodila hlavou.

»Má zlost, že adjunkt,« pohodila hlavou směrem k lesnímu, »víc šilhá po mně než po ní. Pekařova!

I Vikinka se s ostatními odtrhla a šly na opačný konec. Tonča teď zase zaslechla hlučný hlas otcův a tušila, že se adjunkt, jak ho Máli jmenovala, na ni dívá.

»Kdo je ten adjunkt?«

»Soudní, Sova, Dorek mu říkají. Letos teprv přišel. Líbí se ti? Hezké vousky má a tančit umí.«

V tom musila povstat, tlustá její maminka prestupovala na svoje místo.

»A, á, paní Karmová, no to mě těší, to mě těší. S dceruškou, tento, jak jsme jí honem říkali? A, Tonička, vím, vím. Po prvé u nás? No přichází, tento, do let, pravda, je třeba se ohlédnout a uvést, po ženichu, tento — nu jen se nebraňte, slečno, to já vím, ono se neříká, ale —«

Tonča se rozpačitě a nevolně usmívala, matka stavovala proud řeči paní berňové, ale ta se nedala.

»Však vidím, tento, dobře. Pan adjunkt se dívá dnes jen na vás, očí s vás nespustí. Vy vy! Jestli budete našim slečnám, tento, přebírat ženichy...

Najednou napadla Tonču dřívější nálada. Vždyť paní berňová je také z těch lidiček hodných, vidí ji ponejprv, nu, a troufala si po sousedsku říci, co ji přišlo na jazyk. Zachtělo se jí smíchu, radosti, nějaké nezbednosti malé, aby potěšila a pozlobila všecky, kteří se na ni dívali, vždyť oni jí odpustí. A z ničeho nic obrátila se k Sovovi.

»Prominete, pane adjunkte, že jsem vás tak odbyla? Musíte prominout, tolik známých jsem najednou uviděla, že jsem nevěděla, kam se mám dřív otočit.

»Ó prosím, slečno, nemám práva a nemám čeho promíjet. Ale dovolte, jak jste se dověděla můj titul? Ještě jsem se ani nepředstavil — vidíte, tak nás malé město ušlechťuje.«

»Pomlouvaly jsme vás všecky dohromady, to je přece naše nejdůležitější zaměstnání, když se setkáme.«

Otec se vrtěl neklidně mezi nimi.

»Víte co? Nebudu vám překážet. Podívám se ještě do zadu trochu, abyste mohli volněji povídat.«

Odešel, vesele potřásaje rameny. Tonča netroufala si ho zadržet, ač nemínila tak blízko se dostat. Nepříjemný mráz ji přešel, ale setřásla ho a řekla si: »A co! když, tak ať.

»Neposadíte se na chvilku?«

Sova bystře se uklonil a přisedl, žádaje o dovolení i paní Karmovou, jež mimoděk ohlédla se z hovoru se sousedkou, nebo nebylo možno nepozorovat, jak všecky hlavy z okolí se otočily tímtéž směrem. Tonča cítila příjemné nervosní mrazení pod všemi pohledy a usmála se nevolky tak divně, jako výsměšně. Nu vida, pomyslila si, jak zase podléhám očím; to dělá dlouhá samota — a změnila úsměv v naivní, i ohlédla se v návratu bujné svévole, vyhledávajíc schválně oči Málinčiny, Mařčiny a ostatní, o nichž již věděla.

Vy zajisté také účinkujete, ne?«

O ne, slečno. Předně mě příroda neobdařila —«

Přikývla pobizivě.

neobdařila mě hlasem, rodiče mi za mlada nedali příležitosti stát se mistrem kteréhokoliv oboru hudebního, naopak, zdědil jsem po nich tak trochu pohodlí, hahaha. Prosím vás, slečno, ty zkoušky! Mně by se krásná věc zošklivila takovým nekonečným přemíláním a rozkládáním; věřte, jsem rád, že mám jen vkus a jisté theoretické znalosti ve všech oborech. Co se toho týče, studoval jsem rád vědecká, kritická díla o umění, ovšem privátně, nebo naše školy, prosím vás! A tak mám svoje požitky nerušeny, nezkaleny. A pak, rád kritisuji, i proto se všude vyhýbám účinkování. Věříte, slečno, že jsem za krátký čas zde jakýmsi kritickým orakulem?«

Opravdu? Snad nepíšete do místního listu?

»Ah ne, hahaha, to ne, tak daleko jsem neklesl. Jste zlomyslná, slečno. Ale čerpají ze mne ti, co tam píší. Nu víte, člověk musí jakousi benevolenci, nu něco udělat musí. Přece nemohu žádat, aby zde na malém městě byl rozhled širší, a kde toho není, jaký tu úsudek? Rád se dám interviewovat.

Tonča si napřed nemohla nějak uvyknout v rychlém přívalu jeho slov, s počátku jí i něco uniklo, protože kontrolovala více okolí, ale najednou se jí zdálo, že rozumí. Kolikrát chtěla vyrušit ho otázkou, vždy ji předběhl. Zase v ní procitla zvůle.

Dovolíte mi tedy interview?«

»Vy jste přece zlomyslná. Jak si mohu troufat vás poučovat, vždyť vím, že jste prošla pražským životem. Kdyby tak některá z domácích.

»Nu dejme tomu, pane adjunkte, ale nejsem místně informována, neznám ničeho, ani tušení nemám, co bude.«

To ovšem, to ano. Velmi rád posloužím. Abychom to tak vzali podle programu« sáhl do kapsy kde ho zas mám, neračte vy snad, slečno, ale ostatně nezáleží na pořádku.

Kdo pak všechno řídí?

Pan Bílek, učitel. To máte zrovna příklad k tomu, co jsem prve řekl. Prošel svět, mnoho viděl, nedá se upřít, ale dlouho již sedí tu, to rozhodně stlačuje niveau. Dnes již není «

Ale musí být přece pln života a energie, když dovede takové věci vyvolat, nemyslíte?«

»Pravda, nedá se mu upřít vytrvalost, ale dle mého náhledu, slečno, nemůže již být tím, čím býval. Dělá aspoň na mne takový dojem. Pozbyl snad té jemnosti kritické.«

»Tedy nebude dnešní koncert pěkným? Slyšela jsem doma velikou chválu, velikou, prý něco podobného nelze daleko uslyšet.

Nu ano, ale dovolte, slečno, nedopověděl jsem, vždyť jsem ho ani nechtěl pohanit, jen jsem vás chtěl upozornit, abyste nečekala věcí absolutně uměleckých, na jaké my jsme zvykli z velkých měst. Tak vezměme jeho sbory třeba. Nemá sil, málo zpěváků i pánů i dam.«

»Ale to přece —«

Ne, dovolte, slečno, dovolte, slabý sbor. Jak může docílit effektů fortissima? Slyšel jsem na příklad velkolepý koncert Hlaholu, nemáte ponětí, slečno, jak může působit massa dobře ovládaná. Třeba prvé jejich číslo —«

Uvažte zase naopak —«

Ne, dovolte slečno, marně byste hájila, mne nepřesvědčíte, jsem příliš kritický, abych nevystihnul nejmenší nuance, a utvořil jsem si již pevný úsudek. Chtěl jsem však dopovědít. Jejich prvé číslo, skvostný mužský sbor.

»Což zde nemáte vybroušených zpěváků, aby nahradili počet uměním?

Škubl jí smích retem, když viděla účinek svých slov. Sova se zarazil, svraštil obočí a pátravě se podíval do jejích očí. Schladnul uraženě a zpřísněl.

Mně se zdá, že zúmyslně pochybujete o všem, co říkám, slečno.«

Překousla úsměv. To se velice mýlíte, pane adjunkte. Tak jste si vykládal moje námitky? Promiňte, jsem jen ohnivou debatérkou, snad jsem tedy

Jeho obličej se uhladil, oči se zase zaleskly a hruď se vypjala.

Opravdu, velmi ohnivou, slečno. Že jsem to hned nepoznal, vždyť z vašich očí oheň jen srší ó prosím, prosím, žádná poklona.

V té chvíli přistoupila Málinka, jež se sestrou se zdvihla, aby se přidaly ke sboru pěveckému. Dobře pozorujete, pane adjunkte, Tonča má odjakživa ohně dost. Snad po tatínkovi. Skřivila rty a odcházela, nevyčkavši odpovědi. Pokrač.

K. Jonáš:

KDYŽ JEDENÁCTÁ ODBILA.

Pokrač.

Takový byl okruh její myšlenek, jimiž duši svou nepřetržitě zaměstnávala. Nic jiného ji nezajímalo, nepoutalo; ničím, ani vzpomínkou na své dítě nedala se strhnouti z oblasti těchto tužeb a nadějí. Lekala se přítomnosti a proto všemi silami tíhla do budoucna.

Byl již večer, když kondukteur oznámil jméno stanice, kde měla vystoupit.

Seběhla rychle po schůdcích vagonu, natřásla skrčené sukně a kvačila do nádražního průjezdu. Zde bylo prázdno, smutno, pusto. Jen jakýsi člověk v dlouhém kabátě a s učouzenou svítilnou v ruce podpíral se o zděný sloup. Zaměřila k němu.

»Ráda bych do města, je tu povoz?«

»Je!« zabručel a ukázal na dvéře, jimiž se vycházelo z nádražní budovy.

Za chvíli jela již v poštovním voze, který strašlivě skřípal a vzdychal po bídně štěrkované silnici. Vyhlížela malými jeho okénky, ale neviděla ničeho; hustá, podzimní tma shltala celé okolí. Vtiskla se tedy v kout sestárlé bryčky a snažila si představit, jak dopadne její setkání s Korvínovou. Zřítelnice se jí při tom leskly a svaly v obličeji napínaly.

»Bude překvapena, nic netuší« — říkala si v duchu — »Snad docela dnes hraje, pozná mne tedy s jeviště.« A tu se lehce usmála. »A což ti ostatní? Jací jsou to lidé? A jestli mne ředitel odmítne? Kam bych potom šla?« A při myšlence té projelo jí současně studeno i horko celým tělem, tak že se nervosně pohnula a brada se jí zachvěla.

»Ne, není možné — « konejšila se za chvíli — »vždyť jsem byla vždy lepší než Korvínová. Proč by mne tedy odmítl?« A v paměti počala probírati všechny své ochotnické úspěchy. V tom vůz se zakomíhal a zarazil, kola pronikavě zaúpěla a kdosi dvířka otevřel.

»Jsme před hostincem!« — slyšela Žolická volati hluboký hlas s kozlíku.

Tlustý hostinský s malou čepičkou na hlavě pomáhal jí z bryčky a uctivě se ukláněl.

»U vás je divadlo, že ano?« ptala se hned, sotva že vkročila na stupátko

»Ovšem!« odpovídal jaksi až nedůvěřivě — »ale dnes se nehraje, nesešlo se publikum.«

»A kde jsou herci?« opáčila kvapně.

»Ti?!« prosmeklo se mu pohrdlivě nabubřelými rty, — »tam!«

A ukázal palcem do průjezdu, na nejbližší dvéře.

Pokynula hlavou, zaplatila kočímu a běžela pak k označeným dveřím. Než sáhla na kliku, mimovolně vzpomněla si na své dítě a dech se jí sůžil. Cítila, jak krev zavířila jí od srdce k hlavě; ale zčerstva se ovládla, a — otevřela. Vešla do šenkovny a stanula na prahu.

* * *

Šenkovna byla nízká, ovroubená se tří stran neprostřenými stoly, z nichž toliko jeden, nejzastrčenější, byl obsazen a sice šestičlennou společností. Žolická vrhla na hosty pátravý pohled. Přes to, že všichni byli poloskryti v jakési směsici výparů a tabákového kouře a jen skoupě osvětleni špinavě žlutavým plamenem visací lampy — ihned poznala mezi nimi vyjevený obličej své přítelkyně. Zamávala na ni svleknutou rukavicí.

Korvínová vyskočila a udiveně natáhla přes plochu stolu rozhalený krk. Ostatní překvapeně se ohlíželi a muži vyňali dýmky z úst.

Nejstarší z nich, člověk s velikou hlavou, upomínající na nepozorně osekaný špalek, vstal vážně se stolice, učinil několik kroků a rozkýval zdvořile pravici, jakoby Žolickou jménem celé společnosti vítal. Ta postoupila všecka jsouc zarděla a zmatena.

»Máry, jsi ty to?« vykřikla najednou Korvínová a už drala se kolem stolu mezi židlicemi a řítila se s rozevřenou náručí k Žolické.

»Co zde děláš, jak jsi sem přišla?« volala překotně líbajíc při tom přítelkyni na ústa i čelo a tisknouc ji ku svým ňadrům. — »Snad k vůli mně — k vůli mně?! Jak jsi hodná!«

»Ano, k vůli tobě« — zajíkala se Žolická — »a vlastně také k vůli sobě —«

»Toť hezké, toť velmi hezké!« přerušila ji už zase herečka a opět ji objímala. »Tak k vůli mně!«

»A také k vůli sobě!« připomenula přítelkyni poznovu a s důrazem; a v tom, jakoby rázem chtěla vše říci, co ji tížilo, a zbaviti se tak mučivé nejistoty i rozpaků, vydechla se zoufalou odhodlaností: »Utekla jsem z domu. Chci k divadlu!«

»Ty? K divadlu? A mužovi jsi utekla?« opakovala s úžasem Korvínová a mimoděk od ní odstoupla.

V té chvíli Žolická přelétla pohledem svou přítelkyni a polekala se, když spatřila strhané rysy jejího obličeje, zvadlé tělo a na něm umuchlaný, letní šat. »Tak budeš také vypadati!« šlehlo jí mozkem a cosi jako záchvat mrákoty obestřelo náhle její smysly.

»Ty žertuješ!« rozesmála se najednou herečka a krátkými prsty sevřela zmámené Žolické ruce v zápěstí. »Dobrý vtip! Tuze dobrý! Ale kdybys opravdu chtěla u nás hrát, — můžeš nastoupiti

ihned«, dodala vysokým hlasem a vlekla přítelkyni pomalu ke stolu. »Zde moje kamarádka,« představovala ji ostatním členům společnosti, kteří v patrném údivu stopovali neobyčejné shledání se obou žen.

Starý muž se špalkovitou hlavou, jenž dosud stál, první se uklonil, podal Žolické pravici a pravil s komickou důstojností: »Jsem ředitel Meršíček. Působí mi zvláštní potěšení, že mohu vás uvítat v našem kruhu, neboť — — —« A tu se zakuckal a musil usednouti.

»Tady je paní ředitelová«, přejala slovo Korvínová a ukázala přes stůl na stařenu, zakrytou až po bradu v obnošený plášť, jehož límec křiklavě se lišil ohnivou barvou od ostatní šedivé látky. Ředitelka sebou zavrtěla, zamžourala potměšilýma očkama a v ústech rozstřepila jakýsi nesrozumitelný pozdrav.

»Zde náš první milovník, pan Debřil!« pokračovala herečka a přivřela výsměšně zrak. Se židle vyskočil mladý, asi třicetiletý muž, blondýn s hezkým obličejem, ale pohledu drze chladného a vtíravého. Podíval se Žolické přímo do tváře a stiskl jí důvěrně ruku.

»Vy chcete k divadlu, jak jsem zaslechl?« ptal se familiérním tónem. »Což, postavu byste k tomu měla! Záleží však na talentu!« A v tom již zase usedal, prodlévaje pohledem na každém kousku její toiletty, jakoby v duchu odhadoval jeho cenu.

Na to představen Žolické ještě mlaďoučký komik, Musil, jenž měl tváře bílé jako sníh a pod nosem velikou bradavici, a pak »charakterní herec« Polykarp Řípa, starší člověk s těžkými víčky, jichž řasami prokmitalo dvé řezavých očí.

»A tak to je celá naše společnost!« pravila vesele Korvínová a opsala nade všemi prstem široký polokruh.

Žolická při slovech »celá společnost« — překvapeně škubla tělem a chtěla se cosi otázati. Ale ještě dříve, než mohla promluvit, přistavila Korvínová novou židlici ke stolu a zvolala vybízivě: »Tak se posaď mezi nás —«

Debřil zacinkal zatím klíčem o sklenici a táhle zahučel.

Přišel hostinský a nevrle se ptal, čeho si přeje.

»Zde tato dáma« — hodil po Žolické hlavou — »možná, že bude večeřet«.

»Ano, ráda bych pojedla«, ozvala se, usedajíc vedle ředitele, a pohlédla tázavě na hostinského. Ten znalecky smýkl zrakem po jejích prstenech a jal se vypočítávati, čím je jeho kuchyň zásobena. Rozhodla se pro řízky.

»Řízečky, ty jsou dobré po cestě, tuze dobré,« schvaloval její výběr ředitel a tváře jeho oblily se slastným nadšením.

»Vy byste tedy chtěla u nás zůstat?« obrátil se k Žolické Debřil a učinil do vzduchu posuněk rukou, jakoby cosi neviditelného odtamtud sundával. »Proč ne? Chybí nám beztoho salonní dáma. Toiletty máte, proč tedy ne?«

»Ona výborně hrávala, výborně!« vpadla mu do řeči Korvínová, »byla nejlepší ochotnicí z celého našeho města.«

»Ochotnice!« vyříhl v tom z hluboka starý Řípa a dal se do chrochotného smíchu, při čemž tučné jeho tělo se nadhazovalo.

Všichni se zamračili a Musil se na něho obořil: »Chovej se přece slušně!«

Řípa nadnesl hlavu, vyvalil řezavé oči a uhodil rukou do stolu: »Nu, tak já již mlčím! Ale osobo, či milostpaní, nebo jak vás mám titulovat« — zvolal k Žolické — »povídám, vzácná a salonní dámo, máte-li rozum, tak se hned seberte a utecte odtud! Povídám, mezi nás nepatříte!«

»Nevšímejte si ho!« smál se nuceně Musil — »on nenávidí ochotníky a proto tak blábolí.«

Žolická, všecka ohromena tím, co slyšela, zašeptala sotva slyšitelně: »Vždyť já se nevnucuji!«

»Ať ochotnice nebo neochotnice!« vybuchl na novo Řípa — »o to zcela neběží! Ale o něco do čista jiného, salonní dámo! Vy se zdáte býti ještě pořádnou ženou přes to, že jste od muže utekla, — račte odpustit, že se tak vyjadřuji, — ale právě proto, že jste ještě — — —«

»Nech toho, Řípo, zase jsi už pil!« zapištěla ředitelka a vyhrnula si zlostně límec pláště až kamsi k ústům.

»Ne, nepil, matičko, přísahám, že nepil! Zde můj tácek, spočítej si sama! Ale uznáš, že třeba říci té dámě pravdu.« A na okamžik se odmlčel, jakoby chtěl získati času k rozvaze. »Ba, pravdu!« opětoval, vida, že ho míní Musil okřiknout, »my jsme žebráci, povalovači a ne umělci. Taková společnost jako je naše měla by se úředně zakázat, úředně!« A roztaženou rukou zajel po ploše stolu až k Žolické a dotknul se jejích prstů.

»Teď toho mám ale dost« — rozčiloval se Debřil. »Tebe měl ředitel už dávno vyhodit, děláš nám jen ostudu!«

»Vyhodit, vyhodit! A koho by za mne dostal? Vždyť sem nikdo nepůjde!«

»Mlč! Anebo! — —« zasyčel Musil.

»Ale odpusť, odpusť, miláčku!« omlouval se kvapně Řípa hlasem už tak změněným a mírným jakoby byl před tím ani nevykřikl, »pokládal jsem za svou povinnost říci vzácné dámě — — Nu, když míníš, že toho není potřebí — — —«

V tom vracel se hostinský a Řípa zmlkl.

Vůně smažených řízků rozvála se nad celým stolem; několikeré blažené »ach« zašelestilo společností.

Pokrač.

NAŠE GALERIE.

JOSEF HOLEČEK.

Jsou autoři, jichž sláva literární dostavovala se těžce a pomalu, jenom v krupějích kanouc pozdním uznáním za trvalé, velké literární dílo. Jsou i takoví, kteří rychle, přes noc vyrostli. Účinná reklama anebo vrtkavý vkus obecenstva zmocnily se jejich jména, a přinesly časný úspěch práci, jejíž kvality pro samý spěch nemohly ani býti

řádně zváženy. Není třeba zvlášť zdůrazňovati, že vážné literární jméno Josefa Holečka mnohem spíše řadí se do oné první kategorie, než do této druhé. Z ní vypůjčilo si nanejvýš rychlé a všeobecné uznání, jaké vyrostlo skoro přes noc asi před pěti, šesti lety, když literát pětačtyřicetiletý, mající za sebou už celou sbírku dobrých knih, vydal první díl kroniky svého rodného kraje. Autor »Našich« došel uznalého a všestranného ocenění, které bylo tím radostnější a významnější, čím je u nás vůbec vzácnější a čím bylo v tomto případě zasloužěnější.

Josef Holeček svoji literární činnost začal básněmi v první polovici let sedmdesátých. Výraznější a svou notou se však v literatuře české ozval prostřednictvím theoretických i praktických sympatií slovanofilských, jež přivedly jej — v polovici těchto sedmdesátých let — na horkou půdu Balkánu, do prudkého víru národnostního vření, mezi úžasné zmatky politických převratů.

Slovanství Holečkovo samo o sobě by zasluhovalo studie politika. Byl první a na dlouhý čas u nás jediný, kdo z autopsie pojal, pěstoval a nesl uvědoměle ideu slovanské myšlenky. A z autopsie Holeček i psáti začal, a jeho práce slovanofilské jeví tu dobře založený systém a zdárný postup. Začal populárními články zeměpisnými a národopisnými, pokračoval samostatnými beletristickými črtami, v nichž líčil život a povahu, snahy a boje jižních Slovanů. Současně překládal i ukázky z poesie jihoslovanské. Zajímavě lze stopovati na veškerém literárním díle Holečkově, kterak z talentu prýštící beletristický živel stále šíře a jaksi vědoměji pronikal jeho články, studie, monografie, i celé sbírky a knihy. Černohorcům, Srbům i Bulharům balkánským stejně věnoval svoje sympatie, jako později Rusům, když důsledně ve svém programu z jihu obrátil se na východ slovanský, o němž napsal mnoho originálních studií a článků hluboce vážných a programových.

Dokonalým překladem finského národního eposu »Kalevaly« (dokončeného r. 1896) prokázal Holeček teprve jasně mnohem vyšší ambice a schopnosti literární, než daly tušiti jeho dosavadní práce publicistické a beletristické. První díl »Našich« pak znamenal hotové překvapení i pro ony nejbližší literární přátele Holečkovy, kteří dovedli ceniti a správně určovati jeho svérázný talent dosavadní, jeho samorostlou notu, vědomě a úmyslně se odlišující od zvyklých literárních forem. Proti kultu formy se Holeček místy i zpříma vyslovil a knižní vydání »Našich« (vyšlé r. 1898) nejseriosnějším způsobem podepřelo jeho literární credo. Základní myšlenka díla, jehož první část již jasně dala nejen obhlédnouti tyto mohutné základy, nýbrž vytušiti všecku rozpjatou mohoucnost zamýšlené stavby, mohla vzniknouti jenom v duši vyzrálého a filosoficky vyrovnaného muže, který je sice umělcem péra, ale je zároveň i dalece vzdálen ode všeho artismu, nepřístupen dělaným zákonům literárního vývoje, literárních směrů, forem a kast.

Holeček pojal myšlenku sepsati kroniku svého dětství, kroniku rodného svého kraje. Přirozený základ historický, filosofický i sociologický dán mu byl sám sebou a z něho vyrůstalo a zrálo v autorovi, blížícím se k padesátce svého věku, dílo, vážené ze života chudého, svérazného českého jihu. A schopnosti jeho byly s velikost úkolu. »Lid naší krajiny, jihozápadního koutu Čech, prvý se přidal k učení Husovu, prvý za ně strádal, prvý se přihlásil pod prapor Žižkův, prvý pod ním dobýval slavných vítězství, prvý pod ním vykrvácel. Chci pověděti, jaký je tento lid za dnů našich.« V těch úvodních slovech Holečkova životního a vrcholného díla — tento soud možno dnes už skoro definitivně postaviti — dán je celý jeho program a směr. Dílo samo třeba dnes ještě nedokončené určuje správně jeho těžiště a cíl literární. Vlastně spíš životně-filosofický cíl, než literární, neboť nebylo nevhod řečeno již před několika lety, že nejlepší a nejcennější literární dílo Holečkovo je vlastně — dílo neliterární.

Selský lid jihočeský v jeho těžkém zápase s přírodou, v jeho těsných stycích s půdou živitelkou, ve všem jeho životě od kolébky až do hrobu líčí a provází autor v širokých, mohutných obrazech celých pokolení. Rozumí tomu sedláku i a jeho duši tak, jako rozumí i duši té přírody, z níž vyrostl, z níž vzal všechen svůj krásný duševní klid a vyrovnaný, jasný názor. I v dalších částech dosud vyšlých (»Výprava« teprve v loňském ročníku Lumíra byla ukončena) neumdlévá široký epický dech autorova líčení, pokračujícího v týchž mohutných a rázovitých rysech, v nichž celá kronika byla založena.

Neobyčejně zajímavý a originelní zjev literární, jakým se jeví Josef Holeček ve svých knihách, doplněn jest v našem literárním světě jedním karakteristickým příznakem vnějším: ve vydávání a prodeji svých knih jest Holeček dokonalý self-made-man. Je nakladatelem i prodavačem vlastních svých děl. Bohaté zkušenosti na těchto polích činnosti získané zplodily již mnohou trpkou kapitolu, jež podává dosti historického materiálu pro úvahy o kulturním poslání české knihy.

V. ČERVINKA.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

U Braunů byla toho večera velká společnost. Celé první poschodí svítilo zářícími okny. Několik povozů stálo u vrat. V chodbě lokajové věšeli jeho svrchník k velké kupě kabátů, plášťů, entrées. V saloně bylo šumno a pestro.

»Dnes budeme veselí,« vítala jej domácí paní, »připravili jsme malé překvapení!«

»Oh, famosní překvapení,« opakoval Braun, toče si knír s posunkem bývalého hulánského důstojníka.

Valentin rozhlédl se, hledaje paní Hessovou a v tom uzřel Jiřinu.

Takové bylo to famosní překvapení. Pozvali subrettu, aby zazpívala po dinér. Též jakýsi velmi hubený a vlasatý hoch měl hráti na housle.

Levá tvář zkřivila se mu nervosním škubnutím. Věděl, že mu ten kousek provedla Jiřina.

Několik bouří v poslední době zalomcovalo jejich láskou. Dva silné temperamenty narazily na sebe, až se v nich rozjiskřil vzdor. Dala se schválně pozvat k Braunovi, aby podráždila Valentina, bagatelisovala jej, ukázala se mu, jak vesele a nevážně pohlíží na vše, co se mezi nimi stalo. Jednala tak i z primitivní diplomacie ženské, aby v něm vzbudila žárlivost.

Valentin v té chvíli neměl jiný pocit, nežli strach ze směšnosti. Zuřil na Jiřinu, že těm klevetivým a slídivým hlupákům připravila takovou pikantní pochoutku. Bodaly jej všechny pohledy. Jiřina stála ve skupině pánů a byla velmi prostě oblečena. Byla rozkošně dívčí. Nenuceně se smála. Ale bylo cosi vydrážděného v její těkavém neklidu.

Klaně se dámám, podávaje ruce pánům, přistoupil k Jiřině, jakoby shledával zcela přirozenou její přítomnost a řekl jí několik ledabylých zdvořilostí, které nezněly ani cize ani důvěrně.

Odpověděla svému milenci s krásným úsměvem n vinné líbeznosti naivky z jeviště.

»To jsou dva komedianti, kteří se k sobě hodí,« pravila paní Hradilová sledující se zálibnou, ale poněkud zklamanou zlomyslností scénu, na kterou se všichni těšili.

»Kdo by řekl, že ti dva se znají tak dobře a dlouho,« řekl Hess a oči mu hořely, »ale nedivím se mu, je to děvče jako květ .«

Paní Hessová, stojící s nimi v koutě salonu, nechápala.

»Vy nic nevíte? Skutečně? A to je pěkné!«

A paní Hradilová nevycházela z úžasu a spěšně, polohlasitě jí vyprávěla celou historii. Hess pokašlávaje, ji přizvukoval a připojoval ku klepům paničky podrobnosti z kavárny

»Podívejte se na ni,« hovořila paní Hradilová a celá leskla se potem a rudla, »učiněná uličnice, a jak dovede očima sladce a nevinně kroutit! On je celý divý do ní. Pro takové flamendry neexistují děvčata z pořádných domů. Baletnice a herečky, to je něco! Přivedou je na mizinu a pak je odkopnou. Uvidíte, tak to dopadne i s Kaplířem. Místo, co by se oženil s počestným děvčetem a mohl by vyženit pár tisíc, našinec přece žije jen pro děti a ačkoliv nejsou časy, jako bývaly, dáme my svým dcerám po třiceti tisících — místo, co by si udělal solidní domácnost a zajistil obchod, raději utrácí všechno s takovou fiflenou od divadla, která jím točí podle své noty. Panečku, takové ženské to umějí, he, muž je učiněné pimprle v jejich rukou . . .«

Tlustá paní jen funěla rozhorlením proti útlé, světlovlasé umělkyni, která šířila kolem sebe lahodné okouzlení mládí, krásy, talentu . . .

Paní Hessová dlouho na ni pohlížela a když usedli ke stolu, sledovala její pohyby, její smích i hovor. A pozorovala též Valentina. Bavil se velmi živě se svou sousedkou, stále vším rozveselenou nebo pohněvanou dcerou Braunovou, ale jeho hubená tvář zdála se unavenější, oči vpadlejší a zastíněnější, nežli obyčejně.

Páni pili černou kávu a kouřili v knihovně, dámy se shromáždily ve velkém saloně kolem piana.

Slečna Braunová, jež měla na živůtku připnuté drobné hodinky se šechtickou korunkou, nápadně vysázenou rubíny, přehrávala lehce kuplety operetní a vyptávala se slečny Jiřiny na její role, na její způsob studování, na život zákulisní s naivní a shovívavou zvědavostí, v níž bylo cosi impertinentně velkopanského.

Jiřina cítila, že její nápad nebyl šťastný, nic jím nedokázala Valentinovi — jak proti němu soptila! — a sebe jen pokořila s tím stykem s ženami, jimiž opovrhovala, jako ony ji přezíraly. Ale její ženskost měla zadostiučinění ve vědomí převahy její svůdnosti a roztomilosti. A odpovídala velmi mile slečně Braunové, ač jen těžce se přemáhala, aby ji neoslovila »komtesso«, jak jí někteří posměváčci i Valentin říkali.

»Slečna Kryfova bude zpívat!« ohlašoval nadšený jakýsi mladík.

Muži se hrnuli do salonu.

»Pojďme poslechnout Jiřinu!« říkali s familierností ctitelů divadelní hvězdy.

Piano zabřinčelo bujnou melodii a hlas slečny Jiřiny šveholivě a něžně přednášel hodně uličnický kuplet. A bylo slyšet s jakou něhyplností a nevinností vyjadřuje frivolní dvojsmyslnosti. Smích mužů přerušoval jí často uprostřed věty.

Valentin kolíbal se v houpacím křesle, vyfukoval kouř doutníku ke stropu a poslouchal rozmarné verše své přítelkyně.

»Už mám dost těch její střeštěností,« myslil si.

Její hlas zněl svěže a vábně, a připomínal mu rozkošné chvíle. Nemohl odolati — ač byl proti ní rozezlen — touze, pohlédnouti na ni — aspoň z dálky.

Odhodil doutník a vešel do menšího salonu, dělícího knihovnu od velkého. V útulném koutku u okna na podiu, pod velkou palmou, uzřel paní Hessovou. Převracela listy illustrované knihy, ale nedívala se do ní.

Ulekla se ho a sklapla knihu.

»Ráda poslouchám zpěv z dálky,« řekla plaše jako na vysvětlenou.

Valentin se usmál a jak se mu zdálo, usmál se velmi hloupě.

»Má ta dáma krásný hlas!«

»Ano.«

»Je velmi mladá ještě.«

»Ano.«

»A oblíbená, všichni ji mají rádi.«

»Ano.«

»Opozdil jste se, jděte mezi pány, podívejte se, jak se tlačí ve dveřích. Jsou dvornější nežli vy.«

»Ano.«

A Valentinovi bylo teskně, hloupě, nudně.

Zdálo se jí, že si z ní tropí posměch a chtěla povstat.

»Prosím vás, milostpaní, ostaňte, budu s vámi poslouchat zde, v tom koutku.«

Sedl si na nízkou stoličku vedle ní a zadíval se do její tváře z dolejška, s pohledem věrného psa.

»Vy jste nějak divně naladěn!«

»Byl jsem. Ale teď je mi již dobře.«

»Když slyšíte ten krásný hlas slečny Kryfovy?«

»Když tu o samotě sedím vedle vás.«

Pokrač.

FEUILLETON.

PAŘÍŽSKÉ DROBTY.*)

Paříž 29. listopadu 1903.

Je známo, že Francouz je neschopen napsat román t. zv. filosofický. Když ve vývoji některé látky naskytne se příležitost k nějakému dogmatickému výlevu, tu obyčejně se mu náš autor vyhne, a neučiní-li tak autor, učiní tak čtenář. Nemáme také divadelních kusů, kde by osoby byly symboly, kde by otázky a odpovědi měly suggerrovat osudově mystický smysl a kde by sujet byl ideologickou thesi.

Než přes to máme u nás teď náboženskou otázku, která neobyčejně pobuřuje jednotlivé politické strany. Hodlají se jí zabývati také romanopisci? Zajisté. Spatřili jsme v posledních letech na knihkupeckém trhu: »L'Etape« od Pavla Bourgeta, »La Maison du Péché« od Marcelly Tinayrové a »Au delà de la foi« od Alfreda Bouchineta.

Žádné z těchto děl není — jako »L'Évangéliste«, mohutné chef d'oeuvre A. Daudeta — prostou malbou náboženských prostředí; u všech vstupují v činnost jisté ideje. Jakým způsobem? Tím, že určují každému z autorů jeho hledisko. Nevykládají je sice obšírně, neboť vědí, že, kdyby měli v úmyslu je rozšířit, vulgarisovali by je tím zároveň, ale ukazují nám, co se stane z těchto idejí v různých mozcích, jak se přemění, jak buď oslábnou nebo se posílí pod vlivem různých vášní. Tak na př. »L'Etape« je mravním dobrodružstvím mladého intelektuela, který, jsa veden láskou k cudné a zbožné dívce, se vrací k víře, jíž byl dříve popíral. Pavel Bourget pokazil a zfalšoval poněkud toto thema tím, že je násilím sevřel zdí své scholastické logiky. Než přece jen zůstává »L'Etape« velice pěkným pokusem demonstrace faktu, který vznikl nikoli z raisonování, nýbrž z pozorování: totiž z toho, že autor ukazuje, kterak víra má svůj kořen v citech. Než co se stane, jestliže tento cit, hluboce založený u některého individua, se srazil s jiným? Tuto otázku si položila Marcella Tinayrová ve své »Maison du Péché«. Její hrdina, z prostředí venkovské devotní aristokracie, umírá v pochybnosti, poněvadž miloval ženu, která neměla víry; takový je obsah této lyrické povídky, trochu neurovnané, ale vášnivé a spontanní.

Oba tyto romány způsobily mnoho hluku. Než zdá se mi, že jejich cena je dosti neúplná. První z nich jde cestou abstraktní logiky která je velice vzdálena skutečného života. Druhý je ovládán sentimentální fugou, která také není skutečným životem. Před nimi dávám přednost »Au delà de la foi« od p. Bouchineta, románu, jehož děj je se vzácným uměním vypozorován a jehož stil je určitý a prudký. Autor klade náboženskou otázku tak, jak se skutečně u nás ve většině případů klade. Jedná se o sňatek jistého lékaře s obyčejnou měšťačkou; on je svobodný myslitel, ona pobožnůstkářka; klerikalism je nejprve rozdvojí, ale láska, silnější nežli víra, je opětně spojí navzájem. Vedle nich potkáváte řadu osob z obojího tábora, sektáře i nevěrce. Několik podivuhodně prostých a ve své průhlednosti mohutných stránek nám odhaluje přesnou psychologii pravého svobodného myslitele, nevěrce, který popírá, že by náboženství mohlo býti vědou, jako že by věda mohla nahraditi náboženství. Tyto stránky vzbuzují silný zájem; román p. Bouchinetův mohl by být nazván »filosofickým« románem a to jedním z nejzajímavějších naší doby.

Než také povídka, jež je přece jen naším vlastním národním genrem, probouzí se k novému životu. P. Pierre Louys, jenž ji okrášlil zářnými barvami Hellady, sebral některé své povídky pod názvem »Les Sanguines«. Jsou postupně kruté, zamilované, ironické, než všechny jsou prodchnuty kouzlem, karakterisujícím dokonalou a ryzí formu tohoto spisovatele. Jednomu autorovi, píšícímu v tónu velice odlišném, dostává se značně hojně zasloužené popularity, je to p. René Boylesve, autor »L'Enfant à la Balustrade«. Popisuje velice živě a podrobně způsobem upomínajícím na Dickense a Anatola France, drobná vznícení drobných měšťáček a dovede nás upoutati těmito zdánlivými pošetilostmi, pod jichž povrchem se střídají velké žaly s velkými radostmi. Zaznamenávám ještě: »La Confession d'un enfant d'hier« od Abela Hermanta a téhož »La Confession d'un homme d'aujourd'hui«. Toto dítě (»l'enfant«) a tento muž (»l'homme«) nejsou než touže nerozhodnou povahou, jež má intelligenci příliš otevřenou, tak otevřenou, že pojímá v sebe příliš mnoho věcí a že na konec se jí nedostává rozhodnosti a omezení, pomocí jichž by se stala tvůrčí silou; to je také příčinou, proč mozek tohoto individua zůstává prostředním a proč končí vše vypočítavým peněžním sňatkem. Pan Hermant nakreslil výtečně tohoto hrdinu, vyrostšího v prostředí, kterému se nedostává hrdinnosti. Mohlo by se mu vyčísti toliko to, že se příliš často dává unášeti svým filosofickým sice, ale bezbarvým stilem.

Nedostává se mi tentokráte místa, abych se mohl šířeji zmíniti o divadle. V naší dramatické produkci začíná konečně vaudeville a melodram ustupovati skutečným literárním kusům. Tato evoluce zasluhovala by zvláštního článku. Pro dnešek konstatujeme toliko, že pp. R. de Flers a A. de Caillavet získali pro frašku s uměleckými tendencemi »Théâtre des Nouveautés«, vydané ještě do nedávna v šanc různým pitomostem jako »Dáma od Maxima«. Dílo jmenovaných autorů »Les Sentiers de la Vertu« dosáhlo velkého úspěchu. Jeho děj jde sice skoro týmiž stezkami, jakými chodí obyčejně u nás manželská zpronevěra, ale záludně duchaplná kresba povah, lehkost dramatického toku a třpyt dialogu dodávají tomuto dílku značné ceny.

Pro »divadlo Viktora Huga« upravil Jean Richepin legendu, vzatou z národní písně: »Cadet Roussel«. Je to graciesní kousek, plný zvučných veršů a pittoreskní poesie.

Vážný úspěch, o němž se neustále hovoří ve společnostech, odneslo si dílo, v němž se ne nedostává jemného vtipu. »L'Adversaire« od A. Capusa a E. Arènea ukazuje ctižádostivou ženu, jež je odhodlána raziti svému muži cestu ku politickému úspěchu, ale také ku kompromissům, do nichž se jemu nechce. Advokát Darley, povaha založená podobně jako hrdina A. Hermanta, spíše intelligence než karakter, nevyhoví své ženě. Tu ho Marianna podvede s Langladem, jenž se jí zdá býti vytouženým heroem. Než sklamání se v brzku dostaví; Darley vymámil na ženě vyznání z viny; ale ona ho nepřestala upřímně milovati a prosí za odpuštění. Nedostane se jí ho, Darley jí ho odpírá a matka Mariannina pronáší mimoděk nad svou dcerou soud. Obě bytosti, jež se vlastně milují, se rozejdou, poněvadž žena stala se tu protivníkem (»l'Adversaire«) mužovým, nepřítelkyní jeho záměrů a jeho klidu, a poněvadž nedovedla zachovati lásce ten nevyhnutelný doplněk, kterému se říká: důvěra. Při souhře »L'Adversaire« slavili triumf výborní herci, jako: Guitry, Magnier, Guy, Marta Brandèsová a Marie Samary.

Henri Verne.

*) Psáno pro »Lumír«. Z rukopisu přeložil O. Theer.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Stá výročí narozenin Obodovského a Tjutčevových. — Ke smrti Prokopije J. Nakrochina. — Vsevolov S. Solovjev †.)

Jméno Platona Grigorjeviče Obodovského vlastním dílem svým jen zcela nepatrnou stopu zanechalo v ruském písemnictví, pojic k svému zvuku zásluhu několika staromodních dramat, dle vzoru Kukolnikova — slaveného v třicátých letech 19. věku dramatického spisovatele. Byly tehdy v modě takové melodramatické produkty chudého obsahu, děje trochu fantastického a trochu romantického, spojené se zpěvem a tancem. Taková asi byla »Bojaryňa XVII. věka«, takový byl i »Car Vasilij

Šujskij« Obodovského, jenž mimo to i několik německých a vlašských dramat přeložil, či vlastně zpracoval pro ruskou scénu.

Přece však sté vyročí narozenin Obodovského, připadlé na den 23. listopadu letošního roku (»Russkaja Starina« v nejnovějším svém svazku udává datum 27. list. odlišně ode všech údajův obvyklých), v několika směrech zaslouží vzpomínky pro nepodcenitelný a závažný význam, jaký měl vlivný Obodovskij v tehdejších poměrech a stycích literárních i divadelních. K jeho všestrannému vzdělání znamenitě přispěl několikaletý pobyt v cizině, v Německu a ve Švýcarech (v Ženevě). Když se vrátil do Petrohradu r. 1835, ustanoven po krátké službě v ministerstvu inspektorem obecného školství, kdež svými šťastnými reformami a svým zvučným vlivem brzy nabyl takové pověsti, že stalo se dobrým tónem, zváti jej za paedagogického rádce do předních rodin šlechtických, ba i ke dvoru.

S proslulým tragikem ruským V. A. Karatyginem pojilo Obodovského družné přátelství, a pro něho také, k jeho benefici, přeložil r. 1829 Schillerova »Dona Karlosa«, jímž zahájil svoji zamilovanou činnost pro divadlo, V těchto letech »úředně vlastenecké nálady« v literatuře, jak je trefně charakterisuje Skabičevskij, v oné literatuře třicátých let, jež nesměla se dotýkati současných politických a společenských themat, zavládla theorie čistého umění, umění pro umění, dle níž umění má sloužiti samému sobě, nemá si všímati požadavků současného života, vysoko má státi nad prouděním obecným, a kresliti jen hrdiny, postavy historické nebo umělecké. Takový duch ovládal tehdejší tvorbu uměleckou, a je podivuhodno, že v ní právě vyrostli největší dva tragikové ruského národa — Močalov a Karatygin. To však nespadá již do této kapitoly, která má jen zběžně charakterisovati tvorbu Obodovského. Bylo jen přirozeno, že on, vlivný společenský člověk a intelligent, znající tak výborně kulturu i literaturu západní, ovládaje ji i jazykově, dovedl vtisknouti ráz své době i repertoiru, jemuž původních kusů i zpracovaných dal asi 36 na počet. Spolu se zmíněným Kukolnikem a Polevým ovládl Obodovskij scénu po dvě téměř desetiletí. Byla zde sice už dávno geniální satira Gribojedova »Hoře z rozumu (asi 1825), přišel později i nesmrtelný »Revizor« Gogolův (1836), ale bylo zůstaveno teprv dobám novým a generacím pozdějším, aby k plnému uznání přivedly díla věčná: bylo pak už jen přirozeným důsledkem, že rychle bledla popularnost Obodovského, kterou dnes už sotva zlehka připomenou pouhé tituly dvou tří z nich. Vykonaly svoje poslání a vlny změněného literárního i divadelního vkusu převalily se přes ně beze stopy.

*

Znamená-li jubilejní vzpomínka na Obodovského toliko oživení rázu jeho doby a spíše jen retrospektivní pohled střízlivého soudu na dílo, které b y l o, je výroční den stých narozenin F e d o r a I v a n o v i č e T j u t č e v a, upínající se k datu 6. prosince (23. list. dle pravosl. kal.), bolestnou připomínkou velikého básníka, který patřil k předním mezi nejpřednějšími. Neboť nejsou nevýznamna slova Turgeněvova, který napsal o Tjučejovi r. 1854. — sedmnáct let po smrti Puškinově — že »na jediném Tjutčevu spočívá pečeť oné velké epochy, k níž on patří, a která tak jasný a silný výraz našla v Puškinovi«.

F. J. Tjutčev (1803—1873), pocházející ze starého šlechtického rodu, již jako mladý student upozornil na sebe brilantními překlady z Horáce, i vlastními drobnými pracemi básnickými, jež Puškin a Někrasov vysoce vážili a otiskovali v různých časopisech. K uznání hodně širokému, ač pozdnímu, které rovnalo se téměř objevení znamenitého talentu, pomohl Tjutčevu teprv Turgeněv, který r. 1854 v »Sovremenniku« vytiskl o něm vřele psanou studii. Tjutčev, básník-dilettant, nepsal příliš mnoho; jen ve chvílích silných a vroucích vznětů, ve chvílích svěžích a bezprostředních nálad, které jej pudily k básnickému vyjádření. Snad v tom právě kotvil všechen půvab jeho talentu, který Turgeněv tak vysoko cenil. Tjutčev byl v první řadě básník přírody, který snažil se zachytiti její náladu, její vnitřní život (v nějž pevně věřil ve svém pantheismu). Tento cit pro přírodu, neobyčejně živý, jemný a věrný, tvoří hlavní rys jeho poetického charakteru, který ostatně všude prozrazoval jemný vkus vzdělaného a distingovaného západníka.

Abstrahovat odtud nějakou všelidskou filosofii, jak se o to později snažil Vlad. Solovjev (1896), zdá se být dosti zbytečno, neboť právě ony záchvaty reflexivní a poetické lyriky, které měl Tjutčev teprve v posledních letech svého života, nepřidávají celkem nic osobitého jeho talentu. Prozrazují v něm jenom nadšeného snilka, poetického slavjanofila, nadšeného a ryzího, který i vítal politickou výpravu českou v Moskvě (1867) nadšenou pozdravnou básní »Bratjam Slavjanam«, ale celkem nic více.

Z Tjutčeva překládal u nás již Fr. Věnc. Jeřábek. V jeho pozůstalosti aspoň našlo se svého času dosti rukopisných překladů, avšak k uveřejnění jich nedošlo. Několik pečlivě vybraných ukázek jeho tvorby asi před rokem přeložil Fr. Táborský ve »Slovanském Přehledu«.

*

P r o k o p i j J e g o r o v i č N a k r o c h i n, literát ruský staré školy, zemřel v posledních dnech říjnových téměř v zapomenutí v duševních mukách v psychiatrickém ústavě petrohradské nemocnice. Život jeho posledních let byl truchlivý a šerý, jako to zatažené, pošmourné podzimní jitro petrohradské, v kterém jej pochovali na odlehlém a zastrčeném hřbitově Volkonském, hřbitově s rozvalenými hrobkami rodinnými, s rozbitými a omšelými náhrobními kameny. A přec byl Nakrochin vzácný člověk starého typu, jakých je dnes už pořídku v životě i v literatuře, holubičí čistoty duševní, nevyčerpatelné dobroty a srdečnosti, obětavého idealismu.

Jako literární spolupracovník »Neděle« vynikal Nakrochin ve svých pracích přesností puritánskou, až puntičkářskou. Dlouho piloval na každém svém obrázku, na každé črtě. Proto také pozůstalost jeho je dosti skrovná. První práce Nakrochinova byla komedie »Mjatel« (Vánice), kterou již r. 1868 v »Otečestvenných zapiskách« vytiskl. Jeho sbírka v »Idilii v proze« (Idylly v prose) jsou pečlivou prací mnoha let, kterou sotva vyvážilo teplé uznání literárního a kritického světa, jehož se Nakrochinu zejména se strany V. P. Burenina dostalo. Neočekávaný pád a zaniknutí »Neděle« působilo na něho zhoubně, ba tragicky: myslil, že nepřežije úpadek drahého listu, jemuž tolik sil byl věnoval. Od té doby duch jeho byl zatemněn, a jen zřídka dostavovaly se světlé chvilky. Smrt byla mu dojista jen smířením a vykoupením.

*

V s e v o l o d S. S o l o v j e v, syn výtečného historika Sergěje Solovjeva a bratr filosofa Vladimíra Solovjeva, zemřevší dne 3. listopadu v Moskvě, podlehl skoro hned v počátcích svojí činnosti epidemické záplavě historického spisování, která po pronikavých úspěších »Vojny a míru«, po Pugačevcích« a jiných vynikajících dílech vznikla a živena byla překotnou snahou všech rodinných a lidových listů, podávat svým čtenářům něco podobného — podobného ovšem jen látkou historickou: historickou četbu. Solovjev byl také jeden z těch zlákaných, kteří bez nutné erudice literární, bez nezbytných a důkladných studií předběžných začal spisovati historické obrazy a široké kroniky i romány, jimiž plnil hlavně sloupce »Nivy«, od r. 1888 pak vlastní svůj týdenník »Sěver«. Utopil zde celý svůj skrovný talent, který slušně se projevoval v jeho začátečnických verších a kritických statích, tištěných v předních žurnálech (»Russkij mir«, »Russkij Věstnik«, »Věstník Jevropy«, »Zarja«).

Jeho rozsáhlé románové kroniky přinesly mu v náhradu za ubitý talent popularnost dost značnou. Jí obětoval vše hlavně v serii knih, která nazvána románovým

cyklem v »Semji Golbatových« dle Zolova cyklu »Rougon-Macquartů«. V řadě posledních let Solovjev již churavěl a psal velmi málo. Poslední kniha jeho (»Novyje razskazy«) vyšla r. 1898. Zemřel 3. listop. 1903 ve stáří 64 let.
V. ČERVINKA.

VAL. C. PRINSEP. R. A.

velmi populární umělec anglický, jenž nádherným barvami vylíčil oslnivé feerie indických slavností na počest prince Waleského, nynějšího krále, jež provázel na té triumfální, exotické pouti, zajel si letos v létě do Čech a své dojmy vložil v zajímavém článku »Bohemia« uveřejněném v »Magazin of art«. Pan Prinsep, jenž je též jemným estetikem, přednáší o umění v královské akademii londýnské, vydal essaye o umění anglickém, přišel do Čech sympaticky naladěn, poměrně dobře informován a s vervou líčí své dojmy malíře okouzleného českou krajinou a malebnou krásou Prahy.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Comtesse Mathieu de Noailles: La Nouvelle Espérance. 4. vyd. (Calmann-Lévy) Paříž.

Jmenujete-li láskou více či méně duchaplné rozhovory jednoho s druhým, je román paní de Noailles historií tří erotických dobrodružství jedné a téže ženy. Podivné lásky, které mají svůj silný interess psychologický právě tím, že v nich není skoro ničeho, bez čeho si erotiku nedovedeme vlastně ani myslit, bez prudkého smyslového zaujetí, bez krutě horoucných vášní, a, třeba že se jedná o ženu provdanou, žijící se svým mužem, i také (což jest dosti kuriosní) bez jakékoliv tragiky svědomí. Vedle tohoto zájmu naleznete však i jiný: prostředí, do něhož vás autorka zavádí. Je to prostředí té nové francouzské aristokracie, bydlící mezi Trocaderem a parkem Monceau, kosmopolitické a dilettantské. Miluje se tam četba, hovoří se o umění. V tomto prostředí žije tedy paní Sabina de Fontenay. Je nedávno provdána. Je šťastná či nešťastná? Nic z obojího; stojí tak jaksi uprostřed cesty mezi oběma těma extrémy. Necítí ani krutých muk ani velkého opojení. A to je vlastně jejím osudem; z tohoto neurasthenického stavu (neboť Sabina je neurasthenička) vyložíte si všechny její činy, jež by jinak byly takořka nevysvětlitelny. Paní Sabina je tedy vdána. Její muž je mladý, něžný, hezký, ne hloupý; snad by ho milovala, kdyby nebyli spolu oddáni. Je jí však celkem lhostejný právě proto, že je to její zákonnitý muž. Ostatně líbí se jí tělesně. Ale Sabina patří k těm, které touží po zvláštním, neobyčejném, po tom, co je mimo zvyklosti. Vše obyčejné ji nudí. A z této nudy neurasthenika slídí po milenci. Je zaujata nějakou prudkou vášní? Ne. Zvolí si prvého, kdo se jí namane, protože právě ten má dlouhé umělecké vlasy, šedivé chladné oko, a cosi něžně jemného ve svém zevnějšku a poněvadž hraje a zpívá neobyčejně pěkně. Je to její vzdálený bratranec Jerôme Herelle. Několik měsíců nevinných něžností prožívají spolu. Je to tak trochu poetický flirt, který končí tím, že se Jerôme zamiluje vlastně do její sestry, jejímž manželem se také stane. Paní Sabina odbude si několik měsíců vnitřního smutku, nepříliš hlubokého, neboť se již se stejnou něhou interessuje o jiného přítele, Pierra Valencea. Ale sapristi! člověk by vlastně ani neřekl, jak je těžko ženě nalézt milence: Pierre Valence má totiž tou dobou poměr s jistou herečkou a tak přirozeně i tento flirt zůstane flirtem. Pochopíte, že taková smůla je celkem nepříjemná věc. Na štěstí seznámí se Sabina s přítelem svého muže, učeným Filipem Forbierem. Ten nemiluje sice ani její sestru ani herečku, je však, bohužel, ženat. Mimo to je posedlý svou vědou a je, jak se zdá, nepřístupný pokušení jako sv. Antonín. Mladá žena se však nedá odstrašit. Začne obléhat tuto tvrz a jednoho krásného odpoledne se tvrz vzdá. Zajímavo je, jak reaguje tato dosud ctnostná žena na akt manželské nevěry. Překládám celý passus, neboť je příznačný pro cítění hrdinky. »Vracejíc se od Forbiera domu neřekla si ani jednou, že má milence. Jak by také mohla užiti tohoto brusknébo a rušivého slova při věci tak nevyhnutelné a něžné, již, jak se jí zdálo, již dlouho si přál její osud. Zatím co se bavila se svými přáteli, zatím co se smála a mluvila se všemi gestikulujíc obvyklým způsobem, cítila, že se její duch uvolňuje jako při velkém odpočinku; mohutná a radostná pýcha naplňovala jí srdce . . .« Lítost, hrůza, výčitky svědomí? Ani pomyšlení. Ukojila svůj rozmar a je proto spokojena, jako je spokojen nemocný, když, za cenu třeba smrti některého člověka, umírnili mu trochu jeho vlastní bolest. Sabina je plna tohoto egoismu nemocných lidí. Chce mít nepřetržitě vzrušovány nervy, a tímto vzrušovacím prostředkem má jí být poměr s Forbierem. Než i zde nepřeje jí štěstí: Filip odjede z Paříže ku své ženě, která se dozvěděla o jeho nevěře. A Sabina? Čekali byste, že toto chorobné stvoření bude žít dál svým nyvým životem, že bude dále se sháněti po nové lásce. Ale autorka láme tu její povahovou linii dosti násilně a nechává ji skončiti sebevraždou. Sabina a sebevražda! To není pravděpodobné . . . Konstatujeme-li tento konečný nedostatek, je nutno uznati živý smysl autorčin v zachycení postavy hrdinky Sabiny stejně jako stylistickou hodnotu knihy.
O. THEER.

DIVADLO.

K dvacátému výročí Národního divadla.

Dokonč.

Ve své výroční brožurce letošní vysvětluje poněkud ředitel Národního divadla pan Gustav Schmoranz ochablý zájem o činohru špatným vlivem neblahého zápolení opery s činohrou v jednom domě, nepopíratelně to překážce klidného a potřebného rozpjetí vnitřní práce při činohře. Opera je právě následkem dnešních nepřirozených poměrů v obecenstvu nepoměrně navštěvovanější, je tím již také u správy divadla favorisovanější. A tu právě jsme u podstatné vady, která je zároveň jednou z nejzávažnějších příčin domnělého toho úpadku činohry, u vady, již přivodilo vedení divadla do jisté míry samo nedosti pevným a uměleckých cílů vědomým vnitřním odporem proti jakési třeba mimovolně probuzené jednostrannosti, a pak nepopíratelná umělecká nehospodárnost. A to na venek i do vnitř, v repertoiru i v zaměstnávání hereckého personálu. Pro celkový stav činohry je stav repertoiru ovšem především důležitým momentem, a v repertoiru tkví právě také kus příčiny, proč zájem o činohru je tak povážlivě oslaben. Je ovšem pravda, že tu mnoho je jen už důsledkem a ne tak zcela příčinou, ale jistě, bohužel, i když je nutno k tomu přisvědčiti, přece jen i ty dnešní některé důsledky jsou opět příčinou nových, dalších uměleckých pohrom činohry. Neboť není možno ani nejpoctivější vůli a snaze umělecké docíliti trvalejších úspěchů, když dovede si favorisovaná výnosnější opera v repertoiru tak nebezpečnou převahu vynutiti, že jsou i týdny, působící po stránce repertoirní až bolestně dojmem divadla čistě operního. To je ovšem nesnadno, aby činohra očividně i v divadle jen jako z nouze trpěná, táž činohra, která přece musí požadovati i od průměrného diváka něco více, než jen to, co může u něho vyvolati dojmy zrakovými a sluchovými, udržela krok s pohodlnější (pro gros obecenstva a módnější dnes operou, alespoň pokud se navštěvovanosti týče. A tak ze samého divadla podporuje se nepřímo toto vnější upadání činohry, kterému se vždycky jen steskem na nedostatek zájmu v obecenstvu, ovšem naprosto neomluvitelný a proti vnitřnímu niveau většiny obecenstva samého těžce svědčící, sotva dá odpomoci. Spíše si nutno doznati, že těmto nepřirozeným a nezdravým poměrům až příliš zbytečně se hoví, a nálada v divadelním obecenstvu jen svévolně se kazí. Bude nesnadnou prací sváděti vše do pravých kolejí, v čem dovedla odvésti s cesty právě ona přílišná povolnost. Ale to ovšem není jedinou vadou repertoiru, a není také jedinou oporou, o níž by se netečnost obecenstva činoherního mohla zachycovati v od-

vetu na oprávněné jinak stížnosti. O umělecké vyspělosti činohry, o pokroku, který tu v posledních létech byl učiněn, a o schopnostech ke zdravému rozvoji nemusím se teprve zvláště rozepisovati. Při každé vhodné příležitosti radostně jsem to konstatoval. Ale co je platna všecka ta práce a všecky ty jednotlivé úspěchy, když pro celek se z nich nevyužitkuje dostatečný kapitál, když se zbytečně předčasně hry z repertoiru odstraňují, když se nevhodným umístěním jich v repertoiru v samém divadle maří jejich účinnost, když činoherní repertoir zmítán je příbojem náhod a ohledů leckdy umělecky nemístných, a všecka práce v činohře, tak dost zúžená, prazbytečně zatěžována vypravováním bezcenných her výpravných nebo neužitečných repris v době, kdy ke skutečné umělecké práci je nejvhodnější čas i nejvíce povinnosti. Vše se kasovními požadavky vysvětliti přece nedá, a naopak, spíše by i ve finančím ohledu prospělo pevným, nekolisavým a náladami neovládaným vedením činohry postaviti hráz zevnímu upadání a pozornost si vynutiti. Však by se dalo nalézti pojítko mezi uměleckou snahou i povinností a mezi neúprosnými požadavky divadelní praktičnosti. Nemyslím, že by zvednutí činohry i na vnější celý a silný dojem bylo tak nesnadným. Ovšem musilo by tu býti neústupné chtění, méně ochoty k selhávajícím experimentům, náladou chvíle nerozechvívaný činorodý klid a nad proud vnějších i vnitřních událostí povýšené a při sepjetí všech uměleckých činitelů opravdové a uvědomělé postupování vytčenou cestou krok za krokem. Jen tak lze uvésti výsledky v soulad s vykonanou a umělecky nepopřeně svrchovaně cennou prací, a s vynaloženou energií všeho artistického vedení. A myslím, že tohle bude jeden z nejzávažnějších kroků ke změně dnešního zuboženého stavu činohry. Jsou ovšem i jiné ještě momenty, kterých bude si musiti bedlivě všimnouti ten, kdo začne na upevnění půdy pod činohrou naší soustavně, svědomitě a nejednostranně pracovati. Bylo by tu třeba všimnouti si herců, jejich uměleckých kvalit jednotlivě i v ensemblu, vztahů divadla k nim, i navzájem vztahů herců k divadlu; bude nutno nepřejíti jen spěšně otázku hereckého dorostu, i o kritice a vzájemných vztazích jejich k divadlu bude třeba seriosně pohovořiti. Dnes a v tomto článku vůbec není k tomu místa, ale doufám, že i na těchto místech povinnosti svého svědomí příležitostně zadost učiním. Zatím jen ve vůli nejlepšího napsal jsem k jubilejním článkům oslavným těchto několik méně slavnostních glos, jež končím v důvěře, že bude na ně tak pohlíženo, jak bylo mým úmyslem: jako na povinný hlas toho, kdo chce ve hledání nápravy z činoherního neuspokojivého dneška svoje mínění přinésti na konferenční stolek činitelů povolaných. — s —

LITERATURA.

Maurice Maeterlinck: Sestra Beatrice. Zázrak o třech dějstvích. Přeložila Marie Kalašová. Praha 1903. Nákl. Moderní Revue.

Tištěna jako rukopis, jest tato dramatická práce autora »Vetřelkyně« pro nás skoro vzácností. Jest jí také vzhledem k poměru, v jakém se nalézá k ostatní produkci Maeterlinckově. Je v ní mnoho ze starých jeho uměleckých kvalit, ale také dosti nového. Totéž lámání linií, totéž tříštění slov o psychické záhady, tentýž přerývaný chod verba i ideje jako dříve. Jemně článkuje autor každý duševní stav svojí hrdinky (na kterou skoncentroval všechny osy dramatu); zachycuje každé její chvění. Duše mluví zde ústy všech osob; a nechybějí ani ony jemné záchvěvy, které snad jediný Maeterlinck dovede zachytiti. Pocit bázně a tušení jakoby visel v ovzduší — není to však to nervově napjaté ustrašení — jest to spíše čistě duchové rozrušení. Jeho rekyně je prostá, vyrostla v klášteře, vykonávajíc tiše svoji úlohu u brány; její duše je plna lásky k Bohu a k Madonně. A zároveň láska to jest, která vnáší v ni konflikt, zmítá jí v bázni a nejistotě, tvoříc raison d'être celého dramatu. V sestře Beatrici hlásí se o svoje právo dvě lásky: nebeská láska k Bohu, které se zasvětila a která se jí stala povinností, a láska k princi Bellidorovi, kterého miluje a s nímž opouští tajně klášter. Mohutná invence autorova spojuje obě lásky v jeden proud, dává jim slévati se v jediný veliký plamen božské milosti a lásky, která nezná třídění ani rozdílů. Děje se to za stkvělé dekorace zázraku, který Panna učinila ve vznešené scenerii květů, zázračně se zrodivších, za něžného, s nebes přicházejícího chvalozpěvu Ave Maris Stella. — tady se Maeterlinck jeví více jako Román než jako Vlám. Jeho záliba pro zlomení, depressi, velikou a tichou tragiku — jak ji nalézáme téměř ve všech jeho dílech — jeví se i v závěru, v nitrné konstrukci a povaze slov, která se tam pronášejí. Ale závěrem tím nastává také pravá apotheosa té lásky, kterou Madonna svým zázrakem naznačila. Panna prominula lásce pro lásku; nejen to však: když Beatrice skleslá a zničená se vrací, tu táž bohyně lásky — jest jí v křesťanském slova smyslu — dává ve svém slitování zazářiti i ztracené čistotě; toto zakončení obsahuje možné zhuštění základní ideje.

Sestra Beatrice je zároveň nádherným obrazem středověku. Má kouzlo zázračných, legendárních historií, kouzlo starých, rouchem pověstí opředených obrazů. Tytéž barvy, které charakterisují křesťanství z počátku středověku, podávají se nám také zde. Vliv zevního světa jest slabý — a kde zasahuje — tam působí prudký obrat.

Proti jiným knihám básníkovým jest Sestra Beatrice prací světlou nejen psychicky, ale i formálně; něco slavnostné zářícího tu je, gloriola tajemné milosti a zbožné extase jest na všech postavách. Význačným pro tuto práci je tedy středověk a katolictví, v jichž ovzduší postavena je láska. Práce je příliš krátká, než aby se mohl vyšetřovati styk tohoto nového elementu s jemnou a nitrnou duchovní stavbou, v jaké se autor nejindividuelněji vyjádřil. Scéna bohatá, zářící všemi hmotnými i obstraktními klenoty, sycená zmítáním a zbožným úžasem — takovou je tato trochu krátká práce Maeterlinckova.

Jean Rowalski.

† ADOLF ČECH.

V neděli o ½ 4. hod. odpolední skonal v Praze jeden z nejzasloužilejších členů bývalé družiny Nár. divadla, býv. první jeho kapelník Adolf Čech. Zesnulý byl jedním z těch mužů, kteří stáli u samé kolébky Nár. divadla. Adolf Čech (Tausík) narodil se r. 1842 v Prčici, kde byl jeho otec učitelem a kde nabyl zároveň se svým bratrem Karlem, býv. členem opery, nyní ředitelem kůru na Kr. Vinohradech, prvních základů vzdělání hudebního. Absolvovav reálku jal se Adolf Čech studovati na technice stavitelství, hově však při tom silně své náklonnosti k hudbě, která později ještě silněji pronikla a vedla Čecha k sbormistrovskému pultu Prozatímního divadla. R. 1864 stal se Čech druhým kapelníkem a až na malou odbočku u divadla v Olomouci zůstal české opeře věren až do r. 1900, kdy odebral se na odpočinek. Od r. 1876 byl prvním kapelníkem po mistru Smetanovi, získávaje si nesčetných zásluh o českou hudbu jak v divadle tak i mimo divadlo. Kapelník Čech účastnil se také zejména památné výpravy Národního divadla do Vídně, při kteréžto příležitosti nejlépe svoji zdatnost osvědčil. Kromě toho věnoval se též poněkud skladbě a jako pensista jal se psáti svoje divadelní vzpomínky, jichž jeden svazek také nákladem »Máje« letos vydal. Škoda, že další jejich řetěz neúprosná smrt přervala. Na tomto poli mohl Adolf Čech vykonati ještě záslužný kus práce a dovršiti svoji činnost k prospěchu českého divadla. — čtý.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 10. LEDNA 1904. — ČÍSLO 10.

Jan Opolský.

PŘEDSTAVENÍ V SOUMRAKU.

Po všem předešlém přichází nyní, pánové, umění moje nejvlastnější,« řekl komediant před shromážděným městysem a jeho proslovení mělo ráz skvělé improvisace.

Trikolory neobvyklých barev zavlály na jeho plátěném stanu a pro městys, složený nejvíce z perníkářů a krejčích, bylo to čímsi neobvyklým a neslýchaným.

Na podvečerním nebi tóny ružový a zlatý slavily tiché zasnoubení a nikdo, zakoušeje vůni sklizeného sena, neubránil se slabému okouzlení. Z tajného popudu naklonil se zjevům pošetilým, které se vyskytly hojně v unylosti letního večera, vtírajíce se zraku i sluchu jeho způsobem nejrozmanitějším: v určité podobě stínů, jichž roucha napjata byla ode stromu k stromu, v nenadálém zalkání lesním i v objevení se netopýra, plného ještě mátohy, s níž probuzen byl ze sna. Srdce bilo tiše, bez vyrušení a duše perníkářů a krejčích kolébala se ve své prostoduchosti jako na vlnách.

Slabý vítr nafukoval stěnu arény, dávaje jí vzezření tvora klidně oddechujícího, a ze vnitra boudy v nepravém sloučení povykovaly hoboe a buben.

Ke stu lidí, s tvářemi zvětralými, kteří ušli řemeslu, bylo tu pohromadě, mnozí z nich v čepičkách rodinných v podobě kupeckých kornoutů a jejich zástěry a kapsy z kůže provedeny byly v návyku uplynulého století. Svrchního oděvu použito bylo v míře nezvykle skrovné, ačkoli se tak nedělo způsobem zřejmě nedůstojným. Ale ani prádlo spodní netrpělo přebytkem spon a šněrovadel, odkrývajíc nezřídka prsa a boky těch, kteří konvencí nechápali, v nich nevyrostli a jimi nežili.

Tvářili se zamlkle a kalně a pohybem velmi rozvláčným předávali z jednoho koutku úst ke druhému uhaslou dýmku z kosodřeviny.

Jediný jenom z nich zdál se býti lišákem. Oděv jeho jediného vynikal svou úplností a kromě toho ve středu sametové vesty kolísal se úlomek kančího zubu jako přívěsek k hodinkám dojista primitivním. I vlasy i široká brada jeho měly všechnu ryšavost chytrého zvířete a víčka očí červenala se ustavičně chronickým jakýmsi zánětem.

Člověk s liščím vzezřením nebyl prostoduchým a bez účinku skláněla se k němu mnohonásobná unylost letního podvečera.

»Po všem předešlém přichází nyní, pánové, umění moje nejvlastnější,« řekl tedy komediant a jeho proslovení mělo ráz skvělé improvisace.

Z šeré bedny, pilinami vyložené, pozvedla se hlava nesmírného hada, přijímajícího živou potravu ve dvanácti obdobích do roka, a její nahodilé zjevení poskytlo po druhé proslovené tirádě komedianta náležité mravní opory a váhy.

Zmizela tak, jak se byla objevila, aby pokračovala ve spánku, který nebral konce, nezjištěny zůstaly příčiny tohoto prořícení, ale shromáždění zatřásli svými dýmkami v okamžitém pohnutí mysli.

»Až dosud, pánové blahorodí, dařilo se dílo moje z dovednosti rukou a očí, co říci ale, vymyká-li se představení další pěti smyslům člověka? Příčí-li se dávnému složení živlu? Přináší-li duším místo očekávaného ukojení napnutou bolest a nepokoj?

A stane-li se každou hodinou, kterou jsme k jeho zkoumání vynaložili, temnější a temnější a s každou hodinou jistější veškera darebnost

lidská? Co říci snu, který jsme už pro neskonalou blahovost dávno zapomněli, skutkem-li se stane, odpovídaje všem podmínkám dějství živoucího? Přijde-li kdos, který s vámi nežil, s tělem jasným a zřetelným, jako kterýkoli z rodiny vaší, abyste jím polekáni a sklíčeni byli? Co říci, uzříte-li sebe sama v odrazu k nevíře věrném, nemohouce žádným způsobem postřehnouti tajemného zrcadla toho?«

»Neznám, co by se vymykalo pěti smyslům člověka! Mrtví leží ve svém hrobě a nehodlají se vzdáti svého klidu na nízké pokynutí!« řekl člověk s liščím vzezřením, ale všichni lidé s dýmkami nechápali ještě ničeho z toho, co bylo řečeno jako malý úvod.

Očekávali vlastní představení s klidem téměř labužnickým a podpatky jejich pantoflí zamlaskly občas jako pečetidla.

Ostrým pohledem dotekl se komediant ryšavého a učinil neklidný pohyb rukou, bělejší nad ruku notářovu.

Oči zánětem stižené vpily tento pohled se lhostejností, tak jako obsah nádoby, který na zdraví neubližuje, a panenky jeho oči neztratily v nejmenším na své pronikavosti.

»Duchovní dary naše,« pokračoval komediant (a slova jeho patřila tentokráte všem, kromě ryšavého) »z větší části nevyzkoušeny a neznámy očekávají okamžik svého uvolnění a největší náš poklesek záleží v tom, přihlížíme-li k jejich ukryté moci se hloupým předpojetím.« Dodatek o hloupém předpojetí zaostřen byl jako šíp a zajisté byl adresován opět muži ryšavému.

»Možnost viděti a chápati za daleké meze dnešních smyslů nade vši pochybnost v nás je uložena, není však očí, které by měly pravého ponětí o všech úkolech čivů a ve věcech tajemství trváme dosud u prvního písmene abecedy. Veškeré myšlení naše stlačeno a potaženo je kuří mázdrou, neboť jsme poznali končiny světa jenom tak daleko, pokud sáhal stín našeho temene. Pravdivou byla jenom hlína, na kterou jsme při chůzi nohy kladli a ve věčných pochybnostech zůstalo všecko, co jsme nepošpinili svými deseti prsty!« Zúmyslně sesílena byla opět poslední slova, jakoby deset prstů bylo zvláštním znamením ryšavého člověka.

Než ryšavý se nepohnul, za to v lících kuřáku dalo se znamenati netrpělivé podivení.

»Ten tam horlí nejasně jako kněz a k představení nedochází! — Pobyli u nás mnozí jeho řemesla, kteří polykali střepy a věšeli se vazem na vysoká lana jako uzrávající ovoce; tento je ale takýsi podivný komediant!«

Komediant zdál se dobře předvídati vzbuzený takto nepokoj, přes to však sliboval si mocnější účinky z předpravy méně populární a více temné. Zakončil svůj úvod několika ozdobami, které zvláštního významu neměly a uklonil se způsobem zběžným a mlčelivým.

Mezitím přišel soumrak.

Prázdno bylo na západním nebi, jenom některé mráčky zářily teskně jako kostelní náčiní. Zvonek v přifařené vesnici zněl útle a osaměle, až srdce usedalo, v rybníku zpěvně zašplíchalo a rákos a vrby domnívaly se tomu rozuměti tak jako každé povídce před spaním. V háji kukala žežulice a přiměřená dálka propůjčila jejímu hlasu všecku toužebnost a lahodu.

Malý pruh země čerstvě obdělané tměl se u nohou komedianta, dlouhý, co by rakev položil, a zahradní rýč jako nůž v ráně vězel ve vlhké hlubině jeho. Ticho dýchalo z kousku odestřené země a zasmušilost něčeho, co jsme z hlubokého úkrytu na světlo přinésti poručili, kochajíce se pohledem cituprostým na mukách života v temnotě uzralého.

Hlasem, kterému přibývalo rozvážnosti a sebevědomí, ujal se opět komediant řeči na chvíli přerušené.

»Jsem schopen před vašima očima rozhojniti zrůdné schopnosti země na míru neuvěřitelnou, tak aby semeno vzrostlo ve zdravou bylinu, jejíhož ovoce okusili byste dříve ještě, nežli opustíte nestálé jeviště moje. Mohu i více, aniž by v mém snažení postižena byla eskamotáž.«

Sáhl do připravené kasety, učiniv z bílé svojí dlaně podobu mušle a vyňal hrst makového semene, které se mžikalo v jeho ruce jako cosi živého a o svobodu zkráceného.

Obešel svoje publikum, aby nabídl semeno společné kontrole, a nepominul tentokráte ani ryšavého, ba spíše se podobalo, že mu na něm o něco více záleží.

I ryšavý potopil do máku konečky svojich prstů, které nevycházely z celkového barevného souladu, posety jsouce nesčíslnými pihami, které se v žádném počasí neztrácely a nebledly.

V zanícených očích zračila se poloskrytá radost z úspěchu a kančí zub kolísal se ve středu jeho vesty s nezvyklou živostí a rozmarem.

»Každá nedůvěra záměry moje ztěžuje a maří,« připomenul podivný rozsévač, pohodiv semeno do kousku půdy čerstvě obnažené.

Tato slova vyzněla v uších ryšavého člověka jako nevrlá, ale způsobná prosba.

»Pochybnost vysiluje! — Nebude-li víry, zvrátí se moje počínání v neplodnou hracku, což není dojista úmyslem mým ani vaším! Upněte, blahorodí, všechen svůj pozorný zájem na moje osení, které započíná klíčit, dřív, než se minuta s minutou shledá!«

— — — Buď, že tu působil komediant vlivem svého příjemného polohlasu, nebo to byla vytrvalá zamlklost večerní, která otupuje a laská, oči přítomných od proužku oseté půdy více se neodtrhly.

Čas trapně míjel a vteřinová ručička mohla míti vědomí osudné důležitosti své. Tiše a smutně

h'eděla nahá země, hltavé oči nepoznaly na jejím zevnějšku okamžitě žádné změny. Hruda vedle hrudy, zrno k zrnu sblíženy tajemným vazivem tvořily citlivé tělo země, trvající v naprostém mlčení, a v tomto mlčení ukrývalo se něco zřetelně vážného a vnitřně trpícího.

Práce vteřinové ručičky ztratila brzy po té na své trag.čnosti, neboť osetá země počala se zachvívati tajemství u živoucího úkazu.

Malé klíče rostlin draly se očividně vzhůru a hlavy v kupeckých kornoutech ohromeny zůstaly vítězstvím přírodní síly.

Malé klíče nepodržely dlouho prvotních tvarů. Vlasnaté stvoly, živeny záhadnou mízou, vzepnuly se do výšky pěti střevíců a na jejich vršcích vytryskly červené květy, tak jako plameny za bezvětří. I volně se zakolébaly, dříve, než uvadly a spadaly jako sestárlé černé růže. A ještě se blížil k zemi poslední seschlý lupen, když lůžka jejich proměněna byla v makovice, jejichž rostoucí váha schýlila vysoké stvoly o malé poznání stranou.

A ještě nebylo pochopeno první slovo údivu a už zamžikal se v ruce komedianta zralý mák jako cosi živého a o svobodu zkráceného.

Na těch pak, kteří konce prstu do máku potápěli, znatelná byla bázlivá víra, ke všem mluvila mnohonásobná unylost letního podvečera a soumrak napínal před jejich očima široká roucha ode stromu k stromu.

Padly a zachrastily prázdné makové stvoly, na znamení ukončeného díla vyklizeno bylo zázračné pole, ale viděl každý, kterak zůstala jedna ve své svěžesti neporušená lodyha od začátku až do konce. Sama jediná nevykvetla a ovoce nedala, sama jediná třásla se tu nyní bez vánku vnitřním oživením, vymykajíc se tak ze souvislosti připraveného divadla.

Oči ryšavého zatřpytily se zlovolně, tak jako voda ze tmy.

Učinil posunek směrem k živoucí lodyze a pátral jízlivě v křídovém líci komedianta.

— — — Po všem předešlém přichází nyní, pán vé, umění moje nejvlastnější,« řekl komediant před shromážděným městysem a jeho prosloveni mělo ráz skvělé improvisace.

Mžiknutím objevila se v jeho rukou věc v podobě obilného srpu, lesknoucí se mizivě jako paví péro. Třikráte zamával blysknavou věcí a po třetí podetnul osamělou lodyhu, která ovoce nepřinesla.

Padla, list na ní nežasustil, že vyhlížela jako dokonalá mrtvola, ve které šťáva nezaproudí od kořene k vrchu, a ačkoliv v tom smyslu nebylo, padla jako vlastní bytost člověka ryšavého.

Neboť i jeho hlava sesula se s tupostí odstřeleného údu k zemi a nastlané piliny ztemněly valem čerstvou její krví.

— — Ryšavý muž byl cizincem i utajen zůstane průběh ostrého zápasu ducha s duchem, neboť tváře diváků byly zvětralé a tupé a kromě toho zaměstnány uhaslou dýmkou z kosodřeviny.

Prázdno bylo na západním nebi, jenom některé obláčky zářily teskně jako kostelní náčiní

Duše k filosofii náchylná znepokojena stála před novým článkem víry — — —

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Usmála se.

»Jak to divně říkáte. Co je vám?«

»Hm . . . spleen.«

»Chudáku . . . Jste přesycen nádherou toho skvělého, velkého světa, který vás obklopuje . . .«

Dal se do smíchu.

»Zdá se, milostivá, že vám ten svět neimponuje.«

Pohrávala si dlouhým zlatým řetězem. Pohybovala na něm sponou s velkým brillantem uprostřed. Zadíval se na její sněžnou, útlou ruku, nervosní a hebkou s několika prsteny. Ostrý měnivý blesk diamantů a krvavý zážeh velkého rubínu zvyšovaly pyšnou jemnost té ruky.

Zpozorovala jeho pohled. Lehký úsměv utkvěl na jejích rtech a dále si pohrávala se sponou.

»Zdá se mi, že se oba cítíme v tom světě cizími,« pokračoval Kalíř.

»To nemohu říci. Nepoznala jsem nic jiného. Ale nesouvisím s ním valně. Ovšem vy, to je něco jiného. Věřím, že se tu cítíte stísněným a máte spleen.«

»Nečiním nijakých nároků, jen nudit se nechci.«

Upřela na něj své jasné a zněžnělé oči.

»Není možno, abyste se nudil. Nepatříte mezi lidi, kteří jsou toho schopni. Jste samé vzrušení a neklid . . . a jistě nalézáte v životě mnoho požitku a zájmu.«

Valentinovi lahodně zněl její hlas a radostně pohlížel do světlé mírné záře jejích očí.

»Jak je prostá, beze vší afektovanosti,« myslil si.

V salóně ozval se potlesk a pochvalné výkřiky. Zahlaholily hlasy a opět ihned utichly. Jiřina zpívala lahkovnou arii z »Krásné Heleny«.

»Mladý muž nemůže se nudit. Život je mu orgií nebo bojem — že? Ale u žen to je něco jiného.«

A doložila zamyšleně: »Ano, něco jiného.«

Valentin slyšel hlas Jiřinin a vzpomněl si na sklon její hlavy a posun kyčli, jímž doprovází to místo arie. Viděl ji před sebou zpívající a tančící, vábný souzvuk linie a tónu.

»Krásně zpívá ta slečna,« pravila paní Hessová.

»Velmi pěkně.«

»Slyším ji dnes po prvé.«

»Jakže, vy neznáte Jiřinu?« užasl Kaplíř a rychle se opravil: »slečnu Kryffovou?«

V tom výkřiku prozradila se celá zaujatost milence zpěvačky, který žije pro její umění, pro její zákulisní strasti a intriky, pro její kritiky a toalety.

Paní Hessová pozvedla k němu oči s udivením poněkud smutným. Zdál se jí v tu chvíli zcela jiným mužem. Jak se vzrušil ze své omrzelé netečnosti a posměvavosti!

»Nechodím do divadla.«

V Praze dáma nechodící do divadla zdála se mu něčím ohromným. Co ji vlastně baví?

»Nerozumím hudbě. Dojímá mne pouze citově. Z dětství mám ošklivé vzpomínky, jak mne trýznili pianem a pokazili mi krásu Beethovenových sonat. Znáte je, jak jsou rozkošné, jaká lahodná a lehká velkost z nich prozpěvuje. Nevěřil byste — já je nesnesu. A na komedii dosud nerada chodím. Život na jevišti připadá mi falešně okreslený.«

Valentin mhouřil oči a viděl před sebou hopkující zpívající Jiřinu; ale nikoliv v té dívčí, nudné toaletě, v které přišla na soirée. Její nohy v hedvábných punčochách divokými a harmonickými pohyby prokmitávající z bílých krajek sukní a kalhotek dovedly jej vždy uvésti v nadšení.

»Tak vy nechodíte do divadla?« pravil po chvilce roztržitě.

Oba umlkli a poslouchali Jiřinu.

Paní Hessová uchopila jednu z knih nakupených na stolku.

»Jak se tato kniha sem dostala!«

Ukázala ji Valentinovi.

»Le lis rouge,« četl titul románu.

»To přece nemůže být lektura naší comtessy,« usmála se paní Hessová, »hle, uhádla jsem. Kniha patří její učitelce francouzštiny, je podepsána zde.«

»Proč myslíte, že slečna Braunová nemůže číst podobné knihy?«

»Ach, román Anatola France je příliš prostý a pravdivý, než aby se mohl líbit duším tak málo rafinovaným.«

»Jak je sympatická,« myslil si Valentin a měl rozkoš z hovoru s ní. »Mám též velmi rád Anatola France,« pravil.

»Jistě?« opáčila živě, »to je můj zamilovaný autor. A pak Thekeray.

»Čtete anglicky též?«

»Jsem anglickým korespondentem u firmy Karel Hess & spol.,« odvětila vesele.

»Aj, to mne těší,« pokračovala, »že máme stejný vkus. Já zbožňuji ‚Červenou lilii'. Je to moudrá a zábavná kniha. A vy jste ji též četl? To je divné. U nás muži vašeho druhu a stavu čtou tak málo.«

»A dámy ještě méně.«

Potřásla hlavou.

»Co chodím k Braunům, neslyšela jsem tu jedinkráte mluvit o nějaké knize. A přece sem chodí i profesoři z university.«

»Ti hovoří jen o honbách!«

»A též básník Antonín Kupecký.«

»Ten malý, nevzhledný byrokrat, úředník s arogantní tváří?«

»Ano. Píše verše o svém domácím štěstí, o své ženě, o svém dítěti. Četl jste to? Ne? I o své lampě a o svém županu básní tklivě, umírněně a vlastenecky. Oh, to je vám divná poesie, tak terre - à - terre. Nerozumím tomu. A miluji básníka Chouletta z ‚Červené lilie', který jest tulak a něžný cynik.«

Bylo po zpěvu. Paní Hessová povstala a vmísila se do společnosti.

Valentin měl podivný pocit hřejné rozjařenosti i jakési pobouřené roztrpčenosti. Byl úplně okouzlen paní Hessovou. Líbila se mu všestranně. Její milá, nenápadně sličná tvář, jasná inteligenci, její krásné ruce, její lahodný hlas, její prostý, vtipný hovor, vše se mu líbilo u ní a viděl ji vysoko nad všemi jejího okolí.

Slyšel, že se velmi činně zúčastňuje vedení obchodu svého muže, staršího a nervosního. Věřil tomu nyní.

Slečna Jiřina překypovala rozmarem.

Viděla, že Valentin nebyl v saloně, když zpívala, a zaslechla poznámku o něm a paní Hessové. Chtěla mu projeviti svou úplnou ledabylost a netečnost. Ostatně nevšiml si jí.

Seděla, prudce se ovívající vějířem, rozpálená a rozčilená, mezi dvěma mladými muži a hlučně se smála, ač dobře nevěděla ani, co povídají. Vytáhlý, ryšavý nadporučík od hulánů, zadrhující češtinu, nahrbující a kejklající se v chůzi, líčil jí, jak vyhrál druhou cenu při jízdě pánů v Pardubicích — a jak se to stalo, že hrabě Harry — kdo to vlastně byl, neuznal za nutné vysvětliti nezasvěceným — jej předjel. Na druhé straně Jiřiny seděl švihák s kníry po anglicku přistřiženými a s neobyčejně vysokým límcem, jenž způsobil, že švihák seděl s nehybností Memnona a obracel se vždy celým tělem.

Jiřina se stále smála, ať říkali, co chtěli, a odpovídala hulanovi, když ji oslovil švihák. Pokrač.

M. Jahn

POHADKA O VĚRNEM JOHNU.

Starý John už půl sta roku
hlídá maják… S věže dolu
nesestoupí jeho noha,
jak by srostl se svou věží,
která s nim se sestarala,
schřadla a jak starý kadlub
duněla za bouří mořských,
které z jara nebo v podzim
bouřivaly pod majákem
rachotivým řevem, který
neměl sobě rovna silou.

Ale John už tomu zvykl.
Nelekal se, hleděl dolů
s myslí pevnou, nebojácnou,
když se nejvíc rozpoutaly
mořské vlny obrovité
a kdy žhavé pruty nebes
mihaly se noční strži,
jakoby snad mořští běsi
bičovali zpupné moře,
Xerxovo jak vojsko kdysi.

Ač věk tížil starce Johna,
ač se páteř prohla k předu,
ruce ztvrdly, zdřevnatěly,
zrak se zkalil stáří mlhou,
přece dosud nechtěl s věže,
na níž prožil půl sta roků.

Kdysi dávno, dávno tomu,
jeho Máry, sličné děcko
z chudé chaty rybářovy,
našla hrob ve vlnách moře
s otcem svým při rybolovu —
od té doby John se zavřel
ve své věži, nevycházel
ani za největších svátků,
k nimžto zvaly hlasy zvonů
věřící v chrám na pobřeží,
ale seděl ve svě věži,
četl z bible ohmatané
příběhy o starém Jobu,
o Šamsonu, o Davidu,
o prorocích, dávných králích,
v žalmů hloubku mysl nořil,
ale dolu nesestoupil.

Stále seděl ve své věži,
na večer vždy světla rozžal,
prospal noc a za úsvitu
jasná světla zase shášel.

Tak žil leta pravidelně
tak jako stroj hodinový,
že mu nikdo nemoh' vytknout,
že by prospal pravou chvíli,
aneb lampy nechal v čadu.

Světla jeho vždycky jasně
zářila v dál noci tmavou,
tak že skoro zápolila
s plnou lunou na obloze
a vždy lodě vedla jistě
v přístav blízký, nedaleký.

Leta seděl ve své věži,
vídal ráno žhavé slunce
v červáncích se rodit rudých,
poledne pak v plném svitu,
kdy hlať moře zrcadlová
hořela jak čisté stříbro
v pánvi právě roztavené
a též západ, kdy se kladly
prvé stíny šera v moře
jako roušky atlasové,
na něž pršel s temna nebe
hvězdný deštík s luny svitem,
který táh' se do nesmírna
hlatí moře zkolébanou
jako spousta jisker z výhně.

Viděl moře za dnů tichých
i kdy táhly mořským lánem
prsteny se vodních kruhů
i za nočních bouří dravých,
které řvaly řevem šelem.

Viděl, kterak lodě brázdí
moře, aniž zasévají,
viděl, kterak odrážejí
ode břehů pevné země
a se v dálky mlžné berou
po nejistém živlu vodním,
nebo z dálek vracejí se
zas k těm pevným, jistým břehům,
kde se blaze odpočívá
drsným plavcum po námaze.

Vídal jenom nebe s mořem,
světy dva, jež věčné vztahy
pojí k sobě stálou páskou,
porozuměl vzduchu změnám,
čítal z mlh a mráčků, ze hvězd,
z červánku a lesku slunce
a vždy správně uhadoval
jas či mraky a pak z rána
stavěl v okno věštnou vlajku,
někdy bílou, někdy černou,
a vždy správně určil vítr,
dešť či mlhu klid či bouři,
že jim plavci řídili se,
a než kotvy odepjali,
hleděli vždy ku majáku,
co dnes John tam věstí s věže.

S jedné strany mořské dálky
čeřily se v nedozírno,
s druhé strany pevná země
táhla se jak šedá skvrna
v kalných očích starce Johna,
vesnice kde s bílým chrámem
přikrčena ku pobřeží,
ovroubena věncem lesu
řadila své chaty k sobě
jako hlouček drobných teček,
za nimiž se táhly mlhy
až po samé břehy,
kde jen racek unavený
mdlá svá křídla na noc kladl.

Ale pro tu pevnou zemi
starý John už smyslu pozbyl.
Neznal lidí, jen své známé
z dávných časů svého mládí,
kteří stále druh za druhem
odcházeli odpočinout
na hřbitov si neveliký,
ale mladších pokolení
neznal již a nerozuměl
běhu světa nynějšímu,
ale žil ve starých časech,
kdy mu žila jeho láska,
jeho dobrá, sličná Máry.

Paměť na ni choval v srdci
talisman jak divotvorný,
někdy hrál si jako děcko
s onou svatou upomínkou,
která z mladých let mu zbyla,
hřála ho a zlatila mu
kalné dni v té chmurné věži.

Někdy sobě připomínal
její hlas a její úsměv,
šeptal si, jak říkala mu
hlasem plným tiché hudby:
»Johne!« on jí: »milá Máry!«
Hned ji viděl na pobřeží
v šatě všedním z vetché sítě
přebírati lesklé rybky,
nebo lepě ustrojenou
za neděle brát se vážně
ve chrám s knížkou modlitební,
kterou někdy Máry nesl,
náhodou-li setkali se,
nebo stál s ní na zahradě

s páchnoucimi thymiány,
v zrak ji hleděl safírový,
na jehožto úsměv luzný
nijak nemoh' zapomenout
ani do svých pozdních šedin.

V těchto časech žil John starý,
neb mu všeho všudy zbyli
Bůh tam věčný nad oblaky
a tam dole jeho Máry.

A on stále mezi nimi
ve vzduchu se vznášel křehce,
hleděl dolů, čekal chvíli,
kdy ho spojí s jeho Máry
tiché smrti políbení,
ostatní vše nechal Bohu.

Z jara, v čase mořských bouří,
vlny maják podemlely,
kameny že při základu
pryskaly tak jako rybí
šupiny se loupávaji
někdy za parného léta,
ale John se hnouti nechtěl
se své věže podemleté.

Na podzim pak rada ze vsi
vyslala sem svého člena,
který Johna přemluvit měl,
by již sobě odpočinul
a se vrátil na pobřeží.

Ale John stál houževnatě
na své věži, hnout se nechtěl
a tak členu vesské rady
vymluvil se: »Milý bratře,
půl sta roků čekám tady,
až mne spláchne mořská vlna
a mne s mojí Máry spojí.
Neboť osud, jenž mi nedal
žíti s Máry život krátký,
popřeje mi aspoň kdysi
společného s Máry hrobu,
neb ve starých letopisech,
kronikách jsem čítal často,
milence že kladli spolu
v jediný hrob a to správně
dálo se tak, neboť Bůh vždy
láskou pojí k sobě lidi
ne na tuto krátkou chvíli,
ale navždy, na vše časy.«

Řek' člen rady opatrný:
»Nuže, Johne, kdyby přece
zdál se tobě život milý,
ujdi zavčas jisté zhoubě.
Člun u věže přivázaný
bude stále tebe čekat.
Nechej bludu, jenž tě šálí,
a v čas ještě zachraň život!«

Ale John mu odpověděl:
»Dobrá, dobrá, dík vám za člun,
ale škoda, sůl jej mořská
vyluhuje, proto raděj
rybákům jej dejte chudým,
o mne již se starat bude
ten, jenž řídí osud lidský.«

A tak muž se vrátil zase,
řekl radě, co John pravil,
a tam všichni pokrčili
rameny jen a pak Bohu
Johna pro vždy odevzdali.

V podzim přišla bouře prvá,
strašná, dosud neslyšána.

John dle zvyku rozžal světla,
všecka světla na majáku,
která plála v ústret moři,
potom k oknu postavil se
ve sváteční šaty oděn
a pak dolů v moře hleděl,
které z temna burácelo,
vztekalo se, řvalo strašně,
že sám John moh' sotva slyšet
hudbu takou v celém žití!

Ve vln řev zněl rachot hromu
jako lité rány z děla,
že se věže chvěla, třásla
tak jako strom osykový,
a tam dole plála světla,
jakby všecky duše mrtvých,
které moře pochovalo,
vstávaly a vznášely se
na vlnách jak zjevy duchů.

Náhle v okno náraz jeden,
za ním druhý a pak třetí.

John se zachvěl, po hlavě mu
přejel mráz, však jeho srdce
zaplesalo, neboť tušil,
dnes že pro něj přijde jistě
jeho Máry milovaná.

Stál tak chvíli, změněn v kámen
a jen srdce trnulo mu
stejně mukou jako blahem,
neboť co věk celý čekal,
teď se rázem přiblížilo.

Sáhl ve skříň starodávnou,
našel knihu zbožných žalmů
a pak s duší vroucí vhroužil
v modlitby se pěvce svaté,
zatím co tam dole pod ním
vztekaly se mořské vlny,
jak by zněly dutým řevem
ke průvodu pohřebnímu.

V tom tu náhle světlo blesku
ozářilo jeho kobu,
a v něm jakby jasně viděl
v bílé šaty oblečenu
svoji Máry, na rtu úsměv,
jenžto není z této země.

Jenom rukou kynula mu,
ale už v tom okamžiku
prasklo dole pod majákem.

Věž se kloní, starce Johna
jímá v lokty náruč měkká,
světla hasnou, s nimi rovněž
Johnovy též zraky slábnou
kdesi dole na dně moře.

Vzkřikli v dálce na pobřeží,
sklonili své hlavy níže
a pak děli zbožnou řeči:
»Bůh mu odpusť, dočekal se.
Této noci jistě shledal
starý John se se svou Máry...

K. Jonáš:

KDYŽ JEDENACTÁ ODBILA.

Pokrač

»Slyšela jste ty povzdechy?« rozchechtal se Řípa, a zaťubnoval si palcem na čelo, »všichni by chtěli jíst s vámi, všichni! Ale kasa je čistá, vymyta ... ani groš ji nezastínil. Šnajdrovali jsme, nehrálo se. Mohla byste nás pozvat, vzácná dámo! —«

»Co se zas opovažuješ?« napomenul ho ředite avšak hlasem ne příliš pevným ani odmítavýn jakoby chtěl jen říci: on má sice pravdu, ale ne musí to tak hloupě vypovídat.

Žolická to vytušila a sotva znatelně se usmá

»Kdybych vás neurazila, tak bych si dovolila objednat pro každého porci —« odvážila se už dost zmužile.

»Ale k čemu? Nač si dělat takovou útratu?« odpíral jeden přes druhého. Než ze všech obličejů současně sálalo zjevné volání: »Proč ty okolky? Dej, objednej, vždyť čekáme!«

Poručila tedy večeři pro celou společnost.

»A kde budeš dnes spát?« vyzvídala na ní mezi jídlem Korvinová.

»Snad mne vezmeš s sebou?!«

»Nemůže, nemůže!« prohlásil slavnostně Řípa. »Má jen jedinou postel pro sebe i Musila.«

»Ty's už vdaná?« obrátila se Žolická na herečku.

»Ještě ne!« zakoktala tázaná. »Zítra ti to všecko vysvětlím.«

Žolická sklopila hlavu; přestala se však už divit a trnout.

* * *

Celé hodiny proseděla Žolická na posteli, vnořena do svých myšlenek. Neměla jich za těch chvil mnoho, jako zpravidla každý ten, jenž je duševně sklíčen a uondán. »Jak všichni vyhlíželi, jak vyhlíželi!« — říkala si — »A ty jejich hovory, ty posunky! Mezi nimi mám nyní žít, mezi nimi? Domů se vrátím, domů.« Ale sotva vzpomněla na domov, vybavila se jí v mysli představa úšklebného muže, před nímž by se musila pokořit. Krev při tom vzkypěla jí v mozku a pocit ošklivosti rozplazil se žilami. »Ne, k němu nepůjdu, ne, raději se světem plahočit, žebrat —« A vzpřímila hrdě hlavu. »Zůstanu, zůstanu!« šeptala mezi zuby. »Co však bude z dítěte?« napadlo ji v tom a polekaně svinula tělo. »Matce jsem slíbila podporu. Slíbila! Ale z čeho posílat, z čeho? Snad se přece uchytím, dostanu se odtud dál, výš, jinam —«

A rozčilena seskočila s lože, rozžehla svíčku a přebíhala po pokoji, který pro tuto noc najala od hostinského.

Teprve k ránu, kdy byla už nadobro strachem i přemýšlením vyčerpána a vysílena, klesla na postel a usnula.

Nespala však dlouho. O sedmé vstala, ustrojila se a otevřela okno. Vlhký, po plísni a hnojůvce páchnoucí vzduch vedral se jí do pokoje. Vyhlédla ven, drobný déšť, mrazivý a hustý jako obrovská spleť špinavých nití splýval s olověného nebe k zemi.

»Všechno tak nehezké a smutné«, povzdychla si a podepřela hlavu o dlaň.

Asi hodinu stála tak nehybně u okna a zírala dolů na nečistý dvůr zájezdního hostince, kde v blátě přešlapoval podomek a cosi stále rovnal i uklízel, nadávaje při tom na mizerné počasí.

Pojednou ozval se v průjezdu mužský hlas: »Pane Vencl, kde bydlí ta dáma, co včera přijela?«

»V prvním!« odpovídal podomek a zvedl dlouhé koště nad hlavu.

Žolická sebou trhla. Poznala, že se to na ni ptá ředitel. Rychle přistoupila k neustlané posteli a hodila přes ni barevnou pokrývku.

Za chvíli zaduněly na chodbě těžké kroky a slyšeti bylo široké oddychování namáhající se hrudi. Úhoz mocných kotníků dopadl na dveře.

»Volno!« zvolala Žolická, ale tu si vzpomněla, že je zavřeno na klíč, a spěchala otevřít.

Měršíček vešel a pozdravil. Rozpláclé, zablácené jeho boty zanechávaly za sebou příšerné stopy.

»Odpusťte,« začal obřadně, povoliv si na krku tlustý šál, »odpusťte, že hned tak z rána se osměluji, ale věc kvapí, neboť — « A tu jako obyčejně uvázl. Bylo zřejmo, že se pro to sám na sebe zlobí.

»Jen račte dále«, pobízela ho Žolická s jemným úsměvem.

Ředitel postoupil až ke stolu a znovu se uklonil.

»Tedy že jsem přišel, má svoji příčinu a nemalou a ne bezvýznamnou«, hovořil, usedaje na židli, na kterou mu ukázala. »Kdybyste totiž chtěla, mohla byste býti přijata pro obor salonních dam —,« vypravil ze sebe s patrnou únavou.

»Nejsem ještě rozhodnuta, ale pokusím se aspoň!«

Sotva řekla »pokusím se«, — s ředitele jakoby balvan spadl. Rozjasnil se a od toho okamžiku mluvil už snadno a dost pánovitě.

»Ano, pokuste se! Nahlédněte v poměry! Toť také můj náhled. Pokusit se!« pravil živě a pohazoval hlavou, jako by v cosi tvrdého čelem vrtal. »Hle, vy jste už hrála, máte routinu, ano takřka máte znalost hereckého umění. Vám nebude u nás za těžko. Ne, nebude! Můžete začít hned, dnes, ano dnes!« Rozepjal kvapně kabát a vytáhl z něho hrst užmoulaných, zažloutlých aršíků. »Zde jsou úlohy! Všechny schválně vybrané pro vás. Ostatně můžeme hrát dnes něco, co již znáte. Nám je to jedno, nám!« A slovo »nám« vyslovil tak zvláštně, jako by je něčím důležitým a pyšným vycpával.

Žolická vzala úlohy a položila na lože.

»Nevím, zda-li mne nepřeceňujete! Hrála jsem sice mnohokráte, ale nevím —«

»Za to já vím! A vím proto, že jsem člověk zkušený, ředitel prozíravý. Tak, paní, tak!« vykládal téměř již velitelsky, jako by ji poučoval a zároveň mírně kázal. »Přijďte do zkoušky, tam se ještě dohodneme. A co se platu týče« — podotknul po krátké odmlčce váhavě, — »tu u nás zvykem, dělit se o příjem po každém představení. Věc zcela spravedlivá, při níž rozhoduje věk, oddanost, věrnost, stá'ost a talent.« Poslední větu pronesl již s křekvapující rychlostí; patrně ji neříkal dnes ve svém životě poprvé.

Na to povstal, podal Žolické ruku a připomenul: »Jen odhodlanost, kuráž! Z vás něco může ještě být —«

A p: táhňuv šál na krku, měl se k odchodu. V to n okamžiku se rozlétly dveře a do pokoje vběhla Korvínová. Měla opět onen letní oblek co včera; jen na ramenou visela jí ještě krátká pláštěnka a na hlavě věžil se pestrý klobouk.

»Ach, náš ředitelský otec tady,« smála se vesele a pleskla Měršíčka přes záda. »A jak jsi se vyspala, Máry, výborně, že? Ó, zde se spí, zde se spí« — volala v nepřerušeném proudu a tiskla Žolické obě ruce.

Ta se zarazila nad tím, když viděla, jak přítelkyně kamarádsky, ano až drze jedná s ředitelem.

Měršíček to vytušil a jako na omluvu svou i Korvínové rychle pravil: »My jsme tu jako rodina, jako pokrevní rodina.«

Žolická chtěla se usmát, ale ústa sotva že se jí poněkud zdloužila.

»Tak ona vám tu už všechno objasní!« prohodil měkce a zašilhal ke Korvínové. »Musím do práce, víte, já abych měl osm hlav a šestery plíce. Všechno třeba obstarat, sehnat, vymluvit a vyprosit. — No, ona vám to už poví.«

A jakoby se bál, že ho někdo ještě zadrží, zatřepetal rameny a chvátal z pokoje.

»To je dědek! —« vyslala za ním Korvínová pohrdlivě, ale okamžitě se zase rozesmála a dodala už shovívavým hlasem: »Inu, na zázraky je sláb a peníze mu chybí. Co má také dělat?«

»Odpusť, ale ta vaše společnost zdá se mi přece jen velice divná,« posteskla si Žolická.

»Je, je! Avšak na to si zvykneš! Slupka je všude hořká, — až poznáš jádro, tak se do něho s chutí zakousneš,« těšila ji upřímně herečka, usedajíc na okraj postele. »Tak jsi se tedy už rozhodla?«

»Ne, nerozhodla! Zkusím jen, zda se dá u vás vůbec žít!«

»Dobrá! Ale třeba si najmout byt! V hostinci by tě svlékli s košile. Vím o pokojíku, pěkném, světlém a laciném. U panského pumpaře! A kde máš zavazadla?«

»Na nádraží! Pošlu si pro ně!«

»Ano, ano, a co nejdřív! . . . Prosím tě, pověz mi, proč jsi vlastně utekla mužovi?« Pokrač.

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač.

V Tonči se pobouřilo vše. Co tím chtěla říci? Že to nebyla jen hladká poznámka, dobře vycítila, vždyť znala Málinku. Proč poslední věta? Zamračena zadívala se za růžovými šátky, jež vyzývavě sebou pohazovaly. Sova se dříve obrátil.

»Slečna Máli je dnes rozladěna, haha, nepozorujete? Znáte se bezpochyby ze školy, není-li pravda? Ale vhodná byla její poznámka, věřte mi. Chci něco říci, ale nebude to opět poklona, nesmíte se bránit. Když se rozběhnete do lesů, myslím, že se i v zimě rozzelenají žárem vašich očí.«

Neodpověděla. Každé slovo upjaté na tajný jed oné věty udeřilo ji drsně a bolestně. Mrazilo ji hluboko v nitru.

»Škoda, že jsem vás dřív neznal, slečno, ve vašich lesích je tak krásně.«

Sklonil se blíž k ní a vložil všechen dvorný oheň v svůj zrak a úsměv.

Pohlédla naň cize a nepřátelsky. Dralo se jí divoké slovo na rty, ale zlomilo se ve vyschlém hrdle, a do hlavy vstoupl posklebek: »Vždyť jsi chtěla lidi, tu je máš!« Uvítala radostně vstup zpěváků. »Začínají,« řekla suše a odvrátila se k jevišti.

Nechápal rychlé její změny. Díval se na tvrdý, studený profil a mimoděk vycítil, že je zbytečným. Pohodil hlavou vzdorně, uklonil se a odcházel k známým do zadu se samolibým úsměvem, jenž platil celému sálu.

A Tonča zahleděla se úporně do zpěváků, aby se vrátila k dřívější náladě a zbavila se tísně. Nebylo lze. Stále hořela jí z boku růžová skvrna, jíž se vyhýbala, stále ji lákala k sobě a výsměšně pohazovala poslední svá slova v duši. Po tatínkovi. Jed? Výsměch? Kde je? Tuším ho dobře? Byla by Málinka s to, i o mně si myslit, mně říci? Což to! Vždyť — nebylo trochu touhy vzdát se víš? či dobývat? — Ale! Ale z čeho smí o něm soudit? — Prolétla jí hlavou dávno zapomenutá tvář Vedrovčin i do ruda osmahlá, vrásčitá, pak jiná, bledá, tmavovlasá — otřásla se. Zase ty hlupoty prázdné.

Sál stichnul. Zavlnily se prvé akkordy zpěvné Bendlovy Plavecké a rázem se vemluvily. Jí bylo trapno poslouchat svižně houpavý rythmus veselého jásání. Schoulila se, opakovala si po kolikáté již »vlaje vítr« a vytrhla se opět. »Dobře zpívají,« připadlo jí, »adjunkt je hlupák«. A hned se zase ušklíbla své kritice a zapadla ve věčnou otázku — proč? proč? — A proč sem vlastně chtěla jet, když doma její samota tak krásná?

»Nemohli bychom odejet, mami? Je mi nevolno,« zašeptala hned po zpěvu mezi potleskem.

»Jsi chorá, děvče?«

»Ne, ne, ale nelíbí se mi tu.«

Maminka zakroutila hlavou nad ní, starostlivě si ji prohlížela. Ale to bylo Tonči také trapno, a nevrle se bránila:

»Nic mi není, ráda bych byla již doma.«

»Musíme počkat na tatínka. Kam se poděl: Jistě klepe někde vzadu, sedět nevydrží.

Tonča se mrzutě ohlédla, neuviděla však nikoho. Právě se přihrnul pěvecký sbor dovnitř. Uhnula, nebo kmitly se v popředí dvě růžové skvrny.

Málinka usedla s veselým smíchem a cosi šeptala matce pohodivši hlavou vzad.

»To jistě o mně!«

Maminka se natřásla na židli, sebevědomě založila tlusté ruce a hezky hlasitě dodala: Nu ja, jablko tento —«

Ač nedoslechla, cítila zřetelně směr slov, a znovu v ní vyvřela krev a vynesla prudký úder do hrdla, ale bylo vyschlé zas, a slova se zlomila v suché zakašláni. Pak nebyla již s to, vnímat cokoliv. Šum hlasů ji rozčiloval a ubíjel, tóny smyčcového kvarteta zalehly v prázdno, zpěv dráždil ji, že příliš určitě se vtíral v nitro. Jen počítala, kdy bude konec, kdy se bude moci zvednout a nadýchat se vzduchu, kdy zapadne zas v svoje lesy opadlé. Však konce nebylo. Do nekonečna rostly protivné minuty, že chvílemi opravdu i mdlobu cítila. Seděla nehybna, nemluvna, tupa ke všemu okolí až do posledku. Když zvedli se všichni, ani rázem nemohla pochopit, co se stalo.

»Nu, vstávej také, Toničko, půjdem,« pobídla ji matka.

Oddechla si. Tedy konec. Přeslechla pozdravy, neviděla rukou, jež se k ní vztáhly, až ji po druhé zburcovali. Tak konec. Bože, to bylo nekonečno.

»Pojď, vyhledáme tatínka a hned pojedeme. Vidím, že nejsi v pořádku nějak. Jako bys byla na jiném světě. Pospěš!«

Nevzpírala se. Ať se maminka stará chvilku, jen když brzo vyváznou. Šla. Otec povrtěl hlavou, ohlédl se rozpačitě, začaloť se mu značně libovat, ale vida ustaraný pohled ženin poručil zapřahat. Vyjeli brzo potom do tmy. Když poslední okna zmizela a černá pole vylehla po stranách v slabém jiskření hvězd, uvolnilo se Tonči. Skrčila se v kožíšku co nejtepleji a radostně vítala tmavé obrysy vrchů před sebou, svých vrchů.

Jak si oddychla doma! S úsměvem pověsila se mamičce na krk a upokojovala ji: »To byli jen lidé, je zase dobře.« A když starost nepřešla, ráda se dala uložit a přivila se k matce, s rozkoší ssajíc její teplo.

Byla si zcela vědoma, že strast její je z lidí, ze všech, s nimiž se setkala, ze Sovy, z Máli a těch, těch — ošklivostí se otřásla — ba i ze sousedů, kteří nic jí neudělali. Vzpomněla jejich úsměvů blahosklonných, a i ty ji podráždily.

Lidé! Každý dotyk zabolí, každý pohled je křivý! Zavřela oči, aby se jich zbavila. Matka jí hladila čelo a starostlivě sledovala rychlejší tep a mrazivé záchvěvy.

Usínala ve vědomí, že neocenitelného cos tají se v jich osamění prostřed lesu, že zítra se toho zmocní zas a nevzdá ani na chvilku. Zítra, zítra

Ráno se probudila hodně pozdě a první, co uzřela v své duši, když vzpomněla, byla jen jizva, již minulost zatáhla. Samota znovu kouzlo svoje dostala, v němž rychleji mizely dny, co zimu přinesly.

VII.

Zima byla neklidná, plná vlhkých mlh a rychlých změn. Dlouho neutuhla půda úplně, sněhy padly a tály, se stromů dloužily se střechýle k zemi hnilobně zčernalé. Lesy civěly nehnuté v rozplihlém ovzduší a plakaly řídkými krupějemi, zřídka otřásajíce schlplým listím dubovým, jež čekalo jara, aby mohlo opadnout. Někdy přituhlo na týden, tu pak zasvítil se všechen kraj v holém stvrdnutí a sklivém svitu, ale vždy znovu se vrátila zamlhlá pošmurnost a dusila modravé výdechy oblohy.

Tonča si říkala, že to odlesk její duše. Také jí tak bylo. Tytéž hovory se střídaly co den, slova již známá bzučela kol uší nebudíce pozornosti, vzrušení, i s jazyka sklouzala sama, netvořena silou, jako by byla naučenou stupnicí, v níž není změny. Mlhavo a nevzdušno zůstávalo po nich v duši, teskno. Když přišla samota, vždy vběhly myšlenky v kruh vyjetý, jenž vzlétal do výšek snů a skvělých visí, jenž však vždy tímtéž úderem byl sražen, vzpomínkou na otce, na posměšky měšťáků i těch tam z Planských polí. Kdykoli dotkla se jí jen, byla stržena.

Kam mířili všichni? Byly to pouze sledy dávno minulých věcí? Těch, jež viděla, když chápat počala, či nového cos, čeho svědkem nebyla za pražského pobytu a co jí tají maminka? I tenkrát tajila, bolest i trpkost skrývala, aby ona netušila, všici, i služky a hajní, kde kdo se zamlčoval. A věděla vše. Dohádala se ze slov uklouzlých, z ovzduší cítila něco neurčitého, co ponenáhlu hutnělo v obraz cizí ženy. Plakala potají, klečívala dlouho u své postýlky a žhavě prosila; oč? Nevěděla, jen prosila, by zmizela ta — ta — a tatínek aby — nedomyslila nikdy, vždyť nevěděla, co chtít proň, tápala v tušeních. Slzy matce skrývala jak ona jí, na otce bála se podívat a utíkala v lesy. Je dnes opět —?

Vyvstal jí v duši obraz tmavé, štíhlé postavy.

Oh, Bařisko, ta je z Bařiska! Vedrovka, smíšek — ne, ne, pryč! Nic není. Nemůže být. Tak dlouho již je doma, přec umí více vidět, ne — není nic.

Bránila se fysicky představě, jež stále se jí drala do duše. Někdy vběhla k matce, jež u okna něco látala. Vždy se zarazila, a slova, jež již již splývala se rtů, zmlkla nevyslovena. Matka se ohlédla, však nikdy neměla stesk v očích jako kdys.

Však proč ty jízlivé narážky? Snad jen sama jsem jim podkládala jízlivost, snad — ?

Usedla, větu, dvě bezvýznamné prohodila a sledovala měkké vrásky matčiny, lesy venku v mlze a odcházela zpět myslit o jiném a znovu se dát strhnout v těžký kruh.

Jindy prchávala sobě ven. Bořila nohy v měkkou prsť i v stlelé listí, jež nešustělo a zřídka praskalo zlomenou větvičkou, stříkala blátem mrzutě a střásala s kožíšku velké krůpěje. Často dlouho stanula nad kalužkou a nohou do ní pleskala, sledujíc krůpěje v odletu, často nehnutě vítala chomáče mlhy, jež se pod koruny vedraly a vevalily trhajíce se o kmeny v dlouhé cáry, provázela je do dálky mezi stromovím, až splynuly v šedobílou hmotu, z níž jen stíny stromů trčely mdle a slaběji, až mizely docela. Pak nový chuchval našla si, až zima sychravá jí zatřásla a přiměla ji pokročit.

Pokrač.

FEUILLETON.

VÝSTAVA FERD. ENGELMÜLLERA.

P. Engelmüller připravil nám výstavu prací ve svém atelieru. Není nic roztomilejšího nad tyto atelierové výstavy. Umělec představuje se vám tu v celé své osobitosti, mohli byste skoro říci v celé své historii. Říká vám: podívejte se! pohlédněte, jak jsem se vyvíjel! všimněte si cesty, kterou jsem šel! chcete-li, můžete vniknout v zákulisí mé tvůrčí činnosti, můžete zpozorovat drobná tajemství mé techniky, můžete mne skoro sledovat při mojí práci. A obrazy samy, zdá se vám, visí tu nějak spokojeněji, laskány příznivým světlem, které je o tolik lepší než přítmělý světelný odstín anebo příliš ostré paprsky ve velkých výstavních budovách. Celá ta atmosféra je jaksi intimní; cítíte příliš dobře, že vzduch je zde protepen horečkou práce.

Než vrátím se k p. Engelmüllerovi. Vystavené kresby a pastely rozpadají se ve tři díly: dva cykly: »Měsíce« a »Pohádky«, pak různé krajinné motivy a nálady. Náš umělec je duše, stvořená podivuhodně k tomu, aby zachycovala a vyjadřovala jisté náladové odstíny. Pravím: jisté. Klidné zálivy, večerní páry, nesmělé světlo měsíce, hladiny lehounce zčeřené, lesy, jež v šeru splývají v jedinou barevnou plochu, rozkošnou ve své neurčitosti, — zkrátka ta denní chvíle, kdy barvy hasnou, kdy tvary se mění v stíny, kdy vše se proměnilo v mlčení, vůni a klid — v rozvádění těchto motivů nalézá nové a nové zajímavé momenty. Tam, kde se mu nedostává v samém předmětu podobného naladění, ztrácí také umění p. Engelmüllerovo něco na svém lyrickém rozvlnění, mnoho na svém passivním kouzlu a shuštěné vůni. Lze to pozorovati na některých číslech z cyklu »Měsíce« i »Pohádky«. Za to mezi pastely je celá řada jímavých obrázků. Barokní zámeček uprostřed žloutnoucích stromů, podzimní chvíle v polích, večerní stíny, padající listí a labské partie, odstíny šedi, rzi, mechové zeleni a měsíčného stříbra — nalezly si u p. Engelmüllera svého nadaného a oddaného poetu.

O. Theer.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

William Ritter: Fillette slovaque (Le cycle de la Nationalité). Roman. Paris 1903. Mercure de France.

Jest to zcela přirozené, že pouhý název této knihy rozrušil většinu našich literárních kruhů; zajímáme se o vše, co se o nás za hranicemi napíše, a s tím větší zvědavostí budeme čísti knihu belletrie, jejímž sujetem jest přímo život slovácké větve našeho kmene. Všude snad jest to riskantní pro literáta, zvolí-li si látku pro svůj román na cizí půdě, mezi cizí raçou; zvláště však ve Francii, kde četné hlasy bázlivých volají dokonce i proti překladům ze světových literatur. A proto tím vzácnější jest tento úkaz, napíše-li p. Ritter, který již tolikrát projevil za hranicemi svůj zájem o české umění, zvláště výtvarné, román ze slováckého života.

Jak máme psáti o takové knize? Zajisté že ne pouze tak, jako o kterékoliv francouzské literární novince. Nemůžeme omeziti se na pouhé ocenění umělecké kvality — máme tu ještě jiný úkol: jako vskutku povolaní soudci vysloviti se o pravděpodobnosti a uměleckém vztahu knihy k realitě, t. j. rozhodnouti, jak dalece vycítil a pochopil autor krásu svého sujetu; konečně máme právo registrovati věcnou přesnost či nepřesnost různých ethnografických, sociálních a j. detailů. Nebudeme míti dosti místa, bychom se tímto programem řídili, ale jsem jist, že by při tom p. Ritter neutržil mnoho výtek.

První pochopení pro Slovácko projevil p. autor samotným konstruováním děje, ve kterém slováckou duši úplně vystihl. Anička, hlavní rekyně, připadá mi jako symbolická postava, která shrnuje v sobě vše, co slovácký život dojmově podává; a snad ještě spiritualisuje a zjemňuje v ní autor všechny effekty, ať již zrakové, nebo duchové. Malá tato slovácká pasačka miluje Juru, silného krasavce, který její tichou lásku splácí, ačkoliv Anička sama hezká není. Aby se mohli vzíti, jdou oba sloužit, Anička do Vídně, v jejímž německém a židovsky velkoměstském ovzduší její slovansky měkká duše mnoho trpí. Jediným zábleskem radosti je tu spatření obrazu, na kterém padla jí do oka krásná postava Slováka. Jest to plakát Národopisné výstavy československé, který Anička uzřela na vídeňském jednom nároží — p. Ritter podotýká zároveň, že jest to nejlepší plakát, který té doby vůbec ve Vídni byl veřejně vyvěšen. Malá Slovačka zamiluje se do této postavy, z které nemá nic reelního, leč ten kus plakátu. A jakkoliv fiktivní jest tato láska, přece působí, že láska k Jurovi v ní počne chladnouti. Požádá jej, aby jí opatřil tento plakát; krátce potom však roztrpčena odchází ze služby a vrací se do svého domova, Nové Vsi. Již blíží se svému domovu, když tu náhle spatří, jak Juro zpronevěřuje se její lásce. Proklíná jej a smutná vrací se domů, aby zase byla chudobnou pasačkou. V krátku však přicházejí pro ni její příbuzní, kteří mají najatu krčmu na Národopisné výstavě a potřebují ji k obsluze. Tak ocitne se Anička v Praze a tím nastává pro ni nový život. Její zajímavá postava láká množství hostů k návštěvě slovácké krčmy a vše se jí koří.

Tu však nastává také nová historie lásky. Do Aničky zamiluje se Martin, nejmladší z hudebníků, kteří jejími příbuznými byli najati. Jest to nevzhledný hoch, ona však zná výši jeho lásky a váží si jí. Mezi tím nezapomněla Anička na svůj ideál z výstavního plakátu a každý den chodí se naň dívat, čímž budí žárlivost Martinovu. Když tento však zví účel tohoto Aničina zdržování se u plakátu, povstane v něm krutý boj, neboť zná toho, který je tu zobrazen, který byl modelem k plakátu; jest to jeho přítel Janko. Martin ví, že zatajiti skutečnost věcí znamená štěstí pro něho, protože pak Anička, jak mu sama dala na jevo, stane se jeho; ví však také, jak lpí malá Slovačka na svém fiktivním milenci, a v svojí lásce představuje si, jak ohromná bude její radost, až zví, že to, co bylo pro ni

snem, jest čistou skutečností. To rozhoduje, Martin prozrazuje svoje tajemství Aničce a uvádí ji v trvalé radosti plné vzrušení. Zatím končí se výstava, Anička vrací se s příbuznými do jejich domova na Slovač; Martin vyhledá Janka, vysvětlí mu vše, a tak konečně zrealisoval se Aničce její ideál, ještě nedávno tak vzdálený. Janko přichází a odvádí ji s sebou. To, čím dříve Janko byl (»le tres ideal petit bien-aimé«), zmizelo, nahrazeno bývší skutečností, kterou autor vyjadřuje nápisem příslušné kapitoly: »le très réel petit bien aimé,« výstavní plakát vešel v život. Taková — celkem prostá a jednoduchá — je dějová osnova románu p. Ritterova.

Jest v něm mnoho něhy, mnoho citu, ať již v autoru samém, nebo v jednajících osobách. Je to sentiment pitoreskní, který vystihuje nálady a zvláště světlé tóny prací Úprkových. V koncepci postav (Aničky a Martina) je sneseno mnoho ideálně čistých prvků. Ale p. Ritter není všude ideální; všimněte si, jak líčí v přední části poměry na Slovači, život a osudy slováckých služek ve Vídni, jak zhoubně působí na ně toto prostředí; pozorujte, jak líčí vliv těchto poměrů na vnitřní život v slovácké vesnici, jak naráží na útrapy maďarisace. Odtud také idea patriotismu v jeho díle, která vedle lásky hraje svoji velkou úlohu. Jest to patrno v pouhé lásce Aniččině k postavě z výstavního plakátu; nemiluje toliko krásu její, nýbrž také její slováckost. Týž patriotism je v několika náladách zažitých na výstavišti, ve všem ovzduší k působení výstavy na širší vrstvy. P. autor ukázal se tu jako dobrý znalec a zúčastněný současník všech těchto událostí; svým románem učinil to, co my sami svým vlastním jazykem jsme učiniti opominuli: zachovati trochu dojmů z Národopisné výstavy v nějaké belletristické knize.

Tam, kde se tedy jedná o stinnou realitu, nevyhýbá se p. autor pravdě — kde však není toho třeba, dovede idealisovat, a v tom je velké umění. Z realistického ovzduší služby vede svoji hrdinku k náhlému obratu: spatření výstavního plakátu. Rozžehá v ní imaginerní lásku k pouhému přeludu, živenou i pohlavím i přirozeným instinktem patriotismu; tento vznět jest vůdčím motivem knihy, při jejímž zakončení teprve vrací se skutečnosti. — Zvyky, názory a život slovácký vůbec zná p. Ritter dosti dobře z vlastního nazírání, také jazykové znalosti prokazuje dokládáním správné výslovnosti ku všem cizím slovům. Jeho kniha obsahuje také řadu barvitých a charakteristických episod.

Pochopení látky jest zde tedy dosti originelní — a jistě sympatisuje umělec se svým sujetem. Dovedl věru velice dobře čerpati z tohoto uměleckého fondu a vytvořil román vskutku umělecký, pravdě odpovídající, román Slovače skutečné i zidealisované, plný barev a světel. A že pro nás, naše vztahy k cizině má tato kniha velký význam a p. Ritter opravdovou zásluhu, netřeba připomínati.

JEAN KOWALSKI.

René Henry: Questions d'Autriche-Hongrie et question d'Orient (Plon). Paříž. 1903.

Politické kruhy francouzské, zabývající se zahraniční politikou, ukazují v posledním čtyřicetiletí zajímavý obrat orientační. Válka rakousko-pruská z r. 1866 je jeho mezníkem. Ta byla takořka zjevením pro některé politiky. A jejich hlasy, tehdy ojedinělé, mají dnes horlivé vykladače a rozšiřovalele, množící se každým rokem.

Jedná se tu o názor Francie na Rakousko. Po celá století stály obě tyto mocnosti nepřátelsky proti sobě. Překážely si, neboť jedna jako druhá zasahovaly do sféry svých zájmů. Za Bourbonů, ve válkách o dědictví vyvrcholily se tyto protivy, narážely o sebe po celé věky, střetly se opětně prudce za Napoleona I. Pak, když Francie byla zbavena své evropské nadvlády, když, vyčerpána, byla donucena utéci se opětně v meze svých původních hranic, přestávaly také konflikty rakousko-francouzské (propuknuvší ovšem opětně na několik let účastenstvím Napoleona III. na osvobození Italie). Než třeba že příležitost ku srážkám čím dál tím více mizela, nezměnil se nikterak názor francouzské politiky na Rakousko. Vlivem staletých zvyklostí pokládalo se Rakousko stále za nejnebezpečnějšího soupeře francouzských politických ambicí. Odtud také ten jásot, který se ozval v Paříži po porážce u Hradce Králové. Ale to je také datum, kdy se ozval z úst jednoho francouzského publicisty výkřik, že Francie, aniž bojovala, utrpěla u Hradce Králové porážku stejně krutou jako u Waterloo.

Skutečně také čtyři léta po té, roku 1870, ukázala se pravdivost těchto slov. Ukázalo se, že sokem Francie není Rakousko, nýbrž Německo. A nejen to: že v zájmu Francie je, aby Rakousko byla zachováno.

To je ta nová orientace francouzských politiků, pro níž se každým rokem nalézají noví přívrženci. Jedním z nich, jedním z nejlépe dokumentovaných, je p. René Henry, jenž svojí novou knihou, kterou tu hodlám analysovati, vstoupil v přední řadu bojovníků za novou myšlenku.

Dílo p. Henryho rozpadá se ve dvě části. Prvou, věnovanou Rakousku, druhou balkánské otázce. Budeme se tu především zabývati první z nich, neboť mluví přímo o nás.

Jak se má postaviti Francie vůči Rakousku? Přátelsky či nepřátelsky?

A jestliže přátelsky, je dnešní rakouský stát schopen života?

To jsou dvě hlavní otázky, jichž zodpověďění si p. R. Henry uložil. Řekli jsme již výše, že autor nevidí v Rakousku nepřítele. Zbývá nám nyní vyložiti, proč.

Rakousko po válce r. 1866 dohrálo svoji vůdčí roli v střední Evropě. Tím rokem přestává být pánem německého »bundu«, na jeho místo nastupuje Prusko, a Rakousku, chce-li rozšířiti své hranice a nalézti nové, tržiště pro svoji výrobu, nezbývá, než ohlednouti se po sousedu dosti slabém, aby mu mohlo vnutiti svůj vliv. Tím není ani Rusko, ani Italie. Zůstává tudíž toliko jižní hranice mocnářství — Balkán. Na Balkán koncentruje se nyní rakouská výbojnost, ať již válečná či obchodní. Poněvadž však Balkán leží mimo sféru politického interessu francouzského, není příčiny, proč by měla nastati srážka zájmu rakouských a francouzských.

Takový je první důvod, proč zodpovídá p. Henry kladně svoji otázku. Nalézáme však ještě nový argument, nekonečně působivější; opírá se o roztaživou sílu mladého německého císařství.

Pan Henry analysuje tu theorie pangermanistu, jichž obšírný výklad najdete v knize p. Chéradama: »Evropa a rakouská otázka«. Tyto theorie bujely v Německu již od let, ale teprve po smrti Bismarckově, jenž se proti nim stavěl, nabyly určitého obrysu a zdání možné reality ... v budoucnu. Faktem totiž je, že Německo, nemajíc kolonií dostatečně rozsáhlých, kam by mohlo vyvážeti svoji nadvýrobu, je odkázáno na dobrou vuli sousedních států, především Anglie, Ruska a Rakouska. Kdyby tyto tři mocnosti zakázaly, nebo vysokými cly stížily (což je totéž) přívoz z Německa, nastane tam hospodářská krise nedozírného dosahu. Přirozeně se tudíž mají v Berlíně připoutati některé ze sousedních státu tak úzkým svazkem, aby tvořily dohromady celní unii, »Zollverein«, který by prozatím obsahoval celou Cislajtanii, mimo Halič, a celé Německo. Ale to vše nestačí německým ambicím. Dnes jsou berlínští finančníci zúčastněni hlavní měrou na stavbě železnice, která má protínati celou Malou Asii a končiti v Bagdadě. Předpokládajíce, že by Zollverein byl uskutečněn, měli by Němci spojeni se svojí maloasijskou železnicí, která má vykořistiti bohaté poříčí Eufratu, toliko pomocí Terstu. Jim je však třeba spojení bližšího a proto někteří pangermanističtí snilkové (a my hned ukážeme, proč jsou to snilkové) projektují přivtělení rakouského území Zollvereinu k Německu, annexi Uherska a balkánských státu (nebo aspoň vasalství těchto státu a Uher), pošinutí celních hranic k Cařihradu a odtud po celé Malé Asii až k Rudému moři.

Tak vidíme uprostřed Evropy vztyčovat se ohromný stát, opírající se na severu o moře Severní, na jihu o Indický ocean, kolos, jemuž by mohla čeliti toliko ruská říše, kdežto ostatní byly by mu vydány na milost, ne-li svou existencí, tedy aspoň svým hospodářským bytím.

Tyto velikášské plány pokládá autor za politické fantasie, neboť pochybuje, že by německý živel protestantský měl tolik vnitřní energie, aby ovládnul tak silné procento národů různících se od něho jednak raçovně, jednak nábožensky a navyklých na své vlastní státní celky.

Je vůbec Rakousko ve svém základě tak chatrno, aby bylo se nutno obávati jeho vnitřní rozkladu? a v případě, že by Německo na ně učinilo výbojný útok, mohla by ostatní Evropa nésti to lhostejně?

Tuto poslední otázku zodpověděl si p. Henry již dříve obrazem, jaký by byl osud Evropy, v níž by Rakousko bylo pohlceno svým pruským spojencem. Cituje tu výrok Anatola Leroy-Beaulieua: »Je-li nějaký stát interessován na existenci Rakouska, je to Francie... Kdokoli pozoruje celkově politiku na kontinentu, pozná, že přední zájem Francie je zachování Rakouska, ne-li právě v rozsahu jeho nynějších hranic, tedy aspoň v jeho historickém rámci. Ani Rakousko bez Francie, ani Francie bez Rakouska nemohou si udržeti svoje velmocenské postavení« (str. 157).

S neobyčejnou znalostí detailů, která je pro Francouze skutečně překvapující, opíraje se o své vlastní dojmy ze svých cest po Rakousku, a při tom s přehledem, který mu propůjčuje jeho vědecké stanovisko, studuje p. Henry jednotlivé národní celky, tvořící Rakousko-Uherské součástí. Je zvláště dobře obeznámen s našimi poměry, a z jeho řádku, třeba že přesně objektivních, vítíte upřímnou sympathii pro náš zápas. Ale při tom cšem je příliš praktickým politikem západoevropským, aby se usmířil s trochu v neurčitu se tratícím cílem našeho státního práva. Na str. 121. praví: »Toho dne, kdy by Němci se nedovolávali proti Čechům práv římského císařství; toho dne, kdy by ve Vídni přestali se dívat na theorii o národnostech jako na něco podvratného; toho dne, kdy by Maďaři připustili, aby boj za české právo byl něčím více než bojem za historickou formu, viděli bychom asi, že Čechové — národ moderní a pokrokový — se obrací poněkud méně k minulosti a ukazuje se být méně nesmiřitelným ve věcech, týkajících se řeči a území.

Jako konečnou formuli svého studia vnitřních rakouských poměrů volí p. Henry slova Palackého, že, kdyby Rakouska nebylo, bylo by nutno je vytvořit. Než třeba že přiznává Rakousku schopnost dalšího života (ovšem na základě federalistském a na podkladě naprosté spravedlnosti, čímž zároveň říká, že by se Rakousko, dosavadní stát německo-maďarský, proměnil ve stát slovanský), přece se jen obává budoucnosti. Píše na str. 114.: »Nemám strach, že by ve Vídni se kdy odhodlali zrušiti hranice mezi německým císařstvím a, ať již jakkoli okleštěným Rakouskem. Ale bojím se času — zvláště kdy se začíná dostávati pevných obrysů projektům celní rozložky mezi Rakouskem a Uhrami — aby se vážně nepomýšlelo na ustanovení Zollvereinu střední Evropy.«

K této první části knihy připíná se organicky studie o balkánské otázce, které vzhledem k místu, jež jsme vymezili poměrům rakouským, můžeme věnovati toliko několik řádek: Se stejnou znalostí poměrů a lidí, jakou projevil ve studii o Rakousku, analysuje p. R. Henry spleť balkánských zmatku. Konstatuje neudržitelnost poměrů a nutnost, proměniti Balkán v řadu federalistských států, jimž by se dala záruka svobodného vývoje.

A konkluse celého díla? Je taková: »Rakousko-Uhersko trpí vnitřními krisemi; je však schopno života... Není pravděpodobno, že by německý císař zamýšlel přetvořiti střední Evropu, aspoň potud, pokud potrvá hospodářská smlouva a shoda rakousko-německá. Než možná, že se Rakousku-Uhersku jednou zachce, aby mu bylo volno žíti nezávislým životem a že bude přivedeno k tomu, aby zastavilo cestu německému Drangu nach Osten. Pak, dle všeho, pokusí se berlínští politikové provésti své pangermanské ideje... Jestliže Evropa bude si vědoma svých zájmů a bude míti dosti rozhodnosti, umožní Rakousko-Uhersku... aby se osvobodilo bez nebezpečí. Balkánští národové nechť jsou ochráněni před zkázonosnými poměry, jež je ohrožují a postaveni tak, aby se mohli vyvíjeti a připravovat pro budoucnost« (354, 359).

Kdysi vzbudila v jedné části naší žurnalistiky posměch slova, tuším p. Deschanelova, o úzkém vztahu osudu Francie a Čech. Než Francouz nebývá nikdy snílkem a nejméně v politice. Dnes stává se stále patrnějším, že, mohou-li Francouzi být užitečni nám, můžeme i my být užitečni jim, jako překážka vzniku ohromného, nad dvojím mořem rozkročeného německého kolosa, který by pak dovedl ohrozit i jejich národní existenci.

O. Theer.

LITERATURA.

Dr. Fr. Navrátil: Jak žíti dlouhý život. (Makrobiotika.) Bibliotéka lékařských spisů populárních, sv. XXIII. V Praze, Hejda a Tuček.

Pud sebezachování ze všech animálních stavů u člověka (rozumí se zdravého) udržel se přes všecky účiny kultury, jež elementární rysy člověka jako živoka čím dál tím více stírá, až po naše doby v původní své síle nestlumen, neohlušen. Možno tvrditi, že jen člověk nenormální, chorý pudu toho pozbyl. Zvláště u osob stižených nervovými a duševními (což je skoro totožno) chorobami shledáváme se časem se seslabením snahy zachovati život a zachovati jej co nejdéle.

Čtenář vidí, že otázka makrobiotiky hraničí s četnými problemy, především s problemem smrti, zvláště pak s otázkou sebevraždy.

Z literatury předmětu jistě nejdůležitější je spis Hufelandův, jenž vyšel i český (u Otty) překladem dra. Preiningera. Ovšem i Navrátilova Makrobiotika čerpala z něho, ne však tolik, aby tím originalita spisu v nejmenším utrpěla. Přáli bychom si sice ještě tím neb oním směrem prohloubenější práce, ale ohled na široké čtenářstvo, jež nemiluje rozsáhlých traktátů, zdržoval autora v mezích, jež si vytkl.

Probrav se připravným materiálem, z něhož vysvítá, jaký je as průměrný život člověka, a dokazujícím, že nikoli nějaký slepý osud, nýbrž způsob života je schopen život prodloužiti, což dovozuje na četných výmluvných případech, dospívá autor k jádru úkolu — podati návod, jak třeba žíti, aby člověk žil život dlouhý a zdravý. Vyjmeme-li malý poměrně počet případů, kde vrozená choroba nebo nemoc nenadálá sklátila člověka v hrob předčasně, seznáváme v II. části spisku, které jsou to okolnosti, jež přejí dlouhému životu. Poučná pro ráz nazírání autorova, dnes v medicině dosti vzácný (neb aspoň z jakéhos nemístného studu ve vědě utajovaný), je poslední věta jeho spisku: »Vtírá se nám náhled, že kromě tohoto materielního světa existuje ještě jiný čistě duchový s tolikerými rozmanitostmi jako ten, v němž žijeme, a toho máme se státi účastnými.« Čtenář materialista, jenž odbude tento výron duše autorovy se shovívavým úsměvem jako krásnou, leč smutnou illusi, nechť nedá se jí odstrašiti od četby spisku. Po přečtení práce ještě všelijak zmodifikuje svůj způsob života, což, stojí-li o život, přece jen kus radosti, radosti života mu přinese.

Dr. J. L.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem nebo s každým sešitem Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. LEDNA 1904 ČÍSLO 11.

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač.

Šla v mlhu, nesledujíc kam, jen když ji mohla trhat tělem svým a bílým dechem rozptylovat, když mohla hledat náhodné průzory, jež se otevřely v dálku, zevšad bílým trupem smáčknuty, když mohla zírat zpět a vidět, jak mizí její stopa. To těšilo ji nejvíce. Zdálo se jí, že zapadá za ní vše, vše, a bývalo jí lehko na chvíli. Tak chodila, až svah ji zastavil. Pátrala v hloubce, zda postřehne dno, dohadovala se kmenů, jichž koruny se matně zatemnily občas v hloubi, čekávala, až se prorve mrak, nebo protějšku chtěla zrakem dostihnout. Pak dala se unést bílým zářením, jež padlo mrakem protrhlým jak bílý vodopád do vleklé šedi. Mlha prohlédla, bylo cítit chvíli den, pak zatáhla se zvolna zase clona, potemnělo vše, a bylo tiché smutno zas.

Tak bez myšlenky pronikavé chodila svým Dubírem, ztrácejíc se v zapomenutém zření. Přebíhala úvaly a zadýchávala se prudkým stoupáním, střásala déšť s větví zčernalých a nízkým bořím se protláčela chytajíc větve rukama a stříkajíc drobné mrholení kol i na sebe.

Však někdy utkvěla s hlavou schýlenou a zapomněla na okolí, zapadla zase v dumu o ní, neznámé.

Ticho ji oblilo rušené občas rozstřiklou krůpějí a otřesem listů, s nichž sklouzla. Mlhy šly neslyšným posunem kol ní. A ona stála, kročila a zase stanula, somnambulně bloudila ztracena v sebe, až těžká únava ji napadla a domů nutila shroucenou, ubitou. Víc nebyla s to udělat, než klesnout bezvládně a otupěle hledět z okna v les, jenž mdle se mlhou rýsoval, nehnout se a cítit strnule i vně i vnitř.

Tesknо. Nezměrně neurčito, až bolestno nejistotou.

‚Proč? Pro — ni?‘

Poškubla unaveně víčky; nebyla schopna úsměvu.

‚Ah — ne. Lhostejno. Však — proč?‘

Teskno, neurčito až bolestno.

A měl být večer ještě, tak dlouhý.

Každý den toužila po rozjasnění a nikdy neměla dosti síly, aby sama určitost si zjednala. Resignována léhala a nečekala spánek radostně, lhostejna zírala do tmy; jen někdy se zachvěla a schoulila, zornici šířila v očekávání něčeho — a zůstalo prázdno v nitru zas. Říkala si, že mlha jí vešla do duše; až shltne ji jiskřivý mráz tam venku, že i jí se vyjasní. A čekala hluboké sněhy a tříštivé mrazy střádajíc síly, aby se vzchopit mohla a vyrvat se k energii. Dlouho nešly.

Až kdysi odpoledne vstoupila do společné světnice. Zarazila se jiným ovzduším, než jindy bývalo. Otec hleděl z okna a neobrátil se, když vešla, matka větu přelomila v půli a uhnula ke svému stolku, všecka rozrušena. Stanula rozpačitě, chtěla odejít, ale pojednou jí přišlo, že by mohlo být jasno, a vzpřímila se, k matce přistoupila.

‚Vy pláčete, maminko?‘

‚Ale ne, ne, co tě napadá.‘

‚Přece. Jste tak horká, maminko.‘

Otec chraptivě zakašlal, poobrátil se chtěje cos říci, ale otevřel ústa na prázdno a zase zakašlal. Vzal klobouk, kožich krátký, sáhl po pušce, ale zastavil ruku zvednutou, ohlédl se a opět chtěl promluvit. Jen nervosní škubnutí ramenou a suchý nucený kašel byl. Strhl pušku.

‚Chtěl jste něco říci, tati?‘

‚Já? — Ne — a — ne, nechtěl. Sbohem.‘

Matka zavzlykala, složivši hlavu na ruce. Nedovedla déle zdržeti výbuchu. Plakala vší svou

bytostí; tělo se otřásalo bezvládně, slzy se prolomily, hlava narážela na hranu stolu v konvulsích.

Tonča uleknuta klekla k ní, objala, hlavu na klín vsunula a úzkostně se dívala do tmavé líce rysů pozbyvší. Chtěla těšit, chtěla se ptát, ale nenašla slova; za to cítila, jak slzy se zvedají do zžehlých očí, a bojácně se přivila úže blábolíc: »Mami, maminečko.« Propukly i u ní. Plakala na klíně úplně na zem sklesla, a všecka tvář zvlhla a roznítila se jí horkem slz.

Matčina ruka jí sklesla na hlavu. Plakala dál, tiše a dlouze, rozbolestněna a rozlitostněna.

»Toničko!«

Měkký šept, plný ještě slz, zvedl jí oči. Zahleděly se v sebe tak dlouze. Vlhko ještě mhlilo zrak oběma, avšak usmály se teskně.

»Mami.«

Hladila jí ruku a líbala, hlavu k hrudi tiskla a v pláči jen »mami« šeptala.

»Toničko moje.«

»Neplačte, maminko, vždyť on snad za to nemůže.«

Trhaně vzdychla, odvrátila se, však náhle chopila ji oběma rukama za hlavu.

»Ty víš?«

»Vím i nevím, mami.«

Mlčely hledíce na sebe.

»Mamičko.«

Slzy znovu vyplynuly, tiše však a nebolestně. Hladila měkký její vlas a šeptala jméno její smutně lichotivě.

A mimoděk řekla vše.

Tonča posud klečela, polo ležela na zemi. Před zrakem jí vyrůstala ona, Eva, taková divoká rudým vlasem znamenaná. Mlčela, nevěděla otázky ni útěchy, mlčela a hlavu rozpalovala tou podobou.

Na chvíli vzepřelo se v ní vše, hněv a zášť vytryskla. Pro ni tedy, pro tu — musela trpět?! »Pro něho« — dodala a sklesla zase v trudný stesk. Mamička? Tolikrát již snesla — ó, proč je takový, proč dovede —! Nenáviděla ho v tom okamžiku. Tak dobrým umí být, a dovede —. Tak dobrý je. Zášť kleslo v ní, jak vzplanulo, zůstalo opět prázdno v duši, bezvýchodné truchlo.

»Toničko, nebuď tak smutná —« sklonila se matka k její hlavě a líbala ji.

Kde vzala sílu k těm slovům? Tonča nechápala, pouze záplava lásky vešla jí v nitro, hruď rozšířila, a ona objala matku, vším tělem k ní přilnula a tiskla.

A přece, když osaměla, nebylo jasno v ní, cos leželo nehnuto vedle vzrušení a plnilo duši mlhou dusivou, kdykoli bolest zklidněla. Lhostejno jí bylo, co slyšela, však neurčitá touha zůstala, jíž se nedostalo jasna. Co bylo jí po otci, Evě, po všem? Ošklivost cítila v pouhém dotyku jejich, v pohledu na bílé zdi, na šerý chlad za okny, ošklivost nedůtklivou, a bála se hnout, aby nemusela vidět, cítit, tušit cos. Co jí bylo po všem? Její zlo nehybně zůstalo, co po všem ostatním!

Ale co je to?! Co? Kdy vyrostl nepokoj, jehož neznala, touha, jíž určit nemohla, dusný stesk bez podkladu? Bez podkladu? Snad otec — ne, ne, měla jistotu, bolest sic intensivněji udeřila dnes, ale — ne, její zlo zůstalo, je odjinud. Odkud?

Každá myšlenka stávala se jí otázkou; kupila nové a nové, ne čekajíc na žádnou odpovědi; hlava jí třeštila vírem dohadů a nekonečných záporů, co zatím v hrudi bylo dusno k zalknutí. Konečně ulehla bouř, hlava vyprahla, a bylo jí i z toho ošklivo. Neměla kam se obrátit, všeho se štítila, i pokusu vyrvat se sobě, chtít a žít.

Noc přivlekla se zvolna, vplížila se do oken a přimáčkla život k zemi, každé hnutí rdousila. Myslivna všecka mlčela neznámou tísní, tušením něčeho.

Tonča utkvěla horkým okem v prázdnu, ze tmy tuchám svým kontury chtěla spříst, však temno převalovalo se líně rozměklé a trhalo se v trupy beztvárné, jichž oko nedovedlo uchytit. Tkvěla do prázdna, až ji zalklo v mdlobu bezesnou, jen rudým žárem prolitou, jenž žíhal krev ve var a vzkypění. Procitla znavena a chorá nechutí k životu, světlu, k noci i spánku — ubita.

Byly únavné dny teď, kdy vyhýbali se sobě vzájemně a úkradkem sledovali svoje pohyby a rysy lící, dny plné mlčení a napjetí.

Karma všechen čas proplouhal se lesy, zbytečně dlouho díval se, jak dřevaři stromy rubají, jako by nové mu bylo všecko, jejich výkřiky, nahození lana, praskot posledních svazů kmenových a těžké pády na zpřerážené větve, jež bláto ryly a rozstřikovaly. Postál, mlčky odplivoval, odešel nepozorován a po hodině vracel se zase bez poznámky a znovu stál.

Domů se vracel, až bylo nutno, k oknu se přitiskl a nanejvýš o mlhách něco prohodil, když nebylo mu možno snésti ticho napiaté. Když k stolu přisedl zamračen, díval se do talířů nebo do stěny, a oči jeho byly studeny. Jen někdy, přešel-li po lících, jihl tvrdý zákal, ramena sebou poškubla, rty se otevřely, ale slovo nevyšlo z nich. Žena jako by cítila jeho pohled, chladně se odvrátila a zmrazovala měkký zásvit. Pak vybíhal mlčky ven a nevracel se až v noci.

A venku rozplihlá zima konce neměla.

Pokrač.

Josef Müldner:

SEVERNÍ MOŘE.

(1903)

PÍSEŇ.

Já k růžím šel, bych zapomněl tvé vůně.
Však růže řekly mi: polibky její víc
než my ti planou. Po nich ret tvůj stůně.
My báli se, když šla, nás trhajíc.

Já k vlnám šel, bych polibky tvé smyl,
po nichž, jak řekly růže, rozstonal se ret.
Však vlny řekly mi: tvar jejích ňader bílý
od tvého těla nevtlačíme zpět,

my báli se jí, když k nám sestoupila.
— Když trhala nás, báli jsme se jí.
— Však že má bolest větší nad jich byla,
já řek' jim slabě: — já ji miluji!

PŘI KAŽDÉ KRISI...

Při každé krisi, jež tebou zachvěje
a kdy si myslíš, že není už naděje,
že dříve podlehneš sám
— když přece utichla,
řekneš si: byla zlá,
ale teď konec je. Nepřijde víc.
Řekla mi vše, co chtěla mi říc.

K poslední hlubině její jsem sestoupil,
krví jsem svého se srdce tak vykoupil,
formu jsem naplnil,
vlastní krev do ní vlil...
Nepřijde nikdy už, ač byla tolik zlá,
nemůže přijíti, aby zas bolela,
nepřijde boleti nikdy už víc!

Při každé bouři, když vlny běsnily
a když je do pěny bičoval vítr zlý
myslil jsem: to už je konec snad,
nelze víc hučeti, nelze víc bičovat...
Až bude po bouři, moře se uklidní,
noc přijde hluboká a hvězdné nebe s ní.

A v bouři největší, když jsem se těšit chtěl,
vyšel jsem na moře, na něž jsem zapomněl.

Po bouři bylo to, která je zpěnila,
a já si opět řek': bouře ta byla zlá,
bouře se vyhřměla, řekla, co chtěla říc,
bouře ta nepřijde, nepřijde nikdy víc...

Ale jak po břehu obrátil jsem svůj zrak,
vysoko vržený ležel tu na něm vrak;
z pyšné a mohutné lodi tu zbyl
pouhý kýl.

A náhlou slabostí cítě se zachvácen,
jediné přání ve chvíli té měl jsem jen,
aby ta bouře, která má přijíti,
nade mnou nechtěla nikdy už skončiti;
bych raděj' zmítal se v zoufalství stále tak
než abych po bouři ležel tu jako vrak
na písku, ve slunci, za zpěvu ptačího,
loď, z které zbyl jenom kýl.

A v modlitbě ku bouři prsa jsem nastavil,
a zaťav rty znova dál proti mraku šel,
který mi na obzor v dálce už vycházel.
Zaťal jsem rty a víc než to moře
rvalo mne, drtilo vlastní mé hoře...

JDEŠ KOLEM MNE...

Jdeš kolem mne, ty ženo, hravé dítě,
a nevidíš. Já ale všimnu si tě.

Jdeš kolem mne, a — měj můj za to dík' —
mi věnuješ pohledu okamžik

Jdeš kolem mne s tělem svým těšivým
co v sladké předtuše o tobě náhle s ním

v neznámé radosti, s rozkoší neznámou,
kdybys tak, kdybysi... tak byla jenom mou.

Jdeš kolem mne... Je sen to? Jaká tíž!
To skutečně se u mne zastavíš?

Jsi v mojím objetí? Nemohu uvěřit,
že přece, přece jen ty můžeš mojí být,

a, štěstí nevěře, tě nechám odejít...

KNUT HAMSUN:

OTROCI LÁSKY.

PŘEL. JAN OSTEN.

Psáno mnou, psáno dnes, abych ulehčila svému srdci. Přišla jsem o místo v kavárně a o své veselé dny.

Mladý pán v šedém obleku přicházel co večer se dvěma přáteli a sedl si k jednomu z mých stolu. Mnozí páni sem přicházeli a každý měl pro mne přívětivé slovo, jen on ne. Byl veliký a štíhlý, měl měkké, černé vlasy a modré oči, jimiž se na mne časem podíval, a lehké chmýří na horním retu

Snad s počátku měl něco proti mně. Přicházel po celý týden každodenně. Zvykla jsem si na něj a postrádala jsem jej, když jednoho večera vynechal. Prošla jsem celou kavárnou a ohlížela se po něm; konečně jsem jej nalezla u velkého sloupu na druhém konci; seděl s jednou dámou z cirku. Ona měla žluté šaty a vysoké rukavice, jež sahaly až k loktům. Byla mladá a měla krásné, tmavé oči — a mé oči byly modré.

Zůstala jsem u nich chvíli státi a poslouchala jsem, o čem mluví: dělala mu výčitky, nasytila prý se ho a může jíti. Myslila jsem si v svém srdci: Svatá Panno, proč nejde ke mně?

Příští večer přišel opět s oběma přáteli a sedl si k mému stolu. Nešla jsem tam, dělala jsem, jakobych jich nepozorovala.

Když na mne kývl, přišla jsem ke stolu a řekla jsem: »Vy jste zde včera nebyl.«

»Jak nádherně urostlá je naše číšnice,« pravil k svým přátelům.

»Pivo?« ptala jsem se.

»Ano,« odpověděl. A rychlými kroky pospíchala jsem pro džbánky.

Přešlo několik dní.

Dal mi navštívenku a pravil: »Doneste ji tam k . . . .«

Vzala jsem navštívenku, než domluvil a nesla ji žluté dámě. Cestou přečetla jsem jeho jméno: Wladimierz F.

Když jsem se vrátila, podíval se na mne tázavě.

»Ano, donesla jsem ji tam,« pravila jsem.

»A nedostala jste žádné odpovědi?«

»Ne.«

Dal mi marku a pravil s úsměvem:

»Žádná odpověď je také odpověď.«

Po celý večer seděl a díval se na dámu a její průvodce. V jedenáct hodin vstal a šel k jich stolu. Přijala ho chladně, její dva páni se s ním však pustili do hovoru a patrně si jej dobírali. Zůstal tam několik minut a když se vrátil, řekla jsem mu, že bylo do kapsy jeho svrchníku nalito pivo. Svlékl jej, obrátil se prudce a díval se ke stolu dámy z cirku. Osušila jsem mu svrchník, a on řekl s úsměvem: »Děkuji, otrokyně!«

Když svrchník opět oblékal, pomohla jsem mu a tajně přejela jsem mu rukou po zádech.

Posadil se roztržitě. Jeden z jeho přátel objednal ještě pivo, vzala jsem džbánek a chtěla jsem vzíti i džbánek jeho. On však řekl »Ne« a položil svou ruku na mou. Při tomto dotyku skleslo mé rámě náhle, pozoroval to a stáhl ruku zpět.

Večer jsem se dvakrát u své postele za něj modlila. A blaženě políbila jsem svou ruku, jíž on se byl dotekl.

— — — — — — — — —

Jednou daroval mi květiny, množství květin. Koupil je u květinářky, když vešel; byly čerstvé a červené, skoro celá její zásoba. Položil je na stůl. Nebyl s ním žádný přítel.

Stála jsem, kolikráte jsem mohla za sloupem, dívala se na něho a myslila jsem u sebe: Wladimierz F. se jmenuje.

Přešla asi hodina. Díval se stále na hodiny. Ptala jsem se ho:

»Očekáváte někoho?«

Podíval se na mne jako bez ducha a pravil náhle:

»Ne, nečekám nikoho. Proč se ptáte?«

»Myslila jsem jen, že někoho očekáváte.«

»Pojďte sem,« pravil. »To jest pro vás.«

A dal mi květiny.

Děkovala jsem mu, ale nenalezla jsem hned slova, šeptala jsem pouze. Červeně krvavá radost mne zaplavila; bez dechu stanula jsem před buffetem, odkud jsem měla cosi přinésti.

»Co si přejete?« ptala se slečna.

»Ano, co myslíte?« ptala jsem se. Nevěděla jsem to sama.

»Co myslím?« pravila slečna. »Zbláznila jste se?«

»Hádejte, kdo mi dal tyto květiny?«

Vrchní číšník šel kolem. »Zapomínáte na pivo pro toho pána s dřevěnou nohou!« slyšela jsem ho říci.

»Dostala jsem je od Wladimierze,« pravila jsem a ubíhala jsem s pivem.

F. dosud neodešel. Děkovala jsem mu znova, když povstal, chtěje odejíti. Zarazil se a pravil:

»Koupil jsem je vlastně pro jinou.«

Nuže, ano. Snad je koupil pro jinou. Ale já je dostala. Já jsem je dostala, ne ta, pro niž byly koupeny. A proto musím mu za ně děkovati. Dobrou noc, Wladimierzi.

Druhého dne pršelo.

»Mám si dnes vzíti černé nebo zelené šaty?« přemítala jsem. »Zelené, ty jsou nejnovější, ty si tedy vezmu.« Byla jsem velmi veselá.

Když jsem přišla k čekárně, stála dáma v dešti a čekala na koňskou dráhu. Neměla deštníku. Nabídla jsem jí, aby se postavila pod můj, ona to však odmítla. Zavřela jsem tedy svůj deštník, čekajíc. Pak nezmokne ta dáma sama, myslila jsem si.

Večer přišel Wladimierz do kavárny.

»Děkuji vám za květiny,« pravila jsem pyšně.

»Za jaké květiny?« ptal se. »Ach tak, mlčte již o těch květinách.«

»Chtěla jsem vám za ně poděkovati,« pravila jsem.

Pokrčil rameny a odvětil:

»Vás nemiluji, otrokyně.«

Nemiloval mne, ne. Také jsem to neočekávala a nebyla jsem zklamána. Ale viděla jsem ho každý večer; sedl si k mému stolu, a nosila jsem mu pivo. Na shledanou, Wladimierzi!

Příštího večera přišel velmi pozdě. Ptal se: »Máte mnoho peněz, otrokyně?«

»Ne, bohužel, nemám,« odvětila jsem. »Jsem chudé děvče.«

Podíval se na mne a povídal s úsměvem:

»Vy mi dobře nerozumíte. Potřebuji do zítřka něco peněz.«

»Mám něco peněz,« pravila jsem. »Mám mnoho peněz, mám doma sto třicet marek.«

»Doma? Zde ne?«

Odpověděla jsem: »Počkejte čtvrt hodiny a pojďte se mnou, až zavřeme.«

Čekal čtvrt hodiny a šel se mnou.

»Jen sto marek,« pravil. Šel po celou tu dobu po mém boku a nenechal mne jít ani napřed ani vzadu.

»Mám jen malou světnici,« pravila jsem, když jsme stáli u domu.

»Nepůjdu nahoru,« řekl. »Počkám zde.«

Čekal.

Když jsem se vrátila, spočítal peníze a pravil:

»To je víc, než sto marek. Dám vám deset marek zpropitného. — Ano, ano, poslouchejte, chci vám dát deset marek zpropitného!«

Podal mi peníze, přál dobrou noc a šel.

Na rohu se zastavil a dal staré, chromé žebračce marku.

Litoval druhého dne, že mi nemůže peníze vrátit.

Děkovala jsem mu za to, že nemohl.

Přiznal se otevřeně, že je probil.

»Co se má dělat, otrokyně,« pravil s úsměvem. »Vy víte: žlutá dáma!«

»Proč říkáš naší číšnici otrokyně?« pravil jeden z jeho přátel: »Tys větší otrok než ona.«

»Pivo?« ptala jsem se a přerušila jich rozmluvu.

Brzy na to vstoupila žlutá dáma. F. povstal a poklonil se. Šla kolem něho a sedla si ku prázdnému stolu, převrátila však dvě židle. F. šel ihned k ní a posadil se na jednu z těch židlí. Po dvou minutách povstal a pravil velmi hlasitě: »Dobře, půjdu. A nikdy již se nevrátím.«

»Děkuji,« odpověděla.

Sotva jsem cítila samou radostí nohy pod sebou; šla jsem k buffetu a řekla cosi. Vypravovala jsem asi, že se k ní nikdy již nevrátí.

Vrchní sklepník šel okolo; dal mi přísnou důtku, já si z toho však nic nedělala.

Když se kavárna o jedenácté hodině zavřela, doprovázel mne F. k domu.

»Pět z těch deseti marek, které jsem vám včera dal,« pravil.

Chtěla jsem mu dáti všech deset a on je vzal, ač jsem se zdráhala, vrátil mi pět jako zpropitné.

»Jsem dnes tak veselá,« pravila jsem. »Kdybych vás směla prositi, aby jste šel se mnou nahoru . . . ! Ale mám jen malou světničku.«

»Nepůjdu nahoru,« pravil. »Dobrou noc!«

Šel. Šel opět kolem staré žebračky, ale zapomněl dáti jí něco, ač se před ním opět poklonila. Běžela jsem k ní, dala jsem jí několik grošů a řekla jsem:

»To je od toho pána, co právě šel kolem, od toho pána v šedém obleku.«

»Od toho pána v šedém obleku?« ptala se stařena.

»Od toho s černými vlasy, Wladimierze.«

»Jste jeho paní?«

Odvětila jsem: »Ne. Jsem jeho otrokyně.«

Naříkal několik večerů po sobě, že mi nemůže vrátit peníze. Prosila jsem ho, aby mi nezpůsoboval bolest. Říkal to tak hlasitě, že to mohli všichni slyšeti a někteří se mu smáli.

»Jsem darebák a ničema,« pravil. »Vypůjčil jsem se od vás peníze a nemohu vám je vrátit. Dal bych si uříznout pravou ruku za padesátku.«

Bolelo mne to, že ho slyším tak mluviti, a přemýšlela jsem, jak bych mu mohla opatřiti peníze. Ale nemohla jsem.

Pravil ke mně dále: »Ostatně, ptáte-li se mně, jak se mi daří, tak . . . žlutá dáma i cirkus odjeli. Zapomněl jsem na ni. Již na ni vubec nemyslím.«

»A přece jsi jí ještě dnes psal psaní,« řekl jeden z jeho přátel.

»To bylo poslední,« odvětil F.

Koupila jsem od květinářky růži a zastrčila jsem mu ji do knoflíkové dírky na levé straně. Cítila jsem jeho dech na svých rukou, a sotva jsem byla s to, zapíchnout špendlík.

»Děkuji,« řekl.

Požádala jsem o tři marky, které jsem měla ještě u pokladny k dobru a dala jsem mu je. To byla maličkost.

»Děkuji,« pravil opět.

»Byla jsem po celý večer šťastna, až Wladimierz náhle pravil:

»Za ty tři marky na týden odcestuji. Až se vrátím, dostanete své peníze.« Když viděl mé pohnutí, dodal: »Jen vás miluji!« a uchopil mou ruku. Byla jsem celá zničena, že odjede a nechce říci kam, ač jsem se ho tázala. Vše, celá kavárna a hosté točili se kolem mne; nemohla jsem to déle vydržeti a uchopila jsem prosebně obě jeho ruce.

»Za týden se k vám vrátím,« řekl a povstal. Slyšela jsem, jak vrchní sklepník ke mně řekl: »Za čtrnáct dní tedy půjdete.«

Pro mne, za mne, napadlo mi; co na tom? Za týden bude Wladimierz opět u mne!

A chtěla jsem mu za to děkovati, obrátila jsem se — odešel již.

— — — — — — — — — — — —

Za týden, když jsem přišla domů, našla jsem psaní od něho. Psal tak beznadějně, psal, že jel za žlutou dámou a že mi nikdy nemůže vrátit peníze, nikdy, že je zcela zlomen nouzí. Nazýval se pak podlou duší a na konci psaní se podepsal: »Otrok žluté dámy«.

Truchlila jsem ve dne v noci a nic jsem nemohla dělati. Týden na to ztratila jsem místo a musela jsem se poohlédnout po jiném. Ve dne přestavovala jsem se v jiných kavárnách a hotelích; zvonila jsem i u soukromých osob a nabízela své služby. Neměla jsem však štěstí. Večer nakoupila jsem pak všechny časopisy a četla pozorně doma anonce. Myslila jsem: Snad mohu zachránit Wladimierze i sebe.

Včera večer našla jsem v jednom listě jeho jméno a četla jsem o něm. Hned na to šla jsem ven, mnohými ulicemi a vrátila se teprve dnes ráno. Snad jsem i někde spala neb seděla na schodech, nemohouc jít dále; ale to nyní nevím.

Četla jsem to dnes znova; ale včera večer, když jsem přišla domů, četla jsem to poprvé. Lomila jsem rukama; pak jsem sedla na židli. Po chvíli sedla jsem si na podlahu a opřela jsem se o židli. Tloukla jsem rukama na podlahu, přemýšlejíc. Snad jsem ani nemyslila; ale šumělo mi v hlavě a nevěděla jsem sama o sobě. Pak jsem asi vstala a vyšla ven. Dole na rohu ulice, na to si dobře vzpomínám, dala jsem žebračce groš a řekla jsem: »To je od toho pána v žlutém obleku. Vždyť vy víte!«

»Jste snad jeho nevěsta?« ptala se.

Odvětila jsem: »Ne — jsem jeho vdova.«

A potloukala jsem se až do dnešního rána na ulicích. A nyní jsem to četla ještě jednou

Wladimierz F. se jmenoval.

K. Jonáš:

KDYŽ JEDENACTÁ ODBILA.

Pokrač.

Žolická byla na rozpacích, má-li jí vše sděliti. Korvínová ji sklamala. Zcela jinak si představovala svou přítelkyni z mládí, než jak se jí nyní jevila. Myslila, že shledá se s rozvážnou, pro umění zanícenou herečkou — a zatím našla ženštinu větroplašnou, s mravy i názory úplně spuchřelými. A té by se měla svěřit, té odkrývat svá muka a vnitřní zápasy? Vždyť ona by to ani nepochopila!

Ale v tom, co takto uvažovala, podívala se Korvínové do očí a ty svítily tak soucitně i oddaně, že to až Žolickou dojalo.

»Snad jí přece jen ubližuji —« řekla si v duchu.

»Když tedy chceš« — pravila nahlas — »tak poslyš a rozhodni sama.«

A po té jala se vše od počátku vypravěti. Korvínová naslouchala s účastenstvím a bez přetvářky. Často vpadla Žolické do řeči nějakou otázkou nebo výkřikem úžasu a naposled se i rozslzela, skočila s postele a chytila přítelkyni kolem krku.

»Ne, tys nemohla jinak jednat, — tys musela utéci. — A teď zůstaneš u nás, zde vynikneš, najisto vynikneš!«

Žolická se slabě usmála: »Děkuji ti, děkuji,« šeptala a tiskla ji k srdci. Cítila se v té chvíli volnější a zrak se jí poněkud rozteplil vnitřním uklidněním. »A jak to přišlo —« prohodila za okamžik měkce — »že ty jsi se sblížila tak s Musilem?«

»Jak to přišlo?! Nevím ani sama —« začala už veselejším tónem herečka. »U společnosti je to jaksi zvykem — — Člověk nechce být sám, stýská se mu. A pak mužský se tě již zastane proti každému —«

»A proč se tedy nevezmete?«

»K čemu, prosím tě, k čemu? Zítra se pohněváme a můžeme jít od sebe. — Jsme svobodni. Kdybychom byli muž a žena, vždycky jsou tu už jisté ohledy a závazky. Rozumíš mi, přece?«

»Ale tak divoce žít, — v tom je přece jen něco hrozného. Aspoň pro mne —«

»Zvykneš si, holoubku, zvykneš! Dnes se ti to zdá ještě hrozné a za týden sama — —«

»Ne, toho se nedočkáš! Raději bych —«

»Neodříkej se! Ostatně, nemluvme o tom! Půjdeme do zkoušky, čekají nás tam. Snídala jsi?«

»Ještě ne! Pojďme tedy.«

Sešly do šenkovny a Žolická poručila kávu pro sebe i Korvínovou. Mezi jídlem jakoby se herečce náhle cosi probodlo pamětí: »Poslouchej, začala starostlivě »co bude s dítětem, vydržíš bez něho? Abys je vzala sem!

»Sem? Ne — nikdy! Aspoň teď ne! odvětila určitě Žolická a oči se jí prudce zaleskly.

Korvínová se chtěla usmát, ale úsměv se jí pokazil, ba zrovna rozklížil, — půle rtu jí ztrnula, půle se zachvívala. Dojedly a odebraly se do sálu, jenž podobal se špatně vymalované stáji. Byl dlouhý, vlhký a polostmělý. V čele zvedalo se nizoučké jeviště, chudé a ubohé jako vyloupený barák, ostatní část místnosti vyplněna byla stoličemi a sedadly z prken, podepřených o prázdné sudy.

Hned před jevištěm seděl na schromlé pohovce Řípa, zabalený v těžký kabát, u něhož chyběly všechny knoflíky, na hlavě trůnila mu huňatá čepice, posunutá k levému uchu, a na nohou trčely teplé bačkory.

»A tak jsi přece naše! vítal Žolickou s patrnou škodolibostí a ani se nepohnuv, podával jí ruku. »Nu, to jsi to chytla! Tak jenom to u nás zkus, slavná umělkyně.«

»Ale dovolte, vždyť já jsem se ještě nerozhodla —«

»Nevykej mi,« přerušil ji. »Teď jsi kolegyně a to značí, že jsem já tobě roven a ty mně. K čemu tedy vykání?«

»Ale nezačínej zas!« vmísila se v hovor Korvínová a zahrozila mu prstem.

»Nikdy nezačínám, vždycky pokračuju! ohražoval se hlasem tak mohutným, jakoby pronášel bůh ví jakou hlubokou pravdu. »Mně je každého líto, kdo padne mezi nás. To snad přece smím říci?«

»Ona se chce věnovat umění —« namítla Korvínová a ukázala na přítelkyni.

Herec se rozřehtal. »Umění? U Měršičkovy společnosti?« řičel a ruce spínal. »Nedeklamuj, holka! Umění je něco vysokého, u nás však nešel ještě nikdo výš, ale každý hloub. Jsme my tu nějací umělci? Poběhlíci, ano! Nechtěli jsme pracovat, dřít a proto jsme tu, proto hrajeme.«

»Možná že ty —« rýpla herečka do Řípy.

On se na okamžik odmlčel. Jen hlavu nadnesl a oči z pod víček vytlačil. »Já? — vykřikl pak protáhle — »a co ty, co všichni ostatní? Jsme my vůbec divadelní společnost? Neříkám to proto, že nás je tu jen šest, kdybychom stáli za něco, mohli bychom i v takém počtu slušně hrát. Ale vem rákosku a proklepej nás všechny! Prach, prach jen vyklepeš! Nám schází to hlavní, holka, to nejhlavnější! Závist! Závidí ti u nás někdo velké role? Ne! Můžeš si vybrat co chceš. Jinde bys nemohla podávat ani cihly, zde děláš façády. A v tom je celá naše bída!

Sotva pak pronesl poslední slovo, opět hlavu sklopil, oči přivřel a tělo do kabátu stáhl.

»Ty každého otravuješ!« zhučela zlostně Korvínová.

»Ale jen pravdou, holčičko, jen pravdou,« šklebil se starý herec.

V tom rozevřely se dvéře a do sálu vběhl Debřil.

»Budeme zkoušet! Nesu úlohy! volal na Žolickou a kamarádsky se jí ukláněl.

»Kde je ředitel?« ptala se Korvínová.

»Nepřijde! Roznáší cedule. Musí přece někoho do divadla sehnat.«

»A co budeme hrát? ozvala se nejistým hlasem Žolická.

»Krásnou věc! Veselohru: Páni baroni! Starý kus, ale znamenitý. Aspoň něco aristokratického, vykládal Debřil. »Ani byste nevěřili, jak já rád hraju takové vznešené osobnosti! Jen že teď už autoři podobné hry nepíší. Vemte do ruky nové kusy a co je v nich? Samá žebrota, bída, špína.

»I ty oškubaný aristokrate, přeřízl mu jedovatě větu Řípa. »ty tomu rozumíš!

Debřil chtěl mu ostře odseknout, ale zatím Žolická už nahlas povzdychla: »Vždyť já ten kus ani neznám.

»Nic neškodí. Budete hrát baronku — za chvíli vás to naučím« — s dráždivým úsměškem na rtech podotknul Debřil. »Vaše role je hlavní, ostatních devět rozdělíme si mezi sebou. Řípo, ty máš tři —

»Hraběte, faráře a lokaje! pronesl s líčenou důstojností starý herec a dupl bačkorou o podlahu.

Debřil kynul Žolické, aby s ním šla na jeviště a podal jí úlohu, napsanou na několika lístcích.

»Vždyť už mně dal role pan ředitel —« namítala ona.

»To jsou jiné. Jen si vemte a pojďte.«

Odebrali se na jeviště.

»Přehraju to s vámi, pravil herec takovým hlasem, jakoby uděloval odsouzenému milost. »Znám celý kus nazpaměť, vy čtěte a já budu představovat všechny ostatní osoby, co jsou v něm zaměstnány. Tak jen rychle!«

Žolická se ještě ostýchala; oči se jí zamžily, hlas uzlovatěl. U ochotníků se zkoušelo docela jinak, všichni museli býti vždy na místě. A zde měla probrati celý neznámý kus s jediným člověkem! Než naposled se ovládla — a četla už zřetelně . . .

Za půl hodiny bylo po zkoušce . . .

»A teď jděte pěkně domů a učte se! poradil jí Debřil. »Však ono to večer skvěle dopadne! Ručím za to.

* * *

Jako zmámena a zbičována vyklopýtala se Žolická ze sálu na ulici.

»Vždyť je to nemožné! jektala ke Korvínové, která ji provázela. »Do večera se naučit takové role!«

»Eh nelam si tím hlavu! My také nic neumíme! A pak ředitelka napovídá, že je to za městem slyšet. Nejdřív si musíš najmout byt! Vem ten u pumpaře a pošli na nádraží pro kufry! Až vystoupíš večer v pěkných šatech, oslníš celé městečko. A to je vlastně to hlavní —« konejšila ji Korvínová.

»Ne, ne — já odtud uteču,« povzdychla Žolická.

»Bože, bože, ty's přece jen dětina! Utíkat k vůli r. li!« smála se herečka a vlekla přítelkyni do úzké, blátivé uličky.

Stanuly před dřevěnou chalupou, zarostlou uvadlým psím vínem.

»Tady je ten byt,« pravila Korvínová a rozevřela vrata.

Stařena s volatým krkem je uvítala a hned znalecky připomněla: »Rády byste si prohlédly pokoj, že?«

Zavedla je do vybílené světnice, jež měla podobu nepodařeného obdélníku. Byla v ní postel, stůl, dvě židlice, staré kanape, skříň a malá železná kamínka. »Hezký, útulný pokoj!« vychvalovala stařena místnost, »a dám jej lacino, tuze lacino!«

V několika minutách se s ní Žolická shodla a zaplatila jí činži na dva týdny. Stařena se rozradostnila a cinkala penězi labužnicky v hrsti. »A kde má panička, kufry, kde má? Pošleme pro ně!«

Žolická dala jí lístek na nádraží a stařena odběhla.

»Budu se učit, zůstanu už doma!« pravila ke Korvínové přítelkyně.

»Jak chceš!« řehonila se herečka a podala jí pravici.

Když Žolická osamotněla, klesla na židli a ruce vtiskla do klínu. Drásavá tesknost rozvichřila jí srdce. Cítila se velmi nešťastnou. »Tak co teď —« vířilo jí mozkem — »co teď? Zde zůstat, znamená vžít se do něčeho nízkého, hanebného a zkázonosného —! Z bahna jsem padla do močálu — zde už vůbec není možno ani dýchat . . .« Ale v tom jakoby se zastyděla sama nad sebou, povstala a zatřásla hlavou. »Řekla jsem, že to zkusím a budiž! Litat světem přece nebudu —«

A jakoby chtěla násilím v sobě všechny vrývavé myšlenky udolat, roztáhla úlohu a znova hltavě dala se do čtení.

»Však já se to naučím, musím naučit!« —

Pokrač.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMAN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Slečna Braunová opřela se o vysoké křeslo před zpěvačkou a zúčastnila se jejího hovoru s oběma mladými muži. Chtěla jí projeviti přátelství s vysoka shovívavě vzhlížející a snažila se setkati se s pohledem Valentinovým, jenž opodál mluvil s její matkou, a raniti jej ironií svého úsměvu.

»Ah, život divadelní je tak zajímavý a veselý a přináší tolik slávy, zbožňování, závidím vám jej,« pravila dcera velkostatkářova.

»Myslíte?«

Slečna Jiřina vyhrnula své libé, svěží rty, neporušené stálým líčením, ani nestýrané tolika polibky. Její čelo zatemnělo, její oči zasvítily.

»Nemáte co závidět, slečno. Je to život trudný a smutný, přináší tolik práce, zlosti a starostí a je tak zhanoben . . .«

»Čím?«

Dustojník mávl rukou a jen řekl:

»Eh!«

Jeho přítel mlčel blaseovaně ve svém vysokém límci.

»Je zhanoben sprostotou a hloupostí svou vlastní i společnosti, která nechápe, odsuzuje, kleveti.«

Slečna Jiřina vztyčila smavou dívčí hlavu a v její vnadnosti objevila se lehká, pružná vzdornost kočky, svítící očima, zatajující drápky v sametu svých tlapek.

»Ale, slečno . . .«

A Jiřina prudce pokračovala, jakoby byla vyzvána k boji:

»Veselý není náš život, ale je v něm smích, kterým odpovídáme celému světu, tomu, který nás zbožňuje i který námi pohrdá. A proto miluji své umění, poněvadž jsem jím silná, volná a mohu se smát, všemu smát! . . .«

A s vyzývavostí, která neušla ostrému zraku slečny Braunové, obrátila se zpěvačka směrem k Valentinovi. Ustal právě v hovoru s paní Braunovou a mimovolně byl nucen všimnouti si skupiny kolem Jiřiny.

Přistoupil k nim a řekl s jemným a chladným úsměvem:

»Slečna má úplně pravdu.«

Jiřina se usmála rty, ale svraštila obočí a vzdorná, kočičí lstivost podrážděné ženy byla vyjádřena v jejím obličeji.

»Jen všemu se smát, v tom je největší moudrost života. Ale musí to být smích vskutku moudrý, jenž nezná nenávisti a zloby . . . Jinak to není smích, ale grimassa.«

»Děkuji za duchaplný výklad,« odvětila zpěvačka skrze zuby.

Valentin odstoupil.

Slečna Braunová byla spokojena, pobavila se a šla vyprávět scénu do vedlejšího salonu.

Jiřina se ještě chvíli velmi rozjařeně bavila. Chtěla projeviti, že se skutečně všemu směje. Skoro všichni muži se kolem ní seskupili. Vypila najednou číši šampaňského. Byla plna vtipu a humoru. Náhle však prohlásila, že ji bolí hlava — důstojníkovi pošeptala, že je příliš stažena ve šněrovačce — a odejela domů.

Po půlnoci se ještě soupirovalo.

Společnost znovu zasedla k stolu.

Valentin si vyhledal místo vedle paní Hessové a obsluhoval ji. Nalévàl jí víno, podával mísy a snažil se být veselým a roztomilým, což jí neušlo. Zdála se mu méně živou a hovornou nežli ve chvíli jejich osamělé rozmluvy.

Všichni hlučně se bavili v rozjařenosti a nenucenosti pozdní hodiny. I alkohol působil na náladu.

Hubený Hess, hektický a podrážděný, barvil si šampaňské těžkým bordeaux a pokašlávaje vtipkoval na všechny strany. Pouze se svou ženou nemluvil. Valentinovi se zdálo, že jej stísňuje převaha jeho ženy krásné, mladé, intelligentní. Ale v jejím chování bylo tolik něžnosti a vlídnosti, že se zdála pokornou a skromnou manželkou.

»Kde je slečna Kryfová? Chtěl jsem jí připít za její krásný zpěv!« zvolal Hess.

»Odešla.«

»Zmizela po anglicku.«

»Nebylo jí nějak volně,« prohodila paní Hradilová.

»To je škoda. Teď, když začíná být náležitě veselo. Taková půvabná, milá dáma,« rozohňoval se Hess.

A všichni se připojili k jeho pochvale.

I slečna Braunová, jež pravila:

»Má pravý temperament umělecký!«

»A je velmi vtipná. Mezi zpěvačkami, zejména mezi subrettami najde se zřídka tolik ducha,« horlil professor Kratochvíl, jenž zbožňoval slečnu Jiřinu.

»A má chic v toaletách,« řekl jeden z mladých pánů znalecky.

Paní Hradilová byla již celá rudá, jakoby ji šlehalo do tváře všechno to velebení komediantky.

»Dejte pokoj, její toaletty! Je to spíchnuté a sešpendlené, jen tak pro chvíli efektu na jevišti,« rozhorlila se.

Paní Hessová poslouchala pozorně a pak s úsměvem se obrátila k Valentinovi:

»Rozvířila prach za sebou ta hezká umělkyně, co?«

Valentin jen mlčky přisvědčil.

Od té doby častěji se sešel Valentin s paní Hessovou. Vídal ji při svých návštěvách obchodních u jejího muže a sblížili se i v comptoiru, jako před tím v salóně šlechtice Brauna. Potkal ji na ulici a doprovodil ji. Přátelská důvěrnost lehce a prostě vzrůstala mezi nimi, ač na obou stranách byla udržována jistá zdrželivost zdvořile konvencionelních styků, u něho z opatrnosti zkušeného muže vyčkávajícího okamžik ke změně taktiky a postupu, u ní ze skromné ušlechtilosti počestné ženy. Dosud nebylo o ní známo, že by měla nějakých dobrodružství, ač její manželství, bez lásky s chorým mužem, podněcovalo pomluvy.

Jen jednou zvítězily v ní romantické illuse nudící se ženy nad praktickým rozmyslem a pocítila lásku k mladému, elegantnímu malířovi, který maloval její podobiznu. Viděla v něm ztělesněnou noblessu duševní, zjevil se jí v přísvitu zajímavosti románového hrdiny. Ale náhle cosi hrozně nízkého odhalilo se v prvním dojmu nelíčené intimnosti a poděšená v čas se odvrátila od malíře.

Nikdy skoro nemluvila s Valentinem vážně. Doráželi na sebe stálým vtipkováním.

»Vy mne nebéřete pranic opravdově, milostpaní, a proto můžeme být nejlepšími přáteli. Přátelství bez nároku je přátelstvím bez zklamání.«

»Ovšem, že jsem vaší přítelkyní, ačkoliv to nezasluhujete. Máte tak ošklivou pověst.«

»Stanu se svatým, k vůli vám.«

Jednou týdně chodil k ní na čaj odpoledne. Její muž v té době hrával kulečník v kavárně. Po obědě čítávala a po 5. hodině teprve odcházela do kanceláře mužovy.

Valentinovi se velmi líbil její salon, světlý, harmonicky zladěný v barvách, plný obrazů a květin, úzkostlivě uklizený a vkusně upravený, zachycující odlesk její duše.

Na malém rozkládacím stolečku stál stříbrný čajový service. Nalévala mu čaj, horkou vodu, smetanu, stále vesele promlouvala, vyptávala se na jeho továrnu, na jeho obchody, na jeho záležitosti a práce. Na druhém stolku stál tác s likérovými lahvemi a s různobarevnými vysokými číškami podobnými květinám na štíhlých, jemných stvolech a velká pozlacená krabice s doutníky a cigarettami.

V domácím úboru, vždy světlém a vždy bohatém krajkami, voněla něžnou líbezností. Její hlas smavě sládl. Někdy se zastínil a zhořkl melancholií smutku ze života. Vyznala se mu z velké nudy a osamělosti své. Pokrač.

FEUILLETON.

CATULLE MENDÈS V PRAZE.

Paříž je městem »conférencí«. Nikde nedošla tato forma styku literátů s obecenstvem takové obliby, nikde nelze vyjmenovati tak značný počet »conférencierů«, nikde není úroveň těchto přednášek tak vysoká jako právě tam. Je to přirozeno při živosti francouzského temperamentu, při celé té péči o krásné a elegantní vyjadřování se, jež jsou právě znaky tamějšího společenského i literárního ducha.

Catulle Mendès není »conférencierem« z povolání. Přednášeti nevstoupilo do popředí jeho zálib, aspoň ne v posledním čase, neboť po celých sedm posledních let, přednášel-li vůbec, dálo se tak velmi pořídku. Než, přes to, že po tak dlouhou dobu se nevěnoval technické stránce »conférencí«: cvičení hlasu, gesta atd., přes to: kdo mohl by být povolanějším k úkolu »conférenciera«, ne-li právě on? Jeho stil, barvitý, korrektní, klassický; celá jeho bytost plna sdílného ohně, temperamentní a výbušná; mimo to kdo má větší znalost literárních poměrů v dnešní nebo včerejší Francii, ne-li on, jenž po celá desítiletí je uprostřed všech jejich literárních zápasů, který byl vždy v prvé řadě, jednalo-li se o jakoukoli iniciativu? Kdo, ne-li on, zakladatel »Revue fantaisiste«, autor »Contes épiques«, »La Carmélite« a »La reine Fiametta«, člen té společnosti, která se scházela u Lecontea de L'Isle, ochotný přítel a protektor celé řady francouzských mladších literátů?

Je přirozeno, že jeho příchod do Prahy, kde literární kruhy jsou tak falešně a jednostranně informovány o soudobé literární produkci ve Francii, byl očekáván s dychtivostí a oprávněným zájmem. Catulle Mendès zahájil svoji pražskou konferencí serii přednášek, které mají poskytnouti literárních informací celé řadě měst střední a východní Evropy. Jmenujeme: Vídeň, Krakov, Varšavu, Bukurešť, Cařihrad. Athény mají býti konečným cílem jeho cesty.

7. t. m. měsíce byv pozván »Kruhem českých spisovatelů«, přijel Catulle Mendès se svou chotí k nám do Prahy. Třeba že dvaašedesátiletý, má v celém svém vystupování neobyčejnou živost; šedivý vlas, spadající mu na ramena, nemění mnoho na této mladicky pohyblivé fysiognomii. Ale celá ta tvář, a takořka celý jeho zjev oživne ještě intensivněji, chopí-li se básník slova. Cítíte, jak v této prudké hlavě to vře neustále myšlenkami, jež si z ní, při jeho vzácné schopnosti vyjádřit každý pocit, nalézají cestu s obdivuhodnou snadností. Bystrý postřeh, snadná formulace každé myšlenky, umělecké vyslovení všeho, o co se zachytí jeho zájem — to jsou právě karakteristické vlastnosti p. Mendèsa, ať již literáta nebo člověka.

Autoru těchto řádek dostalo se cti, stýkati se častěji s Catullem Mendèsem po dobu jeho příliš krátkého pobytu v Praze a tím i možnosti pozorovati z blízka tuto zajímavou individualitu. Skutečně, svěžest p. Mendèsova je překvapující: nezdolají ji ani cestovní útrapy, ani námaha duševní práce.

Přesvědčili jsme se o tom hned prvého dne, či spíše večera, kdy básník setrval ve společnosti pozdě do noci, neustále pln interessu o poměry, ať již politické či kulturní, cizí země.

Praha v noci, její archaická zákoutí, její domy a arkýře, s vížkami a výstupky, zahalená stínem, stejně jako Praha, kterou si prohlédl den po té, Praha při denním světle, se svými výhledy do dálky, zasněženými vršky, kostely, na jejichž křížích se zlatové odráželo slunce — měla v něm bystrého pozorovatele a . . . obdivovatele. Interessem ještě větším byla zaujata jeho choť, pí. Jane Mendèsová. S jemným uměleckým smyslem vybírala si pro svůj fotografický apparát z pražských partií právě ty nejkarakterističtější a nejpůvabnější.

Vzpomínám si na zajímavou scénu z této toulky po Praze. Bylo to na Úprkově výstavě, v pavillonu »Manesa« pod Kinského zahradou: Zpívu, ve vestibulu a sousedním salonku, nezdáli se p. a pí. Mendèsovi míti mnoho zájmu pro našeho poetu Slovácka. V zmíněných místnostech jsou vystaveny krojové studie ze slovácké vísky, tedy právě práce, jež jsou u nás pokládány za nejvlastnější pole Úprkova umění. Ale sotva že jsme přišli dále, sotva že hosté spatřili ty rozkošné obrázky slováckého kroje, údolí, ozařená sluncem, nebo zašeřená mlhou, Slováky při polních pracích, celý ten kraj, barvitý jako jeho lid — proměnil se prvotní chlad v intensivní zájem. »To je talent prvého řádu!« opakoval p. Mendès několikráte, nemoha se ubrániti obdivu.

V pátek večer, v sálu hotelu »Central«, odbyla se conférence p. Mendèsova. Moderní francouzská poesie byla jejím thematem. Než, aby se mohlo dobře rozuměti dnešku, bylo nutno osvětliti včerejšek. A proto začal p. Mendès svoji přednášku francouzským romantismem. Sytě a výstižně vykreslil tuto dobu, v níž, vedle několika skutečně velkých básníků, V. Huga především, živořily řady malých velikášů, kteří »přísahali na svoji dobrou toledskou ocel«, kteří »každého, kdo nenosil pláštík kavalírů Calderonových, pokládali za odpůrce«, doba, v níž »lidé jmenující se Louis, dávali si říkat Aloysius, v níž August Macquet podepisoval se Augustus Mac Keat,« v níž Petrus Borel přišel ku pařížskému katovi a řekl: »Přál bych si, pane kate, abyste mne guillotinoval!«

S romantismem, či spíše hned se Svatou Alliancí protinapoleonovskou, přišel do Francie, podléhající dotud toliko poetickému vlivu Řecka a Italie — vliv německý a anglický, vliv tím silnější, poněvadž v XVIII. století representovalo francouzskou poesii »pět či šest povídek, asi dvanáct epigramů, něco ku dvaceti madrigalům; za Revoluce, Císařství a na začátku Restaurace poesie vůbec nebylo«.

A tak francouzská romantika na svém počátku přejímá mnoho z cizofrancouzské imaginace, mnoho z cizího citového života. Než na štěstí emancipuje se mladá romantická poesie z područí ciziny. Viktor Hugo, Alfred de Musset a Theofil Gautier — tato tři jména vyjadřují tři různé individuality, spojující se k obrození básnického ducha.

Zatím se však již tlačí do popředí mladí. Mají snadnější cestu než generace předchozí, aspoň tím, že nebyli nuceni překonávat cizí vlivy a že našli techniku básnickou — tak na př. alexandrin — romantiky pozměněnou a přizpůsobenou modernějšímu cítění. P. Mendès akcentoval velice důrazně vnitřní souvislost romantismu s parnassismem. Prvý je dobou citové svěžesti, druhý mentální zralosti; prvý se zakládá na sensacích, druhý na ideách; a oba dva mají se k sobě jako mladík, který během let se proměnil v muže.

Přirozeně, že p. Mendès, kdysi oblíbený soudruh Leconta de L' Isle, spřízněný s Theofilem Gautierem nejen svými sympathiemi, ale i rodinnými svazky (oženil se s jeho dcerou) zastavil se s oblibou právě u této epochy francouzské poesie. Jmenovaní básníci, k nimž se připojili Baudelaire a Léon Dierx, došli v přednášce našeho hosta pečlivého a přátelského ocenění.

Paulem Verlainem přešel k novému útvaru poesie: k symbolismu. Verlaine je jeho předchůdcem, nikoli formálně, také ne ideově, nýbrž svými náklonnostmi pro bizarrnost a rozvratem svého vnitřního života. Symbolismus je v každém případě odchýlením se, vybočením z tradic francouzského básnictví; je tudíž vysvětlitelno, že p. Mendès, duch tak výlučně galský, třeba že uznává umělecký jeho význam, nenáleží mu svými sympatiemi. Uslyšeli jsme zajímavý výklad o volném verši symbolistů, při němž p. přednášející kladl důraz na to, že většina těch, kteří volný verš propagovali, byli lidé francouzsky sice mluvící, ale svým původem cizozemci: Vielé Griffin,

J. Moréas, Verhaeren i Stuart Merril: American[illegible] Re[illegible] a Valloni.

V návratu ke tradici francouzského verše vidí pan Mendès příští poetické evoluce a z toho důvodu rozhovořil se také obšírněji o jednom z mladých, od něhož Francie nejvíce očekává: Henrim de Régnier.

Po přednášce, trvající něco přes hodinu, setrvali pán i paní Mendésovi ještě ve společnosti svých zdejších přátel a ctitelů a v sobotu ráno unášel je vlak na jih, do Vídně.

O. Theer.

ALBERT E. F. SCHÄFFLE.

Německý spisovatel národohospodářský, zemřelý 25. prosince minulého roku, ani ne tak velkým významem své vědecké práce, jako spíše politickým působením svým v letech sedmdesátých byl pro nás Čechy zjevem vysoce zajímavým a sympatickým. Albert Schäffle, bývalý ministr obchodu v kabinetě Hohenwartově, byl tu tvůrcem návrhu rovnoprávnosti Čechův i Němců v Čechách. Hlavním rysem povahy Schäfflovy byla vážná snaha po sociální a tím také národní spravedlnosti, a proto byl vzácným zjevem mezi Němci, u nichž theorie nedávno zesnulého Mommsena nabyla vrchu tak neblahého. Krátká perioda ministerstva Hohenwartova bohužel nedala mu, aby mohl provésti svoje plány federativního upravení říše a řešení národnostní otázky.

Albert E. F. Schäffle narodil se r. 1831 v Nürtingách ve Württembersku a do roku 1848 pobyl v evangelickém semináři v Schönthalu. Již zde obíral se studiemi národohospodářskými a státovědeckými. Svoji kariéru vědeckou zahájil r. 1860, kdy povolán byl za professora politického hospodářství v Tubinkách, a brzy na to i politickou. Jako professor národního hospodářství na universitě vídeňské povolán byl r. 1871 do ministerstva Hohenwartova, avšak brzy po náhlém pádu jeho vrátil se zpět do říše a oddal se výhradně tiché práci vědecké.

Spravedlivým svým zásadám, jež politicky hájil v Rakousku a pro něž i padl, zůstal Schäffle věren až do své smrti. Ve svém největším díle »Stavba a život společenského tělesa« vrací se k svému působení ministerskému, na Rakousku ukazuje neudržitelnost centralismu, ztřeštěnost výlučných snah germanisačních. Akcentuje zde proti svým krajanům zásadu, že národnosti jazykové (na rozdíl od národností politických, samostatné státy tvořících) mohou sice býti zničeny, nikoli však jiným národem pohlceny a s ním zamalgamovány, mají-li vyvinutou řeč národní a značnou literaturu. Každý takový pokus duchovní vraždy na sebevědomých národech jest zavržení hodný dle zásad Schäfflových. Jeho přesvědčení o správnosti a nutnosti federativního zřízení Rakouska nebylo snad jen chvilkovým nápadem, vyplynuvším ze situace předhohenwartovské, nýbrž bylo u něho skutečně filosoficky, historicky a sociologicky založeno.

Působnost Schäfflova v Rakousku byla krátká. Jeho činnost vědecká byla u nás příliš málo oceněna, ačkoli v ní našlo by naše snažení po samostatném rozvoji národním a politickém, po rovnoprávnosti a samostatnosti státní — mnoho opory. Jako učenec dobyl si Schäffle světového jména. A docela i značné popularity v širokých vrstvách získal tím, že rád zaujímal stanovisko k akutním otázkám dne, že rád a s úspěchem pěstoval vědecký žurnalismus nejen ve své revui »Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft«, nýbrž také ve sbírce politicko-hospodářských brožur, kterou redigoval. V názorech národohospodářských byl Schäffle čistým typem socialistu kathedrových, a většina jeho děl (hlavně »Trest socialismu«, »Beznadějnost sociální demokracie«, »Základy berní politiky«) došla značného rozšíření. Leckteré názory jeho dnes ovšem padly by samy sebou, jiné potřebovaly by značné korrektury, ale přec jen třeba srdečně litovati, že nebylo Schäfflovi dáno, aby mohl theorie svoje v praxi uplatniti. V krátké době svého portefeuillu — jako ministr obchodu — podnikl boj proti podvratnému zakládání akciových společností a proti bandě bursovních lupičů, kteří dle slov jeho ,Spějí k poctám, ne do — káznice'. Za necelá dvě léta po jeho pádu nastal známý krach z r. 1873, který v krutém osvětlení ukázal, jak správně oceňoval Schäffle chorobnost tak zvaného »hospodářského rozkvětu«, a tím dokázal svůj praktický smysl politický.

Světlá osobnost Schäfflova je vzácnou výjimkou intelligentního Němce, jenž touží po spravedlnosti vůči nám. Není bezvýznamno ani náhodno, že v německé publicistice ani ve veřejnosti německé nedostalo se mu nadšených oslav a nekrologů, jimiž jindy nebývá zrovna spořeno. Tím vděčnější vzpomínkou jsme my povinni jeho paměti.

V. Č.

DIVADLO.

Jaroslav Kvapil: Oblaka.

Budu mít ještě, dříve či později, příležitost podrobněji zabývat se poslední dramatickou prací Jaroslava Kvapila. Ale pro úplnost těchto zběžných přehledů po sezónách Národního divadla již teď alespoň zaznamenám, jak vynikajících uměleckých kvalit je dílo, kterým se po tak dlouhé pause opětně přihlásil na scénu autor »Bludičky« a »Princezny Pampelišky«. Jestliže již pan Jiří Karásek ve své knize »Impressionisté a ironikové« v bystře naskizzovaném, ač ne všude zcela věrném profilu Kvapilovy literární bytosti konstatuje při dramatické tvorbě jeho stálý vnitřní vzrůst a vzestup, je dnes, po »Oblacích«, gradace ta o nový opět stupeň patrna. Bylo-li možno, že nebylo to přiznáno okamžitě a na všech stranách, to jen tím, že zmýlila prostá, zrovna idyllová forma hry tam, kde bylo příliš právě hleděno na vnějšek, a od divadelníka povoláním očekávána i hra především vnějškem působící. Ale v tom právě je veliká a vzácná přednost hry, že autor více si cenil vniterného a z vlastní hloubky osob i děje vyrůstajícího, než tak zvané divadelní účinnosti, což jest někdy asi tolik jako machy. A právě tím, že nade vším tolik života i v malém prostoru a tichém oddechu lidí i duší dovedl nehlučně, ale pravdivě a lidsky rozestříti, tím docílil pravého divadelního účinu. V tom je ovšem více umění, než snadno se na ráz pochopí, a je čestno pro Kvapila, jak z hloubky si dovede konstruovati tiché svoje drama. Napsal jsem již příležitostně o »Oblacích«, že všecko dramatické je v nich spředeno i vyhroceno ne do výše, ale do hloubky, dovnitř k duším; a to, myslím, je pro hru především příznačno, ale to také nejspíše, jak ji jedněm činí milou a vzácnou, před druhými ji staví do mýlivé vzdálenosti. Ale tím ovšem také lze změřiti, oč sám autor je dnes duševněji, ve vlastním smyslu umělečtěji disponován při svém dramatickém tvoření.

Fabule hry je prostá; jen lehýnké rozčeření na hladině takové nějaké tiché hlubiny, jaké v lukách pod lesy někdy bývají. Ale zadívejte se tou čistou vodou ke dnu, a uvidíte, jak se tam cosi rozkypělo, jak se to tam sráží, víří a ode dna do výše vzpíná; a potom je zase klid, a jen na hladině ještě několik zvolna mizících kol. Do stereotypního, tiše se navíjejícího života na venkovské faře někde v jižních Čechách vpadl takový cizí živel v osobě herečky Máje Zemanové, která sem do těch krajů podnikla takový krátký výlet do mladosti. Meškala tu jako děvčátko s otcem nějaký čas, tu na té faře, zná všecky její obyvatele, pana faráře, starou jeho sestru, a s bohoslovcem Petrem v oněch dnech radostně o dětství společně si hrávali. A již se to sráží, dole, u dna srdcí spíše nežli na povrchu, ale srážka je silná, protože narazí o sebe dva cizí světy, cizí si tužby a cílů příliš navzájem vzdálených. Cítění je jiné, jinak se na obou stranách život pochopil, jiná je víra. Silní a slabí nikdy spolu stejnou cestou nechodí k výšinám.

Jaroslavu Kvapilovi dýchaly do této práce dvě touhy. Jednu probudilo silné umělecké chtění, a ta postavila do hry silnou, uměním zušlechtěnou psychu ženy,

která pro vysoké cíle určena bezohledně, a vědomím oněch cílů a jejich krásy i jedinosti plně všechen vlastní život prosytivši, za nimi stoupá, o to, co je v určení svém, v žití dnů svých nebo v zažívání velikosti a krásy slabé, na chvíli snad se opírajíc, ale hned potom srážejíc je za sebe do stop svojí cesty, snad i za ni, do propastí. Druhá touha vedla před vznikem hry i pak při práci srdce Kvapilovo. A ta sledujíc Máju Zemanovou na venkovskou faru jihočeskou zaváděla mimoděk i básníka do krajů vlastního jeho mládí, přivedla ho přímo k osobám jeho vzpomínek, a do uměleckého díla zadýchala tak nejvroucnějším teplem autorova nejintimnějšího života. Od těchto dvou ohnisk bude nutno rozvíjeti přízi každého pronikavějšího rozboru hry Kvapilovy; již proto, že tím nejen určen je směr, ale že jimi sepiato je drama do zvláště působivého, umělecky neobyčejně čistého celku, a zároveň tím zdviženo i k silnému vnitřnímu i vnějšímu dojmu. Tím vzácnějšímu, že všecko jakoby plynulo na zvlněné, zvláště lahodné, ač Kvapilově tvorbě vlastní dikci, a jakoby se ovíjelo závojem hebkých a čistých, při tom ze života vytkaných a život i osudy podbarvujících nálad.

Vypravena byla hra na scénu ovšem dokonale. Pracovalť tu nejen autor sám jako režisér hry, ale i účinkující stáli vysoko vedle svých rolí. Mája Zemanová ve ztělesnění paní Kvapilové byla ovšem příliš blízko autorovým představám a s nimi příliš sama sepiata, než aby se skorem ve svém hereckém výkonu přímo nevymykala všemu posudku. Ale jak byl tento výkon všecek prochvělý a rozezvučelý nejosobitějšími tóny umělecké i lidské její bytosti, jak byl sám o sobě již onou hymnicky zladěnou modlitbou autorova uměleckého snu o do oblak vzlétlé osvobozené duši ženské, tak přece zůstala mi na dně nitra z něho kacířská jedna drobná pochybnost: nebylo-li tu, právě pro onu bezohlednou sílu, která podmiňuje takový let s oblaky, trochu mnoho měkce disponovaného, a citově zbarveného od samého již příchodu slavené herečky Máje Zemanové k tomu životem k zemi přitisknutému bohoslovci Petrovi? Pan Vojan také stylisoval ho do passivnosti tentokráte až skoro příliš, tak že bolestně vroucí pozvedání se Petrovo na některých místech zůstalo ve vnějším dojmu dosti tvrdé. Za to radostně zaznamenávám životně teplého a delikátně traktovaného faráře páně Řadova. Ani stopy nezůstalo v tomto výkonu z deklamačního tónu a šablonovitého dobráctví některých jeho postav právě tohoto oboru. Ten farář jeho byl všude s náladou chvíle. I paní Ryšavá měla všecku něhu a milou ustaranost staré Kociánové a tak zcela se do té fary hodila vystižením prostinkého, ale vřelého srdce matky Petrovy. Škoda, že tak záhy zmizela hra páně Kvapilova obvyklou cestou se scény do archivu. Již pro to celkově znamenité a tak v jednotlivých tónech a barvách hereckých výkonů zladěné provedení zasluhovala by alespoň občasného oživení. I přes plné domy při »Dětech kapitána Granta« je hodně lidí v obecenstvu, které dovede ještě zajímati cosi čistšího a vyššího, ať ve slově básníkově nebo v gestu hercově. Než, škoda o tom slov.

— s —

Z RUSKÉ LITERATURY.

(D. A. Koropčevskij †. — Jubileum F. F. Fidlera.)

V poslední den minulého roku (dne 31., dle kalendáře ruského 18. prosince 1903) pochován byl na Volkovském hřbitově v Petrohradě výborný anthropolog a publicista ruský Dimitrij Andrejevič Koropčevskij, jenž byl hotovým typem vědeckého pracovníka žurnalistického. Jeho četné a vzorné práce získaly mnoho uznání a obliby nejen jemu, nýbrž i Nokiplinám, jež popularisoval. Po té stránce jedinečnými díly svého druhu, byly jeho »Basni i zkazky dikych narodov« (Básně a pověsti národů divokých), »Razskazy pro dikago čelověka« (Povídky o původním člověku), »Peščernyja ljudi« (Lidé jeskynní). Vedle původních prací přeložil a vydal Koropčevskij i vynikající díla cizích autorů, tak Taylora, Johna, Lubbocka, Ranka.

D. A. Koropčevskij, narodivší se roku 1842 v gubernii moskevské, nastoupil po dokončení universitních studií s plným uvědoměním a pevným cílem vědce svoji činnost žurnalistickou. Přišed do Petrohradu, seskupil kolem sebe Koropčevskij kroužek mladých literátův a učenců, kteří začali vydávati časopis »Znanije« v r. 1868., jenž vycházel asi deset let. Zde uveřejnil Koropčevskij mnoho výborných překladů, vědeckých kompilací i samostatných prací. Později přenesl účastenství své do žurnálů »Slovo«, i »Naučnoje obozrěnije«. Uložil tu mnoho cenných prací z oboru anthropologie, ethnografie i geografie. Tak »Rodovoje načalo v drevnem obščestvě« a »Rodovyja učreždenija klassičeskich narodov«. R. 1899 habilitoval se v pozdním poměrně věku 57 let jako soukromý docent na universitě petrohradské, kdež čtení svoje zahájil znamenitým »Úvodem do politické geografie«.

*

Německému spisovateli prokázaly velmi lichotivou pozornost ruské kruhy literární, věnujíce mu vřelé zmínky k jubileu dvacetipětileté činnosti literární. Úkaz dosti zajímavý, vysvětlitelný tím, že autor, o němž jde, veškeru tuto činnost opravdu věnoval téměř výhradně písemnictví ruskému. Je to Friedrich F. Fidler, literární historik a spisovatel německý, jenž celou řadu ruských klassiků přeložil do němčiny. Narodil se v Petrohradě r. 1859 z německé rodiny. Již jako mladičký student důvěrně se seznámil se Vsevolodem Garšinem (který byl starší o 4 léta), a ten uvedl ho k J. P. Polonskému, v kroužek mladších literátů ruských. Od r. 1878 překládal Fidler velmi pilně ruské autory do němčiny. Začal Puškinem, Krylovem, Lomonosovem, pokračoval Lermontovem, Někrasovem, Kolcovem, Nadsonem, Forvizinem, A. K. Tolstým, Fetem, Fofanovem — — počet byl by příliš obšírný.

Z velmi mnohých básníků ruských podal ovšem jenom ukázky (počet všech páčí se na 122 autorů), avšak pravá a trvalá zásluha jeho literární spočívá v tom, že přeložil svým krajanům vzorně a básnicky dokonale celého Puškina, Lermontova, Krylova a Kolcova, a k úplnosti přidejme i Gogolova »Revizora«. Mnoho psal pod pseudonymem Florian Alm. Překlady Fidlerovy mají uměleckou, zvučnou formu, a Rusové srovnávají veliký jeho překladatelský talent s oním V. A. Žukovského, který zase na vzájem několik vzorných básnických překladů ruských pořídil z literatury německé. Srovnání dojista velmi čestné.

V. Č.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

— Hrabě František Lützow dokončil a k tisku upravil řadu přednášek o české historii, jež bude konati v květnu na universitě oxfordské. Za svého pobytu v Benátkách, kde se na několik týdnů zastavil na cestě ze Žampachu do Londýna, pracoval na studii o básníkovi Browningovi, určené pro »Lumír«.

*

Oprava. V minulém čísle na str. 112. omylem vytištěno Tnekeray místo Thackeray.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40 na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácející odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. ÚNORA 1904. * ČÍSLO 12. *

Z BÁSNÍ AUG. EUG. MUŽÍKA.

PÍSEŇ.

Myslil's, doufal, pro věčnost
že má srdce lásky dost —
nevěděl's, jak vítr ranní
že je všecko milování.

Vinou tvou to nebylo,
že se všecko změnilo,
ty to dneska nejsi sám —
v stálé změně žíti nám!

Kam jde vítr, rosa, proud,
plamen, popel, žár i troud,
tam i zašla láska tvá
věčná a přec prchavá.

Chceš snad shledat s ní se zas?
Bude zas tak plna krás?

Nezměnila v bol se jen,
jak žár v popel proměněn?

SNĚNÍ.

Hle, moře růží dokola
jak voní, žhne a plápolá,
vem, snílku, jednu bolům svým!
— O jiných květech sním.

Co na nebi tam tisíce
hvězd hoří, nyvě zářice —
ó zvedni plaché čelo k nim!
— O jiných hvězdách sním.

A děvy luzné potaji
pak sladce, dlouho líbají —
ó přitul jednu k ňadrům svým!
— O jiných láskách sním.

Ach nikdy, nikdy v žití svém
je nenajdu, ni za hrobem,

a nikdy, nikdy — dobře vím —
a přece o nich sním.

PÍSEŇ.

Časy letí, časy pádí —
napřed spěchá luzné mládí,
bláh, že nevíš, jak jde, prchajíc
v nic!

Potom život trochu mýlí —
měli jsme se rádi chvíli,
zdálo se, že pravdou ona báj —
— ráj.

Práce, povinnost a sláva
oře žití pobodává;
lidstva, boha laur rve naše dlaň
v skráň.

V ráz se všecko proměnilo —
nevíš již, jak dřív to bylo,
hledíš, zříš, že's všem svým vzpomínkám
sám.

Rád bys zpět šel, počal znovu,
moudrost v jednom směstnal slovu,
shledej si hrst kvítků, suchých zdob
v hrob!

K. JONÁŠ:

KDYŽ JEDENACTÁ ODBILA.

Pokrač.

Běhala po světnici a předříkávala si větu za větou, oči zavírala a paměť k poslušnosti nutila. Do samého poledne se tak mořila; pot třpytil se jí na čele a stékal po tvářích, svaly zachvívaly se rozčilením pod kůži.

A sotva pojedla oběd, jejž z hostince jí přinesli, už sáhla zase po zmačkaných aršících a jasným hlasem odříkávala slovo za slovem.

O druhé hodině navštívil ji Debřil. Nedbale pozdravil, obě ruce jí potřásl a pak, jakoby byl ve svém vlastním příbytku, uvelebil se beze všeho na kanape. »Nesmíte si hlavu přeplnit, to není dobře!« napomínal Žolickou.

»Vždyť jste mně sám radil, abych se učila —«

»Nu, ano! —« pravil mrzutě a zapaloval si doutník, »ale nejspíše jste mi neporozuměla. Nezáleží na tom, umět do slova úlohu, ale vylhat se z ní, to je to pravé umění. Já na příklad —« a při tom vypustil koutkem úst šedý mrak ke stropu — »nikdy ani určitě nevím, co mám mluvit, avšak mluvím přec. A úspěch je dokonalý. Kdež bych já už se svým talentem mohl být och! — Protekce mi však schází, jedině protekce!«

A ve chvíli té mu obličej neobyčejně zvážněl.

»Mne se držte,« pokračoval po krátké pomlčce — »já jsem tu hlavním faktorem a režisérem, ostatní jsou nuly, nuly« dodal s důrazem a ve vzduchu opsal prstem podobu nicky. »Umínil jsem si vytvořit z vás dobrou herečku, — posloucháte? — dobrou herečku! Musíte se však řídit mými pokyny —«

Žolická neodpovídala. Stála u stolu a hleděla na něj s jistým odporem i bázní. Tušila v něm mělkého a nadutého mluvku, ale zároveň se ho lekala, neboť poznala již, že ve společnosti Měršíčkově má on skutečně rozhodující slovo a že by jí mohl snadno škoditi.

»A víte, co se mi na vás líbí?« ozval se na novo — »že máte bílé ruce, mámivé oči a štíhlou postavu! Takoví lidé patří na jeviště. Bez lichocení! Korvínová proti vám je pavučina. Udělat: »ff« a ztratí se s povrchu zemského.«

»Ale třeba také něco umět, postava sama nestačí —« namítla Žolická a nervosně pohnula tělem.

»Umět, umět,« opakoval po ní, — »to se dostaví už samo sebou. Postava je sekera — topůrko už k ní vždycky najdem« — smál se a hned bez přestávky připomenul: »Světnici máte pěknou, ba lepou! A jak rozsáhlou. Dva by tu mohli bydlet pohodlně, ku příkladu vy a já.«

Polekaně vytřeštila na něj oči a zamávla rukou před obličejem.

»A proč ne, proč ne?« dolehal vtíravě. »Škoda takového prostoru pro jedinou osobu. Kdybyste viděla, v jaké díře bydlím, jistě byste mne vyzvala: kamaráde, vezmi své hadry a odstěhuj se ke mně! A získala byste tím, získala!«

»Prosím, nemluvte takto —« pravila polorozhodně, poloprosebně. »Co si vůbec o mně myslíte —?«

»Eh —« proklouzlo mu chrupem. »Tak toho tedy nechme.«

Chtěla ho novou otázkou donutit k určité odpovědi, ale ještě než promluvila, rozevřely se dvéře a stařena hlásila, že kufry z nádraží už přivezli. »Mají se dát do pokoje?« — ptala se dobromyslně.

»Ovšem že!« velel Debřil a skočil s kanape; tváře jeho rozplály se dychtivostí i zvědavostí.

Dva výrostci vnesli na to zavazadla do světnice a přistavili je ku zdi. Když jim Žolická zaplatila, dlouho děkovali a hluboko se ukláněli ještě mezi dveřmi.

»A co to vše máte?« vyzvídal Debřil, jenž podél kufrů chodil jako vlk kolem kořisti.

»Samé skoro šatv,« chlubila se Žolická.

»Vaše vítězství je už zcela zabezpečeno —« usoudil lusknuv několikráte prsty, a jal se pak široce vysvětlovat, jak krásné šaty působí s jeviště mocně na obecenstvo. »Tak se jenom nebojte,« končil svůj výklad a vtiskl klobouk na hlavu. »Po představení si o tom promluvíme. Servus!«

A odcházel. U dveří se však zastavil a po špičkách se vracel k Žolické. »Poslouchejte,« šeptal tiše, »nemohla byste mi půjčit zlatku? Večer ji dostanete, nechci vás snad okrást —«

Žolická zbledla. Mlčky vytáhla ze šatu portmonku, vyňala z ní zlaťák a podala mu jej. On zvláštním, skoro šejdířským obratem ruky uchopil peníz, usmál se sladce a kvapil ven . . .

* * *

Do divadla sešlo se večer dost obecenstva, oč zásluhu měl ředitel Měršíček, jenž všude rozhlašoval, že podařilo se mu získati novou, svěží sílu neobyčejné krásy i podivuhodného nadání.

Představení samo bylo bídné . . . Všichni hráli špatně, nejhůř však Žolická. Slova zrovna kousala, zajíkala se, odmlčovala, špatně vcházela i odcházela, nevěděla, co dělat rukama, kam se postavit, usednout.

Řípa smál se jí na jevišti do očí a významně drnčel tvrdými svými dásněmi.

Obecenstvo však přes to tleskalo; snad proto, že bylo na podobné výkony zvyklo, snad také ze soucitu, anebo možná i ze zábavy. Žolická hořela studem. Byla si toho plně vědoma, že pokus její selhal.

»Ještě dnes mně dají výpověď, říkala si co chvíli a myšlenka tato zlobně a neodbytně zahryzovala se jí v mozek.

Proto také, když po posledním jednání přistoupil k ní ředitel a vztyčil výmluvně hranatou hlavu, sama hned, jen aby ho předešla, vypravila z prsou se zoufalým klidem: »Vím už, vím a půjdu —«

»Kam půjdete?« opáčil on kvapně i přísně. »Nanejvýše domů a budete se učit nové úloze. Zítra hrajete zase velkou partii. Zde je!« A vsunul jí do ruky ušpiněný papír. »Pravda, pokračoval, »nebylo ještě vše tak, jak by býti mělo, ale uváží-li se, že jste začátečnice, pak byl výkon váš docela slušný.«

Žolická soudila, že si z ní tropí šašky. Ale když viděla, že jí opravdu nabízí novou roli, usmála se bezděčně a pocit náhlého uspokojení i ulehčení proběhl jí žilami. Stiskla řediteli vděčně ruku.

»Zde váš první honorář! dodal Měršíček a několik šestáků vsypal do její dlaně.

V tu chvíli přitočil se k nim Debřil.

»Co jsem tvrdil, co? Že obstojíte!« volal a zavrtěl tělem tak, jakoby kolem osy obíhal. »Hlavní jest, že jste nevypadla z rámce, že jste se přizpůsobila,« lichotil jí.

Když se Žolická přestrojila a poslala koš s obleky domů, ujala ji Korvínová pod paždí a ptala se důvěrně: »Půjdeme do hostince?«

»Co tam? Musím se učit —«

»Na to je zítra času dost. Pojď jen, seznámíš se s obecenstvem. Jsou tam páni —«

»Ne!« přerušila ji Žolická, »nestojím o pány. Chci být sama!«

»Nu, dělej, jak rozumíš, ale neděláš dobře! Herečka musí se seznámit s obecenstvem, jinak upadá v nevážnost. Nevšímá si jí nikdo, nechválí, netleská. Také jsem myslila kdysi — že toho není potřebí —«

»Prosím tě, nepřemlouvej mne! Je to marné!«

»Jen se nezlob! Vždyť tě nepřemlouvám.

»A ty tam půjdeš?«

»Ovšem! Slíbila jsem Musilovi, a bez něho sedět doma sama, ne — to nemohu . . .«

Rozloučily se a Žolická spěchala ze sálu ven. Přede dveřmi kmitl se stín. Zarazila se poznala Debřila.

»Chce mi vrátit zlatník!« napadlo ji. Herec k ní přistoupil a nabídl rámě. Zavěsila se.

»Musím vás doprovodit,« pravil úlisně, v cizím městě člověk může snadno zbloudit «

»Vždyť je to vesnice — o dvou ulicích a náměstí —«

»Nic neškodí, přece není radno, chodit tu bez průvodce —«

Před vraty pumpařova domku mu poděkovala a podávala pravici.

»Nebudete se tam sama bát?« nadhodil a než se nadála, políbil ji na krk.

Škubla sebou, otevřela vrata a skočila do síně.

»No, no, no,« slyšela ještě volat z venčí . . . a hned na to projel měkkým vzduchem pustý smích.

* * *

Po celý týden byl Debřil na Žolickou velice nelaskav; nad každou její chybou, které se na ještě dopustila, nesmírně se rozčiloval a naschvál ji vůbec přede všemi pokořoval.

Ona správně chápala, proč ji tak snižuje, a tušili to i ostatní.

Žolická se rozhodla, že té trýzni učiní přítrž. Došla k řediteli a žádala ho, aby se jí ujal.

»Co mám dělat?« vykřikl na ni hrubě, ale okamžitě změnil hlas v tóny neobyčejně zdvořilé a pokračoval: »Nesmíte hned býti pro každou maličkost nakvašena. Hle, co je herectví? Cesta trnitá, sláva neroste na stromech jako hrušky, milá paní! Omlouvám vaši žalobu — byla nerozvážná sic, nepředložená, ale lze ji vysvětlit nezkušeností. Hle, co je herectví?« tázal se opět, ale v tom si vzpomněl, že otázku onu již jednou pronesl i zodpověděl a rozpaky se zajíkal. »Ne — ne, Debřil to myslí s vámi dobře, poslouchejte ho a něčemu se naučíte —«

Vrátila se domů a přepočítala peníze, které jí ještě zbyly. »Pojedu do Prahy a budu hledati tam službu. Vezmu cokoliv!«

Ale pak ji napadlo, že by se měla o celé věci poradit s Korvínovou.

Vyhledala přítelkyni v jejím bytě. Byl to pokojíček až směšně maličký, do něhož světlo padalo oknem ne rozsáhlejším než jaké bývá v městech u sklepu. K posezení nalézala se tu pouze oblezlá pohovka, uprostřed hluboce promáčknutá.

»Ach, ty tu máš kyselý vzduch!« zvolala Žolická, sotva že vstoupila a namáhavě nazvedla hruď.

Korvínová, ve spodničce a bosá, táhla přítelkyni čerstva ode dveří.

»Pojď, pojď a posaď se u nás —«

Na posteli zvedl se v té chvíli komik Musil. Bílý jeho obličej zdál se v přítmí ubohé světničky skoro až sinalým a oči svítily mu jako v horečce.

»Vidíš ho!« ukazovala žertovně Korvínová na komika, »před chvílí byl v kostele a teď lenoší. On je tuze pobožný. Každé ráno se mi ztratí — jde se pomodlit. Ale jinak nestojí za ohnutý groš!«

Musil se teskně usmál a zakýval hlavou, jakoby chtěl říci: »Bože, jaké to zbytečné hovory!«

»A nemluvím snad pravdu? Lžu? Nechodíš do kostela den co den? Můžeš to zapřít?«

Komik pohlédl na ni roztrpčeně a poklepal si rukou naprsa.

»A proč by se nemohl pomodlit?« brala ho v ochranu Žolická, zabořivši se do proseděné pohovky.

»Máte pravdu,« pravil živě komik. »Člověk příliš mnoho hřeší a cítí jaksi povinnost, někomu se ze špatností svých vyznat. A komu se zde vyznávati? Korvínové, řediteli, Debřilovi, Řípovi? Ti všichni by mi nejen nepolehčili, ale ještě přitížili. Z mých hříchů upletali by bič na mou duši. A tak já se každého rána hezky z domu vyberu a do kostela zajdu. Škodím tím někomu? Ne! Ale sobě pomahám. Vemte mi tu útěchu a vezmete mi srdce, mozek, nu — všechno!«

»A proč tedy nežiješ pořádně?« vpadla mu do řeči Korvínová. »Co ti je platno modlení, když piješ, hraješ karty, kouříš a své zdraví podkopáváš? Myslíš, že ti je bůh nakloněn, že ti odpouští?«

»Kolikrát jsem ti řekl, že tyto věci sáhají pod tvé smysly! Něco jiného je modlitba a něco jiného pivo i karty,« vydechl vážně a povstal z postele. »Nepleť pozemské s nadzemským. Večer jsem komik, ušklíbám se, směju se, obveseluji obecenstvo i sebe. Ráno však ozve se ve mně jiná bytost, blízká oněm tvorům, o nichž nic bezpečného sice nevíme, ale kteří najisto jsou a s nimiž pojí nás velice jemné svazky —«

»Jemné svazky,« opakovala po něm Korvínová posměšně.

»Nesměj se!« zvolal zlostně a bradavice pod nosem zbarvila se mu do krvava.

»A co bych se s tebou hádala!« ušklíbla se Korvínová a zamávala rukama kolem hlavy. »A jak se tobě daří?« obrátila se k Žolické. »Debřil tě týrá, vím, ale ono ho to přejde —«

»Ať přejde nebo nepřejde, jsem už rozhodnuta, že pojedu pryč,« pravila Žolická udýchaně.

»Zas už pryč? A kam bys šla? Všude je něco a všude hůř než u nás! Mám pravdu, Musile?«

»Nechci zůstat u divadla,« rychle odvětila Žolická, dříve než mohl Musil něco poznamenat, »najdu si službu.«

Pokrač.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Ale nenastal výbuch slzavé sentimentálnosti ani hysterického vzdoru vrhající nešťastné, nespokojené manželky do náruče milenců.

Valentin očekával známý mu tento psychologický moment a když se proti nadání nedostavil, uznal, že paní Hessová je žena vyšší moudrosti nebo raffinovanější koketerie, a zbožňoval ji do opravdy. Usmívala se vstříc každé jeho návštěvě, bylo mnoho stajeného utrpení v její humoru a opouštěl ji vzrušený.

Jednoho večera po sedmé hodině přišel k Hessovi do pisárny. Oznámil svou návštěvu telefonicky již na odpoledne, ale zdržel se v zasedání censorní rady v »Pražské bance«. Hess podpisoval poštu obyčejně až do osmi hodin.

Řekli mu, že pan chef odejel náhle den před tím na jih, jeho zdravotní stav to vyžadoval.

»Milostpaní vás očekává v bytě. Nemohla déle čekati zde a poněvadž ví, že se jedná o důležité záležitosti, prosí, abyste se obtěžoval k ní,« pravil prokurista Hessův.

Vyběhl přímo z pisárny točitými schody do prvního poschodí.

Služka mu řekla, aby počkal chvíli, že se milostpaní strojí.

Přecházel netrpělivě po saloně, kde hořel elektrický lustr, a bylo mu vše velmi divným. Pohlížel na její portét, malovaný velmi sladkými barvami, dávající jejímu obličeji výrazu nevinně zlekaného, ale živě postihujícího jas její oči, voněl ku květinám ve vásách, přesunul knihy na stolech a nevěděl určitě, zdali je něčím stísněný, rozechvěný nebo rozmrzený.

Otevřely se dvéře.

»Tak tu jsem! odpusťte, že jsem vás nechala čekat!«

»Ah, sapristi!«

A v jeho zvolání i pohledu bylo tolik překvapení a obdivu, že se mu dala do smíchu, rychle vysvětlujíc:

»Jdu k Wanderenovům na slavnost, kterou pokřtili ‚zahrada lásky‘. To víte, jaké má paní Wanderenová umělecké nápady. Jak se vám líbí můj kostym?«

Její ztepilé, klidné sličnosti neobyčejně slušel empirový oblek velké dámy. Těžké bílé hedvábí pošité od pasu dolů stříbrnými arabeskami přiléhalo k jejímu tělu v liniích a záhybech harmonických a elegantních. Měla staré šperky, čelenku ve vlasech, perle kolem krku, tenký náramek posetý modrými kamínky. Její ramena a ňadra silně dekoletovaná vyzařovala oslnivou bělostí.

»Tak asi vyhlížely bohaté a pošlechtičněné měšťanky na zábavách Napoleonových v Malmaisonu,« pomyslil si Valentin.

»Chtěla jsem se vám okázat. Vím, že tam nejdete.«

Pochopil, že se chtěla jemu líbit, že chtěla na něj učinit dojem. A v její slovech bylo mnoho roztomilé koketnosti. Pocítil divokou touhu po-

íbit ji, zahryznouti se lehce do těch bílých ramenou.

»A teď si pohovoříme o obchodu. Mám času dosti. Ale je zde chladno. Pojďte do mého pokoje.«

Posadila jej na pohovku vedle sebe a ovívajíc se vějířem z pštrosích per, mimovolně v své vlečce zaujavši posu dvorní dámy bývalé paní Beauharnaisové, spěšně vypověděla Kaplířovi, jak se to má s jejich styky s ohroženou jakousi továrnou.

»Dnes jsem dala psáti a zaslati konto-korent. Situace je skutečně povážlivá. Mám u nich pouze asi za pět tisíc. Neradím vám, abyste jim více kreditoval. V nejlepším případě to skončí vyrovnáním na třicet procent.«

Zvolna se ovívala vějířem vztyčujíc štíhlou šíji s výrazem velké noblessy.

Valentin se hluboce poklonil:

»Děkuji vám, vévodkyně!«

A byl to rozkošný kontrast: ta vznešená dáma v empiru hovořící o směnkách, procentech, moratoriu se znalostí zkušeného obchodníka.

Podala mu ruku s velkomyslnou grandezzou.

Uchopil její malou, hebkou, vonnou ruku a tiskl ji dlouze.

»Jste skutečně nádherná ... k zbláznění.«

Jeho hlas zazněl cize, vzbouřeně.

Vypadla ze své role empirové dámy a plaché udivení objevilo se na její tváři.

Valentinovi zjevila se paní Ludmila v zenithu své krásy. Cítil, že té chvíle její svudnost a sličnost vykvetla nejpůvabněji v tom vnadném těle mladé ženy blížící se k třicítce. Nikdy nebude tak rozkošná jako dnes, myslil si a celé dobrodružné donjuanství jeho povahy, ohnivost jeho dychtivé, neklidné, dobyvačné krve zjitřila se nezdolnou, posedlou, šílenou touhou líbati její rty, zahrýzti se zuby do její ramene, cítiti v objetí to pružné nádherně vyspělé tělo. A ve svém zmámení, opojen vůní ženy jasně si uvědomil pocit největšího sobectví: že by bylo hříchem a největší hloupostí ponechati tento božský okamžik projíti marně, nechati tento nejsálavější paprsek zenithu krásy ženy uhasnouti bez zapálení požáru lásky a vášně.

A s brutálností nepředvídanou vyslovil jí v několika trhaných, skoro nesouvislých větách, že ji zbožňuje, obdivuje, miluje atd.

Líbal její ruku. Prudce a vášnivě líbal tu křehkou, jemnou ruku, jež se nevyvinula.

Neodpověděla na jeho slova. Jen lehce přimhouřila oči. Pod jejími řasami rozžehlo se cosi rovněž vznícenébo. Valentin cítil, že rozechvěné teplo jejího těla odpovídá ohni jeho krve a již polibky náružívé, divoké letěly po nahém rameni k šíji a ke rtům.

VI.

Na jedné straně byl obzor širý, daleký, volný. Moře. Na druhé straně tměly se hory. Uprostřed malé, malebné město. Se svahu rozbíhaly se domy plochých střech, červených zdí, zelených okenic, stísněné v křivolakých uličkách. Nad stísněným shlukem špinavých ulic, kde všude vlály cáry sušícího se prádla, vztyčovaly se stavby nádherné kathedraly a mohutného palazzo publico jako pyšní jezdci nad shlukem otrhaných pěších žoldnéřů. A s neskonalým půvabem a pitoreskní vznosností v popředí města na osamělém, jako do polí, k moři z hor vyběhlém vrchu seděl polorozvalený feudální hrad s tvrdými zubatými zdmi, s věží vysokou a chmurnou, hrad, jaký vídáme v pohádkách.

Zde, stranou od vyšlapaných cest italských turistů, novomanželé prožívali dny snivého, lenošného klidu.

Moře je těšilo hrou svých barev a šumotem svých vln. Obloha byla v stálém úsměvu. V městě starobylém a kdysi věhlasném bylo mnoho skryté krásy. Podivuhodné portály omšených domů, zapadlé paláce, kláštery s netušeně krásnými loggiemi a arkádami v nádvořích, nádherné pomníky a mausolea kardinálů a vojevůdců v kostelích a obrazy mistrů ze sladké doby primitivistů i z erupce geniů renaissančních.

Jejich albergo, neveliký hotel, byl útulný a čistý. Okna hleděla do zelené rozlohy zahrad k moři.

Majitel hostince, velice pyšný na své ohromné kníry šedivé a na svou medailli z války proti Rakousku, bavil Ludmilu svou francouzštinou.

»Je vous dis, signora, c'est très joli nôtre eglise.«

A všechno bylo »très zoli«, velmi krásné, i jeho lehké, lahodné víno suave i jeho pikantní smažené scampi.

Valentin se cítil zcela spokojeným. Po mnoha letech zažil ve svém životě tiché bezvětří. Procházel se, díval se na moře a staré obrazy, s chutí jedl scampi a pil suave, a Ludmila ho obklopovala něhou svého milování.

K vůli Ludmile chodil denně do kostela, když slunce před polední vrhalo do přítmí kathedrály zlaté proudy a z mystického šera vystupovaly čarovně zjevy krásy. A jim patřily návštěvy Ludmiliny. Zamilovala se do Madonny neznámého mistra připomínajícího benátského Giovanni Belliniho. Neskonalá vlídnost zářila z tváře Madonny, v níž nebylo nic nadpřirození nebeského, ale jejíž tmavé oči a jemné rty vyjadřovaly dobrotu a lásku. Dva kučeraví, rusovlasí andílkové hráli modlitbám Madonny na housle průvod roztomilý a usměvavý.

Pokrač.

Josef Bartoš:

WELLSOVY MYŠLENKY V MODERNÍM STÁTĚ.

Známý anglický novelista H. G. Wells, jehož literární profil s ukázkou jeho práce svým časem v tomto listě podati hodlám, uveřejnil v loňské »Fortnightly Review« řadu nadmíru zajímavých a nabádavých článků pod společným titulem »Mankind in the making« (»Vytvářející se lidstvo«). Jest to pendant k jeho dřívější knize »Anticipations« (»Předpoklady«), v níž načrtal prorocké předtuchy vývojových procesů lidského světa. V loňských essayích jest více praktický, rýsuje zevrubné schema pro regeneraci lidské společnosti. Omezím se ve svém referátě na výtah ideí z poslední kapitoly »Myšlenka v moderním státě«.

Myšlenka je život, spontanní flexibilita lidu. Lid veskrze svobodně a plně myslící jest schopen tisíce věcí nemožných nemyslícímu davu. Dav, souborně vzat, je velikou, ztuhlou věcí, jež se raději zlomí než ohne, raději zhyne než rozvine. Věci znamenající vzpouru, krveprolití, rozkol, neutuchající nenávist a konečnou zkázu pro nevzdělané racy, rozvinují se v pokoji a mění se myšlenkou a nasbíranými vědomostmi v ústavní převraty, národohospodářské reorganisace, hraniční úmluvy atd. Myšlenka jest prostředek, odstraňující nesnáze zdající se nepřekonatelnými, odvalující obrovské balvany zvyku a tradice.

Píše se o naší nynější civilisaci a o civilisacích bývalých, ale v pravdě neexistuje dosud civilisace žádná. Kmeny shlukly se v národy, národy v říše, ale pak, po boji, nastalo veliké změtení myšlenky, neschopné objasniti obecný účel, neschopné zabrániti rozkladu. Každý nový porod vytvořil sice mohutnější myšlenkové těleso, literaturu bohatší předešlé, každý využil odkazu předešlého nezdaru, ale žádný nerozvinul se v dostatečné míře. Lidstvo snažilo se dostoupiti schodu trvalého civilisovaného stavu, ale doposud nevkročilo na žádný stupeň stálosti   leda snad v Číně. A tato jediná, ač nedokonalá trvalost jest založena v první řadě na literatuře. Literatura je vítězným nástrojem nepřemožitelné kultury Židů. Ale čteme-li ten velkolepý svazek dějin, musíme vždy znovu a znovu volati: Ale kdyby si ti lidé byli jen rozuměli, nemusilo býti toho ryku a krveprolévání a záhuby celých pokolení! Přišla naše doba a my, evropská plemena, zápasíme a rveme se dále. Otrokářství vede dosud guerillový boj v továrně i ve statku, krutost a násilí číhá v každém pelechu, barbarské zvyky, hrubý způsob myšlení, surovost a omezenost obklopují nás na všech stranách. A přece v mnohém způsobu zdáme se býti blíže naděje na ustálené začátky, než všechny předešlé pokusy v civilisaci. Známe mnohem více, a více je nás ve styku s obecným tělesem vědomostí, než tomu kdy bývalo v předešlých dobách. Známe jistě dosti, abychom mohli doufati, že jsme překročili poslední z Temných   e ač doufáme, nemáme dosud jistotu a tak naše naděje závisí jen na rozšíření a zveličení proudu ideí.

V nynější době není proud myšlenky a obecného porozumění ani zdaleka tak široký a hluboký, jak by mohl býti a jak musí býti, nemá-li nynější civilisace býti jen novým falešným východiskem. Společnost přestala býti stejnorodou a stala se různorodou, zmatenou směsí bez pevných společných základů jednání pod tlakem hmotných zájmů. Vytvářejí se nové společenské typy, nevědoucí jeden o druhém, ba nevědoucí skorem ani o sobě, plné vzájemného podezřívání a neporozumění; omezené, úzkoprsé a neschopné rozumného součinného jednání oproti krisím. Lékař nevidí na krok za své povolání, nerozumí umělci, bohoslovci, inženýru. Inženýr nenávidí politika, advokát nechápe cílů lékařových, umělec žije zavile v dusném koutku pouhé techniky, klassický učitel nerozumí nikomu, nectí nikoho a mládež stará se jen o sport a spolky. Žádný nečte všeobecnou literaturu, leda snad noviny. Každý myslí jen ve svých úzkých mezích a mimo svůj odbor je nevzdělancem. Jest absolutně nutno v zájmu pokroku civilisace, aby toto osamotnění přestalo, aby lidská společnost si uvědomila, že jest celkem a že musí mysliti jako celek. A jediný prostředek k odstranění tohoto osamocení je hojná a všeobecně vlivná současná literatura.

Můžeme doufati, že se nám podaří zlepšiti podmínky literární produkce tak, aby literatura stala se rozmanitější, všeobecnější, obsažnější a hojnější, posílíme-li ji ctí a pomocí, přivábíme-li do její služby každého nadaného muže, každou nadanou ženu a vytěžíme-li co možno nejvíce z jejich nadání.

Mnozí budou tvrditi, že ty věci, které vytvářejí literaturu, přicházejí a odcházejí bez vůle a kontroly člověka; budou mluviti o Shakespearovi jako o jakémsi mystickém důsledku, o Baconovi a Newtonovi jako o lidech, nezávislých na okolnostech. Ale trochu uvažování nás přesvědčí, že žádná z těchto velikých postav minulosti neobjevila se bez jistých podmínek, provázejících jejich

vrozené mohutnosti. Za prvé mohli očekávati jisté sympatické a inteligentní ovzduší byť omezeně co do rozsahu — Plato nenarodil se v dobách heroických, ani Newton za Heptarchátu. Za druhé musilo býti uchystáno medium — řeč neb jiné pomůcky. Za třetí potřebovali jistého minima přípravy a výcviku, a za čtvrté musili pociťovati z nějakého důvodu — ne vždy světského — že »ta věc stojí za to«. Byla-li zde vývojka jako ve fotografii — objevili se. Ale bez ní by se byli neobjevili a je proto rozumno předpokládati, že veliký počet lidí schopností podobně vzácných žil a zemřel bez rozvinutí, jelikož vývojka nebyla dosud vůbec vytvořena.

Jest nám nyní uvažovati, jakým způsobem by se největší procento lidí, obdařených výjimečnými literárními schopnostmi, dalo vyhledati a přiměti k tomu, aby využili těchto svých mohutností do nejvyšší míry. Dlužno připustiti, že vyhledávání takové jest nadmíru jemné a složité a že zde je deset tisíc cest falešných, ba snad záhubně falešných, což ale není dostatečnou příčinou k zanechání této úlohy.

Pokoušíme se zde o generalisaci třídy pozoruhodně zvláštních a nesnadných osob Jsou to buď osoby velké intellektuální neb imaginativní mohutnosti, kterých nepoužívají přímo a prostě ke svému osobnímu rozvoji a obohacení, ale posílají je vědeckými, filosofickými a uměleckými cestami k rozmnožení vědomosti a moudrosti. A zde je ten zvláštní bod této úlohy — jsou to lidé vkládající neb přející si vložiti své nejlepší a co nejvíce ze svého do zaměstnání a zájmů, které nevedou k praktickým výsledkům, které se jim krátce řečeno »nevyplácejí«. Jejich činnost vyplatí se ovšem v hojné míře lidstvu, ale to není jejich životním cílem. Odvažují se se svými životy a svými nadhernými schopnostmi do krajů vzdálených a nepřístupných a přinášejí odtud vzácné věci, které každý bystřejší obchodník dovede změniti v bernou minci ve prospěch svůj i ve prospěch světa.

Mají-li tito lidé výjimečných duševních vlastností konati opravdu to, k čemu se zvláště hodí, plnou silou, budou neschopni věnovati dostatečnou pozornost svým osobním záležitostem a tak musejí buď zanedbati neb poskvrniti svůj talent, aby mohli žíti. Má-li někdo zvláštní schopnost a náklonnost k osvětnému badání nebo k hlubokému a krásnému vyjádření svých individuelních životních visí, nenásleduje ještě z toho, že je lhostejný k poctám, důstojenství, k volnosti, jíž skýtá bohatství, k lákadlům a rozkoším života. Posmrtná sláva ztrácí svou přitažlivost ve věku, jenž objevil znamenité důvody k pochybám, není-li v posled aere perennius příliš silnou figurou. Ať je popud mysliti, určovati, tvořiti, sebe mohutnější, přichází jistá meta, byť někdy dosti vzdálená hladu a bídy, kdy genius přestává pracovati. Genius vědecký, literární neb umělecký nebude pracovati pod jistým snesitelným minimem naděje a cti, pozornosti a hmotných odměn právě tak jako havíř, dnes, kdy životní míra stále stoupá. A proto neusnadníme li mu jeho život, obrátí své schopnosti buď k podružným účelům, nebo jich vůbec neupotřebí. Přijme nějaké podřízené místo jako kterýkoli podprůměrný člověk a bude-li míti pokdy, bude vykonávati jen amatérsky to, co by vykonával celou duší za příznivých podmínek.

Tak se to má valnou částí s vědeckou a uměleckou prací a skorem napořád s literaturou nynější doby. Několik vědeckých odboru je chudě nadáno, několik málo umění trochu patronisováno a pro zbytek není zde ničeho.

Než počneme uvažovati, jak jednati s představiteli běžné myšlenky, dlužno uvážiti, jak rozeznati, co jest hodno podpory a co nikoli. To jest úlohou kritiky, této mineralogie literatury a umění. Nyní jest kritika jako veřejná funkce prováděna soukromými osobami — často anonymními, obyčejně tajemnými — s podivuhodnou neúčinností. Jsou sice periodické listy, zabývající se výhradně kritikou, ale většina z nich podobá se omnibusu, kam vstupují a odkud vystupují nejrůznější lidé a konduktér sotva že se tak náhodou pozeptá jednoho po jeho zavazadle, druhého po jeho mínění o nějaké praobyčejné věci. Kritika jest první větví literatury, jež musí býti postavena na zdravý základ, což by snad bylo možno založením řádného kritického časopisu, zřízením universitních docentur pro současnou kritiku a zavedením kritických extensí pro současnou literární produkci.

Myslí se také, že by akademie krásných umění mohla čeliti sprostým »úspěchům« a obraceti pozornost na cenná díla. Herbert Trench navrhoval nedávno, aby se utvořil veliký cech spisovatelů a ten aby ze sebe zvolil jakousi akademii, jež by doporučovala spisy k vyznamenání, řídila rozdílení odměn atd.

Musíme ale vždy míti na mysli, že platíme za potřebnou věc a nikoli, že dáváme podporu. Příjemce nemusí prokazovati, že trpí nedostatkem.

Odměna nesmí bráti zřetele k množství díla, ale k jeho jakkosti. Myslím, že každý známější autor píše příliš mnoho. »Žádná kniha, žádný příjem,« říká svět spisovateli. Není úcty pro jemné mlčení; přestanete li psáti, jste zapomenuti. Literatura minulého stol tí nemá sobě rovné v tom, že její valná většina byla napsána pod tlakem. Tak tomu bylo u Scotta, Dickense, Tennysona, ba i Browninga. Kdo miluje Dickense a vyzná se trochu v jeho umění, musí jen litovati tu zlou, neustálou poptávku, jež mu nikdy nedovolila, aby zrevidoval své plány, aby měnil, koncentroval, jež ho nikdy neosvobodila od povinnnosti dojímati zarostlá srdce a pronikati tlusté kůže vtíravým pathosem a násilnou karikaturou. Neměl času, aby

konstruoval, četl, myslil. Dnešní spisovatel musí mysliti v knihách a článcích; chce-li čísti knihu, musí ji kritisovati neb vydati; odváží-li se nějakého pokusu nového směru, přiběhne na něho ihned jeho ustrašený nakladatel. Každé odchýlení od dráhy prvního úspěchu je provázeno handrkováním a kramářstvím, nemá-li autor samostatných prostředků. Uvažujeme-li o těchto věcech, musíme se jen diviti, že průměrná kniha není ještě spěšněji a hůře psána. Je příliš mnoho knih ke čtení. Bylo by lépe pro obecenstvo i literaturu, kdyby tato nutnost psáti vzala jednou nadobro za své. Plaťme spisovatelům tolik, aby nemusili mnoho psáti, ať místo 20 neb 30 svazků, což je asi průměrná výroba, napíšou jen jednu neb dvě knihy, které by ale »stály za to«. A to znamená, že musíme poskytnouti spisovateli, jenž byl prokázal svou dovednost, pevný příjem, nezávislý od množství napsaných knih.

Nejen autor sám musí býti chráněn od tlaku bezprostřední potřeby, ale ani jeho potomci nesmějí vyjíti na prázdno. A k tomu lze dojíti dvojí cestou. Buď by spisovatel nesměl zciziti právo k vydávání svých spisů vůbec aneb by mohl vcházeti se svým nakladatelem ve smlouvy jen na určitou krátkou řadu let. Jen jedním způsobem mohl by se svého vlastnictví zbaviti — že by dal světu svou knihu k libovolnému použití. A na tom dal by se založiti způsob platu — za veřejnou službu, prokázanou člověčenstvu dobrým spisem. Vždyť skorem vždy v minulosti byla uznávána potřeba nějakého orgánu k vytvoření a zachování obecného tónu a podstaty myšlenky; orgán takový bral na se obyčejně formu církve neb školy. Ale všechna předešlá schemata společenských a politických útvarů byla statická, cílila k permanentnímu státu. Náš moderní stát může žíti jen adaptací a tak musíme si opatřiti ne permanentní, ale rozvíjivou společenskou, mravní a politickou kulturu. Naše moderní schema nesmí zavírati v sobě jen kněze a učitele, ale i proroky a hledatele. Literatura je životním výkonem moderního státu.

Řekněme, že by na každých stotisíc obyvatelů připadl jeden spisovatel, jemuž by se dostalo ročního platu tisíc liber sterlinků (čtyři a dvacet tisíc korun), připadlo by tedy na 40 millionů britského obyvatelstva 400 spisovatelů s úhrnným ročním platem 400.000 liber, což by byl nepatrný příplatek k sumám, věnovaným na výchovné a vzdělavací účely.

Nebylo by to vlastně ani novou daní pro obecenstvo. Platíme snad tolik, ne-li více, ve formě spisovatelských honorářů, ale platíme s nespravedlivou nerovností: skrblíme na novém a hlubokém, přeplácíme mělkého, ale rozkřičeného. Tím by se snížila cena dobrých knih, jež by mohly výhodně konkurovati s lecjakým brakem. A následkem této všeobecné innervace lidské společnosti dobrými knihami pokračoval by její myšlenkový rozvoj očividně.

Snad zdá se čtenáři, že spisovatel mluví pro domo sua! My, kteří píšeme, nejsme tak domýšliví, abychom neznali své absolutní osobní hodnoty. Jsme ještěrky v prázdném paláci, žáby lezoucí po trůně. Ale je to palác, je to trůn a snad ozvěna našich ohyzdných hlasů probudí jednou svět, aby nás nahradil něčím lepším. Jakkoli píšeme hanebně, pod tlakem, pro nedůstojný chléb, tvoříme přece budoucnost. Víme dobře, že jsme vyšli ze styku s učeností a kontemplací. Musíme poháněti svá péra, abychom mohli žíti, musíme křičet a ryčet, abychom byli slyšeni. Jsme nuceni konati bláhové věci ve spěchu a shonu dne, ale snažíme se zachrániti náš svět v nedostatku lepších spasitelů, změniti duchovní zmatek a rej v pravidelný řád a porozumění, v němž by mohly růsti veliké věci. Myšlenka národa je životem národa, a je-li kollektivní myšlenka národa roztříštěná a zlomkovitá, je i národ kollektivně mdlý a prázdný. Ač takový národ má města, jakých svět dosud neviděl a loďstva a zástupy a slávu, ač počítá své vojáky na armády, své děti na miliony, nepřimkne-li se mimo tyto vnější věci ke skutečnosti myšlenky a formulované vůle, zahyne a všechna jeho sláva zmizí jako dým před větrem, jako mlha před sluncem; stane se stojatou bažinou jako Čína snící nad svými klassiky; stane se konečně mlhavým mizivým snem na svitkách Času, pouhou hromadou ruin a tupé historie jako Babylon a Ninive.

E. SOKOL:

SLUNCE.

Pokrač.

VIII.

Konečně přišly tuhé mrazy, napřed na holo, pak se sněhy. Kraj zbělel a rozsvětlil se jiskřivým, odlesky. Nebe zmodralo, slunko bílé chodilo bez síly po něm, jen úsměv svěží rozhodilo po stráních a pláních hladkých a oblých, bez vrásky.

Tonča se vzpružila. Zabublána v kožešinu brouzdala se denně k Deštníku podívat se do kraje. Vítr pohazoval krátkou suknicí kol kamaší, až někdy s chodníku ji strhoval do hlubokého sněhu (Chodník sama si prošlapala a udržovala.) Ale chutě spěchala na kopec dát se prošlehat štiplavým vichrem, opít se bílou září sněžnou, promrazit

duši a rozproudit. Shodit chtěla ono dusno se sebe, najít novou stezku myšlenkám, žít [illegible] v práci, ruchu, žít chtěla za každou cenu.

Lesy kol spaly. Silné větve zalehlé sněhem trčely nehybny, švihlé se táhle prohýbaly větru tížením a hučely svištivě. Podrost se sotva zvedal nad sněhy, někde jen hrbol značil nízkou korunku, jinde mladé větve s listím oschlým schlipovaly se k zemi pod bílou tíží, dávajíce jen tmavými stíny svých kleneb podlistných znát, že jsou. Vše ostatní se ztrácelo na hladké ploše zvlněné jen při kmenech, jež větru rozrážely hruď a vločky v jednu stranu kupily. Ani stop zvěře v tomto koutě nebylo mnoho, zřídka křižovala chodník výrazná stopa zaječí; koroptví ťapky s rýhami nožek těžko zvedaných teprve u Deštníku byly četny, srnčích vůbec nebylo, měliť založeno na opačné pravé straně. Slito bylo vše v jediný tón, nic nerušilo.

A nahoře teprve. Daleký horizont blýskal se prudkou bělostí v šíř i v dál. Oblé hřbety lesnaté, nižší vlny, rozlévající se pak v plochou rovinu široce rozlétlou až k vzedmutým krajům obzoru, vše měkce bylo záváto. Nebylo srázných útesu, nebylo strží a hlubokých rýh příkopových, byly uhlazeny, nebylo pestrých skvrn vesnických, jichž bílé stěny splývaly s plání, jen zadýmanými kominy se prozrazujíce, nebylo ničeho kol krom prudkých bílých svitů a tříštivých reflexů, jež znavovaly oko a plnily ho zfialovělými skvrnami, ať uhýbalo kamkoli. A přece se znovu vždy rozbíhalo před sebe, s rozkoší se bořic v hebounké vláčné kontury a plochy, unavovalo se jiskřivou monotonií, již pilo a lokalo jako hypnotisováno, až hlava přeplněna bělostí se skláněla. I vítr se nassál třpytné prudkosti a klouzal svižně po hlatích, vtíral se v tělo i v duši, žíhal a šlehal ostře a zmrazoval. A byla všechna duše plna prudkého jasna svěžího, usmívala se opojena a roznícena.

Tonči se chtívalo zasvištět s větrem po stráních a pláních, proletět od nebe k nebi a zanechat za sebou úzkou jen stopu drobné botky sklouzlé po sněhu. I vzdávala se mu, dávajíc se tlačit do závějí k lesu blíž. Když za ní pak ztichnul jeho proud, tu ruce bořívala hluboko, sypké vločky mezi prsty propouštěla a kmeny jimi pohazovala, pak dýchala si v dlaně vlhce zarudlé a mrazem ožehlé, bujně hopkala, vysoko nohy vznášejíc a smějíc se, když v dolík hlubší zapadla či uklouznula a padla celá do sněhu. Překypivá síla jí proudila, pružnila údy a zdýmala mladou hruď.

Hluboko v Dubín se pouštěla cestou necestou, do údolů sklouzala, i Panskou skálu navštívila se svým potokem, přeběhla zamrzlou tůňku a šplhala vzhůru mezi kameny hledajíc díry králičí, k nimž stopy vedly. Tam větev strkala a v neklid uváděla zadřimlé zhublé hlodavce, i volala a smála se do jejich brlohů a utíkala zase výš. Borový les hučel z hluboka a táhle, prudčeji než mladé doubí a habří opadlé, a byla v něm místečka [illegible] bez poprasku, [illegible] skoro do paty po[illegible] [illegible]mi větvemi z[illegible] rozrostlých smrků i jedlí. Vpl[illegible]a se v ně a příl[illegible] v závětří naslouchala [illegible]tlumenému tahu větru v korunách a zapraskutí [illegible], pádům sněžných chomáčů a současným vzpružením zlehklých větví. Jak temno bylo v jejím úkrytu, jak uhýbaly bílé zásvity z duše, jež široko nyní pila s toutéž rozkoší jak prve zář!

Teprv když krehla, když zima ji rozrazila, vyběhla a pustila se skokem do stráně, aby srovnala zas údy a rozproudila krev. Udýchána, zahřáta, ubrouzdána vracela se po dlouhé toulce domů, sušila botky, kamaše, šaty a s nadšením sledovala, jak se jí tváře rozhořívají, jak míza nalévá kůži a činí ji hebkou, slunila se takřka v blahobytu vonného tepla, jež měkce linulo z kamen.

Bylo jí jasno, cítila plnost života a nechápala svých umdlených chvílí lethargických z dřívějška. Krčívala rameny nad sebou, bystře střásala dumy a chápala se prací, úsměv vnášela vědomě do pochmurné společné světnice a úsilně chtěla, by zapadlo vše, vždyť vycítila ony zvláštní pohledy otcovy a nevyslovená hnutí. Psala zas Karle a pročítala znovu a znovu její dopisy; zdálo se jí, že její Karluša je týmž děckem lichotným, jímž bývala, že ani o stéblo se nevychýlila ze své miniaturní miloty. Mimoděk se přirovnávala. Co ona prožila za krátký čas! Kolik nevyspělé filosofie přešlo k životu! K životu. Ano, byl život, jejž začínala, k němuž se probila mlhami. Byl? Není snad jen opětným záchvatem protilehlým onomu prázdnu tupému? Shodila myšlení se sebe. Ano! řekla si energicky, dopisy složila, shovívavým úsměvem pohladila a šla hledat práci. »Sny až pak, dřív žít!« Žila agilně.

IX.

Vítr přihnal mraky těžké sněhem a zahalil jimi oblohu, zastínil bělost šerými matnými závoji a struchlel nějak při vší své svižnosti a síle. Mraky jednotvárně olověné těžkopádně se posouvaly k jihovýchodu, spouštěly občas osamělou vločku velikou, jež kolébala se a točila ve víru a neslyšně přilehla na uhlazenou potuhlou již kůru, ale do sněžení se neměly. Světnice byly protmělé již za dne a brzo černaly zcela, odlesky sněžné je neprozařovaly.

Tonča se rozmýšlela na chvíli, má-li se pustit i dnes svým chodníkem, ale pak pohodila hlavou, odhodlána nahodila rychle svoje myslivecké šaty a vyšla. Krok za krokem míjela známé kmeny a seky, známé pyramidky drobné k zemi skrčené a pokývala hlavou, jak dnes temno v jejich podloubích, jak nehybnější jsou všecky kmeny, a zase stoupala známou pěšinou zamyšlena jinam kamsi do neurčita. Ani nevěděla, jak stanula pod Deštníkem. Rozhlédla se.

Jak jinak hleděl dnes kraj! Jih pokryt stíny matně se rýsoval neurčitými konturami, sever mizel již za třetím vrchem jako za oponou. Sněžilo tam. Zasvitl jí zrak radostně, vždyť dlouho již nemohla se potopit v nehlučné víry lehkých peříček, a dnes viděla, jak se blíží s větrem, a mohla prožít všecku, všecku krásu, a chtěla ji prožít. Opřela se o sloup.

Již první známky padly, osamělé vločky přilnuly na její šat. Bílé hřbety mdlely, mizely, přes ně se zvolna přesouvala hustší a hustší sypká clona, šla blíž průhledným svým předvojem, jenž vichrem podnášen se šikmo vrhal vpřed. Pak mizel světlý obrys pudy, šedivá běl se rozvlekla od mraků dolů, a prvé husté údery pliskavé vánice zavířily na seči.

Ohlédla se za nimi, když přešly; hle, již i protější stěna lesní se potopila jako v mlhu, dál vidět nebylo. A když vrátila se před sebe, zmizelo již vše. Velké kusy přímo se hnaly na ni, šlehaly na nohy a zanášely je rychle, hustěji a hustěji splývaly šikmé čáry v tkáň, v niž se oko zaplétalo nevolky a sledovalo vločku po vločce, shora dolů se sunulo a znova vybíralo nejbližší, by po ní sběhlo zas, pak nehybno utkvělo; a duše byla plna šedých ryh bez konce letících.

›Je dobře mít duši plnu prudkého pocitu, jenž sám sobě vystačí a vítězně vyhodí všechen ruch hybných myšlenek. Rozkoš vzdát se a rozkoš přijímat, rozkoš passivního oddechu, rozkoš negativní.

Škoda, že lesy a země spí, že vnímat nemohou, napadlo jí. ›Ty by se chvěly oddaně pod tíži vládce svého! Snad jsou si přece vědomy těch radostí, snad sledy aspoň zůstanou v jich nitru po dlouhých snech?

Zachtělo se jí vzdát se také zcela. Ať vyroste jediný pocit, jediná myšlenka, jediný cit, jediná touha, ať zachvěje se všecka bytost invasí barbarské přemoci, ať sroste s ní a splyne s vesmírem, ať jeho duši se dá ovládnout, ať svět svůj vnitřní nechá zapadnout a žije mimo sebe!

Vykročila. Ohrnula límeček, zabořila ruce v rukávník a chutě zapadla v metelici. Sníh přilnul jí na vlasy, tál na lících a ostře švihal boltce. Ohlédla se za chvíli. Dech se jí zastavil, oči přivřely vlhkým úderem, a když prohlédla, neviděla než matnou silhouetu Deštníku a šedé tkanivo kol dokola. Vítr nesl hustou přízi a neurčitý hukot holých lesů jako z dálky, kol nebylo ničeho, a duše maně promítala bílou plochu půdy v nekonečno, šířila ji v dál, v pustou prázdnotu, jež úzkostí zalehla ji v reflexu. Rychle se odvrátila a postoupila vpřed, a ač zdálo se jí, že se mýlí, že nejde k lesu, že zapadne kdes v sráz, přemohla se a každým krokem říkala si: teď, a každou chybou roste bezděčná nejistota, jíž se usmívala a již se přece chvěla. Konečně zašedivěla před ní stěna táhlá, rozlomila se v kmeny, jež určitěji vystupovaly, pak viděla i ulice v nitru lesa. Spokojeně si oddychla a podívala se, kam zašla, ale hned pohodila hlavou a pustila v před tak bezstarostně, důvěřivě, jakoby v přítomnosti stromů bylo jí jistěji. Úsměvně vítala šlehy vloček, zálibně sledovala místa, kde viehr rozražen dával chomáčkům klesat v klidném houpání a chvílemi jen zvířil jejich pád, koketně nastavovala hruď, by bíle zapadla krajkou bohatou, vítala změnu, přijímala monotonii a šla a šla, ráda, že zahalena je v závoj tajemství a samoty.

Něco, co podobalo se táhlému výkřiku ji zastavilo vprostřed lesa. Udivena i zaražena naklonila se vpřed. Zde? Teď? Neozvalo se nic. Sek vlekl se napříč její cestě a mizel brzo v závějích, jím proudil pouze dlouhý šum jak dálných vod, a občas zastenalo kmenu skřípnutí. Nic.

Snad mýlila se. Ne. Sotva krok udělala, již zase. A dvakrát za sebou: A... o...! Po třetí vítr ulomil konec, a znělo jí v uších táhlé á.

Zamrazilo ji lehce. Odkud to? Rozvažovala mžik, kam uhnout; zpět chtěla, ale když uzřela svou stopu hlubokou, zřetelně raženou a zároveň s kmeny mizící, zdálo se jí, že z děr těch stoupá nebezpečí. Kam tedy? Domů! kmitlo jí hlavou, a ihned zahnula vpravo průsekem. Spěchala. Až krev se rychleji rozproudila a prohřívala tělo, zalévala líc. Náhle zas se za ní rozneslo to táhlé volání a zdálo se jí blíž. Ohlédla se. Byl to stín? člověk? či jenom sníh se svinul hustěji? Něco jí stisklo hruď. Musila násilím setřást se sebe ztrnutí. Proč však vlastně utíká? napadlo jí. Což na tom, je-li člověk? A přece nestanula, rychleji a rychleji spěchala, chvílemi i běžela a úzkostně naslouchala, kdy se zas ozve, snad již přímo za ní, hluboké a... o...

Ozvalo se, slaběji, ale za to jakoby byla kroky za sebou uslyšela. Škubla sebou a bez dechu se rozběhla. Konečně. Její chodníček zpola zapadlý a v sněhu rudé světélko — myslivna. Dopadla vším tělem na dvéře a zabušila. Flora v síni zaštěkla, zaškrábala o dřevo, kroky zašupaly měkce, a již vklouzla dovnitř. Jak si vydychla! Ještě cítila jak srdce prudko jí tepe, jak šat se zvedá v oddechu, ale byla doma a mimoděk se zasmála svému úprku. Bylo jí tak bezpečno!

Všichni se na ni přišli podívat, měliť starost již. A ona vesele dupala, potřásala sebou a čapkou mávala střásajíc sníh. To bylo vody na ní. Radost. Pokrač.

FEUILLETON.

LITERATURA.

Otokar Theer: Pod stromem lásky. Povídky (Salonní bibliotéka). Praha 1903. Nakladatel J. Otto.

Autor, který tak ostře vyjádřil se ve svých Výpravách k Já, básnické sbírce, plné fiktivní krásy visí, široce rozložených snů, podává zde svoji prvou knihu prós. A myslím, že je to hlas, který má docela jiný zvuk, než měl hlas básníka, že v několikaleté literární činnosti obsažena je celá změna temperamentu umělcova, patrná již v tom, že revue nepřinášejí delší dobu jeho básní; p. Theer obrátil se výhradně k próse a mnohé z prací, otištěných v této knize, známe již dříve z revuí. Tím ale neztrácí jeho kniha — jakožto prosaický debut — na svém významu, jak vzhledem k autorovi samému, tak i k publiku.

Ideovou oblastí povídek p. Theerových je život formulovaný a představovaný jako zdroj současných dokumentů lidského bytí, lidské společnosti vůbec i její vzájemnosti; potom, abych se dotknul také názvu knihy, život vyjádřený zvláště jedním svým útvarem: láskou. Nechci tvrdit, že by to byla jediná motorická síla novell p. Theerových, vytýkám ji na prvém místě toliko proto, že aspoň v základu je společná celé knize. Ale mimo ni je tu jiná stránka, která s mírnou pretensí snaží se hlásati svůj cíl a účel: jest to životný pohyb, kterým se tyto povídky vyznačují. P. autorovi jedná se o prostředí, které dává zrod motivu a na něž zase tento motiv zpětně působí, tedy o jistou reciprocitu mezi motivem a prostředím; jedná se mi o společnost v užším slova smyslu netoliko jako o složku, ale také jako o reelní půdu, živoucí zahradu, ve které vyrůstá jeho »strom lásky«. Jeden impuls vyvolává hned bezprostředně za sebou druhý a tak postupně celou řadu, která oživuje hned rychlostí a střídáním okamžikových nápadů. A v každé takřka povídce naleznete tyto společné znaky, a mimo ně také nějaký zvláštní švih pozorovatelského bystrozraku nebo novost v konstruování obratu.

V povídce Láska a flirt není jen historie začátečníka v milostných aventurách, je tu také všechna nálada, jaká panuje v ovzduší malého výletního místa, se světáckou postavou Berty, která snaží se ve svojí nudě zlákati k sobě mladého studenta. Na obou stranách je žádost, čekali byste její ukojení — nikoli však: vše láme se o nesmělost mladíka, v jehož postavu vnesl p. autor mnoho jemné ironie, mnoho moderně tragikomických rysů a učinil z něho jeden z nejvystiženějších typů současné mladé intelligence. Je to skoro umění jemné karikatury, shovívavé a nevnucující se, které ostatně objevuje se i jinde, oživuje celou atmosféru, všechna gesta, dodává jim více aktuelnosti: umění, které má v sobě něco okcidentálního, a řeknu to přímo: něco francouzského, duchaplného. Tak i v pieçe Dva dary, kde toto umění nabývá kreslením dětské postavy jiného nádechu; nebo Žhářka s ovzduším venkovského cirkusu, plná ironického klidu, okouzlující nadšením hrdinky a silou smutku, která šíří se celým jejím životem. Dosti pittoreskní práce, jakou je Očarované město, podává asi nejprostěji vyjádřený vztah názvu knihy k celé perspektivě života: lásku jako zdroj, první a poslední příčinu radostí i běd. Nejlepší ovšem jest pieça Dobrodružství jedné noci: svým okkultně zbarveným motivem, prostě napjatou epikou, delikátní a znenáhla v určitost stoupající linií, tím spojením abstraktního a životního je logicky odůvodněným pokračováním básnické tvorby p. Theerovy.

Užil jsem na počátku o této knize slova »debut«, ale jak již napověženo, není jím vlastně. Známe autora dle jeho prací již dlouho, cítíme život, který vyvěrá a vane z jeho prací, cítíme v něm společenského ironika, který pozoruje svoje prostředí, dohadujeme podrobnosti jeho životního i uměleckého názoru. Stojíme před umělcem, který má jemné originelné a — svěží.

Jean Rowalski.

Karel Engelmüller: Pavouci. Blouznivé a bláznivé chvíle. 1904, z nakl. Grosmana a Svobody. S titulní kresbou Luďka Marolda.

Pan Karel Engelmüller, ještě do loňska známý jenom delikátními novelami vybroušeného stylu z několika málo časopisů, vydává teprve druhou svoji knihu prósy — po »Černých liliích«, čtyřech novellách silné citové erotiky »Pavouky«, knížku drobných, lehkých črt — a jeho literární profil je ustálen snad ve všech rysech. »Černé lilie«, povídky o láskách, zabarvené žhavou, originelní erotikou jemně cítící duše, byly psychologické studie bohaté detaily, harmonicky sladěné a slohově vyrovnané; prozrazovaly opravdové, procítěné a nenmělkované tvoření, vyvírající z bohatého a uměleckého duševního fondu.

»Pavouci« mají ve své podstatě tutéž základní notu. Je to soubor desíti drobných, lehkých prós; ale tato drobnost a lehkost jejich není jen čistě rozsahová a formální, nýbrž i jaksi vnitřní, vyplývající z lehkých sujetů, lehce a jemně nahozených, lehce a jemně spracovaných. Táž žhavá struna erotiky Engelmüllerovy přízračně se z nich ozývá, jenže v passážích tu sladce, sentimentálně blouznivých, tam zase střeštěně bláznivých, jak sám podtitul knihy věrně napovídá.

Pečlivě broušený sloh, druhá příznačná vlastnost Engelmüllerova, prozrazuje se v této knížce drobných nápadů jemným vkusem vypravovacím, který pozorně volí a odvažuje přiléhavý slovní výraz, delikátně vystihuje náladu, ostře zahrocuje posměšek, distingovaně a takřka nepozorovaně nanáší temnější stín, přitlačuje na karrikující rys. Tři, čtyři novelly z těchto desíti, nazirány jako humoristické črty, nahrazují běžnou, obvykle trochu hrubozrnnou situační komiku naší humoristické produkce svými břitkými, jasnými akcenty světlé nálady, přirozenou komikou bizarrního nápadu, i případnou výbojností slovního výrazu.

V. Č.

Anna Maria: 17 povídek. Král. Vinohrady 1903. Nakladatel J. Laichter 2·40 K.

Sbírka krátkých prós, které jsou různé ceny a více nebo méně filigránskou prací dámské ruky, která lehce a světlými barvami nanáší tu okamžiky života s malým ohledem na nitro. Trochu povídky a pohádky pro dospělé, obsahující snění či touhy i smutky prostých duší, letem ubíhající perspektivy v světlém prostoru života, jeho živoucí i vyvoněná kouzla, nemají tyto krátké skizzy hloubku myšlenkových propastí. Jejich sujety byly zachyceny letmo a jednalo se o to, podati je dosti určitě a málo slovy. Tón těch povídek je někde koketní, ve světelných svých účincích připomíná lehce nahozené miniaturní akvarelly. Autorka pokouší se přecházeti svými povídkami s jistou delikátností, mírnou a téměř benevolentní ironií, aristokraticky klidnou, která někde přechází až v zdvořile jemnou joviálnost. Někde však naleznete na malém, omezeném fragmentu života tolik světla a zlacených, jasně usměvavých odrazů, tak málo prudkosti a eruptivnosti, že přiznáte některým pieçám to kouzlo intimity, tu důvěrnou prohřátost citového života, kterou mají. A ještě více: povídky jsou tím intimnější, čím prostší a průhlednější.

Cena této sbírky spočívá hlavně v dosti jemném vycítění světla a stínu; styl je prostý — mohli bychom leckde říci, že vůbec schází. Nahrazen jest jich tónem, který má jako obsah tytéž akvarellové barvy, touž mírnou třpytivost a tutéž miniaturnost: je familierní, skoro lehotně příluðný. Neplatí to o celé knize; jsou v ní pieçy také bez ceny, zabíhající ve své prostotě až k všednosti, ve snaze po zdrobnění až k triviálnostem.

Přece však jest to kniha, která je svoje, jeví jistou originalitu, sympatická svojí jemností a prostotou. Zvláště jako debut je úplně uspokojující.

Jean Rowalski.

Sir John Barrow: Car Petr Veliký. Praha 1903, Věděním a životem. Sv. 8. Nakl. J. R. Vilímek. Kniha anglického spisovatele o Petru Velikém je spíše snůškou zajímavých, nahodilých anekdot než histo-ricky vědeckou prací. Petr Veliký jeví se v ní jako první, kdo připustil a oblíbil si vliv západu ve svojí říši, prvý liberál, který v Rusku vůbec se vyskytl. To jest, vedle několika anekdot, jediná cenná stránka knihy. Jinak převládají tu ohromné popisy vojenských reforem, válečných tažení a bitev — to právě, co moderní paedagogika zavrhuje při vyučování historie. Nic více než dějepisná kniha pro střední školy — po kulturní historii nebo snad samostatné tvorbě, vytvoření postavy a pod. není tu ani stopy. J. R.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(K úmrtí Vasilije L. Veličk a.)

V Petrohradě zemřel dne 30. prosince (12. ledna 1904) neočekávaně básník a žurnalista Vasilij Lvovič Veličko, v mladém dosud věku 43 let, nedávno ještě plný síly a energie. Veličko pocházel ze šlechtické rodiny maloruské a byl potomkem znamenitého letopisce maloruského Samuela Veličká, který zůstavil živé popsání jiho-západní Rusi v 17. století, epochy Chmělnického a zkázy Malé Rusi s polskou korunou. V. L. Veličko narodil se r. 1860 v Prilukách. První verše tiskl v roce 1880, a brzy získal dosti pozornosti i zájmu, uveřejňuje svoje práce ve vážných časopisech, jako byly »Sěvernyj Věstnik«, »Věstnik Jevropy«, »Russkaja Mysl«. Některé práce podpisoval pseudonymem V. Voroněckij. Roku 1890 vyšel první svazek jeho děl s názvem »Vostočnyje motivy« (Východní m.), tak jako vůbec východní svět byl nejpřirozenějším a nejoblíbenějším polem jeho básnické činnosti. »Východní motivy« jsou bohatou a zajímavou směsicí písní, povídek, legend, pohádek a skazek východních, buď samostatně vysněných, či z východního podání čerpaných (z gruzinštiny, tatarštiny, perštiny). V jeho belletrii prosou psané mnohem výrazněji ještě, než v básních, proniká samorostlý jeho humor maloruského typu, jímž projevoval silně příbuzné vlivy gogolovské (»Něždančik«, »Zápiski ducha«; zde líčí celý proces dojmů, jež zažívá duše mladého spisovatele zemřelého, od chvíle rozloučení s tělem až do hodiny pohřbu). Lehkou dramatickou studii Veličkovu »Pervaja mucha« upravil pro scénu Viktor Krylov. Pozoruhodný je i překlad gruzinského dramatu »Tamara« (knížete A. P. Ceretela) v přízvučných verších.

Žurnalistická činnost Veličkova bohužel nebyla mu takovým pramenem čestných úspěchů a populárnosti, jako činnost belletristická. Vší svojí podstatou, přirozeností i zálibou básnickou tíhna k východu, rychle se odhodlal i k žurnalistické práci zde, a uvázal se ve vydavatelství časopisu »Kavkaz« v Tiflise. Však brzy ocitl se až po samo hrdlo ve všedních sporech a zlobách dne toho »Východu«, který se mu dříve rýsoval jenom se stránky poetické. Příliš se jim přiblížil, aby kontrasty objevivší se nepůsobily na něho zhoubně, příliš ohnivě vrhnul se na jich usvědčení a — prohrál. Vrátil se do Petrohradu s pověstí nesnášelivého člověka... Avšak episoda ta jenom jej utužila a zocelila. Pro povolání žurnalisty měl Veličko silnou energii a touhu po pravdě, bohatý, jiskrný sloh, který ovládal s bohorovností improvisátora, široké a nikoli povrchní vzdělání. Prozrazují to jeho »Kavkazské feuilletony«, jež psal pod pseudonymem »Binokl«.

Poslední tři roky redigoval Vasilij Veličko »Russkij Věstnik«, píše zde měsíční stati politické se záhlavím »Russkija řeči«. Kromě toho v této poslední periodě svojí činnosti napsal historické drama ve verších »Menščikov« a překrásnou biografii zesnulého filosofa Vladimíra S. Solovjeva, která vzbudila mnoho vřelého zájmu pro tohoto pozoruhodného, v leckterém směru originelního, ruského filosofa. V. Č.

Z NĚMECKÉ LITERATURY.

Oskar Wiener: Balladen und Schwänke. Nakl. J. C. C. Bruns, Minden i. W. 1903.

Něco z poesie starodávných zákoutí, něco z jejich pochmurného a začarovaného kouzla je v této knize »Ballad a šprýmů«, věnované »rozmilému kmotru Švandovi, dudáku z předměstských krčem«. Pohádka a pověst, zkazka i legenda podávají si v ní ruce ku divokému, nespoutanému tanci, který zná morálky právě asi tolik, kolik zbylo šatu na nahém těle princezny, jež zdobí titulní list publikace p. Wienerovy. Všimněte si »písně o jeptišce se železnou rukou«, která je karakteristickou pro poesii našeho autora: Hýřivému rytíři, který sice »nikdy nešel do kostela, za to však leckterému popovi dal pocítit svoji zvonivou ostruhu«, zachce se děvčete. Ne obyčejného. Chce míti jeptišku ku svému potěšení; a v tom:

mit dumpfen Klageklang
Der Spiegel an der Wand zersprang,
Dann löste sich aus seinem Schoss
Ein dunkler Menschenschatten los.
Und wie begehrt: Durchs Zimmer glitt
Mit sammetweichem Katzentritt
Ein Weib, und alle Gäste sah'n:
Sie hatte eine Kutte an.

V podobných, pevně stavěných verších vypravuje pan Wiener jednotlivé ballady. Jsou mezi nimi smutné i ironické. Jmenujeme některé, jež mají svůj zvláštní půvab. Jsou to: »Parabel«, »Der Ungebändigte«, »Vom argen Pfaffen«. Autor prozrazuje v nich slibný talent epický a moderní zároveň, epický silou své kresby, moderní duchem, který do ní vkládá, duchem, jenž, jak se zdá, kreslí před sebou fantomy zašlých dob jen proto, aby se jim mohl dosyta vysmát. Z leckteré české noty uhodnete, že p. Wiener, v Praze sídlící, nevyhýbá se vlivu ducha své vlasti. — Kniha je vypravena velice pěknými obrazy a vignettami Richarda Teschnera. O. Theer.

SLAVISCHE ROMAN-BIBLIOTHEK.

Sympathický podnik literární uveden byl v život nakladatelstvím J. Otty za redakce Jaroslava Kampra. Sbírka cenných románových a povídkových prací Slovanských v německém překladu byla zahájena vydáním jedné z nejkrásnějších knih Julia Zeyera: »Roman von der treuen Freundschaft der Ritter Amis und Amil«, v překladu Josy Höckerové. Skvostně vypravená kniha je vyzdobena podobiznou Julia Zeyera. Stručná předmluva Jar. Kampra vystihuje literární fysiognomii Zeyerovu. Je to snad nejkrásnější vydání českého autora v rouše německém. Zeyer ostatně byl dosti hojně překládán do němčiny. Dr. V. Melichar přeložil jeho »Sulamit«, Otilie Malybrock-Stielerová: »Vyšehrad«, »Aus den Annalen der Liebe«; Paul Loukota a Paul Jos. Harmuth: »Geschichten und Legenden«, Dr. E. Albert zařadil četné básně Zeyerovy do své anthologie »Neueste Poesie aus Böhmen«. »Slavische Roman-Bibliothek« bude přinášeti německé překlady vynikajících prosaiků všech národů slovanských. Doufáme, že podnik potká se s úspěchem tam, kam je především adressován.

[illegible] pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na [illegible] K [illegible] — [illegible] vydá[illegible] vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« [illegible] Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk pů-[illegible] — Dopisy [illegible] »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme [illegible] frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majitel, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. ÚNORA 1904. * ČÍSLO 13. *

K. Jonáš:

KDYŽ JEDENACTÁ ODBILA.

Dokonč.

Ty? Ty? A službu? Se svou povahou a svými libůstkami chceš do služby?« žasla Korvínová a spráskla ruce. »Považ, že v každé domácnosti mají takového Debřila, někde v suknich, někde v kalhotech — a tu bys musila běhat od rodiny k rodině. Zůstaň jen tu a udobři se s ním «

»S ním? Jaké tu udobření? Což já mu ublížila?«

»Ale i on je člověk z masa a krve. Podej mu ruku a změkne. Víš co, já ho k tobě odpoledne pošlu —«

»Ne!« děsila se Žolická »Kam by to vedlo?« A záblesk odporu i strachu zašlehal jí z očí.

Buď moudrá, pravím ti, buď moudrá! Pošlu ho k tobě a domluvíte se. Budeš mít aspoň oporu. Myslíš, že by se mi vedlo jinak než tobě, kdybych se nemohla opřít o Musila? Ušlapali by mne, do bídy vyhnali!«

»Ne, nechci nijaký poměr! Možná, že máš pravdu, ale moje názory v té věci jsou dočista jiné, než tvé —«

»Ale ty si všechno barvíš na černo,« usmívala se přítelkyně.

»Snad. Jsem už taková! Ale abys neřekla,« a tu na okamžik se odmlčela, jakoby sbírala poslední síly, »abys neřekla, že si nevážím tvé rady, tak prosím, dojdi k němu a řekni, aby ke mně přišel.«

Korvínová nemohla se zdržeti úsměvu; měla potěšení, když viděla, že i Žolická dovede couvat a povolovat.

»Ano, řeknu mu a uhlídáš, že se vše urovná,« slibovala přítelkyně . . .

Odpůldne skutečně navštívil Debřil Žolickou. Vyhlížel jakoby všechen vyměněn. I jeho chladné oči svítily dnes jaksi záhřevně a s úst zmizel mu utkvělý pohrdavý úsměšek.

»Slyšel jsem,« začal, »že jste si stěžovala, jakobych byl vaším nepřítelem! Ne, nikdy! Míním to s vámi poctivě «

Nabídla mu stolici a nalila do koflíku čaje.

»Snad jsem byl mrzut a nechoval jsem se tak, jak vyžaduje toho dobrý tón. Ale nedivte se! Mám také své starosti i žaly — —«

Žolická, jež usedla naproti němu, divila se, jak dnes on měkce a dojímavě mluví. »Tak jsem mu přece křivdila,« pomyslila si, a jakoby vinu svou chtěla napravit, nutila ho chvatně do čaje a zákusků.

»Vy jste dáma vzdělaná a jako taková můžete skutečně udělat u divadla štěstí. Proto jsem na vás tak přísný, chci, aby z vás něco bylo. Kdybyste byla jako jsou ostatní — ani bych si vás nevšiml. Ale nesmíte hned každé slovo odvažovat jako lékárník jedy.«

Ovšem, ovšem,« přitakovala bezděčně a zadívala se Debřilovi do jeho pěkných tváří, jež v té chvíli zvlášť se jí nějak líbily.

Tak zůstaneme tedy přátely,« zasmál se a podal jí ruku.

Hovořili pak ještě nějakou dobu o všem možném, až Žolická najednou radostně zvolala: »Teď si ani nedovedu představit, proč jsem se vás tolik bála! Vždyť vy jste docela příjemný muž!«

Nu, tak vidíte,« poznamenal vesele a zrak jeho chytrácky se přivřel . . .

Odešli pak spolu do divadla. Po představení vyprovázel Debřil Žolickou opět domů.

Před vraty pumpařova domku jakoby nahodile ptal se jí ztlumeným hlasem: »Nemohla byste mne pozvat na sklenici čaje?«

»Ještě teď?« šeptala váhavě.

»Ano, teď! Je mi chladno.«

Okamžik otálela. Pak pohodila hlavou a řekla co nejtiššeji: »Pojďte!«

* * *

Hned ráno věděli všichni členové společnosti, že byl Debřil v noci u Žolické na čaji.

Korvínová vítězoslavně šířila obličej. Byla ráda, že se tak stalo. Dosud cítila se vedle přítelkyně jako utlačena a ponížena, neboť přes veškerou vrozenou lehkovážnost přece jen tísnilo ji vědomí, že v ohledu mravním stojí pod Žolickou. Teď ponížení to jakoby s ní spadlo. »Jsme si rovny,« říkala si v duchu upřímně, ale přece jen s nepokrytou radostí.

Když Žolická přišla na zkoušku, uvítal ji Řípa hřmotným tleskotem obrovských dlaní a voláním: slávy!

Zmatena a zapálena až po krk, ptala se, co to znamená.

»Co by to znamenalo?« smál se. »Že jsi už doopravdy naše. Herec, jak roztrhá na prknech první podešve a herečka, která si namluví herce, jsou ztraceni. Nemohou už zpět, jeviště je drží. Teď jenom schází ti poslední akt. Až vedle Debřila vyhledáš si ještě milence z obecenstva, pak jsi nadobro hotova. Víš, jak tomu říkáme? Jedenáctá odbila.«

Žolické v očích zabolelo a dech se zúžil. Nevěděla, co mu odpovědít. Najednou však vtiskla hlavu do rukou a utíkala za jeviště. Tam schoulila se v kout a vypukla v křečovitý pláč.

Za dlouhou dobu vyhledala ji v přítmí Korvínová.

»Co ti je?« ptala se soucitně.

»Vzpomínám na dítě,« vydechla a hlavu studem sehnutou sklonila ještě níže, jakoby se bála kolem sebe rozhlédnouti.

»Stýská se ti, viď! Ovšem — dítě!«

»Ach, kdybys ty znala moji dcerušku,« šeptala zaníceně Žolická víc však jako pro sebe.

»Vstaň, začne zkouška!«

»Bože, bože! Kdybych tu byla měla dítě — tak by — «

»Nenaříkej, smáli by se ti. Jde sem Říha «

Žolická rychle se vzmužila. Přetřela šátkem tvář a rovnala rozcuchané vlasy.

»Máš pravdu,« poznamenala, »oni by nikdy nepochopili, co se ve mně děje.«

A vstoupila pevně na jeviště.

* * *

Dva měsíce žila už Žolická s Debřilem. Za tu dobu Měršíčkova společnost procestovala řádný kus kraje, až naposled uvízla za krutého mrazu v horském městysi. Nebylo možno jet dále — dílem pro sníh a běsnící vichr, dílem pak proto, že řediteli vyschla pokladnice do dna. Bída zachvátila všechny členy. I na Žolickou začala dolehati. Peníze jí došly, šaty i šperky rozprodala židovským kramářům a z toho, co utržila, zbývalo jen několik zlatek. Ale aspoň na uhlí a dříví ještě měla, čímž vynikala i nad samého ředitele. U ní také scházela se nyní celá společnost, aby se zahřála . . .

Žolická o svém ubohém stavu nechtěla ani přemýšlet. Kdykoliv jen zavadila vzpomínkami o to, co se s ní stalo, a kam až zapadla, vždy jakousi vnitřní silou bránila se těmto pocitům a sama si říkala: »Teď ne, až později budu uvažovat, až se vše vyjasní!« Bála se sama sebe, svého svědomí, své duše.

Zároveň však v ní vzrůstal i strach před Debřilem. Podlehla úplně jeho vlivu, — ale přes to správně rozpoznávala, že on jest člověk zlý, bídný, který se přilepil k ní jen proto, aby mohl na její útraty snadně žít a lenošit. Ale co se stane pak, až poslední groš dojde? Vyžene ji od sebe? Řípa jí často říkal, aby se na to připravila.

Lekala se té chvíle a hleděla ji oddálit. Věděla, že v tom okamžiku, kdy Debřil ji zapudí, musí opustit i společnost, neboť Debřil postará se o to, aby ho svou přítomností neobtěžovala. Kam však se obrátí? Bez peněz a bez šatů? Dřívější její sebevědomí už dávno vyvětralo a hrdost se rozpadla. Ztratila důvěru ve svoji schopnost, změkla, zvláčněla, stala se odvislou . . .

V takovém duševním rozkladu pokořovala se Debřilovi, ať žádal o cokoliv. A on dovedl z nadvlády své těžit vrchovatě:

»Sedni a piš!« velel jí jednou ráno. A když péro namočila, diktoval nemilosrdně: »Milý muži! Nemám peněz, žiju v bídě, pošli mi sto zlatých, ale hned. Jinak přijedu za tebou a budu ti dělat ostudu —«

»Ne, to nemohu napsat!« vzepřela se mu.

»Že ne?« vzkřikl, »tak se seber a jdi pryč! Jdi! A okamžitě! Co jsi, co jsi beze mne? Nic, hloupé nic! Budeš se toulat světem a zavřou tě! Piš! Sice dojdu k Měršíčkovi a řeknu: Buď vyženete mne, nebo ji —«

Ještě se bránila — ale prosbami a slzami. On však se zlobil a nepovolil, až — napsala, jak poroučel. Pak vzal dopis a sám s ním běžel na poštu.

Shroucena a jakoby vědomí zbavena klesla Žolická na stoličku u kamen a zírala bezmyšlenkovitě do plápolajícího ohně.

Za chvíli vešla Korvínová, všecka od mrazu zkřehlá a zmodralá. Mávala rukama a dupala zasněženými botkami.

»A je to dnes mráz, zrovna kopřivový!« volala, pobíhajíc kolem kamen. »Což, tady se aspoň člověk ohřeje! Byla jsem u ředitelů, tam je jako v Sibiři. Stará leží v posteli, aby nenastydla —«

Žolická sotva hlavou pohnula. »A co ředitel?« zeptala se jako ve snách a sepjala ruce.

»Běhá s cedulemi! Snad dnes přece někoho sežene do divadla. A co ty děláš?«

»Já, já?« opakovala ulekaně, »učím se roli — «

»Že se tím trápíš!

»Když já to chci provést poctivě,« pravila už živěji.

»Hm, poctivě! O hladu! — Pěkná práce! Raději bych — «

»Tak se ti již zde nelíbí?« chytla ji za slovo Žolická.

»Mně? Eh, mně to je už jedno! Však ono zas bude líp,« dodala Korvínová za okamžik a usmála se. »Ostatně, kdybych měla štěstí jako ty, tak bych si i zatancovala.«

»O jakém štěstí mluvíš?

»O jakém? Ten zarostlý správec, co byl předevčírem v divadle, mohl na tobě oči nechat —«

»Ty sis toho všimla?«

»Všichni, nejen já, všichni!«

»Opravdu?« zašeptala protáhle Žolická. Ale v tom, jakoby se jí v mozku cosi provalilo, zatřásla sebou a vyskočila. »Pro boha všemohoucího, jak já to už vypadám, kam klesám!«

»Ale nač pak se hned rozčiluješ? Přece takový správec je tě hodnější než Debřil! Anebo se vrať k mužovi, padni na kolena a pros ho: Odpusť mi, milovaný mužíčku!«

Žolická při slovech těch zapálila se až kamsi do vlasů. »Takto se ke mně už tu mluví!« šlehlo jí hlavou a hněv, tak dlouho utlačovaný, rozvířil jí náhle krev. Chopila přítelkyni za ramena a řičela: »Neopovažuj se mně vícekráte předhazovat muže! Neopovažuj se!«

Chtěla ještě cosi doložit, ale v tom se otevřely dvéře a vstoupil starý Řípa.

»Co pak, holky?« ušklíbl se. »Snad se neperete o ženichy?«

Žolická pustila Korvínovou a vrhla rozezlený pohled na starocha. Ale ten se tvářil, jakoby to nezpozoroval, a šoural se ke kamnům. »A kde pak máš Debřila?« ptal se výsměšně, dobývaje prsty z roztrhaných kožených rukavic. Když nedostal odpovědi, vyvalil oči a vydechl široce. »Však vím, šel na poštu, hm — to bylo asi psaníčko —!«

»Ředitel sem běží,« přetrhla mu řeč Korvínová. »Co pak se asi stalo?«

»Co by se stalo? U nás se nemůže už nic nového stát,« mudroval Řípa u kamen.

Měršíček skutečně vrazil do světnice a všecek vyjeven volal na Žolickou: »Kde pak je Debřil? Musím s ním mluvit. Pan správec přeje si, aby se dnes hrál »Majitel hutí«. Musí být zkouška. Kde je Debřil?«

»Vrátí se za chvíli,« odpověděla tiše.

»Tak nezapomeňte,« pokračoval bezodyšně, »třeba kus přezkoušet —« A chtěl zase vyběhnout.

»Poslouchej, řediteli!« zadržel ho Řípa, »prodal jsi několik lístků?«

»Málo, kamaráde,« odpovídal vyhýbavě Měršíček, »nestojí to ani za řeč.«

»Dej sem zlatku, nemám do čeho kousnout!« velel klidně Řípa a rozvějířil pravici.

»Člověče, kde bych vzal zlatku?« lekal se ředitel, »co pak jsem Rotschild?«

»Tak aspoň korunu, nebo ti do večera zhynu a máš po představení.«

»Víš co,« sliboval Měršíček, »pozítří ti dám benefici — Lumpacivagabundus!«

»Do té doby nejsem na světě! Uštědři korunu a zachráníš velikého umělce!«

»Ne, nemohu,« zapřisahal se ředitel a vytáhl sáček z kabátu — »nanejvýše dva šestáčky —«

»Tak sem s nimi!«

»Ty jsi moje neštěstí,« vzdychal Měršíček, vypočítávaje na dlaně herci dvacet krejcarů v samých drobných, »kam ty peníze vlastně dáváš?«

»Ukládám! Chci si založit na stará kolena banku!« odvětil staroch a strčil krejcary do rukavice.

»A mně nic, řediteli?« ozvala se v tom Korvínová.

»Co ty, ty také?« zhrozil se Měršíček a couval ke dveřím. »Toť spiknutí, hotová neřest! Ne, nedám!«

»Dobrá, já dnes tedy nehraju!«

»Že nehraješ?! A to můžeš říci jen tak? Víš, co je vděčnost?«

»Prosím vás, zač mám býti vděčna?« smála se mu do očí s neskrývanou zlobou.

»Zač? Kdo pak ti koupil v letě žluté botky? Kdo? Snad Řípa?« rozhněval se Měršíček, jakoby byl dotčen na nejbolestnějším místě.

»Bosá jsem přece nemohla na jeviště?! Nu, řediteli, neupejpejte se a pokropte mi ruku!«

»Lidé, lidé! Vy mne doženete ke krádežím!« naříkal ředitel a podával při tom herečce desetník. »Ale povídám, ať se večer držíš! Když se vyznamenáš, zvýším ti na prvního gáži.«

»Eh, nezvyšujte a raději plaťte to, co jste slíbil,« odbyla ho Korvínová.

»Kdybyste byli vy tak v mé kůži!« pravil na to povýšeným hlasem ke všem najednou, »kdybyste se musili tak starat —«

»Teď dejte, holky pozor, Měršíček začne plakat,« vpadl mu do řeči posměšně žalostným hlasem Řípa.

»Necito hříšná, ty tak být ředitelem, to bychom se měli!«

»Jdi, prosím tě, už jdi, ať něco vyzvěš!« vybízel ho staroch. »Vlastně počkej, Žolická chce také nějaký groš —«

Ještě nedořekl poslední slovo a ředitel byl už za dveřmi.

Všichni vybuchli ve smích.

Žolická, jež úplně již zapomněla na svůj výstup s Korvínovou, po chvíli poznamenala: »Neměli byste ho přece tak hněvati —«

»Však ty se tomu také naučíš,« mínil Řípa, »jen až ti dojdou.«

* * *

Žolické muž neodpověděl. Za to poslala jí dopis matka. Bědovala v něm a prosila naléhavými slovy: »Nechtěla jsem ti ani psát, dceruško milá, nemáš sama asi nazbyt. Ale my také nemáme a dítě potřebuje šaty i obuv a také nějaké to lepší sousto. Na tvého muže nechci se obrátit, on by nás vyhnal, nebo by dítě k sobě vzal a špatně s ním nakládal. Tak prosím tě, pošli nám co nejdřív něco —«

»Pošli, pošli!« zahučelo v uších Žolické a na prsa padla jí železná tíž. »Jsem ztracena, nadobro ztracena! Matka prosí, dítě hladoví a já nemám, co bych jim dala,« říkala si v duchu — »Co se stane? Skončí to — strašně.«

Když přišel Debřil domů, ukázala mu matčin dopis.

Přečetl ho kvapně a odplivl si.

»Místo peněz žebrota,« zasykal a zřejmý výraz opovržení vystoupil v celém jeho obličeji. »Co jí napíšeš?«

»Nevím ještě,« odvětila ostýchavě.

»Neví, neví!« vztekal se herec, »a kdo to má vědět? Napiš jí, aby ti dala pokoj!«

»Své matce?« tázala se vážně. »Což pak jsi ty neměl rád svoji matku?«

»Ale nech takových hloupostí. — Teď je hlavní věc, z čeho budeme živi,« odsekl mrzutě. »Přece nechceš, abych já na tebe dřel! Můžeš něco ještě prodat?«

»Ne! Nanejvýš svatební prsten a zimní kabátek —«

»Aspoň něco! Ale na jak dlouho to stačí?!« A kopl do stolice, až se skácela.

»Matce musím něco poslat,« odvážila se po chvíli namítnout — »dítě potřebuje — —«

»A ty nepotřebuješ?« utrhl se na ni. »A já — já nejsem nic?«

»Dostaneme přece od ředitele —«

»Ten sám aby kousal šindele se střech! Zde nutno jinak jednat —!«

»A jak?« ptala se a očima visela na jeho rtech, jakoby očekávala něco neobyčejně spásného.

»Správce tě zve dnes na odpoledne. Půjdeš k němu!« poroučel a podíval se jí výhrůžně do očí.

»Co jsi to pravil, co jsi pravil?« vyrazila z prsou zoufale.

»Půjdeš k správci a zachráníš sebe, mne i dítě —!« vzkřikl a vyběhl ven, přiraziv za sebou divoce dvéře.

Zůstala stát uprostřed světnice. Srdce se jí rozechvělo v těle a rozžhavená krev zaplavila mozek. Cítila bolest jako po náhlém drtivém úderu. Nebyla schopna uvažovat — jen vědomí čehosi strašného ji zachvacovalo . . .

Teprve za dlouhou chvíli z hluboka povzdechla a oči se jí zalily slzami.

»Pro dítě — pro dítě,« šeptala a klesla na kolena u postele. Chtěla se modlit, ale nemohla. Myšlénky se jí pletly v hlavě a z roztřesených úst ozývaly se jen jemné nárazy zubů.

»Vrátím se k muži!« napadlo jí najednou v duševním zmatku — ale hned se hořce usmála. »Vyhnal by mne —« pronesla nahlas a pozvedla se z podlahy. A znovu šeptala trhaně a jaksi mimoděk: »Dítě, dítě hladoví — —«

Mezitím došla k zrcadlu a ačkoliv měla oči jakoby pavučinou zastřené, přece jen nahlížela v lesklou plochu a začala si rozplétati vlas . . . Připravovala se na odpůldne . . .

Jedenáctá odbila.

St. Kovanda:

PROZŘENÍ.

Na líné hroudě němá poctivost se svíjí.
Už život vymírá, však přece nepomíjí.
Před námi, za námi a dokonce i v nás
dětinské illuse se rozplynuly v ráz.

Když si jen vzpomenu: ta radost mezi lidmi,
nesytnost, horlivost, — vždyť sám jsem nebyl střídmý.
Za každou lehčí sukní, vdané, svobodné,
— maličkost směšná mnohdy o tom rozhodne.

Jinak jsem myslival a zcela jinak v světě.
Jen vášeň rozkoše je plně na rozkvětě.
Ta láska z hlubokého srdce vyvřelá,
pokorná, obětovná snad už vymřela.

O. THEER:

OCTAVE MIRBEAU.

Jako dvě řeky, jedna horská, prudká, hravá, pěnivá, druhá pomalá, široká, klidná a zasmušilá — tak stýkají se dva proudy francouzského temperamentu, aby splynuly v jediný celek v bodu svého spojení: v Paříži. Je to proud severu a proud jihu, temperament Normanů a Bretonců na jedné straně, na druhé Gascoňců a Provençalů. Jaké to rozdíly postavíte li představitele dvou těchto raç vedle sebe!

Povšimněte si té lehké, jakoby sluncem napojené a vínem opojené formy A. Daudeta, té třpytivé čistoty stilu C. Mendèsa, a porovnejte je potom s melancholickým, barvami slunce i mlhy hrajícím uměním Flaubertovým, s realistickou šíří kresby románů Maupassantových.

Octave Mirbeau patří k družině těch druhých. Je z Normandie; narodil se v Trevières blízko Caen, 16. února 1850, a robustní krása jeho kraje zdá se, že přešla také plně do jeho umění. Umění realistického, neseného však spíše ideami, nežli malířsky popisnými náklonnostmi; umění hořké, vznětlivé, plné revolt, mísící slzu s úsměškem, hned laskající a hned zase bijící přímo ve tvář.

Prvním nejprudčeji vypučevším citem tohoto vzpurného a nespoutaného ducha byl květ vzpoury proti tíze prostředí, v němž vyrůstal. Nenávist byla první vášeň, která zaklepala na jeho srdce. Nenávist, proti komu? Proti těm, kteří ho vychovávali.

Kus Mirbeauovy autobiografie obsahuje jeho román »Sebastien Roch«, historie mladíka, který je na vychování v studentské kolleji Jesuitů. Celý ten bolestný zápas duše, toužící po svobodě a neustále obnovované, zkracované ve své volnosti, celá ta tyranie školského francouzského zřízení, nadvláda brutálního nad ušlechtilým, nízkého a podlého nad čistým a jemným — to jsou hlavní vlákna jeho románu, z jehož každé stránky vane vám vstříc ne již pouhá objektivně popisná methoda realistická, ale něco nad to: zaujetí určitou myšlenkovou metou, jejíž propagaci uložil si autor za cíl. A jaká jistota v kresbě! Jak barevné vidění věcí, přes to, že tu není stopy po onom romantickém zkrášňování či zpittoreskňování látky, jež často shledáte na př. u Flauberta. Hned v tomto prvém románu Mirbeauově vystupují určitě dvě vlastnosti, které jsou právě karakteristickými pro jeho individualitu: shora vzpomenutá ideová stránka a pak jistá střízlivost v kresbě i v líčení, která, na prvý pohled, může se zdáti ležerností; ale neprávem; neboť, přihlédnete-li blíže, poznáte, jak účelně bylo tu voleno každé slovo, s jakým vzácným smyslem pro celkové zabarvení dovedl autor umělecky zmoci svoji látkou.

Podivuhodná jistota formy, jasnost stilu a vědomí cíle, za nimž kráčí, provázejí Mirbeaua hned od začátku. Cítíte v něm člověka, který mnoho žil, který se života nebál, dovedl s ním zápasit a přemáhat ho. Z této bojovné posice resultuje také jiný rys jeho individuality: naprostý a takořka překvapující nedostatek sentimentality. Sentimentalita je vlastností snivých lidí. V tom případě naleznete ji i u povah tak mužně založených, jakou byla Flaubertova, někdy, v míře daleko menší, ovane vás z některé stránky Maupassantovy. U Mirbeaua nikdy; život, vítězně probojovaný, dal mu sice poznati melancholii, tu krutou, hořkou melancholii lidí zkrušených těžkými ranami, ale nepřestavších věřit v život sám. Jeho temperament, při všech svých zdánlivých nelogických skocích, je vzácně sharmonisovaný. Mirbeau dovede se posmívat, litovat, bít, ale nikdy odvrátit se od skutečnosti v kraj sentimentální snů. Je k tomu příliš těsně spojen s realitou.

Předešel jsem poněkud těmito poznámkami vlastní postup v kresbě Mirbeaua umělce. Je nutno všimnouti si také jeho života, neboť ten osvětlí a vysvětlí nám mnohé z toho, co bylo řečeno.

Z venkovského zátiší přišel Mirbeau do Paříže a zde vrhá se hned v nejprudší velkoměstské vlnobití. Zajímají ho především lidé, jichž malířem a kritikem zároveň chce být. Než také ideová stránka jeho povahy hlásí se o slovo. Chce vyříci všechno to, čím mu hlava bouří, chce dopomoci k vítězství těm, pro které má, jako umělec, živou sympathii.

A tak začíná svoji literární dráhu jako žurnalista. Prvním z bojovných článků, které vznikly v té době (mezi 1870—75) je nadšená apologie malířů Maneta, Moneta a Cézannea, obsahující prudké útoky na officielní umění.

Po tomto prvém následovaly jiné články, neméně bezohledné a výbojné. Kritika umělecká i společenská jde v nich ruku v ruce, jak je přirozeno u člověka, pro něhož je život s uměním spojen tak úzce jako právě u O. Mirbeaua.

Než jeho dobrodružnému temperamentu zachce se nové stravy pro dojmy a tak zkouší se Mirbeau v kariéře úřednické. Stane se dokonce, r. 1877, podprefektem v St. Girons; ale jen dočasně; Paříž, se svými zápasy, přiláká ho znovu. Vrací se tam a zakládá, spolu s některými jinými z mladých, satyrický list »Les grimaces«, v němž s vervou útočí na vše, co stojí v cestě jeho názorům. Tato kampaň vynesla mu několik soubojů, mezi jinými i s C. Mendèsem.

Tou dobou je životní výchova Mirbeauova ukončena a umělec, zralý, jistý si jak svoji formou

tak i svými názory, obrací se nyní výhradně ke spisovatelství.

To je doba vydání »Sebastiena Rocha« a k ní se nyní vracíme.

Mimo jmenovaný román z kněžského prostředí uveřejňuje Mirbeau ještě jiný, v němž kreslí velice zajímavou postavu svobodomyslného kněze. Je to »l'abbé Jules« vydaný roku 1888.

Dva roky před tím uveřejnil — jakoby z nutného oddechu po velkoměstském životě — sbírku drobných povídek »Les Contes de ma Chaumière«, řadu prací o životě normandského sedláka, vydechujících silnou původní vůni. Než ani tu nezapřel se v Mirbeauovi kritisující pozorovatel: všechny ty krátké práce, i ty, v nichž popisný živel dominuje nejvíce, jsou obžalobou lidské společnosti, lidského bezpráví. V tom je právě podstatný rozdíl Mirbeaua a Maupassanta, s nímž v nejednom ohledu je si podobný: Maupassant zůstává vždy toliko okem, které zachycuje život tak věrně, jak právě nejlépe to dovede; člověk ustoupil u něho úplně do pozadí, klade si za cíl, stát se výhradně zrcadlem života, co možno objektivním. Mirbeau naopak je celý založen na subjektivním. Jeho prudká mysl, nepřetržitě podrážděná, vybuchá co chvíli v kruté invektivě proti společnosti a jejím předsudkům. Ten, u něhož umělec by nebyl tak silným, jako právě u Mirbeau, upadl by tu lehce na scestí čistě tendenční a umělecky bezvýznamné. Ale k tomu má náš autor příliš mnoho artistické krve.

Rok 1887 je datem vydání románu »Le Calvaire«, jednoho z nejmohutnějších literárních děl mladé Francie. Do té doby obracel se Mirbeauův zájem ke společnosti jako celku. Teď vyjímá z ní jednu z citových složek, které ji určují, a kritisuje ji s bezohledností, jež mu je vlastní. Tato citová složka je: láska V »Le Calvaire« jedná se o něco zcela jiného než o prostou a tragickou historii erotického poměru Jeana Miritié a Julietty Rouxové. Mirbeau na těchto dvou osobách ukazuje na celou krutou povahu dnešní lásky, odhaluje její drtivou a podvratnou sílu. Je to kniha lásky, jež je zároveň jejím nejvýmluvnějším žalobcem, nesmiřitelným a neústupným.

Až dotud omezovala se Mirbeauova tvorba na žurnalistiku a prosu. Zatím v desítiletí mezi 1888—1898 děje se v něm převrat. Po celá ta léta nevydal skoro žádného díla. Připravuje se k novým cestám, vyhledává nové prostředky, jimiž by svým myšlenkám propůjčil větší účinnosti a bezprostřednosti.

Až dotud byl soudcem společnosti. Teď stává se jejím satyrikem. Přirozený to vývoj duše, která vyciťuje, že veškeré její reformační úsilí se setkává s nezdarem. Lidská hloupost je tou saní z pohádky, které, sotva že utnete dvě hlavy, narostou nové čtyři. A tak zmocňuje se Mirbeaua únava z tohoto bezvýsledného zápasu. Moralista mění se u něho v humoristu, neboť humor je konečně jedinou formou, kterou po několikaletém marném zápasu s lidskou společností může přijmouti duch věčně rozbolestňovaný.

Ještě jednou vrátil se však Mirbeau ku velkým tragickým liniím svých prvých prací. Bylo to r. 1897 pětiaktovou hrou »Les Mauvais Bergers« provozovanou na divadle »Renaissance«. Dovedl ve svém kuse seskupiti dva světy: bídy a přepychu a vytvořiti z tohoto kontrastu mohutně účinné dílo, dramatisovaný symbol sociálního zápasu.

Zkusiv jednou svoji zdatnost v dramatické tvorbě, nevzdává se jí již. Skoro každoročně, po několik let, provozuje se na pařížských divadlech některá z jeho her. Roku 1898 jednoaktovka »L'Epidémie«, r. 1900 komedie »Vieux ménages«, r. 1902 »Le Portefeuille« a konečně poslední, v »Comédie française« provozovaná komedie »Les Affaires sont les Affaires«, jež dobyla značného úspěchu.

Všechny tyto hry mají společný satiricky rys. V první z nich satira na malé město a odvěkou bezohlednost jeho notáblů, ve »Vieux ménages« satira senilnosti, a konečně v poslední hořká ironie soudobých obchodních poměrů. Autor obrací se ve všech těchto hrách přímo proti soudobému sociálnímu bezpráví, a bojuje-li nyní posměškem na místě pathetické obžaloby, je konečný účin jeho děl jen ještě mohutnější!

Divadelní kusy Mirbeauovy mají v sobě všechny přednosti jeho pros, které jsem již vyčetl: střízlivost kresby, hybnost dialogu, bystrý postřeh životní reality. Mají však nad to ještě něco více: autor nalezl v nich formu, která se nejspíše hodí temperamentu tak výbušnému a pohyblivému jako je jeho: případný dramatický dialog. Mirbeau dovede se vzácným uměním karakterisovati své hrdiny tím, co je v belletrii nejnesnadnějším, poněvadž nejfluidnějším: jejich řečí. Je to dar, kterého se nedostává mnohým z velkých romancierů, jmenuji na př. Balzaca nebo — aspoň v mnohých případech — Zolu. Náš autor ovládá tuto schopnost dokonale jak v povídce (jak ukáže příklad jedné z jeho kratších pros, kterou přineseme co nejdříve) tak, tím více, na divadle. Jaká tu znalost lidské duše, jaká intuice, s jakou jemností dovede vystihnouti raffinovanost, s jakou vervou zná obnažiti to, co je v lidském srdci vulgárního a brutálního!

Než vraťme se opětně ku Mirbeauu romancierovi: Právě doprostřed této bohaté dramatické žně, do roku 1900, spadá vydání románu »Le journal d'une femme de chambre«, díla to, jež je vším jiným, toliko ne sháňkou po pikanteriích, jak o něm někteří rozhlašovali. — Nalézáte tu Mirbeaua první periody, realistu a psychologa, jakým se jevil v »Le Calvaire« toliko s tím rozdílem, že láska, jejíž tragickou povahu ukázal tam, jeví se mu teď jako

krutá a nenapravitelná tragikomedie. Tento »denník« stane se jedním z nej ajímavějších dokumentu moderní erotiky. Podobným tónem, jenom že s patrnou karikaturální tendencí, je psána jiná jeho kniha, vydaná touž dobou, »Les vingt et un jour d'un neurasthénique«.

Z celkového karakteru Mirbeauovy produkce vymyká se román »Le jardin des supplices« (roku 1899), kniha zvláštní a exotická jak formou tak i obsahem. Je to popis imaginerní cesty dvou milenců do Číny, do těch »zahrad muk«, kde, uprostřed nádherné flory, nalézají se obrovská vězení či spíše mučírny, v nichž úpí a umírá tisíce obětí. Tam, při pohledu na všechnu tu proudy polévanou krev, vzněcuje se láska obou milenců ku nejvyšším stupňům zanícení. Jaká je příčina vzniku této stilisticky tak vysoko stojící knihy? Je to oddech srdce znaveného banalitou každodenního života? Je to touha po nových sensacích? Či zachtělo se autorovi shodit na okamžik se sebe tíhu evropské kultury a žít životem prudce zanícených nervu, procítit na chvíl barbarské opojení krve? Kdo ví?

Ale právě tato kniha ukazuje, v jak bohaté škále variací dovede Mirbeau umělecky tvořiti se stejným mistrovstvím. Realita i fantasie, posměšek, karrikatura, kletba, milosrdenství, tragika i komedie, pamflet i básnická inspirace, vše střídá se tu ve zvláštní směsici, prožhnuto smělými barvami, proteplено mohutnými vzněty. Základ jeho talentu jako literáta je realism. Ale realism nový, který nelpí již toliko na formovém povrchu věci, nýbrž vniká hlouběji, pod tuto barevnou hladinu a snaží se nalézti pod ní hluboké lidské vztahy, tóny altruismu a soucítění s trpícími. Činí tak bez sentimentálnosti, s odvahou a sebezapřením, jaké má lékař pro těžce nemocného, kterého hodlá vyléčiti bolestnou operací. Než nikdy nenalezne v něm tato sociální tendence takové převahy, aby byla na úkor jeho umění. Umělec a člověk spojili se u něho v jednu z nejpodivuhodnějších harmonií, jakou se může vykázati literatura posledních let. Temperament mužný, někdy nezaslouženě krutý ve své nenávisti proti vládnoucím, ale vždy artistický, prudký ve výbuších svého hněvu, ale pokorný tam, kde se jedná o vyciselování věty, zachycení obrazu.

Octave Mirbeau je dnes více než nadějí soudobé francouzské literatury: je jedním z jejích cílů.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Vcházel do kathedrály v nejpříjemnějším stavu zdravě vyspalého, dobře nasnídaného, bezstarostně lenošícího muže, nerozčileného nijakou zprávou z domova, ani přehlédnutím bursovních zpráv z milánského »Secolo« od včerejška. A jako ranní políbení ženy naklánějící se k němu ve vonné měkkosti mousselinu, tak přijímal vesele a spokojeně pozdrav slunce valně pokročilého na hluboce modré klenbě.

Paní Ludmila ve světlém obleku s květinami na klobouku, svěží a uzardělá, vycházela po jeho boku z hotelu a vzbuzovala pozornost svou elegancí a krásou. Byli pokládáni za velmi vznešené cizince a Valentin mínil, že takové malé italské městečko památné, je eldoradem ješitnosti pražského měštěnína zámožného a nadutého, který se cítí zde v pohledech zevlounů i v poklonách sklepníků v hotelu postaveným na roveň lordům, ruským knížatům, americkým milionářům.

»Pošleme sem Braunovy«

Dojemná, velebná krása očekávala je v kathedrále ztichlé a opuštěné po dopoledních pobožnostech.

Veliká štíhlá okna propouštěla zlaté vpády slunce a v pološeru pod úchvatnou klenb u, mezi mocnými pilíři zazařovalo zlato oltářů, vystupovaly jasně přečetné sochy, zjasňovaly se obrazy a fresky a v posvátné slávě pozvedala se oslnivá nádhera hlavního oltáře obklopeného svícny, kandelábry, visícími svítilnami, bronzovými sochami, a před nímž opodál v neskonalé pokoře hrbily se stíny několika klečících modlících se žen.

Valentinovi bylo méně cize a stísněně nežli v chmurných, chladných kathedrálách gotických, které ze zvědavosti turisty navštěvoval v severních zemích. V té italské gotice, poznané jím z několika cest, bylo jakési vzletnější a světlejší rozpjetí věřící duše k obloze, kde v apotheose nejčistšího cítění vznášejí se rajské zjevy vidin Dantových, Fra Angelicových a Giottových.

Tyto zjevy zaujaly cele jeho ženu. Podivil se její zbožné vroucnosti, v níž však bylo více touhy a něžnosti milostně vzňaté ženy nežli náboženské horlivosti. Její víra byla spíše výsledkem jejího vychování, jak to bývá, nežli jejího cítění, a před krásnými, jímavými obrazy a sochami, v slávě domů, nádheře kathedrál zvyšovala se sensacemi estetickými.

Proto stávala dlouhé chvíle v netknutém zadumání, jež bylo modlitbou mlčících rtů a touhou pozvednutých zraků, před sladkou a měšťáckou madonnou ve stylu Belliniho, před mystickými

allegoriemi ustrnulými v nehybných extatických posách na zlatém pozadí obrazů Fra Angelica a Giotta. Nořila se s rozkoší do těch nejluznějších snů křesťanství naivního a horoucího, které mámily duši Italie v XIII. století.

Valentin se rouhal jejímu zápalu a vtipkoval o snobismu ctitelů nejstarších mistrů. Jeho záliba obracela se k umění, které projevovalo život, vášeň a energii. Při pohledu na ohromné plochy pomalované Tintorettem, hemžící se postavami, kypící životem, myslil jen na sílu fantasie a svalů, jež způsobila ohromující výkon.

Když ze šeré, mlčelivé, zlatými paprsky slunce protkané kathedrály vraceli se do oslnivé, radostné živosti ulic, mluvili na svých procházkách jen o věcech je obklopujících a o umění.

A Valentin rozohňoval se dojmy z časů, které byly nejkrásnějším projevem energie a tvořivosti.

Byl nadšen sluncem, azurem oblohy, mořem a krásami kathedrály, sarkofagů, obrazů, mosaik i rozvalinami malebného hradu a zapomínaje, že kráčí po hrobech v době mdlé, mezi lidmi degenerovanými, cítil v sobě oheň a bujnost renaissanční.

»Jací to byli lidé ti vojáci, umělci a kupci, geniové, hrdinové! Kdybych tehdy žil, snad bych byl condottierem, nebo pobřežním lupičem . . .«

»To bych se poděkovala!« usmála se Ludmila pohlížející se zalíbením k jeho zdravě ožehnuté tváři se zářícíma očima.

»Vracel bych se z dalekých zemí, z cizích moří se zlatem a otroky a měl bych takový hrad se zubatými zdmi a tvrdou věží. Bylo by to zajímavější nežli mít továrnu nebo pilu v jizerských horách. Byl bych velmi věřící, a mé ruce krvavé zločiny by stavěly vysoké svíce před oltáře, rozvěšovaly by drahocenná exvota do zákoutí kostelů, a věnoval bych obraz slavného mistra kathedrále. Oh, tehdy, když Italie se rozpjala z pout přísného křesťanství a když malíři počali zobrazovati na oltářích sv. Šebestiana s pohanskou gracií Apolla, když nastala ta velkolepá epocha geniů, tehdy byl život velký a úplný. Lidé žili bez klidu a nudy, ve stálé válce, ve stálé lásce, ve stálé práci. Jací to byli tehdy muži. Co vytvořil tehdy umělec za rok, nezdolá moderní za deset let. Žilo se v opojení a frenesii činu.

Podnikaví kupci janovští a benátští a florentinští vládli světu. Pomáhali tvořit pyšnou kulturu. Města byla státy, republikami, j ž se mezi sebou krvavě rvaly. A v městech byly strany, jež se vyhubovaly, rodiny, jež se vraždily. Žilo se ve stálém zjitření a vzbouření. Plamen boje lítal od země k zemi, od města k městu od domu k domu. A jaké to byly povahy! Bojovníci obležených měst seskakovali s hradeb do nejdivější vřavy útočících. A všechna ta nadlidská síla vrcholila v moudrosti Leonarda da Vinci, v šílenství Césara Borgia...«

Ludmila poslouchala se zájmem jeho dlouhé hovory, uměla povzbudivě poslouchati, ale o té době, která se jí zjevila v sále deseti v dožecím paláci, i v mostě vzdechů vedoucím k strašným žalářům, o níž četla, že vylidňovala krásná města, vynalézala nejukrutnější muka, jejíž tragické hrůzy ji děsily, měla zcela jiné názory.

Žila jen pro něžné a zbožné obrazy z XIII. století a pro loudavé procházky na břehu moře.

Valentin někdy jevil nepokoj a tesknost. Bál se nudy.

Proto jej unášelo tak prudce vše, co připomínalo dobrodružnost, vzruch a slávu minulosti jej obklopující.

Zhrozil se myšlenky na nudu. Jak by to bylo možné. Vedle ženy tak milující, sličné, intelligentní a rozumné! V její společnosti našel mír i útěchu, v její objetí zapomínal na vše.

Ale když stál za ní modlící se v němé kathedrále, zdálo se mu, že náhodou se octl vedle ní, jako cizinec náhle vstoupivši do chrámu. Cítil, že je sám před oltářem se sladkou Madonnou, v níž viděl roztomilý obraz půvabného, smyslného děvčete, jež malíři bylo modellem a snad milenkou. Jeho žena v té chvíli byla mu vzdálenou bytostí. Její krásné ruce sepjaté v modlitbě, podobné štíhlým, voskovým rukám světice nebyly mu více rukama podávajícíma se mu ke společné cestě. Viděl v rozkošném záhybu mlčení složené její rty a bylo mu zvláštním pomyšlením, že ty rty již líbal. Zjevila se ve své celé vlídné měkkosti a něze, ve své přímé, upřímné moudrosti a rozvážnosti, ve své jemné a prosté vůni počestné ženy pokorně a přátelsky milující . . .

A on, vzpomínající na zdivočelou a pyšnou dobu dobrodružství condottierů a pobřežních lupičů, nebyl již té ukonejšené, labužnické nálady, s kterou pozdravoval ranní slunce.

Někdy večer, za záminkou, že chce vykouřiti před spaním doutník a vypíti čísku porta, vycházel na pobřeží a při šumotu příboje myslil na doby minulé, na doby, kdy sedal na klády v přístavu severního města s rozmarnou Ellou a toužil po smělých výpravách do dalekých světů, na chvíle, kdy v horečné netrpělivosti jako pardal v kleci, pobíhal po pokoji v Hálkově třídě, očekávaje, až se otevrou dvéře a v jeho náručí poskokem se octne Jiřina . . . Pokrač.

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač

Maminka starostlivě ji pobízela, by se převlékla. Odběhla.

»Mami, mám hlad!« zasmála se ještě ve dveřích a smála se dál po celou dobu, co shazovala se sebe provlhlé šaty. Jak utíkala před strašidlem! Nu ano, před strašidlem, co jiného by křičelo v takové metelici? Zatočila vesele lehkou suknicí a hopkala si drobný popěvek po světnici.

Flora ji na síni přerušila prudkým štěkotem. Co to? Ustala naslouchajíc. Na dvéře někdo zabušil, Flora zrovna zuřila. Dvoje dvéře se otevřely, dvoje kroky ozvaly, maminka i služka krotily psa. Pak ztichly obě, zaskřípl klíč, bezpochyby stáli proti sobě s neznámým. Hluboký hlas cosi hovořil dosud venku před prahem. Ten hlas! Znala ho, ale jak by — to není možno, mýlí se, ale — přece zase — Již vešel, zvou ho do světnice. Kdyby přece? — Rychle se dostrojila, svíčku rozžehla a shlížela se netrpělivě v malém zrcátku. Byla ještě do růžova ožehnuta mrazem, rozehřáta, vlasy zvlhlé nechtěly být poddajny. Hloupé! Přitiskla je, zas rozhodila, již vzala i želízko, ale odhodila je, co že by se — a zas se rovnala a přehlížela, znervosněla pojednou. Konečně byla hotova. Zhasila, chytila kliku, ale zarazila se. Kdyby tak byla něco na sobě přehlédla! A hlupoty! Stává se dětinou; ještě se jí srdéčko rozbuší; nu, kdež by se nevzalo, již se pohnulo, a ne a ne je utišit. Zlostně otevřela, aby zastavila další »hlupoty«. A proti vůli rozběhl se jí rozpačitý úsměv po obličeji. Po špičkách došla ke dveřím, ač chtěla tvrdě vykročit.

Byl to on, jeho hlas, zcela jistě. Zachtělo se jí vrazit i vrátit se. Chvěla se. A v duši si říkala stále: nesmysl, hlupoty.

Vešla. Okamžité rozsvětlení oslepilo jí oči, neuviděla jeho líce, ale poznala zvučný tón, jenž se jí tolik líbíval. Teprve, když stanul před ní, ruku jí podávaje, všimla si ho. Byl týž, tvrdých snědých rysů, usmíval se živě na ni. Jako tehdy, napadlo jí.

»Vy se znáte?« podivila se matka.

»Ó ano, milostivá, z Prahy se známe, dvakrát týdně jsme se vídali, není-li pravda?«

»Pan Bartoš učil také v našem ročníku, maminko, myslila jsem, že již víte.«

»Ah, to je pěkné, pane profesore. Jak šťastná náhoda.«

»Věru ne náhoda, někdo z vás si mne sem dovedl. To již víte, že mne chytila metelice a pokřivila trochu cestu, ale našel jsem stopy, zřetelné, někdo musel být zrovna přede mnou, šel jsem po nich až k vašim dveřím.«

Tonča se zasmála.

»To jsem byla já. Teď právě jsem přiběhla. Nevolal jste takové dlouhé a . . . o . . .?«

»Volal.«

»Tolik jsem se vás polekala« — zasmála se — »utíkala jsem před vámi. Kdybych byla věděla.«

Usedli všichni ke stolu, i Karma promluvil. Hovory plynuly měkce, rozehřívaly se vzpomínkami na Prahu a léto. Bartoš jaře vykládal. Tonča utkvívala na něm pohledy jako kdysi ve třídě, když se rozvykládal. Líbilo se jí zaklonit se a poslouchat, dát se unášet a sledovat, jak skládá rty a vraští čelo chvílemi, když se vážně zamýšlí, jak mhouří oko v žertu, jak se i otec rozehřívá, jak jeho rysy jihnou, když k matce hovoří.

Sama někdy zasáhla také, ale víc proto, aby na sobě ucítila všecky pohledy najednou, i jeho, aby směla je napnout, a pak aby se mohla zas dívat na nové odlesky v očích, na nová gesta a naslouchat jinému spádu slov. Zejména jeho. Přistihla se, že slyší a vidí skoro jen jej. »Ale ať,« napadlo jí, — což na tom. — Jaký má pružný, osmahlý krk, je znát po stranách, jak svaly se na něm šíří. Měšťák a tak osmahlý. Má asi slunce rád. Jako já?

A najednou vstal a klonil se. Proč? Snad nechce odejít? Do takové vánice. Již není? Nu ale sníh, zapadlé cesty.

Nepovolil. Zpět se již vyzná, jen co se dostane sekem na spodní cestu. Byl tam častěji z města, ovšem v létě, přede dvěma roky. Podal jí ruku, horkou a tvrdou, usmál se zase více očima než rty a za chvíli šel. Karma ho provázel, nedal jinak, že aspoň k cestě. Dvéře se otevřely, sloup světla vylétl v houstnoucí tmu, jež po několika krocích shltila obě vysoké postavy. I kroky zahluchly v měkkém krytu.

Světnice byla podivně prázdna, když se vrátily s matkou; pouze vůně čaje se šířila a jakési zvlnění jako ozvuk jeho slov. Matka se dotazovala po mnohých věcech. Říkala krátké odpovědi, ale myslila víc na jeho tón, na jeho oči a jeho krk, takový pružný a osmahlý. »A jak sem přišel? Vida, na to se nezeptala, nikdo se neptal, zapomněli. Nu což, ať přišel jak přišel, je — byl tu. Byl. A co víc? Zasmála se krátce: Co víc! Byl! To stačí. — Ale proč? Ah ne, byl tu — ještě před chvílí mluvil s ní, a to je dobře.«

Když se otec vrátil, mluvil s matkou. Po dlouhém čase přímo, neodměřeně. »I to je dobře, bude aspoň jasněji v světnici, lehčeji se bude dýchat! Již to cítit beztoho; je dobře, že tu byl.«

X.

»A! Sluníčko! Po včerejší vánici slunce. Bože, to jsem musela zaspat pořádně. Ale co, však maminka ještě nebouřila! Tak se mi spalo, tak sytě a hluboce, ani nevím, o čem jsem snila. I — neprotahovat se, je svižno v světničce; ale nevadí, bude mi ještě silněji.«

Bystře skočila běloučká a pomuchlaná trochu, zadupala na srní podložce chladem a hned byla u vody. Otřásla se víc rozkoší než zamrazením a s chutí se vyšplouchala.

»Mami, mami, již jsem tu, a zase s hladem!« hlásila se vesele v kuchyni.

»Hle, hle, brzo dnes!«

»Když se mi táák spalo.«

Otec se usmál. Divná věc. Tonča se ani nepodivila, že ponejprv zase vidí otce ráno doma, připadalo jí to jaksi samozřejmým.

»A tati, kdy sejde ten včerejší sníh?«

»Nu, nu, jen nespěchej; půl února.«

»Když já — včera se mi líbil, jak padal, dnes je již hloupý.«

»Inu, popros skřivánky.«

»A jdi, ty jsi —! Já bych chtěla již jaro, zítra, dnes, hned bych je chtěla.«

Všichni se usmáli v kuchyni.

»Nu ano, chtěla bych, mně je dnes tak veselo! Budu dýchat na sluníčko, by hřálo. Uvidíte, co bude.«

Pokrač.

FEUILLETON.

SILVIO PELLICO.

Novou literární oslavu uspořádala Italie jednomu ze svých velikánů. Dne 31. ledna bylo tomu padesát let, co zemřel v Turině Silvio Pellico, básník a spisovatel, známý z dějin italského obrození v pozdější jeho fási. A nebyla to jen oslava spisovatele a intellektuálního buditele. S. Pellico (nar. 1789 v piemontském městě Saluzzo) napsal řadu lyrických básní, otištěných pod názvem »Cantiche«; pak tragedie, počtem dvanácti, dále prosy rázu didaktického a známou knihu »Le mie prigioni« (Moje vězení). Z počátku byl klassikem, pak následkem styků s Manzonim přešel k romantismu. Jeho poesie je ušlechtilá, má základy ve středověku, ušlechtilost inspirace — ale nelze jí upříti plochost. Z těchže důvodů ani jeho tragedie, v níž vycházel asi od Alfieriho (jako i mnozí velcí autoři, kteří po něm následovali), nemá valnou cenu a nepřikládá se jí velký význam; z prací tohoto oboru jediná »Francesca di Rimini«, napsaná r. 1814, stala se populárnější hlavně svým sujetem a několika vhodně vytvořenými větami.

Hlavní příčinou proč Italie váží si památky autora, již půl století mrtvého, jest jeho patriotismus — který zároveň obklopil jeho postavu gloriolou mučednictví. Pellico byl totiž horlivým bojovníkem za sjednocení Italie; byl členem sdružení »Carbonarů« a pro svoji protirakouskou činnost byl r. 1820 zatčen, odsouzen k smrti, kterýž trest byl mu změněn ve vězení, ze kterého vyšel až po desíti letech, byv amnestován r. 1830. Osm let strávil v kasematách brněnského Spielbergu. Útrapy této dlouhé doby, jakož i vše, co na Spielbergu viděl, popsal Pellico ve svoji knize »Le mie prigioni«, která vlastně jest příčinou vší jeho slávy a nejpověstnější jeho prací. Literárně jest skoro právě tak bezcenná jako všechna jeho tvorba. Ale je v ní všechna tragika člověka, který strávil svoje mládí, jsa stále nemocen, a nejkrásnější léta mužného věku ve vězení. Kniha, která je psána jazykem čistým a lahodným, ale velice prostým; čím jest jednodušší, tím více zrcadlí se v ní všecka bolest; všechna personelnost v ní mizí, básník nehledá effektu, má jen bolest patriota — při tom [illegible] na[illegible] hluboce religiósním a katolickým citem.

Liter[illegible] Silvio Pellico valného významu — [illegible] pro sjednocení svojí vlasti, získa[illegible] všechnu úctu národa. Dílu, v němž tyto [illegible] Le mie prigioni staví se dnes po [illegible] Promessi sposi, ačkoli[illegible] po [illegible] knihy pro dnešní spisovný jazyk italský již dávno opuštěnými po sicemi.

J. R.

ČECHY — NOVÁ ZEMĚ PRO UMĚLCE.

Vynikající anglický malíř Val. C. Prinsep líčí pod hořejším titulem v lednovém čísle uměleckého měsíčníku »The magazine of art« své dojmy z lonské návštěvy Čech. K článku jsou připojeny tři pěkné Robinsonovy rytiny pražských pohledů. Až na malá nedopatření je umělec dobře informován. Podávám zajímavější odstavce.

»Je s podivením, že v pravém středu Evropy může existovati krajina nenavštěvovaná ‚běhouny', krajina, v níž není ani vidu ani slechu po Angličanech a Američanech. Šťastná krajina, šťastná Čechie! mám chuť zvolati. Mně aspoň přítomnost zvědavých turistů pokazí všechnu krásu nejvelkolepější scenerie a nadobro zničí smutnou poesii, již nacházíme ve vzpomínkách mohutné minulosti.

Bůh uchovej, abych snad líčením krás Čech chtěl k nim obraceti pozornost turistů. Mluvím k umělci, ne k turistovi. Jest zde Praha, královská Praha. Tři města s klidnou Vltavou uprostřed. Praha, která jako tato řeka dovede snadno změniti svůj klid v náhlé nezkrotné vzkypění; Praha, kráčející v tradicích zašlých dnů, plná budov upomínajících na Jana Husa, velikého reformatora a Žižku, vítězného vojevůdce; Praha, v níž lze dosud viděti okna, jimiž byli vyhazováni konšelé a jiné osobnosti s pravou slovanskou nestranností, kde Velké náměstí vypadá dosud (?) tak, jako v roce 1621, kdy zde bylo sťato as čtyřiadvacet nejlepších mužů Čech po strašlivé porážce na Bílé Hoře; Praha, založená kněžnou Libuší, mystickou osobností v šeré minulosti, ale přes to kypící houževnatým hájením práv toho nejstaršího i nejnovějšího národa — Čechů.

Jest zde Národní české divadlo, kde uslyšíte díla největších skladatelů, zpívaná nejvýtečnějšími umělci. Viděl jsem Carmen a jednu českou operu a obě byly obdivuhodně provedeny. Nikdy jsem neviděl lepší Carmen, znamenitějšího dona José. Hudba české opery byla nadmíru originelní a melodická a lepšího scenování neznám.

V Praze nesmíte očekávati vnější malebnost některých německých měst. Město bylo příliš často obléháno a dobýváno, aby mohlo uchovati své hradby a brány. Mimo to politika panujícího cizího národa po dvě stě let ničila vše, co upomínalo Čecha na nepohodlnou mu minulost. Co nyní zbývá, musíte většinou hledati v zapadlých koutech. Architektura veřejných budov a chrámů je smělá ve své originalitě, ač si trochu příliš libuje v přehnaném rokoku. Jsou zde věže s četnými pinnákly, most, jehož každý pilíř nese stopy katolické horlivosti, Hrad-

cany s katolickým velechrámem, vroubeným jednotvárným rakouským palácem. Ale vejděte do postranních ulic a budete bohatě odměněni i když nenajdete než starou synagogu, z nejstarších v Evropě a přilehlý židovský hřbitov s nakupenými pomníky celých generací židovských rabínů.«

Po několika historických vzpomínkách na Husa, Bílou Horu, Komenského a katolickou protireformaci, líčí Prinsep své umělecké dojmy z venkova:

»Nepřihlížíme-li k architektonickým krásám malebné Prahy, poskytuje umělci venkov mnohý námět pro jeho plátna. Kolem Prahy rozkládá se poněkud jednotvárná planina, ale zajedete-li si dvě hodiny drahou, dostanete se doprostřed vrchů a lesů. Všude vidíte obílené domky s doškovými střechami, obložené hranicemi dříví, nejmalebnější směs obytných a hospodářských stavení. Jdete-li silnicí, minete každé chvíle pluh tažený trpělivými voly, řízený malebným oráčem; každou chvíli potkáte ‚slovanskou' dívku, jež by mohla seděti za sochu k řecké urně. A v poledne pohlédnete s obdivem na skupinu odpočívajících postav, jichž pósy připomínají nejlepší řecké sochy, jichž malebný šat je tak roztomile harmonický jako obrazy Carpacciovy neb Belliniovy. V Čechách není tak zvaný »národní kroj«, ta absurdní moda, již vídáváme v některých německých, rakouských, tyrolských a moravských krajinách, kde kontury božské formy lidské jsou ztajeny a zmateny tuhými látkami a ozdobami. Jako benátská dívka nosí i její česká sestra přiléhavé látky, které stálým praním a harmonisujícím vlivem slunce, toho nejlepšího koloristy, ztratily všechny drsnosti moderních barev. Nikdy jsem neviděl něčeho podobného.«

Prinsep byv hostem v nádherném zámku (hr. Lützowa?) obává se, že na venkově bylo by umělci těžko dostati bytu a opatření, leda snad na faře a končí:

»Čech je vždy zdvořilý k cizincům a když zpozoruje, že se obdivujete jeho vlasti a oceňujete jeho češství, má zrovna dětinskou radost. Proto anglický umělec dojde jistě vlídného uvítání neb každému intelligentu musí se zamlouvati vlastenecký zápas tohoto zajímavého národa.«

Jos. Bartoš.

Z POLSKÉ LITERATURY.

(K úmrtí Mieczysława Pawlikowského. — Zajímavá anketa literární.)

Mieczysław Pawlikowski, jeden z nejčelnějších a nejagilnějších činitelů demokratické strany haličské, byl z těch, kteří stáli u kolébky novodobé polské puplicistiky, spojujíce činorodé snahy literární a čistě osvětové s ideálním snažením po ovládnutí svěžích proudů národně-politických a sociálních. Smrt, zastihnuvší jej v Krakově dne 23. prosince minulého roku, dala příležitost k mnohým cenným vzpomínkám na bouřlivé začátky let šedesátých, jež těsně předcházely poslední polské povstání, na léta, do nichž spadá politický i kulturní přerod národní společnosti polské.

Mieczysław Pawlikowski narodil se v Medyce u Przemyšlu haličského v roce 1834. Třebaže rod a jmění jeho otvíraly mu skvělou dráhu životní kariery, šel od mládí již pevně za vysněnými ideály demokratickými, které okolí jeho podivuhodnými processy v něm vypěstilo. Jeho otec Jan Gwalbert Pawlikowski, štědrý mecenáš literární a vzácný sběratel knih, rytin a uměleckých památek, shromažďoval kolem sebe vždycky skvělou družinu lidí, kteří stáli v popředí všeho ruchu literárního a uměleckého, a dvůr jeho v Medyce zván právem literárním salonem Haliče. Bylo tedy jenom přirozeno, že mladý Mieczysław, přišed z domu otcovského na universitní studie do Lvova, obklopil se tu brzy mladou družinou uměleckého světa, z níž zejména stojí za zmínku Mieczysław Romanowski, Kornel Ujejski, Jan Zacharyasiewicz, K. Dobrzański, Artur Grottger, Walery Łoziński, Karol Baliński a j.

Byla to léta probuzení, v nichž život proudil zdvojenou rychlostí, a tu i Pawlikowski poprvé vystoupil na veřejnost p[illegible] pracemi publicistickými v »Nowinach«, které vydával Dobrzański, a brzy na to i v »Dzienniku literackém«. Po kruté persekuci, která mnoho nejlepších lidí polských stihla, a kterou i Pawlikowski odpykal dvouletým vězením v tvrzi olomoucké se St. Tarnowským, strávil několik let na cestách za hranicemi. Vrátiv se do Krakova v r. 1869, věnoval se zase na čas publicistické činnosti v »Kraji«, založeném r. 1868 knížetem Sapiehou, později v »Nowé Reformě«. Jeho feuilletony a výbor kritických studií z oboru umění výtvarného vydány byly později v samostatných svazcích. Také několik knih čistě belletristických, jež vznikly v letech sedmdesátých a osmdesátých, projevuje jeho vyspělý talent literární, dobrý umělecký vkus, bohatý duševní fond. Je to na prvním místě novellistický cyklus »Płotki i prawdy«, sbírka povídek »W grudniowe dni«, z větších prací »Testament Napoleona«, »Drugi tom« a »Baczmatra« (vyšlo r. 1887 v »Tygodniku illustrowanem«).

Znamenitý ředitel městského divadla lvovského Tadeusz Pawlikowski jest jeho synem. Městu Lvovu věnoval zesnulý přebohatou knihovnu, k níž základy již otec jeho položil v Medyce. Ve vzácných uměleckých sbírkách na rodném statku v Medyce i on pilně pokračoval, takže tu uložen je celý poklad starých a cenných památek, neocenitelných pro kulturní historii polskou.

*

Polský měsíčník »Książka«, dovršivší koncem minulého roku třetí svůj ročník, uspořádal zajímavou anketu, jejíž výsledek shrnul ve zvláštní, třináctý svůj měsíční svazek, který sloužil zároveň za premii dosavadním jeho abonentům. Redakce »Książky« připomněla si v třetí výročí svého vycházení, že zároveň s ní slaví třetí výročí také nové, XX. století, a pokusila se o to, aby ve stručných charakteristikách podala svým čtenářům přehled o všem, co se událo na poli polské vědy i polského krásného písemnictví za tyto uplynulé tři roky. O úsudek požádáni pečlivě vybraní odborníci a znalci těch kterých oborů, a jejich odpovědi sestaveny v celkovou bilanci, která ovšem přirozeně při vší důkladnosti je dosti kusá, neboť jednak doba tří let, jichž se dotýká, je zcela nepatrná a nerozhodující, jednak i úsudky jednotlivých odborníků, třeba mužů vesměs kritických a objektivních, za dobu tak úzce vymezenou nemohly patrně vyzníti zcela přesně, ustáleně a neosobně.

Přes to jednotlivé soudy o různých disciplinách vědeckých a všech oborech kulturní práce i svými mluvčími a leckterými podrobnostmi mnoho zajímavého prozrazují. Tak o filosofii v posledním třiletí vyjádřil se Adam Mahrburg velmi slibně. Vzmáhající se zájem o hlubší vzdělání filosofické i u pěstitelův odlehlých oborů vědeckých, jak se mezi Poláky jeví asi od deseti let, zdá se mu velmi potěšitelným, a jemu také připisuje značnější ruch v třiletí 1900—1903, za něhož polská literatura filosofická se rozmáhá a prohlubuje.

O mathematice soudí již střízlivěji S. Dickstein. Vědecký rozvoj jen pozvolný, ale ohlášeno jest několik pozoruhodných prací vědeckých, takže bilance není neúspěšná.

V oboru astronomie považuje M. Ernst za slibné aktivum posledního třiletí přírůstek několika mladých pracovníků, od nichž dá se očekávati na poli dosud zanedbávaném skutečný vědecký pokrok.

S. Kramsztyk na poli vědy fysické nemůže o ničem pozoruhodném referovati

V chemii cení referent K. Jabłczyński vlastní ruch vědecký dle statistiky bibliografické, která za uplynulé tři roky vykazuje 33 knihy a cenné brožury. Za to stěžuje si, že obor popularisace chemie, tak důležitý právě při novodobém rozkvětu této moderní vědy, je mezi Poláky u vysokém stupni zanedbaný.

O geologii a všech naukách příbuzných vyjadřuje se J. Lewiński hodně skepticky. Jenom v Haliči mělo

v letech 1901—1903 badání geologické úspěšné výsledky pro vědu. Poznaň i Slezsko (pruské) vykazuje více práce, ale ta není dílem polského ducha. V »království« (tím míní državu ruskou), nejen že se nic neděje, ale nad to ještě v posledních letech vyšlo tu několik knížek populárních, jež byly vědě jen na škodu.

O naukách anthropologických referuje Ludwik Krzywicki. Stýská si na málo vědeckých pracovníku. Jenom ve folkloru mezi mnoha a ne významnými činiteli je několik velmi dobrých.

K dějinám jazyka a literatury polské přičiňuje prof. A. Brückner několik uspokojivých poznámek. Poslední léta věku XIX. dle jeho úsudku velmi oživily badání v historii literární a plodný užitek toho se jeví v přítomném třiletí: publikace se množí, a nejen tato početnost je příznivou známkou vzestupu, ale i jejich jakost. Vědeckost je krásným příznakem nových prací literárně-historických.

O historii polské usuzuje také celkem příznivě Stefan Suchecki. Vědečtí historikové obírají se studiem pramenů, materiál prací starších se kriticky přehlíží.

Vědě právní věští S. Posner dobrou budoucnost. Pracovníků je tu více, než ještě před málo lety. »Pomalu opouštíme veselé nivy diletantismu a specialisujeme se.«

O pokroku v oekonomii a statistice vyjadřuje se St. Kempner dosti reservovaně, ačkoli plodnost vědecké oekonomie u Poláků zdá se mu býti nepopíratelná. Postřehuje pevnější cíle, ujasněnější snahy.

K. Kranz není spokojen s výsledky vědecké práce v sociologii. Historie, filosofie, oekonomie politická — dle jeho slov — mohou se pochlubiti přílivem mladých sil, zatím co sociologie nemá takového přílivu. Pozoruhodný mladý talent se v posledním třiletí neobjevil.

Za to vědy lékařské a specielně hygiena vykazují dle úsudku M. Janowského úsilný vědecký ruch. Referent podává přehlednou statistiku bibliografickou a konstatuje zejména mezi mladšími lékaři řadu slibných vědeckých pracovníků.

O poesii polské rozepisuje se W. Gostoruski jenom stručně. Produkce lyrická v posledním třiletí byla značná, naprosto převyšujíc epiku. Několik mladých talentů, kteří se objevili, teprve v budoucnosti snad se budou moci platněji projeviti.

O povídce polské nemožno dle úsudku Henryka Galle mluviti jenom v úzkém rámci tří posledních let. Nová epocha polské belletrie po jeho názoru vyklíčila z posledních let XIX. století. Léta právě uplynulá znamenají její rozkvět, ale zvlášť výrazného a posledního slova ještě nepronesla.

Slovo o polském dramatě má Wł. Bukowiński, a plným právem nazývá poslední tři léta velmi plodnými a šťastnými pro dramatickou literaturu polskou. Neboť přišli v nich se svými pracemi Przybyszewski, Kisielewski, a především St. Wyspiański, talent vzácného a silného ducha.

O literatuře překladové posléze může Wł. Jabłonowski jen dosti málo pověděti. Produkce překladatelská není organisována a nedává plného obrazu současného literárního života Evropy. Ani léta 1900—1903 nevyplnila ty mezery světových arciděl v polské literatuře, které zely již dříve, za to přeloženo hodně zboží všedního a zbytečného braku. Tout comme chez nous . . .

Takový je asi obraz veškeré té kulturní práce polské, jak se obráží ve skrovném výseku století. Při vší bedlivé snaze redakce »Książky« nedopadla její bilance přece tak úplně, jak si sama přála. Několik dožádaných odborníků (o biologii, vše-obecné historii, paedagogice, o písemnictvu lidovém a časopisectvu) neposlalo svých úsudků v čas. Ale i tak podávají přítomné výsledky ankety leckteré dobré zrnko.

V. Červinka.

DIVADLO.

Fred Grésac a Francis de Croisset: Můstek.

Jedna z nejlepších veseloher francouzských z posledních sezón uvedena byla na scénu Národního divadla. A přece ze vnějších známek soudě vyslovilo se u nás všecko proti ní. Je opravdu s podivem, jak my v Praze — nechci říci v Čechách — dovedeme se na všecko podívati s hodně nepravé stránky. Nevím, čeho je v tom více, zda neupřímnosti nebo jednostrannosti anebo povrchnosti, že vykřikneme nějaké heslo, nějakou zásadu pokaždé v nevčas. V divadelních sezónách jsou některé mrtvé body, některé chvíle, v nichž i cesta za nejvyššími cíli umění vede kolem divadelního zboží lehčí váhy, a každé divadlo má právo sáhnouti k němu, a byť za ním vlála i podkasaná sukynka francouzského střihu, jen když má alespoň dobrou divadelní váhu, a když ta chic sukynka za ním má alespoň jakous takous literární applikaci. Divadlo má proto právo na toto zboží třeba nepevného kursu, že to právo má především i jeho obecenstvo. U nás ovšem nutno ono právo přiznati jen tomu obecenstvu, které před tím dovedlo chutnati i hutnější stravu uměleckou; to ať si teď klidně sáhne i po crêmu a po jahodách. Divadlo mu je bez výčitek smí podati. »Můstkem« se věru neprohřešilo na ničem, ani na zásadách ani na honoru Národního divadla ani na obecenstvu a jeho vkusu, ba ani ne na jeho citu pro mravnost. Však kdož ví, nebylo-li nutno některé podpisy na onom famósním protestu abonentů sháněti přímo ve hledišti mravopočestné kterési předměstské arény.

»La passerelle« Mme Fred Grésacové a pana Francise de Croisset, která dostala se k nám v překladu ne všude stejně dobře českém takřka na den po dvou letech od své premiéry v pařížském »Vaudevillu«, je tím spíše i pro naše zcela různě vytvářené poměry bez rozpaků přijatelnou veselohrou, že i tam, kde ve svém rozpustilém víření dotýká se i samotných hranic toho, co lze na scéně říci nebo reprodukovati, vždycky děje se to vkusně a ne bez duchaplnosti, že je tu všecko divadelně velmi obratně navinuto, a že i pikantní odeur veselohry jen lehce dráždí, ale nikde neuráží. Je to opět rozvodová komedie, ale francouzský Code civile má dosti paragrafů, o něž se veseloherní autoři mohou opírati, aby se neopakovali. Autoři »Můstku« ku podivu šťastně obepluli hrozící úskalí otřelosti, zející z dlouhé řady předešlých her tohoto genru. Jejich první společné dílo, jemuž asi pan de Croisset (Franz Wiener) dal dovednost divadelně technickou a jistou neostýchavost své raçy a paní Grésacová chic a esprit jedné z nejlepších spolupracovnic »La vie parisienne«, jen v obrysových liniích děje připomíná některé produkty dřívější, nejzřetelněji de Curelovu »Figurantku«, jinak je však v celém řešení šťastně chyceným nápadem, který ve svém veseloherním zrobení dostal vlastní jiskřivé zabarvení i vůni světácké Paříže.

Škoda, že pikantní tato pokroutka položena byla na náš stůl příliš málo jemnou rukou. Ve veselohře, jejíž všecka působivost vězí v drobném složení nápadů, vtipů a duchaplností, a která nemá ve vlastním smyslu ani jediné tak zvané velké scény ani hřmotivých effektů, všecken zdar závisí na provedení. Proto snad také u nás ty výsledky. Nedám se mýliti v úsudku ani sebe jednomyslnější povrchní a zdvořilostní pochvalou. Mám-li svůj soud o hře v »Můstku« pronésti, tož vypravena byla hra na scénu velmi zběžně a vyvětrale, a jednotlivým předním výkonům, jmenovitě onomu v roli Jaqueliny, scházelo mnoho bystřejšího smyslu pro povahy i pro situace. Jen pan Seifert stál asi v rovnováze s požadavky. Tím ovšem není řečeno, že by celek nebyl odpovídal průměrné zálibě našeho hlediště. Jenom že to je pro seriosní herce na stupnici umění přečasto jen málo nad nullou. — s —

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou či čtyřech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — Lumír vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 20. ÚNORA 1904. — ČÍSLO 14.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Osoby: Baronka, mladá vdova. — Sestřenka, její družka. — Doubrava, slavný malíř. — Tichá, vdova. — Josef, stud. filosofie, Jana, dcera, její děti. — Pelnář, stud. filosofie, přítel Josefův.

Děj na českém venkově v létě.

JEDNÁNÍ I.

Místo před domkem, jenž stojí v pravo. Uprostřed strom, pod ním lavičky. V zadu olše s potokem. V levo krajina. Na stavení večerní svit. Konec července.

Výstup 1.

Jana (vyběhne ze stavení, zuje pod stromem střevíčky a bosa vstoupí do potoka. Přechází v něm. Mezi stromovím kmitá se světlá blůzička její). Tichá (jde s levé strany ke stavení).

Jana.

Dnes chladí voda velmi příjemně
a přítulná je jako hedvábí,
a kamení je hladké ... jé jé ... jé,
vrávorám, smáčím se, zde hluboko!

Tichá.

Jen pozor, Jeničko, ať nepadneš,
a nezraníš se, vody vždy se boj!
A dobře dívej se, kam došlápneš,
jsou střepy v potoce i kousky skla!

Jana.

Však dobře vím, mně nic se nestane,
znám každé místečko, znám každou tůň.
Jak mušky bzučí tu a šplouchání
jak utišuje ... ách ten chládeček!

Tichá.

V čas přijď a obuj se, pan Doubrava
dnes večer s vámi venku posedí,
víš přece, první den že užívá
venkova lačně. Jsi už veliká!

Jana.

Což na tom? Častokráte brouzdával
se se mnou v potoce, bos jako já,
a rybky honil, blouznil o olších,
o kouzlu tůní, vody šplouchání,
a často bosi naší zahradou
jsme ráno v rose spolu běhali,
a smáli se, a nohy červené
jsme měli vždycky, jak jsme prokřehli!

Tichá.

Což o to! To vím! Všecko dělo se
a čilé bývala jsi žabátko!
Však dnes jsi velká ... Což se nestydíš?

Jana.

Ne! A proč? Mám se proto styděti,
že bosa hebkou vodou pobíhám?
(Přiběhne k matce.)
Viď, že se u nás všecko obrátí,
jak přijde léto a pan Doubrava
jak zavítá sem! Všichni změníme
se v jeho přítomnosti laskavé
i v jeho pohledu a moudrosti.
Ty hned jsi jiná! Mluvíš klidněji
a pěkně slova volíš. Taky šat
si lepší vezmeš! A což teprv já!

Tichá.

I mlč ty, dětino! Já lepší šat
že vezmu? Vida, čeho všimne si!
I ne, to tuze, dcerko, mýlíš se!
A kdybych vzala! Proč ne? Sluší se,

když cizí člověk v domě, pečlivě
se ustrojiti! Vida, vida ji!

Jana.

Vždyť je tak dobře, tuze ráda jsem,
když ti to sluší! Vždyť já taky jsem
hned všecka jiná, všecka změněna.
Mám velkou radost, všecko snadněji
se daří mi, svět hned je krásnější,
a stále zdá se mi, že musím lepší být
a lépe mluvit, více přemýšlet,
a někdy je mi v jeho hovorech,
jak více viděla bych, chápala
šum vod a lesů, stíny zeleně,
klid modrých obzorů i kvítí dech,
jak vzrůstala bych, jak by duše má
se rozvíjela, rychle sílila!
Maminko, tak bych chtěla chápati
vše, jak on chápe! Jak on chtěla bych
čin rozeznávat, mírně souditi
o lidských slabostech a poklescích,
i obětovat bych se chtěla tak,
jak on se dává srdcím v dílech svých!

Tichá.

To leckdo chtěl by! To vím! Jak pak ne?

Jana.

Když se mnou mistr mluví, nepevna
je duše moje, hned si nevěřím
a leccos hloupě mluvím. Bez květů
je řeč má ihned. Za to lépe však
se s lidmi venkovskými daří mi;
tu vykládám, co on mi povídal,
táž slova šťastně volím, horoucně
hlas můj se zabarvuje, nebloudím,
vše řeknu pevně, čile vykládám
a jak by silná radost nesla mne,
mé oči svítí, tváře hoří mi,
a každý vyznává, že zázrak jsem!
Však malý zázrak, jeho duše to
jen ze mne mluví, jeho nadání!
Ach, kdyby bylo možné, abych já
též něčím byla jeho bytosti!
Jak jeho moudrost, cit a úsměvy
přijímám stále, stejně aby on
též moji bytost vděčně přijímal,
mé myšlenky, mé mladé toužení!
Jen uvaž, jak bych potom věřila,
že něco jsem, že sen můj cenu má!
No, nesměj se mi, nejsem dětinná!

Tichá.

Však ani skro[illegible]ná! Teď však obuj se,
je voda chladna v našem potoce,
z hor pramení. Víš, jak je ledová!
(Odejde do stavení.)

Jana (obouvá se).

Aách příjemno je! Už teď zdá se mi,
že šíří se má duše! Šťasten je,
kdo s nevšedními lidmi stýká se,
neb mnoho světla, mnoho moudrosti
zapadne v jeho duši! — Bratříčku!
(Popoběhne v levo.)

Výstup 2.

Jana. — Josef s Pelnářem (vejdou s levé strany v zadu).

Josef.

A — Jenička! Jdem' právě z procházky
a zemdleni jsme. Přítel nechce dnes
večeřet s námi . . . nějak mrzut je.

Pelnář.

Ne, mrzut nejsem.

Josef.

Dobře znáti je,
že rozrušen jsi — k čemu zapíráš?

Jana.

Pan Doubrava je tady. Zůstaňte
dnes u nás, aspoň seznámíte se!
Vás milovati bude upřímně,
jste lačný krásy, o níž blouzní on!
Ať mluví o čemkoli, o lesích,
o míru večera, o alejích,
neb o Praze a městském životě,
o palácích a chrámech, procházkách
tichými ulicemi, o mřížích
a malých okénkách a věžičkách
a arkýřích a pelargoniích
za okny starých paní bělounkých,
vždy vzbouzí stesk a srdce unáší
svým sladkým hlasem, barvou líčení!
A rád je vždy, když někdo poslouchá
a diví se mu, chápe, horuje!

Pelnář.

Dnes nejsem schopen naslouchati mu,
vše marné zdá se.

Josef.

Zítra tedy přijď!

Jana.

A co zas máte v hlavě, mrzoute?

Pelnář.

Tmu jakousi.

Josef.

Dnes jsme si zjevili
tajemství svoje. — Krásné bylo to!

Pelnář.

A teskné k zbláznění!

Jana.

Nuž sedněme
si na lavičku! Jak že bylo to?
(Usednou pod strom na lavičku.)

Pelnář.

Dva blázni byli, tak to začíná.

Josef.

A oba jednu ženu nesmírně
a marně milovali.

Pelnář.

Ano, tak!
Nadarmo milovali! Zdali však
o obou možno říci nadarmo,
teď nevím vskutku. O mně jistě však.
Mne jistě nemiluje!

Jana.

Řekla to?

Pelnář.

Ne, vždyť s ní nemluvíme. Daleka
je oběma nám . . . krásná jako tma!

Josef.

A luzná jako sen a horoucí
jak oheň, jako mraky měnivá!

Jana.

Kdo je to tedy? Znám ji?

Josef.

Jako my!
Jen z daleka však!

Jana.

Je snad bruneta?

Pelnář.

Již uhodla jste. Ano, černá je
a strašná jako vše, co nelze mít!

Josef.

Což strašné je, co míti nemůžem'?
Ne, strašná není, spíše tajemná.
Snad tygru podobná, však andělská.

Jana.

Je tedy baronka to.

Josef.

Je, je, je!

Pokrač.

Karel Novotný:

LAKOMEC.

Do šeré jizby, v které modrým dýmem
čadící kahan nejistě se třásl
a tetelivé vrhal na zdi stíny,
jež zelenavou třpytily se plísní,
vlét' jitřní úsvit. Zaprášeným oknem
kam pavouk natkal šedivé své sítě
a větry časem žalně zaskučely,
se usmál zádumčivě. Bylo jaro.

Blankytem vlnily se jemné mráčky
a u potoka plály petrklíče
a fijalky a v rosné chvěly trávě
a voněly a od černého lesa,
jenž zahalen byl sladce růžnou parou,
zpěv kosa jasný zlatým tryskal tónem.
A oranžové oblaky se nesly
nad krajem jitřním, tichým, nad kvetoucím
a ve vrbinách, nad stříbrné vlny
jež jasněly se mladým, svěžím listím,
hoch seděl veselý a hlasně zpíval.
A dívka odkuds z chaty vyskočila
jak srnka, červenal se její šátek
na sličné hlavě jako kalich máku
a slunce jiskřilo se v jejích očích
a jemný smích jí vířil tiše ze rtů.
Šum vlahý rozkolébal spící větve
a jitro zahořelo korunami
a slunce vzplápolalo ve vysoku
jak zlatá výheň.

Seděl dosud shrben
nad měšci zlata. Ve vrásčitých lících,
v nichž nespočetná rýsovala léta,
chvěl divý nepokoj. Už od včerejška
vše prohrabal a přeházel a prohléd
a jeden peníz chyběl. Přepočítal
se snad? Či zloděj za noci se plíží
do jeho chaty? Jaké pomyšlení!
Ne, není možná . . . Každé přece noci
má kahan rozžžatý a pilně bdívá . . .
A znovu vložil třesoucí se ruce
do chladných útrob zlata.

Zaklepáno

*

A zrezavělý zámek drsně skřípl
a dveře hučivě se rozletěly.
Co bylo to? Snad horečka? Či spánek?
Či přelud zraků? Rozhlédl se kolem
a viděl oknem přece modré nebe
a slyšel jasně blízko lidské hlasy
a tepna bila zcela pravidelně.
A přece . . . Bože! . . . Tamo, ano v šeru
ta postava! Ten hrozný, hrozný pohled!
Co chce? Proč mrtvě tak a neodvratně
zrak nenasytný vpíjí v jeho duši?
Proč nehýbe se? A proč nepromluví?
A bezbranně máv' rukou třesoucí se
a chtěl se vzchopit. Padla mrtvě dolů
a rozvátý vzduch prázdně zaševelil.
Chce pohnout se, chce obrátit se, vztyčit!
A každý úd je těžký jako kámen.
Chce prchat! Vykřiknout! To kouzlo zlomit!
A z dveří vyrazit! — A padá k zemi —
A neodbytná postava se blíží
a oknem kane v jizbu jitřní modro
a nedaleko tlumené mrou hlasy.
»Jsem smrt,« vydechla z hrudi tetelivě
jak vichr podzimní, když listí chvátí.
»Tvůj přišel čas — já jdu si pro svůj účet.
Jsou hodiny tvé spočteny, než paprsk
políbí slunný okna tvojí síně,
ty s bohatstvím svým navždycky se rozluč!«
A neodvratně dívala se k němu
a suše šelestila dutou dásní.
»Ó, paní věčna,« vydech' těžce z hrudi,
»jen jedno přání vyplň bědné duši!
Než odvedeš mne do zahrady stínů,
přej shlédnouti mi v posled moje statky!«
Smrt řekla temně: »Buď ti vyhověno.«
A vrávoravě vztyčoval se z půdy
a namáhavě připlazil se k truhle
a zvolna vyňal trojí těžký měšec.

I uvolňoval pouto první schrány.
Ó, Bože, jak to zlato bylo těžké!
Ten každý peníz tlačil jako balvan.
Ta každá mince rdousila jak hora.
Ty tvrdé rysy třpytícího kovu,
mu zdálo se, že krvavě se chvějí.
A jejich chřest, ó, Bože, to byl výkřik
rtu mroucího, jenž zákeřnou pad' ranou!
I viděl náhle před svou duší vstávat
podobu bratra. Oh, jak úpěnlivě
zalomil rukama a k nebi zaštkal!
Teď, Bože . . . Zmíravý se třásl úder
tmou jeho hrudi palčivý a hrozný,
jak hrudy padaly by na hrob skrytý
a tvrdý cinkot rýče — on se zachvěl
a mrštil divoce v kout těžkým měšcem —

A rozvazoval zvolna druhé pouto.

A zlato teklo jako potok krve
pozvolna k půdě. Zdálo se mu náhle:
to není řinkot, to je kletba, výkřik
to bolesti, jenž vyrván ze sta srdcí!
A mísily se tajemné ty hlasy
ve divoký a řvoucí vůkol chaos
a rostly, hučely a jako bouře
ret sterý úpěl: »Lupiči! Ó, vrahu!«
A divoká to byla píseň pomsty
a hučela v ní kletba sterých matek,
a hučela v ní kletba sterých otců
a pálila v sluch jako žhavá výheň!
Skráň přitiskl až k zemi, zbrocen potem,
a odkop' měšec v kout, až drsně zavřísk'.

A v posled přerval pouto posledního . . .

Již zlatý paprsk hořícího slunce
na jitřní klenbě pozvolna se blížil
ku oknu. Nevrle smrt otřásla se,
neb čekání to zdálo se jí dlouhým
a okamžik již skonu přec byl blízkým!

A sotva vložil dlaň svou ve třpyt útrob
poslední schrány, tichá jakás píseň,
mu zdálo se, teď síní zachvěla se.
To bylo, že zas leží v klíně matky
a že zas cítí sladký její pocel
a tlukot srdce zniti laskavého
a nápěv dávno, dávno zapadlý už.
A viděl náhle veškerý svůj život
a slyšel volat zbité jeho touhy
a uzřel nyní hroznou marnost zlata,
zdupaná jara, neužitá léta,
uvadlé květy, kterých neutrhl,
pučící rety, kterých nepolíbil,
a těžký povzdech vydral se mu z hrudi.
A zachechtal se divoce a děsně
a chopil bez rozmyslu těžký měšec
a vrh' jím do okna, až zařinčelo
a hýřivě se skutálely mince
po všechněch koutech, vzlykly, zaúpěly
a klesl na zem — —
A právě tou chvílí
zabloudil zlatý paprsk do světnice
a na dukátech zahrál smavým třpytem
a políbil ho tiše v mroucí skráně —

A u potoka kvetly petrklíče
a fialky. Byl překrásný den jarní
a oranžové mráčky pluly nebem
a jemné stíny jejich rýsovaly
se na štítech a zahradách a pláních.
A dívka vracela se nesouc kvítí
a vila věnce, jásajíc a tančíc,
kos od lesa zněl dosud zlatým tónem
a pod vrbami veselý hoch zpíval.

E. Sokol:

SLUNCE.

Vyběhla proházeným chodníčkem až k zahrádce, o plot se opřela a rozpustile dýchala dlouhé kotouče par do slunce. Svítilo, ale neoslepovalo, bledě se třáslo nad bílými lesy, veselé jiskérky rozhodilo po jeho větvích a měnilo ho v kámen blýskavý

*

Již dva dni čekám, proč nehřeješ? Sníh se ani nehýbe, jakoby chtěl na věky ležet. Sluníčko moje, hřej, ano? hřej, pěkně tě prosím. Vždyť je již čas — a já bych chtěla za tebou ven, ne zabublaná v kožichy, tak ven, tvou modrou oblohu bych chtěla objat, letět vzhůru k ní, tvým teplem bych se chtěla opíjet. Chvěji se vzpomínkou. Sluníčko moje, hřej! Sluníčko!

*

»Je mi neklidno, čekám něco, o čem nevím. Vzrušuji se — prázdnem — do prázdna. Smutno mi není však. Sladké neklidno. Ráda bych — hm, co bych ráda? Ven? do jara? Také, však ještě víc. Je mi neklidno.

Pamatuji se na mlhy, i ty mi daly touhu, stesk, ale byla temná, těžká jako ony samy. Je snad příroda mým neklidem? Či ve mně něco klíčí? Lidé snad? Není jich. Byl tu sic — Proč jen vzpomínám na jeho hlavu a — krk? Proč nevidím ho celého, proč pouze — ? To jakoby určitěji a výrazněji se konturoval k hrdlu a — Ne, z něho ne! Je mi vzpomínkou jako ostatní, snad trochu — hihi — milejší, ale to není ono. Jsem neklidna; když nemyslím, pak vzrušuji se nejčastěji. Ráda bych —

Bože, ten sníh je protivný. Dvakrát se již chystal dolů a pořád leží. Již se mi ani lesklé dlouhé střechýle nelíbí, co visí s větví jako v světlých jeskyních. Stále slzí — a sníh jihne, jihne do nekonečna. Chudáci zajíci prý se mají nejhůř, nemohou se prohrabat skornatělou vrstvou. Jak bych jim přála již jaro.

A nejde a nejde.«

*

»Tati, to je již hloupé.«

»Hm.«

»Na chvilku zem zčernala, a zase sníh. Co s ním?«

»Ja, děvče — «

»I jdi, jsi necita.«

»Prosím tě, vždyť vidíš, že se sám chystám. Bačkory jsem shodil, chtělo by se mně již do kultur — nu, je sníh, co s ním?!«

»Ale, božíčku, tak proč padá, když nikdo o něj nestojí?«

Pokrač.

»Aby bylo bláto.«

»A!

Zase taje. Po kolikáté již? Ven se mi nechce, je takové vlezlé vlhko; doma se mi nechce být, nic se mi nechce a bez práce být také ne. Všecko ta zima nekonečná.

Mám číst? Nic jsem skoro nečetla, všechno leží. Co jsem se natěšila. A když jsem byla taková nesvá, roztříštěná, nijaká. Co jsem čtla, nestálo za nic, nic nevím. Chudinky knížky, leží ladem.

Ti Rusové, taková neurčitost na mne dýchá, probíjejí se k čemusi krásnému, ale — ne, nebudu číst, nevydržím, příliš se mi chce žít samé — a konečně také ne, ale — číst nebudu. Snad venku někdy v teple. Ah, teplo, kdy přijde již?

Jen taje. Přece bych se měla podívat k Deštníku, zda-li kraj zase pročernává. Ah ne, darmo bych hledala, je jisté všecko bílé, zapadlé. Nebo ne, nepůjdu.

Tak co tedy, pro Boha?

Co?«

*

Vrhla se na dvur, Floru, Reka vyvlekla z komůrky jejich, povalila je do sněhu a na druhý konec se rozběhla s prudkým smíchem, vábíc je za sebou.

Neměli se jaksi k bujnosti, mrzutě střásali sníh a krčili se k zavřeným dveřím.

»Tak vy tak?! Nadělala koulí a pustila se do nich, provázejíc každou výkřikem, přihnala se k nim, zadupala a poškubla je za srst, Reka hodila Floře na hlavu a sněhem je poházela, až se jí podařilo.

Flora zavrčela a napjala se na vysokých nohách; chvíli ještě nerozhodně se ohlížela, ale pak hop! již srazila Reka na zem a odskočila. Stanuli proti sobě rozvrčeni, blýskajíce očima, a na ráz se chytili, po uších chňapali, váleli se a škrtili, po dvoře se rozběhli zuřivě za sebou, až sníh lítal, a pak jako na povel vrhli se na Tonču. Dala se s nimi v hon. Dvur jen jen hlučel smíchem a štěkotem, když obíhali ji a po rukou, na prsa jí skákali. Měla se jim co bránit. Ke zdi se musila postavit s rukama zdviženýma, tak se rozohnili; číhali před ní, vzepřeni na předních tlapách čekajíce pohyb nějaký, aby mohli vybuchnout. A na ráz poskočila, zahoukla, rozehnala se po nich, a oni překvapeni se přikrčili a ti tam.

Když Mařka vyšla podívat se na halas a tartas, poštvala psy na ni, koulemi ji přivítala. A rozpředl se boj čtyř proti čtyřem, že za chvíli ani místečko na dvoře nezustalo uhlazeno, všechen sníh rozdupán a rozválen blátil se a špinavěl měknoucí hlinou.

Udýchána a uondána utekla domů volajíc na služku, aby si psy sama zavřela. Ještě se jí smála z okna, když marně se namáhala rozehřáté šelmy přilákat či vehnat do boudy.

*

Večer lehala tichoučká do postele. Skrčila se pod duchnou v klubíčko a hrála se svým vlastním tělem a dechem. Bylo jí volno a milo v útulném svinutí, tak miloučko. Nemyslila, nesnila, volnost dala nitru, aby se uhoupalo samo v klid. Tiše šly obrázky hlavou, tiše přivíraly oči, mísily se a trhaly, šly a plynuly, jak vločky sněžné nedotknuté větrem klesávají v houpavých spletich.

Pohnula se. Na Karlu vzpomněla, pak na něj, na jeho silný krk, na Prahu, školu a zůstalo jí prázdno v mysli. Nic. Dívala se udivena v tmu. Ani podivu si však neuvědomovala, jakoby otázka jen v očích mechanicky utkvěla. Něco zvedalo jí hruď, stoupalo k hrdlu a hlavu stisklo. Co? Neodpověděla. Z očí vyskočily slzy a stékaly jí po lících nevolány, nechtěny. Plakala tiše, bez myšlenky, plakala nevědouc proč.

A rychleji zvedala se její hruď, vynutila vzlyk, a za chvíli zacukala vším tělem v prudkém, náruživém pláči. Dusila jej poduškou, již objala lehnuvši na obličej, ale neudusila, prudčeji draly se slzy ven, hrdlo jí plnily k zalknutí, otřásaly jí a křečovitý stisk vlévaly do paží. Plakala, plakala.

Proč? ptala se sebe a místo odpovědi polykala slané slzy svoje a vzlykala neutišitelně dál.

»Bože, proč pláču?«

Plakala.

Pak náhle vyschly slzy, utuchl vzlyk, tělo se napjalo animální rozkoší klidu. A v očích opět tkvěla otázka, jež z duše nešla. Když zalehla víčka unavená slzami, sklonila se hlava prázdná a horká. Usínala.

*

Procitla zdlouhavě. Zdálo se jí, když oči otevřela, že chvíli již byla si vědoma všeho, toho ticha, mlhava, mdla, že všecko již ví, že není nového dne a nového života, že přeploužil se pouze den ke dni splývavě. Co bylo včera? Nic. Šedivo. Co dnes?

Nejlíp je nemyslit a vléci se. Vléci. Spěchat nemožno, vždyť všecko stojí a všecko život ubíjí.

Ah hlupoty! Včera a před týdnem jinak myslila. — Konečně lhostejno. — Nejlíp nemyslit a vléci se.

Pokrač.

Miloš Čtrnáctý:

POKOJ S RANNÍM SLUNCEM.

Hledal jsem kdysi byt.

Vyšel jsem dopoledne do odlehlejší čtvrti města a bloudil téměř hodinu tichými ulicemi, střiženými jako dle pravítka a vroubenými dvěma řadami košatých stromů, prolézaje dům za domem.

Vzpomínám si stěží na ta místa, na ty světnice malé i větší s ošumělým nábytkem venkovských hotelů, vychvalované do nebe a přece tak odporné mnohdy na první pohled.

Na jednu z nich však nezapomenu.

Bylo to v jednom z těch velkoměstských domů, přeplněných malými nájemníky ve stísněných prostorách, podobajících se spíše klickám nežli bytům.

Zazvonil jsem v druhém poschodí a odříkal několik obligátních vět starší, domácně ustrojené ženě, jež vyšla mi vstříc.

»Ano, pane,« odpověděla. »Mám pokoj k pronajmutí, hezký, s ranním sluncem.«

Vešel jsem do tmavé předsíně, do které ústilo asi tré dveří se zamlženým sklem.

»Odpustíte,« pokračovala dále, »není-li ještě uklizeno. Pokoj je ještě obydlen.«

Zaklepala na jedny dvéře a vzala za kliku. Bylo zavřeno. V pokoji nebylo slyšeti nejmenšího hnutí ani když její prst silněji na dveřích zarachotil.

»Spí« — pravila, dívajíc se na mne, jakoby chtěla říci: Co teď?

»A je zamčen. Nedělal to nikdy. Co ho to jen napadlo. Ale zdálo se mi, že včera přišel pozdě v noci. — Snad sehnal peníze a dovolil si trochu. Ubožák . . .«

»Kdo je to?«

»Můj nájemník, pane. Skoro půl leta je už bez služby,« vykládala tlumíc hlas — »a bez krejcaru. Hodný člověk, ale tuze lehkomyslný. Dal se příliš do pití a přišel o chleba. Teď lituje, ale je už pozdě. Naběhal se, naprosil, aby ho vzali někde za písaře, já sama se starala, ale nic naplat. Všude ho odbyli. Rodiče nemá už, chudák, a já víc dělat nemohu. Jsem jen chudá vdova. Čtyři měsíce byl u mne zadarmo. Ale teď už nemohu. Ubohý Durlín.«

»Durlín pravíte?«

»Ano, pane, Durlín se jmenuje. Edvard Durlín.«

Edvard Durlín . . .

Tedy on! Rázem vyhoupla se mi na mysli drobná postavička s neholenou tváří, zubožená, se zanedbaným zevnějškem, klopýtající svou zchromenou nohou po ulici v třeskutých mrazech a vzbuzující ve mne vždy hluboký soucit.

Někdejší mimus, hýčkaný potleskem a v[illegible] vřiny . . .

Durlín býval komikem předměstského divadla. Byl oblíbeným, nadaným a věštila se mu pěkná kariéra. Ale všechna očekávání přeťata rázem Durlínovi stala se nehoda. Spadl s tramwaye a zmrzačil se. Musil opustit dráhu, jež slibovala mu takovou budoucnost a polozlomen uchytil se v kanceláři umělecké agentury. Ne však na dlouho. Podnik přiveden k úpadku a Durlín ocitl se bez existence. Tehdy leckdo si ještě na něho vzpomněl z divadla ze starých přátel, a tak podařilo se mu získati malé místo v denním žurnále.

Pracoval svědomitě asi půl leta, dokud nebyl zachvácen zhoubnou nemocí novinářů. Pitím... To udusilo v něm poslední zbytek citu, inteligence a energie. Durlín přestal žít jako řádný člověk...

Nastala krátká pomlčka. Stará paní zadívala se na mne.

»Pán zná snad . . .«

»Ano, pouze dle vidění . . .«

Obrátil jsem se k odchodu.

»Přijdu třeba odpoledne,« pravil jsem odhodlán ovšem za žádnou cenu nevtírati se do útulku osudem stiženého muže.

Stará paní však, jakoby tušila můj úmysl nedala mi odejít, dokud nespatřím pokoje.

»Prosím, ještě malou chvíli. Zkusím to . . .«

V okamžiku ozvalo se silné zalomcování dveřmi a hlas, volající:

»Pane Durlíne! Slyšíte. Pane . . .«

Nerušené ticho bylo jen odpovědí.

Stará paní podívala se na mne úzkostlivě.

»Slyšela jsem jej zcela určitě v noci, když přišel a vím, že nemohl odejít.«

Přemýšlela okamžik, a než mohl jsem se vzdálit, přiběhla s klíčem. Vrazila jej prudce do dveří. Té chvíle slyšel jsem, jak cosi kovového vypadlo na druhé straně a zazvonilo o podlahu.

Stará paní otevřela dvéře, chtěla vejít, ale s výkřikem couvla zpět. Přiskočil jsem, nevěda, co se děje a stanul na prahu rovněž jako přimrazen.

— — — — —

Durlín s přeřezanými žilami ležel na podlaze toho pokoje, zalitého ranním sluncem.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Nečinnost, pohodlnost nesvědčily Valentinovi. Proto bývaly jeho večery po celém dni věnovaném toulkám a sladkému lenošení méně veselé nežli jeho jitra, kdy pozdravoval vesele slunce, v plné energii probuzení. Ráno byl svěží jako lovec, vycházející do polí a večer mdlý — jako lazarone, povalující se celý den na nábřeží nebo u kostela.

První dny byly rozkošné, zvláště když jej bavila novota krajiny, seznání památek a krás města.

Ale pak nastaly ty večery, kdy pobíhal po břehu moře a hovořil teskně nebo zlobivě s rozkypělými vlnami příboje.

Pokud byl vedle Ludmily, utajil tyto své neklidné nálady. Vtipkoval stále, dobíral si ji, haštěřil se s ní a snažil se ji humorem a zábavností odpláceti její něžnou přítulnost. Někdy ji chtěl podrážditi nebo ohromiti svými paradoxálními nápady. Ale pokládala je též jen za projevy jeho humoru.

Valentin poznával znenáhla divný pocit nevolnosti. Její roztomilá, pozorná, vlídná láska někdy jej až rozlaďovala.

»Což opravdu nemá žádných rozmarů,« myslil si, dívaje se do její světlých, mírných očí.

Přál si jiskry, rozkřesávající nárazy dvou tvrdých povah.

Ona byla však hedvábná a chladná měkkost. V její milování byly unylé záchvěvy blaha a nikdy rozvášněné šílenství závrati a opojení . . .

Valentin mnoho uvažoval o svém poměru k Ludmile a přišel k závěrku, že ona je anděl a on lotr, že nezasluhuje tolik oddané lásky od nejhodnější ženy na světě. A ve svém sobectví se utěšoval, že vše je dobře, že bude dobře i když bude nejhůře, neboť byl přesvědčen, že i když ztratí — svou vinou ovšem — její lásku, že si vždy zachová její přátelství. Měl je zajištěné u té mírné, intelligentní ženy, jako si dovedl zachovati přátelství všech žen, s nimiž se rozešel. Bylo to vrcholem jeho umění života, největší diplomacií jeho zápletek se ženami. Jen s Jiřinou se mu nezdařilo finale té symfonie milostné.

Pro Ludmilu měl život zlaté pozadí lásky, dobroty jako obrazy Giottovy.

Řekl jí to s ironickým úsměvem jednoho večera po diner, když pili kávu ve vestibulu hotelu.

»A nebylo by to krásné, kdyby to mohlo být ve skutečnosti?« odvětila.

»Tvá duše je výjimkou v tom světě, jako duše takového umělce či básníka, jenž tvoří zlaté pozadí svým snům. Ale jaká je to dětinská lež! Tam, kde vlastně je zlé, zoufalé temno, vykouzlí si zlato a slunce.«

»Co ty můžeš mluvit? Sedíš tu v pohodlné lenošce rákosové, piješ černou kávu a likér, kouříš

doutník a hovíš si po znamenitém obědě a filosofuješ o ‚zoufalém temnu‘. To není lež?«

»Budiž. Každý máme svou illusi či lež. Ty líbeznou se zlatým pozadím a já nehezkou, pessimistickou. Pamatuješ se na ten velký, krásný parník, s nímž jsme jeli z Janova?«

»Ano.«

»Nikde nemohlo být veseleji a příjemněji. Hudba hrála, na palubě se procházely krásné dámy v bílých nebo světlých toalettách, páni s kytičkami na kabátech pokuřovali, všude samý smích, hry, tance, dovádění. Zamilované párky legitimní i nelegitimní tulily se k sobě. V kuřáckém saloně podřimovali páni, kteří příliš dobře posnídali, neboť kuchyně byla na lodi znamenitá. A zdálo se mi, že v té nádherné, ohromné lodi, plující s bohatými a spokojenými lidmi do Neapole a dále, do Egypta a Indie, zaznívá pod radostným modrým nebem na vlnách azurového moře ta nejkrásnější píseň radosti ze života. A uzřel jsem v té lodi něco strašného, nač nezapomenu nikdy.

Druhý důstojník, ten s plavým knírem, úslužný, povídavý, prováděl mne v lodi, když ty's odpoledne odpočívala. Pamatuji se, že to byl jeden z nejkrásnějších dnů. Paluba se podobala nejpestřejšímu záhonu květin a co tu bylo smíchu, zpěvu, bujnosti! Sestoupil jsem s důstojníkem do strojovny a kotelny. Vykládal mi jako odborník odborníkovi mocnost a nosnost strojů, o kolika tunách a koňských silách je koráb, jaké nové systémy jsou zavedeny v kotelně atd. Vnikli jsme do hlubin velkého tělesa, do temných, dusných, čpících hlubin a tam, v jakémsi pekle, uzřel jsem lidi — byli to lidé? — ubohé, proklaté odsouzence. Nazí chlapi, kostnatí a vychrtlí, černí špínou a uhlím, obsluhovali kotel.

Znám nejtěžší práce dělníků, ale namáhání topičů v našich továrnách je hračkou proti útrapě těchto lidí zakletých do pekelného podsvětí té veselé rajské lodi s palubou, podobnou louce kvetoucí. S hrůzou jsem jen chvíli civěl na ty ubožáky, kteří němě se pohybovali u žároviště, u žhoucích jícnů, do nichž vrhali uhlí. Musil jsem rychle zpět na vzduch, myslil jsem, že se zalknu a otrávím jediným vdechnutím horkého, dusivého vzduchu, který pálil na tváři. Nešťastníci byli odsouzeni k mlčení, jen okazovat si mohli v ohlušujícím rachotu strojů. Láhev rumu je jejich jedinou posilou, útěchou, požitkem.

Jsou to mladí, silní muži, kteří tu strašnou práci dlouho nemohou vydržeti. Plíce si spálí žárem topiště i alkoholem, otupí, zblbnou a hynou v hlubinách dole, několik metrů pod lakovanými střevíčky hezkých, nastrojených dam na palubě. Nejsem nikdy sentimentální, ale tehdy jsem byl poněkud rozrušen. A myslil jsem dlouho na topiče, kteří celé dny a noci, nazí, špinaví, mlčky obsluhují ohniště, pijí rum a žijí jako zvířata, neboť společnost je oloupila o všechnu lidskou důstojnost a schopnost lidského života. A myslil jsem si, že kdybych já byl takovým topičem a věděl, že nad tím svým peklem tančí a pije se, zaznívá hudba a zpěv a smích lenochů, že tam v širokých křeslech pokuřují a podřimují dobře najedění a napití gentlemani, tu bych topil, topil tak zuřivě a tak dlouho, až by celá ta krásná loď se svým peklem dole i s rájem na palubě vyletěla do povětří!«

Paní Ludmila upřela na něj dlouhý, zářivý pohled.

»Máš dobré srdce, Valentine . . .«

Líbil se jí v té chvíli nesmírně. Jeho mužná tvář, osmáhlá sluncem, oživla, zruměnila se mladistvě.

»Proč myslíš? Někteří soudí opačně.«

»Nezapomínáš na topiče v hlubinách lodi . . .«

»Vím pouze, že existují,« odvětil suše Valentin.

— — — — — — — — — — —

Ještě několik dnů prožili v italském líbezném městečku. Valentin chodil s Ludmilou obdivovat obrazy, nádvoří starých klášterů zevně podobných zasmušilým tvrzím, uvnitř majících půvab začarovaných tichých zahrad, jimiž kráčelo mnoho jar lásky. Ludmila byla věrná svým tklivě jednoduchým Madonnám s milými andělíčky primitivistů a její muž odhadoval tvořivou a fysickou sílu renaissančních Titanů, kteří pomalovali hravě obrovské plochy se sterými figurami.

V posledních dnech pravidelně vycházel večer k moři a poslouchal šumění vln. Chtěl soustřediti svou neklidnou mysl na uvažování o svých nových plánech obchodních. Přemýšlel o zužitkování vodních sil a lesů v jizerských horách, přemítal o novém patentu, o němž mu psal ředitel jeho strojnické továrny.

Jednoho večera vyšla Ludmila s ním na procházku k moři.

Hvězdy zářily, měsíc vyšel, rozlil stříbro paprsků po hladině lehce se zdouvajícího moře a takové sladké opojení táhlo nádhernou nocí, že při pohledu na vlny šumivě kypícího příboje napadlo jej, že noc podává číši šampaňského zemi před objetím lásky.

Valentin počal tiše prozpěvovati kuplet.

»Co to zpíváš?« ptala se jeho žena.

»Co?« zarazil se, jakoby zcela zapomněl na ni a oslovil jej někdo cizí. »E, tak mi napadla arie z »Mamzell Nitouche«.« Pokrač.

NAŠE GALERIE.

JAROSLAV KVAPIL.

Již dlouho vábí mne literární osobnost Kvapilova k podrobnější studii, ve které by sledováno býti mohlo všecko, co hrálo do jejího vzrůstu, co ji formovalo, kterými houštinami a v kterých krajích se proplétaly cesty tohoto zvláště sympatického a nepopiratelně silného literárního talentu generace, jež šla rovnou za Vrchlickým, ale přece jenom ne tak zcela bezprostředně. Bude to práce nejenom zajímavá, ale právě proto již tím lákavější, že Jaroslav Kvapil v oné povrchlickovské generaci má produkcí svojí i tvořivými schopnostmi zvláštní, dost osamělé místo, a v oněch proudech, jež se v několik směrů rozkypěly, jeho literární vlna dosti prudký a neklidně ale i nestejně zčeřený tok. V pouhé skizze narychlo zachycené této Kvapilovy umělecké tvářnosti stačí ovšem k vystižení zevního výrazu a charakterisace ve velkých jenom liniích, vytkne-li se především a se zvláštním důrazem, že je Jaroslav Kvapil všemi svými disposicemi, ve všem básnickém cítění a v každém uměleckém projevu lyrikem, a to lyrikem zvláště delikátních kvalit. Barvitý, harmonický a rhytmovaný, ať se ozve kdekoli, ve sbírce veršů, nebo na scéně jako dramatický autor, nebo v posledních létech — a to není nikterak podřadný rys v jeho uměleckém profilu — jako režisér. A stejně v projevu na venek i v naladění a všem obsahu vnitřním. Jemu všecko musí vyzníti v určitou harmonii, i dissonance.

Přes poměrné svoje mládí produkoval již Jaroslav Kvapil celou řadu knih, především ovšem lyrické poesie, a rychle vyspěl k pevnému literárnímu významu. A je zajímavo, jak celou tou produkcí províjí se i jakýsi paprsek odraženého světla z vlastního života autorova, z jeho citových i jeho myšlénkových disposicí v jednotlivých obdobích, a ze všech těch chvilkových i trvalých nárazů různého v různých chvílích prostředí a měnivého jeho okolí. Krajina i lidé mnoho dovedly působiti na okamžitý směr Kvapilovy tvůrčí síly i na jeho básnické vyslovování se. Ty ozevy z vlastní duše a z příbojů na její hladině nebyly ani tehdy tak zcela přehlušeny, když, jmenovitě v prvních básnických knihách Kvapilových, silné básnické potence a exkvisitní, raffinované, harmonické krásy, jeho individualita zdánlivě nadýchána byla příliš nádhernými vuněmi z cizích flaconů. Byly to »Padající hvězdy«, »Růžový keř« a »Básníkův denník« — »Reliquie« jsou vlastně celé psány dříve a jen jakoby básnickou předmluvou pozdějšího pravého díla — které spolu znamenají také jednu epochu básnického tvoření Kvapilova. Odtud šel, snad o nějaký stupeň níže z onoho chrámu výlučného básnického graalstva, ale blíže k sobě k člověku, a vytvořil v knihách »Tichá láska«, »Liber aureus« a »Oddanost«, druhé to charakteristické skupině své poesie, básně krásné, intimně hřejivé lyriky, tiše a měkce erotických znění. »Trosky chrámu« byly závěr, ale dnes je patrno, že ne lyrické činnosti vůbec, jak se autor tehdy ve chvíli umdlení domníval, ale spíše závěr poesie citového zachvívání, vnějších vjemů a slovní i obrazové nádhery verše. Nejnovější básnická kniha Kvapilova »Andante« svědčí o značně prohloubeném, niternějším a myšlenkově pevněji podloženém chápání všeho, nač se ve chvíli básnické inspirace zahledí. Všechen názor životní i všechno citové vlnění je méně těkavé, je ujasněnější a sebe sama i všech směrů a cílů vědomější.

I ve svých dramatických pracích obráží Kvapil jednotlivé stavy uměleckého svého rozvoje, a je to příznačno, jak i tady zřetelný je umělecký vzrůst. Od veršovaného proverbu »Přítmí« a mimo zajímavou scenickou trilogii »Memento«, zadýchanou tesklivou náladou pomíjejicnosti — u Kvapila velmi podstatný rys — vedl drama »Bludička« poprvé na scénu Národního divadla a dobylo ji s úspěchem. To bylo roku 1896. Pak přišla po necelých dvou létech »Princezna Pampeliška«, a letos po

delším odmlčení se »Oblaka«. Tři dramata a tři pohledy do vlastní duševní dílny básníkovy. Jak to tu kvasilo, jaké tu narážely vnější vlivy, a jak se autor probíjel ráznými rozmachy kus od kusu do hluboka ke zralejšímu, ale také básnicky ucelenějšímu názoru! Způsob vidění a schopnost projevu dostávají všude posvěcení mužnosti. A tak Jaroslav Kvapil, roku 1868 v pošumavských Chuděnicích narozený, maje tolik pravé umělecké práce již za sebou, jakoby se po chvíli oddechu zprudka rozletěl za novými opět cíli a s novým posvěcením, zpevněný i jakoby očištěný. Jeho obě letošní práce tomu nasvědčují. Proto bude, jak jsem již napsal, velmi zajímavo, jeho literární osobnost jednou portretovat. Dnes jsem ovšem chtěl zachytit jen silhouettu.

A. B. D.

FEUILLETON.

ADAM PŁUG.

Pług nebyl orlem; ani romány ani básně nemají velké ceny literární. Nikdo jich již nečte a málokdo o nich ví.

Literární cena Adama Pługa nespočívá také v jeho několika knížkách. Pług byl všeobecně znám, ač málokdo znal jeho činnost literární. Byl znám z feuilletonů »Kurjera Warszwaského«, jehož redaktorem byl mnoho let, z článků v »Kłosech«, jež také po jistou dobu redigoval, konečně z drobných veršů, obyčejně reflexivních, roztroušených v dennících a týdennících.

Pro nás, jichž mládí spadá do konce XIX. stol. a skutečně vyspělá, mužná činnost připadne do první polovice XX. stol., člověk z r. 1822 rázu Pługova je takřka anachronismem, je něčím nejen zastaralým, ale dávno již přežitým. Připomeňme si jen: vždyť tehdy, ba i ještě později povstávala nová světla na duševních horizontech, romantismus, který své doby byl právě tak přijat veřejností polskou jako dnes modernismus. O Moravském a Śniadeckém dnes již nikdo ani nevzpomene. A pak mystická idea mesianismu, přechodní myšlenku r. 1863 žijící ještě v poesii Karla Brzoronského, mohutně vystupující v činnosti Szczepanowského, Lutosławského, ba i representantů »Mladé Polsky«, Wyspiańského a Micińského. A pak uherské povstání, válka rusko-turecká, nově projektované legie, konečně r. 1863 duševní i fysické vyčerpání národa, které mělo za následek resignaci a přepjatě chápaný positivismus, který tak škodlivě působil na duševní život národní. Počínaje tedy od mohutného vzmachu duševního »Inspirace« Mickiewiczovy a Słowackého »Krále ducha« až k úplnému úpadku skutečné »decadence« se všemi známkami duševní hniloby.

S takového hlediska lze říci o románech a básních Pługových: »C'est de la litterature«, nebo lépe »papírová literatura«; Pług nezajímá nás svým rozvláčným, hrozně nudným vypravováním, zajímá nás jako zjev, jako věrný syn své doby se všemi svými nedostatky a nepopřeně velkou poesií. Působení jeho spadá do let 1850—1875. Jaká to byla doba?

Předcházela ji haličská řež, uherské povstání a vídeňský manifest. V době té žila ještě myšlenka nových legionů. Byla to doba hojná velikými událostmi, z nichž každá dotýkala se hlubin duše . . . a lidé téměř báli se o nich promluviti hlasitě, domnívajíce se, že by zaplašili naděje, že by ztratili víru. Jaký dojem třeba ztlumený tajemstvím předcházel as r. 1863! Jaké to bylo ohromné napětí duševní! A smrt Mickiewiczova? Kdo tehdy vévodil literatuře polské? Kraszewski, který téměř zasypával národ svými pracemi, Lenartowicz, o němž ostatně málo slýcháno, neunavný pracovník Kondratowicz a samouk Ujejski. Ale mezi veřejností a literaturou prostředkoval Pług. Byl tehdy staven na roveň Kraszewskému, o tendenčních jeho románech rozpřádaly se tehdy dlouhé debaty, jaké dnes rozpřádají se o pracích Jeana Grana neb Barrésa. Bylať doba ještě příliš temná, téměř barbarská. Lid nebyl ještě ani osvobozen z poddanství! Tehdy Pług ovšem nebyl ještě průkopníkem, nezapaloval nových světel, neboť nebyl toho nikdy schopen, ale pokud mohl, vždy sloužil dobré věci, vystupuje proti zastaralým pověrám a obecným předsudkům — byl národním demokratem, což na onu dobu bylo stejnozvučné s dnešním socialismem. Kdo by dnes chtěl čísti jeho romány, aby dověděl se z nich něco nového, velice by se sklamal. Kdo však by v nich hledal odlesk duševního stavu našeho národa z oné doby, jistě jej najde. Obraz, jaký na základě oněch děl lze sobě učiniti o stavu tehdejší kultury polské u srovnání s kulturou jiných národů, nebude pro nás příliš lichotivý. Nutno však předem uvážiti, že u přirovnání s národy západní Evropy Poláci byli a jsou pozadu a třeba že z jedné strany nescházi jim často lidí skutečně geniálně nadaných, z druhé strany chybí vždy přechod ze stavu úplné neuvědomělosti do úplné uvědomělosti, která obyčejně nazývá se inteligencí nebo průměrnou kulturou národní. Prostě řečeno, jsou buď lidé zcela zatemnělí nebo literáti — čtenářů není.

Jména jako Kondratowicz, Lenartowicz a Pług vyvolávají ve mně divné associace. Při čtení jejich prací zmocňuje se mne dojem jakoby byli po celý život rozrušeni. Čím? Proč? Nevím — snad je toho příčinou nadpřirozená, holubičí dobrota jejich čistých srdcí. Krátce řečeno jsou to melancholici — ostatně každý melancholik je částečně básníkem.

A melancholie nebyla charakteristikou oné doby? Vždyť tehdy po r. 1863 byl všeobecný smutek, jehož nejvýznačnějším zjevem jest přece tvorba Grottgerova.

Od analysi již tak dost nesouvislé dovolím si zde odchylku. Vždyť vrhám jen tak několik citů bez ladu a skladu, jak je mysl namane při vzpomínce na život a práci Adama Pługa.

Nezapomenu nikdy na jeden pokojík v nějakém vesnickém dvorku, který jsem viděl jsa ještě dítětem.

Byl dost velký, jasný a obílený. U jedné stěny stála dost nízká skříň, celá vykládaná, zvaná »skleníkem«. Zasklenými dveřmi bylo v něm viděti podivné jakési broušené čišky, porculánové šošky dělající menuetové poklony, světle modrých, žlutých a růžových barev; na skříni stálo dosti velké popisí Kościuszkovo. Na stěnách visel Mickiewicz s jedné a pohřeb sibiřského vypovězence s druhé strany. Lampa visela se stromu tak nízko, že každý, kdo chtěl pod ní podejíti, musil dotknouti se jí hlavou. Na velkém, těžkém prádelníku pokrytém vyšívaným ubrusem, stály dost velké, barokové hodiny, hrající »Shlédni Kościuszko, na nás s nebe« a »Pomoztež mi, rodáci«. Na ciferníku byl vymalován znak polský orel s oštěpem a svatý Michal, jimž pozadí tvořila nádherná zahrada, kde se všech stran stříkaly modravé vodotrysky. Po obou stranách hodin stály velké stříbrné svícny a velké nůžky na ustříhávání knotů. Na stěně mezi okny visela dvojka, karabina, dvě kozácké šavle, nahajka a čerkeska — uprostřed za sklem visel zarámovaný denní rozkaz generála

Wróblewského. Někdo mi vypravoval, že tehdy nebylo plesů, nikdo netančil, nezpíval — neboť byl národní smutek — tudíž v celém Polsku bylo ticho.

Kolik rodin tehdy plakalo v takových tichých pokojíkách, do nichž mnozí neměli se nikdy již vrátiti!

Dříve představoval jsem si povstalce jako bledého, vysokého a štíhlého mladíka, vždy zadumaného, s rukama pohrouženýma do dlouhých, zlatých vlasů, a který se vždy tak divně, nadšeně usmíval.

Všichni ti byli snílky — musil jím býti i Plug.

Snílkem byl vždycky a vždycky snil o jakési harmonii velké a svaté, která setříti by mohla všechny trudy života, dojati všechny lidské duše a které jest největším výrazem velké Krásno, Umění. V tom je skutečná poesie Plugova.

Jiří Bandrowski.

DIVADLO.

Henrik Ibsen: Divoká kachna.

Bylo již mnohokráte konstatováno, že u nás máme obecenstvo Ibsenovi cizí. Přece však, zdá se, dnes již v trochu jiném smyslu, než dříve. Dnes přece již není tolik jednak naprosto odpuzujícího jednak, a více, naprosto nechápajícího vzdalování se divadelního pražského obecenstva všemu, co šlo se jménem velikého Nora na naše jeviště. Dnes sama velikost Ibsenova a jeho významnost pro dramatické umění moderní doby není již tak zarputile přehlížena, ba snad je i dosti ceněna; ale zůstává-li přes to chlad ve hledišti oproti Ibsenově dílu, je to dnes jednak zásadně protivné stanovisko jedné části obecenstva, také i literárně nejvyspělejšího, jednak, a to bohužel u většiny, lhostejnost někdy až úžasná. Lhostejnost, která v praktických svých důsledcích stejně odsunuje s jeviště Ibsena, jako kterékoli jiné dílo původní nebo cizí, veselé jako trudné. Je to táž lhostejnost, která je také jedním z nejbolestnějších neduhů podrývajících dnes zdravý život naší činohry. A tak ani nelze dost dobře vytknouti divadelní správě, že uvádí Ibsenova dramata v tak volném tempu na scénu. Je opravdu otázkou, zda by nebylo v příliš násilném korrigování obecné záliby hlediště více škody pro samo dílo a pro všechny pronikavější umělecké snahy divadla. Však to bylo skorem příznačno, to nahodilé seskupení repertoiru v týdnu premiery »Divoké kachny«: táž čtvrtka abonentní hned po ní dostala »Děti kapitána Granta«; tak skoro jako ukázka toho, kam se v divadle cílí a co si zatím obecenstvo žádá. Neveselé poměry.

»Divokou kachnou« bylo v tom povlovném uvádění Ibsena vhodně postoupeno od »Nory«, třeba by snad jinému jiné drama bylo více po chuti. Již proto, že »Divoká kachna« je i pro méně ibsenovsky naladěné obecenstvo — a Ibsen v tom směru, co je ibsenismem ve vlastní podstatě, opravdu vyžaduje skorem svoje zjemnělé a zvláštně disponované publikum — do té míry srozumitelnou, že na ně dovede svoji bezútěšnou osudovou tragikou silně zapůsobiti, a zalomcovati až vlastními nitry i těchto diváků. Byla-li ještě »Nora« valné většině tohoto čistě jen pod divadelními dojmy o kuse usuzujícího obecenstva pro theorie posledního aktu a pro konečný odchod Nory od muže a od dětí nesympatickou i jako dramatické dílo, zmohla již »Divoká kachna« alespoň tolik, že bylo nad neobyčejně krásnou a čistou Hedvickou přece do jisté míry přemýšleno o oněch dvou zdánlivě nesmiřitelných problémech »životní pravdy« a »životní lži«, které se nad rodinou fotografa Ekdala srazily. Jakoby čistá voda, která přišla s hor, mohla zůstati tak průhlednou, když dostala se do bahenní půdy v nížinách. A Gregers Werle svoji čistou horskou vodou chtěl dokonce i očistiti a zjasniti ty stojaté vody tůní, v nichž všude při dně dodělávají postřelené divoké kachny v řasách a v splívajícím kořání pevně zakousnuté. Není možno jinak, než že vyzní toto drama tak beznadějně a pessimisticky. Pro souvislé jakési sledování Ibsena u nás bylo by snad dobře, kdyby mohlo Národní divadlo vypravit i »Příšery« a »Nepřítele lidu«, a jmenovitě teď tohoto. Proto, aby vnitřní dojem z myšlénkové té trilogie »Nepřítel lidu« — »Divoká kachna« — »Rosmersholm« byl celý umělecky, ale i theoreticky. Naprosté a bezohledné hlásání a žádání pravdy stanulo v »Divoké kachně« pojednou skepticky před silou jiných životních podmínek a okolností, a teprve v »Rosmersholmu« nalezena byla umělecká rovnováha, vyšší synthesa, když autor sám podle slov dra. Emila Reicha »přemohl jednostrannosti obou názorů«. Však by, myslím, i pro »Rosmersholm«, obecenstvu z minula známý, nalezlo se dnes již obsazení, které by toto nejdokonalejší snad drama Ibsenovo udrželo, a lépe uplatnilo, než bohužel bylo před lety.

Provedení bylo znamenité. Jmenovitě obě představitelky hlavních ženských rolí byly pevně na svém místě. Z Giny Ekdalové, jednoduché, omezené bytosti, která před patnácti lety byla na chvilku milenkou továrníka Werlea docela bez raffinovanosti, jen tak »jak to bývá«, a která byvši jím provdána Hjalmaru Ekdalovi je svému muži dobrou hospodyní, vytvořila paní Danzerová velmi zdařilý výkon, ucelený, pravdivý, v umělecké míře držený a životný. Neobyčejně umělecky hotovou postavu přinesla v Hedvice slečna Grégrova. Vyzvedla v tomto čtrnáctiletém děvčeti, lpícím na všech frázích otcových s nezlomnou vírou, zejména onu jistou přemítavost dětí s tělesnou vadou, ale udržela dětský dojem děvčete vyrůstajícího již z dětského oděvu, ale ne z dětského cítění, a i speciální dojem z této slabozraké Hedviky v plné pravdivosti a působivosti. Z pánů především pan Vávra v úloze Gregerse Werlea velmi účinně založil si tohoto nevolaného roznašeče »ideálních požadavků«, a v tomto svém založení diskretně a s uměleckým taktem provedl postavu Gregersovu. Hjalmara Ekdala pan Zelenský pronikl velmi správně až k samé duši té život deklamující bytosti, ale v herecké reprodukci příliš nadnášel ve snaze usnadniti i méně chápavým v obecenstvu porozumění. Dokonalý byl pan Šmaha jako továrník Werle a pan Inneman v roli starého poručíka Ekdala. Vypravena byla hra ve vnějším dojmu scény i ve vniterním proniknutí k samému jádru, pokud se odráželo na celkové souhře, umělecky panem Kvapilem.

— s —

XI. VÝSTAVA SPOLKU VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ »MANES«: JOŽA UPRKA.

Z výstavy děl Uprkových odnese si každý tentokrát dojem složitější a určitější než by se dalo očekávati. Přibyly totiž k velkým plátnům olejovým také četné akvarelly, původní lepty a skizzy olejem. Nesoudíme dnes již o Uprkovi jako o malíři, jehož umění opírá se hlavně — a dokonce ne výhradně — o národopisný význam látky, kterou zobrazuje na svých plátnech. Mám-li říci, v čem jest mi Uprka nevyslovenější, musím doznati, že jest to v barvě. Ať se jedná o kroje nebo květy nebo krajinářskou scenerii — a kroje podávají jeho zálibě v silných barvách zvláště bohatý materiál — všude hýří nejsilnější červeň, modř i běl. Slunce a jeho prudké světlo jest umělci neméně silným faktorem; Uprka snaží se vtisknouti v svůj obraz celou sluneční záplavu i její účinky. Pozorujte některé jeho obrazy: na poli pracující lidi, na nichž tíži všechna ta dusná a monotonní únavnost jich práce, rozpálené líce Slovaček při processí, líná zvířata, zapřažená uprostřed pole do vozu, horkem se lesknoucí trupy koní, dětské postavy, vystavené žáru slunečnímu, jichž líce se svraštují na ochranu proti sluneční záři, lidi pracující v zeleni luk nebo konečně chůzí znavený lid, v slunečním parnu klečící před sochou Madonny — toť vše, co Uprka maluje. Obrazy, jakými jsou na př. »Hody v Lanžhotě«, »Processí«, »Svatba«, »Na panském« a j. podávají celé to pochopení sluneční záře a sluneční síly; mistr vložil tu do svého díla více než zrakové dojmy: jeho obraz hřeje, vyvolává dojem únavy, dusna. A při tom září dílo Uprkovo všemi barvami, jež

*

mluví a vyjadřují život, který všechna ta tíha přírodou naň vložená nemůže utlumiti. V tom spojení vnitřní životní síly a zevních effektů přírodních sil vidím jednu z předností Uprkových. Jeho životnost mluví barvami; stačí mu někde barva sama, aby vyvolal zamýšlený dojem — tak jak patrno to na nedokončených skizzách olejem. Jeho smysl pro barvy a světlo vyvrcholuje až v opravdový a čistý plein-air; přiznávám se, že na př. obraz »Na sadě«, který nejvýmluvněji dokazuje pleinairismus Uprkův, s tím ostrým slunečním osvětlením dvou lidských obličejů na pozadí, tvořením spoustou bílých květů, s tím volným, prohřátým a prozářeným vzduchem působí značnou silou. Méně štěstí má umělec v sešeřelých obrazech, kde neuplatňuje svoji zálibu v barvách — právě tak, jako když snaží se pečlivou technikou provésti lidskou tvář. Tu se stává, že ztrácí všechnu životnost (»Vyšívačka«, »Přadlena«); jedná-li se o typy jednotlivých krajů, je tu jistě veliká ethnická přesnost a také výraznost, která je s to dodati života. Resumuji tedy v ten smysl, že síla umění Uprkova jest největší v malbě komplexu celého davu nebo krajiny s obsáhlejší staffáží, a součinnosti silného slunečního světla a prudkých barev, které jsou raçovým přívlastkem jeho sujetu.

To znamená mnoho, byť i bylo právem namítnuto, že mnoho je tu stále opakovaného, že při malbě skupin jsou detaily místy podány nedosti korrektně. Při svoji poměrně jednoduché, lehce pracující technice zůstává Uprka malířem zdravého života, světel i barev. J. R.

LITERATURA.

Karel Sezima: Passiflora. Román. Praha 1903. Nakladatel J. R. Vilímek.

Česká prósa posledního období vykazuje daleko více novinek než poesie; je mezi nimi několik velice významných děl — kniha p. Sezimova je jednou z nejpozoruhodnějších. Má hlavně význam pro umělecké utváření se prósy, nevyhovuje tomu požadavku, který často bývá kladen, aby totiž taková práce podávala českého člověka a český živel — tak jak bylo na něj poukazováno v Zeyerově Plojharu, nebo jak jeví se v moderní své formě na př. v nové knize p. Dykově. P. Sezima položil si episodu a její osoby, nesoustředil se upjatě na jednu postavu, takže uměleckost jeho sujetu vztahuje se na zvláštnosti fabule samé (částečně bych vyjmul z toho tvrzení Kláru) — a dávám tomuto tvoření přednost před druhým zmíněným způsobem, tak často požadovaným, prostě proto, že je v něm více umění. Hned na začátku podotýkám, v čem vidím cenu tohoto románu: v exotismu jeho sujetu a v bohatém stylu, plastickém i dekorativním.

Síla pohlaví vystupuje zde v několika obměnách; láska, kterou Klára miluje Nella a všechny její perversnosti, láska, kterou Braun, před tím mrtvý svým pohlavím, vznáší k nemocné Kláře, divoké výbuchy samčí svéřeposti u Nella, propuknutí vášně v Braunovi; pak paní Tereza, dravá a nádherná šelma pohlaví, vše ničící a v svojí vášni křičící všemi barvami — všechno to jsou různé, více nebo méně exotické formy sexuality. Na její tragické působení kladl p. autor veliký důraz; jí láme se pastellově nanesená postava starého Lutny, jí končí Nell, ji doznává Braun strašné metamorfosy a Klára jí dostupuje na vrcholu bolesti.

Stavba této knihy je určitá a promyšlená — každý článek ovšem nedospívá k své úplné a autorem zamýšlené platnosti; pak také určitost konstrukce není někde dosti zřejmá pod hustými dekoračními festony a barokně plným stylem. Je mi jasno, proč p. Sezima vynaložil tolik práce na některé postavy, při nichž zdá se nám to nadbytečným, jako na př. u pí. Terezy, která zdá se nám nakreslena s podrobností až neekonomickou; předně proto, že ve výjimečné síle a formě svého pohlaví chtěl vydati na její postavu všechnu tu uměleckou, barev, odstínu a pohybu plnou krásu svého stylu — a pak, v konstrukci byl mu její případ nutný jako protiklad k případu Klářinu.

Totéž možno tvrditi o všech ostatních postavách; tak Nell, v němž jest jakoby zpersonifikována bestialita erotismu, tak i Braun, jehož sexuální vývoj v porovnání s Klárou, v době, kdy se po letech setkávají, je hluboce zajímavý. Braun, člověk vědy, který není si vědom pohlaví, jež v něm dříme umrtveno a který dosud nežil — Klára, která prodělala všechny hrůzy pohlavní vzájemnosti v nejabnormálnějších formách. Jich setkání, jich další styky, počítaje v to i fakt Klářiny nemoci, jsou chef-d'oeuvre psychologického umění vyhovujícího nejpřísnějším podmínkám esthetiky; zvláště tam, kde v Braunovi nastává prudký eruptivní přechod k hmotnému a smyslnému. Proměn plna je postava Klářina daleko více než Braun a paní Tereza; vezměte jednotlivá její stadia, od dětství k manželství, jež podalo jí až »krásu hříchu«, její stav zničení a následující resignace a konečně ten vzácný bod kulminace, kdy perverse splývá se světlou spirituálností, intimně slavnostní blížení se její smrti v plné kráse ....

Passiflora je kniha dokumentující sexualitu s exquisním pochopením sujetu, vzácná svými postřehy a svojí psychologií, dokumentující to, co ohlašovali a přejímali symbolisté: že v sexualitě je kořen zhouby a smrti. Jest to kniha exotická svým sujetem i svým stylem.

Jean Rowalski.

Jiří Sumín: Potomstvo. Povídka 1903. Nákladem A. Píši v Brně.

Děj povídky Sumínovy příliš zřejmě prozrazuje — i svým materiálem, i svojí formou na některých místech — že jest torsem veliké a původně snad i šíroce založené práce. Celá faktura povídky upomene během četby několika silnými nárazy, že tu je cosi roztříštěno, co by jinak, podepřeno a neseno mohutnou, do hloubky jdoucí linií jednotné idey, tvořilo pevně scelený článek vývojové kroniky moravského kraje. Trouchniví tu a rozpadá se před očima čtenářovými svět starých rodičů, vrostlých do půdy, jež byla jim víc než domovem a živitelem; byla zdrojem života jejich i celého rodu. Ale rod dorostl, potomstvo rozptýlilo se rychle na všecky strany a ztratilo půdu pod nohama, půdu rodného kraje, který nemůže je uživit, nemůže je ani poutat pohromadě. Jen jedna kapitola k vývojovému toku života, nahozená, neukončená.

Autorka »Potomstva« vyrostla prvními pracemi svými z naturalismu. V posledních letech vyzrává umělecky svérázně a vymaňuje se z jeho sviravého, k chmurnému pessimismu tíhnoucího vlivu, jemuž na příklad Šlejhar zcela propadá. Vším tím moravským ovzduším, jak je v »Potomstvu« líčeno, tísnivým, jakoby k zemi sraženým, řadí se tato povídka v tvorbě Sumínově vedle »Zapadlého kraje«, vyšlého z jeho péra asi snad před pěti lety. Již tato okolnost je dojista neklamným svědkem o starším datu vzniku tohoto torsa, jež autorka později nezmohla a — opustila. Jinými slovy: vydala v knize tak, jak kdysi na rychlo dala vytisknouti v moravském listě, brzy zaniklém. Takový jest můj dojem vzniku povídky, která chtěla a měla být něčím mnohem významnějším.

Belletristicky nahozeno, ovšem ani ne povrchně zpracováno, je tu několik vážných výhledů k problémům národního života moravského. Ozývají se patrné nárazy seriosní umělecké snahy, ozvuky hlubokých a reakce schopných postřehů pro akutní stránky bojů národnostních a hospodářských. Snad lze z nich čerpati naději, že autorka napíše jednou velký moravský román. »Potomstvo« je k němu jenom zkušební skizzou. V. Č.

Předplácí se pro Prahu na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·— — Separátní vydání o dvou číslech vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým [illegible] nebo s každým [illegible] Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací [illegible] — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme [illegible] Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. BŘEZNA 1904. * ČÍSLO 15.

Z NOVÝCH BÁSNÍ OTAKARA THEERA.

PÍSEŇ NÁVRATU.

Když od tebe se v noci vracím
samoten
s tvým polibkem nad víno sladším —
ten či ten

tě v šumu půlnočního vanu
poznávám,
stín domů, stromů podobu tvou
béře sám.

mne postoj tvůj, hled, gesto, slovo
provází,
v mé hlavě tančí krásy tvojí
obrazy.

Vzduch zimní noci teplý je mi
a jím, hle!
jak šel by za mnou výdech jemný
pleti tvé!

Tu všude zřím tě kolem sebe
mihat se,
tvých očí plničké je nebe.
po hlase

ZÁZRAKY.

Byť mladá, mrtva byla. Lože kol
stál zástup v smutku, v slzách, naříkavý.
Vzduch létem voněl; slunce paprsk žhavý
v tvář dopad' jí, žal setřev s ní i bol.

V tom Kristus vešel: hlasem tichým děl:
»Vstaň, dcero, spiš jen, neb ty's neumřela.
I vstala, usmála se, tvář se celá
jí žitím zabarvila, prchla smrti běl . . .

Tou mrtvou, dříve než ty's přišla ke mně,
můj život byl. Kol smutky zněly temně
a rouchem smrti byl jsem přioděný.

Ty's neřekla nic. Jen se's pousmála,
ne modlitbu, jen polibek's mi dala;
i vstal jsem také z hrobu probuzený.

ÚNOROVÝ DEN.

Je smutno tu a mlžno. Nad labským splavem stojím.
Most v dálce stínem je, les mhavou záclonou.
Svist větru. Řeky pláč. A v tomto nářku dvojím
kry jedna po druhé po jezu dolů jdou.

Strom černý, bez listů; svah bez zeleni, zvadlý.
Led v kusích u břehů zbyl ještě tu a tam.
Mhy šedé závoje až k střechám domů spadly
a teď jak by v mé srdce je vnést chtěl větru van.

Ah, stát tu s tebou! Stát a do mlhy se dívat,
kry v letu sledovat, jak mizí vírů v důl!
Chlad cítit kolem kol, však teplem rozechvívat
se tam, kde loket Tvůj byl na mém spočinul!

Tvých očí střežit hled, tvé černé jemné vlasy
zřít na šíj spadat ti, zlým větrem nesené . . .
Pak únor zmizel by; pod kouzlem tvojí krásy
by půvab v sobě měl dnů slunné jeseně.

VERŠE PŘILOŽENÉ KE KVĚTINÁM.

Ty drobné květy zvadnou. Však ty, jimž zkvést jsi dala
v mém srdci, věčně kvést jak věčné jaro budou.
Ty prvé vůni ztratí i barvu poznenáhla;
ty druhé jako sen nechť v duši tvojí zbudou,
jak krásný sen o tom, jenž neměl jiné touhy,
než u tebe dlít, snít, ne pán: jen otrok pouhý.

BALLADA O NEJISTÉ BUDOUCNOSTI.

To divná láska! Rád tě mít
zoufale, jak já, bez úkoje,
tvých černých očí střežit svit,
v tvých retech nalézt žití zdroje
a vědět (neb's to řekla): To je
jen rozmar, jenž ji míjí již. —
Jak strašno ptát se, leže, stoje:
čím budu, až mne opustíš?

Co žije, doufá; člověk v klid,
jenž ochrání ho strasti, boje;
za mrazu lípa tuší znít
jar příštích steré včelí roje;
květ doufá v jas. Jen srdce moje
bez víry bije v prsou, slyš!
Ó, aspoň nyní v rozkoš skoj je!
Čím budu, až mne opustíš?

Tu chvíli blíže slyším jít:
Snad ještě jenom dvoje, troje
procitnutí v tvých loktech. Zpít
mne v posled chtěly rty snad tvoje.
Snad nikdy víc již bez závoje
se ke mně nenachýlíš níž.
Tu prázdno cítím, Smrti znoje...
Tím budu, až mne opustíš.

Poslání:

A k čertu! Dej mi ústa svoje
a líbej! zardus! ptát se když
bych chtěl se tebe, lásko moje,
čím budu, až mne opustíš?

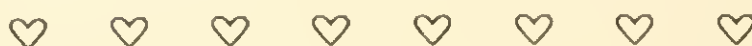

V. Mrštík:

FRAGMENTY.

Z KNIHY »ZLATÁ NIT«.

STARÉ HISTORIE.

Když Havlíček vrátil se z Brixenu, nepoznával Prahy. Všechno před ním utíkalo, nejdůvěrnější přátelé vyhýbali se mu na sto kroků.

Jediná Němcová, zhlédnuvši jej na Příkopech, přiběhla k němu a na vyzvání: »Prosim vás, nedělejte si se mnou ostudu«, odpověděla: »Eh co, — já si z vlády nic nedělám...«

Domů, do Německého Brodu vrátil se Havlíček v náladě, v jaké nebyl ani v Brixenu — — — — — — — — — — — — —

Říká se: Dnes nic takového by se neopakovalo už proto, že není dnes Havlíčka.

Ale netřeba k tomu ani Brixenu ani Havlíčka — — —

Stačí jen, aby kdokoliv z vás ocitnul se náhle na »špalku« třebas jen »Podbrdských Novin« nebo »Spravedlnosti« — — —

A hlouček »přátel« rozprchne se rázem jako třasořitek houf. Rázem nevědí, mají-li zdravit, ani nevědí, jak mají podat ruku, ba nevědí ani, smějí-li vkročit do téže místnosti, kde sedíš ty — — —

Než odpovíš — — —

Pak, přitočí se k tobě zas a máš dojem, že jsi spráskal psa a ne svého odpůrce.

A už k vůli těm drahým přátelům, abys nechal všeho a odpovídal na každý hadr potištěného papíru.

POSMRTNÁ VZPOMÍNKA.

Zemřel Alexandre Dumas fils.

Hned uspořádána literárně-žurnalistická panichida na oslavu muže, o jehož roucho metán byl kdysi los za všeobecného gaudia na straně jedné a zuřivého mlčení na straně druhé...

To stálo za vzpomínku.

Teprv po smrti strhnul se válečný pokřik těch, kdo střílí jenom tenkrát, když doprovázejí ku hrobu.

Pro smutek tváří do srdce nevidíš...
— — — — — — — — — — —

Trochu více než divokou roli hrál v té komedii dnes už také na pravdě Boží stojící Émile Zola.

Jsou po ruce ještě velké bacchanalie jeho theorií, které dnes zrovna tak jsou směšny, jak směšnou jimi učiniti chtěl svou vyhlídnutou kořist.

Ale Zola nemlčel ani po Dumasově smrti; vypravuje, s jakými pocity šel k němu žebrat o akademický portefeuille.

Kolik slov, tolik ran do sebe.

Ale ani, kdyby pamflet na sebe byl napsal — nebyl by přikryl pravdu své vlastní povahy.

Ani on, ani Daudet s žahadlem špatně tajené závisti v srdci — ale srdcem psát by o tom mohl jediný snad Gogol nebo Dickens, lidé i svým poměrem a povahou nesmířitelní s každou ctižádostí tohoto druhu, lidé zásadně odtržení od světa, k němuž nic je nepoutalo, ani láska ani závist ani zášť; lhostejnost sama a nic víc — — — — — — — — — — — — — — —

Nuž, není to nenávist k Francouzům, která káže viděti i skvrny na ohromném slunci Paříže.

Nebudou tam asi jiní lidé, nežli všude jinde a jen v jednom směru budou stát o něco výš.

Verlaine zašel zrovna tím způsobem ve Francii, jakým by zašel v království a měl dokonce i pohřeb, jakého se u nás dostalo prof. dr. J. Durdíkovi.

Několik příbuzných, několik známých, dva, tři posluchači, hrobař s provazem a — dost.

Vyvrhelem za živa — vyvrhelem zůstal i po smrti.

Není tedy proč, vyvyšovat národ nad národ. Historie všech národů má své skryté pissoiry — a tam se všichni sejdeme — — —

PO DIVADLE.

Četl jsem kdesi, že je už i »nová« láska.

Poněvadž jsem věděl, že jsou už i jakési »nové« oči, »nové« uši (jen o poznání sahají prý nad normál!), nedivil jsem se. Musí být i »nová« láska, jako je »bílá« láska, »zelená« láska, »strakatá« láska — láska »duhová«, »pošmourná«, »šedá«, — jak se o tom dočísti lze ve všech modernějších žurnálech.

Kdysi šel jsem z divadla.

Hráli hru, ve které jako vždy, kdykoliv se jedná o původní novinku, divy statečnosti konali naši herci.

Pod autorem praštěla prkna.

Nuž, nepomohli mu ani ti co tam — to tam, na konec zoufali i herci.

Propadliště se zavřelo.

Přede mnou z divadla šly dvě sedmnáctileté holčičky. Byly nějak schlíplé a obě shodly se na tom, že co viděly — opravdu . . .

Teprv, když vystupovaly na tramway, chytla se jedna zábradlí a pravila své družce.

»Ale moderní je to!«

A tak jsem se dověděl, že i blbost je moderní.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Pelnář (povstane živě).

Ta mladá vdova, pružná jako laň,
jež děvčetem se oku dosud zdá,
jež na léto se zatoulala k nám
a všecko bouří — právě jako když
na jižní Kavkaz zbloudí tygr sám
a poděsí vše! Ta je zhouba má!
Ta mladá krasavice, jejíž vlas
jak černý samet měkce objímá
tvář bělostnou a něžně tvořenou,
tu luznou tvář, v níž oči záhadné
se hluboce tmí jako studny dno,
v níž tenké rty jak steskem zaťaté
cos říci chtějí, cosi lačného,
v níž úsměvy se honí nejasné
a zoubky sněží se a vábí mne!
Ta žena bílých rukou spanilých,
jež v krásné linie se skládají,
jichž dlouhé prsty v černý, bujný vlas
si květy zaplétají, žena ta,
jež v zahradě se ráda toulává,
i v polích, na lukách i v doubravě,
když mimo kráčím, jež si zpívává
a jež se protahuje, jak by stesk
ji po mně pojal, po mé lásce snad,
jež dobře ví, že zmučen ubírám
se alejí a zpět se obracím,
jež v šatě živých barev probíhá
zeleni zahrad, abych viděl ji!
Ta žena vzdálená, jež mučí mne,
jež sevřela mne jako ocelí
svou divnou krásou, mocí pardalí,
jež oknem mezi květy rudými
se z villy dívá v dálku modravou,
jak o tajemství lásky snila by!
Ta žena krásná, jež mne objala
jak poutem železným a přemohla,
jež na můj bol se dívá nejinak
než jako na hru vlnek prchavých!
Však řeknu vám, že ve mně uzrává
čin jakýs strašný, abych zlomil ji!
O nevíte, jak divoký je žár
v mé hrudi, jaký strašný nepokoj
mne stále trýzní! Zloba urputná,
vzdor jakýs marný náhle proběhne
mým srdcem, pomsty živé šumění,
sen neodbytný, jak bych nejvíce
ji ranil, jak bych rázem rozvrátil
klid její duše, úsměv toužicí,
jak provždy bych jí srdce otrávil,
jak změnil bych ten celý krásný květ,
by nebyla tím kouzlem vábivým
jak dnes je, aby moci neměla
a aby nebouřila celý kraj
svou krásou, aby muži veškeří
již neblouznili, jako blouzní dnes,
neb nesnesu to! Vše se vzbouřilo
v mé hrudi! Ano! Dosti mých je muk!
Moc její zlomím, ať již tak či tak!

Jana.

Až úkost jala mne! Což je to snad
skutečná láska, která přeje si
zničiti radost milovaných svých?

Pelnář.

Skutečná láska, ano, jak jsem řek'!

*

Jana.

Ne, není možná, žertujete jen.
A tvrdím zas — vy nemáte ji rád!

Pelnář.

Mám, slečno, mám, snad nelze chápat to,
jak pochopiti nelze lásky stín,
jenž v duši se mi těžce položil.
Jak miluji, tak nenávidím též!

Josef.

Já zcela jinak rád mám baronku.
Jsem šťasten již, jak pouze zahlédnu
postavu její, hrdý její krok,
květiny ve vlasech, zrak přivřený,
jak zakmitá se její klobouček,
jak ukáže se v okně její tvář
bělostná jako mramor karrarský.
A nechci víc, to zcela stačí mi,
bych blažen byl jak dítě bláhové.
Jdu obyčejně v lesy šumící,
neb po zahradách toulá se můj krok,
neb ve stín stromů v trávu ulehnu
a dívaje se v nebe modravé
sním o ní, jak by u mne seděla,
a myslím si, že spolu mluvíme
jak děti, tiše šeptajíce si
o kráse věčné. Nikdy netoužím
s ní setkati se, v náruč strhnout ji.
Snem o ní jsem již šťasten úplně.

Jana.

Je jistě jiná než jak o ní sníš!

Josef.

Snad. Možná. Nechci o to příti se.

Pelnář.

Snít o ní? Ne, nemohu. Jitří mne
vzpomínka každá. Stále zoufale
se musím bránit, aby v představy
se nesnesla mi její podoba.
Vše bouří mne, co s ní je spojeno.
A přece opět jako lačný jdu
po stopách jejích ráno zahradou,
a dívám se, zda okno zavřeno,
zda bdí, či spí, zda aspoň vyhledne!
Ó, není-li to směšná ničemnost
a slabost podlá? Jaký člověk jsem?
Co mne tak vleče? Jaká nestvůra?

Josef.

Snad více chceš, než možno dosáhnout.

Jana.

Mně cizo všecko je, co pravíte.

Pelnář.

Nechť cokoli to; jedno poznávám:
chci do duše jí vrhnout těžký stín,
tak temný, jaký ona uvrhla
do duše mojí! Chci, by přestala
se smáti jako skřivan veselý,
chci, aby život její sesmutněl!
A dokážu to! Jedovatý květ
jí hodím na cestu!

Josef.

Proč? Co to chceš?
Což překáží ti, že je jasna tak?

Pelnář.

Překáží! Stesk své duše nasytím
jen tímto krokem! Musím jednat tak!

Jana.

Tak tedy bavíte se, bláhovci?
Vždyť ani neví krasavice ta,
že na světě jste, že se trápíte!

Josef.

Já netrápím se, ani netoužím,
by o mé lásce něco zvěděla.

Pelnář.

Ó, dobře ví, že za ní jdu jak stín!
Ó, dobře ví, že vleče za sebou
mé mladé srdce, že jsem zotročen
a zváben jejím horkým pohledem,
ó, dobře ví, jak tygr čenichá
krev teplou blízko! I to dobře ví,
že krčím se, že blýská se můj zrak
zlou vášní, mstou a bídnou podlostí!
Je lačna bolu, pije hořkost mou
jak víno, lahodí jí vášeň má.
Však po jistou mez . . . ó, to dobře vím,
že ztrne potom, sklesne jako sup,
jejž sestřelili! Bude těkati
a třásti se a plaše volati,
a prsty její budou chvěti se
a uslábnou, že pustí květiny,
jež do vlasů si právě chtěla dát!

Jana.

Jste příliš vzrušen, dojmy nesou vás.
Však zítra již soud bude klidnější.

Pelnář.

Ne, mýlíte se, jiný nebude.

Jana.

Však uvidíme!

Josef.

Tady obraz máš
dvou mužských srdcí — zcela rozdílných.

Jana.

A zvláštních. Hú, hú, pane Pelnáři,
nehrozte tolik, buďte veselý!

Pelnář.

Veselý? Ne, to pro mne těžká věc!
Však tato lačnost po mstě nějaké
mne přece někdy chvíli opustí.
Vychladnu jaksi. Za to pojednou
se sama sebe bojím. Usláblý
se ztiším, rozum vášně přemůže,
a s hrůzou vidím, kam jsem zabloudil!

Jana.

Vy schválně děsíte mne! Znám vás, znám!

Pelnář.

Ne, nechci děsit! I teď ochlaď jsem
a strach mám jakýs. Je to divná věc.
Chce se mi prosit, byste dovedli
mne domů. Aspoň onou alejí,
kde baronku bych mohl potkati.

Josef.

Dětino, dnes ji jistě nespatříš!
A spatříš-li ji, střihneš ušima
a srdce poskočí —

Jana.

A tisíckrát
se za ní ohlédnete, tisíckrát!

Pelnář.

Že strach mám, řek' jsem, nesmějte se mi!

Jana.

Vy vždy si libujete polekat
mé srdce! Tak vás dávno dobře znám!
Až bychom dovedli vás alejí,
jen vysmál byste se nám ... tak tak tak!
Hrdinsky tedy, pevně, rozumně ...
a hezky slušně, k předu hleďte jen,
a nešilhejte po ní ... tak tak tak!

Pelnář.

Dobrou noc tedy!

Jana.

Vy jste uražen?

Pelnář.

Ne! S Bohem!

Josef.

S Bohem!

Jana.

Tedy dobrou noc!

Pelnář.

Je dobře, že jste nevěřila. Dobrou noc!
(Odejde v pozadí v levo.)

Jana.

A vidíš ... přece znepokojil mne!

Josef.

Cit prudký má, však myslím, nepevný.

Jana.

Chce strašiti mne, ví, že bojím se!

Josef.

Dnes náhodou jsme sobě sdělili
své touhy. Nejprv velmi oživl
a rozblouznil se, ale za chvíli
již vnikla tato zloba v jeho hruď!

Jana.

Viď; mluví jen tak! Neučiní nic —

Josef.

Ne, ani pomyšlení, slaboch je!

Jana.

Teď teprv všímám si té různosti,
jak cítí Pelnář, jak ty, a jak já!

Josef.

A kterak baronka?

Jana.

Toť hádanka!

Pokrač.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

VII.

Divadelní frisérka, hubená, vzdychající ženština, protahovala hřeben zlatým vlasem Jiřininým.

»To je krása vlasů, jako vodopád,« neopominula připomenout jako obyčejně.

Obtloustlá garderobierka rozkládala na skříni kostým zpěvačky a hovořila skrze zuby, v nichž svírala špendlíky. Slova vycházející z její úst byla ještě špičatější.

Slečna Kryfová seděla před zrcadlem a svou toaletní krabicí s líčidly, zahalená v růžový peignoir s krajkami. Byla v krátké hedvábné spodničce.

»Bůh uchovej, aby někdo před ní řekl něco volnějšího,« vyprávěla garderobierka, »hned červenala se jako barnabitka a škemrala: »,ale ne, to je tón, u toho našeho divadla!"« a tlustá žena napodobila tak komicky afektovaný hlas, že se Jiřina usmála.

»To se ví, že naši páni, a ti to umějí, mluvili před ní věci, že to byl skandál. I na ředitele si proto došlápla. A modlářka byla, učiněný svatoušek. A tu to máme: žena jednoho advokáta ji tuhle zahrála a div jí drdol neutrhla. Je to ale co říc! Hned se ženatým si začne!«

Frisérka jen povzdechla a potřásla hlavou.

Jiřina přivřela unavené oči. Neposlouchala již dále klepy garderobierky a svěřila svou hlavu hbitým, lehkým prstům vlásenkářky.

Zaklepání.

»Kdo je?« tázala se garderobierka.

Byl to sluha; přinesl velkou kytici konvalinek a fialek a dopis.

»Ah, to jsou krásné fialky, ty voní!« zvolala garderobierka a podávala lístek slečně Jiřině a usmívala se, jakoby chtěla sdíleti s ní radostné překvapení, o němž věděla, odkud pochází.

»Teď mi s tím dejte pokoj,« odbyla ji omrzele zpěvačka, jež psaníčko s rukopisem ji dobře známým, odhodila stranou.

Frisérka mrkla zvědavě po dopisu i po kytici a kropila vlasy Jiřininy smíšeninou vonného, žlutého oleje a kolínské vody.

Jiřina vybírala z krabice tuhové a barevné tyčinky a líčila si obočí, oči a rty.

»Kde je můj rouge?«

»Zde je, prosím. Musila jsem koupit nový. Mám z pugetu udělat malou kytičku na živůtek?« tázala se garderobierka.

»Jak chcete,« odvětila Jiřina, roztírající si po tváři růžové líčidlo.

»Obyčejně to slečna poroučí, tak jsem myslila . . .«

»No, dobře . . .«

»Pan baron bude beztoho dnes v divadle?«

Slečna Jiřina se zamračila a uhodila o stůl nějakým tyglíkem.

Garderobierka chtěla svou prostořekost — kterou nedovedla nikdy překonati — nahraditi svou horlivostí a roztomilostí.

A neúnavně vedla svou:

»Ten kostým znamenitě dopadl. Už jsem myslila, že se napálila slečna tím krepem. Ale je to pěkná látka. Teď večer moc nobl vypadá. Naše slečna bude zase krásná jako anděl. Je pořád mladší a hezčí . . .«

»Ba je . . .« povzdechla si mlčelivá frisérka a trudnomyslně pohlédla na zlaté vlasy, zářící nalíčený obličej a plná, bělostná ramena umělkyně.

Nové klepání.

»Jsem to já, carissima!« ozval se zvonivý baryton.

»Ah, odpusťte, pane režisére, nejsem hotova,« odpověděla Jiřina.

»Ani jediný pohled není dovolen?« žebronil za dveřmi baryton.

Jiřina svraštila obočí, ale odvětila velmi přívětivě.

»Vždyť jsem ještě svlečená.«

»Nu, mně by to nepřekáželo!« ozval se za dveřmi frivolní smích, poněkud drsně znějící.

»Víte co, přijďte po druhém jednání, okáži se vám v novém obleku. Řeknete mi, jak se vám líbí.«

»To nevím, carissima, zda-li tak dlouho vydržím v divadle. Zítra máte zkoušku a nezapomeňte, odpoledne je hodina.«

»Nezapomenu. Děkuji vám. Jste moc hodný!«

»A vy moc nevděčná! Adio!«

Frisérka odešla. Garderobierka oblékala Jiřinu do kostýmu.

»Pospěšte si. Dejte pozor. Vždyť mne moc utahujete.«

Jiřina byla netrpělivá, nervosní. Chtěla být již připravená, ustrojená, ačkoliv vystoupila až v druhém jednání. Toužila však po samotě. Těšila se, až za garderobierkou zavře dvéře a bude zcela sama v té malé nevzhledné komůrce, naplněné malebným nepořádkem a čpavou vůní mýdla, líčidel a vaselinu.

Jediným nábytkem garderoby bylo vysoké, pohyblivé zrcadlo, skříň a stůl. Kytice fialek vydechovala unylou vůni.

Jiřina vzhlížela se v zrcadle. Urovnávala ještě záhyby. Tlustá ženština klečela za ní a napínala jí spodničku i sešpendlovala ještě něco.

»No, to je přece nobl!« zvolala garderobierka celá upocená a zarudlá, když povstala a přehlédla vykonané dílo.

Dvéře se pootevřely.

»Smím?« ozval se veselý alt.

»Jen pojď, Kláro!«

»Je, ty jsi krásná!« zvolala oblá mladá ženština v krátké sukénce, v kostýmu podobného druhu, jako měla Jiřina, ale méně nádherném. Byla velmi nápadně nalíčená a její buclatá tvář s vyhrnutým nosíkem, s dobrácky usmívavým výrazem, nesouhlasila s exotičností a barvitostí obleku.

Otáčela se kolem Jiřiny.

»To je fajnová látka. Od Čumpelíka? Kdo ti to šil? Matoušková? Dělá to dobře. Ale kdyby nebyla jen tak drahá! Copak ty si to můžeš dovolit . . .«

Spatřila kytici, přivoněla k ní a pokračovala bez přestávky:

»Fialky od tvého skromného barona. Je v loži. Vypadá fešácky v té své uniformě. Máš ty štěstí, Jiřino!«

Slečna Kryfová se slabě usmála žvatlání buclaté kolegyně.

»Co ty můžeš mluvit, Klárko!«

»No, naříkám, že bych taky neměla štěstí. Můj Ferdík dostal přidáno. Až budeme mít dohromady aspoň půl třetího tisíce, tak do toho praštíme. Bude svatba.«

A Klára se smíchem se zatočila na podpatku.

»To je také moudré od tebe. Vem si ho! Je hodný a tlustý, jako ty. A má hlas, s kterým se neztratí. Bude to pěkný a kyprý párek.«

»Jen se nám posmívej.«

Klára pobzukujíc písničku ohledávala důkladně a neklidně kostým své kamarádky a všechno prošukala. I její nové boa si vzala na krk.

»To je jistě nějaký dárek,« prohodila.

Jiřina, upevňující si růži ve vlasech, neodpověděla.

»A ještě několo jsem viděla v sále . . . Ani bys neuhádla koho?«

A nahnuvši se k Jiřině zašeptala:

»Tvého bývalého . . . no, toho fabrikanta Kapliře. Režisér o něm říkal, že se prý právě vrátil ze svatební cesty.«

Jiřina znala příliš dobře zlomyslnost i nejhodnějších kolegyň. Věděla, že chce Klára vypozorovat, jaký dojem ta zpráva na ni učiní. A zcela netečně odvětila:

»Hm, tak již se vrátil.«

»A vypadá nějak sestárle. Mně se zdá, že stav manželský mu nesvědčí.«

Venku zazněl zvonek, svolávající účinkující na jeviště.

»To je na mne. Už letím,« zvolala Klárka a vyrazila ze dveří.

Jiřina propustila garderobierku. Byla konečně o samotě. Zahalila svá nahá ramena do pláště, přikryla si šíj boou a shoulila se v koutku garderoby do křesla.

Tak seděla dlouho, bez pohnutí, zadumaná, vzpomínající.

Zdálo se jí, že její život byl kvetoucí zahradou a že náhlá vichřice rozmetla všechny květy, že nenadálý mráz zničil krásu záhonů.

Neměla vlastně, nač si stěžovati, ale smutek ji neopouštěl. Dobývala úspěch za úspěchem na jevišti. Líbila se vždy více.

Byla milována vášnivě a obklopována ctiteli. Nikdy se jí nemohlo sníti o životě tak bohatém, lesklém v její nuzném a truchlivém mládí.

Pokrač.

E. SOKOL:

SLUNCE.

Pokrač.

Taje. Přišel jižní vítr teplý a vlhký, mraky tíží sotva se vlekoucí přihnal a prolomil nad krajem. Hustý déšť lil se na lesy, na pole, probíjel se sněhem k půdě měknoucí a hltal prudce bílé spousty. Stromy počernaly, na stráních proskočily skvrny, pláně sešpinavěly a svráskovatěly. A stržemi valily se za krátko prudké bystřiny, kalné a plné hnijícího listí, zlomených větví. Hučely, a hukot jejich nový, nezvyklý, plnil úvaly, letěl pustými lesy a mísil se s bouří rokle sousední, prostupoval ji, že všechen kraj byl zahlušen jejich řevem hučivým. Těžké krůpěje jej prolínaly tichým pleskáním.

Šel vítr a vodu přinášel, jež v krátce smyla zimu se země. Druhého dne již velké žluté kalužiny se leskly v místech proláklých a drobnými bublinami praskaly a kola kreslily nad kapečkami, jež ze šediva přilétaly a šedí provlhlou zavlékaly ovzduší.

Půda pila vláhu hltavě, až zdýmala se její hruď sytostí. Černala. Všechno tak nápadně tmavělo, tak truchlivělo po bílém prudkém zimním záření, tak změklo odchodem silné, výbojně silné monotonie.

Syrová, nepříjemně ještě drsná síla prvého procitání dýchla ze zkalených proudů, jež přeskočivše břehy rozlily se mělkými rybníčky po lukách, z bahnivě měkké prsti neschopné již ssát nekonečné přívaly, z dlouhého hučení, jež z vod i lesy zachvátilo a větrem letělo do deště, že zdálo se, jakoby s ním padalo z těhotných mraků, z daleka přilétši a probouzejíc vše.

Roztálo; a slunko poprvé se opřelo v zem, přímo v ni. Modravý opar se zvedl jemným nádechem nad tmavou její lící.

*

Jak mohla, bože, jak jen tak mohla být rozladěna! Pohodit život a zapadnout v lethargii ubitých a slabých! V krátkém okamžiku reakce přírodní nedovést se přehoupnout, vnutit se v sílu, podlehnout bezbranně! Jak mohla až tak daleko klesnout, ona, představitelka silné vůle? O dnes a pro příště je jinak! Je jí jasno vše, co se s ní dálo posud. Dlouhá samota, nemožnost někdy uplatnit síly, jež dychtivě se prolamují z nitra, jednotvárnost zimního polovězení, ano, to ji seslabilo, enervovalo a porušilo až k slabosti. Mívala i dříve záchvaty dobrovolných úpadků, ale přemohla je, protože žila lidem, zejména jí, Karle, neschopné iniciativního života, že žila práci, krátce, že mohla snadno najít příležitost, aby síly svoje uplatnila, a teď —? Ale zařídí se pro všecky případy. Je nutno za neskonalé výhody lesní samoty najít si podněty a pobídky vniterné, není-li vnějších. A ona je odhodlána najít je. Prozatím vrhnout se do práce, nezmařit ani atomu energie, z jehož mrtvoly by mohla vyrůst nová otrava.

Tak je tomu. Nedostatek odhodlání, nic víc. Pracovat, ať jakkoliv, lhostejno, ale usilovně pracovat, než najde si určitý plán.

Chtělo se jí hned přemýšlet o plánu, ale odpudila myšlenku. Jen se nezamýšlet, sic vpadne opět ona rozptýlená slabost, hned pracovat.

Šla do kuchyně, do níž slunko poprvé jarně zateplalo otevřeným oknem. S úsměvem zavrtěla hlavou do svěžího rána a dala se do práce. Spokojené si pokyvovala, jak hbitě jí šla od rukou. A odpoledne šaty přehlížela, vybírala věci na přešití, párala, přistřihovala i šila horlivě. Teprve ke svačině příjemně unavena se protáhla a odložila. Venku ještě plavalo zlaté světlo na vrcholcích stromů a zapalovalo odlesky na oknech. Hle, sluníčko — řekla si — oba jsme právě hotovi. Ty půjdeš do nových světů hřát, já si dnes také udělám rozvrh života. Již vím jak. Ani jsem nepřemýšlela a vím. Ráno v kuchyni, odpoledne při jehle nebo v zahrádce a večer u knihy. Číst budu, ale tak, jak Bartoš říkával, víš, víc myslit než slova hltat, i zápisník si pořídím — hihihi. Mluvím jak dítě s tebou, ale to nevadí, je mi to vhod, budu přec žít, žít, a tu smím mít trochu radosti, ne?

»Tati, je tam blato?«

»Nu tak tak. Za chvilku vyschne a začne nám to.«

»Jsi rád, že?«

»A ba, děvče, člověk se sic uběhá, no ale.« Spokojena poskočila od stolu.

»Vidíš, také mám práci, musím již jít.«

»A jdi, jdi? Co pak najednou? Celou zimu ses jen toulala, a tu naráz práce.«

»No! Pořád bude, protože musí být. Však uvidíš, jak budu pilna.«

*

Zakutala se do nového života docela. Dychtivě se unavovala tělesně, potírala každičký záblesk touhy po bezstarostné lenosti, a v podvečer, když vyhlédnula do lesů v posledních světlech, bývalo jí tiše sladko uvnitř; postála chvíli, aby se nalokala svěžích vln světelných i vonných, aby rozdýchala hruď, a usedala pak s knihou do okna. Bořila se v ně, v ty stránky myšlenek a nálad, bez konce nadšeně se dávala jimi uchvacovat a nést a houpat a rozrušovat i rozžalit, by v přítmí pak je prosnívala znovu, vynášela prosty slov, prosty časového vývoje, hotovy a prudky. Sama si všecky ideje zanalysovala a rekonstruovala; a těšívalo ji nejvíc, když mohla dojít téhož závěru, nebo cítila jednotu svou s duší, jež vyzářila krásu a velikost, cítila sílu a touhu také se rozletět, svoje myšlenky stvořit i vysílat. Psávala si ty dojmy vyfilosofované a prožité, psávala i svůj nesouhlas; denníček rostl a každou novou stránkou přirůstal jí víc k srdci. Mazlila se s ním. Přepočítávala stránky a každou novou desítku vítala jako malý svátek, kochala se drobným hemžením písmenek, vždyť byla tam její práce mnohých dnů, bylo tam myšlenek jejích i cizích, celý svět myšlenkový. A vždy dychtivěji zarývala se pak v tisk, vždy více zkracovala chvilky pohledů z okna, jež zdály se jí tak sobě podobny, vždy týmiž světly i barvami tryskajíce, týmž rozhoupáním větví s rašícím listím, týmiž vůněmi a písněmi. Oč bohatší byl její svět, nový, čistší a barvitější!

Dva světy si stvořila, v nichž dovedla v obou žít, ač byly si protilehly naprosto. Ruský říkala jednomu, plnému lásky životné, plnému oddání a hloubky jdoucí v pravdu, plnému bolesti nad tmou nitra lidského a touhy obrodné, plnému snahy najít onen jistý ideál žití, jasný jak slovo Kristovo, široký jak láska jeho. Vzplávala altruistními žáry nadšení bezměrného, když znovu a znovu v evangelických slovech Zosimových hloubala. nad Alěšou se zamýšlela a nevědomou sílu chtěla určit, jež jeho skutky tvořila, když Levina vybírala v prosté velikosti z řeřavého ovzduší Kareniné. Vycházela vždy čistší z každé jejich myšlenky, zdávalo se jí, že dovedla by být světicí v okamžicích pochopení, že dovedla by krev rozdat i duši a zajít dechem v prázdno, aby i to naplnila zákmitem štěstí svého. Dobrý svět, dobrý. Plný mužné síly, krve barbarstvím ještě zdravé, nepřezrálé, jejíž každý úder jde přímo a probíjí a uchvacuje, podmaňuje.

Pokrač.

FEUILLETON.

PAŘÍŽSKÉ DROBTY. *)

(Nová orientace dramatického umění a francouzská divadelní kritika.)

Francouzské divadlo přestálo právě krisi. Ne snad, že by, byť i na okamžik, zmenšila se naše dramatická produkce, jež je stále hojná; ne, její příčina leží v čemsi jiném: po několik roků slyšeli jsme naříkat jak divadelní ředitele tak i impressarie na obecenstvo, jež prý nic nezajímá: ani kus, vybudovaný na skandálu, ani bouffonerie, ani výpravné hry, pořízené nákladem, jenž mnohého přivedl do zkázy. Tito pánové sice poněkud přeháněli z obchodních důvodů. Než přes to je dnes jasno, že mezi rokem 1898 a 1901 pozoroval se značný úbytek divadelního obecenstva; jeho vkus se měnil; nastalo znechucení z těch všech her, podobajících se ohřívaným pokrmům, které se mu podávaly s vytrvalostí přímo stupidní. Jak mohlo obecenstvo manifestovati svoji nespokojenost? Jedině tím, že zůstalo doma. A to se také stalo.

Teď se však diváci vrací poznenáhlu do divadla. Na pařížská jeviště počíná pronikat nová dramatická tendence, a obecenstvo podporuje ji svými všemohoucími zlaťáky.

Montmartre a jeho flegmatické vtipkování zdá se dnešnímu obecenstvu zastaralým. Mélodram, vypuzený ze svého dávného úkrytu v divadle »L'Ambigu«, dodělává ve čtyřech či pěti předměstských divadlech, při čemž musí ještě zápasiti s vítěznou konkurrencí jiných. Vaudevillů není skoro vůbec; »Palais Royal« tak tak že se ještě drží nad vodou a jiná jeviště, na nichž kdysi zuřily kusy plné mechanických, na překvapení publika vypočtených effektů, nahražují znenáhla tuto mechanickou mathematiku komediemi, tak hravými, duchaplnými a potutelnými jako galatní povídka z XVIII. století. »Music Hally« a »Cirky« sice ještě dosud trvají, jenom že s nimi nemá umění nic společného; jsou to toliko zábavní podniky; jejich zásluha spočívá pouze v tom, že učinily pokus odlouditi massu z »café-concertů«. Prostřední člověk, dostane-li se mu nízkých divadelních cen, půjde raději tam, než aby tleskal těm zbědačelým ženským tvorům, které, nevím proč, dávají si říkat »chansonetty«. Otázka lidového divadla je především otázkou cen za místa. V divadle, právě tak jako jinde, je nutno prodávati dobrou věc za laciný peníz, a, poněvadž se toho může odvážit toliko velký podnik, velký obchodní dům, je zřejmo, že úsilí musí směřovati k tomu, aby se stavěla hlediště s 2000 místy, ano i více, a kde by sedadlo stálo frank.

Než v tom netkví jádro této nové dramatické orientace; chtěl jsem vám ukázati, že divadelní magasin, kde naši autoři činí si již od let své nákupy, začíná měnit své zboží. Ironie, ztracené děti a podvlékačkové role cizoložných zápletek činí teď místo nově se utvářejícímu espritu, hlubokým, psychologickým studiím, a konečně nazveme tak podle všeobecného zvyku sociální kusy : »comedii des moeurs«.

Esprit těchto nových her? Je dokonalý, až na to, že si příliš libuje v subtilnosti a hledanosti. Mládež, která má dnes třicítku na zádech, odkojila se až přespříliš tím čistým a cukrovaným mlékem, které nám pan Anatole France podával ve své nádherné číši, a jež si šel načerpati ku pramenům antické krásy, osvěženým biblí, Legendou Aureou a Voltaireovými povídkami. Panu A. Franceovi se dostalo mnohých napodobitelů. Ale mladí lidé, kteří navštěvovali toliko jeho školu, pozorují dnes, že nelze ovládati divadelní mechanism tak příliš jemnými nitkami espritu. Jejich příliš křehká duchaplnost pálí si křídla o světla divadelní rampy.

*) Psáno pro »Lumír«. Z rukopisu přeložil Otakar Theer.

Než na štěstí nenálezejí všichni ke škole A. Francea. Někteří mezi nimi našli porozumění pro Henryho Becquea a jiní začínají si oblibovati Dumasa syna. »Décadence«, to mohutné a krásné mistrovské dílo pana Alberta Guinona — jemuž máme děkovati za dva vzácné kusy »Le Partage« a »Le Joug« — bude co nejdříve sehrána. P. Georges Ancey, jenž také napsal chef d'oeuvre »La Dupe«, prokázal velký talent v »Les Messieurs«. Než ti dva jsou uznanými mistry. P. Emil Fabre ukazuje stejně úchvatné nadání; ohlašuje právě nový kus, pittoreskní a odvážně nahozený »Le Harem«; pan G. Mitchell spolupůsobí zatím při obrození »Odeonu« krásnou a vzrušující hrou »L'Absent«. Je nutno vyjmenovati všechny ty, kteří pracují k tomu, vytvořit opravdové divadelní kusy, harmonické, upřímné a životné; od nových diváků, jež lidové divadlo vychovává pro dramatické umění zítřku, dostane se jim náležitého pochopení: Pan Hervieu, jehož poslední pokus »Le Dédale« zanechal nás v nejistotě, pan Mirbeau, jehož brutalitě dostává se často tragické síly, pan Donnay, jemuž daří se dílo zplna jen tehdy, když ho podporuje silná ruka Luciena Descavesa, Francis de Curel, od něhož se nám dostává »L'Amour brode«. A za nimi jde, v dálce, celá kohorta mladých.

Cesta, kterou si zvolili, jde přímo a za vědomým cílem. Než je jim třeba vůdců; když jsme se zastavili u autorů je nutno přihlédnouti také k jejich kritikům:

Jejich přednímu šiku stojí v čele pan Catulle Mendès. On to byl, který povalil vaudeville a melodram. Svými prudkými a výmluvnými kritikami zasadil jim rány tak hluboké, že se z nich už nevzpamatují. Daleko v menší míře můžeme s p. Mendèsem souhlasiti v jeho názoru, že romantism — jímž se také melodramy odívaly, aby nás tímto skvělým šatem ošálily — se vrátí opět na jeviště. »Le Petit Journal«, jenž jinak uveřejňuje toliko zprávy o sensačních vraždách a krvavé feuilletony, má velice bystrého neohroženého dramatického kritika v panu Léonu Kerstovi, jenž dovede dobře rozeznávat manýru od pravého umění a hodnotit dramatické ideje. V »Journalu des Débats« vyvíjí pan Emile Faguet svůj pronikavý, na vědecké šířce založený talent, jejž se nadarmo snaží zmenšiti svým professorským tónem a marnými pokusy o duchaplnost. A konečně v anglickém »New-York Herald« naleznete krátké posudky pana Pierra Vebera, ne shovívavé, za to však ne nepřípadné. Úplně v tradicích »Figara«, vtipně a ležerně, analysuje jednotlivé kusy p. Emanuel Arène. V »L'Echo de Paris« pan de Nion, Jules Bois v »Gil Blas«, Camille de St. Croix v »La Petite République«; René Maizeroy píše poněkud rhetorické posudky do »Le Matin«. Byl bych málem zapomněl na A. Brissona, jenž je v »Tempsu« teprve od nedávna na místě zpátečnicky bonhomního Sarceye a jemně chápavého Larroumueta.

Všichni tvoří, až na malé výjimky sbor, hodný respektu. Snahy moderního jeviště, které jsme byli výše naznačili, nalézají ve všech našich divadelních kriticích horlivé podporovatele, a může-li se jim občas vytknouti přílišná vřelost, je to proto, poněvadž respektují mladé autory, z nichž, kdo ví, nezrodí-li se nám jednou dramatický genius. Ti dramatičtí spisovatelé, kteří dnes jsou uznanými mistry, strádali skoro všichni po dlouhou řadu let, neznámí a nepochopení. Teprve mládež, vedená novou dramatickou orientací, přivedla k úspěchu jmenované autory, z nichž všichni překročili již čtyřicítku.

Ty drobné, přejemné divadelní kousky, upravené do lesklých facett, budou ještě zářit po nějakou dobu, a pak užasneme, jak bylo možno, že mohly kdysi existovat. Tu konečně nastane vláda širého Humanismu, bez citlivůstkářství, bez rozvleklých analytických partií, bez hledanosti ve výraze. Humanismu, o němž víme, čím nebude, ale neznáme vlastností, které mu pojistí vítězství.

Henri Verne.

Z RUSKÉ LITERATURY.

Z poslední periody života Gribojedova. — A. K. Michajlovskij †.

12. únor přinesl vzpomínku na 75. výročí neblahé smrti Alexandra Sergějeviče Gribojedova. Vším charakterem své tvorby Gribojedov řadí se k těm spisovatelům, jejichž tvůrčí mohoucnost jedním dílem se skvěle projevila — všecko ostatní, podružné a nevýznamné, rychle upadá v zapomenutí, ale význam onoho jediného a velikého rychle přerůstá všecko své okolí; z uměleckého díla stává se klassický dokument doby, všelidský jeho význam a hlouka umělecké koncepce dodává mu nesmrtelnosti. Tak bylo i s Gribojedovem a s jeho výtečnou satirickou komedií »Gore ot uma« (Hoře z rozumu). Dílo, jehož první úryvky vzbudily nepřekonatelnou bouři odporu proti autorovi v moskevských kruzích, jež cítily se býti dotčeny žhavou satirou, a které na druhé straně mládeži přijato bylo s jásotem a pochopením pro ideu komedie — dílo to spisovatel sám neuviděl nikdy na scéně, leč při ochotnickém představení generála Krasovského v Erivani. Teprve za čtyři léta po jeho smrti vyšlo tiskem (1833), a ještě s mnohými škrty — za to kolovalo mezi mládeží v tisících opisů (mluvilo se dokonce o 40 tisících).

Dnes, při vzpomínkách, jež vyvolává 75. výročí hrozné ve své tragičnosti smrti Gribojedovy, cena klassického jeho díla dána je sama sebou. Ostatní jeho komedie a básně, i zbylé dramatické úryvky, třeba že ctitelé Gribojedovi chtěli z nich vykombinovati hluboké umělecké rozběhy, nevynikají nad prostřednost, a doba sama je popravila. Za to »Hoře z rozumu« se svojí základní myšlenkou tragiky reformátorů ve srážce starého a nového světa — dospělo po očistě a vytříbení názorů tří čtvrtin století stejně vysokého významu historického, jako vše lidského. Tento význam Gribojedův v písemnictví je už ustálen, a proto v smutném výročí jeho předčasného skonu tím více se objevilo v časopisech podrobností, jež se k této smutné historii vztahují, ukazujíce, že bohužel Gribojedov nebyl tu sám zcela bez viny.

Nad geniálními spisovateli ruskými let třicátých a čtyřicátých XIX. století ulpěl chmurný osud: Puškin, Lermontov, Gogol, Gribojedov — všichni zemřeli poměrně velmi záhy, všechny stihla smrt v plném tvůrčím rozmachu ducha i sil. Dobře odvodil z tohoto neblahého momentu S. Volkonskij zajímavé pozorování, kterak mládí a předčasná smrt spisovatelů tohoto pokolení odšinují od nás celou literární periodu oné doby a činí nám ji vzdálenější, než vskutku jest, považíme-li jen na příklad, že Puškin mohl býti starším vrstevníkem Turgeněva a Lva Tolstého.

Ani Gribojedov neunikl těžké sudbě, kterou ostatně předvídal. I on zemřel ve věku 34 let, 12. února 1829 v Teheranu v Persii, stav se obětí neslýchaného násilí, jehož se dopustila zfanatisovaná luza, podněcovaná kněžstvem proti němu jako plnomocnému vyslanci ruskému. A. S. Gribojedov věnoval se diplomatickým službám původně jen z vůle své rodiny a s nevalnou chutí. V Persii pobyl již dříve jako sekretář ruského vyslanectví asi dvě léta a nepojal žádné lásky k této zemi fanatismu, úkladů a svéprávi, cítě se tu jakoby vyhnancem. Přes to nebylo [illegible], když tam z jara r. 1828 opětně byl poslán v důstojné hodnosti plnomocného ministra ruského dvora (jako znalce perštiny i arabštiny), aby upravil poměr mezi Ruskem a Persií, přerušený válkou z r. 1827—28. V té době, na cestě do Teheranu zamiloval se na Kavkaze do dcery starého svého přítele knížete Čavčavadze, a nedbaje rozdílu let [illegible] jemu byla již 33 léta, a mladičké kněžně Nině teprve [illegible], oženil se s ní. Ostaviv pak choť svoji v [illegible] Teheranu, a věnoval se plně služebním [illegible] postiní. [illegible] povahy beztak hrdé a aggressivní, [illegible] prestiž ruské vlády, nešetře [illegible] ani etikety při dvoře [illegible], houževnatě vymáhal požadavky vojenské kontribuce, živě tak hnutí antipatie proti Rusům, beztak stále uměle rozdmychované perským duchovenstvem. Tak došlo v osudný den 30. ledna (12. února) 1829 ke krvavé řeži ruského lidu na ulicích Teheranu a k přepadení ruského vyslanectví; Gribojedov obklopen hloučkem věrných kozáků, bránil se se šavlí v ruce marně proti přesile. Až na jediného z poselstva (jakýsi Malcev, jemuž podařilo se uniknouti a přinésti zprávu na Rus) ubiti všichni, a tělo Gribojedovo hrozným způsobem bylo rozdrásáno. Takovým způsobem skončil násilně život geniálního spisovatele, jehož sláva teprv po smrti jeho rychle vzrostla.

*

Smrtí Nikolaje Konstantinoviče Michajlovského (dne 10. února 1904) utrpěla ruská literární kritika ztrátu, jaká se nenahražuje lehko. Michalovskij, duševní vůdce ruské mládeže let sedmdesátých, bystrý znalec cizích literatur a při tom theoretik literární kritiky i sociologie, je jméno, s nímž se zhusta musí obírati každý, kdo podrobněji si všímá duševních proudů ruského literárního života v druhé polovici XIX. století.

N. K. Michajlovskij, narozen 15. listopadu r. 1842 v Meščovsku v kalužské gubernii, ještě nezcela dvacetiletý přetrhal všecky studie, protloukaje se životem literárního bohéma. Studoval úporně cizí proudy literární i všechen duševní život Evropy, píše zároveň kritické články o nových lidech literatury domácí. Jako literární spolupracovník listu bratří Kuročkinů (»Knižnij Věstnik«) a později časopisu Někrasovova (»Otěčestvennyje Zapiski«) uložil v těchto dvou listech nejvýznamnější a nejlepší svoje práce, hlavně v druhém, jehož byl kritickým spolupracovníkem od r. 1868, později pak po smrti Někrasově i spoluredaktorem (zároveň se Ščedrinem až do r. 1885, kdy byl list zastaven). Michajlovskij vytkl si úkolem, dáti jakýsi filosofický systém liberálnímu táboru ruskému, jenž rád mu přiznával duševní vůdcovství. Proto mnoho článků věnoval výkladu Darwina a Spencera, přispívaje tak velmi platně k jejich poznání na Rusi.

Aesthetické názory své v literární kritice vytříbil si Michajlovskij velmi bystře a jasně dlouholetou činností kritickou, a temperamentním jich hájením vykonával dobrý a zdravý vliv na mladší literáty současníky. Naprosto znevažuje zásadu »umění pro umění«, věštil jenom takové literatuře budoucnost, která dovede buditi nikoli čiré aesthetické emoce, nýbrž složité lidské city a smysl pro životní zájmy. »Těmto jedině má sloužiti umění,« dle slov Michajlovského, neboť »umění pro umění je mu jenom bledým mythem«. »Život vedral se i do belletrie i do literární kritiky, vedral se v holé a skutečné svoji tvářnosti se vším, co je v něm jasného i blátivého, vznešeného i nízkého.« Po té stránce i jeho literární kritika znamenala značný pokrok, neboť při posuzování uměleckého díla těmto stránkám jeho životní účelnosti věnoval Michajlovskij svoji pozornost. Kritika čistě literární dle jeho mínění byla na místě za časů Bělinského, kdy také literatura nesměla ve své stísněnosti sloužiti důležitým otázkám veřejného života, ale kde toho není, tam je povinností literární práci věnovati životním úkolům lidstva, neboť život sám dává s dostatek tnemat k uměleckému zpracování. Z těchto názorů Michajlovského přímo vyplývá jeho živelný odpor proti učení Lva Tolstého, tak sympatický a zdravě založený.

V posledním desetiletí (od r. 1890) byl Michajlovskij hlavním redaktorem vážné ruské revue »Russkoje Bogatstvo«, a je zajímavo, že až do posledních let, již šedesátník, měl hluboké a bystré porozumění pro nové proudy literární, viděl-li v nich životný smysl, pro nové lidi v literatuře, dovedl-li něco nového postřehnouti také v tom, co přinášeli do literatury. On byl jeden z prvních, jenž na rozdíl od literární kliky petrohradské vítal Gorkého a některé z jeho následníků (tak hlavně Andrejeva) v ruském písemnictví posledních let. Vzácná kniha Michajlovského »Literatura i žizň« (Literatura a život, vyšlá v r. 1892) chová mnoho cenného materiálu z prvních dob literár-

nich zápasů jeho, i aesthetických názorů k vývoji nové literární kritiky po Bělinském. Jeho literární rubrika v »Rusském Bogatstvu«, jež nesla až do poslední doby týž název, byla jenom organickým pokračováním v nich. Pro správné ocenění mnohých a závažných literárních zjevů na Rusi učinil Michajlovskij velmi mnoho.

V. Červinka.

LITERATURA.

Francois de Nion: Façady. Přeložil J. J. Benešovský-Veselý. Knihovna Lumíra III. Praha 1903. Nakladatel J. Otto. Cena 4 K.

Román de Nionův patří mezi nejposlednější románovou produkci moderní Francie, mezi díla autorů, kteří snad jsou chvilkově »en vogue«, dosud však nezaujímají trvalého postavení v literárních skupinách a — v knihkupectvích. A je to kniha celkem dosti zajímavá. Její podtitul (»román dobrodružství velkého světa«) bezděčně vzbudí v každém představu »nesmrtelného« Ohneta — nebo u těch, kteří jsou trochu optimisty, vyvolá v mysli vzpomínku na četné romány Paula Bourgeta. A těm konečně, pokud se týče zevní stránky, by se trochu blížil. Neboť jeho autor miluje lesk, nádheru, jména ozářená zlatem a barvami starých erbů, život aristokracie — není však pro tyto věci zaujat: hledá k nim kontrasty, jde za ten zevní život, plný luxusní ceremonielnosti, podává vedle aristokratických honů vévody d' Arcole, vedle slavnostních večerů, bazarů a klubovních zábav také ovzduší zákulisní, svět lidí s koupenými predikáty, odkrývá genantní situaci markýze de Mesmes, vévody de Candale, se všemi jich peněžními nízkostmi, lidí, kteří zastavují stříbrné náčiní, kteří hrají v karty, provdávají nuceně svoji dceru, aby mohli žíti v patřičném luxu. Jinde odkrývá skandální affairu vévodovu, perversitu Američanky, která se provdává za muže slavných jmen, zachycuje vznešenou společnost ve sprostém ovzduší kaváren atd.

Ale ještě více liší se od uvedeného autora v konstrukci. Román de Nionův konstrukce nemá — anebo, jinak řečeno, jest psán proti všem pravidlům konstrukce vůbec a psychologické konstrukce zvláště. Je to jen řada episod intressantních případů, vzbuzujících silnější pozornost svojí zvláštností, řada, z níž toliko případy Sartinův, Jacintin a vévody d' Arcole jsou propracovány pečlivěji a do hloubky. Kniha omezuje se tedy na to, že těmito několika případy chce podati dosti objektivní obraz tohoto světa — proto vyvracím předem domněnku, že bych chtěl porovnávati ji s knihami Bourgetovými.

Jednu pěknou schopnost má de Nion: vystihovati ovzduší, někde také náladu. Ať je to již některý ze salonů, nebo atmosféra pohřbu, honu, noční kavárny — všude snaží se pomocí svojí mluvy, celkem nepříliš originelní, vystihnouti celkový dojem této atmosféry, prolnutí její fakty, které obklopuje, rozechvění její náladou, která tu panuje. Jako u osob schází celkem pečlivější vykreslení jejich charakteristik, nahrazené několika rychlými tahy — tak zase jednotlivé vjemy nebo krátké vnitřní processy v mozkovém aparátu těchto postav, zvláště kde jedná se o činnost citlivých nervů, jsou dosti dobře zachyceny. Máte tu několik krásných scén, jako Sartines hrající v kavárně tančícím kokottám, odjezd vévody d' Arcole a jeho smrt, šířící se požár v dobročinném bazaru — v nich vneseno mnoho nálady, zachyceno mnoho suggestivních prvků z jich ovzduší. Někde přechází tato schopnost de Niona skoro až v jistou intimní, spíše cítěnou než vyjádřenou dramatičnost.

Kde jedná se o vlastní líčení společnosti, nebo ideu románu samu, tam stavím tuto knihu vedle velkého počtu současných novinek, tam považuji ji za běžnou minci za literaturu mody a zájmu publika. Ale cením si na ní několik těch tragických scén, zachycených originelním způsobem, několik míst, prolnutých jemně cítěnou náladou, jež autor vděčí svému náladovému způsobu líčení, který nechci zúplna zváti stylem.

Abych doplnil tyto poznámky, zmíním se také o tomto stylu. Je v něm místy nějaká anatomická terminologie, snaha vztahovati vše k nervům je tu dikce, která volí svoje terminy v podobě symbolu vypůjčených v psychologii. Ale ani této okolnosti nepřipisuji velkou přednost, jako spíše zvukovému impressionismu některých partií knihy: míním tím impressionism tvořený zvukovou a hudební terminologií — mnohdy tedy hudebnost stylu samého. V takových partiích převládají sluchové vjemy; silou slov, která tyto vjemy nahrazují, formuje se nálada, přeměňuje se duševní disposice v celou řadu hudebních dojmů, různých odstínů barvy zvuku a tempa; tak rozvíjí se kterýkoliv dojem v hudební motiv, ovzduší dává mu zvláštní náladu, ve které rozšiřuje krátkou emoci v celou řadu vět a melodií, jimiž prolíná duši, jimiž dává zazníti hlasu věci.

Takovými místy jsou na př. místa citovaná, zvláště předehra k sebevraždě d'Arcolově a požár v bazaru, kde přistupují také vjemy zrakové. A taková místa impressionismu, místa podávající náladu ovzduší, t. j. ničeho jiného než ovzduší, určují cenu románu de Nionova.

Jean Rowalski.

Jiří Karásek ze Lvovic: Lásky absurdné. (Hejda a Tuček) 1904.

Vývojová čára p. Karáska, jako literáta a nejvíce jako prosatéra, je zajímavá rozdílem, který se jeví mezi bodem, z něhož náš autor vyšel a tím, k němuž se dnes dostal. Jeho začátky v prose — míníme tím některé povídky, jež pan Karásek před lety tiskl v časopisech a nezařadil do žádné ze svých knih — náležejí zcela literatuře vnějška; svojí koncepcí, tu více tam méně banální, svým slohem, realistickým a chudým, neukazují nikterak na budoucího poetu náboženských extasí.

Než nejen prvým povídkám nedostává se stopy dnešní personality jejich autora. I v románu »Bezcestí« a jiném »Mimo život« (pozdějšího data) je nemnoho z toho, jak se dnes vytvořila individualita p. Karáskova. Je to tím zajímavější, že zatím, jak v básních, tak především essayích a jiných kritických pracech, vyjádřil se náš autor dosti plně.

Zajímavost »Lásek absurdných« dá se říci dvěma slovy: především v jejich stylistické hodnotě, která má — přes to, že, jak se zdá, rozpomenul se pan Karásek někdy na formu některých ideologických románů Barresových — svůj osobitý ráz. Jmenuji zejména passus o růžích z »Morálky nad růžemi Františka z Assisi«, tak delikátní a barvitý!

Druhou věcí, příznačnou pro p. Karáska, je způsob jeho sensibility a výlučnost jeho filosofického hlediska. Na jedné stránce »Vánoci v Greccu« praví: »A tehdy se ptala ústa, jež měla na prasklých třešňových rtech ještě stopy vášnivých polibků . . .« Tyto »prasklé třešňové rty« jsou jakoby tresti cítění p. Karáskova. Pro něho — a v tom tuším, je základní motiv »Absurdních lásek« — při spatření každé krásy vybavuje se představa jejího zániku. Život zdá se mu jen proto zajímavým, poněvadž nad ním leží stín smrti. Raffinuje si požitek ze jsoucnosti vědomím její pomíjejicnosti, neboť je-li někdo u nás celým svým vnitřním životem založen na dvou protikladných principech, je to pan Karásek, gothická duše, jež, aby tím spíše si uvědomila krásu středověké askese postupuje dříve koupel fiktivního opojení antiky, pohan, který si dává zjemniti nervy křesťanstvím, aby tím byla zhodnocena jeho schopnost cítiti.

O. Theer.

Petr Preradović: Básně. Z chorvatštiny přeložil Frant. Veverka. 1904. »Světové knihovny« sv. 361—362, nákl. J. Otty.

Výbor z básnické činnosti Preradovičovy tak, jak je podán v tomto dvojitém svazečku »Světové knihovny«, má několik opravdových předností: není příliš obsáhlý a přec jen postačitelný, charakterisuje dobře tvorbu vřelého jihoslovanského lyrika a překládá bezmála všecka nejlepší jeho čísla. Petar Preradović, mezi básníky jihoslovanskými

*

jeden z nejslavenějších a nejpopulárnějších, dvě struny ve své poesii rozechvívá nejúčinněji: strunu vlasteneckou a milostnou. Lety svého nejplodnějšího působení spadá Preradovič (žil mezi r. 1818—1872) asi o dvacet let později za dobu našeho Čelakovského a Kollára, jimž až nejspíše svými kvalitami básnickými se blíží, tedy dosti poměrně jak k době života obou těchto básníků, o dvacet let starších vrstevníků, (oba zemřeli v r. 1852), tak i k opozděnému oproti nám vývoji národní literatury chorvatské.

Vychován z mládí německy, a s počátku i píše německé verše, získán byl Petar Preradovič — prostřednictvím nadšených přátel-vlastenců Kukuljeviće a Dimitroviće — věci národní, a skoro na ráz stal se nejvřelejším a nejvzletnějším pěvcem. První chorvatská báseň, psaná do prvního čísla »Zory Dalmatinské« (1844, »Zora puca, bit će dava«, přeložená ve výboru Veverkově na str. 96.: »Zora svítá!«), zahájila básnickou činnost Preradovičovu v jazyku mateřském, jejíž tepna odtud souhlasně bila a cítila se vývojem všeho národního života domácího. Jeho nadšené vlastenecké ódy mají široký vzlet a krásně znějící zvuk, jeho epické básně šťastný pel národních zpěvů, jeho lyrika písňová — nejcennější po stránce umělecké — ryzí a čistý tón, lehkou a jimavou melodičnost.

Životním povoláním svým byl Petar Preradovič rakouským důstojníkem. Jeden z těch, jimž vojenská služba v bouřlivých válečných dobách dala se vyšvihnouti k vysoké kariéře vojenské. Zemřel jako generálmajor.

V. Č.

DIVADLO.

Lucyan Rydel: Na vždy.

Národní divadlo má svoje jisté povinnosti sprostředkovatele mezislovanských divadelních styků; koná je po obojí stránce, rozšiřujíc a doplňujíc, ovšem bez újmy jiných bližších a vlastnějších svých povinností, naše známosti dramatických literatur slovanských a také representantů dramatického umění výkonného. První je arci důležito především. A v tom ohledu měli jsme poslední dobou příležitost přesvědčiti se o tom, že dramatická literatura polská je na utěšeném stupni zdárného a umělecky podepřeného rozvoje. Loni Kisielewského »Karikatury«, letos Rydelovo veršované drama »Na vždy« velmi čestně polské drama u nás representovaly. »Karikatury« snad silněji po stránce divadelní působivosti, »Na vždy« o nic méně silně umělecky. V autoru velmi důrazně ozývá se lyrik, ba někdy až příliš důrazně, až místy na úkor celistvosti dramatického dojmu. V tom je také podstatný rozdíl oproti nedávnému dramatu našeho českého lyrika, Kvapilovým »Oblakům«, ryze lyricky cítěným, ale přece ze hluboka, byť ne hlučně dramaticky vzdutým. Rydelovo drama je v některých momentech a situacích nejen dramaticky cítěno, ale i po technické stránce divadelně zručně, ano i mocně působivě vystavěno, aby hned vedle sklonilo se k ploché lyrické deklamaci, byť i pěkných kvalit vnějších. Aby mi bylo rozuměno: pokládám na příklad místo vrcholící v básni Romanově »Nad Bajkalem skály . . .« za krásný moment dramatický, kdežto hned některé ty vzrušené, také i vzrušující, vnitřního utrpení plné passáže ve scénách buď Marye s Romanem nebo Marye s mužem, tady jmenovitě v posledním jednání, za nadbytečně zlyrisované. Ovšem, naprosto mi nepřekáží ani ono zbožností zalité prostředí, právě proto, že je tak zcela ději, době i osobám vlastní, ba až příliš nutné a nepostradatelné pro pravdivost a životnost toho všeho, ani ty příliš subtilní a zdánlivě jakoby úmyslně autorem přímo chtěné duševní, řekl bych zrovna metafysické vztahy mezi Maryí a vzdáleným Romanem a jeho osudy. To mi již proto nepřekáží, že je to tak, jak bylo do osnovy této hry vetkáno, básnicky krásně barveno a dramaticky pevnou rukou vykrouženo; ba je to i skoro důležitým a mnoho vysvětlujícím doplňkem ke kresbě Maryiny povahy. Bylo-li tu i onde užito o této Rydelově nové divadelní hře srovnání s cykly Grottgerovými, tož především tu rozhodovalo ovzduší a nálada, dusnost a bezútěšnost jejich na pozadí zotročené a krví ještě vlahé Polsky. V komposici nedostává se však Rydelově dramatické básni na hloubce myšlenkových perspektiv, a tragice do jisté míry na zamlklosti a šířce. Ovšem, právě jen oproti cyklům Grottgerovým. Samo o sobě je »Na vždy« velmi cennou prací, jejíž uvedení na scénu Národního divadla bylo nejen zaslouženým, ale i záslužným. Jen škoda, že překlad nebyl tak dokonalým po stránce veršové krásy, jako originál. Mnohé bylo by ještě získalo na jiskře i na vůni.

Hereckým provedením stala se hra Rydelova jednou ze vzorných ukázek naší činohry. Jmenovitě pí. Kvapilové a panu Vojanovi poskytla příležitost, aby role Marye a Romana se vším jejich strádáním, bolestí i obětováním vynesly nejlepšími kvalitami svých uměleckých bytostí k nejvlastnějšímu životu, rozechvělému a rozechvívajícímu. Zdislava byl bych si v některých momentech snad trochu jinak představoval, ale pan Vávra velmi umělecky srovnal ho se svými vnějšími i vnitřními prostředky, aby jím vytvořená postava zůstala celistvá, a prostě, ale zároveň také plně, a také vniterně v souladu s myšlenkou i naladěním celku působivá. Všichni ostatní vhodně dokreslovali dramatický obraz Rydelův na jevišti, režií páně Kvapilovou s takovým uměleckým pochopením zarámovaný, že nevím, je-li možno dokonaleji spojiti dojem vnějšku s vlastním vypracováním hry k plné působivosti, jako bylo při premiéře Rydelově. — s —

JELIZAVETA AZERSKÁ,

člen carské opery v Moskvě, vystoupila pohostinsku na prknech Nár. divadla ve dnech 20., 21. a 23. února v Čajkovského »Pikové dámě«, Bizetově »Carmen« a Korsakovově »Carské nevěstě«. Nová slovanská známost, které rozhodně netřeba litovati. Jelizaveta Azerská je pěvkyní zajímavého profilu uměleckého, bohaté tvůrčí potence, a intelligence pěvecké, jak dokázala úspěšným podáním tří partií operních zcela rozdílného genru. Hlas její je vydatný mezosopran, krásného timbru, znějící zvláště plně v polohách nižších a pěvkyní dokonale ovládaný. Ve tvoření úloh jde ruská umělkyně zcela vlastní cestou. Všecky postavy, které na jeviště předvedla, nesly ráz umělecké osobitosti a vlastního pojímání přinášejíce pozorovateli mnoho nového, zajímavého. Její hraběnka v »Pikové dámě« byla méně sice bizarní, ale za to více životná, jako Carmen méně koketní a výstřední, ale kreslená v pravdivějších liniích. Carmen vůbec tvořila vrcholný bod pohostinských her pí. Azerské, výborná ve svém podání pěveckém a důsledná v hereckém vytvoření, postava rozhodně celistvá, kypící temperamentem, gracií a životem. Jako podstatný rys umělecké osobnosti ruského hosta jeví se snaha po prohloubení dramatickém. Paní Azerská nespokojuje s běžným podáním role, není pouze zpěvačkou, uplatňující technickou svojí dokonalost, nýbrž umělkyní z jednotlivých prvků, tvořící nový, vlastní celek. Paní Azerská přemýšlí o postavách, které má postaviti na jeviště a snaží se vykresliti je co nejpravdivěji. Tvořením svým svažuje se k realismu a proto její Carmen nemohla být jinou, leč brutální, drsnou ženou, jež živí se vlastníma rukama a jejíž každé ušlechtilejší hnutí duševní ustupuje síle její milostné vášně. V ohledu pěveckém zhostila se umělkyně svého úkolu způsobem velice dokonalým v úplném souhlasu se založením postavy, ač disposice její následkem klimatické změny nebyla nejpříznivější. V celku Carmen pí. Azerské je nejlepším jejím výkonem u nás, který pro svoje neobyčejné niveau vůbec zůstane nám dlouho v paměti. Třetí vystoupení v »Carské nevěstě« v roli Ljubaši neposkytlo sice umělkyni příležitost k vytvoření zvláštní postavy, za to však dalo zalesknout se v plném světle jejímu hlasu i jejímu vzácnému umění pěveckému. Obecenstvo od prvního dne projevovalo nadšeně svoje sympatie k ruskému hostu a není pochyby, že podrží jej v nejlepších upomínkách. —ctý.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání o dvou číslech vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumira« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácející odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumira« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. BŘEZNA 1904. ČÍSLO 16.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Josef.

Jeničko, co si o ní myslíváš?
Proč se tak líbí?

Jana.

Bože, krásná je
a koketná a velmi podivná!

Josef.

To jasné je. Však na to odpověz:
Má ráda někoho, či stačí jí
stesk mužů pouhý?

Jana.

Nevím!

Josef.

Takovou
bych chtěl ji míti! Krásnou, svobodnou,
jež o těch neví, kteří za ní jdou!
Je jistě nespoutána jako dech
lučního kvítí . . dýše pro všecky.
A Pelnář nechápe jí.

Jana.

Dosti mám
již těchto tužeb. Každý svůj má stesk!
I já mám duši plnou, radost mám!
Viď, my jsme děti! Teď však těším se
na pana Doubravu a hovory,
a procházky, a jeho obrazy!

Výstup 3.

Jana, Josef. — Doubrava s Tichou (vystoupí ze stavení).

Tichá.

Jak povídám, tam dole! Tak tak tak!
Zařídím všecko! Dáme zasklít to!
Tak! Brzy! Dobře! Hned jsem řekla to!

Doubrava.

A — paní Tichá — podívejte se,
jak složí to tam!

Tichá.

Ano! Běžím už!

(Odejde do stavení.

Doubrava.

Aj vida! Zde jsou obě kuřátka!
Už na vás těším se, jste větší zas
než loni. (K Josefovi.) Kdy jste z Prahy přijel sem?

Josef.

Již čtrnáct dní jsem tady. Opálen
jsem náležitě!

Doubrava.

Jako Indián.

Jana.

Vy taky budete!

Doubravа.

Již těším se
na slunce venkova a teplý vzduch.
A jak se máte, slečno? Kolikrát
si vzpomenete na mne, kolikrát?

Jana.

Snad denně, snad i stále.

Doubrava.

Hodná jste
a milá holčička, a velká již!
O večery zas prosím —

Jana.

Naopak,
já prosím o ně, já v nich povznesu
své srdce, já se mnoho naučím!

Doubrava.

Jen kdybych více věděl! Přece však
hovorem učíme se vnikati
v podstatu citů svých i nadějí.
Ach, večery to byly báječné!

Josef.

Dnes však je večer nejkrásnější všech!

Jana.

Nuž, sedněme si pod strom. Věříte,
že deset měsíců již těším se
na tuto chvíli?

Doubrava (hledí v pozadí).

Ach, jak sladko je!
Vzpomínky všecky, ať dobré či zlé
se proměňují v kvítí! Přírodo,
zas hádankami svými dýchej k nám!

Jana.

Slyšíte potok?

Doubrava (usedne na lavičku).

Slyším šumění.

Josef.

Klid všude.

Doubrava.

Mír je všude nebeský.

Jana (usedne s Josefem).

A chládek vlídný.

Doubrava.

Znova narozen
jsem vždy, když zavítám sem k vám!
Je duše plna moci tvořivé
a jara. Svět je jaksi očistěn
z té bídy, jež nás tíží v jiných dnech!

Josef.

Mám rád mír tichý letních večerů!

Jana.

Cítíte vůni žita?

Doubrava.

Žně jsou tu.

Jana.

A skřivánek že zpívá, slyšíte?

Doubrava.

Hle, malinkou, jak pozoruje již.

Josef.

Víc vidí nežli já!

Jana.

Vždyť chudák jsem!

Doubrava.

Je všecko vyrovnáno v duši teď,
vše utišeno. Slečno, večery,
jak tyto, vzácny jsou. Je člověku,
jak byl by tichou vodou jezera,
v níž zrcadlí se všecko, každý list,
květ každý, tráva, muška letící,
i nebe modré, mráčky, v dál jež jdou.
(V dálce zaštěkání psa.)
Ach, jak rád slyším toto štěkání
psů vesnických.

Jana.

Snad milá vzpomínka.

Doubrava.

Skutečně, doba dětství!

Josef.

Štěká zas.

Jana.

To v myslivně.

Doubrava.

A vesský cítím čmoud.
Vzpomínky vrací se, když dítětem

jsem býval v rodném statku otcově.
Nade vše chvíle této nálady
je draha mi, neb není bolesti
a sporů, vše je jako plný květ,
jenž rozvil se a voní opojně.

(V dálce zpěv vesnických hochů. Zapadne sem, jakoby větříčkem zanesena, sloka: Když jsem k vám chodíval přes ty lesy, ach, ouvej, přes ty lesy, bývalas má milá, veselejší!)

Slyšíte?

Jana.

Hoši pějí.

Josef.

Divný stesk
je v loudavém tom jejich zpívání.

Doubrava.

Kdož může změřit srdce člověka!

Jana.

Větříček zavanul.

Doubrava.

A za horou
teď slunce zapadlo.

Josef.

A bez mráčků.

Jana.

Sluníčko, dobrodinečku, dobrou noc!

Doubrava.

Ach, jak jsem blažen, že jsem u vás zas!
Tak zdá se mi, že není tajemství,
že není bojů, hněvu, zoufání,
že zodpověděl člověk otázky,
jež celý život nemoh' rozřešit.
Půjdeme někdy večer zahradou
a aleji až k lesům na chlumy;
v té době nejlépe se hovoří!

Jana.

A krásně poslouchá se!

Josef.

Jasněji
vše člověk chápe.

Doubrava.

Ano, těším se.
Chci mnoho vyprávěti vám
o lidech, jež jsem poznal. Pravím vám,
že srdce lidské znova, znova zas
překvapí šířkou svojí. Podstatu
otázek mnohých chci vám ujasnit,
a jiné, jiné věci — těším se!

(Povstane.)

Ach, Bože můj, jak tichý večer dnes,
jak milý a jak vlahý, jakoby
sám šel jsi selskou půdou neviděn!

(Pomlčení.)

Dech rosy jak by na mne zavanul!

(V dálce výstřel.)

Kdos střelil!

Jana.

Kdesi blízko v aleji!

Josef.

Až srdce vzbouřilo se!

Doubrava.

V aleji?
Kdo tam by střílel?

(V dáli volání.)

Josef.

Něco stalo se!

Jana.

Snad Pelnář, Bože! Všecka třesu se!

Doubrava.

Volání slyším! Kdosi vykřikl.

Josef.

Něco se stalo, jdu se podívat!
Hned vrátím se! Ty zde buď, Jeničko!

(Odkvapí v levo.)

Pokrač.

DR. A. M.:

POČÁTEK CHOROBY NIETSCHEOVY.

O nemoci tohoto vynikajícího moderního filosofa německého, který, jak známo, zemřel progressivní paralysou (vysycháním mozku), bylo už mnoho psáno. Ujímáme-li se pera, abychom o předmětě tom ještě několik slov před širšími kruhy napsali, činíme tak proto, že poslední práce o tom jeví se nám objektivní, t. j. není ani tak přemrštěna, aby všecko dílo Nietzscheovo, v němž jsou skvostné práce, šmahem odbývala jako výplod chorého mozku ani zase tak slepa, aby hájila i práce, které zřejmě nesou už stopy duševní choroby autorovy.

V časopise »Clinique générale de Chirurgie« uveřejněna nedávno studie dr. Michauta, který s nejpečlivější a nejpilnější pozorností uvažoval analogie, které lze zjistiti mezi psychologií paralytika a psychologií Nietzscha obsaženou v některých jeho dílech. Jisto je, že kritikové nejsou za jedno v tom, kdy počala se jeviti chorá duše v pracích tohoto filosofa. Max Nordau, známý lékař v Paříži žijící (israelita), jenž svými literárními a sociologickými studiemi degenerace prosáklými lombrosismem na sebe upozornil před nemnohými lety, a vynikající německý neurolog J. P. Moebius tvrdí, že Nietzsche byl choromyslný po celý svůj život.

Jiní zase, na př. Henri Albert, stoje na opačně krajním stanovisku, dokazuje, že všecka díla Nietzscheova jsou plodem duchaplného muže duševně zdravého.*) Přátelé a obdivovatelé Nietzscheovi tvrdí, že veliký ten intellekt vyhasl teprve po záchvatu mrtvice, která ho postihla koncem prosince r. 1888. Od té doby však Nietzsche už nic nenapsal.

Dr. Michaut stojí uprostřed mezi oběma těmito náhledy. V době, když psal svoje dílo »Morgenroethe«, počínala u něho nemoc už svoje ničivé dílo. A tvrdí-li Moebius a Nordau, že »Die Geburt der Tragoedie aus dem Geiste der Musik« a »Unzeitgemaesse Betrachtungen« jsou dílem nikoli paralytika, nýbrž hysterického člověka, myslí, dr. Michaut, že tato dvě díla jsou nejvýmluvnějším dokladem ducha úplně zdravého, dobře zladěného a jistě veškeré poruchy duševní prostého, zvláště poruchy tak závažné, jako je progressivní paralysa, o kteroužto jedinou mohlo jen u Nietzschea běžeti. Německý filosof nadčlověctví mohl sice býti více méně neuropathem na př. hysterickým, ale faktum toto musilo jeho intelekt tak zastříti, aby bylo třeba už proto a priori dílo jeho zavrhovati.

Za to však nalézá dr. Michaut v jeho dílech, když psal »Morgenroethe«, »Froehliche Wissenschaft« a »Also sprach Zarathustra«, jisté zjevy, které upomínají na psychologii paralytika v počátcích choroby. Tato drobná fakta by neměla váhy, kdybychom nevěděli, že Nietzsche zemřel progressivní paralysou, mohou však vzbuditi podezření v mysli znalce, psychiatra z povolání, že tu již jeví se počátky choroby. Aby však i odborník od pouhé domněnky směl přistoupiti k přesvědčení a vyjádřiti se s úplnou jistotou, což, jak známo, psychopathologové velmi zřídka činí v takovýchto málo výrazných případech iniciálních, bylo by třeba prozkoumati rukopisy, neboť zvláštnosti písma jsou objektivním symptomem choroby i tam, kde ještě ve stycích společenských u nemocného nikdo psychosy netuší a ještě lépe: bylo by třeba, aby byl býval Nietzsche prozkoumán nějakým odborníkem v psychiatrii v době, kdy psal svoje »Morgenroethe«. O pozdějších dílech Nietzscheových vyjadřuje se však Michaut velmi bezohledně a parafrasuje titul Nietzscheovy práce »Also sprach Zarathustra«, o níž praví Krejčí ve svém článku o Nietzscheovi v Ottově Slovníku na str. 301, že je to »filosofická báseň jediná svého druhu ve světové literatuře«*) slovy »Ainsi parle un paralytique général«. (Tak mluví paralytik.)

Toto faktum uvede mnohého čtenáře do trapných rozpaků. Jak je možno, pomyslí si, aby někdo filosoficky (ne však lékařsky) vysoce vzdělaný tak vysoko cenil dílo, které jiný prohlašuje za dílo mozkové choroby? Aby čtenář nekřivdil jednomu nebo nepochyboval o druhém, sluší na tomto místě poznamenati, že nejen paralytikové, ale i jiní choromyslní s rozsáhlými nejednou defekty duševními žijí, pracují a působí mezi zdravými, aniž kdo na nich defektu pozoruje. Zvláště progressivní paralysa je choroba dlouho trvající, zastavující se nebo občas lepšící se a pak zase se horšící, tak že dlouho ani nejbližší chorého nepozorují, oč jde — nehledě k tomu, že mnozí choří toho druhu dovedou defekty svoje velmi obratně zakrývati, jak nám to prof. Thomayer ve svých poliklinických demonstracích na počínajících případech tolikráte plasticky demonstroval. To křičí ovšem po hlubším vzdělání filosofů, zvláště po stránce fysiologické a psychopathologické — řekněme přírodovědecké vůbec, kdežto naši filosofové mají zpravidla vzdělání filologické. To je pak při první příležitosti vidět.

Práce Michautova došla povšimnutí. Hned v denním listu francouzském Tempsu. Kritik tohoto listu neupírá Michautovi ku psychopathologické studii takové kompetence. Ale upírá mu právo, aby z úsudků svých směl činiti konkluse filosofické a literární. Kdo však by pak byl kompetentní konkluse takové činiti? Temps se vysmívá Michautovi: »Obdivovatelé Nietzschea jsou k politování. Autor je hází do jednoho pytle s ruskými romantiky, symbolisty, socialisty, antisemity atd., které všecky pokládá za degenerované a blázny. Dlužno prý litovati, že doktor Michaut nevypočítal muže ducha v současné Francii, kteří jsou ještě duševně zdraví. Podle všeho by prý výpočet ten nebyl dlouhý a měli bychom as potěšení setkati se v něm na prvém místě s oněmi psychiatry, kteří chtějí literárním kritikům vzíti právo ke kritice literární, aby zůstala monopolem vyhraženým psychopathologům. Třebas však dokázal Michaut, že Nietzsche byl paralytik,

*) K nim mohl by se počítati i doc. dr. Krejčí, jeden z redaktorů »České Mysli«, jenž se nedávno výslovně horšil na kritiky, kteří uváděli jeho dílo (celé či část?) ve spojitost s jeho duševní chorobou.

*) Krčí píše v Ottově Slovníku dále o tomto díle: »V rámci symbolického děje podává Nietzsche svůj názor světový, který vrcholí v myšlence, obroditi nynější zkaženou společnost ideou lepší budoucnosti, nadějí v dokonalejší typ lidí.

když psal Jitřenku, není tím ještě řečeno, že tím dokázal nemožnost, aby paralytik řekl pravdu.«

Proč ne! I paralytik sem tam řekne pravdu, na př. »dnes je horko«. Ale o to tu neběží.

Ostatně činí celá kritika dojem, jakoby měla účel terrorisovati psychiatry a lékaře vůbec, aby se neopovažovali psáti o těchto předmětech. Nemáme sice žádné legitimace mluviti za psychiatry, ale myslíme, že v této věci objektivní pozorovatelé nepůjdou za psychology bez lékařského vzdělání. Že lékaři půjdou za míněním psychiatru, je na biledni. Nikdo mne nepřesvědčí, že člověk, jenž přestál r. 1888 apoplexii, měl potom úplně normální činnost duševní.

M. Jahn:

V UPOMÍNKU.

Jsou všecka světla rozžata,
je blízek večer slavnosti,
kdy vlídná moje komnata
mých zvaných srdce uhostí.

Hle, na stole je přichystán
chléb nakrájený se solí,
tak jak ho rodí černý lán
v tom našem těsném údolí.

A přišli hosté, mlčeli
a jenom gesty mluvili,
však, že jsou všichni přáteli,
jsem dověděl se za chvíli.

Ty otec, já tvůj syn,
já zde, ty v duchů dáli —
proč dřív se klaď nám v cestu stín,
kdy tváří v tvář jsme stáli?

On prch-li, teplo zas
nám v ústret válo z duší —
ach, proč tak vždycky nedal čas,
proč — kdo tu vinu tuší?

Teď není stínu již,
jest jenom vrstva země —
a přec mi srdce tvé teď blíž,
jak dál by žilo ve mně.

Kdys jenom květ,
jen macešky ten jemný květ
jsem vzal ti s tvého rovu
a mlčky šel jsem domů zpět
a teď v něj hledím znovu.

A cítím dech,
jak tvůj by, matko, milý dech
mé smysly ovál zticha,
a mlčím, hlava taje v snech
a květ jen dýchá, dýchá...

Dva byli jsme na ratolesti jedné:
ty, sestro, já — my dva jsme byli pouze;
však odešla's, jak ptáče křídlo zvedne,
by za tou šla's, jež čekala tě v touze.

Však zda teď obě nečekáte chvíli,
kdy křídlo moje také v dálky vzletí,
by žili jsme, jak dřív jsme kdysi žili,
ty, matko, sestro — a já s vámi třetí.

Ten růvek s kamenem
jak hora tíží dosud.
V čem žil jsi krví, žil jsi snem,
to urval ti zde jedním dnem
ten příkrý, rvavý osud.

Je mrtva těchy vlast,
je zítřek bez naděje,
kam žal svůj budeš klást,
neb srdce tvého část
se v této hlíně chvěje...

Zde ta sní, jejíž zapomněné jméno
jen s dechem růží má být vysloveno,
jež šla mým žitím jako ranní sen,
jenž větru dechem bývá rozptýlen.

Když úsvit ranní lehne hřbitovem,
sám, po prstech jak stín bych kráčel sem
a bílou růži položil v ten rov
a pak šel zpět jak socha, beze slov.

* * *

Jsou, nejsou — ale nelze popřít jich.
Stín jejich čeká večer na hrázi
za ticha, šera, světel svátečních —
a potkáš-li je, v dům tě provází
a s tebou sní a šeptají a chodí,
jak tajní duši mořem plují s lodí

Nic nevíme. Rod hmoty zaclání
nám věčnou mlhou břehy oněch vod,
jichž neznáme. Však víra v shledání
s tím davem drahých, kteří přešli brod
vln lethických, nás doprovází denně
a tkví jak rosa na jich tichém jméně.

Jen jejich zraky nepláły,
leč bez úsměvu patřily
jak chladné horské křišťály,
ač byly jemny, spanily.

Pak jak jsem se jich tiše ptal,
jak daří se jim v životě —
druh druhu známku divnou dal,
zda jsou zde v plné jistotě.

A chvíle přešla... Jak se tich
byl úder s věže v půlnoc hnul,
hned zved i se — však chleba z nich
se nikdo retem nedotknul...

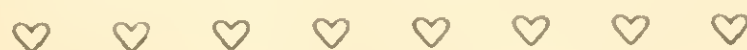

VÁCLAV HLADÍK.

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Její mládí . . .

Nerada vzpomínala na ně. Jen ve chvílích největší omrzelosti, kdy byla nespokojenou a nešťastnou zvyšovala jejich smutek tím trudným pohledem do minulosti. Dnes byla taková chvíle. Přivírala oči před zrcadlem, kde viděla svou nalíčenou krásu hebce zahalenou, nevšímala si pestrého neladu toalet a šperků, necítila vůni parfumů a fialek. Byla daleko . . .

Se svou matkou přijela do Prahy, kdy byla ještě skoro dítětem. Před tím žila v malém městečku, kde její otec byl úředníkem v cukrovaru. Jiřina byla nehezká, plachá a přece roztomilá jako hubené kotě. Byla nevzhledným poupátkem, z něhož se rozvine později podivuhodný květ, jako to bývá u mnohých děvčátek tvrdých neb chorých rysů, nejapných pohybů.

Měla velkou ctižádost a trpěla muka pro svou nehezkost. Její kamarádky se jí posmívaly. Spojovala se s kluky proti nim a tloukla je. Přes svou nezbednost učila se dobře, neboť každá pochvala ji dojímala. Velmi hezky zpívala i hudební vlohy ukázala. Učitel jí jednou řekl:

»Holka, z tebe by mohlo něco být. Škoda, že nejsi hezčí, hlas máš pro divadlo jako stvořený.«

Od té doby se stala s Jiřinou velká změna.

Plachá její divokost změnila se v tichou, snivou osamělost. Již se nekamarádila s kluky, ani neprala s holkami. Celé hodiny proseděla u piana, hrála, zpívala a všechno brala s velkou opravdovostí, učení i šití i strojení se.

»Půjdu k divadlu,« prohlásila jednou náhle s velkou odvahou doma a její churavící, nevrlý otec, muž osudem neblaze stíhaný, s ní, k jejímu překvapení, zcela souhlasil. Žil v Praze, ve Vídni a měl nesmírné opovržení k svému okolí. Věděl, co je to divadelní život. Pro chudé děvče, když má jen trochu hlasu a zevnějšku, ta nejkrásnější kariéra!

Ano, Jiřina bude umělkyní, usoudil, neboť znal náhled učitelův o její hlase a poslouchával ji často. Snad by nešla sloužit, nebo dřít se na učitelku, či dělat otrokyni šicího stroje? A nic by jí jiného nezbylo, věděl, že je chorý a že je již konec všem jeho plánům do budoucnosti. A vyprávěl jí večer, když se vrátil z kanceláře unavený a chrchlající, překrásné věci o divadlech, ohromných budovách větších jak kostel, kde v pozlaceném hledišti na sametových křeslech sedí vznešení pánové a krásné dámy a kde na jevišti, v záplavě světel v jasu drahokamů a v nádherných kostýmech zpívají ještě krásnější dámy. A vznešení pánové, i generálové a hrabata a slavní mužové tleskají umělkyni jako nadšení mladíci, posílají jí kytice a dary a kloní se jí hluboce, tak hluboce, jako nikdo nikdy se nepoklonil ředitelce cukrovaru ani paní purkmistrové. A jsou zpěvačky a herečky, které za ty dvě tři hodiny večer v divadle vydělají tolik, jako ředitel cukrovaru za celý měsíc, ba, taková Lucca, Patti a jak se ještě jmenují, mají větši příjmy nežli ministr, a co pravím, takové příjmy mohou mít jen milionáři.

Jiřinka tiše poslouchala, v noci nemohla usnouti. Zdálo se jí o krásných zpěvačkách s diamanty a nádhernými kostými, jimž se i vznešení a slavní mužové klaní uctivěji nežli pyšné ředitelce cukrovaru. A ráno, dříve nežli maminka a otec se probudili, skočila k zrcadlu a s velikou bolestí pozorovala svá ústa, jež se jí zdála široká, své čelo, jež bylo ošklivé zachmuřenou nízkostí, své odstávající uši. A plakala usedavě, klekla a horoucím rozechvěním svého trpícího a toužícího srdéčka modlila se, aby byla hezčí, aby jí uši neodstávaly a ústa se nekřivila široce. A učinila sliby Panně Marii, že bude dobrou ke všem lidem na světě a že bude ctnostnou. což bylo míněno spíše formálně, dle nauk z náboženství, neboť nevěděla ještě, co je hřích. A celý den byla tichá, smířlivá a pokorná i služce se sama večer nabídla, že půjde pro vodu k studni.

Tehdy přišla kočující společnost herecká do města. Několik ošumělých a vyzáblých mužů a ženštin. Jedna z nich byla mladá a měla křiklavý klobouk a závoj. Jiřina viděla herce dopoledne stojící před hostincem, kde hráli po několik večerů. Umělkyně v křiklavém klobouku a závoji zdála se jí takovou nadpozemskou bytostí, které se koří nejvznešenější muži. Její bílá tvář s velmi rudými rty pod závojem ji podivně okouzlila. Podobnou krásu ještě neviděla. Šla z povzdálí za dámou v závoji. Ale nikdo se jí neuklaněl, ačkoliv se každý za ní ohlížel. Povšimla si, jak proti herečce kráčel adjunkt z okresního hejtmanství, největší švihák místní, se šňůrkou skřipce zataženou za ucho, s kamašemi na lakýrkách. Nadhazoval se v chůzi a usmívaje se, podíval se na herečku tak zvláštně, že malá Jiřina pocítila nevolný dojem, nějaké jí nepochopitelné ošklivosti a bázně. A též se nepoklonil hluboce před herečkou. Na rohu ulice stály dvě paničky a posměšnými pohledy změřily herečku, její klobouk i závoj.

»To je coura,« řekla jedna.

»Komediantka namalovaná,« pravila druhá.

Jiřinka přišla domů sklíčená a rozrušená. Přemítala stále o divné krásné dámě, s tvářemi tak bělostnými a se rty tak rudými a o pohledu, který na ni vrhl adjunkt i o urážlivých slovech, která ty paničky tak hlasitě, jí skoro do tváře pronesly. Bylo jí nesmírně líto herečky. Uzřela

jí pak večer v divadle na jevišti. Maminka ji vzala na představení nějaké velmi dojemné hry. Bělolící dáma byla ještě bledší a měla krásné oči, tak veliké a smutné, jaké Jiřina nikdy neviděla. Byla skutečně vznešenou dámou, nějakou nadzemskou bytostí. Zlaté kadeře jí splývaly na ramena a na krku jí svítil velký drahokam.

Představovala sirotka, dívku ušlechtilou, hrdou a statečnou. Nesmírně bohatý urozený starší muž se do ní zamiloval, ale jakási šílená, zlá žena strpčovala mu život, bránila té lásce. Jiřinka nerozuměla všemu dobře, ale poslouchala, ani nedýchajíc. Jak něžně hovořila ta ubohá a přece tak záviděníhodná osiřelá dívka! Ó jak vzdychala a plakala! Jiřina se třásla na celém těle, držela se maminky za ruku a když se vrátila domů, dostala horečku a celou noc blouznila.

Herci odjeli. Nikdy již neuzřela malá Jiřina dámu v závoji.

Jiřině nebylo ještě čtrnáct let, když se po smrti otcově přestěhovala s matkou do Prahy.

Vyrostla i vyvíjela se v hezkou dívku. Již neplakala před zrcadlem. Její tvář se nějak zladila ve svých rysech a rty, ač široké, byly sličné svou chvějnou něžností v úsměvu i svým ladným záhybem v mlčení. Ani uši jí neodstávaly více. Tuto pohromu své krásy odstranila Jiřina nejen modlitbami k Panně Marii, ale i vlastní vůlí. Celé hodiny, když se učila nebo četla, seděla s rukama pevně přidrženýma k hlavě a tak se dostalo jejím malým, delikátně vykrouženým uším příhodnější formy.

Jiřina přijela do Prahy s duší přeplněnou, překypující. Hrozný nepokoj jí sevřel srdce, když vycházela z nádraží ohlušená a zmámená hlukem i shonem lidí. Chtěla zaplakati nebo divoce zajásati. Všechna její mysl byla prosáklá sněním a touhami, představami a dojmy z tatínkova vypravování a z románů, povídek, básní, jež v posledních třech letech jen hltala.

V němém udivení, zrakem zaníceným pozorovala nový svět otevírající se před ní. Šum davů a hluk ulice jí zněl jako neznámá, svůdná hudba. Viděla vše skvělé, bohaté, smavé. V kočárech uzřela nádherné dámy, jež se usmívaly. Zdálo se jí, že všichni ti lidé, kteří kolem ní se mihali nebo ujížděli v kočárech, drožkách, tramwayích, někam spěchali radostně a nedočkavě.

Jí bylo též, že spěje někam nedočkavě a radostně. A když spěchala širokou rozlohou Václavského náměstí s tím hemžením davů v podvečer, v odlesku zapadajícího slunce, metajícího své zrůžovělé a znachovělé paprsky do oken musea vzplanuvších slavným ohněm, tu si pravila v duchu s nejmocnějším vzepjetím celé své bytosti vzrušené, zanícené, kamsi v opojení letící: »Zde je mé štěstí, musím dobýt Prahy!«

Té noci nespala — ačkoliv byla unavena po cestě — jako po prvním svém večeru v divadle.

Teprve k ránu usnula. Pokrač.

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač.

Zdávalo se jí hříchem odložit knihu a sáhnout po jiné. Ale usmála se vždy a odložila. Prvý krok, řekla si; je třeba umět prvnímu poručit a nepoddávat se. Tím dovedla se přesunout v svět jiný, svůj »francouzský,« vervní a nervní, hýřící bohatým květem a tajemnou hudbou slov, vžírající se v nervy, dráždivý a snivý, výskající v opojení smyslném a současně se ironisující, prokopávající se v duši až tam, kde život její smyslům uniká, horečný, zimničný, jež nitro bouří v křeč a v šílení, i uspává a kolébá lehounkým rytmem dumy a úsměvu. Zornice se jí šířily, když duše udivena zírala v neznámé horizonty citů neprožitých, v exotické utopie, chvěla se předtuchou, když ze slov vyrůstalo její vlastní nitro zachyceno určitě, a přála si prožít to vše, co míjelo ji dosud nepoznáno, mít duši schopnu vyžít všecko barvité bohatství kosmu vnitřního.

Dovedla chápat radost z krásy jako dovedla měřit hloubku prostě velkých idejí, dovedla vznítit se pro obé, a tajné přání v ní klíčívalo, když dva své světy ležet viděla v poznámkách denníku. Kdyby tak vyrostla duše obrovitá, jež dovedla by oba světy překlenout, jež stvořila by synthesu obou horkých vznícení. O jak by musila zabouřit, jak by zvrátit musila vši lhostejnost a nízkost, musila by stvořit svět nových lidí, velkých, bohatých jejím bohatstvím. Sama by první pochopit dovedla a spálit se nadšením. — Proč by nevzešla ta duše? Vzejde; jen kdy, kde? Kdyby tak — jsme v středu, tak jako já my všichni cítit dovedeme, my máme zdravou krev barbarů a duši nervní kultury — kdyby tak — ne, jsme malí — jsme — malí — opravdu?

A toužívý úsměv prochvělý sarkasmem třásl jí rty, nemizel, vrýval se v táhlé dvě vrásky ke chřípím.

Pak spouštívala hlavu resignována a zapadla v odloučené světy v pevném odhodlání zase k práci.

*

Prošly dny a týdny.

Seděla nad denníčkem. Chtěla psát o knize, již právě přečetla. Seděla a sbírala myšlenky i slova, aby začala, ale rozbíhalo se jí vše jaksi pod rukama. V okamžiku, kdy nejúsilněji chtěla myslit na formaci svých soudů, skočil jí do hlavy jakýs zámeček na výspě nad mořem, s gotickými vížkami, vysoký a vypjatý nad ponurou plání plavé písčiny a počernalých vln vytrvale se vrhajících na paty zdi. A v témž okamžiku stoupala v kocábku, bílou plachtu napjala a plula v dál jednotvarně vrásčitou, lehala na dno a zírala v sině modrou oblohu, dovolujíc zmítati loďkou jakkoliv. Když pak náhle se probrala, máčela péro, a v hlavě jí zůstávala touha po šířavinách neklidných, již marně zvala utopickou sentimentalitou; péro schlo nad prvým prázdným slovem, dvojilo čárky všech písmen a kroužilo arabesky kol nich, co zatím duše již opět toulala se v snech.

Zadívala se v okno. Bílé světlo padalo jím na podlahu a hrálo droboulinké prášky plujicí vzduchem. Venku již zeleno tu a tam, kde břízka hebkou hlavu houpe na bílém svěžím pni. Přistoupila. Opravdu zeleno, čisto, teplavo; to snad již jaro přichází? Jaro. Položila čelo na sklo a zadívala se v ně. Neviděla, jak prodýchlo mladé lupení zeleným zlatem, jak zbarvilo vrcholky do ruda a fialova, jak se hrálo na proschlých lesích, na drnech novým životem probleskujících, vsnívala se v sladkou neurčitost hřejivých barev bez obrazů, utkvívala na hrstce listů sotva rozpuklých a sledovala každý jejich otřes, každou nuanci světel propouštěných mladistvým tílkem, a přece neviděla ničeho, zůstávaly obrazy na sítnici pouze, nešly do duše, jež kamsi odešla.

Opět se vzpamatovala a hněvivě se odtrhla od okna. Cože to? Zas ochabnutí a liknavost, opět neurčitost? Ne, ne, pracovat, nepodlehnout!

Tvrdě se vnutila k papíru a k myšlenkám, probírala se ve vzpomínkách, jaký to plán měla pro poznámku, a vzpomněla. Nelíbil se jí naprosto, jalovým se jí zdálo vše, co chtěla říci, zbytečným a rozplizlým. Taková nechutnost byla ve všem. Tož co s tím. Psát nesmysly? Vymýšlet nové? Ale vždyť je celá knížka vůbec taková, nemá prapraničeho v sobě, pláně. Nač se týrat hloupostí?

Odhodila péro, ale v témž připadalo jí rozhořčení jako výmluva, záchvat slabosti, a zlostně skřivila rety i líc, chytila péro a prudce jím zatrhla do papíru házejíc slovo za slovem, prvou větu, jež jí přišla na mysl. Nehodila se ke knize. Vycítila to hned, avšak nepovolila, mrskala se dál a dál, spínala těžce a neobratně slova zuřiva jich nepoddajností.

A náhle jí bylo ošklivo, nekonečně ošklivo z řady vět bezhlavých, surově ji dráždících. Tak pracovat? Raději —

Shrábla papíry, knihy, vrazila je v nejzazš koutek výklenku a vyběhla. Co dělat? Ať cokoliv jen ne se znásilňovat.

V kuchyni drhla Mařka, nechutná vůně vyrazila na Tonču ze dveří. Tam ne. Světnice byla v stínu, maminka u okna něco šila. Přisedla k ní, chtěla jí pomáhat, ale ruce se jí chvěly a oči mimovolně zalétaly k oknu, v hlavě stále se odrážela ona modrá, sinavá obloha nad zvlněným mořem a touha jakás vzrušující, neklidná.

Nemohla se ovládnout k práci. Musila jinam, aby nepropukla nevrlým pláčem před matkou. Odešla. Nezbýval jí než dvůr, zahrádka.

Stanula rozcitlivělá ve volném vzduchu, vlažném, vonícím zemí, rašící zelení, směsí silných vůní. Zalkla se jím na chvíli. Hrudi nemohla dosti rozšířit, aby shltila proud rozkoše, jíž by se hlava zatočila. Bože, jaký to dnes vzduch! Nikdy ještě nepocítila jeho nádhery tak prudce. Jaký to vzduch!

Rozhlédla se po lesích, těch vezdy stejných, jak si říkala, a pocítila totéž opojení jako vůněmi. Jakoby růžový opar byl padnul na hory, ruměnily se stromy, fialové tony v nach se rozplývaly, les všechen zarděl se a zapýřil bohatstvím mladé krve vytrysknuvší z kořenů v pně a koruny, miloučká, hladká líc dětská byl všechen obvod myslivny.

Jak mohla nevidět tak dlouho změny — Bože, ty lesy zjařené! — jak mohla sedat zavřena a nešílit touhou po nich! Oh —!

Prostovlasá, v domácích šatkách lehoučkých vyšla ven, ani nepozorujíc, že jde. Zapadla v háj, rozhořívala se vzrušenou krví, hladila bílé břízky, jichž kůra mízou plná pružně ovíjela ohebný kmen a bujně se leskla, líbala mladé jejich lístky nerozvité v hladkou šířku, klesala v mech i ruce v něj bořila, lice si hladila drobnými štětičkami modřínů, rychleji, zadýchaněji běžela lesem, skoro poskokem spěchala, objímajíc pohledem kde který koutek, kde jaký průsek travnatý a pohled v údolí a stráně protější, dychtivě hltala celičké svoje království stále si opakujíc jen výkřiky, jimiž známé kmeny vítala, stále se pobízejíc ke spěchu, jakoby dnes ještě musila obsáhnout vše, vše do posledních záhybů, jakoby každá promeškaná snítka jí zítra zmizela. Vlasy jí polétaly nad horkým čelem, rty osychaly oddechem, srdce unaveně buchalo, ale letěla dál a dál, úvaly přecházela, stráně slézala, až s dohořívajícím slunkem stanula zas ve své zahrádce. Ještě se ohlédla na ně, na lesy, hlavu k nebi zvrátila a napila se z hluboka krvavé záplavy. Pokrac.

NAŠE GALERIE.

RENÉ HENRY.

Na adressu mou svezlo se mnoho vtipných i hloupých poznámek a úsměšků o hledání styků zahraničních. Pokud se mne týkají, kvituji je s lehkou myslí. Je mi jedno, soudí-li se o mé nepatrné činnosti v tomto ohledu, že je sportem, hledáním zábavy či reklamy a představují-li si mne moji roztomilí přátelé z různých táborů, koterií a klik, jak pracuji pro »allianci francouzsko-českou« v barech a restaurantech na boulevardech, na banketech nebo na souperech u Maxima. Jak daleko jde tato zášť jistých lidí mně neznámých a lhostejných, nasvědčují dva případy. Když jsem vydal román »Trest«, napsal »Čas«, že hrdinou románu, jenž přišel do Paříže flámovat, jemuž je neznámá Paříž kulturní, umělecká a politická, není nikdo jiný, nežli sám autor. Uveřejnil jsem v »Lumiru« článek o Tainovi a Aullardovi i zakřikl mne jakýsi záhadný učenec z »Přehledu«, jak se opovažuji psáti o podobných sujetech se svou nanejvýše gramatickou znalostí frančtiny. Mohl bych uvésti ještě jiné roztomilosti toho druhu, jimiž mne naše kulturní a společenská Albanie dovede jen povzbuditi k co možná častým a dlouhým zájezdům za hranice vlasti svatováclavské.

Bylo by zajisté naivní přisuzovati zvláštní význam jistým demonstracím a manifestacím česko-francouzským, spíše slavnostního nežli politického rázu, vyvolaným hlavně rozohněnou náladou banketovou. Bylo by též bláhové, kdybychom chtěli Francii nějak zvláště zainteressovati pro věc českou. Nejezdíme do Paříže doprošovati se protekce ani vlivu, který by nám ani při nejlepší vůli nemohl býti poskytnut a měl by snad opět jen platonický význam demonstrace.

Jedná se o vážné a praktické věci, které jdou nad obzor onoho bodrého humoristy, jenž v »Máji« odporoval návrhu p dra z Čenkova, aby vyslána byla delegace k mezinárodnímu kongressu spisovatelů v Paříži se slovy: co bychom tam dělali? Národní slavnost s holdem dětí bychom tam ovšem nemohli aranžovat. Jedná se o skutečný zisk pro českou věc, o propagandu věcnou a užitečnou české otázky, o rozšíření a uvolnění české duše poznáním života silnějšího a superiornějšího a o vyburcování hloupého Honzy z jeho pohodlného chroupání za pecí.

Ti, kteří usilují o styky česko-francouzské, mohou se vykázati za krátkou dobu posledních několika let jistými výsledky, které odzbrojují všechny vtipy a úsměšky a, které opravňují k nejlepším nadějím. Výsledky ty jsou bohužel patrny jen ve Francii, kde pro poznání českých záležitostí pracuje řada osvícených a opravdových mužů. U nás není pokroku. Toneme ve vlivu německém. Vydáváme revue a časopisy, jež jsou odleskem německé myšlenky, německé literatury a vědy. Naše slovanství je tak povrchní, že se omezuje na ovace prostředním autorům polským v divadle a nepovznáší se ani k poněkud rozšířenější znalosti jazyka Gogolova. V literatuře za českost a »vniternou« originelnost se vydává maloměšťáctví obmezené, sentimentální a vlastenectvím je zajímati se více o krtčí hromádku za humny nežli o hory, čnící za hranicemi.

René Henry

Dnes představuji čtenářům »Lumíra« jednoho z nejsympatičtějších mladých Francouzů, který representuje pokrok moderní Francie v její poměru k Slovanstvu.

René Henry patří do mladé generace politiků a spisovatelů francouzských odchované nejen v tradici jemné a bohaté vzdělanosti její vlasti, ale i moderním duchu bádavé a podnikavé energie, spojující myšlenku tradice a vlastenectví s myšlenkou pokroku a humanitarismu. Taine, Albert Sorel, Renan, Gambetta i Ferry, Paul Bert byli učiteli

této generace, ať již jsou v ní zastoupeni republikáni, radikálové, progressisti nebo nacionálisti.

Jméno Henryho je u nás dobře známo. Mladý muž, asi třicetiletý, vynikl jako publicista a velmi úspěšně debutoval knihou: »Questins d' Autriche-Hongrie et guestions d' Orient«, o níž jsme nedávno přinesli článek z péra Ot. Theera.

René Henry nejen v této knize, ale již dříve přečetnými články a přednáškami seznamuje francouzskou veřejnost s otázkou českou. Prokázal naší věci služby neocenitelné, jako jeho druh André Chéradame.

O jeho životopisu nelze mi mnoho pověděti. Jeho tichá existence je vyplněná jen prací a cestami. René Henry, jenž dosáhl titulu doktora práv a byl sekretářem a chefem kanceláře bývalého presidenta sněmovny Paul Deschanela, vykonal mnoho cest zvláště po světě slovanském.

Do politické a publicistické činnosti vstoupil mlád, ale s hotovostí muže. Tlachavá polovzdělanost nedělá politickou kariéru tam, kde vidíte v mladé generaci muže vzácné vzdělanosti, všestranných vědomostí filosofických, sociálních, literárních, jejichž intelligence rozvila se v ovzduší superiority duševní, opravdové práce a utužila se cestováním. Hlavní zřetel těchto nových mužů Francie je obrácen k problemům světové politiky. Proto se tak horlivě zabývají studováním slovanských věci a zejména českou otázkou.

René Henry je z nejčinnějších. Čechy a Prahu navštívil již několikráte. Napsal řadu pojednání a článků o věcech českých do různých časopisů a revuí. V poslední době píše vysoce zajímavé články politické do žurnálů »La Republique Française«, »L' Eclair« a »Liberté«, a získal tyto vážné orgány francouzské ve prospěch české věci.

V rue de Turin, v útulné elegantní domácnoti René Henryho, jenž ve své roztomilé choti našel i bystrou a neúnavnou spolupracovnici, soustřeďuje se malý, vybraný kroužek politický, literární a žurnalistický, francouzský i slovanský. Vzpomínám s pocity vděčnosti a srdečnosti na tu přívětivou a veselou pařížskou domácnost, kde je slovanské duši tak milo . . . Václav Hladík.

FEUILLETON.

K STUDENTSKÝM SEBEVRAŽDÁM.

Věřili byste pomalu v malou epidemii. Každého třetího, čtvrtého dne přinesly noviny zprávu o nově utraceném mladém životě. Mezi těmi několika sty středoškolského žactva v Praze je toto procento sebevrahů čímsi příšerným, ohromujícím.

Je pravda: čím mladší člověk, tím nicotnější příčina sebevraždy. Přirozeně, neboť věci, které dospělým vyloudí nanejvýš úsměv, nabývají pro nevyspělý mozek obrovských dimensí. Je také pravda: v některých případech padá zodpovědnost na mimoškolské poměry. Je konečně pravda, že některého z nich dohnal k nejhoršímu špatný prospěch spolu s vědomím, že nemůže se domoci lepších známek, poněvadž nemá dostatečného talentu ke studiu.

To vše je pravda. Než přes to dovedu si představit, ano, v jednom případě jsem o tom přesvědčen, že jednotlivý professor vyprovokuje takořka žáka k takovému rozhodnutí. Pravím: jednotlivý professor a nikoli professorstvo. Mám také své vzpomínky ze studentských let.

To budiž řečeno předem: ohromnou většinu professorů nutno vyjmouti z dosahu jakékoli výtky. Jsou dobří pedagogové, přátelští v obcování se svým žactvem, intelligentní, plně sebezapření.

Ale jsou mezi nimi výjimky: jednotlivci, bez dostatečné kultury, fanatikové předmětů, jimž vyučují (fanatičtí tou měrou, že nehledí k celkové intelligenci svých žáků, nýbrž jen a jen k tomu, jaký talent ten který žák vykazuje v disciplině, kterou přednášejí; to je typ professorů, jimž se dostává okřídleného pojmenování »dříč«) a pak jiní, s porušenou duševní rovnováhou, lidé nervosní, neurastheničtí, pathologičtí, kteří na místě, aby vychovávali, měli by sami býti vychováváni — v sanatořích.

Pomyslete si, že takovému chorobnému jednotlivci dostane se professorského úřadu. Zakusil jsem to kdysi a vím, jakému nebezpečí je pak žactvo vysazeno. Pamatuji se velice dobře na jednoho z této kategorie, na jeho zlá očka, jež se zatřpytila radostí, mohl-li někomu snížiti známku, vykázati nedostatečný prospěch (a rád bych věděl, kdy professor, chce-li, nemůže toho učiniti?), poskakujícího vesele na podiu, přistihl-li kohosi při skutku, z něhož mohl těžiti pro svoji manii: působiti bolest. Nikdo nebyl jist před tímto zlomyslným gnomem v šatu professora. Stranický a nesený nejpodivnějšími rozmary, jako většina nervově chorých, byl strašlivě důsledný ve své nenávisti. Stačilo slovo, pohled, jenž se mu nelíbil, nebo fysiognomie, jež mu nebyla sympathická, a ihned se na dotyčného kollegu vylila celá jeho zášť. Jak hrozné byly začátky školního roku ve třídách, kde vyučoval: míval ve zvyku podotknouti hned prvý týden při vyvolávání: »vás nechám propadnout . . . vás také . . . a vás také . . .« A skutečně: nespomohlo ani nadání ani píle: o vysvědčení se ukázalo, že »gnom« nehrozil nadarmo.

Byli jsme, tuším v sekundě či v tercii: ve věku, kdy na bystřící se smysly účinkuje vše se zdvojenou intensitou. Přihodilo se mi tehdy, že jsem se stal žákem zmíněného professora, na štěstí jen na krátko, na štěstí, neboť mne potkal zlý osud, nelíbiti se mu. Při svém tělesným vzrůstem oslabeném a křehkém organismu byl jsem nervosnější všech ostatních spolužáků, zmítaný náhlými nervovými krisemi a úzkostmi; tak na př. nedovedl jsem snésti samotu. »Gnom« vypozoroval velice bystře tuto slabost a s rozkoší mne posílal do tmavé chodbičky, jíž se vcházelo do třídy, nechávaje mne tam o samotě, vyděšeného hrůzou. Kdysi propukla, právě když jsem si tím způsobem odpykával svůj trest, bouře. Blesky a rachot hromu rozechvívaly každým mým nervem, vyštvaly mne do takového děsu, že, nedbaje již professorova příkazu, vrazil jsem do třídy, takořka beze smyslů. Ale tento vzorný vychovatel mládeže vyhnal mne nazpět.

Zdá se mi, že takové počínání dovede dohnat citlivějšího žáka k nejhoršímu.

Všimněme si nyní jiného druhu: těch, které jsme pojmenovali »fanatiky«. Nejsou to zlí lidé. Ne, nikterak. Ale jejich intelligence, spíše menší než větší, je celá pohlcena předměty, kterým vyučují. Nevidí v gymnasiu nebo realce nic jiného, než ústav založený pro vzdělání právě v jejich disciplině. Nalézáte tyto »fanatiky« především

mezi mathematiky. Co na tom, že je žák bystrý, že slibuje, jednou, až vyjde ze střední školy, být platnou lidskou jednotkou? K smíchu! Nezná definice logarithmu, nedovede rozřešit rovnici a proto: hlava dolů! Ještě ve vzpomínkách mne tíží ta dusivá atmosféra, plná rozechvění a neklidu, která bývala v naší třídě před příchodem takového »fanatika«.

A jsou to právě ti, již se snaží žactvu vsuggerovat domněnku, jakoby bez maturity nebyli již na světě k ničemu. Na místě, aby se říkalo. nemáte-li nadání ke studiu, neznačí to ještě, že byste nebyli v životě k ničemu! pamatujte, že život na vás nežádá klassických jazyků a deskriptivy, ale píle a energie . . . vtlouká se mu do hlavy, že toliko člověk s universitním vzděláním je člověkem.

Jsme národem »úředníčků«, lidí, spokojujících se málem, ale jistým, lidí, strachujících se před zodpovědností, neschopných jakéhokoli risika. Nikde snad není takové procento nepodnikavých jako v Rakousku. U nás se vychovává mládež k tomu, aby se naučila dýchat kancelářský prach, živořila mezi akty, s příjmem, který pro šestadvacetiletého mladého muže je tak nepatrným, že se podobá almužně, aby živořil — ale s nadějí na pensi. Jinde pěstují chuť žíti plně a bohatě; u nás ji hledí umenšit, poněvadž ti, kdo milují život, jsou špatnými byrokraty.

O. Theer.

DIVADLO.

Josef Štolba: Vodní družstvo.

Myslím, že není třeba pozastavovati se nad tím, že poměrně dosti záhy po znovuuvedení Štolbovy »Závěti« v dnešní repertoir Národního divala sáhnuto bylo již zase po nové hře téhož autora, po jeho kdysi značně působivém »Vodním družstvu«. Štolba je, ať si již s povzdechem jakkoli pošilhávéme po některých jiných byť i sebenezaslouženějších neúspěších her snad i lépe pro dnešek kvalifikovaných, přece jen jedním z nejoblibenějších divadelních autorů. Ve hledišti i na jevišti. Způsobuje to jeho zdravý, o život opřený způsob nazírání na věci i na osoby, a jeho velmi vyvinutá schopnost i způsobilost pro divadlo divadelně účinně ze svých pozorování těžiti. Jeho nejvlastnější dramatická síla tkví právě v takové drobnokresbě figurek na divadle neobyčejně životným dojmem působivých, které jakoby z těch různých, ponejvíce a také nejšťastněji maloměstských, prostředí na jeviště přímo a bez líčidla postavil. Tím vyhrává také »Vodní družstvo« i před dnešním divákem, který na leccos ve stavbě veselohry, v dialogu a tu či onde i v trochu pohodlně a zběžně vypočítaných vnitřních závěrech dívá se dosti skepticky. Jsou i takové momenty za večer, že na vrásky z let od premiery uplynulých ani nevzpomenete, a máte dojem příjemně svěží. Bylo také hrou hodně mnoho učiněno, aby kus stal se přirozeným a současnému, i zmlsanějšímu diváku zcela přijatelným. Jmenovitě všecky dámské postavy a z mužských většina byly dobře, ano velmi dobře dnešními jich interprety oživeny. Trochu více šťávy bylo by prospělo snad tentokráte páně Innemannovu Zelenkovi a páně Steinsberkovu šafáři Vosykovi. Pan Mušek pečlivě hru vyscenoval.

— s —

Betty Henningsová v Národním divadle.

Tak umělecky zajímavých večerů dávno nebylo v Národním divadle, jako za oněch tří pohostinských her paní Henningsové. Tentokráte věru nebylo ani stínu oné zvláštní, již předem úspěch hosti zaručující, tak trochu slavnostně rozechvělé nálady ve hledišti. Spíše naopak. Denní tisk i bulletiny divadelní správy sice vhodně upozornily pražské obecenstvo, kdo je paní Henningsová, a na její význam pro dánské divadlo i její význam v hereckém umění vůbec, ale obecenstvo přineslo si do divadla na poprvé hodně mnoho nedůvěry. Bylo zmýleno povrchní a skutečnosti neznalou představivostí vzbuzeným vnějším dojmem o osobě dánské herečky, a nedůvěřovalo naprosto cizímu zvuku její rodné řeči. A to bylo právě velmi zajímavo. Neměl jsem doposud příležitosti, abych byl přítomen tak opravdovému, vnitřnímu, tak sebou samým podmíněnému a docílenému vítězství hereckého umění, jako při té první pohostinské hře paní Henningsové v »Divoké kachně«. Zvolna a nenuceně, ale tak nutně a přesvědčeně rostlo ve hledišti pravé poznání, aby po čtvrtém aktu spontánně vybuchlo v bouřlivě nadšený obdiv. Paní Henningsová dobyla u nás velikého, ba snad neobyčejného triumfu, ale dobyla ho jen a jen svým uměním, velikým a krásným, ve hluboku založeným, odtud čerpajícím a do široka rozloženým. Je to jeden z hereckých zjevů moderního jeviště, který zaslouží, aby jmenován byl mezi nejprvnějšími.

Ibsenovské ženské postavy jsou ovšem jakousi uměleckou specialitou paní Henningsové, ale při tom, i kde snad trochu více vynikne na okamžik v herecké interpretaci virtuosita, nikdy není jen koncertní, ale má svoje umělecké vysvětlení a také oprávnění. My ovšem, bohužel, viděli jsme ji tentokráte jen právě ve dvou rolích ibsenovského jejího repertoiru, ale i tak již dovedli jsme pochopiti, proč ona je »jednou z největších ve zlatém věku dánského divadla«, jak asi o ní píší na severu. Je to jakási symfonie vyvrcholeného umění a pochopeného skutečného života v realistickém vyslovení se herečky, co mluví k nám ze všech těch akcentů i gest jejích na scéně. Ať jako Hedvika, v níž ona vyzvedla především vroucnost oddaně věřící, dojemné lásky té čtrnáctileté, slabozraké a hystericky disponované holčiny k otci-frasistovi, ať jako Nora, kde pro zvláště silný tragický dojem dovedla kořistiti právě ze známé rozdvojenosti postavy Nořiny, aniž se zvláště snažila jistou tu unáhlenou vnější přeměnu v povaze nějak zdůvodniti — pojetí, o němž ostatně dá se souditi různě —, vždycky velmi jistě a ladně, a při tom zručně a nenásilně hrála po celém souboru své herecké techniky, že znělo to jen nefalšovaně uměleckými akkordy a melodiemi. Některé herecké momenty při její výkonech opravdu jakoby v duši divákově vyznívaly v případném melodickém ozvuku. A tak, ač příliš mnoho dalo by se na výkony paní Henningsové vzpomínati uměleckým rozborem, zbývá stručně jen konstatovati, že snad byly večery této pohostinské hry doposud největší uměleckou událostí sezony. A především ve smyslu svých nejvyšších a nejkrásnějších aspirací bude jednati divadelní správa, vyhoví-li dle své možnosti v budoucnu přáním a pověstem, jež rády by paní Henningsovou ještě na scéně naší viděly, abychom mohli doplniti i jinými ještě poznatky jejího umění svůj dnes již vysoký soud o její vzácném uměleckém významu.

— s —

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Jubileum K. F. Golovina. — S. A. Safonov †. — Ruský slavista T. D. Florinskij.)

V polovici února bylo tomu 25 let, co Konstantin Fedorovič Golovin, známý v literatuře ruské jako spisovatel a kritik spíše pod pseudonymem K. Orlovskij, vystoupil v »Rusském Věstniku« (za redaktorství M. N. Katkova) se svým románem »Serijeznyje ljudi« (Vážní lidé). Práce, jevící silný vliv velikých prvních románových epopejí hraběte Tolstého, snažila se zřejmě po svých vzorech o charakterisování duševních proudů v ruské mládeži, jsouc organickým začátkem všeho dalšího literárního tvoření Golovinova. Následující romány »Vně kolejí« (1882) a »Molodež« (1888—89, Mimo koleje a Mládež), posvěceny jsou zobrazení dvou momentu přežité na Rusi periody duševního kvašení. Třebaže každý román má jiné jednající osoby, přece dějově zcela souvisejí a vlastně v sebe zapadají. »Mimo koleje« podává obraz Ruska v polovici let sedmdesátých, kdy před válkou východní teprv rozbřeskávala se záře sociálních idejí západoevropských, v »Mládeži« líčena jest doba s touto

*

časově těsně souvisící, až do známého pumového atentátu na cara Alexandra II. v roce 1881. Liberální snahy mládeže ruské za éry tohoto cara-osvoboditele soudí Golovin velmi střízlivě, rýsuje chmurnými barvami materialistický život vyšších kruhů. Společná idea obou románů přesunuje se tak a povyšuje jenom v tomto druhém díle do vyšších sfér, podrobujíc ostré kritice jejich vady, kreslíc silnými obrazy jejich překvapující apathii a směšný indiferentismus ke všemu opravdu svobodomyslnému a pokrokovému.

Vedlejší a pozdější práce Golovinovy dokreslují jenom podružnými rysy jeho literární profil. Jsou to z belletristických prací povídky a romány, vyšlé mimo »Russkij Věstnik« i ve »Věstniku Jevropy« (Medovyj měsjac 1896, Andrej Mologin 1897, Vtoroje pokolěnije 1899 a j.). Jako kritik nejvážněji na sebe upozornil Golovin-Orlovskij obsáhlými statěmi publicistickými, v nichž řešil problém ruského mužíka v ruské literatuře a ve skutečnosti, poměr společnosti ruské a románové literatury současné, možnost vzdělání lidového a vliv výchovy literární, i jiné. Skvělou formou a důkladným založením vynikly studie »Mužik bez progressa, ili progress bez mužika« (1896) a »Ruskij roman i russkoje obščestvo« (1897).

•

V barákové nemocnici petrohradské zemřel dne 18. min. měsíce talentovaný poeta ruský S e r g ě j A l e x a n d r o v i č S a f o n o v, dobře známý čtenářům »tlustých žurnálů«. První literární začátky Safonovy byly humoristické verše a novelky v žurnále »Strekoza« pod pseudonymem S k a v r o n č i k. Ovládaje brillantně techniku veršovní, tiskl Safonov v posledních deseti letech mnoho lyrických plodů, ballad i povídek v listech »Sěver«, »Vsemirnaja Illustracija«, »Rodina«, »Živopisnoje Obozrjenije«, »Niva«. Sbírka veršů »Stichotvorenija« (1892—93) podává krásný a cenný jejich výběr.

Jako žurnalista zaměstnán byl S. A. Safonov v posledních letech v denníku »Novosti«, kdež pod pseudonymem P e č o r i n byl kronikářem vybroušeného literárního péra, duchaplné a sršivé vervy. — Napsal i divadelní kus »Šach i mat«, který hrán na scéně Alexandrinského divadla petrohradského s úspěchem.

•

V Kijevě slaveno bylo v polovici února pětadvacetileté jubileum professorské činnosti znamenitého slavisty, člena vladimírské university kijevské, T i m o f e j e D m i t r i j e v i č e F l o r i n s k é h o, jehož jméno i u nás často již zaznělo velmi sympatickým ozvukem. Florinskij, jeden z předních žáků nezapomenutelného professora V. J. Lamanského, zakladatele a osnovatele školy ruských slavistů, jako mladý muž již (narozen v Petrohradě r. 1854) vynikl ve všech oborech slavistiky, jmenovitě ve srovnávacím jazykozpytě, historii i národopise slovanském, a na svých studijních cestách v cizině i Čechy několikrát navštívil v letech osmdesátých.

Vědecká činnost Florinského jest autoritativní. Hlavní práce jeho vědecké týkají se kulturní a politické historie jižního Slovanstva, slovanského jazykoznalství a současného stavu všech zemí slovanských. Základní jeho dílo, dvoudílné »Lekcii po slavjanskomu jazykoznaniju«, jest nepostradatelné každému slavistovi.

Kritický úsudek Florinského, týkající se spisů z oboru slavistiky považuje se za směrodatný.

Velmi mnoho pracoval Florinskij také o rozjasnění otázky žádoucí jednoty všeruského jazyka literárního, a v těchto snahách utkal se v tuhých bojích se zastanci ukrajinsko-ruského separatismu a t. zv. chochlomanských tendencí politických.

Pro poznání duševní práce české v Rusku mnoho způsobil, stopuje pozorně i belletristickou tvorbu slovanskou ve všech významných zjevech. Tak byl on první, který upozornil svoje krajany na Josefa Holečka. Spousta drobnějších prací Florinského v tomto směru uložena je v různých vážných žurnálech, jako žurnál ministerstva národní osvěty »Ruskij mir«, »Slavjanskoje obozrěnije«, »Slavjanskij Ježegodnik«. — Ceniti vážnou a plodnou činnost Florinského máme u nás plnou příčinu.

V. Červinka.

LITERATURA.

A. S o v a: P o v í d k y a m e n š í č r t y. Praha 1903. Nakladatelství Hejda a Tuček.

Některé z prós p. Sovových otištěny jsou vydáním této knihy již po třetí — a není to zbytečné shrnouti, jako učinil p. autor, svoje starší práce v knihu. Jako u jiných významných autorů, tak i u p. Sovy je týž případ: jejich prvé knihy, psané v době, kdy mladší generace musila zápasiti, byly vydány buď vlastním nákladem nebo u nakladatelů neoficielních v malém počtu výtisků, byly zakupovány takřka jen literárními amateury — a dnes nejsou nikde k spatření. Proto pokládám vydání této knihy za čin právě tak záslužný jako reedici »Zlomené duše« a »Vybouřených smutků«.

Jako poesie p. autorova, tak i jeho prósa jeví se mi dosti složitou, zvláště zde, kde jedná se o starší práce, kde patrno, že — jak praví sám autor v předmluvě — »hledány byly nové mety umění«. Jsou zde práce, ve kterých odráží se doba bývalých literárních bojů, doba těžkého uplatnění se, doba opřená o nedostatky ideového bohatství a vývoje. Takovou jsou piecy K a s t a ž i v o ř í c í a D e s i n f e k č n í s t o l e t í, ať již jedná se o literáta Viktora, který v literatuře nemůže se dopracovati, který nemůže nabýti existence pro literaturu samou i pro svoji lásku, nebo o kavárenský rozhovor s časovým thematem. V nich, jakož i v některých jiných pracích ozývá se nota — známá z poesie p. Sovovy — nota výsměchu, hořkého pocitu proti společnosti jako hlavní příčině všeho, která přechází v seriosnější formy realismu, tak jak se jeví v povídce A n n a. Jinde utvořil se realism venkova ve zvláštní formě, kterou bych nazval impressionistickým realismem (»Shon«, »Příčina strastí«). D e s i n f e k č n í s t o l e t í podává kus uměleckého kreda autorova z doby, kdy tvořil tuto skizzu, S v á t e k s m í ř e n í nenávist umělcovu proti obecenstvu.

To jsou práce bolesti, řekl bych subjektivní; je to zřejmý smutek umělce nad uměním, nad životem, nenávist proti societě, která to zaviňuje, smutek nad bujejícím proletariátem intelligence, zahořklý humor, často se mstící vinníkům. Ale v téže knize nalézáme jiný živel, tak vzácný u nás: l y r i s m u s v próse, jakožto druhou složku, která vyskytuje se stejně velkou měrou v poesii i próse p. Sovově. Vezměte jen S v á t e k s m í ř e n í, kde jsou silné náběhy k tomuto lyrismu, nebo R o z v í ř e n í s a m o t á ř s k ý c h s t r u n. Ještě více vynikne lyrický talent p. Sovův na krátkých piecách shrnutých pod názvem L y r i c k é v t e ř i n y d u š e.

Vidím více ceny v p. Sovově lyrickém temperamentu, ač není tu jeho vývoj ještě ukončen; tím také více ceny v povídkách naposled uvedených, kdežto prvé mají cenu t o l i k o historickou.

Jean Rowalski.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·— — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým [illegible] čílem nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se [illegible]. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme [illegible] frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 20. BŘEZNA 1904. — ČÍSLO 17.

JAN OPOLSKÝ:

SVĚDOMÍ.

Jsou chodby v hájích, chodby plné echa,
jak velmi vzdálený a velmi temný hrom,
van větru chladný trýzeň v tobě nechá,
že toužíš po něčem a pneš se po někom.

Jen jsi-li čist, ty přijmeš dary lesní:
to pnutí po něčem, tu touhu za někým;
kdo s hříchem jde, ten v chodbách háje nesní
tím sněním ze světa a světa dalekým.

Neb tomu úzko je, když echo slídí po něm,
strom suchou haluzí se zatne v jeho týl,
neb tomu úzko je, když hlásek v hrdle oněm',
jak do studně by kámen ponořil.

On houště obchází, jich výdechu se děsí,
jak z mrtvých úst by ševel se to nes',
když setmějí se zádumčivě lesy,
jak může být jen zádumčivý les.

On houště obchází a »běda!, kdo jste?« teskní,
zvuk vlastních slov mu srdcem proniká
a kmeny pnou své paže pitoreskní,
by chopily se jeho — vinníka.

Jde dál. Jde dál . . . Své tepny bíti slyší,
klus krve bázlivý je v skráni jeho znát,
flór soumraku se zvolna nese s výši
a černé vlny plynou odevšad.

Jde vlnami! Jde lávou! Vše se mate . . .
»Já přicházím! Vy volali jste mne?«
Dřev shnilých zmírá kouzlo bludičnaté
a studené a mdlé a tajemné.

Jdu lávou! Přicházím . . . Mne potrestejte dravě,
vy mlčící a strašní katané,
až přijde noc, nechť zastaví se v trávě,
kde bílé tělo ležet zůstane.

Jde dál. Jde dál . . . (To duté bubnů vření!
Ty zvony báječné a velký hlahol trub!)
Jak obr tmí se v hluchém okamžení
až v černé nebe třistaletý dub.

Hlas bubnů, trub . . . A vše se ve tmách mate
Je v lesích tma, jež — zdá se — plápolá,
to na dubu, jak ovoce by klaté,
se větrem chvěje lidská mrtvola . . .

POSLEDNÍ MARIONETY.

Já na vsi hrál jsem pro strýce a tety
při chudém světle celkem bez piety
 na sklonku let
a hrdinové zoufalí už byli,
již v apatii vespol závodili
 pro celý svět.

Muj lupič ztratil chtivost krve něčí,
dnes ve všem větřil možné nebezpečí,
 byl fádně živ,
jen pro forma se loupež někdy koná,
však tvrdí se, že není to už ona,
 jak byla dřív.

Jsou v dnešním čase letní hrádky ztichlé
i rytíř sešel nad obyčej rychle,
— je škoda sil! —
neb jeho dělal v šťastné pro nás době
jen více méně luxus v garderobě
tím, čím kdy byl.

Však sedlák ovšem zbidněl víc než druzí,
neb tesknÿ přizvuk zemědělské luzy
mu pathos bral,
a cítil to tím víc, čím věřil méně,
že na lásce mé ztrácí každodenně,
jak bludně hrál.

A o dámách mi škoda plýtvat steskem!
Co něhy bylo ve stvoření hezkém,
je pryč a pryč
a neprobudí rtové zvadlí touhou,
ni chudé tílko s vlečkou loket dlouhou
už žádný chtíč.

Nu ano, tak! Co bývalo, to není!
A bývali jsme chlapi oblíbení,
že ctil nás lid,
však nyní asi ve dnech, které přijdou,
z nás každý shlédne, že je invalidou,
a začne pít.

Nás drží na vsi malá vstupní cena,
kde nyní hrajem drama otrávená,
z nichž vyje hlad,
v nichž hrůza musí základní být notou
a jež jen mstou a zlem a nečistotou
smí vynikat.

HENRYK SIENKIEWICZ:

DVĚ LOUKY.*)

INDICKÁ LEGENDA.
PŘEL. DR. B. PRUSÍK.

Byly dvě krajiny ležící vedle sebe, jako dvě louky nesmírné, rozdělené pouze potokem.

Břehy toho potoku rozchylovaly se v jednom místě mírně na obě strany, tvoříce mělký brod v podobě jezírka s vodou tichou, průzračnou.

Pod blankytnou tůní bylo viděti zlaté dno, z něhož vyrůstaly lodyhy lotosu, rozkvétajícího nad vodní hladinou květem růžovým a bílým; duhovitá šidla a motýli vinuli se kolem květů i mezi palmami po březích a výše v zářivém vzduchu zvonili ptáci jak stříbrné zvonky.

A to byl přechod z jedné krajiny do druhé.

První zvala se Loukou Života, druhá Loukou Smrti.

Stvořil obě nejvyšší a všemocný Brahma, jenž v krajině Života rozkázal vladařiti dobrému Višnovi a v krajině Smrti moudrému Šivovi.

A řekl:

»Čiňte, jak rozumíte nejlépe.«

V krajině tedy náležející Višnovi zavřelo Žití. Začalo vycházeti a zapadati slunce, nastaly dny i noci, prostory mořské začaly se zvedati i klesati, na nebi ukázala se mračna obtěžkaná deštěm, země porostla travinami, zarojilo se lidí, zvířat a ptáků.

Aby pak všichni tvorové žijící mohli se obrozovati a množiti, stvořil dobrý dobrý bůh Lásku, které přikázal, aby současně byla i štěstím.

Tehdy pak Brahma zavolal ho před svou tvář a řekl:

»Nic dokonalejšího nedovedeš už na zemi vymysliti, že pak jsem já dříve nebe stvořil, odpočiň si, nechť ty bytosti, které si nazval lidmi, snují dále beze vší pomoci nit Života.

Višnu poslechl rozkazu Brahmova a od té chvíle začali lidé mysliti sami na sebe. Z jejich dobrých myšlenek zrodila se radost, ze zlých pak smutek, proto tedy s podivem spatřili, že Život není neustávajícím veselím, ale že onu jeho nit, o které mluvil Brahma, předou jaksi dvě sudičky, z nichž jedna má úsměv na tváři a druhá slzy v očích.

Odebrali se tedy před trůn Višny a začali si stěžovati:

»Pane, těžký je Život v smutku.«

A on řekl:

»Nechť vás Láska potěší!«

Uslyševše to, odešli uspokojeni, neboť Láska opravdu rozháněla zármutek, jenž proti štěstí, které ona poskytuje, zdál se tak nicotným, že ani nestálo to za to, dbáti naň.

Ale Láska je současně i velkou roditelkou Života: jakkoliv tedy ohromnou byla ta krajina, v které vládl Višnu, v brzku pro davy lidstva nestačily ani jahody lesní, ani med skalních včel, ani ovoce na stromech.

Tehdy ti, kdož byli nejrozumnější, začali káceti lesy, orati pole, síti obilí a sbírati plody...

A tím způsobem povstala na světě Práce.

*) Tuto črtu napsal Sienkiewicz v srpnu 1903 a přednášel ji v 15 městech polských ve prospěch povodní postižených. Český překlad vychází současně s originálem.

V krátce všichni musili se do ní zabrati tak, že stala se nejen podstavou Života, ale bez mála i Životem samým.

Ale z Práce zrodila se Námaha a z té Únava.

Hromady lidí stanuly zase před trůnem Višnovým:

»Pane!« volaly, spínajíce ruce, »námaha seslabila nám těla, únava rozhostila se v našich kostech, chtěli bychom si odpočinouti, a zatím Život neustále nás nutí k práci!«

Na to Višnu řekl:

»Velký Brahma nedovolil mi, abych dále Život rozvíjel; smím však stvořiti něco takového, co bude jeho přervou, tedy odpočinkem.«

A stvořil Sen.

Lidé s radostí přijali ten nový dar a v krátce uznali ho za jeden z největších, jež obdrželi z rukou boha.

Ve snu ukonejšovaly se smutky i zklamání, ve snu posilňovaly se síly unavených, sen osušoval, jako dobrá matka, slzy smutku a obklopoval hlavy spících jakousi mlhou zapomenutí.

Tehdy lidé vychvalovali sen, mluvíce:

»Budiž blahoslaven, neboť jest lepší, než Život skutečný.«

A jen jedno mu vytýkali, že netrvá věčně a že nastupuje probuzení a po probuzení práce a nové námahy a nová únava.

Myšlenka ta začala je tak těžce trápiti, že po třetí odebrali se k Višnovi.

»Pane,« pravili, »dal jsi nám velké dobro a nevýslovné, ale neúplné. Učiň, aby sen byl věčným!«

Višnu zase svraštil svoje božské obočí, jakby pohněván jejich dotěravostí a odpověděl:

»Toho vám já už dáti nemohu, ale jděte k brodu potoka a na druhém břehu najdete to, co hledáte.«

Lidé poslechli hlas božský a zástupy jich hned valily se nad jezírko a stanuvše tam, začaly hleděti na druhou stranu.

Za tichou a jasnou, kvítím vyšívanou tůní rozkládala se Louka Smrti, čili krajina Šivy.

Nevycházelo a nezapadalo slunce, nebylo dne ani noci, ale celý prostor naplňovala fialová, stále stejná jasnost.

Žádný předmět nevrhal tam stín, neboť ona jasnost pronikala vším, tak že se zdála tvořiti skutečnou tresť všehomíra.

Krajina nebyla pouští: kam oko sáhalo, bylo viděti doliny a pahorky porostlé krásnými skupinami stromů, kolem nichž vinuly se úponkovité rostliny, břečťany a vinná réva visely se skal. Ale i skály a pně stromů i štíhlé lodyhy rostlin byly skoro průzračny, jakoby stvořeny ze zhuštěného světla.

Listí břečťanu mělo lehký, růžový lesk zoře ranní a všechno bylo čarovné, ukojené jakýmsi na Louce Života neznámým ukojením, přečisté, jakoby pohroužené v světlité zadumání, jakoby rozespalé a uspané snem blaženým a nepřespaným.

V jasném vzduchu nebylo nejmenšího záchvěvu, nehýbal se žádný květ, nezachvěl se žádný lístek.

Lidé, kteří přišli na břeh hlučně a s hlasitou rozmluvou, utišili se při pohledu na ta fialová, nehybná prostranství a jen šeptem začali opakovati:

»Jaké tam ticho a jak všechno spočívá ve světle!«

»O, ano . . . tam je klid a věčný sen!«

A tu někteří, nejvíce znavení, řekli po chvíli:

»Pojďme hledat věčný sen . . .«

A vešli do vody.

Duhou hrající tůň rozestoupila se, jakoby chtěla jim přechod ulehčiti. Ti, kdož zůstali na břehu, byli zachváceni náhlou tesknotou, začali na ně volati, ale žádný z nich neodvrátil hlavu a šli dále lehce a ochotně, patrně víc a více kouzlem překrásné krajiny přitahováni.

Dav, hledící s břehu Života zpozoroval též, že těla jich čím více se vzdalovali, tím více stávala se zářivá, průhledná, lehčí, světlitější a jaksi roztápějící se v té povšechné jasnotě, která naplňovala Louku Smrti.

A když přešli, ukládali se k odpočinku mezi tamtěmi květy a stromy, nebo u podnoží skal.

Oči jich byly zavřeny, ale tváře měly výraz nejen nevýslovného klidu, ale i takového štěstí, jaké na Louce Života neposkytovala ani Láska.

Což vidouce pozůstali při Životě mluvili si navzájem:

»Sladší a lepší je krajina Šivy.«

A začali přecházeti stále hojněji na druhou stranu.

Šli, jako slavnostní průvody starců i lidí dospělého věku i mužů s ženami, i matek, vedoucích za ruce děti maličké i jinochů a děvčat . . . a hnedle tisíce i milliony začaly se tísniti u Tichého Přechodu, až konečně Louka Života zpustla skoro zúplna.

Tehdy Višnu, jehož úkolem bylo stříci Život, ulekl se vlastní rady, v hněvu udělené, a nevěda, co počíti, odebral se k nejvyššímu Brahmovi.

»Stvořiteli!« řekl, »zachraň Život! Krajinu Smrti učinil jsi tak jasnou, tak krásnou a blaženou, že všichni opouštějí moje království.«

»Zdaž ti nikdo nezůstal?« zeptal se Brahma.

»Jen jediný mládenec a jedno děvče, pane, kteří milujíce se navzájem, raději zřekli se věčného ukojení, než zamknouti oči a nehleděti více na sebe.«

»Čeho si tedy žádáš?«

»Učiň krajinu Smrti méně krásnou a blaženou, neboť jinak i ti dva mě opustí za jinými, až mine vesna jejich lásky . . .«

Na to Brahma zamyslil se chvíli a pak odpověděl:

»Ne! Nevezmu krásu a blaženost krajině Smrti.

*

ale učiním něco jiného, abych Život zachránil. Od teď lidé musí přecházeti na druhou stranu, ale nebudou přecházeti už tak rádi . . .«

To pověděv, utkal ze tmy hustou, neproniknutelnou záslonu a pak stvořil dvě strašné bytosti — z nichž jedna zvala se Bolest a druhá Úzkost — a poručil jim, aby záslonu tu u Přechodu zavěsily . . .

Od té chvíle Louka Višnova zarojila se znovu Životem, neboť, jakkoliv krajina Smrti zůstala stejně jasnou, tichou a šťastnou, jako dříve . . . lidé báli se teď Přechodu . . .

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač.

Oh lesy, lesy! Semknout je chtěla v náruč, s sebou odnést do světničky, potopit se v ně a dát se jimi ukolébat v sen, zaniknout v nich, rozplynout se v ně a dát se jimi vydýchat, aby s jejich duší srostla a vzdát se mohla vzduchu, slunci.

O lesy, lesy! Okénko otevřela a lehla v ně. hleděla, jak tma se zdvihá v nitru Dubina, jak se plíží ven a vzhůru, jak zaplavuje jej a utápí v svém jícnu a jenom slabým stínům kontur prosvítat dává na popelavou oblohu. Poslouchala tichý oddech větví usnuvších, jenž volně šeptal z korun v koruny, a hlavu skláněla ochablá opojením. Níž klesalo čelo, až dotklo se rukou sepiatých. Oči se rozevřely v tmu. Dech voněl z lesa v myslivnu. Zdvihla se, posledně pohlédla k němu a přestala myslit, přestala cítit. Zabořila se v podušky vzduchem zadýchlé.

XI.

Ráno vyskočila z peřin přítulně hřejících, jen několikrát zakmitla bílou svou postavou po světničce plné ještě šera a již vyběhla, zvědava na svěží tvář slunce, na jeho mladistvé polibky, jichž z jitra neužila již dávno, dávno.

Zrovna ve dveřích stanula. Na dvůr kladly se vrcholy šikmých stínů lesních, ostatek zaplaven byl bělavým, mléčným světlem jiskřícím a mdlým, neurčitým a chvějivým, že nepokoj se vléval do hrudi, zda neshasne. Slabě zvlhlá zem voněla, slepice s kohoutem, kačice i husky shrnuty k výslunnému plotu nadýmaly se, čechraly peří a postávaly mhouříce oči do světla, jakoby opity byly ještě sny, nic se nehrabaly, neshánely po zrnku, jen se čepýřily. I Flora s Rekem vylezli před boudu a stočeni v kotouč šilhali ke dveřím po ní. A bílé výdechy parnaté stoupaly z mýtiny, přepluly ploty a plnily jemnými okolky svými dvůr, stříbřily se a rozplývaly požitkem tepla sotva znatelného, ustupovaly novým mizejíce ve výškách, jež bujně světlou modří shlížely na rosný den právě rozpuklý.

Zapadla také v sluníčko, opřela se o plot a rozhřívat si dávala husí kůži, jež ranní svěžestí jí naskočila, mhouřila oči, rtíky rozemkla a hrdlo nastavovala polibkům. Bylo to v zahrádce dávno již upravené a rozpučevší dřív než lesy kol. Sypká prsť záhonů zvlhlá rosou dýmala zemitou vůni, jež v noci bývá prudší a mámivější než za dne, v ni mísil se sladký květ a mladý list posledním oddechem hotov zas světlo a teplo ssát a vzdávat se bez konce závrati nádherného poddanství. Vůně se slévaly s přílivem lesů a rašící traviny v pasece. Ráno, jarní ráno se vybouřilo výparem mízy a krve. Hltala omámena neznámé vzplanuti dne vším svým tělem, všemi porami, nejraději by byla hruď nastavila nahou, aby se přímo sytila a plnila, když hrdlo nestačilo obsáhnout tolik bohatství.

Slunko se vysunulo a zurčitělo nad mlhavým ovzduším lesů, bystřeji se opřelo, přivřená víčka proniklo a kůži teple políbilo. Probudilo ji.

Ven, za ním! řekla si a vběhla domů. Teplý proud mlékem prosyceného vzduchu ji ovanul. Vešla do kuchyně.

»Již je snídaní, mami?«

»Což se dnes ptáš, místo abys vařila? Již jsem si skoro zvykla, že mne zastaneš, a zatím vidím tě v zahrádce.«

»Ani jsem nevzpomněla, mami, bylo tam tak — jaro.«

»To dnes myslím —?«

»Smím, maminko, nebudete se hněvat?«

»Dětino, jen jdi, vždyť je jaro jednou do roka, a kus jsi ho již promeškala, nahrazuj.«

»Neříkejte dvakrát, sic ani na oběd nepřijdu, uvidíte A kam půjde dnes tatínek? Šla bych naň třeba dohlédnout, aby mu práce víc ubývalo.«

»Ja, to se musíš jeho zeptat, nevím nikdy, jak to má rozděleno.«

»A co, najdu-li, najdu, když ne, také tak. Sama nevím, kam se zatoulám. Ještě není káva? Bože, to mléko dělá všecko na vzdory. Kdybych ležela, dávno bylo již třikrát na plotně. To je —«

Mamička neodpovídala zabrána v ranní spěch. Tonča nedočkavě přestavovala hrnečky a ještě něco prohodila, nač se zase odpovědi nedočkala. Jediná Mařka klidně klepala svými trepkami a hovořila s dřívím, ohněm, s brambory, jež pro vepříky chystala.

Konečně to bylo. Přelévala svou trošku z hrnečku do hrnečku, aby ji mohla co nejrychleji shltnout, a rozloučivši se kdes mezi dveřmi vlétla pro klobouček, a již bouchly za ní dvéře, skřípla vrátka a štěknuli psi.

Rozhlédla se, kam by se měla dát; na všecky strany mizely cesty v mladém lese skoro ještě holém, vespod černém. A kamkoliv, nejraději všude! Zaměřila táhlým hřbetem k Bařisku. Rychle míjela staré výstavky mezi mládeží čnící, kochala se drobnými pupenci, jimiž se mladé větve sukovaly, podhlédla občas pod korunami do dlouhé uličky náhodou vyrostlé, však nejčastěji podívala se vzhůru k modrému nebi plnému smíchu radostného a pak spěchala rychleji, aby se vytrhla navlhlé vůni trouchnivějící prsti, aby mohla zas jednou obsáhnout šíravinu volnou, dalekou. Na Bařisko se jen letem ohlédla, bylo ještě všecko rezavé na dně, přehoupla se sekem na svah do úvalu, jenž zadýmán byl fialovým oparem a mlází vrbové i olšové si barvil do ruda a purpurna, že keřité jeho ostrůvky se prodíraly mlhou jako květy ohromné, snivě stlumené. Bystře shopkala dolů, zadýchána pustila se protějším chodníčkem do výše tisknouc si hruď, jež prudce se dmula, za křikujíc srdce, jež bilo rychlými kovovými údery a místo krve mdlobu vstřikovalo do hlavy. Nedbala, vždyť tušila již konec lesa a pak kraj, široký kraj.

Doběhla. Schvácena stanula stromku se zachytivši a oči rozšířila plné ještě únavy.

Pole!

Chvěla se nesmírnou touhou, žádostivě smyslnou touhou vypít rázem rozkoš vonnou a barvitou; zase v ní vyrůstala síla, již chtěla se rozplynout, v nekonečno zobrovitět, aby mohla se přivinout a přilnout ke každé hrudce, ke každé větvi, od hor k horám na celém dalekém obzoru.

Ležel před ní mělce vhloubený a zvlněný oblými hřbety, mezi něž rozhozeny tu a tam bílé dědiny, modravé ráno dýchající z komínů, blýskající prudkými odrazy bílých stěn řiďounkým větvovím zahrádek. A kol nich, menších a menších, až světluškým skvrnám podobných, pestřily se tabulky rolí a luk, zelené, napité šťavou, hnědé a plavé, tmavé i bílé, uhlazené a urovnané. Některé blízké zelenavým přísvitem rašící jaři se třásly, po jiných volně plul hladký stín mraku, vlnil se po stráních a trhal se i rozplýval, a vše zalito bylo přívalem ranního světla změklého parou, jež každou linii hladilo libivě, každou tabulku měňavé prsti zvedalo, vzdušnou činilo, jež rozjásalo barvy jich v duhu, nebe k nim nížilo, nebem je průhlednými činilo, že se oko jimi, hlubokými a nekonečnými, v bezmezno bořilo. Svěží, bujné světlo padalo v dol. Srsivě se tříštilo na vinutých vodách, zlatem pryskalo s křížů a oken některých, v hvězdu se měnilo na střepině kdes v pole vtroušené; neklidně přelévalo záplavy svoje, chvílemi zdálo se, že úvalek kterýs rozhořívá se jimi: boky jeho zatřepaly se vlnami tepla, linie se zlomily, větve hadily se do výše, ještě chvíli, a plameny by musily vyšlehnout.

Nasytila se. Spustila ruce k tělu a vystoupla v plný, nádherný den prostoru. Volně se sunula po mezi pod lesem, aby se vyhnula dědině. Krok za krokem prolínalo milé teplo jejím tělem, krok za krokem prchalo z duše vše jiné, a plnila ji rozkoš požitku neanalysujícího, přijímajícího proudy štěstí, krásného štěstí. Spíjela se rozbíhajíc se očima po hladkých kožíškách ozimi, po drobných hrudkách dál a dál, až k nebi tam a po něm přes mráčky bělavé se stříbrnými okraji zas zpět; spíjela se výdechem celého úvalu, rovinky, zemitou vůní i vůní zelených polí, mdlým výparem lesa; laskala teplé krajní větvičky a hřála si na nich rty i líc, hladila mladistvé lístečky bříz, zapomínala myslit, když obláčku dýmu se uchytla a s ním se houpala nad šedou střechou v lísavém vzdušném moři. Tak žijíc pouze smysly svými vybočila od lesa do pole. Když ohlédla se zpět a viděla se samu daleko od všeho, vysokou a vyčnívající nad hladinu země, když lesy za ní mizely a v stěnu srůstaly bez hloubek, pocítila zvláštní rozkoš velikosti, síly královské, jíž vše je blízké, možné, maličké. Na okamžik. Za chvíli byla již zase duší bez vůle, vnímající plnými doušky.

Tam uprostřed polí stanula. Skřivánčí píseň zazurčela rychlým trilkem nad nivou, drobné tílko ji neslo výš a výš, zavýskla dlouhými jásoty a opět drobnou kaskadou se rozpršela v zvonivý stříbrný deštík. A jakoby z každičké jeho krůpěje nová píseň vyrostla pod teplem rána, blíž a dál, v celém širokém okruhu zatřepotala se píseň za písní, všecky stoupaly k výšinám.

A jinak bylo ticho vše. Daleko nebylo člověčka, byliť hotovi s pracemi v polích, ani vánek nepřinášel z dáli osamělé zvuky či šumot splývavý, vzduch tiše tkvěl na zemi a čekal, až její teplá hruď ho tiše rozvlní. Jen páry ponenáhlu vpíjely se v zlato sluneční a stouply po proudech jeho do modra, kde v bílé beránky se změnily. Zůstávalo jasněji a čistěji po jejich odchodu, stvrdly kontury i barvy, ba i stíny mráčku zdrsněly, a zdálo se, že šumotají vlekouce se po prsti vybledlé. Teplo se rozlíbalo.

Šla podél potůčka a sledovala jeho svižné tílko, jež blýskalo se na drobném kaménčí jak hadí, svítilo a oslepovalo proudem jisker, když stočilo se k slunci, a zase v stínu potápělo se v tichém poskoku. Pokrač.

VÁCLAV HLADÍK

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Její matka měla nevelikou pensi a pár zlatek zahospodařených. Najala na Vinohradech byt o dvou pokojích a kuchyni. Jeden pokoj pronajala studentovi, jenž platil si též snídaně a obědy. Tím skoro uhradila celou činži. Byla to malá, zavalitá ženština, netečná ke všemu, co se přímo netýkalo jí a její dcery. Byla velmi spořivá, ale na pořádek valně nehleděla a ponechávala Jiřině úplnou volnost. Někdy nepokojně a bádavě obracela k ní pohled přes brejle, když veselá, a udýchaná, hladová vrátila se Jiřina domů ze školy pěvecké. Děvče rozvíjelo se. Tváře měla okrouhlé, pleť jemnou a svěží jako broskev a tělo svižné, útlé, v bocích již nedětsky prohnuté. Ale oči i smích Jiřiny přesvědčovaly svou naivností a jasností neporušeného a neposedného mládí a matka vrátila se uklidněna k svému šití nebo rozečtenému románu.

Jiřina v Praze oživla a zkrásněla. Všechno kolem sebe osvětlovala svým smíchem, zpěvem a svou půvabností. V její chůzi a pohybech bylo cosi vrozeně melodického. Její vlasy mocně vybujelé, dobře pěstované, nabyly lesku zlatového. A muži se po ní ohlíželi, když se hnala obyčejně ve spěchu po ulici s notami v náručí. Zaslechla, jak dva si řekli:

»Ta je feš!«

»Čertova žába, to by bylo . . .«

Pohledy mužů i takové poznámky připomněly jí, jak okresní adjunkt podíval se na herečku v závoji a jak paničky o ní hovořily. Ale neuvažovala dlouho o tom, byla lehkomyslná a šťastná a její štěstí vzrostlo vědomím, že se líbí.

Učila se pilně. V každém její konání jevila se ctižádostivá snaha vyniknouti.

Seděla celé hodiny u piana a matka ji musila napomínati, aby si neunavovala hlas. Pečlivě se starala o svůj zevnějšek. Nelibovala si v nedbalé a pohodlné netečnosti, kterou vychovávají malé a nuzné poměry a v níž si hověla její matka. V toaletních záležitostech vyznala se brzo jako dáma. Za pár krejcarů dovedla si spíchnouti, jak říkala, pěknou bluzu, elegantní spodničku, její vynalezavost byla neobyčejná, případně umístěná pentlička nebo krajka či květina, efektně a neočekávaně zabraný záhyb sukně činily zázraky koketerie.

V její mysli zrcadlilo se celé to lehké a čisté mládí. Zpívala a šveholila jako pták na kvetoucí větvi kývající nad louží.

Někdy ji matka napomínala, varovala, domlouvala. Líčila jí život městský a divadelní jako jedinou pasť a nástrahu ženské ctnosti. Jiřina věděla již leccos. Zasmála se, vzpomínajíc si na dva muže, vyslovující hlasitě mlsný obdiv nad její fešností.

»Co se směješ, holka?«

»E, tak — je mi to k smíchu všechno. Já vím, jací jsou ti mužští, kteří nedají pokoj nikomu.«

Málem by byla řekla, jak její učitel zpěvu, vysloužilý, obstárlý tenorista, sedá těsně vedle ní u piana, tak divně se dívá na ni, hladí ji a jednou ji z nenadání políbil. Nebylo ji to příjemné. Raději o tom mlčela.

»Dej si pozor, Jiřino, a pomysli si, že nějaký hloupý kousek může zkazit celý život. Nevěř nikomu, kdyby ti sliboval hory, doly! Však ty ucítíš sama, kde je tvé štěstí a budoucnost . . .«

A se shovívavým filosofickým zármutkem doložila matka, protírajíc si brejle:

»Až budeš v divadle, budeš musit třeba leccos obětovat, ale to prodělaly všechny i ty největší umělkyně, jež se pak třeba vdávají za hrabata.«

Jiřina se zasmála. Ležela na pohovce. Kousala krajíc chleba s máslem a bavila se tím, že vyhazovala do výše pantoflíček s nohy, jejíž štíhlou oblost se zalíbením pozorovala.

»Mami, já bych chtěla vystoupiti jako ‚Malý vévoda' nebo páže v ‚Hugenotech', viď, že mám hezké nohy?«

A začala hvízdat arii z ‚Malého vévody'.

Matka povzdechla si, zatřásla hlavou a celkem byla spokojena se svou dcerou.

Student, bydlící u nich v podnájmu, byl zrzavý, pihovitý, dobře urostlý a poněkud neohrabaný hoch. Nosil uměleckou kravatu a zakládal si velmi na svém barytonu. Mnoho flámoval a poněvadž vyprávěl vždy, že byl ve společnosti umělců, že byl s nimi i solista X. z Národního divadla a hudební kritik R., imponoval matce Jiřinině. Žádala jej, aby se zmínil jim o Jiřině. Kdo ví, k čemu to nebude. U divadla je každá protekce dobrá. A dlouze vyprávěla studentovi, jaký hlas má Jiřina, co o ní řekl ten neb onen učitel, že již má nastudováno několik rolí, že co nejdříve vystoupí ve veřejné produkci pěvecké školy.

Jiřina pokládala zrzavého studenta za kamaráda, asi za takového, jakými ji byli kluci, s nimiž podnikala pranice proti svým spolužačkám. Nenuceně s ním jednala. Zpívala mu v podvečer. On seděl na pohovce v jejich pokoji nebo se opíral o piano ve snivé roztoužené pose vyjadřující umělecké nadšení a byl vždy pln obdivu pro ni.

Někdy byli veselí, uličníkovali si, stuchali se a studentovi naskočily ještě rudější pihy, když se ji dotkl, uchopil jí v křížku kolem pasu . . . Někdy šli do divadla spolu, on stál v parterru, ona seděla na galerii, pak se sešli a on ji doprovázel. Mluvili celou cestu jen o představení. Jiřina byla vždy

nadšena, ale student kritisoval a zejména žádný baryton nevyhovoval jeho vkusu.

Jednou na večer seděla Jiřina u piana zády obrácena k oknu, s obličejem v pološeru a zpívala »Dinoru«.

Hlas její rozechvíval se něhou a sladkostí. Student přiblížil se k pianu. Šero vzrůstalo.

»Slečno Jiřino, vy jste božsky zpívala.«

»To říkáte vždycky.«

»Ale tentokráte tak bylo něco báječného ve vašem tonu, něco jako láska, velká, vášnivá láska . . .«

»No to se vám zdálo,« odvětila prostě Jiřina.

»Co pak nemilujete?«

»Proč to říkáte pošetmu a tak tajemně, vždyť jsme tu sami,« zasmála se Jiřina.

»Ah, vy jste divná . . . člověk se ve vás nevyzná . . .«

»Tak?« a Jiřina pobzukovala skrze zuby nějakou písničku.

»Jiřino!«

Hlas studentův byl sípavý.

»Co je vám?«

»Ach, kdybyste věděla, jak nesmírně vás... vás miluji.«

Octl se u ní a uchopil se její ruky.

Jiřina neodpověděla. Bylo jí úzko a k smíchu zároveň.

Odvětila po chvíli teprve a velmi měkce: »Ale jděte, co to říkáte.«

»Ano, je to pravda, mám vás rád . . .«

A v tom ucítila jeho rty na své tváři a jeho ruku kolem svého pasu.

Nechala se políbiti, ačkoliv jí nebyl příjemný zápach cigarett čpící z knírů studentových.

»Dejte pokoj, rozsvítíme . . . Musím sama udělat večeři, maminka přijde pozdě.«

Ale student ji nepustil a líbal ji stále prudčeji.

Vyvinula se mu, povstala a prohlásila rázně, že už toho má dost.

»Jiřino, vy zlá . . .«

Hlas studentův žebronil, sténal. A když chtěla Jiřina jít do kuchyně, znovu a s velkou silou ji uchopil kolem pasu a strhl ji na pohovku. Ucítil její rty pod svými a tu jako v blouznění počal cosi bláboliti, vykřikovati její jméno a nějaké přísahy věčné lásky a věrnosti. A svíral ji stále mocněji.

Jiřina ucítila odpor k němu. Vzpírala se mu. Hněvivě a podrážděně mu vytýkala jeho chování.

On pokračoval, byl smělejší. Nastal zápas ve tmě dvou hekajících těl. Jiřina se vzteklou divokostí uvolnila si jednu ruku a počala jej škrábati a rváti v obličeji a na krku.

I kousala . . .

Konečně musil student ji pustit. Byl jako zmámený, celý se chvěl, těžce dýchal.

»Jiřino, co jste to udělala . . .« koktal. »Krev mi teče . . .«

»Proč nedáte pokoj,« odsekla Jiřina a šla do kuchyně, kde si urovnala poškubaný šat.

Student šel do svého pokoje a za chvíli tiše se vytratil z domova. Přišel až ráno, opilý a v obličeji poškrábaný.

Jiřina se nezmínila matce ani slovem o tom, co se stalo. Cítila velký odpor vůči zrzavému studentovi a měla v ošklivosti všechny muže.

Pokrač.

F. X. SVOBODA:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DEJSTVÍCH.

Pokrač.

Jana.

Což — aby — ale ne! A vrať se hned!

Doubrava.

Tam kmitá se šat mezi stromovím
Jde rychle dáma —

Jana.

To je baronka!

Doubrava.

Baronka? Která?

Jana.

Ona!

Doubrava.

Znáte ji?
Je nějak spjata s jeho osudem?
A kdo je Pelnář?

Jana.

On miluje ji. Mladý filosof
je Pelnář.

Doubrava.

Chápu. Milujete ho?

Jana.

Ach ne . . . však soudruh náš je laskavý!
Můj Bože! Bože!

Doubrava.

Co se děsíte?
Snad pouhý rozmar hochů vesnických.
Jen utište se, slečno Jeničko!
No, milá dušičko, no, ztište se!
Nemějte obav!

Jana.

Střelil po ní snad
a bude zatčen!

Doubrava.

Lidé kupí se
pod stromy vedle žita. Kdosi tam
zamával šátkem.

Jana.

Sám snad střelil se!
Ó nemohu se potěšiti již!

Tichá.

(Vystoupí před stavení.)

Doubrava.

Pokojna buďte, nic se nestalo!
Jen zvláštní nálada, když výstřel pad',
ten černý osud přisoudila mu.
I já jsem přirozeně podlehl
divnému polekání, v tichý mír
když rána vřítila se rušivá.
Však nic to není!

Jana.

Je — je! Tušení
mám strašné! Chudák — chudák, chudáček!

Tichá.

No — tak tak, blázne! Co se mohlo stát?
Což nikdo nikdy tady nestřílí?
Zjevená! Nejspíš kluci hrají si
a střílí na vrabčáky z pistole.
Kluk jako špuntík a už bouchne si!
Já bych jim dala lidi strašiti!
Takoví uličníci!

Doubrava.

Asi tak
se stala věc ta. Nuže, vesele
se dívejme zas — zas je všude mír!

Tichá.

(Odejde do stavení.)

Jana.

Vše vaše konejšení nemůže
mne upokojit. Nebyl svědkem jste
a nevíte, co všecko stalo se,
co před chvílí jsme tady mluvili,
jak bol svůj líčil zpurný, náhlého
jak cosi ze msty vykonati chtěl,
a jak nás prosil — —

Doubrava.

Klidně, děťátko!

Jana.

Jak prosil, abychom s ním s bratrem šli,
že nevěří své vůli, že má strach
sám ze sebe!... ó, proč jsme nešli s ním?

Doubrava.

Snad nic to není!

Jana.

Paní baronka!

Doubrava.

Kdo? Ona?

Jana.

Tiše! Projde tudy snad!

Doubrava.

Jde s dámou kterousi a pospíchá.

Jana.

Snad lépe bude, půjdeme-li vstříc
bratrovi; snad jde už. Teď nechci se
s baronkou setkat. Tiše! Na levo!
Už neunikneme jí! Prosím vás!
Strach velký mám!

Doubrava.

Již Josef vrací se!

(Odchází s Janou v levo v pozadí, ale setká se u olší s baronkou a její sestřenkou.)

Výstup 4.

Jana, Doubrava. — Baronka a sestřenka (přicházejí rychle).

Baronka.

Projdeme tudy?

Jana.

Ano, na levo
zde před stavením mezi srstkami
je úzká stezka. Prosím, račte jen!

Sestřenka.

Zde?

Jana.

Ano, tam hned vedle zahrádky.

(Odejde s Doubravou v levo.)

Baronka.

Toť onen malíř! Všimla jsi si ho?

Sestřenka.

Áá — tedy ten? Je hezký!

Baronka.

Zdá se ti?

Sestřenka.

Krok pružný má, je v skutcích rozhodný.

Baronka.

Hned poznala jsem oheň.

Sestřenka.

Sílu já.

Baronka.

Je určen ke vládě či porobě?

Sestřenka.

Ke vládě.

Baronka.

Myslíš? Víš, co učiním?

Sestřenka.

Co?

Baronka.

Chci si podmanit ho! Zvláštní je!

Sestřenka.

Áá — na orly již myslíš? Od vrabců,
papoušků, pštrosů, něžných holubů
jsi k orlům dostala se konečně?

Baronka.

Prozatím k orlům.

Sestřenka.

Chacha, prozatím?
Však neradno je s orly žertovat.

Baronka.

Že neradno? Nuž, nebezpečí hrozí-li,
tím vábivější je muj nový plán.

Sestřenka.

Ne, zrazovati nechci.

Baronka.

Taky nadarmo
by bylo zrazování, hořím-li.

Sestřenka.

A snad již hoříš? Jsi ty horká krev!

Baronka.

Ne, zajímá mne! Umiňuji si,
že popletu mu hlavu! Vážný je
a chladný zdá se! Ano, takový
muž se mnou neutkal se v zápase.
Nu, nelekej se, že jsem nazvala
zápasem lásku. Jenom přemýšlej
a sama uznáš, láska v podstatě
že pouhý zápas dvou je marnivců.

Sestřenka.

Ne vždycky.

Baronka.

Vždycky.

Sestřenka.

Vím, že mýlíš se!

Baronka.

I to mi jedno! Zdá se pyšným být
ten malíř! Takové chci srdce mít,
takové strhnouti chci s vysoka
a pošlapati! Chacha, chachacha,
jak, lekla jsi se! Ano, takové,
čím pyšnější, tím sladši kořist je,
tím příjemnější bude láska má
a tím též lehčeji si zatančím
na jeho hrudi. Touha veliká
mne jala! Učiním, co řekla jsem!

Sestřenka.

Však pozor, abys nezlomila se
na jeho pyšné duši hranaté!

Baronka.

Áá — myslíš? Tím jen ohně přidáváš!
Nuž, malíř zajímá mne! Na nitku
si moudré srdce jeho zavěsím!
Kam odešel? A kdo ta dívka je?
Šli snad se dívat, kdo se zastřelil?

Pokrač.

FEUILLETON.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Olga A. Šapirová, jubileum a význam v ženské literatuře.)

V záplavě literárních jubilejí mužu poměrně velmi příznivě se odráží v současné ruské belletrii jubilující literátka-žena — Olga Andrejevna Šapirová, příznivě se odráží nejen sympatickým svým celkovým vývojem literárním v úpadku ženské tvorby ruské, ale i ryzí uměleckostí dvou, tří románů, v nichž povedla se jí vedle krásné formy i mistrná analysa ženské bytosti. V polovici února bylo tomu 25 let, co Olga A. Šapirová (rodem Kibljaková) vystoupila na veřejnost s prvními svými lite-

árními pracemi Knížki Neděli« otiskly v únoru r. 1879 nejprvnější z nich »Na porogě žizni«, Na prahu života), jež přes povrchní zpracování vzbudila silný zájem a pozornost kritiky. Tato i další mnohé povídky, jež Olga Šapirová začala tisknouti teprve, když po několikaletém pobytu v provincii, kde žila s chotěm svým, lékařem, uchýlila se počátkem let osmdesátých do Petrohradu, vznikly už dříve, právě na venku, v úzkých stycích autorky s lidem a se středním stavem, a všecky tlumeny jsou vážným, pessimistním. až melancholickým tónem, jemuž vypravovatelka silně se poddává.

Z nejpozoruhodnějších jsou romány »Jedna z mnohých«, »Z rodinné prózy«, »Antipodi«, »Babí léto«, »Bez lásky«. Spisovatelka řeší tu vesměs postavení ženy v rodině a ve společnosti. V poměrně úzkém okruhu životních a společenských, vlastně skoro jen rodinných otázek se uzavírajíc, obírá se tím více detaily a individuálními střety i krisemi. Výmluvná forma a jemná analysa povah dobyly Šapirové nesporné vůdčí místo v současné ruské ženské literární tvorbě. V jejím díle není oné specifické sentimentálnosti ženské, jakou se vyznačuje všeobecně ženská belletrie jiných národů. Ze značné části je tu asi paralysována vlivem úsilně vnitřní kritičnosti a pocházejícího odtud pessimismu, jenž byl charakteristický pro osmdesátá léta na Rusi, a z níž vyrůstaly známé typy v mládeži i v literatuře.

V nejlepším svém románě »Miraži« (Přeludy) líčí Šapirová ženu bez talentu, která se považuje za umělkyni a horlí pro svobodu ducha nepoutaného žádnými ohledy, však při tom duchem zcela nesamostatnou a všední, prázdnou, povrchní. Jen těžko lze tomu věřiti, že by v této hrdince své chtěla spisovatelka zosobňovati prázdnou esthetičnost a jalový indifferentismus společenský i politický zmíněných let osmdesátých, z nichž sama vyrostla a literárně vyspěla, jak se chtějí domnívati někteří kritikové (Skaličevskij, Vodovozov a j.). Je-li tomu tak, pak přece jenom buď křivdila duchu své doby, anebo špatně kreslila hrdinku svého románu.

Feministickými thematy obírají se také obě dramata Olgy Šapirové, která zaznamenává dvacetipětiletá její literární bilance; jsou to »Dva talenty« a »Hluchá stěna«. Ze statí kritických vyniká zvlášť ona, obírající se ženskými typy v románech Emila Zoly. V. Č.

Z POLSKÉ LITERATURY.

(Sté výročí narozenin Edwarda Odyńca. — Objevený básník polsko-latinský.)

Dne 7. února 1904 bylo tomu sto let, co se narodil v Giejstunách na Litvě E. A. Odyniec, věrný druh a důvěrník Mickiewiczův, jemuž literatura polská mimo vlastní plody literární, vyrostlé z půdy tehdejšího romantismu, vděčí hlavně za čtvři svazky důležitých »Listów z podróży«, v nichž líčil léta svých důvěrných styků s velikým mistrem, jehož provázel na cestách v cizině. a v nichž vůbec uloženo je velmi mnoho cenného materiálu z novodobé kultury literární, tak významné pro literární historii polskou. Léta mladosti, prožitá na školách ve Wilně, kde se s Mickiewiczem seznámil, i dojmy z rodného kraje za mladých let uložil Odyniec ve svých krásných »Vzpomnieniach z przeszlości, opowiadanych Deotymie«, jež vyšly původně v časopise »Kronika Rodzinna«, později ve Varšavě krátce před jeho smrtí.

Zcela nepochybně vlivem Mickiewiczovým uveden na dráhu literární, psal Odyniec od roku 1822 ballady a legendy, k nimž látku dávalo mu podání lidové, i překládal z angličtiny (Walter Scott, lord Byron Moore), z němčiny (Friedrich Schiller) i z ruštiny (A. S. Puškin). Léta 1829—1836 strávil v cizině, provázeje většinou na cestách Mickiewicze po Německu, ve Švýcarech i v Italii. Delší dobu bydlil pak v Drážďanech, a vrátiv se do Wilna, redigoval tu společně s Rogalským velikou polskou »Encyklopedii«, a když ji stihl po několika svazcích osud, jaký bylo lze předpovídati dílu tak vážnému v provincii, uvázal se v redakci »Kuryera Wileńskeho«, a v tomto úmorném úřadě na škodu vlastních literárních prací ubíjel se přes 20 let.

Teprv když na sklonku let šedesátých podařilo se Odyńcovi vytrhnouti se odtud a státi se hlavním spolupracovníkem »Kroniky rodzinnej« ve Varšavě, mohl se opět volněji oddati platné literární činnosti. Zde vznikla pak jmenovaná již obě díla memoirová, zde věnoval se básník ve svých šedinách znova zamilovanému dílu mladosti: z části přepracoval, z části nově vydal a doplnil svoje překlady z cizích literatur (hlavně anglické a ruské). Překladatelem byl mistrným, doveda zachovati kolorit i ducha originálu, takže umění toto vyneslo mu svorný soud literární kritiky, že »kdyby zmařeny byly originály, kopie Odyńcovy mohly by k novému jich pořízení sloužit vzorem«. — Původní tvorba Odyńcova, lyrika a epika, vykvetla z doby rozvitého romantismu, a nese všechen její ráz. Jeho dramata, jichž hlavně v letech žurnalistické roboty ve Wilně řadu složil, utápějí se ve ztrnulém klassicismu a historismu, jímž působil naň vliv Waleryana Wróblewského-Koronowicza a jeho »Słowo dziejów polskich«; dnes jsou zcela bezcenny. Tím spíše třeba ceniti ostatní dílo Odyńcovo, který ve vysokém stáří, »jako dozrálý klas, pln věku a zasloužené chvály«, jak napsal o něm Chmielowski, zemřel ve Varšavě začátkem r. 1885.

*

Polskému básníku osmnáctého století — epochy Stanisławowské — Kniažninu, slavenému svými písněmi i ódami, věnoval v poslední době znamenitý polský kritik Piotr Chmielowski obsáhlou studii, v níž odkryl celý bohatý poklad latinské literární činnosti poetovy, která zaslouží ocenění neméně vřelého, jako ona v jazyce mateřském. Věc je tím zajímavější, že všichni dosavadní historikové polští pomíjeli tuto stránku bohaté básnické tvořivosti Kniažninovy, ačkoli často se jím po zásluze obírali (tak Adam Rząźewski jmenuje jej prvním romantikem polským). Dle mínění Chmielowského patrně o ní nevěděli.

Franciszek Dionizy Kniažnin (žil v letech 1750—1807) předčasně odumřel velikým svým talentem polské literatuře, a jeho tragický skon tím sympatičtějším činí všecku jeho tvorbu básnickou Polákům; zešílel totiž nad pádem sjednocené Polsky a zemřel po hrozných útrapách tělesných, když byl před tím již více než deset let zemřel duševně. Vynikaje již z mládí skvělým nadáním, pečlivým vychováním i obsáhlým vzděláním, byl domácím básníkem knížete Adama Czartoryského. Podkladem k ocenění jeho básní latinských byl Chmielowskému svazek »Carmina«, vydaný r. 1781 ve Varšavě, o němž ze starších literárních historiků polských jenom Blutkowski a Faleński povrchní zmínku přinášejí. Chmielowski naproti tomu nalezl v tomto zapomenutém svazku dvě knihy krásných »Elegií«, překlad »Trenów« Kochanowského a 12 písní, shrnutých pod společným titulem »Odae aliquit«. Lehkost a hudebnost verše, které vyznačují původní tvorbu Kniažninovu, jeví se i v latinských výtvorech starého básníka, znamenitého znalce latiny, vyškoleného na klassických vzorech. V básni »De virtute poetica« skrývá se vzácné vyznání víry poetické, nadané skvělou formou, z nichž od názorů Horácových přechází až k duchaplným zákonům básnické tvorby, jak je vytvořil francouzský básník XVII. století, Boileau-Despréaux.

Důkladným a znamenitým rozborem oceňuje Chmielowski vysokou poetickou cenu latinských prací Kniažninových, i původních, i překladů z polských básníků (Kochanowski, Naruszewicz), staví tak veškeru jeho činnost básnickou do nového světla a zjednávaje mu — téměř za sto let po smrti — opozděné uznání a významné místo i v literatuře mrtvého jazyka. V. Č.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Albert Sorel: L'Europe et la Révolution française. Sixième partie: La Trêve - Lunéville et Amiens. (Plon) Paříž 1903.

Všem dílům p. Sorelovým jsou společny: veliký historický rozhled, úžasná znalost materiálu, psychologická hloubka a konečně forma takořka romanopisecká, barvitá, výstižná, často, vyžaduje li toho látka, ku podivu dramatická. Historik spojuje se v něm s umělcem, vědecká methoda se sensibilitou literáta. Přidáte li k tomu ještě originelnost hlediska, s něhož náš autor dovede osvětlit jednotlivé, nedosti jasné historické body, máte před sebou p. Sorela celého, celý jeho jímavý a mistrovský způsob, jímž dovede vypravovat minulost.

Než nejedná se tu toliko o vypravování. Je mnohem více filosofie a kritického rozboru hlavních politických proudů doby, kterou si vzal za předmět svého líčení — než by se vám zdálo na prvý pohled při čtení některé z jeho knih. Vzácně kritický bystrozrak mluví tu k vám z každé řádky, každá kapitola má svoji architekturu, přesně rozpočtenou, vymezenou a differencovanou vzhledem ku celkové architektuře díla.

Všechny tyto přednosti naleznete v největší práci p. Sorelově: »Evropa a francouzská revoluce«, jejímž šestým dílem je kniha, kterou se pokusím analysovati. Autorovi šlo tu o zachycení vztahů revoluční Francie s ostatní Evropou, o historické vysvětlení té mohutné tragedie, která se odehrávala na politickém jevišti Evropy plných 26 let.

»Politika a tradice« je prvý díl. »Svržení krále« (1789—1792) druhý; »Válka proti králům« (1792—1793) třetí; »Les Limites naturelles« (1794—1795) čtvrtý; »Bonaparte a Direktorium« (1795—1799) pátý; »Míry lunevillský a amienský (1800—1805) šestý; konečně sedmý: »Blocus continental a císařství« (1806—1812); osmý: »Koalice a mír z roku 1815« (1812—1815); oba poslední vyjdou během tohoto roku.

Pan Sorel líčí Francii a Napoleona po státním převratu z 18. brumairu 1799. Napoleon je jmenován prvním ze tří konsulů, třeba že ve skutečnosti je konsulem jediným. Francie oslabená revolucí a válkami, ohrožovaná nepřátely vnitřními, royalisty, nespokojenci, závistivci Napoleonovými i vnějšími, k nimž náleží mimo Rusko, kde vládne car Pavel, sympatisující s konsulem, kde která velká mocnost je Francii nepřátelská.

A Napoleon to vše nejen dovede držet na uzdě, ale i přemoci. Jak je to možno? Tím, že celou silou svého genia, celou logikou svého osudu stal se představitelem, symbolem francouzského lidu, ztělesnil v sobě ideální obraz toho, po čem tento lid prahnul, stotožnil se s ním. Když, 19. února 1800, jako prvý konsul se odstěhuje do Tuilerií, tu »byl to národ sám, jenž se toho večera uložil ke spánku na lože francouzských králů« (str. 15.). »Superiorita Napoleonova záležela v tom, že proti různým stranám a koteriím, proti jakobínům stejně jako proti emigrantům, proti ideologům jako vojenským nespokojencům, dovedl postaviti francouzský národ jako celek a vzbuditi zájem celé massy francouzského národa o svůj vlastní život a úspěch své vlády« (str. 68.).

Na Napoleona se hledí jako na genia výlučně vojenského, jako na jistý druh neobyčejně talentovaného condottiera. Je to nesmírně jednostranné. Pan Sorel, v jednom z těch portrétů, jež dovede namalovat několika rysy a s takovou jemností, že by Taineovi byla ke cti, definuje Bonaparta tak: »Bonaparte v sobě vypěstil státníka: státník, to byla civilisovaná část jeho povahy, výsledek sebeovládání, na nějž byl hrd; ale válečník a dobyvatel v něm zůstali jako prvotní podstata jeho charakteru . . . jako přirozené rozpětí jeho genia. Měl stejně dobré ucho pro to, aby poznal, kde se navazují koalice, jako jiní prý slyší růst trávu. A byl vždy připraven vytrhnout do pole, neboť válka byla jeho živlem, tam byl si jist sám sebou, pánem věcí, jehož cílem byla: bitva, a rozřešením: vítězství« (str. 264.).

Napoleon v té době potřeboval míru, aby vnitřně uspořádal Francii, a celý šestý díl p. Sorelovy historie je vlastně historií diplomatických zápletek a pletek, vedených se strany Francie k tomu, aby mír byl zachován, a se strany ostatních států, aby byl porušen. V krátké době, od vítězné bitvy u Marenga (1800) do triumfu u Slavkova (1805) provádí Napoleon zázraky státnické a zákonodárné zdatnosti: podporuje průmysl, sestavuje »code civil«, pořádá nový finanční systém, zakládá »banque de France«. Může toliko chtíti, a Italie bude jeho. Rakousko drží na uzdě upomínkou na italská vítězství. Prusko neodvažuje se vystoupit proti němu nepřátelsky. V Rusku získává si cara Pavla, a, ve znamení francouzsko-ruské alliance chce zdrtiti jediného nepřítele, jenž se mu zdá skutečně nebezpečným: Anglii. A neschází mnoho, aby se mu povedl tento plán.

Zatím se obrací pro Napoleona karta nepříznivě. V Petrohradě propuká palácová revoluce. Car je zabit. A na jeho místo nastupuje Alexandr. Jakým uměním dovedl p. Sorel oživit tyto stránky! Řekli byste, že Tacitova stručnost se tu spojila s finessou Saint-Simonovou.

A jak jemně je načrtnut tento portrét Alexandra: »Nervosní jako žena, s tím, také velice ženským instinktem, využitkovati pro svoji slávu a pro svůj prospěch i zanícení svého vlastního srdce a vzplanutí své vlastní velkodušnosti; idealism na povrchu a vespod politik nejistý sám sebou; snílek, ale neschopný sledovati svůj sen až do konce, právě tak jako dočíst knihu až na poslední stránku; krve divně smísené; s komplikacemi a výbuchy dvojí racy: slovanská subtilnost a proměnlivost, německý mysticism a sentimentalita; . . . znamenitý umělec ve způsobu, jímž se dovedl přizpůsobiti komedii, kterou hrál se světem, vkládaje do své hry stejnou upřímnost, jako dovedl zastříti vyumělkovaností svoji pravou povahu; člověk, jenž byl schopen nejpůvabnější lsti a největší sensibility v realismu politických podniků«.

Nastolením Alexandrovým padají Napoleonovy naděje na allianci s Ruskem. Tam nabývá vrchu anglofilská strana, a uplétají se prvé nitky ku koalici Evropy proti Napoleonovi. Anglie má dáti peníze. Rakousko a Rusko armádu, k níž se má připojiti 200.000 Prusů. Než, ještě dříve, než bude Bonaparte rozdrcen mocí, nechť se učiní pokus odstraniti ho násilím: První konsul má být zajat a v rychlosti dopraven přes Lamanchský průplav. Policie vyčenichá tento komplot, a Napoleon odpovídá naň také komplotem: únosem vévody d'Enghien a zastřelením jeho ve Vincennes.

Napoleon cítí blížící se válku. A v jeho mysli zraje plán, který sám nazývá »l'immense projet«: přepravit se do Anglie a dobýti Londýna. Než před tím chce mít ještě jasno ve své zemi: dává se prohlásit za císaře a r. 1805 přichází sám papež do Paříže, aby ho korunoval.

Rozhodný okamžik je na blízku. Napoleon, prohlásivší se králem Italie, shromažďuje vojsko a loďstvo v Boulogne. Se 150.000 muži, na 3000 lodí chce vytrhnout proti Anglii. Záleží tu však mnoho na povětrnosti, na náhodě, na tom, zdali se dostaví v čas loďstvo Villeneuvovo, kotvící v Cadixu. A císař pro všechny případy má připravený druhý plán: učinit diversi na východ a vyrazit proti koaliční armádě rusko-rakouské.

S podivuhodným klidem vyčkává, jak rozhodne osud. 20. července 1805 má vše připraveno ku přepravě. Do 12. srpna doufá ještě, že se mu zdaří. 23. obdrží zprávu, že Villeneuve asi neodpluje z Cadixu. Zatím docházejí zprávy o zbrojení Pruska. 25. je rozhodnut táhnout na východ. 26. jsou dány prvé rozkazy. A 1. prosince je předvečer bitvy u Slavkova. Napoleon v táboře hovoří o Corneillových tragediích. »V noci probudí ho jeden z pobočníků, nesa zprávu o potyčce předních stráží. Napoleon vyšel, aby podle planoucích ohňů si prohlédl nepřátelskou posici. Vojáci ho poznali a slaměnými pochodněmi svítili mu na cestu. Světla se zažehovala, ozývalo se volání ‚Ať žije císař! . . .‘ Tato illuminace a nadšení Napoleona okouzlily. ‚Tento večer,‘ pravil, ‚je nejkrás

*

nejším mého života.‘ Druhého dne byla jeho nejkrásnější bitva a nejslavnější vítězství: Slavkov.« O. Theer.

LITERATURA.

M. A. Šimáček: Lačná srdce. Román. (Nakl. J. Šimáčka.) Praha 1904.

Řeklo se kdysi, že náš český život je: hlad, lačnost po silných vznětech, po mohutných, stravujících vášních, po tom velkém jásavém bytí, jakým se nám zdá žíti cizina a které se u nás zvrhá v pidimužictví a mlhu.

Pan Šimáček podává svým románem analysu tohoto moderního českého typu, analysu velice hlubokou a důslednou. Takový je asi jeho děj: Erazim Holan, vědecký spisovatel, náleží mezi »lačné«, stejně jako jeho sestra Daniela, povaha výbušná, romantička vášně, utloukající se v banálním manželství s majitelem zámečnického závodu, Hanťychem. Oba očekávají vysvobození od lásky, ale každý svým způsobem. Erazim oženil se před lety v náhlém erotickém zanícení s děvčetem, jež svedl. Ale toto manželství nebylo šťastno, neboť oba prudké temperamenty, Erazimův a Anettin, narážely nepřetržitě na sebe. Přes to však, když Anetta, zanechávajíc tu malou dcerušku, umírá, Erazim pociťuje prázdnotu a bezúčelnost celého dalšího života, jeho energie je podkopána, začíná se v něm odehrávati process, jejž p. Šimáček dále líčí s tak jemným procítěním, process člověka, který ztrácí víru v sebe i v život. Je jediná bytost, která by ho mohla zachrániti: Anettina sestra, Kleména, ale ta věnovala svoji lásku herci Marhanovi, s nímž žije.

Erazim, toť člověk, u něhož nepříznivé životní okolnosti přivodily fysický i morální úpadek. Daniela naproti tomu z týchže příčin čerpá sílu a odhodlání. Je-li její manželství nešťastno, chce je rozpoutat, přerušit, aby se jí dostalo možnosti žít bohatě a mocně. Malíř Edmund Lamač zdá se jí tím, jenž jí poskytne této možnosti. A konečně po dlouhých domácích zápasech uprchne s ním do ciziny, aby ukojila »lačnost svého srdce«.

Zatím Erazim prožívá do posledních důsledků svůj vnitřní process. Bylo těžko vykreslit tuto podlomenou duši v celé té směsi protikladných nálad, hořké smyslnosti, zoufalství, resignace, ochablosti, v celém tom zmatku vadnoucího organismu, otráveného srdce, hořkosti někoho, kdo nedovede se podepřít o sama sebe a jemuž osud nedopřál podpory v jiném nebo jiné. Panu Šimáčkovi se to zdařilo. Dal nám tak psychologii moderního českého sebevraha, učinil řez do bolavého místa naší české duše.

Erazim pociťuje intensivně hořkost žít. Poznává, že nemá již síly, aby přemohl život, a tak život přemáhá jeho. Se subtilností, která je p. Šimáčkovi vlastní, sleduje autor vývin sebevražedné myšlenky, »to«, jak ji Erazim nazývá, jeho vzdalování, zcizování se životu, způsob, jakým si tento člověk, vymknuvší se běžnému, pozemskému nazírání, osvojuje nové hodnocení všeho života. Jeho přítel, Budina, jenž na Rusi si získal jmění, nabízí mu výhodné místo ve své tamější továrně. Ale Erazim ho přivítá s hořkou impertinencí. Je již zamilován do své bolesti, je takořka oblouzen krásou představy, že za několik měsíců, snad za několik týdnů bude všemu konec.

Nic ho tu na světě nezadržuje. Nemá ani síly, ani té bytosti, která by mu sílu dala. Není v něm ale také ani stopy náboženské víry. Nepřipadá mu ani zdání pochybnosti — to je charakteristické pro našeho dnešního intellig[illegible]ntal — že by tam, za hrobem, mohlo být, neříkám: odplata, ale: pokračování existence. Ne. Nemá pochyby, že materielní konec je koncem vůbec.

Toto řícení se v konec je nejkrásnější partií páně Šimáčkova románu. Erazim se pokusí o sebevraždu. Je však zachráněn. S uzdravením tělesným nastává v něm i přerod duševní. I jeho nemoc a rekonvalescence, mravní očista a nové vzplanutí příliš prudké krve, pak ta jemně vykreslená postava Paulinina (při níž, podobně jako v celém líčení rodiny Vonderkovic poznáváte v p. Šimáčkovi autora zápisků filosofa Kořínka) jsou plny barvitosti a pohybu.

Tepivé v posledních částech, ve sňatku Erazimově s Kleménou, v příliš schematicky podaném románu Daniely zdá se, jakoby se autorovi nedostávalo již času či místa ku podrobnějšímu propracování, a jakoby se na tyto poslední stránky vloudilo trochu thésovitého ducha.

»Lačná srdce« jsou bez odporu nejlepším p. Šimáčkovým románem. Barvitým, živým, plným skutečného života. A mluvíme-li již o barvitosti, cituji, abych ukázal popisnou sílu autorova péra, tyto řádky ze začátku: »Erazim zahnul na své procházce na postranní stezku, vinoucí se mladými břízkami, jejichž drobné listí podobalo se světlezelenému pýří, nadechnutému kolem tenkých vlasových jejich větviček, ba více ještě zelenavému dýmu z nich vycházejícímu, ale neodletujícímu.« O. Theer.

Multatuli: Výbor ze spisů. V Praze 1903. Nakladatel Josef Pelcl.

Poprvé uvádí se celou knihou do naší překladové literatury autor, jehož jméno vyskytlo se dosud jen několikrát v málo listech. Jeho dílo je objemné a zajímavé, dnes opravdu světového jména; hollandská literatura je pro nás jednou z nejméně sledovaných a tím nabývá tato publikace zajímavosti. Jak lze se dočísti v předmluvě, byl původní a hlavní příčinou, pro kterou vrhl se Multatuli (vlastním jménem Eduard Douwes Dekker) na literaturu, altruismus. Jeho pestrý život zanesl jej do hollandských kolonií v souostroví východoindickém, kde stal se úředníkem vlády; ale zírání na útrapy domorodců, trpěné touto vládou, vyhnalo jej odtamtud, aby začal hlásati lásku k dobru a nenávist k jeho protikladu. Životní bída, do které potom upadl, zostřila všechnu tu hořkost a zároveň odvetnou výbojnost jeho duše. Z významných jeho děl, která následovala po prvé knize, románu »Max Havelaar« učiněn jest v přítomném svazku výbor; jsou to: Milostné listy, Myšlenky, Millionové studie a j., k nimž pojí se velmi informativní studie biografická.

V Multatulim je kus historie moderního průkopnictví altruismu, svobody, osvěty. Kde vidí opak, tam karrikuje bez milosti — satira, ostrá a výbojná vládne v jeho spisech z dobrých tří čtvrtin. Když vyšly prvé knihy, způsobil pobouření; smál se skrupulím mravních pravidel, politickým systémům, naukám náboženství; tepal kramářství, despotismus, měšťáctví a sobectví. Nenávidí lež a pouta, v touze po svobodě s extrémní liberálností postavil se i proti čtvrtému přikázání. Kramářské pokrytectví, lež všeho žurnalisticko-politického režimu vyvolaly v něm nejprudší invektivy. Báseň Ukřižování je vyvrcholením všeho, čím bičuje nenáviděné a stávající principy. Dílo jeho psáno je vesměs v krátkých povídkách, bajkách, podobenstvích, sentencích a pod. Posměch, který z těch řádek vytryskuje, jest ideově zhuštěný, odůvodněný, plný vtipů dobře mířených. Multatuli, jehož dílu dal zrod altruismus, je hlasatelem netoliko tohoto, ale nejryzejším representantem svobodomyslnosti, obhájcem lidských práv; jeho myšlenky, byť i dnes neměly tu sílu jako v době, ve které vznikly, přece neztrácejí na ceně — a co se týče břitké vtipnosti, jaká na příklad vyjádřena je v kapitole: Rozhovor s Japonci, málo nalezne se jim rovných. Jean Rowalski.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vy[illegible] každým sudým čí[illegible] s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. DUBNA 1904. ČÍSLO 18.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Sestřenka.

Tam stojí u potoka . . . Pojďme již!

Baronka.

Však vrátíme se ještě. Nutno mi
dnes nějak v duši rozpomenout se,
co namaloval, jaké jméno má,
neb tudy třeba jíti. Zdá se ti,
že vzdorovati bude jeho cit?

Sestřenka.

Snad, podobá se tomu.

Baronka.

Řekni mi,
proč nevrací se? Povšiml si mne?

Sestřenka.

Ne mnoho, jen tak. Víc ho zajímá
ta dcerka mladinká.

Baronka.

Však viděl mne!
Jak kočka jsem se hbitě prohnula
a olšemi se rychle provlékla.
To viděl. Pohled jeho zvědavý
jsem na těle svém všude cítila.

Sestřenka.

Však neohlíží se již.

Baronka.

Pochybil,
že neohléď se; podráždil mne zle.

Sestřenka.

Snad dobrý bojovník.

Baronka.

Snad. Zdá se tak.

Sestřenka.

Pojď tedy!

Baronka.

Zajímá mne párek ten,
jak stojí pěkně v olší zeleni.
To kuřátko ho střeží, do cesty
aby nám nezaběhl. Holčička
to skoro, ale chytrá velice.
Netuší asi mocný obr ten,
že kuřátko ho vede za ruku!
Je krásná dívka ta, však fádní as
a příliš opravdová v citech svých
a příliš řádu světa poslušna
a příliš nasycena předsudky.
Snad uchvátí i srdce jeho teď,
však na dlouho ne. Jistě zavěsí
se příliš vážně na šíj mužovu,
a příliš asi žebrá o lásku,
a příliš namáhá se ctnostnou být
a věrnou, opravdovou v činech svých
což všecko muže zaplašuje dřív,
než zachytí se. Ze všech pohybů
je znáti ovečku jen laskavou.

Sestřenka.

Však velmi milou, jež ho připoutá.

Baronka.

O mýlíš se, on za mnou poběží!
Je zahloubán a bádá v tajemství
a v propast smrti často zachází . . .
Takový člověk v nitru pobouřen
je jako vichr divoký a zlý.
Chci vidět ho tak.

Sestřenka.

Teď však pojďme již!

Baronka (prozpěvuje).

Vyletěl sokol na zelený bor . . .

(Odejdou v pravo za stavení.)

Výstup 5.

Jana a Doubrava (vstoupí). Později Josef.

Jana.

Zde potok užší je!

Doubrava (volá).

Ne, ne už zpět,
zde dobře přeskočíte!

Jana.

Zlé tušení mám! Hle, jak utíká
a přímo loukou všechen uřícen.
Vím, co se stalo. Pelnář vystřelil
tam kdesi po baronce nadarmo!

Doubrava.

Vždyť byla klidna, skoro veselá.

Jana.

Ne, netěšte mne! Vy jste dobrý tak,
že vše si v dobro obracíte hned.
(Pospíší v pozadí.)
Co, Josefe, co? Co se stalo tam?

Josef.

(Přeskočí potok a přichvátá uděšen.)
Ach — Pelnář — Pelnář sám se zastřelil!

Jana (ulekne se).

Pro Pánaboha!

Josef.

Všechen třesu se,
tam, o strom opřen . . . čin ten provedl.
Ve travách leží . . . spánek samou krev.

Doubrava.

A mrtev?

Josef.

Ano!

Jana.

Chudák! Chudáček!
A my jsme vinni, proč jsme nešli s ním?
Chudinka, prosil, tušil . . . vinni jsme.
A není pomoci již? Zemřel již?
O Bože, co jsme způsobili to?
Tak prosil, bychom šli s ním aleji!
Proč nešli jsme? Proč? Co nás zdrželo?
Co milejší nám bylo?
(Umlkne a hledí na Doubravu, jenž stojí před ní.)

Doubrava.

Malinké
a na pohled jen marné příhody
tak mění často život člověka.

Jana.

Mně zdálo se, že nelze odejít — —
a hned tak lehce jsem se smála mu,
a v jeho srdce, všecko bolestné,
jsem nešetrné vbodla poznámky.
Teď teprv chápu teskný jeho hlas,
zrak nejistý a jako zlekaný,
a jeho krok, když od nás odcházel. —
Proč nevnikl ten smysl v duši mou,
jak nyní vniká? Kam jsem hleděla,
že jeho žal šel marně kolem mne?
Vidíte, jak je srdce zavřené
pro cizí bolest!

Doubrava.

Viny nemáte,
mé dobré dítě, nemučte se tím.
Jen příhody tak seběhly se tu
bez vaší vůle.

Jana.

Přece vinna jsem!

Josef.

Kdo moh' si pomyslit, když odcházel,
že naposledy ruku podal nám?
Kdo mohl tušit?

Jana.

Snílek bláhový!
Chtěl způsobit jí bolest činem tím,
chtěl vrhnouti stín v její duši snad
— stín vlastní smrti — aby změnil ji!
Však vesela šla dále, jako ten,
kdo bolu nezná . . . A on nadarmo
a bláhově tak mladý život dal!

Josef.

Tam v trávě leží krví stříšněný
hned vedle stromu; k nebi obrácen,
jak otázku by kladl. Bledý je
a v ruce revolver má. Poněkud
je bokem k pravé straně nakloněn.
A lidí je tam mnoho. Děvčátko
též jedno z nenadání omdlelo —
a matka přišla —

Jana.

Matka?

Josef.

Jako stín
tichounce přišla plna bolesti,
však nemluvila, ani nelkala,
jen třesoucí se prsty zdvihala
si ke rtům, a zrak její stárnoucí

jen tázavě se díval na všecky,
jak čekala by vysvětlení snad,
či útěchu, či slova, že je živ.

Jana.

Chudáček starý!

Doubrava.

Měla jenom jej?

Jana.

Jen jej a sama chudou vdovou je.

Josef.

Nám život zatemnil, ne baronce.

Jana.

Proč jeho úzkost nechápala jsem?
Ó kéž bych mohla život vrátit mu!

Doubrava.

Jen mírně, Jeničko! Co stalo se,
vám nelze měniti a nemáte
podílu na tom. Stejně jako on
jste hříčkou příčin, které kupí se
a určují váš osud. Ztište se!
A proč se střelil? Znáte příčiny?

Josef.

Miloval příliš!

Doubrava.

Příliš miloval?

Jana.

Však marně. Nemoh' unést touhu svou.

Doubrava.

A baronku tu, jež se před chvílí
zakmitla tady? Tu snad miloval?

Josef.

Tu, ano.

Doubrava.

Ona o tom věděla?

Jana.

Ne, nevěděla. On se domníval,
že úmyslně chladem mučí ho.

Josef.

Je krásná.

Doubrava.

Proto tedy zničil se,
že krásná je?

Jana.

Neb nemoh pochopit,
že jinému by mohla náležet.

Doubrava.

Jak může srdce lidské zmásti se
tak strašně? Jak jen možno zhubit se
pro krásu ženy? Kde je všeho klíč?
Je láska marnost; jaká slabost to,
jež neprohlédne tuto bezcennost?
Ne, nehledím tak na děj truchlivý
a myslím si, že Pelnář slaboch byl,
jenž nemoh' překonati vášně své,
a tvrdím vám, že by byl zahynul
kdekoli jinde! Dal se zavléci
v kruh malý jen a myslil bláhovec,
že není světa mimo tento kruh.
Proč nerozrazil toto předivo
a nevystoupil z něho svoboden?
Je přec jen cosi nezralého v tom,
cos slepého a živelného jen,
kdy rozum mlčí, rozhled zkalen je!

Jana.

Byl vlečen vášní hoch ten spanilý,
a jeho lásce věřila jsem přec,
ač nejasna mi byla.

Doubrava.

Nechápu!
Ta žena snad je krásná, to je vše.
Nuž, nechť se těší touto krásou zrak
i srdce; nelze více míti z ní?

Josef.

Tak soudím já, a láska má je sen.

Doubrava.

Leč proto střílet se, že vidět smím
tu krásnou ženu, aniž bych ji měl?
Zdaž není tak to, jako na nebi
když krása červánků se rozhoří,
jež vidět lze, však kteréž nelze mít?
Kde smysl všeho? Proto zoufati,
že nemohu tu krásu míti sám
a servat ji a zničit? Není to
tak jako s květem? Zda mi nestačí,
že růže voní? Musím utrhnout
ji pro svou radost, aby sloužila
jen mně a pouze pro mne uvadla?
Je touha po ženě — jen zničit ji!

Jana.

Však trpěl velice.

Josef.

Byl vášní štván.

Pokrač.

VÁCLAV HLADÍK

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Veliký okamžik nastal, když Jiřina vystoupila na veřejné produkci žáků operní školy. Její ostrý a plný hlas se líbil. Potlesk a lichotivá poznámky pronášené v publiku, zejména mezi mladíky, působil matce Jiřinině jakési příjemné vyjevení. Byla rozčilenější nežli dcera, které opakovala každé slovo, zaslechnuté v auditoriu. Ještě větší radost nastala třetí den na to, když jejich student přinesl k obědu číslo novin, kde byl referát o koncertu a zmínka o Jiřině. Matka četla noviny několikráte a Jiřina si vystřihla referát a nosila jej až do večera na ňadrech. Pak jej schovala do modlitební knížky jako svatý obrázek.

Matka s velikou citupluostí děkovala studentovi, jenž skromně a přece důtklivě upozornil, že referát psal jeho přítel R. a to jen na jeho přímluvu, poněvadž obyčejně se o takových žákovských produkcích nepíše do novin.

Jiřina si poznámky studentovy nevšimla. Sedla k pianu a zpívala. Student pil v kuchyni černou kávu a rozmlouval velmi vážně s paní Kryfovou.

»Jiřina má krásnou budoucnost, ale je nutno, aby se o jejím talentu vědělo. No, teď již jsme ji uvedli do veřejnosti, noviny jsou hlavní věc.«

Matka nepřeslechla důraz, s jakým pravil »jsme«, a odvětila: »Kdyby pán bůh jí dal štěstí a dobré přátele, takové, jako jste vy...«

»Co pak já...« odvětil skromně student a pokukoval do pokoje.

Na paní Kryfovou šla odpolední dřímota. S mateřskou vlídností řekla studentovi:

»Jděte k Jiřince do pokoje, má to ráda, když ji posloucháte.«

Rozpačitě povstal, zakymácel se nerozhodně u samých dveří, ale neměl odvahu vejít a odešel prohlásiv, že musí do přednášky.

Brzo na to byla slečna Kryfová pozvána, aby zpívala na jakési akademii dobročinné v Žofínském sále. Usměvavé mládí hlasu i očí Jiřininých okouzlilo obecenstvo. Musila opakovat píseň od Bendla a dostala svou první kytici s pentlemi, která ji nesmírně těšila, ač nebyla v nijakém spojení s jejím úspěchem, neboť byla již napřed objednána výborem akademie. Po koncertu se večeřelo a tančilo. Matka, která nemohla spát dvě noci pro samé starosti s toaletou Jiřininou a musela zastavit svůj zlatý svatební řetěz, byla blažena. Nikdy neviděla tak skvělou společnost a nikdy ji tolik elegantních pánů neřeklo »milostpaní«. Zavedli ji a Jiřinu k nejnoblejšímu stolu, kde seděli starší i mladší páni, ale vesměs vynikající, známí, k nimž jak se zdálo se chovali sklepníci uctivěji nežli k ostatním lidem. I šampaňské se pilo a všichni připíjeli Jiřině, která byla ve světlých, dekoltovaných šatech podobná čerstvému, ranní rosou pokropenému květu. Jiřina byla šťastná, nadšená, odpovídala galantním pánům starším i mladším, ale vesměs vynikajícím, s roztomilou naivností a vtipností, ačkoliv musela stále odsedávat, neboť její soused, nejctihodnější ze starších pánů, jí šlapal stále na nohu.

Zrzavý student byl též na akademii a přišel ke stolu s velkým odhodláním, patrným v jeho nemotorné pokloně, kterou učinil dvěma starším pánům, z nichž jeden byl jeho profesorem, a se zajíkavým požádáním slečny Jiřiny o tanec. Odpověděla mu s vlídným úsměvem přes vějíř — matka obdivovala její allury a myslila si, kde se to v té čertové holce béře — že lituje, je unavena a když pije víno, že nemůže tančit... Student zrudl a odcházeje vrazil do sklepníka, obcházejícího kolem stolu s lahví v ubrousku zabalenou.

Naproti Jiřině seděl asi třicetiletý hubený muž, černovlasý, černovousý, ubledlé, vyžilé tváře, velmi temperamentní a milý. Byl to hudební skladatel a dirigent Jaroslav Navrátil, jehož novou skladbu hráli na akademii. Řekl Jiřině velmi příjemné věci o jejím hlase a o její sličnosti.

»To je fešák,« řekla si Jiřina v prostotě své duše, rozjařené poněkud šampaňským a šla s ním tančit. Zrzavý student podíval se na ni nepřátelsky a posměšně, když kráčela kolem něho veselá, smějící se vypravování skladatele, pohlížející na něj tak, jak se dívají ženy na muže, kteří je počínají zajímati. Jiřina cítila radost a pýchu, cítila, že moc jejího talentu a krásy počíná ji zvedati z ubohé nízké pokořenosti a chudoby, v níž žila. Její mysl, udivená a vzrušená vypravováním Navrátilovým, otevřela se smělým nadějím. Sliboval jí, že jí zaopatří vystoupení v divadle, že promluví s ředitelem, že na ni vzpomene s pěknou rolí ve své opeře. Tančil lehce. Jeho pohyby, jeho živá řeč i jeho pohledy neklidné a pronikavé byly v mladistvém kontrastu k jeho unavené, ubledlé tváři. Tiskl ji prudce k sobě při tanci Byl parfumován. Jeho dech byl příjemný. Účinkoval na ni zcela jinak, nežli přiblížení profesora zpěvu nebo zrzavého studenta. A byl umělcem! Tím stál v její očích nejvýše nad všemi muži, které znala.

Když se vrátili ke stolu, sedl si Navrátil vedle ní. Byla mu vděčna, že ji zbavil dotěrnosti ctihodného souseda, který jí dvorně nalil novou sklenku vína a upozornil ji, aby netančila příliš, a — dodal s úsměvem výstražným — nevěřila všemu, co ji povídal Navrátil, neboť je to nebezpečný svůdce dívek.

»E, vždyť slečna ještě neví, co to je svůdce, že?« pravil jeden z mladších pánů.

»Jen aby ji náš Jaroslav nepoučil,« zvolal jeden ze starších pánů.

A všichni, mladší i starší, ale vesměs vynikající pánové dali se sborem do smíchu.

Za dva dny na to navštívil Jiřinu Navrátil, jenž slíbil její matce, že bude se slečnou někdy studovati.

Jakmile sedli k pianu, byl Navrátil jiným mužem. Zapomněl na všechno a existovaly pro něj jen noty. Jeho tvář již nebyla znavená a vyžilá.

Jiřina musila několikrát opakovati, sám ji předzpěvoval, naznačoval toniny a takt, nepovolil, dokud přesně nezpívala podle jeho přání, rozkřikl se dokonce na ni a vynadal jejímu profesoru starých oslů, který žáky kazí.

»Váš hlas je drahokam, ale ještě nebroušený,« pravil, »záleží na brusiči, stane-li se vzácným nebo prostředním kamenem. Váš profesor by měl tlouci kamení na silnici a ne brousit diamanty.«

Potřásal divoce svými černými kadeřemi a Jiřinu poděsil svou prudkostí. Byla unavena, spocena, chvěla se.

»To jsem vás prohnal, co? zasmál se po chvíli a řekl hlasem mírnějším: »Jinak to nejde, slečno, v umění musí být práce, a co pravím, ne práce, ale dresura, neúprosná, stálá dresura.«

Vrátil se zase k pianu a hrál dlouho.

Náhle ustal a bouchl víkem.

»Jak se vám to líbilo?«

A nevyčkav ani její odpovědi, řekl:

»Je to moje nová věc. Máte čas v sobotu odpoledne? Dobře, přijdu zas.«

Stiskl ji prudce ruku a odešel.

»To je divný člověk,« myslila si Jiřina, jež si představovala návštěvu hudebníkovu zcela jinak, neboť se jí zdálo na akademii, že je do ní zamilován,

Umělec' pravila si a byla s celou duší pro nej zaujata. Vše, co jí řekl o způsobu zpívání a cvičení, o zacházení s hlasem, o udržování taktu, o memorování, bylo zcela jiné nežli lekce profesorovy, a zdálo se jí velmi správným. Navrátil jí může velice prospět. Byla mu vděčná a v sobotu, velmi pečlivě ustrojená, očekávala jej s neklidem a nedočkavostí.

Přišel a zase ji hodinu potýral. Ale byl hovornější a veselejší. Žertoval. Ptal se jí na její srdce a lásku. Tvářil se velmi udiveným, když mu řekla, že nikoho nemá ráda. Pohladil ji. A náhle ji políbil na čelo. Zachvěla se, musela se chytit stolu.

»Nu, co je vám, Jiřinko, odpusťte...« pravil tak něžným hlasem, jaký u něho ani neočekávala, a odešel.

Matka měla pana Navrátila ve velké úctě. Pochopila, že jeho lekce a protekce mohou být Jiřině velmi užitečné.

Zrzavý student mimochodem asi dvakráte prohodil, že Navrátil je zhýralec. Má poměry se zpěvačkami a paničkami. Pije a hraje karty. Jindy zase přinesl nějaký časopis, kam psali jeho kamarádi, nejmladší umělci, zneuznaní dramatikové a kritikové budoucnosti. Nová symfonie Navrátilova byla tam strhána nenávistně a posměšně. Student s důrazem předčítal zničující fráze o uměleckém parvenu Navrátilovi.

Paní Kryfová shovívavě poslouchala, pak řekla, že nerozumí tomu dlouhému povídání, a požádala studenta, aby si žurnál odnesl do svého pokoje.

Pokrač.

JOSEF MÜLDNER:

KŘIŽOVÁNÍ MOŘE.

Z CYKLU »SEVERNÍ MOŘE«

Na skále stojím, pláštěm zahalený,
oblaka těžce zachmuřena jsou.
Jak proti mně by šly vln černé stěny
lámou se bouřně dole pode mnou.

Déšť ostrý bičuje, a vítr rve a sténá.
Já mlčím vzdorně, a jen se mi zdá,
že jako já je v plášť svůj zahalena
proti mně kolem celá příroda.

Příteli moře! Svoje slova slyším.
V odpověď lásce slyším divý smích.
Já vědět měl bych, že tou vlnou bližším
jsem moři jen ... To smrt však hledí z nich.

To smrt z nich s šíjí nataženou vzhlíží,
zda s děsem mne už může oddati.
Vln ostřím se mi moře tehdy blíží,
když může mi v něm jed jen podati.

Odmítnu pohár. A přec žíznim, pane!
Dál v mračna hledím, ve vln divý let:
jak neznaveně, tvrdě každá vstane,
jak kladivem by chtěla přibíjet.

Tolik už ran, kolik vln z moře vstalo.
Já stojím tu, zahalen pláštěm, tmou.
Dost lodí zde na blízku ztroskotalo,
a jejich vraky, hřeby poskytnou ...

To vichřice je mého křižování.
Svou všechnu pomstu mračna vylijí,
a vlny, jež bít budou do svítání,
do skály nápis v posled vryjí.

E. Sokol:

SLUNCE.

Pokrač.

Vyšla na silnici bílou a spláchnutou, pentlící se od vísky k stráním a za ně kams. Dala se po ní, za svým potokem Slunce již hřálo a leni-vělo jí krev v sladkou mdlobu. Postávala, až usedla na prohřátou hnomádku kamení. Opřela hlavu a zapadla myšlenkami v neurčito, pohrávajíc si štěrkem. Hodila do vody. Vytvořila se nová vlnka vysoká nad kamenem a zablýskla. Hodila po druhé a po třetí a zas a zas, všecka se zahloubala v hravou činnost smyslů neovládaných. Již malou hrázku naházela a splávek udělala, jehož skulinami voda prýštěla přece se zvýšivši za ním a tělo shladivši v lesklou plochu. Pak přikrčila se teplem a naslouchala, jak občas vlna pleskne o břeh a stichne zas. Slyšela půdu vlahou prosáklou lehounce popraskávat, jak bublinka by pukla kdesi v skulině, a zadívala se v nivku před sebou, jejíž líc mladistvým chmýřím se prozelenávala.

»Jaká as rozkoš pro ni,« myslila, »zrodit v šťastné chvíli tolik, tolik dětí svých, tolik sil vproudit v jich žíly a tolik jich zase ssát z mraků a slunce! Jaká závrať rozkoše!

Zšířila oči a viděla, zřetelně zřela, jak šťastna se vzdává niva, stráň a údol všecek horkému objetí, jak dusí hruď v slastném oddechu, jak touží blíž a výš, by prudčeji objat a semknut byl, tak žhavě, divoce. Ano, to štěstím chvěl se vzduch nad táhlými stráněmi, to radostí se třáslo osení, jež tušilo, že kdysi z polibku slunce zrno zrodí plné šťav, i zem, ta mrtvá silnice se k světlu vzpínala a rozežhavovala se touhou bez cíle.

Vskočila vzrušena. Krev jí pojednou prudčeji zatepala ke hlavě, kraj v rudo zbarvila zalivši oči, zažehla líc. Cítila, jak hlava se mdlobou divnou zalévá, oči se mhlí, údy třesou. Bylo jí sladko — a úzko zas. Protrhla se. Úpal? Slunce? Jistě.

Pohnula se rychle v před, jakoby chtěla uniknout místu, jež ji zmámilo. Po několika krocích ustal tlak. Bylo jí lehko, volno, do skoku. Zasmála se hlasitě a rozhlédla po kraji. Prázdno dosud. Přehoupla stružku potoka, skočila zpět, zatočila se a zase skočila, veselou písničku vykřikla, zlomila v půli a vykřikla druhou, rozběhla se, klobouček strhla a smála se znovu jak rozpustilé děcko. Již nepostávala nad vodou, bystře šla ke kopci zpívajíc si píseň za písní, život hledala, skřivánky v modru rozseté s jich jásotem. Pod strání se silnice odbočila k lesům zas. Čím blíže byla jejich tmavé stěně, tím rychleji prchala veselost. I žalostná zpěvánka mimoděk na rty jí vklouzla místo skočné, zmlkla pak, již docela. Hlava se sklonila.

Proč to? ptala se. Zapomněla však odpovědít, otázka vyzněla na prázdno, a nitro zaplavovalo se dále steskem tichým, neurčitým. Mlčky dostoupla lesa, obrátila se, a když uzřela dol širý světly zalitý a prohřátý, když vtiskly se posledně určité kontury tabulek barvitých a vesnických ostrůvků, myslila, že tuší svůj stesk. Myslila tak. Přivřela oči, nastavila slunci líc i bílé hrdlo a rozpjala náruč teplému dotyku. A zase nedořekla příčiny, zas se jí zdálo, že vše bylo jen stínem, jenž šel duši stopy nenechav. Byloť jí teplo opět a milo v nitru, touživo. Volně se plouhala se stráně v stráň, ještě jednou nastavila hruď slunci u Bařiska a s hlavou plnou mlhy, s očima do fialova oslněnýma blížila se domů. Nechtělo se jí jaksi, ne tak únavou, jako nechutí k tomu, co mělo přijít, k životu. Když pak vkročila do síně, do světničky bez světlého žíření, bez tepelného rozechvění, chladno jí líce objalo, usedla bezvládně, oči zavřela, a bylo jí prázdno a pusto doma, nevlídno.

Prchala od té doby v lesy, na mýtiny a nejraději na okraje k polím přilehlé, prožehlé nejtepleji. Každodenně zřela, jak houstne a výší se osení, jak kraj měkne a kypří se jeho mladým životem, jak lesy postřikují se jasnými skvrnami zelezných bříz a tmavších modřínů, ba jak i buky a habry již se budí, lehounkým nádechem zeleně uhlazují drsné své větve klikaté. Všechen les omládnul polibkem slunce, jen duby ještě potřásaly svadlým listím bez známky života a tmavily se mezi ostatními smutny, že jediné nemohou hruď láskou a životem rozproudit. A přišel den, kdy i jejich pupeny pukly a lístky zrodily. Slavný to byl den. Hořel teplem tichým, jakoby mladé slunko všecky své síly chtělo vyzářit ve vášnivém rozhýření, vzduch tetelil se a vůně sbíral s květů, trav a stromů i listů, a když hlavu jimi ovinul, sladká závrať padla na oči, hruď dýchat bála se, šířit se chtěla bez konce a pít a pít. A ptáci se honili dychtivě v prudkých obratech, s písněmi sedali znaveni do větví, kukačky volaly na sebe z daleka, pěnkavčí píseň klesavým trilkem vířila se stromů do hvizdu kosů a tenounkých štěbotů řepníčků, i žluva kdesi bez únavy opakovala své hladké flétnové volání, vše rušným šílením bylo schváceno, jež krev rozežhavuje a síly napíná.

Tehdy horkem zalitá seděla pod lesem a omámena zřela do dálek, jež vrchy fialovým dechem barvily, nevnímala ničeho určitě. Fialové dálky a horké blízko, řeřavé světlem, to bylo vše, čeho si byla vědoma, a jakás neklidná malátnost, již nechtěla a nedovedla přemoci. Horko. Pěkně. Mimoděk tiskla žhavý šat k tělu, rukama hruď si ovíjela a hřála i nohy překládala v touze po teplé rozkoši. Ještě po prudším úpalu slunce toužila, mhouřila oči vystavujíc tvář paprskům a bez myšlenky se slunila a zpíjela teplem.

Dvakrát švihly sebou dvě pěnkavky před ní v ostrých obratech a usedly nad ni v koruně. Viděla, jak dme se maličká jejich hruď. Samička slétla na kraj pole do bílého sprahlého prachu, k zemi se přitiskla, zapopelila, křidélka k bokům spustila a tikala polohlasně. Sameček v koruně zajásal trilkovým spádem, drobným hopkem spustil se po větvi až na samý její konec, nahnul se a rázem pak padnul dolů k ní. A zase kmitla dvě tílka vzduchem, přemetla se v obratu a zmizela v korunách. Jen trilek po chvilce zazněl z pozdáli, týž horkem bujný, nadšený.

Chvěla se. V hlavě jí zůstalo prázdno, oči bolely jako překrveny, rty vyschly. Posud se dívala na malý důlek, jejž pěnka vypopelila. A najednou se jí zdálo, že slunce ji spaluje, že shoří v jeho doteku, tak rozplamenila se jí krev. Ucouvla v stín, chladného mechu se dotkla, však oči stále bolely rudou záplavou.

Co to? Místo odpovědi rozlil se jí hrudí neurčitý jakýs cit s touhou smíšený, prudký, divoký, jenž vhodil jí v duši spleť obrazů zvířených. Les, pěnice, otec, bujná hlava ryšavá, vše prolétlo a mezi nimi on, jeho silný krk se snědým obličejem, žhavým okem nad sebou, ten krk tak určitě konturovaný. Ovládnul, utkvěl a vyplnil jí oči, že zřela jej, ač v kraj se dívala, jím slunko procházelo s horkem svým.

Ne! vykřikla a vzchopila se, spánky si stiskla, zuby zaťala, vší svou energií procitlou se čemus vzpírala. Ne, ne! opakovala si, dupajíc a odvracejíc se v tmu, by vypudila z hlavy rudé požáry světel a obrazů.

A vše v ní pokleslo rázem, jak vyvstalo. Vůně voněly, vzduch laskavě ji ovíval a chladil čelo, barvy se vznášely lehce nad poli a stráněmi, i mušky polétaly laškovně. Úsměv jí přešel rty.

Proč to rozhorlení? Co předcházelo — ah — chvilka bez vůle, vzdavší se slunci? lesu? lhostejno. Oni za to nemohou, že? Vlídně pohladila lesy zamželým vzduchem zjemnělé, pole, luka a dědiny v květnovém rozpuku omlazené a volně odcházela do vrchu. Chtělo se jí obejít všecku krásu dne, ujistit ji svou láskou a tak vystoupivši na seč, rozhlédla se, březovým mlázím spustila se se stráně od výstavku k výstavku, brodila se travou, voněla ku petrklíčům, lechám a mochnám, procházela dubí plné šustivého opadlého listí, a zase stoupala bez cesty přímo k svým borům na Panskou skálu, s potokem se pomazlila a stoupala až k opačným koncům rozlehlého hvozdu svého, sytila se novými vůněmi, novou hrou barev. A přece, kdykoli vzpomněla na onu chvíli vzrušení, krev se jí hnala ke hlavě, rděla se a zlobila se na sebe, že jest tak dětinnou a pro nic rdít se dovede, však přece rděla se.

Ještě nikdy nepocítila takového přívalu vášně neznámé či známé pouze od jiných. Odkud pojednou přišel nehledán a nevolán? Ničemný, rozhodně ošklivý, z duše jí protivný a neomluvitelný. Proto se rděla? Ne, i tu vystoupla krev sama a proti její vůli. Ale přece šeredný.

Došla konce lesa. Zase se otevřel široký kraj, hlubší než onen planský, řekou provinutý, u níž dýmaly komíny města. Před ním pruh lučin se zelenal s četnými jezírky po jarní záplavě, dál zase hory a lesy, z nichž tu a tam věže čněly, kraj zase tak plný světelného nadšení jako onen.

Zapomněla. Městečko jí proběhlo hlavou s posledním koncertem se Sovou, Adlinou a Mařkou, se všemi známými, jichž malý život do písmenky znala, a kteří ji tak uvítali i vyprovodili.

Bože, ten Sova — panáček. Střižený právě podle Příkopů. Smála se, když vzpomněla, jak si vousky kroutil a kritisoval. Bartoš je přece —

Ne! Nechci naň myslit! Jak on do mých myšlenek ? Nechci!

Násilně se zadívala dolů pod sebe, nutila se analysovat vše a obdivovat. Ale marně. Vracelo se jméno, obraz a přistihovala se znovu a znovu, až nervosně se opět za hlavu chytila a oči sevřela, že nedovede myslit, o čem by chtěla, že nelze jí ovládnout svou duši. A po chvíli již úsměv jí nitrem pohrával nad vším. Je třeba jít domů a zaměstnat se, řekla si.

Odcházela. Slunko za ní kleslo již k horám a zrudlo; znachověla obloha s několika mráčky průsvitnými, mezi nimiž fialověl těžký chuchval par s okraji žhavými; boky zelenaly, paprsky viditelné šikmé pruhy házely na údol. A dno stmavělé i ochladlé blýskalo ohnivými jezírky, řeka hořela, modravé dýmy zdály se z ní stoupat a zaplavovat městečko.

XII.

»Jít či nejít? Hihi, jak hamletovsky to zní. Jako bych rozhodovala o životě. Hloupé myšlenky! Nevídáno — trocha nečekaného nápadu, něco nervů, a budu se bát ven do slunce a krásy!«

»Ale — přijdou zase, zase budu potom snít o — ne, to nechci, to je hrozné. Něco je, čeho neznám a neovládám, čemu podléhám. Nikdy tak často jsem nepodlehla a přece, tehdy v zimě, kdy mi bylo tak těžko, kdy mi byl život obtíží — dávno již a posud nevím vysvětlení. Tehdy jsem se vytrhla prací? Ah ano, i teď jsem chtěla pracovat a zaměstnávat se, včera jsem vycítila v tom příčinu.«

»To bych neměla dnes ven? Je tam tak teplo, zářivo a Ať! Doma zůstanu a do práce se dám. Chci a musím!«

Strhla klobouček, odložila, pevně smračivši obočí, a již chtěla odejít za matkou. Ale u dveří stanula nerozhodně, zahleděla se zpět do okna. Neměla by snad raději v knihách hledat? Popošla k výklenku, zamyslila se nad ním a na zdařbůh vzala prvou, jež jí padla pod ruku. Otevřela ji u okna, ale neuviděla písmen. Ze zahrádky při-

vanul proud teplé vůně, a všecky stromy se jím pohnuly, zašuměly a zazářily, že maně zvedla k nim zrak. A se střechy vzlétli holubi, uslyšela jejich křídla zatlouci, uviděla kus kruhu, jímž se hnali zpět vzrušeni na chvíli rozkoší z klidu, viděla i všechen dvůr, jenž se pohnul zálibně a zahlučel spokojeným krákoráním slípek, voláním kohouta, vlaštovčím švířením i gagotem kachen. Šťastní. A pojednou se v ní zvedla touha po onom štěstí opojném, do očí vsunula jí obraz zmladlého lesa, mýtiny, vylehlých dálek; hlavu zaklonila v týl a prstíky stiskla v sepjetí.

Vskočila rychle a ta tam spěchala ven do lesů, do tepla, do vůně a vzduchu. Všecku vůli pracovat jako by byla s ramenou shodila; usmála se jí, když vzpomněla, a s dvojnásobnou dychtivostí hltala jaro. Zdálo se jí, že dávno, dávno již ho neviděla, že odloučila se od něho pouhým pomyšlením na rozchod, a tak nadšeně vítala zelené mlází, brouzdala se jím s rozkoší novoty, objímala perspektivy s lesnými hřebeny v modré obloze, hýřila ve volání žluv a kukaček a kosů, opíjela se vůněmi mladistvých bříz, do mechu se bořila, kvítka líbala a broučky chytala, aby jich teplé hladké krovky mohla pohladit a pustit je pak do vzduchu, jenž teplou lázní plnou mateřídoušky ji oblěval a líbal. Nemohla se dosytit, dál a dál běžela s rozhořelými silami, kukala a švihotala po ptácích, až nitro přeplněno prudkým opojením ji zalklo, podlomilo a do mechu vnutilo. Všecka se natáhla, ruce od těla odhodila a oči stopila v hlubokou modrou oblohu bez mráčku, bez vlny, hladkou a všecku teplem sálající, po níž jen tečky vlaštovek se kmitaly v táhlých obloucích jak tmavé mžitky v zřítelnici, jež utíkají neuchopitelny. Prudce oddychovala pootevřenými rty nevidouc chvíli ničeho, vzdávajíc se zcela rozkoši slunce.

Kdes v dáli skřivan neviditelný se rozjásal, a jeho píseň v dlouhých výkřicích až k ní se donesla. Neslyšela jí. Datel za ní zadrnčel zobanem o větev, sojka zaskřekla, křoví zapraskło lehkým srním krokem, ale ani toho neslyšela ztracena ve vzdušném moři, uchvácena neurčitou touhou či štěstím nebo neklidem, něčím neuvědoměným zcela a neznámým, co ji však plnilo slastí, z níž hlava se točila blaženou závratí.

O znala ty chvilky vnitřního rozpjetí, znala tu rozkoš rostlinnou, kdy není vůle, kdy duše jen smysly svými žije, kdy není v nitru člověka, kdy sbližuje se srdce s přírodou, s vesmírem a v paprsk světelný se takřka mění; znala je, to věděla, a bála se hnout, bála se prvou myšlenku přivolat, jež nádheru nebytí by jí zrušila; vlastně jen stín strachu jí krví šel a vyvyšoval požitek okamžiku v nezměrno, v tuchu božství až.

Slunce jí prožehlo šat až na tělo. Kout, v němž si ulehla, v nehnutém vzduchu se rozdýchal nejsilnějšími vůněmi. Zelené zlato světelné žhavělo průsvitné listoví a bohatou prškou padalo na ni. Bylo jí mdlobně kouzelno. Byla bez duše — — — — — — — — — — — —

Dole pod strání několik hochů šlo lesní cestou s kytkami v náručí a za klobouky. Pokřikovali prodírajíce se křovím, honili se a poráželi do trávy, po ptácích pískali a plašili je, na stromy se vzpínali rozjařeni vínem jarního vzduchu. Jeden z nich děcko malé za ručku vedl, ponášel a posazoval zas, aby se na kohos z ostatních rozehnal. Uprostřed mýtiny stanuli všichni. Bylo tam prostranství obrostlé, vyhřáté a měkké, stvořené pro ně. Kluk chůva posadil dítě, nahrnul mu kvítí do klína, všichni ho svými kytkami obložili a dali se do honičky. Les jejich smíchem a halasem jen zvonil.

Tonča vyburcována se zvedla napolo a jako rozespalá hádala, co to. Výkřiky zdola k ní po mladých vršcích dorážející, dupavé skoky a nárazy, chrastění křovin, vše ji vyděsilo v prvém okamžiku, rozladilo pak, ale i zapadlo po chvíli smíseno s jásotem ptactva v jedinou píseň lesa, z níž nerozlišovala hlasů určitých. Bzučela jí v uších a nechávala ji myslit kamkoliv. Přimhouřila oči, vsnívala se zpět, a ačkoliv nemohla, přec mdlely jí myšlenky a stavovaly se, některá třepotala se na místě jak muška vířivá, stála a stála, až rázem roj jiných ji sfouknul, zavířil a roztříštil se a rozhoupal stoupaje a klesaje, mize znenáhla, až zůstala troska kterás opět muškou třepotnou.

Ani nezpozorovala, že bzukot hochů ji zmizel z ptačí písničky. Zapadli stišeni do dalekého některého kouta paseky, aby se schovávali a hledali. Vzduch vlnil se zase jen horkem, tetelil se nad mladým březím a občas drozdův vrzavý hvizd přinášel. Voněl a hřál.

K Tonči se přibližoval někdo. Listí sípělo drobnými kroky a chrastělo, větve šlehaly o sebe. Chvílemi stanul nehnutě, snad kvítka trhal nebo trávu, praskalať v chomáčkách. Slyšela a obrátila oči ke křoví pod sebou, ale nehádala, nemyslila, nečekala, jen oči tkvěly do listí jak prve do vzduchu. Nechápala ani, když větve se rozhrnuly, a proti ní se objevilo dítě.

Drobnou pěstičkou drželo se halouzky a velkýma modrýma očima udiveně hledělo z buclaté červené tvářičky na ni. Ani nemžiklo, jak se zadívalo, pomalu prstík zvedlo ke rtům a stálo tak v pomuchlaných kartounových šatičkách všecko červenavé až po ty bílé lněné kudrny na zelenavém pozadí křoviny. Když se Tonča nehnula, prstík mu z hubičky vyklouzl, i halouzky se pustilo, a jako by bylo tím opory pozbylo, přisedlo na zem bořic se v mech. Pokrač.

FEUILLETON.

HIAVATA U ODŽIBVEJSKÝCH INDIÁNU

»Píseň o Hiavatě« jest mnohým českým čtenářům známa z krásného překladu Sládkova, ale snad jim bude novinkou, že zdramatisovanou báseň předvádějí každého léta odžibvejští Indiáni, přímí potomci Hiavatovi, ve volné přírodě nesčetnému počtu diváků a posluchačů. Pokusím se vylíčiti uspořádání a průběh hry dle popisu Arthura Converse v »The English Illustrated Magazine«.

Hra, považovaná Indiány za hold zesnulému básníku a jeho dětem, prováděná s hlubokou úctou k předkum a tradicím kmene, plná podivné velebnosti, jež jí dodává nádherné přírodní pozadí, je jediná po svém způsobu. Okouzluje jako obraz dávného života rudochů amerického severozápadu, poučuje milovníky krásné prostoty folkloru a sleduje tak věrně básníka v hlavních obrysech jeho díla, že má i veliký zájem pro přátele literatury. Jedině pašijové hry oberammergavské mohou s ní soupeřiti a jako tyto jest i ona dílem upřímnosti a lásky.

Odžibvejové jsou pokojný indiánský kmen, žijící na břehu jezera huronského. Představení koná se poblíž vesničky Desbaratsu. Jest to země legendy a tradice

s doubravin a lesů vůní,
s hustým dýmem vigvamovým,
se šumotem vodopádů.

Není-li kouř vigvamů již tak hrozivý, jako býval, jest to proto, že se časy změnily a Indián nenosí už tomahavku a luku. Ale ostatní zůstalo nezměněno. Krev herců v dramatě jest krví jejich předků v básni a vůně divokých lesů vane dosud krajinou.

Hrubá tribuna na výběžku krásného ostrova se širokým pozadím jezera a netknutého hvozdu je jevištěm dramatu. Nad ním tyčí se majestátní strom, shlížející na tmavohnědé herce a na diváky v dlouhých lavicích, jak shlížíval snad někdy na Hiavatu a jeho lid.

Není zde ani opony ani zvonku, jenž by ohlásil počátek hry. Sloup kouře vystupující z vrcholku blízkého útesu je znamením ke shromáždění se kmenu. Indiáni objevují se ze všech stran, někteří plíží se lesem, jiní plují v kanoích a všichni se snaží znázorniti hlasem i pohyby nenávist mezi nimi panující:

Divokost jim sálá z očí,
z tváří zpurná vyzývavost;
v srdcích pálí sváry věků,
nenávist a pomstychtivost.

Giči Manito se objeví a pokynem ruky zastaví jejich hádky a divoké posunky. Vážně je napomíná, aby zanechali válek a krveprolévání.

Na zem svrhnou bojovníci
srnčí pláště, kamizoly,
okrasy a kopí, mlaty;
vrhnou se do šumné vody,
válečnou by smyli barvu.

Scéna se nyní změní a poblíž chaty staré Nokomis objeví se Hiavata v náručí své báby jako indiánské papů, přivázané lýkem na prkénko. Stará chůva zpívá mu ukolébavku:

»Eva — ji má sůvko malá;
kdo to svítí ve vigvamu,
velikým to zrakem svítí?
Eva — ji má sůvko malá.«

V následujícím výjevu objeví se Hiavata jako statný jinoch, hlavu maje zdobenou péry, což jest jen náčelníkům dovoleno. Sledován divoce gestikulujícími Indiány, kráčí hbitě ke kanoe a rychle odvesluje z dohledu. Tím končí scéna, v níž vydává se Hiavata na cestu k Minehaze. Chýže starého šípaře stojí několik yardů od jeviště a sousední vodopád roztomile doplňuje pěkný obrázek. Hiavatu jest viděti, jak honí poblíž chatrče, kde

na zápraží u vigvamu
sedí šípař dakoťanský,
sedí stařec, řeže hroty
z jaspisu a chalcedonu.

Ulovenou zvěř složí Hiavata k nohoum zardívající se Minehahy. Půvabná scena námluv a loučení ze Smavé Vody s otcem přiléhá co nejtěsněji k veršům Longfellowovým.

Při hlučné svatbě mají herci pěknou příležitost vyznamenati se ve zpěvu, hrách a tanci. Paupukivise představuje krásný Irokéz, jenž jest nejen znamenitým hercem, ale i obratným tanečníkem.

Smrtí Hiavatovou vrcholí hra v prosté vznešenosti Slunce zapadá. Hiavata dává s bohem svému lidu, napomíná jej, aby poslouchal moudrá slova bílých hostů. Za nářku Indiánu vstupuje do kanoe z březové kůry a

v západ, v západ Hiavata
pluje do par purpurových,
do večerní pluje mlhy.
S břehu lid se dívá v dáli,
vidí loďku, jak se vznáší,
jak se snáší v třpytu vody,
až v těch parách utonula,
jako tone nový měsíc
zvolna v dáli purpurové.

Odžibvejové měli Longfellowa vždy u veliké úctě. Básník při svých návštěvách těchto krajin uzavřel pevné přátelství se slavným starým náčelníkem kmene Bukvudžinenem. Než Bukvudžinen zemřel, což se stalo před několika lety, přál si toužebně, aby dcery básníkovy navštívily »Zemi Malovaných Skal«, a napsal pracně formální pozvání žhavým hrotem na desku z březové kůry. Starý náčelník zemřel, než jeho přání mohlo býti splněno, ale jeho synovec a vnuk donesli pozvánku do Kambridže, kde žily dcery básníkovy, a připojili k ní svůj vlastní list.

Dámy!

Milovali jsme Vašeho otce. Jeho památka bude vždy žíti v našich srdcích a jeho laskavost nikdy nezemře. Buďte tak hodni, Vy a Vaši manželé, a přijďte nás navštívit do naší krajiny a pobýti s námi nějaký čas, v našich vigvamech na ostrově Hiavatově v zemi odžibvejské, abyste uviděli zbytky Indiánů, s nimiž Váš otec žil a o nichž tak krásně psal. Potáboříme spolu, jak to dělávali naši otcové.

Kabaúzə.
Wabaunosa.

V měsíci, kdy je kura na sněhu.

Pozvání radostně přijato a v brzku vydalo se sedm Longfellowových potomků do země odžibvejské. Byli přijati s velikými poctami a ubytováni v táboře zvláště pro né upraveném na ostrově jezera huronského, jenž od té doby sluje ostrovem Longfellowovým. Indiáni zahrnovali je zvěřinou a rybami. Za tohoto třináctidenního pobytu byla poprvé provozována zdramatisovaná legenda o Hiavatě, jež se básnikovým dcerám tak líbila, že si přály, aby byla i v příštích letech opakována.

V roce následujícím uhlazeny drsnosti prvního provozování, pořízeny nové kostymy dle starobylých krojů v museu washingtonském chovaných a hudba a zpěvy zkomponovány Frederickem Burtonem dle starých národních písní odžibvejských.

Jos. Bartoš.

JUBILEUM EUGÈNA SUEA.

Před sto lety narodil se romanopisec Sue, který v letech čtyřicátých naplňoval celý svět slávou svého jména, zastínil Balzaca a Stendhala, závodil s Victorem Hugem a jenž dnes je zcela zapomenut. Autor »Tajností Pařížských« byl nejpopulárnějším mužem své doby. Byly zachovány četné dopisy nasvědčující nesmírné oblibě tohoto, nyní již nečteného spisovatele. Psaly mu vévodkyně markýzky, herečky i švadleny. Některé dopisy jsou

hystericky nadšené, jiné milostné a mnohé prosebné. »Muž, který píše tak dobře, musí mít dobré srdce,« píše mu dáma, žádající jej o 200 franků, aby mohla zachránit svého otce. Eugène Sue dostával vůbec spoustu prosebných dopisů; neboť každý myslil, že oplývá miliony jako Rudolf, velkodušný hrdina jeho románu.

Obchodník na pokraji úpadku žádá jej o půjčku několika tisíc. Hostinský mu píše, aby mu pomohl zaříditi si nový sklep. Též jistý anglický spisovatel »doyen autorů anglických« jej žádá o pomoc. Sue mu poslal 600 franků. Zdá se, že v mnohých případech romancier vyhověl žadatelům.

Jeho korrespondence je obrazem všeobecného nadšení pro něj. Dostává komplimenty ze všech zemí. Carův pobočník mu vyslovuje svůj enthusiasmus, bavorský princ Max ucházi se o návštěvu u něho. Lamartine jej zove: »můj drahý, velký básníku v próse«! Inspiruje hudebníky. Jistý skladatel skomponoval oratorium »Tajnosti Pařížské«. Zahradníci podle něho a osob jeho románů jmenují květiny. Když některý den nevyšlo v »Journal des Débats« pokračování »Tajností«, byla Paříž pobouřena a autor i redaktor byli zaplaveni dopisy.

Ženy byly okouzleny geniem Eugène Suea.

Jedna mu psala: »Máte vkus tak jemný! Přijďte se podívat na mou sbírku obrazů rue Taifbout, třetí poschodí, jméno je na dveřích.«

Dívky jej prosí o autografy a podobizny.

Sue byl na vrcholu slávy světové, bohatý a zbožňovaný, v té době, kdy Balzac zneuznaný a štvaný kritikou a věřiteli prožíval hroznou martyrologii a kdy o Stendhalovi se vůbec nemluvilo a jeho knihy »Láska« prodalo se 15 exemplářů.

Miloš Ctrnáctý: DVOŘÁKOVA »ARMIDA«.

Náš Dvořák není prvním, jenž zhudebnil postavu čarodějky Armidy z Tassova »Osvobozeného Jerusaléma«. Již v XVII. století objevila se první opera s názvem »Armida«, pocházející z pera italského skladatele Ferrariho, na prknech benátského divadla, a od té doby více než čtyřicet různých skladatelů pokusilo se o zkomponování opery na tento neobyčejně lákavý sujet. Nalézáme mezi nimi velká jména, ale marně hledáme dnes některou z těchto oper na repertoiru velkých divadel. Toliko »Armida« Gluckova, jež v dubnu r. 1866 provedena byla také v Prozatímním divadle, udržuje se podnes při životě. Z našich skladatelů je Mysliveček autorem podobné opery a v kruzích hudebních je známo, že i Bendl, Fibich a Kovařovic zabývali se úmyslem skládati právě na libretto Vrchlického, jež napsáno bylo již asi před patnácti lety a jehož nyní Dvořák užil za podklad posledního svého díla operního.

Že právě Dvořák rozhodl se pro libretto Vrchlického a přioděl je svojí hudbou, zdá se býti zcela pochopitelným. Vrchlického »Armida«, jako dílo staršího data, vyznačuje se mnohými vlastnostmi, které tvorbě Dvořákově přišly dobře vhod. Je hodně do široka rozložena, nemá právě rušného spádu a popřává skladateli hojně příležitosti k rozvinutí jeho absolutně hudebního krásna. Přináší zajímavé ovzduší Orientu, mohutné scény, působivé kontrasty, a monumentálností celku odpovídá pojmu velké opery, o jaké, zdá se, Dvořák již déle horuje. Látkou přidržuje se Vrchlický ve svém textu Tassova originálu pouze v celku, uchyluje se od něho v detailech a zvláště pak v ukončení. Armida, krásná dcera krále Hydraota, vydá se na domluvu svého otce do tábora křižáckého, aby svou krásou zmátla křesťanské rytíře a odvrátila je kouzly svými od velkého jich cíle. K tomu pomáhá jí též Ismen, mocný kouzelník, jenž získal by rád její lásky a s rytířem Rinaldem unáší ji z tábora na dračím voze do fantastického paláce, který jim v poušti vykouzlil. Ale zde sezná Ismen, že Armida vzplanula k Rinaldovi opravdovou láskou a že jeho naděje jsou ztraceny. Touží tedy po pomstě a svěří křesťanským rytířům Ubaldovi a Svenovi, kteří hledajíce ztraceného Rinalda přijdou do čarovných zahrad Armidiných, tajemství o démantovém štítu archanděla Michaela, který ve sklepení hradu je přechováván a pomocí něhož oba rytíři Rinalda z objetí Armidy vyprostí a odvedou. Tajemnou mocí štítu veden následuje je Rinald až na poušť, kde vysílen klesne. A poznav zde svoje poblouznění, zabije v boji Ismena, a Armidu, za rytíře k nepoznání přestrojenou, smrtelně poraní. Teprve když tato umírá, pozná bývalou svoji milenku a pokřestiv ji a vinu svou tím usmířiv, následuje křižácké voje do Jerusaléma.

S tímto romantickým dějem spjal Dvořák svoji hudbu, opouštěje půdu domácí, slovanskou, na které rozvily se nejkrásnější květy jeho umění. Vydal se směle do bájného Orientu, kam statečný Bohumír z Bouillonu vedl svoji křižáckou výpravu, do kouzelných zahrad, napojených vůní vavřínů a myrty, kde v perleťové škebli, vystlané fantastickými květy za sladkého zpěvu sirén laskala krásná Armida svého milence. Krok zajisté zajímavý, který v hudebním světě sledován byl s účastí a který vyvolal hojně diskusí. Není pochyby, že Dvořák je pravým domovem na slovanské půdě, která vymezena je jeho individualitou a která srostla s jeho hudební tvorbou, opírající se o prvky lidového umění slovanského. Zde je nejvlastnější oblast jeho tvoření, na které rozsévá své hudební skvosty a na které dominuje. V »Armidě« je od ní úplně odloučen a kráčí úplně novými cestami. Třeba že nejde po nich s touže jistotou, kráčí přec pevným krokem velikého hudebníka, jehož lví stopy jsou všude znatelny. V »Armidě« především lyrická místa jsou těmi lvími stopami, pak skvělé líčení na počátku třetího dějství, kde skladatel plnýma rukama rozhazuje nádheru a třpyt svých orchestrálních barev. Po té stránce je vůbec »Armida« znamenitou ukázkou umění mistrova. V celku komponována »Armida« v modernějším duchu, který vládne již v posledních operách Dvořákových, v podobě plynulého celku, nicméně oddechuje nejlépe v uzavřenějších formách hudebních.

Premiéra »Armidy« z nahodilých příčin se zpozdila a připadla proti prvotnímu určení až na den 26. března. Na scéně objevila se novinka zařízení p. Picky v provedení v každém směru důstojném, svědčícím o dokonalé průpravě. Titulní role znamenitě přilehla naturellu paní Maturové, jež pro vášnivost a démoničnost Armidy nalezla mohutné akcenty. Výborný byl Ismen p. Benoniho i Rinald uplatňující všecky umělecké přednosti p. Ptákovy. Přijetí dostalo se »Armidě« okázalého.

NIKOLAJ ARTEMJEVIČ ŠEVELJOV.

Opera Nár. divadla měla již druhého ruského hosta v tomto období. Prvním byla pí. J. Azerská, člen carské opery moskevské, jež výkony svými, zvláště v »Carmen« zanechala u nás hluboký dojem umělecký, druhým pak Nikolaj Artěmjevič Ševeljov, barytonista z Moskvy, který právě v minulých dnech s úspěchem nemalým absolvoval čtyři pohostinské hry na scéně Nár. divadla. Třeba že vystoupení tohoto pěvce připadlo bezprostředně skorem po odchodu jeho krajanky a třeba že systém tak častých her pohostinských naprosto nelze schvalovati, byl p. Ševeljov uvítán u nás vřele, jako umělec kvalit nevšedních a jako příslušník bratrského národa slovanského. Pan Ševeljov pouze na slovanské naše sympatie spoléhati nemusí. Jeho výkony podmaňují si záhy obecenstvo a v nejednom ohledu vymykají se z rámce běžného podání. Především je to krásný jeho orgán, baryton basového zabarvení a zdravého jádra, který získává mu rázem přízeň posluchačstva a který ve výborném svém školení zůstává pevnou základnou jeho uměleckého tvoření. Je znamenitě vyrovnán a ovládán pevně p. Ševeljovem, jako umělcem, nepachtícím se za zvukovými effekty, ale plně vědomým svých uměleckých cílů. Hned poprvé v partii Oněgina v Čajkovského stejnojmenné opeře upozornil na pěvecké svoje přednosti a zaujal uhlazeným přednesem, který vře-

lost svoji stupňoval a v posledním dějství náležitě vyvrcholil. Ne menší měrou osvědčil se p. Ševeljov v Tannhäuseru jako Wolfram a Leoncavallových Komediantech jako Tonio. V celkovém pojetí úloh neprokázal pěvec hloubku své předchůdkyně pí. Azerské, věnuje především svou pozornost stránce pěvecké, ale přes to zanechal u nás dojem talentovaného umělce, který nejen že již nyní dosáhl nevšedního niveau, nýbrž který ještě vyšším úkolům směle kráčí vstříc. — ctý.

NOVÁ ČESKÁ POESIE.

Větší počet svazků poesie, zvláště z dílny mladých, sbírky básní, které ze začátku čteme se zvědavostí a pak již jen z povinnosti, to byl materiál, který dlouho ponechával jsem stranou. Vím totiž, že přináší obyčejně sklamání. Vybírám jen několik knih — bylo by zbytečno zmiňovati se podrobně o každé zaslané sbírce. Nechci upírati mnohým z těchto sbírek seriosnosti: tak hned u p. Julia Skarlandta (Kniha veršů), jehož poesie není výstřelkem prázdné ctižádosti tisknouti verše. Zdá se mi však, že hledá dosud marně svoji notu, více obsahující z jeho osoby; že nemá dosti vnitřního impulsu. Jeho kniha proti dvěma předešlým stojí ve výhodě svým dosti sjednoceným melancholickým timbrem — a přece jsou tu zbytky po vyčpělých symbolistických parfumech, jsou tu markýzy a princezny s celou básnickou stafáží, kterou Francouzi nazývají »clinquant moyenâgeux«, a která již tolik zevšedněla. Melancholie a sentimentalita v různých tónech a zbarveních — to je nota »Knihy veršů«; sujety básníkovy jsou opravdu impressionistické — ale schází tu dostatek lyrické vehemence. Formově zaznívají zde harmonický verš, vhodně zvolené výrazy — ale málo dá se vyčísti za těmito obrazy. Konečně je tu fakt, že jako většina mladých, tak i p. Skarlandt žije zplna z materiálu, který nahromadila generace let devadesátých; nejvýrazněji nasvědčuje tomu jeho forma, která postrádá individuelní ornamentiky, autora charakterisující.

Ještě typičtější jest intonace rozplývavých nálad, promísená slabou ironií, tak jak byla přejata z několika francouzských poetů; p. Sulova Kniha Pianissima je dokladem, jak taková poesie, která klade hlavní důraz na splynutí verše superlativně hudebního s obsahem verše, může se zvrhnouti v pouhé hledání silně souzvučných rýmů. Jeho poesie jest tím jednotvárná, mnohonásobně se opakujíc až k nudné hledanosti souzvuků. Potom — a totéž platí na některých místech o p. Hilarovi — básník nechá se zlákati veršem pěkně znícím; jedna věta, jediný řádek, který způsobil v něm náladu — a snad jen v něm samém — stane se raison d'être celé knihy. Potom přirozeně v obsahu básně, psané k vůli jedinému řádku, jest prázdno, nuda a ospalé opakování zpívavého verše. Pan Sula kromě toho nemá v piecách, které měly míti obsažnější jádro, naprosto žádnou určitost chtění, vnímání, ba ani reprodukování; zabočuje až ke karikující pseudomodernosti. Vezméte báseň »Mládí«, která začíná: »Anarchie dissonancí, anarchie souzvuků, všechno kvete všechno zpívá... — rozumím jen velice přibližně, co chtěl p. autor říci. A pak to nechutné odkazování na Baudelaira; vždyť tato sbírka nemá s ním nic společného. Ubohý Baudelaire! Nemohl věděti, že bude napsán jednou verš:

»Dnes je tak sladko čísti Baudelaira
na klíně svojí ženy.«

»Kniha pianissima« rozbíhá se svým materiálem a její vignettou jsou společný ospalý tón a skoro mechanická snaha po hudebnosti. V p. K. H. Hilarových Písních mládí je jisté ucelení — někde až na závadu. Podotkl jsem při jeho »Komediantských motivech«, že pochopil svůj sujet jen na povrchu. Přítomná sbírka má této povrchnosti o malé procento méně. Nápis knihy je vlastně sentimentálním steskem — neboť básně vyjadřují smutek mládí, který autor cítí nejvíce v poesii hasnoucí erotiky, opakující se motivy, moderní faktura hned ironisující a kritisující, hned zase sentimentální, mnohokráte slyšené improvisace — to je můj dojem z této sbírky. Někde věsí pan Hilar svůj verš na svrchovaně naivní epiku — a zdvojnásobuje tak bezobsažnost svého verše. Opakuji o něm totéž, co o p. Sulovi a částečně p. Skarlandtovi: tvoří celé básně k vůli jednomu verši dosti pochybné původnosti (nechci tím říci, že by byl takový verš odněkud vypsán), a v nedostatku sil vyrábí zboží z mody vyšlých façon nebo levné imitace originálních poetů.

Obsahově zasáhl na nové pole p. A. M. Vyskočil v Pochodních. A zároveň sám pokusil se o sociální lyriku. Motivy z hornického života, všechnu tu tíhu a hrozivý osud, který stále visí v ovzduší, učinil svojí látkou. Pokládám za správné vytknouti této poesii, proplétené epickými episodami, že se omezuje příliš na informování, na fakta, slovem, že jest ducha příliš žurnalistického — i tam, kde zdá se býti zasažena sensibilitou; je chybou, že p. autor nestaví se nad látku, kterou zpracuje. V hledání novějšího stojí p. Vyskočil stranou od ostatních, ale vzhledem k poslední svojí sbírce »Pampeliškám« vykazuje jeho práce lehce předvídatelný pád: verš, s kterým beztoho zápolil, klesl ještě hlouběji — obsah nepodává nic více než nechutnou prázdnotu novinářských zpráv.

P. Rudolfa Stupavského: Z mého zpěvníku je sbírka, u které by stačilo konstatovati, že vyšla. Vydal ji »Nový život«, revue katolické moderny: katolického je v ní však pramálo, a moderního zcela nic. Prostá, čítankově ideální poesie, někde didaktická, beze všeho poetického aparátu, prázdná svým obsahem — takže není možno ji dočísti. Nelze jí vytýkati nic jiného, než že měla vyjíti v čítankách asi tak před padesáti lety. Zpěvnost většiny přec je právě taková jako zpěvnost písniček pro malé děti. Je vidět, že snaha po primitivu znamená u »Nového života« návrat k embryonistickému stavu poesie.

O knize p. Fr. Ungra: »Raněná duše« (a jiných podobných) stačí, sdělím-li, že byla vydána; nezbývá mi nic, než mýti si ruce a říci pro dnešek i budoucno: Ignorato. Až kritika dospěje k jiným výšinám, pak také objasní se smysl Raněné duše.

Abych resumoval všechny soudy o těchto několika ukázkách: nynější stadium poesie representují nejlépe prvé tři až čtyři knihy; p. Skarlandt je z nich nejseriosnější, ale také v ostatních nalezneu se dvě, tři průměrné piecy. Jinak žije se stále ze zásob podceňované generace let devadesátých a generace, která ji signalisovala; ideově i formálně těžce nalezneme nové cesty, verbalismus má lví podíl na této poesii, která k vůli jedinému verši, v němž vidí trochu nálady, vytvoří hned dlouhou báseň. Je v tom mnoho sebevědomí na straně tvořících, a mnoho smutku pro umění samé. JEAN ROWALSKI.

Z ITALSKÉ LITERATURY.

Gabriele d'Annunzio: La Figlia di Jorio. Tragedia pastorale in tre atti. Milano 1904. Fratelli Treves ed.

Umělecký synthetismus d'Annunziův, který tolik vyvýšil jeho romány, jen zvolna a ne vždy osvědčuje se v jeho dramatické produkci: a tu dosahuje-li částečných úspěchů, děje se to jen omezením původního uměleckého programu a nedodržováním některých jeho bodů. Tak teprve »Francesca di Rimini« (1901) podala určitěji všechno to úsilí po idealisaci v dramatech d'Annunziových. Krása jest mu první zásadou, a chce vyjádřiti ji na divadle — tam, kde většina autorů musí si doznati, že buď karrikovali nebo omezili se na povrchovou tragiku reality, k několika málo jménům, která dosáhla více než právě řečeno, chce se připojiti italský autor. La Figlia di Jorio má mnoho společného s jeho dřívější tvorbou: stkvělost formy, eleganci techniky a malebnost scén; má

*

však také dost nového: je-li již dřívější produkce d'Annunziova silným a věrným odrazem raçy, jest v nové tragoedii tento italianismus zdvojen prostředky vzatými z ethnografie a folkloru. Zároveň pozorujete zde návrat k primitivu, méně artificielnosti, protože méně kriticismu. Tak podrobil se umělec prostředí, které je nejdůležitějším základem pro konstrukci jeho práce: proto dojem, kterým tato působí, je tentokrát o mnoho přirozenější.

Přihledneme k ději, který odehrává se v Abruzzách a jejichž dosud se uchovavší zvyky i kroje byly autorem použity; jsouť důležity, neboť po staletí zůstaly nezměněny. Úplně novou není tato okolnost v díle d'Annunziově; čtenáři se zajisté upamatují na některé partie »Triumfu smrti« nebo některé piéçy z knihy »Le Novelle della Pescara«, kde lze vytušiti zálibu básníkovu v lokálních zvláštnostech řeči, zvyků i obyčejů. Začátek kusu je podobný jako u »Francesca di Rimini«: začíná se scénou radosti, kde rovněž jako v jmenované práci jsou tři dívky: Ornella, Splendore a Favetta, které zpívají na oslavu právě odbývaného sňatku jich bratra Aligiho s Viendou. Aligi je nejzajímavější postava, ale jen umělecky, neboť opravdu dramatické založení není u něho bezpečné. Byl dříve žencem, který pracoval na poli, ale k přání svého otce stal se pastýřem, a tak změnila se všechna jeho povaha. Teď, jako by oněmělý, stojí přítomen obřadu svatebnímu. Náhle ozve se z dáli křik ženců, mezi svatebčany přikvapí ustrašená žena, volajíc o pomoc. Je to Mila, dcera kouzelníka Joria z Codry, o níž jde pověst, že všude přináší s sebou neštěstí a které se proto všichni varují. Všichni se zděsí, vidouce v její přítomnosti nešťastné znamení, a chtějí ji vyhnati; Aligi však a sestra jeho Ornella cítí k ní soustrast, zvláště však Aligi, jehož duch hallucinovaný a k primitivnímu mysticismu inklinující vidí za postavou Milinou postavu anděla. Mila jest pronásledována, protože v hádce poranila otce Aligiova, Lazara. Aligi opře se všem jejím pronásledovačům, zachrání ji — ale zároveň cítí, jak jeho duše blíží se duši Mily, jak povstává láska, která jest první podporou tragiky. Druhý akt uvádí na scénu oba milence v pastýřské jeskyni Aligiově: v stoletém kmeni vytesává Aligi postavu němého anděla, kdežto Mila sbírá odletující třísky a zpívá při tom svaté písně. Když Aligi hodlá odebrati se do Říma, by žádal na Svatém Otci rozřešení za to, že opustil a zradil Viendu, a svolení k stálému spojení s Milou, tu odehrává se mezi oběma milenci scéna, sršící krásnými verši, plná primitivní a přece extatické záře, zvučící dikcí téměř evangelické prostoty:

»O compagna, preparati al viaggio!
Lungo è il cammino, ma l'amore è forte.

Extase této lásky se zvětšuje a s bolestí i nadějí v srdci Aligi odchází. Po jeho odchodu přichází Ornella a pohne Milu, že zřekne se Aligiho, aby zachránila tak štěstí jeho rodiny. Mila svoluje a hledá pak východu z této situace pokusem otráviti se; mezitím přichází sem Lazar, v němž vášeň, kterou k Mile cítil, opět vzrostla, a tu nastává mezi oběma boj. Navrací se však Aligi, který, chráně svoji milenku, zabije vlastního otce právě pod postavou anděla, vtesaného do kmene. V třetím aktu tragika již postupuje se závratnou rychlostí. Konají se v kraji obvyklé přípravy k pohřbu Lazarovu a zároveň pláče se nad činem Aligiovým, za který potrestán bude smrtí a lid sám vykoná na něm ortel. Zatím co loučí se odsouzenec se svojí matkou a sestrami, zatím co vykonávají se různé obřady, přichází Mila, která chce sebeobžalováním Aligiho zachrániti; dav vrhá se na ni jakožto [illegible] všeho, vmetne ji do ohně, kde Mila s šílenou radostí odevzdává se v náruč smrti s extatickými výkřiky, v plamenech již zanikajícími:

»La fiamma è bella! La fiamma è bella!«

V závěru tento Oheň a před ním postava Anděla, to jsou dva symboly, které chtěl autor svojí prací vytknouti: Oheň, známý zdroj života, Anděl, symbol záhadných schopností a ukrytých sil duše. Prostředí jest zde prosté, ale nesvedlo autora od jeho l'art-pour-l'artismu. Jeho postavy mají mnoho té důvěrné vznešenosti, jaká vyskytuje se v antickém divadle, verš básníkův připomíná také zde jeho příbuzenství s básníky šestnáctého století, mluva jeho má touž a snad silnější harmonii. Jsou věci, kterým tu nelze upříti původu. Tak postava Aligiho, několik scén mezi ním a Milou, pittoreskní idealisování pastýřského života, oduševnělost tohoto povrchu — pak to splynutí antického a moderního jsou body, které zde jsou rozhodně známkou novatecrství. Silná převaha formy nad ideí dává nám viděti scény krásné, ne však prohloubené. Živel dramatický má tu v sobě mnoho krásy, ne však pravé dramatičnosti. Naleznete scény buď nemožné, nebo nepřirozené, které i při té značné malebnosti těžko dají se dokonale provésti na scéně: neboť zde převládal v tvůrci básník. A cílem jeho byla snad jen synthesa krásy — k vůli níž nedbal ostatních podmínek dramatické tvorby.

Při představení této tragedie ohlásil autor svoje nejbližší dílo, v němž chce podati typ moderní ženy a které nazve Giulia Savoldi. Podaří se mu snad tam převésti svoje theorie v skutečné dílo krásy na scéně?

JEAN ROWALSKI.

LITERATURA.

Don Quijote de la Mancha, slavný rytířský román světové pověsti, bude v letošním máji slavit svoje třistaleté jubileum, a dle všech příprav již delší dobu podnikaných lze očekávati, že vzácné literární jubileum svým zcela odlišným rázem od tuctových oslav literárních aspoň přibližně vyváží skutečný význam velkolepé epopeje Cervantesovy, (známé u nás z podrobného překladu Pikhartova ve »Světové knihovně«). V květnu r. 1604 vznikla první část románu, jenž získal nesmrtelnost svému autoru a světovou pověst španělské literatuře: madridská akademie věd oslaví toto jubileum novým nádherným vydáním celého díla, jež bude umělecky illustrováno a při tom poměrně velmi laciné. K slavnostem, chystaným ve značných rozměrech, vydán bude nákladem akademie v pěti jazycích románských zvláštní slavnostní spis, který ocení se všech stránek národní i světový význam Cervantesova díla. Spisek portugalský obstará Guerra Junqueira, katalonský Ivan Maragell, provençalský Mistral, vlašský Edmondo de Amicis a francouzský Anatole France. — Jubilejních poct slavného básníka, hrdiny z námořské bitvy u Lepanta (1571), účastní se i veškerá válečná moc španělská. ka.

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Nové knihy. Z nejnovější tvorby literární zaznamenáváme několik velmi cenných děl vydaných nákladem J. Otty. Především je to román J. Kampra »Bílá láska«, pokračování souborných spisů Arbesových, obsahující román »Adamité«, prof. Franty překlad anglického románu George Eliotové »Adam Bede«, další svazek Heydukových básnických spisů obsahující knihu »Zaváté listy«, knihu drobných povídek Leonida Andrejeva v překladu dra. Prusíka a Oscara Wilde »Dvě knihy pohádek«, jež přeložila M. Jesenská. »Světová knihovna« v posledním svazku přináší román P. Lotiho »Azyiadé«.

[illegible] i se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na [illegible] Světové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumira« [illegible] číslem (nebo s každým sešitem) Lumira a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk pů[illegible] vyhrazuje. — Dopisy administrace i »Lumira« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. DUBNA 1904. * ČÍSLO 19. *

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Doubrava.

Tak trpí každý, kdo se provinil.
Jeť vina v něm a ta kol rozlévá
své hořké vlny, pekelný svůj vzdor.
A pravím vám, že musí povznésti
se člověk z takové tmy bláhové,
setřásti s perutí svých její rmut
jak mladý hrdina, jenž pochopil,
že mimo lásku ještě žije svět
nesmírné krásy, že se rozlévá
jas slunce bílý citů svobodných,
snah čistých, tužeb smělých, myšlenek,
že každý takový stín záhubný,
jenž obklopí jej zrádně se všech stran,
vášnivě proletěti musí v ráz
a vznésti se výš z něho očištěn.

Jana.

Vy byste nemoh' milovati tak?

Doubrava.

Ne, nikdy ne!

Jana.

Je příliš světla snad
ve vaší hrudi!

Josef.

Příliš moudrosti.

Doubrava.

I kdybych miloval, přec svoboden
duch můj vždy bude! Vlečen potupně
rozmarem ženy nikdy nebudu!

Josef.

Snad nejvyšší to pocit radosti,
být svoboden a nezranitelný!

Jana

Ach, Bože, stále vidím, ubohý
ten milý hoch jak leží ve travách!
Je možná to? Je možná, řekněte?

Doubrava.

Tma na vás padá! Nutno vznésti se.
Co stalo se? Jen obyčejná smrt,
jež stará je a věčně zákeřná.
Ach, nelamte si hlavu nadarmo
již zcela zbytečnými těmi proč,
neb nemáte k nim nikdy odpověď,
a že je krásný večer, chládek kol
a vůně obilí — již nevíme.
Nuž, vesele jen, Pelnář utlouk' se
na vlastním vzdoru . . . co tu činiti?
Nemohl vybojovat vzteklý boj
se ženskou krásou pyšnou, slaboch byl
a to je všecko! Zraky obraťme
k volnosti širé, rozplyňme se v ní!

Josef.

A milujme tu ženu spanilou
jak kvítí v louce, jako krásný den,
jak luzný zjev, jenž v kraj náš zaletěl
snad jednou za století! Gazela
to snivá zahrad našich zelení
a polí úrodou se prochází.
Proč viděti v ní lstného pardala,
jenž děsí všecko?

Doubrava.

Ano, příteli!
Však pranic na ní dnes jsem neshledal,
co rychle vznítilo by. Hezká je
a jaksi smělá, zvyklá poroučet.
To ale všecko!

Jana.

Vždycky zachvělo
se moje srdce, když jsem shlédla ji.

Josef.

A mne zas andělství dech ovanul.

Doubrava.

Nechť již je jaká je, mne vzdáleno
je o tom povídání. Nanejvýš
je vina smrtí. Proto ubohá
je ve všem lesku. Život strašlivě
jí všecko odplatí — ten zákon je!
Leč stejně ubohý, kdo vyrovná
ty viny její . . . sám se proviní.
Cestujeť vina jako ostrá rez
ze srdce v srdce, všude hubí jen.

Jana.

A nemůže tu vinu hubící
jen nová vina smýti?

Doubrava.

Oběť snad
ji může srovnati. Jen čistota
oběti něžné může zápasit
se drakem pýchy. Tak se zastaví
pouť viny.

Jana.

Kdo však schopen oběti?

Doubrava.

Kdo dává vše a pranic nežádá!

Josef (v pozadí).

Baronka přichází sem!

Jana.

Vrací se!

Doubrava.

Aá, hleďme, zachvěl jsem se... Zvědav jsem!
Tak mimoděk se zatajil můj dech,
jak orla spatříme-li nebo lva
Snad přec jen na blízku je silný spár!

Josef.

Jsem všechen zmaten!

Jana.

Zdali tuší však,
že příčinou je smrti? Jistě ne,
neb nemohla by vesela tak být.
Mám jí to říci?

Josef.

Nikdy! Mohla bys
klid krásný její duše andělské
tak mrzce zničit?

Jana.

Tedy nadarmo
dal život mladý? Ó ten bláhovec!

Doubrava.

Jde bystře, hlavu nese ve výši
jak v dálku hleděla by — hrdá je!
A pohleďte, jak krásně vypjata
je její hruď!

Josef.

Mám odejíti snad?

Doubrava.

Proč? Bojíte se?

Josef.

Všechen chvěji se.

Jana.

Snad poprvé a snad i naposled
s ní promluvíš teď... stůj zde vedle mne.

Josef.

Snad s námi zastaví se na chvíli.

Doubrava.

Aj — studentský tu kvete románek!

Výstup 6.

Jana, Doubrava, Josef. — Baronka a Sestřenka (vstoupí z pravé strany za stavením).

Baronka.

Zde! — Dobrý večer! Prosím, odpusťte,
že vstoupily jsme.

Doubrava.

Prosím!

Baronka.

Ráda však
bych promluvila s mistrem Doubravou.
Sám, tušim, jste to, ne?

Doubrava.

Jsem.

Baronka.

Děkuji.
A mne snad znáte?

Doubrava.

Všichni známe vás.

Pokračování.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY

Pokr.

Student se brzo od nich odstěhoval a šířil o Jiřině ošklivé klepy. Je maitressou Navrátilovou a vedle něho má staršího mecenáše, který ji podporuje a dává učit. A uváděl tak intimní podrobnosti z jejího života, že se zdálo, jakoby jí byl bližším nežli mladý hudebník a starý mecenáš. Od této doby, kdy ještě Jiřina byla nevinným a bezstarostným děvčetem, začala její pověst svůdnice a záletnice, která vzrostla, když se dostala k divadlu.

Jiřina žasla nad tou hanebností a zaplakala. Její matka se strašně rozčilila na studenta, křičela, že mu oškube tu jeho zrzavou palici, a ve svém spravedlivém rozhorlení mateřském celý den chodila po sousedství a vyprávěla o studentovi hrozné věci.

Jiřina seznámila se s mladou předměstskou zpěvačkou, Růženou Myslíkovou, dívkou buclatých vnad, poněkud všedního obličeje, nepatrné intelligence, ale velmi praktického smyslu.Ruženka žila též sama se starou matkou a bez velké ctižádosti odzpěvovala své kuplety a arie v krátkých sukénkách, jež stačily při pružných pohybech jejích lýtek a kyprých boků, aby dosáhla jakési popularnosti u shovívavého a spíše veselého nežli labužnického obecenstva předměstské arény. Jiřině imponovala svými zkušenostmi z divadelního světa. Poslouchala s velkým zájmem její historie zákulisní, o intrikách a pranici dvou prvních herecek a o zuřivých bojích jejich táborů, kde byli rozděleni jejich kollegové, režiséři, kapelníci i biletáři a garderobierky, a ovšem jejich ctitelé v ložích, posílající kytice i dárky a na poslední galerii provádějící hlučné demonstrace. Růžena stála mimo válčící strany a byla celkem spokojena, neboť měla přízeň prvního režiséra, kterého se zpočátku velmi bála pro jeho neomalenost.

Pokoj Jiřinin byl chudý, ale útulný. Největší jeho ozdobou bylo několik uschlých kytic s pentlemi a největším jeho přepychem byly dvě skříně, plné pestrých kostymů. Některé obleky ležely přehozeny na pohovce, rozvěšeny na stojanech buď odloženy z posledního představení nebo připraveny pro nové. Na pianě stálo několik podobizen Růženiných v pósách a kostymech co možná pikantních, jež však přes nejlepší a nejrafinovanější úmysly fotografovy selhávaly vzhledem k jakési sousedské dobráckosti buclatého obličeje zpěvačky. Houpací rákosové křeslo, kanárek v kleci a několik nevzácných drobností doplňovalo výzdobu pokoje.

»Nedělej si z toho nic, Jiřino,« konejšila ji kamarádka, jež v novém růžovém županu s krajkami stála před zrcadlem a upravovala si vlasy. »To se ti řekne — ale tak mne pošpinit.«

»A není nic pravda?«

»Pánbůh ví, že ne!« odvětila Jiřina s nejjasnější upřímností, jaké byla schopna.

»A co ten Navrátil?« pravila Růžena, nadzvedajíc obnažené, trochu začervenalé ruce nad hlavu.

»Na mou duši, pranic.«

»Tak si z toho nic nedělej, až budeš u divadla, bude to stokrát horší, a dokud budeš hezká a líbit se, nedají ti pokoj, budou o tobě povídat ty nejhorší věci . . .«

Bylo odpoledne, slunce padalo do pokoje lacinými, někde poškubanými záclonami a Růžena, stále upravujíc svůj zevnějšek, netrpělivě pohlížela na hodiny. Jiřině bylo poněkud divné její neklidné přebíhání.

»Ty jsi dnes nějak hezká,« pravila. »Jaký to parfum máš?«

»Je pěkný? Přivoň si.«

Přiblížila se k ní tělem. Župan se jí rozevřel. Měla na sobě modrou hedvábnou košili, hluboce vystřiženou. Jiřina ještě nikdy neviděla takový přepych v prádle. Velice se obdivovala té kráse.

»Stála celých osm zlatých,« vysvětlovala jí Růžena, »ale dělá svůj effekt.«

Vypnula se bujně a bílé tvary jejích boků a ňader prokmitly průsvitností lehké látky.

Zasmála se a znovu se podívala na hodiny.

»Ale teď už budeš musit jít, čekám někoho.«

»Aha . . . přijde tvůj režisér,« vzpomněla si Jiřina na jejího milence.

Růžena neodvětila.

Jiřina velmi se divila, že její přítelkyně, která měla jen čtyřicet zlatých měsíční gáže, mohla chodit v těch nádherných košilích, a ještě více se divila, když při odchodu srazila se ve dveřích s elegantním pánem starším, který se na ni podíval ostře a protivně.

Navrátil docházel pravidelně dvakrát týdně k Jiřině, jež činila velké pokroky.

»Od té doby, co se mnou studuje Navrátil, mám zcela jinou výšku a daleko čistší g,« říkala matce i Růženě.

Za nedlouho vystoupila Jiřina v episodní roli a měla úspěch. Byla angažována. Navrátil s ní chodil na procházky a čekával na ni po zkouškách. Říkalo se o nich, že se mají rádi. Navrátil tehdy byl velmi rozmrzelý, zamlklý, mnoho času prolelkoval v kavárně, a hostincích, na procházkách s Jiřinou.

Stal se jí nezbytným druhem. Bylo jí příjemně a volně v jeho společnosti a již nepociťovala neklidné vzrušení v jeho blízkosti. Někdy ji políbil znenadání a prudce, čehož se jen nepatrně polekala

Jednoho dne přišel rozcuchaný a nějak rozjařený. Jiřina byla sama doma. Zpívala. Navrátil kouřil viržinku a přisedl k ní. Cítila z něho víno. Odstrčil ji náhle.

»Počkejte, miláčku, sedněte si na pohovku a poslouchejte.«

Hrál vášnivě, cele pohřížený v hudbu, vlasy mu padaly do čela, oči mu svítily do neurčitosti a mocně zadýmal chvílemi z viržinka.

»Co tomu říkáš, Jiřino?« zvolal mezi hrou. Jiřina udivena i jeho rozháraným zevnějškem, jeho divokou vervou i jeho tykáním, odvětila, že se jí to líbí.

»Líbí!« ušklíbl se po ní a bez přestávky pokračoval.

Jiřině připadal neobyčejně krásným. Byl bledý a tak zajímavý. Nikdy neviděla u muže tak krásně zářící oči.

»Již jsem hotov!« zvolal a bouchl víkem piana.

»Co to znamená? Co jste to hrál? Nemohu ani říci, jak mne to . . .«

»Hej, drahoušku, to je můj nový werk!« vzkřikl hudebník a popadl Jiřinu kolem pasu a zatočil s ní.

Veliká radost a zdivočilost jevila se ve strhaném a mladistvě zářícím jeho obličeji.

»Líbí se ti to?« pravil pak po chvíli tiše, přisedl k ní a doložil ještě stlumeněji: »ty se mi též líbíš! A budeme spolu se líbit celému světu, viď?«

Nerozuměla mu.

»Budeš zpívat v mé opeře a musíme to u všech čertů nějak rozsekat. Holečku, to budou natahovat uši, ti pitomci, co myslí, že má muzika nemá duši,« a bouchl do stolu.

Chvíle mlčení. Navrátil se díval na Jiřinu, ale tak, jakoby ji neviděl, jakoby myslil na něco jiného.

»Já vás mám rád,« pravil a objal ji prudce. Všechny jeho pohyby byly náhlé.

Odsedla plaše.

»Neboj se mne,« tykal jí zase a sklonil se k ní, »budeme spolu žít krásné chvíle a budeme mít spolu úspěch. Ty jsi zlatá duše, rozkošná umělkyně. Miluji tě, miluji. Ale nevěř mi nic . . . ostatně já ti nic nemohu slíbit . . . nic, nežli věčné přátelství, nejněžnější a nejvěrnější přátelství . . . Věrnost? Ah,« zasmál se. »To je nesmysl. Já bych ji od tebe též nikdy nepožadoval. Věrnost nepatří do lásky takových lidí, jako jsme my . . .«

Láska Jiřiny a Navrátila trvala rok. Z Jiřiny vyspěla umělkyně i krasavice. Komická opera Navrátilova měla velký úspěch a Jiřina poprvé vynikla v ní ve velké roli. Ale náhle odejel hudebník do ciziny a rozloučil se s Jiřinou velmi roztomile.

Tak první láska Jiřinina byla též prvním lékem životním proti illusím a naivnostem mládí. Cítila se ženou, velmi zkušenou a opravdovou ženou a nebylo jí ještě dvacet let.

Pokrač.

J. S. Mach:

NOC NA LETNÉ.

Noc prosincová, mrazivá je,
mráz prudce tělem prochvívá.
Dálkami nebes rozlita je
hvězd bílých řeka zářivá.

Oh, proč dnes divý zmatek zase
churavou hlavou kolotá,
proč výčitkou zas ozývá se
smutek prázného života?

Proč mne zas náhlá úzkost jímá,
jež tolik vždy mne rozteskní! — — —
A dole v parách město dřímá
a dunivý hlas řeky zní.

Plá světel zář nad každým mostem,
nad nábřežími, ostrovy . . .
Mým otázkám, mým pochybnostem,
o bože, kdo jim odpoví?

Výsměšně kol jen vítr letí,
pln prudké síly, divoce.
Truchlivě sklání holé sněti
strom, jenž moh' nésti ovoce.

E. SOKOL:

SLUNCE.

Pokrač.

Teprve ten pohyb ji probudil. Oči jí zhlouběly vědomím, rty rozpukly a čelo se svraštilo. Dítě — zaznělo jí v duši. Dítě Pozvedla se a hltala náruživě jeho kyproučké tváry plné vrásek měkkých v každém záhybu; každý neohrabaný roztomilý pohyb sledovala, jímž se brodilo v trávě se zřejmou rozkoší. Dítě — tkvělo jí v hlavě.

A děcko klidně se zvedlo a zbytečně vysoko zvedajíc nožky se shrnutýma punčochama překračovalo chomáčky trávy, vrávoralo a padalo a zase stoupalo a batolilo se k ní. Oči se mu smály, kolečka modravá, ručka natažená podávala jí žlutý květ pampelišky všecek pomačkaný.

Bylo horko. Světlo tříštilo se v běloučkých vlasech kulaté hlavičky, motalo se a oslepovalo ji svým blyskotem. Zdálo se jí, že celé horké slunce z těch kudrn na ni žehá. Chvěla se napjata a zmámena, když ručka se jí přiblížila, chtěla sáhnout po kvítku, ale zalekla se křečí, jež napjala jí svaly; cítila, že by dítě stiskla.

Přestala určitě vidět a cítit. Mlhou viděla drobné bílé zoubky v důvěřivém úsměvu, žluté kvítko, pěstičku, váleček ručky.

A vztáhla ruce k němu. Když dotkla se teplého tuhého zápěstí, krev jí střikla ke hlavě, srdce zabuchalo a oči přehodilo rudou mlhou. Vášnivě chytila je, k ňadrům je přivila, tiskla rty v hebké jeho zátylí a chvěla se chvěla v křeči.

O divoké štěstí! Nebylo ničeho. Ničím bylo slunce, les se svými vůněmi a zpěvy, lahoda vzduchu, nádhera obzoru — nic! Kypré tílko cítila splývat s hrudí svou, drobné pěsti cítila opírat se do prsou a vzpínat se, pavučinovou hebkost tuhého masíčka cítila na rtech a horké splývání krve dvojí.

Dítě!

»Chtěla vykřiknout do nebe, ohromit kraj svým štěstím nesmírným, rozběhnout se chtěla do šíra a roznést paprsky jeho ve vesmír, by přemohly horké sluneční a zalily zemi, tak chvěla se jí krev, chvěly se údy, tak třásla se všecka bytost chtivostí.

Dítě!

Zemdlívala vášnivou nádherou jeho dotyku, hloub a hloub do mladých svých prsou je tisknula, aby s ním splynula; a neslyšela jeho plačtivého »ne, ne«, jímž se bránilo.

Zdlouha, zvolna se vracela pak zpět z končin zásvětných. Táhlý blažený vzdech jí rozšířil hruď a naplnil ji vůní vlásků. Uvolnila ruce a sesunula dítě v klín, shlížejíc k němu s tichým pousmáním lásky. Mělo rtíky nadudlané, očka stažená a hodilo sebou bystře z její náruče, nabírajíc k pláči. Ale když sklouzlo do klína a pěkně se uhnízdilo, když uvidělo lesklou presku na pase, zasmálo se a prstíkem se jalo ohledávat bílé kování. Občas hlavičku koketně sklonilo a modrými důlečky se podívalo na ni vzhůru, a když úsměv uzřelo, rychle se skrčilo a k tělu jejímu přitisklo obličej. Zalehtala je za krčkem. Děcko se svinulo v ramínkách a hrkotem se rozesmálo lapajíc ručkama za sebe, nad sebe, až se převrátilo na znak a nožkama kolíbalo ve vzduchu. Již ani dechu nemohlo popadnout a zajíkalo se smíchem, jímž celičký kout se perlil a přeléval.

Zálibně hladila mu líčka, ručky, zdrobnělá slova k němu promlouvala a omamovala se smyslně jeho blízkostí. Cítila zase blížit se onen vzruch krve, kraj plnil se jí mlhou jemně růžovou, hruď rychleji se zdvihala, a srdce buchalo kovově o žebra. A zase se ruce chvěly hladíce měkký vlas, zas křečovitá chtivost je dráždila ke stisknutí.

Nebránila se, ba volala spíš všecko to štěstí opojné zpět. Zaklonila se lehce, by žár jí prolíbal prsa rozdmutá, rty otevřela, by stačila lokat horkou vůni v se.

V tom dole v pasece se hlasy ozvaly. Hlasy hochů. Probudila se. Stržena se slunných vrcholů nitra, horkých a bouřlivých, nelibě sebou pohnula.

Dítě dosud si hrálo v klíně s kyticí trávy a květů a žvatlalo si jakés slabiky, tak z touhy všecko tělo zaměstnat, převalovalo tóny v hrdélku zcela zapomněvši svojí hostitelky.

Náhle zmlkla seč a ani hlásku nevydala. Pak uděšený plačtivý hlas cosi vykřikl, směs jiných ho přerušila, křoví zapraskalo, a do všech koutu zalehlo z plných hrdel: »Františku!

»Františku, kde seš? Františku! Mám kvítka! Franti —« zlomil se hlas v poloupláč. Chvíli se vzdalovali všichni zpět, dolů, i do lesa zašli, pak vraceli se touž cestou bezhlavě a prolézali křoví zbytečně a volali. Blížili se.

Hladila nervosně kudrnatou hlavičku, smála se do modrých oček, jen aby uviděla jich úsměv koketní, líbala krček i líc, chtějíc se nasytit dřív, než přijdou jí ho vzít, ba již se chtěla i zdvihnout a prchnout s ním v les, když zachrustaly kroky na blízku.

»Tady je!« vykřikl černohlavý snědý kluk a stanul v uličce mezi kři.

»Kde? Kde?« ozvaly se radostné a dychtivé otázky. Kroky rychle zadupaly se všech stran. Neodpověděl; stál udiven a nedůvěřiv. Všichni, jak přicházeli, zmlkali a stanuli mimoděk na obvodu koutku.

Jediný bělohřívý pokročil v před s tváří slzami pomazanou. A Tonča dosud nepromluvila, hladila bílé kudrny a cize se dívala na všecky.

»To je náš Františk!« prohodil umouněnec zamračen u jejích nohou.

Neodpověděla chvíli.

»Přišel za mnou, jak vidíš. Či jsi?«

Hoch se nevlídně odmlčel a pohodil hlavou.

»Františku, poď!«

Shýbnul se k němu a vzal ho za ruku, ale ten se vzpíral, že nechce, ne — ne!«

»Musíš, okáčku, musíš,« chlácholila ho, »na, tu máš kvítka, travičku, musíš, maminka tě čeká.«

Zdvihla ho z klína a postavila na zem. Ohlédl se, prstíkem zabloudil do úst a vyjeven potahoval si šatičky.

Bratr ho chytil do náručí a tentam, obrátil se dolů do mýtiny. Hoši jako stádo za ním. Rozesmáli se, mlází přeskakovali, Františka škádlili, a za chvilku zmizeli v lese i se svým veselím a životem. Ztichlo vše zas.

Větve se dohoupaly, tráva přímila ušlapaná stébla s tichým popraskováním, z dálky kukačka volala, blízko dýchala země horko se svými vonnými opary výš. Stichlo vše.

Tonča hleděla prázdnýma očima v stranu, kde hlasy zmizely, a necítila svatého klidu, nechápala rozkoše, v níž se stromy stápěly nekonečným odevzdáním, kdes mimo svět se octla a mimo sebe. Prázdna zůstala hruď i hlava, oči pálily, rty suše se dotýkaly sebe, a všecka pleť vyschla a svraštěla, zkornatěla.

A pojednou hnulo se vědomí v ní. Vzdech zvedl jí hruď, jež plna žalu se zdýmala slzavým vzlykem. Padla na bok, hlavu do rukou složila a zaplakala dlouze, tiše.

Dítě! šeptala si a myslila. Dítě! A z vlhnoucího slzami mechu stoupal k ní výdech jeho tílka, ze tmy očí sevřených hleděla růžová tvářička velikých modrých duhovek v rámci kučer bílých, oh tak bílých a hebkých! V horku svých slz jeho teplé zátylí cítila a bez paměti hořké proudy pila žíznivými rty. Dítě — dítě!

Mdlá a unavená povstala, zavrávorala, až kmenu se musila zachytit, by neklesla, a zarudlá víčka pozvedla nad mlází. Posud týž hýřivě klidný, teplý a vonný den. Stráně postříkány různou zelení na rouně korun svých měkce se stlaly v úvaly, za nimi nové se vzpínaly a třetí v dálce zmodralé a mizivé s nebem srůstaly, jež sinavě bílé padalo se sluncem svým k západu. A s nimi plochy polí šly do dálek s vískami, sady, s vlekoucími se vozy, jichž rachot zmlkal hned na prvých mezích a nesplýval s jásotem skřivaním, s hvizdem a voláním a křikem lesního ptactva. Vše nadšením prodchlé slunilo se do výšek vzdušných, tetelivých, země náruč vztahovala k slunci, k věčnému ohni, děti svých polí a hájů na hrudi vznášela sytíc je mízou své lásky, a děti toužívě se vzdávaly objetím čekajíce plodů svých.

Rozežhavovala se jí hlava tím jasným viděním.

Oh šťastná, šťastná země! Pohladila kmen břízy, ruku vnořila v listí její teplé a křehké plností šťav. Šťastnou se jí zdála ta němá koruna vláčných větviček.

XIII.

Z lůžka pak vstávávala znavena, údy jakoby byly rozdrceny, nebyly schopny pohybu, hlava horečkou pálila, a prázdno bylo v ní po těžkých snech. Voda jí neosvěžila, a tak plouhávala se do lesů, aby výslunný koutek si kdes našla v ticho zapadlý, kam nepronikne ani stín lidského dechu. Tam lehala a oči mhouřila v polosnění, v něž vevolávala vidiny své touhy, a byly sladky, krásny znovu vždy a dl uho — tak krásny! Jen v nich žila a v teple slunečním, domů se vracela zas mdlá a bezvládná, nad ložem znechucena stávala a vysedala dlouho u okna ztracena ve hvězdné dálky, v dřímotný šum Dubína, bez myšlénky, s dlouhým, dlouhým pohledem v prázdno.

Až jednou ji ruch probudil. V noci. V lese hlasy zaharašily, světélka se zahoupala, a kroky je nesly blíž. Psi zaštěkli, zavyli, vyčkávajíce a pak divoce se hnali k brance. V domě se pohnul život. Síní kdos přeběhl, na dvoře Mařka volala, Jakub cos odpovídal, pak smísily se jejich hlasy s příchozími.

(Dokončení.)

JAN OSTEN:

ZÁCHVĚVY DUŠE.

BEZTRESTNOST ROPUCH.

Viděl jsem krásnou ženu, ano, krásnou a nádhernou ženu. Vlastně nespočívala její nádhernost pouze v její kráse; ne, čistý, cudný výraz jejího obličeje, jasné oči, nezkalené vášní, delikátní rysy jemně modelovaného obličeje, to vše poutalo zraky diváků.

Ale pohlédnuv na ni, cítil jsem takový blahý pocit a ladné uspokojení, jakobych se díval na obraz vysoké umělecké ceny neb na půvabnou krajinu, probouzející se z rána, čistou a nedotknutou dosud shonem života.

Bylo mi, jakobych slyšel zvuky hudby, sladké, konejšivé zvuky, napadalo mne sepnouti ruce a

modliti se k tvůrci, děkovati mu za to, že stvořil dílo tak dokonalé krásy.

Nevím, jak se stalo, ale zapomněl jsem v té chvíli, že tato žena jest také člověk, jako všichni ostatní lidé, že v jejích prsou bije srdce, rozechvívané touhami a snad i vášní. Avšak zjev její působil tak čistým a lahodným dojmem, že bylo snadno odečísti od ní všechno všední a banální.

Vyhlížela jako jeden z andělů; zdálo se, jakoby gloriola zdobila krásnou její hlavu.

Seděla klidně, skoro bez hnutí, a dívala se zamyšleně do modrých vln jezera.

A opodál ní seděl člověk, člověk, jehož jsem znal. Byl to světák, ale ne světák velikého slohu, radující se z radostí života, roztomilý a gentlemanský. Toto byl člověk nízkých pudů a laciných požitků, jeho ohyzdný, široký obličej se šikmýma očima, s ústy velikými a smyslnými, musil odpuzovati každého jemnějšího člověka. Nízký trup a býčí šíj, těžkopádný chod a veliké, červené ruce ukazovaly na jeho plebejský původ. Byl to parvenu, jehož rodiče nashromáždili žok peněz, a on je nyní utrácel, bez systému a účelu, neboť mu scházelo umění »dovésti žíti«, jemuž se nenaučí nikdo, kdo má nízkou duši. Opatřoval si laciné radosti, stejné asi kvality jako jeho kočí neb lokaj, možná, že byli i soupeři u jistých krasavic. Nízké chtíče zohyzdily ještě více jeho obličej, tak již dosti ohyzdný.

A tento muž seděl nyní na plátěném sedátku, kouřil cigaretu a díval se se strany na krásnou, čistou tu ženu.

A jak se na ni díval!

Jeho malé, šedivé zraky ji pohlcovaly, bylo znáti, že ji v duchu svléká, že se kochá pohledem na cudné její tělo, chřípě jeho nosu se chvěla, býčí šíje zrudla a veliké, plebejské ruce v červených rukavicích nervosně se pohybovaly po jeho kolenech.

Uvažoval asi v duchu, jakým způsobem by se dala uchvátiti, rozpočítával snad náklad, představoval si podrobnosti.

On neměl smyslu pro čistotu jejího zjevu, její krása jej rozplameňovala právě tak, jako krása prodajné ženy. A přece nedala mu ani nejmenšího práva k tomu, necítila znesvěcující a znepokojující jeho pohled na sobě; klidně dívala se do hry vln a její myšlenky byly asi jasné a cudné jako ten jarní čistý den.

Pojala mě jakási zuřivost, málem, že jsem se nerozběhl k tomu muži a neinsultoval jej. Pěste se mi svíraly.

Jakým právem smí se takto na ni dívat tento padouch?

Není zákona, jenž by mu to zakazoval?

Není ochrany proti této urážce?

Ne, nebylo zákona, nebylo ochrany.

On kouřil svou cigarettu a měl právo dívat se, kam mu libo.

A napadla mi věta, která dlouho pak zněla mi v duši:

I ohyzdná ropucha smí se beztrestně dívati na slunce.

PERLA V BLÁTĚ.

V noční kavárně scházely se kněžky Venuše.

Ostatně kavárna byla zcela elegantní i jim se nedala upříti elegance, těmto dívkám bledých tváří, pohybujícím se s jakousi grácií, vlastní damám velkého světa i polosvěta.

Hrály vždy dvě a dvě billiard a mezi hrou dívaly se zvědavě i koketně na pány, kteří sem přicházeli.

A přicházeli různí lidé, tak, jak je má velkoměsto: naparádění kommis i studenti s pocuchanými vlasy, mladí zelení dustojníci, řinčící šavlí a zbytečně napjatého výrazu ve tváři, usedlí měšťané, s vědomím viny ve tváři, že sem jdou, žurnalisté i malíři, zastavovali se tu vracející se domů ze svých hospod.

Bylo tu živo a hlučno, hedvábné sukně šustěly, pestřily se roby dam a uniformy, pil se čaj a káva a čokoláda, víno i »knickebein«.

A mezi těmi dívkami vynikala jedna svým půvabem. Byla vysoká a štíhlá, oblečená v elegantní černou robu, její krok byl měkký a harmonický, nic na ní neprozrazovalo dámu z polosvěta, pouze oči byly poněkud unavené a tvář přibledlá. Ale měla něžný úsměv, bylo v ní zosobněno ženství, hlas její byl lahodný a její slova »zněla jako hudba a voněla jako růže«, jak praví básník.

Nikdo nepřibližoval se k ní s drsnými dvojsmyslnými vtipy; byl její zjev příliš nádherný, než aby si někdo toho dovolil.

Přestala hráti billiard, usedla k mramorovému stolku a přebírala se v listech illustrovaného časopisu.

A pojednou přišel mladý muž, zastavil se ve dveřích, přelétl zrakem celou místnost a zamířil přímo k ní. Uklonil se před ní uctivě a přisedl. Znali se patrně, neboť si podali ruce.

Seděli spolu a hovořili, jich obličeje byly vážny, ona pozorně naslouchala, co jí povídá.

Naslouchala pozorně, neboť k ní mluvil básník.

Zapomínala v jeho přítomnosti na svou bídu, na své ponížení, cítila se ženou jako všechny počestné ženy.

Její ruka ležela na mramorovém stolku: krásná, bílá ruka s modrými žilkami, ruka, jakou možno celovat.

A básník sklonil se a políbil tuto ruku: zbožně a uctivě ji políbil, jakoby líbal nějakou drahou relikvii.

A dívka z noční kavárny zakryla si oči druhou rukou, a veliké slzy tekly jí po bledé, krásné líci.

A básník díval se na ni s hlavou opřenou o dlaň a v jeho tváři jevil se výraz nevýslovného smutku a nevýslovné něžnosti . . .

»JÁ.«

Kráčel jí po boku a dával po sobě plynouti nepřestávajícímu toku její řeči.

Díval se na ni se strany a kreslil v duchu její profil: výrazný, energický, přesný jako na nově ražené minci.

Byli tak spolu skorem zasnoubeni, totiž celé město vědělo o jich známosti, čekalo se jen na oficielní oznámení, na lístky na tuhém papíře.

Ona vlastně byla krasavice, ostatně jí bylo teprve čtyřiadvacet a jemu silně ke čtyřiceti; mohlo se o něm říci, že udělá dobrou partii.

Na temenu měl vlasy silně prořídlé a do kníru i brady dostaly se stříbrné nitě, nápadně mnoho v poslední době.

Ostatně byl znám také jako veselý kumpán, miloval víno a dobré doutníky a bylo to záslužné, že se ho tato dívka ujala, aby jej přivedla na pravou cestu.

Ano, loď jeho života veslovala ke klidnému přístavu, nebyla již daleko břehu.

A jak je to krásné, viděti před sebou pevné břehy přístavu!

Šel vedle ní, díval se na ni z profilu a poslouchal.

Díval se na ni dnes jaksi příliš pozorně, také jejím slovům napjatě naslouchal, ani jediné mu neušlo.

Její hlas byl zvučný, ale kategorický, vyjadřovala se přesně a jasně.

»Já si přeji . . . Já nemohu viděti . . . Já nemohu pochopiti . . . Já musím rozhodně prohlásiti . . . Já již dávno vám chtěla říci . . .«

Všechny její věty začínaly tímto kategorickým, neochvějným já, vzpomněl si na formu zákonů počínajících slovem: My.

Ano, s ní nebylo dobře žertovati. Především byla rozhodnou nepřítelkyní veškerého sezení při víně: »Já nemohu pochopit . . .« začínala její úvaha, dále bude nutno omeziti kouření na jediný doutník denně, ale slabý, rozhodně slabý, neboť: »Já jsem toho pevného přesvědčení, že nikotin oslabuje činnost nervovou.«

Konečně bude nutno učiniti různé koncesse, ano, to věděl. Jinak to nejde v manželství.

Dělání koncessí je základem mravného manželství. Na to jest připraven.

Ostatně rád se zbaví své společnosti »u zlatého hroznu«, počínají mu býti tito lidé již fádními. Čert je vezmi. Nechce míti jednou červený nos jako berní inspektor nebo podagra jako doktor X.

Nezávidí jim ty laciné požitky, chraň Bůh! Ano, jest připraven dělati koncesse.

Ale toto já, toto věčné já zařezávalo se mu do duše, cítil, jak jeho vlastní já je malinké, zaplašené, stlačené, jak se krčí do kouta, neopovažujíc se upozorniti na sebe.

A přece, k ďasu, nikdo mu nikdy nemohl vyčítati nesamostatnost a nedostatek energie.

Bojoval se životem a zvítězil nad ním, jeho vůle byla pevná jako skála, dovedl čeliti celým davům, měl moc podrobovati si slabší, to vše, co mu kdysi dodávalo sebevědomí.

A nyní jde vedle této dívky, která před chvílí byla odložila punčochu, na níž pletla, a připadá si tak malým, tak uboze malým.

Nenalézá slov odboje, neodváží se vyvraceti ani jediný její náhled, počínající tímto rozhodným, tolikráte slyšeným a nenáviděným: »já«.

Zdá se mu, jakoby byl i fysicky umdleným a neschopným odporu, jakoby jej vedl někdo na provázku, a on jde, jde jako poslušný psík a dívá se věrnýma, bojácnýma očima na svého pána.

A svěsil malomocně hlavu a ruce jeho visí bezvládně podle těla.

A ona vykládá svou filosofii, svou měšťáckou morálku, vypěstěnou v ní rodiči, tetami a konvenční literaturou.

Mluví tak, jakoby byla poznala veškeru moudrost světa a jakoby považovala za nutnost poučiti tohoto pobloudilého muže, který dával se strhovati svými vášněmi a zapomínal, že člověk je stvořen k obrazu božímu.

Místy čistě mentorský tón zaznívá z její řeči, ano, poznala, že ho musí v mnohém poučovati, držeti nad ním svou ruku, vrátiti ho v lůno dobré společnosti, jíž ona sama přináleží.

Mnoho studoval, mnoho četl, ale nemělo to morálního podkladu, zkrátka zdivočel mezi svými druhy a jest opravdu nejvyšší čas, aby se obrátil na víru a kál se.

A ona mu chce býti učitelkou, vůdkyní, karatelkou. Povede jej životem silnou svou rukou.

A její já dopadají na jeho ubohou hlavu, a věší ji malomyslně a nemá odvahy vzepříti se.

Doprovodil ji až k domu, líbá jí ruku a vrací se do svého zátiší.

Naleje si doma sklenici vína, zapálí doutník a přechází po pokoji.

Je sám a cítí, jak náhle jeho síly rostou, pozdvihuje čelo, které dovedlo tolikráte vzdorovati nepříteli, vypíná hruď, a jeho pevné paže jsou schopny drtiti.

Je zase úplně pánem sám nad sebou.

Sedne ke stolu a píše jí psaní.

Nepřijde dnes k večeři a také zítra nepřijde, vůbec nebude přicházeti.

Podtrženým zájmenem já počínají všechny věty jeho dopisu.

Srdce mu krvácí, ale píše tento list.

Odnáší jej sám na poštu a pak vchází do své vinárny, silný a sebevědomý, volný a mužný, a nalévá rudého moku a sám sobě připíjí.

TROFEJ.

Byl to dnes božský den, ach, málo takových dnů přihází se v životě.

Přišli na nádraží, protlačili se k okénku pokladníkovu, aby si koupili lístky do malého výletního místa, a hle, tam u pokladny byl On.

Jeli také tam, kam oni, papa koupil tři lístky, vyšel s ním a představil jej dámám.

Bylo zbytečno jej představovati, znaly jej dávno s jeviště, kdo pak by neznal divadelního tenora? Jsou ještě v městě lidé tak nevzdělaní, suroví?

Jevil potěšení, že mu bude přáno jeti s nimi, nevystupuje dnes večer, také zkouška není, zatoužil po tom, vzdáliti se z dusných ulic, někde klidně poobědvati. Slyšel, že v R. je dobrá restaurace, plzeňské od čepu, inženýr M. mu to doporučoval, to je autorita v jídle a pití.

Sotva dýchajíc radostí a rozčilením, dívala se na něho slečna Máňa se strany.

To je tedy On, ten oslavovaný, drahý, krásný muž, o němž si šeptaly již, když ještě byly na dívčí škole, o němž mluvila s nadšením matinka i teta Klára i sestřenice Ida.

Viděla jej již častokráte na jevišti v lesklém brnění neb ve šviháckém úboru Dandyho různých věků, ohlédla se za ním častokráte na ulici, jako sta jiných žen, ale takhle blízko mu nikdy nebyla.

Byl oděn ve světlé kostkované šaty, v nichž dosti znatelně vystupoval jeho embonpoint, který dovedl v kostymech obratně skrýti. Všimla si také, že má velké nohy a ruce v červených rukavicích.

Poněkud se odlišoval od toho hrdiny s jeviště, ale byl to přece jen on, přece jen on, tato ústa vyluzovala krásné ty zvuky, tyto ruce tiskly se k srdci při milostných scénách, tyto oči planuly a jiskřily se a drtily nepřítele.

A nyní jde podle něho na perron, povídá jí cosi a směje se svým zvučným, melodickým smíchem. Snížil se k ní se svých výšin, sestoupil k ní, jako druhdy v mythologii sestupovali bohové k pozemským ženám.

Ve vlaku sedí mu naproti, On mluví s otcem, vypravuje o divadle, je nějak rozezlen, užívá velice silných výrazů, které mu tak divně sluší.

On: Lohengrin, Werter, Lenský, a říká: lumpové a pakáž . . .

Časem se i k ní obrátí s nějakou otázkou: chodí-li ráda do divadla? tančila-li v zimě hodně? jezdí-li ráda na výlety? líbí-li se jí více v městě nebo na venkově?

A ona, absolventka vyšší dívčí a Linkovy školy, předtanečnice na plesích, přichází do rozpaků, červená se, plete si odpovědi.

Pozoruje to, nechává ji na pokoji a obrací se opět k otci.

Není to k vydržení v našich poměrech. U nás si veřejnost nedovede vážit umělce a umění. Chtěl, aby mu dali místo patnácti tisíc osmnáct, a smlouvali s ním jako hokynáři. Musil tisíc sleviti. To všechno musí člověk obětovat pro vlast. A nakonec pak řeknou, že není vlastenec. V Německu mu nabízeli čtyřicet tisíc marek, odmítl to, zůstane zde a pak, upřímně řečeno: je tam špatné plzeňské, a on jiné pivo nepije. Na německá piva by si nezvykl.

A odejít, znamená katastrofu pro divadlo, kde hned koho najdou? Tenoři se nerodí jako houby po dešti. To je dar boží, který se nenabude deseti universitami.

A jsou takoví lidé, kteří se nad něho vypínají. Přemrštěnci, strašící všude se svou kulturou. Co je jim platna kultura, když nevyzpívají ani g, natož c!

Chátra, závistivá chátra, a odplivuje opovržlivě.

Slečna Máňa může na něm nechati oči.

Bože, Bože, jaké to štěstí! Bylo to vnuknutí boží, že dnes jeli na celodenní výlet.

Přijíždějí do R.

Bude záhodno vzíti nějakou slzu, míní On.

Jdou do restaurace, On pustí se hltavě do řízku se salátem a ve chvíli vypil tři »slzy«.

Prozatím byl uspokojen, zavolá sklepníka a dává mu rozkazy stran oběda. Celé kuře, ale dobře pečené, rosolovanou rybu, nákyp . . .

Jdou do lesa, procházejí se asi hodinu, On se podívá na hodinky a soudí, že jest čas k obědu.

Zmizela v něm polévka, obložené maso, kuře, ryba, nákyp, objednává ještě sýr. Jí hltavě, jakoby byl nejedl po tři dny, zapíjí jídlo důkladnými doušky, na tácku přibývají čárky. Je mu blaze, zapaluje doutník a mhouří oči. Patrně by spal.

Ale zde to nejde, nemá své pohovky.

Slečna Máňa se dívá a dívá. Pozoruje ubrousek, jímž utírá si ústa a ruce, a v její duši uzrává úmysl.

Když vstali od stolu, aby šli na procházku, zdrží se poněkud u stolu, ohlédne se opatrně, vezme Jeho ubrousek a skryje ho ve své kabelce. Srdce jí při tom hlasitě buší . . .

Ano, byl to nádherný, skvostný den.

Vrátili se posledním vlakem, On unaven procházkou a zmožen »slzami«, usnul ve vlaku.

Slečna Máňa, uléhajíc, líbá ubrousek, na němž znatelny jsou mastné skvrny a stopy po pivě.

FEUILLETON.

Z POLSKÉ LITERATURY.

(Posmrtné vydání S. Goszczyńského. — Sborník Jana Karłowicze.)

Vážný literární podnik vítají s nelíčenou radostí polské revues kritické a literární v souborném, dokonalém vydání spisů polsko-ukrajinského poety Seweryna Goszczyńského. Vydání toto, pořízené redakci nejpovolanějšího znalce básníkova i celé školy, z níž on vyrostl, Zygmunta Wasilewského (»Pisma; wydanie kompletne, uzupełnione pismami pośmiertnemi, pod redakcyą Z. Wasilewskiego«), přichází bezmála teprv za třicet let po jeho smrti (žil v letech 1803—1876) jako splátka čestného dluhu, jaký měla literatura polská vzhledem k dílu polského romantika, který nejtěsněji se přiblížil duchem svým i formou lidové fantasii, národní duši i skutečnému životu ukrajinského lidu. Nejrozměrnější a nejznámější báseň Goszczyńského »Zamek Kaniowski« jest romantické epos, vážící látku svou z historie selského povstání v Ukrajině v druhé polovici XVIII. století.

Forma eposu tohoto je tak dokonale vyrostlá na čistém podání lidovém a nese tak patrné vlivy národních písní a dumek ukrajinských v plném souladu se skutečným životem a lidovou duší, že tímto rázem svým zaujala zcela ojedinělé místo v literatuře národní, příznačné jednak i další činnosti básníkově, i dodala rázu snahám celé skupiny jeho současníků — chlopomanů, kteří snažili se vyvolati politickými i kulturními prostředky jakési zdemokratisování polské šlechty a přiklonění k selskému lidu a starým tradicím národním. Leželo v okolnostech, jež hnutí toto provázely, že snahy chlopomanské zůstaly zcela přechodnými a brzy zašly bez značnějších stop.

V posmrtném vydání díla Goszczyńského, jehož vyšly letos dosud dva díly, obsaženy mají býti všecky práce, tištěné v posledním souborném vydání lipském (v r. 1870) i ostatní, většinou drobné věci, dosud buď roztroušené po časopisech, buď vůbec nevydané. Že kořisť ta není malá, o tom svědčí fakt, že zmíněnému již znalci básníkovu Wasilewskému podařilo se rozmnožiti dosud známé literární dílo Goszczyńského o 58 drobných prací prosaických a o 38 básní. Kromě toho obsahuje druhý svazek i celý plán velkého eposu básnického »Kościeliska« s několika úryvky, z nichž dosud jen jeden byl znám. »Zamek Kaniowski« přeložen byl před časem do několika evropských jazyků jako umělecké a silné dílo polské romantiky; také česky (začátkem let sedmdesátých) vyšel v časopise s titulem »Zámek Kaněvský«, avšak knižního vydání se nedočkal.

*

Poslední svazek »Wisły« vedle bohatého obsahu statí folkloristických i ethnografických přináší první polovici krásného sborníku, jehož titul — »Życie i praca Jana Karłowicza« — sám výmluvně naznačuje, že chce býti pietním dílem, literárním pomníkem loni (v červnu 1903) zesnulého polského učence, zakladatele a tvůrce polského národopisu, »žárlivého strážce jazykových pokladů polských«, jak jej nazval ve svém nekrologu prof. Kallenbach. Dr. Jan Karłowicz (1836—1903), původně historik, později proslulý jazykozpytec a folklorista polský, ujal se redakce »Wisły« brzy po jejím založení a vytvořil z ní nejpřednější a nejvážnější slovanskou revui ethnografickou.

Ve sborníku který mu vděčná redakce věnovala, uloženo je mnoho vážného ocenění vědecké činnosti zesnulého učence i mnoho vřelých přátelských vzpomínek jeho slovanských i cizích spolupracovníků. Z českých autorů jsou tu vzpomínkami zastoupeni Adolf Černý, prof. J. Polívka a prof. Č. Zíbrt, z Rusů M. I. Sumcov a S. Solovjev, z jiných srbský básník a historik literární Radovan Košutić, vídeňský ethnograf Friedrich S. Krauss, z Poláků Zygm. Gloger, Puławski, Łopaciński a j. O významu Karłowiczově jako historiku píše prof. T. Korzon, o Karłowiczovi jazykozpytci a jazykoznalci filolog A. A. Kryński. Celá tato radostná bilance činnosti Karłowiczovy oblévá jej jasným světlem jako člověka nejvýš kulturního, jako hlubokého učence i vzácného slovanského ducha, jehož památka zaslouží být nejen vděčně ctěna, ale i vřele milována! V. Č.

DIVADLO.

Jindřich Mošna

slavil v minulých dnech čtyřicáté výročí své činnosti při českém divadle v Praze. Vzácný ten muž, uměleckým významem svým tak zcela se vymykající z obvyklého zorného úhlu všech posudků současníků, tak neskonale milý a tak svrchovaně úctyhodný zároveň, dožil se jubilejních dnů, jakých bývá nemnoho, v plné duševní svěžesti i zdraví tělesném. I my stojíce za všemi, kdož již blahopřáli, přejeme mistru alespoň jednu ještě desítku let činnosti. Pro dobro sama dramatického umění českého mu to přejeme. — Jubilejní článek náš byli jsme z vážných technických ohledů nuceni odložiti do čísla příštího.

Molièrův »Tartuffe«.

Je velmi správno, že Národní divadlo, i když někdy příliš vyhovuje ohledům, jež zovouce se kassovními, jsou již tím slovem zlou obžalobou vkusu většiny našeho divadelního obecenstva, přece jen nepouští se zřetele vyšší povinnosti a umělecké poslání svoje, doplňujíc zvolna svůj světový repertoir. Shakespeare, který v předešlých sezónách s takovou pietou a s utěšenými výsledky byl na scéně fedrován, a který byl podstatným kusem dramaturgova uměleckého programu, ba myslím i creda, letos velmi citelně byl, nevím čí vinou, zanedbán. A tak pro upevnění uměleckého významu ústavu v samotných základech učiněno bylo letos jen málo vypravením Ibsenovy »Divoké kachny« a nyní tedy Molièrova »Tartuffa«. Snad trochu pozdě, snad i ne všude s bezvýminečným souhlasem, ale věrně podle programu a naprosto správně podle povinnosti k umělecké výsosti Národního divadla.

»Tartuffe« není ovšem první Molièrova hra v nové výpravě; v repertoiru pevně jsou zakotveny »Preciosky«, »Zdravý nemocný« a ovšem »Lakomec«, když i »Šibalství Skapinova« byla došla pěkné pozornosti na scéně i ve hledišti. A »Tartuffem« se v této snaze, učiniti pokud možno nejvíce z Molièra u nás repertoirním, postoupilo znamenitě ku předu. Jeť »Tartuffe« najisto jednou z oněch her, byť snad ne nejčelnější, které nejvíce jsou příznačny pro Molièrovu tvorbu, a také jednou z nejvíce slavených. A právem. Je málo her, i klassických, tak znamenité vnitřní stavby, jako jsou hry Molièrovy, a »Tartuffe« především. Paul Lindau neužívá této hry neprávem jako vzoru dokonale konstruovaného dramatu, na němž technika dramatického tvoření nejjednodušeji dá se demonstrovati. Jeho vzácně dokonalou, nenásilnou a přece rychle a úplně do hry uvádějící exposici již Goethe vedle exposice k »Romeu a Julii« cenil za dílo mistrovské, a i všechno vlastní dění vyrůstá k plnému dramatickému účinu svrchovaně jednotně, pevně a v pravém tempu. Že podivné, příliš konvencionelní rozuzlení pomocí do děje na konec nepřipraveně zasáhnuvšího vládního úředníka, dobro odměňujícího a zlo trestajícího, je pro nás již zcela cizím, je ovšem přirozeno. Byly tyto náhlé konce v Molièrových hrách ostatně vůbec podstatnou vadou. Jenže při »Tartuffu« bylo toto, jak praví Goethe, »policejní« zakončení, vrcholící ve vděčné apostrofě krále Ludvíka XIV., alespoň motivováno právě tou vůlí Molièrovou, vysloviti svoji vděčnost králi, jehož osvícenosti děkoval vůbec provedení této své hry proti úsilné snaze těch, kdož báli se, ať již z důvodů jakýchkoli, účinku břitce vedených šlehů této komedie. Je ovšem pravda, že dnešnímu hledišti, pokud je příliš ovládnuto vkusem, naladěním a dramatickou armaturou dnešního jeviště, arci nutně zdáti se

musí Molière do jisté míry vzdáleným, a všecky veliké a krásné přednosti díla, jež nade všemi libostmi jednotlivých dob ční přece neochvěno do nesmrtelnosti, dostávají mimovolně historickou patinu, a požitek dnešního diváka z nich také je pak takový jakoby vůní retrospektivy zadýchaný. Myslím, že srovnání dra Roberta Hessena, právě při tomto »Tartuffu« učiněné, s dojmem Bellniovské ouvertury na moderního diváka je velmi vhodné. Jsme dnes opravdu příliš zvyklí na dramatickou charakterisaci prostředí a v něm do všech psychických podrobností vykreslených všech osob, než aby nám nezazdálo se studeným takové vytyčení všelidského typu jen na pozadí děje a osob hry, byť to i bylo tak nesmrtelně skvělou povahokresbou, jako právě u Molièra. Tím také zůstává Shakespeare nekonečně bližším a do dnešních dnů životnějším na scéně, čím jsou jeho lidé nejen mistrně vykreslenými lidskými povahami, ale také lidmi vášněmi zahřátými, lidmi krve a nervů při vší velikosti rysův i gest, pósy i linií.

Niceméně při vší vnitřní vzdálenosti dnešního našeho diváka od Molièra je přece uvedení jeho na scénu velmi uznáníhodným činem, skorem by se mi chtělo říci, že takovou krásnou bezohledností, opřenou o vědomí pravé umělecké povinnosti. Tím spíše, když bylo lze docíliti tak úměrného provedení hereckého. Pan Šmaha, který ve svém založení proslulého pokrytce více dal vyniknouti vniterní zlotřilosti jeho nad úlisným svatoušstvím — založení jistě o nic méně cenné jiných — vytvořil Tartuffem jednu z creací, o nichž lze mluviti jednou v dramatické naší historii. Jemu dobře stanula k boku paní Hübnerová Dorinou, jež uměleckému temperamentu její velmi přiléhá, jako již umělkyně nesčetněkrát v rolích tohoto rázu osvědčila. I páně Řadova Orgona dlužno velmi čestně zaznamenati v souboru účinkujících, v němž opravdu nebylo tentokráte neladu. Nu, a teď se tedy snad smíme těšiti na »Misanthropa«. Snad i na toho dojde, když v panu B. Kaminském nalezen byl tak výborný překladatel Molièra.

Pohostinské hry Jane Hadingové.

Od nějaké doby je repertoir Národního divadla neobyčejně bohatý pohostinskými hrami umělců vynikajících i dosud méně vynikajících; ba až příliš bohatý. Až to skorem intensitě vlastní pravidelné umělecké práce překáží. A přece je nutno v poslední době za umožnění dvou z těchto cizích návštěv právě v zájmu uměleckého zisku býti správě divadla neskonale vděčnu. Byly to hry paní Betty Henningsové především, a pak umělecky neméně radostné tři večery francouzské společnosti s paní Jane Hadingovou v čele. Paní Hadingová byla v krásné a nezastřené dosud vzpomínce naší ze dnů prvních svých pohostinských her na scéně Národního divadla přede dvěma léty. Její báječný výkon v roli Daudetovy »Sapho« zejména byl ještě tak svěží v našich myslích, že takřka současně se vybavoval s každou vzpomínkou na zajímavě krásný umělecký zjev této, myslím, doposud ne dosti doceněné představitelky francouzského hereckého umění. Tím příjemněji uvedla se paní Hadingová při nové své návštěvě většině z nás diváků, kterým z velikého zanícení tehdejšího zůstalo ještě dosti tepla ve hrudi pro nové oživení vzácných dojmů, že touže »Sapho«, jež tenkráte umělecký úspěch její vyvrcholila, svoje nové intermezzo na pražské scéně zase zahájila. To již předem postavilo všechen úspěch na půdu jistoty. Ale to mělo přece také svůj znatelný stín, z něhož mohlo pojednou zaváti chladem. Není ničemu bližší rozčarování, jako právě takové slunné představě o čemsi zvláště krásném a zvláště dokonalém, jaká zůstává v duši po letmých několika vněmech hereckého umění. Jak snadno mohlo zatím tu či onde při pozorování byť i nejpříznivěji disponovaném, leč mimovolně již objektivním dojmům přístupnějším, příliš napadnouti líčidlo, příliš vtíravě ozvati se do zvuků života zaskřípání některého kolečka hereckého mechanismu. Leč nic z toho nebylo ani tentokráte při druhé návštěvě paní Hadingové. Ani jedenkráte nešlehlo do dojmu našich zklamání; byli jsme snad úmyslně trochu upjatější, ale výsledkem bylo pro umění paní Hadingové stejně svrchované nadšení, a při chladnější temperatuře hlediště vlastně jen ještě cennější, poněvadž vniternější a trvalejší. Je opravdu zvláštní, jak je paní Hadingová dnes již naprosto neodmyslitelnou složkou v representaci dnešního francouzského hereckého umění, a jak vždycky musí býti jmenována hned po Sáře Bernhardové a vedle Réjanové. Má svoji individuelní barvu pro tvoření jednotlivých postav, cosi měkce úlisného, vlichocujícího se v tónu i v pohybu, v chůzi, v gestu, v úsměvu i v zaplakání. Takové nějaké intensivnější zušlechtění a prohloubení posvěcuje její role, a nade vše nejúčinněji podmaňuje hra jejích očí, výmluvných a krásných v kterémkoli hnutí duše. A pak ještě něco: hra její toilett. U paní Hadingové není toiletta jen nádhernou pro nádhernost samu; je vždycky jakási vyšší účelnost v každém ústroji umělkyně. Vnějším dojmem pomáhá zvýšiti náladu chvíle, a to s podivuhodnou delikátností vkusu. V tom směru by i u nás někdy neškodilo leccému se od ní přiučiti.

Ve třech večerech, jež byly v letmém pospěchu za uznáním ciziny věnovány Praze, ukázala nám paní Hadingová opětně, jak jsem již napsal, »Sapho«, Capusovu v Paříži asi před půldruhým rokem určitý rozruch působivší výbornou »La Chateleine« a Pinerovu »Druhou paní Tanquerayovu«. Výkon prvního večera byl tedy již u nás znám, ale byl hrán s takovým vynaložením nervů a duše, že znova rozechvěl a jen potvrdil někdejší veliké dojmy. »Zámecká paní« byla pro nás na české scéně novinkou. Bylo li to vhodno, či nikoli, ať již o tom soudí každý dle své libosti. Mně osobně bylo rozhodně spíše vhod, že, když již nebylo možno uviděti proslulou creaci paní Hadingové ve známých u nás Prevostových »Polopannách« (Maud), mohli jsme alespoň poznati z autopsie cosi tak vyloženě francouzského, jako je zdramatisování látky »Zámecké paní«, daleko spíše, než přihlížeti byť skvělejšímu výkonu ve vyčichlém Ohnetově »Majiteli hutí«, jenž byl proponován. I pronikavějšímu seznávání a odlišování jednotlivostí v hereckém umění paní Hadingové byly scény »Chateleiny« dobře nápomocny právě jiným spádem a jiným zvlněním herecké interpretace. Již spíše dalo by se namítati proti volbě posledního kusu, z angličtiny přeložené »Druhé paní Tanquerayovy« Namítati arci spíše z ohledů formálních, jelikož Pinerova hra je velice pozoruhodných qualit, a třeba že autor, jenž dočetl se ve své vlasti i zmínek o vnitřních vztazích svých tvůrčích disposicí k samotnému Ibsenovi, přece daleko spíše kotví v tvoření svém ve starofrancouzské škole augierovsko-dumasovské, podává tu několik do hluboka zaříznutých námětů, z nichž ovšem právě umělecké disposice a ze hluboka vážená hra paní Hadingové dovedla vytvořiti opravdu řadu úchvatných momentů. Myslím, že její Paula v této hře v některých chvílích překonala i Saphu. Byli jsme opravdově vděčni divadelní správě za tyto tři večery, jež přinesly nám řadu nových, pěkných uměleckých poznatků. Divadelnímu obecenstvu byly vhodnou oporou přehledné české obsahy všech tří her. —s—

LITERATURA.

Ernest Gaubert: Sylvia ou le Roman du Nouveau Werther. Paris 1903. Bibliothèque Internationale d'Édition, 9 Rue des Beaux-Arts.

Po »Les petites passionnées«, knize vášně, románu, který antickou ideu rozkoše oděl pařížským rouchem, a francouzskou smyslnost zase přenesl do Španělska, aby tím spíše mohl jí dáti zazářiti ve všech hýřících barvách — po této knize pittoreskní rozkoše, donjuanství a smyslné raffinovanosti přichází p. Gaubert s krátkým románem, psaným na typický motiv Werthera. Je to látka skoro do šeda vybledlá, tlumených nuancí, která zajisté vyžaduje více nitrnosti, víc pečlivé stavby psychologické, zvláště u p. Gauberta, který dosud pracoval hlavně temperamentem.

Jeho historie přejímá z Werthera frappantní jednoduchost fabule v základu, vzdálení od života, zřejmé to charakteristikon romantismu, a konečně zemdlelost při vnímání něčeho eruptivního, zemdlelost, která dává některým partiím tón dosti sešeřelý. Hrdina seznamuje se při večerním šeru pokoje se Sylvií. Povstává v něm láska, která — ač z počátku spirituální — vzrůstá, zvláště když pozoruje Sylviiny půvaby. Místa, kde se spolu procházejí, nabývají proň poetického nádechu, právě přítomností Sylvie samé. V její povaze odkrývá také rys šlechetnosti a velkosti — a tu mizí v jeho lásce všechen okcidentalismus erotiký: typ shoduje se dosti povrchně s Wertherem. Láska vyvrcholí v prvém a zároveň posledním polibku; vrátiv se do Paříže, zapomíná hrdina na Sylvii, která konečně se provdá. Dle romantické šablony teprve nyní pociťuje ztrátu a lítost, upadá v propast pessimistické sentimentality, hluboce utkvělého zoufalství — obvyklá psychická nemoc vyskytující se při erotických processech. Ale konec je v úplném souhlasu s dědičným charakterem p. autorovy provençalské raçy a v úplném odporu k případu Wertherovu. Jeho hrdina zapomíná v náruči jiné ženy, uvědomuje si opět v sobě vrozený cit pro život a rozkoš — závěrečná scéna je glorifikací této rozkoše. Historie tedy celkem jednoduchá, kde jenom některé body spracování jsou odlišné od celku.

P. Gaubert jeví se tu spíše jako impressionista, hlavně v některých partiích — ač ukazuje také zřejmě, jak málo dosud tomu jeho pero uvyklo. Zajímavá je tu kombinace latinské vitálnosti a hedonismu, který je pro p. autora charakteristický, s tím šedým sentimentálním tónem passivity, který je na př. v líčení jeho styků se Sylvií a v pozdější jeho wertherovské rozháranosti. Jeho kniha ve svém toku spojuje vlastně dva anachronismy uměleckou cestou — neboť ideje, které vyvolávají jména Werther a Afrodita, jsou asi sotva příbuzny. Nelze také určitě říci, zdali oba tyto živly přijal p. autor hned do kostry svého románu; ale vidím v tomto spojení, ať již zúmyslném nebo bezpečném, hlavní zájem této knihy. Někde zdá se, že latinský temperament autorův, jakožto daná síla, násilím hlásí se o svoje právo. Tomu by nasvědčovalo také zakončení. Jean Rowalski.

Armando Palacio Valdès: José. (Přel. A. Pikhart.) Ottova Laciná knihovna nár. Sv. 207. Praha 1904.

Malý je celkový obzor novelly Valdèsovy. Nejen zevně, ale také celým vnitřním dosahem děje. Malá odlehlá přímořská vesnice, obydlená rybáři, je jejím dějištěm. Tam nic nedolehne z rušného, kulturou prosyceného života měst; tam žijí jen prostí rybáři, otužilí v stálých bojích s mořem, které jest jejich živitelem a zároveň tíživou velmocí, která zvolna, ale jistě stravuje v nich všechen život. A v tomto prostředí odehrává se hlavní část této knihy, historie lásky statného námořníka Joséa k Elise. Historie dost primitivní, přizdobená a podepřená překážkami, které staví se v cestu sňatku obou milenců se strany jejich rodin; episody, v jichž epickém toku nenaleznete nic kromobyčejného. Snad tu a tam upoutá vás nějaký detail — tak postava starého šlechtice, zvolna odumírajícího v ponižující bídě v tomto malém přímořském hnízdě. Více půvabu poskytne vám vylíčení přímořského života, které je doplněno zhusta vnějšími podrobnostmi, také ethnografickými. Shledáte všechno tak určitě a osudně isolovaným od ostatního světa a jeho vášní: a příroda, která je tu zastoupena v osobě suveréna-moře, vtiskuje všemu ráz zemdlelosti po zápasu. Ona jest to, která stlačuje také intellektuální život na nejmenší míru. Život, který zde vidíte, je vlastně vzdalování se a odumírání od oněch velikých a vznešených forem, jež mohly vzrůsti jen v příznivějším ovzduší. A tento klidný smutek, pojící se k podrobnostem těžce bojovaného života, pojící se také k historii lásky dvou mladých lidí, tvoří obsah knihy Valdèsovy. J. R.

Masson-Forestier: Forêt Noire et Alsace. Paris 1903. (Hachette & Cie.)

Českému obecenstvu není p. Masson-Forestier neznám. Jeho »Svědomí advokátovo« vyšlo nedávno v českém překladu. Nová jeho kniha spadá sice do oboru cestopisného, ale přes to je neméně zajímavá než jeho produkce novellistická. Dojmy autorovy z cest po Černém Lese a Elsasku, podané v této knize, jsou vlastně dosti choulostivou látkou, neboť jedná se tu o kraj, který byl majetkem Francie až do r. 1871 a jehož zabrání Německem je dodnes příčinou hořkosti francouzských myslí. Jakkoliv lze snadno poznati antipatii, kterou autor jako Francouz chová částečně proti teutonskému kmeni, přece musí se mu uznati v tomto ohledu značná nestrannost. Jeho kniha připomíná Francii slavné doby historie, pokud souvisí s půdou, o které píše; líčí živým slovem krásy Porýní, doprovází je intressantními, méně známými historickými podrobnostmi; nezanedbává nic pozoruhodného, zabývá se krásou přírody, právě tak jako národopisem, průmyslem a historií. Líčení jeho je živé a půvabné, doprovázené řadou episod osobně zažitých, sentencemi a aforismy plnými espritu. Co nejsilněji akcentuji na jeho knize, jest ten stálý vztah, stálý řetěz myšlenek, který poutá líčený kraj, ať již původně německý nebo Francii odňatý, k francouzskému národu. Je v tom také jistý význam praktický, na který sám autor na několika místech naráží: v posledních letech Francouzové rádi posílají svoje syny do této bývalé državy, aby se tam naučili německy a případně vystudovali v některém městě, na př. v Heidelbergu, celé gymnasium. Mimo to jest zde, zvláště v Černém Lese, výhodný a příjemný letní pobyt; a tak pro oba tyto případy je kniha Masson-Forestierova dobrým informačním pramenem. I ti, kdož nemohou míti na ní přímý zájem, naleznou přec řadu podrobností a episod opravdu poutavých. Je to jeden z těch málo cestopisů, které nejsou nudny. J. R.

Henry W. Longfellow: Michael Angelo. Přeložil Fr. Krsek. Sborník světové poesie. Sv. 80. Praha 1903. Nakladatel J. Otto.

V produkci Longfellowově, dosti heterogenní a pestré svým obsahem, mezi skladbami rázu skoro didaktického, španělskými historiemi a lyrikou knihy »Ultima thule« je dramatická báseň Michael Angelo, která vyšla po smrti básníkově, pravým skvostem. Je intressantní již tím rozdílem mezi raçou básníkovou a raçou, ze které vybral si svůj sujet — tak jako i jiné knihy, psané anglickými básníky na italské sujety. Téměř všichni proslavení autoři Albionu a také Nového Světa navštívili Italii a mnozí psali na sujety tam nabyté svá díla. V dramatické literatuře nejvíce (na př. Byron, Shelley, Crawford). Láká je historie, bohatá motivy; vnímají s nápadnou zálibou to, co zbývá tu z klassických dob, to ztuhlé a pevné jádro, na kterém leží zkamenělé ticho antických mramorů, plné slavnostní důstojnosti. A k tomuto živlu přidávají přísnou, anglicky pevnou formu slova i verše, chladně a vážně zvučícího; hloubavost severu prolíná zde uměleckými meditacemi jihu. Longfellow přeložil roku 1867 Danteovu »Božskou komedii« do angličtiny, studiem italského umění se zabýval, Italii navštívil na svých cestách — a tím se dá vysvětliti jeho sympatie pro postavu, kterou učinil tento americký básník sujetem svého posmrtného díla.

[illegible] se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na [illegible] K [illegible]—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« [illegible] sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk [illegible] se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. DUBNA 1904. ČÍSLO 20.

LADISLAV VELTRUSKÝ:

FINALE.

Ta chvíle přijde, třeba nečekána,
až obzor zkalí se a mlhou zasmuší,
po noci probdělé, až dočkáme se rána,
jež tichý smutek jen nám svane do duší.

Na čelech našich mládí smutkem zvážni,
až těžkým akkordem se ozve finale
a štěstí odlétne, jak na jih ptáci tažní,
se zbytkem illuse před chvílí skonalé.

To bude večer nekonečně truchlý
— jen tiché klekání se ozve od vesnic —
a duše naše, v níž sny dálek nezahluchly,
se tiše rozpláče, o teplém štěstí snic.

Pak v tichém přítmi svěří ti má loutna,
že sněny nadarmo sny naše v podletí,
že z ohnišť vyhaslých se teplo nerozdoutná,
že štěstí vymizí, jak léto odletí. — —

A pak si plač a třeba ruce vzepni
k obloze zahluchlé a mrakem ztužené.
Já v pažích ucítím jen příliv síly stejní.
jež touhu jedinou v květ prudký vyžene:

Než západ zbarví zvadlé květy v louce
a štěstí poslední s dnem tiše vyhasne,
ve chvíli jediné svou vášní rozkřiknout se
a mládí vyhýřit v té chvíli úžasné!

ZBLOUDĚNÍ.

Pojď, půjdeme rozplakat tichý smutek
dvou duší, zbloudilých na pustý ostrov lží
do čtvrti zhýralců, se smíchem prostitutek
do křiku v ulicích s půlnocí na věži.

Pojď, půjdem k přístavu.
Znáš ještě pohádku té naší Odysee?
Ty naše příběhy!
V tom městě zhýralců mé srdce, věř, i šeptat stydí se je.
Viš, v šťastném ránu, ještě za rosy,
jak tajně odvázat loď šli jsme v rákosí?

Jak ověnčenou radostnými vesly,
do dálek toužených ji jarní vody nesly?

A my tím zmámeni, jak do vln měkce lne,
jsme slibovali si již dálky kouzelné,
zatím co lodník náš se usmíval, namísto by nás plísnil
když vyprávěl jsem ti, co vše jsem o nich vysnil:
až slunce poprvé nad kraje zahoří,
jak samot našich v něm se zjasní nádvoří.

A lodník (dobrák: s ptactvem důvěrně se bavil)
svým klidným úsměvem nám teplé štěstí hladil.

— — — — — — — — —

Hleď, naše loď. Poznáváš ji? S rozbitými křídly.
Rozbité stožáry. A plachty kterak zřídly!
Kolem jsou srázy, písčiny, pláň pustá
a naše loď tak stále s břehem srůstá.

Oh, naše příběhy příhody naší Odysee.

Pojď, půjdem k přistavu.

Do čtvrti kurtisán a zpitých námořníků
vyzkoušet poněkud, zda jsme již přivykli
na ukrývané vjezdy pirátů a obchodníků
s kradeným zbožím, drahokamy, kly.

Tajemné pískání, houpání světel v tmě
a podezřelá loď se blíží plíživě.

Tajemné pískání, houpání světel v tmě . . .
My, kteří chtěli slunce, slávu letních dní
teď s luzou opilou čekáme v napjetí
tu chásku loupežnou, kterou loď vylodní.

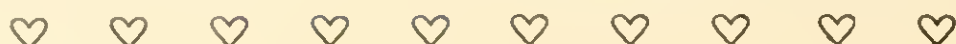

FEDERICO DE ROBERTO:

STUDIE ŽENY.*)

Z ITALŠTINY PŘELOŽIL JEAN ROWALSKI.

Paní vévodkyně volala?«

Pošlete pryč vůz. Odneste tyto květy. Nejsem doma pro nikoho, rozuměl jste?«

A když komorník ukláněl se naslouchaje těmto rozkazům pronášeným hlasem krátkým a podrážděným, vévodkyně di Neli klesla do svojí vénitienne.

Záclony propouštěly málo světla, vůkol bylo docela šero. Skryté čalouny a těžké záclony isolovaly ještě více tento odlehlý budoir, kde vévodkyně ráda trávila svůj čas čtouc nebo pracujíc, a kde teď meškala opuštěna, s rukama na obličeji, mezitím co poslední román Bourgetův ukazoval želvový rozřezavač mezi svými stránkami a hedvábná nit, která vybíhajíc z košíčku ztrácela se pod podnožkou, připomínala dosud, jak nedbalým gestem skutálelo se dolů klubíčko, kterým se vyšívalo.

Po delším přemýšlení dáma se vzpamatovala, zdvihla se a zamířila k zrcadlu. Dospěvši před ně, posunula v před hlavu; pak ji opět oddálila. Zdálo se, že byla v pokušení dívati se na sebe, ale byla zdržována strachem, že bude míti hroznou podívanou . . .

Teď stála s loktem opřeným o roh krbu a s ukazováčkem na rtech, okusujíc si zvolna nehet a klepajíc živě špičkou boty. Ještě jednou vrhla se ve svoje přemýšlení; pokročila k oknu, pootevřela je a vytáhla do výše záclonu. Při jasném světle, které zaplavilo modrý budoir, postavila se tentokrát s rozhodností před zrcadlo a dlouho tak zůstala, dívajíc se na sebe.

. . . Žádná pochybnost nebyla možnou. Doufala v jednom okamžiku, že to byla snad hallucinace, světelná hra, nebo odraz; teď však pochybnost nebyla již možnou. Její vlasy počínaly běleti na skráních, na čele, kde nejméně mohly se ukrýti! Napřed, bylo to několik roků nazpět, objevení několika stříbrných nití vyvolalo v ní první melancholii západu; ale pak jala se je zaháněti, vytrhávajíc je z kořene, s úzkostlivou péčí, nezapomínajíc ni na jediný. Po nějakou dobu se neukazovaly. Pak, bázlivě skryty a ztraceny mezi hustým a přečerným lesem, objevily se bílé nitky opět; ale tak málo a tak řídce, že opravdu tomu nevěnovala pozornosti. Nepoužívala-li Markýza di Crollanza ve svých osmatřicíti letech všelikých tinktur? A malá Anina Fiorelli, v osmnácti letech — pouhé děcko! nebyla-li téměř šedivou? Jaký div tedy, jestliže v jejím věku nějaká stříbrná nit zahnízdila se mezi havraními kadeřemi?... Proto od oné doby neprohlížela se s takou pozorností jako obyčejně; když komorná ji česala, obracela jinam své pohledy; instinktivní pohyb ji přinucoval pohlednouti na tyto skvrny, které ohlašovaly blízký konec její krásy. A dnes onen den, kdy přiblíživši se nepředvídaně k zrcadlu, objevila bílé kadeře, které proměšovaly svítivý ebén jejích vlasův!...

Pochybnost nebyla možnou, illuse nebyla již dovolena a přece nemohla se vzpamatovati po tom smutném objevu... Nervosním pohybem pozdvihla ruce k hlavě, odhodila okrouhlý hřeben a počala rychle uvolňovati umělou stavbu svého účesu. Napřed dva široké pásy na šíji byvše osvobozeny klesly na plece; jiné sklesly se spánků a zahalily jí tvář. Když se na ně takto hledělo, trochu ze vzdálenosti, ve svoji hojnosti byly její vlasy vždy zázračně krásné; bylo třeba přiblížiti se k zrcadlu, vzíti kadeře do rukou, rozdělovati je, rozprostírati, aby zohyzďujicí vlasy se objevily. Tolik jich!... Tolik!... Čím to, že si toho dříve nevšimla? A s každou novou kadeří, kterou objevovala, vstupoval jí žár do tváře; chtěla přivříti oči, vyhnouti se tomuto úzkostiplnému vidění; ale nezbývalo jí k tomu sil, byla téměř očarována, skoro hypnotisována, s očima rozevřenýma a pohledem nehybným.

Stárnula! Osudně, neuprositelně, květ její krásy sesmutněl, vadnul a zmíral! Dnes vlasy bělely, zítra snad se vyryjí vrásky v mramor jejího čela, v samet jejích lící; pak lesk zubů zmizí a ony vypadají... Byl konec! Její ženská vláda přestávala. Přestávala v témže způsobu, jakým se započala: nadarmo...

Nadarmo!«

Slovo to, pronesené s přízvukem hluboké hořkosti, zanikalo v tichu boudoiru. Vévodkyně di Neli se odvrátila od zrcadla a upravivši si

*) Z knihy: Documenti umani.

opět vlasy, šla se uložiti do chaise-longue. Tu celý její život, její monotonní a prázdný život počestné ženy mijel před ní. Lépe tak! — řekla sobě samé — lepší je stáří, lepší je ošklivost! protože krása a mládí nesloužily k ničemu, k ničemu! Lépe bylo, že její vlasy bělely: snad si toho někdo všimne, snad jí to řekne! Co měla vlastně činiti s tím tělem svěžím jako maso zralého ovoce, s těmi velkými ústy rudými a vonnými, s téma aristokraticky tenkýma rukama, s těmi silnými a zároveň delikátními pažemi, s těmi pružnými a elegantními formami, plnými půvabu; co s tím měla učiniti, ona, kterou nikdo nemiloval, kterou nikdo nebude milovati? Měla snad býti ještě krásnou pro svého manžela, ten zosobněný egoismus, pro onoho člověka, který jí opatřoval všechny trýzně žárlivosti bez jakéhokoliv vyvážení láskou?... Již deset let trvalo její odsouzení, deset let, během nichž chór chvály a obdivu se pozdvihal vůkol ní. S jakou vděčností splácela počestností svému manželu, jehož dobrodružství tvořila pověsti celého kraje a naplňovala ji směšností!... Konečně, tato zbytečná počestnost stala se jí břemenem! Hlas vzpoury vystupoval jí na rty. Deset let trvalo její odsouzení, ale jí bylo třicet pět let! Třicet pět, ne více, ne méně; nač zakrývati to? proč lháti ještě sobě samé? s jakým ziskem? Neměla-li to nyní napsáno na svojí osobě, na těch bílých vlasech, které v krátkém čase vezmou vše? A v pět a třiceti letech byla schopna dosud blouzniti jako v patnácti! Ve věku, ve kterém jiné počínaly žíti vzpomínkami, ona byla odsouzena živiti se nadějemi, nadějemi každým dnem víc a více chimerickými, jichž směšnost sama nejrychleji poznávala!...

Ještě jednou vyrušila se vévodkyně di Neli ze svého přemýšlení a pozvedla hlavu. Pokoj byl již téměř temný. Vstala a postavila se k oknu. Den se zatemnil; šedavé mráčky pobíhaly, hnány větrem, který setřásal zvadlé listí se stromů aleje a rozhazoval je vířivě vůkol. Ni jediný vůz, ni jediný kolemjdoucí. Olověná šeď onoho podzimního nebe zdála se tíživě spočívati na zemi, utlačovala ji a odnímala dech každému živoucímu tvoru.

»Lépe tak...« řekla ještě jednou tichým hlasem, pozorujíc ono roztrhané nebe, omezený kruh obzoru, stromy zpola holé a nalézajíc bolestnou shodu mezi melancholií věcí v onom čase a mezi náladou svojí vlastní duše. Byl to podzim, jenž se pak k ní hodil, podzim venkova, kde ještě více cítil se nedostatek zeleně, vzdalování se slunce, všechny to příznaky agonie přírody.

A mezitím co si libovala, že dala odnésti kytici, kterou jí podal její zahradník, objevil se znova u východu sluha.

»Pro paní vévodkyni je prostřeno.«

Vstoupivši do jídelny, posadivši se ke stolu, kde vévoda bubnoval na stole nějaký pochod, okoušejíc vše, natahujíc hlavu z jedné strany na druhou jako špatně vychovaný chlapec, vévodkyně pravila krátce:

»Zítra pojedu do města.«

Manžel se na ni podíval, udiven tímto neobvykle rozhodným přízvukem. Ale pocit zadostiučinění zračil se mu záhy v obličeji:

»Bylo to...« Pak jakoby litoval: »Není pěkné počasí. Ostatně, učiň, jak se ti líbí. Můžeš dáti potřebné rozkazy.«

II.

Nic nenaladí nás tak k dlouhému blouznění, k pozvolnému vyvolávání minula jako jisté šedivé dny říjnové, tehdy, kdy mraky procházejí jako v průvodech, jeden nad druhým, zmateně a nerozeznatelně, právě týmž způsobem jako obrazy uplynulých událostí. Tak jedny za druhými vzpomínky přecházejí nebem paměti, ať veselé nebo smutné jsou, je v nich vždy intimní melancholie, snad jakožto účinek téže nečinnosti, v níž jsou ponechány všechny živoucí energie organismu.

V podobném stavu duše nalezal se Guido Olderico na dvoře kláštera Svatého Františka, na pokraji příkrého svahu, odkud oko ovládalo nezměrné zelené údolí, prosázené villami a domky, jež na onu vzdálenost měly vzezření hraček pohozených neklidnou rukou rozmarného děcka. Nebe bylo zataženo, ale vzduch mírný a zeleň sklizených vinic dosud svěží. Z vesnické věže přicházely sem chvílemi zvuky hodin; v dálce zpívali kohouti; jiný zvuk nerušil klidu oné samoty. Usazen na kameni, s lokty opřenými o zábradlí, jež bylo zřízeno kol celého prostoru, Olderico vypadal jako socha, jako Svatý František, který žehnal a dobrořečil s výšin kostelíka. V klidu rolí cítil konečně uklidňovati se zmítání svých utýraných nervů; a z této vzdálenosti vířivý život města, vyhledávání prudkých a raffinovaných dojmů zdály se mu nedůstojnými a bídnými. Zima se blížila, leta ujela, a teď přemýšlel o tom, že brzy přijde čas, kdy zřeknutí se onoho způsobu života nebude pro něho více záslužným. Při této náladě postupování podzimu v kraji nepůsobilo mu žádnou tajnou úzkost; kdežto v jiných letech sluneční paprsek, který se každým dnem zkracoval na stěně jeho pokoje, tísnil jeho srdce, vzdor všem zábavám a rozptýlením městského života.

Sol di settembre, tu nel cielo stai
Come l'uom' che i migliori anni finì
E guarda triste innanzi: i dolci rai
Tu stendi verso i nubilosi dì.*

* Slunce zářijové, ty na nebi stojíš — jako člověk, který nejlepší léta dovršil — a smutně pohlíží před sebe: sladké paprsky — ty vysíláš do mračných dnů.

Opakoval pro sebe verše Carducciovy, ale ne již s někdejším němým úsměškem, ale s jakousi soustrastí k oné přírodě, jež v krátku měla odumříti, k oněm bytostem, které smrt očekávala a také k sobě samému...

Náhle bylo slyšeti hluk kroků po cihlové dlažbě. Když se Olderico obrátil, uzřel dvě dámy, které se blížily k nádvoří.

»Markýzo! Zde?«

»Ah, vy, Olderico! Jaké štěstí!... Doprovodíte nás mezi hrůzy této jámy, není-li pravda? Přicházíme, abychom se staly klášternicemi, jako Eleonora v Síle osudu... Neznáte se? Šlechtic Guido Olderico... vévodkyně di Neli Valformio... Ze které strany se jde do poustevny?...«

»Pojďte, z této strany...«

Olderico ponechal na pravici vévodkyni, která tak přišla do středu. Měla prostičký šedý oblek, šedé rukavice a také šedý pláštík. Ni jediného klenotu, ani náušnic, ani náramků. Toliko jehlice v podobě podkovy spínala jí vysoký límec, který jí dodával mužského vzezření.

»Kdyby tito dobří frátři,« pravila markýza di Crollanza, »mi dali terno k výhře, maličké terno, byla bych úplně spokojena s touto procházkou. Nemluvím o setkání s vámi, Olderico, které je jiným ternem. I vy budete hráti na ono, které dostaneme u mnichů, není-li pravda? Chtěla bych získati milionek...«

Vévodkyně dívala se na cestu vůkol, rozrušena, jakoby nemile dotčena tím hovorem.

»S Enrichettou jsme hovořily, co bychom učinily, kdybychom byly nalezly milionek v papírech, třeba na zemi, uprostřed ulice. Pro mne, opravdu, bylo by to velmi pohodlné; strčila bych jej do kapsy!... Nebylo by to tak pro vás také pohodlné?«

»Ah! Odevzdal bych jej úřadu a získal tak chválu dějepisců.«

Ale, směje se takto s markýzou, měl oči upřeny na její družku, vždy vážnou a téměř smutnou.

Když zaklepal na bránu, objevila se podoba frátra s černým vousem u okénka.

»Je dovoleno navštíviti poustevnu?«

Hlava zmizela a brána se zpola otevřela. Vévodkyně di Neli vstoupila s rozhodností, dříve než druzi dva. Markýza váhala, rozhlížela se vůkol, dívala se na Olderica, jako by se chtěla zabezpečiti. Konečně uchopila oděv z mechového plyše se širokými vyšívanými pruhy; sklonila trochu hlavu, kterou měla pokrytu širokým kloboukem z olivové plsti, bohatě zdobeným pery — a rozhodla se jíti za svojí přítelkyní. Dokonč.

E. Sokol:

SLUNCE.

Dokonč.

Vzrušena vstala. Co to? V noci, tak pozdě? A jak tak stála v temnu, náhle jí prolétla hlavou myšlenka: Tatínek dosud nepřišel — aby tak — tolik hlasů! Vrhla se ke dveřím, vytrhla je a do síně se vyklonila, dychtivě naslouchajíc. Nic. Chladný zatuchlý vzduch táhl kol ní do okna. Černo bylo vše. Do ticha pojednou však výkřik proniknul, krátký a ostrý. Jí udeřil v prsa. Zachvěla se, mráz ji přešel, strnula vytřeštěna do prázdna.

Maminka.

Než nabyla sil, vzpřímit se a vykročit, již otevřely se dveře. Cizí postava se vsunula, lucernu zvedla a ozářena žlutým jejím svitem řezala silhouetu svou v tmu. Za ní těžce kdos vešel sehnut, pak rozeznala tělo bezvládné a zase stín mihavě osvětlený.

Pochopila. Strnutí povolilo, přistoupla. Sinavá tvář se jí mihla v očích, rudá skvrna na šatech, z níž zdála se jí vůně smrti přicházet. Opřela se o stěnu studenou, aby ji mrak bílý neshroutil, než padl jí na hlavu a oči ovinul. Jeho mhou slyšela dveře otvírat, prázdné hlasy zvučet jako daleký křik sojek. Však rudý blesk prolétl s jedním výkřikem i do něho: »Eva,« řekla — a zase zmizel další obsah.

Vzpamatovala se. Vešla za nimi. Lampa již hořela, a v jejím světle všecky tváře se jí zdály tak tvrdé a protivné, když dívaly se na bílou líc matčinu. Ona stála u stolu se rty pootevřenými, prázdným pohledem a zdála se nechápat všecko kol sebe.

»Jděte již, prosím vás,« křikla Tonča, »jděte, Jakub ať zapřáhne, pro doktora!«

Lidé se zvolna ještě ohlédli na postel, na ně a drmolíce rady svoje a poznámky, tlačili se do síně. Konečně za nimi zalehly dvéře.

Matce se bezhlasně pohnuly rty. Náhle však všecka se vzpřímila a rukama za hlavu se chopila.

»Pro ni! Pro Evu, pro tu —!«

Vzlykavě vykřikla a shroutila se na kolena.

»Maminko, pro Boha, maminko!«

Přiklekla k ní, objala ji a k sobě přivila, s ní zaplakala, líce jí hladila, ale prudkého vzlyku neutišila. Vší silou ji tiskla k sobě, by neklesla bezvládně k zemi.

»Mami, mamičko drahá,« šeptala do její rozslzených očí, »mamičko, prosím vás!«

A zdálo se jí, že otec se hnul. Pustila ji a rychle přistoupla. Ano, rty posud se mu chvěly bolestně. Chtěla ho objat a slzami probudit, ale

náhle divná síla ji zdvihla a slzy jí stavila. Rozpjala kabát, košili rozhrnula. Z bílých huňatých prsou u ramene na ni vykřiknul černý chuchval ssedlé krve. Škubla sebou, když prsty se ho dotkla, přece však se dovedla sklonit k němu. Ještě chlípěl rudý potůček z roztřepeného masa.

Křikla na Mařku. V mžiku byla zde voda, ručníky. Shrnula mu kabát přes rameno a rozstřihla košili, pak lehce se dotkla vlhkým plátnem rány, setřela krev a omyla hruď. Potůček zvolna splýval nyní po bílé kůži, splýval a neustával.

»Není to z tepny,« šeptla si a vydechla. I líce mu omyla, na hlavu obklad položila a stírala krev. Neprobouzel se. Obrátila se k matce, jež dosud schoulena ležela na zemi. Zvedla se, aby ji vzpřímila, však zdálo se jí, že týž bílý mrak ji ovíjí, jenž padl na ni v síni. Nemohla pokročit, neviděla, v hlavě jí zahučelo. Zachytla se pelesti a volně se sunula k zemi. »Mami,« zašeptla a klesla.

Když procitla, ležela na loži, matka seděla u ní.

»Tatínek?«

»Probudil se,« prázdně odvětila.

Zvedla se z postele a přistoupila k němu. Otevřel oči a usmál se na ni a rukou pohnul, ale hned zaskřípal zuby, oči sevřel bolestí a chvíli ležel jako ve mdlobách.

»Toničko,« zašeptnul po chvíli.

Políbila ho na čelo.

»Toničko moje.« Usmíval se lící ještě bolestí staženou.

»Tati.«

»Nehněváš se?«

»Ale, tatínku můj, jak to mluvíte! Ani já, ani maminka, nikdo, což bychom se mohly hněvat? A nemluvte, tatínku, jste sláb, doktor hned přijede.«

Přiklekla, lehce se dotýkala lící jeho prsou a hleděla k němu, šeptajíc lichotivá slova. Zamhouřil oči a zmlknul. Pojednou ucítila prudké zvednutí jeho prsou. Snad bolest zaryla se mu v nitro, chvějíc se po všem těle. Ustrašena vstala.

»Toničko.«

Sklonila hlavu až k němu.

»Nikdy — jsem nechtěl — ale les — viš, zapomněl jsem — les — Eva — můžeš mi odpustit?«

Zavzlykala, chtěla ho těšit, ale nemohla promluvit slova.

»Ty mi odpusť, Toničko, dítě — oh, já nevím co, ale to — to všecko les — proklatá bolest — Toničko.«

Počal blouznit.

V ní se stavily na chvíli myšlénky. Les — les — hučelo jí v hlavě. Les! A pak prorvala se hráz, hlava se přeplnila proudem obrazů a vzpomínek. Vším províjela se bouř hučivá lesního vichru. Bařisko — zima — mdlé znechucení — výbuchy síly — jaro — dítě — duše — země — a on — vše zmítalo se jí vírem v lebce, nemohla se vyrvat z něho, vrhnout se v proud přímo letící, jenž k cíli jde, stále totéž naráželo v čelo, rty do únavy jedno šeptaly. Les. Vší silou se vzepřela a zoufale se upjala k vnějšku, by opět nebyla stržena, vždyť uchvacoval ji úděs až v šílení z prudkého rozzáření, jež blesklo do duše tím slovem jeho jediným. — Les, živý les — jenž vůli má v svém trpném mlčení?! Jenž suggestivně přemáhá i člověka?! O země!

Z úst otcových se drala nesouvislá slova, z nichž ozýval se také les.

Což všecko je jím zde prolnuto? Což — —

Cítila z hloubi blížit se bolest zoufalou.

V tom zaštěkli psi, zarachotil vůz před myslivnou.

Přijížděl lékař.

Vnějšek naplnil nitro, zahlušil vše.

XIV.

Enervovala se ošetřováním otce, bylať naděje na vyváznutí. Matka mlčky přecházela domem, a jejím mlčením všecka myslivna byla nakažena, ztichla, ztruchlela. I vzduch zmrtvěl nehybně a rozpaloval střechu i stěny v pec, i dny se vlekly kalně jako voda stojatá.

Konečně po dlouhém váhání vyšla v lesy zas. Bála se jich, vyhýbala se i jejich šumotu posud, a teď, srdce sevřeno, šla v ně vydechnout mrtvo nitra svého.

Zhoustly, sestárly; listí sešedlo a ztvrdlo, pozbylo svěží mladé hebkosti, koruny se jimi slily v strop chladné stíny vrhající, jimiž se světlo prodíralo někde jen, zlatíc světlým krajkovím list, žíhajíc kmeny a půdu ostrými skvrnami. Nějak hlouběji zvonil jich hukot, mámivěji voněly výdechy.

Procházela jimi nevšímava. Nehledala průseků, nevšímala si koutků ukrytých, kde lehávala sta(r)na, míjela rychle paseky, trpce se smála kukačce, když nad ní se přenesla a v letu zavolala, krčila se v šatu, by vyhnula se přímému úderu slunce, chtěla jen dýchat venku, jak jí bylo poručeno.

Až na Panskou skálu došla. Tam usedla na balvan nad tůní svou, kde koupávala se. Smutně se teď dívala na ni, jak blýská vrbovím, jak perlí bublinky pod vodopádem a dolíčky vírnými k úsměvu se prohlubuje.

Zcela se rozsmutnila. Proč nemůže se již tak hravě zabořit do vody, proč nesmí vzdát se slunci, vzduchu, proč chce se s nimi rozloučit? S travou zelenou, v níž se brodívala, s ptactvem, s nímž zpívala, se vším, se vším. Proč?

Slza jí vypryskla a pod víčkem se rozlila, oko zamžila.

»Škoda, škoda, že musím, že chci!«

»Oh, sluněčko moje, divoké slunce, ty horké, prudké!«

Vzkypěla. Ruce za hlavou zalomila, na kámen lehla, jenž šatem k tělu se prožehl, do šíra se rozcitlivěla, hltajíc vášnivě všechnu krásu, jíž se vy-

hýbala, již se chtěla vzdát. Naposledy,« říkala si a hýřila všemi smysly v zátopě náhlého štěstí překotně ji zaplavivšího. Objímala zemi, lesy, pila vůni pryskyřičnou, nejzazší ptáčky švířit slyšela, všemu bohatství přírody dala v nitru svém zajásat a vrhla se v ně. Zalykala se jím. Nestačila je obsáhnout.

Zaslzela radosti a nechala volně splývat slzy po líci, cítilať, že jimi odplývá mlha duši plnící, rmut bázně a úzkosti, jenž ležel na jejích nivách radosti. A slzy tiše vyschly, bez vzlyku, bez vzdechu.

Když zdvihla se a pohlédla v obzory, zdály se jí miloučké a jasné, přítulné. Neměly již děsu v sobě ni vášně, mluvily klidem.

Tak se jí líbily.

Lehce je pohladila pohledem a vstala. Stoupala vzhůru k temenu, rozloučit se s krajem.

»S bohem, slunce! Jdu za lidmi, ne však již proto, že bála bych se tě, ó ne, ráda tě mám — a rozumím — tobě i sobě — i otci. My jednu píseň pěli, nebojovali jsme a nevítězili. Tvé chvíle byly nejkrásnější, zas bych je chtěla, ale půjdu mezi lidi přec. Budeš i tam? Lesů nebude, vím, ale jdu hledat —«

Slunce!

Hlava jí sklesla a ve fialovém víření okrouhlých skvrn uzřela dvě veliké, modré jak pomněnky s bělavým beránkem kučer nad sebou.

Slunce!

*

V týdnu Karma vstal. Tonča skládala šaty, chystala se do Prahy k tetě, aby pracovala a blízko byla škole, kde tolik pěkných chvil strávila. Jediné Karle psala o tom list, ač měsíce již na ni nevzpomněla. Šla za lidmi.

F. X. SVOBODA:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Baronka.

Jen žádati jsem chtěla, možno-li,
vám, mistře, malovati portrét můj?

Doubrava.

Ó prosím!

Baronka.

Ale brzy!

Doubrava.

Počneme,
kdy přejete si.

Baronka.

Tedy zítra již.

Doubrava.

Jak libo! Atelier v zahradě
zde za stavením stojí. Čekám vás!

Baronka.

Nuž, platí tedy. O desáté snad?

Doubrava.

Tak asi, prosím!

Baronka.

Patří ten dům vám?

Doubrava.

Ne, paní Tiché, vdově laskavé.
Zde její děti: slečna Jenička
a Josef — snílek, student filosof.

Baronka.

Mne velmi těší, že vás poznávám.
A vás již jako bych tu na večer
bývala zřela, pane studente!
(K Sestřence.)
Že, nezdá se ti?

Sestřenka.

Ano, chodívá
alejí večer.

Josef.

Je tam překrásně.

Baronka.

Nuž, nemýlila jsem se. Slečnu však
dnes prvně spatřila jsem. Těší mne!

Jana.

My všichni známe paní baronku
a často o ní vypravujem' si.

Baronka.

Tak? Laskavi jste! Nuže, počneme
hned-zítra tedy!

Doubrava.

Prosím!

Baronka.

Dobrou noc!
(Pokloní se se Sestřenkou a odejdou v levo.)

Doubrava (klóní se s ostatními).

Má úcta, dámy — tedy těším se!

Josef.

Jak vůně by tu po nich zůstala
a látek drahých hebké šustění.
Ach, báječná je! Všechen vzrušen jsem!
Je taková, jak vysnil jsem si ji!

Jana (odejde mlčky v pozadí).

Doubrava.

Jeničko, zaleklo vás něco snad?

Jana.

Ne, pranic.

Doubrava (směje se).

Nuže, krasavici tu
uzříme denně ... co je, poznáme!

(Opona.)

JEDNÁNÍ II.

Atelier. V pravo i v levo vchod. Letní dopoledne. Slunečný den.

Výstup 1.

Jana a Doubrava.

Jana

(přináší několik růží, jež vloží do vásy).

Nechť vydechují vám tu zahrad sen
a dary slunce!

Doubrava.

Díky, Jeničko!

Jana.

A tuto skizzu, prosím, schovejte!

Doubrava.

Proč? Mám ji rád, je šťastně cítěna.

Jana.

Jsem já to ale!

Doubrava.

Což to hříchem je?

Jana.

Ne, není!

Doubrava.

Nějak ještě smutna jste.

Jana.

Noc těžkou měla jsem dnes, bolestnou
a nespala jsem strastmi duše své.

Doubrava.

Vy trápite se dosud myšlenkou,
že vinna jste tou smrtí?

Jana.

Trápím se.

Doubrava.

Bláhové dítě!

Jana.

Je mi líto ho —
a život zdá se pouhou hračkou sil.

Doubrava.

Je někdy třeba říci rozhodně:
A co tam, to tam! Čas je obrátit
svůj pohled k budoucnosti vesele!
Vy nejmenší jste byla příčinou
té smrti slabošské. I kdybyste
bývala šla s ním, přece ničeho
se nezměnilo. Byl by provedl
ten uzrálý čin jindy! To je vše!

Jana.

Snad máte pravdu, ale představy
mne mučily dnes v noci ukrutně.
Byl Pelnář milý přítel, nadaný
a prudký jako proudy, škoda ho!
A možná přec, že příčin shluknutí,
jež včera kolem něho sběhlo se,
bych byla přerušila na vždycky.

Doubrava.

Ne, mýlite se, v něm byl pád již živ.

Jana.

Kdož může vědět vše! Leč pravda je,
že zasmutnil mé srdce. Zdá se mi,
že neměl dobré ženy laskavé,
jež obětí, jak sám jste včera řek',
by byla ničila zlo bující.
Měl matku hodnou, ale matka ta
o ničem nevěděla. Scházela
mu dívka ale, jež by střežila
krok každý z oddanosti úplné,
a jejíž srdce tak by cítilo
každičké hnutí jeho vášní všech,
že o všem věděla by, pronikla
i uhodla, a hravě ničila
zlo kolem nakupené každý den,
že neustále světlem veselým
by plašila stín z jeho myšlenek,
že mezitím, co on by k předu šel,
boj strážný podnikala s černým zlem!

(Pokračování.)

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Jeden z její nejlepších kollegů, starý bonvivantský herec Hammer, jemuž bylo na světě všecko lhostejné kromě láhve dobrého vína rýnského, upozorňoval často Jiřinu, jak si má vésti v divadle, v té motanici intrik, a jak se má chovat, aby si zachovala příznivou situaci. Zejména ji poučoval, jak má jednat s muži.

»Jiřinko, takové děvče jako ty,« říkal ji tónem otcovského kamarádství, »musí rozhodně udělat karieru u divadla. Jsi rozkošná, k nakousnutí, k zbláznění líbivá. Ale musíš být trochu prohnaná. Podívej se kolem sebe, jak to jiné umějí. Buďto musíš být moc feš, nejfešnější ze všech, nebo skromná a opatrná. Buďto musíš bláznit všechny muže, nebo dělat svatouška — oboje může vždycky skončit sňatkem s nějakým hrabětem.«

Jiřina neměla nouzi o ctitele. Připadalo ji to často až komické a svěřovala se matce, které odevzdala některé — ne všechny — dopisy, jež denně dostávala.

Matka jen potřásala svou ustaranou hlavou nad rozečteným románem a vzdychala:

»Holka, to tě neuživí. Máš dluhů na všechny kozly, a v divadle o přídavku ani slyšet.«

Mladá zpěvačka pohlížela na vše velmi lehkomyslně. Podávala se životu nenuceně a svému umění též. Bavila se a jen trochu snila o nějaké romantické, skvělé lásce s mužem nesmírně bohatým, nesmírně slavným, nebo nesmírně urozeným, kterého by jí kolegyně nesmírně záviděly.

Ze svých ctitelů zatím nemohla si vybrat hrdinu takové nádherné lásky. Žádný neučinil na ni pravý dojem. Někteří byli nesměle neobratní, jiní švihácky drzí a někteří se dokonce před ní dávali do pláče samým zbožňováním.

Dostávala dopisy básnické i velmi prosaické a vesměs přepjatě dvorné od studentů i starých pánů, žurnalistů i důstojníků.

Jistý advokát (byl členem společnosti mladších i starších pánů, ale vesměs vynikajících) připomenul jí, že ji poznal o jejím vystoupení na dobročinné akademii žofínské, nabídl jí bez dlouhých okolků své přátelství nezištné a měsíční výpomoc 150 zlatých. Obstárlý, naivně povídavý úředník bankovní, se staromodními galantními způsoby, psal jí něžné a citupIné dopisy o svém čistém srdci a o svém nadšení pro její umění. Jednou se na něj Jiřina z obvyklé koketerie divadelní nějak roztržitě usmála na ulici, a pan revident jí poslal ohromnou kytici s básnickým psaníčkem.

Na jakési zábavě herecké pořádané též za účastenství členů předměstských divadel, poznala Jiřina Valentina Kaplíře.

Představil jí ho režirér Kratina, milenec její přítelkyně Růženy Myslíkovy.

Jiřina prodávala kytice a kolem ní byl stále roj pánů. Byla rozjařená a krásně jí slušely jarní šaty s pestrými květy a poletujícími stužkami.

Viděla, že k ní kráčí tlustý Kratina, jenž byl oblíben jako veselý společník a často se chlubil svými známostmi z nejbohatších kruhů, a s ním mladý, velmi elegantní muž.

Jiřina naladila svůj nejsvůdnější úsměv a pohled.

»Slečno, vedu vám kupce, který by jistě skoupil celý váš krám, a který již dávno touží si poznati vás osobně...« řekl Kratina.

Mladý muž se uklonil.

»Prosil jsem pana Kratinu, aby mne vám, slečno, představil... jsem nadšeným ctitelem vaším.«

Jiřina mimovolně se zarděla. Mladý muž s hnědým plnovousem učinil na ni milý dojem svým prostým vystoupením a svým měkce lahodným hlasem. Byl obléknut daleko jednodušeji a při tom uhlazeněji nežli šviháci kolem ní.

»Pan Valentin Kaplíř,« představoval Kratina, jenž si vzal bez ptaní z rukou Jiřininých karafiát a zatkl si ho do knoflíkové dírky.

Jiřina znala to jméno. Slyšela, že Kaplíř je bohatý továrník, a vzpomněla si, že jej vídala často v přízemí, v loži.

Vybrala mu nejkrásnější žlutou růži a dala se s ním do hovoru tak lehce, bez okolků, jakoby jej již dávno dobře znala.

Valentin Kaplíř se jí chvatně, s jakousi odbornickou zvědavostí ptal na její záležitosti divadelní, na její nové role.

Kratina nepozorovaně odešel seznav, že je zbytečný. Jiřina přepustila květinový krámek jiné dámě a procházela se s Valentinem po zahradě, a zdálo se jí, že všechny prapory a guirlandy na stromech, všechno pestré šumění slavnosti, její hlahol i hudba jsou připraveny pro velkou slavnost jejího srdce.

Kaplíř k ní hovořil s veselou a srdečnou dvorností a ve příhodné chvilce osamění, kdy usedli v ústraní na lavičku, hnal útočný flirt už k dosti určitému vyznání.

Pak doprovodil Jiřinu do sálu, kde se zatím začalo tančit a poroučel se jí. Byl večer někam zván.

Kaplířovo objevení náhlé u květinového stanu i jeho náhlý odchod zanechaly neklid v duši Jiřinině. Dosud nepocítila tak příjemný a stisňující dojem a mladý muž se jí líbil. Vynalezla na něm přednosti, kterých nikdy si nevšimla u jiných mužů, měl hezkou chůzi, jasný, důvěru a přítul-

nost vzbuzující pohled, měkký, vlídný hlas a podlouhlé, bílé ruce.

A zdál se jí tak chytrým a vzdělaným jako žádný z těch, které dosud znala, Navrátila nevyjímajíc.

Její procházka s Kaplířem po zahradě neušla pozornosti její soudruhů.

Při večeři několik jich sesedlo se kolem stolu a nervosní paní Hornýková, altistka, jež nedovedla stárnouti a trýznila své okolí svým špatným rozmarem a svého muže svou věčnou žárlivostí, dobírala si Jiřinu.

»Hleďme, má to děvče štěstí. Sotva, že se obrátí dvakrát na jevišti, už mate mužům hlavy a hned se na ni chytí takový fešák!«

Jiřina obyčejně podobné narážky snášela s úsměvem, věděla příliš dobře, že je v nich více závisti nežli posměšku. Ale tenkráte se jí to zdálo urážlivým. I odešla pobouřena od stolu.

Dva dny na to zpívala episodu ve »Vilému Tellovi«.

Do garderoby jí přinesl posluha velkou kytici žlutých růží. Poznala, že je to Kaplířova odpověď na růži, kterou mu dala o slavnosti herecké.

Byla radostně překvapena. Zpívala, tančila, oči jí zářily vzrušeným bleskem a smála se podrážděné zvědavosti svých kollegyň.

Zapjala si nejkrásnější žlutou růži na živůtek a otvorem v oponě obzírala po první přestávce hlediště. Uzřela Kaplíře v přízemní loži. V dalším jednání vyslala několik vděčných pohledů ve směru, kde se jí zdálo, že sedí Kaplíř, neboť nerozeznávala nikoho v šeru.

Druhého dne na to, když šla v poledne ze zkoušky, uzřela jej jedoucího ve fiakru. Poznal ji. Usmál se a pozdravil. Jiřina již byla si úplně jista, že jej miluje.

Odpoledne přišla k ní Růžena Myslíková a zvala ji na výlet do Závisti.

»Pojede Kratina a pan Kaplíř.«

»Pan Kaplíř?«

Růžena se usmála jejímu překvapení:

»Co se divíš? Kratina se s ním dobře zná, pozval ho a řekl mu, že ty pojedeš s sebou. Ještě bude s námi Bouček, víš, ten potrhlý literát. Bude to veselé. Pan Kaplíř vezme dva fiakry, víno a proviant a budeme se mít dobře někde v lese a budeme dovádět jako děti. To si nedovedeš ani představit, jaká je švanda na našich výletech, když je pan Kaplíř s sebou.«

Jiřina byla rozkošná v prostých, světlých šatech pracích, když sedala do fiakru, který vzbudil velkou pozornost v celé ulici. Matka odložila svůj román a pohlížela láskyplně a hrdě na svou dceru, vyjíždějící v kočáře jako velká dáma. Pokrač.

FEUILLETON.

LITERATURA FRANCOUZSKÁ.

René Pinon: L'Empire de la Méditerranée. Paris 1904. Perrin & Cie.

Jedno lze u nás stále pozorovati: omezený život politický nedává leč slabou literaturu politickou, vztaženou k příliš určitým a malým plochám národní politiky vnitřní. A tím také uniká mnoho života, mnoho souvislosti literatury s životem, která v cizině přece existuje, byť se i literatura politická od umělecké docela odlišovala. Sledujte francouzská nebo anglická knihkupectví a pozorujte, jaká spousta knih buď docela nebo aspoň částečně politických přichází zde na trh! A čtete-li je, uznáte, že také v nich je uloženo bohatství intellektuální kultury: intelligence jeví se zde kombinací, spekulací, psychologickým bystrozrakem a konečně často i fantasií. Máme právě před očima objemný svazek René Pinona, pojednávající o nynějším stavu situací různých mocností na středozemním moři. Kniha Pinonova je více než dílem politiky mezinárodní nebo kolonistické: její perspektivou je politika světová v nejčistším slova smyslu. Chce ukázati na příznivé podmínky, které Francii umožňují domoci se největší vlády na středozemním moři, té vlády, o kterou v starověku usilovali Féničané, Karthagiňané, Římané, později Turecko, Benátky, Janov, v nejnovější době Francie, Anglie, Italie, Španělsko. Význam tohoto panství pro obchodní i politickou budoucnost je samozřejmý a proto propagovati tuto myšlenku, osvětliti dokonale nejasná její místa, jest cílem knihy Pinonovy.

Dnes hlavní výhodou Francie jest Alžírsko, které nemá významu v politice kolonialní, nýbrž světové: má v budoucnosti býti prodloužením Francie na druhý břeh. Autor zabývá se otázkou Marokka, která vlastně jest hlavním bodem jeho knihy, studuje dále zájmy a výhodné postavení jiných velmocí na středozemním moři: tak Anglie, která tu má Gibraltar a Maltu, Španělsko s jeho pobřežím, konečně Italie, která snaží se zakořeniti v Tripolsku a pracovati rovněž k nabytí středomořského panství. Chance jednotlivých mocí podrobuje přísnému rozboru. Zajímavá je jeho kapitola o dohodnutí francouzsko-italském: nepovažuje je nikterak za přirozený následek račové příbuznosti, nýbrž tvrdí a dokazuje, že toto dohodnutí vyrůstá ze zájmů čistě materielních. Existuje proto, že Italie má zapotřebí pomoci Francouzské, zvláště v ohledu hospodářském, což dokazují zajímavé statistiky. Také kapitoly pojednávající politicky a ethnograficky o Marokku, Gibraltaru a Maltě čtou se velice příjemně; byly psány intelligentním pozorovatelem a prozíravým politikem. Vedle toho má kniha spoustu statistik a historických podrobností. Jest pohledem do politiky širokých rozměrů a smělých kombinací, který nás v mnohém může informovati a pobízeti. —nr

Georges Goyau: Le Pape Léon XIII. Perrin & Cie. Paris.

P. Goyau, známý svojí výtečnou studií o vlastenectví (L'Idée de Patrie et l'humanitarisme) a zvláště pak svými studiemi o katolicismu a jeho poměru k otázkám politickým a sociálním, v malém svazku přehlíží činnost papeže Lva XIII. a jeho poměr k Francii. Vidí v zemřelém papeži trojí funkce, které určují jeho jednání: jako přítel Francie, jako ochránce ponížených, jako pěstitel míru mezi národy. Autor probírá podrobněji jednotlivé tyto body a dovozuje z nich svůj velký obdiv a úctu

k papeži. Sympatie Lva XIII. k Francii, této »primogenitae figliae Ecclesiae«, měly svoji předehru již v historii a papež dal jim nejvýraznější formu podporováním francouzských zájmů v Africe. Nejvíce zásluh připisuje však autor papeži v jeho snaze o realisaci socialního katolictví, v jeho zájmu pro theorie socialismu vůbec, pro zlepšení hmotných poměrů dělnictva atd. V tom smyslu byl Lev XIII. prvním v celé řadě svých předchůdců, a v tom smyslu řídil také — pokud jeho vliv to připouštěl — evropskou politiku. Jeho snem bylo spojení všeho křesťanstva k humannímu cíli. Knížka p. Goyauova psána jest slohem sympatickým, někde projevuje až nadšení pro osobu papežovu. Jedna z těch málo publikací, které posuzují papeže pouze jako politika a pracovníka na poli socialní otázky. — nr —

Paul Bourget: Studie ze současné psychologie. Kritická knihovna XX. Praha 1903. Nákladem Jos. Pelcla.

Je v tom dosti skromnosti, tvrdí-li spisovatel v předmluvě, že tyto jeho studie nejsou v pravém slova smyslu tím, co bychom nazvali kritikou a že není v nich mnoho analysy. Zdá se mi naopak, že analysa jest zde prováděna velice pečlivě, detailně a že máme zde několik studií rázu velice zajímavého, úplně samostatné methody, plné drobných i velkých postřehů, systematicky seřazených a urovnaných. Jich obsah charakterisuje sám autor nejlépe v závěru:

»Studoval jsem básníka, Baudelaira; studoval jsem historika, p. Renana; studoval jsem romanopisce Gustava Flauberta; studoval jsem filosofa p. Taina; právě nyní prostudoval jsem jednoho z těch složitých umělců, v nichž kritik a tvůrčí spisovatel se těsně k sobě pojí, a shledal jsem u těchto pěti Francouzů, tak vysoce vzácných, tutéž filosofii zhnusenou všeobecnou nicotností...« Psychologie jest tedy základem těchto studií, psychologie současné doby a jejího písemnictví, podaná několika vybraně a důmyslně volenými dokumenty, tak aby byla patrna ve všech hlavních oborech literární tvorby. Zdá se, že Bourget, prováděje toto dílo literární psychologie, měl při tom na mysli ne literaturu samu, ale také dobu, ve které tato povstává. A tu jest jeden velice výrazný bod jeho kritického nazírání. Jemu jest literatura velkou initiatorkou, která uvádí člověka »ve svět citů dotud sotva tušený« a dává mu žíti tímto způsobem intensivněji než ve skutečném životě. Proto volí za předmět svých studií díla a individuality literární. Mohl bych rozepsati se podrobněji o té bystrosti v chápání, o výstižnosti některých jeho soudů, o dokonalém, prostými a pevnými tahy prováděném kreslení jednotlivých autorů, o četných místech svědčících o značné vědecké erudici Bourgetově — ale kritická jeho methoda jest tak složitě zajímavá v každé jednotlivosti, že ponechávám si psáti o ní při jiné příležitosti. Kniha Bourgetova měla by zvláště u nás býti čtena, jsouc výrazem té zvláštní a důležité kritické formy, která může se zváti psychologickou, protože přesně psychologický jest její postup, a která, ač chce podati obraz současného života a současného cítění, jest zároveň kritikou opravdu literární. Měla by se čísti také proto, že podává obsažný pohled na pět směrodatných a snad nejvýraznějších individualit francouzské literatury — a to způsobem takovým, že vlastně učí čtenáře dívati se a usuzovati. Jean Rowalski.

Edmond de Goncourt: Nevěstka Elisa. Praha 1903. Nakladatel Hejda & Tuček.

Překladem této knihy obohacuje se naše překladová literatura o knihu významnou a literární ceny jak historické, tak absolutní. Je to dílo zajímavé místem, jaké zaujímá v produkci de Goncourtů vůbec a tím i v literární historii, dílo zajímavé svým vědeckým t. j. psychologickým i fysiologickým základem, a konečně velkou, zápalem prodchnutou myšlenkou umělce-altruisty. V celé té čáře vývoje Elisina, v historii jejího mládí napověděl autor již do předu všechnu mravní i fysickou disposici nebohého tvora, aby ji později rozvinul v tragické důsledky. Jeho práce je stavěna s přesnou pečlivostí, počítána na největší napjetí všech daných veličin a s ohledem na vědeckou pravděpodobnost. Jako psycholog mravního živlu, člověku vrozeného, věnoval se Edmond de Goncourt se vzácnou pečlivostí tomu, aby vycítil zúplna nešťastně utvářenou duši prostituované ženy, aby odkryl v ní stopy dobra, aby svalil vinu její existence na přírodu, společnost, minulost. Jeho delikátní mozek, který všude snaží se vykouzliti soustrastný úsměv milosrdenství, pronáší hned slova omluvy nad otravným ovzduším lupanarů, nad ženami, kterým sexualita stala se řemeslem, které však — dle jeho slov — tím silněji živí v sobě illusi čisté lásky. Tím také ospravedlňuje vraždu, kterou Elisa spáchá na svém milenci. Veliký jest pak jeho soucit s nešťastnou vězeňkou, odsouzenou k smrti a cestou milosti k doživotnímu vězení; jeho nenávist proti krutému systému Auburnovu, v káznicích používanému, odráží se přímo i nepřímo na každé stránce. Jeho úloha spočívá pak v tom, že na psychologických nabytcích, na ukončené studii nezaviněného a osudně dovršeného vývoje vězeňky staví celou řadu fakt spíše fysiologických, které tu musely nastati. Hrozný řád kázeňský, který nedovoluje vězeňkám po celý život promluviti, který zbavuje je vší útěchy, jakou by jim mohl podati vlastní intellekt, vede autora k rozhořčeným výkřikům proti modernímu soudnictví. Neboť výkřikem lze nazvati každý ze stupňů, po sobě následujících, po nichž Elisa klesá stálým otupováním mozkové činnosti až k úplnému ochrnutí všeho myslícího ústrojí. Celý ten sestup podal autor v řadě přesně umístěných stavů.

V »Nevěstce Elise« je několik krásných míst, pracovaných známým, Goncourtovským způsobem — je tam také mnoho vášnivého citu, který umělce ovládl. Stylově nezdá se mi tato práce výraznou; psal ji Edm. de Goncourt sám po osmileté přestávce, která nastala po smrti jeho bratra, a teprve práce, které přišly po ní, na příkl. »Bratří Zemgano« mají zase ty vzácné, jen u Goncourtů se vyskytující vlastnosti. Také jistá tendenčnost — mínim tím altruistický cíl knihy, aktuelnost otázky, která je jejím hlavním sujetem — působila, že netvořil tu jen umělec (jako v ostatních pracích), ale současně také, a snad i převahou altruista. J. R.

LITERATURA ČESKÁ.

Rudolf K. Zahálka: Kresby. Ottova Laciná knihovna národní Sv. 208. Praha 1904.

Posmrtné vydání prós Rudolfa Zahálky, které uspořádal a předmluvou opatřil p. Mrštík, objevilo se dnes, kdy autor, beztoho dnes málo známý, upadl skoro v zapomenutí, jako vykřičník k stávajícím poměrům literárním, a snad poměrům nenapravitelným. Ale stačí tato sbírka k tomu, aby nás přesvědčila, že v Zahálkovi zemřel talent, kterému nebyla dána možnost, aby se rozvinul v plné své síle a který předčasně zahynul. A tak máme zde jen řadu krátkých skizz, jež připadají nám jako fragmenty a přece tak úplně a tak složitým způsobem vystihují individualitu autorovu. Sbírka sama zasluhovala by podrobnějšího rozboru, kde by se mohlo jasně a zevrubně poukázati na významné místo této knihy v české próse. Ale bohužel je věcí zapadlou v minulost a nezbývá mi, pro nedostatek místa, než omeziti se na krátké rozebrání jejího obsahu.

Prvním příznakem Zahálkovým je upřímnost a pravdivost citu, který motivy jeho kreseb vyvolal. Duše mladá, skoro studentská, raněná životem, chorobná onou jemnou nemocí, kterou tak mnozí cítí a nedovedou vyjádřit — taková duše zde žaluje — a doufá. Každá z těch prós má na sobě opravdu ráz českosti — a to je druhý všeobecný znak Zahálkových prací. Dokázal bych to snadno poukazem na obsah jednotlivých prós. Jsou krátké, jejich episody neobsahují mnoho v sobě, a teprve tím, co do nich

vložil jich původce, nabývají nové tvářnosti. Většinou jest jejich jevištěm intimní ovzduší vesnice či malého města; stíny i světla, které v sobě toto ovzduší má, jsou používány skoro stejnou měrou.

Vždyť specielně »české« poměry zrčí se v takových prósách jako »Synové«, kde máte spravedlivou narážku na naše národnostní poměry, nebo v genrech jako »Šťastná žena«, »Návštěva« a pod. Na mnohých z nich je pel vzpomínek na šťastné mládí, v jiných, jako na př. vojenských piecách na konci sbírky, je pokročilejší doba života autorova. Od nejprostších reminiscencí až k ponurým realistickým kresbám jemně kresleným, všude je Zahálka bytostí mladou, subjektivně a jemně cítící, přirostlou úzce k české půdě. Čím osobnější je ta která pieça, tím je nitrnější a tím více odráží se v ní jeho jemná citlivost a smutek jeho života. Tak vezměte »Babiččin pohřeb« nebo »Komu?« — jaká je v nich hloubka citu, jak věrná nuançovanost nálady! Jaká jemně vyjádřená moc altruismu je v jeho kresbách realistického zbarvení!

Některé z těch pieç mají opravdu episodu velice primitivní a myslím, že byly zařazeny jen k vůli úplnosti — zcela správně, neboť tím lidštěji a věrněji vystoupí z nich portrét zesnulého autora. A konečně vždy rozezná se na nich to, co je všedního, od cenných stránek talentu Zahálkova. Tak jako obsah, také jeho způsob psaní je prostý, upřímný a intimní. Krátké věty staví se za sebou v nehledaných výrazech; v mluvě jejich je kus zdravé minulosti a přirozeně vyjadřované nálady. Všude plno podrobností — ne snad k vykreslení obrazu a vzbuzení optického dojmu toho, o čem mluví: prostě pro náladu, kterou byl unášen a v jejímž vleku byl dalek všeho vztahu k budoucímu čtenáři.

Prósa Zahálkova je tedy především věrná a upřímná, proti jiným výtvorům zachycuje běžně a přece hluboce celou tu řadu nesčíslných a kontradiktorních nálad a drobných duševních studií, tak jak skutečně se vyskytují. Je česká, nejen v těch zevně českých episodách, ale v celé duši raçy, kterou na různých místech v různých formách líčí. Obsahuje historii rozcitlivělé duše, která jakoby v předtuše blízkého konce, s tím celým smutkem, vyjádřila zde reflexy života míjejícího kolem. A tak tyto úlomky, tvoříce celou epopej vnitřního života v celé její barvitosti, jsou půdou, ze které vystupuje nám jasně profil zesnulého autora, bohužel dnes již s pozadím zašlých nadějí. JEAN ROWALSKI.

Růžena Jesenská: Ballady a písně. (Nakl. J. Otto.) Salonní bibliotéka sv. 51. Praha. 1904.

Kniha snů a intimity, epika a zpověď zmučeného, ale bolestí žehnajícího srdce. Taková je nová kniha básní sl. Růženy Jesenské. Jistá něha zármutku, která je vlastní celému nazírání naší autorky, tvoří základní tón i v »Balladách a písních«. Ozývá se vám z přitlumené hudby každého verše, z nevtíravých, jakoby vybledlých barev líčení, z toho všeho delikátního a jakoby zakřiknutého, trpitelského a hoře plného lyrismu, v němž sl. Jesenská dovede nalézt stále nové variace.

Snad tomu, že autorka chtěla na chvíli vystoupit z okruhu svých niterních žalů, máme děkovat za prvý balladický oddíl přítomné knihy. Je tu několik poetisovaných pověstí, z nichž některé mají velké kouzlo nálady a jistý teskný osobitý půvab. Jmenuji mezi nimi báseň »Vodník«, jejíž motiv, tolikráte použitý, přetvořila sl. Jesenská v novou poetickou formaci, vdechnuvši těmto krátkým, úsečným strofám skutečně pohádkový půvab. Jsou tu jiné neméně zdařilé: trocha národních pověstí, mnoho vlastní fantasie a rozkošného koloritu.

Mše duchů kreslí se v rámci hřbitova o půlnoci; legenda o zrazené milé; scenerie zakleté krajiny, ozářené měsícem; kus orientálního města, v němž mladá Arménka Serpuhy Hanemian prožívá muka své nevyplněné lásky; úsek biblického světa (Ballada o kříži); a opětně hřbitovní vidění, tak jímavé svojí prostou tragikou.

Báseň »Proč, Bože, stvořil jsi mne člověkem« tvoří přechod od epiky k lyrice. Barvy stávají se žhavějšími, verš prudším, spádnějším, pohnutějším. Abych karakterisoval povahu tohoto oddílu v celém jehovznícenémtempu, vypisuji toto čtyřverší:

> Mé vidiny jsou všeho silnější
> než muže život náruživě stvořit,
> jsou plameny, jsou vášně, velikost;
> pojď, duše moje, dej se k smrti zmořit.

Je v těchto verších mnoho zajímavého pro psychologii ženy a sl. Jesenská dovede ve svoji lyriku vnésiti silný psychologický element. V rozvoji autorčině mají »Ballady a písně« místa právě touto intimní stránkou.

O. THEER.

Viktor Dyk: Hučí jez a jiné prosy. Praha 1903. Nákl. Hejdy a Tučka. 2 K 40 h.

V sebraných prosách p. Dykových dostává se nám tragicky pojatého typu dnešního člověka. Ironie a sarkasmus, které patří mezi elementy jeho umění, jsou i zde zastoupeny; autor je si vědom, čím jsou pro něj a snaží se jim dodati vší umělecké příčinnosti a force. V prose děje se to ovšem za zcela jiných okolností než v poesii, kde jeho satirická allura více splývala s celkem; a tak působí skoro dissonančně všechny ty záběhy k aktualitám života, to disharmonické reprodukování pouličního života, to zúmyslné vypravování vulgérního, jež se mu zachtělo karrikovat; vycítíte na nich, že nepřiléhají tak úzce k jeho analytické práci, že povídají více než je třeba a než si přejeme.

Neboť síla, s jakou p. autor promítá celou tragiku svého reka, má sama na sobě těžký mrak subjektivního smutku. Mluvím zde hlavně o povídce »Hučí jez«, starší to práci i formově zajímavé; jsou v ní takřka všechny útvary: dialog, upomínající na mysteria, žalmově psaná modlitba, báseň, úryvkovitá konversace ulic, lyrické passáže z intonování nálady, Alferi je v ní ucelenym, hotovým typem intelligenta dnešku, to jest: jeho nejtragičtějším representantem.

V »Modlitbě« máte celý sen o zničení chrámů vzplanutím — ale jen sen, neboť tragická závrať je vzplanutím posledních smutečních ohňů, které stravují zbytky všeho — a tak Alferi stává se zase tím, čím byl: typem člověka dnešku, strávenou bytostí, negovanou i ve vlastní negaci. V něm není netoliko tuch a nadějí — v něm vyhasly všechny příčiny, všechen smysl života; nemůže existovati, nemá proč žíti ani zemříti. Negace života, která je raison d'être v obou uvedených prosách, jest ji také ve »Smutné lásce«, ve které — poznamenávám jen mimochodem — naleznete zúmyslné tříštění života, zálibu v zániku živoucího, zmínku o »kouzlu smrti«. Pieçu tuto považuji za stilově nejvyspělejší. JEAN ROWALSKI.

Karel Leger: Balada o mrtvém ševci, o mladé tanečnici a jiné rozmarné básně (nakl. F. Šimáček) Praha 1904.

Robustní, zdravý, s úsměvem na rtech — takovým se nám jeví p. K. Leger v několika svých knihách, a jeho tvůrčí personalita nabývá rok od roku určitějších a svéráznějších rysů. Hledáte-li vůni českého venkova, sáhněte po některé práci našeho autora. Dovede ji reprodukovat s neobyčejnou intensitou, snad proto, poněvadž je sama součástkou jeho bytosti, poněvadž je to vzduch, jejž vdechuje od svého dětství. Jaký je jeho humor? Trochu zrnitý, ne zlobivý, ale sem tam se zrnkem potutelného výsměchu, jež se objeví, jen aby zamrzelo tak jako za teplých jarních dnů zavane chladný větřík, ošlehne tváře, ale nerozmrazí. Je to humor jasné hlavy, zdravých plic, humor realisty, jenž v daných chvílích nedovede si odepřít potěšení, aby si trochu nezafantasoval.

V těchto fantastických žertech mám p. Legera nejraději. S jak dováděvým rozmarem dovede potom jeho Musa provádět bláznovství! Není květiny, kterou by ne-

proměnila v dívku, není stromu, z kterého by nevyčarovala nějakou zakletou bytost. Cituji několik takových baladových veršů z »Rybáka«:

> A před ním ve třpytné mámivé kráse
> rusalka ve vlnách pohoupává se,
> prstéčky člunu se chytají jen,
> směje: »Rybáče, dobrý den!«
> Vzal veslo a krutě ji, žel!
> průsvitné prstéčky přerážel.
> Hledla naň, bolestí zbledla a vzkřikla,
> po proudu mrskla se, až pěna stříkla.

Ale neposedná fantasie nejen že nenechá na pokoji věcí pozemských. Dovede proniknout i k těm mrtvým do hrobu, vyburcovat je k nějakému pobláznněnému tanci (jako ve vstupné »Baladě o mrtvém ševci«), ano, zarejduje i do pekelné říše, k starému Luciperovi (»Pekelná historie«), a všude, na zemi i pod zemí, je stejně neposedná, vysměvačná. A jak zná spojit v jedno svět skutečna i snu! Provází ji všude instinkt reality, neopouští ji ani v nejztřeštěnějších bizarreriích.

Verš p. Legerův je někdy trochu pohodlný, za to však má v sobě tím více dramatické síly. Je jako stvořený ku recitování; nemá mnoho jemných odstínů, ale celý jeho prudký spád, každé z těch pádných, nehledaných slov, je plno dramatické účinnosti. A při celkově ironickém zabarvení knihy je výsledný dojem, jejž si odnášíte z četby, milý a hřejivý. Cítíte, že tyto verše vytryskly ze srdce, které se dovede posmívat jen proto . . že příliš miluje.

O. Theer.

JARNÍ VÝSTAVA »MÁNESA«.

»Mánes« zvolil si velice případně dobu svých výstav: zatím co po celé zahradě Kinského probouzí se jaro vůní, probudilo se, oživlo tam dole, v tom výstavním pavillonku, jiné jaro — jaro barev. Tento radostný barevný dojem překvapí vás hned při vstupu. Zdá se vám, jako byste vkročili do země, kde lidé si uchovali schopnost vnímati světlo v celé neztenčené bohatosti. Zahledíte se na ty krajiny plné slunečních úsměvů, v nichž to hoří barvami tak odvážně kombinovanými, že ještě před pěti lety by se sotva který náš malíř odvážil toliko sníti o tom, že by se mu podařilo zharmonovati tak prudkou barevnou disharmonii. Cihlová červeň a ultramarinová modř, barvy, které s takovou oblibou vrhal na svá plátna Tizian, barvy, jež byly skoro vyloučeny z našeho moderního malířství, nastupují opětně svojí triumfální cestu.

Zdá se, že Worpswedští vykonali tu dobrý vliv. Podnítili některé z družiny »Mánesa«, aby se cele vzdali barevné apercepci, aby, i v tvarově nejchudším thematu, nalezli a vzkřísili celou koloristskou symfonii. Povšimněte si, jak to, čemu se říká »sujet«, ustupuje neustále čím dál tím víc do pozadí, jak se stává skoro lhostejným, jak se linie jednoduší, jak se vyhledávají motivy stále prostější, jen aby tím větší volnost byla poskytnuta suggesci světla. Je pravda: obraz tím ztrácí na deskriptivném, získává však na dramatičnosti.

Jako obyčejně mají i tentokráte krajináři vrch počtem vystavených prací. Totiž, máme-li mluviti přesně, je nutno formulovati tuto větu v ten smysl, že krajinářských čísel je nejvíce, ne však krajinářů, neboť celá řada mladých umělců stojí nerozhodně mezi genrem figurálním a krajinářským, nalézajíc v každém z nich stránku sobě příbuznou a nemohouc se definitivně pro žádný z nich rozhodnouti.

Dvojice těch, kteří našli již definitivní rozhodnutí, dvojice známá z celé řady Mánesových výstav, Antonín Hudeček a Antonín Slavíček dominují ve svém genru jak počtem pláten tak i uměleckou mohutností a platností. Psalo se mnoho o obou. Znáte základní rozdíly jejich individualit: hybné, elementární, prosté Slavíčkovy, lyrické, artistické a raffinované Hudečkovy. Prvý miluje prudké tóny, jichž se dovede zmocnit a vrhnout je na plátno s jistou mužnou aktivitou. Druhý, libující si v diskretnějších zabarveních, podvolující se jim s jistou snivou passivitou. To vše je známo. Zajímavo je však stopovati evoluci obou, tak jak nám ji ukazuje letošní výstava. Je bez odporu, že oba umělci se vyvíjejí a tím i mění. Tak na př. u Hudečka mizí skoro docela fialové tónv, které některým jeho dřívějším pracím dodávaly rázu jisté mrtvé ztrnulosti. Dnes se jeho barvy čistí, jejich světlu dostává se neobyčejné teploty, jeho barevná lyrika mluví k vám svým diskretním, určitým hlasem. Vidím zřetelně etapy tohoto vývoje, a podivuji se síle a důslednosti, s jimiž, zcela ze sebe, pracoval Hudeček na evoluci svého uměleckého karakteru. Tuto niternou logiku, aspoň v té síle jako u předešlého, nezdá se mi míti Slavíček. U něho, temperamentu hybnějšího a živějšího, přicházejí evoluční nárazy spíše z vnějška než z nitra.

Mluvíme-li o vrcholcích, nezapomínejme na p. Maxe Švabinského. Jak vystihnouti to jemné kouzlo, tu tichou duševní zář, která se line z jeho obrazů? Tu distinguovanost spojenou s tak živou uměleckou sensibilitou? To vzácné umění, tak vystižné v kresbě, tak individuální po své barevné stránce? Tu sílu, to tvůrčí sebevědomí, jež se neleká žádných překážek, naopak vyhledává jich a — co je zvláštní — nikdy neztroskotá? Hned při prvých obrazech Švabinského cítili jste, že stojíte před duší, která je si vědoma cesty, po níž půjde. Znal svůj cíl, poznal ho tou zvláštní intuicí, která se tak zřídka dostavuje u umělců, byť jakkoli talentovaných. Jiní tápali, nalézali svoji pravou cestu a ztráceli ji poznovu. On vykročil po ní hned prvými svými kroky. Proto nenajdete slabin v jeho díle. Kolorované pérokresby »Portrét pí. J. z D.« a »Dvě podobizny« mají v sobě celou noblessu Švabinského umění. Je tolik gracie, tolik jakési fluidní krásy v prvé z nich, tolik dekorativní bohatosti v druhé. Švabinský jako portretista nalezl tajemství, jak propůjčiti linii a gestu jejich psychický aequivalent. Obojí, jak linii tak i gesto, nejsou u něho než duševními značkami.

Zajímavé překvapení připravil divákovi p. Hofbauer svými olejovými studiemi zvířat. Kolik života a karakteristiky, promíseno zcela nepatrnou, ale říznou dávkou humoru, se skrývá v těchto droboučkých kouscích! Jste tu tak zcela blízko duši zvířat, vidíte je zachyceny s řídkou svěžestí, a od někoho, komu se podařilo splynouti podivuhodně s přírodním procítěním. — P. V. Stretti obeslal výstavu několika kousky, jež svojí barevnou pittoresknosti jsou velice karakteristické pro individualitu umělcovu. Jmenujeme tu především ten náladový obrázek »K večeru« a pak olej »Na vyhlídce«, s nakupeninami prejzových střech a s postavou roztomilého dívčího zjevu v popředí. — Živý koloristský temperament mají v sobě práce p. Rud. Béma, jehož lonský »Návrat z práce« domohl se zaslouženého interessu. Letos je to velký olej »Ve žních při západu slunce«, jenž, byť i by se zdál poněkud přebarvený, poutá silou své koncepce. — P. Špillar zaslal z Paříže tentokrát toliko jediný obraz pastel »Mi-carême«, plný vervy a vzruchu. Zajímavým je srovnati ho s p. Böttingrovým olejem »Zlatý věk«, v němž šlo umělci o zachycení zářivého svitu taneční síně. — P. Šimon obeslal výstavu celou řadou obrazů, z nichž »Boulevardy při dešti« ukazují na živou uměleckou sensibilitu. — Jmenujeme ještě »Býčí zápasy« p. J. Vovsa, krajinu Lolkovu, lept sl. H. Emmingerové a olej p. M. Jiránka.

Z plastik je tu především bronzový relief Suchardův »Praha a Vltava« dílo tragické krásy a mohutné tvůrčí koncepce. Pak fontánu s figurami od Lad. Šalouna a několik zajímavých pokusů mladého sochaře p. Jana Štursy.

Ještě slovo o architektonické úpravě a dekoraci pavillonu pořízené p. architektem Pfeiferem. Je velice případná, vyhovujíc zplna požadavkům osvětlení a nad to má v sobě jistou distinguovanou eleganci, která tvoří pěkný rámec »Mánesově« výstavě.

O. Theer.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. KVĚTNA 1904. * ČÍSLO 21. *

F. X. SVOBODA:

DÉMON.

HRA O ČTYRECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Doubrava.

Myslíte?
(Hledí jí do očí.) Možná. Anděl strážný snad
mu scházel, slečno! Vaše myšlenka
je hluboká. Ó ano, scházel ten,
kdo bděl by nad ním, když tak divoce
se vrhal v propast marné lásky své!

Jana.

Proč nešla jsem s ním? Proč jsem nemohla
to pochopiti, co již chápu teď?
Jedinou větou včera objasnil
jste všecko! Ach, jak ráda byla bych
střežila každé hnutí, každý krok,
jak byla bych vše přetrhala v ráz,
čím spoutával ho jejich očí lesk!

Doubrava.

Vy sama?

Jana.

Ano.

Doubrava.

Dítě slaboučké!

Jana.

Což nevěříte již, co sám jste řek'?

Doubrava.

Ó věřím, ano, ale zdá se mi,
že nemilovala jste Pelnáře.

Jana.

Což musí to být láska? Myslíte,
že jenom láska schopna oběti?

Doubrava.

Ne, nemyslím, leč všecko vycítit
jen láska může. Hleďte, Jeničko,
vy ani téměř netušila jste,
ač řekl vám to otevřeně sám,
že žilo peklo v jeho hlubině.
Leč, kdybyste jej byla horoucně
a silně milovala, věřte mi,
vše byste byla jasně viděla,
vy byste byla zcela pronikla
až v jeho nitro, stihla jeho sny,
vy po všem hnutí byste slídila
jak hlídač věrný, vášně poznala,
vám jasno včera bývalo by to,
co tady mluvil — ale bez lásky
jste pranic neviděla z bolů těch.
Ba naopak, vy jste si myslila,
že mluví jen tak, že si pohrává
jen z rozmarnosti se svou bolestí.

Jana.

Vy všecko osvětlíte duši mé
jak světlo jitřní. Ano, je to tak.
Nebylo lásky, dalek jeho žal
byl srdci mému. Je-li pravdou však,
co pravil jste, je potom zázrakem
oddanost ženy. Jako paprsky
své dobro šíří měkký její cit.

Doubrava.

Však soudím, pokud srdce lidské znám,
je ženě těžko odevzdat se tak.

Jana.

Proč? Není stálá? Nevěříte jí?

Doubrava.

Ne proto, ale třeba hrdinství,
neb nevidí muž této oběti
a necení jí. Která žena pak
přes chladnost tuto ještě vytrvá?

Ó sobec muž se nerad přiznává,
že při svém spěchu v práci veškeré
jak dítě potřebuje podpory,
a pýcha jeho divná bouří se,
když vidí péči ženy laskavé,
neb nechce stále usvědčován být,
že hříčkou je a pouhým slabochem!

Jana.

A nevidí-li muž té oběti,
tím větší cena její.

Doubrava.

Zajisté!

Jana.

Co do oběti, která na odiv
své bílé peří staví!

Doubrava.

Marna je
a ješitností poprášena vždy.

Jana.

Jak těšíte se?

Doubrava.

Na co?

Jana.

Nevíte?
Na paní baronku přec. Za chvíli
zde bude tichý opíjeti vzduch
jak jedovaté květy bohaté.

Doubrava.

Rád pracuji, a taky zdá se mi
již z vašich řečí o ní, záhadnou
že duše její, a tu umělce
vždy mocně vábí tvůrčí pátrání
po pravdě, jak as zachytil by vše,
čím její nitro živo, v barev hru.

Jana.

Pak poradím vám dobře.

Doubrava.

Poraďte!

Jana.

Nuž namalujte směle na plátno
tmu černou barvou.

Doubrava.

Vida, tedy noc?

Jana.

Tak vidím já ji, tmu jen, tmu a tmu.

Doubrava.

Však zvláštní tmu.

Jana.

Noc teplou s hvězdami.

Doubrava.

Pak zajímavou. Málo ostatně
ji dosud znáte. Taky mladistvé
jsou dosud vaše oči, Jeničko!

Jana.

Vím, že je všechno jinak na světě,
než jak se zdá to mému pohledu.

(Pokračování.)

FEDERICO DE ROBERTO:

STUDIE ŽENY.

Z ITALŠTINY PŘELOŽIL JEAN ROWALSKI.

Dokonč.

Na dvoře suché listí kaštanů utvořilo silný koberec, po kterém šustil ženský oděv. Fráter, s ohnutými zády, růžencem visícím od pasu, nohama bosýma v dřevěné obuvi, tiše kráčel napřed ukazuje cestu. Před schodištěm vrátil se markýze opět strach. Její přítelkyni nebylo již viděti, a ona dosud nevystoupila ni na jediný stupeň. Její štěbetání ustalo.

Jaký to nápad, ta Enrichetta, přijít a hnát se dovnitř! Olderico, buďte u mne blízko!«

Vystupujíc, zastavovala se každou chvíli a obracela se nazad, by se přesvědčila, je-li při ní. V tomto svém strachu byla přesvůdná; přece však hluk kroků vévodkyniných mladíka rozrušoval.

Nad schody byla dlouhá a úzká chodba, s nízkými klenbami, mdle osvětlená oknem na druhém konci, která měla dvě řady dveří, malých a starobylých, z nichž každé nesly číslo. Vévodkyně kráčela stále napřed po boku frátra, který vykládal tichým hlasem zázraky svatého Františka, s očima sklopenýma k zemi, zastavuje se každou chvíli, aby kostnatou a mozolnatou rukou ukázal

zaprášený obrázek, kde stěží rozeznávala se loď uprostřed bouře, nebo zranění lidé, s malou postavou světce obklopenou oblaky v rohu.

Markýza kráčela ku předu zvolna, vrhajíc kol sebe úzkostlivé pohledy a držíc se stále blízko Olderica. Když došli ke křižovatce, kterou tvořila druhá chodba, která prvou protínala v pravém úhlu, zaslechli temný hluk, téměř chroptění.

»Olderico!... podejte mi ruku!...« a všechna se utekla pod jeho ochranu.

Byl to neviditelný orloj, na kterém se odbíjely hodiny.

Když zvuky ustaly, otevřely se v dálce dveře, a řada frátrů s hlavami skloněnými přešla, odříkávajíc nesrozumitelné modlitby.

»Mám strach!« pravila ještě markýza ke svému průvodci. »Odveďte mne pryč...«

Olderico cítil, jak se tiskla k jeho boku; ale sám byl užaslý nad vlastní lhostejností vůči tomuto svádění, jeho oči sledovaly stále postavu vévodkyně, která kráčela vážně, sklánějíc hlavu a činíc znamení polibku před svatými obrazy.

Byli již na konci chodby. Když fráter otevřel okno, Olderico zvolal:

»Pohleďte, jaký krásný rozhled!«

Markýza sledujíc pohled šlechticův, objevila skutečný předmět jeho pozornosti. Tu prudce opustila jeho rámě.

»Vskutku! Obdivuhodný!« zvolala s lehkým nádechem opovržlivé ironie.

Bylo to překrásná panorama, rozlehlejší než z nádvoří, odkud nebylo viděti svah hor, pokrytých dole lesy a ve výši sněhem.

Vévodkyně di Neli, stojíc před touto velkolepou krajinou, neřekla ničeho. Závoj melancholie zdál se pokrývati její tvář a výraz únavy byl na celé její bytosti.

Když Guido Olderico nalezal se jí tváří v tvář, odhrnula náhle s čela svoje vlasy, prokvetlé bílými nitkami.

III.

Přijde?... Nepřijde?

Procházejíc se rychle od jednoho konce terassy ve svojí ville ke druhému, vévodkyně di Neli opakovala pro sebe stokrát onu otázku. Zřela stále ještě aristokratickou postavu mladíkovu, jeho živé a elegantní pohyby; cítila dosud zvuk jeho hlasu, když při návratu z kláštera v landauru markýzině rozpředli discussi o věcech literárních a uměleckých, a on rozvíjel názory a ukazoval delikátní a hluboký svůj vkus. Slíbil ještě, že dámám pošle knihy a vévodkyně s tím souhlasila, aby jejich styky mohly potrvati. Teď litovala, že nedala mu pochopiti, jak jeho společnost byla jí milou a že by jej s rozkoší uzřela ve svém vlastním domě. Jak byla chladná, ztuhlá, antipatická. Musela jistě vyvolávati nepřemožitelný odpor. Již proto, že tak špatně oděna! Ty ubohé šedivé šatečky!... Ten pláštík z minulého roku!... Ani jednou se neusmála, ani jednou nerozevřela dostatečně svých úst, aby aspoň perly jejích zubů uzřel, když šperků na sobě neměla.

»Přijde?... Nepřijde?...«

Bez ohledu na svoji lítost i svoje obavy živila přece jistou naději. V samotě a odlehlosti tohoto letního pobytu použije Olderico pravděpodobně příležitosti k navázání nových styků. A pak, pak... třicet pět roků, je pravda; mnoho bílých vlasů... ale s dobrým svědomím vévodkyně cítila, že je stokráte lepší než ta ubohá Crollanza, která nadarmo bude rozvíjeti všechnu svoji koketnost! ... Cítila přece, že nemůže mnoho očekávati a že musí se rozhodnouti. Ztuhlá bdělost vévodova se právě zmírnila. Její manžel nechával ji dlouhé dny samotnu, aby mohl sám jíti do města, kam volala jej pravidelná pitka, o které všude hovořil. Ji samu nepovažoval již za nebezpečnu! Jeho žárlivost byla malá, protože myslil, že nikdo po ní nezatouží! Také jí to jednou řekl v jednom ze svých hrubých žertů takového enfant terrible. Ach, byla již starou, měla bílé vlasy?... Byla by mu ukázala, zda-li ostatní rovněž tak soudili!

Teď nemohla již; necítila již síly, aby mohla prodlužovati onu dlouhou a zbytečnou oběť. Konečně, jak její ctnost byla směšná! Všichni, od prvého k poslednímu, byli by jí dali za pravdu, kdyby byla klesla... Klesla? Bylo to tedy vinou hlásiti se o vlastní podíl blaha, o trochu lásky?... A jedna po druhé zjevovaly se její obraznosti postavy mužů, které viděla v salonu, v divadle, na něž tajně myslila, nebo v prázdnotě nějaké konvenienční návštěvy, nebo v kostele, když oči upřené na modlicí knihu nedovedly tam již čísti... Vždy, vždy, náhoda nebo její ctnost, její neštěstí, žárlivost manželova zadržely její román hned při prvé kapitole; nemohla prožívati románu — byla toliko odsouzena, aby je četla!... Náhle přicházela hodina odplaty! Byla rozhodnuta nenechati si ujíti tentokráte neočekávanou příležitost... A její povinnost? Ah, kdyby věděla, že mohou se veliké dojmy lásky, kouzla jedné z oněch vášní, jež vzbuzují závist všech, zažíti, aniž bychom něco obětovali!...

Obrazotvornost vévodkynina pokračovala, ona vybudovala si již celé dobrodružství. Vše shledávala živé, čilé na venkově, vzdálena jsouc od manžela; a illuse byla tak silná, že zakoušela i výčitku svědomí za svůj poklesek, ač byl jen v mysli spáchán. Pak za trest posmívala se sobě samé, dělala si blázny ze sebe za to, že hloubala tolik o pouhém představení, o jakékoli nejvšednější události, jakých si připomínala celou řadu.

»Přijde?... Nepřijde?«

Tehdy šla ven, aniž by pomýšlela na to, učiniti se méně ošklivou; neměla ničeho; ni do-

mácího obleku, ni obleku pro návštěvy, ni klenotů, ni parfumu. Vskutku, nic než onen ubohý šedivý oblek!... Pozvolna její procházka nebo spíše její běh po terasse se uvolnil. Chodila teď s rukama na zad složenýma a s hlavou skloněnou. Náhle vstoupila dovnitř a usednuvši ke svému stolku, počala psáti na listu papíru seznam předmětů, jež ji napadly. Přerušujíc se chvílemi, pohlížela ven na oblohu a hryzajíc konec násadky šeptala:

»Přijde?... Nepřijde?...«

IV.

Dospěv k ville, Guido Olderico zmírnil běh svého koně. Z dálky, uloženo na úpatí pahrbku oblého jako ohromný prs, obklopeno hájem pinií a kaštanů, vévodské město mělo se svými baštami, věžemi a špičatými střechami vzhled velice malebný.

Mezitím co kůň kráčel krokem ku předu, přemílaje a hryzaje uzdu, Olderico hledal v tvářnosti míst nějaké znamení, které by mu odhalilo přijetí, jež jej očekávalo. Aniž by byl hejskem, věděl, že vévodkyně nemůže naň pohlížeti jako na toho, který přichází poprvé; přece však nebyl vzdálen jistého neklidu.

Dojem, kterým naň tato žena působila, byl docela obyčejného původu.

Slyšel mnoho mluviti o ní, o přísnosti jejích mravů, o oběti celého jejího života, a nemohl se ubrániti pokaždé, když ji uzřel nebo si na ni vzpomenul, pocitu instinktivní zvědavosti před stvořením, na které všichni — přátelé i nepřátelé pohlíželi jako na bezpříkladné. Proto v den jeho návštěvy v klášteře zdálo se mu, že začíná chápat. Čím mohla býti způsobena ona směs rozlitá v postavě vévodkyně di Neli, nebylo-li to prázdnotou jejího života a jejího srdce?... Opět ji zřel, melancholickou, v téměř násilné prostotě jejího oděvu, jak kráčela chodbami kláštera a zdálo se mu, že existuje jakýsi tajný souhlas mezi postavou této ženy, jejíž život byl odříkáním, a mezi bydlištěm těch, kteří dali navždy světu s bohem. Opět ji zřel pod šedí onoho podzimního nebe, na terasse posvátného místa a nemohl ubrániti se pocitu soustrasti, pomýšleje na ty ubohé bílé vlasy, na ten západ krásy nadarmo rozkvetlé! Jak něžnou a silnou láskou musela kdysi milovati tato žena! Jaké poklady nahromadila asi ve svém srdci, tak dlouho pustém! Chtěl by jí dáti, v tom krátkém čase, který ještě do budoucnosti zbýval, všechny ty líbeznosti, o které byla připravena! Chtěl by, aby červánky lásky posílily melancholii tohoto západu! S jakou něžností líbal by ony ubohé bílé vlasy, s jakou žárlivou péčí uchoval a ošetřoval by si jednu kadeř z nich!...

Náhle kůň se zastavil. Rozumné zvíře, jak se zdálo, pochopilo rozrušení pánovo a uhodlo cíl, neboť se zastavilo před mřížovou ohradou villy. Olderico sestoupil, uvázal otěže ke mříži a dal se stezkou. Dva psi zaštěkali proti němu, přiblížil se sluha.

»Vévodkyně?...«

»Račte, prosím.«

Olderico vystoupil na krátké mramorové schodiště, ozdobené velkými vásami. Sluha ho vedl. Přešli řadou pokojů zpola temných, kde kroky dusily se na kobercích; dáma sama byla v salonku ještě tmavějším. Vstupuje, Olderico ji nezpozoroval; když se zdvihla ve svojí lenošce, postavil se proti ní.

»Vévodkyně...«

»Dobrý den, cavaliere; je to od vás velice hezké, že si na mne vzpomenete! Jsem ráda, že vám mohu sama ústně poděkovati za překrásné knihy. Opravdový dar! Tak dlouhý je čas na venkově, v této nudné saisoně! Dík vám, trávila jsem velice příjemné chvíle.«

»Dovolte, bych se domníval, že na mně jest poděkovati vám...«

Oči jeho přivykly onomu osvětlení, a tu mohl si Olderico vévodkyni lépe prohlédnouti. Měla bohatý domácí oděv se širokým tablier z bledě modrého surahu, ozdoby a stuhy v obou barvách. Z celé její osobnosti vytryskoval pověstný parfum corylopsisový, tak prudký, že až působil mdlobu.

Aniž by věděl proč, cítil Olderico jak přemáhá ho vzrůstající chlad; myslil, že nalezne onu ženu, kterou potkal v klášteře, a zatím byla to jiná. Když vévodkyně mluvila o nudnosti podzimku, o nadějích v zimu, dával jí za pravdu, nerad, že se nemůže rychle vzdáliti.

»Zde je váš Mont-Oriol; právě jej dočítám.«

Vévodkyně vzala knihu s blízkého stolku a napjala trochu rámě. Její prsty byly pokryty prsteny; démanty vrhaly svoji zář vůkol.

Teď mluvila o literatuře; byla proti naturalistům, považujíc za chybné, že nelíčili věci bohaté, elegantní život, vznešené a ušlechtilé vášně. Olderico, stále stísněnější, sotva odpovídal.

Vévodkyně povstala.

»Jíte rád sladké, cavaliere?«

»Díky, vévodkyně...«

Když vzala bonbonieru uloženou na stolku blízko okna, a když Olderico se přiblížil, uzřel její čelo v plném světle. Bílé vlasy? Zmizely; a pleť byla nepozorovatelně poprášena černí...

»A zůstanete ještě dlouho na venkově?«

»Oh, nikoliv. Mně se zdá, že máte pravdu. Tento podzimek nemá poesie. Vrátím se zítra do města.«

NAŠE GALERIE.

JAKUB SEIFERT.

Nade vše očekávání záhy odchází Jakub Seifert z herecké aktivity při Národním divadle. Déle než čtyřicet let byl duch jeho i nervy v napjetí, a přece dnes, když odchází se scény, zní to až neuvěřitelně. Muž v plné svěžesti sil, umělec z tvořivosti dosud nevydaný, neoslabený a na místě, kde stál, nenahrazený, vzdává se činnosti, která vyplnivši takřka celý život a vyžadujíc také pro sebe skorem všecko ze života, stala se sama neodmyslitelným, takřka hybným elementem toho života. A to nutí k mnoho přemýšlení. Jsou jisté nutnosti života a jeho neúprosného a nezastavitelného otáčení, a jsou chvíle, v nichž jednou všechno umlká. A dříve ještě, často dávno před zánikem vnější jsoucnosti, lidí i předmětů a tvořících i tvořeného, vyvane krása a zvětrají rysy velikosti. Snad je v té nezbytnosti mnoho smutku, ale beznútěšnosti je víc v té nedopěné písni, již pták mohl dozpívat, leč příliš prudkým krokem chodce, který mimo spěchal, pro tu píseň nad sebou snad ani sluchu nemaje, vyplašen odlétá. Odchází-li dnes Jakub Seifert navždy se scény Národního divadla, odnáší s sebou ještě příliš mnoho nevysálaného uměleckého ohně, než aby to nás, jimž je několik těch chvílí viděti opravdové herecké umění skutečnou životní potřebou, a jež každý umělecký úbytek v některém směru herecké interpretace činí neobyčejně citlivými, přímo nedrážidilo, bolestně, a až k revoltě, vidíme-li, že tento odchod doposud nebyl nezbytností, ba spíše naopak. My mladí těžce cítíme, a tolik nám to všude schází, že někdejší hereckou velikost české činohry zastihli jsme se svým pochopením již takřka až na samotném konci, v posledních květech a již v podzimu. Kolik těch velikých a slavných poznáváme v jejich výkonech již jen tradicí! A poslední větev toho stromu opadává list za listem před našima očima. To, co na jiné vedle vyrostlo a raší, to stvořilo a nese jinou, novou dobu k budoucnosti; ale jeden a významný, základní odstavec českého dramatického umění dospěl k poslední větě. Odchodem Jakuba Seiferta uzavírá se epocha.

Kdybych měl psáti o významu Seifertově pro české dramatické umění, zdálo by se mi, že píši cosi prazbytečného. Seifert doslovně srostl s představou českého divadla v mysli dvou generací, a i my třetí dovedeme ještě změřiti rozsah i výsost tohoto odcházejícího umění. Tím spíše, že stojíme tak skorem sami opět na novém rozhraní, kdy naše umělecké představy a požadavky, zdá se, budou se již zvolna odvraceti zase od toho, co přišlo bezprostředně před námi a s námi, a již již se dívají za tím, co bylo opuštěno a násilím takřka odstraňováno, totiž krása mluveného slova, lahodná celost gesta a jakýsi uvědomělý soulad prostředků s účinkem. To všecko v Seifertovi bylo nejen soustředěno, ale vyvrcholeno k umělecké dokonalosti. Moderní herectví odvyklo tomuto způsobu herecké tradice, protože celým směrem moderní produkce dramatické bylo od něho odváděno. A došlo se leckde, jak je ovšem přirozeno, až za hranice; na jedné straně na úkor samotné krásy, na jiné také i na škodu herecké interpretace vůbec. Pro verš na scéně jsou výsledky moderní školy přímo vražedny. Vidíme to u nás co chvíli. Ti, kdož nepřišli přímo za tou tak zvanou »starou školou«, a kdož neměli sami dosti fondu, aby na základech ušlechtilým pathosem stvořených přímo dále budovali moderní stylisaci, ti nedovedou dnes

básnické slovo na scéně přivésti již k plné platnosti. Jim přemíra realismu příliš herecký rozvoj ohraničila. »Krasomluvectví«, jak se u nás, snad i posměškem, říká, nelze podceňovati. Naprosto ne tam, kde se opírá o samu podstatu básnického díla, kde krása v rytmu a tónu je přímo požadavkem plnosti uměleckého úspěchu, kde krásně nesená mluva je sama částí vniterného obsahu díla. Starší Coquelin napsal kdesi, že na jevišti slovo nemá se mluvit — parler, nýbrž říkat — dire. Mluvením činí se slovo pouze slyšitelným a srozumitelným, říká-li se však, směřuje vždycky k určitému obsahu, vyzvedá smysl . . . Tím rozumím, píše, »právě, že větám a důležitým slovům dostane se jich pravé hodnoty. Rozumím tím správné rozdělení hloubky a výšky, světla a stínu. Říkati slovo je tolik, jako model-

lovati je. Takovým modelleurem řeči je Seifert v nejvlastnějším a nejkrásnějším smyslu, protože právě svojí deklamací zvedá básnický obsah a smysl hry. Vzpomeňte jen nezapomenutelně krásného jeho přednesu kanzóny Sordellovy ve Vrchlického »Soudu lásky«, vzpomeňte jeho celého »Hamleta«, jeho »Cyrana z Bergeracu«, a dovedete zvážiti na ráz cenu Seifertova umění. Je-li verš sám již raffinovanější formou básníkova vyslovování se, je jí i deklamace verše pokud se týče vyjádření hereckého. Zásada ve svém smyslu jedině správná, že verš nutno mluviti přirozeně, byla moderními herci namnoze vykládána příliš doslovně, bez ohledu na to, že je tím rozštěpena jiná, stejně bezpodmínečná zásada o jednotnosti uměleckého dojmu. Proslulý dramatik a dramaturg německý, Otto Ludwig, ve svých shakespearských studiích velmi důtklivě a včasně zaznamenal, že »básník a herec musí se spojovati k jedinému umění, musí se v celku i každičké jednotlivosti nejtěsněji prolnouti. Aby nevznikl pouhý mechanický konglomerat, nýbrž živoucí, umělecký organismus z tohoto spojení, skutečné a samostatné umění dramatické . . . nesmí žádné z těchto dvou umění ješitně a sobecky hledati celý úspěch jen pro sebe samo, ale obojí jen částečný pomocí druhého a s ním.« Nemůže nikdy býti v intencích opravdového umělce, aby herecky přinesl něco, co by již v povaze odporovalo básnickému dílu, které má reprodukovati a umělecky oživiti. Je-li veršem právě vyslovena básníkova vůle, obsah vlastního díla také určitou raffinovanější formou říci, je herec již tím samým zdvižen nad niveau jiných svých kreací, a nutně musí, chce-li býti výkonem svým v souladu s dílem, i on především již i řečí hráti. To by do jisté míry mělo vůbec býti zákonem, neboť, jak dr. Hagemann dobře definuje, »herec mluví, aby jednal«. Seifert vyrůstaje na klassicismu, naučil se vážiti si básníkova slova, a dovedl mu získati v přednesu váhy, jako z těch, kteří dnes se ohlašují již nikdo. Všecko na jevišti zatím spělo jinam, a on sám, ne bez práva nazvaný knížetem české deklamace, odchází dnes, odnášeje krásný ten zvuk a malebnost a lahodu a vniternou plnost mluveného slova s sebou do soukromí. Budeme ho v leckteré postavě příštích novinek a repris těžko postrádati, i když jiné výkony budou herecky sebe dokonalejší. Odchází s ním něco, co nelze považovati za přežité, protože ještě příliš často samo život dávalo, něco, čím bychom tak rádi viděli oplodněno herecké dospívání těch, kteří na české scéně dnes jsou její budoucností. Seifert odnáší to svoje umění předčasně a právě v době, kdy po něm znovu a intensivněji, než kdy dříve, začíná být voláno. Až se zrovna bojím, aby se ten unáhlený odchod Seifertův jednou nevymstil.

Je přece jasno, že umělecké kvality, jakými Seifert vynikal v interpretaci dramatu veršového, krásným reflexem svítily i do rolí ostatních oborů, jež kdy zastával, především ovšem do skvělých a bohužel zase dosud nedostižených rolí tak zvaných francouzských, do rolí elegantních mužů kterékoli společenské třídy, bonvivantů, klamaných i klamajících manželů, a jiných rolí tohoto zabarvení, ať již naladěných veseloherně nebo do tragiky. Jmenovati řadu těchto rolí na důkaz opět nebudu; jsou všecky tak příliš blízko našim duším, a tak silou umělecké individuality vyrýsovány, že nelze jich zapomínati. Seifert, který ovládal scénu již v dobách, kdy nejkrásnější naděje a všecka láska českých lidí v rozvíjejícím se teprve českém veřejném životě připjata byla k divadlu, stal se přirozeně i jedním z nejoblíbenějších jeho členů. Tím vyrostlo i sebevědomí Seifertovo, a povím hned a zpříma, že jeho umění jen ke prospěchu. Neboť jen sebevědomí mohlo učiniti Seiferta na scéně tak suverénním, propůjčiti mu tolik obdivuhodné životnosti, bezpečnosti a lehké, nenucené noblessy v každém pohybu až do nepatrností, jaká tvoří dnes jednu z nejpodstatnějších linií v hereckém profilu jeho, a jeho výkonům dodává odeur takové nějaké aristokratičnosti. Tomu je se ovšem těžko naučit, a tak i toto odejde se Seifertem. Nový doklad staré pravdy, že individualitu nelze nahraditi. Přijde jiné, snad stejně dobré, někdy snad i lepší, ale to, co bylo individuelním, se nevrátí, a pokud se otiskuje v kopiích, je snadno pravým opakem zamýšleného, buď deformováno, buď karrikováno. Tím více hořkosti z této předčasné resignace Seifertovy.

Teď bych chtěl ještě psáti něco o neveselé pomíjivosti herecké slávy, ale, uvažuje o tom, poznávám, že to není tak zlé. I v hereckém umění silná osobnost přece jen nezaniká. Vyblednou jednotlivosti, ale co bylo opravdu velikého, žije v tradici, zůstává jako složka, která vytvořila odlitek uměleckého zjevu jednotlivce budoucnosti a traduje se nezapomenutelně připjato k tomu dílu básníka, s nímž kdysi šlo do života. A tak i jméno Jakuba Seiferta i herecká jeho individualita, tak svrchovaně významny pro české umění dramatické, zůstanou v dobrém zvuku, a mezi těmi, na něž se nezapomíná, protože ani zapomínati nemůže. Neboť Seifert byl z toho železa, na němž jako na traversách budují se další patra budovy českého hereckého umění.

A. B. D.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Fiakr zavezl Jiřinu k Růženě Myslikové, kde již čekali Kratina a Bouček. Políbila se s Růženou, stiskla ruku tlustému herci, který hned udělal kompliment její zevnějšku, a podala pravici literátovi, hubenému, trochu bohémsky nedbale šviháckému hochovi se živýma očima v bezvousé tváři.

Růžena nemohla být hotova. Stále se pudrovala, vlasy upravovala, nějaké stužky na blůze načechrávala, až se na ni její milenec počal durdit.

»To je k zbláznění, v divadle by se mezi dvěma akty třeba třikráte převlékla a doma potřebuje času jako nějaká vévodkyně. Proč nezazvoníš na komornou?« dobíral si ji.

»Ještě žádnou nemám. Ty mi k ní nepomůžeš!« odsekla Růžena, zapínajíc se za plentou do šněrovačky, až to praskalo. Patřilo to již k obvyklým ouverturám všech jejich schůzek a vycházek, že se vždy pohádali, a Růžena neopominula nikdy Kratinovi s roztomilým cynismem své upřímné, prosté duše naznačiti, že z důvodů existenčních nemůže se omeziti pouze na jeho přátelství.

»Kde je pan Kaplíř?« tázala se Jiřina tiše Růženy, »což nejede s sebou?«

»Jen se neboj,« smála se jí přítelkyně, »ten dnešní výlet nevynechá! Ale s námi nejede. Sejdeme se s ním ve Zbraslavi.«

Vyjeli vesele. Milenci usmíření a usmívaví. Bouček nonchalantně nahrbený ve fiakru, s kloboukem na stranu. Jiřina byla poněkud roztržitá.

»Proč s námi nejede? Jakoby se za nás styděl,« myslila si nevrle.

Byl krásný jarní den.

Když vyjeli za Smíchov a Chuchli, cítili všichni radost slunce, které všednost krajiny zladnilo a všechnu jednotvárnost překouzlilo v krásu. Dech se nesl volně nad světlou, svěží zelení. Skřivánkové se třepetali nad poli a horoucně zpívali. Po silnici míhali se velocipedisti ojedinělí, v párech, celé skupiny tiché a hbité. Na řece dýmaly parníky a nad černou massou výletníků bělaly se dámské slunečníky. Jako šíp letěla po hladině dlouhá loď za rytmického pohybu čtyř párů vesel.

Stromy kvetly bíle. V dáli, pod strání, mezi zelinářskými zahradami táhla se kvetoucí alej.

»Družičky jdoucí k biřmování!« zvolal Bouček, a Růžena jen vzdychala blaženě nad tou poesií jarní, jak řekla. Kratina přivíral oči, chtělo se mu spát. Jiřina myslila na Kaplíře, připomínala si milý pohled i hlas jeho, pociťovala úzkost při pomyšlení, že se s ním za chvíli sejde. A ještě větší úzkost jí způsobila představa, že nepřijede.

Seděli asi půl hodiny v restaurantu ve Zbraslavi, když zahrčel vůz a z něho vyskočil Kaplíř. Jiřina se zarděla, uzřevši ve vratech zahrady hostinské jeho štíhlou postavu. V kabátě měl žlutou růži.

Vítal se se všemi velmi důvěrně a omlouval se, že jej zdržela nutná práce v písárně. K Jiřině pronesl několik zdvořilých, konvencionelních vět. Vtipy Kratinovy, paradoxy Boučkovy a smích Růženin vyvolaly brzo nejnenucenější náladu.

Bouček vykládal svůj životní názor aristokrata a anarchisty. Měl velké opovržení k plebejskému životu a jakmile měl desítku v kapse, cítil se aristokratem nade vše povýšeným. Jinak — a to bohužel v častěji se vyskytujících chvílích, kdy neměl ani mizernou desítku — upadal v extrém anarchistické nenávisti k společnosti a způsoboval postrach svými výstředními názory. Kratina jej pokládal za komedianta, neboť herci málo kdy věří v upřímnost pósy jiných. Ale Kaplíř měl rád jeho vtipné nápady, zejména když bojovný bohém ve chvíli svých revoltujících útoků proti všem zákonům, tradicím a předsudkům utkal se s nějakým šosákem. A často připomínal se smíchem Boučkovu odpověď jistému ctihodnému advokátovi, který jeho zlolajné invektivy zakřikl s gestem vlasteneckého rozhorlení:

»Pane, vás by měli vyloučiti z národa českého!«

»Pane, kdyby v něm byli samí tací hlupáci jako vy, tak jsem již dávno vystoupil dobrovolně!« odvětil literát.

Bouček hryzl konec viržinka a s jaksi vyzývavým pohledem na obě mladé, jarně vyšňořené, svůdné herečky, rouhal se všem sentimentálním a romantickým názorům o lásce.

Kaplíř jej se smíchem štval jako bojovného kohouta proti Růženě, která pravila, že není nic krásnějšího, nežli když dva se mají šíleně rádi, a obrátila své oči tak sladce k tlustému, nad sklenicí piva funícímu Kratinovi, že Jiřina s mimovolným úsměvem se podívala na Kaplíře a vzpomněla si na hedvábné dessous své kamarádky. Kaplíř též velmi rozveseleně jí odpověděl ironickým úsměvem.

Pak za velkého křiku a smíchu vydali se na další cestu. Dříve však za bujného jásotu »vylodili«, jak pravil Bouček, z fiakru Kaplířova košík potravin a košík vína, jež dva kluci nesli v čele průvodu.

Lidé se stavěli, vyhlíželi z výletních hostinců a z oken a ukazovali si nápadné šaty mladých dam.

Vynašli si útulné zákoutí, vysoko nad údolím, nad Vltavou, na louce, přimknuté k rozervaným skalám, v jejichž hluboké rozsedlině kypivě hučel potok, tříštící své proudy o kameny, a na jejichž

výšinách šuměly stromy, ostře rýsující větve do čistého azuru oblohy.

Byli zde sami, vysoko a daleko.

Rozložili se táborem. S velikým nadšením byla upravena hostina, a s potleskem byl uvítán obsah košíků; největší úspěch měl ohromný humr a několik lahví cortonu a moselského. Kratinova otylá, upocená tvář zaleskla se jakýmsi mastným, labužnickým vzrušením, mnul si ruce a liboval si:

»To si dáme berdo — to bude vznešená hostina v této krásné přírodě . . .« a emfatickým posunkem ukázal kolem.

»Hm, zdá se, že dekorace je ti i tu vedlejší věcí,« zamručel Bouček, vytahující zátky z lahví, zatím co dámy rozprostřely ubrus a připravily příbory. O vše bylo postaráno předvídavým Kaplířem.

Hostina byla skutečně skvostná, třeba že poněkud primitivní. Sůl se podávala v papírovém kornoutu a Kaplíř se omlouval, že červené i bílé víno nalévá do stejných sklenek.

Slečna Růžena vypila rychle dvě čišky červeného silného vína a rozjařila se. Povstala, zazpívala silným a poněkud falešným hlasem přípitek z »Netopýra«, a poctivě se snažila lehkým nadhozením svých mocných kyčlí učiniti dojem nejgraciesnější.

Kaplíř, sedící proti Jiřině na trávě, pohlédl na ni s úsměvem; odpověděla mu rovněž úsměvem a cítila, že si s ním rozumí. Byla šťastná a smála se zvonivě, dětsky, roztomile. Pozorovala, že Kaplíř si všímá každého jejího pohybu. Když se nahýbala k Boučkovi do zadu, aby jí nalil víno, posunula svou nataženou pravou nohu, aby ještě dále se svezla sukně s její černé, hedvábné punčošky. Byla to zcela nevinná koketerie zpěvačky, jež v některých rolích byla nucena ukazovati mnohem více ze svých vnadných nohou a lidem jí nekonečně lhostejnějším, nežli ten mladý a při tom tak vážný, imponující muž. Přesvědčil ji, že zná skoro všechny její výkony, řekl, kdy se mu nejvíce líbila, litoval, že ji tak málo zaměstnávají, že bude konečně nutno učiniti něco na rozhodujících místech, aby nebyl zanedbáván její talent, a tak jí povídal mnoho příjemných věcí. Poněkud rozčilená, poněkud rozpačitá odpovídala jen zdráhavým úsměvem chválené školačky a připadala si hloupou. Ale za to se starala, aby všechny půvaby její co nejsvůdněji se rýsovaly pod lehkým, přiléhavým jarním šatem, jak polo ležela proti němu.

Vzduch ovláhl svěží vůní prohřátých dechů mladých luk. Zvyšoval opojnost silných vín a cigaret.

Kratina si svlekl kabát a rozložil se velmi pohodlně. Růžena mu zapálila doutník, nalévala mu víno, skláněla se k němu s nejlegitimnější láskyplností.

Otevřena nová láhev cortonu a sklenky zazvonily. Připíjelo se všemu — lásce, umění, kráse, vínu i Vltavě, jež se dole hnala stříbrná, s proudy ještě rozčeřenými po divokém promyknutí svého štíhlého toku nedalekými Svatojanskými proudy,

»Připijme si na bratrství!« navrhla Růžena, jež v pravou chvíli si vždy vzpomněla na tuto ceremonii. A hned se hlučně políbila s Kratinou. Jiřina ťukla si s Kaplířem, ale poněkud uškubla hlavou, a bratrský polibek dostala na tvář.

»To neplatí! Opakovat!« protestoval Kaplíř, ale Jiřina mu se smíchem uklouzla.

»A co já?« žalostně se ozval Bouček. »Všechno se to líbá, jen já tu jsem jako sirotek.«

»Vždyť jste ve Zbraslavi říkal, že o ženské nestojíte,« řekla Růžena.

Bouček vstal a ukázal na břízu, stojící na pokraji lesa. Její bílý peň i světlé, něžné listy rozkošně se odrážely od skupiny tmavých smrků,

»Hle, to je má láska!«

A objal štíhlý, krásný strom. Pokrač.

V. Mrštík:

FRAGMENTY.

DIVADLO.

Nikde nepromluví lež tato nehorázným způsobem jako ve veselohře.

V knize, románu, novelle, skizze čtenář může dát se i podvést módně nastrojeným dialogem, ždánlivě vtipnou hříčkou slov, módními obrazy, módními obraty, pozlátkovým stylem, routinou. V nejhorším případě zůstane se svým úsudkem na rozpacích, poněvadž je sám, nemá opory v jiných, současně s ním cítících lidech, nepodléhá hromadnému dojmu hned na místě.

I drama může zůstavit diváka v pochybnostech. Nic jej nenutí, aby projevil svůj dojem, i když skutečně je dojat. Potlesk není všechno.

Jen veselohra působí rázem. Vymáhá na diváku, aby projevil svůj dojem okamžitě. Je cítit teplo jejího života nebo chlad mrtvě narozeného stvoření. Chvíle pak, kdy selhává scéna za scénou, vtip letí na prázdno, stříleno je do větru, vedle pravdy, mimo pravdu a ne v samo srdce pravdy — patří mezi nejtrapnější zkušenosti každého soudnějšího diváka. Tenkrát divadlo nezná rozpaků, nezná shovívavosti, nedá se podvést a

soudí na místě. Bezmocna je bouře klatby i chvála klik — je rázem nemožno, tváří v tvář tolika svědků nepravé vydávat za pravé, nezdravé za zdravé, nezralé za zralé, za pravdu lež. Divák není sám, s ním cítí a žije lidí víc a všichni hromadně ničí nastavenou léčbu špatně nastrojených illusí.

Kompetentní je tento soud aspoň potud, pokud nijak nepředpojatý divák cítí (a to cítí i člověk negramotný), kde začíná život a kde pouhá jeho přetvářka, kde mluví srdečnost a kde lesklá jenom fráse. Aspoň tuší pravé umění, i když nic o něm neví. Tu nepomůže naparování, každá námaha je směšna, ale na účet autora. Divák chce být zaměstnán bezprostředně a tuto bezprostřednost žádá na předvedeném díle. Požitek čistého zdroje, živou přírodu a ne padělek umělého kvítí. Míněna je tu veselohra vážná s vyššími uměleckými cíli na rozdíl od lehkého, fraškovitého zboží, které pobavit dovede jen nižší pudy člověka. Rozpustilost není ještě smíchem.

Proto je »Revisor« tak ohromným dílem. Zůstane věčným vzorem, poněvadž radost z tak šťastného a bezprostředního tvoření je věčna. Smál se dobrosrdečně a přece povýšeně s neskonalým slitováním, jak směje se asi bůh. Dítě a zralý, hluboce cítící muž. Proto v jeho díle není karrikatur, ale jsou v něm celý svět zajímající typy. Smál se a nevysmíval, neurážel, ale zušlechťoval a bavil.

Na všech těchto zkušenostech nebylo by nic zvláštního.

Jsou známy všem.

U nás víc, než kde jinde, poněvadž na jevišti nejnápadněji chřestí ještě ony skořápky, které za sebou vleče kuřátko rodícího se umění. Ale svatý je každý pokus na této půdě, poněvadž je nejkluzčí.

Ale i ty zkušenosti měly by cenu jen samy o sobě, kdyby neměly ještě jiného, rozsáhlejšího významu.

Divadlo neodhaluje jenom nedostatky divadelní, ale umělecké vůbec. Svět stvořený jakoby se ocitnul náhle pod zvětšujícím sklem. Špatné i dobré nabývá netušených rozměrů. Patrný je každý chybný krok, každý steh, kterým nemotorně sešívány byly posbírané a ne vytvořené, pevně v celek srostlé jednotlivosti. A stane-li se dokonce, že autor sám plete se mezi figurami, které vydává svému posměchu, strží větší smích, než figury samy. Řeč bez účinku padá, barvy křičí, svléká se šablona, dutě zní fráse. »Nové« stává se starým, »staré« novým a svěžím. Ale, co na jevišti vzrostlo na stakrát to stejně tvořeno a stejně znetvořeno, patrno je pak i v knize, románu, novelle, skizze. Chyby si odpovídají dosud nepovšimnuty, shovívavě přehlédnuty divadlem stávají se zjevnými. Čtenář-divák vidí, co dříve neviděl, slyší, co dříve neslyšel, vnitřní, neměnící se pravda umění nedá se už změňovat podvržeností. — A tak ani v knize už pak není možno vydávat nepravé za pravé, nezdravé za zdravé, za pravdu lež. Tatáž lež a tatáž faleš je i tam.

Proto divadlo je tak velikým učitelem nejen života, ale umění všeho. Jak pro diváka, tak pro autora. Pro divadlo samo i belletristiku zvlášť. Bystří zrak, zjemňuje mysl, učí milovat i nenávidět — odmítá vnucenou mu faleš.

A v tom je zásluha jeho ohromná.

UMĚNÍ.

Dobře to řekl kamarád:

»Umění dotud není rady ani pomoci, dokud nepronikne přesvědčení: že největší opice není ještě největším umělcem!«

PUŠKINOVA ŽENA.

»Nekoketuj!« čteš téměř na každé stránce Puškinovy korrespondence s jeho ženou.

A žena radu jeho tak si vzala k srdci, že Puškin — zastřelen byl v souboji.

FEUILLETON.

VÝSTAVA KRASOUMNÉ JEDNOTY V RUDOLFINE.

Rudolfinská výstava, třeba že každoročně se prorokuje její skon, probouzí se přece jen každého roku k novému životu. Dnes máme sice raději menší salony, jichž umělecký charakter nemá v sobě tolik protikladných uměleckých tendencí, jaké se nutně musí objevit při výstavách, v nichž počet prací dosahuje skoro tisíce. Stáváme se — a to právem — čím dál tím vybíravějšími, zvyšujeme hodnotící měřiko, žádáme vyšší uměleckou úroveň. Rudolfinské výstavy nechávají nám mnoho nevyplněného po této stránce. Sousedí tu, na jedné stěně, hodnota s nehodnotou, a, prohlédnete-li si zběžně tu řadu výstavních sálů, shledáte, že vám imponují mnohem více počtem než váhou jmen těch, kteří vystavují.

Mezi našimi výtvarníky jeví se jistá nechuť nebo nedostatek zájmu k těmto výstavám. A přece, zdá se mi, že neprávem, neboť, pokud se mi dostalo správných informací, bylo by již prakticky žádoucí, aby interess našich výtvarných kruhů byl pokud možno živý. Rudolfinské výstavy zůstávají přece jen poměrně nejlepším místem pro zpeněžení díla.

Jaký je umělecký zisk letošní výstavy? Nedostatek místa nám brání, abychom si podrobněji povšimnuli všech těch, kteří by stáli více než za zmínku. Pokusíme se shrnouti toliko v nejhrubších rysech výsledný dojem.

Výstava byla obeslána několika sdruženími německých výtvarníků. Jsou tu zastoupeny: »Svaz kreslících umělců« z Mnichova, »Apelles« z Výmaru, berlínské »sdružení pro původní litografii«, berlínský »markský svaz umělců« a konečně mnichovský »spolek pro původní leptání«. Mezi všemi těmito zásilkami nenaleznete skoro nic

anebo aspoň velice málo, co by si vymohlo hlubšího zájmu. Žádná z nich nemá vlastní svoji individuality, z žádné také neproudí zvláštní tvořivý rušný život. Je v nich patrný nedostatek umělecké energie, za to nadbytek, hypertrofie prostřednosti a řemeslného. Je to taková přítěž rudolfinských výstav, která se hodí právě tak asi k vyplnění, ale zároveň také vyplenění stěn a jež přináší zraku únavu a duši bezradostný dojem něčeho, co již dávno znáte a co jste bezpočtukráte viděli.

Souborné výstavy jednotlivých umělců poskytují daleko větší interess. Je jich tu čtvero, tři malíři, jeden sochař. Vídeňané Karel Moll a Otto Friedrich, Willy Hammacher z Berlína a náš Bohumil Kafka.

K. Moll je malíř nálad; jde mu především o vystižení celkového tónu krajiny, o zachycení té vibrace světla kterou, barvy, stíny a polostíny rozechvívají nervy umělecky cítící duše. Vkročíte-li do jeho interieuru v přízemí výstavní budovy, je vám, jakoby vás obklopila jakási distinguovaná poesie přírody, cosi poetického a vybraného zároveň. Tento dojem je takořka čistě fysický a ukazuje toliko, jakou dojmovou sílu má v sobě Mollův štětec. Působí-li většina jeho děl, díváte-li se na ně příliš dlouho, jistou příliš sladkou mdlobou, zaujme vás jeden z těch obrazů, olej »mlácení obilí« stále novým interessem. Jak je tu vše živé, plno pohybu, plno záře a čehosi ryze letního, co se zdá plout ve vzduchu, zářit lidem z tváří, jiskřit ve světelných reflexích mláticího stroje.

Druhý Vídeňan, Otto Friedrich, je na výstavě zastoupen nějakými osmdesáti čísly, jistě počet, při němž lze plně projádřiti uměleckou individualitu. Přes to není dojem, jejž si odnášíte, celistvý; naopak: shledáváte se tu s různými, tu více, tam méně zdařilými náběhy, které nemají v sobě jednotného tónu. Cítíte příliš dobře, že umělec posud zápasí, že hledá a snaží se nalézti sama sebe. Všechno tu posud kypí tímto vnitřním kvasem. Friedrich usiluje o barevné zjednodušení a spolu s naturalismem v kresbě žene obojí do posledních důsledků, jak vidíte na »pobožnosti v lese«. Přes to, že tato mladá odvaha je sympatická, zamlouvají se nám daleko více čísla, která nemají v sobě té usilovné modernistické faktury. V nich, jako na př. při rozkošných náladách z okolí chrámu sv. Štěpána, a pak při olejových malbách a studiích ukázal Friedrich celou zářící sílu svých obrazů, libujících si v umělých světelných effektech a v kresbě sklonnosti, která se v ní jeví pro zachycení odvážné gestikulace, upomínají na některé francouzské moderní kreslíře.

Willy Hammacher miluje volnou přírodu, její volné rozlohy, blízkost moře a moře samo ve všech hrách jeho vln, v tisícerých odleskcích, odstínech a lomech paprsků. Vyloučil úplně člověka ze svého umění, nanejvýš ještě že nějakým klášterem, zatopeným v slunci, nebo městem, ztrácejícím se na obzoru, napovídá poněkud jeho existenci. Má pozoruhodný smysl pro všechno přírodní dění a jistou pochmurnou radost z temných stínů, jež vrhají mračna na zemi, z krajin, které jsou ponořeny v neurčitý soumrak, protržený tu a tam paprskem slunce.

Jsme nyní u jednotlivců, kteří nezaslali souborů. Jak vysloviti se tu, na několika řádcích, o všech těch, kteří probouzejí v diváku živý zájem? Je jich tolik, že nutně opomineme leckterého, že i těm nejsympatičtějším můžeme věnovati pouhou zmínku.

Především k našim výtvarníkům: Jansa v poslední době dociluje značné svítivosti a jisté dekorativnosti na svých plátnech, tak na př. »Vřes« a »Podzim« — Engelmüller je zastoupen řadou krajinářských pastelů a olejem »Bílá Hora« z cyklu »Česká krajina« — Bukovac dvěma oleji, plnými barvitosti: »Politikářkou« a »Kající Magdalenou« — Schwaiger zaslal illustrace k »Pohádce o vodníkovi« — Homoláč pěknou »podobiznu« v běli — Rašek několik pohádkových motivů, plných modrého svitu, jejž si poslední dobou oblibuje — Vacátko dává poněkud příliš na jevo vliv Herterichovy školy — Stretti, vedle portrétu hraběte Thuna, má tu několik ze svých městských a venkovských nálad, mezi nimiž zdá se nám nejlepší »V posledním slunci« a Ullmann některé z krajinářských motivů.

Z Mnichova zaslal Karel Marr velký olej »Madonnu«, dílo plné sladkého světla, které má v sobě slavný klid a tichou něhu svaté noci. Několik dalších jmen: Jakesch, Thaulow, Hegenbarth, »Přestávka v podvečer«, Kaubbachova »Tanečnice«, Meyerovy portréty, Orlikovy japonské kresby. Pak Cottetovy »Svatojanské ohně«, Veberovy tak známé karrikaturální výjevy, Osterlindova »Španělská tanečnice«, kollekce Glasgowských, mezi nimiž tentokrát toliko Patterson »Čtoucí dámou« stojí na své výši, známý obraz Rěpinův »Jaká dálka . . .«

Jak bylo výše řečeno, je Bohumil Kafka zastoupen soubornou kollekcí, obsahující 22 čísla. Třeba že tu leckde cítíte ještě cizí vliv, třeba že výstavka není prosta jisté roztříštěnosti, representuje se Kafka velice pěkně a slibně. Má v sobě velkou tvůrčí sílu, zanícení pro krásu linií a v portrétu jde daleko za běžné a konvencionelní požadavky, pln snahy vystihnouti — jak o tom svědčí jeho »Podobizna Josefa Manesa« — povrchem nitro.

Myslbek zaslal dvé věcí, ale jak mistrných, jak hlubokých a plných života! Jeho »vlastní podobizna« a monumentální socha »knížete Schwarzenberga«, tak vznešená ve své kněžské prostotě, patří mezi nejkrásnější, co naše sochařství vytvořilo.

Připomínáme ještě Štursu a Šaffovu sádru »Nalezení mrtvoly Abelovy«. V oboru uměleckého průmyslu upozorňujeme na vkusné intarsie Lindauerovy.

O. Theer.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Nová kniha Lva Nik. Tolstého. — Z literatury o studentech.)

O novém a velikém prý literárním díle velikého starce Lva Nikolajeviče Tolstého šíří se v posledních týdnech zprávy v literárních rubrikách časopisů s pochopitelným zájmem a značným napjetím. Není to však delší dobu již téměř dohotovený román »Chadži-Murat«, o němž zasvěcení ujišťují, že je to velkolepý obraz z doby cara Mikuláše I., a staví ho na roveň s »Vojnou a mírem«, s »Annou Kareninou« a »Vzkříšením«, nýbrž jedná se o dílo jen z části literární a původní: »Myšlenky moudrých« jmenuje se kniha, která v nejbližší době vyjde tiskem, a současně s originálem se ovšem octne na literárním trhu evropském také v několika překladech.

V zimě předešlého roku, v době těžké choroby starcovy, uzrál v něm úmysl, pořiditi si ve stručných i obsažnějších výtazích sbírku ze zamilovaných autorů, mudrců, myslitelův a náboženských proroků všech věkův a národů, všech rač a kultur. Na každý den v roce sestavil si Tolstoj nějakou reflexi, sentenci, anebo citát z určitého díla, a tím způsobem vznikla objemná kniha jistě velmi originelní, která zřejmě ukazuje, kterak duch největšího umělce-spisovatele minulého věku na sklonku svého plodného života zaujat je vskutku jen nábožensko-moralistním rozjímáním o svých oblíbených ideách: hledání pravdy životní a krajní altruismus, odmítání veškeré kultury a návrat k původnímu stavu člověka.

Výběr z autorů, hojně doplňovaný a prokládaný názory vlastními, je dojista úctyhodný svojí obsažnou bohatostí sneseného materiálu, jenž beze sporu svědčí o podivuhodném a složitém duševním životě kmeta, který na prahu svojí sedmasedmdesátky, po dovršení svého grandiosního díla uměleckého, našel tolik duševní svěžesti a tolik silného klidu k sestavení filosofické mosaiky, jež obsahuje veliké zakladatele náboženstev od Lao-Tse a Konfucia přes Buddhu až ke Kristu, i starověké filosofy od Platona a Aristotela přes Senecu a Epiktéta až k Marcu Auréliovi. Z velikých myslitelů novověkých poměrně nejčastěji vrací se Tolstoj mezi Francouze k Blaise Pascalovi, Vol-

taircovi a Rousseauovi, mezi Rusy ke Gončarovu a Dostojevskému, mezi Angličany především k Johnu Ruskinovi, Herbertu Spencerovi, Benthamu, Lubbockovi a Thomasu Carlyleovi. Citáty z talmudu, koranu i bible a průpovědi z mudrosloví arabských, indických, buddhistických a čínských doplňují pestrý obsah knihy, která sotva najde druhou sobě podobnou. Svrchovaně zajímavým způsobem možno stopovati v takto sestavené knize, kterak cesty lidského myšlení z jedněch vyvírají pramenův a k jedněm spějí cílům. Výroky mudrcův a filosofů dvou raç zcela rozdílných a věku na tisíciletí od sebe vzdálených často v jeden zcela harmonický akkord vyznívají, potvrzujíce odvěkou jednotnost lidské pravdy a nesmrtelnost vznešené, tvůrčí myšlenky.

Po té stránce je zajisté originelní a zajímavé nové dílo Lva Tolstého. Přece však nelze potlačiti lítost nad rozkladnou silou mravně-náboženských idejí, které od let ovládly i tak mohutnou tvůrčí schopnost velikána, který vybudoval svoji slávu literární synthesou grandiosních obrazů, v nichž uložil a umělecky zhustil všechen život svého národa — a z pozdní žně svého bohatého duševního života vydává už jenom trosky a úlomky ze životního díla jiných velikánů. Místo silné a smělé stavby z vlastních kvádrů jenom tříšť a mosaiku z drobných kamenů — cizích.

*

Ruské studentstvo jako celek v řadě posledních let několikrát zabývalo mysli evropské veřejnosti. Otázky velmi vážných politických a kulturních interessů byly uváděny ve spojení se zprávami o duševních proudech, ovládajících studentstvo ruských universit, časté poplašné zvěsti o revolučním hnutí a následujících na to politických persekucích tento zájem pochopitelně stupňovaly, ale často i tendenčně zabarvovaly a zbytečně pletly pojmy, zatemňovaly pravý obraz. To souvisí ovšem namnoze také přímo s neblahými poměry censurními, neboť potlačování volnosti slova a veřejných projevu tiskových nutně má v zápětí tím jistější šíření zpráv nezaručených a zkroucených, ba i holých nepravd.

Na Rusi samé snaha pokrokových kruhu žurnalistických a literárních vyvolala mnoho úvah a studií, jdoucích správně k jádru věcí, stopujících seriosně tyto duševní proudy ve studentstvu, usilujících proniknouti ke kořenu studentského bytu, zabývajících se přímo životem studentským a studiem jeho povahy, tužeb a cílu. Na literárním trhu objevila se řada knih o poměrech studentských a studující mládeži ruské. Knih jednak belletristických, jednak takových, které hlouběji chtěly se obírati životem studentským a jeho potřebami. Že kroky takové byly správné, dosvědčila nejlíp praktická zkušenost: po knihách o studentech byla čilá poptávka, a nedávno právě vyšla jedna z nejvážnějších těchto publikací v druhém, podstatně doplněném vydání. Je to kniha P. Ivanova »Studenti v Moskvě«. Autor její v řadě obrázku líčí způsob života moskevského studenta, jeho mravy, svoje zkušenosti a znalost jistě velmi podrobnou věnuje sociální stránce poměrů studentských, »budžetum« studentským, otázce bytové, způsobu stravování i studentským manželstvím, která jsou tu zjevem velmi obvyklým.

Co činí zvlášť zajímavou a cennou knihu P. Ivanova, je v jeho úvahách zřetel k budoucímu stavu studentstva, zřetel k jednotlivým povoláním budoucího praktického života. O současných duševních proudech ve studentstvu dovede vypravovati velmi poutavě, avšak theorie, kterou odvozuje z jednotlivých typu studentských, jak si je sám odhodnotil, dopadá v celkové bilanci dosti chmurně. Ivanov rozeznává mezi současnými studenty moskevskými — těžko ovšem rozhodovati, do jaké míry možno tu generalisovati na veškeré studentstvo ruské — kariéristy, filosofy, neurastheniky a dekadenty. Konstatuje dvojí hlavní proud: adepty živlů pokrokových a — studenty prostřední. Závěrečná stať zajímavé knihy věnována je právě těmto. Prostřední student je budoucí prostřední intelligent dle úsudku autorova a tako a prostřední intelligence vděčný materiál pro tragikomické figurky Čechovské, zaplavuje veškeru Rus. A převahu tohoto materiálu zjišťuje p. Ivanov již mezi studující mládeží. Snad je trochu přespříliš pessimismu v tomto názoru autorově, ale je dojista zajímavým osvětlením se strany kulturního historika, jakým se vlastně objevuje ve svojí důležité monografii.

V. Červinka.

LITERATURA ČESKÁ.

Jaroslav Kamper: Bílá láska. Historie jako tisíc jiných. (Nakl. J. Otty v Praha, 1904.

Historie stárnoucího člověka, u něhož se v podzimu života, probudí bláhový sen o lásce, sen, který nedojde vyplnění — takový je dějový obsah p. Kamperova románu. Napsal jsem: podzim života. Skutečně také tato nálada podjeseně vznáší se nad celou knihou, struna uvádání a marného stesku zdá se být podložena každé z její stránek, melancholie stlumených barev, vybledajících odstínů, vyprchávajících vuní tvoří jakoby ovzduší »Bílé lásky«.

Tu smyslovou náladovou impressi odnáší si čtenář jako výsledný dojem z p. Kamperova díla. Zdá se várn, že autor neustále maluje a kreslí. Kreslí své drobné figurky, maluje pozadí, které se za nimi odráží. Obojí činí s láskou, s jistým hřejivým zájmem, který celou jeho knihu vyplňuje od první až do poslední stránky. Není zneklidnění v jeho díle, není v něm rušivých tónu, problému, analys; není tu ani revolt, ani blasfemických výkřiku. Ale vše zdá se být obetkáno jistou úsměvnou resignací, tichým smutkem lidí, kteří se ani neodváží příliš něco chtít z obavy před zklamáním.

Je zvláštní, jak autor dovedl udržet tento jednotný náladový tón po celou svoji knihu. Je nutno hned předem říci, že »Bílá láska« je skoro výlučně impressionistským románem. Dramatická akce je v ní přivedena na minimum. Nehledejte tu hlubokých psychologických zápletek. Za to barevný, popisný živel je neobyčejně bohatý a autor je si také plně vědom, že v tom záleží jeho síla.

Hlavní postava románu, bývalý officiál Vorel, duše zanícená krásami staré Prahy, srdce žijící minulostí, poskytuje p. Kamperovi příležitost, aby uplatnil právě tento popisný talent. Ona udává základní tón knihy, je takořka jejím hudebním klíčem. Ostatní figury a figurky jsou sem vsunuty, aby se na nich, jako na pozadí, odrážela postava Vorlova. Rodina rady Haufa — jehož dcera Otilie, věrná svému ženichu, který jí před deseti lety zemřel, je tím erotickým snem officiálovým, o němž jsme se zmínili na začátku — pak kupec Hufnagel, officiálová sestra, stará panna Lojzička, všechny ty postavy jsou jakoby barevnými skvrnami, jimiž se má celkovému obrazu dostati rozmanitosti. Vyjímám dvojici: »létacího doktora« Wagnera a zbankrotovaného básníka Lhotského; první z nich je plný života a jisté tragické komiky, kterou pan Kamper vystihl se vzácnou originalitou; episoda s Lhotským není sice ničím jiným, než právě jen episodou s dějem, který byl u nás často opakován; ale autoru náleží zásluha, že v tuto využitou látku vlil novou životní šťávu, což nebylo tak snadno. Tato episoda má svuj dramatický spád, svůj prudký, tragický tep.

Svět malých lidí s malými touhami a malým snažením. A nad touto drobnou idyllou pražského zákoutí vyzvedá autor obraz Prahy, Prahy slavné, zářivé, úchvatné, hru tisíceletých vln, v nichž se odráží Vltava, poetické — či spíše přesněji mluveno: ryze katolické — kouzlo její kostelu, v nichž se vznáší vuně kadidla, svítí mešní roucha, hlaholí zpěv. Praha je tu procítěna v celé bohatosti svých krás, nervy umělce, který dovede zachytiti případně každý i ten nejjemnější záchvěv slunečního světla, odstín oblohy, záření hvězd nad temnou hladinou řeky. Toto skutečně umělecké vnímání zdá se sice poněkud nepřípadným při bytosti ujařmené po celý život v ovzduší kanceláře a nikterak nadprůměrné. Než to ko-

*

nečně nic nemění na opravdové kráse popisných partií. Najdete mezi nimi místa, která jsou více než popisem, která mají v sobě celé barevné záření jednotlivých pražských výhledů.

Bílá láska... Opravdu, máme málo knih, kde by erotický živel byl tak úplně zbaven všech žhavějších odstínů, všeho elementárního, vášnivého, jako právě v románu p. Kamperově. Z lásky je tu zachycena toliko její melancholická nota, ta, která mluví k duši a vyhýbá se všemu tělesnému. Řekli byste, že officiálovi Vorlovi zbyl pro slečnu Otilii jediný smysl: zrak, v němž se neodrazí jediná hříšná nebo jen smyslná myšlenka.

Na konec ještě poznámku; jaké je místo p. Kamperovo, porovnáte-li ho s tendencemi ostatní mladé české prosy? Zajímavé tendencí, která se jeví v »Bílé lásce«, kreslit prosté, ani citově, ani intellektuelně nesložité bytosti. Zatím co, skoro všeobecně, jde naše prosa za kresbou zvláštního a výjimečného, raffinovaného a nadprůměrného, obrací se p. Kamper k postavám a postavičkám s malým horizontem, s obyčejnými životními romány a románky, jak to již naznačuje podtitul knihy: »Historie jako tisíc jiných«. Dovedl-li z tohoto prostého příběhu vykřesati uměleckou jiskru, vyhraniti ji v zajímavou literární formu, je to jen tím pádnější důkaz jeho belletristického talentu.

O. Theer.

NĚKTERÉ PROSY.

F. P. Vožický: Desatero českého člověka. Praha 1903. Nakladatel J. Springer.

Cyklus novel z maloměstského nebo vesnického života, psaných buď s mravní nebo vlasteneckou tendencí, natřených někde realisticky a pessimisticky. Proč by měly býti »desaterem českého člověka«, zvláště proč právě »českého«, nevím. Mnohokrát již opotřebovaná látka, která je sice neškodná — ale nudí.

Břetislav Jedlička-Brodský: Cestou necestou. Vl. nákladem.

Právě tak prázdná a jalová literatura kalendářů nebo literárně bezcenných sloupců zábavné přílohy žurnálů; kratinké a mdlé episody rozmanitého obsahu, ať již končí to oběšením se otce před okny synovými nebo setkáním se zločince s otcem dítěte, které zavraždil. Je to vše psáno beze všech aspirací, takže je dosti namahavé přečísti tuto knihu i p. Vožického — tím těžší je probírati podrobněji takové věci, které jsou přirozeně a zúmyslně prosty všeho vztahu k umění. Registrujeme je prostě k vůli úplnosti.

Arnošt M. Tichý — Lidée: Nad bahno. Praha-Trenčín 1903. Vl. nákladem.

Kniha rozhodně nápadná již dvojí obálkou i obsahem, kde zahlédnete jakési astronomické zobrazení. Budiž mi prominuto, že pomlčím o vztahu, v jakém se nachází citát z Baudelaira k obsahu.

»Tímto dílem předstupuji před forum veřejnosti, abych na základě nových objevů(!) dokázal bezúčelnost a nelogičnost celé té komedie, které říkáme život.«

»Co jsme? Proč jsme? — Co se s námi stane?«

Uvádím tato dvě místa předmluvy, která napovídají oč se tu jedná. P. autor pokouší se o jakýsi druh vědeckého mysticko-okkultistického románu, kde řeší tajnými i netajnými vědami otázky, je-li Bůh, čím vlastně byl Kristus, povstal-li svět fotoelektrochemickou theorií; řeší otázku záhrobního života spiritisticky — a mezi všechen tento obsah svojí knihy proplétá svůj milostný román s Emmou. Některé partie mají nudu spiritistických traktátů a vědeckých výkladů — jsou to riskantní předpoklady, někde dokonce zajímavé. Jinde je zase nátěr mysticiský; hypnotisováním vyléčí se Emma z šílenství — a tak román končí šťastně. Prozatím nedá se ani o knize ani o jejím autorovi nic více říci.

Zdeněk Záhoř: Člověk, jenž nevydal básně. (Vl. nákladem.) Jos. K. Havlovský: Uhaslé ohně. (Vl. nákladem.)

Kniha p. Záhořova obsahuje několik humoresek psaných docela průměrným tónem, jevících jistou intelligenci a někde vykazujících náběhy k vtipnosti — ale celkem je v tomto humoru dosti nucenosti, některé věci mají pečeť nudnosti. O nějakém významu této knihy, nebo o vyhlídkách p. autorových do budoucnosti nelze tu mluviti. — Kniha p. Havlovského je obyčejná, hodně tragicky omítnutá povídka z venkovského života pro lid, zralá pro kalendáře nejnižší kategorie.

*

Jest viděti, že vedle pěkných prací pp. Dyka, Sovy, Theera a j., které slušně representují českou prósu tohoto období, bylo vytištěno také hojně »lidové literatury«, mnoho nejapných produktů naivních mozků, které asi nemají ani pojem o těch nejslabších, nejméně hodnotných veličinách české literatury. Není právě příjemné zmiňovati se o novinkách tohoto druhu. J. R.

HRABĚ LÜTZOW NA UNIVERSITĚ OXFORDSKÉ.

Dne 6., 8., 10. a 11. června bude přednášeti o českých dějepiscích na universitě Oxfordské p. dr. František hrabě Lützow. Přednášky slovutného spisovatele na staroslavné universitě anglické budou pro nás neobyčejně významnou událostí. Dr. hrabě Lützow bude, jak nám oznamuje, v první přednášce pojednávati o dějepiscích Čech od nejstarší doby až k smrti Karla IV. Druhá přednáška počíná s dějepisci Husitských válek a končí rokem 1526, ve kterém dynastie Habsburgů zvolena byla na trůn český a kdy začíná římská reakce. Třetí přednáška jedná o posledních letech neodvislosti české (1526—1620). Největší zmínka bude věnována Pavlu Skálovi ze Zhoře. Konečně v poslední přednášce, po krátkém ocenění Balbína, Pešiny, Brenenberga a j. bude vylíčeno znovuzrození české se stanoviska historického a vystižena bude práce a význam Palackého i nových dějepisců až po Golla, Kalouska a Rezka.

»L'AMI DES MONUMENTS ET DES ARTS.«

Již jsme před časem upozornili na pěknou francouzskou revui uměleckou »Přítel památek a umění«, vydávanou horlivým propagatorem umění, architektem a spisovatelem p. Charles Normandem. Revue tato měla by zajímati zejména ony naše kruhy, které si obraly za úkol hájiti starobylý ráz Prahy, neboť orgán Normandův je jedním z nejbojovnějších zastanců odkazů minulosti umělecké proti vandalismu modernímu. V posledních číslech této revue, vkusně vypravené, hojnými illustracemi zdobené, jsou četné, velmi interessantní stati, jako: »Podoba v portrétu« od F. Humberta, »Společnost posvátného umění« od Luc Olivier-Mersona, od Louis Légera článek o pomníku krále Jana Lucemburského u Kresčaku, od hr. de Hansonvilla a socha Voltairova od Pigelta, řada pojednání uměleckých, historických a místopisných od Charles Normanda, dále články od J. Claretiho, Jaques Laisa, Paul Chardina, Luciena Gilleta atd. Revue uveřejňuje též bulletiny spolku »Přátel památek pařížských«, »Spolku pro ochranu krajin« a »Kongresu městského pro lidové umění«.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. KVĚTNA 1904. * ČÍSLO 22. *

OTAKAR THEER:

HOŘKÁ IDYLLA.

I.

Ten pražský letní žár zdál se Kapinovi nesnesitelný. Po tři neděle, od samého rána, slunce ne žhnulo, ale pražilo, tavilo mu mozek, rozlévalo mu žilami olovo na místě krve, mučilo ho, oslepovalo, ubíjelo. V bytě, i při otevřených oknech a spuštěných záslonách, div že se nezalknul. A vyšel-li ven, jak strašny byly ulice! Dlažba se leskla, Vltava podobala se rozčeřenému zrcadlu, a nad tím vším obloha, jednotvárně modrá, jež se zdála nikoli vzdušná, nýbrž měla podobu čehosi hmotného, ohromného skleněného zvonu, jenž tlačí k zemi všechen letní žeh a pal.

Kapin unikal této červencové výhni, prchal před ní z domova na ulici, z ulice do sadů, ze sadů do hospůdek, do výletních míst a opět domů. Kde jsou ty doby, kdy zimu i horko snášel bez obtíží a raduje se z nich? Kde jsou ty noci zdravého spánku, z něhož se probouzel s jasnou myslí, způsobilou ihned ku přemýšlení? Nyní tomu bylo jinak. Mrazy pálily ho až do kostí. Vedro jakoby ho oblévalo vlažnou vodou; nemohl dýchat, pot na něm vyvstával, usínal pozdě k ránu, probouzel se těžce, tak těžce, že se mu zdávalo, jakoby zápasil s kýmsi, kdo mu klečí na prsou, zatlačuje mu víčka, hněte mozek. Myšlenky trousily se mu pomalu, tu a tam vynořila se některá, zmizela opět, a konečně potřeboval celého vzepjetí vůle, aby se vztyčil na loži a začal den plný tělesních trampot, návalu krve k hlavě, nechuti k jídlu, nechuti k jakémukoli pohybu.

V třiceti třech letech říkal si, procházeje se sadem na nábřeží. V třiceti třech letech a vyčerpán, bez radosti ze života, ano bez určité vůle žít! Život! Jak se zdá krásný, když jsme do něho vskočili sedmnáctiletí, s hlavou svěží, plnou illusí a barvitých snů, domnívajíce se, že obsáhneme náručí všechnu tu ohromnou, tisícerou rozkoš slibující hladinu! A zatím uniká vám pod rukama jako voda, a čím dál plovete, tím jasněji cítíte, že vše byla jen mámivá hra paprsků. Hle, již druhý břeh je na blízku! A člověka jímá chuť stanout, ukončit zápas, zůstat v klidu, třeba by ten klid měl život stát.

Jak to, že vznikly tyto hořké myšlenky v člověku, který měl býti ještě pln síly? Velice prostě. Taková je jeho historie:

Miloš Kapin byl třetím dítětem bohatého finančníka. Jeho narození očekávalo se jako malý zázrak, jako milost nebes, která splňují několikaleté prosby pána a paní Kapinových. Dvě děvčátka zemřela jim totiž před více roky a manželé, neboť pán se blížil padesátce, paní čtyřicítce, nedoufali již v jiné potomstvo. Nastal rozhodný den a — zatím co všichni očekávali děvče — povila paní syna. Jaká radost! Malý Miloš byl zbožňován. Ale co říkám: zbožňován! Chovali ho jako prince, uctívali jako modlu, klečeli před jeho kolébkou, jakoby tu ležel mladý bůh. Tušíte snad, že při takovéto výchově stal se z dítěte ničema. Ne. Mladík byl náhodou dosti spořádaný, lpěl na rodičích, prozrazoval bystrost a nadání. Školní vysvědčení měl pěkná, maloval slušně, na piano nehrál zle, četl se zálibou, byl dobrým tanečníkem a — dík hezké tváři a chování až trochu žensky přejemnělému, jaké mají jedináčkové z bohatých domů, vychovaní u matinky — vídaly ho rády mezi damami.

Dostal se na universitu, ale, poněvadž naň nikdo nedoléhal, nestaral se příliš o studie, neodhodlal se také vykořistit vážně některou část svého mnohostranného talentu. Žil klidně a příjemně jako vzdělaný dilettant, který se zajímá o vše a neobětuje se ničemu. Do dvaadvaceti let prodělal několik milostných dobrodružství, tu plato-

nických, tam erotických, tu hloupě, tam prakticky, jichž úspěch či neúspěch neotřásl příliš jeho mírnou, nevalně temperamentní povahou.

V té době stihla ho krutá rána: ráz na ráz zemřeli mu rodiče. Pocítil nesmírnou prázdnotu života, zdálo se mu, jakoby ho pojednou obklíčila zeď cizoty a chladu. Pokoje, v nichž s nimi bydlil, připadaly mu pusty a skoro děsivy. Měl pocit, že proň všechno ztratilo cíl. A v této pusté bolesti, doufaje, že jinde nalezne nějaký vážný zájem na životě, že jiné podnebí přetvoří jeho nudu v radost, odejel do ciziny.

Zůstal tam dva roky a stejně jako doma neopustilo ho vědomí prázdnoty ani na okamžik. Milkoval se mnoho, skoro vždy se zdarem, neboť mezi milujícími má vždy ten úspěch, kdo je méně zamilován.

Viděl leccos, zkusil leccos. A nebyl spokojen. Konečně, domnívaje se, že je vyléčen z illusí o cizině, a chtěje vážně pracovat, třeba že právě nevěděl na čem, vrátil se do vlasti. Výsledkem byl poměr s vdanou ženou, která svými rozmary a úzkostmi před žárlivým manželem pohltila ty tři čtvrti roku, jež pobyl v Praze.

Rozezlen na ni jako na příčinu všeho zlého, odejel Kapin opětně přes hranice. Umínil si sbírat látku k filosofickému doktorátu. Celý týden, při houževnaté práci, proseděl v pracovně pařížské Národní Bibliothéky. Od osmého dne se mu práce začínala nedařit, desátého byl jí zhnusen, a na konci druhého týdne zabalil do rukopisů láhev vína a zákusky, malou to snídani při výletu do Meudonu s jednou modistkou, s kterou se den před tím seznámil.

Po celý rok snášel, jak se právě dalo, cizí okolí. Pak se mu zastesklo, přijel do Prahy, zdržel se dva měsíce, odejel, toulal se u moře, zase se vrátil, odejel, jakoby chtěl prchnout před prázdnotou svého nitra, do Ameriky, zdržel se čtvrt roku, nudil se, jakoby tam byl tři sta let, vrátil se na podzim, ztrávil zimu v Italii, léto v Alpách, pak, poněvadž ztučněl a zpohodlněl, celý rok v jednom jihoněmeckém městečku.

Byl nucen šetřit penězi, neboť ze jmění zbylo mu právě tolik, kolik potřeboval k střízlivému životu. Mimo to od posledního podzimu necítil se zdráv. Nebyl nemocen. Ne. Ale stával se obětí nepřetržitých nevolností, těch tisícerých maličkostí, které vznikají v těle, jež ztrácí dřívější svěžest, těch různých píchání hned u ledvin, hned v zádech, tlaku kolem žaludku, skleslosti všeho svalstva, podivné tíhy v ramenou, jakoby někdo neviditelný položil mu na ně ruce.

Kapin, dříve bezstarostný o své zdraví, vyhledával lékaře za lékařem; prohlédli ho a nenalezli u něho choroby. Ale Miloš, pln podezřívavosti, s jakou se shledáte u hypochondrů, tušil za jejich uklidňujícími slovy lest a šalbu, professionelní úskok nebo skutečné ignorantství. »Snad mám chorobu, o které věda dosud neví, či která není dostatečně prozkoumána?« tázal se. A se vzrůstající úzkostí pročítal medicinské knihy a brožurky, pátraje, mátna se odbornými slovy, jsa někdy blízek zoufalství.

Fysicky neznamenal tento stav mnoho. Za to morálně způsobil v Milošovi řadu spoust. Je to jeden z nejtěžších okamžiků života, kdy muž je nucen si říci, že nesmí činit to neb ono, poněvadž nemá již onoho zdraví jako dříve, kdy cítí, že každý nadpočetný doutník, každá sklenice vína je třískou na rakev a každá probděná noc hřebíkem do ní. Tu se začínáte pozorovat, měříte teplotu vzduchu dříve než odložíte převlečník, zakazujete si jeden drobný požitek po druhém a opět se proto zlobíte, a konečně to vše vám nic není platno, aby, jako se z dáli cítí blížící se vánice, necítili jste přicházet — stáří.

Pro Kapina bylo to dvojnásob kruté. V třiatřiceti letech dostal se k tomu, že měl dvě vážná zaměstnání: ženy a hypochondrii. Jedno překáželo druhému, zápasilo s ním. Ženy — od povrchního flirtu až ke konečnému vzdání se — byly jeho jediná zábava. Jaká to rozkoš vrhnout ženě, jdoucí kolem vás, pohled jako udici, stopovat způsob, jakým chytne tuto kořist, tušit, jaká bude asi prvá schůzka, dobývat pozvolna toto cizí srdce, vloudit se do něho jako podloudník a stanout v něm konečně jako vládce a pán — toť vášeň stejně mocná u některých povah jako u jiných hra.

Teď mělo tomu být konec. Tato vášeň stala se Milošovým nepřítelem. »Každý rozkošný polibek,« říkal si, »který dám ženě, béře mi den života. A jak dlouho budu již jen žít? Či vlastně: jak krátko?«

Vyhýbal se ženám a přece každá z nich, která ho minula lhostejně, ranila ho v jeho ješitnosti. Ostatně měl celkem neobyčejné štěstí. Třeba že znatelně ztučněl, třeba že lysina na hlavě se leskla po celém temeni, zůstala jeho tvář stále hezká. Strojil se vybraně, s vkusem lidí, kteří hledají eleganci v střihu a úpravě šatu a nikoli v nápadných odstínech látek. A když tento diskretně oblečený muž se rozhovořil, když zableskl svými zdravými zuby, zakoketoval úsměvem znaveného záletníka — byl ještě stále pěknou kořistí pro kteroukoli ženu.

S francouzskou vychovatelkou, poslední svojí láskou v jihoněmeckém městě, se rozešel na začátku února. Odejel opětně do Italie a s jistým děsem pozoroval, že jeho jmění nestačí již na tyto výdaje; jeho hypochondrie se zhoršila.

A tak, nutkán ze dvou stran, vrátil se do Prahy, tentokrát definitivně. (Pokračování.)

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Výstup 2.

Doubrava, Jana. — Josef (vstoupí z levé strany).

Nejlepší dojem bude míti již
z té naší zahrádky, jež plna je
trav divokých a bílých kopretin.
Tam pod jabloní usednu si pak —
Prosím vás, nechte otevřeno zde,
by slyšela much bzukot, ptačí zpěv
a rámem dveří zeleň viděla
protkanou sluncem. Jistě snivá je!
Již přijde! Tedy na to plátno zde
chytíte její úběl, vlasů mrak,
i očí oheň, sladkost teplých rtů,
i šíji spanilou i zoubků třpyt!

Doubrava (přechází a upravuje věci).

Mám těžký úkol! Nevím, příteli,
jak zachytím ten luzný zázrak váš!
Vy vidíte, co ani není snad
a pak se podivíte s úsměvem,
že prázdnou masku jen jsem maloval!

Jana.

Ba ještě krásnější ji stvoříte!

Doubrava.

Je branka otevřena?

Josef.

Nevím, otevru!

Doubrava.

Ne, podívám se dolů ještě sám.
Je prkno na potoce?

Jana.

Ano, je!

Doubrava (odejde v pravo).

Josef.

Jeničko, za chvíli již baronka
zde sedět bude, tento dýchat vzduch,
na tyto předměty se dívat, hovořit,
hlas její jako zpívající prach
se rozlétati bude dokola!
Chtěl někde bych se skrýti tichounce
a blouzniti jak dítě blažené
při její řeči!

Jana.

Však se splní ti
i toto přání jednou, uvidíš!

Josef.

A proč ty, sestro, vše mi nepovíš,
jak tobě já? Proč nejsi upřímně
mi blízka, řekni? Dobře cítím to,
že tajemství máš mnohé v srdci svém.

Jana.

Je líto ti to?

Josef.

Je.

Jana.

Ne, před tebou
jsem nikdy nechtěla mít tajností,
neb to vím, že jsi zrady neschopen,
že máš mne rád, mé štěstí žádáš si,
leč myslila jsem, že jsi zaujat
přes příliš zájmy svými vroucími
a na mne že ti času nezbývá,
a zdálo se mi vždy, že touhy mé
nikoho nebaví, že lépe je,
když v nitru ukryty jsou.

Josef.

Jeničko!

Jana.

Co? Chceš to zvědět?

Josef.

Ano. Vědět chci
sen bílý tvého nitra. Častokrát
o tobě myslím v Praze na večer
a stýská se mi po tvé důvěře!

Jana.

Vždy myslívala jsem si, na světě
že není člověka, jenž uslyší
mé skryté touhy.

Josef.

Tedy ani já?

Jana.

Na tebe ani nemyslila jsem.

Josef.

Jeničko!

Jana.

Chceš to vědět?

Josef.

Zdá se mi,
že bližší budeme si, krásnější
že bude všecko.

Jana.

Snadno uhodnout
mé můžeš nejskrytější tajemství.

Josef.

Miluješ?

Jana.

Ano.

Josef.

Živ je?

Jana.

Ano, je.

Josef.

A koho? — Mistra?

Jana (po chvíli).

Ano . . . jenom jej!
Již dávno . . . láska ve mně vzrůstala
jak tichý sen, až zcela pronikla
mé všecky myšlenky a přání má!
Bratříčku dobrý, snílku laskavý,
miluji, ano, mistra miluji,
však pokorně a tajně úplně,
že postačí mi naň se dívati,
že neví o tom vážný jeho duch,
že vykládá mi jako dítěti
a netuší, jak srdce bije mi,
jak šťastna jsem a jak se raduji
a kořím jeho duši mohutné!

Josef.

Ničeho neví?

Jana.

Neví. Bojím se
takové chvíle. Vím, že zvadl by
můj krásný sen a že by nastala
mučivá doba těžkých rozpaků.
Nechť neví, a nechť nikdy nedoví
se o mé vroucí lásce. Úzkost mám
před jeho velikostí, miluji
jej jako tvůrce svého milujem',
neb malinkou se vidím, broučkem jen,
a co vím nyní, on mi pověděl,
je zřídlem mým, i mým je životem!

Josef.

A nepozná to ze tvé řeči snad?

Jana.

Ne, nepozná nic!

(Pokračování.)

Miloš Čtrnáctý:

DR. ANTONÍN DVOŘÁK.

Květen přináší každoročně smutnou vzpomínku. Vzpomínku, že 12. dne tohoto měsíce r. 1884 v ústavu choromyslných odloučen úplně od zevnějšího světa a zatemněn v duši dokonal tiše tvůrce české opery, Bedřich Smetana. Od letošního roku zatržen bude černě v hudebním kalendáři českém ještě jeden den. Den, kdy geniální současník Smetanův, největší průkopník české hudby, veliký skladatel Antonín Dvořák rozloučil se se světem a na vždycky zamhouřil své dobré oči — — Bylo to právě prvního dne májového, r. 1904. Příroda rozezpívala se všemi svými půvaby a zvučela nádhernou symfonií probouzejícího se jara, když ve starém bytě svém v Žitné ulici v Praze po 12. hodině polední mistr Dvořák vydechl duši. Zápas svůj smrtelný dobojoval krátce. Šťastně zemřel, jako šťastně žil, neznaje velikých zápasů duševních, důvěřuje v svého Boha a těže svědomitě z daru nadání, o němž sám věřil, že ze samého nebe byl mu dán. Šťastně žil, protože vyplnil skvěle svůj životní úkol, protože zanechal svému národu i celému kulturnímu světu odkaz, který nikdy nebude zapomenut, který zůstane na vždy zachován generacím příštím a příštím . . .

Veliké jest dílo Dvořákovo. Dvořák pracoval ve všech oborech hudby a na všech cestách zanechal stopy své blahodárné činnosti. Pod jeho rukama měnilo se všecko v čistou, ryzí hudbu a přetvářelo v krystalové hudební formy. Dvořák byl především absolutním hudebníkem, vyznavačem formy. Dovedl mysliti jen ve formách a sám dramatický výraz počínal u něho teprve malou formou. Nebylo mu třeba zevnějšího popudu, aby komponoval, hudba sama spontanně řinula se z jeho nitra v celé své kráse a mohutnosti. Nevyčerpatelný jeho zdroj hudební invence stále a stále skýtal nové myšlenky, jež ruka jen mechanicky na papíře zaznamenávala. Odtud ta nenucenost a bezprostřednost hudby Dvořákovy, vyplynulé samovolně z jeho duše, v níž odráží se vše konkretně a jistě. Odtud ten veselý, jásavý tón radostného vzniku, který ozývá se ze všech děl mistrových. Harmonie byla mezi životem Dvořákovým a jeho dílem. Jako syn nelahozeveského řezníka, řemeslník a muzikant, pojímal prostě život. Daleko mu byla hluboká reflexe, kde duše utíká se z tohoto světa do světa do výšin nadpozemských, s tou širokou, pro naši dobu charakteristickou linií tichého smutku a melancholie. Do duše Dvořákovy nepronikl tento tón, ač těžko se mu ubránit, když život neúprosně doráží svými vlnami. Jeho hudba, jásající radostí a blahem, toť hudba čistě z tohoto světa, toť hudba, jež zroditi se mohla toliko v lebce zdravého českého, zdravého slovanského člověka, geniálního hudebníka, jenž tvoří lehce, radostně a nezná skrupulí moderního života. Svojí tvorbou kotví Dvořák cele na domácí slovanské půdě. Každou svojí notou cítí Dvořák česky, slovansky. Prvky lidového národního umění rozpájely se ve tvůrčí jeho výhni a slévaly v nové a nové formy, česká krev kolovala v jeho žilách a přelévala se do jeho děl, ať byla tato genru jakéhokoliv. Nejen v dílech symfonických, komorních a drobnějších genrech zachovává svoji individualitu a národní

ráz, nýbrž i ve skladbách církevních. Dvořák i k svému Bohu modlí se česky,« napsal výstižně K. Knittl.

Jisto je, že po Smetanovi nebylo u nás posud skladatele, v jehož hudbě intensivněji vyslovena byla by česká duše —

Vystihnouti umělecký profil Dvořákův při vší jeho mnohotvárnosti nemůže býti účelem stručných těchto řádek. Oceňovati podrobně život a činnost Dvořákovu, znamenalo by psáti obšírnou knihu, neboť umělecká sklizeň jeho života je přebohatá.

To, co napsal jsem, platí všeobecně o tvorbě Dvořákově, ať jedná se o symfonii, komorní, klavírní, vokální či operní skladbu. Dvořák pokoušel se ve všech oborech, na všech stranách přikládal ruku k dílu, zanechávaje všude stopy své geniality. Universálnost byla význačnou stránkou jeho talentu. Stačí nahlédnouti do seznamu jeho děl, abychom poznali, v jak různých formách vyjadřoval se Dvořák. Jsou tu klavírní drobotiny, písně, dvojzpěvy, tria, quartetta, quintetta, mohutné celky orchestrální a vokální až po opery a grandiosní skladby chorické. A každé opus znamená obohacení naší hudební literatury, ba většina z nich obohacení světové literatury vůbec. Zkoumati bedlivě každé z nich ve všech jeho složkách a vykázati tvůrci jeho pravé místo v historii hudby, to bude teprve úkolem budoucnosti. Dnes příliš krátká doba dělí nás od smrti mistrovy, než abychom viděli ztrátu svou v plném dosahu. Jisto jest ovšem, že, ač Dvořák byl talentem universálním a nesestoupil nikdy pod určité niveau, nevynikal stejně ve všech oborech. Jako absolutní hudebník nalezl vděčné pole v hudbě komorní a obohatil ji pravými skvosty. Jeho skladby komorní jsou perly čistě hudebního krásna, plné mladistvě tryskající invence, geniálních myšlenek, živé v rythmu a kypící bohatstvím práce kontrapunktické. Jimi klidil také mistr po celém světě vavříny přičiněním proslaveného »Českého kvartetta«, které poskytlo jim ztlumočení v pravdě ideálního. Nejvlastnější oblast jeho tvoření byla však hudba symfonická, v níž dostoupil mistr také svého vrcholu.

Zde mohl teprve on, jako neobmezený vládce forem, pustiti uzdu své fantasii a rozhoditi své bohatství instrumentační v celé jeho kráse. Paleta Dvořákova obdařena byla nejskvělejšími barvami, symfonie jeho honosí se kombinacemi a tóny, před tím nikdy neslýchanými. V tom spočívá hlavní Dvořákův význam. Zatím co Smetana kladl základ české opeře, obohacoval Dvořák absolutní hudbu orchestrální novými prostředky výrazu. Cesty jejich šly rozdílně, každá určitým směrem, každá za určitým posláním a tak dopřáno bylo české hudbě vyšinouti se na výši světovou. Pět Dvořákových symfonií, korunovaných velkolepou »Z nového světa« a symfonické básně, třpytivého koloritu a suggestivní nálady, zůstanou nejvýznačnějšími zjevy v době pobeethovenovské a nejcennějším dědictvím, které mistr svému národu i celému kulturnímu světu zanechal. A byl-li pravým velikánem ve tvorbě symfonické, nebyl o nic menším ve skladbě chorické, do níž několikráte s úspěchy světovými zasáhl svým geniálním pérem. »Stabat mater« a »Svatá Ludmila« jsou díla grandiosního vzmachu, vytrysklá z hloubi jeho opravdového náboženského cítění.

Jen pevná víra a hluboká zbožnost mohla vésti genia Dvořákova k takovým výšinám citu a veleby. —

Nejméně poměrně dařilo se Dvořákovi v opeře, ač k tomuto genru přilnul zvláště v poslední době s celou svou duší a s celou tíhou své umělecké bytosti.

V opeře zůstal dlouho konservativním a nedotčen vlivem bayreutského reformátora. Komickými operami »Tvrdé palice« a »Šelma sedlák« postavil se přímo na bok Smetanovy »Prodané nevěsty«, proniknuv je duchem čistě národním. Rovněž prvotina operní »Král a uhlíř«, »Vanda«, »Jakobín« a »Dimitrij« hoví v plné míře starému formalismu. Akceptování zásad moderního dramatu hlásá teprve »Čert a Káča« a »Rusalka«, jež převahou lyrického živlu vyšinula se za přední operní dílo Dvořákovo. V nemenší míře též »Armida«, o níž před nedávnem obšírněji bylo zde promluveno. Bohužel tato zůstává v řadě oper mistrových poslední. Tak pojednou, nenadále . . . Dvořák byl by jistě jinak korunoval svoje operní dílo. Leč osudem tak souzeno, že psána dechem téměř posledním — — —

Život Dvořákův, jako on sám, byl prostý a šťastný.

Narozen 8. září r. 1841 jako syn řezníkův, po krátkém strádání u potulných kapel, orchestru prozatímního divadla a kůru sv. Vojtěcha prorazil si Dvořák záhy cestu jako skladatel a dosáhl uznání světového. »Moravské dvojzpěvy«, přijaté na doporučení vlivuplných osob do nákladu Simrockem, znamenaly první jeho šťastný krok do veřejnosti.

Po nich roku 1878 následovaly »Slovanské tance«, jež roznesly jméno českého skladatele do světa a otevřely mu volnou dráhu. Mohl se oddati nyní zcela komposici a vydával skladbu za skladbou, docházeje stále většího úspěchu, zejména v Německu. V Anglii učinilo jej slavným »Stabat mater«, provedené r. 1884 na velkém festivalu. S úžasnou rychlostí přibývají od té doby další skladby Dvořákovy, symfonie, opery a ouvertury, a již r. 1889 dostává se mu jako prvního vyznamenání řádu železné koruny III. třídy a čestného doktorátu na universitě pražské a cambridgijské. Jméno jeho proniká až za oceán a r. 1892 pověřen je ředitelstvím Národní konservatoře v New-Yorku,

kterýžto úřad zastává až do r. 1895. Vrací se opět do Prahy, aby se ujal profesury, později ředitelství na konservatoři a přináší symfonii »Z nového světa«, po které následují znamenité skladby komorní a symfonické básně. U příležitosti panovnického jubilea zavěšen mu na prsa čestný odznak pro umění a vědu a u příležitosti svých šedesátých narozenin povolán jest jako první rakouský pair do vídeňského parlamentu.

*

Dnes kryje již mistra Dvořáka zem na posvátném Vyšehradě. Jako člověk zemřel, ale jako umělec žíti bude po věky. — — —

ADOLF WENIG:

PODVEČER.

Na loucc chřástal volá tesklivě,
v rákosí bařin jeho hlas se ztrácí —
večer se plíží z lesů zatmělých,
a z polí v hejnech táhnou černí ptáci. —

Den skonává a z otevřené rány
krev rudá západem se rozlila — —
klekání z vesnic jako teskné hrany
a černý bor jak smutná mohyla.

A doupnáka jen tiché zavolání
zní vábivě tam někde v lesa tmáni,
znavené srdce, neslyšíš? —
Je konec již — — —

V údolí padá smutný stín — —
Jde bílá stezka v lesa klín;
což — po ní jít
a víc se nevrátit?

Je mír tam, duše klid. —

Večer se plíží z lesů zatmělých
a chřástal v louce ztich' — — —

JAN HAVLASA:

NA ROZLOUČENOU.

GROTESKA.

Až dostanete tento můj poslední dopis, drahá moje duše, budu již daleko na jihu. Nezáleží na tom, kde. Jen to snad padá na váhu, že na jihu. Pouze tam mohu najít něco, co podobalo by se resignaci. Budu se opíjet vůněmi květů, luk i lesů, budu hledat utišení za sladkých večerů v písni cikád, budu snít pod korunami teskných cypřišů. Ale bojím se, že květy na lukách i stín lesní budou mi vypravovat o vůni Vašeho těla a o stínu Vašich očí, že cikády zpívat budou o kráse Vašeho hlasu, že sny moje budou platit jen Vám. Budu nešťasten. Dojista budu nešťasten sebou i pomyšlením, jak asi jest Vám.

Zítra máme se vidět v pravidelnou dobu na pravidelném místě. Vím, že přesně v naši hodinu přijdete a neuzřevši mne ve dveřích budete překvapena, že jako jindy neuvítá Vás již záře mých vzrušených očí, že nevrhají se na Vaše rty vždy lačná ústa Vašeho miláčka, — jak Jste mi říkávala. Poněkud ulekána zvednete lehoučko obrví, na čele vyryjí se Vám tři něžné vrásky, jež tak často jsem vylíbal, — a vy tiše zaklepete. Jednou, dvakráte, po třetí. Snad se Vám i dech zatají.

Snad se tedy zachvějete v onom chmurném tichu podkrovní chodby, stojíc u bizarně vyzdobených dveří atelieru mého přítele, za nimiž jindy čekalo Vás rozevřené moje náručí. Mrtvě zazní Vaše klepání a smutně dozní. A tu teprve padne zrak Váš na lístek, jenž zastrčen bude na místě příliš zřejmém, než abyste mohla ho nevidět. Bože, jak rád viděl bych Vás v onom okamžiku! Jak rád viděl bych do Vašich očí a četl Vaše myšlenky a vnímal nejvniternější a nejjemnější zachvěvy Vaší duše! Co asi pomyslíte si, rozevírajíc obálku, vyjímajíc lísteček a čtouc: »Odpusťte, drahoušku, že dnes tu nejsem. Stalo se mi cosi velmi nepříjemného, takže musil jsem dnes ráno na rychlo odjet. Budu Vám psát. Do té doby vzpomínejte na Svého Evžu.« — Cosi nepříjemného. na rychlo odjet. Budu psát. Vzpomínejte — — A zatím chtělo by se mi napsat: Cosi hrozného. Šíleně prchat. Budu plakat. Plačte i Vy nade mnou — — Ale ten lístek Vám nepoví, co jsem nad ním protrpěl, jeho slova neprozradí Vám praničeho z toho, co mne týralo i vyhnalo.

Pokrčíte rameny, chvíli snad budete stát s hlavou skloněnou a se zraky upřenými na jedno místo. Potom pomalu hlavu zvednete, otočíte se, podíváte se na dvéře, představa mé postavy, mých tváří, mého hlasu a mých objetí projede Vám

nitrem, — a vrátíte se domů, k svému muži, k své domácnosti, k všemu tomu, nač myšlenky činily mne tak dlouho zoufalým, šíleně zoufalým.

Snad nadsazuji — připouštím. Kdož ví, zda nebudete konec konců daleko méně vzrušena. Snad se ani nezachvějete, snad si ani mne nebudete představovat. Ale dovolte mi, abych svoje dřívější kombinace přijal za nejpodobnější skutečnosti: illuse pravdy vyrovná se pravdě, ba možno, že to je vlastně totéž.

A toho večera, přijímajíc trpně něžnosti svého muže, jehož nemilujete, snad budete přemítat o mně, jejž milujete, a snad zasteskne se Vám po mých něžnostech. Přivřete oči a s úsměvem na rtech dáte se líbat svému muži, představujíc si, že Vás líbá kdosi jiný. Váš muž bude šťasten oním úsměvem, jenž nebude náležet jemu, a chvět se při polibcích, jichž teplo mělo zapálit vášeň v jiném. A Vy nebudete tušit v oněch okamžicích, že onen, pro něhož hřešíte, mizí právě v dálce, myšlenkami u Vás, srdcem u Vás, duši u Vás — jen svým utrpením už kdesi jinde —

Cítíte, jak pošetilé jsou moje myšlenky, jak směšně dětinské? Mnohá tragika zdá se pošetilou, mnohá vypadá směšně dětinská. A slova tak často nestačí vyslovit mnohou tragiku!

Nikdy už v životě nesetkáme se tak, jako včera, kdy ani já ani Vy netušili jsme, že naposled díváme se zrakem v zrak s vášní a láskou, že naposled tiskneme se k sobě a naposled líbáme. A tak náhle přišlo to všechno: pět minut stačilo, aby propast zoufalství otevřela se přede mnou a v ní aby zmizelo vše, co bylo mi štěstím, rozkoší, blahem. Ničeho netuše, loučil jsem se s Vámi, ve vlahý předvečer, plný něhy, jaké schopno jest jen jaro.

Hle, vím už teď, proč bývala Jste poslední dobou tak smutna; proč tak divně Jste se na mně někdy dívala, proč tak často vyhledávala Jste moje ujišťování o síle mé lásky, proč slzy vylíbal jsem Vám tak často s očí, jež jste se snažila zapřít. Slzy štěstí — řekla jste mi jednou, pamatujete se? Proč Jste mne přelhala? Proč Jste mne pomalu nepřipravila na tuto ránu, jež dnes jest příliš silna, než abych snesl ji vzpřímený, nezlomný, neochvějný. Ovšem, zdá se mi nyní, že ve Vašich slovech nejednou tajil se význam, jenž mi unikal. Byl jsem láskou slepý, opojením okamžiku hluchý. A Vy snad trpěla Jste tím více, čím zřejměji Jste poznávala, že nechápu praničeho z těch věcí, na něž byste mne ráda připravila.

To všechno vím a bolí mne nesmírně pomyšlení, co už asi pro mne Jste protrpěla, — a přece tvrdě zasazuji Vám novou ránu. Už poslední. Odpusťte mi, bude-li Vám to skutečně ranou — a nebude-li, neusmějte se nad mou pošetilostí.

Včera, když jsme se rozloučili, šel jsem ulicemi tak šťasten, tak nezvykle se vším spokojen. Na rohu Václavského náměstí a Vodičkovy ulice setkal jsem se se svým známým, jenž jest náhodou i Vaším domácím lékařem. Zastavili jsme se, podali si ruce a dali se do hovoru. On ví, že jsem Vaším dobrým přítelem, ač nemá ani potuchy, že jsem pro Vás něco více.

Šli jsme spolu Vodičkovou ulicí až na Karlovo náměstí.

Už jsme se loučili, když tu on poznamenal:

»Paní Štěpánová jest v naději — to vás bude snad zajímat — ale prosím vás, nechme si to pro sebe — —«

Myslím, že jsem zesinal v té chvíli.

»Jak pravíte?« řekl jsem tiše, přemáhaje se ze všech sil.

Opakoval ta slova.

Neměl jsem síly, ani odvahy, tázat se na více.

»To mne těší — —« řekl jsem, ač nebylo pranic na té věci, co mne mohlo těšit, i kdybych byl jen Vaším dobrým známým.

Nikdy v životě necítil jsem ještě tolik zoufalství, tolik vzteku, tolik bolesti, jako včera. Dlouhou dobu hnal jsem se, kam mne oči nesly, neuvědomuje si, kudy jdu, nevěda, kam jdu.

Hleďte, nejsem chlapec, ani zamilovaný student. Věděl jsem, že máte jiný ještě život, než mne — ba právě, že ten život musí Vám býti před světem jediným Vaším životem, alfou i omegou. Věděl jsem, že styky Vaše s Vaším mužem neomezují se na společné jídlo, sezení v divadelní loži a tak dále. Druhdy rozmanité bizarní a nechutné představy doháněly mne tak řečeno až k šílenosti, což lehko pochopíte, — ale potom znenáhla jsem na to uvykal i nemyslil jsem už o takových věcech. Ale tato poslední věc znova přivedla mne do krisi, z nichž jsem kdysi vyvázl. Kdykoliv nyní bych se na Vás podíval, viděl bych Vás zneuctěnu oním, který není hoden být Vaším mužem. Viděl bych Vás v jeho objetí. A nedovedl bych Vás už políbit, ani políbit.

Odpusťte, že dotýkám se otce Vašeho dítěte: ale jsem dnes šílený bolestí. Leč můžete dnes jinak smýšlet, než ještě včera? Ten tlustý muž, odulých tváří, zvířecích pohybů, odporného hlasu a vodnatých očí, — ten že by Vám mohl být někdy drahým?

A tak já dnes odsuzuji i to, že Jste druhdy přijala jeho nabídku a stala se jeho ženou. Dovedla Jste mi to kdysi vysvětlit a dodat si dokonce i jakési aureoly mučednice. Ale dnes té aureoly už nevidím kolem Vaší hlavy. Dnes vidím ve Vás jen jeho ženu a matku jeho dítěte.

Cítím, že jednám nespravedlivě, že píši krutě a že dopouštím se na Vás neodpustitelné křivdy. Ale znám Vaši dobrotu: Vy mi odpustíte.

Neboť co mohu jiného, než trpět a prchnouti?

Nechci Vás ve svých vzpomínkách vidět jinou, než jakou jsem miloval.

Snad za rok, za dvě leta už by mi to bylo lhostejno. Ale nyní bych toho nesnesl.

Ztratím se tedy všem, i Vám.

Ale Vy, taková, jaká Jste kdysi bývala, sladká moje milenka, jen moje, — vy se mi ani tehdy neztratíte.

Za bílých večerů snít budu bolestné sny o Vás a o Vaší kráse i něze, zatím co cypřiše plakat budou na modrém nebi, zatím co vůně luk mne bude uspávat a cikády zpívat budou jednotvárnou píseň o marnosti lidských bolestí i radostí. Snít budu o Vás, jež už nejste a nikdy nebudete, já, jenž už nejsem a nikdy nebudu.

Nevím, mám-li přáti sobě i Vám, abychom vzpomínali krásných okamžiků, jež se už nikdy nevrátí, nebo abychom oba zapomněli. Jen jedno vím a o to Vás prosím: Odpusťte mi, jako já odpustil osudu, který nás svedl, aby nás poranil a rozloučil navždy.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Obě dámy tleskaly nápadu Boučkovu, líbil se jim jako rozmar básníka.

Víno rozehřálo ve všech líbezně vzrušenou, bujnou i zněžnělou náladu.

Literát s kloboukem v týle, s rukama v kapsách, s očima jiskřivýma a posměšnýma, opřený pohodlně o peň bílé břízy, pohlédl ironicky na oba párky, na idyllickou imitaci manželského blaha Kratiny a Růženy i na směle pokračující flirt Kaplíře a Jiřiny, a pravil:

»Nemyslete si, že jsem asketa nebo perversní dekadent. Ale mne nedovedl nikdy nadchnout Hálek, který v těchto místech psával své počestné verše. Oscar Wilde nemůže též býti mým mistrem, poněvadž zkrátka zde přestává všechna estetika a každá posa, mám příliš normální nervy a zdravý pud. Jestli slečnu Růženu rozhorlily některé mé výroky o lásce, prosím za odpuštění. Je to jen nedorozumění. V zásadě se ztotožňuji zcela s vámi, přátelé, a vzdávám hold lásce — tak jak vy jí rozumíte.« Smekl klobouk a uklonil se oběma párkům.

»Po.. poeto, co to deklamuješ za nesmysly?« pravil otylý herec těžkým jazykem, položiv si hlavu na rameno vedle něj sedící Růženy a přivírající oči ospale, opile a blaženě.

Jiřina se tázavě podívala na Kaplíře, který kouřil cigarettu a jen se usmíval, a řekl:

»On to myslí dobře.«

Hubený, bezvousý mladík pokračoval:

»Jako mi professoři filologie zhnusili klassické básníky, tak mi naše literatura disgustovala lásku. O ničem se tak nestydatě nelže jako o lásce v našich sentimentálních povídkách, cituplných novellách, poetických a psychologických románech. Všimli jste si někdy, s jakým mravním rozhorlením píší lokálkáři a reportéři ze soudní síně o »hříšné lásce«, o nevěře manželské, o »kalu života městského« a t. d.? Co je tu vykřičníků, významných pomlček a puntíků! S takové vysoké úrovně filosofické pohlíží též cituplní a sentimentální básníci a povídkáři na nejostřejší konflikty života, na poměr obou pohlaví. Nedivme se jim. Literatura zavinila celou tu pokryteckou a šosáckou morálku od té doby, co Werther k všem slabochům zvolal: »zab se!« a ten banální neurvalec Claude všem hlupákům radil: »zab ji!« Německá sentimentálnost a francouzský romantismus způsobily mravní epidemii 19. století, po tom krásném, zdravém 18. stol., kdy Voltaire nedovedl pochopit, že by se mohl manžel nějak zvláště rozčilovat pro nevěru své ženy, a kdy se soudilo, že láska a manželství nemají nebo nemusí mít nic společného. Takové ideály vynašla si buržoasie 19. století a její literatura. Bojujte proti nim — a milujte se, přátelé. Ať žije volná láska!«

Bouček zakončil svou řeč velmi zbrklým gestem, vyhodil klobouk do výše a svalil se do trávy vedle posledních dvou láhví, slečny Růženy a podřimujícího Kratiny. Mlčky podal Růženě sklenici s velitelským posunkem sultána k odalisce.

»Nenalejvej mu, vždyť se namaže, žvanil,« zamručel herec a zase funěl a pochrupoval dál. Kaplíř a Jiřina konečně našli příležitost, aby se vzdálili od ostatních. Jiřina půvabně vyzdvihujíc sukni kráčela hbitě stezkou mezi jehličnatými řídkými stromy vzhůru. Chtěla na vrchol kopce, těšila se na vyhlídku.

Kaplíř za ní... Její nožky a její dívčí útlé tělo a již žensky kypré boky zdály se mu ještě krásnější nežli když ji viděl v nejpikantnějším kostýmu na jevišti. Tak vznosně a lehce kráčela, jakoby tančila a když se obrátila s výše, se smíchem povzbuzujíc opožděného, viděl v její tváři sluncem ožehnuté, rozohněné, zaruměněné rychlou chůzí vzhůru tolik svěží, lahodné krásy, že všechna jeho bytost zabouřila touhou uchopiti ji v náručí a zlíbati ji.

»Za mnou! Za mnou!« smála se, chytajíc se pňů, jak sklouzala po jehličí.

»Ale až vás dohoním, běda vám!

»Nedohonite!«

»Oho, to mne neznáte!«

Několika skoky octl se jí v patách. Vykřikla a utíkala v před. V tom zakopla o kořen. Upadla a chtějíc rychle vstáti, sklouzla po hladkém jehličí, a nežli se znova vzchopila, držel ji Kaplíř v obětí. Líbal ji na rty a na oči. Oči měla zavřené, rty pootevřené a oddechovala těžce jako v mrákotách a opojení. A nikdy dosud necítila něco tak krásného jako teď, kdy uprostřed lesa po té divoké honbě, v tom vonném a vlahém zátiší dotýkaly se jí teplé a jemné rty mladého muže, líbajícího s takovou vášnivou rozechvělostí a něžností.

A když ustali, byli oba ještě více udýcháni a vzrušeni, nežli tím útěkem vzhůru.

Bylo takové ticho, že slyšeli tluk svých srdcí. Stromy jen lehce pohnuly svými sluncem ozlacenými vrcholky.

V dálce se ozvala kukačka a nějaký pták zacvrlikal. Jiřina otevřevši oči, viděla nad sebou rozcuchaného Valentina s pomačkanou košilí a posunutou kravatou. Usmála se. Líbil se jí nesmírně, a se sladkým povzdechnutím přivřela oči.

»Jiřino, mám vás rád,« zašeptal Valentin tak tiše jakoby se bál, že by celý les se rozhlaholil a rozšuměl ohlasem jeho slov, kdyby je zaslechl. Neodpověděla. Úsměv ale setrval na její rtech rubínových, vonných, pootevřených. A tiskla mu ruku.

A připadalo jí potom velmi směšným, když hned pak, jak se brali dále, on jí řekl s nejformálnější svou zdvořilostí:

»Pozor, slečno, račte na pravo... Proč se smějete?«

»Tak! Oh, jsem ráda na světě dnes.«

»Dnes jen?«

»Tak ode dneška! Ale jak to vše dlouho bude trvat...«

Zadržel ji. Pohlédl jí do očí dlouze.

»Jiřino, nemyslete si, že se mi jedná jen... mám vás nesmírně rád, tak, jak jsem ještě snad nemiloval snad — — snad říkám proto, poněvadž se známe přece jen povrchně dosud.«

Věřila jeho slovům i jeho pohledu a byla šťastná.

Na hoře bylo travnaté, hebké a světlé místo. Ve trávě rozseto plno žlutých a bílých kvítků. Na jedné straně byl pohled do hlubokého údolí Vltavy a do širé roviny za Zbraslaví a na druhé straně mírný svah se nesl k aleji kvetoucí, za níž se táhla pole.

»Zde je krásně!« a v zaniceném pohledu Jiřinině zrcadlila se celá smavá, jarní zářivost krajiny.

»Nemohli jsme najíti pěknější místo pro dnešní naše setkání.«

»Jak jsme vysoko... Oh, dole ten parník, hrabe se jako chroust — a jak jsme daleko od celého světa, tak sami...«

»Jiřino! Jiřino sladká!« a oba pocítili závrať této osamělé výše a svých horoucích, prvních polibků.

A na tichém palouku v té výši nad hučící řekou v údolí a nad širým mlčením krajiny zelené a kvetoucí řekli si mnoho milých, vroucích, srdečných slov.

Konečně si vzpomněli na svou společnost.

»Musíme jít zpět, ale cestou,« navrhl Valentin.

Jiřina zahlédla u aleje kamenný oltářík se zaskleným obrazem Panny Marie.

Utrhla kvetoucí větev, položila ji pod obrázek, pokřižovala se a klekla na okamžik.

A ve chvilce byla již opět u Valentina, jenž si zatím zapaloval doutník.

»Pomodlila jsem se za štěstí naší lásky a tu větvičku jsem tam nechala na památku,« pravila, poněkud rozpačitě se uzardívajíc.

Když se vrátili do táboru, byli uvítáni velkým křikem. Kratina si mezitím dobře schrupl, Růžena zdřímla a Bouček napsal do zápisníku lyrickou báseň. Teď se opět pustili do zbytků hostiny a podali Jiřině a Valentinovi talíře i sklinky.

Růžena se usmála a kývla významně na Kratinu. Též Bouček věděl, co znamená rozjařený a veselý návrat Jiřiny a Valentina. Připili si všichni a v nejlepším rozmaru se vrátili do Zbraslavi. Byl již soumrak. A byla noc, když po krátké večeři odjeli do Prahy.

Jiřina jela s Valentinem. Zabaleni do pokryvky, přituleni k sobě, mlčeli pod ohvězděnou oblohou.

Jiřině se zdálo, že nikdy neviděla tolik hvězd na obloze. Pokračování.

FEUILLETON.

Z NAŠÍ LITERÁRNÍ ALBANIE.

(Několik dokumentů o moravské a české kritice.)

Jakási slečinka napsala knihu o básnících katolické moderny, kterou vydal sám orgán této skupiny, »Nový život« v Novém Jičíně. Naši katoličtí poeti a umělci s p. Bílkem v čele mají vzácnou moc rozplameňovati srdce dívčí. Četl jsem již dříve nadšené a devotní glossy, psané rukou ne sice již dívčí, ale dámskou. Zanícení našich zbožných précieuses ridicules dostupuje vrcholu v knížce moravské slečinky, jež »žasne krásou« nad verši P. X. Dvořáka, P. S. Boušku staví nad Němcovou, Lutinova nad Čelakovského, Březinu nad Komenského!

Několik citátů: o S. Bouškovi: »Práce S. Boušky jsou ceny tak vysoké, že se posouditi ani nedá. On, jako spisovatel, básník, kritik a učenec znamená u nás velké slovo v umění.« O Lutinovu: »Něco takového, več nám Lutinov roste, jsme ještě neměli.« Kniha, která má ještě

něco jiného nežli jiné sbírky, silnou, opíjející. rajskou vůni. Zalkne zrovna.« O V. Bitnarovi: »V této nevelké knize skoro každým řádkem se rýsuje umělecký a myšlenkový veleduch.« A o Březinovi: »I Komenský psal tak Labyrint, to velké vidění světce. Ale Březina jak světový myslitel, jde ještě výše.«

Autorce nemůžeme zazlívati její groteskní nápady a žádný zákon lidský nemůže jí zakázati, aby p. Bitnara nepokládala za uměleckého a myšlenkového veleducha. Ale vydavatelé její knížky, mužové dospělí již, měli míti aspoň trochu studu, když již křesťanská skromnost nepatří k ctnostem katolické moderny.

Toto přepjaté zbožňování lidí, postavených na piedestal různých klik, je důsledkem našich inferiorních, zanedbaných poměrů literárních. Muther, Gustave Geffroy, Mirbeau jen s velkou diskretností odvážili se připomenouti velkost Michala Angela při díle geniálního Rodina. U nás sochař Bílek byl se závratnou snadností vyšinut do téže výše, ano sbratřen s Dantem . . . Umělec delikátní a vzdělaný, jímž jistě je p. Bílek, musí sám trpěti takovými necivilisovanými projevy estetickými.

»Zvon« cituje ještě dva moravské pendanty ke knížce o básnících katolických. Jistý žurnál napsal, že pan Vahalík, zvěčnělý, širší veřejnosti neznámý, mladý národní pracovník, kdyby ostal na živu, byl by převýšil Palackého a Komenského! A přece p. Vahalík zesnul ve stáří, kdy druhý Pitt byl již několik let předsedou ministerstva a Bonaparte prvním konsulem . . . A jakýsi advokát na Moravě zakončil svou řeč o básníkovi Macharovi: »Vedle Komenského a Chelčického to nejdražší naše jméno!« čímž asi překvapenému poetovi dal látku k nové duchaplné a kousavé satiře na poměry v království Božích bojovníků.

A teď jiný dokument o české kritice, který bude jednou velmi zajímavý pro literárního historika.

V Národním divadle bylo sehráno drama »Johanna Radimská« od Jaroslava Mayera. Pokus mladého autora o moderní drama zcela ztroskotal, a konfusní, naivní práce vyvolala jen smích. Jisto je, že by žádné jeviště evropské neodvážilo se uvésti na scénu něco podobného. »Čas« napsal o premiéře »Johanny Radimské« dne 24. dubna t. r.:

»Johanna Radimská není ještě žádným rozhodným vítězstvím naší mladé dramatické tvorby. Více se v ní hledá, nežli dosahuje. Více se v ní naznačuje, nežli doznačuje. Ale tak, jak jest, stačí, aby byla jedním z výmluvných a krásně slibných ukázníků příštích, žádoucích drah. Povznáší se nad časové problémy k novým, vyšším hlediskům. Má místa, v nichž lidské vztahy objevují se nám daleko hlouběji, čistěji a mohutněji, nežli v našich dramatech jsme zvyklí. Má osoby, z nichž každá odráží se nějakým původním, obsažným a působivým rysem proti tolika příbuzným osobám dramatické literatury. Má obrazy a věty, které rozechvívají a které se vrývají svou prožitou výrazností a tíhou názoru. A toho je zatím až až dost.«

Možná, že jinak neúprosně přísný kritik »Času« je nejsmělejším průkopníkem nových směrů a prorokem Mesiáše moderního dramatu. Budoucnost rozhodne.

A jiný orgán téže strany »Přehled« píše o Johanně Radimské« rovněž věštecky: »Třeba poslední premiera neznamenala ani z daleka celé vítězství, je v ní přece mnoho útěchy a mnoho krásných nadějí z ní dýše.«

A přece sám p. F. V. Krejčí v »Právu Lidu« kromě několika blahovolně vzdaných komplimentů dí: »Jinde by každé divadlo bez milosti vrátilo takovýto kus pro nedostatek literárních kvalit, jako pokus pouhého amateura,« a diví se, jak daleko jsme od »literární kultury a tradice«.

Tato kritika je druhý hrdinský čin pana Krejčího. Prvním se proslavil, když se odvážil napsat, že román »Trest« není škvárem genru Ohnetova a Bambasova. Obdivuji se jeho udatnosti. Je v mých očích jakýmsi Cidem, Žižkou, Skobelevem kritiky české . . .

Kamaraderie a klikařství je význačným rysem naš kritiky. Je otázka, jaký vliv a význam může míti tato kritika, kromé pochopitelného pomatení úsudku nesoudných a bezmyšlenkovitých. Zdá se, že jako tato kritika nedovedla dosud ubíti nebo umlčeti díla živá a silná, že také nedovede spasiti díla neduživá a mrtvá.

Nynější mládež, jdoucí za jistými hesly a frázemi, zatím bude odchována v názoru, že Bílek je českým Michel-Angelem, a že hned vedle (po případě nad) Komenského může stavěti Březinu, Machara a Vahalíka, a že Jaroslav Mayer je budoucím českým Ibsenem a že autor těchto řádek se dopouští frivolní blasfemie hodné boulevardního hejska . . .

Až evropská civilisace pronikne i do českého literárního života, pak snad zjemní se nejen neurvalý tón kritiky proti proskribovaným autorům. stojícím osaměle neb v jiném táboře, ale též se snad zmírní primitivní fetišismus a hysterické zbožňování domácích bůžků.

Praha, 1. května 1904. VÁCLAV HLADÍK.

PIOTR CHMIELOWSKI †.

Předčasná smrt znamenitého literárního historika polského, tvůrce a zakladatele moderní školy kritické, Piotra Chmielowského, překvapila literární svět polský bolestí tak náhlou a intensivní, že dle této intensity lze již měřiti dosah a význam ztráty, jakou utrpěla literatura polská sama. S Chmielowským sklání se do hrobu celá téměř perioda v novodobém rozvoji polského života kulturního od doby posledního povstání polského. Věkem svým patřil P. Chmielowski generaci, jež na velikou katastrofu národní r. 1863 dívala se očima téměř ještě chlapeckýma (Chmielowski narodil se v Zawadyńcách na Podolu v r. 1848). Ale právě generaci této připadl nesmírný úkol, aby zachránila a zmnožila to, co zbylo z trosek národních sil, aby novou prací sbírala zbytky těchto sil v poměrech nejtrudnějších, a nahradila rychle generaci, zdecimovanou strašlivou politickou persekucí.

Co nejlepšího bylo v době té mezi duševními silami Polsky, to bylo všecko téměř bezprostředně katastrofou postiženo: část zhynula v krvavých bojích, část úpěla ve vojenských kasematech a v žalářích moskevských, část zmírala v pustinách Sibiře. Ostatní pak rozprášeni byli po celém světě. A tehdy nové úkoly života národního potřebovaly nových sil, tehdy nastávala nové generaci Sisyfova práce, aby budovala novou a mladou kulturu na troskách rozbité a pohřbené téměř politické i národní samostatnosti. A přišla tenkrát nová generace, nalezly se nové, mladé a zdravé síly, a z jejich proudění vyrůstaly a krystalisovaly se nové slibné útvary na všech stranách. Ze všeho toho snažení a chtění ideového v rašení nových kultur, jak o tehdejší době Chmielowski sám v některých pozdějších dílech svých napověděl, nejsilněji se projevily a uplatnily soustředěné snahy jednoho proudu v tak zv. programu organické práce; proud tento se později ustálil pod jménem positivismu varšavského. Tehdejší mladé generace byl Piotr Chmielowski nejskvělejším a ryzím představitelem, v kruhu varšavských positivistů nejschopnějším a nejhlouběji založeným členem.

Chmielowskému byl 21 rok, když tehdejší »hlavní škola« varšavská, na níž studoval filologii klassickou i historii a vedle toho hlavně jazyk a literaturu polskou, přeměněna byla v universitu. Pokračoval tu ještě rok ve svých zamilovaných studiích, již tenkrát zabývaje se pracemi literárně-kritickými, účastně se v redakci nově založené »Niwy«, píše všeobecné přehledy do varšavského časopisu »Przegląd tygodniowy«, oceňuje produkci prosaickou i dramatickou v »Bibliotece Warszawskiej«. V letech 1873—74 poslouchal filosofii a literaturu v Lipsku, a dosáhl zde i doktorátu.

Vrátiv se do Varšavy, věnoval se Chmielowski s energií neúmornou pracím literárním, obíraje se stejně pilně filologií a literární historií, jako filosofií, aesthetikou a paedagogikou. Avšak historicko-kritická práce na poli

literatury domácí byla přece jen hlavní jeho zálibou a láskou, a zde vykonal Chmielowski práci, která mu pojišťuje na vždy místo nejpřednějšího vědeckého historika literárního, tvůrce vědecké a methodické kritiky v polské literatuře. Hluboké vědecké vzdělání, znalost literatur klassických i moderních, úžasná paměť a úctyhodná vytrvalost v práci — všechny tyto vlastnosti spojené dohromady dávají vysvětlení, odkud onen neobyčejně jasný přehled v domácí i v cizích literaturách, odkud ono povýšené a střízlivé, při tom vzácně praegnantní nazírání kritické, odkud konečně ona podivuhodná plodnost literární, která po smrti muže sotva šestapadesátiletého zanechává historické a kritické zvážení a roztřídění celých generací literárních, která zůstavuje po něm řadu nejvážnějších děl a monografií biografických, historických a literárně kritických, a mimo to ještě bezpočetnou spoustu jednotlivých studií, úvah, posudků a kritických přehledů i črt. Kdokoli přistoupí blíže k studiu literatury polské, ať staré, ať moderní, ať v celku, ať v jednotlivostech, na každém kroku setká se se jménem Petra Chmielowského, všude nalezne stopy vážné jeho práce.

Obraz ohromné této plodnosti literární jen mlhavě vynikne v nejstručnějším přehledu chronologickém a bibliografickém. Vlastní redaktorskou činnost zahájil Chmielowski v časopisech »Opiekun domowy« a »Niwa« (orgán mladého positivismu vědeckého) v r. 1872, a pracemi zde uveřejňovanými rychle nabýval širokého věhlasu a uznání. Od r. 1880, téměř plných dvacet let, redigoval »Ateneum, pismo literacko-naukowe«, jež pod jeho vedením dosáhlo vůdcovství v řadě revuí literárně-vědeckých. V roce 1883 po smrti cara Alexandra II. nabídnuta byla Chmielowskému katedra jazyka a literatury polské na universitě varšavské, avšak kladena mu podmínka, že čtení svá musí konati jazykem ruským. Tato podmínka dovedla jej k bezpodmínečnému zamítnutí čestného úřadu.

Ve sbírce »Biblioteka najczelniejszych utworów literatury europiejskiej« vydal Chmielowski vedle hlavních děl literatur světových řadu polských klassiků, opatřených pečlivými biografiemi, výklady historickými a literárně kritickými. Redakcí jeho vyšlo i široce založené dílo »Dzieje literatury powszechnej«. Jednotlivé jeho monografie a větší studie, jichž na šedesát téměř bylo vydáno i knižně, nelze vypočítati, a bylo by i dosti zbytečno opisovati tituly. Z nejznámějších a nejčastěji citovaných stačí uvésti jen skvělou studii »Kobiety Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego« (studie o ženách, které vystupují v dílech této trojice básnické), dále bohaté monografie literární »Józef Ignacy Kraszewski«, »Adam Mickiewicz«, »Goethe, zarys biograficzno-literacki«, »Hipolit Taine« a j. Ze studií souborných nejinstruktivnější jsou: »Zarys literatury polskiej z ostatnich lat dwudziestu« (obraz literárního rozvoje z let 1860—1880), »Nasi powieściopisarze« (charakteristiky starších polských prosaiků), »Autorki polskie« (kdež mimo charakteristiky vlivných žen-spisovatelek i rozvoj otázky ženské v Polsku znamenitě vyzdvižen), »Nasza literatura dramatyczna«, a konečně několikasvazková »Historya literatury polskiej«, jejíž první svazky zvlášť jsou skvělým vzorem zpracování pramenného ve spojitosti se všemi vlivy současných zjevů.

Od roku 1897 Piotr Chmielowski, nemocen prsní chorobou, meškal stále v Zakopaném, avšak s duševním životem polským přes to v nejtěsnějším styku, a stále v nejtužší práci. V roce 1903 na podzim povolán byl na stolici jazyka a literatury polské na universitu lvovskou, a jmenování jeho přijato všude, zvláště mládeží polskou, s oprávněnou chloubou a se spokojeným zadostučiněním. Po zásluze byl zbožňován muž, který tak od základů a systematicky připraven byl pro svoje životní dílo, který z bohatství svého ducha jako král rozdával, rozšiřuje obzory a vztyčuje nové mety, upravuje nové dráhy literárním proudům. Klidný filosofický positivista, jakým Chmielowski byl, napsal v úvodním slově svého »Zarysu literatury polskiej«: »Netajím se svými sympatiemi a antipatiemi, přes to však úsilně chci dbáti o zachování soudu nestranného, jakého povaha lidská vůbec, a moje zvlášť, je schopna.« Zásadou tou řídil se Chmielowski po celý život.

Zemřel paralysou srdce dne 22. dubna 1904.

V. Červinka.

DIVADLO.

Poslední vystoupení Jakuba Seiferta.

Nechť již odešel Jakub Seifert se scény z důvodu jakýchkoli, ať rád či nerad, z dobrovolného rozhodnutí nebo že cítil, jak příliš výmluvně čiší ode dveří nápadně ze široka otevřených, ať již cokoli předcházelo jeho definitivnímu odhodlání — pojem příčiny a následku nemusil býti každému zřetelným a nesporným, to je přece jisto — nechť tedy je již jakkoli, odešel krásně, skvěle, a umělecky odešel pevným krokem. A jen ten fakt jeho odchodu je teď rozhodujícím. To je jen přirozeno, že v takové chvíli měří se celá výška zanikajícího umění, a že se toto umění znovu váží, že se mnoho přemýšlí a mnoho srovnává. Byť ne vždycky hned na prospěch či neprospěch jednotlivých osob — to je právě jeden z neblahých zvyků u nás, že se vždycky nejprve nazírá a také i podezírá s tohoto hlediska — přece s prospěchem či neprospěchem toho, co je nejvýše a především, dramatického umění. A to pro tu chvíli odchodem Seifertovým trpí; o tom vůbec se rozepisovati není třeba. Kde je opravdové, objektivní soucítění s divadlem, neklamané žádnými ohledy byť i neuvědomělými a žádnými tendencemi, byť i jinak sebe ušlechtileji podbarvenými, kde je vůle i schopnost usuzovati s výše a přes hlavy svého okolí, tam se úbytek tohoto umění z dnešního ensemblu naší činohry najisto cítí. Napsal jsem o jeho významu již ledacos, byť ne všecko, co říci bylo by vůbec třeba, minule ve článku o Jakubu Seifertovi; dnes tedy není třeba již o tom se zmiňovati. Jen to ještě připomínám, že ti, kdož dnes při Seifertovi mluví o přežilém umění minulosti při nejmenším jsou příliš jednostranní v těchto úsudcích, a definitivní odpověď dá asi jim i nám budoucnost. Snad ani ne příliš vzdálená.

V »Cyranu z Bergeracu« rozloučil se tedy Jakub Seifert s činností aktivního herce. Všemi přednostmi svého umění vypravil tuto krásnou roli, z nejlepších svého repertoiru, a tradoval ji umělecky snad ještě o stupeň vřeleji, než kdy před tím. Dalo by se scenu za scénou sledovati, jak jednotlivé momenty básnického díla Rostandova došly v jeho podání umělecky ladného výrazu, ale stačí připomenu-li jen mistrný přednes ballady souboje, celý akt pod balkonem Roxany a konečný dokonalý akt umírání. Tam jsem ten Seifertův odchod cítil nejtíže, protože v těch momentech mluvilo na scéně jen a jedině krásné, vzácné umění, umění, které nikterak nebylo jen pathetické, ale živé a vřelé, nejenom kadence hlasu, ale básnický obsah nitrem herce strávený a v souzvuku obého barvitě i plasticky reprodukovaný. Bylo to umění, jež uchvacovalo — zda lze tu mluviti o mrtvém umění zašlé doby?!

O díle samém ani o hře ostatní nebudu dnes psáti. Bude k tomu příležitost, až Rostandova hra na podzim znovu ovládne jeviště Národního divadla. A tak jen, konče tento referát, na rozdíl ode všech snad ostatních, nevolám za Seifertem na shledanou. Jsem pro svoji osobu přesvědčen, že Jakub Seifert se na scénu nevrátí. Není to arci veselá prognosa, ale, myslím, jen neodvratný důsledek všeho toho, co bylo. Tak, jak odešel se scény Seifert, odchází umělec jen jedenkráte. A nechť již o něm kdokoli osobně jak chce soudí, po téhle stránce je při něm, myslím, příliš oné jisté hrdosti, jež tvoří v uměleckém jeho profilu jeden z podstatných rysů. Je škoda toho umění, ale odešlo. Však se po něm často zasteskne. Čím dále, tím, myslím, silněji.

— s —

*

Jaroslav Mayer: Johana Radimská.

Národní divadlo mělo v minulých dnech nezdařený večer a zvláštní náhodou právě při novince, jejíž uvedení na scénu bylo tak dlouho a pečlivě dramaturgicky připravováno. Ale selhalo přece, protože při vší vnitřní ideové pozoruhodnosti dramatického námětu je tak přílišné skreslení do pathologičnosti nesnesitelno již samo o sobě, neřku-li, když dramatu schází nad to i na jednotnosti a divadelní oekonomii, alespoň tak, jak bylo upraveno pro večer premiery. V »Johaně Radimské« je naveskrz pathologickým zjevem především paní Johana sama, je jím i sama o sobě zajímavá, ale dramaticky nevhodně umístěná a užitá postava dra. z Irrlacherů, jistým zjevem morální pathologie je přece také architekt Schránil, byť bych tady i připustil, že autorem byl zcela jinak zamýšlen, než ho pan Želenský reprodukoval, kulturnější, méně banální při vší své zbabělé a bezcharakterní »korrektnosti«. Leč, nervová chorobnost titulní postavy hry a z choroby té vzniklá nezodpovědnost vlastního konání nevylučovala by ovšem dramatické zpracování za každou cenu, naopak, spíše by namnoze k němu lákala; ale to jak najednou se uprostřed dramatického rozvoje všecko roztříští, jak se všecko odpoutává od vlastních vnitřních myšlenkových i dějových kořenů a tápavě zachycuje se na zcela vnějších, rušivě chrastivých vlastnímu dramatickému dění cizích, ano i různorodých elementech, to působilo při Mayerově díle nesympaticky. Dostane-li se hře vhodných korrektur snad bude věc jinak vypadat. Že by za ten pokus dílo nestálo, to tvrditi přece jen nelze, a jsou-li moje informace správny, také se o cosi takového jednalo. Potom také, při podzimních reprisách opravené, definitivní hry Mayerovy podrobněji bude lze o Johaně Radimské promlouvati, a pak také bude lze definitivně posouditi, nebylo-li tentokrát snad i v herecké interpretaci více rozptýlenosti nebo jinde ztlumenosti, než bylo vnitřní působivosti dramatu na prospěch, pokud se tato působivost dala zachrániti. — s —

PAŘÍŽSKÉ DROBTY.*)

Divadlo, jež — to je nepopiratelným faktem — tvoří hlavní látku všech pařížských rozhovorů, vládlo letošní zimu jako jediný vládce všeho duševního života v Paříži. Jenom že žezlo vlády nepřešlo z vaudevillu, jenž dnes ztratil všechnu veselost a z melodramatu, který se nám dnes zdá směšným na komedii, líčící vášně nebo povahy. Primát si tentokrát udržela studie lidské společnosti či spíše studie konfliktů, vzniknuvších nárazy dvou rac. Sem patří čtvero kusů: »Le Retour de Jérusalem«, »Décadence«, »L'Exode« a »Oiseaux de Passage«; a také v jiných hrách béře se mnohem větší zřetel než dříve na raçu, náboženství, politické přesvědčení a sociální tendenci.

Nebudeme zde rozebírat podrobně jmenované kusy; doprovodíme je toliko dvěma poznámkami, jednou vztahující se k ideovému směru, jevícímu se v nich, druhou k dramatické technice.

Všechny jmenované hry zabývají se splynutím různých rac; z nich tři končí závěrem, že toto splynutí je nemožno. Jediný »L'Exode« hájí spojení křesťana se židovkou. Jeho autoru p. René Fauchoisu nevytýkalo se sice jeho mládí; než přes to ustálil se o jeho díle soud, že svým významem kotví spíše v ideologii než v psychologii.

V »L'Exode« naleznete vyjádření ušlechtilých aspirací; naproti tomu ostatní tři hořká a zralejší díla zachycují skutečnost. Nuže, kterou hlavní překážku vidí naši dramatičtí autoři pro splynutí židů a křesťanů? Která hlavní překážka to jest jež v Oiseaux de Passage brání těm ruským dívkám, aby se aklimatisovaly francouzské rodině?

Již to, že naši dramatičtí autoři se pokusili o taková themata, ukazuje jasně, že se tu jedná o citový a mravní problém. I u člověka, jenž se co nejvíce dovedl vymknouti ze jha předsudků, zůstává sensibilita, povaha, zvyk a konečně i víra neustále něčím, co určuje tajemným způsobem jeho činy. Taková je zápletka tohoto kusu.

Dnešní francouzská produkce nechce pokračovati ve starých dramatických formách. Od několika let pokládal každý mladý autor za nutno chodit do školy k Antoinovi*) do školy, kde se vyučovalo podle receptů Henry Becquea. Nedovedete si představit, kolik kusů se zrodilo z Becqueovy »Parisienne«. Než na neštěstí právě, že to, co tento směr přinášel odvážného, častým opakováním ztratilo zájem, objevily se také jeho slabiny.

System »Parisienne« upadl dnes v nevážnost. Ostatně je příliš dobře známo, že sám Becque vycítil, že tu bylo překresleno a seznal, že dějová stránka je příliš slabě podepřena a osobám, že se nedostává zdůvodnění; konečně i Antoine, třeba že neustále hájil tendenci, za kterou prvotně šel, přece jen nastoupil na jiné cesty, na nichž se pokusil nalézti jinou notu, než tu, kterou mělo »Théâtre libre«.

Z autorů, o nichž jsme mluvili na začátku, toliko p. Guinon jde za Henry Bequem. Jeho »Décadence« je psána stylem neobyčejně ryzím; akce děje se v ní s neúprosnou logikou a všude prozařuje jeho brillantní duch. Snad právě proto došla jeho hra u obecenstva jen prostředního úspěchu; neboť zápletka odehrává se mezi dvěma světy posluchačstvu cizími: aristokracií a Israelity.

Naproti tomu pan Lavedan ve svém »Le Prince d'Aurec« dovedl, přes to, že sujet je podobný Guinonovu, upoutati zájem obecenstva tím, že je uvedl v přímý styk se svými hrdiny: vytvořil totiž postavu měšťáckého raisonnéra — spisovatele Montadea, který je jakoby pojítkem mezi postavami na jevišti a posluchačstvem. Starý a přece jen znovu osvědčený trik.

Ani v »Le Retour de Jérusalem« ani v »Oiseaux de Passage« neotáčí se děj kolem nějaké sympathické postavy. První z nich poutá především uměním, s jakým autor dovedl zachytiti sensibilitu svých figur; za to nedostává se jí originelního ideového zabarvení. Úspěch prvé hry lze vysvětliti tím, že divák nalézá na jevišti sebe sama, své vlastní citové a ideové boje.

»Oiseaux de Passage« je velmi dobrý kus: autoři dovedli v něm vdechnouti život postavám, jež obecenstvo zná daleko méně než židy z »Décadence«. Zkrátka pp. Descaves a Donnay dovedli uplatnit znalost svého »métier«. Realism a »Théâtre libre« útočily proti divadelnímu »métier« a sice patrně jen proto, poněvadž se nalézalo v rukou lidí, s nimiž neměly společné ani ideje ani způsob nazírání. Dostavila se reakce: autoři se snažili vytvořiti ryzí realitu, bez vyumělkovanosti, ba došlo to tam i bez umění, t. j. bez výběru a bez vnitřního zdůvodnění právě tak, jakobyste chtěli udělat tělo bez kostry. Dnes však, kdy již samo obecenstvo touží po idejích, rehabilitujeme »métier« místo, které mu náleží. Vyzískáme tím, že se nám dostane dobře psaných divadelních kusů, jež jsou dnes tak vzácné. Henri Verne.

*) Psáno pro »Lumír«. Z rukopisu přel. O. Theer.

*) Ředitel divadla, na němž se hrály kusy Ibsenovy, a německé i francouzské dramatické moderny.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem nebo s každým sešitem Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. KVĚTNA 1904. * ČÍSLO 23. *

F. X. SVOBODA:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Josef.

Paní baronka
by za to brzy všecko prohlédla,
neb koktal bych a rozpaky se plet'
a chvěl se jen a rděl a ohlížel!
Viď, že je krásná? Že je laskavá?

Jana.

Je, ale bojím se jí podivně
tak asi jako noci.

Josef.

Neboj se,
je vlídná, viděla ji včera přec,
jak měkce přišla, měkce mluvila,
jak krásně usmála se na tebe
i na mne; stále ještě vidím ji,
jak ruku zdvihla, hlavu vypjala,
jak oči přivřela a jak se jí
zaleskly zoubky!

Jana.

Ani nepřeji
si, věř mi, aby něco změnilo
se na mém styku s mistrem. Netoužím,
by miloval mne, jen když laskavě
pohledne na mne, řekne: Jeničko!,
když poučí mne a když pohladí
mé vlasy jako žačce poslušné!

Josef.

Je ona andělem, jenž usmívá
se krásou dobrodějnou na nás kol!

Jana.

By mistr zdráv byl, šťasten, veliký
si přeji pouze, aby široko
proniklo jeho jméno Evropou!

Josef.

By květy rostly všude, ona kam
svůj pohled vyšle!

Jana.

Poslyš, Josefe,
mám tušení, že něco stane se!

Josef.

Co?

Jana.

Nevíš?

Josef.

Že snad s ní se spřátelím?

Jana.

Ne, ale něco jiného se tu
přihodit může.

Josef.

Něco jiného?

Jana.

Že mistr do ní zamiluje se!

Josef.

O jistě, jistě zamiluje se!
Je krásná! Aspoň spolu budeme
hovořit o ní, takhle stydím se,
a rád bych s někým o ni blouzníval!
Hleď, jak to bude večer překrásné,
až při hvězdách si venku sedneme
a potichu se rozblouzníme pak
o jejích očích temných, úsměvech,
o jejích vlasech, kteréž kupí se
kol bílé tváře v měkkém vlnění.
Pak jako děti budem' vespolek
a léto krásně, krásně poplyne!

Jana.

Pst, vrací se již!

Josef.

Bude deset již!

Výstup 3.

Jana, Josef. — Doubrava (vstoupí s pravé strany).

Doubrava.

Vše dobře upraveno. Dokořán
je branka otevřena. V aleji
jsem kočár barončin již zahlédl
Jsem zvědav. Zjeví se co nevidět.

Jana.

My odejdeme!

Doubrava.

K čemu? Počkejte!
Až potom, času máte dost a dost!

Josef.

Což o mne nejde — rád ji uvidím!

Doubrava.

Vy dokonce se spřátelíte s ní,
to prorokuji! Zdá se vlídnou být!
Přál bych vám toho štěstí upřímně.
Dnes nemám velké chuti malovat
a vždy se bojím ženských portretů —
chce každá krásnější být nežli je.

Josef.

Však baronka ne.

Jana.

Taky, dětino!

Doubrava.

Ostatně, ona zajímava je.

Josef.

Jak chcete malovat ji? Z profilu?

Doubrava.

To nevím ještě.

Jana.

Sama určí snad.

Doubrava.

Ne, sám se o tom musím rozhodnout.

Josef.

Zde bude sedět?

Doubrava.

Kdež já ještě vím,
zda sedět bude, stát či ležeti!

Josef.

Jak asi je vám?

Doubrava.

Dobře!

Josef.

Myslím si,
že dnes jste nejšťastnější z mužů všech,
neb smíte na ni zadívati se
a dlouho, jak vám bude příjemno,
vy smíte v její oči pátrati,
jich výraz zkoumat, jejich tajemství,
vy smíte se jí ptáti na všecko,
co myslí, o čem blouzní, šťastna-li?
Vy smíte vlasy její srovnati,
šat upravit i ruky dotknout se!

Doubrava.

Tak vroucí láska, jako vaše je,
nemůže zmařena být jenom tak.
Chci k srdci jejímu vás přiblížit!

Josef.

Ne, nikdy, ne ne, nechci, prosím vás!
O ničem nesmí zvědět!

Jana.

Však to ví!
Ostatně každý zamilován je
do její krásy. A to ona ví.
I o mistrovi jistě myslí si
cos podobného.

Doubrava.

O mně? Chachacha!
Ať si jen tedy myslí cokoli! —
Áá — kočár! Je zde! Bystře blíží se!

Jana.

Jde vskutku! S Bohem!

Josef (odejde s Janou v levo).

S Bohem — už je zde! —

Doubrava.

Ty děti tak mne zmátly řečí svou,
že opravdu jsem všechen rozechvěn,
když blíží se ta žena! Bláhové
je mládí!

(Vystoupí v pravo do zahrady.)

Ano, tady! Račte dál!

(Pokračování.)

Otakar Theer:

HOŘKA IDYLLA.

Pokrač.

Najal si nevelký byt na jednom z nábřeží a žil jako stroj. Známí, které přišel navštívit po svém příjezdu, zdáli se mu nesnesitelní, malicherní, s nepochopitelnými starůstkami a cíli, hodícími se pro pidimužíky. Nešel jim ani oplatit jejich návštěvy. Nudili ho. Ostatně pozoroval také s jistou mrzutou radostí, že ho v Praze ani ženy příliš nezajímají. Bylo to jen chvilkové přesycení či naprosté vychladnutí srdce? Sám to nevěděl.

Než nedostávalo se mu teď síly, ani chuti, aby podnikl jakoukoli intriku lásky, zdálo se mu, že vyčerpal již všechny erotické možnosti, že zobjímal ve svých loktech všechny ženy, které mu mohly poskytnouti dojem novoty. A tento pocit únavy nebyl tak úplně nepříjemným: blažilo ho vědomí, že nyní je nadobro vypořádán se všemi rozmary náhle vznícené krve, že konečně je osvobozen z nutkání, dobývat neustále nov žených. Klid, klid je to, čeho potřebuji. A radoval se, že jeho srdce je tak pokojno, bez erotické touhy.

Shledal, že, má-li člověk dva pěkné pokoje, plné drobností z cest,¹ jde-li to se zdravím právě tak tak, nepřevyšují-li vydání příliš příjmy, dá se žít celkem dost obstojně.

Na Malé straně si vynašel starosvětskou kavárnu, kde se objevil dvakráte denně. Ve středu a v sobotu každého týdne šel k lékaři. Někdy, cítil-li se zvláště zdravým a byly-li sluneční dny, procházel se po nábřežích, dostal se až na Letnou nebo ku Belvederu. Viděl Prahu v záři zlatého prachu, zdi domů svítily, kříže na kostelích planuly jasem. Kapin viděl sama sebe jako klučinu, později jako studenta a konečně jako mladého muže probíhat všemi těmi ulicemi tam dole, s hlavou vířící ctižádostivými sny, laskaného a obdivovaného. A dnes co je z toho všeho? Stojí tu sám, zapomenutý, bezvýznamný, ztroskotaná existence; jeho srdce je herbář s trochou zvadlých vzpomínek; jeho plány? vznášely se kolem něho jako větřík nad Prahou, nezachytitelny, unikající, zkrátka plešatící mládenec, předčasně sestárlý, usychající jako nemocný strom. Rozstůně-li se, bude-li nucen ulehnout? Ach Bože, ne, umírat tak sám mezi cizími lidmi, kteří vám kradou podušku z pod hlavy.

V podobných chvílích jímala Kapina úzkost takova, že se mu bylo přemáhat, aby nevzal první ženu, kterou potká, za ruku, a neřekl jí: Pojď, já jsem nemocen, smuten, opuštěn; pojď, usměj se na mne, nechej mne přitulit se k tobě, abych cítil, že vedle mne žije ještě jiné srdce...

Po chvíli se přemohl, vyčinil si rozbrečených bab, proklel svou hloupou sentimentalnost, vrátil se rychle domů a snažil se usnout a spát co nejdéle, říkaje si, že spánek je jediná rozkoš, která nic nestojí...

Taková byla tedy jeho minulost.

Teď byl v té pražské výhni, z níž se nemohl dostati ven. Najal si totiž letos, aby ušetřil, prostřednictvím jednoho známého pokojík ve východočeské vesnici, roztomilém koutku, v horách, mezi lesy, s říčkou na blízku. Ale čím více se blížila doba odjezdu, tím více se Kapin lekal tohoto pobytu. Bál se venkovské samoty, mlčení lesů, ticha na horách. Zde v Praze třeba že se skoro s nikým nestýkal, potkával přece jen neustále lidi, s cítěním podobným jeho, s podobnými starostmi a v podobném šatě. Kdežto tam, venkov, s neznámým lidem, zapadlý kout, odkud je hodina cesty k lékaři, a k tomu ještě bůh ví jakému — to vše nahánělo mu takový strach, že raději snášel pražské martyrium.

Kapin se zastavil, přetřel zapocené čelo a vykloniv se přes zábradlí, hleděl do řeky. Ubíhala tu pod ním, lehounce zčeřená, lesknouc se a svítíc tisícerými odrazy, jež se splétaly jako světelná háďata, tančily jako poletující jiskry. Napadlo mu, jak je to vše pohyblivé, plno života, jak to vše kvapí do daleka, vesele a nedočkavě. Jaký to pohyb, jaký rej, jaký vzmach sil!

A pojednou si řekl: pojedu! Cesta, které se tolik lekal, venkov, který se mu zdál tak strašným, ztratily náhle pro něho všechnu svou hrůzu.

Obrátil se a šel rychle k domovu. Zavazadlo měl již po čtrnáct dní připraveno. Potřeboval tam vložit toliko šaty a cestovní necessaire. Hleděl na všechny ty cestovní přípravy spokojeně, dive se své dřívější úzkosti.

Povečeřel s chutí, a zažehnuv doutník, procházel se bytem pozdě do noci. Pociťoval jistou příjemnou melancholii, jsa lákán pohledem na všechny nashromážděné drobotiny, a opět rád, že je opouští.

Spal však nevalně, probouzeje se neustále, cítě obtíže při dýchání, pronásledován bizarními sny.

Než přece jen ráno byl dosti svěží, a když ho povoz odvážel na nádraží, ozvala se v jeho nitru táž radost, jako před lety, kdy, opouštěje Prahu, doufal, že nalezne v cizině lék pro chorou duši.

II.

Vesnička byla nepatrná, schoulená pod vrchem jako psík u nohou svého pána. Mlýn a škola byly jediné jednopatrové budovy. Ostatní domky doškové, šindelové, sem tam se stříškou z tašek — převyšovaly jen stěží koruny těch pokřivených švestek, košatých jabloní, vypjatých hrušní, jež vyhlížely ze sadů a ze zahrádek.

Nádražní sluha s kufrem na zádech vedl Kapina k jeho novému domovu. Dostali se do uličky,

kterou po šířce protínal mlýnský náhon, plný malých, košilatých, rusých i černovlasých dětí, jež slunce, dopadajíc na ně skrze větve ovocného stromu, posévalo světelnými skvrnami, houpajícími se nepřetržitě po obnažené pleti, po červených suknicích, špinavých košilkách, modrých kalhotách.

»Už jsme tu,« řekl průvodcí otevíraje dvířka do dvorku.

V tom vyběhla selka, uvítala je, vlétla do pokoje, odnášela odtamtud prádlo sušící se nad pecí, okřikovala děti, které se zvědavě tlačily u dveří.

Když sluha odešel, tázala se Kapina.

»Milostpán je ženat?«

»Proč se ptáte?«

»Abych věděla, jak mu mám říkat.«

»Ah tak,« odtušil Miloš a selčina otázka přišla mu k smíchu. »Svoboden, vždycky svoboden.«

Od té chvíle jmenovala ho »mladým pánem«.

Rozevírání zavazadla v cizím pokoji, v kraji, kam jste poprvé vkročili! Kapin znal tyto zvláštní dojmy ze svých cest, toho pocitu chladu, tajemna a zároveň jisté rozkošné naděje na budoucí dobrodružství, když dobýváte z kufru šat, prádlo a všechny drobnosti, které jste vzali s sebou, a tážete se sebe samých, jakých zajímavých, krutých nebo čarovných příhod budou svědky. Než Kapin měl tentokrát toliko pocit chladu a tajemna. Tu rozkošnou naději na dobrodružství, která je právě tím, co cestování činí tak krásným, ztratil během let úplně. Snad tím, že neměl své bývalé svěžesti, snad poněvadž neustálým potloukáním se po zeměkouli došel ku přesvědčení, že svět je stále stejný, že každému člověku se přihází neustále táž historie, kterou rozumný nepřijímá ani příliš radostně, ani příliš smutně, zkrátka že lidský život není než vlnivá křivka, která vyvršivši v štěstí, padá v bolest a tak do nekonečna; tento moderní fatalismus lidí, připravených hojným cestováním o všechny illuse, bral mu veškerou chuť k jakémukoli jednání a kreslil před ním jediný cíl vyhovující duši založené tak jako byla jeho: klid.

Zdálo se mu také, že se mu toho zde dostane plnou měrou; pokoj byl oddělen chodbou od světničky, která byla zároveň kuchyní, v níž se těsnala celá rodina: šestileté děvče a tři kluci. Okny, vyloženými fuksiemi, obrostlými dlouhými pruty révy, které při každém závanu větru bily do skleněných tabulí, měl Kapin výhled do zahrádky a odtud po rovině a na vrchy zelenavé, zalesněné.

Vnitřek byl čistý, zařízený jako bývají selské příbytky v rovinách, jichž majitelé strávili nějaký čas v městě, vkus vesnický, ale nábytek a všechny drobnosti na stěnách z města: moderní skříně, barvotisky ve zlatých rámech, obrázky z poutí zasazené do rámečků, jež hospodář vyřezal lupenkou, a vedle toho postel vystlaná slamou s červenými pruhovanými peřinami, a ohromná pec blízko dveří — oba živly, selský i městský, kontrastovaly spolu, zůstávajíce nespřáteleny a nesloučeny jako olej a voda.

Když byl hotov s rozvěšením šatstva, vzal čapku se štítkem, která výborně chránila proti slunci, hůl, revolver, tabák a anglickou pipu a šel vyhledat hostinec, aby poobědval.

V uličce, kterou procházel, vychýlila se tu a tam z okna dívčí hlava, zabělal se rozhalený krk a v okamžiku to vše zmizelo za rozkvetlými azalkami, ve výbuchu nezbedného smíchu, kterým na venkově vítají měšťáka.

Zabočil v pravo a ocitl se v hostinci. Jakási rodina obědvala v besídce u jednoho stolu a poněvadž druhý byl prázdný, zasedl si Kapin k němu.

Nebylo to tu zlé. Mlýnská struha hrčela právě pod besídkou, divoká réva se houpala kolem okének, jimiž bylo vidět protější lesnatý vrch s vykotlanou zříceninou a kus bezmračného, svou modří zrak unavujícího nebe.

Hostinský ho obsloužil; a když odešla cizí rodina, zdvihl se také Kapin. Zapálil dýmku, vykročil směrem k lesu.

Bylo mu přejít přes potok můstkem pořízeným z klad; po několika krocích obklopil ho lesní stín, stín tak příjemný za parných letních dnů, že se vám zdá, jakobyste vstoupili do studené lázně.

Tento koutek lesní samoty připadal Kapinovi jedním z nejrozkošnějších míst, která spatřil: potok razil si tu cestu řečištěm, posetým balvany, jež zadržujíce vodu čeřily kolem sebe bělavé vějířky pěny. Ohromné smrky, s korou lehounce začervenalou, podobaly se kamenným sloupům, které udržují ve výši klenbu; jejich koruny nepropouštějíce sem slunce, kladly na celou tu úžlabinu stín, jakoby očarovaný, který vše kolem činil odumřelým, ponurým, neskutečným. Bylo tu ticho jako na hřbitově: i potok plynul mlčky, bez zašplounání, jakoby spěchal ze zakletého místa. A boky tohoto průsmyku tvořily dva horské srázy, stejně stinné, tak že se nedohlédlo jejich vrcholu.

Pak, za zatáčkou cesty, les přestal; úžlabina se rozevřela v kotlinu a pohádka světla objevila se tu jako zázrakem: louka se sterými květy; cesta posázená třešněmi; a zcela vzadu, pod skalními stěnami, několik stavení, tovární budova, vše bílé, obklopené košatými stromy a zahrádkami, ozářené sluncem tak jasně, že zdi zdály se svítit a keře růží činily dojem drobounkých kapek krve a sněhu rozstříkaných po zeleni.

Kapin se zastavil okouzlený tímto pohledem. Pak vykročil v před, prošel továrními budovami, dostal se do divokého údolí »Pekla«, jehož samota nepůsobila mu však žádné úzkosti. Podivno! Cítil se teď tak veselým, tak volným a důvěřivým v budoucnost. Snad ten náhlý úsměv slunce, ta hra barev, která je oku tím, čím jásavá hudba sluchu, provedly s ním tento obrat.

Ano, nic ho netížilo, celý ten kraj, kterého se lekal, všechen ten lid, který ho v Praze naplňoval bázní, nezasáhl nikterak rušivě v jeho duši.

A Kapin procházeje podél horského potoka, jehož břehy byly lemovány jehličnatými stromy, bloudě pod skalními stěnami, s nichž balvany visely tak výhrůžně, že se zdálo, jakoby co chvíli měly se sřítit dolů — pociťoval blahý dojem, jaký již po léta se u něho nedostavil.

Jsou takové chvíle v lidském životě, které, ještě když je prožíváte, jakoby k vám hovořily: »Jsme rozhodnými vteřinami; až pomineme, probudíš se jakoby k novému životu, s nímž ten, kterýms dosud žil, nebude míti nic společného.«

Kapin měl týž pocit. Zdálo se mu, že k němu přišel jeden z těch rozhodných okamžiků, měl předtuchu, že minulost a budoucnost jeho života zůstanou dvěma světy, sobě cizíma, každý podmíněný jinými zákony.

Bylo mu, jakoby ho opouštěly poslední paprsky mládí a dostavoval se, rychle jako někdy při zamračeném nebi, večerní soumrak stárnoucích let. Kráčeje tak pomalu podél ševelící vody, měl podivný pocit, jakoby v něm trhala se kus po kuse celá jeho minulost, jeho lásky, jeho sympathie i jeho nenávisti, a, podobny obláčkům, odletovaly tiše v neznámo. Dovedl ještě chvíli sledovat vzdalující se obraz té které milenky, představu města nebo krajiny, v níž s ní žil; ale pak jakoby vše zapadlo, jen on tu stál, nemoha se upamatovati na nic z toho, co kdysi prožil, holý jako strom v zimě. Toliko smutek, taková zvláštní bolest sama nad sebou, zhořkla v něm pojednou, bolest, která mu tlačila slzy do očí, smutek, který mu zatajoval dech, tak že stěží mohl pevně státi.

A náhle jakoby všechna ta trýzeň se provalila a vrhla jím na zem. Padl do mechu, s přáním ulehčit si tím, že se čehokoliv dotekne, zahnat vědomí strašlivě ucítěné prázdnoty tím, že něco sevře do svého náručí — ten věčný instinkt dítěte, které hledá úkryt v klíně své matky.

Cítil, že mu slze stékají po tváři do mechu, pomalu, jedna po druhé, působíce mu sladkou trýzeň. Pojednou ucítil prudkou bolest na levé líci. Kapesník, jímž přetřel tvář, potřísnil se krví. Byla to ostrá hrana kamene, vyčnívajícího z půdy, jež se mu zaryla do obličeje.

»Osud ti ukazuje, že nejsi mlád. Neprováděj hlouposti,« řekl si Kapin povstávaje a prohlížeje ironicky rudé skvrny na kapesníku. »Plesnivící mládenci se neválí pod stromy jako mladí nezbedové.«

Pln melancholie, podivné melancholie, která byla sladká i bolestná zároveň, pln ucítěného klidu, v němž však, tak jako pod hladinou prudké a hluboké vody — spí předtucha neklidu, vracel se domů.

Soumrak se blížil. Průsmyk, jímž mu bylo jíti nazpět, ztmavěl jako sklepení. Pak, když se ocitl u prvních stavení, zahlédl zapadat slunce, tam daleko nad Kutnou Horou; šero spěchalo od východu, pádilo sem, řítilo se sem jako černé vojsko, které obklíčí celý kraj a jeho, Kapina, s ním.

Byl to hrozný pocit. Chtělo se mu volat. Ale kdo ho vyslyší, kdo mu pomůže? Lékař je vzdálen půl hodiny odsud. Je tu uprostřed cizoty, uprostřed lidí tak zcela jiných než on, uprostřed kraje, nad nímž se klene ohromná obloha, nějak hrůznější, děsivější než ten úsek, který z ní vídal v Praze, nad nímž, ve večerním tichu, zní úpěnlivá a táhlá píseň lesů, bičovaných větrem.

Teď nabyla tato mučivá nálada takového stupně úděsu, že v Kapinovi ztuhla krev, že utkvěl na místě jako zkamenělý, boje se učinit krok v před, jako by stál nad propastí. Ty domky a chalupy, tak nějak potměšile pokroucené ve večerním šeru, ta osvětlená okénka, záludná a vysmívavá, ty větve stromů, podivně šumící, úkladné, zákeřnické — tím vším musí projíti, než se dostane domů.

Domů? Ale vždyť je tu cizincem. Představoval si, jak přijde do toho najatého pokoje, který bude úplně tmavý, jak bude nucen rozžehnout lampu, lampu cizí, která dosud nikdy nesvítila pro něho, jak ulehne do postele, v níž ještě nikdy nespal — Pane bože, proč on, on, který celý léta se tloukl cizinou, proč se tak hrozí styku s cizími lidmi a věcmi?

Pokračování.

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

JE KÁMEN NA SRDCI.

Je kámen, kámen na srdci a ústa slova nedí.
A přec se kdosi tolik ptá a žádá odpovědi.

Přec kdosi tolik přimlouvá a rukou vlasy hladí,
přec kdosi známý vzpomíná na dávné štěstí, mládí.

Však kámen leží na srdci a ústa ta jsou němá
a nejvýš by snad mohla říc' vášnivé anathema,

a nejvýš by se mohla smát v potupném, krutém smíchu. —
Je dobře cítit příští bouř v dusivém, horkém tichu.

A nadarmo sem zapadly nejtěžší zahrad vůně. —
Jsou na tom světě bolesti, z nichž se už nevystůně,

když kámen leží na srdci a ústa slova nedí . . .
A přec se kdosi tolik ptá a žádá odpovědi.

NAŠE GALERIE.

ALOIS MRŠTÍK.

Jeli jsme za ním. Lehký poprašek sněhový bělil rovinu kol Brna široce rozběhlou, z níž zvedaly se temné oasy dědin, lesíků i alejí. Jeli jsme ke kopcům, jež splývaly zfialovělé s nízkou klenbou řídkých mraků. Bylo ticho dole i nahoře, a nebáli jsme se vánice, cítili jsme prázdno v mracích. Hovořili jsme; nuž ano, ale toť vlastně vedlejší, protože jsme jeli za ním.

Tak míjely hodiny, roviny vystřídaly se s prudkými stráněmi pahorků, míjeli jsme již osady stulené na dně hlubokých kotlin, z nichž poslední střežil větřák slovácký. Pak jsme s vrchu shlédli táhlý důl, lesné boky vrchů, za nimiž »támhle jsou Klobúky a támhle Hustopeč« a mezi nimiž daleko, daleko nic, než Diváky, za kterous vlnou půdy shrnuté.

Ano, je ten kraj takový zapadlý a osamělý na vše strany, ne lotčený proudem rychlého života, jenž jako za zdí hlučí jen, láká k sobě zvědavé, stírá jejich svéráznost a zpět je vrací zcizené. A doma mísí se tak starobylé ovzduší, je neklidno a nejisto v nitrech, jež kolisají a nikam se cele sklonit nemohou. Není to spor úzkého s rozlétlým duševním obzorem, ne, ten stejně malým zůstává, jen spor dvojího nazírání na malý život se tu odehrává, jako tak mnohde jinde dnes, jen v jiném podbarvení charakterem krajovým.

Proč to vše říkám? Bez toho vzduchu není mi Mrštík Mrštíkem, v cizím lomí se jeho kontura umělce i člověka, není svůj a není celý. Postavte ho do svého změštělého milieu a bude se vám zdát neohebně tvrdým, drsným poněkud. Přijeďte za ním a poznáte, že je jen silným pro vás změkčilé. To byl můj první dojem z nového setkání s ním a stupňoval se každým pohledem a každým slovem.

Znáte vliv prostředí na individuality? Dovedete vyanalysovat, kolik že na vás samy naneslo?

Alois Mrštík přes dvacet let již učiteluje na vsi. Pět štací vyměnil, než zakořenil se pevněji, teď čtrnáct roků již ssaje jednu šťávu země, té černé, úrodné a bujné, slovácké. Kolik dobrých lidí, schopných vývoje, utonulo v takém prostředí, zvlášť bylo-li tak plno neklidného kvasu přerodu! On se nepoddal, dovedl se udržet nad ním, ba co víc, dovedl hluboko zřít svému protivníku v nitro a vychvátit z něho popudy svým inspiracím. Jeho obrazy lidové od prvých pokusů až k »Roku na vsi« nevznikly z radosti člověka, jenž se vžil, přizpůsobil, jemuž je teplo v reprodukci fabuli, protože se v nich cítí doma — on má své lidi rád, dovede s nimi hovořit i žít, však nitrem s nimi nesrůstá, zůstává výš a osamělý v sobě, hledá v nich ono věčně lidské, pak raçové, krajové a individuelní, hledá a buduje. Čtěte jen »Dobré duše«, »Bavlnkovy ženy«, »Maryšu« a »Rok na vsi«.

Miluje zdravou, jadrnou sílu těla i duše, necení raffinované přejemnělosti, a v tom dovedl být právě tak odloučen a osamělý od současné fase literární jako od svých sousedů. Nevstoupil v modernu, ač lákala vítězící a on byl mlád, žil a tvořil po svém dál. To štěstí ovšem měl, že počal práci ohromnou, jež celé desítiletí sil jeho si vyžádala a bezděky ho vzdalovala styků a přechodů, a štěstí měl, že generace moderní své horečky v tom čase vyžila; tak jde svým dílem v nový vzduch a mezi své již zase.

Naučil se však být osaměle uzavřeným se svým nejniternějším. Nevychází rád ze sebe. Hovoří, hovoří, je milý, ale cítiš, to že není ještě zcela on, něco že skrývá; musí přijít chvíle přátelská, aby se podal celý, prostě a přímo. Pak

náhle vidíš, že je tak měkce snivý, citlivý a nejmenšímu doteku přístupný, že je hotov vzplanout i roztesknět, že v něm dříme duše básnická tak našinsky; chápeš pak, proč dotýká se lidí svých tak altruistně měkce i v obrazech nejčernějších.

Seděli jsme v malé jeho škole, v bytě, jejž si upravil jak skořápku pro svoje osamění, plnou umělecké krásy, zladěné v tón intimní. Byl nás hezký řad kol stolu, který žena jeho s vlídným pohostinstvím schystala. Hovory šly, splývaly a trhaly se v ostrůvky, až v teplém večeru se vykrystalisovaly hloučky zájmové. Tam nahoře Vilém rozvinoval prudce plány dobyvačné, tu dole Alois mezi námi uvázl ve vzpomínkách na učitelování své. Nevím již, v jakém pořádku se vyměnily jeho štace vesnické, jen pamatuji, že všude prudký temperament konec jeho pobytu učinil. Podivno; tichý, utajený — a také reminiscence! Usmál se, když řekl jsem, co hlavou prošlo.

»Kde jsou ty časy, kdy jsem byl ‚socialistou‘ a čtyři disciplinárky si odstonal pro politické i jiné rejdy! Bývalo!«

A vstal, prohnul se s úsměvem, jenž říkal: »Hezké to bylo, ale není škoda, je krásně zas.«

Přece tedy nezůstal nedotčen ovzduším, jenom je otázka, zda vědomě, či bezděky. Měnil se, měnil, a připadá mi jeho změna povahová jako jeho vývoj umělecký. Je z individualit, jež nezvítězily rázem, ale rostou od drobných uměleckých erupcí stále a jistě k dílům velikým a mohutným. Tak i nitro; dřív láska i rozum na dlani; miloval mnoho a mnoho se rval, ale energie výbušná se zvolna měnila v něm v sílu trvale hřejnou, klidnou a jistou, pod níž láska stejnou zůstala; tenkrát nutila ho k odbojům, dnes její teplem plodí duše jeho bohatě, jak ty černé lány slovácké.

— — — — — —

Měl jsem načrtnout portrét, hle, a hovořil jsem skoro o jediném rysu jen. Nu neškodí, utkvěl mi nejhlouběj; a nechtěl jsem ani říci víc, než vím, nebo znal-li jsem ho dřív, tož v cizím ovzduší, a bylo mi jasno, že byl bych portretistou povrchním. Tak myslil jsem, když zpátky jeli jsme z doliny Divácké.

Byla noc tichoučká, temná mraky a světlá zase prolnuvší září měsíce. Chvílemi drobný sníh se zastříbřil v přeletu světlou prouhou našich svítilen, chvílemi koně odfrkly bílou páru do noci, a kočár hrčel jednotvárně k větřáku a dolů, vzhůru, dál a dál. Myslil jsem zadřímle.

A přece jitro nepřineslo jiného poznání. Tak píši vzpomínku jediného dne s odleskem ostatních.

E. Sokol.

Václav Hladík:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Od toho dne její život vytryskl vzhůru mládím, láskou a úspěchem.

Dosud se mělce a malátně vlekl jako skromná stružka a i špinavou louží se musel prodrati v před. Ale teď bylo tak jasně, smavě, čistě v jejím životě a cítila v sobě jen tryskající sílu vzhůru, výš a výš!

Láska jí otevřela nový svět. Po prvně milovala. To, co bylo před tím — nebylo. Všechny stopy spláchl prudký svěží příval nových citů.

Valentin probudil v ní nové ženství. Teprve teď poznala opravdovou vášeň. Zneklidnil ji a uchvátil ji. Zalíbil se jí jinak nežli muži, které dosud poznala. Výdech jeho bytosti jí lahodil, jeho pohled, jeho ruce, jeho rty i jeho hlas ji nemohly nechat lhostejnou a nemohla být bez něho.

Byl veselý a mužný. Svěřoval se jí se svými záležitostmi a často přicházel unavený nebo rozčilený do jejich útulku v Hálkově ulici.

V té době její krása zjemněla. Graciesnost jejího těla neměla nikde nic přílišného ani nedostávajícího se. Její pleť ubledlá hladce svítila. Hlas se jí zcelil, vyrovnal a vynikla v několika rolích.

Byla to nejšťastnější doba její.

— — — — — — — — — — — — — — —

Ostrý tón zvonku vyrušil Jiřinu. Otevřela oči a viděla kolem sebe nelad malého svého pokojíku v divadle a kytici konvalinek a fialek. Bylo jí nesmírně smutně. Uchopila roli, pomačkanou, počmáranou, a povstala. Hedvábný kostým plný cetek zašustil a cetky zaševeliły. Zdálo se jí, že ty zvuky se jí posmívají, že ji urážejí.

Vyšla na jeviště.

Ustoupila před dvěma dělníky, vlekoucími ohromnou kulisu. Povyk, zmatek, shon přestávky lomozil na jevišti. Z rekvisitárny, u níž stála skupina štěbetavých choristek, obléknutých v pyšných krojích šlechtičen z italské rennaissance, z nichž dvě pletly punčochy, vybíhali spěšně hoši, nosící plechové svítilny, poháry a vázy z lepenky.

Proti ní kolíbavým krokem se loudal baryton, tlustý mladý muž, stále odplivující a zkoušející svůj hlas, prohlížející svá lýtka v trikotu a své příliš sešněrované boty. Pohlédl na Jiřinu a nepozdravil ji. Kdysi se jí dvořil a byl odbyt.

Zašla k oponě, u níž stál kapelník a někteří solisti. Bylo slyšeti veselý smích Klárky.

Režisér stál uprostřed jeviště rozkročený, křičící, mávající rukama a bystře pohlížející na všechny strany, jako kapitán na lodním můstku

ve chvíli hrozného nebezpečí. Láteřil, honil dělníky kolem sebe, volal do provaziště, sháněl se po strojmistrovi, sám upevnil jednu uvolněnou příčku na kulise, upozornil na klapku propadla, kterou zapomněli zavřít, všiml si, že jedna dáma přišla nepravým krejzlem na kostýmu, a rychle ji hnal zpět do garderoby . . .

Jiřina nevšímajíc si toho příliš všedního obrazu rušného zmatku, obratně se propletla pobíhajícími k oponě.

Kapelník jí podal ruku, všichni ji vítali vesele, byla oblibenou kollegyní, nikdy neměla scén s ostatními, neintrikovala, nepomlouvala.

Starý tenorista a komik Kroupa, pitvorně nalíčený jako šašek, pokračoval ve své velmi choulostivé historce, které se všichni smáli a slečna Klára nejvíce, při čemž pohlížela s láskyplným obdivem na svého milence, jenž vyhlížel velkolepě jako pestře nastrojený vůdce zbrojnošů.

Jiřina tvářila se chvíli, jakoby jej poslouchala, ale odvrátila se k otvoru v oponě a dívala se do hlediště. Byla delší přestávka a sedadla i lože prořídly.

»Sedí na pravo baron,« řekla jí vedle stojící přistárlá altistka a s úsměvem přihmouřila oči na kolemstojící.

Jiřina pokrčením ramenou projevila úplnou svou lhostejnost k tomu, co se dělo a mluvilo na jevišti za ní. A v duchu posílala ke všem ďasům celý ten svět kolem sebe.

V tom zarazil se její pátrající pohled. Skutečně, Valentin byl v divadle. Seděl sám v přízemní loži. Byl zasmušilý a zamyšlený a díval se netečně, jak míval ve zvyku. Vlasy měl poněkud prošedivělé na spáncích.

Jiřina pohlížela skulinou v oponě tak dlouho, až bylo dáno znamení k začátku. Nervosně si přejela rukou čelo a spěchala do kulis, kde čekala na svou narážku. Ničeho si kolem nevšímala. Nebyla přítomna, její mysl bloudila jinde. Ale instinktivně poznala, že se blíží její vystoupení, a byla připravena dříve, nežli přiběhl inspicient jí upomenouti.

A se vztyčenou hlavou, krásná, usměvavá, s lehkou arií na rtech vběhla na jeviště. Podobala se tančícímu paprsku a zpívajícímu květu. Nikdy nebyla tak půvabná, svůdná, rozkošná, její krása jemná a dráždivě smyslná zazářila v nejmocnějším vyjádření její ženské a umělecké duše. Ten večer nehrála, ale žila na jevišti. A měla ohromný úspěch. Obecenstvo jí tleskalo na otevřené scéně a na konci jednání byla mnohokráte vyvolána.

VIII.

Jednopatrový dům patricijský, bez nejmenší ozdoby v mrtvém průčeli, stojící mezi podobně bezvýraznými většími činžáky v tiché, neživé a nevkusné ulici novoměstské byl sídlem Kapliřovým. Vysoká okna a záclony v prvním patře i nově upravený vysoký vjezd a zasklený vchod do bílého schodiště a čistě urovnaný dvůr s kolnami a stájemi na jedné straně a se zahradou v pozadí vzbuzovaly dojem blahobytu a vkusu.

V přízemí byly pisárny. Malá skromná tabulka v postraní vrat naznačovala diskretně firmu továrníka a velkoobchodníka.

Dům byl vždy tichý. Pouze v přízemních písárnách bylo živěji, ale ne tak, jak bývá v kancelářích spojených se skladišti neb přímo zasahujících do činnosti dílen a továren. Skladiště firmy byla v předměstí. Zde bylo jaksi centrální ředitelství a intendantura všech podniků Valentinových. S Valentinem pracovali tu úředníci nejzkušenější, jaksi jeho tajemníci, kteří soustřeďovali ve svých rukou složitou organisaci všech podniků. Vrchní prokurista, účetní s dvěma mladšími úředníky, dva korrespondenti a tři praktikanti tvořili hlavní personál jeho centrální kanceláře.

Ve své pracovně, veliké, jasné, úhledné a prosté přijímal Valentin své agenty a zástupce, bursovní a cizí jednatele a své úředníky z venkova. Vedle svého psacího stolu měl pohyblivý stolek s telefonickým vedením, které jej přímo spojovalo nejen se všemi místnostmi jeho domu, ale i s továrnou a závody na venkově. Měl po ruce klaviaturu, kterou mohl rozehráti, svými rozkazy v pohyb uvésti továrnu, skladiště, pisárny.

Bylo nedělní odpůldne.

Vrátný dřímal ve vysokém křesle u okna do průjezdu. Uprostřed dvora ležel schoulený spící pes. Z konírny ozývalo se hvízdání kočího.

V celém domě nebylo tušit živoucí bytost. Mdlá chvíle siesty umrtvila každé hnutí.

Široké skleněné dvéře přízemního salonu v pravém křídle byly otevřeny do zahrady, ve které všechno spalo, vrabci i vodotrysk.

Uprostřed pokoje po jedné straně malého stolku s koflíky černé kávy, s tácem likérů a krabicí na doutníky a cigarety v houpacím křesle seděl Valentin a na druhé straně v podobném houpacím křesle si hověla Ludmila.

Káva vypita, vedle stály vyprázdněné čísky likéru.

Ludmila odložila cigaretu a přivřela oči ospale.

Valentin spustil ruce s novinami na klín a hlasitě zívl.

»Pardon!« řekl, zpozorovav, že Ludmila nespí, přes to, že má oči přivřené.

Usmála se a odvětila:

»Slyšíš to ticho nedělní?«

»Slyším, jako němý hlas pouště.«

»Ah, jaká nuda! Nemohu usnout a ani číst se mi nechce. Co ty tam máš zajímavého?«

»Poslední zprávy londýnské ze Stock Exchange, if you please!«

»Ne, to děkuji!«

Paní Ludmila natáhla nohy na nízký taburet a v póse co nejpohodlnější počala znovu a opravdověji dřímati.

Valentin sáhl po jiných novinách, rychle je prolétl a odhodil a znovu zívl. Nebyl ospalý, ani unavený, ale zahleděl se před sebe do několika skrovných záhonů a ostýchavých skupin keřů a stromů, jako člověk ztrativší poslední zbytek vůle a zájmu na životě. (Pokračování.)

FEUILLETON.

LITERATURA.

František Herites. Vodňanské vzpomínky. (Nakl. »Máje«.) Praha. 1904.

Pan Herites nazval svoji novou knihu prostě »Vzpomínkami«, vzpomínkami na dva ze svých literárních přátel, s nimiž po léta se stýkal ve vodňanském zátiší. Ale kniha je daleko více než tím, čeho byste se dohádali podle jejího titulu. Je to jakoby drobná galerie portretů, k nimž seděli titíž dva lidé: Otokar Mokrý a Julius Zeyer. Najdete tu tedy různě zachycenou podobu dvou mrtvých básníků. Ale s jakým uměním, s jakou jímavě srdečnou příchylností dovede tu vyvolati p. Heritesovo péro literáta v člověku a člověka v literátu, s jakým zanícením dovede před vámi vykouzliti obraz obou těch nebožtíků, jež, třeba že mrtví, zanechali nám po sobě živý odkaz svého umění!

První část knihy je věnována Otokaru Mokrému. Pan Herites znal jej od dětství, ze školy, a z těchto dětských vzpomínek vybírá leckterý detail, který zajímavě osvětluje povahu a další vývin básníkův. Kus psychologie vlasteneckého zanícení, jaké háralo na jihočeském venkově v 60 letech, obsahuje tento oddíl vzpomínek.

Je to doba studentského spolkaření, pobratimství po jihoslovanském vzoru, doba romantického zápalu, v níž mladý Mokrý sní o smrti, jakou skonal Enjolras v Hugově románě »Bídníci«. Pak následují první pokusy básnické, první zklamání a první úspěchy. Trochu světobolu, ohlasy byronismu, a konečně první střetnutí se mu s krutou realitou. Roku 1872 vydávají oba přátelé almanach »Anemonky«, v němž debutoval Jaroslav Vrchlický, a kde Mokrý pod pseudonymem Otakar Holina, tiskne báseň »Řím«.

Později odchází Mokrý do Prahy, ale, po odbytých studiích vrací se, tentokrát definitivně do svých drahých Vodňan. Toliko chvílemi vypudí ho odtamtud touha spatřit cizí země, provětrat si hlavu novými dojmy. A jak jímavě líčí pak pan Herites svého přítele při návratech z těchto potulek za hranicemi, jak výstižně kreslí všechen jeho smutek z naší národní malosti, z toho věčného zápasu o věci, které jinde jsou dávno urovnány a vyrovnány! I básníkovým stykům s polskými literárními kruhy a snaze, s kterou propagoval u nás znalost polské literatury, dostalo se tu zmínky. Národní polské museum v Rapperswylu, aby mu vyjádřilo svoji vděčnost, jmenovalo ho čestným svým členem. »Bohužel,« končí p. Herites oddíl, věnovaný druhu z mládí, »zvěst o vyznamenání tom došla do Čech v poslední den jeho života a když František Kvapil ji do Vodňan oznámil, nalezla Mokrého již lhostejného ke všem poctám a uznáním tohoto světa.«

Je-li vzpomínka na Mokrého načrtnuta širokými rysy, oddíl věnovaný Juliu Zeyerovi je detailní kresbou, která ve svém celku podává celou řadu podrobností, nových a důležitých ku poznání fysiognomie básníkovy. Jako karakter Zeyerův byl složitější a hybnější Mokrého, tak i stránky, jež mu p. Herites věnuje, stávají se živějšími a barvitějšími právě tím bohatým klasobraním údajů z života povahy tak složité a originelní, jakou měl autor »J. M. Plojhara«. Tento oddíl »Vodňanských vzpomínek« mohl by se dobře jmenovati: »Julius Zeyer v soukromí«. P. Herites zavděčil se tu širokému okruhu ctitelů básníkových kresbou jeho soukromého života, neofficielního, vzdáleného pražského ruchu, za to však tím zajímavějšího právě tím, že se nám v něm objeví leckterý intimní koutek, leckterá důvěrná stránka, jimiž se obdivovatelům Zeyerovým dostává nových zajímavých perspektiv.

Zeyer odstěhoval se do Vodňan v červnu r. 1887. A nyní nastává to zvláštní spolužití tří spisovatelů v jihočeském městečku, tak ojedinělé v naší literární historii. Vodňany stávají se cílem poutí celé řady našich spisovatelů; je nemnoho z příslušníků naší tehdejší literární obce, kdo by do Vodňan nebyl zavítal. A přicházejí i z ciziny mnozí přátelé.

První byt Zeyerův byl toliko provisorní. Později zařídil si svoje bydlo v »paláciku«, vystavěném před lety jakýmsi vrchnostenským úředníkem pro vyvolenou jeho srdce, a zde umísťuje teď nový obyvatel celé museum uměleckých předmětů a drobotin, k nimž neustále přibývají nové. Sběratelská vášeň ovládala Zeyera úplně; sbíral, kde se co dalo: ikony, staré truhly, lidové obrázky, dřevěné figurky z poutí nádobí i starodávné zámečnické práce. Jak rozkošnými rysy dovede pan Herites kreslit Zeyera ve společnosti, jeho radostný styk s dětmi, jeho humor hned naivní hned sarkastický, celou tu zvláštní směs psychologického ostrovtipu, snivé melancholie a prostoduchého dobráctví!

Bylo by zbytečno po tom, co jsme uvedli, mluviti o ceně p. Heritesovy knihy. Je málo v naší memoirové literatuře děl psaných s takovou láskou, málo spisů, z nichž by sálalo tolik srdečného tepla, jako jsme shledali u »Vodňanských vzpomínek«. O. Theer.

Dr. Luboš Jeřábek: Pražské zahrady a paláce s akvarely J. Setelíka. (Nakl. Hejda a Tuček) Praha. — Týž: Starý židovský hřbitov pražský. (Nakl. B. Kočí) Praha 1903.

Je to skoro neuvěřitelné: kde která čítanka rozhovoří se vám o kráse Prahy, o jejích půvabech, výhledech, kouzlu její polohy. A přece, pátráte-li po spisech, které by vám mohly býti průvodčími po stověžaté matičce, které by vás s trochou uměleckého smyslu upozornily na její jednotlivá čarovná zákoutí — nenajdete skoro ničeho. Pan Dr. Jeřábek podjal se tohoto úkolu v poslední době a jeho monografie získávají tím více na ceně, poněvadž vedle pečlivého textu mají celou řadu zdařilých illustrací, ať již reprodukcí akvarelových či fotografických.

V prvním z citovaných děl vede nás autor těmi malostranskými zákoutími, která pro všechny jemně cítící duše mají v sobě tolik kouzla a přitažlivosti. Je to nejprve »Zlatá studně«, dobře známá v uměleckých kruzích, se svým groteskním vchodem, s tím pohádkovým výhledem, který lze odtamtud spatřit při zapadajícím slunci, jež v pražských oknech zažehuje steré odrazy svých rudých paprsků. Pak »Zahrada kláštera milosrdných bratří«, »Zahrada nosticovská«, partie od »Sovích mlýnů«, »Botanická zahrada na Smíchově« s roztomilým pavillonem Dienzenhoferovým, smíchovský »Palác Portheimův«, »Zahrada Kinských«, »Seminářská«, »Schönbornovská«, »Lobkovický palác« a »Strahovský úval«.

Vše, co na levém břehu Vltavy dovede vzbudit zájem svojí uměleckou krásou či pittoresknosti svého položení, pokusil se pan Dr. Jeřábek zachytiti ve své knize. Jeho články jsou daleko více než suchopárným průvodcem. Vedle historických dat naleznete v nich vystižení esthetického dojmu, jímž jednotlivá místa působí, slovní malbu obrazů, jež se objevují diváku s jednotlivých vyhlídek.

Druhá publikace je věnována Židovskému hřbitovu. Autor především podává obsáhlý historický materiál a vyličuje okolnosti, které daly vzniknouti tomuto zvláštnímu pražskému koutu. K nim připíná řadu pověstí, jež jsou v souvislosti se hřbitovem. Některé z nich mají svou zcela zvláštní barvu a činí četbu knihy ještě zajímavější. Konečně věnuje autor pozornost několika náhrobkům dávných předáků židovské obce, tak na př. primasa Mardachaja Ben Samuela Meisela. Obrázkový doprovod tvoří serie velice zdařilých fotografií, jež plně vystihují nejpůvabnější partie hřbitovní.

Díla p. Jeřábkova, vedle své popisné a historiografické ceny, mají ještě jinou tendenci, na kterou bychom rádi upozornili. Jsou totiž zároveň povzbuzením pražskému obecenstvu, aby si vážilo a šetřilo vší té krásy, které se mu údělem století bylo dostalo. Autor sám to vyjadřuje v úvodu ku »Pražským zahradám a palácům«: »Je nejvyšší čas domáhati se účinné nápravy zejména ve smýšlení i cítění obyvatelstva samého. Ale kolik tu bude ještě třeba práce a poučování, povzbuzení a důtklivých slov, než konečně, ale zároveň trvale podaří se probuditi i u nás smysl, úctu a cit pro krásno a krásu i tam, kde toho marně doposud se domáháme! Snaze této posvěcena i tato kniha . . . Kéž podaří se jí vzkřísit lásku ke krásám Prahy, známým i nepoznaným, všude tam, kde dosud nevzbuzena a upřímně necítěna!«

O. Theer.

Oscar Wilde: Dvě knihy pohádek. Přel. Marie Jesenská. Anglická knihovna Ř. II. Svazek 8. Nakladatel J. Otto.

Když před několika roky bylo jméno Wildovo po prvé uváděno v české literatuře, vyvolalo za sebou hned spor. Našli se pak lidé, kteří odsuzovali a s pohrdáním dívali se na anglického autora, aniž by znali jediné z jeho děl. Osud vnesl do jeho bytosti nemoc — za takovou slušelo považovati sexuální perversi, pro kterou odsouzen byl na dva roky do žaláře — a pouhé toto faktum stačilo »umravněným« filosofům, aby, mluvíce o Wildeovi, akcentovali vždy silněji to, že byl stižen perversí, než to, že byl také umělcem. Krása neznamenala nic, nalezla-li se nezaviněná snad skvrna v privátním životě. A že jiného než tento neblahý stín na něm neviděli, zařazen byl Wilde mezi »dekadenty« (v tehdejším slova smyslu) a mezi nemravné autory. V tom, že pod duchovním vlivem umravňujících živlů viděli jen vady a dle vad člověka posuzovali — aniž by se o jeho díle přesvědčili — také umělce, v tom je hrozná nespravedlivost těch, kteří tehdy promluvili v zájmu mravnosti. Podotýkám, že slepě mnozí následovali zde cizinu, která k básnikovi po katastrofě neměla leč opovržení. Smrt konečně smiřuje a korunuje nešťastného genia — žel, že pozdě. Známa je posmrtná »rehabilitace« Oscara Wilda, prováděná v posledních dvou letech ve Francii. S upřímnou radostí registruji také u nás jistou satisfakci vůči památce zesnulého autora. Dostavila se bezděčně, dříve než moralisté a ti, kteří se slepě jimi dali vésti, mohou změniti barvu. Vydání dvou knih pohádek Oscara Wilda v českém překladu v »Anglické knihovně« jest nejzásluhnějším jejím činem.

Táž intellektuální chátra, která ve svojí ignoranci považovala Wilda za autora, píšícího díla perverse a immorality, bude teď čísti český překlad jeho prací, jímž bude uváděna v nadšení, strhována k slovům pouličního obdivu pro umění, zrovna tak jako dříve přijímala úsudky opačné, čpící kretinismem. A jestli v někom se hne svědomí, ať jsou to již literární kramáři (a naše ctihodné denní listy) nebo kominičtí hlasatelé morálky — pak tím větší bude zásluha. A hlavně pro ten vzácný kus umění, který se nám stává přístupným.

Umění Wildovo nenávidí realitu a všechen dotyk života. Miluje vše neskutečné, hledá v sobě samém to, co mu realita nikdy nepodává: proto tvoří pohádky, jež blíží se pravděpodobnosti ještě méně než kterékoliv prosy, spadající pod tento název. Naráží-li někde na skutečnost života, pak snaží se jemnou ironií vyjádřiti ten rozdíl mezi skutečností a pohádkou. Jemná — abych užil slov jednoho francouzského kritika Wildova — skoro francouzská ironie, tiše posměšná a vyčítavá jest to, kterou někde přeruší se barvitý sen pohádek Wildových. Hlavními sloupy umění Wildova jsou láska a krása — táž láska, zahrnující v sobě i slitování, kterého v životě marně hledal. Láska vysoká a vznešená, sycená altruismem, jen sněná a nikdy nežitá, láska beze všeho sexuálního motivování, láska pro lásku. Představil ji a její poměr ke skutečnosti v krásné piece »Slavík a růže«: je vytvořena bolestí obětování se, ale zevní svět jí pohrdá. V této legendě vyjádřený poměr červené růže, láskou zázračně vytvořené, k banálním cetkám, v nichž libuje si nádhera tohoto světa, značí zároveň poměr Wildova umění k realitě. Láska tvoří ve většině pohádek zázraky, korunujíc svoje vyznavače nebo ty, kteří před ní sklonili vzdornou šíji. Jí vrací se slavnostně jaro do zahrady »Sobeckého obra«, jí vypučí z krve zpívajícího slavíka na zmrzlém růžovém keři krvavá růže, jí korunován je divukrásným a nadpřirozeným způsobem altruistický »Mladý král« ve svém prostém pastýřském úboru, jí nabývá také »Hvězdné dítě« své původní krásy a nastupuje na královský trůn. Tuto hvězdu svého umění vidí Wilde tak vznešeně, že obklopil ji scénou legendární, místy propletenou dikcí až skoro biblickou. Jeho fantasie vytryskla tu v nádherných orientálních fontánách drahokamů, světel a barev. Miluje květy, barvy, vzácné obrazy, v nichž odráží se všechna ta pohádkovost jeho vise, orientální bohatství jeho féerií. Zvláštní síly dostupuje tato malebnost v pohádce »Infantčiny narozeniny«, té barokní práci španělského koloritu, plné smyslu racy i doby, a v mythické kráse piecy »Rybář a jeho duše«, té mořské báji, v tom mythu symbolicky kreslícím historii lásky, jež končí puklým srdcem. Všechna ta krása dává vám zapomenouti na konec »Šťastného prince«, na hořkou smrt trpaslíkovu i na reka povídky »Oddaný přítel«, jejž autor kreslil ostřeji a jimž zašel až k jemné sice, ale přec jen bolestné karikatuře. Ale, byť i tento moment obsahoval silnou dávku subjektivity, není než nutnou glossou k processům, jež prodělávala tato silná a bohatá individualita umělce. Féerická krása, plná báječných tvarů a forem, legendární apotheosa lásky, korunovaná démantovým leskem zázraků, renaissancí prodchnutá a fantasií silnější než sám Orient ohdařená duše — a zároveň duše krvácející z ran, jež zasadila jí skutečnost: takové jest Wildovo umění; takovým, a snad ještě vznešenějším se vám objeví, vzpomenete-li si na tu pošlapanou a blátem poházenou orchideu, na smuteční černý flór, který halí dnes jeho památku.

Jean Rowalski.

Fr. S. Procházka: Hradčanské písničky 7. vyd. (Nakl. J. R. Vilímek.) Praha 1904.

Písničkář . . . Pan F. S. Procházka jím byl, ovšem, že ve formě trochu jiné, hned prvou svou knihou, »Písní o Činu«. Dnes má za sebou »Novější« a »Nejnovější písničky« a konečně ty »Hradčanské«, které došly tak náhlého rozšíření. Je skoro samoten u nás v tomto oboru poesie a jestliže přece jen tu a tam ozve se někdo, kdo se pokouší vyzpívati echo, vzbuzené lidovou písní, pak — neboť srovnání je nejlepším soudcem — ukáže se teprve, jakou ryzí, svéráznou a temperamentní notou zní písnička páně Procházkova.

Nota hned bodrá, hned ironická, pláč vedle smíchu, stesk s veselím, pohádka a skutečnost . . . to vše sousedí tu spolu, ta či ona struna nabývá vrchu, hned stín hned světlo jako na obloze, přes níž se chvilemi přeženou mraky. Ale ať již zní písnička p. Procházkova smutně či vesele, zní vždy s vervní bezprostředností a této bezprostřednosti má autor především děkovat za to, že jeho báseň mluví k srdcím s takovou silou.

V číslech, založených na krátkém metru přichází tato bezprostřednost nejvíce k platnosti; zdá se vám, že tyto písničky vytryskly autorovi nejspontanněji z duše a proto je jejich dojem nejcelistvější a nejvíce strhující. Dva daktyly sledované dvěma trocheji: jednoduchá rhytmická forma, ale jakým bystrým slovním spádem dovede ji p. Procházka oživiti, s jak zdánlivě nevinnou, ale tím kousavější ironií dovede vlít do ní všechen svůj posměch a všechnu svoji trpkost. Připomínám zde především tu rozkošnou »Rajskou zahradu«, jejíž sujetem je svržení pánů direktorů. Cituji začátek:

Ještě se nestalo,
co se stalo,
o tom se nikomu
nesnívalo,
aby páni urození
nastrojení v kmenty
na smetisku postavili
sobě monumenty.

City, s nimiž tisíce českých duší hledí ku Hradčanům, vyjádřil a zachytil p. Procházka ve své nové knize. Minulost slavná kdys a jindy plná smutku, okruh pověstí vížících se ku hradu a jeho okolí, a konečně dnešní skutečnost, která v básníkovi vzbudí nejednu melancholickou náladu — jsou obsahem »Hradčanských písniček«. Kdosi vytýkal jim povrchnost. Než, nežádejte na zpěváčkovi, aby vám zpíval o mravních problemech. To je, jakobyste chtěli, aby na jabloni zrálo uhlí. Dovede-li písnička, zachovávajíc si uměleckou formu, nalézt slova pro to, co tisíce srdcí cítí, stává se tím uměleckým produktem právě tak, jako kterákoli jiná báseň. A že p. Procházkovy verše našly ohlasu, o tom nejlépe svědčí 7. vydání knihy. O. Theer.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(Sté výročí narozenin A. S. Chomjakova. — K literární činnosti D. P. Golicyna Muravlina.)

Na den 1. máje (dle našeho kal. 14. máje) připadla stá ročnice narozenin Alexeje S. Chomjakova, nejvýznamnějšího zástupce školy slavjanofilů, který v duševní hnutí tomto vysoko vynikl nejen jako básník, ale i jako filosof a publicista. Necelých sedmnáct let stár, vzplanul Chomjakov touhou po dobrodružství tak mocně, že chtěl rozmnožiti řady povstalců v řeckém povstání r. 1821, a jen nucená vojenská služba doma překazila jeho záměr. První literární práce Chomjakova bylo drama »Jermak«, jež napsal v Paříži, kde žil po vystoupení z vojska. Přes to znova jej zlákal život vojenský, když vypukla r. 1828 válka rusko-turecká, a teprv po jejím skoncování usadil se trvale v Moskvě.

Zde vynikl brzy Chomjakov v družině slavjanofilů jemným nadáním básnickým i hlubokým duchem, všestranně vzdělaným a filosoficky založeným. Na zpáteční cestě z Paříže do vlasti učinil Chomjakov četné zastávky mezi západními Slovany, seznamuje se s jejich poměry národnostními i kulturními. Tak přinesl s sebou na Rus mnoho na tehdejší dobu cenných a důkladných vědomostí o našich českých poměrech i slováckých, charvatských a slovinských. Těmito styky osobními i těsným vzájemným prolnutím lze vysvětlovati rychlé proniknutí a snad i trochu příliš nadšené cenění jeho literárního díla ve všem světě slovanském. Jeho tragedie »Dmitrij Samozvanec« (napsaná r. 18 3) a zvlášť jeho lyrika (ve sbírce »Stichotvorenija« r. 1844), vynikající vřelým citem a částečně i dokonalou formou, která namnoze srovnávána i s formou Puškinovou proslavily básnické jméno Chomjakovo.

Struna slovanská, vlastně všeslovanská, v poesii Chomjakově často zní v těsném sloučenství s jeho názory nábožensko-filosofickými. V okruhu těchto myšlenek Chomjakov nejvíce se zabýval vzájemným poměrem mezi církvemi východní a západní, a tato činnost filosofická pojistila mu ono vynikající místo mezi slavjanofily, těmito »strážníky národní kultury«, jak je dobře karakterisoval S. Volkonskij, stoupenci slovanské jednoty jako protiváhy světa latinsko germánského. Veliký význam slavjanofilství, vývojem doby nadobro překonaného, nelze ovšem podceňovati, a právě i S. Volkonskij, jako důsledný a kritický jeho odpůrce, velmi uznale vyslovuje se o tomto hnutí, jež vyrostlo původně na půdě přísně vědecké, i o jeho zakladatelích, lidech velmi osvícených, kteří stáli na vysokém stupni evropské kultury. O A. S. Chomjakovu platí to na prvním místě. Ke stému výročí narozenin Chomjakových vydal nyní prof. L. E. Vladimirov zajímavou knihu »A. S. Chomjakov a jeho ethicko-sociální učení«, v níž podrobuje soustavně analyse ideje v dílech jeho roztroušené. Zmíněná zajímavost studie v tom právě spočívá, jak osvětluje neznalost a málocenění hnutí slavjanofilského se strany současníků Chomjakových. V tom se docela shoduje Vladimirov s Volkonským, že jedno bylo plodotvorné a cenné ve svých následcích v učení Chomjakově, jako v učení slavjanofilů při všech negativních a neplodných stránkách celého hnutí: princip lásky, který ve svých důsledcích přivodil později zlomení nevolnictví na Rusi, a do celé literatury ruské vpravil bezděčně mnoho ze svého silného vlivu.

*

Pětadvacáté výročí literární činnosti knížete Dimitrije P. Golicyna, známého původně v literatuře pod pseudonymem Muravlin, slaveno bylo koncem minulého měsíce v officielních literárních kruzích petrohradských velmi okázale, snad okázaleji, než zaslouží a skutečná literární hodnota Golicynova díla. Mnoho tu padá ovšem na vrub významného a vlivného společenského postavení autorova, mnoho však i na vrub nepopiratelných zásluh také v jiných oborech působení Golicynova, hlavně společenských. Narozen 6. prosince r. 1860. tiskl Dimitrij P. Golicyn první svoje verše již r. 1879 v časopise »Živopisnoje Obozrjenije« za redakce zesnulého Šellera-Michajlova pod jménem Dimitrij Čertkov. Pozornost vzbudil v prvních letech osmdesátých sbornikem povídek »Ubogije i narjadnyje« (Chudáci a nastrojení), kde v bystře odpozorovaných obrázcích a črtách líčil svoje pozorování ze života »zlaté mládeže«. Pak už každoročně přišel Muravlin s knihou povídek či románem, a látku ke všem čerpal skoro výhradně ze vznešeného světa petrohradského, jehož život dobře znal a jehož mravní i fysickou schátralost dovedl dobře líčiti. Nejcennější z této produkce románové byl a zůstal jeden z prvních, román »Tenor« (napsaný r. 1885), neboť zde psychologická analysa společnosti nejvíce zasahuje do hloubky, prozrazujíc nepopiratelný talent autorův. Degenerace aristokratických kruhů, kterou Golicyn-Muravlin líčí, je ovšem světová, nikoli specificky ruská, a tak speciálně pro ruský román talent jeho nepřinesl nic pronikavého a nového.

I v celé řadě dalších románů (»Ženská«, »Temnota«, »Peníze«, »V davu«, »Okolo lásky«, »Rježaninovi«, atd.) vrací se stále totéž prostředí společenské, táž charakterová plitkost hrdin s jejich zálibami v planých uměleckých sportech, i zjevy zcela zdegenerované a psychopathické. Jediný román »Okolo lásky« vyniká nad prostřední úroveň jejich jemnou stylisací. — Knihou živých cestopisných obrázků z Černé Hory a Dalmacie je sbírka »U sinja morja«. V posledních dvou letech zkusil se Golicyn Muravlin i na poli tvorby dramatické

na scéně Suvorinova divadla petrohradského (»Malyj teatr«). Předloni hrána tu byla jeho allegorická pohádka »Sen Uslady« s průhlednou nacionální tendencí (kněžna Uslada byla tu allegorie Rossije, všecky nepřátele vítězně přemáhající), a tato tendence přispěla k tak hlučným a málokdy vídaným v divadlech úspěchům, že celé scény kusu musily býti na potlesk diváků znova a znova opakovány.

Loni na téže scéně vypravená veršovaná báchorka »Koščej« (Skrblík) zůstala dramatickou účinností i vnějším úspěchem za onou první daleko pozadu

V. Červinka.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Frédéric Lolié: Histoire des Littératures comparées des Origines au XXe siècle. Paris, Librairie Ch. Delagrave.

Intellektuální a morální dějiny lidstva stotožňují se skoro s dějinami literatury a umění; stoupající vývoj jedněch je zároveň známkou stoupajícího vývoje druhých. Studium toto, závislé na povaze rać nabývá rozmanitosti a složitosti velkým počtem národů, které různým způsobem a různými silami k této civilisaci přispívali. Nabývá této složitosti také proto, že nutno stanoviti pole a epochy, ve kterých se civilisace různých rać stýkají, vyšetřiti, kdy a kde vázány jsou jednotlivé civilisace mentálními nebo fysickými vztahy, stavěti dle ethnické a dobové spojitosti na minulosti dobu přítomnou a pomocí stejných prostředků tvořiti kalkulace do budoucnosti. Jisto jest, že každá rаça přispěla svým dílem k celkové kultuře, ať jedna již méně mocněji, jiná více; že všem bylo společné úsilí po ideálu stále a stále lepším a že se zde jedná o společnou historii kulturní celého světa, která má více vzájemných bodů než historie občanská. Známe civilisaci řecko-latinskou, známe současnou civilisaci evropskou — jednou snad také poznáme všeobecnou civilisaci, založenou na definitivním rozpjetí idejí a citů, které jsou důsledkem i zárukou vzájemné úcty národů.

Studovati s tohoto stanoviska srovnávací literární historii od počátku až do dvacátého století jest snahou knihy p. Lolié-ovy. Studovati ji s celým tím množstvím nesčetných stanovisek, s ohledem na tolik různých rać i století, s ohledem na vliv, jaký zde měla vlastní historie. V tom stále se opakujícím pučení, vzrůstání, vlnění se a vzájemném křížení hledati psychologické zákony s možnou pravděpodobností a se zřetelem na vnitřní reakce, povstavší v jednotlivých kulturách — není tím ještě vyčerpán program takového díla, ale několik těch bodů podá nám určitou představu o obtížnosti této práce. Nestačí zde erudice, sebe bohatší; je třeba generalisovat, rozebírat psychologicky i dobově a zase spojovat dle zákonů, které si za tím účelem sami skonstruujeme.

Všechnu tak namáhavou práci podnikl p. Lolié z většího dílu v rámci zde naznačeném. Jeho kniha podává obšírný pohled na literární historii od nejprimitivnějších počátků, jichž obraz podán je několika rysy všeobecné archeologie. Vytknuv význam kultur egyptské, chaldejské a indické, přechází autor k obšírnějšímu vylíčení řecké vzdělanosti a jejího splynutí s latinským živlem. Přes Byzanc přechází k středověku, vytýkaje nejvýznačnější a nejvlivuplnější jeho fáse a současné proudy evropského i nejzazšího Orientu. Sklon středověku zadržuje jej svými náboženskými boji, které byly jednou z nejpůsobivějších sil; zabývá se jimi podrobněji a sleduje jich ideovou souvislost v různých zemích. Vyciťuje konečně zrychlené tempo lidské kultury, jaké po ukončení náboženských rozměrů nastalo a po převratuplném století osmnáctém osvětluje poslední století, které nám jest nejbližší a jehož rozvinutím vytváří se obraz přítomna, plný složitosti všech minulých dob a jich duchovních výbojů.

To jest obsah, jaký musí míti přirozeně podobná historie; nahromadění materiálu a ještě více správné a logické jeho seřazení jest zajisté těžkým úkolem. Přirozeno, že stanovisko p. Lolié-ovo, i proti vlastní vůli, je více francouzské než bychom si přáli, že francouzská kultura je mu nejčastěji měřítkem a vzato absolutně, že nejvíce dokladů uvádí z francouzské literatury a potom z těch, které jsou jí geograficky nejbližší, totiž: anglické, španělské, italské a německé. Nejméně z literatur slovanských, ač hluboký jich význam a rovnocennost s ostatními, zvláště při ruské, doznává. Nejvíce lze to pozorovati při současných pohledech do různých literatur; tak na př. česká zastoupena dosti skrovně, ač jinak jmény významnými (str. 377.) Uvedeni jsou: Kollár, Čelakovský, Hanka, Šafařík, Frič, Neruda, Hálek, Palacký; ze současných: Zeyer, Vrchlický, Čech, Světlá. Ale konečně i to promíjíme vzhledem k ohromnému materialu, který by zde musil býti uveden, kdyby kniha měla býti úplnou. Ceníme si při ní hlavně široký pohled, který zahrnuje v sobě tu ohromnou massu idejí a jmen, jež vytvořily sta generací a řady národů, ceníme si způsob pojetí, který připouští, abychom viděli tento rozběhlý, heterogenní, neurčitě utvářený a stále se měnící život před svýma očima, držený pohromadě s historií, psychologickými zákony a několika vztahy, právě odvozenými. Přirozeně potom závěr, k němuž dospěli jsme jednak evolucionisticky, jednak postavením se na vyvýšené stanovisko, které umožňuje jistou přehlednost — tento závěr podává nám pohled skoro kosmický.

V závěru shrnuje pan Lolié fakta i jevy, na které během svazku upozornil, ve všeobecné soudy a dokládá je konkrétními příklady a vysvětlivkami. V tom ohledu obsahuje závěrečný oddíl této srovnávací historie zajímavé podrobnosti statistické. Vymezuje dosah periodického tisku v literatuře novější v porovnání se starší, uvádí autor, že v samotné Anglii (r. 1902) bylo 2457 žurnálů a 2486 magazinů, z nichž 503 výhradně náboženských. Roku 1846 bylo pouze 200 magazinů. Dokladem, v jak ohromném rozsahu se dnes produkuje, jsou následující číslice: počet nových děl, která za rok se v celém světě publikují, jest asi 75.000; počítáme-li vydání každé knihy průměrně v 1000 výtiscích, znamená to 75 millionů svazků.

Oddíl nadepsaný »Conclusions« je vlastně pravým výsledkem práce autorovy: v něm tvoří souhrn předchozího obsahu, synthetisuje a kombinuje. Tady je práce více méně prováděna hypotesami, které opírají se o psychologickou methodu Alfreda Fouillé-a (viz zvl. Peuples européens), jejíž jest p. Lolié stoupencem. Oddíl tento je také nejzajímavější částí knihy; ohledně historických detailů a jednotlivých statí, které předcházely, domnívám se, že k podobné práci bylo by třeba aspoň čtyř takových svazků, aby podávala jasnější obraz o kulturách všech rać, spojujíc jednotlivé oddíly vnitřními psychologickými zákony. A na takovou práci, pokud by v ní byly obsaženy také všechny umělecké přerody, všechny vzniknuvší a vzájemně se prostoupivší oblasti moderní literatury posledních třiceti let — na takovou práci, myslím, že dosud čekáme. Práce p. Loliéova je k ní úvodem: ona podává mnoho společných bodů a dochází ve svém závěru k zákonům, které budou moci jednou býti applikovány již od počátku na obsažnou srovnávací historii, jsouce zároveň měřítkem pro seřazení a rozvržení látky.

Jean Rowalski.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. ČERVNA 1904. * ČÍSLO 24 *

AUG. EUG. MUŽÍK:

»MAJOVÉ KVĚTY.«

STROM OBALENÝ...

Strom obalený květem
v své slávě rozepjat stál,
a vedle zprahlým retem
druh aspoň o jeden ždál.

Ó marné, marné trudy
— jak žebrák nahý a bos!
Ni jediný kvítek chudý —
ó krutý života los!

Ne závist, pouze hoře
ten trpký rozvlní cit,
že bůh, tu krásu tvoře,
moh' zcela naň zapomnít!

Však míza je mdlá a chabá
by mohla do květů vzplát,
a duše je mdlá a slabá
se hrdou, pokojnou zdát.

Jen aspoň opodál státi
a nebýti nikým zřen —
a neviděť lidi se smáti
v krvavý smutek ten!

Ach v světě tolik znoje
a neštěstí plá a vře,
a každý cítí jen svoje
a bez těchy schne a mře!

KVĚT VČERA ROZPUČELÝ...

Květ včera rozpučelý
se v záři slunce stkví,
a vydychuje nebi
své vonné tajemství.

Nic neví, jak se octnul
tak v ráz na zemi té,
a nezná osudy, jež
jsou před ním ukryté.

Jen cítí, že kdos vyzval
jej, aby voněl, plál,
a ze slunce se těšil
a lidi k sobě zval.

Svou krásou jímal srdce
a činil blahé je,
jak tušení věčné lásky
a věčné naděje!

Snad utrhne jej někdo
a pohodí jej v prach,
však on nemysli na to
v svých blahých snách.

Jak živé, planoucí srdce
tu lásku dýše svou,
a hledá, nachází boha
svou vonnou modlitbou.

JAKO DROBOUNKÉ DLANĚ...

Jako drobounké dlaně dětí,
tak se vzpínají útlé listy stromů,
a jako kadeřavé hlavičky
jsou bílé a růžové květy jich čisté.

Andílkové Correggia
věší se na každý paprsk slunce,
houpají se výš a níže,
od nebes dolů a zpět zas v nebe.

Potkávají motýly, včely, zlaté vosy,
duše dětí mrtvých, které spějí
výše, aby v ráj se vrátily, na luh Edenu,
zkad na chvilku zmizely v pobyt na zemi.

Matky je pozorují, stojí tiše,
vidí je okem srdce, a jak se houpají a výskají,
— nemají pro matku ani pohledu,
ty z ráje vyšlé a docela šťastné

zapomněly na zem a proto jen jsou šťastné —
ku prsům plným ještě mléka tisknou ruce
— jsou bílé ty prsy jak květy stromů —
a tím hořčeji, bolestněji pláčí.

Z MYSTICKÝCH VAJEC...

Z mystických vajec ptáci bílých pírek
vlíhli se, na snět sedli, husté peří
roztáhli kolem, a strom zpívá, jásá
jarní svou píseň.

— Hle, kvetu, voním, dýchám, pěju, toužím!
volají stromy. Žhne je zlaté slunce,
radostně líbá je, a v žáru koupe,
matka jak dítě.

Nesmírná láska země, tajná svatba
přírody slávou barev kol se vlní,
tajemství jako sňatek, políbení,
splynutí duší.

Naděje živí všecko, láska krev svou
nalévá v cévy, první sladké, tajné
početí tvoření z nejzazších až
sfer se sem snáší.

Ženo a dítě, zvláště cudná dívko,
sem se dívej, nech se prostoupiti
vůní tou, luznou něhou, sebevzdáním,
oddej se celá!

Neboť ty také ničím jiným nejsi
květem jen, žádostivým utížení,
posouváš prsty křehoučkými tiše
věčnosti člunek...

Člunek, jenž z květu, slunce, srdce lidí
nesmírné plátno tká a nekonečné,
svatební závoj, mrtvých rubáš, bílou
kolébky roušku!

PÍSEŇ KVĚTU.

Rosťme, kveťme, otvírejme kalichy ty svoje bílé,
velký zázrak, tajuplný teď se koná každé chvíle,
tajné božstvo námi mluví, věčná láska námi dchne,
dokud poslední květ kvete, poslední puk neuschne!

Růžové i sněžné květy, květy krve, květy ticha,
jimiž voní skryté stesky, jimiž tajná rozkoš dýchá,
roztáhnem se v rosných třásních nad kolébkou, nade hroby,
plny něhy čarodějné, z níž se léky spánku robí.

Milenci vy, květy dvojné, které mřete touhou k dáli,
jimž kdes v tajném sňatku marně jiný květ své vůně pálí,
guirlandy své napínejme k sobě jako dlouhé ruce,
druh se k druhu nahýbejme v závratné a sladké muce!

Se světluškou pohrejme si, je to duše, skrytá v loubí,
vrací se zas z bouře žití a se s věčnou nocí snoubí —
vytrpěla mnoho v světě, neměla ni jeden květ,
a jak zmatený a těžký je té bludné duše let!

Provázejme děti dnešní noci svojí tichou vůní,
ovívejme myslitelů čelo nad jich dumnou tůní,
ale tam, kde starost, bída zasnula teď na chvíli,
aspoň první vrásku s čela ať dlaň naše rozptýlí!

OTAKAR THEER:

HOŘKÁ IDYLLA.

Pokrač.

Byl tak ustrašen, že by nejraději přenocoval zde v lese (zdálo se mu, že by se tu cítil volnějším) a zítra by odejel do Prahy, prvním ranním vlakem, ať se děje co děje!

Po dlouhé chvíli uvolnilo se toto nervové napjetí. Nabyl opětně trochu odvahy, prošel vesnicí tiše jako zloděj, dobloudil ku svému obydlí.

A teď, ve svém pokoji, prožíval skutečně všechny ty stavy neklidu, jak si je byl představoval. Strašlivý pocit cizoty! A svlékaje se, lekal se svého stínu, pnoucího se a pobíhajícího po zdi, hrozil se ho, jako by to nebyl stín jeho, ale někoho jiného, číhajícího za ním; byl tak přesvědčen o přítomnosti někoho neznámého, že se neodvážil ani otočit hlavu z obavy, aby mu nestanul tváří v tvář.

III.

Navykal si pomalu na způsob tohoto života. Uklidnil se patrně.

Toliko večer dostavovaly se znova a znova ty úzkostlivé chvíle. Tu, když začínal padat soumrak, odcházel na stráň pod lesem a díval se odtud na vesnici. Byla jako obrázek, stulená mezi stromy, podobna čemusi kdysi živému a nyní zkamenělému, jakoby nějakému stádu zahnědlých drobounkých ovcí, prodírajících se zelení. Jednopatrové domy, bílá škola vzadu, zašedivělý mlýn v předu podobaly se ovčáckým psům. A ohromný topol, jen několik kroků vzdálený od Kapina, to byl pastýř, zamlklý a vážný.

Pak se objevil měsíc a učinil ticho ještě tišším, nehybnost krajiny ještě ztrnulejší. Páry

kladly se nad lesy, školní zdi zasvítily, zastříbřily se takořka. A měsíc vklouzl do hladiny mlýnského rybníka, plul jí jako velká oslnivá ryba, lehounce zarůžovělý, svým měnivým leskem podobný stříbru, po němž se přelévá krev.

V mlýně rozžehli světlo. V zašedivělých zdech vyskočila plamenná okénka. A nějaký mužský hlas, každého večera týž, zpíval vždy touž píseň, měkce a smutně:

Když jsem k vám chodíval přes ty lesy...

Zahalen do pláště a pokuřuje, díval se Kapin po celý týden na tento soumrakem poetisovaný koutek. A pokaždé, když vyskočila světélka, napadla mu myšlenka, neodbytná a vtíravá, jak sladko je žít a umřít v jednom a témže domě, jak blaze je sedět za jedním stolem s několika bytostmi, které znají váš život, s nimiž jste spojeni něčím víc než pouhým zájmem více či méně sobeckého přátelství nebo tělesné lásky. Vzpomínal na doby, kdy žil otec i matka, na ty dlouhé večerní besedy s nimi, dokud byl ještě dítětem — a to všechno dávno minulé a co se nikdy nevrátí, probouzelo v něm smutek krutější nežli kterýkoli, jejž byl dosud protrpěl.

V brzku dostalo se mu také zábavy: v hospodě odbývala se totiž jakási zábava, kterou hrdě pokřtili »tanečním vínkem«. Kapina, třeba že se s nikým nestýkal, došlo trojí pozvání. Rozhodl se, že se tam zajde podívat. Doufal, že se bude bavit asi tak, jakoby se díval na krmení šelem nebo hleděl na zápas athletů.

Nezklamal se ostatně. Bylo to přímo nádherné.

Ve velké dupandě, pod nízkým stropem, zmítaly se páry jako posedlé. Hedbávné šátky, tu ještě dobře držící na hlavě, jinde již uvolněné a spadlé na šíji, rozpálené tváře, čela lesklá potem, který stéká v potůčkách po tvářích a razí si cestu po nahém krku, tanečníci, s jichž vlasů se pomáda rozpustila, s karafiátem v knoflíkové dírce, se slamou z viržinka za uchem, podupávající nohy, výskot a oddech sterých prsou, celá ta směsice těl otáčejících se v prachu, zaklíněných v sebe, s obličejem na obličeji, v zápachu, který vydávají lidé přišedší před nedávnem z konírny nebo z kravína — vlnila se tu kolem Kapina, vlála sukněmi, řehtala se, pištěla, hřmotila a bouřila v před, proplétala se s neuvěřitelnou zručností v tomto prostoru přecpaném jako sud slanečků.

Matky a stařenky, v plachetkách, třeba že tu bylo nesnesitelné vedro, tísnily se kolem oken. Z pozadí, z těsného výklenku ozývalo se něco, co bylo největší urážkou hudby: to strašlivé, prodlužované úpění skřipek, které je slyšet při všech vesnických muzikách. Hledět na tento mumrej bylo pro Kapina, nezvyklého podobnému prostředí, opravdovým plaisirem. Ale nezůstal tu dlouho u dveří v pozorovací póse. Dlouhé chlapisko, neurčitého věku, neboť na sestarlé tváři vyšavělo něco málo vyrůstajícího chmýří, vzalo ho za ruku a vedlo ho středem tanečního kola, jež se před nimi uctivě rozestupovalo, do vedlejší místnosti. Tam, v úzkém pokojíku, těsnala se honorace: správce z vápenky, dílovedoucí z blízkého závodu, služka z nedaleké železárny a vedle ní holič z městečka, několik tatíků, hubený řezník a černovlasý kreslič, Pražák, který pokládal za svou svatou povinnost dostavit se v lakýrkách.

Všichni ti Kapina oslovovali, aniž mu řekli, kdo jsou, upozorňovali ho na hezká děvčata, řezník mu dokonce přivedl dvě nebo tři, udýchané a velice krotké. Rozveselen groteskností té o pekelné vřavy, dal si zahráti sólo a přetančil je s jedním z děvčat, ne ošklivým a jemnějších rysů.

Tou chvílí stal se slavným. »Pošta«, kterýžto vynález sem byl teprve, jak se mu řeklo, v loni zaveden a bavil všechny svojí novostí, přinášela mu co chvíli psaníčka, tu růžové, zelené nebo modré. Na adresách, psaných nějakým tuhovým topůrkem, četl své jméno v celé řadě variací, jedné druhých zábavnější. Kterási kráska mu psala pode jménem: »N. Papin«; ta byla prvá; potom, patrně jim toto N. neznělo dost vznešeně, všechny ostatní dopisy měly adressu: »Eduard« nebo »Edmund« Klapin či Pepín.

Miloš otevřel první list. Četl:

> Byl měsíc máj,
> byl lásky čas,
> ku lásce zval
> hrdliččin hlas

a pod tím podpis: beznadějně milující Mařenka.

»Sapristi, máme červenec a ne máj,« řekl si Kapin a dal se do čtení druhého. To bylo rozhodnější:

> Kdyby to srdéčko
> s Tebou noc probdělo,
> však by tak bolestně
> v těch ňadrech neznělo.
>
> S úctou N. N.

Nahlédl do několika jiných. Pak na krvavém papíře shledal se opět »s beznadějně milující Mařenkou«. Psala mu:

> Až vejdu v chladnou smrti říš,
> tam budou mluvit mnoho,
> že snad jsem také milovala,

»a nezmýlí se,« dodal potichu, a pokračoval:

> a hádat budou koho.
>
> Ty jenom budeš pravdu znát,
> že zbožňovala jsem Tebe,
> že tak jsem Tebe milovala,
> jak anděl svoje nebe.

Pokračování.

Fráňa Šrámek:

SHLEDÁNÍ.

Dobrý hoch. V mládí měl sny a myšlenky; aby to oboje ubil, stal se úředníkem a oženil se.

Jednou časně z jara viděl v olšinách prázdné hnízdo; olšiny byly ještě nahé, březnový vítr pískal na srdce jak na smutnou píšťalu a hnízdo bylo prázdné; bylo mu skoro do pláče.

Pak se oženil.

Jeho žena byla dobrá. V mládí neměla snů ani myšlenek; nemohla nic ztratit, když se vdala.

Dvě lože stála vedle sebe; nikdo se nad tím nezamyslí, nikdo se nad tím nezamyslí . . .

Jednou dostali návštěvu.

Honetní, asi třicetipětiletý pán, nějak unavený, když se usmíval, a rozechvěný, když se zasnil. Ale koutky jeho úst jakoby byly probodeny dvěma trny; to aspoň částečně odůvodňovalo nepěknou jejich křeč. I v očích bylo lze něco říci: byly to oči těch, jež s obličejem přimáčknutým k okenní tabuli dívají se ven do kraje, jak z šedého nebe padá sníh, se zoufalou nekonečností, vločka po vločce . . .

Je to ovšem všechno velmi zběžný dojem a není neomylný; nedává nám rozhodně žádného práva k utvoření nějakých závěrů. Pozorující a pozorovaný; což je to něco jiného, než dva světy vedle sebe?

Dobrý hoch radostně vykřikl, když host vstoupil; byl to nejlepší jeho přítel z mládí a už ho neviděl tolik let.

Zbraně pokryté rzí jsou smutné; ale i ony mají své vzpomínky na slávu. Tamhleto kopí proklálo podlé srdce, pod tímhle praporem tolikrát jsme se bili pro tolik velikých, zářivých věcí. Prudce zotvíranými okny stříklo slunce do stárnoucího arsenálu.

A my to chápeme: zbraně pokryté rzí jsou smutné; ale i ony mají své vzpomínky na slávu.

Host konečně usazen na divan.

»Takhle to bylo, hochu. Toulám se v noci, bloudím ulicemi jako kůň po bojišti, jemuž sestřelili se sedla jeho pána; i nezbytné smutné zaržání zaúpí mi občas v prsou. Objevují se strašidla; je těžko blíže je označiti. Pak jdu přes most, dole v řece třesou se světla. Teď přijde to podivné: jedno z těch světel jakoby tam dole lomilo rukama. V ten okamžik vzpomněl jsem si na tebe . . . To bylo tuším před šesti dny. A dnes mne máš tady.«

Pokoj má atmosféru pohodlného hnízda, usínavé barvy a přívětivou barvu; v otevřených oknech květiny, kanár ťuká zobáčkem o skleněnou misku; a tam pod okny leží tiché náměstíčko českého maloměsta, sesvátečnělé vážnou nedělí, malá, nevzbouřená tepna, lehtaná jarním sluncem.

»Jedno světlo, které jakoby lomilo rukama . . .« opakuje dobrý hoch nějak nepokojně, ale náhle urývá smíchem.

»Ale kde pak, kde pak . . . Mařane . . . Jaké pak lomení rukama? Pošlu tomu světlu poděkování, že mi tě přivedlo.«

Za okamžik:

»Žena přijde hned. Jak vidíš, hm . . . jsem ženat . . .«

A dobrý hoch říká to tak, jakoby se přiznával k nějaké slabosti.

Ale Mařan se shovívavě usmívá.

»Ano, ano . . . je tu skutečně ve vzduchu vůně ženy. Má-li kdo tak zmučenou hlavu jako já, pozná okamžitě, že je ve vzduchu něco, co se klade na čelo jako chlácholivé, hladící ruce ženy. Máš přec takovou ženu, která . . . víš, Stanický, jak se říká: s tou ženou přišlo ke mně štěstí . . . Konečně, o tom není pochybnosti . . .«

Stanickému zneklidněla oční víčka a jeho ramena jakoby se protahovala příliš úzkým východem:

»Ano . . . jsem spokojen, jsem spokojen.«

Mařan se náhle rozesmál.

»A což . . . na mne nejsi zvědav?«

»Jak to?«

»Nu . . . zdali i ke mně nepřišlo štěstí v podobě ženy a já je neučinil ptákem v kleci . . .«

»Jako já? . . .«

»Ano, odpusť, jako ty . . .«

»Jak je vidět, impertinencím jsi si dosud neodvykl.«

A Stanický se směje; trochu nuceně ovšem.

»Nu, což . . . nejsi skutečně zvědav? . . .«

»Ano, jsem zvědav . . .«

»Nuže, k tvému upokojení: nenašla se posavad žena, kterou bych tak málo cenil a tak mnoho miloval, aby . . .«

»Jak se divně vyjadřuješ . . .«

Mařan se zasmál oním úsměvem, probodeným v obou koutcích trny; podobalo se to nepěkné křeči rtů.

»No, už mi promiň, Stanický . . . Bylo by přec hloupé, abych ti lhal, že o tom soudím jinak.«

Po chvilce:

»Ale . . . zajímá mne to . . .«

»Co?«

»Tys chtěl přece od ženy . . . poměrně mnoho . . .«

»Odpusť, nepamatuji se již . . . Konečně, je to možné: slevil jsem asi . . .«

Mařan dívá se na špičky svých bot.

»Dle všeho přichází v životě doba, kdy už to nepůsobí rozpaky, kdy už to nebolí . . . To

je asi stadium, kdy člověk a život podívají se sobě řádně do oči, učiní spolu rozumný kompromis, vymezí si vzájemné slevy a ústupky . . . Jen to je zvláštní, že přijde doba, kdy už to nebolí...«

»Záleží ti na tom, abys slyšel, že to bolí?«

»To sice ne, ale . . .«

Náhle velmi vřele:

»Stanický, my měli krásné mládí, viď?«

»Ba, měli . . .«

»Tolik snů, tolik horečky, dva molodci a kolem syslové v dírach, oh, my měli v sobě krásného hladu . . .«

»Ano, ano, ano... tak do pětadvacíti let...«

»He, he . . .«

»Proč se směješ? . . .«

»Tak do pětadvaciti let, hehe . . .«

»Nu, ty jsi asi nezmarnil. Pokud vím, píšeš, jdeš stále ještě proti proudu . . .«

Stanickému chladnou slova v ústech.

»Ano, pokud víš . . .«

A Mařan se ironicky usmívá.

»Píšu, hochu, píšu. Existují v časopisech skutečně sloupce, podepsané mým jménem. To není vtip; nebo chceš-li, je to smutný vtip. Dole podepsáno moje jméno; taky by tam moh' být můj vyplazený jazyk . . . A . . . tu je milostpaní . . .«

Stanický s n jakou nervósní a navrstvenou vřelostí oba seznamuje.

»Tak . . . to je Mařan, Valčo . . . Máme v albu tvoji fotografii, ovšem starší, starší, Mařane . . . Žena tě zná, žena tě zná . . . vyprávěl jsem jí o tobě. Na příklad, jak jsme zapíjeli tvůj debut, hehe . . . Či jsem to posud nevypravoval? Ó-ó-ó... to ti jednou povím, Valčo . . .«

Mařan se neurčitě usmívá; i on snad uznává: neměla v mládí snů ani myšlenek, nemohla nic ztratit, když se vdala.

Říká se několik bezvýznamností.

Teď se milostpaní něco ptá a Mařanovi cuká levý koutek rtů.

»Ano, milostpaní, buď bohu žalováno: jsem starým mládencem. A je tu přitěžující okolnost: nemíním se polepšiti.«

Stanický mne si ruce a odkašlává.

»On má totiž . . . už . . . takovou filosofii . . .«

Milostpaní tomu sice mnoho nerozumí, ale proto přece říká:

»Snad se dáte ještě na pokání . . .«

»Jednou, ano. Za všechny hříchy spáchané i nespáchané. Jenom že asi při naprostém nedostatku slz dopadne to dosti povážlivě.«

Stanický náhle:

»Pro boha, umíme my to s hostem zacházet. Po takovém obědě v našem maloměstském hostinci snad nepohrdneš nějakým kalíškem, Mařane, co? Mám několik dobrých věcí.«

Oba na chvilku osamotní. Někdo venku píská flétnu.

»To lekárníkův syn vedle. Je to takový . . . rozbitý člověk . . .« povídá Stanický.

Opět na okamžik nevolné ticho, flétnový pláč tetelí se ve vzduchu jak tenký, melancholický proutek.

»Tohleto ticho tady, Stanický . . . to krade téměř každý pohyb z údů, činí to z člověka ospalé nemluvně; to je hrozné. Tady ticho . . . venku ticho . . .«

»A v tom tichu . . . moucha, která bzučí, viď?«

Stanický se ošklivě rozesmál.

»Ne, promiň, to jsem nemyslil.«

»Hehe, i bzučí, bzučí . . . už ale nerozčiluje, nečiní krvelačným, chceš-li . . . její bzukot uspává, hezky se při něm chrní a tupne . . .«

Vedle zaskřípěl dětský pláč.

»I u čerta . . . ani jsi mi neřekl . . .«

»Neřekl? To je zvláštní. Nic to není . . . je to jenom . . . dítě. Zcela malé dítě, hehe. Podařilo se nám, jak se říká. Teď se asi probudilo a pláče. To jsou tak zvaná intermezza . . . Ale zdrží to asi Valču; dojdu sám pro nějakou tu láhvičku.«

Mařan zůstane sám a jde k oknu. Jakoby sbíral střepiny drahocenné nádoby, která se rozbila, křiví soustrastně obličej. Je to ovšem ještě smutnější, když tu jde o rozbitou duši. Ovšem, připusťme k slovu i ironika: jde přece jen o rozbité touhy nerozumného mládí. Ale ty touhy přece tak hladověly po tom, aby byly realisovány. Umoudřeme se a sbírejme střepiny: drahocenná, pitomá, ješitná nádobo! A dvě smetiště, pokrytá střepinami, zejí výsměchem; jedno tady, druhé tam . . .

Stanický se vrátil s láhví a nalévá do skleniček.

»Je to výborná alpská . . . Pamatuješ se, pívali jsme ji dříve rádi v kavárnách? . . .«

Mařan opět usedá na divan.

»A ženu musíš omluvit; půjde teď s capartem trochu na procházku.«

Mařan pije.

»A . . . výborná je . . . Ty, Stanický . . . pamatuješ se na Micku? Uměla to tak hezky říci: Alpenkräuter. Dvakrát Alpenkräuter, pánové, že ano? Hm . . .«

Oba na okamžik zasní.

Mařan po chvilce:

»Teď bychom mohli svésti několik variací na théma: pamatuješ, pamatuješ?«

»Parádní defilé nebožtíků, což? Ne, hochu. Nerad je provokuju. Bylo to. Už to není. To, že člověk není strom. Zazelená se jen jednou. A má ovoce. Někdy červivé. Ještě šátkem všemu zamávat a . . . exit Niels Lyhne . . .«

Vlil do sebe kalíšek; na rtech mu hryže ostnitý úsměv.

»Nehněvej se, Mařane, ale tak mi to připadá, že jsi si přijel sem pro látku . . . Ano, dá se z toho něco udělat . . . Světlo na vodě, volající o pomoc . . . a pak tohle: strniště, kterým se bude

prohánět tvůj vypravovatelský talent jak podzimní, hvízdavý vítr. Jak jsi přijel, hned jsem pocítil, že proti tobě něco musím bránit. To, jak jsi se rozhlédl po pokoji, s takovým ironickým »aha!« v očích, jak jsi říkal galantní impertinence, jak jsi divně zabarvoval hovor, jako když proklepáváš chorá místa na mém těle . . . viď, Mařane, že jsi přišel burcovat strašidla? Nemysli si, že bys zburcoval něco jiného; a ublížit jsi mi přece nepřišel, což? . . . Neměj mi ve zlé, že chci ubránit to. Zatarasiš se, ucpeš všechny otvory, jen aby k tobě nevniklo nic zvenčí, žádný vzduch odnikud, který by v tom tvém pečlivě konservovaném, choulostivém štěstí nasadil bacilla hniloby . . . a přijde někdo, kdo ti nechtěl jistě ublížit, jistě ne, viď, Mařane? a počne ležerně se svým dílem rozkladu. Já jsem v přístavu; nepůjdu už nikdy na moře. Jsou ještě někde Ameriky? Přeji štěstí těm, kteří je budou hledat Jsou to jistě odvážní lidé; a na palubách jejich lodí jistě nejsou ženy, které by jim braly sílu k hledání. Žena jest to, co říká: nehledej, vše najdeš u mne. A najdeš. Nejsou to žádné hory, ledovce. Je to malý domeček v nížině; kam se podíváš, všechno je malé, k nevzlétnutí nízké . . . Orlové sem nepřilétají; nemůžeš se za nimi dívat snivým okem. Něco v tobě chabne, dřevění; ale je to zcela příjemný pocit. Něco z tebe odchází, ale ty to nevoláš zpátky. Díváš se za tím, a jsi rád, že máš vždycky včas oběd, dobrou večeři, teplou postel, že máš ženu a od ní dítě . . . Snad to dítě, snad aspoň to jednou, když už ne ty, myslíš si . . . eh! je ti konečně ten malý domeček v nížině hodně drahým. A . . . dneska mu již hrozilo trochu nebezpečí . . . Ty, Mařane . . . nerozbiješ mi to, viď? . . .«

Mařan dívá se někam oknem, někam daleko.

»Hochu, je mi smutno . . .«

»Nade mnou, viď?«

»Nad tebou a nade mnou . . . Ale . . . pro tohle jsem nepřijel. Při našem stárém přátelství: ne. Já si to jinak . . . představoval.«

Oba chvilku mlčí.

»Nalej mi ještě jednu.«

Stanický nalévá oba kalíšky.

»Ty, Stanický . . . nač jsme si tehdy před časem připíjeli? . . .«

Dívají se na sebe slzně rozusmívaným pohledem.

Jejich kalíšky se srazily. Němě.

Byl to němý přípitek.

Mařan vstává.

»Půjdu . . .«

Stanický chce něco říci.

»Ne, ne . . . mlč. Sám to víš: je to nutné. Vlak jede ku Praze v půl šesté, viď?«

»Zůstaň aspoň přes dnešek.«

»Stanický . . .«

»Ano, máš pravdu. Vyprovodím tě . . .«

. . . Jdou.

Na malém náměstí ukazuje Stanický: »Tamhle v tom domě jsou naše kanceláře.«

Je to největší dům na náměstí.

Město je malé; jsou brzy v kraji.

Několik železářských hutí počernilo celý kraj. I cesta ku stanici je celá černá, pokrytá struskami.

Taková černá cesta.

Je jim tak těžko mluvit. Proto jdou a mlčí.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Výstup 4.

Baronka a Doubrava (vstoupí s pravé strany).

Baronka.

Dobrý den, mistře!

Doubrava (políbí jí ruku).

Právě čekal jsem!

Baronka.

Po celou cestu jsem se těšila . . .
A víte na co?

Doubrava.

Málo věcí mám
zde na venkově.

Baronka.

Ne, ne, zajímá
mne vždycky první dojem z člověka.
Zda úsměv bude to, či vážná tvář,
zda rychle naproti mi vykročí,
zda rozpačitost plachá zadýchá
z poznámky první . . . a tím bavím se.

Doubrava.

A shledala jste?

Baronka.

Vlídnost lahodnou.

Doubrava.

Vy lichotíte.

Baronka.

Ne, ne, mluvím vždy,
jak právě cítím. Úsměv shlédla jsem
na vašich rtech, když vyšel jste mi vstříc.
Též na mne myslil jste?

Doubrava.

Ne, jenom to,
my o vás mluvili jsme od rána.

Baronka.

To přála jsem si — Je zde příjemno!
A vidím, mistře, atelier váš
že o umění svědčí velikém.
Co skizz a obrazů! Ach, dovolte!

Doubrava.

Ó prosím!

Baronka.

Zatím aspoň povšechně
chci obsáhnouti zrakem tento div.
Ach, to je skizza k dílu, které znám
z výstavy loňské, jemná, žlutavá
a zde ten pastel . . . a zde . . . báječné!
Nevíte, mistře, jak mne zajímá
tak důvěrně se v duši podívat
umělci muži! A zde chtěla bych
jedenkrát sama sedět v myšlenkách!
Jak intimní to koutek, sedátko
jak pro milence! A co mistrů zde!
A jaké milé, vkusné rámečky!
Zde nepostačí pohled povšechný,
však delší doba pilných studií!

Doubrava.

Uvidím, budeteli studovat!

Baronka.

Toť jasné! Vše tu zajimavo je!

Doubrava.

Jste vesela dnes, paní baronko!

Baronka.

Jsem, ano! Duch můj vždy je svoboden
jak větřík nad krajinou lučnatou.

Doubrava.

A netrápí vás ani vzpomínka?

Baronka.

Ne. Jaká?

Doubrava.

Na ty, kteří souží se
pro vaši krásu!

Baronka.

Láska volna je!
Kdož za ni může? Přes to dále jdu!

Doubrava.

Což zničeli třeba člověka?

Baronka.

To sám se zničí. Znáte někoho?

Doubrava.

Znám.

Baronka.

Kdo se zničil?

Doubrava.

Ano, k vůli vám.

Baronka.

Aj! Bájka? Klípek snad?

Doubrava.

Byl takový
bláhový snílek, jenž vás miloval
a včera zastřelil se.

Baronka.

Chachacha!
Pan Pelnář? Ne, ne, tomu nevěřím!

Doubrava.

O věřte! Pro vás zemřel!

Baronka.

Nevěřím!

Doubrava.

Znám všecko dobře. Zhynul k vůli vám!

Baronka.

Opravdu? Žertujete?

Doubrava.

Skutečně!

Baronka.

Hle, jaký hráč jste! A jak zákeřný!

Doubrava.

Jen vaše krása přinesla mu smrt.

Baronka (prohlíží stále zkizzy).

Věříte tomu?

Doubrava.

Ano, úplně,
znám román jeho tklivý podrobně!

Baronka.

On tak mne miloval?

Doubrava.

Tak horoucně!

Baronka.

Byl krásný?

Doubrava.

Nevím. Byl prý divoký!

(Pokračování.)

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Jeho život plynul tiše, mírně, spokojeně. Tak asi jako teď podřimovala vedle něj jeho žena, z lehka oddychujíc a prozrazujíc svou tváří duševní bezvětří spánku nerušeného snem.

Valentin chvíli pohlížel na svou ženu Nic nebylo v jejím vzhledu a úboru, co by mohlo sebe méně příčiti se vybranému vkusu a uhlazenosti, byla to úhledně vyspělá žena — ale nebylo též nic, čím by mohla roznítiti neobyčejné nadšení a touhu.

Za tu dobu každodenního manželského spolužití, jež se mu zdála již dlouhou, ani jednou nezměnila se její tvář vlídně usměvavá, skromná a opatrně pozorující. Byla stále k němu něžnou a všem jeho myšlenkám i žádostem přístupnou a byla tak delikátní, že ani neprojevila zřejměji očekávání větší vroucnosti nebo přítulnosti jeho. S resignací v dobrém pohledu světlých očí, které snad jen málo a zcela potají dovedly plakat, byla mu po boku jako horlivá účastnice všech jeho záležitostí a starostí. Patřila mezi ty ženy, které nedominují ani neotročí, které jsou spolupracovnicemi a společnicemi svých mužů. Nebyla žárliva na jeho minulost. Neexistovala pro ni. Nebyla by žárliva ani na jeho přítomnost a pravila mu jednou: »Jsem nejlepší přítelkyní tvou a neznám sobectví vůči tobě. Nikdy v ničím ti nepůjdu do cesty a jsi tak volný, že necítíš ani mne vedle sebe.«

»Proč tolik ohledů a lásky, vlastně laskavosti?« tázal se Valentin, jejž její přílišná něžnost zneklidňovala i tísnila. Cítil se vždy provinilým nějak...

»Proto že tě příliš .. chápu. A pak my oba jsme již překročili dobu illusí a nadšení. Jsme přáteli a to je to nejkrásnější...«

»Nejrozumnější — spíše...«

»To nejkrásnější v manželství a vůbec v poměru muže a ženy.«

Byl dojat, ale též jaksi pobouřen její chováním. Musel jí být vděčným, ale zbožňovat ji nemohl tak, jak si přál a představoval Žil bujný a bohatý život dříve, ohnivá vína ovlažovala jeho divoké hody a manželství mu podávalo stále tentýž pohár sladce mdlého nápoje. Slyšel často tvrdit, že světáci a lidé, kteří mnoho žili, bývají nejlepšími manžely, věřil to, ale brzo se přesvědčil, že jeho případ se nehodí do tohoto pravidla.

Bylo příliš míru a nehybnosti v jeho životě. I jeho obchod a všechny jeho záležitosti z dřívějšího zmítání odvážných spekulací, nových zkoušek a projektů, z toho oběhu napjetí na vzpruhu energie a ducha, přešly do jakéhosi vyrovnaného proudu Všechny krise byly překonány. Vyrovnal během poslední doby většinu dluhů. Pila, kterou koupil s pomocí své ženy a lesní hospodářství v jizerských horách nedaleko jeho továrny strojní a slévárny a stanice křižovatky státní a severozápadní dráhy se znamenitě vyplácela. Celá krajina a půda, lesy, všechny poměry půdy byly tak výhodny, že mohl pokusiti se o vzmach nejsmělejších průmyslových podniků, jako před lety cizozemský finančník chtěl přetvořiti Zbirozský lesní kraj v české Westfálsko.

Valentin žil jen svým podnikům. Nikdy nebyl soustředěnější.

Jen jedna událost jej zarazila, sevřela, skoro z rovnováhy přivedla. Poznal, že jeho manželství bude bezdětné. Jako zlé zachmuření padla zvěst lékařova ošetřující ochuravěvší Ludmilu, mezi manžely. Oba byli teď chudší o poslední touhu a illusi. Ona tiše a bez výčitek nesla zklamání své vroucí, hluboce cítěné lásky, jež očekávala podobné cítění nebo vášeň milovaného muže a on podobně snesl se zdánlivou lhostejnosti tuto ránu. A mezi oběma nastalo jakési vyrovnání, jež směřovalo k přátelství a — netečnosti.

Valentin dlouho tak přemítal o svém životě. Bylo mu těžce. Věčná nespokojenost od mládí štvoucí jej do užívání nebo do práce, neopustila jej ani v nynějším utišení a zladnění celé jeho existence a jevila se v jistém mocnějším pocitu teskné nudy.

Zapálil si cigaretu a z kotouče kouřícího dýmu vyhoupla se zářivá postava tančící Jiřiny, jak ji včera viděl v divadle.

»Kde jsou ty doby!« zašeptal mimovolně, byl zvyklý někdy mluviti k sobě, když jím prudce zmítalo duševní pohnutí. Teď vzpomínka tak vyrazila náhle. Ulekl se a pohlédl na Ludmilu, ale ta podřimovala s ústy pootevřenými a zdála se mu nehezkou.

Jiřina! To jméno mu zaznívalo jako nejsladší vzdech lásky, jako vítězná a skvělá fanfára jeho mládí. Do boje! do boje! — volalo to jméno lásky, hýření a opojení... Vzpomínal, rychle defilovaly před ním všechny postavy žen od Elly v severním přístavním městě a poznal, že Jiřina byla nejsvěžejším, nejvonnějším a nejroztomilejším záhonem v jeho zahradě vzpomínek...

Když se rok před svou svatbou rozešel s Jiřinou — a nevěděl dobře ani, jak došlo k tomu rozchodu, teď se mu zdály všechny ty zlé rozmary, zlosti, žárlivosti Jiřininy nezávažnými příčinami tak osudného obratu v jejich poměru — tu těšil se egoisticky, že Jiřina stárne, ztrácí svůj dívčí půvab, její tvář je znavená ličidlem a námahou divadelního života. Zrak milence, vidícího v milované ženě vrchol krásy, je stejně nespravedlivý, i když hledí zkalen nenávistí neb žárlivostí.

Teď poznal Valentin, že to byl velký omyl. Anebo se stal s Jiřinou zázrak, znovu omládla, zkrásněla od té doby co se rozešli?

Ten zázrak mohla způsobit jen nová láska, velká, vášnivá láska. A kdo? kdo? Zdenko z Královic! Toto jméno šlehlo Valentina. Vyskočil a šel do zahrady.

»To není možné! K smíchu! Takový floutek kavalírský!«

Rychle proběhl kolem basinu. Byl rozčilen. A náhle se dal do smíchu. Jaká stupidnost! Co je mu po tom! Co je mu vlastně do Jiřiny a její milenců! Odbytá historie, překonaná a hravě překonaná překážka, vyrovnaná položka v životě. K smíchu! Ale cítil, že se do smíchu musí trochu nutit.

V tom zaslechl rachotící kočár v průjezdě domu. Pohlédl na hodiny. Čtyři pryč, nudné návštěvy začínaly.

Vrátil se do přízemního salonu. Ludmilu již probudil sluha, oznamující příjezd hostů.

»Koho čekáš dnes?« tazal se Valentin.

»Teď přijeli Braun s dcerou a snad přijdou Hradilovi a Dr. Mařan.«

»Buď tak laskava, omluv mne. Řekni, že jsem odjel ven, nebo do Vídně, nebo třeba do Lissabonu, jen mne zapři, nemám dnes nejmenší chuti baviti se s tvými hosty.«

»Nepovídáš mi nic nového!«

»Půjdu do písárny . . .

Ze zahrady jiným vchodem dostal se Valentin opatrně do druhého křídla domu, otevřel si přízemní chodbu a v jejím chladu cítil uvolnění. Zdálo se mu, že unikl nebezpečí a je na svobodě. Pohvizdoval si nápěv z včerejší opery, když kráčel prázdnými kancelářemi do své pracovny.

A odhodiv kabát, ve vestě si sedl k psacímu stolu jako člověk odhodlaný pracovat. Chvilku civěl před sebe. Pak zachrastil klíčky v malé, spodní zásuvce a vyňal svazek fotografií, jež rozhodil před sebe. Byla to Jiřina v kostymech různých rolí.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

DIVADLO.

Jednoaktové novinky Národního divadla.

V poslední době uvedlo Národní divadlo na scénu opět několik jednoaktových her a scenických drobností ceny ovšem, jak již bývá, různé. Maxe Maurayc »Doporučení« předcházelo již o nějaký týden. Je samo jen takovým hravým scénickým úvodem k večeru, a nechce ani jiným býti. A protože je ta drobnost velmi vtipně zrobena a před divákem se jen tak spěšně, jakoby mimochodem, zablyskne, působí příjemně a pobaví i při tom svém obnošeném sujetu. Tím spíše, že dobře byla zahrána a poskytla jmenovitě panu Šmahovi v úloze bankovního ředitele příležitost ke zdařilé kresbě nové figurky v tomto jemu zvláště odpovídajícím oboru.

V ostatní úrodě jednoaktových her posledních dnu byla nejplnějším klasem práce původní, uvádějící zároveň na jeviště Národního divadla nové jméno, jinak dobrého již literárního zvuku. Karla Maška »Dceruška hostinského« je bez odporu velmi zajímavým divadelním debutem mladého autora, jehož dosavadní dramatické pokusy byly vlastně jen dialogy, leckde sentimentálně stlumené, bez prudšího dramatického oblouku. Jeho ballada, plna hradčanského vzduchu, tak zvláště jímavého pro toho, kdo měl příležitost několik chvil života ztratiti v podivných koutech a pod šerými klenbami tam nahoře nad Prahou, probloudití tam večery protmělé gotickými stíny zemřelých dob a dýchati ze hluboka petřinského a strahovského úvalu vůni tajemných staropražských fantasií, toto Maškovo, řekl bych, podvečerní vypravování o krásné dcerušce hostinského, jež tu kdysi v hospůdce pod loubím poblíž paláce někdy černínského zmátla všecky mladé hlavy ale pro niž v podvečer její svatby přišel si zrazený a v cizině zatím zemřelý milenec, aby ji s rozbitými údy zustavil dole pod oknem, někde na svahu Hluboké cesty, ten balladický dramolet dovede zajímati již formou svého vystavení na scénu. Je mi sympatickou odvaha autorova, s níž uplatňuje lyrickou svoji tvůrčí disposici v dramatickém svém produktu, aniž se příliš prohřeší na životnosti jeho a účinnosti na jevišti. Bylo mi to v zásadě novým dokladem dávného přesvědčení, že lze se scény působiti i silou pouhé lyriky. Neboť i to, co je v Maškově balladě jakýmsi dějem, je v podstatě svojí naveskrz lyricky cítěno, a bylo by více došlo pravého výrazu a celou věc i u diváků opodstatnilo, kdyby herecky byly jednotlivé postavy hry více stylisovány, pokud se týče více do tónu celého obrazu komponovány, než opravdu bylo. Nebylo by pak bývalo tolik zdánlivé jednotvárnosti v prvé polovině hry, jednotlivé postavy mohly a měly nabýti více osobnosti, více lyrické plastiky, smím-li tak říci, neboť autor sám již veršem charakterisoval; bylo tedy třeba trochu více herecky přilnout k básni a ne sploštit vše a smýti barvitost a hloubku autorova cítění byť i sebe zdařileji maskovaným vnějškem figury a obsahu. Pak byli by také naši herci pochopili, že od skoku Bělina s okna mělo vše dostati prudší spád a tím již i úděsnější účinnost do hlediště. Jinak vypravena byla hra Maškova velmi poctivě a s užitím všech technických prostředků ve službě básníkovy illuse. A tak mohl také autor posouditi sám, pokud s vnější touto pomocí trochu příliš počítal. Neboť i tak čistou lyriku lze opříti do nitra; stačí, ohlédnouti se nepříliš nazpět do domácí dramatické produkce. Jinak lze radostně uvítati debut nového autora, který přinesl nepopřeně jistý nový tón v dramaticky malované své balladě, vhodně umístěné do let asi padesátých, v nichž balladické tóny v literatuře zněly právě nejpůsobivěji. — Herecky asi nejspíše sledovali autorovo cítění pánové Vojan a Vávra.

Také cizímu autoru uvedlo Národní divadlo poprvé novou hru na scénu; zajímavé to rozšíření vzájemných styku našich kulturních s cizinou. Nevím, bylo-li to nějakým snad přičiněním nedávného vzácného hosté paní Betty Henningsové, ale je jisto, že zadal-li dánský autor hru zároveň s divadlem kodaňským i naší zemské scéně, není to s uměleckou pověstí ústavu tak zrovna tuze zlé, jakby leckdo rád jiným, ale především sobě namluvil. A myslím, že pan Johannes Maier může prvního, českého provedení své »Staré historie« rád a vděčně vzpomínati. Jeho aktovka je rovněž drobná událost, taková dušičková příhoda ... samého konce života osmdesátileté stařeny, v níž probudí se nenadálým nálezem tří starých, sežloutlých již listu těžká vzpomínka někdejší mladé lásky, zakončené jejím provdáním se — za jiného a samovolnou smrtí zrazeného milence. Paní Danzerové poskytla role

stařeny Thygesonové příležitost ke krásné kresbě dokonalých linií charakterových. A myslím, že jen to její pojetí této role může dostatečně podepříti a oživiti bytost, již Marer v této stařeně opravdu do hry vepsal. Dialog Marerův měl i pěkný vnější úspěch, jejž přítomný autor-host také osobně s jeviště kvitoval.

Mimo tyto hry již jen francouzský vtipný proverb Tristana Bernarda »Medocké vinice« stojí za zvláštní zaznamenání. Je to lehká konversace u telefonu, který nějakými nepořádky v centrále zaviněnou záměnou spojení svede mladou a veselou rozvedenou paničku s příjemným mladým mužem. Protože je oba dělí jen chodba, je i osobní setkání na snadě, a že oba mladí lidé i potom nejen že vzájemné sympatie vzniklé u apparátu nepozbudou, ale spíše se v ní utvrdí, je všechno all right. Hříčka je svěže a s jistým duchaplným třpytem nahozena a dovede udržeti po celou dobu svého krátkého příběhu diváka v příjemném, usměvavém napjetí. Jen kdyby pan Hašler byl se pokusil do ní vnésti alespoň trochu více elegance, a tak příliš nebyl upomínal dandysmem gesta i mluvy na — pana Hašlera. Paní Kvapilová byla výborná, ba dokonalá zejména životnou hrou obličeje při telefonickém svém dobrodružství; jinak by se tu snad sneslo, jak mně se alespoň ta postavička jevila, něco více veselí s trochou pikantního zadýchání.

Za to zůstalo přímo nepochopitelným, proč byla vyhrabána z nejzazších zásuvek divadelního archivu v zaslouženém zapomenutí tu tlící aktovka Barrièrova. Tento »Oheň v dívčím ústavu« je docela bezcenný starý škvár, jehož zaprášená macha budí již leckde i posměch. Snad, pravím snad, dalo by se tu něco retovat výborným hereckým výkonem představitelky hlavní damské postavy, ale tu to právě vězí. Slečna Sedláčkova, jež beze zvláštního úspěchu debutovala již v »Medvědu námluvčím«, tady znovu dokázala, že pro jeviště Národního divadla dosud nedozrála. Její Adrienna byla tu výkon zcela ochotnický, a to nejen ve druhé polovici hry, kde role klade na debutantku požadavky trochu závažnější, ale, což je osudnější, i v tónech naivního, prostě veselého děvčátka prvních scén. Je-li při slečně mimo chvályhodnou odvahu i dostatek opravdového talentu a ušlechtilého uměleckého zápalu, bude jí spíše prospěšno ohlásiti se nám znovu po důkladnější, hlubší přípravě, aby neopakoval se případ slečny Švagrovské, z něhož, zdá se, mnoho poučení nezbylo. »Oheň v dívčím ústavu« udržován je na repertoiru ku podivu čile, ač s jinými, umělecky skutečně cennými hrami se tak nepospíchá. Zase by pro doklady nebylo třeba jíti příliš mnoho nazpět. Jedna z psychologických zajímavostí divadla. Ale — habeant sibi!

— s —

ČESKÁ LITERATURA.

Karel B. Mádl: Umění včera a dnes. (Nakl. F. Topič.) Praha 1904.

Po několika studiích o výtvarném umění po několikaleté kritické činnosti žurnalistické, podává dnes pan K. B. Mádl výběr svých článků, jež všechny mají vztah ku české výtvarnické produkci. Je to celá perioda českého výtvarného umění, celá jedna jeho vlna, od svého prvého vzedmutí až k bodu jejího nejvyššího vypjetí.

Odtud historická cena díla p. Mádlova. Najdete tu vedle Václava Levého a Karla Purkyně kritické portréty jednotlivců z naší nejmladší výtvarnické generace jako jsou Václav Radimský a Antonín Hudeček. Nepravím nikterak, že by tu byl autor zamýšlel podati historické vylíčení posledních desítiletí českého výtvarného umění. Než přes to, že kniha obsahuje toliko řadu essayí o jednotlivých zjevech malířských či sochařských, podává mnoho důležitého materiálu ku této historické studii.

Objasní se vám tu leccos z ideového proudění v našem uměleckém světě. Nejedna vystižná karakteristika je na těchto stránkách, nejedna kritická formulace toho, co jste v posledních letech postřehli ve výstavách našich výtvarníků. Hned prvé dva články o V. Levém a K. Purkyňovi malují dvě zajímavé hlavy zajímavě a barvitě. Vidíte, dík psychologické introspekci autorově, velice zřetelně toho zaníceného, ve vnitřní život zcela ponořeného malíře Madonn a světců, jakými byl prvý ze jmenovaných; neméně určitě kreslí se před vámi druhý, se svým neklidem kosmopolity, s těkavou povahou talentu, který všude zkouší svoje síly, nedovede nikde upoutati trvale svoji zálibu a přivésti ke konci polovici toho, co bouřilo v jeho nepokojné hlavě.

Jinde je to kritika Brožíkovy Defenestrace, kritické skizzy o B. Schnirchovi a Em. K. Liškovi. V článku o Luďku Maroldovi definoval autor velice případně toto umění tak živé, tak ironické a elegantní, plné gracie a ostrého reálného postřehu. »Paříž«, čtete na str. 102,« »přivedla tento talent k rozkvětu a slávě a Marold se jí odvděčil vší svojí prací: vylíčil komedii jejího života.« Essaye o pěti figuralistech následují po sobě. Jsou to Felix Jenewein, Václav Sochor, E. Holárek, H. Schwaiger a Mikoláš Aleš. Poslední dva, především essay o Schwaigerovi, ukazují, s jakou barvitostí dovede p. Mádl vyjádřiti dojem viděného. Zmíněný článek má již svojí dikcí celé základní zabarvení umění Schwaigerova, umění, v němž bizarrnost mísí se tak zvláštním způsobem s prostým humorem, v němž minulost i přítomnost stojí vedle sebe, rozlišny a přece vytvořeny se stejným uměním. Krajináři uzavírají knihu. Jsou to Jan Novopacký, V. Radimský a H. Hudeček. Ne bez úmyslu dal tyto tři essaye p. Mádl na konec. Jsou jakoby konklusí všech docílených výsledků. Autor praví sám v článku o Radimském: »Krajinářům bylo prvním dáno očistiti prazřídlo umění výtvarných, zapadlé a zanešené navátým listím stylu a konvence. Vrhli se neprve na formu a vydobili jí v poznání, že všady a vždy je krásná; obklopili ji potom vzduchem a náladou, zaplavili božím světlem a při tom vybojovali pro pravdu cenu krásy. Dnes ... málo kdo si uvědomí, jak dlouhá a ne vždy nerušená byla cesta, po níž se dospělo až k slunci.«

Při knize kritické, a při díle výtvarného kritika zvláště, jsou zajímavy dva body: způsob, jakým hledí na umění a způsob jakým sděluje svůj dojem s čtenářstvem. Autor neopominul objasniti své názory o té věci. Především, jaký je poměr jeho k dílu? P. Mádl odpovídá sám. Praví v článku »Umění a kritika«: »Poctivě vykládati a přesvědčivě obhajovati nelze mi jinou věc, jiný názor umělecký, jiný výtvor, jiného umělce, nežli pouze jsem-li s ním zajedno. Stotožňuji-li se s ním, jsem tedy oproti ostatním jednostranný, jenom že to nepovažuji za nedostatek a kaz, nýbrž za přirozenou vlastnost ne-li dokonce přednost. Tedy subjektivnost v umění odpovídá subjektivnosti v kritice ... Oba, umělec i kritik, chtějí přesvědčiti druhé, ostatní, o spasitelnosti svých projevů ... Umělci nevydávají brevety kritikům a kritikové umělcům ku práci.« A vztah k obecenstvu. U p. Mádla je tento: »Moderní kritik učí své čtenářstvo a obecenstvo viděti, očima chápat a požívat.« O. Theer.

Z POLSKÉ LITERATURY.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer: Na Skalném Podhalu. Tatranské povídky. Díl II. — stran 240 Warszawa — Gebethener i Wolff, — 1904.

První část »Na Skalnem Podhalu«, o níž jsme psali loni, dočkala se doma dříve druhého vydání, než toho ocenění v kritice, jehož si právem zasluhuje. Jako málokdo, Tetmajer má příležitost i sílu vystihnouti ono kouzlo, jež hoří slavnými ohni v minulosti goralů tatranských, a jež nyní mizí z hor takřka rok za rokem, jako život z přeřezaných tepen. A co nejsmutnější: vymizelo by nikým nezvěčněno, nikým neoželeno, kdyby se byl právě nenašel Tetmajer. Jsa rodem zpod Tater, vnímavý k horským půvabům a odkojen goralskými zkazkami, v literatuře maje již vydobyté místo a ocelové svaly, do-

uměl uchopiti a zpracovati látku, takřka se mu vnucující, s takovým štěstím, že ozvaly se v poslední době hlasy, přisuzující jeho goralským historiím nejen první místo v tom, co dosud v polské próse napsáno o Tatrách, nýbrž i v řadě básnických a románových děl Tetmajerových. V jeho novellách, vyprávěných goralštinou, — nejen ve slovech, ale i ve slohu, což tak mnohým při užívání dialektu chybí, — jest ostatně tolik poesie mezi řádky prósy sevřené, i krásnými napodobeninami lidové písně osvědčené, že nelze se ani divit oněm pochvalám, kterých se konečně Tetmajerovu dílu přece jen dostalo. Jako v první části, i v této romantika tatranské minulosti vynutila si i romantiku z péra Tetmajerova. Kde vypravuje se, jakoby z úst goralů, o slavných »raubšicech«, o zbojnících, o smrtkách, divých ženkách, planetnicích a o jiných takových věcech, zpola nebo docela báječných, nelze ovšem se romantice ubránit. Ostatně právě v ní spočívá největší kouzlo knihy, jež dovede suggerovat svému čtenáři představu, jak asi to kdysi vypadalo v horách blíže k časům Janošíkovým, před desítkami let, ba před sto lety, i ještě dávněji. Nejvíce ona romantika se uplatnila ve dvou novellách, v »Orlicích« a v skizze »Jak Dziwnego juhasa zatańcowało«. »Orlice« jsou tři deery Wodného Kuby, jež s ním odešly do hor a daly se na zboj. Scena, kdy tři orlice tahají se o zajatého střelce, má v sobě tolik satanského humoru, tolik komické hrůzy, že těžko hned tak najít podobné sloučení dvou protilehlých tónů a účinků. Daleko méně romantiky jest v krásné novelle »Sobek Jaworcarz jaki honor miał«, v níž vylíčena goralská druhdy úzkostlivost o čest tak působivě, že silnému dojmu nelze se ubránit. Sobek Jaworcarz, slavný zbojník byl zajat vesničany, kterým se z goralské pýchy prohlásil, a kteří dali se oslepit vypsanou naň odměnou. Odvezli ho do města a tam po soudě byl zavřen na řadu let. Bylo o něm známo, že utekl už několikráte z vězení, a že je mistrem v lezení po zdi. Důstojník stráže dal si ho po měsíci vyvésti a když se mu Sobek ctí zaručil, že neuteče, dovolil mu na zkoušku vylézti na vysokou zeď. I to bylo známo, že Sobek dovede skočit s ohromné výšky, ale důstojník věřil v jeho slovo a pustil ho. A Sobek tedy ukázal, co dovede. V několika okamžicích smělými pohyby dostal se na hřeben zdi. Všem bila srdce úzkostí a úžasem. Sto myšlenek v té chvíli letělo hlavami trestanců a vojáků, kteří se dívali na Sobka. Mohl utéci. Byl by skočil, zdvihl se a prchl. Takového gorala nikdo byl by nedohonil. Mohl utéci do hor, do Uher, kam chtěl. Byl volný. A Sobek stál na úzkém hřebenu zdi i díval se do volné přírody, tam k horám, jež miloval a po nichž tesknil. A všechno bylo tak krásné v západu slunce. Jen skok — — — »Slovo!« křikl důstojník, plný strachu a jsa si už jist, že Sobek uteče. Ale Sobek odřekl: »Vím.« A seskočil dolů mezi trestance. Ale potom v noci hrůza a nesmírná bolest ho zchvátila, když pomyslil si, že svobodu zahodil a na leta do šera kobky se vrátil, — že teď mohl se už blížit k horám, mohl být volný. Jen jediný skok! A vzpomněl si, jak opovržlivě se naň díval jeden z vězněných goralu. I teskno mu přišlo, mříže vylámal, a třebas bylo to v druhém patře a dole kameny vydlážděná cesta, skočil. I zabil se. — V třech ostatních novellách už jen tón má zabarvení romantické, sujety samy i technika dějová má v sobě cosi z realismu, ač sensitivnost a měkkost výrazu zůstává nezměněna. Charakteristickou pro povahu goralů jest zvláště originální kresba »Jak umarł Jakob Zych«. A snad nejpůsobivější ze sbírky jest bolestná historie nemocného chlapce »O Walku sietniaku«, při níž vzpomenete bezděky na Šlejharovo »Kuře melancholika«. Knihu doplňují tři vypravování, sepsaná dle kteréhosi gorala z Doliny Kościeliszské, plná horské romantiky a nejlépe dosvědčující, že by fond bájek a pověstí Tetmajerovi brzo nestačil, kdyby nebyl nadán takovou silou tvůrčí fantasie a takovou suggestivností a měkkostí výrazu. V něčem novelly druhé části stojí nad částí prvou: v technické dokonalosti a v jednotném zbarvení. I forma v druhém díle odpovídá lépe tomu, co si autor předsevzal: vypravovat, jakoby vypravováno bylo ústy gorala. Nyní překládá se u nás z polštiny všelicos, co není právě naléhavou potřebou v naší literatuře překladové. Ovšem, ani překlad díla »Na Skalnem Podhalu« není snad »potřebou naléhavou k vyplnění citelné mezery«, — ale na škodu by rozhodně nebylo, kdyby naši čtenáři co zvěděli o Polských Tatrách a jejich minulosti, i dostali do ruky dílo z nejlepších Tetmajerových. Nemohla by »Světová knihovna« přinésti aspoň výbor z obou částí?

Jan Havlasa.

ANGLICKÁ LITERATURA.

Arthur Symons a jeho nová kniha »Cities«.

Přinášejíce zprávu o nové knize anglického básníka a kritika pokládáme za nutné předeslati jí několik poznámek, pouze bibliografických, o jeho literární činnosti vůbec. Symons jako básník zaujímá neméně vzácnou posici v anglické literatuře jako Symons-kritik. Od r. 1889 uveřejnil pět svazků básní: Days and nights (1889), Silhouettes (1892), London Nights (1895), Amoris victima (1897), Images of Good and Evil (1899), které r. 1902 vydal v nové redakci, a definitivním výběru pod názvem Poems (2 sv., London, Heineman ed.) Jeho poesie je znamením velké obnovy v anglickém básnictví, jako Swinburnova, a snad ještě více, patří mezi ony výtvory, které na anglosaské umění připjaly krásu gallského temperamentu. Nejblíže stojí Arthur Symons symbolistům, jak dokazují také jeho kritické studie; vyjádřiti jeho básnické umění, o němž v Anglii bylo velmi mnoho diskutováno, ponechávám si na později, uváděje zatím výroky dvou francouzských kritiků: »Arthur Symons má básnické vlastnosti, pro něž byl by vysoce oceněn ve Francii, jest nad to ryzí umělec slova a jeho veršování jest dokonalé techniky.« »... Tyto malé pieçy mají kouzlo, jehož nedovedli bychom nalézti u nás leč v několika básních Nervalových nebo Verlainových, a obsahují ve svojí písni jeden z věčných a hlubokých pohledů na věci.«

Sympatie Symonsova pro generaci, kterou representují Baudelaire, Mallarmé a Verlaine dala vznik jeho kritické knize: The Symbolist Movement in Literature, kde nepokouší se ani tak dalece o kritickou analysu symbolismu jako se snaží spíše proniknouti city i útvary, které jsou jádrem velkých, uměleckých duší: Laforgue-a, Villiers de l'Isle Adama Maeterlincka — autorů, jichž uměleckou podstatu pochopiti jest pro cizince dosti obtížno. Činnost Symonsova jest obsáhlá; mezi literárními pracemi dlužno jmenovati velkou studii o Browningovi, Dowsonovi »Studie ze dvou literatur«, články o divadle a j. Jako prosateur získává si neméně umělecké výše kratšími pracemi v časopisech; v listu The Savoy tiskl před několika roky také několik fragmentů románu, který dosud nevyšel. Kniha Poems obsahuje ke konci prvého svazku také četné překlady (Sofokles, Racine, Joachim du Bellay, Heine, Mallarmé etc.)

V definitivním vydání básní vystupuje Symons jako opravdový poeta; a pomíjíme-li zatím zlomky jeho prósy, musíme přihlédnouti ještě k jeho významu jakožto uměleckého kritika. Zastává úkol pravidelného chroniqueura o moderním umění v předních listech, věnuje se také studiu středověkého umění a jeví zvláštní zálibu v italských mistrech, zvláště z dob renaissance. Tak napsal velkou studii Aubrey Beardsley; v časopise »The Weekly Critikal Review« nalézám řadu článků: »The Painters of Brescia: Moretto«, »On a Rembrandt in Milan«, »Modern Pictures in Venice« atd. Symons jest kritik blízký rozhodně názoru o Aristokratickém umění; jako básník dovede vyhnouti se všemu doktrinářství a traktátové nudnosti kouzlem svého stylu. Symons projevil zřejmě svůj obdiv pro Francii; za svého pobytu v Paříži stýkal se hojně s Mallarméem i Verlainem, jenž mu dedikoval některé ze svých pieç. Některé z jeho studií byly přeloženy do francouzštiny. Také v Čechách již několikráte meškal, a Praze věnoval jeden oddíl svojí poslední

knihy; o poslední návštěvě, meškaje na zámku v Duchcově u hr. Waldsteina, objevil dosud neznámý rukopis Casanovův.

* * *

V dedikaci knihy Cities*) praví Symons: »Jsem jeden z těch, pro něž vnější svět existuje velice působivě; a pro mne města jsou jako národy, se svými dušemi a temperamenty, a bylo to vždy jednou z mých předních rozkoší spojovati duše a temperamenty měst mi blízkých A jako milovati, tak možno i nenáviděti... Řím, Benátky, Sevillu, jak jsem je miloval... Moskvu, Neapol, jak jsem je nenáviděl, jak jsem v nich trpěl... Můžeme viděti nebo přijímati, v národech nebo věcech toliko svoji vlastní část jich: visí, povstávající v našich vlastních srdcích.« A v tomto rámci jsou psány umělecké dojmy, jakými působily na autora různá města evropská: Řím, Benátky, Neapol, Sevilla, Praha, Moskva, Budapešť-Bělehrad-Sofia (ve společném oddílu) a Cařihrad. Ve všech oddílech knihy hledá autor náladu. Ať dívá se na celé město či na jeho část, ať při západu slunce či za temna nočního, vždy je mu jediným cílem umělecký dojem, k jehož docílení pracuje mírnou, intellektem ovládanou fantasií. Historické reflexe, sloužící k zvětšení nálady jsou krátké, široce myšlené, artistickými impulsy podmíněné. Symonsovi je každé místo sídlem minulých kultur, a jeho umělecké objekty jsou tou duší, která mluví. Nad touto duší autor psychologisuje — a to je známkou jeho talentu jako uměleckého kritika. Něco souborného, racově i dobově, uměleckým zákonem vystiženého a ovládaného jest v těchto meditacích.

Básník dívá se z výšin, proniká atmosféru staletí, nechává se unésti obrazy epochami široce dimensovanými; vyhledává malebné pohledy, aby nad nimi oddával se vybraným náladám. A bohatým stylem přenáší v krásnou formu svoje meditace, v nichž klid klassicismu spojuje se k sensibilní vnímavosti naší doby. A kritik udává původ a příčiny všech těch impressí, ukazuje cestu, jak jednotlivé prvky nutno voliti, kombinovati a jak chutnati vzácné dojmy. Pod krásnou formou spojuje se zde básník s kritikem a povstává jakýsi druh lyrické kritiky. Cituji ještě jedno charakteristické místo: »Jest to mnohem snadnější vložiti sebe sama dovnitř věcí než přinutiti věci, aby samy vydaly svá tajemství — — —«

Nevím, jestli zavděčil by se Arthur Symons některými svými soudy ctitelům »Staré Prahy«. Na několika místech vytkl nedosti ryzí sloh pražské architektury, aniž by tuto okolnost udával jako vadu. Cení středověký ráz města právě tak jako jeho malebnou polohu. »Teplý, klidu plný, vážný svým šťastným spánkem ve dne, břeh řeky v noci stává se mysteriósním, stává se romancí. Voda se stříbří, se svými ostrovy, z nichž kmitají se světla, mohlo by to býti jezero, i kdyby to nebylo pro hřmění vrší, které přichází k vám, kráčíte-li pod stromy, nebo jdete-li po jakési plošině, vedle prašného mlýna — — Světla pohybují se na druhém břehu, na úpatí něčeho, co zdá se býti velikou hrou. Most, napřed neviditelný, řada oddělených světel, vystupuje poznenáhlu, jak vaše oči uvykají na noční šero — — Za ním a vzhůru, Hradčany zdvihají se v tomtéž oduševnělém obryse, dlouhá šedá linie na obloze, z níž katedrála vztyčuje vzhůru svoje věže. Jest to pohled, který zdá se, jakoby komponován, skoro příliš plný romantických živlů než aby byl docela přirozený...«

Některým význačnějším historickým památkám Prahy věnuje autor zájmem prosycené řádky; architektura sama jen v málo případech jej docela upoutá. Jednu z kapitol tohoto oddílu věnoval také J. A. Komenskému; jinou dojmům, jakými naň v celku působil život Prahy. Jeho slovo není vždy příznivě znící, zvláště ne tam, kde se vzdaluje nálady — ale pravdy a uměleckého nazírání jest v něm mnoho. Oddíl, knihy, který pojednává o Praze, doprovází reprodukce staré rytiny V. Morstadtovy.

Jean Rowalski.

*) London 190?. J. M. Dent & Co.

Z ITALSKÉ LITERATURY.

— Nuova Antologia. Rivista di lettere, scienze ed arti, direttore M. Ferraris, Anno 39. Svazek 109 (Leden a únor, 768 stran), svazek 110 (březen a duben, 768 str.) Za rok do ciziny 46 lir.

První dva svazky letošního ročníku této největší revue italské, vždy příznivé mladým proudům, přes to však držené co nejúzkostlivěji v rámci skutečného umění, obsahují jako obyčejně nejpestřejší směsici prósy, poesie i essayí všech oborů. V próse původní má rozsahově a snad i obsahově první místo román Matyldy Serao »Historie dvou duší«, vyprávěná ve čtyřech velikých kapitolách. Poněkud připomíná román Seraové »Anděla smrti« Przerwy-Tetmajera, zvláště svým zakončením, kde životem a ženou zklamaný »malíř svatých« nalézá svoje svaté sochy oloupeny a rozbity tou, jež ho zničila a opustila. Druhá duše, Gelsemine, když nedošla porozumění u malíře, milujíc jej dále láskou nevyslovenou, i když oženil se s jinou, upadla v život nevěstky. A o všechno oloupeny, životem udupány a hozeny do bláta, obě duše setkávají se pak v pochopení, čím mohly si býti, když na všechno jest už pozdě a vše ztraceno. Román ovšem vyzbrojen jest vší municí romantiky, nechybí tam ani tajemných a záhadných postav, ale aspoň není tam pseudopsychologie, jež mnohé nové romány italské zcela znechucuje. Z veršů dlužno zaznamenati »Verše poslední hodiny« od známého Artura Grafa. V dramatě hned dvě věci velmi zajímavé: »L' Ondina«, drama čtyřaktové od Marca Pragy, jež mělo úspěch na jevišti, a aktovku ze sardinského života od romancierky Grazie Deledy »Odio vince«, — »Nenávist vítězí«. Sujet zakládá se na vendettě, jež v Sardinii jest krutší, než kdekoliv jinde. Dávno nečetl jsem dramatu tak účinného a tak dokonalého technicky i ideově, jako je tato aktovka, jež při provedení jistě otřese divákem až do hlubin duše. Není tam vražd, není tam sebevražd, — ale ten oheň zděděné rodové nenávisti, jenž hoří uvnitř všech a na konec najednou vyšlehne, spálí i vaši duši při závěrečné scéně, když při celém dramatu doufali jste, že bude utlumen a rody smířeny. Toto drama krviny chtěl bych někdy viděti na scéně. Jeho postavy dýší životem, chvějí se vášněmi — je v nich síla racy. Zní snad povážlivě ten superlativ, ale četbou byste se o něm sami přesvědčili: ještě nečetl jsem takového dramatu z ruky ženské. Essayí je v obou dílech řada, literárních, uměleckých, hudebních, sociologických, psychologických, politických, historických i cestopisných. Jmenuji »Dojmy z Macedonie« od kteréhosi poslance, studii Giosua Carducciho o Pariniovi, článek »o zvyku« od Mantegazzy, esthetickou studii známého Angela Contiho a j. V překladech zajímavá jest opět zvýšená pozornost k Rusům. Je tu novella Andrejevova »Myšlenka« (nám dosud neznámá) a Korolenkův veliký román, jemuž předeslána studie o autoru i jeho fotografie. Ze zpráv uměleckých zaznamenáváme pád nové opery Pucciniovy »Madama Butterely« v Miláně. Referent »N. A.« ovšem dle zásluhy ji odsuzuje. Ale aby Pucciniova bolest byla menší, na konec navrhuje, aby první kámen k stavbě pomníku Verdiova v Miláně byl položen jedním z těch, na něž nejvíce se spoléhá a od nichž nejvíce se čeká — — Giacomem Puccinim.

Jan Havlasa.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou či lech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. — 10. ČERVNA 1904. — * ČÍSLO 25. *

JAN OPOLSKÝ:

INDIE.

Na proudech Gangu parná smrt si hoví,
moc chvíle syté budí panthra řev,
pták modrý smutně volá v ostřicoví,
na jednom člunu černá korouhev.

Duch lidu chabne. Neví, proč se děsí.
Zdaž bude zabit? Sám-li zabije?
Hřmí v dálných horách deodaru lesy,
spí srdce hrozné, svaté Indie.

Spí srdce svaté. Doba vždycky bdělá,
jež odkrývala všeho příčinu . . .
Gang nese valná vodstva uzardělá
a černá těla krví zločinů.

PÍSEŇ NOČNÍHO JEZDCE.

Co hlubšího, než noc, v níž světy tonou?
Má význam příprav skrytých za oponou,
jich smutný pel,
a síla smrti na dosah je blízká,
ni jedna hvězda černem nezablýská,
bys víru měl.

A kdo je věrnější nad stálost všechněch věcí?
Byť's vrahem byl, tě nezavrhne přeci,
tvůj pije dech
a přede trůnem za syna tě vydá,
kde šílenství tvé vážně zodpovídá,
je matka všech.

Je matka všech. I šílených, jež třeští,
jim uvolňuje prsa od neštěstí
a hasí pal.
Ó matko věrná, kam má cesta vede,
když nikdo živý ve tmách světlo bledé
dnes nerozžal!?

RANNÍ PROSPEKT.

Dne úsvit kalný po hájemství téká,
jak pozdravený člověk z choroby,
čís ranní soprán s výsosti se smeká
a sevření a zmatek působí.

Tu vzepnou se a zašelestí sosny,
jak ze spánku když zima políbí,
jak člověk ten, jenž zapomněl žít pro sny,
a ony jeho plachost měly by.

A těly hnou jak žehnající kněží,
jichž cizí řeč je duši vzdálená.
A ještě mír a mdloba kolem leží,
když říjení zní v dálce jelena.

CONFITEOR.

O matko, otče, kteří v hrobě spíte,
syn vaší lásky, jak jsem dobojoval!
Psí zuby kosé učil jsem se míti,
má duše vadne, raděj, abych zemřel!
Však, mrtví v hrobě, znáte moji zpověď?
Jak člověčím jsem dostál povinnostem?
Jak bez užitku vyteklo a zkyslo
to padělané šampaň mého mládí?
Já nestěžuji! Nijak. Řádně platím
svou bidou věčnou daně života,
neb jaký hnus je soucit lidí z města,
jimž ještě mrtev budu nepřítelem!
Tož nestěžuji. Více méně z hněvu
ten sestavuji confiteor krátký
a potom pro vás, otče můj a matko,
již ze zásvětí se mnou obcujete.
Ve jménu boha jste mi rodičové,
a toto faktum rozdere mi srdce,
neb my se nikdy neshledáme duchem
a vašich přání nikdy neukojím!
Vždyť já byl váben jinou stranou světa,
dřív, nežli vy jste vypustili duši;
vždyť vaší církve dávno jsem se zřekl
a zpříčil jsem se vašim institucím!
Já, vaše pýcha, blahé vaše dítě,
když odešli jste, počal trpět hladem,
a tu jsem někdy v ústraní svém plakal,
neb těžko bylo lháti sobě sílu
a zastříti svou bezútěšnou nyvost,
jež nemá vzpruhy, jako list jde větrem
a v každý čas je zmatkem naplněna.
Když dozrál jsem, tu odvrhla mne škola,
jak kaštan smítá plané trpké plody.
Já z její dveří nejistě jsem vyšel:
co chtěl jsem počít? Kam kdy zapadnouti?
A nezmařím se časem v tomto světě?
I chopil jsem se práce jakés němé,
jež nežádala cit můj ani lásku
a chránila mne, abych nemřel hladem,
jak činí tichá žena opilcova.
Tak při té práci duch můj volně létal,
ač tělo bude v bagnu nadosmrti.
A stýkal jsem se s lidmi všude kolem.
Ti jedni žili žvástem o svobodě,
a já je poznal v nestřežené době
jak duchem slabé, ryčné maniaky.
A o rovnosti, která lidi spojí
I fuj, kanaile zištná, jež mne zvala bratrem!
A jiní žili jako voli krmní.
Však nad těmi jsem postál bez bolesti,
a při své práci duch můj ještě létal,
ač tělo bude v bagnu nadosmrti.
Psí zuby kosé učil jsem se míti,
neb porval jsem se s každým z oněch lidí,
má duše vadne, otče můj a matko,
má duše vadne, raděj, abych zemřel!!!

Fr. Zvěřina:

VDOVEC.

Dvacet let byli spolu — a nyní odcházela. Seděl v jídelně a kouřil. Doutník za doutníkem.

Nemohl snésti vzdechů a nářků dětí. Občas vešel do ložnice, sklonil se nad pelestí — a chvějícíma se rukama sáhal na nohy umírající.

Byly teplé.

Shrben — šoupaje těžkou obuví, vracel se zase do jídelny.

Když umřela — vystrojil jí pohřeb. Jeho žena byla zámožná.

Nádherný pohřeb. Zlatý vůz, tři páry koní — věnců nespočetně. Šel za rakví s obnaženou hlavou. Pršelo.

Déšť smáčel jeho lysé čelo

Vůz skřípal. Bláto vysoko stříkalo.

Šel zvolna, snažil se dodati smutného výrazu své tváři.

Myslil schválně na ženu, vzpomínal — jak tehdy — před dvaceti lety se vzali. Byla mladá, svěží, dostala hezké věno. Pokoje měli tři; — pudla — Karo se jmenoval — a kanárka v zlaté kleci. Nosila mu salát z malé zahrádky, učila jej zpívat.

Kdysi zapomněli — nedali mu vody — pošel. Pudlík vydržel déle.

Vzpomněl — jak tehdy, kuchařka jí odešla — vařila mu prvně oběd.

Byla rozkošná. V bílé zástěrce — rukávy růžové bluzy vysoko vyhrnuté.

Plné, jemné lokty svítily perletí — oči zářily. Kol rozpálených od ohně tváří poletovaly v ladném neladu rusé kadeře.

Přinášela polévku na stůl. Kterak se naň dívala modrýma očima, růžová ústa sešpulená, nahnutá půvabně šíjí nad mísu — čekajíc na pochvalu...

Namočil lžíci. Polévka nebyla k jídlu. Sedm celerů dala do ní. Pravil kdys — že celer dodává síly...

Vzpomínek bylo dosti.

Přišly děti. Samé dcery. Růžolící, modrooké, s bílou pletí — jako ona. On přál si hocha. Když poslední se narodilo, nepřišel ani domů.

S kamarády seděl a hrál v karty. Bylo jí tehdy velice špatně. Zavolali jej. Pil mnoho byl nepříčetný, vrávoral k ní...

Ucítila jeho vínem páchnoucí dech... Slabě, se znatelným odporem pohnula rukou.

Odvedli jej.

Uzdravila se.

Vdovec vzdychnul nyní umřela. Vzpomínal na ni, na její smích, na její polibky — snažil se, vykouzlit si obraz její — jak býval před lety tehdy — když se vzali ale časté různice a sváry se ženou jež povstávaly pro jeho nestřídmost v pití — zastřely její smavý obraz.

Jak tehdy — bylo to před pěti lety, v zimě přišla na poměr mezi jím a Anežkou...

Vyhnala ji — chudé, služebné děvče. A pak později... kdyby se byla dozvěděla

Vzpřímil se. Balvan spadl mu s hrudi. Náhle cítil se volným. Měl pocit vězně, jenž prvně po dlouhých letech vyjde na čerstvý vzduch — zbaven pout — — —

Vůz stanul.

Odnesli rakev do rodinné krypty

Rozestavili věnce, rozžehli svíce.

Osaměl — chodil kaplí prohlížel nápisy pentlí.

Nezapomenutelné milované ženě — četl a v myšlenkách šlehlo mu:

Věnec 50 korun, smuteční papíry 60 korun, rukavice, cylindr 20 korun, ostatní výdaje pohřební číslice rostly...

Zarazil se. Nebylo závěti. Děti dědily. Byl nemajetný. Musil dostat aspoň koupil přece obraz 1000 korun zaplatil rám stál hodně, a skvosty, které jí dal tehdy, když se dozvěděla o Anežce...

Přešel rychle kaplí zamířil k východu.

»Co asi řekne Adéla až se dozví« napadlo mu.

Adéla byla vinárnicí. Tlustá, nemladá již. —

Těžké kroky jeho duněly, temně ozývaly se kryptou a zanikaly...

OTAKAR THEER:

HOŘKÁ IDYLLA.

Pokrač.

Dívky to berou po husarsku.« A konečně se rozesmál nad tímto, zaslaným mu »Toničkou, z čísla 31«:

Jak jarní nocí písně zvuk
mi srdcem touha vane
a vypravuje citům mým
pověsti neslýchané.
A ve všech Tebe spatřuji
tu královnou, tu vílou,
tu opět světicí — a přec
vždy stejně roztomilou.

»Ubohý Hálek! Jaká popularita!«

Jinak byla mu celkem dost příjemna všechna ta vyznání lásky, neboť v každém muži lpí kus polygamického tyrana, jehož ješitnosti lichotí koketní úsměv kterékoli ženy.

Tento pašovský pocit byl Milošovi velice, velice příjemný, tak příjemný, že setrval v hospodské vřavě hodně přes půlnoc. A při tom nezatoužil ani po jediné z těch lidských samic, které tu kroužily kolem něho, snažíce se vzbudit jeho chtíče odhaleným lýtkem či smyslným kolébáním boků.

Vědomí, že mohu toliko ruku vztáhnout po kterékoli z přítomných, že vzbuzuji touhu, aniž bych ji sám pociťoval, to je nejkrásnějším pocitem světa. Vzpomněl si na tu zvláštní chvíli účtování s minulostí, kterou prožil nedávno v pekelském údolí. Do nedávna byla žena úhelným kamenem jeho života, všechny myšlenky patřily jí, pro ni žil, o ni se toliko staral. To bylo mládí. Teď uzrál nebo snad přezrál. Budiž tomu jakkoli, než to je patrno, že vyklouzl z pokořujícího jha, v němž, od jinošských let, ho svíraly ženy. Dnešní noc byla mu toho zárukou. Cítil se tu tak pánem svého srdce, které přece musí od nynějška bít pro jiné věci než pro každou ženskou loutku.

A pojednou se v něm vyhoupl obraz jeho pražského obydlí, obraz příjemný, milý jako všechny věci, po nichž se nám trochu zasteskne. Viděl svůj salonek, s velkou stojací lampou, z níž světlo prolíná růžovým stínítkem, ozařuje měkce koberce, otomanu, hrany nábytku; na pohovce viděl sama sebe, s cigarettou v ústech, v jedné z těch příjemných chvil, kdy ticho se stává takořka hudbou a hlavou poletují myšlénky lehce a rozmarně, podobny motýlům.

Užil a nažil se dost. Okusil všeho, po čem jako mladík toužil. Teď má právo na klid, absolutní klid dilettanta.

Zatím co tanečníci a tanečnice kolem něho vířili, usmíval se sám pro sebe svým vidinám. Připadal si jako námořník po dlouhé dobrodružné plavbě, který se vrací nazpět do vlasti, aby tu ztrávil to, co mu zbývá ze života. Bylo to divné, že ještě nikdy, co se vrátil z ciziny, nevznikla v něm představa tak určitá jeho budoucnosti, jako právě v tuto chvíli!

Po půlnoci odešel Kapin nepozorovaně.

Sotva se ocitl ve vratech hostince, ošlehla ho studená prška, náhlý, prudký lijavec, který se

spoušti v letních dnech. Bičoval ho do tváře, oslepoval ho takořka tak, že stěží nalézal cestu. A ten vzlykavý, melancholický zvuk, který působí tisíceré dešťové kapky, dopadající do kalužin, byl přerušován svistem vichru, hned skuhravým, hned vzteklým, tak divokým, jakoby to nad údolím letěl pluk čarodějnic.

Tam jsem snil o klidu, řekl si Kapin, a hle, co mi osud přichystal: boj! Všechna jeho spokojenost zmizela; brodil se blátem, několikrát div že na ráz neupadl.

Konečně dotápal se domů, v promoklém haveloku, prostydlý, se strašlivou náladou. Ulehl na kvap, snaže se usnouti. Než spánek se nedostavoval.

Za to neustále slyšel ten svištivý rej vichru, náraz lijavce bořícího se mu do oken. Bylo to, jakoby dům obléhal nějaký tajemný nepřítel.

Ne, v té tmě to Kapin dlouho nevydržel. Jak se cítil osamělým, jakou úzkostí naplňovala ho ta noc, rozběsnivší se všemi živly! Rozsvítil lampu, neboť světlo činí samotu snesitelnější, dává vám zdání jakoby tu s vámi někdo prodléval, poskytuje vám illusi života.

V tom zabloudil náhodou pohledem k oknu. Co to? Zdálo se mu jakoby z venku kývaly na něho dlouhé hubené ruce několik párů rukou, podobných končetinám nějaké bytosti bez hlavy a bez trupu. Byl to sen? Ne. Viděl je zcela zřetelně, slyšel je dokonce třít se o okenní tabule tak jako když nehtem škrtnete po skelné ploše. Snažil se nabýti rozvahy, ale cítil, že mu krev trne v žilách. Konečně, s napjetím celé své vůle, vzal lampu se stolku a přiblížil ji k oknu, nenesměle, bázlivě. Kdo to byl, kdo se to k němu dobýval? E, nikdo: toliko vítr to rozhoupal révu, obrůstající zeď!

Kapin se usmál, zpozorovav pravou příčinu svého úděsu. Ale úzkosti se nezbavil. Ó, jaká to trýzeň. Tato osamělost uprostřed burácející noci rdousila ho takořka, děsila ho stem přízraků, tížila mu prsa jako přissátý upír. Věděl dobře, že to nejsou než jeho pobouřené nervy. A přece se hrozil pohnouti rukou, převrátiti se z prava na levo na svém lůžku, z obavy, že spatří cosi nadpřirozeného, nějaký stín, vystoupivší ze zdi.

A pojednou, prudce jako voda, která protrhne rybniční hráz, vnikla do jeho srdce nesmírná touha mít tu u sebe někoho, kdo by ho laskal, komu by mohl položit hlavu na rameno a usnout v tomto teple jiného těla. Přál si ženy? Ne. Neměl představu určité bytosti. Chtělo se mu toliko míti na blízku něco lidského, živoucího, co by dovedlo ho zahřát, položit mu ruce kolem krku.

Cítil teď ty ruce na šíji, cítil jejich vlažné dlaně, hebké, sevřené trochu křečovitě, a přece tak milé, tak milé. Jen tiskněte víc, ještě víc, vy drobné prstíky! Je tak krásně ve vašem objetí! Jen víc . . .

Byl to polosen, z něhož se probudil. Lampa dohořívala. Ty milé, teplé ručky ho již neobjímaly.

Zasténal tak, jakoby jeho úzkost se proměnila již i ve fysickou bolest. Sám! Zůstane tak sám, až do posledního dne, sám, bez tepla, bez něhy. Nebude nikoho, kdo by za takové smutné noci mu řekl: »Spi; jsem u tebe.« Zůstane sám, sám, sám . . .

V tom se pokoj zatměl: lampa uhasla docela. A s nastavší tmou zdálo se, že i nové obrazy vnikly do Kapinovy mysli: viděl se hošíčkem, ležícím v postýlce, blízko maminky. A když se v noci probudil, zaškemral: »Matinko, dej mi prstíček, já se bojím.« Jak zřetelně slyšel ta slova, teď po letech; zněla mu v uších, zdálo se, že je vyslovuje někdo zcela blízko vedle něho. Naslouchal. Ne, to jen minulost vrátila mu jednu ze svých ozvěn, tak jako otevřete-li starý památník, vyvane k vám na chvíli vůně květin, jež trhala ruka, rozpadající se teď v prach na některém hřbitově.

Opět zdřímnul.

Než, co to bylo, co ho probudilo? Prudká rána, jakoby někdo udeřil plnou pěstí do okenního rámu; pak nastalo ticho, přerývané toliko crčícími proudy deště.

Několik vteřin zůstal Kapin schoulen, v instinktivní bázni, že při jakémkoli pohybu by ucítil dotek toho druhého na svém těle. Pak velice opatrně vztáhl ruku po revolveru, rozsvítil svíčku.

Zprvu neviděl nic. Pak v šířícím se svitu plamene postřehl obrysy pokoje, skříně, pece. Nikoho tu nebylo. Než přece:

U okna, krče se, nahrbuje hřbet tvoreček nepatrný a nevzhledný. Podíval se lépe: bylo to malé kotě, bílé, s černými skvrnami, promoklé, rozcuchané; teď zamňoukalo bolestně; nespatřilo ho dosud; a teď zasvítila mu zelená očka, pozorná, s rozšířenýma zornicema.

Kapin neměl rád zvířat. Ale v tomto okamžiku pocítil ke kotěti příchylnost, jakou má člověk k jinému, neznámému, jenž ho zachránil před utonutím. Všechna jeho bázeň zmizela. Vyskočil z postele, a pln náhlé něhy přenesl zvířátko s okna na stůl. Bylo tak příjemné cítit, že hladí cosi živoucího a teplého!

Zdálo se, že tento divný host má hlad. Ale co dát takové malé bestii? Kapin si vzpomněl na cukr; vzal jednu z kostek, rozdrobil ji ku pohodlí »malé bestie«, ale nadarmo: nedotekla se toho ani. A poněvadž ji snad polekal, snad že ji také nevědomky příliš stiskl, uskočila mu na podlahu, a odtud hupky k oknu, mezi květináče, odkud se snažila nalézt východ pootevřenou špehýrkou.

Ale Miloš jí nedal ujíti. Zdál se mu nesnesitelným pocit, že by tu měl opětně zůstat sám, s tou pustou staromládeneckou melancholií. Třeba že se bránilo, vzal promoklé kotě k sobě do po-

stele, laskal je jako děcko. Pomalu se přestalo vzpírat, naleznuvši v peřinách příjemné teplo svého pelechu.

A tak usnuli konečně oba: člověk i zvíře . . .

IV.

Od oné noci jakoby šlo vše z učarování: počasí hanebné; strava v hostinci nestravitelná; a ty strašlivé chvíle osamění, provázené žízní po něze, po něčem, čím by se srdce zahřálo, čím by vědomí opuštěnosti bylo aspoň na okamžik zaplašeno.

Několikrát se chystal k návratu do Prahy. Ale představa veder, která by mu tam bylo snésti, pomyšlení na poslední okamžiky svého tamějšího pobytu, tak kruté, že se podobaly takořka choробě — brala mu sílu provést to, co zamýšlel.

A přece i zde život nebyl naprosto příjemný. Kapin proseděl celá půldne u okna, pohlížeje smutně na zamlžené vrchy, rýsující se jako ponuré stíny skrze dopadající přšku. Odvážil-li se, když na okamžik přestalo pršet, do lesa, tu bylo nutno vyhrnout límec haveloku, zabalit se těsně, neboť při každém kroku střásaly větve stromů na něho tisíce drobných kapek. Bloudil tak teskně, dýmaje z pipy, unavený chůzí již dříve než šinul nohou, hroze se nudy, která ho čeká při návratu do jeho pokoje, a zase tak rozladěný svojí vycházkou, že by nejraději se nehnul již s místa, kde stál, zůstal tu, ať třeba zde zemře.

Noci byly ještě horší než dny. Tu teprve pocítoval prázdnotu svého srdce s krutou pravdivostí; několikrát za sebou navštívilo ho koté; pak zmizelo, našedši patrně jinde lepšího pohostinství. Namáhal se usnout. Nadarmo. Jak bylo ticho v tom pokoji! Děsilo a rozčilovalo ho tak, že chvílemi slyšel bít svoje srdce. To byl jediný zvuk, který tu k němu mluvil.

Jednoho dne přihodilo se mu cosi zdánlivě bezvýznamného, ano směšného váhou, kterou celé té věci přikládal, ale jemu samotnému vlastně velice závažného: ztratil totiž dýmku.

Nic víc? Ne. A přece bylo toho více než dosti.

Neboť dýmka hraje v životě takového osamělého kuřáka úlohu, o níž jiní lidé nemají zdání. Ten kousek dutého dřeva, nacpaného tabákem, přestává již pro něho býti pouhou neživou hmotou: je něčím více; je jakoby živou bytostí, oddanou a přítulnou, je takořka přítelkyní, která k vám mluví svým modrým dýmem a praskavým doutnáním svého žhoucího uhlíku. Oddechuje si vesele, když vy jste veselí; sténá, chrchlá, naříká, když je vám smutno; a pak vás zahalí modrým závojem dýmu, jakoby vám chtěla říci: ale jdi, hochu, proč bys si to všechno připouštěl k srdci? Podívej se: teď, dokud je kolem sebe ta modrá mlha, nemá k tobě svět přístupu.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Baronka.

Tak? Velice mne věc ta zajímá!
Měl temné oči nebo blankytné?

Doubrava.

Snad temné!

Baronka.

A byl hezký? Odvážný?

Doubrava.

Vím málo o něm. Slečna Jenička
by všecko sdělila vám podrobně.

Baronka.

Nuž ano!

Doubrava.

Ne ne, přec to těžká věc!
Ty děti bojí se, že zármutek
by darmo srdce vaše zatížil!

Baronka.

Chachacha! Proč pak? Jak jsou dětinní!
Což za to mohu?

Doubrava.

Byl jich soudruhem.

Baronka.

Leč přec jen vše bych ráda věděla!
Je jako sen to! Viďte! Jenom sen!
Mne zajímá však příběh takový!
Řekněte, je to možná? Pravdu však!

Doubrava.

Je tomu tak.

Baronka.

Ne, je to malý žert!

Doubrava.

Proč?

Baronka.

Není přece možná, aby mne
kdokoli miloval tak nesmírně,
že pro mne život svůj by odevzdal.

Doubrava.

A je to přece pravda!

Baronka.

Tedy je?
Je? Je to pravda? Ach, toť záhadné!

Doubrava.

Má zítra pohřeb lásky hrdina —
z té malé chaty vedle silnice.
Půjdete také?

Baronka.

Což vy?

Doubrava.

Půjdeme.

Baronka.

Nuž tedy i já naň se podívám.
Ach, jaký milý asi byl to hoch!

Doubrava.

Byl dobrý, všude znám a milován.
Dvanácte družiček jej oslaví
jak věnec z bílých růží. Mládenci
ho na hřbitůvek k lesu ponesou
tou dlouhou jabloňovou alejí,
a zpěváci mu budou zpívati . . .

Baronka.

Přinesu růže, na hrob dám mu je,
neb milý je mi . . . tedy smluveno!
Vás jistě uvidím tam! Jenom ať
je krásně! Vše se bude diviti,
proč asi přišla jsem? Jak těším se!

Doubrava.

Ó kdyby tušil hoch ten bláhový,
že střevíček váš jemně dotkne se
hrud jeho hrobu, nad ním skloněna
že bílých růží rozsypete květ,
že ještě pohled oči zázračný
zapadne ve hrob — jakby rozkoší
se zachvěl vděčnou! Ach jak bláhový
byl snílek, jak vše jinak skončilo
než přál si, jak je zcela jiný svět!
Proč umíral? Proč?

Baronka.

Sám jste vyprávěl — —
Což nebyla to láska veliká?

Doubrava.

Ne. Pýcha jen to pýchou zlomená.

Baronka.

Jak řekl jste to?

Doubrava.

Jen tak . . . žertuju!

Baronka.

Jste přísný, zdá se! Nuže, kterak jsem
šat upravila, mistře? Hodí se?
Jsou barvy k pleti vhodně voleny?

Doubrava.

Výborně!

Baronka.

Skutečně?

Doubrava.

Vkus jemný váš
je znáti ve všem, paní baronko!
Jak krásně uhodla jste rudý pruh
na bílé šíji! A jak případný
je účes vašich vlasů havraních!
A jak malebné jsou ty krepy zde
jak černé pavučiny! Podivno,
že zvyšujete bělost tváře své
tak znamenitě a tak měkkounce!
Vy sama jdete blíže k malíři —
oh, těším se! Však nemyslete si,
že dvakrát jen neb třikrát přijdete,
o, ne ne, mnohokráte musíte
mne navštíviti, abych vyjádřil,
co vše již vidím!

Baronka.

Přijdu s radostí!

Doubrava.

Je třeba dobře postihnouti vše
a takřka vyssát celou duši z vás!
Vy ani nemůžete myslit si,
co odstínů a tmy a světýlek
se druží v líci vašem spanilém,
i v šatě, na šíji i na rukách!

Baronka.

Co? Počneme již?

Doubrava.

Chtěl jsem zachytit
dnes několik skizz zběžných na papír,
však jak vás vidím takto nádhernou,
hned jinak rozhoď jsem se. Stopovat
dnes pouze budu vaše linie.

Baronka.

Jak tedy? Jak?

Doubrava.

Dnes jenom baviti
se můžeme a smáti! Ale prosím vás,
abyste neustále měnila
své posy, pohyb rukou, pohledy
i úsměvy i výraz duše své.
Hru tuto bohatou chci studovat,
bych z dojmů četných mohl v nitru svém
hledati obraz váš jak v zrcadle!
Je jasno, co chci, paní baronko?

Baronka.

Je, ano, zcela jasno, rozumím!

Doubrava.

Chci poznati též tvary nejkrasší
vašeho zjevu, křivky nejměkčí
a nejluznější! Budu pátrati,
kdy ukáže se nejvhodnější rys
a nejkrásnější křivek skupení!
Až tak vás poznám, celý obraz váš
až ve všech tvarech v duši mojí též
živ bude, počnu pilně malovat!
Den dnešní tedy věnovati chci
studii této. Spolu bavme se
jak sama křehká látka náhodná
své větvičky a květy vyžene.

Baronka.

Toť zajímavé! Skoro strach mám však,
že budu z rozpaků až ztrnulá
a nepravdivá.

Doubrava.

Ach ne, poddá se
vše brzy. Prosím! Taky nutno je,
by někdy sedla jste, též ulehla
a vstala zas, i třeba tančila,
neb v tanci graciosnost nejlépe
vysvitne oku mému! Nebude
vám směšno přání toto podivné?

Baronka.

Ne! Proč pak? Líbí se mi dokonce.

Doubrava.

Však ani nemusil jsem povídat
a radit. Krásná žena jako vy
nejlépe ví, jak všecko provésti,
by vyniklo, co na ní vzácného!

Baronka.

Vy chytrý!

Doubrava.

Chytrý?

Baronka.

Ano! Tak tak tak!

Doubrava (pozoruje ji chvíli mlčky).

Ne ne ne . . . kdo věc tu dnes pochopí?

Baronka.

A jakou?

Doubrava.

Že se člověk zastřelí
pro ženy krásu!

Baronka.

Nejste hrdina!

Doubrava.

Výborně! Pošetilost je to jen!

Baronka.

Což — abyste tak jednou skončil sám!

Doubrava.

Já? Chacha! Chacha, chacha, chachacha!

Baronka.

Ó zvolna, pane!

Doubrava.

Chacha, chachacha!
Áá — tato křivka byla báječná,
zde ruka se šíjí — jen kmitla se,
jak úsměv náhlý. Ne, již nechte to,
neb nelze udělat, co kmitlo se
bez vůle naší v souhře tajemství!

Baronka.

Jak jsem to stála?

Doubrava.

To již marno je!
Ó teď — teď opět něco jiného,
tak, s tímto světlem . . . prosím! Stačí již!

Baronka.

Až potom tančit budu, všimněte
si hlavy mé i rukou. Řekl kdos,
že v jejich šťastném, živém kladení
Španělsko zpívá slunečný svuj žár!
Jsem stále zaražena. Co to je?

Doubrava.

Naopak, zjev váš krásný zasvítil
již celým bohatstvím!

Baronka.

To není vše!

Doubrava.

Co vaše oči? Jaké asi jsou?

Baronka.

Ó velmi zlé —

Doubrava.

Ne.

Baronka.

A málo výrazné!

Doubrava.

Hluboké, temné, touhou hořící.

Baronka.

Zdá se vám? Možná. Tak se říkává!
Mně líbí se, když v řasách přivřeny
jsou jako z umdlenosti! Což vám ne?

Doubrava.

Ó ano, rozumím vám! — Počkejte!
Tak tak tak!

Baronka.

Chacha! To je rozkošné!

(Pokračování.)

Václav Hladík

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

IX.

»Proč se nepřijdete podívat na naše lawn-tennisové závody?« s těmi slovy si zastavila paní Vančurová Valentina na ulici. Roztomilá, s tím stálým zábleskem pošetilosti v koketních očích, kráčela spěšně a nevinně drobným krokem mladé, starostlivé paničky, ale Valentin zpozoroval, že má kadeře po stranách rozcuchané, uvolněné a tváře prožehnuté nikoliv spěchem, ale jakýmsi vnitřním a blahým rozechvěním a pod živůtkem neměla šněrovačku. Tak chodila z jejich dostaveníček z Hálkovy třídy. Byla rozjařená a spokojená se světem a proto tak náhle oslovila Valentina a smála se jeho uleknutí i překvapení.

»Hrával jste dříve též. Bude vás to bavit,« pokračovala, vyzvavši jej, aby ji doprovodil.

»Ano, ale to víte, já nic nevím, co se děje v pražské společnosti.«

»Nezajímáte se o ni, tak jako ona o vás...«

»Teď snad již není důvodů...«

»Zajisté. Stal jste se velmi pořádným a věrným manželem!«

»A zcela nezajímavým člověkem. Takový je osud řádných lidí. Lidé si všímají jen těch, jež mohou pomlouvat. A vy, milostpaní? Zdá se, že pořád ještě dovedete vyzráti na hloupost a fadessu pražského života.«

Zarděla se pod jeho pronikavým, usmívavým pohledem, jejž pochopila a mimovolně zvedla ruku k spánku, urovnávajíc si kadeře obvyklým posunkem. Udeřila jej slunečníkem a pravila:

»Nevím, co chcete říci.«

»Jak jste dnes hezká, fešná!«

»Dnes?« odsekla »Děkuji vám! To jste mi říkal dříve též. Pro vás existoval jen dnešek, na včerejšek jste zapomněl, na zítřek jste nemyslil a o pravé lásce jste nikdy nevěděl.«

»A nebylo to tak lépe? Co kdybychom začli nějakou vážnou historii? Mohli bychom jít teď tak volně vedle sebe na ulici jako dva přátelé, kteří si vždy prokazovali dobro a nikdy si neublížili? Kdo o nás něco ví? Ostatně jsem jist, že i nyní se přidržujete podobné methody přátelství...«

»Vy jste nejprohnanější mužský ničema.«

»Nekřičte tak!«

»Opatrníku! Snad se nebojíte, že vás budu kompromitovat« a smála se s nejpotrhlejší rozmarností.

»Tak prosím vás, přijďte zítra na lawn-tennis. Stojí to za to.«

»Jaká tam chodí společnost?«

»Ta nejnóbličanější — chci říci nejpestřejší, z našeho pražského stanoviska. Naši známí a několik šlechticů a šlechtičen, dvě, tři židovky, důstojníci. Je to velmi veselé. A kdybyste viděl hrát paní Šimkovou...«

»Oh, ta bledá...«

»A barona Riesnera,« pokračovala, »to jistě byste se podivil. Také slečna Braunová hraje, vůbec spousta známých a je tam velmi velmi veselo. Přijdete?«

Valentin se zastavil.

»Počkejte. Zítra odpoledne nemám čas. Pozítří, po páté hodině bych mohl.«

»Vždyť jste také v komitétu. Je to vaše povinnost.«

»Tak? Ani se nepamatuji. Moje spolkové záležitosti vyřizuje za mne pouze pokladník.«

»Na shledanou pozítří.«

»Na shledanou, milostpaní.«

Valentin si vzpomněl dva dny po té na tennisové závody. Zaklepal na dvéře pokoje své ženy. Našel ji zabranou nad spoustou papírů, dopisů, účtů. Vyzval ji, aby šla s ním na ostrov Kampu podívat se na závody.

»Prosím tě, jdi sám. Nezajímá mne to, musila bych se strojit a pak, jak vidíš, jsem zaměstnána a na šestou hodinu jsem si zavolala telefonem tvého prokuristu.«

Políbil ji na čelo, vysloviv obdiv její činnosti a odejel ve fiakru.

Valentin cítil po dlouhé době opět bývalou svou svěží neklidnost a chtivost života. Byl krásný den. Slunci, modré obloze a vlahé jakési vznícenosti vzduchu přičítal svou náladu.

Na hřišti, uprostřed bujných zahrad malostranských na břehu Čertovky temněl se šumný zástup. Bílé, světlé dressy hráčů, jarní toiletty, klobouky a slunečníky dam i uniformy důstojníků oživovaly pestrý obraz s tím rámcem stromů a keřů.

Valentin pozdravoval se se známými. Viděl všední mu zjevy sportovního a společenského světa snažící se co možná nejkorrektněji representovat eleganci a velkosvětskost a napodobovat aristokraty, jejichž několik nepopíratelných originálů ženských i mužských odlišovalo se dosti nápadně od měšťáckých světáků je kopirujících.

Smích, volání, potlesk, výkřiky »play! thirty! forty! advantage! game!« tryskaly do jasného vzduchu. Soudci zaujímali vážně svá místa. Někteří diváci pohlíželi na hru s přísným neb nervosním zaujetím, někteří nepřestávali znalecky kritisovat a jiní se těšili jen pohledem na pohyb a rušnost hry. Mezi ty patřil též Valentin, který ale věnoval též velkou pozornost obecenstvu, skutečně pestrému, jak ho ujišťovala paní Vančurová. Spatřil ji a slyšel její smích v kroužku mladých mužů. Jeden z nich, bezvousý, po an-

glicku ustrojený, škrobených posunků, obraceje se, když někoho oslovoval, ne krkem, ale rameny a celým tělem, krátce dokonalý dandy nejnovějšího střihu, povoláním absolvent obchodní akademie, poručík od dragounů v záloze a syn pekaře Konopky; byl ctitelem mladé dámy nevinňoučké tváře, naivních nápadů a pošetilých očí. Vyhnul se opatrně rozveselené společnosti.

Chvíli sledoval hru, jež na několika hřištích byla velmi živá. Mládež v bílých dressech vedla si hbitě. U některých pěkně urostlých mladíků a vnadně útlých děvčat obdivoval více vrozenou gracii pohybujících se těl nežli virtuosnost v odrážení míčů.

Kolem něj mluvilo se česky, německy i francouzsky a malý, plešatý, naparfumovaný majitel starého pivovaru »u Králíků«, šl. z Pavíkova, dokonalý ve svém redingotu a bílé, vzedmuté hedvábné kravatě, uznal za velice chic pronésti občas několik anglických slov ke své hubené ženě, jež byla rovněž vybroušeným vzorem mody du dernier cri a chovala se jako pravý sportsman, neboť vedle nich stál hubený a vytáhlý hrabě Tron, červené tváře a ještě červenějších licousů, a zírající se své výše monoklem.

Valentin opatrně se vyhýbal všem známým. Tvářil se jako krátkozraký, roztržitý člověk. Kolem něho rychle přešel elegán, hovořící s dámou v dressu.

Pozdravil Valentina.

»Aby ten zde nescházel, myslil si Valentin, poznav stavitele Kratochvila, věčně mladého.

Kráčel k dalšímu oddělení a seznal, že vlastně hledá někoho. Ani nevěděl, jak v něm vznikla tato potřeba či touha uzříti paní Šimkovou, jejíž hru tak chválila paní Vančurová.

V davu, k němuž se přiblížil, nastalo jakési zvlnění.

Neobyčejně elegantní dáma toiletty skvělé a okázalé, zahalená závojem kráčela ze zástupu vstříc Valentinovi, provázená hulánským důstojníkem a starším pánem, obtloustlým, oholeným.

Valentin pohledem znalce a gourmanda změřil krásnou, svůdnou silhouettu dámy, která se odrážela od nádhery ostatních dam jako někteří aristokrati od jejich měšťáckých kopií. V tom, přiblíživ se, poznal Jiřinu. Provázel ji Zdenko z Královic a režisér Hammer.

Valentin se zarazil. Ale ihned se ovládl a šel jí vstříc netečně, volně a hluboce před ní smekl.

Usmála se s naučenou sladkou roztomilostí herečky a jejich zraky se setkaly.

Jaký blesk byl v jejím pohledu ostrém a přímém! Zamrazilo v něm lehce a opět vrátily se všechny dojmy z posledního představení, kdy ji viděl na jevišti krásnou a vítěznou.

Cítil, že podobně jako zpěvačka i on je pozorován všemi, kteří zvědavě sledovali odcházející umělkyni, dámy s tím úsměvně ironickým a shovívavým pohledem, který mají pro ženy Jiřinina druhu . . .

Lhostejně ubíral se Valentin dále, teď poněkud pozornější k svému okolí a odpovídající na všecky pozdravy. Zastavil se u bankovního ředitele Kratiny, který sledoval napjatě hru patnáctileté slečinky vyspělých již tvarů, a ruka se mu lehce třásla, když tiskl pravici Valentinovu.

V tom spatřil Valentin na konci hřiště paní Šimkovou. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Z FRANCOUZSKÝCH REVUÍ.

»La Revue bleue« uveřejňuje pod názvem »Intellektuelní elita a demokracie« odpovědi, které jí došly na její dotazník, rozeslaný vynikajícím jednotlivcům francouzským i cizím, v němž se kladla otázka, kterak dotyční pohlíží na styk umění a vědy s politickým životem, pokládají-li za žádoucno, aby umělci a vědátoři zasahovali do veřejného života jako činní faktoři a konečně, staví-li se sympathicky či antipathicky ke straně dnes ve Francii vládnoucí. Ankety súčastnila se celá řada předních zástupců všech oborů a jejich odpovědi jsou v nejednom ohledu zajímavy. Především jeví se mezi nimi převaha těch, kteří touží po svazku co možno nejužším, ať již mezi vědou nebo uměním na straně jedné a politikou na straně druhé. Skoro všichni shodují se v tom, že duševně tvůrčí člověk stává se činnou složkou sociologickou a že má právě býti jeho ctižádostí, aby tento svůj vliv co nejvíce uplatnil. Tentokrát vyjímáme ze zajímavé publikace některé věty odpovědi Alberta Guinona, dramatického autora, v němž mladá Francie vidí jednu ze svých nejslibnějších divadelních nadějí, téhož, jenž svými hrami »Le Youg« a »Décadence« domohl se tak zaslouženého úspěchu. Odpověď jeho je příznačná pro způsob, jímž se moderní francouzští spisovatelé dívají na své mimoliterární poslání, a může býti v mnohém ohledu typická. Pan Guinon praví: »Mým přesvědčením je, že právem spisovatele, právě tak jako každého občana je, míti vliv na politiku své vlasti. Než právě tak je mi jasno, že právě proto, poněvadž se tu jedná o spisovatele, může se toto právo manifestovati svým zvláštním způsobem a nabýti v jistých případech obzvláštní důležitosti . . . Dnes jsou spisovatelé daleko od těch dob, kdy tvořili výlučnou společenskou kategorii; dnes slučují se těsně s jinými společenskými třídami. A tak se stává, že dnešní spisovatel skoro vždy chodí mnoho do společnosti . . . A tak, poněvadž spisovatelé jsou čím dál tím víc, sloučeni se sociálním životem, vábí je čím dál tím víc míti osobní vliv na politiku své vlasti. Důsledek je ten, že uskutečňují tento vliv nejen při hlasování, nýbrž také těmi prostředky, které jsou jim vlastními, totiž pérem. Než: mají se proto vrhnouti do časopisecké propagandy, pořádati conférence, věnovati se dílu lidové výchovy? Mají se dát voliti do sněmu, dostati se ku vládnímu veslu? Pokud se mne týče, odpovídám s plnou určitostí: Ne, stokrát ne!«

*

V »Revue de Deux Mondes« jest publikována korrespondence mezi Bernardinem de Saint-Pierre, slavným autorem »Pavla a Virginie«, a jeho snoubenkou, po-

zdější jeho ženou, slečnou Felicité Didotovou. Podivný poměr lásky! Bernardinovi bylo tehdy silně přes padesát let, kdežto Felicité neminul ještě dvacátý rok. V té době měl Bernardin za sebou celá desítiletí potulek po všech dílech světa, doby, kdy jako dobrodruh procestoval větší díl Evropy a poznal francouzskou državu v Americe; jeho literární triumfy, docílené knihou »Etudes sur la Nature« a tou, kterou jsme výše vyjmenovali, byly tehdy nedávného data. Bernardin, ten něžný poeta přírody, řeknou ti, kteří četli jeho díla. Ale v soukromém životě jeví se nám zcela jinak. Je to dobrodruh, který po léta slídí po nevěstě s velkým věnem. Slečna Felicité vyhovuje této podmínce a náš autor nelení také dobýt pro sebe tuto dívku. Dopisy byly vyměněny v mezidobí: srpen 1792 a říjen 1793, a zajímavo je, že ačkoli Paříž prodělávala tehdy nejhorší chvíle Revoluce, ačkoli Bernardin sám byl zapleten do politického hnutí, nenaleznete v korrespondenci takořka ani zmínky o hrůze doby, tak že se zdá, jakoby oba milenci žili v nějaké idyllické Arkadii. Dodáváme ještě, že k svatbě došlo v říjnu 1793. Bernardin dosáhl svého cíle a nepotřebuje nyní již zakrývati svoji pravou tvář maskou něhyplné poetičnosti. Je brutální a bezohledný ke své ženě; tou měrou, že, ačkoli Felicité ho upřímně miluje, odhodlala by se k rozvodu, kdyby smrt jí nebyla zbavila dalších útrap. Po několikaletém manželství, z něhož vzešly dvě dítky, hoch Pavel, dcera Virginie, Felicité umírá tuberkulosou. A Bernardin? Píše jiné dopisy, stejně poetické a za stejně praktickým cílem jako své prvé ženě, jiné dámě, slečně Désirée de Pelleporc, s kterou se také nedlouho po té oženil. Podáváme výtahy z některých dopisů. Je tu především prvý Bernardinův. Píše: »Vyškrtněte ze svých listů pojmenování pane. Nahraďte je těmi, které naleznete ve svém srdci, stvořeném k tomu, aby milovalo a bylo milováno . . .« Na konci téhož listu poznáte styl autora »Pavla a Virginie«. Stojí tam: »Hleďte se mi na svých procházkách postarat o nějakou chýši, stojící uprostřed lesa . . . Tam si moje stísněné srdce odpočine.« Felicité je všecka blažena tímto listem. Píše sama o radosti, kterou jí byl způsobil: »Jste ze všech lidí nejshovívavější, poněvadž jste mi odpověděl na můj dopis a vybízíte mne tak vlídně, abych vám psala dále. Nelze vylíčiti vám radost, kterou jste mi připravil svým dopisem.« Další korrespondence Bernardinova je zvláštní směsí poetického roztoužení, prosaických poznámek a galantní fraseologie. Neváhá dlouho mluvit o manželství a, aby podepřel svůj nápad, cituje Sokrata a Seneku, kteří se oženili ve vysokém věku s mladými dívkami. Jednou opět mluví s ní o své rýmě, podruhé vytýká Felicité, že měla na hlavě šátek barev příliš křiklavých, tak že se za ní všichni lidé ohlíželi. V jiném listě dočtete se tohoto charakteristického passu: »Nehledejte myšlenek v hlavě, ale v srdci; má-li se něco plně vyjádřit, je nutno to plně procítit.« Jinde: »Spočiň v myšlenkách ve stínu těch stromů, které tu pro tebe sázím na břehu těch jasných vod, jež tekou kolem našeho budoucího sídla, které ty vykrášlíš svojí přítomností. Tam se ti dostane štěstí tebe hodného«. Na konec citujeme tuto větu Bernardinovu: »Člověk je šťastný toliko láskou. Štěstí je být samotnu s milovanou bytostí.«

*

A ještě dopisy! Ale jak rozdílné od těch, o nichž jsme právě mluvili. Po milostné korrespondenci dopisy náboženského apoštola. Po galantních frásích věty, které plynou přímo ze srdce, jsouce neseny hlubokým, přesvědčujícím citem. Po autoru »Pavla a Virginie« ten, jenž napsal »Vojnu a mír«. »La Revue« uveřejňuje totiž dva dopisy Lva Tolstoje z poslední doby, charakterisující neobvyčejně ostře náboženské kredo velkého myslitele. Vyjímáme z nich nejinteressantnější místa: »Tvrdí se, že tradice a písmo pochází od boha. Nemusí to býti pravda; není však pochyby, že rozum byl nám vdechnut od boha. Uznávám-li tedy tradici a písmo, uznávám je toliko proto, poněvadž můj rozum připouští pravdivost této tradice a tohoto písma. Následovně je rozumová autorita pro mne mocnější než cokoli jiného. Proto, věřím-li v rozum, nemohu se zmýliti. Bůh mi dal prostředky ku poznání jeho. Využil jsem toho prostředku s touhou poznati a vyplniti Jeho vůli. Učinil jsem, co mi bylo možno, a proto nemohu býti vinným; proto také žiji v úplném duševním klidu.« A na jiném místě: »Hlavní věcí je, že cítím nyní absolutní a naprostý klid, jak co se týče života, tak i smrti, že ho cítím od té doby, co jsem došel víry, k níž jsem byl nevyhnutelně přiveden životem, rozumem a tradicemi . . . Věřím v Boha, podle jehož vůle žiji a zemru. Vím, že Bůh je láska a proto věřím, že ani v tomto, ani v budoucím životě nepřijde od něho než dobro. Snažím se splniti jeho vůli, jež nám káže, abychom se vzájemně milovali a abychom nečinili to, co nechceme, aby nám jiní činili.« T.

Z POLSKÉ LITERATURY.

(J. Kotarbiński o úpadku polské komedie.)

Jeden z mladých talentovaných autorů polských, Wl. Rabski, napsal nedávno ostře a pessimisticky psaný článek »Bankructwo komedji polskiej« (Bankrot polské komedie), jenž vyvolal dosti pozornosti a ozvěny souhlasné i nesouhlasné. Z nejpozoruhodnějších byla odpověď sympatického ředitele městského divadla krakovského, Józefa Kotarbińského, odpověď, která přiznávajíc smutnou pravdu úpadku, zajímavě namítla srovnání obdobných poměrů v literaturách jiných, dovozujíc, že úpadek domácí komedie je symptom společný všem současným scénám evropským.

Odpověď J. Kotarbińského, uveřejněná ve feuilletonu »Kurjera Warszawskiego«, zajímá i tím, že se tu projevují poněkud odchylné a snad i kacířské názory — rozhodně odlišné od běžného hodnocení literárního — názory, jež tu a tam snad příliš prozrazují herce-umělce, jenž cení v první řadě role v tvorbě dramatické, a zároveň i praktika — ředitele divadelního, jenž bedlivě odvažuje i otázku úspěšnosti u širšího, nikoli výlučně literárního obecenstva. Přes to názory Kotarbińského v mnohém jsou velmi přiléhavé a správné, prozrazujíce onen dobrý a zdravý smysl umělecký, jímž jejich majitel již po léta se řídí při výborné správě krakovské městské scény.

Uvádím pokud možno celistvě hlavní tresť jeho vývodů. Nedostatek dobrých komedií, jež potřebuje divadlo, a po nichž prahne divadelní obecenstvo, je tedy společný všem scénám evropským. Francouzské divadlo, jež stvořilo klassickou komedii novověkou, jest už po celou řadu let neplodné. Potomci Molièra a Beaumarchaisa píší dnes jednak krkolomné farsy, kupíce v nich do polovice nesmysly, od polovice kluzkosti, jednak ohřívají občas filosofii manželské nevěry, občas sestavují nudná dramata tendenčních thesí, jež už nikoho nelákají. Nanejvýš se dá mluviti ještě o kusech speciálně pařížských (Capus na příklad) s lokálním koloritem, které však mimo Francii ztrácejí všecku svěžest a přitažlivost.

V Němcích jediným spisovatelem komedie ve vážnějším slova smyslu jest Ernst, autor »Flachsmanna vychovatele«, jinak zjev specielně germánský — Sudermann, před lety tak favorisovaný, utonul už docela ve vodách prušáctví a reakce.

V Polsku pak není ton dobou nového a mladého talentu, který by kráčel sledy obou Fredrů (otce a syna), Blizińského a Bałuckého. Kotarbiński má tu na mysli onu species zdravé lidové komedie, jež ve svém rozkvětu dala polské dramaturgii pravou národní veselohru, jejíž otcem a šťastným pěstitelem byl starší Alexander Fredro. Zkosmopolitisování ducha polské společnosti a změněná móda literární zhoubně působila na takový zdravý vývoj polské komedie. Život spole-

čenský stává se stále trudnějším, lidé umějí se čím dál méně smát, divadelní hrdinové zahloubávají se do vlastního nitra tak, až se utápějí v tajích psychologické mystiky a visionářství — na místo humoru nastupuje polouněk pessimistní ironie, na místo lásky erotomanie nebo hysterická nervósa.

Ovšem že tu mnoho působily vlivy a vzory cizí tak, jako se jim neubránila všecka tvorba literární. Visionářství Maeterlincka a příbuzných jemu básníků je chmurné drama skandinavské, a zvlášť obrovský vliv Nietzscheho, poety-filosofa a genia-fantasty, který lámal dosavadní filosofické nazírání na svět, zobracel ideály křesťanské, otřásal syntésou filosofie idealistické i positivistické. Z mladých dramatiků polských největší sledy zůstavilo na dvou: Przybyszewském a Wyspiańském. Všecka tragika jejich díla dramatického založena jest na mukách duše, spoutané milostnou monomanií. Nejen v Polsku, na celém světě poesie dramatická zapomíná onoho krásného úkolu dramatu, který mu určil největší pessimista novověku, Schopenhauer: vyrvat člověka, vpleteného jako onen mythologický Ixion do žhavého kola krutého života, z muk všednosti, a poskytnout jeho duši chvíle svobodného oddechu, třeba i pomocí pěkných klamů.

Kotarbiński je přesvědčen, že by mladí autoři byli schopni psáti kusy mnohem jasnější nálady, kdyby jen chtěli se dáti vésti přirozeným svým instinktem tvůrčím, a nemyslili, že musí podléhat módě literární. I Fredro otec zjevil se se svým svěžím smíchem v proudu literárního romantismu, v němž převahu měl tón tragický, který nebyl bezmála než holou jeremiádou. I Bliziński se chutě smál po boku Adama Asnyka a Konopnické, kteří literárně sdělovali boly a tesknoty svého pokolení. Tak i nyní mohla by při vší trudnosti moderního života panovati na scéně slunná pohoda, kdyby noví autoři chtěli zapomenouti svých symbolů, visionářství, exotičnosti, erotomanie a celého toho pretenciésního aparátu dekadentův a symbolistův, a chtěli patřit na život vlastníma očima a tvořit tak, jak jim káže vlastní instinkt tvůrčí.

Nejde ovšem o to, sváděti autory s jejich dráhy, omezovati rozvoj tvůrčího individua. Nelze přec žádati na Wyspiańském, aby psal scény z volného života či obrázky z haličské špíny, nebo na Przybyszewském, aby se pohyboval v atmosféře venkovského dvorce, ale v dramatické tvorbě posledních let objevilo se již častokráte, že autoři zcela zdravě, jadrně a realisticky debutovavší na scéně, zabředli později v neurčitý lyrismus a ve chmurnou symboliku — podlehli literární módě. Tak Lucjan Rydel v živé aktovce »Z dobrego serca« a v lidových scénách »Zaczarowanego koła« ukázal zdravý tvůrčí talent, bystrý postřeh reálného života, sílu životného výrazu — zkrátka dával naději, že z něho bude znamenitý dramatik, dramatik současného, reálného života polského. Ale Rydel v dalších svých dílech uvázl jednostranně v lyrismu, dal a ještě dá polské scéně krásně zpracované komposice literární, ale nedal a patrně již nedá díla životního dramatu.

Avšak Rydel jest poeta, na něm nemáme snad ani práva žádat polskou komedii. Tu by mohl napsati Aug. Kisielewski, který tak mnohoslibně začal dramaty »W sieci« a »Karykatury«. A hle — i tento bystrý i subtilní talent Kisielewského v »Sonacie« dal se lákat na pole modního symbolismu. Wojciech Szukiewicz v »Ludzie« debutoval jako dramatik — autor převážně realistický — některé jeho scény kypěly životem a vervou, však brzy vkročil do sféry mdlé symboliky a vytvořil patetické poema »Ort«. Z jiných autorů Gabryela Zapolská dala v »Žabusi« záruku, že by mohla napsat dobrou komedii, zalidněnou živými postavami, ale v poslední době snaží se vyvolávati silné dojmy, časem se honí za sensacemi, její impulsivní povaha ženská nemá žádoucí rovnováhy, bez níž nemůže povstati dokonalé dílo.

Také na výsledcích posledních několika soutěží dramatických ukazuje a dovozuje sedlec Kotarbiński oprávněnost svého pozorování. Není spokojen s leckterými výroky porotců stejně, jako i kritice vytýká, že nečiní vždy správné dramatické kvality díla. Přes to veliký význam morální i praktický celé řady velkých dramatických konkursů polských posledních let jest nutno vysoko stavěti a značná produktivnost v původní tvorbě dává Kotarbińskému odvahu velmi optimisticky odmítnouti příkrý úsudek Wł. Rabského o bankrotu polské komedie.

V. Červinka.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY

John-Antoine Nau: Force ennemie. Roman. Paris 1904. Editions de »La Plume«. 3·50 fr.

Román očekávaný s opravdovým napjetím, zvláště u těch, kteří jsou ctiteli umění Goncourtů. Jest to prvé udělení ceny Akademie Goncourtů a sice románu napsanému dotud neznámým autorem. Bylo by dosti těžké hájiti některé partie tohoto románu — a snad i ty, které se nám nejvíc líbí — ale snadně bude asi stoupencům všech literárních škol pochopiti, v čem spočívá zajímavost románu Nauova a pokud jednotlivé články, které k ní přispívají, jsou oprávněny.

Dojem, kterým působí pouhá fabule knihy, je skoro neurčitý, vyvolává představu beztvárnosti, nesoudržnosti, nepravděpodobné epické spojitosti. Jak pan autor sám v předmluvě doznává, byl psán skutečně choromyslným, který delší dobu ošetřován v sanatoriu Vasetot a navštěvován autorem, podal z větší části materiál tomuto, jehož vlastním dílem jest zpracování. Potud předmluva, která právě tak jako ke konci otištěný protest ředitele zmíněného sanatoria, působí na vás skoro jako mystifikace. A přece nepamatuji již delší dobu mezi francouzskými novinkami knihy, která by měla v sobě tolik zvláštností, tolik bizzarností a přece psychologické věrnosti a bohatosti.

Příchut, kterou tento román v sobě má, je neobvyklá, tak nějak violentní, jako smíšená chuť exokratných koření — nemám ovšem na mysli prostou fabuli. Předně jest tu veliká bohatost epická, na kterou autor navázal celou řadu obrazů, jež jsou buď docela realistické nebo aspoň se realismu blíží. Tak drastické líčení způsobu, jakým jsou líčeni choromyslní v internátech, tak i demaskování některých typů, jako Rolf aux Bedhomme; také sem zařaditi lze jistý druh klidné karikatury, kterou autor provádí, líče rodinné poměry svého hrdiny a podávaje jej jako oběť buržoastické nízkosti jeho příbuzných. K tomuto ironickému a karrikujícímu nátěru přispívá také mluva, citovaná v argotu nebo lokalních znetvořeninách. Co nejsilněji v románu Nauově působí, to jest psychologický talent autorův, pracující tak přesně i přirozeně i tam, kde fabule mluví nepravděpodobně. Nau mluví s naprostou upřímností ústy Veulyovými, odhaluje tohoto »demi-lucide« v řadě detailů, impulsů každé, pečlivě zaznamenává jeho pochod myšlenek: je to takové okamžikové zachycování nesčetných záblesků, pociťovaných v mozku polochorobném.

Epická i psychická dobrodružnost jest druhou zvláštností této knihy. Protagonista tohoto románu pociťuje v sobě příčinu všech mentálních anomalií, definuje si ji jako nepřátelskou sílu, force ennemie, konstatuje, že duše jeho není v tělesné ochraně sama, nýbrž že s ní jiná duše nějakého tvora z neznámé planety, který vnucuje mu svoji vůli a žene jej k výstřednostem. Tatáž síla pomáhá mu, aby oklamáním strážce utekl z ústavu. Ide jest ošetřován a žene jej na bludnou pouť na Antilské ostrovy, aby vyhledal ženu, kterou miluje a kterou poznal jako ošetřovanku vasetotského ústavu. Osou románu není tato láska: jest jí nemocný a fantasující mozek, nebo spíše nehmotná, nedefinovatelná část, která raisonnuje. Tato dobrodružnost, jevící se v četných detailech zvláště v druhé části, umožnila rozvinouti celou řadu malebných

*

obraz [illegible]jícím ve svém koloritu až k orientalismu; jinde opět irreelní stavba vytyčovaná exotismem a fantasií přivedla do knihy něco z okkultismu. Román Nau-ův má v sobě šťavnatost, je pln života. Jeho tvůrce obdařen schopnosti bystrého vidění a rychlého zaznamenávání, naznačil zde to maximum mozkové činnosti, jak vůbec jest možno je zachytiti. Živost epiky, podporovaná krátkými větami, živost přirozená, spontannost a bezprostřednost; svrchovaný kriticismus, který nejen prozrazuje stavba vět, ale i psychologická podrobnost, doprovázená stálou kontrolou; irreelnost, dobrodružnost, která dává vykvésti fantastickým zjevům v ovzduší naprosté skutečnosti a která zavádí malebnost do románu, jehož všechny disposice záležejí v několika vědeckých principech — takové jsou přívlastky této knihy, historie mozkových anomalií, psané s menším počtem deskripcí a s více fakty a dokumenty. JEAN ROWALSKI.

Albert-Émile Sorel: Pour l'enfant. (Nakl. E. Flammarion) Paříž 1904.

P. A. E. Sorel debutuje svoji knihou jako romancier. A debutuje šťastně. Jeho dílo ukazuje značnou uměleckou vyspělost jak ve stylu tak i v psychologii jednotlivých osob a v románové technice. Mladý autor pokusil se tu o vymalování světa těch malých pařížských úředníků, ctižádostivých, dřičských, nastupujících svoji úřední karriéru v bidě a ukončujících ji v jakéms takéms blahobytu, který tak právě stačí, aby dnes kryl ty nejskrovnější požadavky. Je to „svět, k němuž se tolik slavných francouzských autorů obrátilo se zájmem a vynašlo v něm celou řadu postav jednou směšných, podruhé pittoreskních nebo zvrhlých. Pan Sorel dívá se naň svým způsobem: s trochou ironie, která však není nepřístupna jimavým a srdečným akkordům. Naleznete tu něco z té tklivé prostoty, již se vyznačují některé Coppéovy stránky, něco z ironického tónu, jakým A. France líčí měšťáckou prostřednost. A celek dává dílo, v němž banálnost popisovaného prostředí mizí, dík skutečně uměleckému stanovisku autorovu.

»Pour l'enfant« je historií přemrštěné lásky rodičů k synovi. Tento malý Eugène Mauroy, je idolem skromné úřadnické rodiny, jejím bohem a cílem veškeré její ctižádosti. Mauroy otec pracuje do úpadu, aby se synovi dostalo vychování, jež by mu připravilo cestu ku vyšší úřednické karrièře. Není tak snadno sehnati v té skromné domácnosti potřebný obnos. Starý Mauroy nejen že napíná všechny síly ve svém úřadě, ale nad to ještě vymyšlí si jiný zdroj příjmů: dává se najímat jako lokaj na večerní hostiny k bohatým lidem. Je nutno, aby shodil svůj vous, neboť jaký by to byl lokaj s knírem. Než co všechno by starý Mauroy pro Eugena neučinil! Tak se vyziskávají potřebné peníze a paní Mauroyová, neméně okouzlená dítětem, bdí nad tím, aby budoucí sláva jejího rodu v ničem nestrádala.

Jaký je výsledek tohoto vychování? Eugen, ctižádostivec, kterého lákají požitky, vydaří se ve vzorného úředníka: podlézá vyšším, chová se krutě k podřízeným. Otec i matka náležejí také jaksi k těm druhým a roztomilý synáček ukazuje jim, kdekoliv se naskytne k tomu příležitost, svoji vyvýšenost a převahu. Jediné, čím ulehčil otci, když dosáhl vyššího místa v ministerstvu pošt a telegrafu bylo, že mu zakázal, aby na dále posluhoval při hostinách. Snad z ohledu na otcovo stáří? Ne, to byste ho neznali! Ale proto, poněvadž by se mohlo přihodit, že, — jezto Eugen byl zván teď do společnosti — otec i syn setkali by se v témže salonu, prvý jako lokaj, druhý jako host. A to nezdá se mladému úřadníku hodným jeho nového postavení.

Jak plnými rysy kreslí p. Sorel tohoto měšťáckého sobce! Všechno koncentruje se v něm toliko ku vlastnímu prospěchu, jehož se domáhá s brutalitou tím nebezpečnější, poněvadž, v případě potřeby, dovede ji zakrýt licoměrnou něžností. Anna, dcera dávného soudruha Mauroyova, padá za oběť Eugenovu sobectví. Opouští ji, nabaživ se jí. Jde teď o to, vyvrcholit karieru mladého Mauroy výhodným sňatkem. I zde matka pečuje o svého jedináčka. Vyhlídne pro něho dceru bohatého pařížského obchodníka, p. Darignata, s nímž se setkali v mořských lázních; snaží se přivábit tuto rodinu předstíraným přepychem, který pohltí poslední jejich úspory . . . a přece jen nadarmo, neboť na konec se sňatku sejde.

Taková je asi dějová osnova p. Sorelova románu.

Životnou pravdivostí svých postav, výstižným zachycením prostředí, v němž žijí, je »Pour l'enfant« zajímavou ukázkou uměleckých tendencí mladých francouzských románopisců. O. THEER.

ČESKÁ LITERATURA.

Fráňa Šrámek: Ejhle člověk . . .! Praha 1904. Knihovna Revolucionářů.

P. Šrámek znám je v poslední době z prós, které tiskne v časopisech, mezi nimi i v »Lumíru«. Nemůžeme s určitostí předpověděti cestu, kterou se bude v budoucnu bráti, ale v současné mladé produkci znamenají tyto »tři pravděpodobné episody ze života krotkého člověka« jistou snahu, provázenou úsilím — a toto minimum vyžaduje trochu respektu. V próse p. Šrámkově je něco svrchované upřímného, filosoficky bezprostředního a obnaženého. Bída, bolest a život ve třech pohledech širokých, otevřených perspektiv. Snad dala by se tato prósa zařadit pod etikettu realismu — ale to by bylo příliš všeobecně řečeno. Autor působí zde svojí formou, a více snad ještě nahými fakty, jich ostřím nějak tvrdě zabroušeným; všechny stěžejné body fabule jsou takovým prudkým zábleskem, ohlušující ranou v tichu. Někde to přejde až k hallucinaci; tak to náhlé zjevení hrůzně tajemného v duši dítěte, tak rovněž i ke konci děsivá vise války, se všemi hrůzami, altruistickými přeludy a zuřivě rozpjatým pocitem slitování, s tím zánikem v zamženém ovzduší a v opětných hallucinacích.

Realistickou, v běžném slova smyslu, nelze nazvat prósu p. Šrámkovu; již proto ne, že jest někde přepjatá, má místy rušivě drsnou konturu. Mimo to vyjadřuje p. autor celou řadu vjemů a z nich vyplývajících stavů způsobem dost osobitým, převáděje psychické prvky na fysické; snaží se zhmotnit vše, všechny ostré pocity, které vyvolává, dáti zažiti, pokud to možno, najednou všemi smysly. A to by bylo zvláštním attributem jeho realismu. Tím vysloveným přáním po prudkém, drastickém vyjádření se trpí také dikce p. Šrámkova. Je místy upřílišněná, docházejíc až k hrubé ostrosti kontur, k násilnému a někde nepřiléhavě hledanému výrazu. Naproti tomu jsou v ní také místa slušná, plná plastického a dojmové rozčlánkovaného reprodukování, místa silná, která právě svým ostřím mocně působí. Pak také zamlouvá se u této prósy, která je poměrně rozkouskovaná a neucelená, její v celku pevná, v dosti smělý oblouk vypnutá linie. P. Šrámek má jisté schopnosti. Ale nechci věštit — neboť to, o čem jsem právě psal, jsou jen výseky, jen episody; kdo ví, jak obstál by p. autor při tvoření [větší, monumentálnější práce,] na jaké již tolik upřímných snah se ztroskotalo. JEAN ROWALSKI.

Př[illegible] pro Prahu na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý [illegible] — Sešitové vydání (o dvou čí[illegible]) vychází při každém druhém [illegible]sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vych[illegible] každým [illegible] (nebo s každým sešitem) Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních p[illegible] vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Re[illegible]tor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. ČERVNA 1904. * ČÍSLO 26 *

ADOLF HEYDUK:

APIS.

Má Apis v harému svém tisíc krav,
jež kněži ze všad přivedli mu věnem,
leč Apis ochuravěl, není zdráv,
ne pamlsky, spíš krmen chce být senem.

V svůj skvostný harém marně voděn jest
a marně k němu lichotí se krávy,
ni k nejsličnějši nechce oči vznést,
už silou neplýtvá a svými právy.

Ni jaloviček cudná ztepilost,
ni bujných kravic dovádivé skoky
jej netěši; má mazlení již dost,
nechť krásky toužebně mu lížou boky.

Zrak jeho zkalen je, srst drsná již
a vyschlý týl a splihlé údů svaly,
a úzkostlivě krávy s družkou druž
si zasteskly a dumně naříkaly.

Co potravy jim nejvonnější směs?
jen bučely a lkaly ve dne, v noci,
zda Apisa jim nahradit moh' kněz
a jejich touze zdárně odpomoci?

Kýs nevýslovný zmocnil se jich žel,
i čekaly: Snad přijde k nám den druhý!
Leč unavený Apis nepřišel,
vždyť víc co den hnát dřevěněl mu tuhý

Mdlý Apis poléhaje mručel jen,
už nevzpínal se, dřív jak činil vždycky,
ni na vzduch nezatoužil vyjít ven
a všecek kleslý byl a apathický.

Ba sotva na nohou se držet moh',
byl zbaven jaré odvahy a síly,
ač dvakrát vyšel měsíc vítoroh
a dvakráte mu harém vyměnili.

Píce nedbal už, jen nozdry rozevřel
a zvadlou oháňku zved' trochu výše,
jak vyschlý slaboch na kravice zřel
a vzpomínal, co bývávalo spíše.

Jen zřídka v lůžku hedvábném se zved';
vad' božský Apis, hynul v kole kněži;
nechť perník jemu nosí, rýži, med
a sladké mléko — Apis jenom leží.

Stáh' velkněz stanu těžký zlatohlav
a vyzval druhy: »Přejme bohu klidu,
vždyť dbáti nám též o těch tisíc krav
i o blaho nám svěřeného lidu!«

A rozprchli se kněži krajem hned,
by pro Apisův harém našli líku,
a brzo každý za oprátku ved'
po statnějším než Apis náhradníku.

A ruče přidružil se k družce druh
a jarým květům nilských kravic k díku
líp učinila — nežli Apis bůh —
směs plebejských, leč statečnějších býků.

Ti lépe konali než Apis bůh —
a bukot v harému v ráz přestal zněti,
a na hedvábném loži chorý druh
svých kravic rod vzal vlídně za své děti.

A zařval pak. Ten řev už smutně zněl
řvát nemůže ni Apis v smrtné chvíli —
a natáh' nohy, vzdych' a zcepeněl,
leč krávy po plebejích ozdravily!

Což divu však, že žádný býček z nich
se nevyskytl v kravic loži mnohém,
jenž takým by se býval tvorem zlih',
by kněžím zas a lidu moh' být bohem.

Vždyť žádný neměl černé srsti z všech,
ni trojhran bílý na čele a tupý,
ni v boku měsíc, supa na zádech,
ni na ohonu dvojbarevné chlupy.

Byl ven a ven to samý sprostý býk,
jak selský spřeženec, jenž pole dusá —
ne kněží bůh, krav hrdý panovník —
a neměl v ústech útvar carabusa.

Jej marně hledal v říši kněží dav,
jak chtěly tomu posvátné knih runy;
mělť zroditi se z božské krávy krav,
jež oplozena byla světlem luny.

Leč moudří kněži pomohli si hned;
druh s druhem tajně to i ono kutí,
a brzy velkněz do Apia veď
zas Apisa, jenž všem byl podle chuti.

Ten přejav vládu harému, zas dbal
a navštěvoval pilně jeho krásky
a denně některé z nich důkaz dal
své přízně vznešené a božské lásky.

A jako starý, vláď i nový býk
a stejnou sešel smrtí pravé doby,
a pochován jak svatý bojovník . . .
Zda ctily krávy též jich božské hroby?

OTAKAR THEER:

HOŘKÁ IDYLLA.

Pokrač.

A tato přítelkyně, Kapinova společnice od několika let, byla ztracena. Nenahraditelně ztracena. Pídil se po ní po celý den, dal ji hledati, sliboval odměnu . . . bez úspěchu Té noci vůbec neusnul, maje pocit, jakoby mu kdosi uzmul jeden z údů, nějakou součástku jeho bytosti.

Později, s pověrčivostí neurasthenických lidí, jal se uvažovat o této ztrátě jako o pokynu osudu. Osud sám mi nakazuje, abych šel odtud pryč, říkal si. Ale kam, pane bože, kam?

Několik dnů po té sdělili mu v hostinci, že dýmku nalezl stárek ze mlýna.

Sláva! Kapin se tam ihned rozběhl. Bylo časně po poledni, pod mrakem, jen něco málo sluneční záře osvětlovalo krajinu; vzduchu, vyčištěnému předešlými dešti, dostalo se té průhlednosti, s jakou se setkáváte toliko v horách; na hodiny cesty dal se rozeznat kde jaký domek, kde jaká kaplička; celé údolí hrálo odstíny zeleni, tak čistě od sebe rozlišenými, že se to podobalo akvarelu: do černa přecházející zeleň lesů, travnatá luka, barvy lahvového skla na vzdálených lánech — tato svěžest tónů činila krajinu jakoby vymytou, z prachu vykoupanou.

Kapin kráčel podél rybníku, v jehož hladině se odrážela celá mlýnská budova, propadala se v ní do nesmírné hloubky i se svými okénky, s dveřmi pootevřenými do mlýnice, s plotem, jímž byl obehnán dvůr. Dýchalo se lehce. Bylo ticho tak jakoby ve chvíli všichni ptáci pomřeli a všechny větry někdo zadržel za obzorem. Toliko jednotlivé vlnky, srážející se u břehu, u rákosí, vydávaly pleskavý, unylý zvuk.

Zabočil v pravo, prošel skrze plot, ocitl se na dvoře, nevěda kudy kam. V tom vylétl ze dveří černý psík a za ním osůbka v širokém slaměném klobouku, s rozevlanými sukněmi, berouc jediným skokem tři schůdky, které dělily dvůr od prahu. Než zpozorovavši cizince, zarazila se na ráz s neuvěřitelnou rychlostí a utkvěla na místě jakoby zkamenělá.

Kapin postřehl pěkné modré oči, modré jako barva cinerarií, trochu příliš světlé, ale milé a smavé. »Je to slečna či služka?« tázal se v duchu s nevědomostí velkoměšťáka, který ve svém domově rozezná s jemným instinktem ty nejnepatrnější odstíny v společenském postavení ženy, ale na venkově si mate dceru ze statku s chalupnicí a domkářku s tou, která pochází z pastoušky.

Vezmi to konečně čert, řekl si. A začal:

»Dozvěděl jsem se, že . . . že se našla moje dýmka.«

»Ano, vaše dýmka se našla,« odpověděla.

»Jak? Vy mne znáte?«

Začervenala se místo odpovědi a učinila rukama pohyb, jenž právě svojí rozpačitou nešikovností nepostrádal gracie.

Je to služka nebo slečna, tázal se ještě neustále Kapin; zprvu se klonil k prvému; teď se mu zdálo, že přece jen druhá domněnka je správná.

»Prosím vás, slečno, mnohokrát za prominutí, vytrhuji-li vás. Chtěla byste mi vydat ztracený předmět anebo mi laskavě říci, u koho bych ho nalezl?«

Začervenala se ještě více a pak, ukazujíc na dvéře, v nichž se objevil ohromný břicháč bez kabátu, s košilí na prsou rozhalenou, vykřikla: »Tady je tatínek,« a zmizela.

»Jen račte dále,« pobízel ho mlynář. »Dýmka je již nalezena.«

Kapin divě se, že ho zde všichni lidé znají třeba že se nikomu nepředstavil (čistě městský údiv!), vešel za ním do předsíně a odtud do pokoje, velkého, světlého, který byl ložnicí a jídelnou zároveň. Byly tu postele, stůl, na němž zůstaly ještě příbory od oběda, a pohovka, koupená patlrně v dražbě z nějakého panského domu, lu-

xusní kus, k němuž všichni pohlíželi s úctou takořka nábožnou.

Skutečně, přinesli mu dýmku, usadili ho na pohovku, dali mu přinést přes veškeré jeho zpěčování piva. Začínala ho zajímat tato domácnost, tak plná ruchu, neboť co chvíli přišel buď nějaký mleč nebo lidi s pole, usadili se v kuchyni, hovořili, smáli se, zatím co paní mlynářka přebírala u sousedního stolu velkou kupu hub.

Pak přišla ta, kterou potkal při vstupu do mlýna. Byla přestrojena v modré, bíle puntičkované šaty a vypadala teď skoro jako maloměstská slečinka. Jedině ty oči zdály se mít v sobě cosi nespoutaného, dobrodružně veselého.

»To je moje dcera, Hedvička, jedináček,« představil mu ji mlynář.

Opět se začervenala, ale pak, podepřevši se o lenoch jedné z postelí, tázala se ho vážně a čtverácky zároveň:

»Vy jste se mne ptal, zdali vás znám?«

»Ano, slečno.«

»Jak bych vás neznala? Vídám vás v lese a pak každého dne, když jdete ze stráně dolů. Dokud bylo hezky, stával jste tam večer a poslouchal jste mládka, jak zpíval.«

»Vy jste mne tedy pozorovala.«

»Ano, stávala jsem na hrázi u rybníka, jednou docela blízko od vás. Ale vy jste si mne nevšimnul. Tak pozorně jste naslouchal.«

»Pak lituji toho zpěvu.«

»Proč?«

»Proč? Poněvadž mne připravil o příležitost potěšit se pohledem na krásku tak vzácnou, jakou jste vy.«

Kapin řekl tato galantní slova s vypočítavou zručností starého záletníka. Očekával, že se Hedvička bude proti nim vzpouzet, tak jak to činí slečinky na malých městech. Ale toto dítě hor neřeklo ani slova. Toliko obličej, politý náhlou červení, skrylo do dlaní, okamžik se zdálo, jakoby měla tisíc chutí zmizet, pak se usmála svýma šťastnýma očima.

Pojednou se k němu obrátila přímo s otázkou:

»Nechtěl byste se podívat do mlýna?«

»Velice rád.« A přiznal se, že je to poprvé, co se mu dostane příležitosti prohlédnouti si nějaký mlýn.

»Jak? Vy jste dosud nebyl nikdy ve mlýně?«

»Ne, slečno.«

»Pak . . . pak nevíte, co je na světě krásné,« řekla velice vážně.

Šla před ním přes dvůr a pak do mlýnice, sešeřelé, plné klepotu z košů, z nichž unikala sypká mouka, kterou tu bylo vše poprášeno, stěny, podlaha, pytle, strop i ty barvotisky a obrázky z časopisů, výstřižky z illustrovaných dámských mód, zavěšené sem před celými desítiletími, neboť ze všech mluvil vkus doby na začátku osmdesátých let.

Hedvička pobíhala před ním, nakláněla se, vyskakovala po schůdkách, vrtěla sebou, šplhala po pytlích mouky jako mladá veverka, kterou byste sem vpustili. Ano, právě jako mladá veverka. Kapin se nedovedl zbýti tohoto dojmu. I její obličej se svými protáhlými tvářemi, s tím živým okem, upomínala ho neustále na lesního šplhavce.

Byla hned v prvém patře, hned v přízemí a zase s neuvěřitelnou mrštností se ocitla v podkroví.

»Tohle je ‚pastorek‘, tohle se jmenuje ‚holendr‘, tomu říkají ‚váček‘ a tomu ‚šubr‘, vysvětlovala Kapinovi velice důkladně, jakoby mu dávala hodinu. Hrábla do pytle, upozorňovala ho na rozdíly v druzích mouky, říkala, co je krupice, co šrot. A Kapinovi bylo milou zábavou stavět se ještě nevědomějším, než byl, aby tím spíše zvýšil zápal, s jakým se Hedvička snažila vpravit mu do hlavy všechny ty odborné výrazy.

A jak se tak nakláněl nad kterýmsi z těch drobných zařízení, ztratil čapku: spadla mu do prohlubně. Snažil se jí dobýti holí, ale Hedvička již poklekla, napřáhla po ní ruku, jež vyklouznuvši z rukávu příliš krátkého odhalila hezký loket, bílý, kulatý, lesklý jako slonovina.

»Ó, dovolte mi, dovolte mi, abych vám ji podala,« zažadonila, když Kapin ji chtěl zabránit v tom, aby se pro něho namáhala.

A pak, zachytivši čapku rychlým pohybem, pohladila ji, dříve než mu ji podala, tak, jako hladí dítě věc, která je mu milá.

Sešli dolů a usadili se na kupu pytlů, které byly uchystány k odeslání. Vyšplhala se na ten nejvyšší, urovnala si sukénky a střevíčky s velkými mašlemi, kopala do sypké massy, tak že v pytlovině zbyly dvě malé jamky od její podpatků.

»V Praze je krásně, že?« tázala se ho s tou těkavou rozmarností, kterou vkládala do všeho svého konání.

»Ano, někdy.«

»Já myslila, že vždycky. Bože, ty bály tam!«

»Nenavštěvuji je.«

Podivila se mu a pak začala sama líčit zimu na vesnici. Provozují tu »šlitáž«; nadlesní půjčí totiž koně, poněvadž ty nemají co dělat a nadarmo stojí v stájích; a pak se jede. Zde sice bývá také někdy ples, ale tatínek ji tam nedovolil. Za to šla se jednou podívat na merendu do sousední vesnice, a třeba že nebyla maskována, tančila až do čtyř hodin z rána. Ó ano, v zimě je tu hezky. V mlýně se dere peří a pak se pije čaj, zpívá se také někdy.« (Pokračování.)

Evžen Maloubier

PRINC, JENŽ NEUMÍ MILOVATI.*)

Přeložil Otokar Šimek.

Byl jednou — v dobách poněkud báječných, kdy víly a skřítkové se miliskovali ve stínech velkých stromů a tančili za noci v paprscích luny — král, jehož jméno a království zamlčím, neboť nemá významu pro naše vypravování.

Tedy, jednoho krásného dne, žena řečeného krále porodila syna. Všecka družina vil a skřítků byla pozvána k slavnostní hostině, na počest narození malého prince a každá víla a každý skřítek přinesl dítěti nějaký dar, ať duševní ať tělesný.

Naposledy přistoupila ke kolébce víla, nejmladší ze všech, známá pod jménem »víla Milá«.

»Mé sestry daly ti vše: bohatství, moudrost, krásu, dobrotu — ale já ti dám dar ukojení každé touhy, jakou kdy pocítíš, dar lásky každého, kdo tě pozná.«

Sklonivši se, políbila prince »Miláčka« na čelo, a na místě, kde položila své rty, povstala bílá hvězda.

A víly a skřítci zpívali písně neurčité a lehké jako snění letního večera — doprovázejíce je na harfách zlatostrunných . . .

Na zítří, když se víla Milá, zefírem kolébána procházela vzduchem nad rovinou, potkala skřítka, Neposedu, jehož ruku před nějakým časem byla odmítla — ne že by měl špatnou povahu, ale že byl příliš přeletavý — i na skřítka!

Zloduch se zastavil, a hledě na ni očima, z nichž zářila vrozená pomsta, pravil:

»Dala jste královu synu jistě nejkrásnější ze všech darů, věru poklad — dovede vzbuditi lásku — ale milovati nedovede nikdy!«

A jediným vzmachem křídel se skřítek vzdálil. Víla Milá uronila několik slziček pro tak zlomyslná slova, ale poněvadž to byla víla, utišila se brzy, spozorovavši zimostráz, šířící se po louce.

— — — — — — — — — — —

Miláček rostl, a v míře, jakou se vyvíjel tělesně, vyvíjely se, jako přirozeně, všecky vlastnosti, kterými ho obdařili víly a skřítci.

V desíti letech pokročil ve vědění dál, než většina jeho soudruhů, dvakrát tak starých. Vynikal také v tělesných cvičeních, hbitý jako kamzík, silný jako atlet, statečný jako lev. Nad to byl tak krásný, uznal za nutné vytrhnouti se z rukou žen, aby ušetřil se předčasných dobrodružství. Byl vůbec zbožňován všemi, kteří ho znali, od lesních plazů, kteří mu přinášeli květiny každého jitra . . .

Ale osudný skřítek Neposeda byl tu — i on — aby kazil všecky dobré vlohy — a opravdu, Miláček nebyl s to přilnouti k čemukoli.

Očekávaje s netrpělivostí stále něco nového odhazoval to s opovržlivým: Mhm! — to je vše? —

Totéž se jevilo, když dospěl věku, kdy mohl posuzovati své bližní. Ale jeho dokonalá dvornost mu bránila, aby dával na jevo své zklamání; skrýval všecky své tajné boly a tím jen více trpěl, když večer osaměle bloudil poli a vyčítal si svoji nevděčnost: »Všichni lidé, zdá se mne milují, všichni lidé, říkal si, mne milují, a já nemiluji nikoho. Kolikrát dítě ubohé, nevěda, že to jen hříčkou osudu, ronil slzy nad tím, co nazýval suchostí duše . . .

Nicméně, když mu docházel patnáctý rok, zamiloval si krásnou láskou přátelskou jednoho ze svých bratranců, prince Radoslava, věrného a oddaného druha, který ho při práci ani ve hře neopouštěl. — Těšil se již, že přemohl erotického démona, jejž cítil stále ve svém srdci, když budova lásky, již trpělivě a s pevnou vůlí stavěl, brutálně se sřítila.

Jednoho dne, když princ Miláček si vyjel s princem Radoslavem, kůň tohoto porazil nějakého chudáka, který šel cestou. Syn králův seskočil, ale druhý mladík zvolal lehce ironickým hlasem: »Jen ho nechte, milý bratránku, vždyť to jen rab.« Miláček, sevřen nevýslovnou úzkostí, sotva odpověděl: »Co to povídáte, Radoslave?« Tato nehoda, která neměla před lidmi důsledků, převrátila všecku víru i naději nebohého hocha, který ještě hlouběji upadl do bývalých pochybností a starých bolestí — — —

Tak krutého zklamání, jakého se dožil v přátelství, dočkal se za nedlouho v lásce. Miloval jednu dámu z komonstva královny, své matky, a poněvadž byl hezký, a dovedl se učiniti milovaným, nebylo mu těžko dosíci všech důkazů přízně. Ale zdálo se mu, že jsou příliš snadno získány; a nevěda, jak by přerušil tento svazek, požádal otce o dovolení, vydati se na cesty; bylo mu dáno, i odešel, zanechav za sebou mnohé zarmoucené srdce a oči uslzené.

Jak dlouho se toulal po zemi i po moři, bojuje se živly, hledaje zhojení v nebezpečí, hledě vyplniti nesmírností nekonečnou poušť duše, naříkaje větrům i vichrům nad nedostatkem víry, slibuje Bohu zbytek života za chvíli lásky, nevěděl ani sám.

Jednou se zkroskotala jeho loď, a on, jediný nešťastný princ, který přežil bouři, zachránil se na neznámý břeh. Dívky, které dováděly na pobřeží, nalezly ho v mdlobách a odnesly na nosítkách z větví do sousedního města, kde se ho ujali milosrdní lidé a ošetřovali ho.

Po několika dnech, když se byl zotavil po své únavě, přišlo mu pozvání ke dvoru, kde krá-

*) Tištěno jako český originál.

lovna, dvacetiletá panna, která nedávno byla dosedla na trůn, silně si přála slyšeti jeho dobrodružství.

A tam, v sále s azurovými okny, pod velikým baldachýnem barvy nebe, na trůně z lapis lazuli, emailovaném safíry, seděla nejčistší panna, jakou kdy dovedl si člověk v extasi vysníti. Žádný popis se nesmí odvážiti na vylíčení její krásy. Vězte jen, že byla plavá, mléko a krev, a že její jasné oči měly neurčitý a smutný odlesk, a že ve svém královském úboru se podobala orientální perle.

Princ Miláček cítil, že jeho staré pochybnosti se rozplývají v okamžité lásce a nedbaje místa, na němž se nacházel, vrhnul se k nohám královniným. Líbaje šíleně krajky jejího šatu, zvolal:

»Miluji vás!«

Stráže, které tu stály, vztáhly ruku ke zbrani, ale ku podivu všech, Ona, rdíc se, povstala. Hlasem hudebným jako zpěv sirény, žádala, aby ji nechali samotnu s krásným cizincem. Všichni dvorní vousáči hučeli na toto porušení etikety, mladíci žárlivě si stěžovali, dámy si šeptaly své výklady, — ale všichni odešli.

Tu princ Miláček, stále kleče, vyprávěl historii svého celého života a princezna ho poslouchala snivě. Když dokončil a opakoval vyznání své lásky, požádala ho, aby vstal a posadila ho vedle sebe.

»Můj vznešený příteli,« řekla, »vypravování o vaší minulosti mne dojímá velmi silně; neboť jsem trpěla vaše bolesti a plakala vaše slzy; ale teď, co jste po mém boku, chmury se rozptylují a slunce proniká; neboť vás miluji, jako vy mne milujete, milujeme se, jako jsme se vždy milovali — čekala jsem vás.«

I sklonili se oba k sobě a stěny a pilíře v tom velkém sále dlouho opakovaly echo polibku.

— — — —

Znepokojeni dlouhým mlčením, rozhodli se dvorní hodnostáři vstoupiti do sálu; nalezli dvě těla bezduchá, v těsném objetí.

Poněvadž dokonalá láska není z tohoto světa, královna i princ slavili svůj hymen v paláci nebeském.

ADOLF WENIG:

PO BOJI.

Noc do kraje se dívá v zamyšlení
hodiny svoje čítá pomalu — —
u cesty potok skáče přes kamení —
sám jedu ve tmách v lesním úvalu.

Můj kůň je mdlý, zbraň moje smutně chřestí,
a po boku mi kráčí tesknota.
Den bojem skončil — zradilo nás štěstí:
jde konec slávy, konec života.

Nad hlavou větev stromu prohnula se
a sovy křídla šumí nade mnou — —
pak v smutné samotě je ticho zase —
sám jedu ve tmách v dálku tajemnou.

Křik ptáka nočního se ozval táhle —
les pozachvěl se dlouhým výdechem.
Světlušek roj tu objevil se náhle
a v dál zas mizí, tanče nad mechem.

Poslední jiskra zvolna uhasíná — — —
Já v posledním se boji vztekle bil;
že podlehli jsme, zda to moje vina? —
Sám jedu ve tmách. Smrti hrad můj cíl.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Štíhlá, útlá, pružná lehkými, přesnými pohyby, s tančivými poskoky malých a pevných nožek metala a chytala míč. Proti ní hrál vyzáblý jinoch s bezvousou scvrklou tváří staropanenskou, hrabě Rovenský. Oba byli znamenití hráči a kolem graciosní dámy i elegantního hubeného jinocha shromáždilo se nejvíce diváků. Tleskali jim. Mladý muž usmíval se úsměvem podobným stařecké vrásce, která stahovala tvář v bolestnou grimassu, a paní Šimková byla bledá, jen slabě ožehnutá rozohněním hry, černé vlasy jí poletovaly nad bílým čelem.

Na lavici v popředí seděl její muž. Obtloustlý švihák ospalého, apatického vzezření. Úředník České spořitelny, kam jej vsadila protekce jako bezvýznamné, nemyslící kolečko byrokratického aparátu.

Valentin měl k němu odpor, ale jak pohlížel s rozkoší na dívčí a lahodnou krásu hrající paní Šimkové, přiblížil se k manželovi a pozdravil ho.

»Již jsem dlouho neměl potěšení,« povídal Šimek tenkým hlasem, »to je horko, co? Nezávidím těm hráčům.«

»Proč nás nikdy nenavštívíte?«

»Totéž bych se mohl i já ptát!« odvětil Šimek, usmívaje se, »ale víte, vinna je má žena, stává se z ní taková samotářka.«

Paní Šimková postřehla Valentina a kynula mu rakettou na pozdrav.

Hrála s takovým temperamentem, že svého soupeře překonala. Provázená jím, za hlučného aplaudování, udýchaná a smavá, šla si sednout mezi svého muže a Valentina. Mladý hrabě sraziv paty po vojensku, zkřivil uctivě tvář a s hlubokou poklonou odešel.

Valentin jí gratuloval.

»Prosím vás, jen vy mně neříkejte takové věci, vím, co tyhle hlouposti znamenají ve vašich očích, a vlastně se mi posmíváte.«

»Pokládáte mne za morousa?«

»Ne, ale nikdy nevím, kdy mluvíte vážně a kdy se mi posmíváte. To bys nevěřil,« obrátila se roztomile k svému muži, pomžourávajícímu zase ospaleji očima, »jak dovede být pan Kaplíř protivným někdy.«

»Ale, Julinko . . .«

Valentin se smál a řekl:

»Tedy odvolávám komplimenty učiněné vaší hře, jsem nekompetentní, ale snad smím aspoň říci, že můj největší obdiv patřil estetickému dojmu, vaším ladným pohybům. Spojujete čistou gracii antické tanečnice, víte, jak ji malují na etruských vásách s menuetovou něhou rokokovou . . .«

»Jak ji vyšívají na gobelinech.«

Klepala rakettou o roh lavice, těkavě pohlížela kolem a vždy krátce se setkala s očima Valentinovýma. Byla jako vždy něčím rozčilena, každá žilka se v ní chvěla neklidem a nervosní bujností ženy nenasycené, neuspokojené životem.

Kolem kráčel nahrble a blaseovaně pan Konopka.

Pozdravil ztrnule.

»Kam pak?« volal na něj Šimek.

Mladý muž ukázal k buffetu, kde se teď shlukla skoro všechna společnost.

»Whisky,« řekl pouze.

»Ah, whisky!«

V otylé tváři Šimkově jevilo se jakési duševní hnutí, skoro nadšení. Povstal.

»Dovolte na chvíli,« uklonil se Valentinovi a kolébal se za Konopkou k buffetu.

Valentin s paní Šimkovou osaměl.

Ona zvolala na sluhu, uklízejícího hřiště, aby jí přinesl kytici, kterou zapomněla v oblekárně. Sluha přinesl svazek několika velkých, žlutých chrysanthem.

»Vaše chrysanthemy, vaše zamilovaná květina.«

»Podívejte se — to nejsou květy, ale plameny.«

»Nezapomenu nikdy, jak jste tančila v kostymu japonském, ozdobená chrysanthemy na soirée u Maříků. Tehdy jste byla k zbláznění rozkošná.«

»To říkáte teď.«

»Nu, mlčel jsem, musil jsem mlčet . . . byla jste šťastnou snoubenkou pana Šimka . . .«

»Kdybyste věděl, jak jsem byla šťastnou!« a dolejší její ret se zachvěl.

»Ale, milostpaní . . . nechápu . . .«

Vztyčila se, usmála se zase a odvětila posměšně a podrážděně:

»Eh, vy jste nikdy nechápal!«

»Tu to máme!« pomyslil si Valentin a byl by málem luskl prsty. Zapomněl na všechnu svou nudu i na to zamrazení vyvolané potkáním Jiřiny.

Viděl před sebou ženu, krásnou, rozmarnou, nespokojenou ženu, které se kdysi povrchně dvořil, které byl sympatickým, věděl to, a která se octla v takové chvíli, kdy by oběma nohama okamžitě skočila do nějakého dobrodružství.

S upřímností přítele svěřil se jí s nudou a prázdnotou svého života.

Cítili oba, že jsou si blízcí a rovni.

Položila ruku, v níž držela chrysanthemy, na lavici a on, jak se jí důvěrně, srdečně, prostě svěřoval, lehce tiskl tu vlahou, hubenou ruku.

Šimek se vracel od buffetu a tvářil se blaženě.

»Musíte k nám co nejdříve přijít . . . budeme něco pořádat. Vím, že milujete hudbu . . . Griega a Čajkovského, že? Přijdete?«

»Ano, řekněte to mému muži, pozvete jej hned.«

Pan Šimek počal s obvyklou u něj živostí, ale s obvyklou rozvláčností vypravovat, že mluvil s baronessou Mildingovou a že rytmistr Kufstein se s ním sázel o výsledku závodů, a byl tak unešen whiskovými a společenskými dojmy z buffetu, že mu musil Valentin dvakráte opakovat pozvání.

S příjemným rozproudněním krve, cítě se mladým a výbojným, odcházel Valentin.

X.

Za týden byla hostina a soirée u Kaplířů. Valentin sezval jen své nejbližší přátele a několik úředníků svých. Večer byl pořádán po pražsku, v tom ohledu se nenamáhal s reformami. Dlouhé posezení u bohaté tabule zavlažované plzeňským, rýnským, bordeauxským a na konci šampaňským. Káva a doutníky v jídelně, a teprve po 11. hodině se společnost hodně najedená a napita odebrala do salonu k uměleckým požitkům. Několik pánů ostalo v jídelně u doutníků a lahví. Mezi nimi byl i Šimek, v němž jedině labužnické vlivy mohly vzbuditi duševní jakési hnutí. Byl nadšen hostinou

a opakoval to stále, ale sotva že se pohodlně roztáhl v křesle, přestal hovořit a zavíraly se mu oči.

Paní Šimková odešla, vedena Valentinem, do salonu. Měla bílou toaletu, s bílým krajkovým přehozem, její černé oči a černé vlasy a bledá tvář zářily exotickou, jemnou a sensitivní krásou.

Zarazila se na prahu salonu.

Všechna květinová okrasa byla obstarána chrysanthenami. Ohromné kupy, koše, kytice zlatých, jasně sálavých květů osvětlovaly salon.

Usmála se a pohlédla vděčně na Valentina.

Valentin pozval si mladého virtuosa na housle, žáka Ševčíkova, vrátivšího se z prvních úspěchů v cizině. Pak zpívala primadonna Kopecká. Housle lkaly Griegovy dumné stesky, zpěvačka zpívala arii z »Oněgina«. Jen Čajkovský a Grieg se střídali.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYRECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Doubrava.

Čím více pátrám, tím víc záhad je!
Ach, mnoho, mnoho hry a krásných změn
je v očích vašich! Jejich proměna
je celým svědkem vaší povahy,
jež velmi záhadná i proměnná
je ve své barvě. V očích nejvíce
nasbírám duše vaší bohaté!

Baronka.

A ruce? Tento pohyb? Vidíte?

Doubrava.

Jak zpívaly by, zdá se, tahy ty
důvěrné písně touhy neznámé,
a prsty jak by sdělovaly mi,
co v nitru cítíte, čím šťastna jste,
a shledávám, což byl bych neřekl,
že linky vašich rukou bělostných
o vroucím citu svědčí, útlosti!

Baronka.

Aj? Co jste řek'? Což zdálo se vám dřív,
že citu nemám, ani vroucnosti?

Doubrava.

Tak aspoň říká se.

Baronka.

Tak? Říká se?
Snad nemám. Možná. Má to není věc,
netrpím proto.

Doubrava.

Mnoho chytrosti
a krásy tygří teď mi zasvitlo
zde, v šíji, v ramenou i sehnutí.
Zde, v této části ramen — převzácné!

Baronka.

Co že jste rozeznal v tom sehnutí?
Rys tygří krásy?

Doubrava.

Ano!

Baronka.

Chachacha!
Hle, jeden muž, jejž skoro bojím se!

Doubrava.

Proč? Studuju jen!

Baronka.

Všecko vidíte,
a tu je nebezpečí pro ženu!

Doubrava.

Ne, paní baronko, ač vidím vše,
nesoudím přece, jenom těším se,
že pronikl jsem duši. Klidný jsem,
muž, který rozeznal řád veškerý
a s úsměvem se dívá v jeho běh.
A -á—á— v tomto ňader vypjetí
zasvitlo jižní teplo, slunný žár,
dech rozkoše, sen jakýs daleký!
Jsem všechen překvapen, co bohatství
je soustředěno ve vás, sama jste
květ vzácný, jenž je vůní naplněn.
Umělec, jenž smí pozorovat vás,
jak ve snu je, neb vše je obrazem,
vše zvláštní, všechno píseň jakási,
i zdá se mu, že v říši octl se,
kde bráti může krásu v duši svou!

Baronka.

Vás poslouchat bych chtěla na věky!
Jak ode všech se mužů lišíte
i ve chvále a sladkých lichotkách.
Co řeknete, je vždycky pravdivé,
vše odvozeno, všechno svědčí jen
o bystrozraku, mysli hloubavé,
i o tom, že jste asi mnoho žil!

Doubrava.

Ó ano, mnoho žil jsem, protrpěl,
a mnoho viděl, mnoho zakusil!

Baronka.

Již dávno znám vás.

Doubrava.

Mne že znáte již?

Baronka.

Ó dávno, velmi dávno. Nadšena
jsem bývala vždy vašim uměním.

Doubrava.

Opravdu?

Baronka.

Ano! Proč se divíte?

Doubrava.

Je vzácný případ žena taková.

Baronka.

Ó nikoli, je vaše jméno již
daleko známo. Ne však jméno jen,
mne v srdci jalo vaše umění,
mne uchvátilo, já je cítila,
v něm pohroužena byla úplně,
je milovala, v jeho zázraku
jsem byla živa!

Doubrava.

Jak bych tušit moh',
že zajímá vás moje umění?
Zde málo věcí mám, jak vidíte,
však přijdete-li v zimě do Prahy,
zvu ze srdce vás, paní baronko,
do atelieru svého, přijďte jen
se podívati na mé studie,
na portrety a skizzy přemnohé.

Baronka.

To že bych mohla jednou uvidět?
Ó nevíte, jak štěstím velikým
jste srdce moje nyní zasypal!
Mně přece bude tedy dopřáno
ta místa viděti, kde vzrůstala
ta všechna krásná galerie již,
kde vznikla luzná »Svatá Ludmila«,
»Blouznění dětské«, »Otec«, »Chudých sen«,
»Vítězství srdce«, »Lásky pohádka«,
kde zrodila se, jako zázrak již
ta jitřních svitů práce kouzelná,
jež tuším »Dámy v parku zámeckém«
se nazývá! Ó, jaké světel hry
tam vtělily se v obraz úchvatný!

Doubrava.

Jen přijďte, velice mne poctíte!

Baronka.

Jak ve snu vidím dosud obraz váš,
jenž na výstavě loňské zaujal
mou duši celou. Nevím, jak jste jej
označil, mistře. Dívka bruneta
kams v modravé se hory zasnila.

Doubrava.

Ach—ano! »Večerní sen« nazván byl
můj obraz. Zachytil jsem dívky zjev,
jenž po mnoho let v moji duši žil.

Baronka.

Je mírně nakloněna. Večerní
svit leží na rameni, ve vlasech
i v šatě rudém. Sladké toužení
jak vonělo by z její bytosti,
tak plna citu je, tak nervosní.

Doubrava.

Jak chápete vše jemně!

Baronka.

Žila jsem
snad všechen proces duše dívky té,
a uchvácena o vás snila jsem
o vaší duši, mně tak záhadné
a vzdálené a krásně podivné,
a zase blízké, že jsem upadla
až v poblouznění lásky dětinné
a toužila vás vidět, přála si
do vašich očí hledět upřeně,
slyšeti hlas váš, vaše hovory
o tvůrčí rozkoši a umění,
i toužila, to však mi odpusťte,
neb byl to pouhý, vskutku dětský sen,
políbit ruce vaše . . . A pak též,
to ještě bláhovější nápad byl,
být vámi milovanou . . . Chachacha,
vím, že jsem směšna vám, leč schvátila
mne silná touha, byste klečící
mne zvedl vlídně, hlavu objal mou
a čelo mé si ke rtům přivinul.
Chachacha! Prosím, vlídně posuďte
ten dětský záchvat! Velké umění
jen opilo tak lačnou duši mou!

Doubrava

Což takový jste snílek?

Baronka.

Takový!
Zdám se snad jinou?

Doubrava.

Stále měníte
své nitro přede mnou, jak v zeleni
když slunce svit se stínem přebíhá.

Baronka.

Tak, jak jste přál si, aby obraz můj
byl ve všech tvarech, ve všem zbarvení
i ve všem světle. Jsem jen poslušna!

Doubrava.

Však zapomínám, řeči zaujat,
stopovat vaše rysy. Jako sen
vše zdá se mi jen. Tak mne zaujal
váš hovor živý.

Baronka.

To vám nevěřím.
Jsem příliš rozumna již, mistře můj!

Doubrava.

Proč nevěříte?

Baronka.

Příliš ceníte
mou duši, a váš hovor lehce jen
a příliš nadšeně se rozpřádá.
Chci něco říci vám.

Doubrava.

Tak? Řekněte!

Baronka.

Však prosím, byste vlídně pochopil,
že žena jinak cítí nežli muž
a neměřil mou duši duší svou.

Doubrava.

Chci jenom divákem být nesoudným.

Baronka.

Když včera jsem vás prvně spatřila,
mne zvláštní úzkost jala, náhlý strach,
jenž ale sladký byl a opojný.
Pak vrátit jsem se rychle musila,
bych viděla vás ještě. To je on,
jsem šeptala si stále, Bůh ví proč!
Leč netušíte, jaká bouře zlá
mým srdcem chvěla. Nedovedla jsem
tu úzkost vysvětlit si. Nemohu
teď ani pochopiti, když vás zřím
a vaše řeči slyším laskavé
a v oči vaše dívati se smím,
že tato černá úzkost zalíla
mé všecko nitro. Co to bylo as?

Doubrava.

Snad přísný zdám se oku poprvé.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ČESKÁ LITERATURA.

Karolina Světlá: Z let probuzení. Sebrané spisy. Sv. XXVIII. Nakladatel J. Otto. Praha 1904.

Rychle pokračuje vydání sebraných spisů Karoliny Světlé, dostupujíc přítomným dílem k dvacátému osmému svazku. Vydání toto jest dokladem toho velkého vzmachu, jaký prodělalo naše knihkupectví v poslední době. Jaký rozdíl mezi dnešní dobou a před desíti lety! Kdo by si byl tehdy pomyslil, že budeme dnes míti nádherné vypravené vydání sebraných spisů Zeyera, Vrchlického, Čecha, Podlipské, Nerudy, Světlé a j.? Pomýšlíte na to bezděčně, máte-li před sebou vkusně upravenou knihu Světlé. Nepatří již přítomnosti, a to snad dodává jí také v našich očích větší ceny. Obsahuje tři práce prósou: »Jitřenka«, »Z tanečních hodin« a »Za májového večera«. Hlavní tepnou těchto tří prós je vlastenectví, mírná tendence patriotismu, provázená nadšením a zápalem národního vzkříšení na počátku devatenáctého století. Až affektovaným zdá se vám toto zanicení, v němž vše ostatní jakoby mizelo v mlhách. Nejrozlehlejší je práce nazvaná »Jitřenka«, která přiléhavě zobrazuje poměry v českém životě v prvé polovici devatenáctého ovzduší; v ní nejsilněji akcentován je živel patriotismu, v takové síle, že v konfliktu s láskou vyvolává hlubokou tragiku dobrovolné smrti. Druhé dvě práce jsou lehčí svým dosahem — neméně ale zajímavé jako dokumenty doby. Vedle věrnosti líčení je v nich silný vliv poetického temperamentu, který dává enthousiasmu ono vzkypění až theatrální, kterému se dnes tolik obdivujeme. Práce tyto jsou naší době zajisté velmi odlehlý - jistě více než mnohé jiné z děl Světlé — ale že podávají nám způsobem milým a intimním kus vzdáleného a přece pravdivého života, který byl pozorován skly tolik idealními, máme příjemný dojem poutavého historického románu, který vedle věrného reprodukování vzdálené epochy podal nám také všechnu její vůni i poesii. Vedle obvyklých vlastností, které jsou Světlé společny s G. Sandovou, působí tentokrát také kouzlem nepříliš zapadlých archaismu. J. R.

Emanuel šl. z Lešehradu: Když kvetou růže. Verše 1900—1903. Praha, Moderní bibliotéka. — Shroucení. Lyrická scéna o jednom dějství. Praha. Nákladem spisovatelovým.

Ačkoliv nálada, kterou p. autor sám vyvolal v každém čtenáři svými výkony posledních dvou let, není právě příznivou pro četbu nové knihy básní, přece cítím se trochu volnějším, mohu-li doznati, že sbírka »Když kvetou růže« je lepší než předešlé. Její redakce je pečlivěji prováděná, není tu toho přeplnění smetím, sehnaným ze všech koutů: kniha jest střízlivá. Opak tohoto fakta byl jednou z nejhorších vlastností předchozích sbírek. Zde dá se aspoň z homogenního rázu knihy vyvoditi několik vět, které by byly jakýmsi naznačením toho, co panu z Lešehradu chybí a co nazýváme profilem. Akceptuji tento výraz, ač je tu stejně nevhodný jako na př. slovo charakteristika — obojí nemožno při básníku, který tvoří vers-pour-vers Pan z Lešehradu totiž píše bez myšlenek, navazuje na jedinou větu náladové zvučnosti celou báseň, plnou otřepaných rýmů i obrazů, navzájem promísených a spojených v řídkou, bezbarvou tekutinu. U něj platí, že nepostupovati ku předu znamená padati. A toto klesání připisoval bych také jeho absolutní nonchalanci, řemeslnému veršování a naprostému nedostatku snahy po hledání nového. Snad dvě až tři básně daly by se uznati za průměrné — ale sbírka jako celek, i při všech přednostech, které má proti přechozím, je přece pouhou vodou, pretentiosně veřejnosti podávanou. — Pokud se týče »Shroucení«, nehodlám zdržovati se rekapitulací ostatních »dramat« p. autorových. Stojí na téže úrovni jako nedávno vydané kritické knihy »Ideje a profily« a »Průseky«. »Shroucení« je vyvrcholením všech těchto nepříčetností. Namáhám se všemožně, abych nemusil užiti těchto slov o autoru, který prvým svazkem trochu vzbudil moje naděje — ale nelze jinak než se soucitem dívat se na tuto dvanáctistránkovou dramatickou práci, »lyrickou scénu«, psanou veršem horším, než jaký slýcháme o pouťových loutkových představeních na venkově. Stačí zde snad citát:

Je, pane Waltře, všechno klam,
to teprv nyní poznávám,

a já se mohla jinak vdát . . .
Teď pozdě, škoda, nastokrát.

Nebo:

Příteli!
Přijdu zas příští neděli!

a t. d.

Tak mohl bych prostě opsat celou »knihu«. Smutné jen, že není tu moci, která by zabraňovala takovému znečišťování tisku a literární tribuny. J. R.

Z MLADÉ PRÓSY.

E. Sokol: Děti. Idylla. (Nakl. A. Píša.) Brno 1903. Karel Rožek: Propastmi duší. Povídky. (Naklad. »Srdce«.) Praha-Žižkov 1904. — Jan Havlasa: Pod skalnatými štíty. Drobná prósa. (Nakl. E. Beaufort.) Praha 1904. — Týž: Případy skoro neobyčejné. Drobná prósa. (Nakl. E. Beaufort.) Praha 1904.

Mladá či nejmladší prósa? Jsem na rozpacích, kterého z obou pojmenování měl bych užiti k označení. »Mladou prósou« vystihuje se dnes určitý útvar naší belletristické produkce, útvar, který má již svoji historii, jehož krystallisace nabyla již určité podoby; vývoj autorů, sem náležejících je ve svých hlavních rysech hotov; půjdou-li někteří z nich dále, dá se velice dobře tušit cesta, kterou se budou brát.

Naproti tomu ti, jichž jména jsme nadepsali svému referátu, toť nedefinitivnost, nehotovost (obojí užito ve smyslu nikterak hanlivém), toť možnost nekonečné řady cest vývojových. Proč je tedy nenazveme »nejmladší prósou«? Ne. Tímto pojmenováním navykli jsme si dnes rozumět opětně jinou vrstvu literární mládeže, té, která je seskupena kolem dvou či tří revuei zcela mladých a která vystupuje dosti jednotně ve svých literárních projevech.

Nám tu dnes jde o tu dost zvláštní skupinu našich mladých prosatérů (a doleji ukážeme, v čem záleží jejich zvláštnost), mladých prosatérů, jichž Benjaminkové sotva že dosáhli věku potřebného k vojenské službě a mezi nimiž nejstaršímu není ještě dávno třicet let. Nazvali jsme je »mladými«, ale hned s tou výhradou, aby nebyli zaměňováni s generací, o niž výše byla řeč.

Řekli jsme, že je to dost zvláštní skupina. Tak? Ano. Mladí lidé a nemají žádných literárních škol, žádných dogmat, vystupují každý jednotlivě a nikoli sraženi ve fallangy, a naleznete-li přece jen někdy některé z nich seřaděné vedle sebe v určité manifestaci, shledáte, že tento dočasný shluk vznikl, aby hájil určité praktické požadavky, a nikoli proto, aby bojoval za nějakou ideovou metu nebo programní cíl. Zvláštní skupina: nenajdete dva mezi nimi, o nichž byste mohli říci, že aspoň přibližně se kryjí ve svých uměleckých ideálech. Kolik hlav, tolik individualit; tolik věr; tolik tendencí v propracování umělecké techniky. Devadesátá léta minulého století přinesla mezi tuto mládež takový individualistický kvas, takový odpor k jakýmkoli kollektivním dogmatům, že je to opravdu jedinečným zjevem v literární historii posledních desítiletí. A při tom přece jen poznáte, že, přes všechen individualism, tito mladí lidé náležejí určitému období, že se zrodili v jedné a téže éře. Ale tato differenciační známka vězí mnohem méně v jejich mozku jako spíše v jejich nervech; nenese s sebou nové ideje jako spíše novou sensibilitu. Všichni dohromady mají určitý a vzájemně podobný způsob vnímání, mezi nimi je určité, všem společné ovzduší sensibility, jež je dosti ostře liší od generací předcházejících.

Než i mezi nimi naleznete ještě třídění; v jediném bodu; třídění ryze esthetické či, řekněme spíše, psychologické. Rozeznáte totiž mezi nimi dva proudy: jedni jsou stylisty, druzí talenty imaginativními. U prvých je to formová stránka umění, krása a rhytmus věty, vybranost obrazů, architektura celku, jež drží vrch. Druhým naopak jde o inventivní bohatost fabule, o kresbu povah, o psychologickou pointu.

Právě k této druhé kategorii patří knihy těch, o nichž se chceme dnes zmíniti.

Nejdříve »Děti« páně Sokolovy. Vzpomínal jsem při nich na roztomilou knihu sl. Gebauerovy »Jurku«. Podobají se jí poněkud. Mají touž tendenci podat psychologii dítěte, ovšem že každá svým způsobem. V »Jurkovi« je řeč o hochu; v »Dětech« skoro nepřetržitě o děvčatech. Vidíte tu malou Emmu s jejími denními nápady a rozmary, v jejích hrách, v jejích rozhovorech s pannou nebo se psem; vidíte ji doma, ve škole i za humny, skotačící mezi kluky. A konečně spatříte růst jí ze srdéčka malou, zcela maličkou květinku, květinku, kterou byste mohli pojmenovat láskou, kdyby tahle láska nebyla něco tak naprosto jiného, než co my hloupí, dospělí, dětské naivity zbavení lidé pod tím slovem rozumíme. Práce páně Sokolova má zájem čistě psychologický. Jde mu o kresbu duševního stavu té drobné holčiny; postupuje neustálým zaznamenáváním drobných detailů, z nichž některé jsou poněkud cítit zápisníčkem. Napadá mi tu také jeden fakt: Emma ze začátku idylly zdá se mi mnohem mladší než Emma z jejího konce, třeba že autor nedává nikde tušit, že by mezi prvními a posledními stránkami uplynulo delší dějové mezidobí. Ale ve svém celku má tato idylka své kouzlo, svoji jistou dětskou vůni a je psána pevnou rukou, koncipována jasnou hlavou, jež vidí věci v jejich realitě, v realitě někdy až příliš střízlivé. Snad právě tímto autorovým sklonem se stalo, že kniha se podobá mnohem více denníku než povídce. Má-li na jedné straně ke svému dobru barvitost kresby a psychologickou dokumentaci, nedostává se jí naopak dramatického spádu nebo chcete-li: novellistické verve. Delší práce by možná ztroskotala tímto nedostatkem; na štěstí dovedl p. Sokol učiniti svoji knihu stručnou.

Po několika sbírkách veršů, románech a dramatech přichází p. Rožek s knihou povídek. Není větších rozdílů, nežli on a p. Sokol. Čeho se jednomu nedostává, toho má druhý nadbytek. Pan Rožek je snílek; pravda, popisuje realitu, ale tak, že se zdá ji nevidět. To, co z ní přejde do jeho díla, je mnohem více výslední dojem, jímž realita působí, než realita sama. Popis krajiny; ale pan Rožek z ní pochytí šum větru, který se třese ve stromoví. Popis vetešnického krámku; autor vyjmenuje vám sice celou řadu jednotlivostí, ale cítíte příliš dobře, že zde působila mnohem více fantasie než upomínka. To vše není nikterak nedostatkem. Každá vlastnost stane se předností, aplikuje-li se jí vhodným způsobem. Pan Rožek tak někdy učiní: zvolil si formu, která by se mohla podobat povídce, kdyby nebylo z ní příliš zřetelně cítit pohádku, asi tak, jak to naleznete u některých anglických povídkářů. Jeho prósy jsou fantasiemi podobně jako jeho lidé; jsou velice málo psychologické, ale za to tendenční, tendenční v nehanlivém smyslu, tendenční proto, že při každé z nich chtěl autor vyslovit určitý ideový symbol. Z toho, co bylo řečeno, vyplývají všechny jeho přednosti a nedostatky. Jeho talent je milý inventivní bohatostí, kterou v sobě skrývá. Má zvláštní dar oživovat mrtvé věci, dar pohádkáře. Ale právě proto, poněvadž se nalézá příliš v modru fantasie, nemá dostatečného smyslu pro to, co je hmotným, a hmotnou je — bohužel — také forma.

Přáli byste si, aby chvílemi sletěl trochu níž se své blankytné říše a věnoval se poněkud té nevděčné práci nás pozemských červů: úsilí o formu. Ale p. Rožek je snílek. A jako snílek má v sobě cosi . . . cosi . . . nevím, jak bych to řekl: podléhá někdy příliš slabosti divit se věcem, kterým se my již nedivíme.

Pan Havlasa je rozený novellista. Má bystrý postřeh, vypravovací talent, psychologickou pointu. Má sensibilitu neustále rozechvělou, neustále živou a tvůrčí. Ve svých nejlepších partiích má nad to hotovou formu, která dosti překvapí u někoho, kdo je tak mlád jako on. Než naleznete tu také nedostatky. Vadí u něho především neuvědomění si umělecké oekonomie. Pan Havlasa dovede

— snad právě prudkostí svého temperamentu — dosti zřídka býti koncisním, nalézti to umělecké arkanum, jímž se instinktivně rozlišuje hlavní od podřízeného. Náš autor prozatím obírá se obojím, hlavním i podřízeným, se stejnou láskou a ... se stejnou délkou. Cítíte to především při jeho povídkách z Tater, v našem případě na knize »P o d s k a l n a t ý m i š t í t y«. Nedostává se jim právě té úměrnosti, té organické jednoty, jíž má být vypravena každá povídka, aby se zachytla v čtenářově mysli jako celek, odlišný od jiného. Novotou v produkci páně Havlasově je druhá kniha »P ř í p a d y s k o r o n e o b y č e j n é«. Novotou proto, poněvadž je tu pokus o kresbu jiného prostředí než toho, v němž žijí tatranští horalé. Ceníme si také této knihy nejvýše ze všeho, co jsme dosud od p. Havlasy četli. Jeho barvité vidění věci ukazuje se v ní ve svém nejlepším světle. Především tam, kde má autor příležitost mluvit o přírodě. Je to dost zvláštní: zdá se mi, že nikdo mezi mladými nedovede přírodu procítit s takovou intensitou, malovat tak výstižně a přirozeně zároveň jako právě on. Přečtěte si ku př. toto místo z »Černé Smrti«, úryvek z líčení krajiny viděné člověkem duševně chorým: »Je slyšet bzukot hmyzu, ohyzdného, s velikýma, slizkýma a lepkavýma očima. Také motýli, zdá se, zpívají, a to je ku podivu. Mají zvláštní těla a velmi krásná křídla. Slunce si hraje s barvami louky a všeho, co se nad ní pohybuje. Les nešumí, je veliký, ale nešumí, je to divné. Nějaké vody hučí asi poblízku, ale těch vod nevidět. A ledové štíty na obzoru se lesknou — blíží se dle všeho k západu, neboť dostávají jakýsi růžový nádech.« Cítíte tu přirozenou bohatost koloristických detailů? P. Havlasa je celý v tomto citátu. Tam kde se jedná o to, zachytit jakýkoli prudký nebo jemný fysický dojem, dovede nalézti slova neobyčejně výstižná a suggestivní. Má zvláštní smysl pro měnu povrchu, pro hru barev, pro rozmanitou spleť linií. Vnímá čistě nervově, s velikou bezprostřednosti, a tak, že každý nový dojem se v něm doslova vybíjí, že zachvacuje celou jeho bytost prudkou nervovou expansí. Ryze nervové jsou také všechny jeho knihy. Jejich nejlepší stránky jsou ty, kde autor popisuje, a kde popisuje tvarovou nebo koloristickou bohatost. Je tak trochu romantikem: má šťastnější »ruku v líčení« skoro neobyčejného než obyčejného.

O. Theer.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(N o v é r u s k é r o v y: M i c h a j l o P. S t a r i c k i j. — J e l i z a v e t a N i k o l a j e v n a A c h m a t o v á.)

Smrtí M i c h a l a P. S t a r i c k é h o, jenž pochován byl v posledních dnech dubnových v Kijevě, ztratila ruská literatura velmi výrazného představitele jedné svojí živé a omlazující větve: maloruského dramatika, který byl zprvu lyrikem intelligentního talentu a žhavého citu, později pak celou duší budovatelem a šťastným propagátorem národního dramatu maloruského. Nadšení, jaké Staricki v letech osmdesátých minulého století roznášel po celé Ukrajině se svojí maloruskou družinou hereckou, skvělé vítězství, jakého s ní dobyl pak také v Moskvě a v Petrohradě, přiznalo nejen čestné umělecké pověření jeho hercům, ale ocenilo i silný, svěží kolorit maloruské poesie, zjasněné originálním humorem; to bylo, co dýchalo z prostého lidového repertoiru této družiny a ze všech výkonův ensemblových. A tento repertoir většinou byl plodem bohatého ducha Starického. Lidová hry i vážná dramata psal Staricki se stejným šťastným pochopením, jako libretta pro hudbu Lysenkovu. Charakteristický rys veškeré jeho tvorby dramatické, ač nejspíše by se mohl nazvati r y s e m n a i v n o s t i, která měkce obestírala a prozařovala prostodušné efekty jeho her, a zároveň s p o e t i c k o u s v ě ž e s t í, čerpanou přímo z národních písní ukrajinských, byla nejpřitažlivějším puvabem jeho divadelních prací, které literárně prozrazují bohatý duševní fond, umělecký vkus i jemné pochopení lidové duše.

Michajlo Petrovič Staricki narodil se 2. prosince 1840 ve vsi Kl[illegible]incach v Poltavské gubernii, universitu navštěvoval v Charkově a v Kijevě. Literární činnost svoji začal maloruským veršem a bylo brzy zjevno, že talent jeho přiřaďuje se k plejádě znamenitých Ukrajinců, jejichž literární epochu zahájil K v i t k a (Kvitka-Osnovjanenko).

Ve lvovském žurnále »Niva« otiskl Staricki skvělé maloruské překlady z Lermontova, Krylova, Někrasova; stejně šťastně ztlumočil i Mickiewicze a Syrokomlu ruské, polské i srbské národní písně a dumy. V Kijevě hrála se r. 1874 první jeho dramatická práce »Rizdojana ničj« (na niž později proslulý Lysenko složil svoji maloruskou operu).

Odtud bylo divadlo jeho snem, láskou, ba vášní. Pro hereckou tlupu maloruskou, kterou sestavil, napsal, přeložil i upravil celý veliký výběr kusů, které buď svou podstatou, látkou i ovduším byly originály lidového života maloruského, anebo mu byly aspoň přizpůsobeny.

Ale i velké věci cizí přeložil pro maloruskou scénu (tak »H a m l e t a« Shakespearova).

Puvodních kusů literární ceny napsal asi 20, dramat i komedií. Většina z nich těšila se hlučnému, okázalému úspěchu nejen na půdě maloruské, před forem, pro jehož povznesení a ušlechtění hlavně byla psána horoucím srdcem, ale před kritickým a literárním obecenstvem v Petrohradě i v Moskvě. Tak slavní »Černomorci« po prvé v r. 1887), »Marusja Boguslavka«, »Bogdan Chmelnickij«, rozpalovaly hlavy i srdce dvou generací a způsobily malý zázrak: maloruské hry staly se od r. 1883 pravidelným literárním a uměleckým — možno tedy směle říci d u š e v n í m — pojítkem s kulturou velkoruskou.

Lidové hry Starického, rázu veselého, provázeny z pravidla zpěvy a tanci, blíží se genru starých komických oper, a národní humor maloruský je jim sám sebou živným, vnitřním fondem. Sebrané dramatické práce Starického vyšly ve dvou svazcích s titulem »Maloross[illegible] teatr«. V posledních letech svého života zabýval se pracemi z historie Malé Rusi, hlavně z doby hejtmana Chmelnického. Zemřel v Kijevě dne 27. dubna 1904 ve věku téměř 64 let.

*

J e l i z a v e t a N. A c h m a t o v a, zemřelá začátkem května v Petrohradě, byla nejstarší ruská spisovatelka. Narodivši se v r. 1820 ve vsi Načalové v Astrachaňské gubernii, proslula své doby jako neobyčejně intelligentní žena v literárních kruzích petrohradské společnosti, v níž již od roku 1843 měla zvučné jméno jako překladatelka z francštiny a angličtiny v předních listech »Otečestvennyje Zapiski«, »Russkij Věstnik«. S pseudonymem Lejla psala zároveň také romány a povídky puvodní, jejichž cena i sláva během desetiletí vybledla úplně, ač mívaly svého času legie oddaných čtenářů. Také o dětskou literaturu vlastní prací i povzbuzováním jiných starala se velmi svědomitě. Cennějších zásluh v pravdě literárních získala si J. N. Achmatova založením sborníku cizojazyčných románů »Sobranije inostrannych romanov, pověstej i razskazov v perevodě na russkij jazyk«), kde vydala všecky snad literární koryfeje cizích literatur (belletristických) ve vzorných překladech, buď vlastních, buď cizích, ale vždy pečlivě redigovaných.

Ve vysokém věku, skoro sedmdesátiletá, začala Achmatova v r. 1889 v časopise »Russkaja Starina« uveřejňovati svoje »Vospominanija«, plná zajímavých a cenných podrobností literárních, z dlouholetých osobních a literárních styků v petrohradské společnosti. Tyto vzpomínky přirozeně zůstávají nejcennější puvodní knihou stařičké spisovatelky, která přežila celou obrovskou periodu literárního vývoje ruského, sama byvši svého času důležitým a významným v něm činitelem, dovedla osvětliti mnohé zajímavé stránky osobní a vyplniti leckterou mezeru živým slovem vyvolané vzpomínky.

V. Červinka.

*

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Masson-Forestier: L'Attaque nocturne. Paris. 1904. J. Tallandier, ed. 3·50 fr.

Nedávno přinesli jsme zprávu o poutavém a politicky dosti významném cestopise p. Massona: Forêt noire.

Dnes máme před očima novou jeho práci, svazek novell nadepsaný dle prvé z nich. Jsou dosti různorodé; jen tři asi z nich mají temnější odstín, a v nich nelze hledati hlavní prvky této knihy, protože spracují episodu poměrně dosti hutnou, formou novellistickou a stručnou. Dle ostatních pieç daly by se přičítat p. Masson-Forestierovi dva novellistické attributy, které více nebo méně vycifují se v jeho knize všude. Předně jest to jeho humorismus, zabíhající až ke karikatuře; humorismus lehký, episodický, který pracuje bez komentářů a vnějších effektů, spoléhaje na komičnost episody. Takové historky z různých útvarů běžného, každodenního života vypravuje autor živě, bez pretensí, prostě, aby bavil. Nezáleží mu na tom, aby sám jevil se jako duchaplný conteur, chce býti jen humoristou, kronikářem, který píše historky docela přirozené, nijak nápadně kombinované, s lehkým gestem opravdového, společenského vypravěče. Druhou známkou knihy »L'Attaque nocturne« jest manýra přibližně asi podobná oné, jakou psány jsou kratší prosaické práce Catulla Mendèsa nebo Armanda Silvestra — jen že p. autor jest o mnoho mírnější, mnohem způsobnější, nemá toho ostří přehnané pařížské pikantnosti. Jeho novelly nepovídají vše, dovedou zakrýti nápadnost nebo nedelikátnost motivu uhlazeným čtveráctvím, společensky zdvořilým úsměvem, odskočením od choulostivého bodu pieçy — a tak při pointě jsme opět v ovzduší mírného humorismu, se slabě satirskou a usměvavou náladou.

»L'Attaque nocturne«, ačkoliv není tedy uměleckým dílem, má přece v sobě půvab veselí, eleganci několika episod, vyprávěných živě a nenucenou delikátností. J. R.

Denis Diderot: Rameauův synovec. Dialog. Praha 1904. Knihovna »Rozhledů« LV. Nakl. Josef Pelcl.

Zajímavý, jakožto kulturní dokument doby, je tento dialog Diderotův. Není hlavní prací slavného encyklopedisty, jehož obsáhlé dílo bylo převahou filosofické. Myslit a stále myslit je programem Diderotovým; myslil, jak praví E. Faguet, mnohem více než Voltaire a měl méně vlivu na svoji dobu než tento, protože měl mnohem méně talentu. Ale jeho myšlenky střídají se bleskem, jsou stále v pohybu — ve svojí hlavě má celé století, se všemi jeho vědami, uměnami a myšlenkovými proudy. Autor, jehož hlavním dílem, které získalo mu nesmrtelnost, jest pověstná »Encyklopedie«, je sám směsí přejatých myšlenek, jimiž dovede dobře zacházeti; má spoustu theorií; je materialista, epikurejec, autor slabých dramat, jimž předcházel vytvořením a sepsáním osobních názorů o theorii dramatu. Více než v dramatické literatuře znamená v umělecké kritice, tak jak ji prvý začal prováděti ve svých »Salons«. A proto mu zbylo málo na díla imaginace, která v počtu jeho prací zaujímají velmi malé číslo.

»Le neveu de Rameau« jest jedním z těchto děl. Jako dialog blíží se svojí formou dramatickým theoriím Diderotovým; jeho představovaný typ je opravdu kombinovaný až k znechucení. A přece nechává jej skoro nedoličena, tak právě jako v kuse: Est-il bon? Est-il méchant? »Le neveu de Rameau« byl napsán r. 1762; záhy stal se známým i v Německu. Diderot nazval toto dílko satirou a sám líčí svého hrdinu: »Je to složenina velkomyslnosti a podlosti, rozumu a nesmyslu; pojmy počestnosti a nepočestnosti jsou asi velmi poházeny v jeho hlavě, neboť ukazuje bez chlouby to, co dobrého udělila mu příroda, a beze studu to, co špatného má od ní.« S tímto typem setkává se autor a tráví s ním nějakou hodinu v kavárně. Rameau je syn velkého hudebníka; je to nízký tvor, hmotně i morálně jakýsi druh proletáře. Jeden den chodí otrhán, špinavý, se zevnějškem v nepořádku; jindy je vyšňořený, vykrmený a dělá dojem dobrého člověka. Svými názory je směsicí různých věcí, dílem i znamení doby. Vynáší nectnosti, sobectví, vidí smysl života v materialistických požitcích, a těmito svými názory se honosí; je si vědom svých špatných vlastností a okázale se k nim přiznává. Je komediant, tlachal, roznašeč klepů, ve společnosti podvodník; zneuznává vše lepší, ušlechtilejší. Mluví o všem možném, a způsob, jakým to činí, dělá z něho postavu svrchovaně banální, ale zároveň zajímavou. Vedle svého žvastalství působí jistě svoji upřímností.

Takový je asi typ, který Diderot snaží se podati. A zdá se, že on, který měl v sobě seřazeny všechny duchové prvky svojí doby, tím spíše nalezl tajné ospravedlnění pro svoji postavu. Podává ji s velkou lehkostí představy a s nelíčenou živostí. Ale chybí zde to, co filosof Diderot nedovedl: ironie a humor. A tím není četba toho svazku na všech stránkách stejně zajímavá.

U nás mimo to způsobí jistá nezvyklost, že Diderot nebude asi čten s dostatečným zájmem širším obecenstvem.

Jsou v něm některé poznámky a místa, jež bylo by bývalo záhodno vyložiti. Nemohu však při této příležitosti zdržeti se jedné poznámky: »Synovec Rameauův« je jistě kniha, která seznámí nás s francouzskou literaturou osmnáctého století a jejíž vydání lze uvítati jen se sympatií.

Zmíněné období je tolik bohaté zrodem nových idejí a směrů, je v něm tolik jmen, charakteristických pro vývoj lidské myšlenky nejen ve Francii, ale v Evropě vůbec, neboť ta nezůstala nedotčena vlivem francouzským. Ale co zná naše čtenářstvo z Pascala, Boileau-a, Bossueta, La Bruyère-a nebo z autorů 18. století jako Voltaire, Montesquieu, Abbé Raynal, d'Alembert, Condillac, Condorcet a jiní? Není tu bohatý materiál ku překladům?

Jean Rowalski.

PŘEDNÁŠKY HRABĚTE LÜTZOWA V OXFORDĚ.

V sídle nejslavnější anglické university, která svojí historií a svým dokonalým a originelním zařízením patří mezi nejzajímavější vysoké školy vůbec, na této oxfordské universitě zahájil dne 7. t. m. svoje přednášky o české historii hrabě dr. František Lützow, který svými spisy přispěl již tolik k šíření známostí o české kultuře v Anglii. Tím významnější událostí jest, používá-li k tomuto cíli jedné z nejslavnějších universit, aby ve formě přednášek před mezinárodním posluchačstvem konal totéž dílo, které prováděl dosud svými spisy. V prvé přednášce líčil hr. Lützow českou historii a její pěstitele až do doby Karla IV. Druhá přednáška odbývala se 10. června a měla ještě větší účast obecenstva než prvá. Mezi jinými byli jí přítomni také R. A. Morfill, autor první anglické grammatiky českého jazyka, professoři Williams, Rhyse, Beazly a jiní. Obsahem této konference byly hlavně spory náboženské a husitská doba. Jak se oznamuje, budou celkem čtyři konference, které vyjdou knižně, a tu budeme míti příležitost se k nim vrátiti. — o —

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání o dvou číslech vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem nebo s každým sešitem Lumíra a předplácejícím odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. ČERVENCE 1904. * ČÍSLO 27. *

Z NOVĚJŠÍ POESIE AMERICKÉ.

PŘEKLÁDÁ ANT. KLÁŠTERSKÝ.

RICHARD BURTON*):

PRVNÍ PÍSEŇ.

Kýs básník napsal jarní zpěv,
mžik utajený dech,
však k léta dnům jej podržev,
děl úsměv na svých rtech:

»Ty malá písni čistých chvil,
ty zjeve mystický,
jak bych tě, taký duše díl,
moh' ztratit na vždycky!«

A napsal nový zpěv, a div
byl uměn větší v něm,
leč první píseň, co byl živ,
měl skrytu v srdci svém.

PŘEDEK.

Zde v hospodě své vlasti
na klidném loži dlím,
leč zbraní vzmach a blesky
se chví jen mozkem mým.

Tam venku noc, již světí
dech borů, záře hvězd,
zde uvnitř vlá již spánek,
lék ranám z denních cest.

Za dávných, přešlých časů
můj předek silný snad
kdys v šarvátce stál horké,
vpřed bil se, ve tmách pad'.

V tom tichém, milém místě,
kde vládne pouze klid,
proč v sluch mi padá třesk boje —
je boj mi do žil vlit?

Jak divno — a přec k seči
jsem jakés připoután,
a vřavu tisíců mroucích
mi větru nese van.

A já, jenž holubičí
znám klid jen, míru dech,
jat jeho bojovným duchem
jsem tady v pozdních dnech.

Co na tom pravdy, nevím,
vší srážky vzdálen jsem,

a zbraní vzmach a blesky
hřmí prudce v srdci mém.

V PŘÍTMÍ.

Když stín nám snesl v jizbu mír,
o druzích se hovor spřed:
ak mrtev ten a druhý ven
kams v dálný zahnán svět.

A mocí srdce magickou
zas tu, kdo zapad' již,
a živ, kdo drah, my mohli v tmách
stisk cítit, jak šli blíž.

A veselejší počla řeč,
až lamp rozžata zář,
leč prázdná jak síň! Všem zdá se míň
o jakous milou tvář.

CESTY.

V pohodlí doma sedím tich
bez hnutí v domě svém,
a přec po mořích neznámých,
od země bloudím v zem.

A třeba v dáli cíl mých cest,
jsem zdráv a v domov náš
já s nejzazších se vracím hvězd,
jen tkneš se, zavoláš.

*) Richard Burton narodil se dne 14. března r. 1859 v Hartfordu, Connecticut. Dosáhl akademické hodnosti na »Johns Hopkins University«. Byl literárním vydavatelem časopisu »Courant« v Hartfordu od r. 1890—1897 a r. 1898 stal se professorem anglické literatury na universitě v Minneapolis, Minnesota. Nyní žije v Bostonu. Vydal básnické knihy Message and Melody, Dumb in June 1895, Memorial Day 1897, Lyrics of Brotherhood 1900 a knihu literárních essayí »Literary Likings«.

ZPĚV MOŘE.

Zpěv moře, to zpěv byl dávný, stár,
v dnech mladá kdy zářila zem,
vln hlasně a dávno zněl již svár,
než člověk našel řeči dar;
vln srdce se chvělo v hněvu zlém
neb svůdně tak pělo jen,
když v prvotních výsep bíly tvar,
neb na širu padly v sen.
A taký byl zpěv, změn volný chvěv,
a taký byl moře zpěv.

Zpěv moře v ráz chytil lidský tón
v dnech, člověk kdy první vstal;
již truchlivěj' zvučel jeho ston
a ohnivěj' vln lét' shon:
neb silný hlas jeho hlásat jal
se bolesti lidských běd
a jímat v hudby mohutné ron
zvěst žití a vášně hnět.
A taký byl zpěv, se rozletěv,
a taký byl moře zpěv.

Zpěv moře byl lačný skřeku zvuk,
jak lidský spěl lety rod,
hlas zdrsněl od souzených, tonoucích muk,
kov z vraků pad' ve klín not,
až nebylo tryzny smutnější, hlod
ni písně, k bolu jež zve,
než v půlnoci kvil když počal vod
těch prastarých pro mrtvé.
A taký byl zpěv a bolestný řev
a taký byl moře zpěv

Zpěv moře je písně čarovné proud,
náš život zračí se v něm:
je vážný a velký, jak poslední soud,
je boje rozerván zlem;
a ztišen přec hvězdným pod nebem,
je lásky paprsků pln,
když nebe se k hloubi sklání rtem,
den snubní jich čarupln.
A taký je moře taj a zjev
a taký je moře zpěv.

CHOPINOVO PRELUDIUM.

Kdys Chopinovo Preludium znět
jsem slyšel. Marno — lidský nemůž' ret
tu vysloviti hudbu. Ptákem vzlét'
můj duch výš v azur — nejsladší z všech žal,
všech hlubší vášeň, lásky ryzí pal,
vzlet svaté touhy, který spočíval
již dávno pohřben, táhly, jedna běl,
a průvod jich se mojím srdcem chvěl.
Pro nesmrtný mžik, jediný jen, žel,
jsem těla prost byl, silný krásou duch
se nes', jak hudby magické zněl ruch.

MARIE MAGDALENA.

K Ježíše hrobu, den jak svit',
šla zlíbat zem, kam on byl skryt,
slz proud, déšť jara teplý, lit'.

A hle! Tu bez skvrn smrti všech
muž stál, hlas tichý, sladký dech,
a Mistře! se rtů slét' jí vzdech.

Z těch dálných vonných staletí
nad proroků zpěv dýše ti
tok slz těch, něžné oběti.

GABRIELE D' ANNUNZIO:

MODLÁŘI.*)

S VĚDOMÍM AUTORA
PŘEL. ADOLF VELHARTICKÝ.

I.

Velké piščité náměstí jiskřilo jako posypané pemzou v prachu. Všecky domy dokola obílené vápnem zdály se žhavé, jako zdi nesmírné pece, která byla vyhasla. V pozadí pilíře chrámu odrážely zářící mračna a rudly jako z granitu, tabulky okenní se blýskaly, jakoby zadržovaly výbuch požáru uvnitř; svatá vyobrazení vzala živé vzezření barev a držení; celá budova, nyní pod nádherou zašeřeného meteoru, oděla se větší mocí vlády nad domy Radusanských.

Z ulic zahýbali se na náměstí houfy mužů i žen řvoucích a gestikulujících. Ve všech duších děs pověry rychle mohutněl, z veškerých oněch zanedbaných fantasií zdvihalo se tisíce hrozných představ božího trestu; vysvětlování, prudké hádky, žalostná zaklínání, nesouvislá vypravování, prosby, výkřiky mísily se do temného hluku hrozící vichřice. Již od více dnů ony krvavě rudé skvrny rozlézaly se na nebi po západu slunce, přepadávaly ticho nocí, osvěcovaly tragicky spánek polí a vyvolávaly vytí psů.

»Jakube! Jakube!« křičeli někteří, zmítajíce rukama, již dříve mluvili tiše před kostelem stlačeni kolem sloupu předsíně. — »Jakube!«

Ze dveří vyšel nějaký velký a hubený člověk, jenž se zdál ztráven horečkou úbyťovou, lysý na vrchole lebky a korunovaný na spáncích a šíji několika dlouhými, zrzavými kadeřemi, a blížil se k volajícím.

*) Z knihy: »Le novelle della Pescara.«

Jeho malé vpadlé oči, poněkud se sbíhající u kořene nosu, byly nejisté barvy a oživené ohněm hluboké vášně. Scházely mu dva přední zuby ve vyčnívající dásni a to dodávalo posunkům jeho úst při reči a při pohybu špičaté brady s rozcuchanými vousy podobnost s faunskou vyžilostí. Ostatní tělo bylo ubohá architektura kostí ukrytých v šatech a na rukách, na pulsech na obrácené ploše rukou, na prsou byla kůže plna modrých znamení, píchnutí učiněných špičkou jehly a práškem indichovým na památku navštívených reliquií, jejichž milostí obdržel vyplněnými sliby.

Když fanatik přišel k houfu vedle sloupu, zmatek otázek se zdvihl ze středu oněch úzkostlivých lidí.

»Nuže? Co řekl Don Consolo? Vyjde jen stříbrné rámě? A celé poprsí by nebylo lepší? Kdy se vrátil Pallura se svíčkami? Bylo sto liber vosku? Jenom sto liber? A kdy by počaly zvony zníti? Nuže? Nuže?«

Výkřiky se rozmnožovaly kolem Jakuba; nejvzdálenější se tlačili proti kostelu; ze všech ulic rozptyloval se lid po náměstí a plnil je. A Jakub odpovídal tázajícím se, mluvil stlumeně, jakoby zjevoval hrozná tajemství, jakoby přinášel proroctví z daleka. On viděl ve výši uprostřed krve hrozící ruku a pak černý závoj a pak meč a troubu . . .

»Vypravuj! vypravuj!« pobízeli ostatní, dívajíce se mu do tváře, zachváceni zvláštní žádostí slyšeti věci obdivuhodné, zatím co pověst z úst do úst se rozšiřovala shromážděným množstvím.

II.

Velké rudé pásmo vystupovalo zvolna od horizontu k zenitu a zabralo celou klenbu nebes. Výpar roztavených kovů zdál se vlniti na střechách domů, a v lesk vznikající ze soumraku mísily se paprsky barvy fialové a sírové, s duhovitým chvěním. Dlouhá zářivější linie prchala směrem k ulici ústící na hrázi řeky a zabloudila na dno planoucí vody mezi dlouhé rákosí a suché topoly, pak na lem bídného pole, kde staré věže saracenské se zmateně zdvihaly jako kamenné ostrůvky v husté mlze. Žhavé výdechy posečeného sena rozlévaly se ve vzduchu, bylo to jako zápach shnilého ovoce mezi zeleni. Houfy vlaštovek proletávaly prostorem s velikým hlukem a křikem, dotýkajíce se kamenitého, okapovitého dna řeky.

Šum v lidu přerušen byl tichem očekávání. Jméno Pallurovo šlo ústy, prudké nepokoje vybuchávaly tu a tam. Délkou říční ulice nebylo ještě vidčti povozu, svíčky se nedostávaly a don Consolo váhal proto vystaviti reliquie a říkati zaklínání, a nebezpečí hrozilo.

Strach přepadl všechny ony shromážděné lidi, neodvažující se již pozdvihnouti očí k nebi, jako smečka bestií. Z prsou žen počaly se dráti vzlyky a nejvyšší poděšení tísnilo a ohromovalo vědomí při zvuku onoho nářku.

Tu konečně se zvony rozezvučely. Protože byly nízko zavěšeny, temné chvění úderu lehce se dotýkalo všech hlav a druh jakéhosi vytí rozšiřoval se ve vzduchu mezi nárazem jedním a druhým.

»Svatý Pantaleone! Svatý Pantaleone!«

Byl to jednomyslný výkřik beznadějných, kteří žádali pomoci. Všichni na kolenou, s rukama vztaženýma, s tváří bílou, úpěnlivě prosili.

»Svatý Pantaleone!«

Don Consolo zjevil se na prahu chrámu prostřed dýmu dvou kaditelnic, záře ve fialovém mešním rouchu se zlatým vyšíváním. Držel ve výši svaté stříbrné rámě a zaklínal hlučící vzduch latinskými slovy: »Ut fidelibus tuis aeris serenitatem concedere digneris, Te rogamus, audi nos.«

Zjevení reliquie probudilo v množství delirium něžnosti. Slze plynuly se všech očí a jejich zářícím závojem viděly oči zázračný jas nebeský prýštiti ze tří prutů, zdvižených ve výši k dobrořečení. Rámě zdálo se nyní větší ve žhoucím vzduchu, soumračné paprsky vyvolávaly v drahokamech nejpestřejší oslepující jasy a balsám kadidla rozléval se rychle skloněnými chřípěmi.

Te rogamus, audi nos!

Ale když rámě zmizelo a zvony se zastavily, v okamžitém tichu bylo slyšeti blízký cinkot rolniček, jenž přicházel ze říční ulice. A bylo pak pozorovati náhlý pohyb z návalu k oné straně a mnozí pravili:

»Je to Pallura se svíčkami! Je to Pallura, jenž přišel! Zde jest Pallura!«

Vůz posunul se v před, drkotaje po kamenité cestě, při kroku těžké, šedé klisny, které blýskal na zadku velký mosazný roh, podobný krásnému půlměsíci. Když Jakub a ostatní se vrhli vstříc, mírumilovné zvíře se zastavilo, silně funíc. A Jakub, který se přiblížil první, viděl náhle na dně vozu ležeti tělo Pallurovo, celé krvácející a počal výti, zmítaje rukama proti davu:

»Je mrtev! Je mrtev!«

III.

Smutná zpráva se rozšířila bleskem. Lid se tlačil kolem vozu, napínal krk, aby něco viděl, nemyslil více na hrozby s výše, zasažen znovu neočekávanou událostí, přepaden onou přirozenou, divokou zvědavostí, kterou lidé pociťují při pohledu na krev.

»Je mrtev? Jak je mrtev?«

Pallura ležel zády na prkně, se širokou ranou uprostřed čela, s jedním uchem rozsápaným, s děrami v pažích, bocích a jednom stehně. Vlahý potok mu tekl dutinou očí dolejí až na bradu a na krk, třísnil mu košili, tvořil černé blýskavé kusy na prsou, na kuži opasku a až na spodkách. Jakub zůstal skloněn nad oním tělem, všichni ostatní čekali, lesk červánků osvětloval poděšené

tváře a v onom okamžiku ticha zdvihl se od břehu řeky zpěv žab a netopýři míjeli a opět míjeli zcela blízko u hlav.

Náhle Jakub, vztyčiv se s jednou tváří potřísněnou od krve, zvolal:

»Není mrtev! Dýše ještě!«

Temný šum proběhl davem. A více sousedů se nahýbalo, aby viděli, a nepokojnost vzdálených počala se jeviti ve výkřicích. Dvě ženy přinesly okov vody, jiná přinesla několik kousků plátna, jeden mladík nabídl tykev plnou vína. Byla umyta tvář zraněnému, zastaven proud krve na čele, byla pozdvižena hlava. Bylo slyšeti hlasitá slova, tázající se po příčině skutku. — Sto liber svíček scházelo, pouze málo kousků jich zůstalo mezi mezerami na dně vozu.

Hádající se prostřed nepokoje více a více rozpalovali, rozhořčovali a rozčilovali. A protože stará dědičná zášť vřela proti okolí Mascalica, protějšímu místu na druhém břehu řeky, pravil Jakub jedovatě chraplavým hlasem:

»Což i svíčky jsou poslušny v Sv. Gonselvu?«

To bylo jako jiskra požáru. Duch chrámu rázem se probudil v onom lidu zblbělém tolika lety ve slepém a divokém kultu jediné své modly. Slova fanatikova šířila se z úst do úst. A pod krvavou tragickou skvrnou soumraku mělo hlučící množství podobnost vzbouřeného kmene černochů.

Jméno světce dralo se ze všech hrdel jako válečný pokřik. Nejvášnivější propukávali v kletby proti straně řeky, klátíce rukama, zatínajíce pěstě. Pak veškeré ony tváře, rozpálené hněvem a světlem, široké a mohutné, jimž zlaté kroužky v uších a velký chumáč vlasů na čele dodávaly zvláštní výraz barbarský, všechny ony tváře se skláněly k ležícímu a mírnily se milosrdenstvím. Kolem vozu byla soucitná péče žen, jež chtěly oživiti skonávajícího: tolik láskyplných rukou mu vyměňovalo plátěné obvazy na ráně, skrápělo mu vodou tvář, pozdvihovalo mu k bílým retům tykev s vínem, tvořilo mu druh měkčí podušky pod hlavou.

»Palluro, ubohý Palluro, neodpovíš?«

Zůstával naznak se zavřenýma očima, s ústy pootevřenými, s hnědým vousem na lících a na bradě, s jemnou krásou mládí, ještě prosvítající ze stuhlých rysů v křečích bolesti. Zpod obvazu na čele tekla mu stružka krve dolů po skráních, v koutcích úst objevily se malé bubliny růžové pěny, a z hrdla vycházelo jakési temné přerušované syčení. Kolem něho péče, otázky, horečné pohledy se rozmnožovaly. Klisna chvílemi pohodila hlavou a zařičela proti domům. Jakýsi nepokoj, jako blížící se vichřice, ležel těžce nad veškerou krajinou. Tu zalehly ženské výkřiky k náměstí, výkřiky matky, jež se zdály pronikavější prostřed náhlého oněmění všech ostatních hlasů. A obrovská žena, dusící se tlouštkou, prošla davem a přistoupila křičíc k vozu. Protože byla těžká a nemohla vystoupiti vzhůru, vrhla se na nohy synovy se slovy lásky mezi vzlyky, se srdcervoucími, tak řezajícími výkřiky zlomeného hlasu a s výrazem bolesti tak hrozně zvířecí, že všemi přítomnými proběhl mráz a všichni obrátili tvář jinam.

»Zaccheo! Zaccheo! srdce moje! radosti má!« křičela vdova bez přestání, celujíc nohy zraněného, přitahujíc je k sobě k zemi.

Zraněný se pohnul, zkroutil ústa velkou bolestí, otevřel široce oči, ale jistě nemohl viděti, neboť jakási vlhká blanka mu pokrývala zrak. Velké slze počaly mu tryskati z koutků očních a plynouti dolů po tvářích a krku; ústa mu zůstala zkroucena, v temném sykotu hrdla bylo cítiti marnou námahu řeči. A kolem ho pobízeli:

»Mluv, Palluro! Kdo tě zranil? Kdo tě zranil? Mluv! Mluv!«

A vlivem otázek, jež hučely hněvem, tak četných a zuřivých, pozdvihl se temný hluk pomsty a dědičná zášť vyřela v duších všech.

»Mluv! Kdo tě zranil? Řekni nám to! Řekni nám to! Umírající otevřel oči podruhé a protože mu svírali obě ruce, smysly se mu na okamžik opět vrátily, vyvolány oním živým dotykem vášně, a zrak se roznítil. Měl na retech neurčité koktání, mezi pěnou, jež vycházela nyní hojněji a krvavější. Nerozumělo se ještě slovům. V tichu bylo slyšeti vydechování žádostivého množství a oči měly v hluboku stejný plamen, protože veškeré duše očekávaly jediné slovo.

»Ma . . . Ma . . . Ma . . . scálico . . .«

»Mascálico! Mascálico! Zavyl Jakub, který zůstal skloněn, napjatě poslouchaje, aby zachytil mdlé slabiky oněch umírajících úst.

Nesmírným hlukem přijat byl výkřik. V davu bylo nejdříve zmatené vlnění bouře. Pak, když nějaký hlas převyšující povyk vzkřikl na poplach, dav se rozděloval. Jediná myšlenka rozpalovala ony lidi, jediná myšlenka, která se zdála blýskati ve všech duších: ozbrojiti se něčím k zabíjení. Na každé vědomí tlačila jakási krevní fatalita, pod velkým temným leskem zatmění, prostřed elektrické vůně tryskající z nepokojné krajiny.

IV.

A dav, ozbrojen kosami, noži, sekerami, motykami a puškami, shromáždil se na náměstí před kostelem. A modláři řvali:

»Svatý Pantaleone!«

Don Consolo poděšen hlukem utekl se na místo za oltářem. Část fanatiků vedena Jakubem vnikla do kaple, vylomila bronzové mřížoví a dosáhla sklepení, kde poprsí světce se skrývalo. Tři lampy naplněné olejem olivovým hořely stlumeně ve vlhkém vzduchu svatyně, za krystalem jiskřila se křesťanská modla s bílou hlavou, prostřed velkého zářícího disku, a zdi mizely pod bohatstvím darů.

Když modla, nesena na ramenou čtyř obrů, zjevila se konečně mezi sloupy předsíně a rozzářila se červánkovým jasem, dlouhý vášnivý vzdech proletěl čekajícím lidem, šum, jakoby vánek radosti letěl nad veškerými čely. A nosítka se pohnula. A ohromná hlava světce houpala se ve výši zírajíc před sebe dvěma prázdnými očními dutinami.

Na nebi, nyní prostřed stejnoměrného světla, často tryskaly paprsky ze živějšího meteoru, skupiny jemných mraků se oddělovaly od pásma a plynuly zvolna trhajíce se. Celé okolí Radusy jevilo se v pozadí jako kopec popela, jenž tají oheň, a v předu množství polí se ztrácelo v neurčitém jiskření Hlasitý zpěv žab plnil zvučnost samoty. V ulici říční vůz Pallurův zabraňoval chůzi. Byl prázdný, ale zachoval stopy krve na více stranách. Zuřivé kletby vybuchly náhle do ticha. Jakub vzkřikl:

»Postavme tam světce!«

A poprsí bylo postaveno na prkna a taženo silou paží mělkým brodem. Hlavní průvod válečný tak překročuje hranice. Podél řad byly neseny kovové svítilny a napadené vody lámaly se v jemných zářících paprscích, a celý rudý proud tekl mezi topoly do daleka k čtyřhranným věžím. Mascálico bylo viděno spící na malém kopci prostřed oliv. Psi štěkali tu a tam se zuřivou vytrvalostí odpovědi. Dav vyšel z brodu opouštěje obyčejnou cestu, postupoval v před rychlými kroky, přímou linií, přeřezávající pole. Stříbrné poprsí bylo znovu neseno na ramenou, převyšovalo hlavy lidí mezi nejvyšším obilím, rozšiřujíc vůni a ohvězďujíc vše živými svatojanskými muškami.

Náhle pastevec, jenž bydlel v jámě vystlané slamou, aby hlídal obilí, přepaden strachem při pohledu na tolik ozbrojených lidí, dal se na útěk po stráni, křiče ze všech sil:

»Pomoc! Pomoc!«

A výkřiky budily ozvěnu v olivovém lesíku.

Tu se Radusanští rozzuřili. Mezi kmeny stromů, mezi suchým rákosím míhal se světec ze stříbra, dával zvučné cinkoty nárazům haluzí, osvítil se nejživějšími záblesky při každém znamení nebezpečí. Deset, dvanáct, dvacet výstřelů vybuchlo v chvějícím se blýskání, jeden po druhém na massu domů. Bylo slyšeti řinčení, pak výkřik, pak velký hlučný nepokoj, několik dveří se otevřelo, jiné zavřely, padaly rozbité okenní tabulky, padaly rozbité květináče s bazalkami na cestu. Bílý kouř se zdvihl v tichém vzduchu za krokem útočníků, vzhůru k nebeskému požáru. Všichni zaslepeni řvali v zuřivosti:

»Na smrt! Na smrt!«

Oddíl modlářů držel se kolem svatého Pantaleona. Hrozné spílání proti svatému Gonselvu vpadávalo mezi pohyb kos a mávání nožů.

»Zloději! Zloději! Žebráku! Svíčky! Svíčky!«

Jiné oddíly útočily na dveře domu ranami seker. A jakmile dveře vypáčené a roztříštěné padly, Pantaleonští vskakali vyjíce dovnitř, aby zabíjeli. Polonahé ženy utíkaly se do koutu, prosíce o milost, bránily se ranám zachycujíce zbraně a rozřezávajíce si prsty; válely se natažené na podlaze uprostřed množství pokryvek a povlaku, z kterých vyčnívala jejich slabá těla živená řepou.

Jakub, velký, hubený, zrzavý, spojení vyprahlých kostí, byl hrozným ve vášni, co náčelník krveprolití zastavoval se chvílemi, aby učinil velkou kosou velitelské gesto nad veškerými hlavami.

Šel v před neohrožený, bez klobouku, ve jménu svatého Pantaleona. Více než třicet mužu ho následovalo A všichni měli zmatený a tupý pocit, jakoby kráčeli prostřed požáru nad houpající se zemí, pod žhavým klenutím, ež by se bylo sesulo. Ale z každé strany počali přibíhati obránci, Mascalicovští silní a černí jako mulati, krvežízniví, kteří se bili dlouhými dýkami a bodali do břicha a hrdla provázejíce úder chraplavými hlasy. Rvačka se táhla zvolna ke kostelu, ze střech dvou nebo tří domů jež vybuchávaly plameny, horda žen a dětí prchala k propasti mezi olivami, tísněna strachem

Pak mezi muži — aniž by zabraňovaly slze a nářky — zápas těla proti tělu stával se divočejší. Pod nebem barvy rezavé pokrývala se půda mrtvolami. Spílání skřípalo mezi zuby zraněných a v neutuchávajících výkřicích pokračoval řev Radusanských:

»Svíčky! Svíčky!«

Ale dvéře chrámu zůstávaly zavřeny, ohromné, celé dubové blyštící hřeby. Mascalicovští je bránili proti nárazům a proti sekerám. Světec ze stříbra nehybný a bílý kolébal se v tísni rvačky, ještě nesen na ramenou čtyř siláků, kteří krváceli všichni od hlavy k patám, nechtíce klesnouti. A bylo největším přáním útočníku, postaviti idol na oltář nepřítele.

Nyní, mezitím co Mascalicovští se bili s úspěchem jako lvi, na kamenném stupni, Jakub náhle zmizel, obešel stranu budovy hledaje nechráněnou cestu, kterou by vnikl do svatyně. A když viděl otvor v malé výši od země, vyšplhal se tam, zůstal zadržen boky v úzkém prostoru a zkroutil se tam, až prostrčil své dlouhé tělo mezerou dolů. Srdečná vuně kadidla zmizela v nočním chladu domu božího. Hmataje opatrně ve tmě, veden hlukem rvačky venku kráčel onen člověk ke dveřím, narážeje na lavice, zraňuje se v tváři, na rukou. Na tvrdosti dubu ozývala se již zuřivá práce seker radusanských, když počal nějakým železem vylamovati zámek, udýchán, dušen prudkým, úzkostlivým bušením srdce, jež mu zmenšovalo sílu, s obličejem křižovaným klamným svitem, s ranami, jež ho bolely a vpouštěly mu pod kůži vřelou vlnu.

»Svatý Pantaleone! Svatý Pantaleone!« slyšel venku řváti drsné hlasy svých, již cítili zvolna povolovati dvéře, zdvojnásobujíce údery a rány

seker. Skrze dřevo slyšel těžké pády těl, jež byly násilím poraženy, suchý náraz nože, který tam přibil někoho kyčlemi. A Jakubovi se zdálo, jakoby celá chrámová loď zvučela při tlukotu jeho divokého srdce.

V.

Po posledním úsilí se dvéře otevřely. Radusanští se vřítili s nesmírným vítězným pokřikem šlapajíce po tělech zabitých, vlekouce světce ze stříbra k oltáři. A živé chvění reflexů zaplavilo pojednou temnotu chrámové lodi, rozzářilo zlato svícnů a píšťaly varhan ve výši, a v onom zsinalém jasu, který chvílemi se chvěl uvnitř z požáru blízkých domů, strhl se druhý zápas. Spletená těla válela se na dlaždicích, neoddělovala se již, vymršťovala se tu a tam společně, v záchvatech zuřivosti, narážela a dokonávala pod lavicemi, na stupních oltáře, proti zpovědnicím. V prostorné dutině domu božího vše určitě se odráželo: stuhlý zvuk železa, jež vniká do těl a jež sklouže na kostech, ono jediné mdlé zastenání člověka, který jest zasažen na nějakém živém místě, ono zapraštění, jež vydává lebka v roztříštění se při úderu, řev toho, jenž nechce zemříti, hrozný jásot toho, jenž zasáhl k smrti. A jemná vůně kadidla plynula nad rvačkou.

Stříbrná modla nedosáhla ještě slávy oltáře, protože nepřátelský kruh tam uzavíral přístup. Jakub se bil kosou, poraněn na více stranách, aniž by ustoupil o píď ze stupně, jehož dříve dobyl. Zůstali jen dva, aby chránili světce. Ohromná bílá hlava kolísala jako opojená na vřídle vzbouřené krve. Mascalicovští se rozzuřovali.

Tu padl svatý Pantaleon na podlahu vydávaje ostrý řinkot, který vnikl do srdce Jakubova ostřeji, než špička nože. Když zrzavý sekáč skočil, aby ho pozdvihl, nějaký člověk-ďábel srazil nepřítele ranou nože na zad. Dvakráte se tento vztyčil a jiné dvě rány ho opět vrhly zpět. Krev mu zaplavovala celou tvář a prsa a ruce, rameny a pažema mu probělávaly kosti zřejmé v hlubokých ranách, ale přece tvrdošíjně se opět vrhal na nepřítele. Rozzuřeno onou divokou houževnatostí života, tři, čtyři, pět sedláků společně ho uhodilo ve vzteku do břicha, z něhož vnitřnosti vytékaly. Fanatik padl na znak, uhodil šíjí na stříbrné poprsí, obrátil se pojednou na břicho s tváří proti kovu, s rukama nataženýma, nohama staženýma. A svatý Pantaleon byl ztracen

F. X. SVOBODA:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Baronka.

To nebyl však jen strach, leč kouzla moc,
neb sotvaže jsem přešla zahradou,
stesk jakýs zachvátil mne pojednou,
že mžikem v duši uzrál úmysl
dát malovat se vámi. Teď jsem zde!
Však prosím, o tom nikdy nemluvte!

Doubrava.

Ne, nebojte se!

Baronka.

Bože, jaká jsem
dětinská, směšná, a jak bláhová!
Ne, zapomeňte, co jsem mluvila!
Promiňte! Velice mne leká teď
má dětská žvatlavost . . . oh, směšna jsem!
Ne! Nemělo to smyslu, nevěřte,
těm rozmarnostem prázdným! Nadšení
mne zavedlo tak, že jsem zjevila
své ukryté sny dětské! Vidíte,
jak chytra jsem, jak málo ovládám
své srdce, jakým špatným hlídačem
jsem chrtů svých a tygrů rostoucích!

Doubrava.

Proč chcete snížit, co jste cítila?
Je mnoho kouzelného ve všem tom,
co mluvila jste!

Baronka.

Tak jsem soudila;
však pojednou mne zvláštní pojal strach
z moudrosti vaší, očí studených,
i zdálo se mi, že se smějete
v hlubinách srdce vroucím citům mým.

Doubrava.

Což jsem tak přísný? Srdce taky mám!

Baronka.

Však přece soudím, že jste povznesen
nad lásky svízel moudrou rozvahou,
že příliš prožil jste a s úsměvem
na to se díváte, čím hynu já!

Doubrava.

Zdá se mi někdy láska marností
i hračkou pouhou lidí ješitných,
toť pravda svatá!

Baronka.

Však jsem tušila!

Doubrava.

Teď kouzlo zasvítilo! Z mramoru
je tvořen nos váš smělý. Prosím vás,
z profilu, tak tak, a teď smějte se!
Tak! Ano! Zoubky bílé pode rtem
se svítí! Krásné! Rámě uhněte!
Tak! Ó vy rozumíte všemu již!

Baronka.

A přece neznám lásky, věřte mi,
neb nejala mé srdce v kouzlo své
To sny jen byly, ne však skutečnost.
Já pouze milována byla jsem,
však sama nikdy nemilovala.
A když jsem loni vaším uměním
se opila a po vás toužila,
tu strach mne pojal divný. Poprvé
jsem byla poraněna, poprvé
jsem sama stála před tím tajemstvím!

Doubrava.

Proč jste se bála?

Baronka.

Dosud bojím se!

Doubrava.

Proč? Řekněte mi!

Baronka.

Cítím, na moře
že bouřné vydávám se vlnám zlým.

Doubrava.

Vždyť je to krásné!

Baronka.

Možná! Ale vám,
můj vzácný mistře, radím upřímně,
by nedal jste se nikdy uchvátit
vášněmi srdce, příliš hluboká
je vaše duše, strašné vlnění
by zmítalo pak vámi!

Doubrava.

Myslíte?

Baronka.

A kdyby ve vás ozvala se snad
jedenkrát láska ke mně, prosím vás,
nikdy to nezjevte! Neb bojím se
zlé jakés budoucnosti! — Zvatlám zas!
Prosím vás, promiňte, jsem bláhovec!

Doubrava.

Jste milá, zvláštní . . . Buďte, jakou jste!
Když padá na vás světlo jako teď
a na nahé té šíji labutí
své hebké tóny klade bohatě,
jste nejkrásnější!

Baronka.

Ne ne, nechvalte
mne, mistře milý, moci nemám-li
strhnouti s výše muže jako vy,
tak bez síly když moje kouzlo je,
že nerozvichří vaší duše mír!
Co do takové krásy bezmocné?

Doubrava.

Hm, vy jste zvláštní!

Baronka.

A teď zatančím.

(Ohlíží se po atelieru.)

Doubrava.

Hledáte něco?

Baronka.

Snítku nějakou!

(Vezme snítku růžovou.)

Kdys v dětství, za dnů sladce bláhových,
jsem krásnou tanečnicí chtěla být,
a tančila jsem v zahrad samotě
národní písně k taktu zpívajíc.
Kde jsou ty doby! Tehda lehčeji
jsem prohnula se, lehčej' skočila!

(Tančí v krásných pósách.)

Doubrava.

(ji mlčky pozoruje. Pak vezme mandolinu a drnká do taktu k tanci.)

Je vaše bytost sama rytmem již.
Jak půvabné a zvláštní! Řekl jsem,
že tygřího cos v těle vašem je,
když prohýbá se, vzpíná, schyluje
a při tom oči vaše jiskřivé
když zalesknou se, jak by vyhlédly
si bystře obět svého útoku!
Ó krásné! Křivka s křivkou míchá se
jak ve vlnách hra světla měnivá,
a sladkost se rtů kol se rozlévá
štědrosti plná, touhy, teploty,
a ruce skládají se půvabně
jak samy řídily by tanec váš!
Ó luzná jste! Tak chtěl bych zachytit
váš žárný zjev, ne jako portret jen,
leč jako obraz, dílo, myšlenku.
Ne, nenasytím se těch linií,
té teplé síly, sladkých pohybů,
těch nohou pyšných, lehce kladených,
těch rukou krásných . . . Co to? Co je vám?
Ó prosím, prosím! Tančit nechcete?
Proč přestala jste? Prosím! Tančete!

Baronka.

Ne!

Doubrava.

Jste snad unavena?

(Pokračování.)

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Valentin opřený o veřeje dveří kuřáckého pokoje, odkud podobně jako z jídelny slyšel stlumený hovor a smích několika hostů zaujatých více havanskými doutníky a šampaňským nežli houslemi vlasatého jinocha a sopránem příliš kypré a příliš nalíčené primadony, pozoroval dámy sedící v polokruhu kolem piana. Za nimi tmavé pozadí fraků několika pánů, mezi nimi dobrácky se usmívající Kalivoda, mladý Konopka strnulejší a blaseovanější nežli kdy jindy, a všichni úředníci Kaplířovi stlačeni vzadu a uctivě nadšení.

Bavilo je pozorovati, jak poslouchaly virtuosa a zpěvačku.

Slečna Braunová tvářila se chladně a urozeně, paní Vančurová se usmívala, mhouřila své pošetilé oči a pootvírala rty, jakoby zdlouha pila sladký a kořenný likér hudby, a občas pozvedla oči ke Konopkovi za ní stojícímu a bez ohledu na svou tlustou tetu, největší pražskou klepnu, vše vidící i když nejospalejí — jako teď — funěla, útlá paní z Pavikova, mající diamantovou čelenku ve vlasech, byla velmi vážná, sevřela tenké rty a s jakousi rozhněvanou přísností hleděla před sebe. Paní Šimková sledovala umělce se vzrušeným napjetím, prsty její pohybovaly rozčileně vějířem, všechna se zachvívala vnitřním pohnutím a zdálo se, že každý tón hladil neb dráždil jemnou rozcitlivělost její nervů. Byla nejkrásnější ze všech.

Paní Kaplířová skromně a beze vší pósy neb znatelného pohnutí, s rovnodušnou, jasnou tváří naslouchala hudbě a patrně myslila na něco jiného.

Valentin znal skoro všechny ty ženy intimně nebo znal aspoň jejich historie. Některé, jako mladá paní Vančurová a slečna šlechtična Braunová prošly nepozorovaně, kradmo episodami jeho záletných flirtů. Znal jejich parfum, jejich koketerii a jejich povahy a věděl, jak jsou ve skutečnosti vzdáleny těm maskám ctnosti a měšťácké noblessy, které představovaly.

A ostatní byly jim podobny, byly nevěrny svým mužům a mnohé začaly již tím, že podváděly své snoubence.

Valentin byl zasvěcen do všech jejich příhod, ani netušených v jejich nejbližším okolí. Zatím co z houslí virtuosových prýštěly tóny křišťálové čistoty a třpytné něhy a zpívaly snivou melancholii srdcí milujících, přemítal Valentin s jakousi mírnou, shovívavou ironií o těchto záhadách života žen své společnosti.

Vše se mu zdálo přirozeným, vysvětleným, a poněvadž kromě čistě sobeckých záchvatů krve pobuřující s pocitem žárlivosti spíše fysicky nežli morálně neměl nijakých názorů o mravnosti a běžných předsudcích, shledával to vše, co se dělo, takřka nevyhnutelným.

Žena, zejména žena ušlechtilá a zhýčkaně vypěstována a vychovaná pro radosti a požitky života, nemůže snésti nudu, nezajímavost, prázdnotu života. Zdálo se mu, že nikde se ženy nenudí tak jako v pražské společnosti. Kolem nich byla mdlá jednotvárnost malých poměrů, jejich vnitřní život byl chudý, jim nedostačující. Slovanská rozmarnost a těkavost narážela tu na německou ledabylost a sentimentálnost stejně u nich vynikající. Neznaly pohyb a vzruchy intensivní, rušné existence žen jiných, větších světů, jejich záliby duševní i fysické, jejich intelektuelní zvědavost i sportovní vášně, všechny ty pocity a dojmy z cestování, honeb, her, lektur a zábav, kterými vyplňují, vykrašlují, obohacují ženy jinde své duše . . .

Milenec, tajné nebo někdy i dosti zjevné záletnictví může být jedinou zajímavostí, jedinou krásou v pustině a únavě takového živoření. Milenec, který přijde v pravou chvíli, kdy teskno a hlucho je v duši, kdy krev hoří marným žádáním a kdy manžel je tak sousedsky důvěrným, tak šosácky negalantním, někdy nedelikátním i brutálním. Milenec, jejž obyčejně — kromě vrozené lehkomyslné a bezohledné dobyvačnosti mužské — též nuda a potřeba vzrušení pudí k stejným cestám srázným a cílům nebezpečným. Milenec, který je pozoruje, když muž je roztržitý, který je něžně dvorný, když muž je neomalený, který přichází svěží, naparfumovaný, elegantní, když muž se vrací znavený a ošumělý z kanceláře neb obchodu, čpící tabákem a alkoholem z hostince.

Mladá děvčata chráněná a střežená za každým krokem, vyloučená ze svobodného proudění života, vyzralá potají, schytralá svým otroctvím a odpovídající lžem svého vychování lží svého cudného pokrytectví se lstivou smělostí — jež naplnila někdy úžasem Valentina — vrhajíc se do tajných a opatrných záletů, z nichž jejich panenská těla vracejí se méně porušena, nežli jejich duše vznícené zžíravým ohněm zvědavosti . . . A někdy je tak nudí ta dobrácká idylla se ženichem pod dohledem blažených zraků matčiných, někdy je jim nastávající muž vnucený spekulací rodičů tak protivným, že jsou schopny všeho. Dostaveníčko s mužem majícím hodně špatnou pověst je jim vrcholem . . .

Valentin dospěl ve své filosofii tak daleko, že v tom všem viděl jen spravedlivé vyrovnání přírody se společností a jejími zákony a její morálkou. Na všech stranách uvolňovala se pouta, byl to neuvědomělý a z hlubin samé podstaty lidské tryskající odboj proti všem řádům, konvencím, paragrafům a přikázáním, jimiž upraven poměr muže a ženy.

A Valentin si vzpomněl na přípitek volné lásce pronesený poetou-bohémem za radostného jarního odpoledne, uprostřed vonících luk a kvetoucích alejí . . .

Byla dokončena první část koncertu. Ševel hlasů, šelest šatů, rachocení sedadel, veselý hluk nastoupil po nábožném tichu a němém poslouchání.

Sluhové roznášeli občerstvující nápoje. Virtuos, primadona a paní domu byli obklopeni a bylo jim blahopřáno, každý byl velmi nadšen koncertem.

Paní Šimková přistoupila též k hloučku, pronesla několik slov s paní Ludmilou Kaplířovou a obrátila se k Valentinovi, k němuž právě pronesla paní z Pavikova: »Zvláštní je, že oba mají na programu jen Čajkovského a Griega, nebo je to schválně?«

»Snad,« odpověděl Valentin opáčiv úsměvem vděčný, rozjařený pohled temných očí paní Šimkové.

»Jsem opravdu potěšena,« pravila mladá dáma, »již dávno jsem nezažila takový večer . . .«

Paní z Pavikova potřásala souhlasně svou diamantovou čelenkou a dala se do řečí s Konopkou.

»Opravdu, nevím jak mám vám děkovati,« opakovala paní Šimková odstupujíc s Valentinem stranou od ostatních.

»Jen pro vás jsem večer připravil, vaše zamilovaná hudba a vaše květiny vám to dokazují...«

Společnost se rozptýlila. V sousedním saloně hrál kdosi na piano, a na kulečníku se potýkala slečna Braunová s mladým dustojníkem.

Valentin a paní Šimková osamotněli. Stáli u dveří před řadou osvětlených, opuštěných pokojů druhého křídla domu.

Paní Šimková zadívala se na rytinu Meissonierových hráčů.

Valentin se obrátil k prázdným pokojům a zcela ceremonielně pravil:

»Viděla jste mého Cuypa?«

Ovšem že neviděla a šla obdivovat začernalou krajinu do sousedního pokoje. A mimovolně prohlížejíc umělecké drobnosti a obrazy, přišla do třetího rohového pokoje, sledována Valentinem.

Mluvili hlasitě, smáli se, dávali na jevo ostentativnost svého ústupu a smích, hovor, piano a cinkot sklenic.

»Zde je můj nejmilejší obraz. Koupil jsem to v Düsseldorfu u antiquaře, je to ovšem kopie, ale pěkná.«

Paní Šimková pozvedla oči k velkému, starému obrazu. Byla to kopie jedné z četných Tizianových Venuší.

»Originál je málo známý, visí v galerii jednoho bankéře pařížského.« (Pokračování.)

Otakar Theer:

HOŘKÁ IDYLLA.

Pokrač.

»To je celá poesie,« podotkl Kapin.

»Musíme si ji aspoň přimyslit, není-li jí ve skutečnosti,« odpověděla a zasmála se vesele, zatím co z očí takořka svítil smutek.

V tom kdosi otevřel dvéře mlýnice vedoucí dovnitř domu a Kapina se dotekl průvan. Zamrazilo ho v pravé lopatce, rheumatické již po několik let. Tou chvílí přestal ho hovor s Hedvičkou zajímat, ano zanevřel takořka na vteřinu na ni, jakoby ona byla příčinou jeho bolesti. Již již být ze mlýna, zachtělo se mu.

Seskočil s pytle; řekl své malé sousedce několik slov ku podivu chladných, nad nimiž zůstala všechna zdivena, jako dítě, kterému byste pojednou uprostřed laskání dali ránu, a odešel.

Krajina byla osvětlena tím slunným, klidným přísvitem pozdních odpolednů, jež mají oblohu bez mráčku, vzduch bez par, teplo bez dusné tíhy. Všechno: voda, rákosí, lučiny, střechy domků, ano i les a dálky, zdálo se lesknouti, jakoby vyzařovalo nějakým záhadným světlem.

Kapinův krok šuměl v suché trávě na břehu rybníka. Šel rychle, jakoby chtěl co nejdříve míti mlýn z dohledu. Proč ten náhlý odpor, neurčitý, ničím nezdůvodněný? Zdálo se mu, že ho pohání cosi pryč, pocit podobný strachu, bázeň, jaká se zmocní zvířete, jež větří nebezpečí. Nemohl vydechnouti, neboť hrdlo měl jakoby sešněrované. Pot naskočil mu po celém těle, chladný, ledový, tak že cítil, jak ty mrazivé kapky se slučují v praménky a stékají mu po prsou, po slabinách, po stehnech.

Spěchal domů, aby ulehl, boje se nemoci, a když se položil do svého lůžka, příliš vesnického, než aby v něm měl kdy pocit domova, když pohledl ke stropu, s něhož visely pavučiny, na stěnu, kde visel nevkusný barvotisk, zachvěl se všecek děsem, že se zde v tom cizím světě rozstůně, v duchu již viděl, kterak ho churavého odváží povoz na nádraží, jak ho cizí ruce umísťují do vagonu; pak slyšel jednotvárné drnčení vlaku, cítil přítomnost někoho cizího, koho mu sem dali, aby mu byl na pomoc, a který si nepřeje nic jiného, než aby ho mohl opustiti; cizí lidé přecházejí v chodbičce kolem jeho kupé, smějí se, hovoří, pokuřují, některý z nich kleje, poněvadž je nucen jeti v jed-

nom voze s nemocným. A vlak drnčí dál. Stanice, zastávky, stanice. Konečně poslední: Praha... Snášejí ho s vagonu, podepírají ho, nakládají do drožky. Zvědavci ho pronásledují pohledy. A pak, ó pak... Kapin bál se domyslit jen ten jednotvárný klapot kopyt pohřebního čtyřspřeží a koňů, táhnoucích několik fiakrů, zněl mu v uších.

Nestaral se nikdy o Boha. Ano, věřit v něho připadalo mu vždy jakoby urážka vlastní lidské samostačitelnosti. Ale teď, v této chvíli bázně zcela pudové, polekán do té míry, že přestával ovládat své smysly, sepjal ruce a snažil se modlit Otčenáš. Než slova, dávno zapomenutá, nepřicházela mu na rty. Opakoval tedy, do nekonečna, po celé hodiny, jediná dvě slova: »Bože... pomoc! Bože... pomoc!«

V.

Než nadarmo. Ráno dal si Kapin poslati pro lékaře. Zároveň se chystal psáti domovnici, která mu v Praze byla tak trochu hospodyní, když právě ho od ní došel list: psala mu, že se v bytě natírají podlahy a provádí letní úklid.

»Ach, pane bože!« zavzdechl pln zoufalství. A představa, že by byl nucen dát se ošetřovat v nemocnici, zamrazila ho, jakoby naň smrt sáhla.

K polednímu přijel lékař. Byl takový, jakým si ho Kapin představoval a jakého se také obával: venkovský lékař, asi čtyřicetiletý, tlustý, zpola sedlák, v nepořádném plnovousu, se spokojeným výrazem na masitých rtech.

Hned jak vkročil, pocítil Miloš vůči němu nedůvěru, tu nedůvěru neurastheniků, kteří pro každou chorobu si přejí být ošetřováni specialistou, vidíce v praktickém lékaři pouhého povrchního nedouka, kterému naprosto schází schopnost diagnosy jejich choroby.

Doktor se k němu posadil bez okolků na postel, dal si ukázati jazyk, ohmatal tepnu, poslechnul srdce — činil tak vše nejemně s bodrostí, která Kapina urážela — a konečně řekl:

»No, to není nic... alespoň nic vážného. Snad tu na vás příliš působí venkovský vzduch. Musíte si navyknout. Měl jste horečku?«

»Ano, trochu, včera k večeru.«

»Předepíši vám tedy tohle, chcete-li, ale jak říkám: není to nic vážného.«

»Ale, doktore, upozorňuji vás: mám slabé srdce, rheumatismus, můj žaludek nestojí za nic. Snad abyste mne prohlédl ještě jednou...«

»Co mám s vámi dělat? Navykněte si pohyb na zdravém vzduchu, pohyb a zase pohyb. To je ta zatracená Praha, která zvede takhle člověka. Pohyb a zdravý vzduch. Není nad to. Podívejte se na mne.«

»A pak: napadají mne strašné úzkosti, ujišťuji vás, strašné úzkosti...«

Tak se oženťe. V osmadvaceti letech má být muž ženat. Jinak z toho pak kouká tohle.«

»Nebylo by lépe, kdybych odejel do Prahy?«

»To tak! Zůstaňte ležet, k čertu, den nebo dva, dejte si udělat silný bouillon, šunku, budou ji zde mít, vajíčka... pak vstaňte, a hleďte co možno se procházet. Udělá vám to dobře. Jaké máte zaměstnání?«

»Žádné. Cestoval jsem.«

»Jako agent?« tázal se lékař.

»Ne. Pro zábavu,« odpověděl Kapin s trochou posměchu.

»Ale, kde béřete peníze?«

»Mám je.«

»Ach, odpusťte,« omlouval se všecek udivený, »jsem tak zvyklý na práci, že si skoro nedovedu představit člověka jinak, než když vydělává peníze.«

Uklonil se mu neobratně, slíbil, že se na něho zítra přijde podívat, a zmizel ve dveřích.

»Idiot,« vyklouzlo Kapinovi ze rtů, když osaměl.

Jak mu bylo smutno! Úzkost sice poněkud polevila, za to nesmírný žal pronikl jím celým, vssál se do každého nervu, jako voda pronikne každou nitku látky. Ještě nikdy nepocítil tou měrou jako dnes marnost svého života, svou ctižádost (neboť byl vlastně ctižádostivý) nevyplněnou, své srdce pokálené, nenasycené, pošlapané. Pojednou se mu kmitl hlavou obraz žebráka, jimž v Paříži říkají »cul-de-jatte« a kterého tam před lety potkával skoro každodenně na »pont des Arts«; byl bez nohou, a své zkomolené tělo měl přivázáno ke dřevěné desce na kolečkách, kterou posunoval odstrkuje se dřevěnými kostkami, jež držel v rukou. Tak, právě tak, připadal si teď sám: mrzák, bezvýznamný, lhostejný, uprostřed lidí, kteří si naň nevzpomenou ani almužnou. A tu mu bylo do pláče, do pláče nad sebou samým, jakoby svoji vlastní bytost pohřbíval.

Den ubíhal pomalu, hodiny delší než týdny. Nebylo nikoho, kdo by tu k němu promluvil slova, žádné věci, jíž by se dovedl potěšit, která by mu působila radost tím, když by na ni myslil. Všechny ty vzpomínky, které nashromáždilo jeho záletné srdce, jak tu teď tkvěly před ním, bez půvabu, bez barvy, jako loutky, které by někdo slepil z popela.

Chvíle míjely v tichu.

Pak ozval se za dveřmi dívčí hlásek, v němž — ačkoli nerozeznával slov, nýbrž toliko tón — poznal Hedvičku. A skutečně: její modré oči zasvítily mezi dveřmi; vklouzla do pokoje se svou veverčí obratností, čistá, v zástěrce, nesouc cosi zabaleného v bílém ubrousku.

Cítil, jak její oči ho hledají a naleznuvše, jak zazářily. (Pokračování.)

FEUILLETON.

PAŘÍŽSKÉ DROBTY.*)

Vědecká filosofie a tradicionalism. — Sociální román a umění v románu.

Je tomu již více let, co pan Brunetière hlásil úpadek vědy. Důvody tohoto zástupce věřících duší byly z odlišností povahy dosti zvláštní a uměle vykombinovány, ne přes to dovedl přece jen položiti, a to způsobem jednou případnosti, nepohodlnou otázku. Celá řada učenců cítila se zasažena spisem p. Brunetièrovým. Nevěděli si rady, neboť metafysický problém neležel ani na jejich křivuli, ani jiných přístrojů, jimiž jsou zvyklí pracovati. Mnozí z nich pokusili se o repliku, a to dost nešťastně. Až teprve dnes nalézá p. Brunetière někoho, kdo s ním dovede mluvit. Prof. Metchnikoff uveřejňuje své »Essais sur la Nature humaine« a v této knize zodpovídá otázku p. Brunetièrovu asi tímto způsobem: Lidé, praví, znají smutek zašlých dnů, strach před smrtí a následovně i metafysickou úzkost toliko proto, poněvadž nežili konformně se svou vlastní přirozeností. Tato přirozenost, jejíž poznání se vědě může zdařit, je plna disharmonií: nemoc, stáří, předčasná smrt. Všechna náboženství říkala ode dávna o sobě, že učí člověka snášet bolest: než jsou to právě ona, jež se nalézají v úpadku. Proto je úkolem vědy, aby potlačila nemoci tím, že zavede hygienu fysickou, morální a sociální; že přemění stáří, jež není ničím jiným než formou nemoci, v pozvolný sestup k přirozené smrti, a vynasnaží se, aby lidé hleděli klidně na konec života a vyplní poslední dny starcovy těmi velkými myšlenkami, o nichž pravil Renan, že vládnou nad smrtí, brání strachu před ní a činí, že ji takořka milujeme.

Učenec stává se apoštolem nové víry. Svěříme-li se vědě a budeme-li pracovati spolu s ní a pro ni, naučíme se rationelně žít a umírat. Školou budoucnosti bude laboratoř, v níž se bude učit umění života a smrti.

Obrátí p. Metchnikoff mnoho až k tu svému náboženství? Jeho psychologie je sice poněkud povrchní a škrábe toliko, na místě, aby pitvala. Než přes to vyznačuje se jeho kniha pozoruhodnou jasností a krásnou formou. Upomíná vás na Julesa Vernea, ale mnohem většího, méně sice romanopisného, za to však snad neméně romanesknĭho. Ostatně snad nejednáme správně, nedůvěřujíce jeho předpovědím. Jules Verne uhodl správně cestu kolem světa v 80 dnech, řiditelné vzducholodi a podmořské čluny. Proč by i dohady p. Metchnikoffovy neměly býti jednou uskutečněny? Jedněm je nutna víra, druhým vědění. A tito jsou velcí tím, že stojí výše než kam sahá strach před smrtí.

*

Pan Maurice Barrès bude se těm, kdo věří ve vědu, snad vždy zdáti nevěrcem. Přítel Bereničin (viz Barrèsovu knihu: »Zahrada Bereničina«) bude vždy obviňovat vědu, že neuznává subtilní tradicionelní city, jež právě dodávají ceny životu. Říká to ve své nové knize**) v níž se pokusil vyložiti ty city, jež hledí vočkovati svému synu Filipovi. Vylíčuje nám výchovu svého syna, při níž se snažil se to, aby Filip cítil přátelství toliko k těm věcem a vzpomínkám, jež se týkají vlasti, aby si uvědomil minulost, do níž sahá vznik rodu, jemuž náleží. Tak stane se člověkem, jenž má toliko »amitiés françaises«, to jest pečlivou znalost svého vlastního já, a jenž bude míti toliko to přesvědčení, které se shoduje s Duchem jeho vlasti. Ovšem to neznačí, že by brutálně zneuznával okolních národností: naopak: byl v Italii a v útlém věku měl vychovatelkou jednu »Fräulein«; ale doplňuje to fakt je to jen proto, aby dítě tím určitěji pocítilo rozdílnou

* Psáno pro »Lumír«. Z rukopisu přel. O. Theer.

**) Maurice Barrès: »Les Amitiés françaises«.

[illegible] Pan B[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

*

[illegible] [illegible] Jean Vignaud [illegible] »Les A[illegible] du P[illegible]« [illegible] muž v [illegible] do[illegible] [illegible] na[illegible] rozum [illegible] jenž si uvědomuje plně [illegible] myšlenky [illegible] je široký člověkem z nižších [illegible] je [illegible] s největší námahou a mít pravděpodobný [illegible] Jean Vignaud mohl by použiti známého výroku Dantonova: »Mimo chléb je škola první nutnou věcí, již [illegible] lid potřebuje.«

V posledních letech se mnoho mluvilo o popularisaci umění. Lidové university měly podporovati toto hnutí. A přece se tak nestalo. Román, jejž čte lid, se stává neustále týmž, nepravdivým a neuměleckým, úplně protikladným skutečnému literárnímu románu. Stalo se snad tak proto, poněvadž francouzský román poslední doby, pod vlivem našich essayistů, dostal se na příliš vzdálené cítění šířících vrstev, poněvadž, oddav se výhradně stylové kultuře, zanedbal staré francouzské umění románové, jehož síla vězela v umění komposice s ním a vypravovacím, v neúprosné logice, s jakou dovedl rozvinouti dějové pásmo jistého příběhu. Jiná příčina této změny je ta, že naši čtenáři libují si čím dále tím méně v detailní kresbě charakteru, která dostoupila takové výše v ruském románě. Řeklo se o nás, že pravá podstata naší literatury je v povídce a nikoli v románu. A zdá se to být pravdou.

Román Jeana Vignauda nalezne poměrně málo čtenářů mezi francouzským obecenstvem, poněvadž jeho autor, duch to velice otevřený a kultivovaný, zvolil si v něm tu uměleckou methodu, která je našemu původnímu temperamentu velice vzdálena.

Typickým představitelem našeho nynějšího románu, jenž má uměleckou hodnotu a je zároveň čten širokým publikem, je Paul Bourget. Jeho knihy jsou překvapujícími romaneskními syllogismy, jenž na francouzského čtenáře působí neobvyčejným zájmem. Čtěte ku př. jeho »L'Eau profonde«.

Pokud se mne týče, nepovažuji Bourgeta za národního autora; jeho strohost, jeho snobism a jeho některé tendence, které nemají s uměním nic společného, jsou mu nemá o na škodu. A pak není sám mezi našimi autory, jehož knihy jsou zajímavými. Přesvědčíte se sami, přečtete-li ty, které zde jmenuji: ty rozkošné »Tributaires« od Alberta Boissièrea, krásnou, ve Flaubertově stylu psanou knihu Rogera Behainea »Alfred Varambaud«, solidní dílko E. Estaunića: »L'Epave«, »Le Veau d'Or« od G. Lecomtea, historické povídky Ch. Foleye a roztomilé selské historky, »Jep« ku př., od Emila Pouvillona.

Naši romanopisci hledali nových cest a nedostali se dosud na tu pravou. Ale to ještě neznamená, že by náš román byl mrtev. Henri Vernes.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava titulů v Uměleckoprůmyslovém Museu.

Je to neobvyčejně šťastný nápad, tato výstava titulů. Zajímavá a poučná. Baví a zároveň tříbí oko. A pro ty, jichž životním osudem jest stále spolužíti s knihou, je výstava titulů chvílkou poetického rozechvění, chvílkou, jíž procházíme z bahna tydne až do dávných krásných dob, kdy kniha byla něčím více než obchodním artiklem. Na výstavě nalezneté takováa díla, jež svojí výpravou by mohla býti nazvána »svátky mezi knihami«. Jakým zvlášť

ním kouzlem dýchají ta různá vydání biblí s tituly, do nichž věřící mysl vložila všechno své umění a náboženství, s tituly, na nichž se černají hrubě řezané kříže s tělem Kristovým, postavy Boha a proroků, allegorie o Satanu a jeho pádu a potření, a opět obrazy z ráje, kostlivci, jednotlivé figury Starého zákona a pod nimi heslo nakladatelovo, jako »labore et constantia«, jež nese jedna z biblí, tlačených v Norimberku. A vedle nich svazky písní duchovních, neméně monumentální, na nichž kdosi pokusil se vytisknouti naivní obrázek skupiny »literátů«. A zase »knihy žalmů«: Král David s harfou v ruce a dole, u okraje knihy, velké, přísné postavy, Mojžíš a Aron. Pak se vkus stává profannějším, ztrácí svou milou, tak neumělou a přece tak k srdci mluvící naivitu, vynalézá bohatější formy, z nichž vane rozkošivější a raffinovanější duch.

Jsme tu u těch luxusních vydání klassiků, v nichž si tolik libovalo XVI. a XVII. století. Výstava má tu krásný exemplář Ovidových Metamorfos, jichž titul je vypraven tím manýrovaným vkusem, který slučuje ďábly a satyry, Merkura a Gracie, a všechno obtáčí věncem révy.

Naleznete tu také některé kuriosní »Wappenbüchlein«. Pak distinguované, poněkud chladné, příliš klassicizující tisky vlašské, syté a šťavnaté nizozemské, graciesní a umělůstkářské francouzské z doby Ludvíků XIV., XV. a XVI., a konečně některé japonské a čínské.

Jmenujeme ještě některé vzácné kusy tohoto historického oddílu výstavky. Tak štrasburské vydání Terencia z r. 1499, medicinské spisy Petra de Montagnano z r. 1500 a Tomáše de Garbo z r. 1514, polyglotta žaltáře z r. 1508, pak lipské psalterium z roku 1499, medicinský spis Jana Mesne z r. 1519, pražský missál z r. 1506; jedinečně zachovaný exemplář Kralické biblí, šestidílné, pak českých biblí tištěných v Benátkách r. 1566 a v Norimberce r. 1540, Dürerovy listy k »velké Pašiji a k »Vier Bücher menschlicher Proportion«, titulní listy Václava Hollara, jichž značný počet dodalo »Hollareum«, a velice zajímavé »Theatrum praecipuarum urbium Hispaniae« z roku 1657.

Moderní oddělení je zahájeno Williamem Morrisem. Je to vlastně návrat ke starodávné výpravě knihy, jejž zakladatel tiskárny »Kelmscott Press« byl inanguroval. Mezi dekoračními prvky starých tisků a těmi, které uvedl do světa Morris, je úzký vztah. Ale jaká tu bohatost stylisace, jak královské mrhání dekorativními detaily naleznete v těch dvou jeho dílech, jež jsou tu vystavena v »Historii dobytí Jerusalema« a »povídce o Beowulfu«. Anglická kniha drží svoji esthetickou výzdobou vrch v celé evropské produkci. Naleznete tu tisky W. Cravea, ku př. ty rozkošně vypravené Grimmovy povídky, dílo tak záhy zemřevšího Beardsleye a půvabně barvou vyzdobené povídky Dickensovy. Z francouzských výzdob jmenujeme Grassetovy. V českém oddělení je vystavena titulní kresba Bílkova k »Rukám« Otakara Březiny, Preissigovy »Broučci«, některé sbírky provedené Wenigem, titulní listy »Zlaté Prahy« a t. d.

SESAM.

LITERATURA.

Edvard Klas: Povídky o ničem. Praha 1903. Nákladem »Moderní revue«.

Opozdčně přinášíme referát o tomto prosaickém debutu poslední saisony; došlo na něj později jednak pro nával jiných novinek a také pro celkovou jeho bezvýznamnost: není to kniha, která by udávala jistý tón, o které dalo by se diskutovati jako o jiných novellistických knihách, o nichž bylo v tomto ročníku »Lumíra« psáno. Dvě věci jsou patrny na p. Klasovi: autosuggesce opravdového, vážného tvoření a vnitřní chudost jeho povídek. Uvádí se zde nový autor před veřejnost, listy buď mlčí nebo chválí bez srozumitelných bližších důvodů; každý snaží se nalézti v těch drobných prósách něco, co v nich není. Stavím se proti této knize. Její předmluva zmiňuje se o »touze po irreálném, pracování o nedokončitelném, hledání nenalezitelného«. V těch slovech »touha« a »hledání« je právě nejbolavější místo páně Klasovo; pojmy těchto výrazů jsou v něm zajisté obsaženy, nikoli však *vyjádřeny*. Pak snadno naleznete tam spíše opak jich: vše jest příliš jasné, málo aspirující, skoro prázdné. Oplodňující idea, umělecký nerv schází skoro každému odstavci této prósy. Věty střídají se ve velkém počtu za sebou beze vší parallelnosti se směrem k domnělému cíli. Pak zbyl by tu jen lyrismus — užijeme-li již toho názvu — je slabý, bezmocný, *nelyrický*. Pozornost p. autorova vzpíná se k přírodě s nepatrnou celkem schopností vnímati, viděti a cítiti; reprodukce je až příliš bezprostřední, a kdybych nehledal zde příčiny v nedostatku cítění, řekl bych, že jest předčasná. Nějaká dětská naivita, až žalostně primitivní, zdá se mi mluviti zvláště z prvé poloviny knihy, nadepsané vlastním názvem celku: *Povídky o ničem*. Stále totéž bezvýznamné opakování slabých vět, tatáž deskripce, prováděná ještě s menší vervou, než jakou měli nejslabší lyrikové z dob našeho probuzení — jim blíží se v tomto oddílu svým obsahem i cítěním pan Klas, který na rozdíl od nich píše prósou. Ideová chudost, psychologická bezdůvodnost, citové prázdno — tak skoro mohli byste charakterisovat umělecký fond, z nějž tento debut vyrostl. Teprve podrobnější lekturou, vícekráte opakovanou, dojdete k částečnému zmírnění tohoto úsudku. Naleznete ve zbývající části pět prós, z nichž snad dvě, »Akáty« a »O paní Iridě«, daly by se zachrániti - mají svoje umělecké raison d'être, činí svým námětem náběh k impressionismu. Ale právě tak, jako nestačí k impressionistickému obrazu plochy vyplněné rozmazanými a sešeřelými barvami, tak nestačí ani zde prostředky páně Klasovy. Vím, že pronáším soud snad příkrý — avšak toho, čím na mne povídky o ničem působily, je hanebně málo: málo obsahem, ještě méně cítěním a skoro nic reprodukční methodou. Je něco hrozně těžkopádného ve způsobu, jakým p. Klas vyjadřuje svoje vjemy, zvl. »přírodní«, a něco nepřirozeně smyšleného. Ač prosté, oč přece silnější jsou na př. Rousseauovy »Confessions« proti prvé části, působící bezmála dojmem středoškolského pensa! Stejnou neurčitostí a neobratností působí čeština p. Klasova, jeho násilný, do prázdna vyznívající styl, nucená vynalezavost při stavbě vět, mdloba ve volbě obrazů, namáhavá hledanost zředěných epithet — známky nechutné a látku neovládající formy. Nechápu, jak možno vydati takové prósy, jichž dobrá polovina je výsměchem vůči všemu vkusu, jež znamenají pouhé literární embryo a pro budoucnost nejsou dosud ničím.

JEAN ROWALSKI.

THEOFIL GAUTIER SYN †.

Theofil Gautier, syn slavného francouzského básníka a essayisty, zemřel 16. června. Stejně jako otec zajímal se o výtvarnictví. Jeho kritiky v »Moniteuru« byly hojně čteny. Vedle toho přeložil povídky Jáchyma Arnima pod názvem »Contes Bizarres«. Ale vlastní činnost Gautierova byla politická a diplomatická. Jeho otec, horlivý bonapartista, opatřil mu styky s dvorem Napoleona III., který mladému Theofilovi svěřil nejedno důležité poslání jako ku př. roku 1870 missi ku Bismarkovi. Byl až do poslední doby častým hostem v salonech princezny Mathildy, u níž se scházela nejvybranější literární společnost, jako Flaubert, Goncourtové atd.

T.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. ČERVENCE 1904. * ČÍSLO 28. *

Z NOVĚJŠÍ POESIE AMERICKÉ.

PŘEKLÁDÁ ANT. KLÁŠTERSKÝ.

ARTHUR UPSON:*)

EX LIBRIS.

Ve staré knize, kdy již v slova plést
se na stránkách mi počla stínů tmáň,
jsem na to pad', jak v Arquě — kolem naň
sta hledělo knih — k Petrarkovi zvěst
kdys přiletěla, a jak na ručest,
nad svazkem hrdou ukláněje skráň,
rád sladký mudřec Tichu splatil daň.

A našli jej a děli: Mrtev jest!
Tak z přátel starých středu chtěl bych v luh
se Ticha vznésti. Kéž je noci čas
a klid a knih jen kolem strážný kruh,
a jen mé lampy studijní plá zář,
by o úmyslu vlídném Posel-duch
dřív nezpravil snad jakýs lidský hlas.

MATKY A SESTRY.

Ó, matky, sestry, žádná obět sil
jež nezalekne, ani v pozdní stáří
tíž práce, vámi opásáni, jaří
jen stihnou posléz v svitu tom svůj cíl,
jenž z vašich očí věřících se lil.
Jste svatý olej skrytý na oltáři,
jste sadu prst, zkad velké růže září,

moc kážící, svit hvězd by zazářil.
Čest nežádáte od světa ni květu,
je vším vám láska jedné duše jen.
Vy odříkat se? Božským věčně pláti!
A nepamět? Vždyť znít má sláva jmen:
Monica byla Augustina máti,
Pascal měl Jacquelinu, Renan Henriettu.

V ŘÍJNU.

Zas javory tak krásně rudé jsou
kol jak sklo lesklé v lese snící tůně,
a roku slední zpěv a dýmu vůně
mi v hudbě, dechu táhne nad hlavou.
Ó, země, já ti křivdil slepý tmou,
to zapomnit, jak ty již nevíš, stůně
mé srdce, zhladit syna vinu zlou,

květ velebit tvůj rudý na tvém lůně.
Tak dobré matce taký trud a tíž!
A přece jenom srdce moje chudé,
neb hnutím jen jsem bezděčným byl zmámen,
se kát a prosit odpuštění bude,
až nevděčné mé tělo zahalíš
a stáhneš do svých láskyplných ramen.

NEDŮSLEDNOST.

Velebil kýs básník ptáka,
který slyše slova taká,

Děl: Mé srdce blahem jato,
celou noc chci pět mu za to.

Dlouho pěl a hlasné pění
znělo římse na okenní,

Až v ráz básník, v srdci hněv,
udusil v něm navždy zpěv.

Nazejtří však do oběda
šestnáct básní zrobil, věda,

Že si někdo, jaký zdar!
od něho přál řádků pár.

---

*) Narodil se ve státě New-Yorském r. 1877, studoval na Camdenské akademii, kde r. 1894 dosáhl zlaté medaille, načež vstoupil na universitu v Minnesotě, kde studuje anglické písemnictví a jazyk a jiné světové literatury. Vydal básnické knihy At the Sign of the Harp, Octaves in an Oxford Garden 1902. Westwinds Songs (s předmluvou Carmen Sylvy 1902 a připravuje dramatickou báseň The City k níž předmluvu napsal Fr. hrabě Lützow. Povzbuzen hrabětem Lützowem, na jehož Dějiny české napsal pěkný sonet, jeví Arthur Upson živý zájem o literaturu českou.

LAMPA NA OKNĚ.

Prchavé záře chvějný kmit
se řinul jemně stínem clon
a ve samotách svojich skryt,
roj fantomu hřměl v divý hon.

On dlouho bloudil, ztracen v les,
ne bez srdce, leč sám a sám,
a nyní cítil v srdci ples,
když ono světlo spatřil tam.

Ať číkoli to dům — děl on —
ač cizí mi v té noci lid —
a žehnal dlaň, jež skytla ron
prchavé záře, chvějný kmit.

Anna Maria:

ZA KŘEM.

Mlha sešla z luk, chaloupky z ní vylezly a babka si přišla sednout za keř lískový, který neměl lísek, protože v mrazech jej zajíci ojedli. Pořád menší a menší si připadala. A tak — červený šátek až k očím, jiný na vrch převázaný, na krku skleněné korálky od rána, hřála starou krev v božím slunci. Za mlada si vlasy přisedávala — kam se to tak poděje? Ale nestýskala si. Vánek jí podfukoval košili a třepal cípy šátku, hýbal lucernami a paličkami jetele v trávě, děti na boso se hrnuly do školy — zvedl vánek prach, husy hýhaly — zvedl prach, kráva — zas, a pořád nad silnicí jako výpar prach.

Vozili silnicí houně na trakařích a klády na fůrách, sem tam jely selky na voze v barevných sukních pod parapletem anebo nemocný podestlaný peřinami k Brodu. Bylo pořád nač se dívat. Taky jela jednou do kraje, s hrnčířkami se podívat na železnici.

Byla malá holka ještě tenkrát, a strýc povídal, že se bude teď už jezdit bez koňů. Přec není nad mladý věk, dělá se, běhá, je radost ze světa a sláva! Ale přijde osmdesátka, a už je to jinačí. Není síly.

Ještě že měla všechny děti na blízku. V obíleném domku s jasanem nejstarší, druhou za lesem, třetí za židovým žitem, v podnájmu opilého syna a ještě dceru, která se měla špatně se svým hrobařem.

A po synovi nic nebylo, zvedl se po tátovi. Chaloupku nesnědl — propil. Tak! Jen vydělal jednušku — raubíř, by řekl, kdo ho potkal — tak se spil. Sama měla dobrou povahu, se všemi se snesla, nikomu protivenství nečinila a nikoho nezarmoutila.

Kolikrát v noci jí napadlo: »k čemu se lidé zlobí? Co ze zlosti pojde? Ba arci, nic. Ale co sama ran dostala od muže, ví Bůh a žádný už. Syn — zas, by byl nevěstu uškrtil. Ne snad, aby se mu byla sprotivila, ne, přinesl bičiště přeražené a povídá nevěsta: »Tos bil jistě koně.« A jen to řekla, už ji chytil a na rulikách škrtil. A jí, staré, bylo tehdá nejvíc líto, že škrtil mladou za ty vlastní pěkné rulíky, silné jako mužská ruka. A že při tom nevěsta byla do opravdy hodná, třeba lepší i než vlastní dcera, ani jedinkrát jí nevyčetla, že jí přimlouvala, aby si syna vzala. Kdo to taky mohl tehdá vědět, že se chytne kořalky? A kořalka a karban, bratr a sestra z pekla. Někdo pije, druhý hraje. Z hospody si vzkáže pro peníze, a žena musí poslat, ať vezme kde vezme, a ještě aby se před ním ukryla, když přijde. Říkali jí doma, poručník i bratr: »Neber si ho — furiant!« Ale kde pak — líbil se jí! Chválili ho všichni, že je sličný a urostlý, a byla by si ho vzala, kdyby byl měl kabát bez rukávů a že byla poklasných. A nedostala málo z domova: tisíc, dvě dojné krávy a sedmdesát kloubů lnu. A co z toho ze všeho? Dcery vyvdala a synovi dala chaloupku. Ale tak, nic si člověk na svět nepřinese a nic z něj neodnese, a jen když dá Pán Bůh rozum! Jako sedlák od naproti je pyšný na svoje dva grunty, ale má úpis od Boha, že tady bude tři sta let? V smlouvě svatební u notára a lusticiára jí upsal muž půlku stavení, a její tisíc zas vyplatil bratr na stůl o veselosti v dvacetníkách a tolarech. On, ženich, je shrábl a dal za opasek.

»A ty, dej sem smlouvu« — křikl bratr na něj.

A všichni seděli kolem stolu: bratr, poručník, svědci, máma, když vstal a zatočil se na opatku:

»To jsem vás dostal.«

A bylo takové ticho najednou, jako když čtyry mrtvoly jsou v domě. Týden na to se dala do strojení.

»Kam?« se ptal muž »K mámě.« »Co tam?« »A co bych tady dělala, když tady nic nemám.« »Na« řekl a hodil jí smlouvy, bez říkání. Dělala jako by šaty ze sebe sdělala, ale jen vyšel ze stavení, sukně na sebe a honem se smlouvami k bratrovi. A tam ležely — dvacet let. A ten nejvyšší a nejmoudřejší ředitel, který je nad mdrými oblaky, to tak usoudil, že ona může přečkala. A samy děti říkaly: »Počkej jen, mámo, až budeme veliký, však my tě bít nedáme.« Jenže dorostou a už tak o matku nedbají, mají zase svoje mladé. Přijdou v neděli, a už zas aby šly. A komu se také líbí starý, škaredý člověk? Ani by neměl mezi mládež chodit, jen být pěkně v ústraní jako ona za svým křem.

Kvítko dokud je čerstvé, voní a každý by je rád — když uschne — co po něm? Je to veliká

radost pro matku, když jsou děti a skáčou kolem jako hřibata. Některá žena bije děti. Nikdy svoje netloukla. Bože, běží děcko a rozbije hrníček. Čeho litovat? Ten člověk, co je dělá, se modlí, aby jen prodal. A z čeho je hrníček? Z hlíny. A my všichni jednou půjdeme do hlíny. A někdy, jak tichá musela být s dětmi, když přišel muž domů spitý. A jednou! To už měla devět dětí, přišel — mrak. Neviděl jí. Vlezla honem na ohnisko, a on ze dveří do dveří, pořád ji hledal. A konečně, když vyšel, ona honem zadem pryč, a děti do jednoho za ní. Běžela k Holasům.

Holas ji nechtěl vpustit, že by jim její třeba vytloukl okna. Stála tehdá bosa v sněhu u stodoly jako kvočna s kuřaty a plakala na zdi. Potom ji Holas vpustil přece, a sám se ještě šel podívat, co její dělá. Vidí, dvéře dokořán a sněhu plná světnice. »Můžete jít,« řekl Holas, »spí.« A jinak člověk dobrý i šikovný, když byl střízlivý. Jenom kdyby byl mohl nechat toho pití! Co by se bylo všechno ještě nestalo, kdyby byl Pán Bůh dopustil, kdož to může říci? Když přišel na to, že ona má svou polovičku čistou a smlouvu u doktora, Ježíši! zul se, a celou hodinu ji tloukl do hlavy dřeváky.

Lidé, kteří šli do druhé vesnice a viděli do oken, řekli dětem na poli:

»Táta vám zabíjí mámu!«

»To ti platím smlouvu,« křičel a tloukl.

A Bůh milý ví, co by se všechno nebylo snad stalo. Sáhl do kapsy u kalhot, vyndal nůž a rozevřel, když v tom vešla jeho máma.

»Pamatuj se, synu,« mu řekla, a on nůž sklapl a ruku s nožem dal tak podle kapsy.

Dětí porodila jedenáct, ale tolik při všech dohromady nezkusila, myslila tehda nejinak než, že přijde aspoň o rozum. A muž je na krchově, ne ona. Ona pořád ještě může sedat za křem lískovým. A tehda vlastní holka ji dovedla k doktorovi, nepoznal jí a byl to známý. Povídal:

»Co mně to sem vedeš za bláznivou ženskou?«

»Vždyť já jsem Zavřelka, co je můj vozí, poníženě.«

»A co pak?«

»No to je můj, jemnostpane!«

A že její muž byl k čemu, když byl střízlivý, musel každý vidět z toho, že mohl vozit takového pána. Ale Bůh chtěl, a všecko přečkala. Líto, nejvíc líto jí bylo, že ji s výminkem prodali. Taková hanba! A ještě hospodyně, ke které se dostala, jen vládnout, děvečce, synovi, nevěstě a jí, babce — výminkářce! Jenom moc chtěla mít, a kdepak člověk má moc? Moc má jen Smrt, to je ta největší Paní! Stála vždycky, ruce o boky podepřené, jako by chtěla říc: »kdepak si mne může vzít smrt!« A vzala! A že párkrát za den o ní říkala hospodyně: »kdyby jenom ta baba už chtěla umřít.«

A jenom jednou jí na to odpověděla:

»To se ještě neví, kdo komu půjde na funus.«

Taková statná a mocná byla rekyně, a že Pán Bůh chtěl, už čtyry roky je v zemi. U hospodyně byla devět let a ani jediné zlé slovíčko.

»Ví Bůh, tuhle babu nedopálím,« říkala hospodyně, »a ona mě vyžere oči. Pro co, pro dvanáct beček bramborů?«

Raději vzala hospodyni kolem krku a řekla:

»Josefko, nech si tu zlost až na zejtřek.«

»Babo, že tě kopnu. Počkej, já ti ukážu, co je Pepka Mandlová.«

A k posledu i vody jí nalila do postýlky. Před tím přišly spolu z kostelíčka, z ranní. Před nimi ještě vedl kostelník pana děkana, a co chvíli se zastavil. »To jste vy, Zavřelová s Mandlovou?« ptal se do zadu, poznal je po hlase. A jak tak šly za ním, tak mu viděly kost na zádech skrze kleriku. Tedy, když přišla, přinesla si kousky a chtěla si polívky uvařit, že byla neděle. Postavila si hrníček s vodou na ohniště a myslela si, že si ještě lehne, než se to bude vařit, odkryje vrchní peřinu a vidí — voda, v postýlce voda — všude. Tak ji slzy polily. Ale neplakala hlasitě, jen uvnitř jí srdce plakalo. Potom u soudu, nejvyšší pán, pan soudce, usoudil, že musí od nich pryč a že jí budou platit 3 zlatky čtvrtletně. Nechtěli, že je to moc, ale kdepak — museli. Bála se pro ně chodit, posel jí je vždycky za patnáct krejcárků přinesl. A tu jednou jí vzkázali, aby si sama raději pro ty peníze chodila a ty krejcárky jim nechala na tabák. Nasmála se, ale povolila, byla ještě každému po vůli. A co? Mohla už jenom říkat jako tulačka Hrachoniska, která si někdy ke kři přisedla: »Má hlavičko, mám jenom tělo a duši.«

Mléko měla dostávat od nevěsty, ale děti chodily za ní a žebraly: »Babi, dej nám napít!« Neměla srdce říc ne. Dětí pět a jeden táta po ničem. Na konec řekla nevěstě: »Ale nech si to, abys nemusela pro hlad s dětma do rybníka. Beztoho se starý život měří jenom na hodiny!« A měla víc než na výkrop, měla i na funus, třicet zlatých! Ani víc, ani míň. Už kdyby byla měla padesátku, byl by chtěl syn jistě nebo některá z dcer desítku třeba na kus louky, ale takhle lehce lehala poroučejíc duši do přesladkých ran Kristových.

Večer si řekla: »Ježíš přede mnou a Ježíš se mnou,« stará byla, ale spala, protože ji nic nekormoutilo. A jak byla jenom sprostná ženská, ve dne u svého keře rozjímala: Adam a Eva byli chudí a byli v ráji. Pán Bůh jim řekl, že mohou jíst ze všech stromů, jen ne z toho uprostřed se zamodralými kvítky. Ale pak přišel ďábel, udělal ze sebe hada, jabko dal Evě a ta zas Adamovi. Ale proto je nevyhnal Bůh z ráje, ale proto, že

zpyšněli. A ráj je pokorných a chudých. A i nebe si dovedla představit od té doby, co byla na pouti na Chloumečku a na Zelené Hoře.

Na všecko člověk zapomněl proto, co viděl: kostel, korouhve plné svatých a pannu Marii jaok královnu v týlu. A muzyka z prava, z leva — odevšad. Přála si, aby to tak bylo a proto i už umřít chtěla.

Umřít jest snad jako narodit, lehko — ale stonat? Byla se jednou naschvál podívat, když starý Hubáček stonal. Udělala se mu borůvka na pysky, potom nos a tváře mu upadaly, že ani děti vlastní pro puch k němu nechtěly. Byla kuražná, a přece se podívala. A tak si přála, když ji Pán Bůh už tak dlouho chránil a pomáhal, aby jen ve zdraví, třeba u kře, umřela. A pořád viděla po silnici vozejčky s koníčky, bílé chaloupky v lukách a lidičky jako broučky. Drobné to bylo všecko jako hračky pro děcka. Byl už večer. A dočkala se ho zase, pochválen pan Ježíš!

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Baronka.

Naopak,
chce se mi tančit, abych unikla
své muce vnitřní — ale nelze dál.
Dost dnes již všeho, domů odejdu.
Až zítra, ano, ale dnes chci klid.

Doubrava.

Již odejíti chcete? Ne, ne ne,
ne, nesmíte. V mé duši obraz váš
se tvoří krásný jako zázrakem,
proč má být rozbit? Odchod náhlý tak
mne rozruší a v této náladě
vše rozplyne se jako ve vlnách!

Baronka.

Jít musím!

Doubrava.

Proč? Proč?

Baronka.

Venku v aleji
teď kohosi chci potkat!

Doubrava.

V aleji?
Teď? Potkat? Koho? A že musíte?

Baronka.

Hned! Ano! Kdo je, nevím! Jímá mne
zrak jeho krásný!

Doubrava.

A vy půjdete?

Baronka.

Jdu, ano! S Bohem! Zítra přijdu zas!

Doubrava.

Proč chcete odejíti? Proč jen, proč?

Baronka.

Jej musím vidět. Nic mne nezdrží!

Doubrava.

Což prosba má?

Baronka.

Ne!

Doubrava.

Ani nadšení,
jež vzbudila jste ve mne bohatě?

Baronka.

Ach, ne ne, pranic! Musím viděti
ty oči smutné, musím!

Doubrava.

Divná jste!
Nic tedy vás tu déle nezdrží?

Baronka.

Nic.

Doubrava.

Ani bolest?

Baronka.

Bolest?

Doubrava.

Bolest má!

Baronka.

Ne . . . musím . . . ale budu vzpomínat.
Jsem veselá dnes! S Bohem, mistře můj!

Doubrava (políbí jí ruku).

Proč odcházíte? Proč jen? . . . Lituji . . .

Baronka (odejde v pravo).

Doubrava

(chvíli mlčky stojí. Odloží mandolinu. Pak vyjde v pravo, ale hned se vrátí.)

Jak pouhá chvíle všechno se mi zdá!
Je krásná, jiná nežli ostatní!
Jak pochopila moje umění,
jak vystihla, co ve »Snu večerním«

jsem toužil vyslovit! A kam že šla?
Kam? Do aleje? A proč že tam šla?
Že kohosi tam musí potkati?
Že musí? Musí? Oči kohosi
že smutné jsou, je touží spatřiti?
Ó — chce mne mučit! Ne ne, není má
a nemám práva na ni! Neřekla,
že náleží mi! Sám jsem poblouzněn!
Sám rozrušen jsem! Klidu třeba je,
neb v tomto rozechvění ztrácí se
z mé duše její obraz nádherný
a místo studie jen vlnění
a prudká bouře letí nitrem mým!

Výstup 5.

Doubrava. — Josef a Jana (vstoupí s levé strany).

Josef.
Už máte skizzu?

Doubrava (všechen vzrušen).
Nemám. Studoval
jsem povšechně jen celý její zjev.

Josef.
A líbí se vám?

Doubrava.
Velmi krásná je!

Josef.
A byla vlídná?

Doubrava.
Ano, velice!
A vy že mnoho milujete ji?

Josef.
Ó horoucně a silně, nade vše!
Jen o ní myslím, vidím jenom ji
a veškeren můj život prostoupen
je sladkým o ní snem! Je andělská!

Doubrava.
Ach, jaká podivná hra zapředla
ten svazek! Nelze pracovati již!
Ven, na vzduch! Vyrušen jsem velice!
Ach, jaká žena je to báječná,
hned znáti je, že dáma přišla sem,
takt, pohyb, hovor, všecko výrazné
a jisté, každý úsměv zahřívá,
co učiní, vše milé, půvabné,
a zřejmo je, že mnoho viděla,
je velmi bystrá, lidskou duši zná,
a krásně vypravuje dojmy své,
a umělecky cítí!

Josef.
Budete
ji vroucně milovati jako já.

Doubrava.
Já? Milovati?

Josef.
Ano, cítím to!

Doubrava.
Ven musím! S bohem! Ach, teď chce se mi
blouditi v aleji i po mezích!
(Odejde v pravo.)

Josef.
Je všechen opojen již! Věděl jsem,
že tak to skončí! Snad se sejdou teď!
Chtěl vidět bych je chodit alejí!
(Odejde v pravo.)

Jana
(stála v pozadí mlčky. Nyní popojde v pravo k otevřeným dveřím, jimiž vniká sluneční světlo. Stane a zahledí se v dálku. Ozvou se kroky.)

Výstup 6.

Jana. — Tichá (ukáže se v pravých dveřích.)

Tichá.
Je tady zahradník, kdy kytici
má přinést, kam a jakou? — Rozumíš?

Jana.
Sem, zítra ráno, sama položím
ji na rakev mu. Bílé růže jen
ať volně složí, Pelnář míval rád
jich vůni něžnou.

Tichá.
Tedy ráno sem!
(Zajde v pravo.)

Jana.
Už jakby smrti jeho nebylo...
vše dál jde, stejně bolest spřádá se...
a zapomínají a... letí dál
jak mušky jen... a zapomínají...
(Opona.)

JEDNÁNÍ III.

Atelier. Portrét baronky. Dopoledne.

Výstup 1.

Doubrava (skládá barvy a štětce. Odejde pak v pravo).

Josef (prohlíží portret.) Po chvíli Jana.

Josef (volá v levo otevřeným vchodem).
Jeničko! Rychle, pojď se podívat!
Je dokončen již!

Jana (vstoupí).
Mistr není zde?

Josef.
Šel umýti se! Pohleď, zázrak sám!

Jana.
Už velice se těším... Ach, toť div!

Josef (hledí na obraz).
Kdo luznější kdy viděl andělství?
Toť dílo velkolepé mocnosti
jak samet hebké, jemně splynulé
a živé, jak bych cítil dýchání
těch horkých rtů, jak oči vlhly by
a jakby úsměv jemný zachvíval
rty růžovými. Vidím, z práce té
že andělství se sladce usmívá
a jasná duše, kteráž nezná pout,
a nesena jen dechem obdivu
svobodně raduje se v jaře svém.

Jana.
Je krásný portret to, snad nejlepší,
co mistr stvořil — — ďábla podoba
jenž v kráse uschovaný rozsévá
své jedy úsměvné a sítě své.

Josef.
Ne, luzná je a milá, nevidím
stín démona a očí oheň zlý,
a není vinna smrtí Pelnáře,
on sám byl vinen, bídně podlehl
své vášni... proto ona svobodna
a neraněna šťastně žije dál.
Ó chtěl bych míti krásný portret ten,
bych neustále viděl její tvář,
bych ještě po letech sny stejné měl,
neb zdá se mi, že věčně zůstane
mým druhem sladkým ve všech převratech!
Hleď, ku jakému dílu pozvedla
našeho mistra, oheň vznítila
genia jeho, že vzlét' odvážně
a stvořil dílo velké nádhery!
My ubožáci k čemu nadchli jsme
dech jeho duše? Co z nás povstalo?

Jana.
Doposud ničím nebyli jsme mu.

Josef.
Nu vidíš... a jen ona přišla sem
a dílo stvořeno je zázračné.

Jana.
Já ničím nejsem mu.

Josef.
Těch silných snů
v tvé duši není, které zavanou
jak jarní vichry, všecko uchvátí
a unesou, co v cestu přijde jim.

Jana.
Já nemohu jej ničím uchvátit.
A přece cítím, kterak láska má
je stokrát vyšší nežli její hra,
a vroucnější a oddanější je,
a cítím, jak je silna touha má,
jak žiju v něm, jak prahnu rozplynout
se v jeho duši jako obláček,
jenž rozlétá se v modru nebeském.
Ó, nevidí mne, nejsem potřebna
mu v ničem, vzrůstá stále mimo mne!
Což jenom ďábel způsobuje vzrůst?
Což jenom zlo je deštěm úrodným,
jenž zvedá květy, listy nalévá
a hymny rozpoutává k rozletu?

Josef.
Jeničko, a čím já jsem paní té?
Též ničím. Oba příliš malí jsme,
jak děti pouhé, bez nichž vše jde dál.
V nás není orel ukryt... Tichounké
je snění naše jako pohádka.

(Pokračování.)

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Znamenité!« pravila paní Šimková s roztržitou neklidností, rozhlédla se po pokoji s nábytkem slohu Ludvíka XVI., posadila se do pozlacené bergère, višňově potažené a zadívala se na obraz sladce smyslný, prosycený unylou a zhýčkanou náladou siesty benátské kurtisány, ležící líně na poduškách ve slávě své krásy před mistrem malujícím bohyni lásky.

»Má krásné nohy,« řekla mladá dáma.

Valentin stál za vysokým křeslem, opřený o lenoch.

Ze salonu ozývalo se piano, někdo přehrával cosi bravurního a divokého, z jídelny bylo slyšet smích a ze sousedního malého pokoje, kde bylo několik zasklených skříní se starožitnými klenoty a bronzy, zněl lehký šepot a zadržovaný smích.

Valentin dvěma kroky po špičkách octl se u draperie, splývající do polovice otevřených dveří.

»To jsem si mohl myslit, Konopka a mladá paní Vančurová prohlížejí florentinské a veronské vějíře, zcela dobře se baví, a nestarají se o celý svět,« pravil tiše Valentin s úsměchem, jakoby chtěl říci: ti dva nám nebudou překážet.

Paní Šimková rozepiala svá bílá ramena, vy-

piala z krajek dekoletáže svou hebkou hruď pevných dívčích obrysů a povzdechla si z dlouha, hlubocc, jakoby duše zasténala mdlobou a malomocí v tom svěžím, bujném těle

Nachýlený nad ní, udivený svůdnosti mladistvé ženy, jejíž nervy se tetelily jako listí osiky při nejslabším vánku citu neb dojmu, a jež se mu teď objevila jako vysílená chabým a nudným životem, řekl měkce, přátelsky:

»Milostpaní, cítím podobně jako vy, trpíme stejnou chorobou.«

»Ah, co pak vy . . . říkáte to k vůli mně . . .«

»Nezapomeňte, co jsem vám pravil onehdy v lawn-tenisovém klubu.«

Potřásla hlavou, dívajíc se na Venuši:

»Je to protivná choroba, viďte?«

»A je proti ní jen jediný lék.«

»Jaký?« pozvedla k němu oči.

Valentin si pomyslil:

»Jsme oba zcela všední švindléři, ona koketuje banálně, já hraji komedii, nu, co naplat, aspoň si rychleji porozumíme.«

A odpověděl:

»Proti únavě a omrzelosti života je jen jeden prostředek: žít!«

»Máte pořád odvahu k tomu?«

»Nejen odvahu, ale touhu, tak velkou touhu, jakou jsem snad ještě nikdy necítil.«

Sklonil se k ní hlouběji a dotekl se rty lehce její vonících vlasů.

Paní Šimková mlčela. Jen se usmívala nepatrně a natáhnuvši nohu pod titěrný stoleček na kávu, balancovala jej na špičce bílého střevíčku. Sukně se jí svezla. Pod bílou punčoškou, z řídkého hedvábí prosvitala pleť ušlechtilé nohy, nervosní a útlé u kotníku, vzbuzující rozkošnou představu ladných forem, vyjadřujících nádheru dokonalého ženského těla. A měl příležitost porovnávati s Tizianovou Venuší, na jejíž krásné nohy ona sama jej upozornila.

»Bravo, roztomilý nápad!« obdivoval se v duchu její tak prosté a přece rafinované strategii koketní ženy.

»My dva můžeme mluvit upřímně,« pravil Valentin, skláněje se stále důvěrněji, »jsme tak dobrými přáteli, že?«

Přikývla mlčky hlavou pokračujíc v půvabné hře se stolečkem na špičce střevíčku.

Pokračoval stlumeně, s náruživostí, kterou nesnažil se tajit ani mírnit:

»Nesmíme ztráceti času. Za dvě minuty bude naše vzdálení nápadné. Nikdo nesmí tušit ani to nejmenší pod konvencionelním povrchním naším stykem. Tajnost a nebezpečí jsou nejdráždivějším kořením hodů lásky. Ah, již jsem pronesl to slovo! Neodvolám je. My dva se musíme mít rádi. Blížíme se k sobě již tak dávno, hledali jsme se. Já vás zbožňuji, cítím se jiným člověkem, ztrácím nechuť a netečnost k životu a chci žít, radost, opojení života. A vy též. Vše ve vás volá po životě, po novém požitku, po novém vzrušení Uprchněte z té své pouště do skryté, tajné oasy lásky. Nikdo nebude nic vědět ani stín podezření nepadne do naší osamělé, neznámé cesty a před světem budeme si lhostejni a cizí jako dosud. Věřte, nejkrásnější je takové dobrodružství dvou lidí, o jejichž lásku nezavadí všetečný neb žárlivý pohled, jej nepošpiní klep ani hloupý vtip. Kteří jsou sami se skrytými poklady svých intimních chvil, jimiž jsou tím bohatší, čím méně je tuší jejich okolí . . .«

Obrátila se k němu. Její bledá tvář skoro sesinavěla. Chvěla se lehce.

»Co to mluvíte . . .«

»Nevěříte mi?«

Chvíli přidržela si dlaň na čele.

Pak vztyčila hlavu, uchopila jej za ruku a v její očích zajiskřil náhlý blesk rozmaru a úsměvu i pravila tiše:

»Jste ničema, hanebník, vyvrhel pekla,« a zarývala se mu nehty do dlaně, »ale právě proto... eh víte, co myslím . . . imponujete mi více než ti druzí muži, byl jste mi vždy sympatickým . . . Ano, úplné tajemství, naprosté mlčení. Ujednáno proč bychom nemluvili jako dva obchodníci nebo spojenci uzavírající smlouvu?«

»Jste božská, rozkošná, zbož . . .«

»A pozítří,« pokračovala rychle a rázně, jakoby po záchvatu unylé malomoci se v ní probudila všechna její energie, »sejdeme se o šesté hodině večer u vás v Hálkově třídě.«

»Jak? Co to povídáte?« vztyčil se Valentin pln překvapení. Dvakráte nervosně škubnul levým koutkem rtů: »Sapristi, co pak vy víte . . .«

»Vím všechno, milý příteli,« zasmála se lehce mladá žena a v zablesknutím její oči i zubů zmizela poslední chmura unavené, vysílené duše. »Vím, že v tom roztomilém útulku jste se scházel se svou zpěvačkou i s jinými přítelkyněmi . . . též naše sousedka (rozpustile mávla rukou ke dveřím vedlejšího salonu, kde upjatý a korrektní pan Konopka pokračoval ve svém flirtu s veselou paní) poctila jej návštěvou. He, to se divíte, to koukáte, co všechno já nevím! Aspoň jste teď přesvědčen, že jsem se o vás vždy zajímala a mne to bude nesmírně bavit, poznat vaši donjuanskou skrýš.«

Kaplíř vykroutil si nahoru jeden knír a nemohl rozluštit záhadu, zda-li není vlastně směšným v očích nové a tak rozmarné přítelkyně.

Uznal za vhodné brát věc z té nejlehčí a nejkomičtější stránky.

»Dobrá, uvítám vás v té skrýši — ale to si pamatujte: je to nebezpečné místo, bez výkupného se nedostanete zpět!«

»Nebojím se vás.«

»Já vás ano . . . opíjíte,« a skloniv se, políbil ji rychle na rameno a na rty.

Odstrčila jej a řekla jen:

»Pojďte rychle do salonu. A již se mnou nemluvte. Rekněme si s bohem a na shledanou!«

»Na shledanou! Nezapomeňte, v přízemí na pravo, druhé dvéře. Chodba je tmavá, vchod do domu — který je průchodicí — též, a já budu čekat u pootevřených dveří.«

— — — — — — — — — — —

V salonu se opět hrálo a zpívalo. Slečna Braunová sedla k pianu a s velmi nešťastným, skoro zoufalým výrazem ve tváři hrála Schumanovu nějakou reverii, a z prstenu jí sršely paprsky velkých zářících diamantů a drahokamů.

Valentin šel do jídelny, kde našel několik pánů. Doktor Hradil a jeho strýc Kalivoda byli zabráni do velmi živé rozmluvy.

Pan Šimek přivítal Valentina poťouchlým úsměvem spokojených a opile se lesknoucích očí. Jeho přítel angloman Konopka mu objevil nový nápoj. Seděli spolu vedle stolku s různotvarnými lahvemi likérů, polepenými vignettami francouzskými, anglickými a hollandskými.

Míchali do sklenky cognac a chartreuse, »half and half«, říkal Šimek s nadšením po Konopkovi — který se zotavoval po půlhodinném šeptání se svou přítelkyní — a velebil hostiteli přednosti této smíšeniny.

Valentin si nalil též, smočil rty v číšce, usmál se — a snažil se, aby úsměv byl co nejzdvořilejší — na manžela paní Šimkové a odstoupil k Hradilovi a Kalivodovi, kteří jej volali.

(Pokračování.)

Jan Opolský:

PÍSEŇ RANĚNÝCH.

Buď vůle Tvá! My vzpomínali, Mistře,
když červánky se rděly, na řeč Tvou!
Krev přischlou u srdce a hlavu na tornistře,
ach na tornistře hlavu ubohou.

Tu pořád výš se červánky ty rděly,
jak země krev by říhla rtoma ven . . .
Ti táhli pryč i s prapory a děly
a v dálce sláblo hřmění na buben.

A my jsme potom osamělí zcela . . .
Buď vůle Tvá! A ctěn buď rozkaz tvůj!
Však naše krev a naše mladá těla
svou rodnou zemi kryla jako hnůj.

Pak přišla noc a lišky táhly z lovu.
A nebe strašně, strašně vzdálené!
Sem, lišky . . . blíž . . . Kdos přece dostál slovu,
že na vojáky večer vzpomene!

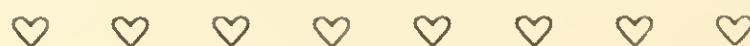

Otakar Theer:

HOŘKÁ IDYLLA.

Pokrač.

»Odpusťte mi,« řekla. »Dověděli jsme se, že... že byl u vás doktor. Maminka vám posílá pár amuletek. Řekla jsem, že vám je donesu... Ale, pro Boha, ona nesmí vědět, že jsem šla až k vám do pokoje.«

»Děkuji vám. Jste velice hodná,« hovořil Kapin, nechápaje dobře jejího příchodu, ano uveden jím v jisté rozpaky.

»Dovolíte, abych si k vám sedla?«

»Ale ovšem.«

Vzala židli, přistavila ji k posteli, a opět, jako včera, když mu podávala čapku, dotkla se teď s blaživou radostí jeho lůžka a pohladila je všecka šťastna.

»Co je vám?« zašeptala, jakoby se bála vyslovit nahlas tato osudná slova.

»Smutno,« odpověděl.

Zahleděla se na něho a dlouho nepromluvila.

»Proč se na mne tak díváte?« obrátil se k ní Kapin, kterému tento pohled začínal být nepříjemným, třeba že Hedviččině přítomnosti, — přítomnosti ještě jiné osoby než jeho samého v tomto pokoji — byl nesmírně, nesmírně rád.

Odpověděla bez rozpaků, bez uvažování, upírajíc zrak na jeho košili z blankytného hedvábí.

»Tolik vám to sluší . . .«

Sepjala ruce na klíně, zamlčela se, pozorovala ho, jako se pozoruje pěkný obraz.

Pojednou se vzchopila a prohodila jako by vyčítajíc sama sobě:

»Ale vždyť vy špatně ležíte!«

Její ruce, poněkud velké, uchytily polštář, načechraly ho a pak s pozorností, jakou má matka pro choré dítě, vtiskly tam Kapinovu hlavu.

»Nejsem vám na obtíž?« tázala se ho.

»Naopak. Jsem tomu rád, že jste přišla.«

»Jak jste hodný! Chtěla bych tak u vás stále zůstati. Ale, víte, že již musím jít. Už musím, nic na plat. Jsem ráda, že jsem vás viděla. Počkejte, nemáte dobře peřinu. Tak. Tak s Bohem. Vy mi ani nedáte s bohem?«

»Ne. Já vám řeknu: na shledanou.«

»Zase vám spadl polštář,« vykřikla a třeba že byla již na odchodu, v prostřed pokoje, přiskočila znova k němu a znova upravila mu něžným pohybem podušku pod hlavou.

»Tak na shledanou,« řekla ještě, kráčejíc nazpět ke dveřím. Ale tu zastavila se na novo.

»Opravdu jsem vás nevyrušovala?«

»Ne.«

»Nehněval byste se, kdybych přišla večer? Ne? Tak přijdu. Něco vám zaťuká na okno. To budu já. Můžeme spolu hovořit. Uběhne vám dlouhá chvíle. Tedy na shledanou . . .«

Zmizela, červenajíc se, nějak nešikovně, jakoby se ještě chtěla po něm otočit pohledem, ale zakázala si to.

A pak snesl se do jizby soumrak, ten teskný soumrak nemocných, který přináší s sebou horečku, a činí ticho ještě tišším, osamění ještě osamělejším. Nic se nepohnulo. Žádný zvuk nebylo slyšeti, jakoby svět kolem vymřel. Toliko tikot Kapinových kapesních hodinek ozýval se nepřetržitě v sešeřelém odmlčení večera.

Myšlenky nemocného braly se v před horečným tempem. Měl pocit, jakoby celé jeho tělo bylo prožehnuto, každý nerv ho pálil, lebka zdála se mu být rozžhavenýma kleštěma, v nichž byl svírán jeho uděšený, jasného vědomí již neschopný mozek.

Pak cítil, že pluje v jakémsi horkém ovzduší, zmocňovala se ho mdloba, podobná té, které podléháme v parní, příliš přetopené lázni. Jediný bod, jakési světélko, kterého se nemohl nikde dohlédnouti, jež přes to však tušil, působilo mu blahé vědomí. Snažil se nadarmo postihnouti podobu tohoto světélka. Unikalo mu, jako mizí v létě svatojanská muška mezi listnatou záclonou lesa.

Spal? Snad.

Ťuk, ťuk . . . ozvalo se zcela blízko vedle jeho hlavy. Probudil se. Nechápal, co se děje. Byla již noc. Měsíc svítil. A v jeho paprscích postřehl u okna obličej, bílý jako stříbro, s rozcuchanými, přes čelo spadajícími vlasy, jež očím, modrým a plným světla, dodávaly podoby zraků rusalky. Zjevení stálo tiše, jako přízrak, který se co chvíli chystá rozplynout. V tom se tvář usmála, a mezi višňovými rty zableskla dvojí řada zubů.

»To jsem já,« zaslechl tichý šepot.

Byla to Hedvička.

Lokty si položila na okenní pražec, hlavu na ně, a pozorovala Kapina, šťastna, jak se zdálo. Hovořili spolu o drobných nicotnostech vesnického života, které však v této chvíli nepřipadaly Kapinovi nikterak nicotnými.

»Slečno, děkuji vám, že jste přišla,« řekl jí, když mu dávala s bohem.

»Proč mi říkáte ‚slečno'?«

»A jak tedy, prosím vás?«

»Já jsem Hedvička.«

»Tedy Hedvičko.«

Usmála se, kynula mu rukou, okno zůstalo prázdno; toliko z dálky, stále utuchavěji bylo slyšeti praskot trávy, lámající se pod čísi nohou.

A Kapinovi chtělo se vzkřiknout její jméno, zavolat: »vraťte se,« »zůstaňte« pro nic jiného, než aby cítil její přítomnost, slyšel znít její hlas.

V té horečné noční náladě zakoušel dvojnásob potřebu něhy, neboť všechen smutek, všechna vnitřní trýzeň rostly v jeho nemocném srdci do chorobných rozměrů. Ten Kapin, světák, záletník, jemný epikurejec lásky, zmizel pro tu chvíli docela. Co mu záleželo na tom, že Hedvička neměla ani ženské gracie, ani jímavé krásy, ani té erotické raffinovanosti, jež i ženu vysloveně ošklivou dovede učiniti vábnou a svůdnou? Ani na okamžik nepřipadlo mu myslit na Hedvičku eroticky. Pojila ho k ní něha, podobná té, již přenášel před dvěma týdny na to ubohé, umoklé kotě, které ho přišlo navštívit.

Druhý den zastihl ho doktor skoro zdravého, bez hypochondrie, v dosti růžovém rozmaru.

»Vidíte, co jsem vám říkal?« obrátil se k němu vítězně. »A vy byste byl chtěl odejít do Prahy! Nesmysl!«

Když Hedvička přišla odpoledne s opětnou výslužkou z domova, zastihla Kapina již u stolu, s dýmkou v ústech.

»Jste zdráv? Opravdu zdráv?« zajásala. »Já jsem se tolik modlila, abyste se vystonal.«

VI.

Kapinovi se zdálo, že proň nastává nový život.

Hedvička se stala jeho přítelkyní; konali spolu dlouhé procházky lesem.

Jakoby mu ukazovala les v nové podobě, jakoby mu sňala s očí závoj, který je obklopoval. Vedla ho na místa, jimiž před týdny procházel sám, a která mu tehdy připadala nudná a bez půvabu.

Teď, zatím co ona dováděla po jeho boku, objevovaly se mu ty lesní partie jako řada obrazů, jeden druhého krásnějších. Zajisté jenom dík jí. Měla v sobě ten zvláštní dar prostých a svěžích srdcí, srostších tak s přírodou, že by se mohlo říci, že samy jsou její částí. Postřehnout zajímavost některého zákoutí, vytušit místa, kde zeleň je nejbujnější, kde slunce, dopadajíc na listoví, skrápí je nejlesklejšími svity, — k tomu jí stačil jediný pohled. Dostali-li se do neproniknutelných houštin, v ústraní, nikdy nenavštívená, nezabloudili nikdy: nalezla vždy cestu, jsouc vedena podivuhodným orientačním pudem, tak jistým, jako instinkt zvěře. (Pokračování.)

FEUILLETON.

XIII. VÝSTAVA »MANESA«.

Lept, aquatinta, pérokresba, kresba tužkou, původní litografie, dřevoryt, barevný dřevoryt . . . Z těch věcí, s kterými jste si navykli se setkávat obyčejně na výtvarných výstavách, naleznete tu toliko několik akvarelů Bilibinových, několik olejů od Toulouse-Lantreca a kolorovanou kresbu Steinlenovu. V tom je odlišný ráz XIII. výstavy.

Ale tento odlišný ráz je zároveň vysoce karakteristickým pro naše soudobé malířství. Je důkazem, jaký interes budí mezi našimi mladými vytvarníky techniky jiné, než je technika štětce. Především lept a litografie nabývají den ode dne důležitějšího místa a čítají více adeptů. Že »Manes« věnoval skoro celou svoji výstavu tomuto druhu umění, má tedy jistý manifestační ráz, je to jakýmsi upozorněním obecenstva na proudy v soudobém výtvarném umění. Pro umělce samé nepřinese exposice asi mnoho nového, neboť jistě většina z vystavených děl je každému z nich známa; má-li pro ně výstava nějaký význam, bude záležeti snad v tom, že se naskytá příležitost ku celkovému a jednotnému přehledu aspoň toho hlavního, co v grafice bylo vykonáno, ku přehledu a porovnávání.

Zvláštní je jeden rys této výstavy: nejlepší věci, definitivní, přímo klassické naleznete právě u těch z vystavujících, kteří datem svého narození spadají nejdále do minulosti. Myslíme tím dvojici: Goyu a Ropse. U obou cítíte, že lept je jejich nejvlastnějším vyjadřovacím prostředkem, že byli k němu puzeni základními vlastnostmi svých uměleckých karakterů. Pravda, co do technické dokonalosti máme dnes produkty lepší než ty, za které vděčíme oběma mrtvým mistrům. Ale co do síly, s jakou dovedli zachytiti svoje vise, co do strhující mohutnosti kresby, jsou všechny moderní lepty daleko za nimi.

Goya i Rops ocitli se tu vedle sebe a je také nutno, abychom je vedle sebe jmenovali. Leč oba nemají vzájemně o mnoho více společného než to, že oba pracovali v podobné technice a že oba podali definitivní důkazy svého umění. Na prvý pohled bude se vám snad zdáti, že tuto dvojici poji jistá duševní příbuznost: svádí vás k tomuto domnění prudká smyslnost jevící se jak u prvého, tak i u druhého. A přece jen obě ty povahy jdou parallelně vedle sebe, každá jinak založena, každá s jiným citovým životem.

Na Goyovi leží jakési pochmurné kouzlo, jakoby ten člověk vystoupil z Apokalypsy a díval se očima ještě opojenýma prorockými sny na život kolem sebe. Co je v jeho díle skutečnem a co viděním? Jste na rozpacích, měli-li byste to říci. Tu několik žen s prostěradlem v rukou, jímž vyhazují do výšky cosi podobného nějaké lidské zpitvořenině. Tam letí do výšky bělouš, na jehož hřbetě se tisknou muž a žena; ale není to bělouš, je to apokalyptická nestvůra s koňským tělem, s křídly a hlavou orla; a zase tlum postav kolem bytosti, jež má dvojí tělo a dvojí tvář. Pak nějaký směšný a přece hrůzný obr, rozkročený, s rukama vytrčenýma vpřed, který zdá se pohrávat s trpaslíkem. Nedaleko odtud lidé v chumlu, z něhož rozeznáváte groteskní postavu jakoby mnicha, jež nese na klíně kočky. A zase jiná skupina s postavou ženy v popředí, ženy, která se na nás dívá děsnýma, vyděšenýma očima. Takové jsou tyto »Los Proverbios«, nezapomenutelné pro každého, kdo je jednou spatřil. Jste tu neseni na křídlech groteskní hrůzy a pekelné směšnosti někým koho byste stejně jako E. Hella mohli nazývati »un voyant«.

Félicien Rops je naprosto jiný. Je daleko méně poetou. Nemá také Goyovy velkosti a úchvatnosti. Má přesné a jasné vidění věcí, bez toho hallucinačního varu, který je příznačným genialnímu Španělovi. A pak: tou měrou jakou Goya si libuje ve zrůdných tvarech, tou měrou zbožňuje Rops krásu. Všimněte si těch jeho žen, zachycených v celé jich krásné smyslnosti plných forem, kolébajících se v bocích, nesoucích se pružně na pevném svalstvu svých drobounkých nožek jako ta »Dáma s prasetem«. Někdy ovšem se linie zlomí a ztratí na kráse. Vidíte »Pijačku absinthu« se strhanýma očima, fascinovanou nějakým viděním alkoholika. Jindy je to zubožená postava Kristova nebo ženské tělo, jemuž narostla jakási nestvůrná hlava. Ale při všech těch extravagancích, provedených s virtuositou, která nemá sobě rovné, zůstává Rops těsně spiat se skutečností, zůstává realistou, a v tom je jeho základní rozdíl od Goy.

Řeklo se o Ropsovi, že v jeho díle naleznete »apotheosu masa«. Na tuto stránku jeho umělecké povahy navazuje dost těsně Toulouse-Lautrec, zastoupený na výstavě šesti olejovými náčrty. Jeho »odpočívající clownka« je čistě ropsovská. Také Willette vyšel z Ropsovy školy; osvojil si rozmarný švih některých jeho prací. Z ostatních umělců francouzského oddělení jmenujeme Henri Rivièra: jeho litografie, v nichž obraz je zachycen několika zjednodušenými liniemi a barvami, mají do sebe kouzlo velké náladovosti, jako ku př. ty skvostné »Pařížské pohledy«.

Vraťme se nyní do předních místností exposice. Naleznete tu lepty Maxe Liebermanna, vyvolávající ve zvláštní směsi realismu a snění obrazy venkovského života; Storma van's Gravesande pohledy na rozbouřené moře, jež vypadají však poněkud prkenně, a lepty z Benátek, o nichž by se dalo říci, že je to tak trochu Turner bez barev.

Podivuhodně bohatá je ruská kollekce. Naleznete tu litografie Lva Baksta, u nás již dobře známého, Benoisovy nálady plné illustrace k Puškinově básni; dřevoryty Anny Ostroumové, z nichž zvláště některé v barvě provedené, jako na př. »Měsíc«, působí sladkým lyrismem svého cítění. Ivan Bilibin vystavuje akvarely a pérokresby zcela zvláštní, jak v naivitě koloristické, tak i v úmyslné neumělosti kresby. A konečně Valentin Serov, umělec neobyčejně jemný, jehož podobizny stejně jako lepty, »Selka s koněm« nebo »Říjen« na př., jsou definitivními uměleckými kusy. Sesam.

LITERATURA.

Některé svazky »Světové knihovny«.

Čtyři sta svazků téměř vydala již »Světová knihovna« obsahujíc jimi všechny světové literatury. Jistě má každý z nás nějaké přání vzhledem k tomuto podniku — lze se však nadíti, že v budoucnosti vyplní redakce ještě mnohý požadavek naší překladové literatury. Možno jen doporučovati způsob již zavedený, aby díla uveřejňovaná byla typickými zjevy v světové literatuře a aby některé svazky byly věnovány také písemnictví nebelletristickému.

Z francouzské literatury bylo přeloženo zajisté dosti významných děl, ač neváhám zde stále upozorňovati na autory sedmnáctého a osmnáctého století, ať již filosofy či dramatiky a na některé z význačných etap francouzské prósy. Molièrův Tartuffe (sv. 378.—379., přel. Bohdan Kaminský) znamená již krok ku předu; charakteristické a snad nejlepší dílo francouzské komedie z dob klassicismu bude zajisté uvítáno v slušném českém překladu. Nezbude později také místo pro Marivauxa, Corneilla, Racina, Voltaira, ne-li k vůli relativní hodnotě, tedy aspoň k vůli historii?

Z novější prósy jest tu román Aziyadé od Pierra Lotiho (sv. 380—382, přel. Dr. Jan Zeman). Máme v českém překladu již několik děl tohoto autora (Muj bratr Yves, Vypuzená, Rybář islandský), a bude tedy sloužiti Aziyadé, kterou nijak nestavím v produkci Lotiho na nejvyšší místo, k doplnění a rozvinutí představy, jakou si o autorovi činíme. Je to kniha orientálská svými scénami i svojí filosofií. Má dvě zajímavé stránky: pittoresknost zevnějšku a orientalní filosofii, obsahující kus nahořklého epikurejství.

Souhlas s východním pojetím života, touha po přímém opojení sluncem. Dobrodružství Lotiho a jeho láska k sličné Čerkesce mají v sobě mnoho romantismu; jsou doprovázeny řadou podrobností a scén z východního života, líčením obrazů atd. A tu poznáváme, že teprve tím pittoreskním vzniká filosofie Lotiho; po vědomí kontrastu teprve nastává odpor k evropskému životu a touha po přímém opojení sensacemi Orientu; ty jsou chutnány jen v přímé konfrontaci s životem západu, docela rozdílným. Dle toho utváří se pak celá perspektiva knihy. V náladě, někdy přecházející až k odstínum sentimentality, jeví se často předtucha konce, která nejrafinovaněji působí v soumračně zbarvených kapitolách závěru. Vycházeje od romantismu, zjemnil a zesubtilisoval zde Pierre Loti různé elementy orientálního názoru na život proto, aby je mohl podati způsobem poetickým. Knize vadí jen její roztříštěnost na drobné kapitoly, přerušovaný spád děje; jinak vynikl by v ní více také nejšťastnější její živel: Orient.

Doufáme, že »Světová knihovna« po La Rochefoucauldových »Maximech« sáhne také k jiným francouzským autorům tohoto období. Tím není řečeno, že by měla býti zanedbávána současná literatura politická. Za dnešní doby, kdy novinami stále jsme informováni o událostech v cizině, bude zajisté dobře přijat spisek Ch. Seignobosa: »Politické dějiny Francie ve století devatenáctém« (sv. 355—357, přel. Jos. Helm). Jest vyňat z většího díla, které pojednává o politických dějinách Evropy a počíná se od pádu Napoleona I. Něco přes dvě stě stran zahrnuje v sobě všechny význanmé události vnitřní francouzské politiky; látka jest chronologicky seřazena a přehledně urovnána, takže jako informační dílko spis tento vyhovuje úplně. J. R.

Z FRANCOUZSKÝCH REVUEÍ.

V »Revue Bleue« pokračuje F. Pascal v serii článků nadepsaných »Taineova hodnověrnost«. Jejich cílem je ukázati, kterak Taine při svých vědeckých pracích postupoval: držel se úzkostlivé historické dokumentace a vyhýbal se s nemenší pečlivostí jakémukoli vědecky nepodepřenému dokladu. Je to odpověď na invektivy vysílané proti Taineovi od některých novějších francouzských historiků, především Aularda, kteří chtějí v něm viděti mnohem více umělce než historika, a citujeme ji s potěšením též jako odpověď na útok neznámého učence z »Přehledu«, učiněný na »Lumír« pro Hladíkův článek o Taineovi a Aulardovi. »Hodnověrnost Taineova« obsahuje množství jeho dopisů adressovaných osobám, které dodaly mu nějaké historické dokumenty, anebo těm, od nichž chtěl si nějakých vyžádati, a poskytuje tak pohled do soukromého badání učencova.

Před prací samou nalézá se pěkný úvod p. Pascalův, obsahující množství zajímavých údajů, z nichž některé zde reprodukujeme: Hledal-li Taine dokumenty pro některou práci, tu po celou tu dobu odcházel v 9 hodin ráno ze svého bytu do Národního archivu; zůstal tam až do 5 hodin odpoledne. Toliko na půl hodiny ustával v práci a vypil koflík kávy ... Všechny výpisky pořídil si vlastnoručně, nemaje žádného tajemníka«. Ukáže li vám tak autor vnějšek Taineův, dočtete se o několik řádek níže přesné definice toho, v čem vyvrcholil jeho vnitřní život: »V literatuře vyvolal Taine školu dokumentů (narážka na Zolu); »v literární kritiku vnesl studium autora, prostředí, v němž žil, a způsob, jakým žil, vlivu, jaký měl zevnější život na formaci jeho talentu; jako historik stará se velmi málo o uspořádání svého vypravování; seskupí poznámky, utřídí dokumenty a ukáže způsob, jakým spolu souvisí, a daleko více vyvolává v čtenáři určité přesvědčení, než aby mu vnucoval své. Jeho dějepis ... je dokumentární ... nikde nečiní nejmenšího ústupku řemeslné virtuositě nebo literární faktuře, v níž by jeho umělecký temperament nalezl ukojení. Kdosi se ho tázal: »Nebyl jste nikdy v pokušení kreslit portrety ve svých d[illegible] Taine od[illegible] Přiznávám se, že bych byl málem tomu podlehl, zvláště pokud se týče Dantona. Než ještě v čas jsem se vzpamatoval«. V korrespondenci naleznete zachycenou postavu Dantonovu těmito několika lapidárními rysy, jež vyvolávají v celé živosti památku jednoho z trojice těch, kteří stáli v čele velké Revoluce: »Danton« píše Taine jednomu svému známému, »nebyl skrblík, nýbrž člověk, který mnoho žil, hodně jedl a spal a nesnadno rozlišoval mé a tvé. V tom je analogický Mirabeauovi, ale přece jen stojí o něco níže. Jeho superiorita záleží v tom, že se nedal obalamutit revolučními frásemi a formulkami; užíval jich sice právě tak jako Mirabeau, ale skrze ně viděl realitu

*

Dle toho, jak Evropa přichází v častější a významnější styk s ostatními díly světa, množí se také zájem o život mimoevropských národů. Vidíme to dnes na interessu, který je věnován Japonsku. Ale v témže dílu světa, jako je císařství vycházejícího slunce, odehrává se ještě jiná zajímavá vojensko politická episoda: anglická výprava do Tibetu. V »Mercure de France« seznamuje Alexandra Myrialová čtenáře s »tibetskou hierarchií a jejími doktrinami«: »V tom divném kraji sněhu, tak« píše autorka, »nazývají totiž domorodci Tibet, existuje toliko to, z čeho mají mniši užitek a k čemu oni dají svolení ... Veškerá moc je v jejich rukou a toliko oni ji předávají jiným. Veškeré vědění nalézá se toliko u nich a oni je rozdělují jiným podle své vůle. Jejich hierarchie je velice složitá a čítá mnoho stupňů. A dle nich jedni vypracovávají zákony nebo bdí nad jich prováděním. Jiní léčí tělo a duši; jiní prodávají primitivní léky a vedou obchod s odpustky; mládeži jsou učiteli a jako subtilní doktoři dovedou jemnými odstíny lamaické metafysiky vésti dospělé v jejich touze po moudrosti; ano, postavili se na místě bohů, které odkázali do jich dalekých obydlí v nebi a sami učinili se skutečným božstvem své vlasti. Jaká je tato víra? Je to konglomerát z buddhismu a z posledních zbytků náboženství, která existovala v Tibetu dávno před ním. Věří v inkarnaci a stěhování se duší. Buddhů je několik kategorií a jeden z nich je vždy dočasně nejvyšším bohem. Neboť bohové jsou bytostmi žijícími a vyvíjejícími se právě tak jako člověk. Cílem lidského života je dosažení blaženosti nirvany, ale jenom někteří dojdou k této metě. Ostatním je nutno spokojiti se stavem jí více či méně podobným. Základní dogma jejich víry je trojí: »žádné seskupení prvků není trvalé a jednoho dne dojde k rozluce. Příčinou bolesti je nedokonalost. Cíl lidského snažení má být osvobození se od bolesti. Zvláštní je při tom, že na rozdíl od křesťanství »ani víra, ani dobré skutky, ani ty největší ctnosti nevedou žáka ku spáse. Nejde o to, aby věřil, nýbrž aby si získal co nejdokonalejší poznání přirozenosti všech věcí«. Tibeťané rozdělují se ve dvé hlavní církve: reformovanou, jinak též Žlutou, v jejímž čele nalézá se dalailama, a Červenou. Každá z nich má 9 sekt. Děti jsou přiváděny v útlém věku do klášterů a zde vybírají se z nich ti, kteří se mají státi lamy; nazývají se »genyeu«, t. j. posluchači. Všichni činí slib chudoby. Jaká ohromná moc je soustředěna v tomto kněžstvu, vysvitne nejlépe z dat: v celém Tibetu nalézá se 3000 klášterů, z nichž některé mají až i 8000 mnichů. T.

JAK POVSTÁVAJÍ ZÁZRAKY?

(Podle posledních dokumentů podává Dr. P.

Přítomnou stati nemá býti jakékoli víře, která zázraky připouští, ublíženo. Spisovatel je tak liberální, že připouští možnost všehoohos, co naše dosavadní vědomosti a zkušenosti by nepovažovaly za možné. Ještě mnoho věcí z přírody neznáme, a není-li zásluhou moderního experimentování příroda dnes už knihou sedmi zámky zavřenou, šest jich jistě ještě zůstalo. Proto ale nebude

*

nikdo rozumný za zázrak prohlašovati případy zcela přirozené a běžné.

Na druhé straně však nelze potlačiti mínění, že lze si mysliti náboženství nejvýš ušlechtilé, čisté, vznešené, jež nikterak nečiní násilí rozumu.

Ale i nadále nechť každý věří, co mu jeho rozum a (když ten mlčí, neodvažuje se námitek) co mu jeho náboženské přesvědčení velí.

*

Byla by příležitost promluviti o zázracích v minulosti a přítomnosti, srovnávati jich častost dřívější a nápadný úbytek dnešní (— až na takové dnes už vysvětlené lourdské zjevy jsou za našich dob zázraky skutečně prožlukle vzácná věc, která, když se přece tu a tam přihodí, naposled ukáže se sprostým podvodem — viz Kristinu Ringlovou — nebo přirozeným zjevem nebo hysterií nebo každého trochu —), promluviti dále o zázraku a poměru jeho k různým náboženstvím a kulturám.

Ale chceme jen podle několika dokumentů z poslední doby ukázati, jak může povstati takový zázrak, to jest úkaz, který si pověrečný lid vždy věře v tajemné a nadpozemské síly náchylný jako zázrak vykládá, a jak vypadá ve světle vědy (nikoli vysoké, nýbrž zcela běžné vědy obyčejného praktického lékaře).

Staloť se nedávno toto:

V Římě, ve Vatikánu odbývala se ceremonie za účelem slavnostního prohlášení zázraků, jež se staly skrze ctihodného pátera Vianneye, faráře z Arsu. Dekret korporace zvané »Congregazione dei Riti«, potvrzený papežem, »verifikoval a approboval« zázraky tyto: První z nich přihodil se ve městě Saint-Laurent-le-Maçon r. 1862.

Claude Leon Roussat, šestileté dítě stižené epilepsií, majíc nervy choré a vysílené (to bych řekl — při epilepsii. Poznámka spisovatele), kdy údy ochrnuté a pozbyvši řeči (to nebývá při epilepsii, ale při hysterii, která se trochu podobá, pokud se záchvatu týče, epilepsii, ale jen před očima laika — znalec to rozezná. Zase poznámka spisovatele) vedlo život velmi bídný (ovšem, ovšem), až dospělo to tak daleko, že nemohlo sliny v ústech udržeti. Marné bylo všecko léčení. Den ode dne byla choroba prudší a prudší a lékaři pozbyli veškeré naděje, že dítě zachrání. (Tak to vždy stojí v novinách, když se vychvalují úspěchy šarlatánů. Jací to byli as lékaři?!)

Tu rodiče dovedli dítě ke hrobu Jana Křtitele Vianneye, zamýšlejíce ctihodnému služebníku božímu obětovati devítník (devítidenní modlení, novenu). Ochrnutá horní končetina dítěte byla položena na hrob a — hned uzdravení počalo. Dítě poskytlo opravdu rukou touto almužnu žebráku, kterého potkalo, a pak rozžíhalo zápalky. Brzy potom běželo bez obtíží až do obydlí otcovského. Když pak 9 dnů uběhlo, mluvilo dítě zase dokonale a nabylo opětně bývalého zdraví (rozumí se onoho, jakému se těšilo před chorobou).

Jiný »zázrak« přihodil se r. 1862 v Lyonu, v dívčím asylu Sv. Jana:

Devítiletá Adelaide Joly zakopnuvši padla na zeď a z úrazu vyvinul se bílý otok levé ruky. Když lékaři prohlásili, že nedoufají v uzdravení její, bylo na otok přiloženo šněrovadlo z botek ctihodného Jana Křtitele Vianneye po dobu devítníku. »Uzdravení nastalo hned a bylo tak úplné, že brzy nezbyla ani stopa po chorobě.«

O obou těchto zázracích byla hned zahájena anketa, hodnota zázraků zkoumána a potvrzena.«*) Diskusse započala r. 1902 v předpřípravném shromáždění v paláci kardinála Lucida M. Parocchiho, pak v přípravném sezení v paláci vatikánském (13. března 1903) a posléze v plenárním zasedání za přítomnosti Jeho Svatosti papeže Pia X. (7. února roku 1904). V tomto posledním zasedání kardinál François Désiré Mathieu, jenž převzal referát místo zesnulého zatím kardinála Parocchiho, navrhl tyto otázky: Staly-li se zázraky, jaké, ve kterém případě a v čem záležely?

Svatý otec sebral hlasy konsultorů a kardinálů, nerozhodl však nijak, aby ve věci tak závažné nabyl času, by mohl božskou pomoc vzývati.

Teprve první neděli postní svatý otec slouživ mši svatou ve své soukromé kapli, vstoupil do slavného sálu vatikánského a usednuv na svém trůně, rozkázal zavolati kardinály Serafina Cretoniho, prefekta kongregace dei riti a co zástupce jeho Ludvíka Tripepiho, místoprefekta řečené kongregace, a konečně Fr. D. Mathieua, relatora v této věci, a současně Alexandra Verde, promotora fidei, a pak sekretáře papežova. V jich přítomnosti Jeho Svatost potvrdila slavnostním dekretem: Že se tu staly dva zázraky: první, vyhojení okamžité a dokonalé dítěte Claudea Leona Roussata z těžké choroby epileptické; a druhý, uzdravení okamžité a dokonalé dívky Adelaidy Jolyovy z bílého otoku levé paže.

Papež rozkázal, aby to rozhodnutí bylo uveřejněno a vloženo do akt Kongregace »dei Santi Riti« 10. března 1904.

*

Co tomu říká věda?

V prvém případu běželo zcela jistě o hysterii, třeba bylo to dítě pohlaví mužského.**) Alet arci mluví o epilepsii, ovšem omylem. Neběží tedy o zázrak, nýbrž o zcela přirozenou událost — vyléčení (kdož ví, zda trvalé!) hysterie suggescí. Úspěchy takové má každý praktický lékař ve své praxi, jenom že nečiní z toho zázraku. Je to léčba věrou, která od dob Charcotových je každému intelligentu běžna, takže je už o tom zbytečno mluviti.

Ve druhém případu šlo o děvče. Případ tento je méně jasný. Akta papežská mluví o »bílém otoku«. Tumor albus znělo by to latinsky, což je tuberkulosní zánět kloubu. Takový se do věku 15—16 let dá vyhojiti. Kdybych měl tolik peněz, kolik jsem viděl a sám vyhojil takových neobyčejně všedních případů. Ovšem hojení trvá déle a vyžaduje přičinění a znalecké ruky, nejlépe chirurgovy. Dle příčiny (náraz na zeď) však se zdá, že tu běželo o hlubokou podlitinu krevní (haemotosu), která se může vstřebáním krve vyroněné zhojiti sama v několika dnech (ani devíti dnů k tomu netřeba), což u tuberkulosního zánětu kloubu, byl-li pokročilý, sotva je myslitelno (— takový mohl by se jen po chirurgickém zakročení uzdraviti).

Ani v tom případu není nic zázračného, nýbrž běží o věc zcela přirozenou, běžnou, ba dokonce všední, nad kterou by se, kdyby se s ní neděly všeliké hokuspokusy (nad hrobem kněze), živá duše nepozůstavovala.

Nad takovouhle nesvědomitou fabrikací zázraků však musí se pozastaviti každý lékař, každý intelligent a konečně každý rozumný člověk. Ta nešťastná neomylnost. Nic tak majestátu křesťanství neublíží, jako podobné přehmaty. Od události domněle zázračné uběhne víc nežli 40 let a nyní se teprve pronášejí neomylné úsudky... Bylo by to směšné, kdyby to nebylo žalostným úkazem kultury XX. století. Člověk nechápe, jak jen je možno něco podobného v době rozkvětu věd.

*) Co pak mohou o neurologii a chirurgii mluvit kardinálové!

**) Hysterie mužská je častější, nežli se soudí.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 1[illegible]. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« budtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. ČERVENCE 1904. ČÍSLO 29.

ADOLF HEYDUK:

Z KNIHY »OD TATER A DUNAJE«.

DIVNÝ MILÝ.

Milý můj je silný chlapec z hory,
okamžikem zadrží vůz v trysku,
v ráz zastaví desatery vory,
za veslo když chytne na plavisku.

Deset zmůže hajduků a více,
lapit-li jej v provazné chtí sítě,
leč když já mu hladím snědé líce,
chvěje se a pláče jako dítě.

OPATRNÁ.

Budeš-li k nám, hochu, chodit, když měsíček svítí,
zavru dvířka na petlici, zavážu je nití.

A že chlapci, jako ty jsi, okenice lámou,
zabedním je listem z dyně, opru uvnitř slamou.

A kdybysi jak chtěl klepal, ani za vteřinu
neotevru, schovám se ti tiše pod peřinu.

DRUŽNÉ ŠTĚSTÍ.

V houští mlází bukového studánka se smála,
když tvá chvějící se ústa vroucně na mých plála.

Smála se jak mladá žena, když se ze sna budí;
a my jedno měli srdce v podvojené hrudi.

Na mých tvá se ňadra chvěla, vinul jsem tě úže;
na západě odkvétaly dne krvavé růže.

Za to v hloubce srdcí našich zkvetly růže nové,
růže plné sladké vůně, krve purpurové.

Vykvétaly, zavoněly duším rajskou zvěstí
a dvě srny zahlédly se v tiché naše štěstí.

POMSTÍM SE!

Divíte se, co se ze mne stalo?
Víno mi to, věřte, udělalo.
Hanbu tržím, lidé se mne štítí . . .
Pfuj, to věru jinak musí býti!

Zlořečené víno, pekla hosti,
stát chci proti tobě bez milosti,
projdu za tebou vše světa říše,
vypiji tě do poslední číše.

VÁHU.

Váhu, milý Váhu,
ty máš tisíc prahů,
ale já jsem běden,
mám práh jenom jeden.

Jdu-li přes něj domů,
hned stotisíc hromů
ze své hněvu strže
žena vstříc mi vrže.

Všecka rozkvašena
je ta mrcha žena,
kdo mě od ní zbaví?
Kéž ji vlk udáví!

Vlk ji neudáví,
ona neumlká;
než by vlk ji polkl,
spíš by polkla vlka!

CHLAPEC Z HORY.

Strádám! Bůh mne zapomíná,
napořád jsem hnán a štván;
dám-li si dát číši vína,
bývám břečkou oklamán.

Sotva jaro započíná,
v toulky spěchám s návrší;
dám-li si dát číši vína,
mračno mi v ně naprší.

V létě vázne noha líná,
vedro svěžest ubíjí;
dám-li si dát číši vína,
slunce mi z ní upíjí.

Jeseň ani neusíná,
vždy mě bouří provází;
dám-li si dát číši vína,
prach mi do ní nahází.

Zima, dnem i nocí jiná,
ráda u mne hoví si;
dám-li si dát číši vína,
sněhem mi je pomísí.

Zda mne osud neproklíná?
K čemu nést tu věčnou tíž?
Dám-li si dát číši vína,
poslední to bude již.

Ať se jak chce duše vzpíná,
ze všeho jen žalost mám;
dám-li si dát číši vína,
jed si k němu přimíchám.

LADISLAV VELTRUSKÝ:

PŘÍTELOVA POVÍDKA.

Punč v atelieru našeho přítele hrozil státi se dokonale nudným. Arrangement interieuru nepřekvapovalo již nikterak. Byli jsme příliš uvyklí na exotický lustr z papírových lampionů, přivázaných na kruhu z vyraženého sedadla staré židle připevněném třemi dráty ke stropu, a neuvádělo nás již v nadšení rozpustilé veselí děvčat, jež křičela, kdykoliv některý z nich zaplál v plameni a spadl i s posledním zbytkem dohořívající svíčky na zem. Nebavilo nás čekat, až dohoří poslední a v pískotu děvčat až nastane úplná tma. Nebavilo nás to dneska a bylo pravděpodobno, že dohoří-li poslední, napadne někomu, aby se rozsvítila lampa. Tak nudné to bylo všechno, že návrh, aby k příštím večerům při punči nebyly přibírány ženy, byl by dnes přijat snad většinou hlasů. Ostatně nebyla to vina jedině těch čtyř modelek, z nichž dvě nepřišly, třetí zívala nudou a čtvrtá vypadala poněkud melancholicky, pozorujíc naši příliš mírnou potřebu damské společnosti. Nuda, příšerná nuda visela ve vzduchu bizarně zbarveném světlem lampionů. Zívalo se a mlčelo. Přítel literát nadával s prudkými gesty mladé vášnivosti na staršího spisovatele, který dostal za všechny svoje knihy cenu Akademie.

Jediný malíř M. poznamenal, že dneska je hlupák každý, kdo se nenarodí hlupákem a láteření jindy tak hlučně vítané zaniklo bez glosování. I pokus jindy obvyklý, soustředití svůj špatný rozmar v kousavých vtipech na jednoho z nás, kterému pak nezbývalo než dopít svou sklenici a rychle odejít, selhal.

Malíř M. kreslil prstem ve vzduchu modní profilek nějaké dámy a mladý poeta vydechl s unaveným sepjetím úst do cigaretového dýmu: »Spleen.«

Přítmí atelieru groteskně ozářené rudými koulemi lampionů vyvolávalo podobnou představu, jakou vyslovil paradoxní poeta dívaje se do tohoto tichého prázdna: Je to, jako když se zavraždí pokoj, který krvácí.

Anděla se zakuckala při této větě, my jsme zachovali důstojné ticho a malíř S. řekl ironicky: »Opravdu!« Nudili jsme se dále. Punč zdál se být přesycen syrupem, doutníky byly málo vybrané, pod polštáři pohovek byly cítit příliš znatelně bedny, z nichž byly dost obratně zaranžovány, dámy nevábily snad proto již, že jejich akty v nejrůznějších pósách byly rozvěšeny po stěnách, a suchary prozrazovaly příliš vlastnost zákusků po čtyřech haléřích. Několik kouřících sklenic se nudilo před námi na stole politém punčem a zvětralým pivem.

Homérské zívnutí přítele sochaře, který se rozložil pohodlně na pohovku v šíři a délce své bytosti, uvítalo jindy tak důležitou událost, kterou bylo shoření prvního lampionu.

Jen Anděla se těšila dosud: »Tak to byl první, pak přijde druhý, třetí, čtvrtý, pátý a potom poslední.«

Někdo chtěl zmařit předem již tyto naděje: »Jsme příliš rozumní dneska, dítě. A nemýlím-li se, je právě čas, kdy dámy opouští společnost mužů, aby dostály předpisům etikety a předešly zbytečným řečem.«

Galantně jim pomohl obléknout malé žakety, ještě je zdvořile vyprovodil a pak jsme zaslechli již z předsíně jeho příliš otcovské: »Dobrou noc, dítky!«

Vrátil se potom mezi nás: »Máme-li se nudit, dovedeme to také bez nich. A je-li nuda odkázána na menší společnost, více se jí užije.«

Bezvýznamný protest se ozval na několika stranách: »Bylo to příliš silné.«

»I modelky mají právo na trochu ohledu.« A tak dále.

»Ale o tom všem jste snad věděli i před tím, než jsem je odvedl, a stačilo třeba jen upozornit, aby se předešlo,« bránil se napadený a za chvíli bylo zase mrtvé, nudivé ticho.

»Škoda, že nemáte s sebou nějaké verse, aspoň bychom se trochu zasmáli,« vzdychl si malíř obraceje se ospale k příteli poetovi.

»Snad by stačilo, kdybyste něco nakreslil.«

»Budu vám něco vyprávět,« řekl kdosi.

»Sklenici punče! Tak. A teď můžete začít,« řekl malíř, rozestřen pohodlně na pohovce a dávaje na jevo, že je zcela odhodlán usnout.

»Velmi rád, sire.« A přítel začal vyprávět: Docela kratičkou byla celá ta historie.

Zahlédl ji několikráte večer na promenádě, a to byl vlastně počátek.

Večerní korso... Je to příjemný návyk procházet několik hodin v podvečer před vyjasněnými okny kaváren, naslouchat indiskretně konversaci šelestící kolem, přijíti udat novou anekdotu, pikantně šuškaný klep, oddebatovat dojem z nedávno přečtené knihy, včera viděného dramatu, dnes prohlédnuté výstavy, usjednotit na zítřek projektovanou schůzku a odejít v příjemné únavě ztráviti někdy ještě ostatek dne, vyplněný prací či lenošením.

Podzimní korso — končí se sezona, všichni se sjíždí, z výletů, lázní, cest a tichých venkovů. A potkáváte zase tytéž lidi na bezcílných potulkách, rozradostněné klidnými, dávno navyklými dojmy.

Zase ti známí, od lonska známí, od předloní.

Několik pohledů němého přivítání, plachá a krátká konversace očí a pohledu. Staří, dobří známí, od lonska, od předloní.

Několik pánů v navoněných svrchnících, s dotěrnými pohledy, kouřících s koketním gestem doutník, pikantní vtipy a těžké starosti, jak zabít zas večer a nenuditi se, svěžestí rozdýchané tváře mladičkých dívek, zapálené živostí vlastního rozhovoru, úsměvy, gesta, pohledy a zamračený proletář v haveloku roztřeštěném lehkým větrem, bručí si nějaký monolog provázený bláznivým gestem a dusivým dýmem ze zbytku lacinného doutníku v koutku sešpulených úst.

Neškodný smích a zase pikantní vtipy, kousavé věty, flirt pohledů, úsměvy voníci kolem mladičkých úst, a dokonce několik sentencí o tragice života žvatlaných koketně a s elegancí...

Jemu však byli líní boulevardieři, povalující se v kavárnách za plachtami denníku nebo zívající na chodnících korsa stejně lhostejni, jako nabízené pohledy elegantních uličnic. Přecházel v napjetí určitého očekávání, proplétaje se promenujícím řetězem lidí, přehlížeje posměšné glossy rozpustilých krásek a nevšímaje si někdy až nehorázného vrážení do některého z těch věčně promenujících, které končívalo pravidelně ozvěnou s druhé strany: »Nemotoro!«

Bylo mu všecko tak lhostejné, co dělo se zde kolem něho. Až na jedinou věc, která

Konečně přišla.

Kmitla se kolem, vztyčena štíhle v množství hedvábí, paprskujíc koketně černýma očima, zavěšena v rámě svého muže, elegantního světáka v mužných dosud letech.

Jejich oči se setkaly v kratkém, odvážném pohledu. Chtěl vykřiknout pohledem: »Máte mne ráda.« Chtěl vytušit z jejího pohledu odpověď a viděl jí v očích plaše zasvitit vlídně hřející úsměv.

Pak zaseptla něco svému muži jen proto, aby se mohla bezpečně na něho usmát. Ale on chtěl vědět jistotu, bezpečnou, jedinou jistotu, jistotu za každou cenu. »Máte mne ráda?«

Zmizela v proudu promenujících, zanechávajíc po sobě vůni malou ručkou koketně shrnutých záhybu sukní a vonící dým něžných parfumů. To bylo nejodvážnější dobrodružství jejich podivné lásky, jakési rendez vous pohledu, poněkud sentimentální, ale stejně příjemné a dráždící svým nebezpečím, ač ne tak banální, jako vítat milenku ve svém pokoji, nebo čekat s nervosním napjetím v odlehlé čtvrti města udýchaný příchod provdané ženy, která neztratila dosud důvěru v závoje, odlehlost čtvrtí a mlčenlivost milence, a zachovala si smysl pro romaneskní chvíle bázlivé lásky při úzkostlivém počítání minut a stažených záclonách.

Bylo tak příjemné dočkati se jejího příchodu, hledati její pohled a prohřáti ten prostor, který je dělil od sebe prchavým teplem důvěrného srozumění se, že nepozoroval ani, že čeká ji zde denně a denně. A ona přicházela v průvodu muže, v příjemném parfumu, který tvořil kolem ní vonící oblak, rozrážený jejími pohyby, tak pravidelně, každičký den. Snad mohla jednou přijíti sama, nabídnout možnost toužené příležitosti — neučinila tak. Ostatně, jaký by byl výsledek: nabídl by jí svůj pruvod, chtěl by se zdát duchaplným, smluvili by se snad zase na zítřek, pozítří — a sladké tušení důvěrnosti, které mu divoce bušilo kolem spánku, kdykoliv ji uviděl tak svěží a zalitou prudkou radostí z náhlého setkání, jak se mu zdálo, to by vyvadlo jako zahořklá vůně po léta střádaná odletí náhle otevřeným oknem do studeného rána.

Mělo své kouzlo toto něžné tajemství lásky, o kterém věděli jedině oni samotni, nikdo jiný, než on a ona. Jediní!

Vracel se ještě na toto místo setkání, snad aby seživotnil si v duši její představu tímto okolím, snažil se vytušit stopy její vůně rozprchlé vzduchem a cítil naivní radost z té sentimentální lásky.

Jako v zahradě plné stoupající vůně, zalité vlažnými světly bledého měsíce, připadala mu tato chvíle. Vše voní večerem a intimitou ticha, hvězdy svítí tak jasně a zdá se, že slyší, volá li je jménem. A balkon, pod kterým stojí s plačící loutnou, je zavřen navždy před jeho kroky. Nedostupný... A je to tak krásné, když ona se nachýlí k němu, ta k vzdálená a krásná, a loutna tak tiše pláče ve šťastné písni.

»Má to své výhody,« hleděl se ujistit, vraceje se do prázdné kavárny, aby při opuštěném stolku a nečtených časopisech, zcela osamocen znovu prožíval sladkou vteřinu chvíle ve vzpomínkově vyvolaných představách.

* * *

»Ona.« To bylo vše, co věděl o jejím jméně, a také vše, co věděl o její osobě. Zapadal do kaváren, aby se koupal v příjemné lázni vzpomínek a představ, aby se osamotněl s myšlenkou na ni, zatím co sklepníci zívali a několik zpozděných lidí se smutnýma očima hýřilů zapomenutě dřímalo v koutě.

V herně se hrálo v karty v horečné zimnici, s rozpálenými obličeji, nervosním kvapem a častým zaklením.

Napolo opilí lidé hráli vleklou partii kulečníku.

Seděl zde zasněný do svých myšlenek, nerušený ničím, poněkud uklidněný v tom tichu nočního osamocení, zahaluje se v modravý dým svých cigaret. Ona: to bylo všechno, o čem přemýšlel.

Pak začli shasínat plyn a sklepník se začal točiti kolem jeho stolku, věnovati mu zvláštní pozornost v domněnce, že jej tak spíše přinutí k odchodu.

Ruce hluboko v kapsách a hlavu vnořenou do vyhrnutého límce světlého svrchníku šel v napjatém tichu, v němž se ozvaly jediné jeho kroky.

»Pane Dutnare!«

Ale on neslyšel. Teprve když jsem jej dohonil, podal mi lhostejně ruku.

»Člověk může i v noci spolehat na své přátele,« řekl jsem a zavěsil jsem se na jeho rámě.

»Kam vlastně jdete?«

Pokrčil rameny.

»Tak máme stejnou cestu.«

Vcházeli jsme na Karlův most, kde bylo úplně prázdno. Jenom kroky dvou strážníků, zapadlých v zimních pláštích, vyznívaly táhle hučivým tichem zvolna tekoucí a mlhou zahluchlé řeky.

Zabořeni ve svrchnících přešli jsme most, zahluchlý nočním tichem a ozářený matným světlem vybdělých luceren. Prošli jsme mosteckou branou a zmizeli v tiché uličce Starého města. Z několika nočních kaváren bylo rušeno usínavé ticho časovými odrhovačkami rozladěných pianin, které se zjasňovaly a seslabovaly při otevírání a zavírání dveří.

Široký proud světla se rozjasnil na chodníku zrudlém vybledlou září rudé vývěsní svítilny, a otevřenými dveřmi krčmy jsme zaslechli ženský smích a opilé hlasy hovoru.

»Mohli bychom se tady zastavit.«

Mému příteli to bylo, jak se zdá, zcela lhostejné.

Vešli jsme a objednali kávu.

Několik mladých mužů bez určité výraznosti zde zaživalo v kouři a fňukání pianina, s hlavou zajímavě opřenou o desku kulatých stolků, zbytek prohýřené noci a přebytek násilně do sebe nalitého piva. Vysilovali se tímto bděním, násilně protloukali takto svůj život, vyplňovaný zoufale ve dne spaním a v noci výstřednostmi nočních vycházek.

U sešlých kulečníků hrála se bůh ví kolikátá již partie karambolu a v zeleném šeru vedlejší herny hrálo několik ospalých lidí. Špinaví, s očima opuchlýma nočním hýřením, se zasliněnými koutky úst, s vestami politými pivem, košilemi rozepnutými na prsou a rukama nedočkavě rozechvěnýma hráli hazardní, zakázanou hru.

»Hra v karty — pozornost věnovaná náhodě, která řadí a přehazuje karty,« citoval jsem z Murgera.

Karty pleskaly o mramorovou desku stolků a hráči kleli, smáli se a zívali, nervosní, napjatí, znedůtklivělí.

U protějšího stolku se mluvilo o nás.

»Docenti,« pokřtil nás spustlý vousáč s velikým širákem, vzbuzující dojem cigaretáře, živeného absinthem a černou kávou.

Někdo se zasmál. Ale my jsme mlčeli.

U vedlejšího stolku spal nějaký mladík.

»Lord Byron v haveloku,« řekl protivný voušáč, udržuje na vyhublých rukách palcem a malíkem špinavé manžety.

Vytylá sklepnice si přisedla příliš ochotně k mému příteli, zpívajíc potichu protivný refrén nějakého kupletu.

»Zaplatím,« řekl přítel.

Dopili jsme a odešli.

Zastavili jsme se na rohu ulice. S několika věží tloukly dvě hodiny. Po sobě, v malých přestávkách.

»Půjdeme domů?« ptal jsem se zkřehlý studeným vlhkem a dojmem pustého prázdna v ulicích.

»Můžeme jíti ke mně na sklenici čaje,« řekl Dutnar, a já jsem souhlasil.

Studená mlha rozvlhla v drobný, hustý déšť.

Nešli jsme daleko s přítelem. Blízko u Rudolfina měl atelier. Bydlil v nárožním domě Rudolfova nábřeží, v prvním poschodí od střechy a čtvrtém od přízemí. K vůli vyhlídce, jak říkal. »Čtvrté poschodí, blízko řeka. Máte-li revolver, je to vše, co malíř může někdy potřebovat.«

Snad mohl počítat na takové konce.

Byl malířem celým svým životem. A více životem, než uměním, k němuž se mu nedostávalo píle. Byl z těch, kteří se válí s talentem po kavárnách, prožívají své vise v kouři cigaret a dokončují svá díla jedině v hlavě. Byl příliš líný na pojem umělce, který mu znamenal hodiny trudné námahy u psacího stolku, nebo u štaffle a denně nalévanou lampu.

Umění jej lákalo, ale odstrašovalo nutností práce. Zvolil si tedy jeho gourmanderii. Byl umělcem, který žije své dílo, ale nezanechává je.

Klíč zacvakal dvakráte v zámku domovních vrat a tmavým schodištěm jsme se dostali konečně ke dveřím přítelova bytu.

Pod rohoží byl známý úkryt klíče od atelieru, který byl občas Dutnarovým přátelům útočištěm před deštěm, střediskem veselých pitek, bohémských orgií, nebo se jim hodil k intimním dostaveníčkům lehkomyslných lásek. Několika Dutnarovými skizzami, které zde povstaly a visely mezi přítelovými miláčky na jeho stěnách, se dalo však slavně dokázat, že atelier nesloužil pouze k těmto účelům. Jasné světlo rozžehnuté lampy se zaveselilo kolem a zlatá záře praskajícího ohně vyšlehla z rozložitých, barokních kamen, kde se našemu úsilí konečně podařilo roznítiti oheň, ten veliký živel, pro který byl poslán kdysi samotný Prometheus a jehož existence pro tento případ neznamenala ani pro nás jen něco dříví a uhlí a pouhé škrtnutí sirkou. Světem a vznikajícím pozvolna teplem bylo zde přece vlídněji, v tom chladném, jako podzimní mlhou provanutém ovzduší.

Zatím, co jsem se usadil na pohovce, improvisované z několika beden a laciného koberce, sháněl Dutnar nějaký zákusek ve své mládenecké domácnosti.

Krabice sardinek, láhev dalmatského vína a slivovice bylo vše, co se dalo ukořistiti v těchto zásobách.

Pak postavil na čaj.

Samovar se rozešuměl, dým cigaret se zamodral světlem a my jsme se odhodlali prodloužiti den o tuto noc důležité seance s hovorem o ženách a umění, s cigaretami a stále nalévanými koflíky čaje.

Bily tři hodiny, když jsme se dostali ke své snídani »en garçon«.

Tehdy mi vyprávěl přítel svůj neobsahlý příběh.

* * *

Uplynul měsíc, ale jeho láska byla jako nedokončená povídka, čekající stále ve stejném místě na péro autora, který nad ní prosedí noci, čte, znova čte, kombinuje, čte od počátku, ale v nedokončeném místě opět ustane, odloží péro a zadívá se oknem do tiché noci, rušené světlem luceren a ztichlými kroky pozdních chodců.

Ona — —

To bylo vše, co o ní doposud věděl. Denně ji potkával s mužem, někdy ji neviděl několik dní. Pak zase přišla, každičký den. Výjevy z nočních kaváren, smutné příběhy hýření v ospalém vzduchu pozdních nocí, večerní korsa, sladké hodiny promenád, v jejichž náladě bylo tolik kouzla a sentimentality, to byly jedině věci, kterými byl nyní přeplněn přítelův skizzař. Některé z nich se dostaly do obrázkových listů a vynesly mu příkrý a nesprávný úsudek známých: Chytá se manýry.

A přítelovy skizzy, plné elegance, intimního tepla a důvěrnosti, tak spontanní, a procítěné přestávaly se znenáhla objevovat v listech. Tajil je před ostatními, staly se výhradně jeho vlastnictvím.

»Je to podivín, kterému by se neměl svěřovat tak veliký talent,« řekl kdosi a rozesmál svojí naivností všechny, kteří si navykli chvíle svých inspirací prostát u kulečníku a smutek svého tvoření zapíjet v sarkasmech u kavárenských stolků.

Umínil jsem si vyhledat přítele, rozmluvit mu nešťastnou samotu sterilních snů, marných, zbytečných dálek.

Chladivá ruka člověka, přicházejícího z tohoto světa je někdy nejlepším lékem na čelo rozpálené horečkou marných snů a tesklivých dálek. Vyhledám přítele, umínil jsem si. Snad stačí příhodná chvíle důvěřivosti pro počátek jeho léčení. Jen otevřít okna, umožnit přístup zdravému slunci a ruchu skutečného dne.

Důkladně provětrat — říkal jsem si u pevném úmyslu navštíviti tohoto samotáře. Zaklepat mu bodře na rameno: »Víš, zastřelit se v smutném zákoutí parku a odkázat v závěti své vile revolver a lidstvu ošumělý havelok, skočit do vody, vstoupit do kláštera, oběsit se, dát se přejet automobilem, kopírovat ovocná zákoutí v mnichovské galerii, nebo všechno dohromady — ano, to děláváme v osmnácti letech, nechceme li víc dokázat, než svůj světobol a škaredě nešťastnou lásku. Ale ty!? Tak hezky hlavu vzhůru, ruce do kapes a zahvízdat si pikantní kuplet. Takto vypadáš jako osmá ze stupňujících se ran egyptských, asiatský more!«

Nezastal jsem přítele doma. Otevřel jsem si atelier klíčem schovaným pod rohoží a usedl na pohovku. Všecko zůstalo stejné. Na podlaze láhve od piva, samovar, kravaty, klobouk, zemáky, vše, jako vždycky. Se stěn zmizelo několik obrazů, nové skizzy přibyly. Po marné námaze vyčísti aspoň částečně nynější stav přítelovy historie z těchto drobností, ulehl jsem na pohovku a zapáliv si cigaretu, odhodlal jsem se čekat na příchod.

Přišel, když jsem právě dočétl z Richepinových »Bizarních smrtí« povídku »Srdcové eso,« která mi svým náhodným otevřením na pohovce vnukovala předtuchu jakési příbuznosti případu s přítelovou historkou.

Nezdál se překvapen mojí návštěvou a mne zatím přišla chuť apoštolovat u přítele krásu volnosti a náboženství vášnivé plodné práce. Vyprávěli jsme si při cigaretách až do soumraku. Vyhýbal jsem se úmyslně thematu jeho lásky z jakési útrpnosti, čekaje, že přítel se pochlubí sám, dočkal-li se příznivějšího obratu — a přítel se nezmiňoval.

Když došly cigarety a hovor počal váznouti, vyšli jsme na procházku. Zatoulat se tak bezcílně

n[illegible] dlužními s[illegible], jak to [illegible] k ob[illegible]vyklým příhodám dne

Ocitli jsme se v ulici večerního korsa.

Nevím, jak se to stalo, že jsem se konečně zmínil mezi hovorem:

»A tvoje láska?!«

Přítel se zasmál: »Byl to snad nejsentimentálnější případ mé erotické klientely.«

»A skončila

Celkem uspokojivě,« a přítel pokračoval: »Bylo to jednou v divadle po reprise »Marty«, nejsentimentálnější opeře ze všech sentimentálních oper, když jsem se odhodlal skončiti mandolinové období naší lásky a dáti té episodce poněkud [illegible]elnější basi. Pomáhal jsem jí oblékat plášť v divadelní šatně a nabídl jí svůj průvod. Přijala s lehkým úsměvem, ale hned ve dveřích z vestibulu vykřikla tiše:

»Můj muž!

Vykoktal jsem ještě místo našeho dostavenička a sotva mi zbylo času zašeptat ještě: »Zítra!«

Druhý den čekal jsem na určeném místě, ale nadarmo. Nepřišla

A večer jsem ji zahlédl v živém, až nuceně veselém hovoru s manželem tak šťastnou, tak radostnou jakoby veřejně manifestující rodinné štěstí těchto dvou lidí. Šli proti obyčeji na druhém chodníku korsa a chodí tak nyní vždycky. Nesetkali jsme se od té doby, naše pohledy se nestřetly.

A naše láska zemřela v jediné, kratičké episodce. Tak tiše, tak neznámá.

Ještě tři lidé věděli o ní: Já, ona — a on!

— — — — — — —

Přítel dokončil. Nastala chvíle, ve které se někteří tvářili tajemně a velmi důležitě a jiní se začali smát.

Otravo, dostalo se příteli prvního honoráře za tuto povídku.

»Tak banální!«

»Ale dlouhé to bylo.«

»Je zvyklý počítat na řádky!«

»Akademiku!«

Nenadávat,« rozkřikl se nyní někdo rozhorleně.

»Punč! vykřikl kdosi.

»Došel už poslední. Napij se z lampy!«

A malíř S., stejně náruživý piják slovácké šli ovice jako nadšený zpěvák slováckých písní, zpíval ochraptělým basem:

Dobrý deň, pan farár,
dobrý deň, deň, deň,
dobrý deň!

Půjčte mi fárárku
na týdeň, d[illegible]ň, deň,
na týdeň.

Nemohu, nedám,
potrebuju sám
každý deň, deň, deň,
každý deň.

Venku odbíjela třetí s půlnoci a s několika věží se ozývaly údery jako zpozděná echa. Malíř S. usnul a začal bezohledně chrápat.

Abychom šli domů,« ozvala se rada.

»Ano, půjdeme,« řekl poeta, zkoušeje na vzdychavé židli polohu, ve které bylo by možno nejlépe usnout.

VÁCLAV HLADÍK

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

M[illegible] o vás, pravil advokát.

Ale nepomlouváme tě, smál se bodrý [illegible], [illegible] si prošedivělé licousy.

Vlastně se jedná o váš okres . . . o nastá[illegible] doplňovací volbu v [illegible]ském kraji,« pokračoval hladce Dr. Hradil.

»Buďte jisti, že budu podporovat vašeho kandidáta. Zůstal jsem přece věrným straně,« odvětil Valentin.

Přistoupil k nim velkostatkář Braun. Po celý [illegible] poslouchal hudbu v saloně, nudil se [illegible] pokukoval. Konečně se vytratil, a osvě[illegible] [illegible], oživl a dal si vysvětlit, [illegible] rokuje.

P[illegible] důstojně, jako muž zasvěcený a řekl

Ano, baron Rittersheim se mne též ptal, kdo bude naším kandidátem v okresu tom.

»Patrně vám, pánové, známo,« přecházel doktor Hradil stále více do řečnického tónu debatty nad zeleným stolem, »že okres je ohrožen socialisty!«

»Tak?« prohodil Valentin nonchalantně.

Což to nevíte? A vy jste jediný, který jej můžete zachránit «

Což jsem neslíbil . . .«

»Ach, zde jde o víc!«

Kalivoda se ještě dobráčtěji usmíval a pomžourával očima otcovsky na svého synovce.

Tak, ven s tím!« odvětil Valentin.

»Vy musíte sám kandidovati!« pravil advokát skoro slavnostně.

Kaplíř se zadíval udiveně na své přátele.

A po chvilce mlčení odvětil suše:

»Lituji . . . není možno. Nemám času. Nestarám se již několik let o politiku a prohlásil jsem, že se do parlamentu již nevrátím. Víte, že jsem tam nebyl nic platen a . . .«

Všichni tři jej přehlušili lichotivými frázemi, chválou jeho ducha, energie, zkušeností . . .

Valentin je v duchu posílal do horoucích pekel a se zdvořilým úsměvem pokrčil rameny.

Teď se vložil do jednání Kalivoda. S chytráckým a dobráckým úsměvem řekl volně a lahodně, mna si ruce:

»Radím ti, abys svolil. Jedině ty máš tolik vlivu a popularity, abys mandát pro nás zachránil, a byla by to pohroma pro liberární stranu, kdyby o něj přišla. A pak — jedná se tu o tvůj obchodní zájem.«

Valentin podíval se na něj tak jako před lety, když mu dobromyslný strýc radil, aby se zastřelil.

»Rád bych věděl, jaký!«

»A co objednávka pro bosenskou dráhu? A co ministr dopravy?«

Kalvoda vstav tvářil se jako hráč vyhodivší kartu vše přebíjející.

»V jakém spojení by to mohlo být . . .«

»Náš poslanecký klub,« pokračoval Kalvoda, »slíbil, že bude tvé nabídky podporovat v ministerstvu. Bylo již skoro ujednáno, že kromě Ringhoffera a pražské železárny bude i tobě jako českému závodu svěřena část objednávek . . .

Valentin poznal, že záležitost se komplikuje, jakmile do ní zasáhne tento pletichář.

»Od které doby jsi tak honěn v politice?«

»Jsem sice jen skromný obchodník,« odvětil líbezně Kalivoda, »ale mé praktické zkušenosti nejsou podceňovány ani nejpřednějšími muži naší veřejnosti,« a při tom zamžoural na doktora Hradila, jenž se lehce uklonil, i na Brauna, jenž zase podřimoval, »a jako místopředseda hospodářského a finančního odboru výkonného výboru bývám volán k důležitým poradám, což ty ovšem nemůžeš vědět, neboť dlouho se straníš činnosti. Hradil pokyvoval a Braun, probrav se náhle ze své dřímoty, zabručel souhlasně: »Zcela správně.«

»Tak krátce jde tu o . . .« netrpělivě se ozval Valentin Kaplíř.

»Nám o mandát právě tak jako tobě o státní objednávky!« zvolal Kalivoda.

»Bravo!« řekl Hradil.

»Aha,« usmál se Valentin, »je to obchod, čili šachr z ruky do ruky, že? Klub poslanců mne bude podporovat a získá mi objednávku, když převezmu kandidaturu?

»Nu ovšem!«

»A když nebudu chtít?«

»Blahový, půl milionu stojí za to, abys se trochu tahal s voliči, a jistě budou následovat nové zakázky státní!« pravil Kalivoda.

Valentin nedal na sobě znáti pohnutí. Zapalil si [illegible] a [illegible] uvažoval. Shledal, že je v pasti. Musí se podrobit, nechce-li přijít o [illegible] obchod.

Svraštil jen obočí a v duchu klel. Náhle mu přišla hravou myšlenka, která se mu zdála tak šťastnou, že rázem se vyjasnila jeho tvář.

»Vidím, pánové, že mi nezbývá, nežli se podrobiti vašemu ná . . . totiž vaší přílišné důvěře . . . Tak oznamte, pane doktore, ve výboru, že přijímám, že budu kandidovat.«

A povstav pravil:

»Teď si pojďme ťuknout na volby v [illegible]ském okresu . . .«

Hlučně a vesele se hrnuli všichni k buffetu. Valentin velel lokajovi, aby otevřel novou Montebello.

A zahučel pro sebe:

»To bude propadnutí, jaké jste ještě neviděli!«

XI.

Slunce žhnulo za shrnutými storami. Zlatooranžově se rozlévalo za nimi a v pokoji bylo světlé šero, zjasněné tím zjitřeným žárem venku.

Na hedvábném koberci perském, lesknoucím se jako tygří srst, uprostřed mnoha neladně, ale přece půvabně rozházených podušek různých barev a tvarů ležela paní Šimková. Byla zahalena lehkým, pavučinově hebkým mousselínem a hedvábím průsvitným, a látka působící rozkoš svým ševelem a dotekem buď se vzdouvala a vlnila v jemných záhybech draperie antické sochy nebo lísavě přiléhla k nádheře bílého, mladého těla.

S přivřenýma očima kouřila cigarettu . . . Tmavé vlasy měla rozpuštěny po bílých ramenech.

Valentin seděl, spíše ležel v hlubokém křesle koženém a též kouřil.

Pohlížel zamyšleně na mladou ženu. Zdálo se mu, že nikdy neměl tak umělecký, estetický dojem z krásy žen. Její vlasy, její ramena a ty nohy Tizianovy Venuše . . .

»Vzpomínáte?« ozvala se paní Šimková jako ze sna.

»Jak vzpomínat, nikdy jsem nežil tak přítomností jako teď . . .

»Ale ta minulost . . . zde! . . .« a mávla rukou »dekorace stejná . . . květiny všude . . . malebný nepořádek . . . parfum rozstříknutý ve vzduchu . . . na stole zákusky, cukroví, láhev v ledu . . . i otevřené piano . . .

A tiše, jako pro sebe se usmála.

»Podejte mi jinou cigarettu.«

Poklekl vedle ní s pouzdrem na cigaretty. A uchopil to tělo hebčí a hladší nežli látky, jež tolik hlásaly jeho krásu, a dlouze, chtivě políbil rty, které mu dnes podaly tolik slasti . . .

Zase nastala dlouhá chvíle mlčení, v němž tlumilo se tolik vzbouření a tolik vznícené života.

Valentin cítil volné rozpjetí ducha, hruď se mu šířila blahem a silou, a jen lehké nervosní poškubávání tváře a koutků úst prozrazovalo únavné rozčilení.

Paní Šimková obrátila se líně v poduškách, přivoněla k velké rudé růži ležící vedle ní na podlaze mezi rozházenými květinami. Podepřela si hlavu o dlaň, odpočívala na břiše a kývala a kopala nohama jako nezvedené dítě. A řekla, přihmuřujíc oči proti oknu v záplavě záře zlaté:

»Byla jsem velmi zvědavá . . . hm . . . ženská zvědavost . . . víte-li, že to je vlastně vzpruha a hybná síla všech činů i těch nejsilnějších u žen . . . Víte to dobře, jste ničema, který umí dobře vzbuzovati zvědavost v srdcích žen a tak jimi vládnouti . . . A tak i já, dopustila se toho nejhoršího . . . eh!«

»Jak to mluvíte? Výčitky svědomí? Proč? Kdo vám béře právo na život? Společnost a její hloupost a pokrytectví? Vaše manželství s člověkem, jejž nemilujete?«

»A což, miluji vás . . .«

»Oh, to je něco jiného . . . Půjdete zítra k zpovědi, má drahá . . .«

»Jaký jste netvor . . .«

»Zbožňuji vás! . . .«

»Ha, ha, ha, a svou ženu milujete . . .

»Nu, ano . . . jako . . .«

»Jakže, jste do ní zamilován?«

»To ne!«

»Ach, ano . . . nuance . . . A když si pomyslím, že pro takového muže, jako jste vy, jsem schopna všeho . . .«

»Miláčku, nebuďte zlá. Budeme žít nejkrásnější dobrodružství . . .«

»Ano, scházet se po taji ve vašem záletnickém bytu . . . to bude krása, až to jednou pukne . . .«

»Sapristi! To by tak bylo . . . Představte si, socialistické a klerikální a pikantní žurnály — což je skoro totéž — by o nás psaly s mravním rozhorlením, bouřily by morálku proti zhýralé, zkažené společnosti . . . Měl bych snad rozvod na krku . . . Váš muž by mne snad vyzval . . . Ještě štěstí, že nejsme v Anglii, mohl by ze mne žalobou vymačkat nějakých stopadesát tisíc!«

Paní Šimková se pozvedla a hodila po Valentinovi polštář.

»Tu máš! Ještě štěstí . . . řeknete. Milion by zaplatil galantní muž a ani by necekl.«

»Nejsem jen galantní muž, též obchodník . . .«

»Eh, již mlčte o těch věcech . . . nemalujte čerta na zeď . . . sice jsem tu naposled . . .

Valentin se napil vína s minerální vodou a přešel po pokoji. Cítil se v nejlepším rozmaru.

»Okažte mi, máte zde nějaké vzpomínky na slečnu Jiřinu Kryfovu?«

Zastavil se. Tvář se mu zkřivila prudkým škubnutím a mávl mrzutě rukou:

»Co vás to napadá! Jaký to nesmysl . . .«

»No, no, snad se nebudete durdit, že jsem vám připomněla vaši bývalou . . .« (Pokračování.)

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Jana.

Ne! Mýlíš se! Ne! Cítím oheň zde!
Tvá slabost není ve mně! Pozvedá
se moje srdce k bouři neznámé!
Ne, nejsem jak ty! Vzrůstám! Chápu vše!
On ďáblem unesen je, podlehl
a na kraji se octl propasti
jak Pelnář! Ano, osvobodím jej!

Josef.

Tak není to, neb on je milován,
jej ona v srdci chová, umění
ji uchvátilo, jeho odvaha
i jeho vtip i nitro hluboké.
Čím proti němu já jsem chudáček?
On jediný ji může upoutat
jak hora vysoká, jež zadrží
obláček letící v dál svobodně.
Tak zachytlo ji jeho temeno,
jež zvedá se až k nebi v pýše své.

Jana.

Ne, mnohé stalo se, co nevidíš!
Jí inspirován mistr vytvořil
to dílo krásné, syté velebou
a životem a kouzlem tajemství,
však ještě jiné dílo vytvořil:
Mne, nitro moje, duši, srdce mé!
Jím rostla jsem, jím rozvinula se
má bytost, a dnes cítím bušení
orlího srdce. Jeho pěstění
dnes uzrálo již. On mne vytvořil!
Co promluvil, vše jako vlahý dešť
mé nitro zalévalo k úrodě
a v jeho slunci, v jeho nadšení
a v jeho práci, síle tvořivé
jsem pozdvihla se! Jeho dílo jsem!
Ó netušíš, že touto chvílí v boj
jsem odhodlána vstoupit odvážně
i s černým ďáblem, abych chránila
jej, jeho duše jasné umění,
klid jeho nitra, život, bezpečí!

Josef.

Proč tak se na ni díváš? Světlo je,
ne zloby stín, jak stále zdá se ti.

Jana.

Ty na ni hleď, jak tvůj ji vidí zrak,
já po svém viděti ji budu zas.
Za sebou mistra vleče! Přesekám
ta pouta všecka! Tak on nesmí být
za ženou smýkán! Ona smějíc se
po jeho srdci tančí! Ne, to nesnesu!

Josef.

To nový důkaz, že je kouzlo v ní.

Jana.

Že zavlékla ho, že pad' v její moc!

Josef.

Uvidíš, že ta láska zvedne ho
k veliké slávě! Nech jen burácet
horoucí srdce jeho! Ve vichru
ať prožije svůj román čarovný!

Jana.

A zničí v něm vše svoje nadání
i život!

Josef.

Kam to myslíš? Klidna buď!

Jana.

Ach, jak to zvědět! Mistr tají vše . . .
A jistě miluje ji, vím to, vím!

Josef.

Ten portrét o tom svědčí nejlépe.

Jana.

I jeho řeči, jeho nadšení.

Josef.

Snad oba milují se. Tichounce
se k němu schýlí, vlasy havraní
rozpustí nad ním, sladkou vůní jich
jej opije . . . a potom hebounce
na čelo políbí jej . . .

Jana.

Nevěřím!

Josef.

Proč? Jistě milují se horoucně!
Jak asi šťasten je, když měkkounce
jej sevře v náruč hebkým ramenem
a hledí v jeho oči vznícené
a dýše u rtů jeho! Jak mu je,
když šeptá mu své vroucí pohnutí
a hladí vlasy jeho bohaté?

Jana.

To není možná . . . Tiše, vrací se!

Výstup 2.

Jana, Josef. — Doubrava (vstoupí s pravé strany se zelenou větvičkou, již vloží do vásy).

Doubrava.

Chci trochu zeleně tu taky mít.

Jana.

Je portrét hotov?

Doubrava.

Ano, úplně.
Dnes přijde ke mně paní baronka
jen posouditi dílo.

Jana.

Naposled?

Doubrava.

Ne . . . musí přijít často, častokrát!

Jana.

Snad přáteli jste!

Doubrava.

Nevím . . . ale chci
a toužím, aby někdy přišla sem,
neb zdá se mi, že jaro přináší,
že osvětlí tu všecko, povznese,
že rozvazuje k letu perutě,
že síly vlévá, ohně, nadšení,
a člověku je jaksi volněji,
dech umění zas cítí, setřásá
rmut denní všednosti, jež tíží jej,
a v srdci krásně je a myšlenky
se lehce rodí . . . Musí choditi
sem častokráte, budu prosit ji!

Jana.

A bude?

Doubrava.

Nevím . . . doufám . . . doufám jen.

Jana.

Jen dokud příjemno jí bude tu,
sem chodit bude!

Doubrava.

Jen když přijde přec!

Josef (prohlíží portrét).

Jen obdiv, obdiv! Kdy se nasytím
labutí krásy, očí tajemných,
bílého krčku, jenž tak měsíčně
a teple svítí na mne z obrazu?

(Pokračování.)

OTAKAR THEER:

HOŘKÁ IDYLLA.

Pokrač.

Znala napodobovat k nerozeznání hlasy všech těch nesčíslných ptáků, které se ozývaly z větví, pod nimiž kráčeli. Houby, borůvky, červené jahody rostly jí takořka pod rukou, usmívaly se na ni, nabízely se jí, aby je utrhla. Měli žízeň? Hle, již našla pramének nebo studánku, s vodou lahodnou, jaké Kapin dosud nikdy nepil. Zachtělo se jim odpočinku? Jako vyčarovaný zazelenal se před nimi mech, hebký jako koberec. Zdálo se, že celý les je ochoten vyslyšeti každičké přání tohoto šťastného dítěte, jež ne nadarmo, jak si Kapin vzpomínal, mělo tehdy, když k němu přišlo poprvé večer na návštěvu, podobu rusalky

Při těchto procházkách pookřávala Kapinova mysl, jako osvěžuje nemocného příjemný vlahý větřík. Bylo to pro něho takovou nově nalezenou radostí, která dovede člověku ukázat život s nové strany, a upravit mu proň nový zájem. Mimo to lahodila jeho ješitnosti tato dětská oddanost, tak pokorná, tak absolutní, oddanost čistého srdce, které (o tom byl přesvědčen) pociťuje k němu, aniž je si toho snad vědomo, první skutečnou lásku.

Jakým štěstím naplnily se Hedviččiny oči, mohla-li se ho dotknout, přinést mu jahody, pro něž se odvažovala cesty nejhlubšími houštinami, nalézt pro něho pohodlné místečko, kde by se mu dobře odpočívalo!

Připadala mu tak, jako nějaké hezké zvířátko pro potěšení, jako nějaká lidská veverka, kterou máme rádi, pokud nás baví. A ona ho bavila svými tisícerými nápady, hravou neposedností svých řečí, kypivým kouzlem svého mládí, jež zdálo se přecházet i na něho, bavila ho tak, že v její přítomnosti zapomínal na všechny svoje tělesné neduhy, podávaje se cele omlazující síle jejího temperamentu.

»Kolik je vám let?« tázal se jí jednou.

»Jedenadvacet,« odpověděla s celou upřímností.

»Hadal jsem vám mnohem méně,« řekl, neboť její štíhlá postava a ještě více její dětská nespoutanost ho mátly.

»Kolik jste myslil?«

»Budu upřímný: sedmnáct.«

»Tak zůstanu pro vás sedmnáctiletou, jestliže se vám to tak lépe líbí.«

Někdy přišel k nim také na návštěvu do mlýna. Bývalo to v podvečer, když všichni odpočívali po práci. Mlynář, ranný člověk, šel již spat A tak na lavičce před mlýnicí zůstala toliko Hedvička a matka, velice uctivá ke Kapinovi, mluvíc k němu s tou takořka poníženosti, která, zdá se, zůstala v selském lidu od dob roboty.

Noc se snášela nad hřebeny lesů; hladina rybníka měnila se pozvolna v jedinou tmavou massu, rákosí šumělo lehounce, někdy ozvalo se v dálce hulákání někoho, kdo se vracel z hospody, a v tomto nesmírném klidu, v tomto mlčení přírody, jež však pro Kapina v Hedviččině blízkosti nemělo nic skličujícího, zdálo se mu, jakoby blahý mír vstupoval mu do srdce, vléval mu novou krev do žil, přetvářel k novému životu jeho duši.

VII.

Šli spolu lesem, mladým habrovým lesem, který spadal do nedozírné hloubky. Podrost, zelený tak, že rozveseloval oko, podobal se tu nesmírnému koberci. A tato zeleň splývala s jinou, jinak odstíněnou zelení listů i stromových pňů, stejně však radostnou a půvabnou. Zahleděli se dolů, do hloubky, zdálo se jim, že ty tisíceré stromy tvoří jedinou záclonu, neproniknutelnou, a oddělující je od celého světa.

Ten den bloudili spolu od rána. Teď stihli sem za nejvyššího poledního vedra, v té chvíli, kdy celá příroda činí dojem obrovského úlu. Ve vzduchu, proteplenem žhavými paprsky, nasyceném všemi vůněmi, těžkém, stoupajícím do žil jako vřelé víno, kmitaly se, svítily, vířily a hučely statisíce drobného hmyzu, mouchy s křídly zelenými jako drahokam, včely usedající na drobné květy tavolníku, velcí motýli míhali se protínajíce vzduch svými černými, žlutě lemovanými křídly.

Zastavili se, Kapin poněkud znavený, Hedvička naopak tou dlouhou cestou jakoby k tím větší čilosti probuzená.

»Nechcete si sednout?« tázala se ho, nalezнuvši pohodlné místo mezi dvěma balvany.

A již kladla na zem jeho plaid, nutíc ho jemně, aby usedl. Zůstali tak chvíli: on v sedě, ona stojíc, v zamlčení. Její veselost pojednou přešla. Nejprve odvrátila hlavu, jakoby nemohla snésti Kapinova pohledu. Pak otočila se celá, zachytla oběma rukama kmen mladého habru tak silně, že se naklonil, a pojednou jaksi podivně se všecka zakolísala, strom ji vyklouzl z ruku, vzpřímiv se, zachrastil svojí korunou o větve vedle stojícího habru, a Hedvička, právě jako kmen letěl do výše, padala k zemi, na ráz, celým tělem, jež vydalo dutý náraz dopadnuvši mezi traviny.

Kapin domníval se zprvu, že Hedvička žertuje. Ale spatřiv bledost jejího obličeje, zesinavšího tu těsně u jeho nohou, vzchopil se a vzal ji za ruce. Byly jako led.

»Co je vám?« tázal se jí

Neodpověděla. Oči měla zakryty zamodralými víčky, vlasy slepeny potem, zcela bez lesku, kolem

rtů zasekly se jí, na její pleti, jež jindy byla tak hladká, dvě hluboké vrásky.

»Vy jste omdlela?« tázal se znovu, poklekl a nachýlil se k ní, aby jí lépe viděl do obličeje. Tu pocítil, že ho dvě ruce, její ruce, sevřely ze zadu objetím tak silným, jaké může míti šílenec v návalu zuřivosti; celé tělo se jí chvělo, jakoby z něho vymizela vůle, jež je ovládala, a všechno podvědomí, nyní uvolněno, se v něm vzbouřilo. Každý nerv, každý sval se jí chvěl. Ňadra oddychovala chvatně, lokty, přitiskujíce ho k sobě, byly chvílemi jako křečí zachvacovány, její útlé boky se vlnily, a tam, kde ho sevřela svými koleny, cítil jakoby dotek žhavých kleští. Byla všecka rozechvěním, žárem, vášní, která si není vědoma sama sebe a tím stává se ještě živelnější.

A Kapin? Vzplanutí Hedviččino bylo tak náhlým, že se dal překvapit, stisknout, přichýlit k jejímu prudce bijícímu srdci. Ale jen na okamžik. Hned nabyl rozvahy. Vyprostil ruce z jejího objetí, přitiskl ji celou silou k zemi a mlčky, aniž on nebo ona promluvili slova, snažil se vymaniti se tomu žhavému sevření. Nezdařilo se mu to bez námahy, neboť Hedvika vyvinula v tom okamžiku sílu, jakou se zachycuje tonoucí člověk ruky, kterou by mu někdo podal.

Konečně Kapin povstal. Ona zůstala ležet mezi travou, s očima zavřenýma, beze hnutí, beze studu; oddychující ňadra byla jedinou známkou života. Podíval se na ni, nakvašený a zároveň zalichocený tím výbuchem horoucnosti a řekl:

»To je hloupost, co jste učinila.«

Jeho hlas jakoby ji otřásl a přivedl ku vědomí. Trhla sebou a pojednou, zakryvši si hlavu dlaněmi, dala se do pláče, hrozného, usedavého pláče dětí, při němž se zdá, jakoby se jim srdce mělo co chvíli utrhnout a vyhřeznouti z úst.

Usedl k ní, hladě ji měkce po skráních.

»Hedvičko, Hedvičko, podívejte se,« hovořil laskavě.

Pojednou, jediným rázem, vyskočila se země, sukně jí zavlály, mihla se, a již letěla dolů se stráně, s rychlostí srny, mizíc a opět se objevujíc mezi stromy. V okamžiku dostihla údolí a učinivši několik skoků z okraje lesa, zůstala zacloněna korunami stromů.

Kapin zůstal tu sám, s jejím kloboukem, který ve spěchu zapomněla a s mravokárným kázáním, kterému se dovedla vyhnouti čistě ženským způsobem: útěkem.

»Hrome, to jsem to pěkně dopracoval,« řekl si Kapin sestupuje pomalu svahem, jímž před chvílí jen se mihla Hedvička.

A již dával s bohem všem těm pěkným lesům, tomu stínu pod větvemi stromů, těm hlubokým údolím, tomu přece jen příjemnému životu na venkově za letních měsíců. S bohem! ano, s bohem! Odjede nazpět do Prahy, do klidu; opustí to všechno; vždyť nemůže jinak, a proč? Poněvadž se pobláznilo mladé děvče, poněvadž to hloupé čertovo kopyto, kterému se říká láska, ukázalo se právě tehdy, když on, Kapin, nalézal ve styku s Hedvičkou tolik kamarádského kouzla.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

DIVADLO.

Poslední novinky sezóny.

Nežli podrobíme přehledné úvaze všechnu práci vykonanou v Národním divadle v uplynulém právě roce, musíme zaznamenati ještě některé novinky, s nimiž končící již sezóna pospíšila na scénu. Byl ovšem všechen skorem zájem v posledním měsíci upřen k nově scenované výpravné básni Madáchově, leč přece i tak dostaly se ještě dvě původní novinky před obecenstvo v pozdním létě spíše shovívavé a před soudní tribunal méně již vlídné kritiky. Zvláštní shodou okolností jsou autoři obou nových her Národního divadla herci; tedy zájem o premiéry byl komplikován. Páně Šmahova »Dcera« povím to hned předem — onen zájem sklamala, a páně Želenského »Tažní ptáci« již tímto sklamáním trochu snáze dobyli si hlučného úspěchu u diváka lačného po čemsi novějším, méně otřelém. Sám pro svoji osobu nejsem právě přítelem herecké literatury a nejméně již dramatické. A myslím, že dosavadní zkušenosti u nás dají mi celkem vzato za pravdu. Jakési dilettantské zahrávání si jednoho umění s druhým je to vždycky, i když na venek a na první zběžné přihlédnutí byl tu či onde výsledek příznivý. O tom ostatně bude leckdy ještě příležitost hlouběji uvážiti. Obě poslední novinky také nijak nečinily výjimku z pravidla. Jmenovitě ne »Dcera«, drama v celé své konstrukci od samých základů vratké a v žádném detailu, ani v ideovém podbarvení celku, ani ve způsobu vyjadřování se, slovem v ničem ne nové, ba spíše v celých některých scénách o určité kameny cizích uměleckých staveb opřené. V tom velmi prospěšně vítězila nad tímto dramatem páně Želenského fraška, omylem a bezpodstatně zvaná veselohrou, že v ní autor s úspěchem sáhl do ovzduší známého a vlastním poznatkům bezprostřednějšího. »Tažní ptáci«, bez odporu nejvíce podařená divadelní hra Želenského, byli by dosáhli úspěchu dokonalého, kdyby bylo se jim dostalo ještě také o něco více toho literárního posvěcení, které musíme neúprosně žádati na každém díle, které jde za vyššími cíli. A k tomu nedostává se tu jen hlubšího, méně řemeslného propracování hry až po samo rozřešení. Leč i tak, jak je, znamenala veselá hra Želenského jistý úspěch v letní únavě činohry. Přinesla, kdyby nic jiného, divadelně působivé seskupení drobných scén, životných detailů, tu i tam výborný rozběh k cenné povahokresbě, a v celku neobnošený, šťastně volený námět s pěknou vervou na scénu komponovaný. A mimo to dána byla autoru příležitost, aby podal znamenitě slibnou ukázku svých schopností režisérských. Scénu vypravil si dokonale a souhře vpravil, až na nepatrné odchylky paměti některých účinkujících, pěkné tempo. Myslím, že tu přímo se ohlásila možná snad ještě korrektura některého toho

předešlého faux pas při překotném trochu výběru nových režisérů. Arci, bylo by třeba dříve i jinak se o tom ještě přesvědčiti.

Ostatní všechen interess a čas vyžádala si proslulá, před dvanácti lety již tu obehraná, ale znovu vydatně se osvědčivší »Tragedie člověka«. Nechť je již úsudek o díle, pokud básnických kvalit se dotýče, jakýkoli, a nechť nepopřeně je Madáchova báseň významným produktem v nedávno minulém období maďarské literatury, je nicméně divadelní působivost její minimální. Ani sebe výhodnější výpravou a sebe dovednějším režisérským ználadověním jednotlivých scén nestane se zúplna účinnou tato tříšť různorodých obrazů, z nichž takměř ani jeden nevzpíná se k sytějšímu dramatickému dojmu. Svoji kasovní povinnosti dostála však výpravná tato hra měrou vrchovatou, a je konečně vždycky záslužnější pro takový případ vypraviti hru umělecky cítěnou, než škváry různých nepodařených verniad. V některých představeních »Tragedie člověka« vystupovala v roli Evy pohostinsku herečka záhřebského divadla, slečna Nina Vávrova, ale její výkon ničím nepovznesl se nad průměr a nedal tušiti, k čemu pohostinské hry ty cílí. »Tragedií člověka« uzavřena byla také činnost nové správy divadla po čtvrtém roce působnosti. Příště přehlédneme jeho bilanci. —s—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V těchto dnech odhalen byl na Olšanském hřbitově náhrobek rodiny Hrdličkovy, jenž vzbudil značnou pozornost i v kruzích širšího obecenstva. Náhrobek proveden společnou prací sochaře p. F. S. Rouse a architekta p. Balšánka. V popředí naleznete čtyři postavy: manžely Hrdličkovy loučící se s odcházejícím synem, za nímž anděl smrti otevírá bránu. Pan Rous charakterisoval velice výstižně postavy pána i paní, v přirozených a výrazných pósách. Nad nimi tyčí se figura odcházejícího syna, jakoby již odechnutá dechem z druhého světa. Toliko anděl zdá se nám být příliš těžkým a hmotným. Pokud se týče architektonické stránky, přáli bychom si, aby pomník měl větší šířku, čímž by se postavám dostalo výhodněji odrážejícího pozadí, a aby náhrobní kámen byl aspoň o stupeň nižší, neboť tak, jaký je nyní, zakrývá divákovi část postavy paniny a tím zkracuje celkový pohled na skupinu. K podstavci i náhrobnímu kamenu užito bylo černé české žuly, k figurám 8 m³ laaského, tyrolského mramoru, jenž vzdoruje lépe než kterýkoli jiný atmosférickým změnám našeho podnebí. Postavy mají nadživotní velikost. Náklad na sochařskou část pomníku — material, modely i provedení v mramoru — obnášel, jak nám bylo sděleno, toliko 30.000 K, nepatrná to summa vzhledem k účinu, jehož bylo docíleno a rozměrnosti figurální komposice. Přáli bychom si, aby co nejdříve naskytla se nám příležitost setkati se na Olšanech s novými náhrobky podobného druhu. SESAM.

ANTON PAVLOVIČ ČECHOV.

Ruský romanopisec a dramatik Anton Čechov zemřel 14. července v Badenweileru, lázeňském to místě v Bavorsku. Smrtí Čechovovou ztrácí novodobá ruská literatura jednoho ze svých nejlepších — ne-li vůbec svého nejlepšího — spisovatelů. Zvláštní umělecký karakter! Na jedné straně dobromyslný, jen docela malou troškou ironie promíšený humor, na druhé lidská bolest života a analysa těch nejsložitějších a nejtragičtějších dění v lidském srdci. A při tom, ať již v tom či v onom směru, stejné mistrovství v kresbě postav, které pod Čechovovým pérem oživují v celé složitosti svých drobných detailů. Známy jsou jeho krátké humoresky a některé delší práce, jako »na šestce«, vydaná nedávno Světovou knihovnou, a o níž přineseme referát v příštím čísle. V Čechovovi se obyčejně vidí autor kratších novell. A přece jen jakou šířku komposice, jakou intensitu v kresbě karakterů mají »Zápisky sluhovy«, jež otiskly »Květy« před dvěma či třemi lety. Práci tu pokládáme za nejuměleckčejší, jež byla z Čechova do češtiny přeložena. Nemenší popularity získal si na divadle. I zde jeví se u něho dvojí tendence, o níž jsme se výše zmínili. Vedle komedie jako »Medvěd« naleznete u Čechova dramatu úchvatné tragiky, »Strýčka Váňu« na př., jež ukazují, že Čechov měl stejně jistou ruku ať již jako dramatik nebo jako povídkář.

Ještě několik životopisných dat: Čechov narodil se roku 1860 v Taganrogu u Azovského moře. Absolvoval gymnasium tamtéž, pak medicinskou fakultu v Moskvě, kde zůstal do roku 1884. V tu dobu spadají jeho prvé povídky. T.

LITERATURA.

Dr. A. Wiesner: O stárnutí a prostředcích k omládnutí a dosažení dlouhého věku. Lidové rozpravy lékařské. Pořádá MUDr. L. Haškovec. Č. 54. V Praze. J. Otto. Za 1 K.

Nedávno jsme referovali na tomto místě o spisu dra. Navrátila: Jak žíti dlouhý život. (Bibliotéka lékařských spisů populárních, sv. XXI.) Není nezajímavo sledovati, jak stejné thema řeší dva autoři, oba lékaři, věkem sice dosti vzdálení, ale lékařským vzděláním a sečtelostí jistě sobě rovní. Oba dospívají k těmže závěrům. Dr. Wiesner je podrobnější, má četnější doklady literární, dr. Navrátil je bližší psychologii širších kruhů i tónem i myšlenkovým postupem. Obě knihy jsou dobré, z obou vybere si čtenář mnoho cenného poučení pro život, v němž je tolik suggestivních kazisvětů zdraví lidského a tak málo veřejných kazatelů, kteří by byli slyšeni.

Ale chceme tu mluviti o knize dr. Wiesnera. Je vskutku ku podivu, jak bohatý literární materiál shledal si pro svoje thema autor spisku, praktický lékař v Prachovicích, vsi na Chrudimsku. Je jistě rozený spisovatel, tento autor třetí české makrobiotiky (první je překlad Hufelandovy knihy) i oživeným, poutavým stylem i celým arrangementem látky, nikde nenudícím, nikde nevybočujícím ve falešné pathos nevolaného a tudíž nevítaného kazatele. Čtenář sleduje spisovatele, vidí teprve, do jakých podrobností zajde ten, kdo chce jen poněkud důkladně spracovati látku zdánlivě tak jednoduchou. A třeba autor dospívá k závěru málo pro čtenáře, jenž chtěl se snad v knize dočísti o léku omlazujícím, povzbuzujícímu: »Proti věku není léku«, vybéře si z četby hrst pouček, dle nichž se řídě věk si prodlouží, ani nevěda a jistě nejednu útrapu z chorob si ušetří. Látku ovšem autor nevyčerpal a vyčerpati nemohl, neboť kniha by musila obsahovati všecko zdravotnictví veřejné a soukromé, ale co podal, podal správně, pěknou formou. (Z drobných nedopatření uvádíme: encian je německé slovo, česky sluje lék ten hořec (hoř. kořen), panakeion nic není, panacea vzniklo z ἡ πανάκεια, salpetr je něm., český se říká též salnytr atd.) J. L.

KNIHOVNA LUMÍRA.

Po ukončení nové sbírky povídky K. M. Čapka počal vycházeti v »Knihovně Lumíra« román slavné spisovatelky Nery »Pokuta« v překladě Elišky Řehákové. »Pokuta« je jedním z nejpůvabnějších a nejdelikátnějších děl moderní prosy italské, a Nera přivedla tu na vrchol mistrovství svůj talent, svou jemnou psychologii i roztomilý sloh. Krásná kniha Neřina je pěkně illustrována mladým malířem K. Rélinkem.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. SRPNA 1904. * ČÍSLO 30 *

Z BÁSNÍ AUG. EUG. MUŽIKA.

1879 - 1904.

Ta léta — jakby vichr je svál! . . .
To sen byl jen luzný, jenž se mi zdál,
to pohádka byla krátká a milá,
již matka mi před spaním hovořila! . . .

Ty rány však, které v duši pálí,
ty hroby, které kol srdce se svály,
ač němy, jsou pravdivy — ty nejsou snem,
a nové, ach, rostou každičkým dnem.

Jen sebe je třeba zapomnít víc
a na dno zřít hrobu v tu mrtvou líc —
kus sebe tam hledat a nalézt a zas
jen očištěn, povznešen v příští jít čas.

Neb boj když bojuje počestný muž,
to tisíce bojují s ním jej už,
to tisíce živých i mrtvých s ním stojí
a zvítězí nebo padnou v tom boji.

* * *

Ty drobná první písni,
již tehda cítil jsem,
jak's v krutých bolů tísni
mně's byla úsměvem!

Já vztáhnutím své ruky
jsem nebi díky vzdal,
že za tolik té muky
mně v odvet tebe přál!

Tak jarní bouř květ tuší
a ztiší hněvný ret;
a já tě složil v duši
jak nedotknutý květ.

Tak do hrobu kdos kvítí
nám rukou lásky dá —
a mrtvý ten je cítí
a o něm se mu zdá.

VERŠ Z KOLLÁRA.

Život má být dílem vlastní duše.

Tak zní ten verš — v něm celý život slit
vše mládí naděje i stáří žely,
i pozdní stesky jak se rozkypěly,
ach, marně, prázdně — není zač se bít!

Jak věnec trnový dnů našich svit
se smutně skrádá, kdy, ach, povzlet smělý
nám denní práce udusiti velí
a jinou cestou strká nás — jen jít!

Tak duše naše — polapené ptáče
svá křídla tluče o kovové pruty,
a z hluboka kdy v ní zkvílí, vzpláče,
to zní jak mrtvých ostrý výsměch, dutý,
že v robství stárnout, marně o mříž bíti,
a sevšednět — i to se zove: žíti.

FIALKY.

A z její mrtvoly ať fialky vykvetou.
Hamlet.

Fialky — z hrobu? Z hrobu? Z ní? . . .
Z té její cudné bytosti?
Tak přírodo ty perversní
svůj děs svou smíříš milosti!

A v kvítka libá měníš prach,
a ve vůni ten těla kal
a z našich bouřných, divých snah
se hřbitovu kvid velký stal!

Fialky vidím na hrobě —
tak skromný stín je jich i jas,
a zřím, jak v nové podobě
tu staré ženství kvete zas.

Jak blaze se jí dole sní
již proměněné v květů houf,
co dnové její pozemní
jen smutná byli, prázdná poušť . .

ANATOLE FRANCE:

KRISTUS OCEÁNU.

PŘELOŽIL J. R.

Onoho roku mnozí z těch, kteří se vydali na lov ryb, utopili se v moři. Nalezli jejich těla, přivalená vlnami na břeh mořský s troskami jejich lodic, a po devět dní bylo viděti na hornaté cestě, která vede ke kostelu, rakve, nesené na rukou, jimž následovaly vdovy, plačící pod svými velkými černými kápěmi jako ženy z Bible.

Patron*) Jan Lenoël a jeho syn Désiré byli uloženi ve velké lodi chrámové, pod klenbou, kde druhdy zavěsili v oběť Panně Marii loď se vším lanovím. Byli to lidé spravedliví, kteří se báli Boha. A pan Vilém Truphème, farář ze Saint-Valéry, dav rozřešení, pravil hlasem zvlhlým slzami:

»Nikdy nebyli neseni ve svatou zem, aby tu očekávali posledního soudu, hodnější lidé a lepší křesťané než Jan Lenoël a jeho syn Désiré.«

A kdežto barky se svými patrony braly zkázu na pobřeží, tonuly veliké lodi na širém moři, a nebylo dne, aby Oceán nepřinesl nějakou věc z korábu. Nuže, jednoho jitra děti, které jely s lodicí, uzřely postavu ležící na moři. Byla to postava Ježíše Krista velikosti člověka, vyřezaná z tvrdého dřeva, která zdála se starobylým dílem. Pán Bůh ploval na vodě s rukama rozepjatýma. Děti jej vyňaly na palubu a donesly do Saint-Valéry. Měl čelo ovinuté trnovou korunou; jeho nohy a jeho ruce byly probodeny. Ale hřeby chyběly právě tak, jako kříž. Ruce maje rozevřené, aby se obětoval a žehnal, vypadal tak, jak viděli jej Josef z Arimathie a svaté ženy ve chvíli, kdy jej chtěli pohřbiti.

Děti odevzdaly jej panu faráři Truphèmovi, který jim pravil:

»Tento obraz Spasitelův jest stará práce a ten, kdo jej vytvořil, jest bezpochyby dávno již mrtev. Ačkoliv kupci amienští a pařížští prodávají dnes po stu i více francích obdivuhodné sochy, třeba doznati, že dřívější dělníci měli také zásluhu. Ale raduji se zvláště při pomyšlení, že přišel-li Ježíš Kristus takto s rukama rozepiatýma do Saint-Valéry, učinil to, aby požehnal osadě tak krutě zkoušené a aby oznámil, že má slitování s ubohými lidmi, kteří jdou na lov, vydávajíce v nebezpečí svůj život. On jest Bůh, který kráčel na vodách a který žehnal sítím Céfasovým.«

A pan farář Truphème, dav uložiti Krista v kostele na pokryvce hlavního oltáře, šel objednati u tesaře Lemerra krásný kříž z bukového dřeva.

Když byl hotov, připjali k němu Pána Boha hřeby docela novými a vztyčili jej v lodi nad zádušní lavicí.

*) Pán nebo majitel lodice.

Tu bylo pak viděti, že jeho oči byly plny milosrdenství a jakoby vlhké nebeskou soustrastí.

Jeden ze zádušních starostů, který byl při vztyčení krucifixu, domníval se, že vidí téci slzy po božské tváři. Druhý den ráno, když pan farář vstoupil do kostela s ministrantem, aby četl mši, byl velmi překvapen tím, že nalezl kříž prázdný nad zádušní lavicí a Krista ležícího na oltáři.

Jakmile odsloužil svatou mši, poslal pro tesaře a ptal se ho, proč sejmul Krista s jeho kříže. Ale tesař odpověděl, že se ho ani netkl, a tázav se ještě kostelníka a zádušních starostů, ujistil se pan Truphème, že nikdo nevstoupil do kostela od okamžiku, kdy Pán Bůh byl umístěn na kříži.

Zdálo se mu pak, že tyto věci jsou zázračny, a přemýšlel opatrně o nich. Příští neděli mluvil o tom s kazatelny ke svým osadníkům a vyzval je, aby přispěly svými dary k pořízení nového, krásnějšího kříže a hodnějšího nésti Toho, jenž vykoupil svět.

Chudí rybáři ze Saint-Valéry dali tolik peněz, kolik mohli, a vdovy přinesly svoje prsteny. Takže pan Truphème mohl ihned jíti do Abbeville objednati kříž z černého a lesklého dřeva, na němž byla tabulka s nápisem I N R I v zlatých písmenech. Dva měsíce po tom vztyčili jej na místo prvého a připevnili k němu Krista mezi kopím a houbou.

Ale Kristus jej opustil jako prvý a šel v noci uložiti se na oltáři.

Pan farář, nalézaje ho tam ráno, padl na kolena a modlil se dlouho. Pověst o tomto zázraku roznesla se docela okolím, a dámy amienské činily sbírky na Krista saint-valérského. A pan Truphème obdržel peníze z Paříže a klenoty, i choť námořního ministra, paní Hyda de Neuville, poslala mu diamantové srdce. Maje po ruce všechna tato bohatství, jakýs klenotník z ulice Saint-Sulpice komponoval ve dvou letech kříž ze zlata a drahých kamenů, jenž byl zasvěcen s velikou nádherou v kostele saint-valérském druhou neděli po Velkonocích r. 18 . . . Ale Ten, který neodmítl kříže bolestného, unikl z tohoto kříže, tak bohatého, a šel znova uložiti se na bílý povlak oltáře.

Ze strachu, že by jej urazili, nechali jej tam tentokrát, a tam odpočíval déle než dva roky, když Petr, syn Petra Caillou, přišel říci panu Truphèmovi, že nalezl na pobřeží pravý kříž Pána Ježíše

Petr byl pošetilec, a že neměl dosti rozumu, aby sám si vydělával na živobytí, dávali mu chleba z milosrdenství; byl milován, protože nikdy nečinil nic zlého. Ale stále mluvil věci, které nikdo neposlouchal.

Tu přece byl pan Truphème, který nepřestal

přemýšleti o záhadě Krista Oceánu, vzrušen tím, co právě říkal ubohý pomatenec. Odebral se s kostelníkem a dvěma zádušními starosty na místo, kde, jak tvrdilo, dítě uzřelo kříž, a nalezl tam dvě hřeby pobitá prkna, která moře dlouho nosilo a která opravdu tvořila kříž.

Byly to zbytky staré, ztroskotané lodi. Na jednom z těchto prken dala se ještě rozeznati dvě černě namalovaná písmena, J. a L., a nebylo pochyby, že to byly trosky z lodi Jana Lenoëla, který pět let před tím zahynul na moři se svým synem Désiréem.

Vidíce to, kostelník a zádušní starostové dali se do smíchu pošetilci, který považoval zlámané trámce ze člunu za kříž Ježíše Krista. Ale pan farář Truphème zadržel jejich úsměšky. Přemýšlel, mnoho a mnoho se modlil od příchodu Krista Oceánu mezi rybáře, a záhada nekonečné lásky počala se mu zjevovati. Poklekl na písek, přednesl modlitbu za věrné zemřelé, pak nařídil kostelníkovi a starostům, aby odnesli tyto trosky na svých ramenech a uložili je v kostele. Když to bylo vykonáno, pozvedl Krista s oltáře na trámce člunové a přibil jej sám hřeby, které moře rozežralo.

Na jeho rozkaz dostalo se nazítří tomuto kříži místa nad zádušní lavicí na místo kříže ze zlata a drahokamu. Kristus Oceánu nikdy se od něj neodloučil. Chtěl zůstati na tomto dřevě, na kterém lidé zemřeli, vzývajíce jeho jméno a jeho matky. A tam, pootvíraje svoje vznešená a bolesti plná ústa, zdá se říkati: »Můj kříž jest zroben ze všech lidských strastí, neboť jsem opravdu Bůh chudých a nešťastných.«

V. ČERVINKA:

ANTON PAVLOVIČ ČECHOV.

ZEMŘEL 15. ČERVENCE 1904.

Po smrti Puškinově napsal sladký poeta Tjutčev na mohylu jeho sotva nasypanou: »Tebe, první lásky své, Rossie srdce nezabude.« O Čechovu, sotva zemřelém, napsal jeden z nejbližších přátel jeho, M. Meňšikov, že byl jeho láskou poslední, poslední nadějí na objevení velikého spisovatele na sklonku zacházejícího zlatého věku ruské literatury.

Přetěžká ztráta, jakou národní literatura ruská náhlým úmrtím Čechovovým utrpěla, pociťuje se všude velmi intensivně, ačkoli již čtrnáct let se na ni připravovali. Čtrnáct let — od výpravy Čechovovy na ostrov Sachalin, která jeho beztak slabému zdraví zadala ránu neodvratnou. Nepříznivé poměry životní, v nichž rostl a vyspíval Čechov, jako syn nevolníka, později nezamožného kupce z Taganrogu, špatně podporovaly tělesný vývoj básníka, jehož mládí probíhalo stejně chmurně a bezradostně, jako chmurné a bezradostné bylo okolí, v němž rostl. Chudoba, nevzdělanost, duševní poroba a lenost, nedostatek energie a čilé tvořivosti — to byly příznačné prvky okolí, v němž vyrostl Čechov: je velmi na snadě vykládati si z toho ony přirozené prvky pessimismu a melancholie, které jsou základním rysem v tvorbě tak mnohých ruských spisovatelů, ba vlastně vzdělanců všech stavů. Co však Čechova ode všech ostatních odlišovalo, byla vlastnost, jež byla údělem jen málo ruským básníkům: něžný, jemný humor, jenž s teplým porozuměním pohlíží na každé neštěstí, na lidskou bídu i pošetilost, a dovede je zmírniti a zjasniti paprskem svého úsměvu. Nade vším utrpením, které vidí ve své vlasti, nepozvedá Čechov hlasu k mocné obžalobě, jako to činí Tolstoj; nelíčí bídu tak trpkými slovy, jako Gorkij: v neštěstí lidském i v drobných jeho chybách a pošetilostech nalézá často zrnko komiky jen proto, aby z mírného úsměvu mohla prokmitnouti smířlivá naděj na lepší časy.

Největší popularity doma i v cizině dosáhl Anton Pavlovič Čechov svými bezpočetnými drobnými povídkami. Byly to humoresky kratší i delší, malé črty, obrázky, anekdoty — — většinou drobnosti, jakými zahájil svoji kariéru literární, jaké získaly první širokou oblibenost jeho jménu, jaké vymáhala moderní potřeba »novinářské literatury«. Feuilletonní črty, které psal rostoucí spisovatel na zakázku, které mu platili nejdřív pěti, pak šesti i sedmi kopějkami za řádek. Taková mžikově fotografická tvorba literární, jak ji nazval Skabičevskij, po níž se sháněli čtenáři, a k vuli těm redaktoři a vydavatelé listu. A Čechov psal neunavně, a dnes naplňují tyto drobné jeho povídky dvanáct knih jeho sebraných spisů. Jsou tu zastoupeny všecky stavy, všecky vrstvy ruského obecenstva. Zjasňujícímu humoru Čechovskému neušel vysoký úředník a bohatý kupec stejně, jako opilý a negramotný mužik, tovární dělník. Tyto drobnůstky, ať sebe povrchnější, svítily vtipem, mistrným a lehoučkým slohem, jakousi jistotou vypravování, švihem skoro francouzským: ony to byly především, které stvořily legendu o podobnosti Čechova s Maupassantem. V těchto drobných črtách lze takové srovnání opravdu činiti.

Oba autoři jsou přesní naturalisté v drobné povídce, dramaticky živí a barvití. Ale kdybychom měli hodnotiti celkový literární a národní význam obou básníků v jejich literaturách dle všech kritérií, myslím, že zcela nesporně znamená Čechov

nesrovnatelně více pro národní literaturu ruskou, než Maupassant pro svoji.

Čechov vskutku uzavírá zlatý věk ruské literatury, zkvetlý v letech čtyřicátých XIX. století. Z mladých v nynější ruské belletrii on nejspíše, nejtěsněji a nejdůsledněji se k němu přimykal, či vlastně z něho vyrostl, jako důstojný a rovnocenný nástupce Gogolův a Turgeněvův. A jistě má tato příbuznost i hlubší vztahy. Stejně jako Gogol, cítil se i Čechov býti »polovičním« Malorusem, stejně jako »jemný západník« Turgeněv i Čechov byl tak silně příbuzný Západu. Odtud i nesmírná jeho oblíbenost na literárním trhu evropského Západu, neboť z ruských autorů současných Anton Pavlovič byl beze sporu lidem západním nejbližší, nejpřístupnější a nejpochopitelnější. I v tomto smyslu možno odvozovati, že Čechov nejvíc ze současných a mladých navazoval na dílo velikých svých předchůdců: jako Lermontov a Turgeněv, Dostojevskij, Gončarov a Lev Tolstoj otevírali Evropě pohledy ve společenský a politický svět ruský, stejně činil i Čechov, a silné vlivy jeho školy nezastíní a nepřehluší poslední úspěchy některých epigonů Gorkého, úspěchy víc třeskuté a harašivé, než opravdové a trvalé.

Třeba ve formě lehké a povrchní, při svém mírném humoru a blysknavém vtipu byl Čechov vždycky zároveň i jemný analytik a psycholog. Současný ruský člověk, intelligent i mužik, byly výhradně předměty jeho pozorování, v němž nebylo nikdy tendence, ani logické hlubokomyslnosti, ani nadbytečného moralistního pathosu. Tím krutější je ztráta Antona Pavloviče v nejplodnějších letech, že není mezi mladými belletristy tak ryzích umělců v duchu školy klassické, že zůstane po něm mezera přes všecko slibné a bez odporu silné rašení v nejmladší ruské próze. Neboť tito mladí a noví jsou většinou kresliři zkažení reflexí, tendencí, pathosem politické kathedry. I nejsilnější a nejpůvodnější mezi nimi, Maxim Gorkij, jen zřídka podává život tak, jak jest, bez zadní, ztajené myšlenky, bez reflexe, bez fráze.

Čechov byl talent velmi složitý. Od miniaturní manýry realistické, s níž podával životní kresbu jemnou až do nejtenčí čárčičky, dovedl jíti do hloubky přímo mystické. Při zmínce o jemnosti Čechovské kresby bylo by nespravedlností, nezmíniti se specielně o jeho dětských genrech. Dětský svět (na př. »Kaštanka« a mnohé drobnůstky) líčil vždycky s jakousi jemnou rozcitlivělostí a delikátností; v nich chvěje se srdečná lidskost a vytržení samotného autora, podmaněného svým sujetem. Kam až dovedl zajíti Čechov ve své uchvacující drobnomalbě, viděti na př. v povídkách »Černý mnich« a »Na šestce«. Již Dostojevskij ukázal, že právě ve zobrazení nejprostší, nejvšednější skutečnosti vystupuje jakýs skrytý mysticismus věcí, který otřásá duší, vzrušuje a zanechává dojem tak silný a trvalý.

Pozdě poměrně obrátil se Anton P. Čechov k tvorbě dramatické, a na tomto poli vytvořil nejsilnější svoje díla, vyšinuv se svými vážnými dramaty na nejpřednější místo mezi ruskými dramatiky vůbec. Nepadají zde na váhu drobné, veselé aktovky podobného asi rázu, jako feuilletonní črty a humoresky v přílohách žurnálů, ačkoli svojí živostí a znamenitou kresbou figurek dobyly mnoho úspěchů doma i za hranicemi. Veliká dramata Čechovova »Ivanov«, »Čejka«, »Tři sestry«, »Strýček Váňa«, »Třešňový sad« stojí tu beze všeho humoru, beze vší usmívavé ironie. Všední život, který rdousí a ubíjí právě tou svojí všedností a jednotvárností, je jejich obsahem. Nejlepší síly Ruska, duše bohaté vnitřním životem i získanou intelligencí, hynou v prostředí, které je ubíjí, vyssává, tiskne ke zdi, ať už skutečně, či jen zdánlivě. Těžká melancholie visí nad těmito otřásajícími obrazy lidského utrpení, zlomených sil, roztříštěných nadějí. Tato truchlivá nálada, jako výslednice zoufalého a bezútěšného stavu, chví se stejně všemi dramaty Čechovovými v úchvatných, mistrovských variantech, činíc je nejskvělejším výrazem a přímo dokumentem onoho drásavého pessimismu, který tvoří tak charakteristický rys konce XIX. a začátku XX. věku: uprostřed horečné činnosti, uprostřed zvýšeného zápasu o existenci a úspěch v současné kultuře je lidstvo naladěno pessimističtěji, než kdykoli jindy. Této náladě doby dovedl Čechov dáti náplň, dovedl jí dáti i bohatý a podmaňující umělecký výraz. »Tesknota po ideálu«, kterýmžto výrazem charakterisovali duchové nejpříbuznější základní tón čechovského výrazu, ozývá se stejně silně z jeho »Smutné historie« a »Mužiků«, jako ze »Tří sester« a »Strýčka Váni«.

Čechov byl nejčtenější ze současných ruských autorů. Vysoké číslice vydání jeho některých knih, do set jdoucí reprisy jeho dramatických večerův, a konečně i ohromné rozšíření jeho sebraných spisů dokazují to nejbezpečněji. Ale Čechov byl i nejoblíbenější ze současných spisovatelů, byl nejvíc milován pro svoji vnitřní pravdu, pro jasnou přístupnost a podmanivost svého díla. Proto se tak pronikavě pociťuje na všech stranách velikost jeho ztráty. Ač od let již chvěli se na Rusi o zdraví jednoho ze svých největších, přece jako hromová rána přišla zvěst, když vskutku jim odešel ve čtyřiceti čtyřech letech. Zemřel v době, kdy každý den zaznamenává celé hekatomby ruských ztrát na dalekém Východě asijském. Ale ztráta Čechova znamená ztrátu celé armády: neboť co má Rusko na Východě teprv vykonati, to vykonal již Čechov na Západě: dobyl a podmanil si jej svým velikým dílem.

J. S. Mach:

VEČER.

Ve přítmí modravém se [illegible] pokoj [illegible]kal.
Jarního večera dech vlahý okny splýval
Klavíru hlas melancholicky plakal
a suggestivně srdce rozechvíval.

Co [illegible] v něm [illegible] tou[illegible]a tícha
nadě[illegible] zklam[illegible] lá[illegible]ky [illegible]
[illegible] i žal, odři[illegible] pýcha
a nespoutaný, váš[illegible] hlas krve.

To zpíval život v rythmu rozechvělém,
svým smutkem lka[illegible] a třpytným smíchem lákal,
co zatím kdosi v koutě sešeřelém
do dlaní hlavu tisk'. A zdálo se, že plakal

JEN LÍTO MI . . .

Já míval kdysi aspoň trochu pýchy
a aspoň něco nenávisti v sobě.
A přišla's ty a za tvůj úsměv lichý
já prodal obě bez výdělku tobě.

A ničeho již mi teď líto není,
těch přiznání a řeči zádumčivých,
a pošetilých »němých roztoužení«
a něžných slov a psaní přecitlivých,

a naději, jež promluvit se bojí,
a žádostí, jež potlačil jsem v so[illegible]
jen líto mi bývalé pýchy mojí
a nenávisti, již jsem prodal tobě!

Otakar Theer:

HOŘKÁ IDYLLA.

Pokrač

Klel po celou cestu domů, dopaluje sebe sama představami příprav k odjezdu, vida se, jak balí věci a ukládá je do zavazadla. Jaký je život absurdní: on, nemocný člověk, sestaralý, otřený jako peníz dávného oběhu, on, který netouží po ničem jiném než po klidu, po klidu a zase po klidu, má tu hrát tu opotřebovanou komedii lásky, jakoby mu bylo dvacet let. Tisíc hromů a jedno sto!

Ocitnuv se ve svém pokoji pocítil velikou únavu, takovou, že mu bylo zhola nemožno začíti s přípravami k odjezdu. Ulehl. Ostatně vlak jede ráno k deváté hodině. Přivstane si a složí vše pohodlně.

A aby jeho rozhodnutí nabylo definitivnosti, zavolal si selku a sdělil jí, že odjíždí.

»Kriste Pane, to bude Hedvička naříkat.«

Čert je vezmi všechny ty lidi! Co mají neustále s Hedvičkou? Je on tu pro Hedvičku? Ne, on je tu, poněvadž mu v Praze bylo horko a poněvadž nemá letos peněz na pobyt v lázních.

Utrhl se na selku tak nemilosrdně, že zmizela za dveřmi všecka poděšena.

Pak měl šťastný nápad zapálit si cigarettu. Výborná věc, taková cigaretta, je-li člověk rozechvěn. Přináší šťastná rozhodnutí. A skutečně v jejím modravém závoji ztratily jeho myšlenky mnoho z té černé bezútěšné barvy a vzaly na se modravý odstín, odstín naděje. .

Proč konečně odjíždět? Předně nemusí se s Hedvičkou stýkat. A kdyby i k tomu došlo, což nedovede on, starý ostřílený kozák, ovládat situaci? Napřed jí řekne, aby si nečinila té nejmenší naděje. Vyloží jí to důkladně, rozanalysuje jí sebe tak, že jí zajde chuť míti o něm nějaké zamilované sny. Proč vlastně rušit tu příjemnou něhu třítýdenního styku? Nesmysl. A pak, u všech ďáblu, může to vlastně odkvétajícímu člověku lichotit, dovede-li, aniž by se o to snažil, přivést k nerozumu takovou venkovskou husičku.

A tak tu zůstal. Nevstal druhý den časněji, nespořádal své věci, zůstal tu, úplně spokojen a těše se, jak při příští schůzce s Hedvičkou s mravokárným klidem jí vysvětlí, že od něho nesmí doufat v nic, ale naprosto v nic více než v přátelství.

Ještě týž den zahlédl ji v lese. V prvém okamžiku se mu zdálo, že ho spatřila. Stočila se však s cesty, míjela rychlým krokem mezi stromy. Zavolal na ni. Neozvala se mu.

To bylo odpoledne. Večer, když se vracel po svahu dolů, spatřil ji stát u kapličky sv. Jana. Neměla ruce sepjaty. Opírala se toliko o popraskané zdivo kapličky, zamyšleně, v pravici držíc svůj slaměný široký klobouk.

Byla tak zadumána, že ho neslyšela přicházet. Stanul na krok za ní. V tom se obrátila; přelétla ho pohledem jakoby ustrašeným, zbledla, zarazila se, opřela se o zeď nakloniviši tělo v před, jako by chtěla prchnouti, neměla však k tomu síly ani odvahy.

Vzal ji za ruku, zlehýnka, jemně a v duchu si pravil: teď jí dám uchystanou mravokárnou lekci:

»Také já vás mám rád, Hedvičko!« slyší někoho mluvit. K čertu, kdo to říká? Snad ne naposledy on?

»Také já vás mám rád,« ozve se znovu. Ne, teď již není pochybnosti: on, on sám tak mluví,

on sám povídá tato nesmyslná slova, on, otecký mravokárce ještě před dvěma minutami.

Hrom aby do toho! Cítí, že ho opouští vědomí, zdá se mu, jakoby jemná pára mu plula v hlavě, z úst řinou se mu s neuvěřitelnou lehkostí nové a nové věty, jichž smyslu již nechápe, jež však, jak se mu zdá, zažehují mu rty, jakoby to přes ně vřelá krev stékala.

Má závrať či co?

Z Hedvičky cítí (ano cítí a ne: vidí) jen dvě věci: její ruku, kterou svírá ve své, a pak její oči, které — bizarrní pocit! — nejsou však zasazeny do obličeje, nýbrž jakoby pluly prostorem, podobny těm barevným kolům, které vidíme, přivřeme-li víčka obrácená proti slunci.

Ó, ty oči! Krouží kolem něho, teď se zdá, že se houpají lehounce jako modraví motýli, teď zas stanuly, vydávajíce podivný plam, teď zdá se, jakoby se honily navzájem, v odvážných křivkách, které jeho, Kapina, začarovávají do zakletého okruhu. — —

Cosi chladného cítil na temeni hlavy, na čele, na tvářích, na šíji a pak dotek něčeho hebkého, lichotného, mazlivého a bože tak, tak příjemného! Otevřel oči. První pocit byl, že nestojí, nýbrž leží pod stromem. Pak spatřil nad sebou Hedvičku, skloněnou, a to hebké, lichotné a mazlivé byly její ručky, které mu přetíraly obličej mokrým kapesníkem.

»Je vám lépe?« tázala se ho.

»Co se se mnou stalo?«

»Bože, on mluví!« vykřikla radostně.

»Co se se mnou stalo?« opakoval znovu svoji otázku.

»Omdlel jste snad. Nevím. Měla jsem takový strach.«

Zavřel opětně oči a zašeptal:

»Ještě, ještě.«

Myslil tím její ruce. A ona, porozuměvši mu jedním z těch vnuknutí častých u milujících lidí, jimž se říká »zpříznění duší,« nepřestávala ho laskat s celou něhou svých drobných dlaní.

Jak to bylo hezké! Cítil tu hebkou její pleť, jež vydávala rozkošnou teplotu, jež se zdála splývat s jeho vlastní. Jak bezpečným si připadal pod dotekem těchto rukou. Vyhoupla se mu pojednou v mysli vzpomínka na jeho dětství, jak, když se v noci probudil, prosil matinku, »aby mu podala prstíček«. To, co nyní cítil v blízkosti Hedviččině, bylo čímsi ku podivu podobným. Od let nepoznal takového dojmu bezpečí, klidu, ochrany.

Nemluvil, nemyslil, oči maje přivřeny sledoval ten uspávavý pohyb rukou.

»Je čas, abychom šli,« pronesla konečně.

Vskutku, byl již čas.

Povstal a mlčky vykročil vpřed po jejím boku.

Slunce již zapadlo. Celé údolí bylo potaženo jemnou mlhou, houstnoucí tam, kde se dotýkala obzoru. Nebylo mnoho vidět. Ale vše, lesy, domy, stráně, nabývalo v tomto šeření měkkých linií, dýchalo zvláštním dojmem důvěrnosti, která uklidňovala svým mírem všechno rozbouření krve.

Kapin vzal Hedvičku pod paží; chvěl se všecek vnitřním blahem, mohutným vyvřením něhy, sladce bolestným štěstím celého svého vnitra.

»Jsem bídný člověk, chudák, ztracená existence, nehodící se k ničemu, k ničemu, ani k lásce ne,« hovořil tiše, skoro jakoby pro sebe. »Koho mohu upoutat? Jaký mám význam na světě? Jsem bez cíle, bez síly, bez víry, bez naděje. Ach, bože, kdybyste věděla, Hedvičko, kdybyste věděla. Stále sám; nikoho nemít, o koho bych se opřel, koho bych cítil vedle sebe, když je mi teskno A život prchá, prchá nemilosrdně rychle . . .«

Naříkal tak, zase puzen vnitřní nutností, nemoha se přemoci, styděl se sám pro svoji slabost.

Neodpovídala mu ani slovem. Toliko její ruce, laskající ho po šíji, mluvily k němu řečí sladkých doteků, řečí, v níž se láska dá vyjádřiti sterým způsobem.

Ocitli se blízko mlýna, aniž o tom Kapin věděl.

»Nepůjdete dovnitř?« tázala se ho.

Rozmýšlel se chvíli; pak svolil.

Vedla ho do »salonu«, temného již, který osvětlila malou lampou se zeleným stinítkem. Usedla si vedle něho, a zatím co celým domem ozýval se ruch chvatně chystané večeře, na rychlo zabíjených kuřat, šukání služky po schodech nahoru dolů, vzala jeho hlavu na svůj klín a hladila mu ji jemňounce.

Zdálo se mu, že každým tím pohlazením je zapřádán ve zvláštní kouzlo něhy, malátnosti srdce, sladké a blažené, kouzlo, kterému se bránil, ale zároveň rád podroboval. Vnitřní jakýsi hlas šeptal mu varovně: dej pozor! béřeš na sebe závazky! Ale od chvíle ke chvíli dbal ho stále méně, ukonejšen, uspán takořka Hedviččinou přítomností. Byl tou dobou jako člověk, který, usínaje v závěji, ví, že se vysazuje nebezpečí, ale kterému smrtelná únava vzala sílu vzepříti se.

A tak bylo po celou dobu večeře. Ani mlynář, tlustý, kouřící z dýmky, ani jeho žena, přes veškeré vulgární vlastnosti svého vystupování i svého zjevu, nerušili mu příliš to kouzlo, kterým ho Hedvička obetkávala.

Co si myslili ti lidé o jeho poměru k ní? Byli to vypočítavci, kteří ho chtějí svábit ku manželskému svazku? Tušili vůbec něco? Zajisté, vždyť Hedvička se netajila nikterak radostí, že tu má Kapina na blízku. Ale k čertu, proč jsou potom vůči němu tací ponížení, nedovolujíce si k němu smělejšího slova, sebevědomějšího výrazu.

(Dokončení.)

VÁCLAV HLADÍK

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY

I.

Nemluvte, milá přítelkyně, o záležitostech, které nás nemohou již zajímati . . .

»Ale mne to strašně zajímá!« pravila mladá žena, škubajíc lístky růže a rozhazujíc je po koberci a poduškách.

Valentin omrzele zabručel do vousů:

»Nechme mrtvé spáti . . .«

»Máte vztek, že? Však vám také někdy nedá spát vaše mrtvá láska. Kdybyste věděl, jak jsem na vás tehdy myslila. Byla jsem hloupá žába. Záviděla jsem strašně té vaší zpěvačce . . . Doma mne vychovávali jako jeptišku, nesměla jsem do divadla na francouzské komedie a operetty, romány jsem mohla číst jen potají, ani krok jsem neučinila bez dozoru maminky, guvernantky a naší Francouzky. A tehdy se mi zdála něčím velkolepým vaše historie se slečnou Kryfovou. Mé přítelkyně znaly všechny divadelní historie a byly zamilovány do tehdejšího prvního tenoristy Velinského, jemuž posílaly květiny, věnce, doutníky, láhve vína tobolky na doutníky a anonymní dopisy i básně. Často jsme mluvily též o vás. Zdálo se mi, že není nic krásnějšího nad takovou lásku. Viděla jsem vás asi dvakrát se slečnou Kryfovou na ulici. Ano, záviděla jsem jí strašně . . . strašně,« opakovala to slovo náhle se jí zalíbivší a doložila spěšně: »Já vás měla tak ráda! . . . Tak teď to víte všechno. Ať! Aspoň víte, že nejsem taková jako ty jiné vaše . . .«

A zabořila hlavu do podušky.

Valentin stál nad ní. Nevěděl, co říci. Nastalo dlouhé mlčení.

Tohle bylo něco jiného, nežli očekával.

»Hle,« pomyslil si, »taková rozkošná, krásná bytost ženská . . . a v jaké vyprahlé poušti zmírá ten svěží, čistý pramen ženství! . . . Po hloupém mládí ještě hloupější manželství . . . a jakou oklikou nebezpečného dobrodružství dospěla konečně k své touze! Snad kdybychom se byli setkali v čas . . . kdo ví . . .«

A pokračování své myšlenky vyslovil hlasitě:

»Tak netečně jsme šli kolem sebe . . . a netušil jsem, pranic netušil . . .«

Pozvedla hlavu. Usmála se. Oči měla zavlhlé.

»Teď jsme se konečně setkali . . .

Povzdechla a dodala:

»Ale jak . . . na jaké cestě . . . na jaké strašné cestě.«

Byl mu poněkud již trapným rozhovor zabavující do tklivosti. Odvětil drsně:

»Výčitky svědomí! Morálka! To je strašné!« a parodoval, jak pronášela toto slovo. »S těmito přítěžemi nedojde se daleko. Největší skutky v historii a v lásce — a to jsou nejvyšší projevy života člověka — byly učiněny v revoltě proti morálce i svědomí . . .

»Vy jste strašný člověk,« pronesla mdle a enervovaně.

Sklonil se k ní. Hladil její dlouhé vlasy. Jejich hebká ebenová krása byla zušlechtěna jemnou a zvláštní vůní.

»Milovál jste ji opravdu?« řekla po chvíli tiše a prosebně, ždajíc vážnou odpověď.

Posadil se na nízkou stoličku vedle ní a řekl

»Nu . . . ano . . .«

»A proč jste se rozešli?«

Bylo mu nepříjemno mluviti o tom všem. Ale její otázky byly teď tak roztomilé a delikátně proneseny, že jí nemohl odepřít odpověď.

»Ani sám nevím. Takové historie snad vždycky tak nějak podobně končí. Napadlo nás to snad oba najednou, že naše . . . přátelství trvá již příliš dlouho. Ona je chtěla zakončit nejpřirozenějším a podle jejího názoru nejpraktičtějším způsobem: manželstvím. Byl to nemožný návrh. Tehdejší má situace vylučovala jeho uskutečnění . . . a pak též má povaha, mé názory, sobecké a světácké . . . Snad kdybych byl tehdy tím, čím jsem teď, mé poměry, jako nyní snad . . . kdo ví . . . nikdy bychom se nebyli rozešli . . . A tak vznikla malá trhlina, jež se šířila. Nastaly hádky a hašteřivé přeháňky dvou milenců, kteří se stávají omrzelými. Ano i trochu žárliví jsme byli a konečně jsme shledali, že se k sobě nehodíme a že vše, co mezi námi mohlo býti krásného, sladkého, zajímavého, je vyžito . . . a tak jsme šli každý svou cestou . . .«

Paní Šimková povstala. Shrnula do levé ruky záhyby svého ichounkého peignoiru a šla k toalettnímu stolku.

Pohlížel na ladná její ramena, zvedající se nad hlavou, jak sbírala, zatáčela a česala prstence vlasů.

»A nedělala vám scény?« pravila po krátkém mlčení, držíc v zubech dlouhou jehlici.

»Chtěla mne s počátku poněkud provokovat. Ale odzbrojil jsem ji svou zdvořilostí a umoudřila se.«

»Tedy jste se rozešli po dobrém!«

»Jako přátelé. To je můj systém.«

»Pěkný systém!« ušklíbla se před zrcadlem opovržlivě.

»Ta vaše ženská logika! Může být něco krásnějšího nad takové skoncování přátelské mezi dvěma, kteří se milovali? Mají po rozchodu žíti, aby se nenáviděl, pronásledovali, špinili? Byl jsem vděčným každé ženě za jediný okamžik milé vzpomínky a každé jsem ostal přítelem . . .«

»Jste prohnanější nežli ostatní muži, to je vše.

Ale nemyslete si, že jste lepší nebo noblejši . . . naopak!«

Dal se do smíchu:

»Děkuji za to naopak!«

»Teď má vaše Jiřina toho mladého důstojníka Kralovice. Co tomu říkáte?«

»Nic. Myslím, že je šťastna.«

»No, vyhlíží pořád fešně . . . a co vlastně je mi do té ženské. A co je mi do vás . . . a do celého světa . . . po dnešku!«

Dala se do náhlého, hysterického smíchu.

Valentin vyskočil, uleknut tím výbuchem, v němž cítil vzbouření, bolest a nervosu mladé, kapriciesní, štvané a nespokojené bytosti.

»Co je vám . . . Emmo . . . má Emmo?«

Odstrčila jej a osušivši si oči, rychle se ustrojila.

»Kam tak pospícháte, není ještě pozdě.«

»Máme dnes předplacení,« odvětila prostě. Nabídla mu své rty k dlouhému polibku. Pohladila jej a zašeptavši »na shledanou«, tiše odkvapila.

Kaplíř si vzpomněl, že slíbil v poledne své ženě, že přijde dnes po osmé hodině do divadla.

Poslal si pro vůz domovnici a urovnal na rychlo pokoj a zajel do pisárny, přehlédl poštu, podepsal několik dopisů a převléknuv se do smokingu, jel do divadla.

Končilo druhé jednání »Dalibora«, když vešel do lože.

Hudba vzletného, náruživého a něhyplného vzmachu rozlévala mír do jeho vzrušené bytostí.

Když spadla opona a hlediště se ozářilo, zpozoroval na protější straně v přízemní loži paní Šimkovou, usměvavou, jasnolící, mírnou, vedle manžela pohodlně a netečně rozloženého v křesle.

»Jsou tu Šimkovi,« pravila mu žena, »pojďme je navštívit.«

Valentin zívl a předstíraje únavu z kanceláře, odvětil:

»Jdi sama . . . ten párek mne vždy nebaví . . . Zejména on, s ním se nedá mluvit . . .«

Paní Ludmila odešla. Valentin osamotněl a rozhlížeje se po hledišti, spatřil v divadelní loži slečnu Jiřinu Kryfovou. (Pokračování.)

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

D o u b r a v a.

Mám v duši její všechen skvělý zjev,
z nějž vzroste obraz: »Démon tvořící!«
Mé představy jsou vyplněny jí
jak sémě životem, jsou živy jí,
tak stále zřím ji ve všech proměnách,
jak denně jsem ji tady vídával,
a z těchto představ dílo živoucí
se samo stvoří v době nejbližší!
Teď teprv k pravému se rozletu
má peruť stroji! Zde buď ztroskotám
neb jako orel vzletím v oblačno!
Vše kvasí ve mně tvůrčí horečkou,
sny kypí, radost jakás závratná
mé nitro prostupuje! Blažen jsem!

J a n a.

Jen — zaslepen zda nejste, mistře můj!

J o s e f (prohlíží obraz).

Co je v těch očích?

J a n a.

Démon opojný.
Sám mistr doznává to dílem svým.

D o u b r a v a.

Je, ano, ano, zřím v ní démona!
Však nechť si démon, jen když unáší
na křídlech k výši hruzné veleby!
Co do bělosti sněžně andělské,
jež hubí sílu všecku, zaklíná
jen v marné snění, útlé toužení,
jež brzy v bezkrevný se ztrácí sen
jak květinky, jež vláhy nemají!
Ne, věřím třeba ve zlo urputné,
jen tvůrčí sílu má-li v nitru svém!

J a n a.

Co do bělosti sněžně andělské . . .

D o u b r a v a.

Sám život svědčí!

J a n a.

Ó ne, hlubší je
andělství tiché!

D o u b r a v a.

Ale unáší
jen oheň, prudká síla démona!

J a n a.

Leč kam vás nese?

D o u b r a v a.

Nechť mne unáší
na skály třeba, kde se rozbiju,
jen smím-li žíti rozkoš báječnou
a vědomí, že vzlét' jsem vysoko,

pil všecku krásu, silné touhy snil,
že temena hor věčných spatřil jsem,
že nebylo již hranic kolem mne
a že jsem aspoň chvíli s vichry žil
jas hrůzné svobody! — Pak padniž vše!

Jana.

Jak opojen jste!

Doubrava.

Ano!

Jana.

Velice!

Doubrava.

A vám to nelíbí se?

Jana.

Nelíbí.

Doubrava.

Aj, mladý mudrc! Co tak najednou?

Jana.

Strach o vás mám!

Doubrava.

Proč? Buďte pokojná!

Jana.

Chci býti!

Josef.

Někdo kráčí... snad již jde...

(Odejde v pravo.)

Doubrava.

Však čas je... musím teď se podívat,
až půjde v slunci naší pěšinou;
toť obraz čarovný je! Skizzu mám.
Co světlo tvoří v lesklém hedvábí,
je pro malíře samá hádanka!

(Odejde v pravo.)

Jana.

On miluje ji! Všecko jasno je!
Jak každý jiný smýkán potupně
za její vléčkou! Tedy taky on?
On, pyšný umělec a klidný muž?
Ten stejně chycen jako ostatní,
ten jediný, jenž zdál se vzdorovat
jak silný dubu kmen, jenž nechápal,
jak mohl Pelnář ženě podlehnout?
A ohrožen je, ani neslyší
a nevidí již... tak je omámen!
Zlá úzkost pronikla mi srdce teď
o jeho život!

(Otevře skřínku na stolku.)

A zde leží zbraň!
Dva kroky má k ní! Snadno mohl by
v záchvatu pýchy strašný spáchat čin!

(Odnese revolver a zastrčí jej pod skříň. Sejme pak růži s ňader a políbí.)

Ty vonný květe, život nes mu pak,
až bez rozumu, vášní opilý
tvé něžné barvy spatří pojednou!
A vůní svoji nes mu útěchu
a otevři mu, květe nevinný,
zrak zaslepený, něžně dýchni naň,
ať spadne démona zlo opojné
s bytosti jeho!

(Vloží růži do skřínky a uzavře ji.)

Kroky! Vrací se.

Doubrava (vrátí se).

Jde ve slunci jsem pozoroval ji
na naší stezce!

Jana.

S bohem!

(Odkvapí v levo.)

Doubrava.

Dočkati
se nemohu dnes! Chvíle nadešla,
kdy nemohu již nitro uzavřít!
Vše řeknu, vše jí vroucně vyslovím,
neb po objetí jejím lačním již,
po jejích teplých rtech, jež líbat chci,
a tisknout chci ji prudce v loktech svých,
by vznítila se touhou divokou
na srdci mém, by žhava šeptala
sny nejluznější, abych vůni ssál
havraních vlasů, zoubků viděl kmit
a její pomatený slyšel hlas!
O toužím po ní, abych uchvátil
jas její krásy! Miluje mne též,
zrak její svítí ohněm vábivým
a všecka opojena sklonit chce
svou hrdou hlavu na pyšnou mou hruď!

(Pohlíží na obraz.)

Je věrnost to či zrada, co jsem chyť
v těch očích černých, řasou zakrytých?
— Čas jak by dloužil se dnes... Už je tu!

Výstup 3.

Doubrava. — Baronka (vstoupí s pravé strany).

Baronka.

Á čekáte již, milý mistře můj?

Doubrava.

Jsem netrpěliv.

Baronka.

Stýská se vám snad?

Doubrava.

Velice. Nemohu se dočkati.
Jak neslyším váš hovor laskavý
a nevidím tvář vaši spanilou,
cos schází mi.

Baronka (prohlíží portrét).

Aj? I mně stýská se
po společnosti vaší příjemné.
A portrét můj?

Doubrava.

Je zcela dokončen.

Baronka.

A nelichotil jste mi?

Doubrava.

Naopak,
co v očích vašich svítí záhadně,
jsem nevystihl. Dobře cítím to!

Baronka.

Zdá se mi, mistře, že jste vyzpíval
svých pestrých barev píseň nejkrasší
o očích mých a vlasech havraních.
Vím, nejsem dokonalá, jakou jste
mne namaloval, ale šťastna jsem,
že viděl jste tak! — Vzpomenete si?

Doubrava.

Vždy! Mnoho!

Baronka.

Jaksi neklidén jste dnes?

Doubrava.

Snad. Ne však z bolesti neb úzkosti,
leč z touhy, jako někdy býváme
před velkou událostí životní,
kdy mnoho o nás rozhoduje se.

Baronka

Miluju tento přepodivný stesk
ve zraku mužů. Vždy jsem blažena,
když jejich tvář je plna bolesti,
však odporna mi, když je veselá.
Jsem jako květ, jenž nesmí slunce mít,
leč tmu jen noci.

Doubrava.

Zcela chápu vás!
Tma opravdu jak z vaší hlubiny
by na mne hleděla, a zdá se mi,
když na vás myslím, abych s nocí jen
vás porovnával teplou. Říkávám:
Je jak noc letní, jak noc hvězdnatá!

Baronka.

Tak říkáváte?

Doubrava.

Ano!

Baronka.

Opravdu?

Doubrava.

A zdá se mi, že touto nocí jdu
sám tichým krokem všechen oněmen.
Kol širá pole mlčí, v stromech klid,
leč stíny jakés stojí u cesty
a lekají mne... Všechen uchvácen
a téměř bez dechu jdu kouzlem tím
pod rozjiskřenou temnou oblohou.

Baronka.

Jste básníkem, tak ráda slyším vás!

Doubrava.

Jenž unesen je vámi!

Baronka.

Nevěřím!

(Pokračování.)

FEUILLETON.

DIVADLO.

Aréna na Smíchově.

V sobotu 16. července přihlásila se smíchovská aréna Halbcho »Mládím« a několika mladými jmény v jeho obsazení o referentskou návštěvu. Zajímala nás hlavně herecky smíchovská reprisa Halbova dramatu lásky a cesty nebylo nutno litovat. Pan O. Boleška, od zemského divadla v Lublani, representoval se úplně pěkně v úloze Amanda důkladnou studií slabomyslného chlapce, propukávajícího co chvíli nejprimitivnějšími způsoby vášně. Pro nevděčnou a těžkou úlohu kaplana Schigorského nalezl p. O. Haasen svůj tón. Dalo by se dosti sice i tentokráte namítati, ale chceme-li si všimnouti jen svých smíchovských známostí s p. Haasenem, musíme konstatovati rozhodný vzestup od jeho vystoupení v Sudermannově dramatu před lety. Nabyl svou zkušeností v »Uranii« a neztratí asi ani teď v Brně svůj čas nadarmo. Z ochotnické asistence ostatního obsazení sympaticky se vedla sl. Zdena Rydlova, jejíž Anička prozrazovala zcela slušný vlastní fond vedle dobrého vedení a vhodných pokynů své školy. Pan K. Dostal přinesl si k svému debutu pro studenta v »Mládí« prozatím pěknou postavu a místy až příliš temperamentu.

Na konec k herecké Jednotě, nebo jiné podobné korporaci ještě slůvko, které vynucuje skorem pravidelná návštěva některého zástupce správy Národního divadla, kdykoliv jde o nějaké herecké debut ve smíchovských divadlech: nedalo by se Jednotou vyjednat několik večerů na smíchovské scéně pro venkovské herce, kteří by mohli býti takto viděni správou Národního divadla a mohli by takto nejlépe vyvrátiti monotonní již její stesk na naprostý nedostatek uměleckého dorostu. L. Vý.

GEORGE SANDOVÁ.

5. července bylo tomu 100 let, kdy se narodila romantická romancierka francouzská. Nemíníme tu seznamovati čtenáře s jejím životopisem ani pokoušet se načrtnouti její literární význam: při malém rozsahu, vymezeném tomuto článku, nemohli bychom pověděti více, než co bývá o ní psáno v konversačních slovnicích. A ty jsou každému dostupny.

Chceme tu však osvětliti povahu a uměleckou liceň mrtvé spisovatelky několika citáty z jejích děl a nově publikovaných dokumentů:

George Sandovou, podobně jako Balzaca, možno nazvati »přírodními silami« v literatuře. Oběma byla společná takořka živelná tvořivost, oba prožili větší část svého života s pérem v ruce. Ale poměr jejich k literární produkci je zcela protilehlý: u Balzaca je napětí veškeré vůle, tvůrčí aktivita vyhnaná na nejvyšší stupeň; u Sandové naopak je to vzdání se okamžiku, process ve své podstatě ryze passivní. Proto u prvého je umění utrpením, u druhého požitkem a uklidněním.

Sandová uchylovala se k literatuře jako k prostředku, jenž uklidňoval její citově příliš pohnutý život. Tak roku 1853., po státním převratu francouzském, píše Mazzinimu: »Divíte se, že se ještě mohu věnovati literatuře; děkuji bohu, že mi ponechal tuto schopnost, neboť poctivému a čistému svědomí, jakým je moje, je literatura prostředkem k moralisaci. Co bych si počala, kdybych neměla tohoto skromného úkolu? Měla bych se účastniti spiknutí? Ta nejsou mým povoláním. Psát pamflety? Nedostává se mi k nim ani žluči ani ducha. Theorie? Ale těch je dnes tolik . . . Jsem a byla jsem vždy především **umělcem**; opravdový umělec je právě tak užitečným jako kněz nebo válečník.«

Jak nazírala na toto umění? Nalezneme k tomu odpověď v úvodu k jednomu z románů »La mare au diable.«:

»Jsem přesvědčena, že posláním umění je budit lásku a city a že dnešní román má nahraditi pověsti a podobenství z dětských dob lidstva. Umělcovým cílem musí být, aby budil lásku ke svému předmětu, a pokud se mne týče, nevytýkám mu nikterak, jestliže poněkud zkrášňuje . . . Povolání spisovatele bylo mi vždy vzlétnout nad životní nedokonalost, rozšířit tak svůj myšlenkový obzor a posílit se v boji proti předsudkům, tvrdosti a hrubství, z nichž ona nedokonalost bere svůj původ.«

Ale tato podivuhodná žena dovedla při tom zvláštním způsobem sharmonisovat v sobě člověka s umělcem. Jeden nepřekážel u ní druhému, naopak: druh druha vzájemně podporoval. Vysvětlení lze snad nalézti v jejím lyrickém a nanejvýš zdravém temperamentu: přenášela se právě tak snadno přes katastrofy svého vnitřního života, jako se závidění hodnou pružnosti přizpůsobovala se poměrům svého okolí a přejímala kde jakou myšlenku vyskytnuvší se v jejím prostředí.

Její současníci líčí ji jako zázračný stroj, z kterého se řinou věty, obrazy a románové zápletky, kdykoli se mu spustí péro. V korrespondenci Flauberta se Sandovou najdete jedno velice karakteristické místo: Sandová přijela ho navštívit do jeho sídla Croissetu. Jednou věcí, kterou si předem vymínila, bylo, aby měla uchystaný v pokoji stolek, na němž by mohla psát. A psala opravdu jako stroj, svých 6 hodin denně, jakoby sama na sobě applikovala pořekadlo: »nulla dies sine linea«.

Tuto pružnost celého duševního života G. Sandové vystihuje Remy de Gourmont v »Mercure de France«: »Sandová« píše, »šla vždy tam, kam móda; každého roku, při každém svém milenci kráčela se svou dobou. Každý z jejích románů je právě tak dílem jejím vlastním, jako toho, kdo ji v tu dobu ovládal: deklamační a mdlý styl dodává jejímu dílu celistvosti. Co bylo pro ni větší rozkoší: láska či literatura? Ale ona nerozdělovala tohoto dvojitého cviku: láska ji inspirovala a literatura ji dávala zotavení.«

Byla by to dlouhá řada milenců, kterou bychom musili vyčíst, měli-li bychom být úplnými; nejprve její muž pan Dudevant. Pak — aspoň pokud se ví — Mérimée, kterého pozvala k sobě těmito klassickými slovy: »Přijď, Prospere. Přesvědčíš se, že moje duše není zkažena. Střízlivý Mérimée a zanícená Sandová byly dvě špatně k sobě se hodící povahy. Po rozchodu s ním pomýšlela na Dumase. Ten k ní skutečně také přišel jednou na návštěvu, ale znelíbil se jí svým příliš praktickým nazíráním na život. A tak bylo nahrazeno místo po Mériméovi filosofem Jouffroyem. Na dlouho však ne. V srpnu 1833 při večírku dávaném Bulozem, majitelem »Revue des Deux-Mondes«, seznámila se Sandová tehdy 28 letá, s Mussetem, tehdy 22letým. Seznámení osudné, které dalo vznik jednomu z nejzajímavějších románů lásky v XIX. století. Sandová využila ovšem těchto zážitků literárně a vydala několik roků po té román »Elle et lui,« velice zajímavou analysu romantického milence. — Roku 1838 vidíme ji opětně s Chopinem na ostrově Malorce, kam nemocný skladatel odejel k léčení . . .

Než při výčtu všech těch jmen nelze Sandové upříti, že věnovala své, poněkud široké srdce,*) těm, kteří representovali nejvyšší v duševním životě tehdejší Francie. Je to její erotické kredo, jež naleznete v románu »Lucrecia Ormiani«: »Vím« píše tam Sandová, »že se láska klade do smyslnosti; ale pro intelligentní ženy to není správné . . . U nich zmocní se láska nejprve mozku, tluče u brány imaginace. Bez tohoto klíče se k nim nedostane. Teprve tehdy, když je tak ovládla, sestupuje do jejich útrob, vkrádá se do všech jejich schopností a milujeme pak muže, který má nad námi moc, jako Boha, jako dítě, jako bratra, jako chotě, jako vše, co muže žena míti ráda.«

O. Theer.

LITERATURA.

Zikmund Winter: Povídky a obrázky historické. (Nakl. J. Otto. »Salonní bibliotéka« sv. 109.) Praha, 1904.

Winterovy knihy měly pro mne vždy, a v posledních letech více než kdy jindy své zcela zvláštní, podléhavé kouzlo, svůj naprosto osobitý půvab, kterému se vzdávám rád, s rozkoší. Vábí mne na nich vše: jejich řeč tak jadrná, originelní, plná zvláštnůstek, prosetá archaismy, a přece tak výstižná a jasná; jejich stil, trochu barokní, sytě kolorovaný, nesený všude vlastním rhytmem; jejich děj, který před vámi křísí mrtvé lidi a mrtvé příhody, zapadlé tragoedie a komedie dávno přehrané; jejich tón, hned teskný hned prodchnutý dobráckým veselím, poněkud přidunělý, nikdy sentimentální; ale především způsob uměleckého nazírání Winterova, nazírání objektivního a podivuhodně neosobního. Zdá se vám, že autor tu není než zrcadlem, v němž se všechny ty děje odráží určitým a zřetelným reflexem, v čistotě tak ryzí, že jste touto dokonalou illusí skutečnosti oslněni a podmaněni.

Winter splynul s dobou, kterou líčí — je to XVI. a začátek XVII. století — tou měrou, dal se jí prolnouti a procítil ji až do posledního nervu, poznal ji do nejnepatrnějšího záhybu, kam může toliko proniknouti kulturní historik s intuicí vysoce uměleckou, že není divu, působí-li jeho díla tak ryzím zvukem pravdivosti. Ale nad to ještě více přispívá k intensitě dojmu, jejž si odnášíte z četby Wintera, jeho umělecká methoda: postavy se před vámi rychle mihají, každá v celé své osobitosti, drobnomalba prostředí je provedena s úžasnou podrobností a přece tak, že není na ní tahu zbytečného, a že při vší bohatosti svých detailu nejen nezastiňují a nečiní neurčitými hlavní figury, nýbrž naopak nechává je vystoupiti v celé jejich markantnosti.

Tato určitost je provázena u Wintera zvláštním vervním tempem, plným života. Nedávno pokusili jsme se na jiném místě**) vyložiti ten ráz Winterovy tvorby. Řekli

*) Čtenářům »Lumíra« bude známo, že jeden z jejích románů »Consuelo« ze své větší části odehrává se v Čechách, na Šumavě, a že Sandová napsala historické dílo o Janu Žižkovi. I za to máme děkovat jejímu srdci. Známý francouzský historik, pan Albert Sorel, sdělil mi totiž kdysi, že toto dílo vzalo svůj vznik z cesty, kterou Sandová podnikla po Čechách v průvodu kteréhosi polského šlechtice.

**) »Časopis Českého Musea«. Roč. LXXVIII. Čís. 1 a 2: »Zikmund Winter«, str. 27.

*

jsme tam: »Winterovo umění se naprosto vyhýbá jakékoli psychologické analysi; dovede však *vystihnouti duševní stav gestem*. Toliko tam, kde nevyhnutelně je nutno říci čtenáři několik slov na vysvětlenou, vkládá je náš autor do dialogu, ale opětně tak, že nevycítíte autorova úmyslu. Živost a přirozenost těchto dialogů zůstane jedním z hlavních kouzel Winterova díla. Tím právě, že jsou organicky nutny k osvětlení niterného života těch, kteří je pronášejí, tím, že pod svou zdánlivou lehkostí a — řekněme to slovo: hrubostí — skrývají celou řadu značek duševního dění, tím, že jsou, abych tak řekl, *psychologickými ukazateli jednotlivých figur*, tím vším nabývají své umělecké váhy.«

Poslední jeho kniha »*Povídky a obrázky historické*« nese všechny značky Winterovy tvorby. Tím také i směs novellistiky a kulturní historie, kterou naleznete ve všech jeho belletristských spisech. »Nešlechetní Balouni,« »Amnestie na chvilku,« »Nekulturní list z historie« jsou kulturně historickými črtami, zajímavými bohatostí materiálu a kuriositou situací, které vyličují. Proti nim stojí patero povídek, patero novellistických evokací minulosti, patero historických románků: »Vojačka,« příběh z vojenského tábora, »S hlaholem trub,« rozkošný pohled do cechovního života, »Bezbožnice« a »Dvě košile«, dvě jímavé episody selského poddanství a konečně »V pasti«, humorná ukázka staročeské samosprávy.

Z celé té jeho knihy stoupá takořka typická vůně doby, kterou popisuje. Vůně vzdálená, a přece blízká, která se vám v prvém okamžiku zdá cizí a která hned v příští chvíli vám připadne tak dobře známá.

O. Theer.

Z RUSKÉ LITERATURY.

(*Dva historikové: Aleksander K. Puzyrevskij a Nikolaj F. Dubrovin.*)

Historická literatura ruská v posledních dvou měsících úmrtím ztratila dva významné představitele: v polovici května generála *Puzyrevského*, vynikajícího účastníka války ruskoturecké (1877—1878) a autora celé řady cenných děl vojensko-historických, na sklonku června pak *Nikolaje F. Dubrovina*, sekretáře petrohradské Akademie Nauk a redaktora revue »Russkaja Starina«, jenž jmenovitě ze studia archiválního pro ruskou historii osmnáctého a devatenáctého věku vyvážil znamenitý materiál.

Aleksander Kazimirovič Puzyrevskij (narozen r. 1845) vynikajícím vzděláním uspíšil rychlou svoji kariéru vojenskou, takže velmi mlád stal se štábním pobočníkem, a v tažení ruskotureckém byl již velitelem štábu armádního předvoje generála J. V. Gurka. Znamenitá monografie, vydaná hned následující rok po vojně (1879) s názvem »Vzpomínky důstojníka generálního štábu o vojně r. 1877—1878 v evropském Turecku«, upozornila pronikavě na vynikající talent Puzyrevského, jenž počal zcela systematicky pracovati v ruské historii se svými odbornými vědomostmi vojenskými. Professura na Nikolajevské akademii generálního štábu a později důležitý úřad v ministerstvu vojenství daly mu příležitost pracovati v tomto směru, a plodem jeho úsilných studií byla celá řada všeobecných historických děl i menších monografií, z nichž mnohé při svém objevení se na literárním trhu znamenaly událost, a byly rychle překládány i do cizích jazyků (do němčiny, francouzštiny, polštiny).

Z děl všeobecných na prvním místě stojí obsáhlé »Dějiny vojenského umění ve středověku« (vyšly r. 1884) a »Historie umění válečného v epoše války třicetileté«. Ze studií mladší domácí historie vyniká »Polskoruská vojna roku 1831«, »Deset let nazad: vojna v letech 1877 až 1878«, »Zimní přechod přes Balkán«, »Stav válečného umění za věku Ludvíka XIV. a Petra Velikého« a j. Po stránce literární díla generála Puzyrevského vynikají živou prostotou líčení, jasným a pevným ovládáním bohatého materiálu, pěknou úměrností a bezpečnou kritičností v uspořádání cenných, zajímavých detailů. Jeho sloh vynikal bezvadnou stavbou vět a čistou lahodou řeči.

*

Literární dílo *Nikolaje Fedoroviče Dubrovina* čerpáno bylo výhradně téměř z pečlivého studia archiválního. Dubrovina zvláště zajímala epocha t. zv. vlastenecké vojny (r. 1812), válečné kampaně Krymské a pokoření Kavkazu, vedle toho i administrační činnost ruského zřízení carského v první polovici XVIII. století. Těmto dějinným momentům věnována jsou hlavní jeho díla historická, jejichž vzácnou předností jest, že s krásným evokačním uměním vyjasňují a skoro plasticky vytvářejí postavy jednotlivých historických činitelů.

N. F. Dubrovin narodil se 26. listopadu 1837, a nastoupil, stejně jako Puzyrevskij, původně také dráhu vojenskou. Brzy však snahy po práci literární a po seznání ruské minulosti připoutaly jej k bedlivému studiu historickému. Ve 22 letech uveřejnil první svoji povídku, »Um dlja světa«. Z bedlivého studia pramenů archiválních dovedl Dubrovin dovedně vyvolávati a oživovati široké obrazy minulých dob. Z nejrozsáhlejších děl jeho jsou: »Istorija vojny i vladyčestva russkich v Kavkazé« (pětisvazkové: Dějiny války a panství ruského na Kavkaze, 1871); »Matěrijaly dlja istoriji Krymskoj vojny« (šestisvazkové: Materiál pro dějiny války Krymské); »Pugačev i jego soobščniki« (třísvazkové dílo o rozkolnickém kozáku Pugačevu a jeho společnících, kteří sosnovali veliké spiknutí mezi Volhou a Uralem proti carevně Kateřině v letech 1773—1775); »Prisojedinénije Kryma k Rossiji« (třísvazkové: Připojení Krymu k říši ruské); »Otěčestvennaja vojna v pismach sovremennikov« (Vlastenecká vojna v podání současníků); »Vostočnaja vojna 1853—1856 g.« (Válka východní v letech 1853—1856).

Tato veliká díla však nikterak ještě nevyčerpávají všecku obsáhlou činnost Dubrovinovu, který mimo ně od r. 1863 také ještě ve mnohých časopisech uložil spoustu menších prací vědeckých a historických studií i poznámek. První jeho práci historickou uveřejnil »Vojennyj Sbornik« s názvem »Hrabě Rastopčin a Moskva v r. 1812«, od té doby tento žurnál i řada jiných, »Otěčestvennyje Zapiski«, »Russkij Věstnik«, »Věstnik Jevropy«, v posledních letech i »Russkaja Starina« a »Sbornik Imperatorskago Russkago Istoričeskago Obščestva« otiskly nesmírně mnoho historického materiálu, Dubrovinem pečlivě vyváženého a systematicky zpracovaného. Pro historii ruskou nejcennější snad jsou v několika svazcích nahoře jmenovaného »Sborniku historické společnosti« uložené protokoly a zápisy vrchní tajné rady z let 1726—1730, a hojné doklady a protokoly senátu za čarstvování Petra I.

Po N. K. Šilderovi redigoval N. F. Dubrovin od r. 1896 revui »Russkaja Starina«; právě v letošním ročníku otiskoval tu celý cyklus svých zajímavých a živých obrázků z kulturního života ruského na začátku XIX. stol., s názvem »Poslě otěčestvennoj vojny« (Po válce vlastenecké; po r. 1812). Starší vrstevník a předchůdce Dubrovinův, generál a historik ruský *Modest Ivanovič Bogdanovič*, svým kritickým rozborem »Východní války let 1853—1856« s plným uznáním ocenil jeho obsáhlé vědomosti i talent a způsobil, že byl Dubrovin jmenován dopisujícím členem petrohradské Akademie Nauk, jejíž se stal posléze r. 1893 stálým sekretářem. Zemřel dne 25. (dle pravosl. kal. 12.) června ve věku 66 let.

V. Červinka.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou či lech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumira« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácející odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. SRPNA 1904. * ČÍSLO 31 *

ANATOLE FRANCE:

ONÉSIME DUPONT.

PŘEL. JEAN ROWALSKI.

Znal jsem Onésima Duponta v jeho stáří. Tím dotkl jsem se generace Armanda Carrela a redaktorů »Globu«, jichž doktriny a mravy zachovával. Jeho jméno, kdysi pověstné, jest nyní zapomenuto. Byl to člověk asi osmačtyřicetiletý, ryšavý. Miloval hudbu a květy. Vídal jsem ho někdy u svého otce. Byl černě oděn, se svrchovanou vybraností. Jeho způsoby prozrazovaly stálý a puntičkářský respekt k sobě samému. Zachovával si v osmdesáti letech vzezření válečníka. Jediná bázeň, jakou kdy poznal, bázeň, že se pošpiní, držela se ho tak silně, že nesnímal téměř nikdy svých světlých rukavic a nepodával ruky leč málo osobám. Měl neuvěřitelné skrupule svědomí a hygieny, stálou potřebu mravní i fysické čistoty. Nikdy jsem nepoznal člověka tak zdvořilého ani zdvořilost tak ledovou. Zář jeho očí, rozžehnutých na dlouhé žluté tváři a záhyby jeho drobných rtů byly by se nelíbily bez onoho nádechu ušlechtilosti, heroismu a pošetilosti, jaký vyjadřovala celá tato starobylá postava. Onésime Dupont nebyl chud. Platil za bohatého, protože příležitostně přerušoval přísnou šetrnost k svému majetku činy bizarrními a zvláštní velkoleposti.

Spiklenec za monarchie červencové, zástupce lidu v r. 1848, proskribován v roce 1852, poslanec v 1871, byl republikánem a pracoval ku nastolení svobody a všeobecného bratrství na zemi. Jeho doktrina byla táž, jako republikánů jeho věku, ale co bylo na něm originelního, to bylo, že byl zároveň nejušlechtilejším přítelem lidské raçy a nejtemnějším misantropem. Lidi, které miloval v masse, tak že až svoje statky, svoji svobodu, svůj život jim obětoval, ty nenáviděl jako jednotlivce a vyhýbal se jich dotyku jako poskvrnění. Nebylo to jedinou kontradikcí tohoto ducha, který stále proklamoval neodvislost myšlenky, odsuzoval užívání meče a který háje svoje doktriny s mečem v ruce bil se pro otázky principielní. Byl až do svého stáří nejhrdějším duellistou svojí strany.

Jeho výše, jeho chladnost a neohybný smysl, jaký měl pro čest, činili z něho jakýsi druh červeného šlechtice. Byl synem obchodníka s porculánem z předměstí Poissonière. Sám byl určen k obchodu. Jeho počátky v obchodu s porculánem byly vyznačeny případem dosti zvláštním. Chci vám jej vyprávěti tak, jak mi jej vyprávěli starci, kteří jsou dávno mrtvi.

Otec Dupont, počestný a zručný muž, počal stárnouti okolo r. 1835. Nabyv svým obchodem na svůj čas dosti slušné jmění, rozhodl se uchýliti se na venkov se svojí ženou Heloisou, rozenou Ribonlovou, která konečně dostala dědictví po svém otci Riboutovi, bývalém zedníku, zdokonaliteli národního jmění. Jednoho tedy dne tohoto roku 1835 povolal dobrý člověk svého syna Onésima do malé, zamřížované klece, která po třicet roků sloužila mu za bureau a odkud mohl dohlížeti na příručí ve skladišti, prováděje při tom svoje účty a dopisy. A tu promluvil k němu takto:

»Nejsem již mlád a chtěl byl skončiti svůj život při zahradnictví. Měl jsem vždy chuť k roubování hrušní. Život je krátký, ale obživujeme ve svých dětech. Tvůrce přírody udělil nám tuto nesmrtelnost na zemi. Je ti dvacet let. V tomto věku prodával jsem již na trzích stolní náčiní. Vozil jsem svoji káru všemi departementy Republiky a stalo se mi více než jedenkrát, že spal jsem pod plachtou, na pokraji cesty, v dešti, ve sněhu. Existence, která byla mi tvrdou, tobě bude snadnou. Raduji se z toho, protože tvůj život je pokračováním mého. Provdal jsem tvoji

sestru za advokáta. Je čas, abych popřál tvojí dobré matce a sobě poklidu, jehož jsme si oba zasloužili. Povznesl jsem se ve společnosti svojí prací, vzdělal jsem se almanachy a papíry, rozšířenými v celé Francii v době, kdy země zřizovala svoji Konstituci uprostřed zmatků. Ty jsi byl vzdělán v koleji. Znáš latinu a práva. To jsou okrasy ducha. Ale hlavní jest býti čestným mužem a vydělávati peníze. Zřídil jsem dobrý závod. Na tobě jest udržovati jej a zvětšovati. Porculán je výtečné zboží, které odpovídá všem potřebám života. Zaujmi moje místo, Onésime. Nejsi dosud schopen držeti je sám. Ale budu tě v prvních dobách podporovati. Je třeba, aby zákazníci zvykli si na tvoji podobu. Ode dneška přijímej objednávky, jež ti budou přineseny. Seznam cen, který je v této pokladně, bude ti k veliké pomoci. Moje rady a čas dokonají ostatek. Nejsi ani hloupý ani zlý. Nevyčítám ti, že nosíš vesty à la Robespierre a že děláš pobudu. Patří to k tvému věku. Byl jsem také mlád. Sedni si, můj hochu, k tomuto stolu.«

A dobrák Dupont označil svému synu rukou starý pult, který nebyl v módě a který si ponechával z úspornosti, nejsa nijak nádhery milovný. Byl to pult obložený mědí, který koupil asi před třiceti lety a který sloužil panu de Choiseul za jeho ministerství.

Onésime Dupont poslechl mlčky a zaujal místo, které mu bylo označeno. Jeho otec šel na procházku, důvěřuje svému synu, neboť vážil si toho, že dobrá krev nedovedla by lháti, a uspokojen tím, že změnil pobudu v obchodníka s porculánem. Onésime zůstav sám, studoval ceny. Byl nakloněn tomu, konati svoji povinnost a věnovati svoji pozornost všem záležitostem, jimiž se zabýval. Věnoval se tomuto studiu půl hodiny, když přišel p. Josef Peignot, obchodník s porculánem v Dijonu. Byl to žoviální člověk a nejlepší klient firmy Dupont.

»Vy zde, pane Onésime! Jak? Vy nejste již na boulevardu, dělaje hejska ve svém krásném modrém obleku se zlatými knoflíky! Krásné dívky z »Čínských Lázní« musí býti velmi smutny pro vaši nepřítomnost. Ale máte dobře, jest čas k rozkoši a čas k vážným záležitostem . . . Přišel jsem navštívit vašeho otce.«

»Já jej zastupuji.«

»To jsem rád. Je to můj přítel, již deset roků s ním obchoduji. Doufám, že budu také deset roků a více i s vámi. Podobáte se mu. Ale mnohem více podobáte se svojí matce. Není to špatná poklona, jakou vám dělám. Paní Duponová je velmi hezká osoba. Jak se vede vašemu otci? Chci obědvati s ním jednou v tomto týdnu v Rocher de Cancale, jako to činíme každý rok již po deset let. Řekněte mi opravdu, není-li nemocen.

»Jest zcela zdráv. Děkuji vám, pane. Čeho si přejete?«

»Eh! Je čas k roztřídění. Přicházím učiniti u vás svoje každoroční objednávky. Přijel jsem dnes ráno dostavníkem a bydlím, jako obyčejně, v hotelu de la Victoire, rue du Coq-Héron.

A pan Josef Peignot, vyňav ze svojí kapsy papír, vypočítal předměty, které potřeboval, příbory v tuctech, talíře v stovkách, umyvadla a hrnce. Nádherná objednávka.

»Vynasnažím se, abych vás uspokojil, pane,« pravil Onésime.

Oči maje upřeny na sazbu, označil pečlivě cenu kusů, které obchodník vypočítával . . . Dvacet čtyři příbory à la Charte, bílé se zlatem . . . dvanáct příborů Lamartine, šedesát toilettních garnitur . . .

»Vidíte,« pravil p. Josef Peignot, »já se nebojím, že se přetížím zbožím. Je třeba mnoho koupiti, chceme-li mnoho prodati. Jsem odvážný, jak mne vidíte, a nebojím se risika v obchodování . . . Nemáte lepšího zákazníka nade mne,« připojil s dobrým úsměvem

A docela hned udělal smutný obličej a vzdechl naříkavým tonem:

»Uděláte mi zajisté malou slevu. Držíte ceny příliš vysoko. Časy jsou kruté. Jsou peníze ve Francii, ale skrývají se. Bezpečnost schází. Udělejte mi moji malou slevu.«

»Lituji, že vám nemohu dáti to, čeho žádáte, pane,« pravil Onésime s ledovou zdvořilostí.

»Nemůžete mi dáti pět ze sta obyčejné srážky? Vy žertujete!«

»Ne, pane, nežertuji.«

»Váš tatínek, ten by mi ji poskytl ihned, moji malou slevu. Poskytuje mi všechny srážky, které od něho požaduji. Neodpírá ničeho svému starému příteli Peignotovi, toť hodný člověk, otec Dupont!«

»Zanechme toho, pane,« pravil Onésime povstávaje. »Po tom, co jste mi právě řekl, nemohu s vámi vyjednávati, leč prostřednictvím svých dvou přátel.«

»Co pravíte?« tázal se Dijoňan, jehož nevinná duše plnila se překvapením.

»Pravím, pane, že budu míti čest, poslati vám svoje svědky, kteří si vezmou na starost býti k disposici vašim svědkům.«

»Nerozumím vám.«

»Nemluvil jsem tedy dosti jasně, pane. Račte mne omluviti. Posílám vám svoje svědky, protože jste urazil mého otce.«

»Já, uraziti vašeho otce, přítele od desíti let, soudruha, jehož si vážím, kterého ctím! Vy nejste při zdravém rozumu, mladý muži «

»Vy jste jej urazil, pane, prohlašuje, že mohl vám udělati slevu v ceně zboží, což znamenalo namlouvati, že jeho výtěžky jsou přílišné a ná-

sledkem toho neoprávněné, poněvadž může, dle vás, redukovati je dle vašeho požádání. To znamenalo vyčítati mu, že vám činí bezpráví a ošizuje vás o tu diferenci v případě, kdy se sám o ni nehlásíte, a obžalovati jej z nedelikátnosti k vaší škodě. Vy jste jej tedy urazil. Domnívám se, že jsem se tentokrát dostatečně vyjádřil.«

Slyše tato slova, otevřel Dijoňan do kořán ústa i oči. Nemožnost pochopiti něco z těchto důvodů naň doléhala a co jej nejvíce ulekalo, bylo ticho a klid, s jakým byly pronášeny. Onésime Dupont mluvil s ním vskutku tím pozvolným a melodickým hlasem, s jakým měl později hájiti v klubech a v Národním shromáždění nejstrašlivější návrhy.

»Mladý muži,« pravil bledna Dijonský obchodník, »jeden z nás jest blázen, to jest jisté a nezbytné. Ale věřím pevně — přísahal bych dle potřeby — že jste to vy. Neopustím Paříž, aniž bych viděl vašeho otce a vysvětlil si to s ním. Co se mi přihází v této hodině, jest tak zvláštní, že myslím, nemělo by se přihoditi nic podobného ani mně, ani někomu jinému.

A vyšel zachvácen jakýmsi údivem a cítě, že bude nemocen. Byl jím opravdu a uložil se na lože, v hotelu de la Victoire, rue Coq-Héron.

Nicméně Onésime Dupont psal dvěma poddůstojníkům z kasáren Château-d'Eau, aby žádal jejich účastenství v čestné záležitosti. Byli to dva sergenti-pobudové, kteří sloužili obyčejně za svědky redaktorům Nationalu a členům klubu Espérance.

Avšak od zítřka převzal otec Dupont svoje místo ve svém bureau. Na konec sestárl za svým mřížovím, nepěstoval zahradu, která byla v jeho přáních a neroubovval hrušně. Onésime, vzdálen od svojí obchodní činnosti, věnoval se jedině zájmům veřejným a založil Tajnou společnost Truelle*) et Niveau, která stálými útoky znepokojovala a třikráte uvrhla v záhubu Červencovou vládu.

*) Zednická lžíce.

JOSEF MÜLDNER:

SEVERNÍ MOŘE.

(1903.)

KOLEM MNE MOŘE...

Všedností věci cele zaujata
nic nečekajíc, odevzdaně jdeš.
Teď, ve chvíli libovolného data:
zda, ženo, vzpomeneš?

Pro tebe celou, polibky tvé znova
mé choré srdce vzpomíná a sní.
Zda vzpomeneš si aspoň na ta slova,
jež byla poslední?

Nic nevynoří se ti na obzoře.
A nevzpomeneš přece! Na co? — Toužit?... Kam?!
Kolem mne velkost šumícího moře,
a já přec vzpomínám!

A nechci tobě přece vyčítati
Posledních slov že's necítila též. —
Než vzpomínám, víc nelze vzpomínati!
Zda, ženo, víš?

TY'S ZNALA LÁSKU MOU...

To řeknu si: já rád vždy tebe měl.
V tobě jsem viděl vytouženou ženu.
I kdybych na tvé slzy zapomněl,
na úsměv tvůj stěží zapomenu.

Plakala's často! Vím; byla to lež.
To viděla's mne kamsi stranou zříti.
Však když se's smála, ó, zda vzpomeneš,
já polibků se nemoh' nasytiti.

A dlouho když jsem smát tě neslyšel,
když plakala jsi den pak téměř každý,
— za pokyn tvůj já tvoje slzy měl,
a od tebe v dál odešel jsem navždy.

NA OSTROVĚ...

Ó, jaké štěstí je, kol moře míti jen,
být mořem zaujat, být mořem obklopen.

Co bylo dříve, než jsem znal je, mojím snem,
jít moře, oblaků, ostrovů životem.

Když znaven hovorem, slyšeným v každý čas
já jeden jediný chci slyset, — moře hlas.

Když plaše, pátravě v směsici očí zřím,
chci zpít se na chvíli tím okem jediným.

Ó, jakou rozkoší pak rucé oči mnou:
zřít moře rozlité za mnou i přede mnou...

*

VŠAK LETOS LÁSKA MÁ . . .

Shledání jiné, jiné rozloučení . . .
Já vždy tak zvědavě jsem k tobě, moře, šel
Zalilo's oko, přehlušilo snění.
To vždy jen duch můj tebou churavěl.

Však letos láska má ti, moře, více dala.
Snad bylo's silnější, snad víc chtělo jsi mít.
Snad chtělo's, abych tam, kde duše ztroskotala
před roky, měl teď tělo položit.

Tak těžce se mi ve tvém vzduchu dýchá.
Pod plaidem leží ruce sesláblé.
Ty tratíš se mi. Hukot vln tvých ztichá,
tvou šíří v posled bloudí oči mdlé . . .

Čekání jiné, a teď konec jiný.
Kde churavěly dřív mi tebou jen mé sny,
já letos odjíždím od tebe do otčiny
ne duší jen, i tělem nemocný.

VYSTĚHOVALCI.

Tvůj ztich' mi hlas. A město jak by dáti
mi místo tvojí šíře chtělo náhrady,
zřím nad hlavou svou křivě vybíhati
hamburských domů úzké façády.

Tvůj ztich' mi hlas a ze stožárů směsi
přec obzor tvůj dnes vysníti si chci,
jak kol mne jdou a smutně hlavu věsí
v zástupu ztichlém vystěhovalci.

A já se vracím do jich chudé zemi
od moře, k jehož břehům hledí s touhou přec!
Jdu směrem opačným a jsem tak mezi všemi
ten nejbídnější z bídných vyhnanec!

Otakar Theer:

HOŘKA IDYLLA.

Dokonč.

Zůstal tak do jedenácti hodin, obsluhován Hedvičkou, blažen, nemoha se odhodlati ke zpáteční cestě, k návratu do svého opuštěného, zmlklého pokojíku.

Konečně je opustil. Hedvička šla ho vyprovodit až na rybniční hráz. Tam si řekli na shledanou.

Kapin se neobával nadarmo návratu. Ocitnuv se sám v temné krajině, na kterou padal noční chlad, byl jat znovu strašlivou úzkostí, úzkostí před něčím, co nemohl definovati, úzkostí, která mu svírala hrdlo, stěžovala každý krok, připravovala ho o dech.

Doplíživ se domů (plížil se skutečně jakoby mu bylo projíti tisícerým nebezpečenstvím), pocítil při rozsvěcování lampy ohromnou únavu z toho celého svého prázdného života, ničím nevyplněného, jenž čím dále tím více bude ho děsit svojí bezúčelností. Smrt v tu chvíli zdála se mu sladká. Taková smrt, při níž by necítil žádných bolestí, která by byla tak náhlým přechodem z bytí do nebytí jako puká tiše mýdlová bublina, do níž zavane vítr.

Co se s ním dělo dál? Probudil se na židli, kde usnul únavou. A sbíraje s námahou myšlenky, uvědomil si, že snil, jakoby Hedvička byla jeho ženou, jakoby se k němu tulila v manželské intimité.

Vylál si oslů a šel spat.

VIII.

To kouzlo Hedviččiny něhy! To sladké, uklidňující vědomí, že má někoho, na koho lze promluviti ve chvílích úzkosti! A pak: ty kruté chvíle zůstal-li samoten, opuštěn za těch dloužících se nocí a přicházejícího podzimu!

Několikrát chtěl se vrátit do Prahy a vždy nadarmo. Nesnesl myšlenky na osamění, kterému by tam byl znovu vysazen, děsil se ticha, které ho uvítá v jeho bytě, strava v hostinci naháněla mu hrůzu, napadlo-li mu, že by se rozstonal, a že by nebylo nikoho, kdo by se s oddaností nad ním sklonil, chvěl se zděšením.

A celá jeho mysl byla pojednou vyplněna obrazy manželského štěstí s Hedvičkou. Měl jich náhle v hlavě celé řady, vynořily se všechny najednou, jakoby již dlouho byly uloženy v jeho duši a teď, na ráz, spadla s nich rouška.

Jak? Oženit se s tou vesnickou slečinkou? Skoro beze věna? Bez chicu? Jež není ani krásná, ani distinguovaná, ani schopna representovati se společensky?

To je sice pravda, odpovídal si, (cítě, že vlastně rozhodnutí již dávno bylo hotovo), ale kdo může dáti nějaký účel mému životu, ne-li ona? Budu pracovat, ano, budu pracovat, skončím ten hloupý život dilettanta, jaký jsem vedl dosud (zapomínal, že nedávno se stejným zápalem přesvědčoval sama sebe, že jeho životním úkolem je:

míti klid). Zdálo se mu, že jeho duši narůstají křídla, cítil v sobě touhu a odvahu ku práci, měl blahé vědomí, jakoby se v něm křísil nový člověk, lepší, zdravější, omládlejší!

Podivná povaha lidského srdce! Jednáme vždy tak, jak o tom rozhodly všechny ty drobné složky našich pohnutek, sympathie a antipathie, chtíče, ješitnosti, chutě, nálady, slabosti. A přece snažíme se pro každý svůj čin nalézt rozumového zdůvodnění a přesvědčit sama sebe, že není jiné cesty správné než ta, po které právě kráčíme.

Kapin neřekl si, oženim se s Hedvičkou, poněvadž jsem tak sláb, že nemohu bez ní žít. Ne. Sháněl důvody nebe, země i pekla, aby si dokázal, že není jiné životní formy mimo manželství.

A tak došlo k zasnoubení.

IX.

Epilog.

Navštivme Kapinovu domácnost po čtyřech letech:

Bydlí dole v Praze, v prvém patře dosti elegantního domu. Do jeho bytu jde se přímo z chodby. Jsou to dva pokoje, zařízené se vkusem, útulné, plné památek z cest, vydekorované koberci, které propůjčují oběma místnostem vzhled útulných klícek. Pohodlná křesla, ottomana, na níž je přehozen těžký koberec, zvou takřka člověka, aby usedl a snil; nebýt tabákového dýmu, řekli byste, že je to obydlí nějaké koketky, tak je tu vše roztomilé jako hračka, vypočteno pro příjemné pósy a zábavu.

V zadní stěně druhého pokoje jsou dvéře zakryté portierou. Vstupme.

Jaký to kontrast! Z pohodlí ocitli jste se v práci, ze salonku v dílně. Na dlouhých stolech povalují se barevné stužky, umělé květiny, závoje, drátěné formy, skleněné krystalky, jehlice, nitě, všechny ty drobné věci, kterých je potřebí při zhotovování damských klobouků. Nic, než právě to nejpotřebnější z nábytku: židle z tvrdého dřeva, pohovka velice opotřebovaná, železná postel, nad níž visí obrázek Panenky Marie opletený růžencem.

Konečně kuchyňka, čisťoučká, ale chuďoučká, o jednom okně.

Paní Hedvika, spolu se dvěma mamzelkami, pracuje v dílně. Je to skutečně ona? Je to ona, již před čtyřmi roky hádal Kapin sedmnácát let? Zahledíte-li se na ni, zdá se vám, že stojíte tváří v tvář čemusi předčasně sestaralému, vyčerpanému, svadlému. Obličejíček, nějak nemožně droboučký, je scvrklý a vrásky se v něm ukazují dosti zřetelně. Ruce mají kloubové kotníky příliš, příliš znatelny. Tělo je vyhublé, seschlé, zkostnatělé. Ale přes to zůstalo v ní něco z podoby veverky. Jenom že veverky, která vypelichala dlouhým pobytem v kleci.

Paní Hedvika nevychází skoro nikdy z domova, a do předních dvou pokojů, Kapinových, vklouzne takořka jen tehdy, když muž je na procházce, aby uklidila.

A Kapin? Je stále stejný. Elegantní, se vzezřením uklidnivšího se světáka, pohodlného, hýčkaného, rozmarného, bezstarostného, sobeckého. Zdá se, že stloustl, že nabyl lepší barvy. Jde-li na procházku, neopomine si zatknouti květinu do knoflíkové dírky. Má ještě daleko do doby, kdy se přestane líbiti ženám. Ostatně, zdá se, že si toho valně nepřeje.

Jak vznikla tato podivná domácnost?

Pokusíme se to vylíčiti několika slovy:

Kapin, jak víte, byl před svatbou pln plánů a nadějí v práci. Tento zápal trval u něho právě potud, pokud se nepřesídlil do Prahy se svou ženou.

Pak pojednou nabyl přesvědčení, že nepříznivý stav jeho zdraví mu nedovoluje, aby pracoval. Jeho vlastní důchody byly nedostatečné. Žilo se tedy z kapitálu a paní Hedvika viděla již s hrůzou v budoucnosti den, kdy jmění bude vyčerpáno.

Kapin, — jak byl navyklý podléhat naprosto vnějším dojmům — neměl daleko k zoufalství. Nedovedl se rvát se životem a ve svém slabošství raději volil myšlenku na smrt. Ale byla tu Hedvika, příčina celého jeho neštěstí, původce všech jeho nynějších strastí. Tu vybuchal v prudké záchvaty vzteku proti ní, dávaje jí za vinu, že ho svedla, že využila jeho slabých chvilek k sobeckým cílům.

Malá domácnost stávala se jevištěm bouřlivých zápasů. Ne zápasů: neboť tu nebylo dvou zápasících živlů, nýbrž toliko jeden, který útočil, a druhý, který se podával resignovaně a bez výhrady.

Touto passivní stranou byla Hedvika. Snad cítila sama jistou vinu. Snad také vemluvil jí do její duše Kapin, neboť nikdo neosvojuje si tak lehce důvody muže, jako milující žena.

Tušila zkázu, jíž jdou vstříc. A v jejím energickém nitru venkovanky uzrál úmysl zachrániti stůj co stůj budoucnost.

Hrozila se myšlenky, že by muž mohl prací přijíti o zdraví. Bylo však nutno peněz. Vydělá si je tedy sama.

Potají, aby Kapin nevěděl, naučila se hotovit klobouky. Pak ho požádala, aby jí dovolil, zříditi si obchod. Ne, k tomu nemohl Kapin nikdy dáti svolení. Jak? Žena Miloše Kapina a kloboučnicí? Nikdy.

Připadla tedy na tento kompromis: má v Praze švakra. Obchod může býti veden pod jeho firmou. Ale i to Kapin zamítl. Nepřipustí, aby žena vydělávala. K tomu je příliš gentleman. Raději sám bude pracovat, ať padne, co na tom.

Po čtrnácte dní hledal nějaké místo. Když však se mu nedostalo žádného, jež by mu kon-

venovalo, tu konečně shledal, že Hedvičin nápad není právě tak zlým.

A měsíc po té pracovala již paní Hedvika pro svůj závod. Příjmy byly slušné. Vzali si větší byt a poněvadž Kapinovi se dostalo většího pohodlí, poněvadž mohl své rozbouřené nervy uklidňovat procházkami, poněvadž nalezl opětně možnost žít elegantně, smířil se s podnikem docela.

Přesvědčil ženu, že je naprosto nedůstojno muže takového významu jako je on, aby ona representovala jeho domácnost. Nikdy s ní nikam nevyšel. Žili odděleně, ona ve své dílně, on ve svém hezoučkém zátiší, ona milujíc ho jako božstvo, on dávaje si líbit tuto úctu.

Doslechla se také, že ji klame s jinými. Ale bylo to pro ni toliko sladkou trýzní, z které se mu nikdy neodvážila vyzpovídat.

A kdo věděl, vida Kapina oděného vybranou módou, kavalírského a úsměvného, že tam kdesi dole v Praze, v kterémsi pokoji pracují dvě malé ženské ruce neúnavně a svízelně, aby mohl žít zcela podle své chuti? Ostatně nemluvil nikdy o těchto ručkách a zřídka kdy o Hedvice. A jestliže přece, tu s pohledem zasmušilým a v neurčito obráceným, deklamoval cosi o nízkých a nepochopujících ženách, které zabily karieru mužů. Tušilo se, že mluví o sobě a litovalo člověka tak talentovaného, kterého zničila ženská nízkost a nepochopení . . .

F. X. SVOBODA:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Doubrava.

Vy nevěříte ještě? Bráním se
snad příliš vichrům, nechci se jim vzdát?

Baronka.

Snad!

Doubrava.

Však jen z úzkosti tak stalo se,
neb řekla jste... bych nikdy nezjevil,
že ona chvíle velká nastala.

Baronka.

A nastala již?

Doubrava.

Ano... právě teď.

Baronka.

Žár jak by zachvátil mne, zdá se mi,
a jak bych ani myslit nechtěla,
zda propast vedle nás či milý ráj.
Jsem netrpěliva již.

Doubrava.

Jako já!

Baronka.

Však tíží-li vás úzkost, mlčte dál!

Doubrava.

Po chvíli té jsem toužil horoucně,
až přiblíží se, nitro naplní,
a pozvedne nás jako k rozletu
dva malé čluny mořem dalekým.

Baronka.

Chci poslouchati — pějte píseň svou!

Doubrava.

Od první chvíle, kdy jsem spatřil vás,
stesk temný padl v klidnou duši mou —

Baronka.

Ach, po té chvíli toužila jsem tak!
Je sladký hlas váš, zvláštní člověk jste!

Doubrava

Bouř', jež mne uchvacuje, nelze již
zadržet vůlí! Nuže, rozleťte
se černé mraky celou oblohou
a neste se přes celý život můj,
a leťte vichry vášně divoké
a vypravujte o mém pohnutí,
o vlnách v duši mojí horoucí!
Vás miluji, vás paní tajemná,
jež srdce mé jste rázem rozžala,
jež zvedla jste mne k činu smělému
z lenosti strašné, pro vás zahořel
můj všechen stesk, a touha veliká
mne uchvátila mocí nezkrotnou
po vašich rtech, po vašem šeptání,
po vaší lásce, přízni úplné,
po vaší laskavosti, úsměvech,
i po rozmaru vašem, po skutcích,
jež vysvětliti nelze, po všem tom,
co tvoří bytost vaši záhadnou,
leč stále krásnou!

Baronka.

Sladko poslouchat
ty jarní vichry krajem letící!

Doubrava.

Váš hovor, vaše náhlé pohyby,
váš obraz krásný naplnily mne

jak květy zahradu! Ó nemohu
již mlčeti, že miluji jen vás,
že prosím o váš úsměv horoucí,
o vaši lásku, vaše objetí!

Baronka.

Ach, zasypte mne novým květem zas
své silné touhy! Je mi báječně!
Ó mnohem více slyšeti chci teď,
ať snese se váš hovor vášnivý
jak tisíc růží, ať mne ovane
žár srdce, plamen vášně, citů svár!

Doubrava.

Vás nade vše jsem zamiloval si,
jak krásnou pohádku a záhadnou
si zamiluje dítě blouznivé,
a celé dni i noci myslil jsem
o vaší kráse, stále jsem jen snil,
jak ke mně přišla jste, jak konečně
jsem odhodlal se nitro vyzradit,
a v náručí jak mé jste sklonila
své hebké, tygří tělo ohebné,
jak v rukách svých jsem vaši hlavu měl
a vůni dýchal vlasů havraních!

Baronka

(skloní se v jeho objetí a hlavu složí v jeho ruce).

Tak?

Doubrava.

Tak — tak — a jak vaše teplé rty
se na rty moje prudce přissály —

Baronka (líbá ho).

Tak? Tak? Tak?

Doubrava.

Ano, paní báječná —
Ó jaká rozkoš míti v náručí
to hebké tělo vaše, tulící
se ke mně prudce v touze opojné,
a jaká rozkoš cítiti váš dech,
rty vaše vlhké líbat, omámit
se zrakem vaším, v jehož hlubině
je všecko temné jako v propasti!
Oh, miluji vás silou velikou,
jež obsahuje vše, co unáší,
co opojuje, bouří, vzdoruje!

Baronka.

Zdá se vám, že sil k letu přibývá?

Doubrava.

— že vzrůstám, perutě že šíří se
jak básníku, jenž svět chce přeletět,
že zrak můj bystří, orlím stává se,
že obzory se hloubí daleké
a svobody dech vane kolem mne!

Baronka.

Jste šťastný?

Doubrava.

Jsem!

Baronka.

A mnoho šťasten jste?

Doubrava.

Že nelze více ... Šťasten nesmírně!

Baronka.

Co šťastno však, to ztrácí přede mnou.
Miluji více bolest člověka
než jeho štěstí!

Doubrava.

Hebké prosím rty,
z nichž dýše život, rozkoš tvořící,
neb v této chvíli ani nechápu,
proč milejší vám bolest, muka zlá,
než štěstí! A nač o tom přemýšlet?

Baronka.

Je sláb, kdo opojen je.

Doubrava.

Ne, ne, silný je.

Baronka.

Zdá se mi, že jste mnoho ztratil sil
a moci.

Doubrava.

Nikoli, jsem unesen
a zdá se mi, že vzrůstám v nitru svém.

Baronka.

Ne, klesáte ... jste v letu sestřelen.

Doubrava.

Proč? Žertujete? Že jsem sestřelen?

Baronka.

Ta nádhera, již na vás zřela jsem,
již opadává ... zřícenina jste!

Doubrava.

Ó neříkejte! Ke mně skloňte se,
chci vyssáti váš život záhadný,
dech váš i srdce, duši ztemnělou,
neb dobře vím, že démon jste a stín
a dobře vím, že jenom stín a zlo
jsou tvůrci světla, krásy nejvyšší,
a toužím jen, by vaše bytost v mou
se rozlila a rozplynula v ní
jak v noci stín!

Baronka.

Ne, nemiluji vás!

(Ustoupí v pozadí.)

Doubrava (hledí za ní zaražen).

Co řekla jste? Co?

Baronka.

Všecko pryč je již!

Doubrava.

Ne, nežertujte, bouříte mou krev!
Jak mohlo zmizeti by pojednou,
co stejnou mocí zachvátilo nás?
Vždyť před chvílí jste hlavu sklonila
v mé ruce teplé, líbala jste mne,
a ještě před chvílí jsem objímal
to hebké tělo vaše rozkošné —
Ne, ne, ne, nemožno, a nevěřím,
že jediný se prášek odcizil,
vy žertujete, radost máte jen
z mých rozpaků a tváře zlekané!

Baronka.

Jste ještě šťasten?

Doubrava.

Nevím... zlekán jsem...
Však ne ne, proč jsem hned tak dětinným?
Vím, smějete se uvnitř, víte však
z mých rozpaků, že vnikla hluboko
má láska, že se o vás chvěju hned!
Ach, jak by mohlo zmizet nadšení,
jež v srdci vašem rostlo den co den,
jak přestati by mohlo toužení,
vše sladká hnutí, něžné poznámky?
Ne, není možná!

Baronka.

Bylo, není však.
Jsem netrpěliva již. Je čas jít!

Doubrava (zvážní a pobouří se poněkud).

Zdá se, že chcete polekati mne.

Baronka.

Oh, jak jen utéci? — Jak utéci?

Doubrava.

Proč?

Baronka.

Přišla chvíle, od níž dál jen, dál!
(Počne volně a zcela jako ze sna tančiti.)

Doubrava.

Je těžko mi z vás... pravdu řekněte!
Co stalo se vám? Milujete mne?

Baronka.

Ne! Po všem!

Doubrava

Pak mne chcete týrati!
Ó nehrejte si se mnou, nechtějte
mé srdce vzbouřit! Vichrem stal bych se,
jenž rozletí se, kmeny vyvrátí
a všecky květy zláme!

Baronka (stále tančí).

Ještě tak
bych ráda viděla vás! — Slyšel jste?

Doubrava.

Ne, hrozna jste! Ó, kdyby opravdu
jste byla schladla – potom raněn jsem
až na dně duše! Prosím, ustaňte!
Váš tanec není tanec, ale smích
mé náhlé bolesti! Nuž, ustaňte!
Ty tahy krásné snésti nemohu!

Baronka (tančí živěji).

Je život sen, sen pouhý, pouhý sen!

Doubrava.

Vy chcete ranit pyšnou moji hruď!
Ne, neztemníte mrakem duši mou!
Vás v objetí jsem choval, má jste, má!

Baronka.

Dřív ano, ne však teď, již nikdy ne!

Doubrava.

Pak lehkovážně s bouří hrajete!

Baronka.

Proč lehkovážně, když je v moci mé?

Doubrava.

I hněvem mým snad chcete vládnouti?

Baronka.

Ne ochočiti tygra sytého,
leč hladového mou je rozkoší,
ne lapit medvěda, když tvrdě spí,
leč rozzuřen když hotoví se v boj,
toť mou je radostí a zábavou.

Doubrava.

Vy chcete štváti mne až v šílenost,
a potom troufáte si upoutat
mé síly? Ó to odvážnost
je slepé pýchy, srdce zpupného!

Baronka.

Jít po provaze též je rozkoší!

Doubrava (zadrží ji prudce v tanci).

Pak stůjte!

Baronka (chvíli mlčí).

Máte pravdu! Dosti již!
Je nudno skoro! Nechme hloupé hry.
Vše staré jen se opakuje zas!

Doubrava.

Jak v krásné oči vaše nyní zřím,
nemohu věřit, že jste cizí již!

Ó netýrejte srdce důvěrné
a buďte zas tak vroucí jako dřív,
tak sladká zas, tak měkce přítulná,
a sílu tvořící, již vzňala jste
v mé duši mocí svojí zázračnou,
neničte zase, ale slučte se
s mým celým životem, s mým uměním,
jež ostvítí se vámi, rozkvete
jak břehy řek! ... Leč, prosím nechtějte
vše zašlapat, co kvésti počalo,
já přece ničím neurazil vás,
jsem stejně vroucí, stejně oddán vám
a nemožno mi rozloučiti se!

Baronka.

Již nezajímáte mne, to je vše!

Doubrava.

Pak satan jste!

Baronka.

Snad, jak je libo vám!

Doubrava.

A dráždíte mne, abych zlomil vás!

Baronka.

Jen tak již můžete mne zajímat!
Nuž, pobouříš se, moře hluboké,
a pyšné vlny na skal hřbety žeň,
nuž, rozpoutej svou pýchu zjitřenou,
ať přivalí se jako potopa!

Doubrava.

Ustaňte! Ztrácím moci nad sebou!

Baronka.

To není bouře — to je šplouchnutí
jen vlnky bezmocné — víc, mnohem víc!
Však ne již, i to nyní nudí mne.
(Ohlíží se.)
Kdo chodívá sem? —
— Což ten filosof?
Kde bloudí?
— Je tu někde? —
— Nesmělý
je jaksi, viďte? Stále utíká
a dětinný je. — Kde že chodí zas?
(Jde do pravých dveří a volá.)
Kam zatoulal se náš pan filosof? —
Aj, tam se blíží ... velmi útlý je
a plachý, jako dítě libezný!
Proč nejste s námi? Kam to chodíte?

Výstup 4.

Doubrava, Baronka. — Josef (v ...)

Josef.

Zde pod ořechem sedím na lávce
a na oblohu modrou dívám se
a myslím si, co Bůh, co já, co svět!

Baronka.

Tím plní vaši duše mladistva
Ne láskou?

Josef.

Nevím

Baronka.

To že nevíte?
Jen pravdu prosím. Zvláštní jste as muž.

Josef.

Snad dítě spíš, však jistě snílek jen.

Baronka.

Miluji výstřednost, ty muže jen,
již nejsou chladně moudří v činech svých.
Vy milý jste, protože křehký tak!

Josef.

Jste příliš vlídná.

Baronka.

Máte něžnou tvář —
a oči zelené — toť zvláštní je!
A vlasy hebké ... Co se lekáte?

Josef.

Ne, nelekám se.

Baronka.

Jistě na večer
se někde procházíte!

Josef.

V aleji.

Baronka.

V aleji tedy?

Josef.

Rád tam chodívám,
když za lesíkem slunce zapadá!

Baronka.

Mám dojem, že se všechen chvějete!
Jste jako jarních květin lodyha,
až prusvitný, a požár toužení
vás naplňuje ... Milujete snad?

Josef (stojí v rozpacích).

Baronka.

Ach, odpusťte, zde cítím tajemství!
Nuž, tiše, ať spí, nechci rušit je!

Josef.

Ne, nemám tajemství. Jsem jasný všem.

Baronka.

Pak i já brzy snad vás prohlédnu!
Mne zajímáte, že jste nevinný
jak květinka a že se chvějete,
když poněkud jen nahlas promluvím.

Pokračování.

VÁCLAV HLADÍK

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Poněkud nachýlena z lože prohlížela si zpěvačka hlediště. Chvílemi přikládala kukátko k očím. Zpozorovala Valentina, který na ni pohlédl letmo, stranou, tváře se jakoby se díval jinam. Nechtěl ji zdravit ze svého místa vzhůru do divadelní lože. Měl pocit nepochopitelné nevolnosti. Věděl, že s výše jej chvíli pozorovala, klidně, lhostejně, chladně. Odložila kukátko a přivoněla ke kytici ležící před ní a komusi v parteru kynula s úsměvem.

Valentinovi zdála se být šťastnou, radující se ze života, ze svých uměleckých úspěchů a ze své popularity.

Hlediště se opět setmělo a jeviště ozářilo. Z hlubiny orchestru tryskaly vznícené, vášní a smutkem vibrující tóny hudby sladce dráždící a laskající nervy. Podobné chvění nervů, zalehající až do míchy, vzbuzovala v něm pouze hudba »Tristana a Isoldy«.

Naplněn divným, stísňujícím vzrušením, dával se unášeti hudbou. Bylo mu hořce a unyle.

Tiše, neslyšitelně vešla jeho žena do lože. Nechtěla jej vyrušiti. Taková byla vždy — diskretní, neslyšně kráčející vedle něho, jen čekající, nic nežádající, nic nenabizející. Byl skoro dojat těmito úvahami vyvolanými nenápadným skromným příchodem Ludmiliným. Jakou ušlechtilost a intelligenci — myslil si — projevuje každý její skutek, každé její slovo, a jaká hloubka duše a cítění skrývá se v její vážné, laskavé a nevtiravé vážnosti!

Paní Šimková nehleděla na jeviště. Tvářila se, jakoby ji nic nebavilo, nebo jakoby se nestarala o děje opery a hledíc před sebe úplně se pohružovala do zdrojů hudby křišťálově jiskřící, zvonící vodopádem perel padajících na stříbrné útesy...

Přeletl zrakem hlediště. Silhuetty obou žen, z nichž jedna znamenala nejkrásnější dobu minulosti a druhá rozkošnou dobrodružnost dneška, i sousedství jeho tiché manželky působily na něj divně rozlaďujícím dojmem. A hudba Smetanova nedovedla přehlušiti a zdolati tuto trpkou disharmonii nitra.

Z objetí krásné, rozmarné ženy, která mu chtěla býti více nežli pouhou záletnou milenkou, jejíž polibky vroucí, laškovné, naivní i zkušené vyburcovaly v něm svěžest a bujnost mládí, přišel do divadla uladněný a veselý, jako vyspělý muž poznávající, že ještě daleko má ku přechodu ke stáří.

Avšak teď, když si uvědomil přítomnost tří žen zasáhnuvších do jeho života, procitla v něm opět znavenost a nechuť života tak často jej překvapující ve chvílích, kdy jiný snad měl náladu jásavou a vítěznou.

Opona opět padla.

»Půjdu si vykouřit cigarettu,« pravil ke své ženě a odešel.

Přecházel po chodníku před divadlem. Kouřil již druhou cigarettu a ještě nenašel odpověď na otázky jej trýznící, ještě nemohl vybočiti z náhle rozháraných myšlenek.

Seznával, že jeho život byl příliš věnován ženám.

»Jsem tak zvaný l'homme aux femmes,« pravil si s úsměškem »typ všední a někdy směšný. Nebylo hlouposti i střeštěnosti, které bych se nedopustil, jen abych dosáhl cíle, který tak imponoval mé ješitnosti, lahodil mým choutkám a činil mne snad zajímavým u mužů stejně ješitných. Připíjel jsem volné lásce za krásného jarního dne s básníkem bohémem... Básník stloustl, oženil se se ženou ještě tlustší, nežli je on, a píše tklivé verše o bílé duši své buclaté ženy čili ženušky, jak říká, a o theorii volné lásky ani necekne. Snad by počernila bílou duši jeho Faninky či Andulky, nebo jak se jmenuje jeho ženuška.«

S nenávistnou škodolibostí uvažoval o všem, o domácím blahu bývalého zmoudřelého bohéma, o svém mládí, o svých záletech a láskách, o naivnosti svých některých ideálních, uctivých, zbožňujících styků se ženami i o cynických a brutálních orgiích.

A vše zahrnoval do nesmírného pohrdání a úšklebku.

»Zdá se, že jsem celý život skoro věnoval ženám a ony že mi vrátily všechno ještě štědřeji, a přece to všechno velké, závratné, bouřlivé a úchvatné, co bylo nejvyšším vzpětím životní energie, vrcholem všech citů a dojmů — teď mi připadá malým, ubohým, prázdným. Jaká chudoba a nicotnost... i v lásce, i v zhýralém poměru, i v povrchním flirtu i..., ano i v manželství...«

Odhodil druhou cigarettu a loudal se k nádraží, jakoby zcela zapomněl na divadlo.

Byl smutný, nespokojený, hluboce zneklidněný uvědoměním své lásky a poznáním lži svého marného života.

Chvíli setimentálně myslil, že život dal více mladíkovi, studentovi, který kráčel kolem objímaje jednou rukou útlou, chudobnou dívčici a šeptaje jí slova lásky.

Ale dal se do smíchu svému hloupému napadu a u nároží divadla na nábřeží udiveně se rozhlédl.

Slunce již dávno zapadlo za Petřínem. Obloha nezakalená ani obláčkem, zrcadlila však ještě

všechny barvy západu. Sálající jas ohnivé rudosti, mdlé oranže, fialové vlahosti rozléval se nad Hradčany a Strahovem. Věže kathedrály i kláštera odrážely se od oblohy svými konturami vážnými a jako do té skvělosti drahokamů nejjemněji vřezanými.

Dlouho díval se Valentin na krásný obraz. Když se vrátil do lóže, naklonil se k své ženě a zašeptal jí, neboť se hrálo:

»Pozítří pojedeme na venkov.«

»Již pozítří? Vždyť jsi chtěl až ke konci měsíce a to je ještě skoro čtrnáct dní.«

»Prosím tě, Ludmilo,« pravil tiše a s nezvyklou měkkostí, »způsobíš mi velkou radost. Nemohu již v Praze vydržet. Jsem unaven . . . Je mi zde těžko. Toužím po lesích. A pak v továrně mne potřebují a musím se již pomalu připravovat na tu volbu . . .«

(Pokračování.)

FEUILLETON.

LITERATURA.

Ola Hansson: Všední ženy. Přel. H. Hackenschmied, Praha 1904. Nakl. Hejda & Tuček.

»Příspěvky k fysiologii lásky naší doby« zní podtitul této knihy, již možno zařaditi do oddělení, kde nalézá se Bourgetova: »Physiologie de l'amour moderne« a kam asi také zařadíme v budoucnu novou knihu R. de Gourmonta »Le Physique de l'Amour« a snad ještě několik jiných. Přiznávám se, že jsem byl tímto dílem dosti zklamán. Čekal jsem něco zvláštního, dosud nevypozorovaného, nové objevy a nové pokusy k prozkoumání toho, co nám bylo dosud v mnohém ohledu terra ignota. Ale Všední ženy jsou opravdu případy docela všeobecné, všední, mnohonásobně se vyskytující; jsou to typy žen, líčených ve vztahu k jistým anomaliím jich sexuální bytosti, typy, jež ztrácejí svoji vzácnost a výjimečnost, stávajíce se úkazy téměř každodenními. Hansson uchopil se takových sujetů s dychtivostí učence nebo lékaře; rozebírá, shrnuje úkazy, dohaduje, sonduje a pitvá každou bytost, až dospívá k závěrům, jimiž spíše konstatuje nové podrobnosti a méně dohaduje a pokouší se vykládati to, co dosud zůstávalo tajemným. Zdá se Vám, že máte před sebou přírodovědecké preparáty; takovou sílu má rozpor, který vzniká v autorovi, kloní-li se na jedné straně k vědeckému pojetí svojí látky a snaží-li se na druhé straně tvořiti jako umělec a básník. V předmluvě hájí používání pathologických zjevů v básnictví a v tomto bodu nelze leč s ním souhlasiti; trochu jinak působí na mne praktická aplikace této zásady, tak jak ji sám Hansson provedl. Především kolísá stále mezi naziráním vědeckým a uměleckým; mluví více vědecky, a tu vedle značné dávky sebevědomí používá způsobu, který je v naprostém odporu s uměleckou a estheticky čistou kvalitou některých oddílů. Prohlíží totiž ostře a podrobně, jakoby skrz na skrz pomocí Röntgenových paprsků zapomínaje při tom podpírati svoje vývody více dokumenty, jimiž by postavy jeho prós ožívly. Máte často dojem, že psychická složitost, kterou někde nalézá, musí tam býti, protože ji tam autor svojí vůlí vložil. Ale jedno nelze upírati: tam, kde autor neupadá úplně ve vlek vědeckému podkladu svojí práce, lze snadno pozorovati v něm umělce, stylistu severního rázu. Tak nejvíce v povídce »Mater dolorosa« (byla již dříve přeložena v »Lumíru«), nebo »Tři růže«, kde vedle jemných postřehů je také dost nálady, lyrických perspektiv a krásně vypjatých linií.

Ne všude působil na mne tímto dojmem styl Hanssonův; někde zdá se mi, že také formální stránka má na sobě stopy zápasu mezi vědou a poesií; a to jsou místa těžká, vykládaná dlouhými, namáhavě stavěnými periodami, doplňovaná složitými, několikanásobnými obrazy, jichž existence jest tady podmíněna jen snahou po vědeckém objasnění. Ale snad působí některé passáže tímto dojmem následkem příliš pedantického, skoro až neobratného překladu — fakt, jemuž uvěříme tím snadněji, srovnávajíce dotyčné partie s jinými, šťastněji a plynněji převedenými.

JEAN KOWALSKI.

Josef Jan Svátek: Cestou na Špicberky. Causerie z letní toulky. (Praha, 1904.)

Pan Svátek podnikl v létě roku 1902 na německé lodi »Marii Augustě« výlet na Špicberky. Ano, výlet. Pomalu si zvyknete říkat výlet do Ameriky stejně ležerně, jako výlet do Chuchle. Pan Svátek zaměřil tedy na Špicberky. Vidím, kterak v mysli některých čtenářů vyvstává představa odvážného podniku, eskymáckých psů, saní, kožešinných oděvů, kurdějů, půlnočního slunce . . . Při dnešních výpravách zbude z celého toho romantického ballastu představ právě toliko »půlnoční slunce«. Ostatní, od eskymáckých psů až po kurděje, náleží dávné minulosti. Když čtete tento cestopis, zdá se vám skutečně, že si p. autor vyjel na příjemný několikatýdenní výlet do zámku nějakého millionáře, který svému hosti vedle výtečné kuchyně servíruje mimochodem pohledy na fjordy, na mysy, ledová pole a půlnoční slunce. »Marie Augusta« je takovým millionářským zámkem a partie, které pan Svátek ve svém díle věnuje vylíčení života na palubě i v podpalubí, náleží mezi nejzajímavější a nejjímavější místa celé knihy. Jste tu uprostřed té kosmopolitické společnosti, které se především jedná o to, aby, nehledě k výdajům, strávila, případně ubila čas co nejpříjemnějším způsobem. Kde jsou ti Corneliové, Rypové, ti Jonasové, Pooleové, ti Nordenskjöldové, kteří se sem odvažovali s nasazením vlastního života, kteří mrzli, strádali, aby dosažen byl vědecký cíl, jejž si byli vytkli! Teď je to veselá, bezstarostná společnost, která brázdí moře týmiž cestami, po nichž pluli kdysi odvážní objevitelé. Parník je opravdový palác, veselých »globe-trotterů« je ke čtyřem stům, na lodi se večeří ve velké toilettě a fracích, pořádají se plesy, musikální séance, provádějí se drobné intriky milostné i politické . . . to vše, aby se společnost nenudila. A konečně jako jednu ze zvláštních nudu zaháněјících attrakcí je tu k disposici půlnoční slunce, které se ochotně dává »zvěčniti« celou setninou fotografů-amatérů.

Dnes se jede na Špicberky proto, aby se vidělo, jak tu kdysi lidé strádali a umírali, aby několik horlivých nimrodů si vystřelilo na polární faunu, a aby dámy a páni z Ameriky mohli shlédnouti při zpáteční cestě císařskou jachtu »Hohenzollern« a na ní monarchu Německa a jeho »es ist erreicht« knír.

Pan Svátek popisuje to vše s porozuměním pro moderní společenské hemžení, sem tam přidá kousavý vtip, přáli bychom si toliko, aby ironie, jíž se na celý ten lodní život místy dívá, byla vyslovenější, neboť v jeho případě »difficile est satiram non scribere«. Cestopis p. Svátkův má pružné tempo a třeba že popisné části postrádají nezřídka barevnosti a reliefu, je kniha přece jen četbou jímavou a v nejednom ohledu novinkou v naší exotické literatuře.

O. THEER.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Albert Sorel: L'Europe et la Révolution Française. VIIe partie: Le Blocus continental — Le grand Empire, 1806—1812. Paris, 1904. Librairie Plon-Nourrit & Cie.

Zvolna chýlí se veliké dílo Alberta Sorela ke svému skončení: svazek, o kterém se právě hodlám zmíniti, jest předposlední a ještě letos, dle ohlášení, vyjde svazek osmý a zároveň poslední. Veliké a významné je v historii období revoluce a převratu bonapartistického a tolikrát již byla tato perioda studována z různých hledisk vědeckých, ať mluvíme již o Sainte-Beuveovi, Quinetovi nebo Taine-ovi. A tím cennější je toto dílo, které je nejsoubornější, nejpodrobnější studií, souhrnem, doplněním a zároveň opravou všech těch četných děl, obsahu povšechného či detailního, která tvoří literaturu revoluční a napoleonskou.

Bylo by dosti obtížno posuzovati zde správnost a přesnost historické methody Sorelovy — ač lehce můžeme ji tušiti, pozorujeme-li složení a seřazení tak ohromného materialu. Sorel staví zde na všech existujících dokumentech ať veřejných či soukromých. Z historiků naleznete v něm citována slavná díla Sainte-Beuvea, Alberta Vandala, Frédérica Massona, Ernesta Daudeta, Micheleta, Treitschkeho, Sterna — cituji jen několik nejznámějších jmen; mezi ostatními prameny spoustu memoirů francouzských i cizích osobností, do politických událostí zasahujících; dále privátní i úřední korrespondence, listiny státních archivů, texty novin atd. I kdyby se jednalo o pouhou kompilaci z těchto pramenů, zdálo by se podobné dílo nemožným pro ohromné dimense látky. Ale veliká práce Sorelova je při svojí rozsáhlosti velice přehledná, cítíte stále pravidelnost základů, souvislost a spojitost této látky, tak heterogenně složené — a to vás překvapuje. Pak je Sorel literát, jehož jazyk má neobyčejnou jasnost, plynnost a barvitost — tak že takřka ani nepozornjete, že čtete knihu vážně vědeckou. V Sorelovi-učenci jest jistý umělecký element, jevící se několika příznaky; měl jsem příležitost zmíniti se o něm v loňském ročníku »Lumíra«, kde jsem naznačil zároveň biografická a vývoje autorova se týkající data.

Na přítomném svazku lze tyto soudy snadněji demonstrovati než snad na kterémkoli z šesti předešlých: neboť doba Napoleonovy slávy vyspěla zde k svému vrcholu. Doba skoro poetická, kde triumfující Korsikán hraje si s evropskými suverény jako s šachovými figurkami. Jeho skvělé plány, které se snaží realisovati nejen válečným prestižem a mocí, ale také diplomatickými kombinacemi — ty plány sleduje Sorel podrobně, zaznamenávaje také ony, jichž Napoleon nepokoušel se prováděti a které choval jen v svojí mysli; a v podrobnosti, s jakou se to děje, v bystrozrakosti a živosti, s jakou předvádí Vám autor diplomatické konference a plány Bonapartovy, poznáváte v Sorelovi bývalého diplomata. Jemné postřehy v tehdejší světové politice, jakou právě vyvolal svým vstoupením na kolbiště Napoleon, vedou přirozeně k srovnání s dneškem a potvrzují starou zásadu, že historie se opakuje. Tak n. př. ve snaze Napoleonově, spojiti Dalmacii s Italií, v udržování alliance s Ruskem a zvláště v záměru, ovládnouti Středozemní moře, již císař vyjádřil takřka těmitéž slovy, jako to činí politikové dnešní Francie.

Sorel doprovází svoje výklady citováním rozmluv, anekdotami a episodami, které voleny jsou citem přímo romancierským. V mnohém belletristovi mohlo by jeho dílo vzbuditi ideu k historickému románu. A tato okolnost přispívá velice k živosti celku a k jeho filosofickému a zvláště psychologickému objasnění. Uvádím některé, jež nahodile mi přicházejí na mysl.

Mírem v Tilsitu pokoří Napoleon pruského krále, který na konec vysílá královnu samu, aby prosbou se pokusila odvrátiti záhubu od Pruska. Královna přichází, Napoleon žertovně obdivuje se jejím perlám, mluví o její toilettě; královna odpovídá: »Což budeme mluviti o cárech v tak vážném okamžiku, sire?« Když žádá, aby Napoleon neodnímal Prusku Magdeburg, císař se zdráhá. Po obědě nabízí jí dvorně růži; královna oddálí ruku se slovy: »S podmínkou, že je nabízena zároveň s Magdeburgem.« Na to volá se slabou indignací císař: »Ah, madame, já jsem to, který růži nabízí, nikoliv vy . . .« Ve svém dopise Josefině chlubí se: »Krásná královna pruská musí přijít zítra se mnou obědvat.« A později, již na ostrově Svaté Heleny, jsa tázán po nejšťastnější době svého života, odpovídá: »Snad v Tilsitu cítil jsem se nejšťastnějším . . . Shledával jsem sebe vítězným, diktuje zákony a maje císaře a krále k tomu, aby se mi dvořili . . .«

Neméně zajímavá je na př. partie, týkající se jeho snah, dostati za manželku některou z princezen evropských. Zde zase velmi ostře osvětluje se postava knížete Metternicha, rakouského ministra, jehož diplomatickým snahám byl tento sňatek nutný a který nezdráhal se nalehati přímo na to, aby arcivévodkyně Marie Luisa byla obětována. A když sňatek se uskuteční, přichází Metternich k slavnostem svatebním do Paříže a zde zúčastní se hostiny, dávané diplomatickému sboru. V okamžiku, kdy pronášejí se přípitky, povstává, ponechávaje ostatním etiketní pocty, otvírá okno, pozdvihuje číši k shromážděnému davu a volá: »Římskému králi! Au roi de Rome!« — To byl titul, kterým již předem ve zvláštních ustanoveních Napoleon obdařil svého dědice. Albert Sorel dokládá k tomu: »Tak, kdy Řím jest zabrán, Svatá Stolice sekvestrována, papež ve vězení, tak tento Němec, vyslanec panovníka zvaného apoštolským, jenž považoval se za obhájce víry a obnovitele »principů«, při volání davu, který méně než před dvaceti roky viděl tyčiti se popraviště Ludvíka XVI. a jeti káru Marie Antoinetty, pronesl tento svatokrádežný přípitek ve jménu věřících a Veličenstvo urážející ve jménu monarchistů. Byl to darebák, řekl o něm Guizot.«

Neméně pozoruhodná je zrovna následující za tím charakteristika Metternichova, která je ve svém oboru mistrovským dílem stilisty a psychologa. A tak celá řada jiných charakteristik: Mme Stael, Talleyrand, Hardenberg, Murat, Stadion, Ludvík Bonaparte a j. A právě tak episody a anekdoty: takových, jaké jsem zde ad exemplum uvedl, je v díle Sorelově tolik, že snad na každé stránce naleznete nějakou. A tím zajímavější jsou v oddílu, který pojednává o nešťastné výpravě do Ruska.

Doplňuje tedy tento svazek představu, kterou jsme měli o Sorelovi a jeho díle. Netřeba si ani uvědomovati, že Sorel je člověk ohromné erudice a tvůrčí síly, vědecké přesnosti a nestrannosti; to vysvítá samo z energické stavby této velké práce. A spíše snažme se odkrýti v něm tu vzácnou vlastnost, kterou má mezi dnešními historiky snad jediný: umělecký element jeho vědy, ať již jest to míněno po stránce psychologické, esthetické nebo sociologické. A právě tak, pokud se týče jeho slohu a pittoresknosti, jeho líčení spojuje v sobě historii přísně vědeckou a tu, o níž Anatole France napsal: »Historie není věda, nýbrž umění. Její úspěch závisí jen na obraznosti.«

Jean Rowalski.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetoik, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. SRPNA 1904. * ČÍSLO 32. *

R. Těsnohlídek:

LESNÍ ŽENKA.

LEGENDA.

Kaja byla zas doma v městečku pod horami. Ona sama neříkala doma, protože tam byla docela cizí. Dívali se na ni jako na něco tu nezvyklého, jako na spadlou hvězdu. A toho bývalo jí často líto. V takových okamžicích utíkala na opuštěná místa a říkala si, že by se vroucně modlila, kdyby se dovedla modlit, že by teskllvě plakala, kdyby uměla plakat.

Kaja byla zas doma.

Její pohled pohladil všecko drahé. Krvavě uplakaná víčka. Málo tu bylo nového.

A venku šepotal žíznivý dusný den.

Nebe bylo trochu popelavé. Děti se koupaly a jejich ostrý křik prorýval malátný vzduch.

A Kaja byla doma — smutná.

Ruce ji bolely.

Svěsila resignovaně hlavu jako bílé lilie, které nemohly kvést, neboť balšámy příliš voněly. Nikdo jí nerozuměl, nikdo nepohlédl do mrákotných výtoní, nikdo nepromluvil, a tak bylo ticho, jakoby se voda zahltila za utopenou včelou. Nevýslovný stesk táhl se ploužívým processím a svíce umíraly v denním světle, nevýslovný stesk ubíral se tišinami opuštěné duše.

Na severu hory žíznivě se stahovaly a dole k jihu rozvírala se spustlá rovina.

A Kaja vyšla z domu přikrčena jako cikáně, vyšla s touhou jít, ujít se, unavit, umdlít k zoufání. Její hlas v té chvíli byl by znel jako do ledové vody drahý kov, který se taví: starý, vzácný peníz: v osamělé komůrce, kam zabloudilo slunce jednou za léto.

Městečkem plahočili se tři lidé. Městečko přimhouřilo oči před záplavou slunce.

A Kaja šla.

Hořící motýl v slunci.

Žito bělelo a obrysy usmívaly se umíravě a koukol kvetl nad rozpuklinami a mateřídouška opíjela vzduch jako suchý sykot hmyzu a cvrčci a kobylky cvrčely v míchanici křiklavých barev a tónů. Všecko se spalovalo.

Les byl tichý. Někdo ji políbil na čelo, když vešla. Zastavila se. Ozvěna ptala se jí ohlasem kroků. Bažant zafrčel z křoví přes rozlehlou louku.

A Kaja šla.

Hluboko do lesa. Jakoby srdce slyšela bít. Náhle i to utichlo a jen šlépěje slunce v dlouhých intervallech se ozývaly. V úžlabině spal pramen. Hadí studánka. Měla přivřená víčka a kapradiny jí měkce domlouvaly: Hajej.

A studánka hajala na polštáři pomněnek.

A Kaji bylo smutněji, že i ta studánka není tak sama, že vidí až do nebe — ale jí oči zalévají se slzami.

Dokvétaly vstavače.

Vřes brunátněl v pološeře stromů.

Měkký pablesk slunce prolínal skulinou do údolí a rozkropil se zlatově po trávníku.

Milo jí bylo, nevýslovně milo.

A její kniha jí netěšila, dnes měla těžkopádná slova, ospalá.

A Kaji se zdálo, že celý les volá:

— Dadej, hajej!

Položila zlatou hlavičku vedle studánky a hajala, ale modré nebe ztmavělo, ztmavělo.

A šly minuty, minuta za minutou, a vřes voněl a mechem putovala sluníčka a modří motýli sedali Kaji na ruce jako na veliké květy.

Dřevaři seděli na mýtině.

Sekery se blýštěly, buchaly černě a pila vzlykotala.

Dřevaři povídali o lese, lesních vilách, o lesních ženkách. Ti staří měli sešeřelé oči jako skály a mladí modré jako studánky. Mladým zdálo se o dobrých zlatovlasých bytostech bloudících soumrakem.

Ale někteří byli zamračeni.

To byli ti, kteří znali už ten svět dole v rovině a město. Už nerozuměli šepotavým povídkám doškových střech, když jim večer povídaly, dokud nezamkli oči. Už nerozuměli hovoru potoků, ani břízám nerozuměli, ani dubům, když se pohrdavě zamračily.

Už bylo poledne.

Slunce jedním dechem sypalo úpal.

Dřevaři šli ke své studánce.

Stanuli na pokraji úžlabiny. Kaja viděla, jak se zastavili v plné zaři slunce.

Něco povídali. Gesta jejich byla vážná, neodhodlaná. Nemohla pochopit. co se jim stalo.

Na ni se dívali.

A jeden měl hrozně tesklivé oči, jež říkaly: »Zemřela. Je mrtvá.«

A jí srdce se pousmálo a purpurový plamen ani se nezachvěl. (To byla radost.)

A ten se smutnýma očima přeskočil opatrně potok a šel až k ní. Oči jeho zvědavěly a dech se stahoval. Dítě číhalo na motýlka.

Stál nad ní a díval se jí přímo do tváře. Sekera svítila mu u nohy. Strnul. Snad v té chvíli vzpomněl na lesní ženku, o které dlouho sníval.

Ale ona dala se najednou do smíchu, který zpíval a tančil bláznivě po jedné noze, závratně, výskavě.

A dřevař s hlavou skloněnou vracel se za potok a řekl smutně:

»Ona čte.«

Tak dětsky, dětsky, a snad mu bylo žalno, že není mrtvá.

A dřevaři ztratili se do lesa s nejistou pochybností v duši.

Vítr sáhl do stromů. Úsečný jako pohrdavý úsměv.

Jak rozhrnuly se vrcholky, spatřila, že nebe je úplně černé. Mraky šly nízko. Vracela se, ale hrdým, pomalým krokem. Ne, nebojí se, jde pomalu, jak sama chce.

Ale pak už vítr bouřil a bil.

Nebylo lze domů dojít.

Skryla se mezi modříny.

A vítr bil. Modříny plakaly.

A Kaja stála pod modříny.

Chtěly ji pohladit, její zlatou, nebohou hlavičku polaskat. A šeptaly:

»Ty malá, milá, proč tys tak sama. Neplakej, ne; přijde jednou vichřice, uvidíš, nebudeš sama. Kdo stojí sám, toho vichr zlomí.«

Ale její srdce nenaříkalo již.

Vlaštovky fičely nízko.

Když se navracela Kaja promoklá, umáčená, třpytily jí na očích také perly. Její oči odrážely teď také hluboko nebe jako prameny. Na všem byla rosa.

Lesní ženka.

Na pokraji lesa přitulil se znovu smutek. A starý javor, zasažený bleskem, klátil rukama a hořce ukazoval k starým cestám. V městečku protahovali se velcí lidé směle a nebojácně jako vykoupaní pejsci a stařenky schovávaly zas hromničky a nikdo se už nebál — ani děti ne

Maminka jí povídala:

»Není to hezké. Jako lesní ženka.«

Vzpomíná Kaja.

Vzpomíná. —

Ale koho že zavede do slatin, aby zemřel šťastnou smrtí. Koho? Lesní ženka.

A Kaja byla zas doma v městečku pod horami.

ANATOLE FRANCE:

SIGNORA CHIARA.

PŘEL. J. R. UGOVI OJETTIMU.

Professor Giacomo Tedeschi z Neapole jest ve svém městě praktik renomovaný. Jeho dům, silně vonící, ležící blízko chrámu Incoronata jest navštěvován všemi druhy osob a zvláště krásnými dívkami, které prodávají v Santa Lucia plody moře. Prodává léky proti všem nemocem, nepohrdne nijak vytržením vykotlaného zubu, vyniká v sešívání roztržené kůže udatných druhý den po svátcích a dovede používati pobřežního dialektu, promíseného školskou latinou, aby udržel klienty, natažené v nejprostornější, nejkulhavější, nejroztřesenější a nejšpinavější chaise-longue, jakou nemožno viděti v žádném přímořském městě světa. Je to člověk nestatrné postavy, plného obličeje, s malýma zelenýma očima a dlouhým nosem sestupujícím ke křivým ústům, jehož široké plece, vyčnívající břicho a štíhlé nohy připomínají antického bůžka.

Giacomo oženil se k stáru s mladou Chiarou Mammi, dcerou starého zločince, v Neapoli velmi váženého, který stav se pekařem na Borgo Santo, zemřel oplakáván celým městem. Uzrávši na slunci, které zlatí hrozny torreské a pomoranče sorrentské, krása signory Chiary rozvila se v kvetoucí stkvělost.

Professor Giacomo Tedeschi věří pevně, že jeho žena je právě tak ctnostná jako jest krásná. Ví ostatně, jak silný je smysl pro ženskou po-

čestnost v banditských rodinách. Ale jest lékařem, a nejsou mu neznámy zmatky a nedostatky, jakým je podrobena přirozená povaha žen. Zakusil jistý nepokoj, když Ascanio Ranieri z Milána, krejčí pro dámy na náměstí dei Martiri, vzal si do zvyku navštěvovati jeho dům. Ascanio byl mladý, krásný a vždy usmívající se. Zajisté dcera statečného Mammi, vlasteneckého pekaře, byla příliš dobrou Neapolitánkou, aby zapomněla na svoje povinnosti s nějakým Milaňanem. Přece však Ascanio činil svoje návštěvy u »Incoronata«, dávaje přednost době, kdy doktor byl nepřítomen, a signora ráda jej přijímala beze svědků.

Jednoho dne, když professor vstoupil do bytu dříve než sám předvídal, překvapil Ascania u nohou Chiařiných. Kdežto signora vzdálila se tím klidným krokem, který dává poznati bohyni, Ascanio povstal.

Giacomo Tedeschi přiblížil se k němu se zdáním nejživější starostlivosti:

»Milý příteli, vidím, že trpíte. Dobře jste učinil, že jste ke mně přišel, jsem lékař a věnoval jsem [illegible] Vy trpíte, nezapírejte to. Máte rozpálené čelo [illegible] ... Bolení hlavy, ano bolení hlavy bezpochyby. Jak dobře jste učinil, že jste ke mně přišel! Očekával jste mne s netrpělivostí, jsem tím jist. Strašné bolení hlavy.

A mluvě tímto způsobem, stařec, silný jako vůl, tlačil Ascania do svého ordinačního pokoje a přinutil jej usednouti si do oné slavné dlouhé židle, na které usedaly po celých čtyřicet let neapolské nemoci.

Pak, drže jej tu pohroužena:

»Vím, co to jest, máte bolení zubu. To je to! Máte velmi silné bolení zubu.

Vyjmul z přihrádky ohromné kleště zubního lékaře, otevřel mu násilím ústa dokořán a jediným tahem kleští vytrhl mu zub.

Ascanio prchl, vyplivuje krev tekoucí z jeho čelisti a professor Giacomo Tedeschi volal s divokou radostí:

»Krásný to zub! Krásný, velmi krásný zub! . .«

Z BASNÍ FRÁNI ŠRÁMKA.

ŽALM TAKY ŠALAMOUNOVSKÝ.

Trochu mladí, trochu staří.
A nic se nám nepodaří.

Velké opus v hlavě straší
— napíšou ho děti naši.

Sloužíme všem modlám věrně
pomlouváme pravidelně

Žena, bože . . . he-he sestra
naše ctnost je trochu pestrá.

Žijem: stačí. Umíem: stačí.
Obojí je někdy k pláči.

Že jsme děti ze severu,
máme respekt z revolveru.

Prostořecé u nás jen zpívá,
že se od hor připozdívá.

Trochu mladí, trochu staří
Už se nám nic nepodaří.

VEČERNÍ IMPROMPTU.

Navečerní teskná červeň,
tak to někdy krvácí.
Jeleni jsou tolik smutní:
vystřelili pytláci.

Pláčou pižma, voní jedy
snad nás někdo oklame
Bude míti známé rysy,
ale jméno neznámé.

Galantní to bude lupič,
graciesně zaškrtí.
Nabídnu mu peněženku,
hlavou jenom zavrtí.

— Graciesně zaškrtí . . .

21. X. 1902.

Řeka ve tmách ještěřila,
šupinami třásla.
Srdce včera uvěřila,
dnes se zimou třásla.

Most ved sice přes řeku . .
Hehe, vyhoří mosty.
Pámbu přeje člověku
S břehu na břeh mosty.

Teče dole zoufalství
[illegible]ná, černá voda.
[illegible] Moje láska
Vše se [illegible] proda.

Jednou ovšem před nedělí
tančilo se vztekle.
Víme, co jsme nevěděli
smějeme se v teskle.

[illegible] jsme pěkně vystrojili
dvacet [illegible] k [illegible]
My jsme hráli. My jsme [illegible]
[illegible] celkem hladce [illegible]

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

XIII.

Kaplířova villa byla oddělena od továrenských budov rozsáhlou zahradou, vypěstěnou v půvabný anglický park.

Villa, podobná malému zámku, světle vzhlížela ze zeleni parku, jehož pokračováním byl les jehličnatý, táhnoucí se nad údolím, ovládající do nedohledné dálky celý kraj s mírně zvlněného hřebenu horského.

Údolí široké, zelené, smavé, jímž probleskovala stříbrná, klikatá linie bystrého toku řeky, bylo nedaleko villy brutálně přerváno skupinou budov začazených, šerých, nevzhledných, s ohromnými komíny továrními, s velkými nádvořími, plnými beden, sudů a hromad odpadků. Z dýmajících dílen, pecí a válcoven zazníval ponurý a dusný hlahol práce, ve dne i v noci neutuchající. Železnice spojovala továrnu s nedalekým městem.

Špinavé, prací strhané, hubené a smutné postavy dělníků a dělnic přecházely po dvorech, vlekly a tlačily všeliké vozíky, schylovaly se pod těžkými břemeny, jejich schoulené a groteskní silhouetty kmitaly se v krvavém odlesku výhní a žhoucího plápolu pecí.

Elegantní postavy několika pánů a dam v bílých úborech vesele se proháněly na hřišti lawntennisovém před villou. Smích graciesních dam, tak zářivě se odrážejících čistou bělostí svou od temné špinavosti továrny a všeho života, zavřeného v její ryčné a neklidné truchlivosti, zněl lehce a radostně do letního, vlahého dopoledne A krásná paní Šimková, jež náhodou letos si našla letní byt v sousedním lázeňském městě, neboť z důvodů úsporných a pro pohodlí svého tlustého manžela upustila od zamýšlené cesty do Ostende, svým hlasem, svým zvonivým smíchem a svými pohyby akrobatky a tanečnice byla rozkošným dovršením ladného obrazu letního, nad nímž táhla se pod oslňující oblohou nekonečná, harmonická a mdle větrem rozechvěná čára lesa . . .

Valentin seděl v pracovně své, ve velkém pokoji přízemním. Americký psací stůl s četnými přihrádkami, několik pohodlných, proutěných křesel, mnoho květin, bílý paravent s vsazenými třemi akvarellovými krajinkami u stolku s umyvadlem, tři staré rytiny, dvě velké skříně s knihami, noviny, papíry, nevázané, rozečtené knihy rozházené všude takový byl letní pracovní pokoj, kde Valentin prodléval celé dopoledne a část odpoledne.

Po levé straně stolku psacího měl apparát telefonického spojení se všemi místnostmi továrny i s pražskou písárnou a ostatními závody svými.

Do čtyř oken rohového pokoje vzhlížela utěšivě a vábně pestrá, čerstvá bujnost parku. Valentin obklopil svou jednopatrovou villu, s praktickou a pohodlnou vkusností zařízenou, pyšnou zahradou se záhony nejrůzněších barev, s keři rozmanitě stříženými a seskupenými, s trávníky vypěstěnými jako smaragdové koberce, s alejemi stromů, spojujících ve výši své větve a tvořících chladivé klenby.

Ve skleníku rozkládaly palmy své nádherné listy, zářily květy vzácně vypěstovaných druhů karafiátů a jiných květin.

Opodál, k lesu, bylo vidět červenou střechu jednopatrového stavení, bydliště zahradníka a některých služebných, za nímž byla zahrada ovocná a zelinářská.

Valentin, jenž před chvílí se vrátil z veselého reje na hřišti, převracel kupu papírů před ním rozložených a jen roztržitě naslouchal výkladu ředitele továrny, rychle, bez přestávky hovořícího, vždy více rudnoucího a velmi se potícího.

Seděl na kraji křesla, na klíně držel kožený portefeuille, naditý papíry, které vytahoval a Valentinovi podával jako doklady a dokumenty svého zevrubného raportu.

Otylý ten muž s ryšavým, řídkým plnovousem, s ostrými vráskami nad obočím, měl pohled zchytrale uctivý a rozpačitý, ruce se mu lehce chvěly, složené na portefeuillu, a mluvil překotně, udýchaně.

Sáhl opět do tašky, vyňal svazek jakýchsi papírů, jež podal Valentinovi, utřel si opět pot s čela a řekl, nadsedávaje na okraji křesla:

»A zde je, prosím, zpráva o strojníkovi Brynychovi, jak jste si ráčil přáti.«

Valentin nadzvedl hlavu:

»To je ten náš nebezpečný agitátor?« pravil s úsměvem.

Ale úsměv chefův odrazil se tentokráte bez obvyklého odlesku pokorné sdílnosti od přísného vzezření ředitele, pokračujícího spěšně:

»Brynych, Karel Brynych, strojník, je nám všeobecně za obtíž a se všech stran jsou tu na něj stížnosti.« (Okázal na svazek papírů, podaných chefovi.) »Je zlým duchem našeho dělnictva, každému klukovi nebo děvčeti dělá advokáta, když na ně žalují dozorci, je hlavním řečníkem a pobuřovatelem, mezi dělnictvem pořádá přednášky a schůze v okolních městech a rozšiřuje noviny, brožury, letáky, jež mu posílají z Prahy a Vídně. Krátce element nejhoršího druhu.«

Valentin pohlížeje do okna, řekl:

»Hm, to jsou ovšem věci, které se netýkají přímo továrny; jaká je jeho kvalifikace?«

»Vůči mně, účetnímu a vůbec k nadřízeným chová se zrovna neomaleně.«

»Chci vědět, jaký je v práci.

»Od vrchního strojníka nemám nijakých stížností,« odvětil vyhýbavě ředitel.

»Zdá se, že je velmi svědomitý a intelligentní.«

Ředitel dlouho si mnul čelo a lesknoucí se tváře šátkem.

»Ano, račte mít pravdu,« odpověděl, »ale jeho vliv . . . to je důležité . . . jeho vliv na dělnictvo . . .«

»Ovšem Chápu vaše stanovisko a souhlasím.«

»A pak, prosím,« začal ředitel opět udýchaně, jakoby vyběhl na kopec, »je to člověk beze všech mravů.«

»Pije? Hraje v karty?«

»To nevím. Ale našel někde nějakou mladou holku a žije s ní docela nestydatě.«

Valentin si hladil vousy, aby zakryl úsměv a tázal se s účastenstvím:

»Ale jděte! Jak to?«

»Inu, nedal se s ní oddat a jsou tak na divoko. I někteří dělníci naši, a je mezi nimi pěkná sebranka, byli pohoršeni A když jsem se ho ptal, kdy se dá oddat s tou svou, dal se mi do smíchu jako uličník. Fuj!« a ve svém rozhorlení se naježil ředitel a spustil se doprostřed křesla.

»Hm . . . a více o něm nevíte nic?«

Ředitel se opět uctivě svezl na samý kraj sedadla a odvětil:

»Toho by bylo ještě! Ráčíte mít, vasnosti, ve fasciklu podrobnosti a . . .«

»To nevíte, že bude kandidovat za náš okres?« přerušil ho Valentin.

Ředitel vyvalil oči na svého chefa, po prvé se na něj z přímá podíval.

»Brynych? Že chce být poslancem? To by ještě scházelo!«

»Ano. Vidíte, vím ještě více nežli vy (ředitel se uklonil s neurčitým úsměvem). Máte pravdu, musíme se ho zbavit. Pošlete mi ho sem.«

Za půl hodiny vešel do pokoje Valentinova mladý, ramenatý muž, v modrém, umazaném šatě. Zaklepal rázně a překročiv práh, pozdravil:

»Dobrý den!«

V černých prstech žmolil plátěnou čapku. Bylo mu asi třicet let. Rozhlédl se spěšně a zvědavě po pokoji a upřel své modré, klidné oči na Valentina. Nenucená síla byla v klidných pohybech jeho statné, rozložité postavy. (Pokračování.)

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DEJSTVÍCH.

Pokrač.

Josef.

Jste velmi laskava.

Baronka.

Však touhy své
bedlivě střezte v srdce hlubině.
Tu radu chovejte si v paměti.
V aleji tedy chodíváte rád?

Josef.

Rád, velice rád.

Baronka.

Což dnes? Přijdete?

Josef.

Dnes jistě přijdu.

Baronka.

Dobrá. Snad vás tam
uvidím tedy. Ale prosím vás,
abyste ihned, jak mne spatříte
zabočil v pravo v úval za rybník;
pak úzkou pěšinkou, jež břízkami
a javory se něžně proplétá,
se odtud dostanete v samotu,
kde ticho je a sladko. Mnohé vám
chci říci potom . . . Často snila jsem
o muži vroucím, jenž je podoben
dívčímu zjevu, jehož měkký cit
se mocně vzněcuje, však nebouří,
jen tiše hoří, žije jako sen
a mizí jako sen, o takovém,
jenž jako dítě je a bloudí rád
samoten v travách, tichounce si sní
o krásném životě, jenž není však,
a často přála jsem si poznati
zjev takový, jenž tají lásku svou,
jenž všechno vidí bílé, nevinné
a smát se bojí, aby neranil,
a s dětmi hraje si, a diví se
i rose na květu i motýlům!

Josef.

Tak vzácnou duší nejsem, naopak.

Baronka.

Jste velmi příjemný . . . Což, chtěl byste
mne doprovodit?

Josef.

Prosím, s radostí!

Baronka.

Však k potoku jen. Dál chci sama jít!

Doubrava.

([illegible] v pozadí bez hnutí po celou rozmluvu Josefovu s Baronkou. Nyní [illegible] postoupí v popředí. Je cítiti veliké napjetí v jeho nitru. Baronka i Josef mimoděk ustupují.)

Vím nyní, kdo jste, paní baronko.
Znám vaše srdce. Hruď má nestačí
vše udržeti. Hořkost kypí z ní.
Jsem dost již otráven, vy dercte
mé srdce, štvete je a jitříte!
Tu vidíte mne v strašném zápase
se sebou samým, vášeň valí se
ze břehů vůle, nelze spoutat ji.
Ó chtěl bych rozdrobit vás v prstech svých
jak suché listí a vše rozhodit
do vichrů blázněni — tak vzbouřen jsem!
Proč s novým srdcem počínáte hru,
když první dosud neskončena je?
Mně chcete rozdrásati hrdou hruď,
a s ním si hráti, jako hraje si
kočičí vášeň s myší lapenou?
Nuž, proč mne mučíte? Má smysl snad
hra vaše strašlivá?

Baronka.

Což nevíte,
že smysl má i hra ta kočičí?
Můj smysl, rozkoš mou... tak, chachacha!
(Rychle se připravuje k odchodu.)

Doubrava.

Však vy se zmýlíte, mé nitro má
zlé tůně, propasti a vášně tmu!

Baronka.

Tím lépe!
(K Josefovi.) Pojďme!

Josef.

(zmaten, ohlížeje se udiveně po Doubravovi, vyjde v pravo.)

Doubrava.

Vám však utrhnu
ty černé perutě a zlomím vás!

Baronka (ve dveřích již).

Tak ráda vidím vás! Jak sluší vám
ten rozmach náhlý! — S bohem, mistře můj!
(Zajde v pravo.)

Doubrava (přiskočí ke skřínce, již otevírá).

Tam nedojdeš s ním, jako ptáka tě,
satane, zastřelím!
(Spatří ve skřínce růži a zarazí se. Veliké rozčilení pominulo.)

Co je to zde?
(Vezme růži a hledí na ni).

Kdo dal sem bílou růži? Čerstvá je...
Co má mi zvěstovat? Snad od ní je?
Ne... je tak čistá!
(Náhle pobouřen.) Ale přeťala
mou pomstu sladkou! Mne však neznáte!
(Mrští růži na podlahu.)
Je strašná bolest má!
(Přejde odhodlaně.) Sil třeba mi
a pochopení vlastní bouře zlé!
Však ještě ze skal nevyrvala kmen,
by smát se mohla, aby svobodně
již směla lámat kvítí tenoučké
a zpívat si, že jednou zlomí dub
a podruhé jen narcisový květ
pro vlastní rozkoš! Do zátiší tam
též přijdu! Zcela tiše jako mrak,
jenž bouři nese! Přijdu jitřivá
ty ženo krásná! Jako havrana
tě v letu chytím, v kusy roztrhám!
(Pomlčení. Zvihne pohozenou růži a zahledí se na ni).
Co znamenáš? A co máš oznámit?
Jak cenit mám tě, nevím! Jedenkrát
snad budeš památkou mou nejdražší!
(Pomlčení.)
Či Jeniččina starost andělská
mi dala útěchu? Ať kdokoli —
krok můj byl zadržen — snad nepřišel
čas pravý ještě! Ale přijde zas!

Výstup 5.

Doubrava. — Jana (tiše vstoupí levým vchodem a stane u dveří).

Jana.

Je jasný den, skřivánci zpívají
a žita voní. Selská děvčata
teď tudy šla a písně zpívala.
Což, mistře, nešel byste do polí?

Doubrava.

Ne. — Víte, co je žal?

Jana.

Vím.

Doubrava.

Trpíte?

Jana.

(mlčí. Po chvíli odejde tiše v pravo).
Snad chcete býti sám.

Doubrava.

Snad. — Ano, chci.

Jana (odejde v pravo).

Doubrava.

Až večer půjdu ven...
(Jde k portretu.) Až na večer,
tě uvidím! Ó opijej mne jen
černýma očima, v nichž zachyt' jsem
tvé celé nitro... dnes však chytím tě
jak dravce, jenž svou zabrán kořistí
ničeho netuší. Nuž sejdem' se!

(Opona.)

JEDNÁNÍ IV.

Zátiší mezi stromy. Lavička. Slunce zapadá.

Výstup 1.

Doubrava (pohlíží v levo). Jana (stojí v pozadí za ... bez pohnutí).

Tak, šťastně unikl jsem! Sám jsem zde!
Do ticha odnáším si bouři svou.
Baronka jde již krásně oděna,
by zcela popletla jej jako mne!
Nebudeš míti práci velikou
s tím horkým srdcem, myslí dětinnou!
Teď nutno schovati se!

(Ustoupí v pozadí. Jana tiše se vzdálí za keře v pozadí.)

Krásná je!
Ne, není možná, muk těch nesnesu!
Teď Pelnář jasný mi, již chápu jej!
Viděti nemoh', jak mu uniká
kouzelná všecka, sladce rozkošná,
jak jiným rozdává své úsměvy,
a v této trýzni náhle zatoužil
ji nebo sebe rychle zabiti!
Dnes blízek jsem mu... strašnou touhu mám
ji ve dví roztrhnout jak šáteček!
Krok její bystrý rozčiluje mne.
Teď vzdáliti se musím na chvíli.

(Zajde v pozadí. Jana zmizela.)

Výstup 2.

Baronka a sestřenka (vyjdou s levé strany).

Baronka.

Jde za mnou, blíží se již jako stín.

Sestřenka.

Odejdu domů ihned. Rozumím.

Baronka.

Teď ještě dovedu tě pěšinkou
až k vile. Teprv potom vrátím se
a setkáme se. Jako peří je,
jež větřík tiše nosí sem i tam.

Sestřenka.

Je příliš mladý, hry tvé nechápu.

Baronka.

Po bouři, již jsem mocně vznítila
v mistrově hrudi, zatoužila jsem
po této útlé, křehké květince!
Je příjemno mi s ním si pohrávat
tak lehounce, jak když si pohrávám
s kraječkou hebkou. Chci mít v rukách svých
cos jako květ, když bouři naslouchám,
jež mistra zachvátila. Krásněji
se poslouchá tak vášeň poštvaná.

Sestřenka.

A mistr dal se tebou vylákat?

Baronka.

Hned první den.

Sestřenka.

Dnes taky přijde sem?

Baronka.

Ach, ovšem. Jistě přijde. Uvidí
mne s mladým filosofem bavit se.

Sestřenka.

Tak nadšeně jsi o něm blouznila!

Baronka.

Dost dlouho touhy moje vzněcoval
svou mužnou pýchou.

Sestřenka.

Krásně krvavý
je dnešní západ.

Baronka.

Vždycky přeju si,
až budu umírati, takový
by západ naposled mi zaplanul.

Sestřenka.

Hoch náš kdes stanul. Pojďme!

Baronka.

Poprvé
dnes chvěje se mé srdce úzkostí.

(Odejdou v pravo.)

Výstup 3.

Josef (ukáže se v levo a jde v pravo).

Josef.

Ne, netrpím, že shroutil se můj sen!
Sny proto jsou jen sny, by zmizely,
a zanikne-li milá jejich hra,
hned nové stvoříme si. Jiná jsi
než blouznil jsem si v mladé duši své
a nemiluji tě již. Vše je pryč!
Již nechvěju se, nejsem v rozpacích,
dech můj se netají, hlas neztichá,
a skoro těším se, jak vesele
se budu bavit, zcela bez kouzla,
až půjdeš se mnou! Jiný byl můj sen!
A lehko je mi, jak bych blažen byl,
že rozešel se bílých mráčků sbor,
jenž spanile se v duši nakupil.
Vi, že jdu za ní... Jak jen možná je,
že chladný jsem a v nitru veselý?

(Odejde v pravo.)

Výstup 4.

Doubrava (vystoupí z pozadí). Jana (ukáže se vzadu ... bez hnutí ... u stromu).

Baronka (ke konci výstupu za scénou).

Doubrava.

Jdi za ní, jdi, ty chlapče bláhový,
a těš se na hovor a na štěstí!
Stanula . . . dáma opustila ji!
A sama vrací se! Jde k němu již!
Teď ruku tiskla mu a spolu jdou.
Ach, teplo je, že volá v objetí!
Kdes stane s ním a k němu schýlí se,
by vůni jejích vlasů ucítil;
jej opojí . . . oh, nelze unésti
tu živou představu! Zle dráždí mne!
Kdo sestrojil těch náhod strašnou spleť,
jak teď se stalo zde? Kdo seskupil
tak nože neštěstí? Kdo roznítil
v nás oheň zlý a v tichý večer teď
k útoku připravil? Je kolem mír
a toť to nejstrašnější! Zdá se mi,
že klid ten připraven, by skutek můj
v něm ostře vystoupil. — Jdou vesele
a živě mluví, k němu pohled obrací
a chvíle rozkoše se prostírá
do jejich srdcí . . . Tiše! Klid jen, klid!
Ó strašně mýlíš se, ty ženo zlá,
ne jenom velká touha po tobě
mne zachvacuje, ale současně
i černá msta se líhne jako rmut
a touží zhubiti tě! Ó jen leť,
ty lačná kráso s šijí labutí,
mně zdá se, abych tiše za tebou
se přikradl a krk tvůj tenoučký
jak kvítek smáčkl . . . tak tak úplně — —
Již v šeru mizejí. Zřím klobouček,
jak v zeleni se kmitá jako pták.
Oh, kéž bych nebyl živ! Ty ženo zlá,
jak mám tě z duše rád! Proč utíkáš,
ty krásná? Pospěš sem, sem ke mně blíž,
mou hlavu vezmi, sladce šeptej mi,
že přec mne miluješ! A život svůj
jen tobě odevzdám!

(Ohlédne se a spatří v zadu stojící Janu. Pomlčení.)

Vy zas jste tu?

(Opět pomlčení.)

Proč za mnou chodíte dnes jako stín?
Co chcete? Obtížný mi váš je zrak.

Jana (svěsí hlavu).

Vím dobře o tom.

Doubrava.

Bratra hledáte?

Jana.

Ne. Vím, kde chodí.

Doubrava.

Zval vás někdo sem?

Jana.

Je krásné dnes, mír všude hluboký
a nebe nevinné a modravé;
zdá se mi, že je blízko neštěstí.

Doubrava.

Je, ano, ano, velmi blízko je.
A jak se stalo, že jste přišla sem?

Jana.

Tak — samo.

Doubrava.

Samo! Jako pouta jste.

Jana.

Nechcete projíti se pěšinou,
jež vede olšemi? Je chládek tam.

Doubrava.

Ne, nepůjdu, chci oddati se snům.

Jana.

Však přece prosím!

Doubrava.

Proč mne nutíte?

Jana.

Zdá se mi, že je tady těžký vzduch.

Doubrava.

Ne, zůstanu zde . . . vím, že příjemno
mi tady bude. Jen mne nechte zde!

Jana.

Dovolte, abych s vámi zůstala.

Doubrava.

Vy? K čemu? V tichu přemýšleti chci.

Jana.

Však budu ticha jako lupínek,
jenž v travách leží. Ani nehnu se
a nezašeptám, abych myšlenky
vám nezhatila; prosím, dovolte!

Doubrava.

Ne, nechte mne jen . . . domů jděte již

Jana.

Nepůjdu. S vámi tady zůstanu!

Doubrava.

Á — tedy takhle! Proč mne hlídáte?

Jana.

Mám starosti zlé.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

K VÝROČÍ PADESÁTI LET IGNÁTA HERRMANNA.

V každou jinou chvíli dovedl bych spíše napsati něco alespoň trochu podstatného o Ignátu Herrmannovi, než právě v těchto dnech. Vědomí té mimořádnosti při článku, který má býti jakýmsi připojením se listu k oslavě jubilejní, působí zvláště tísnivým dojmem, a na konec, když se chce nejvíc říci, neříká se nic mimo několik banalit a otřelostí. A býti oproti Ignátu Herrmannovi banálním v okamžiku, kdy padesáté výročí jeho narození rozechvělo zvláště silné všecky intimní vztahy nitra, to bych nechtěl za nic na světě. Ignát Herrmann je mužem, který, po lidské aspoň stránce vzato, kdyby u nás byly jen trochu zdravější a čistší poměry v soužití literátů, byl by dnes asi nám všem mladším tím, čím kdysi býval těm, kteří šli před námi, Neruda. Ale u nás není literárního soužití, toho pravého, jež nevylučuje různost nazírání, a není u nás úcty k cizí práci. Proto je také tak dusno v českém vzduchu. Ale proto také mužům jako Ignát Herrmann vděčně se pokloniti je povinností a ctí. Ať se třeba někdo ušklíbne nad — kyselými hrozny.

Kdo jen poněkud blíže stanul Ignátu Herrmannovi, nedovede se snadno rozhodnouti, koho si při něm více váží, zda člověka či spisovatele. Jeho život, jeho povaha a jeho činnost literární i literární svědomí tak slily se v celek rázovité osobnosti, že o jednom bez druhého nelze uvažovati. Poctivý, přísný a otevřený muž čistého citu a veselého srdce, to je Ignát Herrmann celý, Herrmann života jako Herrmann literatury. Ode dnů dětství naučil se životu i lidem dívati se přímo do očí, protože nešel cestou urovnanou, ale často musil se tlouci kamením a hložím. K literatuře přivedla ho ze zástěry kupeckého učně a od regálů knihkupeckých písáren železná vytrvalost vlastního sebevzdělání a nenasytná touha po nových a nových poznatcích, jež nutila ho nahlédnouti snad do všech přihrad lidského vědění a umění pro nějaký poznatek. Proto jsou dnes znalosti Herrmannovy tak bohaté, až to někdy překvapí, že byly pevně založeny do vědychtivé mysli vlastní vůlí, a že každé poznávání dělo se ve znamení Herrmannovi snad vrozené důkladnosti a zevrubnosti. Tím vším, úporným probíjením se nepohodlím života v mládí, snažným a také úspěšným studiem soukromým, vnímavostí duše pro vše kolem ve věcech i v lidech, upevnil Herrmann svůj názor na život a na lidské konání, na povinnosti i na práva. A to vše také dodalo jeho literární práci cenu hned od počátku, a v životě jeho slovu váhu.

Ignát Herrmann byl u nás v Čechách průkopníkem realismu. Byl jím svými přirozenými disposicemi, a realismus je u něho skutečným uměleckým vyznáním. Vyprýštilo to z vlastní duše jeho, protože právě hleděl na vše očima skutečnosti, kterou sám záhy naučil se cítiti. Na jeho realismu nebylo nic cizího, nic přijatého z četby nebo z módy, a nebylo na něm také nic hledaného, chtěného, ale všude znak pravdy na bílém poli lidského soucitu. A z každé i drobnější práce jeho intimně hřeje prosté a ryzí srdce českého člověka. To také vtisklo Herrmannově tvorbě ráz jisté jednolitosti. Pochopitelně; přišelť ke tvoření literárnímu již cele svůj.

Ignát Herrmann platí u nás za předního repraesentanta českého humoru. Právem. Jeho humor je vážen právě ze dna té nefalšované, skorem bych chtěl říci starosvětské české duše, která budí na rtu smích, třeba se v oku slza třpytila. Autorovi někdy, někdy čtenáři. To ovšem zase jen z onoho těsného přilnutí k domácí půdě a k domácímu vzduchu. O humoru Herrmannově, ač tvoří nejvlastnější jádro literární jeho bytosti, nemohu se rozepsati. Byla by to sama o sobě velmi podstatná kapitola a vymkla by se tady z rámce. Již také proto, že by v ní bylo nutno šlehnouti hned na několik stran a přes několikery ruce. Jen tolik nutno aspoň říci, že schopnost Herrmannova jednotlivé figurky i celé jich osudy a zápředné děje nejen realisticky viděti, ale dovést podívati se na ně právě s oné stránky polostínu, kde slunce už nesvítí tak plné, aby nevystouply trhliny, ale kde temno není tak úplné, aby chladilo a působilo nevolně, ta schopnost při životně pravdivé kresbě osob i událostí sesíliti si nevtíravé ty rysy, které právě dají celku výraz srdečné komiky, to má z našich humoristů v té míře snad jen Herrmann. Karel Šípek, který tu jediný může býti jmenován hned vedle Herrmanna, je vlastně již v samém vnitřním založení svého humoru jiný, vyslovenější v soucitu. Asi tak, jako kdyby v objetí personifikovaného božstva Humoru byl přišel Šípek ke straně srdce a Herrmann k pravé ruce. Ale to bude ostatně věcí jiného, odbornějšího a schopnějšího posudku, aby o těchto lákavých záležitostech českého humoru a jeho repraesentantů šíře pojednal. Mně zbývalo by vůbec ještě mnoho, kdybych měl vyčerpati i přibližně práci a význam Ignáta Herrmanna. Bylo by nutno na příklad již o jeho práci žurnalistické se zmíniti, o jeho úspěšném organisátorském působení pro spisovatelstvo jako stav a o jiných ještě věcech mnohých a ne méně důležitých, ale — což chce můj článeček býti něčím více, než letmým stiskem ruky vzácnému muži a úctyhodnému spisovateli v den, kdy načal druhé půlstoletí požehnaného života? A k tomu účelu je toho napsáno již až zbytečně mnoho.

A. B. Dostál.

EDUARD HANSLICK.

Profesor Eduard Hanslick, nejvýznamnější a nejsvéráznější hudební kritik vídeňský, zemřel v noci na neděli 7. srpna 1904 v Badenu u Vídně ve vysokém věku 79 let.

Hanslick rozhodným odporem svým proti dílu Rich. Wagnera a proti celému »wagneriánství«, svým začasté příliš ostrým pérem nadělal si horu nepřátel — z toho důvodu hlavně cena a význam jeho mezi mladšími byl mnohdy podceňován. Při tom však nelze neuznati, že zemřel jím mistr hudební kritiky a skvělý spisovatel, muž vzácného ducha a universálního téměř vzdělání hudebního. Kritický úřad svůj nevykonával Eduard Hanslick jako přísný pedant, nýbrž vážil vždy umění i osobnost umělcovu se stanoviska čisté esthetiky. Snad odtud lze vysvětlovati mnohý jeho omyl: jemně vzdělaný vkus odvracel Hanslicka od mnohého nového, a nebezpečný dar ostře broušené dialektiky umožňoval mu zdánlivě vítězně zastávati leckterý omyl ještě tenkrát, kdy byl sám již vnitřně přesvědčen o svém omylu.

Rodem byl Eduard Hanslick Čech; narodil se r. 1825 v Praze jako syn českého bibliografa Jos. Ad. Hanslika, pocházejícího z Rakovnicka (1785—1859). Začátky hudebního vzdělání získal také v Praze za vedení Tomáškova, za něhož studoval klavír a komposici hudební. R. 1856 habilitoval se na universitě vídeňské pro hudební theorii a dějiny hudební. Avšak pravou jeho katedrou staly se v brzku kritické rubriky denních listů, nejprve »Wiener Zeitung«, později »Presse« a posléze, od r. 1864, zmíněná již »Neue Freie Presse«. Zde znamenal Hanslick velmoc, proti jejímuž úsudku nebylo po dlouhý, dlouhý čas odvolání. Teprve »Der Unfug von Bayreuth«, boj o Wagnera, zlomil definitivně neomylnictví Hanslickovo. »Hanslick byl tu, háje princip esthetiky formové, přemožen, avšak nikoli poražen«, jak taktně poznamenal jeden z odpůrců jeho v německém nekrologu.

V. Č.

MORAVSKÁ KRITIKA.

Kritická kamaraderie, rozšířená v naší literární Albanii, dokazující jen nízkost a malost poměrů, nejvíce bují na Moravě. Nikde si autoři nedovedou navzájem sekat takové komplimenty jako v těch idyllických krajích, kde objevili novověkého Danta, Komenského a největší myslitele ve zbožné a vzájemnou křesťanskou láskou prodchnuté skupině poetů a filosofů katolické moderny. Zmínili jsme se nedávno o knížce nadšené slečinky, velebící geniálnost velikánů katolické moderny. Teď došlo i na moravské autory méně vznešeného druhu. Jak se

dovídáme z jistého týdenníku, obstaral tento kritický pendant k dívčí knížce o katolické moderně muž již dospělý a vážný, pan Spáčil, který netušené velikosti objevil v hanáckých spisovatelích. Chápu city krajanského zanícení p. Spáčila pro hanácké autory, ale zajisté by jim posloužil více střízlivým a srdečným oceněním jejich prací zajímavých a mnohdy svérázných, nežli těmi podivnými a afektovanými stylistickými kudrlinkami, jež jsou směšným nadceňováním. Jako ukázku tohoto nového dokumentu kritiky moravské (»O národních kmenech moravských«, sbírka přednášek, vydaných »Moravsko-Slezskou Besedou«) cituji: »Mistrem mistrovaným v uměleckém znovuzeznění hanácké duše je P. O. Vyhlídal, jehož práce jsou pravým mlsem hanácké stařiny.« O F. S. Procházkovi prohlašuje p. Spáčil, že je »nejpohotovější a nejdryčnější stylista v belletristickém kláni pražském«. O hanáckých obrázcích dra. Jana Hocha píše, že jsou »dílem uměleckým, zkvetlým z nejtajnějších záhybů života a duše hanácké«. Snad je to vše i trochu pravda, snad Vyhlídal, Hoch, Bystřina atd. vyjadřují duši hanáckou, ale jejich kritický krajan a přítel měl voliti formu opravdovější, aby nás přesvědčil.

LITERATURA.

Jan Osten: Veliké cíle. Román. (Nakl. J. Otto.) Praha 1904. »Ottova Laciná knihovna.«

Professor Mašek, chemik, chce dosáhnouti »velikých cílů«. Chce se věnovati cele vědě, pracuje na habilitační práci, odpírá si všeho styku se životem na tom malém venkovském městě, kam byl sám zažádal, aby měl nerušený klid ve svých pracích Ale není to učenec tak, jak si ho představoval ženský svět malého města: učenec roztržitý, nedbale oblečený, nehledící si svého zevnějšku. Ne, je to elegán, který často střídá kravaty a má dokonce (jak podotýká autor) šest párů glacé-rukaviček. »Veliký cíl« je pěkná věc, dokud do ní nezačne mluvit srdce. A začalo: hezká Marietta se totiž do Maška zamilovala, řekla mu to, že ho má ráda, Mašek ji vyslechl, zamiloval se do ní, láska trvá dál, Marietta ho navštěvuje v bytě, malé město o tom nic neví, »veliké cíle« jsou ve vážném nebezpečí. Ale na štěstí zvítězí konservativní duch, Mašek odjede do Prahy a Marietta? Čekáte nějakou krisi, nějaký bolestný nátaz. Ale ne. Marietta si popláče, přijede také do Prahy, setká se tu s Kalinou, hudebním skladatelem, který se opětně zamiluje do ní, s kterým ona potom odjede pryč a který je otcem jejího děcka.

Takový je děj »Velikých cílů«. Naleznete tu dobře kreslenou postavu professora Maška, méně zdařilou Mariettinu a velice problematickou skladatele Kaliny. Nechápete také jasně, že autor, na místě aby vyluštil tragickou situaci při rozchodu prvých dvou, dává románu roztéci se v nové episodě lásky Marietty s Kalinou, tak že se vám zdá, jakobyste tu četli dvě knihy: jednu, jejímž hrdinou je Mašek a podřadnou figurou Marietta, druhou, kde hrdinkou je Marietta a podřadnou Kalina. P. Osten má zřejmou zálibu v detailní kresbě drobných citů, pocitů, vjemů a postřehů a tam, kde se k tomu naskytá příležitost, získává také základní tón knihy na hloubce a uměleckosti. To platí především o prvé části románu při líčení professora Maška, jeho dojmů z malého města, krystalisace jeho lásky k Mariettě. Citová drobnomalba to je asi cíl, k němuž p. Osten spěje.

Z ANGLICKÉ LITERATURY.

G. Eliot: Adam Bede. Román. 2 díly. Praha 1904. Anglická knihovna ř. II. sv. 7. Nakladatel J. Otto.

Dlouhá, nepřetržitá a skoro až unavující kniha, pečlivý obraz malé plochy životní, držený v klidných tónech a určitých, nerušných liniích, věrný obraz anglického života venkovského z počátku devatenáctého století — takovým jest tento román George Eliotové — (vl. jméno Mary Anne Evansova), psaný r. 1858. Taková morální patriarchálnost je v celé jeho stavbě, ve všech líčených postavách, v celém názoru na život. Jakoby se tu chtělo ethicky badat v pověstném »bas-bleu« a dokazovat, že v líčení života vůbec má tento pohrdaný druh jeho stejnou schopnost podávati materiál jako cokoliv jiného. Jest tu zjevná normálnost všech protagonistů: titulní hrdina Adam Bede, skromný tesař, klidná vyhráněná povaha, plná přirozené síly svědomí, odevzdaná fatální tíze, která spočívá na všem jejím bytí; Hetty Sorrelová, mladé děvče obdařené krásou, bezstarostné a dětsky naivní, prosté vší hlubší povahy a marnivé až do krajnosti: její smysl života jest žíti svojí kráse a nechává se proto okouzlovati a sváděti vším, v čem by mohla této kráse dáti zazáříti; konečně Arthur Donnithorne, mladý šlechtic a nastávající majetník panství, typ anglického seigneura a důstojníka z dob napoleonských, dobrého srdce, upřímný, ale lehkomyslný. A stejný klid jest vně i uvnitř ostatních postav, jako beztarostného faráře Irwina, Adamova bratra Seta, methodistické kazatelky Diny Morrisovy a j. Děj sám v základech, jako i jednotlivé postavy, je prostý, nekombinovaný. Adam Bede miluje Hetty Sorrelovu, Set Dinu Morrisovu; Dina však zaujata je svým ideálem zůstati methodistickou kazatelkou, a Hetty ve svojí marnivosti dává se zlákati lichotnými úsměvy a donjuanskými útoky Arthurovými. Konečně svolí k sňatku s Adamem, ale než k tomu dojde, prchá z domu a končí ve vězení pro vraždu dítěte, jež bylo následkem jejího poměru s mladým důstojníkem. To je asi nejtragičtější místo knihy a vrchol její epiky. Druhá část je vlastně jen krátkým závěrem: Artur ve vědomí vlastní viny vzdálí se z panství, na které nastoupil, aby při službě u svého pluku méně cítil výčitky svědomí; Dina, poznavši mezitím blíže Adama, zříká se po kratším zápase svých methodistických snah a stává se jeho manželkou. Nelze si představiti fabuli epicky i psychologicky jednodušší při románu, který má přes osm set stran.

Je-li děj této knihy jednoduchý, jest naproti tomu jeho vylíčení svrchovaně zevrubné, pečlivě do detailu kreslené, až do těch samozřejmých podrobností. Charakteristiky prostých postav zaujímají několik stran; vedle nich je spousta popisů episod i krajin, které věrně přiléhají k staromodnímu slohu, jehož dojem román činí. Je odrazem doby, kterou líčí, nejen v tom, co jest na něm morálního — ale i ve všech zevních obrazech. Jsou v něm scény patriarchálního anglického života z dob prvního empiru, intimní genry a klidné a určitě vymezené nálady; jinde svým stylem vytvořuje Eliotová speciální druh krajinomalby, přiléhavý k půdě i době, pravý »landscape«, jak známe jej ze sežloutlých rytin z počátku předešlého století: mírný, určitých tahů a střízlivých barev, libující si v klidné poesii panských dvorců, luk, polí, lesů a »božích muk«.

Vedle tohoto nátěru, mdle pittoreskního a na náladu působícího, má román ještě jednu zajímavou stránku. Jest typem pro literární historii, typem přechodního románu realistického staršího data. Jedná se mu především o věrnost líčení a kresby, její určitost; psychologie nezná a tím méně má nějakou invenci v psychickém kombinování. Snaží se prostým vyprávěním objasniti současné poměry mravní i náboženské a komentovati jim vlastní děj. Na začátku druhé knihy věnovala autorka celou kapitolu tomu, aby vyložila zde svůj názor o umění a jeho souvislosti s životem. Jako cítíte v knize mnoho stop předcházející doby romantismu, právě tak můžete poznati na něm vnitřní úsilí po realismu, který zevně, ve všech technických prostředcích zúplna zmocňuje se pole. Líčiti věci prostě a věrně, tak jak v skutečnosti jsou, bez ohledu na absolutní jich esthetickou hodnotu, bez kombinací a bez fantasie, představovati život tím, co jest v něm obecného — to je asi význačné stanovisko Eliotové vůči romantismu, takové jsou její snahy a její význam v próse.

Jean Rowalski.

Rudyard Kipling: Pohádky. Přeložila Pavla Moudrá. Praha 1904. Nakl. Hejda a Tuček.

Kipling jest autor, který v poslední době nabyl zvučného jména, takže jest do všech jazyků překládán. Jest nejisto, jak dalece jeho dílo zasluhuje této populárnosti. Byl to hlavně »Mercure de France«, který v Paříži začal vydávati překlady Kiplingových děl a to především obou Knih džunglí. Pak reklama pokračovala a dnes i my máme již z Kiplinga přeloženo tolik, co stačí: jeho nejumělečtější práce, obě Knihy džunglí; »Zhaslé oči«, které vedle svých nepopíratelných půvabů, jsouce starší prací autorovou, slouží nám k studiu jeho vývoje; konečně Kima, román novějšího data, rozvláčný a zajímavý román, který má stále na mysli uvolněný, nespoutaný život a který umělecky stojí hluboko pod oběma předešlými díly. A to, myslím, stačí úplně.

Pohádky, které obsahuje přítomný svazek, jsou mi něčím, kde mohl by se objeviti v jiné své formě týž živel Kiplingovy tvorby, jaký je v Knihách džunglí. Ale nezdá se mi, že by splňovaly toto očekávání. Jsou pohádkami příliš literárními, příliš kombinovanými, kde nerealismus fabule dociluje se násilně, kde pohádkovitost jest hledaná. Méně pohádky a spíše moderní bajky — bez obvyklého ovšem naučení na konci. Jako pohádky pro mládež by snad byly ve výhodě proti pohádkám Oscara Wilda, které nedávno vydala »Anglická knihovna«. Ne však svojí esthetickou hodnotou, ani svým ideovým obsahem — s částečným vyjmutím posledních dvou povídek. Bylo by záhodno jednou si uvědomiti, o jakou pohádku se nám jedná, zda o pohádku uměleckou vůbec, nebo o pohádku uměleckou, která by se dala předkládati mládeži jako estheticky výchovný prostředek. Tato kniha Kiplingova nevyhovuje ani prvému, ani druhému z těchto požadavků. Nechci tím říci, že je špatná; má několik slušných nápadů při sestrojování episody, má jako každá kniha autorova svůj indický nátěr, zdvojnásobovaný názvy, zabývá se zvířaty, která nechává jednat jako lidi, a volí vždy ta méně obvyklá atd. Ale není ani významná, ani umělecká. J. R.

Z RUSKÉ LITERATURY.

Anton Pavlovič Čechov: »Na šestce«. »Světová knihovna« č. 377. (Nakl. J. Otto.) — Týž: »Humoresky«. »Světová knihovna« č. 392. (Nakl. J. Otto.) — Leonid Andrejev: »Povídky«. Knihovna »Zlaté Prahy«. (Nakl. J. Otto.)

Jsme tu u moderní ruské literatury, u produkce posledních let. Druhý z autorů — jak se zdá vysvítat z úvodu dra. Prusíka, překladatele — uvedl se do ruské literatury toliko právě jmenovanou knihou »Povídek«. Není tudíž nezajímavo shrnouti poněkud v celek všechny ty rysy, jež se nám zdají charakterisovati poslední fási ruské belletrie, v níž oba výše uvedení autoři zastupují každý určitou literární sklonnost.

Na Čechovu i na Andrejevu jsou velice patrny vlivy, jež každému z nich bylo podstoupiti. U prvého je to Turgeněv se svou duševní drobnomalbou, s podrobným a pružným stylem, s malířsky objektivním nazíráním na jednotlivé postavy i prostředí; u druhého mluví Dostojevský svým zachmuřeným tónem, svým vždy aspoň trochu chorobně citlivým a subjektivním viděním věcí, neuspořádaností a nemethodičností svého vypravování. (Andrejevovi kladou za mistra — on sám to vyznává — Gorkého. Než nechápeme jasně proč: Gorkij je živelní síla — jež při svém vzniku byla také silně zasažena vlivem Dostojevského — živelná síla, která není podepřena intelligencí. V tom leží celá ta strhující mohutnost jeho prvých úspěchů, ale zároveň i všechna ta zklamání, jež se pozvolna dostavují při jeho dalších pracích. Gorkij, talent bez odporu neobyčejně bohatý, ukázal při svých debutech s intensitou a tvůrčí vášní typ jednoho individua lidské společnosti. Dalo se čekat, že i při kresbě jiných postav bude stejným mistrem. Ale vidět aver v bohaté stupnici jeho různých problémů a individualit — to je podmíněno vyšší intelligencí a umělečtější kulturou, a právě těch se Gorkému nedostává. A tak se stalo, že Gorkij tam, kde zkusil hrát na jiných strunách než na té, které se poprvé dotekl, vyloudil tóny chabé a duté. Vrátil se tedy opět ku své prvotní, jenom že čtenářstvo stává se již zasyceným jednémi a týmiž zvuky, žádá nových a těch právě u Gorkého nenalézá. Je to umělec jedné citové struny, kdežto Andrejev, obdařený intelligencí, dovede uvést ve chvění mnohem složitější citovou lyru.)

Ve znamení Turgeněva a Dostojevského stála by tedy moderní ruská literatura. Realism a mysticism, střízlivost vidění a visionářství. Tyto dva proudy probíhají jí v posledních letech — aspoň pokud se dá souditi z překladu poslední doby — a s jistotou, která vzbuzuje podiv, můžete každého z ruských moderních autorů přiřaditi buď k prvému či druhému proudu.

Jedno zdá se však oběma být společným a to jakoby tvořilo charakteristiku soudobé ruské produkce, jakoby jí dávalo její vlastní, odlišnou pečeť: míníme hypertrofii pessimismu. Pessimismus v přebytku naleznete u každé moderní ruské knihy. I tam, kde jde o humoresky, případ to Čechovův, dopátráte se pod tímto humorem, zdánlivě bezstarostným a spokojeným, hořkého životního názoru, zoufalosti nad lidským hlupstvím a zlobou, kruté resignace, jež, poněvadž nevidí možného příznivého rozluštění, dává si na tvář komickou masku, aby zakrylo své slzy a svůj bolestný škleb. Ze všech těch děl čiší cosi nesmírně trpkého, jakoby ve vzduchu, z něhož vzala svůj vznik, visela jakási chmura Zla, fatalistského, neodstranitelného. Ruští autoři líčí ze života toliko jeho stín. Bídství, chorobnost, nemoc, zloba, nejnižší, takořka živočišná vášnivost — všechny ty attributy zla — provádějí na stránkách jejich knih svůj tanec smrti. V dnešním Rusku, zdá se, že není smyslu nejen pro slunnější filosofii, ale pro filosofii vůbec. Vše tam žije nervy, detailem, hořkostí, nedovedouc vystoupiti na tu výši, o níž mluví Schopenhauer, kde není bolesti a je toliko intelligence. —

Čechova vážíme si nejvíce z moderních Rusů, mnohem více než Gorkého. Je to umělec do posledního nervu, se sensibilitou neustále bdící, umělec, který i při té nejbanálnější látce a nejminuciosnějším zaznamenávání podrobností dovede vždy svésti své vypravování k jednotnému uměleckému dojmu. Právě ta bolestná tvář, která, jak jsme již řekli, je patrna za škraboškou Čechovova humoru, dodává každé z těch satirických drobností vyšší umělecké hodnoty. Ale oč hlouběji a intensivněji cítěny jsou ty jeho práce, v nichž mohl dát vyproudit celé své nitrné hořkosti a bezútěšné resignaci! V povídce »Na šestce«, přeložené p. Unzeitigem, vidíte postavy z blázince, kreslené podivuhodnou oekonomií linií a přece tak pevně a živě vystupující! Charakterisovat několika fysiologickými detaily, jimž dovede vdechnout mravní povahu osoby, kterou líčí — v tom je podstata popisného umění Čechovova. Cítíte, že péro, které dovede líčit lidi s tak přírodovědeckým bystrozrakem, že toto péro psalo nejen povídky, ale i recepty. Lékař mluví z něho pokaždé, kdykoli má vykresliti nějakou postavu. Cítíte, že jste tu ve společnosti někoho, na koho neplatí planá frasеologie: jde přímo v podstatu věcí jako chirurg se svým skalpelem, a řekli byste, že právě tak jako chirurg má potěšení z »krásné« rány tělesné, tak i tento lékař-spisovatel má tajnou radost z »krásného« případu duševní choroby. Zajímá ho vůbec jen a jen choroba. Povahy zlomené nebo nedocelené a proto neustále lámané životem, povahy, které dopřávají si zdání vítězství tím, že se resignují — ty vyhledává Čechov nejraději. Lékař Andrej Jefimovič Ragin, hrdina »Šestky«, je jednou z nich a proto zdařila se mu tak tato moderně oblomovská figura.

Leonid Andrejev stojí umělecky daleko pod Čechovem. Nemá ani jeho jistoty, nemá ani jeho vypravovatel-

ského nadání, nemá především však té ucelenosti a definitivnosti, která Čechovovi tolik napomáhá, aby vzbudil illusi skutečnosti. Je to dosud individualita v chaosu, rozvláčná tam, kde byste si přáli stručnosti, překotně se ženoucí tam, kde si přejete obdržeti vysvětlení. Proto splývají všechny jeho novelky v jedinou směs, a jejich postavy, místo aby se vzájemně lišily, slučují se vám, čím dále čtete, v jakousi neurčitou mlhu. Ale ne vždy a ne všechny. Vyjímáme zvlášť některé dětské postavičky, jako ten Sáša v povídce »Andělíček«, nebo Valja v stejnojmenné novellce. Tam dostává se vypravování Andrejevovu nejvíce živosti. A ještě jiné figury, jako úředníka Andreje Nikolajeviče, dávají tušit, že v Andrejevovi-romanopisci vyroste Rusku velice zajímavá individualita.

O. Theer.

F. M. Dostojevského Spisů sv. 9. a 10: Idiot. Román. 2 díly. Praha, 1904. Nakladatel J. Otto.

Překvapujícím dojmem působí četba románu Dostojevského. Jest to typ francouzského tvoření, mimo ovzduší skandinavských románů, konečně také mimo současnou tvorbu ruskou. Široce založená, na povrchu nezcelená, formalně jaksi nevymezená, rozbíhající se a těkavá je tato kniha, jdoucí od nervů jednotlivců i celku opětně k nervům a plná života. Román, jehož východiskem je pathologický podklad — neznám opravdu mnoho knih, které by byly tak pathologickými jako tato. Pravím-li kniha plná života — jest jí v plném smyslu slova. Všimněte si hlavních episod, úzce spojených s čelnými postavami, hledejte mimo, kde naleznete dokumenty ruského života, ruské ethiky, tak specielní, ohlasy současných ideových proudů atd. Naleznete dále bytosti podané dokonale, jež hrají tu důležitou úlohu a jichž ostře osvětlené postavy vás překvapí. Tak velkolepý kníže-idiot Myškin, chudák a epileptik, vychovaný dobrodiním jistého professora ve Švýcarsku a opozděný svým duševním vývojem; vedle pathologie souvislé s těmito attributy je kníže zároveň psychickou záhadou, protože v něj autor vložil plno ethické záře, svrchovaně zlhštěné instinktivní dobro. Jeho bytost, vedle úkazů charakterisujících jeho chorobu, poskytuje případ, kde nižší intelligence vnímá vášně, dosti mdle a zmírněně, tak jak toho delší sebekázní dosahují silné individuality. Je to jaksi korunovace té defektní bytosti, která živí v sobě tolik mravního dobra.

Divočeji, prudčeji, tahy smělejšími, ostřejšími, někde až břitkými kreslena je Anastasie Filipovna, postava neméně pathologická, vylíčená se silným vztahem k jejímu ženství, zachvácená takovou morální epilepsií, střídající v sobě pocity od msty, zloby k vášni, zoufalství, k vyslovené náklonnosti ke zlu. Její duše živí stále utkvělou ideu o determinovaném zlu, které v její bytosti je obsaženo a jež nelze ani zničiti ani odstraniti; a tato idea je pro román hybnou silou této postavy. Dále jest tu Aglaja Jepančinova, dcera generála, bytost neméně abnormální a výrazně pathologická. Jest pendantem k Anastasii Filipovně, se svým smyslem pro dobro, který přemáhá takřka všechny jiné živly v ní se zmítající. Konečně i postava Rogožina, měšťáka, psychicky silně rudimenterního, ovládaného slepé vášní k Anastasii Filipovně.

V ději románu je mnoho scén, věrně líčících současný ruský život; jsou načrtnuty věrně až k jemnému zkarikování, tak že často až vyvolávají ve vás onen pocit znechucení, jaký právě asi sám autor cítil a jaký chtěl vyvolati. To jsou scény realismu, který je tím skutečnější, čím více dovede překresliti, ale zároveň čím jemněji. Ale vedle nich jest tu několik krásných scén, buď samostatných nebo ovinutých kol některé z hlavních jednajících osob románu. Jest to okamžik, kdy kníže-idiot líčí svoje dojmy při pozorování popravy, historku o mladé dívce Marii, zažitou ve Švýcarsku, kdy sám přejímá políček, kterým chtěl Gavrila Ardalionovič pohaněti vlastní sestru; pak některé scény, líčící jeho poměr k Anastasii Filipovně, u této propuknutí oné představy o zlu v sobě skrytém, divoké setkání její s Aglajou; nebo návštěva knížete v bytu Rogožinově, kde leží mrtvola zavražděné Anastasie. Vyjmenoval jsem jen ony scény, na které jsem v tomto okamžiku vzpomenul; zanedbal jsem vše, co je pouze illustrativní, nebo pouze psychologické či pathologické, maje na zřeteli scény ryze umělecké, vzácné velkosti a mohutnosti. A těch je v knize Dostojevského dost. Nenaleznou se na prvý pohled, neboť, jak bylo podotknuto, je stavba tohoto románu v úplném odporu k našim pojmům; pak jest také přeplněna četnými a silnými elementy života, jež uváděny jsou v rychlé víření a nemají dosti klidu, jehož třeba, bychom je mohli pozorovati. Zajímavo je konečně, že látka románu, jež tak často přichází ve styk se sexuelní otázkou a často se s ní přímo ztotožňuje, byla zpracována způsobem delikátním, jemným, aniž by tím naturalistická břitkost námětu trpěla, a způsobem tak netečným k vší snaze po smyslnosti, jako snad v žádném ze západních románů s podobným sujetem.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Gabriel Louis Jaray: La Politique franco-anglaise et l'Arbitrage international. Paris, 1904. Perrin & Cie.

Neočekávaně rozvíjí se ve Francii literatura, která dotýká se otázek politických a diplomatických, tvoříc si vlastní svoji školu, svoji filosofii, svůj sloh. Nová škola učinila politickou literaturu zvláštním odvětvím, úplně odděleným od ostatních, jimž snaží se přiblížiti se a snad i vyrovnati; příslušníky této družiny jsou mladí publicisté, diplomati a kolonisté, známí zvl. z revue »Questions diplomatiques et coloniales«: pp. de Caix, René Pinon, Jean Darcy, René Henry a j. Sem patří i p. Jaray, k jehož svazku napsal předmluvu Gab. Hanotaux, bývalý ministr zahraničních záležitostí a zřejmý ctitel této nové školy.

Kniha p. Jarayova — nehledě ani k zajímavosti a významu jejího obsahu — je ve způsobu, jakým byla vybudována, v methodě, dle níž jednotlivé články její jsou seřazeny — nejvýraznějším dokladem takové literatury. Pojednává o nedávné dohodě franco-anglické z nejnestrannějšího stanoviska a stále poukazuje na význam, jaký podobné shodnutí se může míti na zachování mezinárodního míru. Považuje Francouze za národ, který je ochoten přijímati illusi všeobecného míru, který jediný věří, že podobná smlouva je schopna mír udržeti. Tuto illusi vyvrací autor úplně logickými vývody; představuje skutečný stav věcí čtenáři před oči; uvádí jej do nedávné minulosti a podrobuje tu politiku, jakou Anglie počínala si vůči Francii, bystrému rozboru. Kniha vyznívá v ten smysl, že bylo by nebezpečno vázati si ruce do budoucnosti podobnou smlouvou, kterou žádný stát nedodrží, uvidí-li svoje zájmy vážně ohroženy — tím méně Anglie. Dohoda, nedávno uzavřená, má význam pro menší záležitosti, zvláště obchodní a pod., ale v případě hrozící války nedocílí se jí ničeho. Zajímavo je, že proti stabilní a pevné smlouvě s Anglií staví se kniha také z důvodu, že by prý tím veškera francouzská diplomacie a její činnost ztratily úplně svůj význam. A to je jediný latinský a specielně francouzský rys tohoto díla. Jinak je silně kritické, prosáklé opatrností, podrobně uvažující a pochybující. K Anglii staví se v přátelskou posici potud, pokud Francie bude v bezpečí a pokud bude míti prospěch.

Všechny stránky knihy mají v pozadí perspektivu světového míru jako poslední cíl; naleznete tu četné podrobnosti mezinárodního kongresu v Haagu, pravidla, jež týkají se udržení tohoto míru, úsudky diplomatů, politiků a znalců mezinárodního práva a pod. Konečně také seznam a rozbor všech mezinárodních smluv, jež byly v zájmu světového míru uzavřeny. G. Hanotaux naznačil v předmluvě, čím snaží se býti tato kniha: pevnou, upřímnou, úplnou dokumentací, jasným, živým a reelním výkladem a reprodukcí mínění většího počtu kompetentních mužů: vedle svého vědeckého rázu je tedy souhrnem ideji, jaké chová ke zmíněné otázce intellektuální elita francouzského politického života.

— nr —

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (neho s každým sešitem) Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. ZÁŘÍ 1904. * ČÍSLO 33. *

NOVÉ BÁSNĚ ANT. KLÁŠTERSKÉHO.

V NOCI.

Jak na biskupa v Bingen dávno kdys,
jak v legendě je staré kdesi psáno,
za hrůzné noci, nežli svitlo ráno,
se na mě řítí hejno dravých krys.

Ó, Bezesnosti, znám tvůj zub a hryz,
jdeš s Pochybností, jež dí: Ne! i ano!
tam dál to Nuda — a co v stín to stkáno:
Ó, Nedůvěro v sebe, tys to, tys!

Z všech děr a koutů duše vylézají
a piští, hryžou lože na pokraji —
Pryč, havěti! — Tu marně střásám tíhu.

Teď prchly rázem. Vstal jsem, used' k práci.
Ten chvat a let, jen otevřel jsem knihu!
Buď pochválen Pán! Venku pějí ptáci.

ŠUM LESA.

Ó, jaký ples, když les se rozševelí!
Co modliteb jsem vyslech'! Jaké city!
Já milence zřel v očích hvězdné svity.
V mém stínu děti hrály si den celý.

Muj kmen dnes hostí v nitru zlaté včely.
Ráj mladých pěnkav v lupení mám skrytý.
Já hloub dnes zaryl kořen rozložitý.
A já k své čapce připial kytku jmelí.

Ó, vizte jen, jak listí nám již padá!
Ba, podzim jde. Co ty víš, ty jsi mladá,
my bráníme se leta vichrů smečkám.

A po zimě zas přijde nová vesna?
I starý dub teď probudil se ze sna:
Jak stár jsem, nevím. Zda tu zimu přečkám?

DUŠE.

Má duše jako kočka, plno smutku
jež v očích má, jak stesk a tucha báje
když v zelených těch zracích zakleta je,
že čímsi jiným dávno byla vskutku.

S myšlenkou — myškou — počne sobě putku,
ne aby chytla, spíše si jen hraje,
a na vrcholy, srázu na okraje
ji láká to, kde není cest ni schůdků.

Pak sedne sobě v slunci zimomřivá
a bez pohnutí jako sfinga živá
jen pozorujíc, oči mhouří bledé.

A večer lehne, svit kde barví stěnu
a chvílemi jen hledíc do plamenu,
dál sny své dlouhé, nekonečné přede . . .

SVĚT DUCHŮ.

Je duchů svět. Zrak nezří v mrtvém vzduchu
jich krok a polet, který vlá tak tiše,
bran neznáme, cest, mostů do té říše,
však v srdci vpsánu o ní máme tuchu.

Cos jakby vzdychlo náhle v jizby hluchu —
práh zapraskal — kdos vešel — blízko dýše —
leč nezříš nic — jen záclona se kníše . . .
Ó, co tu všude tajemného ruchu!

Od lidí k Bohu jaká propast zeje!
Když v stupnici vše rozvíjí se, v středu
že nebylo tomto žití děje?

Duch popírá, svou lampu rozžhne, vědu,
do koutů svítí, skepsi, výsměch v hledu,
však srdce, snad že pravdě blíž, se chvěje.

SONET.

Na skvosty skřínkou sonet může býti
pro lásku tvoji spanilou a mladou,
kam sladké vášně velké perly kladou,
na víku, stěnách drahokamy svítí.

A besídkou, kde latí za ohradou
za clonou rév sem líbezný lze sníti,
a zdobnou číší, uštván zlem a zradou,
s ní zapomeneš na mžik trudů žití.

A rakví pro tvé mrtvé sny a vzněty
a reliquiář, dlaň kam klade měkká
ty vlasy, stuhy, listy, uschlé květy.

Mně vším je tím a nejvíc zpovědnicí,
jež plna řezby a v níž duše kleká
a šepce to, co jinde nelze říci.

Jan Osten:

PŘÍPAD.

Seděli jsme s architektem P. v noční kavárně, pili jsme likér, kouřili cigarety a hovořili jsme. On byl asi pětatřicetiletý, snad i starší, hezký, statný muž, možno říci, že vypadal dosti svěže, ač byl také jedním z nočních ptáků. Znali jsme se skoro jen z nočních kaváren, jinak naše styky byly velice řídké, on měl vždy naspěch; měl dobré jméno a byl mnoho zaměstnán. Vídával jsem jej vždy časně z rána za oknem kavárny, to již snídal a pak se ihned dal do práce. Byl svoboden a jak se zdálo, milovníkem žen, u nichž asi měl značné štěstí.

Nuže, seděli jsme tedy v noční kavárně a pozorovali jsme ruch kolem sebe.

Chodily sem dámy bez průvodu, hezké i méně hezké, elegantní i neslušně oděné, chodily sem každý večer, hrály kulečník, bavily se a dávaly se ochotně odvésti.

A za nimi přišlo mnoho lidí různého věku a povolání. Táhli se sem jako mouchy na lep, mnozí snad jen na kávu, kterou by byli vypili i v jiné kavárně, jiní »jen tak se podívat« a zase jiní s »vážnými úmysly«.

»Co soudíte o těchto ženách?« obrátil jsem se na architekta.

Vypustil dým z cigarety, přelétl zrakem místnost a pokrčil rameny.

»Těžko se vyjádřiti. Opravdu nevím, jak bych to řekl. Je to zaměstnání samo pro sebe velice trudné, stavící ženu mimo společnost, hubící ji na těle i na duchu, a hlavně na duchu, a zase na druhé straně i mezi těmito ženami jsou ‚sladká děvčata‘, která dovedou být hrdá v čas a něžná z opravdové náklonnosti, vděčná po celý život za upřímné slovo a za slušné jednání. Konečně by bylo nutno velice přesně posuzovati všechny příčiny, které je vedly k tomuto životu, a teprve pak odsuzovati. Mně samému se stal případ, ano skoro neuvěřitelný případ.

Je tomu pět, ne, šest, sedm, ano, sedm let, přijel jsem z Mnichova večerním vlakem. Byl jsem hladový a žíznivý, zašel jsem do restaurace blízko nádraží a zdržel jsem se tam asi do jedenácti hodin. Pak jsem se ubíral zvolna domů. Bylo to v druhé polovici září, noc byla tichá a krásná a Praha jako vymřelá. Slyšel jsem ozvěnu svých vlastních kroků, kráčeje Ovocnou ulicí a po Ferdinandské třídě. Jen tu a tam chodec se kmitl, zabělel se ženský šat; no, však znáte sám Prahu po jedenácté hodině v noci.

Když jsem přišel již za Perštýn, zpozoruji náhle, že přede mnou kráčí vysoká, štíhlá postava. Šla volnými kroky, její chůze byla půvabná, pevná, harmonická chůze ženy dospělé a vyvinuté.

Poznal jsem ze zadu, že je oděna v tmavé šaty, i její klobouk byl nenápadný, jednoduchý.

Zrychlil jsem kroky, a když jsem přišel až k ní, podíval jsem se jí do obličeje.

Pěkná hlava, pokud jsem mohl rozeznati při světle lucerny. Odvrátila hlavu, jako uraženě, ale pak se na mne podívala dlouhým, zkoumavým pohledem, jakoby se chtěla přesvědčiti, jaký jsem člověk.

To mně dodalo smělosti.

‚Dobrý večer,‘ pravím a přistupuji blíže. ‚Kam slečna jde?‘

‚Na Malou Stranu,‘ odpověděla tiše jasným, příjemným hlasem.

‚To je výborné,‘ já na to. ‚Já jdu také na Malou Stranu! Dovolíte snad, abych vás vyprovodil?‘

‚Prosím.‘

Kráčeli jsme spolu Ferdinandskou třídou a zabočili na nábřeží.

Počal jsem se vyptávati.

‚Kde se slečna tak dlouho zdržela, smím-li se ptát?‘

Byla na návštěvě u známé, ale ne, neumí lháti, chodila od osmi hodin po ulici. Je již unavena, hrozně unavena.

‚Aha,‘ pomyslil jsem si, ‚to je dost zřetelné. Chodila od osmi hodin po ulici.‘

A kde bydlí?

Ach, daleko, až na Hradčanech.

To je ovšem daleko. To já mám mnohem blíže, hned za mostem, ví-li. Mohla by si jít ke mně odpočinout na chvíli, doprovodil bych ji pak až domů. A konečně by mohla u mne přenocovat, ano, jsem na to zařízen, mám rozsáhlý byt. Může se tam krásně vyspat. Ovšem, nemusí-li být doma.

Ne, nemusí být doma. Ale, co bych si o ní pomyslil? Ona není taková, pro Boha, dnes po prvé vyšla večer na ulici, a je to tak hrozné. A zdá se mi, že v jejím hlase se chvějí slzy.

Ale nejsem dojat, slyšel jsem často hráti komedii od krasavic tohoto druhu.

Nepomyslím si o ní nic zlého, povídám. Je to tak prosté, je unavena, odpočine si u mne. Co je na tom zlého?

Dívá se na mne se strany opět tím zkoumavým pohledem a jdeme dále.

Přejdeme Karlův most a stojíme u domu, v němž bydlím.

Nuže, jak se rozhodla?

Neodpovídá, klopí hlavu.

Otevru dvéře a vstrčím ji, mírně se vzpouzející, dovnitř. Vezmu ji za ruku a vedu ji nahoru do prvního poschodí.

Její ruka je horká a slyším, jak rychle oddychuje. Počíná se mi líbiti, má hezké, malé ruce, nebyla dříve asi děvečkou.

Vyjdeme nahoru, otevru dvéře u bytu a všoupnu ji dovnitř.

Rozsvítím lampu, která stojí na témže místě, kde stála před půl rokem, když jsem odejel.

Ona stojí u dveří.

Podíval jsem se na ni nyní při světle lampy. U čerta, byl to pěkný lov!

Vidím přibledlý, pravidelný obličej intelligentních rysů, její oči jsou černé, veliké, možno říci krásné. Je ztepilé postavy, vysoká, dmoucí se ňadra slibují mnoho . . .

Proč pak nejde dále? ptám se. Nebude přece státi ustavičně u dveří. Beru ji za ruku a usadím ji na pohovce.

Nevypila-li by číšku čaje?

Ano, bude píti.

Zbyly mi ještě nějaké zásoby ze starých dob, zapálil jsem samovar a uvařil jsem čaj. Vzpomněl jsem si, že mám ve vaku nějaké salámy, které jsem si koupil v Mnichově na cestu, ale zapomněl jsem je jísti. Vyňal jsem je z vaku a nabídl jsem jí. Jedla s chutí, patrně nevečeřela a měla hlad.

Seděla stále se sklopenou hlavou; teprve, když vypila čaj, osmělila se a podívala se na mne. Zarděla se a přikryla si tvář rukama.

Odtáhl jsem jí něžně ruce s tváře.

Snad se mne bojí?

Ach, ano, stydí se, hrozně se stydí.

Dosud nikdy nebyla s pánem o samotě v bytě. Nesmím si o ní mysliti, že je taková . . .

A začne mi vypravovati svou historii.

Byla vychovatelkou u bohatých lidí, byla tam přes dva roky. A byla by tam dosud, kdyby nebylo syna jejích pánů. Je důstojník, byl přeložen do Prahy a ubytoval se u svých rodičů. Od té doby nastalo její utrpení. Byl jí stále v patách a obtěžoval ji svými návrhy. Vyčíhával chvíle, kdy byla sama doma, musila se zavírati ve svém pokoji a měla neklidné noci, neboť on byl schopen i násilí. Nebylo to zkrátka k vydržení.

Stěžovala si jeho matce, doufajíc, že se stane náprava, ale výsledek byl ten, že jí dali výpověď.

Kam se měla obrátit? Rodiče jí dávno zemřeli, nemá příbuzných, vzpomněla si na pradlenu, která prala pro dům, ubytovala se u ní a hledala si místo. Inserovala v novinách, chodila se představovat, ale je taková nouze a neměla štěstí. Je již půl roku bez místa. Úspory zmizely, co mělo cenu, šlo do zastavárny, má nyní již jen tyto jediné slušné šaty a je dlužna pradleně skorem patnáct zlatých. Pradlena je chudá vdova, má tři děti, nemůže jí déle čekati.

Ale konečně se na ni usmálo štěstí; četla v novinách annonci, že se přijme vychovatelka v rodině advokáta kdesi na venku. Dopsala tam a odepsali jí, aby přijela se představit. Jela by hned, ale předně nemá na cestu a pak pradlena ji nepustí, dokud jí nezaplatí. Má v zástavě její vysvědčení a bez nich tam nemůže jíti. Jedná se v celku o dvacet zlatých.

*

Přemýšlela, jak by si je opatřila, ale nemá v celém božím světě přátel.

A tu jí poradila pradlena, aby šla večer ven, dívka jako ona prý si snadno může vydělat dvacet zlatých. Odmítla tuto radu s opovržením. Ale nastaly jí zlé časy, pradlena se stala zlou, nechce ji mít v domě, prý ‚takové princezny mají mít vlastní zlatý zámek a komorné‘.

Můj Bože, co si má počít? Kolik nocí nespala, ale bída je den ze dne větší, nepojede-li, dostane místo jiná a co ji pak čeká?

Vyšla tedy dnes večer. Chodila od osmi hodin, mnoho mužů ji sledovalo, ale ona se nemohla k tomu odhodlati. Je to tak hrozné! Zaprodat se!

A přikryla si opět tváře rukama.

Mohu říci, že mne ta historie tenkráte nikterak nedojala. Byl jsem zvyklý takovým vypravováním, z nichž desátý díl nebývá pravdivý.

Ale byl jsem tenkráte při penězích a ona se mi po čertech líbila.

Vyňal jsem z tobolky dvacet zlatých, a položil jsem je na stůl.

Dám jí rád těch dvacet zlatých, ale zůstane u mne přes noc.

Sklopila hlavu a neodpovídala.

Přisedl jsem k ní a pokoušel jsem se rozepnout knoflíčky jejího živůtku. Ale přišel jsem na tuhý odpor.

‚Ne, ne, prosím vás, pane. Já ulehnu, ale nesmíte být při tom. Mějte slitování.‘

Odešel jsem do vedlejšího pokoje. S tlukoucím srdcem naslouchal jsem šustění šatů, slyšel jsem, jak uléhá do postele a zhasla lampu.

Vešel jsem do pokoje, dotápal jsem se k posteli a klesl jsem do jejího náručí.

Byla to krásná noc, na kterou nezapomenu po celý život. Ona byla sladká a voněla panenstvím. Zdráhavě opětovala mé polibky, ale opětovala je přece a její žár nemohl býti umělý.

Mohu říci, že jsem byl oblažen jako zřídka kdy. —

Když jsem se ráno probudil, byla pryč.

Na stole ležel lístek, psaný pěknými ženskými tahy: ‚S Bohem, neuvidíme se snad již nikdy v životě. Nevzpomínejte na mne ve zlém.‘

Byl jsem jí opravdu okouzlen.

Hledal jsem ji druhého dne i příští dny všude, na promenádě, v nočních kavárnách, toulal jsem se po Hradčanech, ale nikde po ní ani stopy.

‚Její historie snad je přece pravdivá,‘ myslil jsem si na konec a zapomněl jsem na ni po nějakém čase.

Zapálil si novou cigaretu a vypil likér.

»A nyní poslyšte, co se sběhlo nedávno, asi před půl rokem.

Seznámil jsem se prostřednictvím, nevím již koho, se zámožným továrníkem kdesi na venku. Přijíždíval často do Prahy a několikráte jsme byli pospolu. Byl to člověk ne o mnoho starší mne, slušný, distinguovaný a dosti vzdělaný. Hovořívali jsme o leccems, a poznal jsem, že stojí nad úrovní lidí jeho druhu. Cestoval mnoho, zdržoval se v cizině, bylo znáti na něm širší svět, abych tak řekl

Nuže, jednoho dne, je tomu asi půl roku, jak jsem již řekl, dostanu od něho psaní. Chce si vystavět villu a rád by měl ode mne plány. Prosí mne, bych tam přijel a obhlédl terrain, bude ho velice těšiti, když mne uvítá ve svém domě. Stačí poslat telegram, přijde mi naproti na nádraží.

Netěšilo mne to příliš, měl jsem zde nějaké závazky a pak se mi nechtělo právě z Prahy z jistých příčin. Ale obchod je obchod a ostatně psal tak zdvořile a byli jsme konečně dosti blízce známí, udělal jsem si dva dny čas a napsal jsem mu telegram, že přijedu večerním vlakem.

Čekal mne na nádraží s kočárem.

Musím prý být jeho hostem. Není to ani jinak myslitelné. V hostinci bych asi nebyl spokojen, je to malé město. A bylo to opravdu malé město, tiché, mrtvé město, ležící stranou, s málo průmyslem; můj známý byl největší továrník v okolí. Továrna byla za městem, blízko ní byl dům továrníkův, stará, ale solidní a prostranná budova. Je to prý příliš blízko od továrny, je slyšet rachot strojů a on chce mít doma klid. Adaptuje tuto budovu pro sklady a písárny a sám si chce postavit villu dále odtud, na kraji lesa. Ostatně zítra se tam prý podíváme a vše ujednáme.

Kočár stanul u domu, sestoupili jsme a vešli dovnitř.

Továrník sám mne uvedl do mého pokoje, popřál mi času se upraviti po cestě a přišel pak ke mně, aby mne uvedl do jídelny.

Vešli jsme do jasně osvětleného pokoje (bylo se venku již setmělo), vstříc nám přichází dáma, továrník ji představuje jako svou ženu.

Podívám se na ni: krasavice. Vysoká, plná, pravidelného, přibledlého obličeje, veliké, krásné oči. Opravdu zjev, jaký nevidíme každodenně. Podala mi ruku, malou, měkkou ruku a pozvala mne, bych si usedl. A za chvíli přiběhne klučina asi čtyřletý, leká se cizince, drží se matčiny sukně, pak se osmělí a přistoupí ke mně a podává mi ruku, jak mu přikázali. Je to synáček; druhý, dvouletý, podle dávného zvyku šel již spat a teprve zítra prý mi složí poklonu.

Dívám se na ten obraz, na krásnou matku a hošíka a skoro závist loudí se mi do duše. Pohlédnu na továrníka, jeho obličej září štěstím i hrdostí. ‚Ovšem, má být na co hrd,‘ myslím si, a znova se podívám na jeho ženu.

A v tom okamžiku, v jediném okamžiku napadá mi, že jsem tuto dámu někde viděl, ale nejen to, že jsem s ní i mluvil. Naslouchám jejímu

hlasu, ano, tento hlas jsem rozhodně slyšel, ale kde, ale kde? Sedíme u večeře a stávám se nervosním, jako vždy, vzpomínáme-li na něco úporně a bez výsledku.

Pozoruji její tvář, její oči, které se tak snadno nezapomínají, ona vstává od stolu, jde pro něco na kredenc, dívám se na její chůzi, u Boha, kdo to chodil tak pevně, tak harmonicky? Kde jsem viděl tuto ženu? Stávám se roztržitým sotva odpovídám na otázky.

A najednou, jako mimoděk, vynoří se mi v mysli jedna scéna. Jdu po Ferdinandské třídě, přijel jsem právě z Mnichova, jdu a přede mnou jde žena, tmavě oděná, jež upoutala mou pozornost krásnou svou chůzí a harmonií postavy.

Ale ne, to není možno. To je šílenství, hallucinace.

Podívám se na ni znova, sedí nyní u stolu, přemýšlí o něčem a má oči sklopeny.

A teď ji poznávám s neúprosnou určitostí. Ano, právě tak seděla u mne na pohovce, právě tak skláněla hlavu. Je to ona, určitě je to ona. Vykvetla v plnou růži, sesílila, je nyní půvabnější než tehdy, ale je to ona.

Polilo mne horko a bylo mi hrozně. Napadlo mi, co kdyby tebe poznala! Dosud se tak nestalo, změnil jsem se za těch šest let, mám jiné vousy a vlasy mi počínají šedivět, také jsem ztloustl a mám volnější pohyby. Sedím tady a modlím se v duchu k nebesům, aby mne nepoznala. Nutím se do veselého hovoru, směji se, ale v duši je mi hrozně. Jaká by to byla tragedie!

Uvažuji v duchu podrobnosti onoho večera, ano, díky Bohu, seděli jsme jen asi půl hodiny při světle, měla skoro ustavičně sklopenou hlavu a proto se jí můj obraz nevryl do paměti. Neřekl jsem jí tehdy, bohudíky, ani své jméno, ani své zaměstnání.

Stávám se klidnějším a snažím se nevzpomínati na to.

Pijeme víno, připíjíme si, dovoluji si promluviti přípitek na ni, připíjím jejímu rodinnému štěstí a stáváme se dobrými přáteli.

Ale tajný strach mne přece neopouští. Což kdyby i ona si vzpomněla nyní na ten večer?

Byl jsem opravdu rád, když jsem se ubíral do svého pokoje. Továrník šel se mnou a kouřili jsme ještě doutník.

Jak prý se mi líbí jeho domov, jeho žena?

Netajím se obdivem a jeho tvář září štěstím.

Ano, jest to pravý poklad. Mnoho překážek stavělo se jim v cestu, rodiče mu bránili, měli pro něho vyhlédnutou bohatou nevěstu. Jeho žena byla chudá, byla vychovatelkou u dětí zdejšího advokáta, vypravuje. Ale on neustoupil, rozhněval si rodiče, ale jsou opět smířeni. A všechno bohatství světa by ji nevyvážilo. Jest tak jemná, delikátní, nezná života kromě domácnosti, do Prahy ji nemůže dostati. Celý její svět jest u něho a u dětí.

Procestoval tolik světa, viděl tolik krásných žen a teprve zde našel tu pravou, perlu mezi perlami. A cítím, jak jsou jeho slova upřímná.

Přál mi dobré noci a odešel.

Ulehl jsem na lože a nemohl jsem usnouti. Celá ta historie vyvstala znova v mé mysli. Ach, jak málo by stačilo, aby se sřítilo celé štěstí tohoto muže! Kdyby tušil, že pod jeho střechou spí muž, jenž držel v náručí jeho ženu dříve než on, jenž se opíjel na jejích rtech a spal na jejích ňadrech.

A vzpomínám si na tu dívku a opakuji si v duchu její vypravování a věřím mu nyní úplně.

Klesla skutečně pouze jednou, z krajní bídy, uštvaná, zoufalá. Možno-li to nazvati hříchem? Úplně ji omlouvám, ale zdaž omluvil by ji její muž a ostatní svět? Zdaž měli by pochopení pro to všechno? Zdaž by si vzpomněli na nauku Kristovu, na krásnou legendu o padlé ženě?

A představuji si její trýzeň, její výčitky svědomí, když vstoupila do manželství s tímto hříchem. Neboť ona v tom shledávala jistě veliký hřích. Měla poraněnu duši a trvalo to dlouho, než se tato rána zacelila. Snad dosud není zacelena.

Proto jsem se hrozil možnosti, že by mne poznala a znova vše v duchu prožívala. Jak by se musila cítiti poníženou v mé přítomnosti.

Mohu vám říci, že jsem tam byl jako na jehlách. Ukončil jsem své řízení již druhého dne a odjel jsem večer zpět do Prahy. Rozloučil jsem se s nimi jako se starými známými, ano, dala mi na cestu dokonce kytici. Plán jsem mu udělal, ale provádění jsem nepřevzal. Vymluvil jsem se, že jsem příliš zaměstnán a navrhl jsem kollegu.

Továrník velice litoval a zval mne k návštěvě. Ale já tam od té doby nebyl a nikdy již tam nepojedu.«

Zamyslil se a jaksi sesmutněl. Seděl chvíli beze slova, pak se podíval na hodinky.

»Již půl třetí, bude čas jít domů,« pravil.

Zaplatili jsme a vyšli ven.

Šli jsme kus cesty spolu.

Na rozcestí jsme se rozloučili.

»A víte,« pravil on náhle, když již jsme si byli podali ruce, »že jsem tu ženu miloval a že bych se s ní byl oženil, kdyby byla neodjela? A třeba by byla padla již dříve, než jsem se s ní sešel. Ano. Dobrou noc!«

Za chvíli zmizel ve tmě.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH.

Pokrač.

Doubrava.

Těch však nemějte!
Mne tíží vaše tichá přítomnost.
Je nevolno mi z vašich pohledů,
jež nade mnou bdí jako nad bláznem!
Tak — prosím tedy — domů jděte jen.

(Pomlčení.)

Proč moříte mne? Dobře rozumím,
co k péči té vás přinutilo dnes!
Však pravím vám, že nezískáte tak
mé lásky!

Jana (zaleknuta).

Mistře . . . nechci . . . získat ji.

Doubrava.

Ó k čemu stále slabošské té hry!
Vy hlídáte mne, však jen pro sebe,
jen ze sobectví, jež mi protivno!

(Pomlčení.)

Znám příčiny, vy milujete mne!

(Pomlčení.)

Nuž opakuji: milujete mne!

Jana (mlčí).

Doubrava.

Ó ano! Zapíráte!

Jana.

Ničeho
nežádám na vás.

Doubrava

Chcete chránit mne!
Však málo za to vděčen budu vám!
Ó kdybyste jen mohla tušiti,
jak nepříjemno je mi nyní z vás!

(Pomlčení.)

Co tedy chcete? Nenávidím vše
a vaše láska je mi odporna!
Proč na mé paty tak se věsite
a trýzníte mne svojí něžností,
jež protivna mi?

Jana.

Nechci ničeho.

Doubrava (se zájmem naslouchá).

Zdá se mi . . . či snad klam to?

Baronka (v dáli za scénou).

Chachacha!

Jana

Smích její.

Doubrava.

Ano . . . již se vracejí.
Zde usednou . . . to jistě stane se.
Zde tedy! . . . Jediná jen lavička
v končinách těchto! Počkám!

Baronka (za scénou).

Chachacha!

Doubrava.

Jen raduj se, a přijď jen vesele
na toto místo! Jen sem přiběhni
se smíchem jasným jako hrdlička!
Zde stulte se a šeptejte si tu,
skloň k němu rty a s vášní horoucí
ho zadýchej v tom tichu večerním!
Tam počkám blízko, až se naplní
hruď vaše opojením úplně,
až bude se ti zdát, že zemdlen je
tvým dechem, vůní těžkou vlasů tvých,
až budeš viděti, že k nohám tvým
se vrhá v touze sladké . . . přiskočím
tak tichounce, že nic se nepohne,
tak lehce jako kočka v noční tmě,
a bílý, sametový krček tvůj
tak v obou rukách stisknu vesele,
že uvadneš mi jako narcísek
v palčivých prstech.

Baronka (za scénou).

Chacha! Chachacha!

Doubrava.

Jen pojďte blíž, ta lávka čeká vás!

(Odejde v levo.)

Jana (zajde v pozadí).

Výstup 5.

Baronka a Josef (vstoupí s pravé strany).

Baronka.

I to vám lhostejno je?

Josef.

Všecko již!

Baronka.

A nezdá se vám, že jste neslušný?

Josef.

Ne! Proč bych neslušný byl?

Baronka.

Chachacha!
Toť pohádka je! Avšak zlobím se!
Což odjedu-li?

Josef.

Svojí paní jste.

Baronka.

A nebyl byste smuten?

Josef.

Nebyl. Proč?

Baronka.

Což nijak nemohu vás poranit?

Josef.

A k čemu? Můj klid nepřekáží vám.

Baronka.

Můj milý, přece musím říci vám,
že miluji vás!

Josef.

Málo trvání
má vaše láska Je mi lhostejna
a cizí jaksi. Nerozumím jí.

Baronka (usedne na lavičku).

Chachacha! Na té křehké květině
se síla moje zláme? Chachacha!

Josef.

Ne, nezápasím s vámi, jsem jen sláb
a snílek dětinný. Jen sděluji,
co cítím a čím plna moje hruď!

Baronka.

A měl jste mne dřív rád? (Kyne, aby usedl.)

Josef (usedne k Baronce).

Měl, nesmírně!

Baronka.

Chachacha! Vy jste brzy změnil se!

Josef.

Naprosto jinou miloval jsem vás,
než shledal jsem pak. Moje láska sen,
jenž laskavosti pln a něžnosti
i krásy v duši mojí tiše žil.
Ničeho nechtěl jsem, jen přál jsem si
to andělství, jež vysnil jsem si dřív,
z blízkosti uvidět . . . a viděl jsem!

Baronka.

Vy urážíte! Byl jste zklamán snad?

Josef.

Byl.

Baronka.

Není možná! Proč jste zklamán byl?

Josef.

Jasnýma očima jsem prohléd vás
a láska moje dětská v jeden mžik
se rozsypala ve štěrk bezcenný.

Baronka.

A jakou shledal jste mne? Řekněte!

Josef.

Vy chcete vše a pranic nedáte!

Baronka.

Takovou jste mne tedy uviděl?

Josef.

A bezcenno mi bylo všecko hned,
co srdci mému slibujete dát!

Baronka.

Kdo jste?

Josef.

Já?

Baronka.

Že jste vnik' mi do hlubin
studeným pohledem? Kdo tedy jste?

Josef.

Jen snílek, hoch a tichý bláhovec,
jenž kvítím chodí, polem, doubravou
a illuse si spřádá laskavé,
jenž obraz krásné ženy stvořil si
a když mu sama hrozná skutečnost
ten obraz roztříštila v střepiny,
zas jiný obraz vybuduje si.
Hoch naivní jen, jenž vroucně miluje,
však nechce ničeho za lásku svou
a šťasten je, když světa vzdálí se
v dum zlatou přízi, ve sny nehmotné!

Baronka.

Chachacha! Křehoučká jste květina,
již možno zašlápnouti hned!
Však zmýlil jste se! Chci vás milovat,
chci takovou být, jak jste o mne snil,
chci podobna být oné bytosti,
jež ve vašich snech žila! Slyšíte?

Josef.

Sen lásky mé již minul, odvanut
jak mráčky bílé, v dálce zapadl.
Již nevrátí se. Pouze památku
a stopy jeho budu milovat.

Baronka.

Velice křivdíte mi! Miluji
vás nade všecko!

Pokrač.

KAREL NOVOTNÝ:

STESK.

Prchly všecky sladké vidiny,
rozešly se tiše ve stíny,
odumřely naděje i přání,
duše přijala vše bez reptání
i ten stesk, jenž zůstal jediný.

Vždycky, když se večer nachýlí
nad ruch měst i nad mír mohyly,
bílé hvězdy skanou s nebes lichy,
vydá den svůj poslední vzdech tichý —
rozvijí svůj kalich ztepilý.

Vonný květ svůj smutný ke skráni
měkkým kynem stvolu naklání,
ve večerním míru nepohne se,
a přec všecku rosu v duši střese,
zádumčivou něhu stmívání.

A já zpívám stesk ten intimní,
jak mi v duši žaluje a zní,
kdy sen paprsky své snáší k zemi,
v dálce, modrými kdy nad pláněmi
růžový svit zháší poslední.

Vždycky, když se večer zakmitne
nad vodami v říze blankytné,
když již opuštěná lada ztmělá
kolem skrání mých a kolem čela
dlaně svoje klade průsvitné.

V jeho hrudi vonném oddechu
cítit žal a cítit útěchu,
žal, jenž nerani, už jenom hojí,
jakoby kdos těžké hlavě tvojí
pod les ztichlý ustlal do mechu.

Bledé hvězdy shora se snětí
měkkým třpytem ještě viděti,
opojně ten utichlý les vzdychá,
vody zvoní — ale srdce ztichá,
přestává tě zvolna boleti.

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

Valentin okázal na židli. Dělník se posadil a pokračoval ve své prohlídce pokoje, nechtěje se setkati s badavým, chladným a, jak cítil, pohrdavým pohledem chefovým. Dosud s ním nikdy nemluvil a potom co o něm slyšel, byl velmi zvědav na jeho chování. Zdál se mu svou zdrženlivou a apatickou mírností nebezpečnějším, nežli brutální ředitel. Obrazy, květiny a knihy pracovny Valentinovy vyvolaly závistivý podiv mladého muže ještě více, nežli ostatní přepych villy a zahrady.

Valentin shledal, že zajímavý, tak těžce obviněný mladík má intelligentní tvář, vyjadřující neomalenou přímost a tvrdošíjnost.

»Jako agitátor a řečník,« myslil si Valentin, »působí asi daleko více na lid, nežli ti vyzáblí, dlouhovlasí proletáři intelligence s rozcuchanými bradami apoštolů, s bledými tvářemi fanatiků nebo s červenými nosy cholerických alkoholiků, kteří vynášejí své fráze z redakcí a hospod socialistických. Tenhle chlapík přišel ke svým názorům socialistickým stejně cestou citu jako rozumu, citem, sensibilitou a instinktivním duchem vzpoury, který přirozeně skrývá se v každé neotupělé, nezatemnělé duši dělníka, jenž se nestal úplným pariou a rozumem zvědavého, ne vždy dosti logického a často velmi primitivního mozku, podrážděného problémem svobody a spravedlnosti, který mu klade před oči každý krok v životě a nejasně puzeného touhou poznávati. Ano, je to bytost pobouřená, citová, mající své vášnivé představy svobody a spravedlnosti, altruistní a individualistní a zvědavá. A málo logická. Neboť kdyby byli tito lidé logičtí, stali by se všichni anarchisty nejkrajnější propagandy činu.«

Konečně uznal za vhodné, ukončiti své vagní, volné přemítání, v němž si tak často liboval — strojník si vykládal jeho mlčení velmi urážlivě — a pravil skoro tiše:

»Víte, proč jsem si vás dal zavolat?«

»Snad jsem to uhodl,« odvětil dělník zamračeně, chtěje naznačiti, že není spokojen ponižujícím jednáním chefovým.

Valentin pochopil, proč potemněl zprvu mírný pohled Brynychův, a pokračoval vlídně:

»Ředitel mi předložil dlouhý seznam vašich hříchů a zločinů s určitým návrhem, abych vás propustil z práce.«

Mladý muž zrudl. Byl by jistě se ozval pobouřeně, ale byl zaražen přízvukem Valentinovým, zvláštní jeho ironií, nedůvěřivě a úzkostně mlčel a snad po prvé ve svém životě byl v rozpacích.

Továrník vyňal kapesní zrcátko a přihlazoval si jemně vypěstěné vousy s diskretně, distinguovaně prokmitávajícími prvními šedinami a mluvil více pro sebe, nežli pro mladíka, žmolícího čepici a vždy více se červenajícího:

»Nezabývám se podobnými věcmi. Ale nerad bych byl nespravedlivým, a pak váš případ není všední. Byly proneseny proti vám stížnosti, do kterých mi vlastně nic není. Jste agitátorem, řečníkem, mluvčím a snad i vůdcem dělníků v zdejších závodech. Co mi po tom, zdali agitujete mezi dělníky jako socialista, nebo zdali je vodíte na processí k zázračnému obrazu. Jako strojník vy-

konáváte patrně svou práci řádně, snad obratněji nežli ostatní, neboť v tom ohledu inkvisitoři vše neobjevili a jistě si dali notně záležet, aby vás skoupali. Nevím věru, co si o tom všem myslit.«

A po krátké pomlčce dodal suše, odměřeně:

»Ale propustit vás musím!

»Komu se vlastně posmívá, řediteli nebo mně?« myslil si Brynych.

Bylo mu nevolno. Nikdy nepoznal nepříjemnějšího, prohnanějšího člověka. A přece jeho tvář byla tak jasná, jeho hlas tak vlídný. Chtěl již vstáti, utéci a bouchnutím dveří odpověděti na všechnu tu zdvořilou nadutost a urážlivou finessu továrníkovu.

Chvíle mlčení. Mladý muž odkašlal, ale neměl odvahu mluvit. Valentin sáhl do krabice na doutníky. Zapálil si tlusté havana Clay a podal krabici Brynychovi.

»Kouříte?«

Dělník vyvalil na něj oči se svrchovaným úžasem. »Dává mi vyhazov a nabízí mi svoje drahá cigára!«

Valentin se dal do smíchu. Chtěl již ukončit rozpačitost mladíka, jenž tak směle vrazil před půl hodinou do dveří.

»No tak jen si zapalte, bude se nám lépe hovořit. Snad je to naše první a poslední rozmluva. Nu, a aby nebylo již více nedorozumění, ujišťuji vás, že já osobně proti vám nic nemám. Naopak!«

Brynych se usmál též a zmačkanou čepicí utřel si spocené čelo. Vydechl, ulevilo se mu a s chutí ssál dým doutníku. Ale jeho nedůvěra nebyla ještě zaplašena tím náhlým, přátelským obratem továrníkovy řeči. »Chce si patrně zahrávat na originelního a omráčit mne. To si počká!« A cítil se opět sebevědomým jako ve chvíli, když zhurta vešel v plném vědomí svého práva a poctivě konané povinnosti.

»A teď mi řekněte,« oslovil Valentin strojníka, »jaké máte vyhlídky při nastávajících volbách.«

»Jakže, vy víte?«

»Ano. Zdá se mi, že zdejší kraj je agitací socialistů i malých oposičních stran dobře připraven pro vás. Jste populární, dobře prý mluvíte. Řekněte mi svůj náhled upřímně, mluvte jako muž k muži.«

Brynychovo udivení rostlo. Pozoroval, že Kaplíř, v němž viděl jen prohnaného, raffinovaného a světáckého sobce, je člověkem, který by mu mohl imponovat. Nemohl však ještě tušit, kam míří, a cosi mu našeptávalo, aby se měl na pozoru před ním.

Brynychův tvrdý, zdravý obličej se leskl potem a měl barvu brunátnou. Odvětil zvolna:

»Výsledek volby závisí v tomto případě jen na energické agitaci a pak na tom, kdo bude kandidován stranou, jež dosud měla okres v moci.«

»Víte, kdo bude vaším protikandidátem?«

»Dosud nevím. Zdá se, že se páni v liberální a konservativní straně chtějí dohodnouti na společném kandidátu proti nám a to se snad nemohou smluvit.«

»Již se smluvili. Chcete vědět, kdo bude jejich kandidátem?«

»Jak ne! Budu velmi vděčen. Kdo je to?«

Valentin se obrátil k Brynychovi a řekl s úsměvem:

»Já!«

»Hrome!« vyletělo z úst Brynychových.

Valentin povstal a smál se úžasu mladého muže.

»Tak vidíte, teď jsme kollegy a rivaly před posvátnou institucí volební suverennosti lidu. Prosím vás, zůstaňte sedět, je to mým zvykem přecházet po pokoji. Ještě nejsme u konce. Teď teprve si musíme promluvit o důležitých věcech. A nedivejte se na mne, jako bych byl nějaké zvláštní zvíře.«

»Nedivte se mi, pane chefe, že jsem tou zprávou tak překvapen.«

»Budete ještě více překvapen. Teď mluvme již přesně. Chápete, že jako váš protikandidát musím užiti všech prostředku, abych vaši posici oslabil a zhoršil. Nemužete ostat déle v mé továrně. Dávám vám okamžitou výpověď — buďte jist, že obžalovací spis ředitelův neměl nijakého vlivu na mé rozhodnutí — opustíte ještě dnes továrnu . . . Jen ostaňte sedět, člověče, co jste tak netrpělivý. Nejsme ještě hotovi. Musíte mi prokázat velkou službu.«

Brynych mlčel a díval se před sebe jako člověk, který nechápe, a jemuž je již všechno jedno.

Valentin se bavil nesmírně. Postavil se před strojníka a řekl tiše, ale durazně:

»Nabízím vám spiknutí . . . dohodněme se!

Mladý muž vymrštil se ze židle.

»Pane!«

»Nu, jen ne tak divoce. Co vám nabízím, je zcela poctivý obchod. Tak slyšte, příteli.

A uchopiv jej za modrou bluzu a dívaje se mu upřeně do očí, pravil pomalu:

»Musíte být za každou cenu zvolen. Učiníte všechno možné, abyste mne porazil. Mne porazil! Ro-zu-mí-te?

Ne, nerozuměl. A jen rychle mrkal a mžoural očima, jakoby nemohl snésti ten upřený, chladný, posmivavý pohled.

»Kamaráde! Spáso všech mezinárodních spojených proletařu, dáte se zvolit jako přívrženec socialistu, ať již reformistních neb revolučních, a přičiníte se, abych já propadl. Rozumí se, že vám budu pomáhat, seč budu moci. Vaši agitaci zaplatím.«

Konečně vysvětlil Valentin Brynychovi, oč mu jde. Nechtěl se vrátit do parlamentu, zhnusila se mu politika a veřejný život, ale byl nucen kandidovat.

»Ale proč nechcete dopomoci k mandátu někomu z vaší strany, neb z radikální strany, jež je vám přece bližší. Bylo by vám snadno, zaopatřiti si kandidáta z měšťácké některé strany. Proč chcete prosaditi volbu socialisty?« tázal se strojník s celou upřímností své prosté duše.

»Proč? Dejme tomu, že tu jsou jisté sympatie a mé subjektivní mínění.« Pokrač.

FEUILLETON.

NERUDOVY FEUILLETONY.*)

Vydávání Nerudových sebraných spisů dostoupilo ku XIII., předposlednímu svazku. Za nedlouho bude tedy tento básník bolestného humoru a satyrik raněného srdce celý v rukou našeho čtenářstva. Je to fakt, jehož literární váhu nelze ani s dostatek akcentovat, jehož důležitost, především pro rostoucí literární generaci, je rozhodující: neboť kdo z těch nejmladších probíral se starými ročníky »Národních Listů«, v nichž Neruda ukládal právě nejbarvitější kousky svého tak svérázného, jiskřivého a pichlavého umění? Naleznete je nyní seřaděny v několika svazcích všechny ty mistrovské kousky, všechny ty několikastránkové drobotiny, jež při vší své zdánlivé ležernosti, těkavosti a bezstarostnosti skrývají tolik vážného a bolestného cítění a tolik těžké umělecké práce.

Neboť dnes, stejně jako po Nerudově smrti, možno říci bez odporu, že on to byl, který vytvořil český feuilleton, který mu dal osobitý ráz a který přivedl tento literární genre u nás nejvýše. Umění je věčné. A snad právě proto, že jeho feuilleton má v sobě tolik umělecké energie, snad proto jsou nám tyto věci tak blízké po celých desítiletích jakoby teprve včera poprvé byly vyšly z tiskařského stroje. Je to podivuhodná vlastnost Nerudy-feuilletonisty: nestárne. Vezměte si namátkou některé články, psané u nás v 70. letech. Jak vám připadají vzdáleny i svojí ideovou oblastí, svým způsobem nazírání a především svými vyjadřovacími prostředky! U Nerudy nedožijete se ničeho podobného. Vezměte z přítomné knihy první feuilleton, »Jubilejní«, z června 1877, vezměte některý z posledních, z roku 1891, a u obou, stejně jako u těch, které byly psány v tomto mezidobí, jaká to svěžest cítění, jaký moderní, přiléhavý, bezkudrlinkovaný styl! Čas nemá nad Nerudou moci. Nedovede setříti to zvláštní kouzlo jeho feuilletonů, nedovede porušiti jejich graciesní lehkost. Nerudův vtip nebyl časem otupen. Spíše byste řekli, že teď, kdy se probíráte těmi jednotlivými střelami tak choulostivě vyhrocenými, že teď, ačkoli leckterý terč, do něhož byly metány, dávno zpráchnivěl, přibylo jim na zocelené tvrdosti.

V čem záleží kouzlo těchto drobných črt? Především v té zvláštní směsi satiry a citové opravdovosti, zanícení a úsměšku, jíž lze nalézti v každém z jeho feuilletonů. Humor, pod nímž cítíte tryskat slzy, je naší době, plné vnitřních zmatků a smutků, nejblíže, a to právě je podstatou humoru Nerudova. Vyciťujete až příliš často, kterak srdce bylo dotčeno a raněno. Jiný by svolával hromy a blesky, stavěl by se do bohatýrských pós. Ale Neruda? Nic neleží dále jeho individualitě, než bohatýrská pósa. Odpravuje lidskou hloupost tím, že ji akceptuje v jejím nejširším rozsahu, tím, že ji uvádí k jejím posledním důsledkům a tu teprve ji ukazuje v celé její absurdní nesmyslnosti. Celá řada těchto feuilletonů je založena právě na této demonstraci absurdného.

*) Jan Neruda: »Proti srsti«. Sebr. spisů sv. XIII. Nakl. F. Topič. Pořádá Ig. Herrmann. Praha 1904.

Sem náleží především jeho invektivy proti klerikalismu. Jak humornou pichlavostí, jak vynalézavým posměchem dovede stíhat nebohého Pia IX.! Ve feuilletonech jemu věnovaných jiskří to vtipem a tyto jiskry dopadají jako ohnivý déšť na hlavu nejvyššího pontifika: jeho neomylnost, jeho »lidumilnost«, jeho křesťanství, vše to poskytuje Nerudovi příležitosti, aby ukázal svoji dravou, satirickou vervu, která jediné rány nedá nadarmo, která se nikdy nemine cíle.

Antiklerikalism a politický radikalism šly u Nerudy ruku v ruce. Mladočešství, jemuž svým přesvědčením patřil, stálo ve znamení revolty proti staročeskému konservativismu a tento stav hodil se neobyčejně dobře pro talent tak aggressivní, jakým byl Nerudy-novináře. Jeho politická strana, nemajíc dobytých posic, neměla také žádné nebo jen nepatrné zodpovědnosti, omezovala svoji činnost na kritiku staročeského regimu. To bylo jako stvořeno pro Nerudu: měl volné pole pro své satirické harcování, mohl, kde právě se mu zachtělo, přiložiti palčivé železo k různým vředům národního organismu.

V Nerudovi-feuilletonistovi vyrostla umělecká síla, jež dosti ztěžka si nachází soka. Nalezl si ve svém genru svoji vlastní řeč, bohatou, barvitou a ráznou i srozumitelnou širokému zástupu. Analysujte si jednotlivá čísla naší knihy a podivíte se té vzácné odstíněnosti přechodů, tomu feuilletonistovi nevyhnutelnému daru, stočit se z jedné ideje na jinou, třeba zcela protilehlou. A při tom opět je ještě podivuhodnější dar, shrnout všechny ty protilehlé složky v jediný celek, který vám podává jádro celého článku.

Než, vedle těchto cenných, uměleckých vlastností naleznete u Nerudy jinou, nade vše cennější, dodávající jeho pracím té oplodňující síly, toho vnitřního tepla, jež sálá u něho z každé řádky: míníme samotnou povahu Nerudovu. Za umělcem rýsuje se u něho vždy člověk, za individualitou charakter. Mravní opravdovost — to je výsledný dojem, jejž si odnášíte z té snůšky feuilletonů na pohled tak hravých a těkavých. Ale i za tím nejležernějším nápadem stojí celý člověk, který mluví z plného přesvědčení a jenž je si vědom svého poslání. A to bývá někdy tak vzácným, tak neuvěřitelně vzácným.

O. Theer.

Z POLSKÉ LITERATURY.

(Nové romány Sienkiewiczovy a jeho kult. Ruský kritik o novější polské literatuře. »Polnische Erzähler«. — Nové polské rovy: Justyna Moers-Tuszowska, Adolf hr. Mostowski.)

Jedno z posledních čísel časopisu »Biesieda literacka« přineslo několik zajímavých poznámek o nových literárních plánech a pracích Henryka Sienkiewicze. Oblíbenost a široká populárnost tohoto autora, vzniklá v jeho užší vlasti teprve po pronika-

vých úspěších v cizině, najmě v Americe, ustálila se tu tepive dokonale po velikých a vlasteneckých epopejích historických, jakými byly romány »Ogniem i mieczem«, »Potop«, »Pan Wołodyjowski«, jež ostatně jsou i do češtiny přeloženy a u nás dosti rozšířeny.

Nový román Sienkiewiczův, jenž právě vychází jako skvělá příloha »Biesiedy literackiej«, nesl původně titul »Na polu chwaly« (Na poli slávy) a vážen je také z domácí historie polské. Původně chtěl jej autor napsati jen jako historický obraz malých rozměrů, avšak v průběhu práce samotné rozrostl mu obraz pod rukou do kontur netušených, takže nyní sám o tom píše zmíněné redakci těmito slovy: »Tolik se mi nahromadilo materialu, taková epopeja národní vyhlédá z plánu, přikrojeného původně do jediné povídky, že je mi líto se s ní rozloučiti. Chcete-li, napíšu vám trilogii románovou.«

Netřeba připomínati, že redakce »Besiedy literackej« mileráda přisvědčila k návrhu svého slavného spolupracovníka. Stručný rozvrh zamýšlené trilogie jest asi takový: První část líčí dvůr krále Jana Sobieského a jeho bohatýrské družiny na královském hradě Wawelu krakovském — v době, kdy chystá se k vojně turecké na »pole slávy«. Druhá část obsáhne právě líčení všech událostí na poli válečném, boje rytířstva polského s Turkem; boje, které jsou vlastně zápasem Východu se Západem, Východu výbojného a barbarského s klidným, kulturním Západem. Díl třetí bude jevištěm a do jisté míry také apotheosou vítězného návratu Sobieského domů do Polsky; návratu velkého národního hrdiny, jemuž nejen polský národ, ale celá Evropa je povinna díky za to, že ji zbavil ponížení barbarského vpádu svým vítězstvím.

Henryk Sienkiewicz v posledním desítiletí byl i do ruštiny hojněji překládán, raze zde úspěšně dráhu polské belletrii, proti níž z různých důvodů — politické nestojí ovšem na místě nejposlednějším — panovala tu dosud nechuť často velmi zřejmá.

Novou trilogii právě, jež ponese souborný titul »Jan Sobieski«, přinášejí v překladě současně s originálem dva ruské časopisy: »Russkaja Mysl« a »Russkij Listok«.

Odtud zdálo by se, že nachází se Sienkiewicz na zenithu své slávy, avšak z mladších kruhů literárních doma i na Rusi ozývají se zároveň hlasy odporu k jeho historickému romantismu, hlasy uznávající sice nespornou cenu a velikost jeho grandiosních historických románů, avšak protestující proti nekritickému opojení nad celým Sienkiewiczem.

*

Nedávno naskytla se k tomu příležitost při vydání ruské knihy K. J. Chraněviče: »Očezki novějšej polskoj litěratury« (Obrázky z novější literatury polské), jež vyšla asi před dvěma měsíci v Petrohradě. Kniha sama má zajímavý úvod, provádějící vděčnou parallelu mezi národními literaturami polskou a ruskou (odbornost poměrů, tradicí životních základů, západních vlivů, národních individualit, atd.), a dobře se čte, jsouc v lecčems velmi informativní.

Nelze ovšem souhlasiti se zřejmě konservativními názory autorovými, jak je pronáší v jednotlivých kapitolách svojí knihy »Obrazů z novější literatury«. Pan Chraněvič málem že uznává po Sienkiewiczovi a Orzeszkové několik pozoruhodnějších talentův a jmenovitě Mladou Polsku a její literární tvorbu posuzuje hodně s patra a s patrným nepochopením. Za to tam, kde chválí, chválí až nepřiměřeně a hodně paušálně, rozplývaje se zejména v údivu před historickým romantismem Sienkiewiczovým. Mladá kritika polská i ruská odbyla proto velmi správně některé názory Chraněvičovy vytýkajíc mu malou znalost předmětu, který si obral.

Proti [illegible] Chraněvičově a hlavně proti přeceňování Sienkiewicze na úkor mladých velmi energicky vystoupil v »Míru Iskusstva« D. Šestakov. Šestakov akceptoval plně úvodní parallelu Chraněvičovu mezi literaturami polskou a ruskou, prohlašuje, že jsou obě vlastně rodnými sestrami. Mají i po jeho mínění týž kruh zájmu, tytéž základy životní, tytéž pohnutky a tytéž poznatky. Polska má svého Puškina — Mickiewicze, svého Lermontova — Słowackého, svého mystika Gogola — Tovjanského, má také dosti svých Uspenských a Zlatovratských, má dost svých věrných i pravověrných šedesátníků. Na tvrzení Chraněvičovo, že v historické povídce Sienkiewicz nemá vubec soupeře, odpovídá Šestakov opětně parallelou z ruské literatury. Ani nás nenapadne srovnávati historické povídky ruského Kraszewského — Dala (Vladimir Ivanovič Dal žil v letech 1801—1872), s historickými romány ruského Sienkiewicze — E. A. Saljasa, neboť Dal nebyl, než pouhým etnografem. Avšak srovnávajíce se Saljasem Lva Tolstého, poznáme lehce, komu dáti přednost, nestojíme-li právě na stanovisku návštěvníků veřejných bezplatných čítáren, kde Saljas carstvuje, a bude, zdá se, carstvovati věčně.

V dalším vytýká Šestakov Chraněvičovi, že buď nezná Sienkiewicze anebo že mu nerozumí, prohlašuje-li na příklad »Quo vadis« za nejlepší jeho román, zatím co docela přehlíží hlubokou psychologickou studii současného člověka, jakou je ve skutečnosti jeho román »Bez dogmatu«. Šestakov domnívá se, že příliš silné barvy, jimiž líčí Sienkiewicz v »Quo vadis« svoje první křesťany, byly okouzlující pouze pro Američana, avšak ma omocné, aby důstojně vyjádřily hlubokou krásu sujetu.

Neniť to ovšem křivdou pro Sienkiewicze, neboť je známo, že román »Quo vadis« největšímu a jaksi nejtrvalejšímu úspěchu těšil se právě v Americe a ve Francii, tedy ve dvou zemích, které jsou vlastně bez Krista, anebo dozajista aspoň povrchně křesťanské.

Nekritické přeceňování Sienkiewicze i mezi Poláky samotnými nalézá odpor. Krakovský professor Tarnowský, typ pronikavého a silného talentu kritického, již opětovaně svými seriosními rozbory uvedl v pochybnost historickou pravděpodobnost některých hrdin Sienkiewiczových vlasteneckých epopejí.

I v řadě jiných drobnějších údajů, v úsudcích o jednotlivých skupinách autorů a literárních zjevech polských jsou náhledy Chraněvičovy nepřesné, ukvapené, povrchní, často i docela nesprávné. Tak v náčrtku o literární činnosti Kl. Junoszy (pseudonym K. Szaniawského), z něhož i do češtiny leccos je přeloženo (tak varšavský románek »Na dlažbě« v románové příloze bývalého »Světozora«) je naprosto nesprávné tvrzení, jakoby byl »Jurosza jediný ze všech polských belletristů nakreslil pravdivý typ polského žida, bez tendence na tu či onu onu stranu«, neboť jiní prý častěji křivdili, kdežto zase Orzeszkowa Eliza všecky představitele této rasy ve svých románech šmahem idealisovala. Zde opomíjí autor příliš nepravedlivě právě jedno z nejvzácnějších děl Orzeszkowé, román »Meir Ezofowicz«, který tak realisticky věrně, a při tom tak umělecky syté a bohatě líčí celou galerii židovských typu, osvětluje hlubokými perspektivami zápas starého židovského světa s mladým.

*

Ve »Slavische Roman-Bibliotek«, která letos s jara zahájila svoje vycházení německým překladem Zeyrova »Románu o věrném přátelství Amise a Amila« (nákladem Ottovým), objevila se jako druhý svazek anthologie z mladší polské prósy, nesoucí název »Polnische Erzähler«. Dobrá anthologie z povídkářů polských, jaké nemá dosud ani naše vlastní literatura

*

překladová. V mladší novellistice polské posledních třiceti, čtyřiceti let obrážejí se velmi zřetelně duševní myšlenkové proudy, které ovládaly v té době polský svět. Perioda těchto let sama o sobě zdá se být dosti uzavřena, vzdalujíc se spěšně od idealisujícího romantismu, který vládl v polské literatuře národní před rokem 1864. Neblahé poslední povstání polské (1863) smetlo skoro rázem všecky starší generace, a mohutné reakční nárazy učily šmahem polskou mládež stavěti nové, positivní základy ve vší kulturní práci, učily střízlivému úsudku, podávaly samy sebou positivní program také v literatuře.

Překladatel a pořadatel anthologie B. Rogatyn měl jeden platný důvod pro oprávněnost svého podniku: polská novella daleko ještě není tak známa na evropském trhu literárním, jak by zasluhovala. V posledním desetiletí sic nejen u nás, nýbrž i v cizině zájem pro belletrii polskou se zněkolikanásobil, ale byl to především polský román, který tu vítězně pronikl. »Naproti tomu novella nalezla velmi málo pochopení. A přece je novella pro tvorbu prosaickou každého národa téměř týmž, čímž je pro poesii lyrika — v ní dochází začasté výrazu pro to nejintimnější a nejjemnější z uměleckých snah a životního nazírání generace. Možná, že na veliké komposici románové projevuje se nejjasněji schopnost spisovatelská, v přemáhání obtíží technických, ve správném seřadění obsáhlé látky, v níž má býti zachována harmonie mezi úmysly autorovými a zamýšleným účinem: avšak jeho schopnost a umělecký smysl dovede leckdy velmi ostře osvětliti a projeviti i malá novella, tento druh literatury, jenž podává umělecký výsek života, jenž v malém podává zhuštěný obraz velkého světa.« Těmito slovy doprovází B. Rogatin svůj výbor v informativním úvodě, dobře karakterisujícím stručnými větami jednotlivé autory zde zastoupené.

Výbor sám jest nevelký, ale pečlivý, předvádějící výhradně autory dobrých kvalit. Ze starších jsou tu zastoupeni živý a veselý novellista krakovského života Michał Bałucki, pessimisticky naladěný Wiktor Gomułicki, mistr stylu Alex. Swiętochowski (Vladimir Okoński), a ovšem i Eliza Orzeszkowá, Marya Konopnicka, Henryk Sienkiewicz, Bolesław Prus (Aleks. Głowacki). Dalšími ukázkami praesentují se i Wacław Sieroszewski, jehož práce detailní drobnokresby realistické věnovány jsou téměř výhradně utrpení sibiřských vyhnanců. Z žen talentovaná naturalistka Gabryela Zapolska, Marya Rodziewiczówna, líčící s lepším pochopením chlopský život, než drobné polské šlechty na venkově, a konečně dva pseudonymy, exotická Hajota (Lud. Godlewska) a Ostoja (Józefa Sawicka), která věnuje svůj interess drobným, malým lidem. Mladé směry literární zastoupeny jsou dvěma nejzvučnějšími jmény: Wl. St. Reymonta a Stefana Żeromského.

*

Na sklonku července letošního roku zemřela v Italii nedaleko Pisy básnířka a dramatická spisovatelka polská Justyna Moers-Tuszowska, jejíž historická dramata slavívala triumfy na polských scénách v Krakově a ve Varšavě, jmenovitě ona, jejichž děj vážen byl z dějin národních. Nejpopulárnější bývalo z nich historické drama »Przeor Paulinów« (Převor kláštera pavlánského), vážené z doby hrdinské obrany Jasné Hory čenstochovské Aug. Kordeckým za války švédsko-polské (1655). Drama, líčící krásným a zvučným veršem, v bohatých a vzrušujících scénách hrdinskou obranu 70 mnichů a asi půldruhého sta ostatních bojovníků proti obrovské přesile švédského vojska, jehož obléhání vzdorovali vytrvale déle než šest týdnů, budilo všude nesmírné nadšení a patří dosud k nejvýznamnějším historickým hrám polským.

Z ostatních pak dramatických prací Tuszowské, jež psala většinou pod pseudonymem Juliana z Poradowa, třeba uvésti: »Księżna Gorysława«, »Wesele zdobywcy« a »Kleopatra«.

Adolf hrabě Mostowski, spisovatel a mecenáš polský, zemřel v první polovici srpna na svém dvorci v Mytniku (v podolské gubernii). Narozen na Podolu v Chrestyszczach v roce 1839, pěstoval v mladších letech sám činně krásnou literaturu, shromažďuje kolem sebe literární i uměleckou společnost polskou. Jeho verše, tištěné v různých časopisech, vyšly posléze v samostatných knihách »Kwiaty a chwasty« (1866), »Dwa węzły«. Dramatických prací napsal hrabě Mostowski celou řadu, skoro výhradně komedií, jež hrány byly většinou se značným úspěchem ve Varšavě i Krakově (»Kamienne serce«, »Doktryna«, »Znakomici i wieley«, »Emeryt« a j.). Na svém statku Mytniku shromažďoval Adolf hr. Mostowski stále vybranou společnost uměleckou, v posledních letech svého života založil tu pak bohatou galerii výtvarného umění, v níž zejména značnou řadu slavných pláten polských malířův umístil. V. Červinka.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Jeden z nejdokonalejších moderních umělců francouzských, malíř, kreslíř, ryjec, litograf Fantin-Latour zemřel u věku 68 let. Jméno jeho souvisí s mocným rozvojem naturalismu let sedmdesátých. Žák Courbetův, člen »Salonu odmítnutých«, kráčel s Manetem, Claude Monetem, Sysleyem a literárním mluvčím skupiny Emilem Zolou v bojovných řadách, jež zvítězily v revoluci impressionismu. Jakýmsi sebevědomým manifestem nových umělců byl Fantin-Latourův obraz »Atelier v Batignolles«, na němž zobrazeni jsou nejzajímavější talenty nového směru, seskupeni kolem Maneta. Obraz visí nyní v museu luxemburském. Fantin-Latour v první době svého tvoření vynikal svěží křepkostí realistickou a obdivuhodné, teplé, krásně odpozorované jsou barvy jeho portretů, květin, genrových postav. Ale Fantin-Latour patřil též mezi největší básníky ve výtvarném umění. To dokázal svými čarokrásnými kresbami a litografiemi, zobrazujícími jeho allegorické komposice nebo zachycujícími fantastické vidiny inspirované hudbou Berlioze, Schumanna a Wagnera. Viděl jsem v Paříži před několika lety výstavu Fantin-Latourových kreseb, rytin, litografií a dojem jeho prací vzletně básnických, nádherně fantastických mi ostane nezapomenutelným. Fantin-Latour byl bohatá, hrdá a neodvislá povaha umělecká. Žil v ústraní celý život a znal jen svou práci. Dlouho byl neznám a zneuznán. Neznal reklamy, ani kamaraderie, jen silou a výmluvností krásy jeho děl proniklo konečně jeho jméno na veřejnost. — A —

ZPRÁVY A POZNÁMKY.

Elitní časopis mladé francouzské generace »Le festin d'Esope« přináší ve svém 9. čísle překlad povídky p. O. Theera »Špatné dítě« pod názvem »Histoire d'un mauvais sujet« z péra p. Abela Rémoise.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem nebo s každým sešitem Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 10. ZÁŘÍ 1904. ČÍSLO 34

KAREL NOVOTNÝ:

BLAHA TUCHA...

Blaha tucha přízraky
srdce mámí, rozum víže,
svůdně tančí před zraky,
vzdaluje se, čím jdeš blíže,
luzné světlo mámivé.

Věčné míru zahrady
slibuje ti štěstí ústy,
sladkých září poklady,
rozzníititi kraj tvůj pustý
v růží sady ohnivé!

Vonným víří blankytem,
za horou se blízko sklání,
vášnivým hnán pocitem
rozběhneš se prudce za ní
uchytit ji v náruči.

Ale než se nadáš, v dál
výsměšně ti modrá splyne
nad mlčením věčných skal
v nové barvě, sladčí, jiné
růžově se rozpučí.

Neustává svudně plát
na duhové snů tvých řízc
rozum ssát a srdce štvát
pro mlhavé vzdušné vise,
které věčně prchají.

Neustává v nitru tvém,
v zasmušené duši šeré
mučivým vřít plamenem
v žhavé touhy, blaha které
nedají a nedají — —

PÍSEŇ.

Po čem vlastně toužíš, básníku?
Čekáš slávu? Věhlas? Štěstí? K smíchu!
Jako echo bludných výkřiku
tratí se a dozní posléz v tichu.

Přeludy se v dáli rozplynou,
v co jsi věřil dnes, je klamem zítra,
chudší's jimi každou vteřinou,
bohatší však tichým steskem nitra.

Všechno hasne v dáli setmělé
a vše v posled uvadá, co zkvétá,
ti, jež miloval jsi, přátelé,
jara omladlá i žhavá léta.

Všecko hasne, všecko splývá ti
v dálku beze hlesu, beze stenu.
Jak jsi uměl srdcím zpívati,
zůstane ti v posled za odměnu.

Že tvé kvety marně nezvadly
v cizí rány hojivě že září,
a že v písni tvé se zrcadlí
tisíc vděčných, vyjasněných tváří.

ŠÍPEK.

Na polní stezce, ztracené a vonné
kde v tiché záři chrpové sní dál
a ve příbojích klasu azur tone,
květ šípku bleděružný plápolal.

V kalichu každém jemná vřela vůně
a sterý motýl, krásou zmatený
na lehkém křídle kouzelně a slunně
nad sladkými jich tančil plameny.

Tu vítr porozhrnul květnou řízu
a vnitřek růže letmo jen se kmitl,
rod ohyzdných a cizopasných hmyzu
na rubu listů budoval svuj byt,

nic nedbaly mšic husté, tučné věnce
skrýt lepkavé své hnusné výkaly,
jak sladká mana plály pro mravence,
již mlsavým proudem výš se sbíhali,

a hrobaříci ve smutečním rouše
se neustali rojit ze zdola,
kde uchystala červu, hlistu, mouše
kvas sladký drobná ptačí mrtvola —

Tu vítr znovu po[illegible] v loubí
a jakby květná chtěla opona
zrak zastříti, než červ své dílo zhouby
nad shnilým dříkem ptačím dokoná,

vše haslo zas a růže kvet a tiše
a papisk slunce zlatém ve víru
pad na ni zářně z čarovné své výše
a blankyt hrstku hodil safírů.

A motýl zemdlen těkavým svým letem
pro hebká křídla sladký cítě cíl
tich zastavil se nad tím svůdným květem
vřed hnisavý tlít v nitru netušil — —

Jan Skála:

MARJA.

Marja byla matiční učitelkou. Nyní, když jí bylo zabraňováno učiti, milovala své povolání láskou zdvojenou. Byla z Prahy, ale venkov milovala. Vždyť Praha jí připomínala smutné chvíle. Byvši určena k povolání učitelskému, aniž se jí ptali, vychodila svědomitě, ale bez zvláštního vznětu celý ústav, uznávajíc otcovskou autoritu.

Do bytu k nim chodíval syn spřátelené rodiny, technik Vilém, a Marja jej milovala a byla milována. Nepoznaný dosud cit pronikal její celou bytostí a všechny ty změny, jež poukazují na úplné přetvoření dívky, byly na Marje patrny. Čistá jejich láska neznala hněvů ani překážek, byla to láska šťastná a klidná.

Když dostudovala, přijala místo na matiční škole v kraji libereckém. A tam počal se kalit obraz její mladé lásky, tam počalo její utrpení. Otcové obou milujících zle se pohněvali a následkem toho byl obapolný zákaz lásky jejich dětí. Štěstí těchto bylo obětováno a zbývalo jen vzpomínání.

Tak tiše trpěla Marja, nebylo ničeho na ní znáti, a když se do ní zamiloval její kollega, odmítla jej bez udání důvodů, ale pevně. Ten však nenechal se jen tak odstrčiti. Zajel k otci a Marja byla mu zaslíbena otcovskou pravomocí. A na rozkaz musila milovat.

Ale ani nejmenší výkřik vzdoru nevyšel z jejích úst.

Po prázdninách, které její nastávající u Marjiných rodičů prodlel, octla se v německém místě ***, kde jsem ji poznal.

Přišla po dlouhém boji se svojí rodinou, která již ji chtěla viděti vdanou.

Marja vyprosila si tento poslední rok, po jehož ukončení měla jí býti přistřižena křídla volnosti navždy, jako již bylo raněno její srdce.

Svému ženichovi psávala často lístky a dostávala od něho psaní, dýšící více nedůvěrou a žárlivostí, než láskou.

Co as mu psala? Častokráte divil jsem se tomu, kde získává tolik látky a o čem mu asi píše, neboť vzpomínala naň jen s výčitkou v srdci.

Vzpomínám rád na ony krásné večery, které jsem prožil v malém pokojíku této smutné bytosti. V mělkém společenském životě naší české menšiny byla společnost duchaplného tohoto děvčete něčím velmi vzácným, a my dva uzavřeli jsme přátelství, které trvalo celý rok.

Sedával jsem na studentském kufru a mezitím co bublala hřející se voda na čaj, vypravovala mi Marja krátkou, truchlivou historii svojí mladé lásky.

Pívali jsme čaj a často čítávali nahlas. Marja pak vzpomínala na své procházky s Vilémem, jak básně jí předčítal a hovořil o nich. Vilémovu podobiznu nosívala s sebou stále a jen jednou mohl jsem se na ni podívat.

Často plakala přede mnou, vědouc, že s ní cítím a šetřím jejího bolu. Nazýval jsem ji slovem anglickým »darling«, které tak něžně zní v »Červené Lilii« od Anatola France, kterou jsme spolu čítávali.

Někdy nemohl jsem k ní přijíti a tu psávala mi stručně jen několik slov, myšlenky vzniklé při četbě, a když jsme se opět shledali, tiskla mi ruce přátelsky.

Bylo tolik krásného v těchto nevinných stycích našich a proto snad nebyly nám přány.

Pomluva vystrčila svůj rozeklaný jazyk. Ženy z předměstí, kde oba jsme bydlili, ve vášnivé touze kolportovati mravnost a dobré chování, slídily s houževnatostí psa po podrobnostech našich večírků. A když jejich namáhání bylo marným, upozornily nepříliš šetrným způsobem Marju, aby jako učitelka jejich dětí nezpůsobovala pohoršení přijímáním mužských návštěv.

»Čistému jest vše čisté,« řekla Marja s pohrdavým posunkem deputaci, a když tato, upokojena slibem Marjiným, že se mé návštěvy nebudou opakovati, odešla — napsala mi o tom Marja zprávu.

Večírky přestaly. Chodili jsme jen na procházky a často pozdě večer jsme přicházeli domů. Tehdy Marja utvrzovala se ve své resignaci. Z úst splynula jí často slova odevzdání se do rukou Osudu a často zdálo se, že krutou jakousi rozkoš působí jí jeho nepřízeň, takže ještě více nastavovala ranám jeho svou líc.

Ta dívka kráčí přece k metě svého života, za krátko bude plniti své nejkrásnější a jediné pro ženu povolání — a mně zdálo se, že v tom okamžiku skončí naprosto její duševní život a ona zde zbude pouze svým tělem, které bude jedinou známkou výčitky proti tomuto zločinu.

Slova její resignace, tichým hlasem pronášená, zdála se býti obžalobou boha, ve kterého věřila

a nedoufala, zdála se býti šuměním křídel [illegible] Smrti a šumem rozvířené hladiny vodní, [illegible] právě mladé tělo nalezlo svůj dobrovolný hrob.

Naposled byli jsme spolu pátého července, v den, kdy ***čti Čechové učinili prvý pokus osvětliti okna svých příbytků na památku smrti k stnického mučedníka. S terassy před mausoleem hrabat r*** pohlíželi jsme na osvětlené české předměstí a naslouchali šelestění stromů. V dáli hučelo Labe.

Pravila Marja v předtuše brzkého sňatku s nemilovaným mužem: »Za měsíc, můj bože!« A přikryla si dlaněmi oči.

Zůstal jsem němě a cítil jsem, že by bylo nešetrností chtíti ji upokojiti.

»Ano, vezmu si jej,« pokračovala ještě tišším hlasem po chvíli, »musím si jej vzíti. Bojovala jsem dlouho mezi láskou k milenci a poslušností k otci. Snad jest to hříchem spáchaným na tom, kterého jsem milovala a miluji, ale nedovedla bych žíti bez požehnání rodičů. Budu jeho ženou, ale nic více. Na Viléma stále budu vzpomínat a nic nedovede jeho obraz v mém srdci setříti, prach všednosti nedotkne se mé vzpomínky a on bude pro mne vždy ideálem, na který se nezapomíná. To utvořil ten tvrdý rozkaz; způsobil, že mému budoucímu muži bude náležet jen moje tělo ale duše moje nikdy, nikdy!«

S[illegible] Bylo mi velice smutno při pomyšlení [illegible] bol a na tuto resignaci, [illegible] při pomyšlení, že děvče má se oddati muži, kterého nenávidí. Tento akt spojení před oltářem katolického chrámu zdál se mi býti nelidsky krutým, protože není z něho nikdy východiska, protože nikdo neuvidí rozdrásané, vzpouzející se nitro Obětované. A vzpomněl jsem si, že snad se bude svému manželu nevěrou mstíti za to, že prodali její tělo, aniž se ptali její duše. Jakoby uhodla moje myšlenky, řekla ještě:

»Chtěl mne míti a dostane mne. Připadám si jako otrokyně, o jejíž bytí rozhodují vlastník i kupec. Budu mu náležet a budu mu věrna. Snad zahladím tím vinu hříchu, kterého se dopustím tím, že i v náručí svého muže vždy budu vzpomínat jen na toho, kterého jedině jsem milovala.«

Za měsíc slavila svatbu a byla prý velmi krásná a bledá.

Po čtrnácti dnech dostal jsem z černé Plzně, kudy novomanželé do nového domova se ubírali, tento prostý lístek:

»Poslední vzpomínku posílá ‚darling‘.«

* * *

Buď šťastna, Marjo!

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokračování.

Na udivený a živěji vzplanuvší pohled dělníkův pokynul Valentin, aby přikročil blíže a otevřel jednu ze skříní naplněných knihami.

»Podívejte se, toto jsou moji zamilovaní autoři, zajisté z nich některé znáte a ti vám objasní něco, co se vám zdá u mne tak záhadným a neuvěřitelným. Ostatně ujišťuji vás, že je to mým tajemstvím, važte si mé důvěry.

A Brynych s pocitem zvědavosti a obdivu k svému chefovi i k jeho knihovně tak úhledně uspořádané v kožených vazbách se zlatými nápisy na hřbetech svazků četl jména knih francouzských, německých i anglických:

Spencer, Tolstoj, Henry George, Ruskin, Octave Mirbeau, Anatole France, Barrès, Engels, Marx, William Morris, Grave, G. B. Shaw, Haeckel, Schäffle . . .

Znal skoro většinu autorů často citovaných a překládaných v knihách, brožurách, časopisech, tvořících jeho skromnou knihovničku.

»Aby nebylo nedorozumění,« řekl po chvíli Valentin s ironickým úsměvem, »ujišťuji vás, že přes to — nebo právě proto — že prodlévám často ve společnosti některých důmyslných autorů, kteří jsou vašimi apoštoly, nejsem ani tajným přívržencem vaší socialistické církve, nebo některé z jejích přísných a nesnášenlivých sekt.«

»Hm, a proč tedy . . .

»Ah, příteli, to je trochu komplikované. Otázky života nerozřeší vaše hnutí ani politikou v parlamentech ani revolucí na ulici. Myslím,« pokračoval Valentin tiše, volně, zádumčivě pronášeje, co se tlumilo v hloubi jeho mysli, co nikdy nevyslovoval, »že jste jen přechodem. Budete vládnout jistou dobu. Po panství našem, kapitalistickém, přijde terror, odpusťte, proletářů, massy, majority. Zdá se, že to bude doba méně estetická nežli byla Renaissance, ať již prorokují William Morris a Ruskin, co chtějí. Nechtěl bych v ní žít. Museli bychom si vyměnit role a to by mne nebavilo. Ale pak teprve pocítí muži osamělí a silní, dravci lidské myšlenky, nezdolnou potřebu a touhu změnit formy života, zákony společnosti a ti budou strašně řádit v kollektivistickém stádě bratrsky nivelisované demokracie. Ah, človéče, díváte se na mne, jakobych si z vás dělal blázny. Žertuji pouze poněkud

Zavřel prudce skříň a přešel po pokoji.

Brynych se díval za ním a konečně se odhodlal promluviti stisněně poněkud:

»Nejste nepřítel náš. Cítím, že jste nám nakloněn, poněvadž jste nespokojen . . . ale proč se tedy nechováte ke svým dělníkům jinak? Kdyby tušili vaše názory, jaké by to bylo nadšení! . . .«

»Oho, to byste si dal! Vždyť byste propad'. A co naše úmluva? Mlčet musíte! Ani nešpetnout. Je pravda, že jsem vůči dělníkům stejný jako všichni moji kollegové zvaní vyssavači, upíry, otrokáři a plantážníky dělného lidu. Učinil jsem po stávce poslední největší koncesse, rád bych se přiblížil k požadavkům nejstřízlivějších reforem sociálních, jež chtějí okamžité zlepšení stavu dělnického, přistoupil bych na nejrozšířenější ustanovení nuceného pojišťování dělníků proti nemoci, invaliditě, risiku práce, stávce, těhotenství. Uznávám všechna práva lidu na existenci. Ale chápete, že nemohu nic udělat. Jsem vázán solidárností továrníků a výrobců, jsem podroben zákonu soutěže. Ohledy mého zájmu, mého vlastního práva na existenci nedovoluj mi, abych překročil společná ustanovení našeho ringu. Ale již dosti o těch věcech, snad bychom na konec ještě méně si rozuměli. Učiníte, oč jsem vás žádal?«

»Slibuji všechno. Vždyť je to jen v můj prospěch!«

»Jediná podmínka: nenadávejte mi příliš ve svých kandidátních řečech. Vaše listy uveřejňují o mně někdy hrozné věci!«

»Oh!« a Brynych posunkem naznačil, jak je něco podobného nemožným.

»Jen se uchopte věci energicky. Jste teď bez místa, času máte dost, začněte hned. Snad se stanete užitečným mužem, prospějete svým druhům.«

Chvíle mlčení.

Brynych pohlížel měkce světlýma klidnýma očima na Valentina a oddechoval volně, plný štěstí, zdraví a ráznosti mladistvé.

Valentin, štíhlý, subtilní, elegantní, byl nervosnější nežli obyčejně, chvílemi zachvívalo mu obličejem lehké trhnutí, ale v jeho unavených, zasmušilých očích vznítilo se náhle nezvyklé rozjaření a jakýsi ztajený vzdorný smích. Poklepal mladému muži na rameno.

»Tak jděte, kamaráde! Až se stanete panem poslancem, pardon, soudruhem-poslancem, můžete se oženit.«

Brynych obrátil se u dveří:

»Jak to?«

»No, církevně či občansky, jak chcete!«

»Ale, jak vás to napadlo?«

»Tak vidíte, že vím všechno. Žijete s mladou, hezkou dívčicí.«

»Žiji,« odtušil klidně Brynych.

»Máte se rádi. Jste mladí lidé. Pěkný párek. Nic není krásnějšího. Budete mít zdravé děti. Ale o vaší . . . domácnosti mám raportů ředitelových celou kapitolu.«

»On se opovážil?«

»Nezuřte ještě. Jen se stanoviska mravnosti a vzhledem k všeobecnému — prý — pohoršení ukazoval na váš poměr podle jeho názorů příliš volný.«

»Co je mu po tom,« zahučel Brynych, »je to jen má záležitost. A na ženění ani nemyslím.«

»Zásadně?« pravil Valentin s úsměvem.

»Třeba!«

»Nu, možná, že jednáte zcela moudře. Buďte zdráv!«

XIV.

Horké odpoledne. Z tmavého azuru oblohy sálal oslnivý žár. I pod jasany a lipami bylo mdlé, unavné ustrnutí ve vzduchu bez chládku. Hřiště bylo opuštěno u villy, ač již se přiblížila čtvrtá hodina.

Paní Šimková seděla v proutěném křesle pod velkým keřem ve stínu a četla. Přicházela první, dříve nežli ostatní, a vždy s nějakou knihou. Vypůjčila si klíč od malých vrátek zahradních, vedoucích k lesu. Byla to bližší a pohodlnější cesta.

Písek zaskřípěl. Pozvedla hlavu.

Valentin přicházel z továrny.

Rozhlédla se kolem a uvítala jej pohledem plným oddané něžnosti.

Přitáhl si židli k ní. Odhodil klobouk. Byl unaven.

»Sešla jste se s Brynychovým děvčetem?«

»Růžena byla dnes u mne. Přinesla mi upravený slaměný klobouk a tento dopis od jejího milence.«

Podala Valentinovi papír. Přelétl jej rychle a schoval do náprsní kapsy.«

»Po hře, při čaji vám dám odpověď.«

»Dobře Objednala jsem ji na ráno, že ji dám ještě jiné klobouky letní k opravě. Je obratná a příjemná. A je to báječně zábavná historie, to naše spiknutí!«

»Jen tiše a pozor! Jsem vám tak vděčen, že mi pomáháte!«

»Ah, ani nevíte, čeho bych pro vás byla schopna!«

»Díky!« políbil jí ruku a povstal.

»Kam zas?«

»Mám co dělat. Přijdu k čaji. Nechci, aby nás tu našli o samotě.«

»Ah, jak jste nudný s tou svou obezřetností a úzkostí.«

»A naše úmluva?«

»Tak jděte. Je tu smutno. To u Krumlů je veseleji, tamhle nahoře.« A mávla k velkému vrchu zalesněnému, vypínajícímu se nad městem.

Špička věže zámku s vlajícím praporem zvedala se nad jehličnatými stromy zježený hřeben vrchu.

»Tak? Neznám tu společnost.«

»Včera přijela hromada pánů a dam z Prahy. Budou pořádat koncert, hrát divadlo a bůh ví, co ještě. To víte, paní Krumlová je taková mecenáška hudeb[illegible]. Prý [illegible] z divadla je tam několik umělců a … umělkyň.«

»To všechno nevím,« odvětil Valentin a rychle odešel.

Dívala se dlouze za ním a již se nevrátila k odhozené knize.

Pokrač.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH

Pokrač.

Josef.
To vám nemožno!

Baronka.
Vy neznáte mne! Po vás toužím jen!

Josef.
Ne, neoživne láska moje již!

Baronka.
V mé lokty skloňte se!

Josef.
Jsou studené!

Baronka.
Chci v nich vás sevříti!

Josef.
Jsou cizí mi!

Baronka.
Jsem opojena!

Josef.
Vlastní lačnosti!

Baronka.
Ne, vámi, vaším dětským pohledem
a mladostí!

Josef.
Dvě lásky sešly se,
jež nenávidí sebe, to je vše!

Baronka.
Ne, mýlíte se! Ke mně skloňte se,
chci políbiti mladé vaše rty,
chci, přeju si to, chci vás milovat!
Chci! Slyšíte mne?

Josef.
Dítě rozmarné
tak volá po hračce!

Baronka.
Cha! Chachacha!
Mám touhu roztrhat vás nervosně
jak růži, již se nelze nadýchat,
a rozhodit vás tímto stromovím
a smát se, smát se, tančit divoce!

Josef.
Což překážím vám? Lehce leťte jen
přes moji bytost!

Baronka.
Vy mne trýzníte!
Však tím jen touhu moji sílíte
a tím jen bolest jakás divoká
v mém srdci roste.
(Láme ho v objetí.) Chci vás milovat
a chci vás vroucně v loktech sevříti,
chci takovou být, jak si přejete,
chci něžná být a všecka horoucí,
chci změniti se, chci se podati,
však milujte mne, slyšte, milujte
tak zvláštně, jak jste miloval mne dřív!

Josef (brání se).
Je vše už popel, pouhý popel jen
a popel nelze zapáliti zas.

Baronka.
(po[illegible]tane, jde za lavičku a s[illegible]hýlí se k Josefovi, jenž zůstal seděti.)
Vy sladké dítě, proč se bráníte
té krásné chvíli, jež se nevrátí?
Proč chcete namluvit si bláhově,
že není již, co bylo? Rozmar jen
to s vámi lehounce si pohrává,
a stud jen jinošský, jenž směšný je!
O zapomeňte na vše ostatní,
co mimo rozkoš trýzní život náš,
a vizte mne, že touhou chvěju se,
že o váš pohled žebrám pokorně,
a čekám dlouho, prosím důvěrně!
(Z[illegible] ml[illegible] hlavu, aby ho mohla políbit.)
Ach, jak jste milý, hebký, teploučký
a zvláštní!
([illegible]) Proč se stále bráníte?

Josef (pr[illegible] ji [illegible] a povstane).
Ustaňte přece! Nenávidím vás!

Baronka ([illegible] a za[illegible]).
Vy … že mne … že [illegible] … nenávidíte?

Josef.

Jak řek' jsem, ano, nemohu již snést
váš hovor divný, je mi nevolno!
Odpusťte, snad jsem hrubý, příkrý k vám,
však nemožno mi déle poslouchat
ta horká slova! Všechen zmrzen jsem!

Baronka

(cítí, že se pokořila a že byla poražena. Lomcuje jí pýcha. Plna nervosní zlosti nemůže nalézti, čím by si ulehčila. Po chvíli.)

Chachacha! Ó vy vzdorný mladíčku!

Josef.

Již šeří se, čas bude domů jít.

Baronka.

Aj! Domů! Chacha!

Josef (obliží se).

Kolem ticho je.

Baronka.

Chachacha! Vy — vy — dítě takové!

Josef.

A vy — tak ubohá!

Baronka.

Proč ubohá?

Josef.

Jste bezcitna a ani nevíte,
co lidská bolest! S myslí veselou
jste tolik srdcí otrávila již!

Baronka

(překvapená chvíli mlčí. Pojednou soustředí se k vášnivé odpovědi).

Kdo říká mi, že neznám bolesti?
Svým žalem trpím, jenž vám neznámý,
neb silná touha jsem, vždy žíznivá,
jež stále štvána jako lupínek
za rozmarem svým letí osudným.
Jsem šťastna krátce, jenom tenkráte,
když oheň rozdělávám vášnivě
na příkré hoře. Sladkou radost mám,
když bytost moje stele se jak noc
po mladých srdcích, láskou zmučených!
Oh, chtěla bych jak druzí milovat
horoucně, dlouho, dlouho, celý věk,
leč nemohu a v tom můj dříme žal.
Má prudká láska hasne pojednou
a nic jí nezachrání; dobyté
je pro mne v téže chvíli ztracené!
Ó, nevíte, jak velká prázdnota
se zmocní srdce mého ve chvíli,
když cíle dosáhlo, jak divoce
žal osudný a těžký, strašlivý
mne mžikem schvátí! Nemenší můj stesk
než váš je, nemenší mé hoře jest
než vaše, nemenší má lačnost zas
než vaše touha, sny a illuse!
Ó zdá se mi, že hořkost rozlila
své celé nitro! A tu nevidím,
co drtím, lámu, hubím dokola,
neb jako štvaná rychle utíkám
k novému útočišti přes všecko,
bych zachránila se v té úzkosti,
již nelze smířiti! Mne pýcha zlá
ovládla mocně, v jejích poutech jsem,
na jejích strašných ořích větrných
v úzkosti letím... Kdo mou bolest zná?
Kdo chápe víc než svoje mělčiny?
Kdo uvěří, že trpí tyran víc
než jeho oběti? — Ó jděte mi
s vrabčími city svými směšnými,
jichž hubenost až k nebi zdviháte,
neb při té omezené pýše své
nezříte jiných bolest palčivou,
jen skutky soudíte, však nevíte,
z bolesti jaké lidský vzniká čin!
Ó jděte mi s tím malým sobectvím,
jež chápe jenom vlastní šlechetnost,
jež věří bolesti jen tenkráte,
když ránu s krví spatří, neví však,
že často člověk v srdci zmučen je
až k smrti! Ó, vy malí papoušci
dobroty lidské, nemyslete si,
že vystihli jste bolest člověka,
když mluvíte, co jiní mluvili,
když krátkozrakou šlechetností svou
se zčepejříte jako kohouti
a prázdný soud svůj kokrháte pak!

Josef (stojí vzrušen naproti).

Co s vámi děje se?

Baronka (udivena).

Co? Co se mnou — ? —

Josef.

Vy v žití poprvé jste stanula.

Baronka.

Já?

Josef.

Ano.

Baronka.

Poprvé že stanula?

Josef.

A poprvé svou bolest cítila.

Baronka.

Jak můžete to říci?

Pokrač.

ANATOLE FRANCE:

RYTÝ KAMEN.

PŘELOŽIL
JEAN KOWALSKI

Přišel jsem k němu v poledne, jak mne o to prosil. Během snidaně v té jidelně tak dlouhé jako loď chrámová, kde nahromadil celý poklad starých klenotů, tam jsem ho nalezl, nijak smutného, ale zamyšleného. Tu a tam objevovala se v jeho průpovědích živá elegance jeho ducha. Někdy jedno slovo odhalovalo umělecký vkus tak vzácné jemnosti nebo jeho sportovní horečnost, kterou neztišil strašlivý pád s koně, jemuž zlomil vaz. Ale jeho myšlenky se zkrátka zastavovaly. Jedna po druhé, řeklo by se, narážely na závoru.

Z této dosti únavné konversace pochytil jsem pouze, že právě zaslal pár bílých párů na svuj zámek Karay a že bez příčiny zanedbával po tři týdny svoje přátele, zapomínaje i na nejintimnější, pana a paní N***. Zřejmě neposlal pro mě, abych vyslechl důvěrnosti tohoto druhu. Bera kávu, tázal jsem se ho, co mi chce říci. Podíval se na mne trochu překvapen:

»Měl jsem ti něco říci?«

»Šlaka! psal jsi mi: »Přijď ztra ke mně na snidani. Chci s tebou mluviti.

Ježto mlčel, vyňal jsem ze svojí kapsy dopis a ukázal jsem mu jej. Adresa byla psána jeho živým, pěkným, poněkud lámaným písmem. Na obálce byla pečeť z fialového vosku.

Dotkl se svého čela prstem. »Vzpomínám si. Udělej mi radost a pojď k Féralovi. Ukáže ti náčrt Romneyův: mladou ženu i zlaté vlasy, jichž odlesk zlatí jí čelo i tvář... Zřítelnice temné modři, které omodřují ji celou dutinu oční... Teplá svěžest pleti... Jest to rozkošné. Ale ruka v pásce. Konečně podívej se a snaž se vyzvěděti...« Přerušil se. A ruku maje na klice dveří: »Počkej na mne. Vezmu si žaket. Půjdeme spolu.«

Zůstav sám v jídelně, přistoupil jsem k oknu a prohlížel jsem fialovou pečeť pozorněji, než jsem to činil kdy jindy. Byl to odlitek antické rytiny, představující satyra, který pozdvihoval závoj nymfy usnuvši na úpatí sloupu pod vavřínem, látka to drahá umělcům a rytcům kamene z té krásné doby římské. Tento odlitek zdál se mi výtečným. Čistota slohu, nevyrovnatelný smysl pro formu, soulad komposice dělaly z této scény veliké jako nehet komposici rozlehlou a mocnou.

Byl jsem ještě v jejím kouzlu, když přítel objevil se pootevřenými dveřmi: »Nuže! pojď!«

Měl klobouk na hlavě a zdál se chvátati. Učinil jsem mu poklonu vzhledem k jeho pečeti: »Nevěděl jsem, že máš tak obdivuhodný kámen.« — Odpověděl mi, že jej má teprve od nedávna, asi od šesti neděl. Byl to nález. Sňal jej se svého prstu, kde jej nosil vsazený do prstenu, a podal mi jej.

Jest známo, že ryté kameny tohoto krásného klassického slohu jsou většinou karneoly. Byl jsem tedy poněkud překvapen, uzřev kámen mdlý, temně fialový.

»Počkej!« zvolal jsem, »to je ametyst.«

»Ano, smutný kámen, není-li pravda, jenž přináší neštěstí. Myslíš, že tenhle je antický?«

Dal přinésti lupu. Zvětšovací sklo dovolovalo mi více obdivovati modelaci dutin. Bylo to nade vši pochybnost mistrovské dílo ryteckého umění řeckého z prvých dob Císařství; neviděl jsem nic krásnějšího v museu neapolském, kde přece je nahromaděno tolik kamenu. Rozeznával se lupou na sloupku odznak, tak často objevující se na pomnících zasvěcených látkám z cyklu Bacchova. Učinil jsem o tom poznámku.

Pokrčil rameny a usmál se. Kámen byl prolamovaný.

Prohlížel jsem jeho zadní stranu a byl jsem velmi překvapen, uzřev tam znamení načrtaná s urážející neobratností, která pocházela z doby o mnoho pozdější než rytina. Poskytovala jakousi podobnost s rytinami známými u antikvářu a přes svoji nezkušenost domníval jsem se poznávati znamení magická. To byla také myšlenka mého přítele. »Tvrdí se,« pravil, »že je to kabalistická formule, zaklínání, která se nalézají v jednom řeckém básniku...« — »Kterém?« — »Nevyznám se v nich dobře.« — »Theokritu?« — »Snad v Theokritu.«

Lupou četl zřetelně skupení čtyř písmen: K H P II.

»To netvoří jméno, milý příteli.« — Ukázal jsem mu, že řecky to znamená: KÉRÉ.*) A vrátil jsem mu kámen, který dlouho pozoroval v jakémsi úžasu a pak opět navlékl na svuj prst. Pak: »Pojďme,« pravil mi živě, »pojďme! Kam jdeš ty?« — »Směrem k Madeleine. A ty?«

»Já... Kam jdu tedy?... Parbleu! jdu ke Gaulotovi podívat se na koně, kterého nechce koupiti dříve než bych jej viděl. Ty víš, že jsem koňař a trochu také zvěrolékař. Jsem také obchodník s uměleckými věcmi, čalouník, architekt, zahradník a trochu také bursián. Ale, milý příteli, zvochloval bych všechny židy, kdyby to nebylo únavné.« — Sestoupili jsme do předměstí a přítel jal se kráčeti se vzezřením, které kontrastovalo s jeho obvyklou nonchalancí. Brzo jeho krok stal se rychlým, že jsem mu sotva stačil. Žena, dosti slušně oblečená, objevila se před námi. Upozornil mne na ni: »Záda jsou okrouhlá a postava trochu těžkopádná. Ale podívej se na

*) Ceres, franc. Cère, řecká bohyně.

na kotníky. Jsem jist, že noha je rozkošná. Vidíš? Koně, ženy, všichni krásní živočichové mají takovou konstrukci. Údy velké a zaokrouhlené na masitých částech jdou zužujíce se ke kloubům, kde ukazuje se jemnost kostí. Podívej se na tuto ženu, ve svrchní části postavy není to nic. Ale sestup. Jak je ta forma volná a mocná, hle! vidíme, jak se přemísťuje ve vyrovnaných masách. A jak jest jemný dolejšek nohy. Jsem jist, že noha pod kolenem je útlá a nervosní, a to je opravdu velmi hezká věc.« A dodal s onou moudrostí, které velmi dobře nabyl a kterou ochotně sdílel: »Není třeba žádati vše od jedné ženy, a třeba bráti vybranost tam, kde se nalézá. To je čertovsky vzácná vybranost!«

Hned na to záhadnou associací myšlenek pozvedl levou ruku, aby se podíval na rytý kámen. Řekl jsem mu: »Ty jsi nahradil tímto zázračným bacchanale svůj znak, malý kmen?

»Ach! ano, buk*) Du Fauův. Můj praděd byl v Poitou za Ludvíka XVI. tím, co nazývalo se vznešeným člověkem, nešlechtickým notablem. Stal se následkem toho členem revolucionářského klubu v Poitiers, což mi dnes zajišťuje přátelství knížat a hodnost aristokrata v naší židovské společnosti. Proč jsem opustil buk Du Fauův? Platil téměř tolik jako buk Duchesna de la Sicotière. A vyměnil jsem jej za bacchanale, neplodný vavřín a emblematický sloup.« — V okamžiku, kdy vyslovoval tato slova se žertovnou emfasí, došli jsme k hotelu jeho přítele Gaulota, ale Du Fau nezastavil se před dvěma měděnými klepadly ve formě Neptuna, která svítila se na dveřích jako kohoutky koupací vany. »Bylo to tak naléhavé jíti ke Gaulotovi?« — Nezdál se mne slyšeti a urychloval krok. Hnal tak jedním dechem až k ulici Matignon, kde uvázl. Pak náhle zastavil se před velikým a smutným domem o pěti poschodích. Mlčel a pohlížel úzkostlivě na plochou sádrovou façadu, přerušenou četnými okny. — Zůstaneš tam dlouho?« tázal jsem se ho. »Víš-li, že v tomto domě bydlí madame Cère?« — Byl jsem jist, že ho rozruším tímto jménem ženy, jejíž falešnou krásou, proslulou prodejností a vyzývavou hloupostí pohrdal, a kterou podezřívali, teď kdy stárla a chátrala, z krádeže krajek ve skladech. Ale on odpověděl mi hlasem slabým, skoro naříkavým: »Myslíš?« — »Jsem tím jist. Hleď! Vidíš v oknech druhého poschodí strašné záclony s červenými levharty?« — Pozvedl hlavu. — »Madame Cère, ano, myslím, že zde opravdu bydlí. Myslím, že jest v tomto okamžiku za jedním z těchto červených levhartů.« — Zdálo se, že jí chce učiniti návštěvu. Dal jsem mu nad tím na jevo svoje překvapení. »Druhdy se ti tolik ošklivila, když celý svět shledával ji krásnou a dekorativní, když inspirovala osudné vášně a tragické lásky. Říkal jsi: »Kdyby to bylo jen zrno její kůže, vzbudila by tato žena ve mně nepřekonatelný hnus. Ale má nad to plochou postavu a veliké pěsti.« Nyní ve zřícenině celé její bytosti objevuješ jeden z těch malých vzácných koutů, s nimiž jak jsi dnes řekl, bylo by třeba se spokojiti? Co myslíš o jemnosti jejího chodidla a noblese její duše? Veliký žebřík bez hrudi i bez stehen, který vstupuje do salonu, vrhal pohled vůkol hlavy a tím prostým způsobem přitahoval k sobě dav ohavníků a marnivců, kteří se ruinují pro ženy, jež se nemohou ani svléci.«

Zastavil jsem se, trochu se stydě za to, že jsem tak mluvil o ženě. Ale tato podala tak hojné důkazy své hrozné špatnosti, že mohl jsem popustiti nepříznivému pocitu, jaký ve mně vzbuzuje. Opravdu, nebyl bych se nikdy vyjádřil tímto způsobem, kdybych nebyl znal její špatné srdce a její perfidnost. Ostatně měl jsem zadostiučinění povšimnuv si, že Du Fau neslyšel z toho, co jsem řekl, ni jediné slovo. Jal se mluviti jako by nebyl při sobě. »Ať jdu k ní nebo nejdu, to je lhostejné. Od šesti týdnů nemohu vkročiti do nějakého salonu, abych jí tam neuzřel. V domech, kam jsem nešel po několik let a kam se vracím, nevěda proč! Darebné domy!«

Zanechal jsem jej upjata před těmito otevřenými dveřmi, aniž bych si vysvětlil, co jej tam lákalo. Že Du Fau, kterého jímala hrůza z madame Cère, když byla krásná, a který zamítl nabízení se této dámy v době jejího lesku, že by ji vyhledával starou a morfinovanou, to byl dojem zvrhlosti, která u mého přítele překvapovala. Byl bych tvrdil, že takové pomatení smyslů je nemožné, kdyby se totiž nedalo postaviti nic určitého v temné říši pathologie vášní.

* * *

O měsíc později opustil jsem Paříž, aniž bych měl příležitost uzříti Pavla Du Faua. Po několika dnech strávených v Bretagni jel jsem do Trouville navštívit svoji sestřenici B***, která se tam usídlila se svými dětmi. Prvý týden svého pobytu ve švýcarském domku Alkyonském uplynul tím, že jsem dával svým neteřím lekce v akvarellování a že jsem naslouchal, když moje sestřenice hrála Wagnera. V neděli ráno doprovázel jsem svoji rodinu do kostela a během mše šel jsem se projíti po městě. Kráčeje ulicí vroubenou krámy s hračkami a sklady s haraburdím, která sestupuje k nábřeží, uzřel jsem před sebou madame Cère. Šla ke kabinám sama, mdlá, opuštěná. Vlekla nohy, jako by měla na nich obnošené střevíce. Její oblek, ubohý a pomačkaný, nezdál se držeti na jejím těle. V jednom okamžiku se obrátila. Její vpadlé oči bez pohledu a její visící ústa působila ve mně hrůzu. Kdežto ženy dívaly se na ni po straně, šla ona zamračeně a lhostejně. Docela zřetelně byla ubohá žena otrávena morfiem.

*) Slov. hříčka: buk, franc. le fau.

Na konci ulice zastavila se před výkladem pí. Guillotové a svoji dlouhou hubenou rukou jala se tápati po krajkách. V tomto okamžiku její hltavý pohled připomenul mi to, co se vyprávělo o jejich nehezkých příbězích ve velkých krámech. Tlustá paní Guillotová, která doprovázela zákaznice, objevila se u dveří. A madame Cère, nechávajíc krajky, pokračovala ve svém neutěšeném pochodu k pobřeží. »Vy nekoupíte ode mne ničeho! Jaký jste špatný zákazník!« volala na mne paní Guillotová, spatřivši mne. »Pojďte se podívati na přesky a vějíře, které vaše neteře shledaly tak hezkými. Stávají se ode dne ke dni krásnějšími, ty slečny!« Pak podívala se na madame Cère, která odcházela a potřásla hlavou jakoby chtěla říci: »Hm! není-li to nešťastné?« Byl jsem nucen koupiti náušnice ze strassového skla pro svoje neteře. Mezitím co obchodnice mi upravovala malý balíček, uzřel jsem oknem Du Faua, který sestupoval k pobřeží. Kráčel velmi rychle, se starostlivým výrazem. Ježto dával nehty k zubům po způsobu neklidných lidí, spatřil jsem, že měl na prstu amethyst. — Toto setkání mne překvapilo tím více, ježto Du Fau ohlásil, že jede do Dinardu, kde měl villu a kde honil. Stavil jsem se v kostele pro svoji sestřenici. Tázal jsem se jí, ví-li, že Du Fau jest v Trouville. Učinila znamení, že ano. A s malými rozpaky: »Náš ubohý přítel je velmi směšný. Neopouští tuto ženu. A věru . . .« Zastavila se a pokračovala: »A sám ji pronásleduje. Je to nevysvětlitelné.« — On ji tedy pronásledoval. V několika málo dnech, měl jsem toho důkazy. Viděl jsem ho stále ve stopách madame Cère a pana Cère, o němž není známo dosud, je-li to manžel stupidní nebo příjemný. Jeho ohavnost jej zachránila Jsou dosud pochybnosti o jeho infamnosti. Druhdy tato žena snažila se vášnivě zalibiti se Du Fauovi, který ochotně prokazuje služby domácnostem stísněným a nádhery milovným. Ale Du Fau neskrýval jí svoji antipatii. Říkával před ní: »Falešně krásná žena je protivnější než šeredná žena. Při šeredné možno míti příjemná překvapení. Kdežto prvá, to je plod, naplněný popelem.« Při této příležitosti síla citu povznášela slova Du Fauova ke slohu Písma Svatého. Nyní si jej madame Cère nevšímala. Stavši se lhostejnou lidem, neznala leč svoje sídlo na Pravazu a svoji přítelkyni hraběnku V***. Tyto dvě ženy neopouštěly se nikdy a připouštělo se, že by jejich svazek mohl býti nevinný, z té příčiny, že byly obě již dodělávající. Nicméně Du Fau je doprovázel na vycházkách. Viděl jsem jej jednoho dne ověšena plášti a nesoucího na řemenu ohromné mořské kukátko páně Cèrovo. Docílil, že mohl jezditi v bárce s madame Cère a celé pobřeží je pozorovalo s trudnou radostí. — Jest přirozeno, že v této závislosti měl jsem málo chuti navštíviti jej, a ježto se stále nalézal v jakémsi somnambulistickém stavu, opustil jsem Trouville, aniž bych byl vyměnil deset slov se svým nešťastným přítelem, kterého jsem ponechal odevzdána madame Cère a hraběnce V***.

Nalezl jsem jej jednoho večera v Paříži u jeho přátel a sousedů, u N***ových, kteří přijímají s velkou roztomilostí. Poznal jsem v uspořádání jejich pěkného hotelu v avenue Kléberové velmi delikátní vkus paní N*** a Du Fauův, které se velmi dobře navzájem shodují. Bylo to přijetí velmi intimní, kde Pavel Du Fau ukazoval, jak za minula, tu obratnost ducha, která jest mu vlastní, tu raffinovanou delikátnost, která dospívá, nevíme jak, k nejmalebnější brutálnosti. Paní N*** má esprit a hovoří se u ní velmi hezky. Přece však prvá slova, která jsem při vstoupení zaslechl, byla nudně banální. Jakýs úředník, p. rada Nicolas, vyprávěl dlouze otřepanou historii oné strážní budky, kde všechny stráže se samy zastřelily jedna po druhé a kterou museli odstraniti, aby zamezili této epidemii nového druhu. Následkem toho pí. N*** se mne tázala, věřím-li v talismany. P. rada Nicolas vysvobodil mne z rozpaku odpovědi, tvrdě, že bych měl býti pověrčivý, jsa nevěrec. »Neklamete se nikterak,« odpověděla pí. N***. »Nevěří ani v Boha ani v ďábla. A zbožňuje historie z jiného světa.« Pohlížel jsem na tuto rozkošnou ženu, když mluvila, a obdivoval jsem se diskretnímu půvabu jejích líci, jejího krku, jejích plecí. Celá její osobnost poskytuje představu věci vzácné a cenné. Nevím, co Du Fau myslí o noze pí. N***. Já ji shledávám rozkošnou

Pavel Du Fau přistoupil, aby mi stiskl ruku. Postřehl jsem, že neměl již ametystový prsten. »Co jsi učinil se svým ametystem?« — »Ztratil jsem jej.« — »Rytý kámen, krásnější všech rytých kamenů Říma a Neapole, ty jsi jej ztratil?« — Aniž by mu popřál času k odpovědi, zvolal N***, který ho nikdy neopouští: »Ano, to je bizarní příběh. Ztratil svůj ametyst.« N*** jest výtečný člověk, velmi důvěrný, trochu objemný, prostoty, která někdy svádí k úsměvu. Zavolal chvatně svoji ženu: »Marto, drahá přítelkyně, podívejte se na někoho, jenž dosud nevěděl, že Du Fau ztratil svůj ametyst.« — A obraceje se ke mně: »To je celá historie. Představte si, že náš přítel nás docela opustil. Říkal jsem svojí ženě: »Co jsi udělala Du Fauovi?« Odpovídala mi: »Já? Nic, milý příteli.« Bylo to nepochopitelné. A naše překvapení se zdvojnásobilo, když jsme zvěděli, že neopouští té ubohé madame Cère.« — Pí. N*** přerušila svého manžela: »Jaký to může míti význam?« Ale N*** naléhal: »Dovolte, drahá přítelkyně! Co říkám, to slouží k vysvětlení historie ametystu. Tedy, toto léto náš přítel Du Fau odepřel přijíti jako obyčejně k nám na venkov. Pozvali jsme ho, já i žena, velmi srdečně. Ale zůstal v Trouville u svojí sestřenice de Maureil

v nudném prostředí.« Když pí. N*** protestovala, odvětil N***: »Dokonale, prostředí nudné. Projížděl se celý den v loďce s madame Cère.« — Du Fau nás upozornil, že není slova pravdy na tom, co N*** řekl. Ten vložil ruku na ramena svého nejlepšího přítele: »Opovaž se popírati.« — A skončil svoje vyprávění: »Du Fau projížděl se s madame Cère dnem i nocí, nebo s jejím stínem, neboť říká se, že ona jest již jen svým stínem. Cère zůstával na pobřeží se svým stínem. Během jedné z těchto procházek ztratil Du Fau svůj ametyst. Po tomto neštěstí nechtěl již sám zůstati jediný den v Trouvillu. Opustil pobřeží, aniž by dal komu s bohem, sedl na vlak a přišel k nám, do Eyzies, kde nikdo jej neočekával. Byly dvě hodiny ráno. »Zde jsem!« pravil mi klidně. »Jaký to originál!« — »A ametyst?« — tázal jsem se. — »Je pravda,« odpověděl mi Du Fau, »že spadl do moře. Odpočívá v jemném písku. Aspoň mi jej žádný rybář nepřinesl v břiše ryby, jak je to zvykem.«

Po několika dnech, jak často to činím, byl jsem u Hendla, rue de Châteaudun a tázal jsem se, nemá-li nějaký bibelot po mojí chuti. Ví, že mimo vše na světě vyhledávám bronzy a antické mramory. Otevřel tiše skříň známou pouze amateurům a vyňal z ní malé egyptské písátko z tvrdého kamene, primitivního slohu, klenot. Ale když jsem zvěděl cenu, vrátil jsem mu je okamžitě, ne bez lítostivého pohledu. Uzřel jsem pak ve skříni voskový odlitek rytiny, které jsem se tolik obdivoval u Du Faua. — Poznal jsem nymfu, sloup, vavřín. Nebylo pochybnosti. — »Měl jste kámen?« tázal jsem se Hendela. — »Ano, prodal jsem jej loni.« — »Dobrý kus! Odkud jste jej nabyl?« — »Pocházel od Marca Deliona, finančníka, který se před pěti lety zabil pro jednu světačku . . . Madame . . . znáte snad . . . madame Cère.«

FEUILLETON.

DIVADLO.

Madelaine Lucette Ryley: Schovanka.

Po čtyřnedělním oddechu ohlásila se činohra na poprvé velmi čestně volbou anglické rozmilé veselohry missis Ryleyové. Bylo mi velmi s podivem, jak bylo možno, aby se projevilo oproti této hře tolik reservovanosti, ne-li přímo odmítavosti, když se ta milá fabule těch starosvětských lidiček zrovna k srdci přituluje. Tak mimovolně připomínám si při tom, co řekl kdysi William Archer vídeňskému kritikovi, když se příliš nepříznivě vyslovil o kterémsi kuse Pinerově, který právě v Londýně měl svoje dny úspěchu: »Nezapomínejte, že jste v Londýně a nikoli ve Vídni. Ten rys povahy, který se vám zdá tak nepravdivým, je — s anglického stanoviska — absolutně pravým, momenty v ději, jež vám připadají nepřirozené a nepravděpodobné, jsou u nás čímsi známým, všedním.« Nechci tím ovšem říci, že by toto stanovisko bylo jakousi conditio sine qua non, a že by se jím měla omluviti snad i každá banalita nebo každé nedochůdče cizí tvorby dramatické. Ale je jisto, že kus oprávnění v tom je, a je-li vhodno při posuzování dramatického výkonu nepouštěti se zřetele individualitu hercovu, při dramatické práci individuelní rysy tvoření autorova, je odlesk národní individuality anebo alespoň dobového nazírání a chtění obecenstva, pro něž hra byla psána a uprostřed něhož a různých těch současných vlivů vznikla, pro správný soud o té které cizokrajné dramatické ukázce také do jisté míry rozhodujícím. Ale konečně není třeba v daném případě tolik shledávati omluvy a ohlížeti se po zvláštním nějakém příznivějším stanovisku. »Schovanka« je — a to řeknu hned přímo a nahlas — jednou z nejlepších her novějšího repertoiru. Nezvrátí mne v tomto prvotním dojmu, který jsem si odnášel z premiery — a ne snad následkem nějak zvláště příznivé herecké interpretace — žádná námitka. Stačí bedlivě přihlédnouti jen ke znamenité technice, s jakou je hra budována, a to nejen ke vnějšku, ale i pokud se pěkného a úměrného rozložení a zavinutí vnitřního obsahu hry týče. Její vytýkaná staromodnost a sentimentálnost je po mém soudu právě předností. Hra jistě úmyslně stylisovaná do doby, když si anglický dědeček babičku bral, má-li působiti celým dojmem, musí býti stylisována také čímsi jiným, než jen kostýmy svých figurek, musí zrcadlit dobu vším, celou kresbou, celým rázem vnějším, ale také vnitřním, až do těch některých modernímu zraku zdánlivých technických zastaralostí. Vše musí míti svoji vůni herbáře. A tak i mnoho z toho, co někomu při »Schovance« překáží, je šťastně zachyceným odstínem přibledlé té barvy, bez níž jednoduché sujet nebylo by vůbec tím, čím býti chtělo, a vyznělo by hluše, a pak ovšem snad i banálně.

Na »Schovance« poznáte brzy, že autorkou je žena. Hned na tom, jak dovede reprodukovati rozvoj cítění mladého ženského srdce, a jak nenásilně vhání je do víru a zmatku, aby se se stejnou lehkostí — hra je právě veselohrou — a s pravou ženskou lehkomyslností dalo ze všeho na konec vyplést ke šťastnému, ovšem snadno tušenému, konečnému spočinutí v jedině povolaném náručí. Při tom je kresleno s mnohou schopností dociliti v pravou chvíli pravou náladu a všude lehkým přitlačením štětce obrázky jednotlivých scén i celku vhodně a účinně domalovati. Panu Muškovi, který velmi příznivě hru scenoval, lze věru poděkovati za soustavnější uvádění anglického repertoiru na scénu Národního divadla. A kdyby se byl odhodlal tu či onde k některým škrtům a kdyby si byl vynutil životnější tempo v souhře, byl by úspěch hry, v jehož trvalost věřím, snad ještě všeobecnější. Uvolněná souhra zbytečně dává podnět k mylným závěrům i o hře. O jednotlivých výkonech hereckých není tentokráte třeba zvláště se rozepisovati, jen alespoň zaznamenávám, co i jinde již s dostatek bylo akcentováno, že vděčnou, ale nesnadnou roli roztomilé schovánky Pegie, vyžadující na herečce velmi bohaté rozpjetí uměleckého fondu, slečna Grégrová vypravila všemi barevnými odstíny plně rozvitého právě květu svého mladého umění. Vedle ní i pan Vávra v roli učence-vychovatele, poněkud ovšem v jeho podání přílišně larmoyantního, stál zcela čestně v popředí úspěchu toho večera.

Dvě aktové veselohry.

Letos je ta příslovečná mrtvá letní sezóna v Národním divadle dosti výhodně překonávána. Jindy v po-

sledním měsíci předprázdninovém a pak v srpnu, ba i v září ještě usilovně hledávalo se hodně pepřené zboží francouzské veselohern produkce, nebo aspoň hry hodně divoké a nemožně fraškovité či pracující se vším technickým apparátem moderního jeviště. Letos se úskalí dosti slušně obeplula; na místě výpravných banalit Madáchova »Tragoedie člověka«, tedy dílo vyšších literárních aspirací, a ve veselohře dříve zdařilý produkt domácí a nedávno jemný humor autorky anglické. Bylo by to zcela radostno konstatovati, kdyby si člověk při tom najednou nevzpomněl, že jsme svoji dosi verniad již už li až nad míru v minulé sezóně hlavní, zimní. To tu radost trochu kalí. A také ještě to, že vlastně doposud nelze ani dost najisto si činoherní repertoir pochvalovati, protože je toho činoherního repertoiru pramálo. Tak asi nejvýše na dva, tři večery v týdnu. Inu — operní cyklus, dny našeho českého »Bayreutu«. A opera vydělává prý dnes Národnímu divadlu peníze — říká podnikatel. Nechť je tedy vydělává; však také třikrát tolik stojí co činohra.

Činohře připadne tedy snad vydělati Národnímu divadlu a jeho podnikatelstvu zisk — umělecký. Vůle u těch, kdo rozhodují, byla, snad dosud je, ale za ní přišly také — kompromisy. Lze tedy věřit bezpečně v úmyslnost toho dobrého úkazu, který jsem předem konstatoval? Já věřím; zdá se tomu nasvědčovati šťastné, a také u obecenstva, dle návštěvy soudě, mile přijaté a tudíž i kassovně šťastné znovuuvedení Šimáčkova »Světa malých lidí« v repertoir v zaměněném obsazení některých rolí, a pak reprisy Rostandova »Cyrana z Bergeracu« s panem Vojanem tentokráte poprvé v titulní úloze. To jsou v letní sezóně, letos obzvláště parné, cenné umělecké činy, a budu ještě míti příležitost o nich se zvláště zmíniti. Ostatně i novinky poslední, dvě aktové veselohry, byť i neměly právě nejryzejší punc umělecký, snad i ne zcela literární, jsou pro toto divadlu méně příznivé období věru spíše ziskem, než někdy nevybraná a nevtipná hra francouzské provenience; byly i takové před časem v repertoiru Národního divadla. Při nejmenším dá se jimi dosvědčiti, že možno i jinde se občas obhlédnouti po veseloherním zboží. A svým časem pak najdou se i lepší věci, bude-li se v y b í r a t.

Tak hned ze vtipných a duchaplných dramatických nápadů Tristana Bernarda, jehož jemně pointované »Médocké vinice« byly nedávno na scénu Národního divadla uvedeny, najisto bylo by vhodněji dalo voliti pro další překlady, nežli učinila Vil. Nováková. »A n g l i c k y s n a d n o a r y c h l e« je sice vtipně smotaná fraškovitá historka, opírající se o několik nedorozumění z neznalosti řeči a o figurku falešného hôtelového tlumočníka, neznajícího mimo tři anebo čtyry nejvšeobecnější slova anglicky ani zbla, ale nechápe se nikde nějakého novějšího obratu nebo originelnějšího řešení, ba neubrání se se tu i onde ani vtipům slušné ctihodným. Leč přece alespoň dovede vzbuditi veselí některými svými naveskrz komickými situacemi, nedrastickými a lehce přijatelnými, a to dodává jí také dostatečnou kvalitu i zaručuje trvanlivost i na naší scéně. Její angličtina nijak nepřekážela ani neunavovala, když byla podávána tak opravdu životným způsobem, v tónu i v masce, jak to učinil p. Innemann. Tato drobná figurka jednoaktové frašky bude najisto jednou z jeho nejhotovějších a nejvýraznějších hereckých postav. Vůbec výsledku celé hry šlo znamenitě k duhu velmi svěží podání a spádné tempo; dle všeho asi výsledek zdařilé režie p. Muškovy.

Však trochu té plynné souhry bylo by i druhou novinku večera, dříve sehranou Bilibinovu »S l u š n o s t« jen osvěžilo. Jeť v této ruské hře staršího již data a na českých jevištích ne již neznámé vedle skutečně rozmarných a čistě rozveselujících chvílí také dosti těžkopadností a překonaných prostředků, že je jiskřivá souhra přímo základní podmínkou úspěchu. Při tom, i když značnou schopnost zábavnosti nelze Bilibinově veselohře upříti je razovitě ruského [illegible] pramálo. A p. Sternberg, který hru jinak pečlivě scenoval byl by tuze na omylu, kdyby myslil, že vypraviv stereotypní již svou obhroublostí postavu advokáta přidal do kresby něco snad charakteristicky ruského. Ostatně i jinak nebylo tu nutno konstatovati po herecké stránce nic vynikajícího, ale také nic zvláště závadného. Slušné celkem představení hry velmi prostřední; to je asi resumé. — s —

Z ANGLICKÉ LITERATURY

J i ř í M e r e d i t h. Z k o u š k a R i c h a r d a F e v e r e l a. Historie otce a syna. Anglická knihovna II. Sv. 2. Praha 1903. Nakladatel J. Otto.

Snad opožděně přinášíme referát o této knize; ale nemůžeme zanedbati ji pro její význam a pak chceme zúplna registrovati publikace, uveřejněné v »Anglické knihovně«, která vedle Twaina přinesla v českém překladu díla autorů tak významných, jako jsou Eliotová, O. Wilde, Kipling a j. Dílo, jímž byla zahájena druhá řada »Anglické knihovny«, je román autora dosud u nás neznámého, ba, málo známého mimo Anglii vůbec, autora, který knihu tuto napsal r. 1859 a dosud žije u vysokém věku v Boxhillu v Anglii. Román svrchovaně pozoruhodný a v mnohých svých kvalitách blížící se moderní produkci tak, že skoro zdá se vám anachronismem.

Nelze popírati, že románová tvorba anglická snad ze všech nejvíce má na sobě stopy raçy a terrainu, známky společné a neodmyslitelné — a tak i na Meredithově románu naleznete tyto společné znaky. Ale v jiném ohledu vás překvapí svojí originelností idejí i formy.

Je to kniha hluboce filosofická, hutná svým obsahem, idejemi i názory, filosofická také svojí formou. Klade si mezi jiným hlavně problém ř e š i t i, je knihou p a e d a g o g i c k o u, která vytváří postavu hlavního reka methodou evolucionistickou se zvláštním zřetelem na působení zevních vlivů, uměle vyvolaných; theorie, jež zde povstávají nebo se applikují, snaží se generalisovati ve všeobecný filosofický systém. Systém ten by byl ovšem jednostranný, bral by zřetel hlavně k výchově individua, snažil by se uskutečniti řiditelnost lidské bytosti v jejích začátcích.

Richard Feverel, syn Sira Austina a dědic jednoho z nejstarších baronetství anglických, jest tím tvorem, který vedle úlohy hlavního reka románu hraje úlohu experimentační bytosti. Jeho otec je hotová, z pevné hmoty tesaná a ukončená postava, plná složitosti, myšlenkových základů, živená rigorosní filosofií A bionu a při tom zároveň jakýmsi »vědeckým humanismem«. Aristokratství vytvořilo v něm ctižádost zanechati ve svém synu ideál člověka-gentlemana; a proto vede mládí Richardovo dle zvláštního systému, který sám pracně dle svých filosofických theorií vypracoval. Individualita této filosofické povahy vstupuje do jeho theoretického systému a tímto má býti přenášena i na jeho syna.

Sir Austin dívá se na svět jako na zařízení, jež lze vědou ovládati, v němž často matematicky lze stanoviti správný či nesprávný chod: »Bůh tohoto světa je v mechanismu, ne mimo něj,« praví kdesi, prozrazuje tak nepřímo hranice svojí these. Zvláštností jeho systému je na př. že snaží se dohlížeti na vývoj svého syna tak, aby sám při tom byl nepozorován, chce ponechati mu úplnou volnost konání, ba dopustiti také, aby se dopouštěl chyb — a pak teprve šetrnou, ale důraznou methodou, samočinně přivésti jej na pravou cestu. Nikdy však zřejmými a vyslovenými tresty — neboť jemu nezáleží na maličkostech, na činech, nýbrž na charakteru, gentlemanské povaze, aristokraticky-humanistickém názoru na život: to jsou věci, jaké chce vypěstovati ve svém synu. Systém prospívá, Sir Austin je hrd na úspěch svého vynálezu; jeho syn stává se fysicky i duševně ideálem mladíka.

Nastává však zároveň doba, kdy při výchově dlužno míti zřetel k druhému pohlaví. Mezi četnými příbuznými, kteří v domě baronetově žijí, je malá sestřenice Richardova, která jej miluje — ale spláci se jí chladností. Jednou však vzplanou v něm jiskry, které rozjasňují jeho poměry k druhému pohlaví. Jsou to dvě krásné, s velkou imposantností podané scény. V jedné z nich přistihne Richard svého otce, když líbá ruku jedné ze vzdálených příbuzných, mladé a krásné lady. »... srdce mu pádilo v prudkém trysku, a mozek vsednuv na ně, jezdil po bohaté, neokušené říši a po velkém Království Tajemství, před nímž si nedal nyní déle zabrániti. Teď měl Klíč. Jeho otec sám mu ho dal. Jeho srdce bylo ohnivým ořem a neslo ho dále a dále, přes kraje hranic, stápějící se v nadlidské kráse a neobyčejnosti .....« A bezprostředně na to nastává setkání se Richarda s Lucií, neteří farmáře a katoličkou. Uchvátila jej svojí krásou, a to tím více, když seznal, že dříve jej milovala již jako malé děvče. V krátké době vzrostla láska obou mladých lidí do povážlivých rozměrů.

Mezitím Sir Austin kráčí za vyplněním svých snů a dovršením svého systému. »Vypěstoval hocha mladého, krásného, intelligentního, zdárně vychovaného a — podotýkaly dámy s opravdovým důrazem — nevinného.« Když mu je osmnáct let, rozhodne otec, že v pět a dvaceti letech jej ožení a že nutno již předem hledati v celé Anglii dívku jeho vzorného vychování důstojnou, dámu, která by měla něco blízkého a společného se systémem. Mezi tím snaží se pečlivě dozírati na pohlavní život Richardův a jeż nevinnost uchovati. Systém však zde vypoví službu. Když tajnými kroky docílí baronet vzdálení Lucy z blízkosti Richardovy, padne tento do těžké nemoci, po níž nastane úplná lhostejnost. Pouhým spatřením dívky v Londýně obnovuje se Richardova láska, a mladý muž ke zděšení všeho příbuzenstva, beze svolení otcova a tajně činí neteř farmářovu svojí manželkou.

Syn uzavírá sňatek proti vůli otce, kterého miloval a kterým byl milován. Systém ztroskotal, vášně zvítězily, zlomena dlouho systematicky pěstovaná úcta a láska k otci. Čekali byste u Sira Austina hněv a zatracení syna. Je opravdu zklamán nepředvídaným rozbitím systému, který byl jeho raison d'être a jehož úspěchy měly býti korunou jeho života. Ale on jest filosofem, je stoikem, a ten se v něm nezapře: chová se klidně, vyčkávaje, jak se utvoří okolnosti, posílá synovi bez přerušení prostředky k živobytí a nedává mu na jevo ani hněv ani chuť k smíru.

Současně pracují různé síly na tom, aby rozvedly sňatek Richardův. Je to hlavně jeho bratranec Adrian Harley, zvaný »moudrý mladík«, filosof plný praktičnosti, vyhýbající se ideálům, zarputilý epikurejec; jeho rukám svěřil také Sir Austin výchovu svého syna.

Intriky hromadí se vůkol, Richard octťuje se ve společnosti polosvěta, zanedbává mladou krásnou ženu. Mezitím Lucie svým zjevem okouzlí baroneta a přesídlí na jeho panství. Tím je smír dokonán.

Ale konec není šťastným dovršením systému: intriky a pokusy o zvrácení Richardova manželství vyvolaly souboj, v němž jest raněn. Jeho mladá choť nemůže již snésti toto poslední rozrušení, upadá v prudkou nemoc a v brzku umírá. Láska zvrátila zprvu systém, systém zavinil, že byly zničeny naděje na štěstí, které tu povstávaly. A na konci vítězí přece cit spojený s osudem a přemáhá mathematické výpočty, kterými věda chtěla ukládati zákony osudu a tomu, co jest záhadné v lidské bytosti.

Takový a mnohem složitější je děj rozsáhlého románu, s fabulí vyplněnou intrikami, spletitými intermezzy, někde pittoreskní, někde reflektivní, jinde krášlenou citovými vzmachy, jež mají na sobě vůni klassicismu. Pestrost ve vnitřní náladě jednotlivých oddílů je veliká. Celá kniha dělá dojem velké stavby, kde pohybují se postavy řízené pevnou rukou regisseura-autora. — Román neobyčejně bohatý svým obsahem, jeho problemy, jeho elementy, těsně v sebe zapadajícími. Román filosofie, tedy román daného a zároveň román experimentalní, který snaží se pracovati ne s něčím daným nebo uvnitř lidské bytosti dohadovaným (jako se dosud experimentovalo), nýbrž s veličinami vypočtenými, stálými a reelními hodnotami, jež působí zvenčí a jsou mimo svět bytosti, na kterou působí. Román, který staví proti sobě vědu a fatalitu, aby ke konci dal zvítěziti té, která vítězila dříve ještě, než prvá existovala. Tak tragicky působí skon dvou mladých žen, Kláry a Lucie, protože věda slibovala zde mnohem více, než mohla podati. Krásná je zvláště v první části psychologická matematika, kterou používá otec při výchově syna a která zdánlivě vede k šťastnému cíli. Je to jakási evoluční theorie vložená v život, která směle žene výš a výše: život vědou řízený a filosofií komentovaný. Matematika ztroskotávající se na úskalí osudovosti, jako vlak stále se vyšinující z kolejí a do nich zase zapadající, theorie o mechanismu psychy, která konec konců ztroskotává — toť v základě idea pozoruhodného románu Meredithova.

A jako složitý a záhybů plný je tento děj ve svých idejích, tak i jeho sloh nese na sobě pečeť filosofie. Je to sloh těžký, plný reflexí, mluvící často v podobenstvích a obrazech, vypůjčených buď z mythologie nebo historie, sloh někde připomínající náboženská rozjímání a jinde arkadismus básníků sedmnáctého století; sloh, který mluví v symbolech, hemží se abstraktními jmény s velkými initialámi, který, místo, aby vyprávěl episodu tak, jak se stala, skryje ji za podobenství, za analogickou anekdotu, z níž čerpá pak příležitost k proslovení nějakého filosofického traktátu. Sloh namáhavý, kde právě vytčená okolnost nutí vás k největší pozornosti, abyste zachytili fabuli správně ve všech jejích rysech.

Zevní vlivy změnily úplně směr, kterým se román nese. Proti Zolovu cyklu je román Meredithův epopejí jedince, která vedle vnitřního života uvažuje zevní vlivy, zvláště výchovy. Je to román kreslený krásně a pevně, plný nových látek a nových zdrojů, román nadějí, plný předtuchy na svých širokých obzorech, který vedle zajímavých rysů paedagogických podal také dimensovaný zápas dvou abstrakcí, vědy a fatality. JEAN ROWALSKI.

KNIHOVNA »LUMÍRA«.

Letošní ročník knihovny »Lumíra«, přinášející překlad románu »Pokuta« známé italské spisovatelky Neery, dospěl ve svém 17. sešitě k ukončení. Pro příští ročník je připraven román Pierra Lotiho »Paní Chrysanthema«, jehož překlad pořídil p. O. Theer. Našemu čtenářstvu, jehož interess je nyní tak zaujat dalekým Orientem, dostane se tím četby vysoce poetické a zajímavé. Je to Japonsko, Japonsko skutečné, pestré, pittoreskní, jež nám francouzský spisovatel ukazuje v celém jeho barvitém vzhledu. Jednotlivé stránky jsou skutečnými dokumenty ku poznání duše japonského lidu. Osu románu tvoří zajímavá japonská osůbka »Paní Chrisanthema«, která celému dílu dodává zvláštního orientalského kouzla. »Paní Chrisanthema« bude čtena se zájmem co nejživějším.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 20. ZÁŘÍ 1904 • ČÍSLO 35. •

IVAN GÖSCH:

O MOTÝLECH A O RÁJI.

Bylo to v boží zahradě, kde kvetly olivy, vřes a bílé růže, a kde se procházeli všichni ptáci, ti, kteří na zemi zpívají v srpnu, a ti, kteří na zemi nezpívají nikdy. Bílí pávové rozpínali své pružné vějíře, opice pohybovaly rákosím, hnízda myší se houpala na velkých klasech a poletující houfy modrých a stříbrných holubů plašily sladké, zpívající motýly a vážky, které měly na křídlech tenké mřížky z nejbledšího zlata.

Stáda velbloudů se pásla ve stínu zelených hájů, stáda buvolů se brodila v řece a velké a malé ryby s rubínovými ploutvemi se střídaly v zelených vlnách, jež se nedovedly zkaliti.

Pomoranče se červenaly na stromech, červená jablka, nejsladší a nejplnější třešně. Citrony a broskve vrhaly své zlato průlinami větví a nejpodivnější rybízy přepadávaly z těžkých keřů až dolů do sítin trav a temné vinohrady odkrývaly své hrozny jako těžké perly.

Když v noci pršel déšť a květiny a tvorstvo spaly, i skrze dešťové kapky průsvitalo slunce se všemi svými hvězdami a čtyřmi měsíci z ryzího zlata; a když se mlha rozdýchala po táhlých lučinách, slunce a hvězdy a čtyři měsíce rozsvítily její závoje čtyřmi barvami duhy: barvou vybledlých rubínů, barvou žlutých perel, barvou fialových kamenů a barvou zelené křídy.

Ve středu zahrady stál věčný strom, jenž nikdy nepřestával kvésti a jehož květ sprchával každým zavanutím větru jako příliš zralé oříšky v lehoučkých skořápkách. Květ měl barvu mléka, vůni kokosu a neviditelnými čarami byl rozdělen na tolik dílů, kolik představoval životů. Na největším květu byli poznamenáni největší duchové, ale ani znamení králů nebyla viditelna, tak nepopsán zdál se každý květ a všechny se snášely k zemi tiše jako vůně nepřítomných dahlií.

Květ nepřestával padati s věčného stromu, ale bílá kupa květů nepřevyšovala nikdy zeleného mechu, jenž ležel pod stromem. Věčný vítr odnášel bílé květy a věčné moře je s břehů sbíralo.

(A to byly květy pomíšené nebo zapomenuté nebo předčasně sebrané, jichž osudem bylo nepřijíti na zemi včas nebo nepřijíti nikdy.)

V koruně věčného stromu viselo zlaté hnízdo, vystlané zelenými pavučinami a vroubené stříbrnými kruhy, mezi nimiž zářily fialové a bílé perly jako rozhoupané krystaly.

Zlaté hnízdo bylo sídlem zeleného ptáka, jenž zpíval bílým květům neumdlévající píseň touhy a rozkazů.

K zelenému ptáku přilétali motýlové, jichž smuteční křídla byla poprášena zlatým prachem a jichž sladké, černým perlám podobné oči byly roztouženy a chladny dlouhým pochodem.

»Co jste viděly na zemi, mé smutné duše,« tázal se zelený pták a motýlové odpovídali jeden po druhém, a ti, kteří stáli stranou, mlčeli:

»Viděli jsme krásné země, dumyslná města, lahodné zahrady. Viděli jsme ušlechtilá zvířata, ptáky s pozlacenými hrdly, stříbrné hady, růžové užovky. Viděli jsme háje ruží, háje vína, háje fíku a mandloní. Viděli jsme azurová moře, pohyblivé přístavy, stožáry lodí, jícny děl, koleje svinuté do kruhů jako ohromné zásnubní prsteny . . .

Motýlové se odmlčeli, pták se zasmušil.

Motýlové, kteří stáli stranou, pohnuli svými temnými křídly, jichž zlato se počínalo stmívati jako vláčné pýří zhasínajících sazí.

Promluvili:

»Plnili jsme věrne své dlouhé poslání. Obdivovali jsme se velkým věcem, štítili jsme se pošlapaných myšlenek, žehnali jsme touhám, opojovali jsme se krasou, zbožňovali jsme vítězství. Ale

jak dlouho budeme umírati pod zelenými pavučinami, jak dlouho budeme padati v podobě bílých květů, jak dlouho bude nás odnášeti vítr a moře, když není konce písním svatého ptáka, ani písním naší bolesti?«

Svatý pták zašuměl svými zelenými křídly a jeho velké, tajemné oči se proměnily ve dva mrazivé drahokamy.

Noční motýlové pozvedli svá černá, svislá křídla, zakroužili unaveně kolem zlatého hnízda a usedli tichounce na rozhoupané perly.

Svatý pták zakryl noční motýly svými jemnými křídly, sklonil se k perlám a dlouho naslouchal tichému ševelu perel a kruhů z tenkého stříbra, jež se zdály oživenými lehkou tíhou motýlů.

Květy věčného stromu se otevřely a pohltily všechny smuteční motýly.

(A každý lístek, jenž spadl se stromu, obsahoval tolik životů, kolikrát byl políben umírajícím motýlem.)

Ve stříbrných kruzích zlatého hnízda šeptali noční motýlové.

(O čem šeptali, věděl jen zelený pták, jehož tajemné oči se stmívaly a jehož zelené hrdlo se otvíralo k novým a novým písním, jež zněly jako volání touhy a odboje.)

Bílí pávové se procházeli mezi irisy, bílí a modří holubi poletovali v oblacích, červené růže voněly ve stínu jeřabin, zelení hadi se ovíjeli kolem ibisů, ryby se zlatými šupinami visely v řece na vlnách, zvířata s barevnou pletí spala na zlatém písku. Ovoce se prodíralo skrze listy, nové květiny pukaly a ze stínů slunce, všech hvězd a a čtyř měsíců kapala sladká rosa, vonící po čerstvých rybízech a po kokosovém mléku.

Z NOVĚJŠÍ POESIE AMERICKÉ.

PŘEKLÁDÁ ANT. KLÁŠTERSKÝ.

JOHN HAY:*)

JIM BLUDSO

z Prairie Bell.

Ne! Říct nemůžu, kde je živ,
vždyť je dnes už neživý,
žít zvyku aspoň zanechal,
jejž máme i já i vy.
Kde pak jste byl ta leta tři,
že dosud jste neslyšel,
jak Jimmy Bludso zaplatil řád
v noc zkázy Prairie Bell?

No, svatý nebyl — mašinist
ten nebere to tak zle;
choť jednu měl v Natchez pod Kopcem,
a druhou zas v Piku zde;
byl lehký chlap v své řeči Jim
a nešika ke rvačkám,
však nikdy se nechlubil, nezalhal,
to neuměl, myslím, sám.

A náboženstvím bylo mu vším:
stroj dobře řídit, hnát,
na řece nebýt předhoněn,
na zvon s kormidla dbát.
A kdyby kdy chytla Prairie Bell,
on přísahal mnohý den,
že udrží loď sám u břehu,
až poslední vyjde ven.

Na Mississippi člunů všech smrt,
i její přišla v sled, —
sic Movastar byla lepší loď,
však zůstat Bell nechtěla zpět.
A tak tedy hřměla divě v noc —
na trati loď nejstarší přec —
na ventil se negr posadil,
a smoly, dřev plná pec.

Plam vyšlehl, břeh když dostihla,
a díru do noci vžeh,
tu hbitě jak blesk se zahnula loď
a můstek shodila v spěch.
To byl teď shon a sběh vám, leč Jim
řev překřik' pekelný ten:
»Já udržím loď sám u břehu,
až slední chlap vyjde ven!«

Skrz hořící lodi žár a kouř
hlas slyšet, Jim jak řve,
a věřilo vše v jeho zaklení
a slovo že dodrží své.
A na montě všichni vyšli ven,
než komín k pádu se měl,
a Bludsův duch se vzhůru vznes
sám v dýmu Prairie Bell.

No, svatý nebyl — v soudný den,
však rád bych stál, kde Jim,
kol zbožné panstvo, jež by dřív
dlaň nebylo stisklo s ním.

Zřel povinnost svou, jistou smrt
a tak se za ní hnal —
a přísně Bůh nebude soudit jej,
jenž za lidi život dal.

*) John Hay, vynikající diplomat a státník, nyní státní sekretář Spojených Států severoamerických, náleží též mezi přední básníky americké. Narodil se v Salem, Ind., dne 8. října 1838, dosáhl hodnosti akademické a byl soukromým sekretářem Lincolnovým od počátku občanské války až do presidentovy smrti. Později sloužil ve vojště a dosáhl hodnosti plukovníka (colonel). V letech 1865—7 byl sekretářem vyslanectva Unie v Paříži, r. 1867—8 diplomatickým zástupcem ve Vídni, od r. 1868—70 sekretářem vyslanectva v Madridě. Vrátiv se do Ameriky, oddal se žurnalismu a poesii. Roku 1897 stal se vyslancem Spojených Států v Anglii a rok po té povolán byl do kabinetu presidenta Mc Kinleye jako státní sekretář. Z knih jeho sluší uvésti básnické sbírky: Pike County Ballads 1871, Castilian Days 1871, Poems 1890. S J. G. Nicolayem vydal historii Abrahama Lincolna. Mimo to připisuje se mu autorství knížky novell anonymně vydaných (The Bread-Winners.)

Dcera jeho Helene Hay, nar. v New Yorku, je rovněž talentovanou básnířkou, jež vydala r. 1898 knížku básní Some Verses.

ZÁKON SMRTI.

Zpěv o Kilvani: Spanilá
vše ve Savatthi předčila.
A měla dítě, jedno jen,
jí drahé jako jasný den.
Máť mladá, dítě jeden jas,
týž světlý zrak, týž tmavý vlas;
kdo zřel je, cest kde zářil květ,
jak děti dvě by v hrách byl shléd.

Tu s nebe slétla smutná střela,
Kilvani dítě mříti zřela.
Do oček stín se plachý vztáh,
na líčkách vadne květný nach,
na srdci cítí led a mráz,
třas údy chví, a mrtvy v ráz.
A Kilvani je vine bliž,
kdy poslední tep dozněl již,
jak polibků by vrátit plam
moh úsměv, na vždy jenž ten tam.

Leč zříc, že mrtvo její robě,
na skráň vsypala popel sobě
a jala tílko, led a chlad,
s ním divoce se dala v chvat
a u Buddhových klesla pat.

»Ó, Pane mocný, pomoc dej,
hleď, skláním se co nejhlouběj,
ó, Buddho, milost svou mi dej!«

Na mramor padla, svíjela se
a líbala své dítě zase,
a náhle k její prosbě teď
se snesla vzduchem odpověď:
»Mně lotus dej, svaž z domu nití,
kde neskončil nikdo svoje žití.«

Ples v srdci, smích, se zvedla hbitě:
Bůh vzkřísiti chce její dítě!
U řeky našla květinu,
ji vytrhla z jitřních snů
a dům od domu létla dál
se ptát, kde žádný neskonal.
Jak v srdce její vnikal mráz,
když zrak všech šířil tichý žas:
»Kilvani, bol tě spletl všecku,
kdo mrtvému by pomoh děcku?
U Gangu dům ni v šíř ni v dál,
kde žádný byl by neskonal!«
Tak celý dlouhý, těžký den
od dveří k dveřím nesla jen

si v srdci svém i ve náručí
též stále větší, bolest pudčí.
U zlatých vrat, ze slonoviny,
u spletených chat, u chudiny
týž Kilvani zněl refrén vstříc:
Je živých málo, mrtvých víc!

Tak přišel večer — tichý dech —
a překvapil i její běh,
a hoře v srdce hlubině,
zas klesla na práh svatyně
a lkala, bila v hruď, jež puká:
»Ó, Mocný, v posměch dal's mú muka,
dům není ani v šíř ni v dál,
kde byl by žádný neskonal!«
Hlas Buddhuv zazněl sladký tak,
jak flétna když lká ve soumrak,
však mocný jako smrt a hrom
těm, kteří věří, v slově tom:
»Tys řekla! Nelkej! Tiše nos
a oddané všech lidí los!«

Kilvani, jata řečí tou,
mu složila dítě u nohou.

ERNST Z EDELSHEIMU.

Zvěst povím vám, k rtům tiskna
za bol svůj ručky sníh,
vám, sladší všech a krutší,
spleť žilek modravých.

O věrné budu lásce
pět, drahá Lilito —
contraria contrariis —
zpěv starý, věrný to.

Byl Ernst z Edelsheimu
všech v lásce šťastnějším,
a proč byl nejšťastnější,
vám poví hned můj rým.

Kdys v letní noci lesem
on osamělým táh
a v mechu v záři luny
tu dívku našel v snách.

Prach zlatý hvězdné záře
se sypal na ni, klad,
jak socha spící byla,
jen čar a běl a chlad.

Čar, běl a chlad jen, spala
pod nebem hvězdným tak,
jak rděla se, když vzbudil
tu rytířův ji zrak.

Cit její získal spící,
ji na svůj zámek nes,
a sladce v lásce, smíchu
teď ranních hodin ples.

Však silnější když paprsk
už vypil rosy třpyt,
tu hoře mráček mlžný
ji modrým okem kmit.

Kol šíje jemu padla
a lkala, pláč a vzdech,
polibky sila, vonný
déšť teplý v letních dnech.

»Křesťanskou nejsem duší —
mu vzdychla v objetí —
já půl dne jsem jen ženou,
půl v hada zakletí.

A až ohlásí s oné
tam věže půl dne zvon,
buď s bohem! s bohem! navždy,
je lásky naší skon.«

»Ah ne, ne s bohem navždy!« —
vzňik divě rytíř, lká:
»Chci s tebou být spasen — ztracen,
ty divoženko má!«

Zvon zvučně hlásil s věže,
že půl dne minul čas,
a z komnaty se, z růži
ven krad a vinul plaz.

Leč v půlnoci, když luny
do háje padl svit,
on choť zas třikrát krašší
a sladší v náruč chyt.

Z všech v lásce nejšťastnějším
pan z Edelsheimu slul —
měl lásku, která hadem
jen času byla půl!

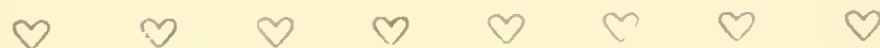

FEDERICO DE ROBERTO:

MARA.

Z ITALŠTINY PŘELOŽIL JEAN ROWALSKI.

Matičko, pro smilování! . . . řekněte mu to vy, pro smilování, že nemám viny! . . . že kdybych byla chtěla, neumírala bych dnes hlady, já i tyto nevinné děti . . . také jeho krev! . . .«

Maličká, kterou držela na rukách, tahala ji zuřivě za vlasy; a chlapec, s hlavou zahalenou do starého kapesníku a se rty chladem staženými žádal chleba, trhaje její záplatovanou a vybledlou sukni.

Potom, kdyby to byla pravda, byla bych tak na tom bídně? . . . Ale on tomu nemůže věřit... Znám ji, tu, která ho proti mně popouzí... je to jeho matka! . . . Co jsem jí učinila? Proč jsou všichni proti mně? . . Ah, bylo by bývalo lépe, kdybyste mne byla vrhla na dno studny, když jsem se narodila! . . .«

A slzy počaly valiti se jí po hubených lících.

Donna Tina, vidouc plakati svoji dceru, povstala utahujíc si šátek okolo krku.

»Pojďme! Pojď se mnou! Pojďme k advokátovi, pojďme na úřad! . . . Naučím je tancovat, jeho, tu starou čarodějnici, ať jich je kolik chce.«

»Ne! Ne!« odporovala Mara nedůvěřivě. »Co získáme hrozbami? . . . Musí pocítiti příčinu; tato nevinňátka musí k němu za mne mluviti . . . Pak v nemocnici, osamělému, jak může se svým srdcem vzpírati pohledu na svoje děti? . . . Nezáleží na mně, jež vím o tom, že je v nebezpečí smrti... Myslím s ním vždy dobře! . . . Nezapomněla jsem naň! . . .«

»Pojď,« nalehala donna Tina. »Půjdeme do nemocnice, necháme s ním promluviti setníka; musí tě viděti, ať po dobrém či po zlém!« . . .«

»Matičko, chléb! . .« plakal hošík, tísnící se k jejímu šatu; a donna Tina uchopila ho za ruku

»Zde Neli, s babičkou! . . . Teď koupíme chleba a také jablka; jíš rád jablka? . . . Pospěš si; půjdeme! . . .«

Mara otáčela se v temném a chladném prostoru, hledajíc šátek, klíč, s hlavou rozrušenou, nevědouc již, kam složiti ruce, a činíc znamení pohybku před rytinou obrazu Matky Boží sedmibolestné.

»Oh, Kriste na kříži! Zdá se mi, že jsem sešílela . . . Ah, klíč je zde . . Tiše, Ninuccio; tiše, moje radosti! . . . Teď půjdeme k tatíčkovi . . . chceš tam jíti? . . . Tiše, krásné děvčátko! . . .«

Donna Tina pomáhala jí při oblečení šatu a zatáhla závoru východu. Když Mara objevila se na prahu, všechny kmotry sedící na dvoře na zemi jaly se žvatlati, obracejíce se, by se na ni podívaly. Byly to tvrdé a nedůvěřivé pohledy, které ji obžalovávaly, pronásledovaly, vyháněly, ji i všechny její slaboučké děti.

»Dobrý den, kmotro Vanno . . . Jak se vám vede, kmotro Filipino? . . .«

Mezi tím, co její matka uzavírala dvéře na klíč, ona pozdravovala sousedky snažíc se usmívati se, aby usmířila hněv všech ostatních, jimž nikdy ničeho neučinila; ale kmotry nechávaly ji odejíti aniž by odpověděly, nebo mumlaly něco, čemu se nerozumělo.

»Zavřete, zavřete, donno Tino!...« zvolala pouze Grazia. »Mohl by někdo, neví se kdy, ukrásti radosti vaší dcery! . . .«

A všechny daly se do smíchu.

Donna Tina chtěla odpověděti zlým slovem, když Mara jí stiskla ruku snažně prosíc:

»Nechte je býti! . . . Pojďme pryč! . . .«

Potom, když matka, dcera i děti zmizely v úzké ulici, na dvoře každá řekla svoje proti té, která zneucťovala jejich čtvrt.

»Je to pěkná nestydatost, když chce, aby její manžel opět se na ni podíval po životu, jaký vedla!...« pravila Sampietrese, tkajíc. »Když tento ubohý Petr Tosto byl vojákem a kašlal krev, ona žertovala si s tím a oním . . .«

»A potom naříká na bídu, dělá se zbožnou, aby dojala hlupáky!« . . .

»Jako kdyby se nevědělo,« pokračovala Sampietrese, přiblíživši se k ostatním, »že Vít, prodavač citronů, padl jí příliš do oka! . . . Najal ji s celou družinou k česání oranží v Monserratu; ale co se jí líbilo na onom balíku, v té tváři hubené a žluté jedem? Již proto, aby neslyšela nářky těch malých hladovících hochů, každý jiný udělal by kříž a vyhnul by se jí jako malomocné! Teď, kdy její manžel se vrátil a z postele ve vojenské nemocnici zahájil proti ní proces, dělala zarmoucenou a nevinnou, vlekla děti od soudce k advokátovi a vzala si do hlavy, že ho musí opět uzřít! . . .«

»Koho, vojáka?« tázal se mastro Nunzio vstupuje s košíkem starých bot na ruce. »Nyní se mu vede lépe; řekl mi to dozorce z nemocnice . . .«

»Vesele! . . . Až odtamtud vyjde, to bude výprask pro ženu! . . .«

Obuvník potřásl hlavou.

»Co máte stále s tím tvorem?«

Ale ježto svítilo poledne, rozdělal oheň a dal se do vaření polévky; a kmotry také odcházely ke svojí práci v domě. Toliko Sampietrese, která měla kolem studny rozprostřené prádlo na provazech podporovaných tyčemi zůstala a snímala vyschlá plátna, rozprostírajíc je na kolenou a ukládajíc potom jedno po druhém do košíku.

Najednou slyšeli ji volati:

»Hedvábný kapesník! . . Kde je hedvábný kapesník?«

Sousedky stavěly se ve dveřích, tázajíce se, co se stalo, a Sampietrese vyhazujíc každou věc do vzduchu, opakovala:

»Není zde již! . . . Nejsem slepá! . . . Bílý kapesník . . . Zavěsila jsem jej zde, za prostěradlem, vlastníma rukama! . . . Není zde již. . . zmizel! . . .«

»Hledejte dobře,« pravil mastro Nunzio obraceje se k ní. »Hledejte doma . . .

»Doma? . . . Co mám hledati? . Není tam! Vzaly mi jej! . . . Nalezněte jej vy, jste-li dobrý!

Křičela ještě více než před tím, a když její oči padly na uzavřené dveře chaty, kterou obývala Mara, zvolala, natahujíc ruce:

»Ta mi jej ukradla! . . . Ať ztratím zrak, jestli to není ona!«

»Proto její matka zavřela na klíč!« potvrdila Grazia. »Drží s ní!«

»Povídám vám, že je to ona! Kdo to má být? . . . Ale jestli jej nevrátí, jako že je Bůh! utrhnu jí jej od nosu!«

Odešla dovnitř, křičíc ještě, a všechny sousedky dávaly jí za pravdu; toliko mastro Nunzio, připravuje si jídlo, opakoval, že dříve třeba dobře hledati.

Otáčel hrncem, chápal se nářadí, kopyt a koše s botami, zavěsil si jej na rámě a odcházel. V uličce potkal Maru, která se vracela s ospalými dětmi a zoufalou tváří.

»Co jste udělala?« . . . tázal se jí, zastavuje se na chvíli.

»Ah, mastro Nunzio, nechte mne jíti!... Nic! Nechce mne viděti, nemá příčiny! . . . Mluvil s ním plukovník; všechno bylo marné .. Já již nedoufám! . . .« a zdálo se, že klesne.

»Pojďme!« zvolal s rozsáhlým pohybem. »Neztrácejte mysli! Toliko proti smrti není léku.«

»A co já udělám, abych z toho vyvázla?... Rekněte sám, co udělám? . . . Můj muž nechce o mně věděti, bída nás stravuje živé, lidé mne pronásledují . . . Ah, lépe by bylo uvázati si kámen ke krku a skočiti do moře! . . .«

Mastro Nunzio setrval, sleduje ji očima, mezitím co kráčela přes dvůr a vyňavši z kapsy klíč, otvírala. Při tomto rachotu vyšla Sampietrese ven jako furie; běžela k ní ze zadu, vzala ji za rámě, vbodla se očima do jejího obličeje, jakoby ji chtěla sníst, a křičela:

»Také zlodějka jsi?«

Mara dívala se na ni ustrašeně, nechápajíc; a druhá třásla jí a zdvíhala proti ní pěst!

»Kapesník? . . . Hedvábný kapesník? . . Líbil se ti, není-li pravda? . . . Citronář ti takové nekupoval?«

»Jaký kapesník? . . . Nevím nic . . . pro Neposkvrněnou Pannu, nevím o kapesníku . . «

»Nech Neposkvrněnou, nejsi hodna vysloviti její jméno! . . . a vrať kapesník, který byl zavěšen zde, za prostěradlem, rozumíš?

»Nevím nic . . nevzala jsem jej; mohu na to hned zemříti! . . Ptejte se všech, jestli jsem přišla dnes ráno na dvůr . . .«

A pohledem dovolávala se svědectví sousedek; ale ty, jež staly tu, těšíce se z tohoto výstupu, neřekly ani slova.

»Ah, ne? . . . nechceš jej vrátit? . . . Počkej, dojdu pro strážníka . . .«

Vzdálila se na dva kroky, pak se zastavila, obracejíc se, plivla jí do obličeje:

»Zlodějko!«

Mastro Nunzio položiv svůj košík, vrátil se zpět, aby se pokusil zmírniti její zuřivost; ale Sampietresse dala se také do něho, volajíc Boha a všechny svaté za svědky a chtíc ihned jíti na úřad. Ostatní ženy ji vracely, nutíce ji vrátit se domů, dávajíce jí za pravdu, ale přesvědčujíce ji, že si tím nemá kaziti náladu.

»Kapesník, který stál za více než ona! Nebylo tomu ani rok, co jsem jej koupila! . . .«

Mastro Nunzio vrhl pohled do světnice za Marou; viděl ji, jak ukládá děti na lůžko, jak je líbá a přikrývá vlastním šátkem. Pak vyšla ven: zprvu byla bledá, ale neříkala ničeho. Zamířila k studni a jala se vážiti vodu.

Tu potřásl hlavou, uchopil se znova svého košíku a dal se svojí cestou. Náhle zastavilo se skřípání kola a bylo slyšeti dutý zvuk.

»Svatý patriarcho Josefe!«

Před studnou nebylo již nikoho a provaz od vědra zmizel.

»Pomoc, křesťané! . . .«

Mastro Nunzio křičel jako by byl mučen, běže a zdvíhaje paže; ženy přicházely ven, ustrašeny, na konec křičíce rovněž, aniž by nevěděly proč.

»Pomoc! . . . Co je? . . . Skočila do vody! . . Kdo, Mara? . . . Ježíš Maria . . . Volejte o pomoc! . . . Zavraždily jste ji! . . . Provaz je přetržen . . . Pomoc! . . .«

Přiběhli lidé z ulice, shromáždil se dav zvědavců, kteří se vyptávali, a lokty se strkali, aby se dostali k obrubě studny.

»Jest ji vidět, nešťastnici! . . .« volal mastro Nunzio. »Je tu málo vody . . . hle, tam je!«

»Lana! . . . Desku nějakou!«

Nevěděli, jak podniknouti záchranu, každý mluvil svoje, zmatek vzrůstal, a teprve když přišli karabiníci, byli dva muži, koňmo sedící na silném trámu, upevněném na lanu, spuštěni do studny.

»Uvažte ji,« velel poddůstojník, a hlas jeho měl ozvuk v hluboké dutině. »Uvažte ji silně . . .«

»Provaz! . . . Napnout!« volali lidé zdola.

V tomto okamžiku přicházela donna Tina, rozčilená jako šílená.

»Maro, moje dcero! . .« Stráže nechtěly ji pustit; ona je zahnala. . . . »Moje dceruško! . . . Nestoudný vrah je on, který mi ji zabil! . . .«

»Ticho! Buďte klidna . . .« pravil poddůstoj-

ník; a karabinníci táhli nyní lana, rozděleni na dvě strany a v potu oddechujíce.

»Pomalu! ... Přichází nahoru! ... Pozorně! ...«

Donna Tina, která se úzkostlivě dívala, zakryla náhle obličej rukama, vyrážejíc ostrý výkřik.

Mastro Nunzio ji podpíral, a ježto děti, na které nikdo nedával pozor, vyšly na dvůr, jal se dávati ustrašeným kmotrám znamení rukama.

»Děti! ... Odneste pryč děti!«

Nahoru vycházel chumáč promočeného plátna; slepené vlasy zakrývaly obličej plný krve. Přece však zranění na hlavě nebyla by ničím bez roztříštěné nohy; a doktor Valenti v Santa Marta říkal, že bude třeba ji odejmouti, aby nezemřela. Ale k tomu bylo třeba svolení rodiny.

»Staň se, jak chce Bůh! ... Lépe nohu nežli život ...«

A v předsíni nemocnice, vedle operačního sálu, donna Tina očekávala, doprovázena druhými svými dcerami, mastrem Nunziem a Sampietrese, která potom nalezla svůj kapesník za kurníkem a přicházela ptáti se po nemocné.

»Dají ji aspoň uspat?« tázala se tichým hlasem.

»Rád bych věděl,« odpověděl mastro Nunzio. »Uspávají je všechny a necítí bolesti ...«

Ze sálu bylo slyšeti slova lékařova, jenž přednášel při tom také studentům, shromážděným na galerii; a za hodinu bylo tam slyšeti činnost.

»Jest u konce,« řekl mastro Nunzio.

Východ se otevřel a objevili se sluhové, nesouce nosítka, pokrytá šedým plátnem. Voskový obličej zdál se mezi obvazy ještě bledším.

»Maro! ... Není ti nic?«

»Ne, matko ... necítila jsem ničeho,« a na všecky se usmála.

Ale když k večeru se to zhoršilo a donna Tina skrývala svoje slzy, aby jí neuškodila, pravila jedním dechem:

»Matičko, neplačte ... Vím, že jsem mrtva; a je tak lépe ... Spíše vzkažte Petříčkovi, že bych jej ráda viděla, alespoň v posledním okamžiku ...«

»Toho vraha? ... Myslíš ještě na toho vraha?«

»... V hodině smrti! ...«

Vojenská nemocnice byla naproti nemocnici Santa Marta a donna Tina byla tam čtyřmi skoky. Ale vrátila se se sevřenými pěstěmi.

»Nechce? ... Pošlete pro kaplana ...«

Duchovnímu se Mara vyzpovídala.

»Můj muž nechce mne viděti ani nyní ... protože mu řekli tolik věcí o mne ... že mezitím, co byl na vojně, já jsem se bavila s tím a s oním ... Není to pravda, před Bohem! ... Bylo to jedenkrát s citronářem, abych mohla nasytit děti ... Řekněte mu to, velebný pane, že bych ho chtěla před smrtí vidět ... On se může pohybovati a já ne ... Jsou to dva kroky, to mu neuškodí ...«

Také kaplan běžel, ale vrátil se sám, protože Petr Tósto stále říkal, že ne.

»Nuž, staň se vůle Boží! ... Matičko, poroučím ti děti ...«

A při svítání zemřela.

VÁCLAV HLADÍK

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Pokrač.

V pracovně našel Valentin svou ženu. Seděla u psacího stolku a nepozvednuvši hlavu skloněnou nad rozepsaným dopisem, pravila svým obvyklým skromným a vlídným způsobem:

»Zde jsou výstřižky tvých starých řečí z novin. Dnes jsem je konečně dostala z Prahy. Myslila jsem, že tě tu najdu, a abych nadarmo nečekala, rozepsala jsem se účetnímu naší parní pily.«

»Děkuji ti. Obdivuji tvou neunavnost.«

Rázným škrtnutím pera podepsala dopis a zalepujíc obálku, pozvedla k němu světlé oči, v jejichž výrazu pozoroval Valentin onu chladnou mírnost lidí, kteří všechno posuzují střízlivě, shovívavě a pevně.

»Hm ... musím něčím se zaměstnávat,« odtušila.

Znělo to trochu jako opatrná výčitka. Její jemnost a harmoničnost povahy nebyla nikdy ani rozčeřena na povrchu. Zdálo se, že kráčela životem s tichou a vyjasněnou povýšeností.

Valentin tušil, že v její duši je teskno a že je sklamána a snad i žárliva, ale nikdy se neprojevila její hrdost a delikátnost ženy silné, cítící svou rovnocennost vůči muži a možná i její něžná příchylnost k němu, nedovolila jí, aby odhalila svou bolest v pokořujícím výbuchu žalu neb hněvu ...

V poslední době žili Kaplířovi vedle sebe cize. Oddalovali se. Valentin byl k ní velmi roztomilý, nutil se do humoru v její společnosti, v čemž ona dobře vycítila ohledy dvorného muže, jenž si nedovoluje k ženě tu upřímnou neomalenost a důvěrnost manžela, netajícího své špatné rozmary a nálady. Ale viděl svou ženu jen u stolu v poledne a večer, odpoledne při čaji a vždy ve větší společnosti hostů, a jejich rozmluvy mezi čtyřma očima týkaly se jen záležitostí obchodních, hospodářských, správy domů a pily, oč všecko se paní Ludmila horlivě starala.

Všímala si dobře svého muže. Pozorovala jeho osamělost, unavenost a nudu. Ale nevtírala se mu,

neboť věděla, že ona nemá moci ani prostředků přivésti jej do jiného stavu duševního.

Valentin se cítil provinilým. Neobviňovala jej, nevyčítala mu nic, ale úzkost jím zamrazila, když si uvědomil, co lásky a něhyplné sladké oddanosti utlumil v srdci té jemné, hrdé a inteligentní ženy. Ale jeho krev dráždila vůně jiného ženství, nižšího, pudovějšího, vášnivějšího a bujnějšího a otupovala city ušlechtilé, čisté, vzletné.

»Schází ti něco, Valentine?« pravila po chvíli mlčení, přistupujíc k němu, »pozoruji, že v poslední době . . .«

»Ach, vždyť víš,« přerušil ji rychle, »že mne ta volební štvanice pranic netěší. Ke všem starostem ještě tato pitomá komedie. Dobře's udělala, že jsi mi zaopatřila dřívější mé řeči. Budu opakovati staré fráze, s novými myšlenkami mne ani nenapadne předstoupiti před své voliče.«

»Ale nevím, jaký úspěch bude mít pak tvá kandidatura, když budeš tak ledabyle si počínati jako dosud.«

Dal se do smíchu.

»Jak jsi naivní! Snad nemyslíš, že novými myšlenkami bych imponoval svým voličům. To je zbraň, kterou musím přenechat svému odpůrci, který jde do boje s illusemi a nadšením mladé, nové idey . . . Ano, má zlatá, tam je život, pohyb výbojného života. Nám nezbývá nežli udržet ještě nějakou dobu, nějakou generaci naše posice.«

Podivila se jeho řeči i jeho náhle vzrušenému tónu a zalíbil se jí tím svým vzplanutím. Zamyslila se krátce a řekla pak:

»Zdá se, že ti nezáleží na tom, abys byl zvolen. Brynych znamenitě agituje, jezdí a mluví všude. A představ si, i u nás má přívržence. Nejen v továrně — to je pochopitelné, ale i zde ve ville. Včera se paní Šimkova sázela, že projde socialista. A chválila ho. Svým způsobem ovšem. Řekla, že je fešák. Smáli se jejím rozmarným nápadům.«

»Ano, to je dobře, jen smát se, to všechno dohromady nestojí za nic jiného.«

Dotekl se její kadeří, pohladil ji lehce a políbil jí ruku.

Usmála se plaše a smutně.

»Jak ti musím být vděčným, Ludmilo.«

»Co's tak tklivý najednou?«

»Jsi má nejlepší přítelkyně —«

Ludmila zbledla. Rozloučila se v té chvíli s poslední nadějí na návrat opojných, krásných chvil. Uchopila psaní, jež nechala ležet na psacím stolku.

»Nezapomeň, za půl hodiny je čaj v zahradě,« pravila a odešla.

Štíhlá, plavá, jasná a ušlechtilá přešla venku kolem oken v záplavě slunce. Valentin vzpomněl si na zlaté pozadí Giottových obrazů.

Pokrčil rameny. Nemohl za sebe, za svou krev.

XV

Po několika týdnech dospěl volební boj, veden s nestejnou podnikavostí a energií, ke konci.

Valentin odevzdal paní Šimkové nový obnos pro Brynycha, který vedl agitaci s překvapující intensivností a ve velkém slohu.

»Jaký jste podivín!« řekla, »proč to vše provozujete?«

»Vždyť jsem vám vysvětlil své zájmy,« pravil omrzele, jakoby se bál, že musí opakovat něco. A pak doložil živěji:

»A též proto, aby bylo něco nového, víte! Aby se urychlil příchod nového. Nudí mne všechen dosavadní stav . . .«

»Zdá se, že jste vůbec omrzelý. Bůh ví, po čem toužíte!«

A zasršela z ní zlobná, výsměšná podrážděnost ženy, jež cítí, že nedovede ovládnout ani cele zaujat muže milovaného.

Kráčeli z villy podél potoka cestou upravenou pro lázeňské hosty ze sousedního městečka. Doprovázel ji k domu.

»Věru, ráda bych věděla, co ještě čekáš od života,« opakovala stlumeně.

Horkým vzduchem srpnového předvečera šuměl les hebce a snivě.

Odkudsi s výše zazněl akkord piana břeskně a určitě, jakoby ocelovým bičem ty tóny byly šlehnuty do mrtvého, žárného vzduchu. A v zápětí zahlaholila vášnivá arie italská, zpívaná líbezným a silným hlasem sopránovým jako vroucí, touhyplný vzkaz překypujícího srdce té krásе snivého, vonného podvečera v údolí i na horách.

Byla to píseň o lásce, o žízni polibků, radostná, lehká píseň rozplameněného citu rozkoše.

»Vorei bacciare . . .«

Valentin se zastavil a posunkem zadržel svou přítelkyni. Znal tu píseň .. A ten hlas . . . Je to možné?

»Co je vám?« pravila paní Šimková.

Usmál se, ale tvář se mu zkřivila nervósním škubnutím jako v grimasse.

»Ah, to znám . . . vorei bacciare . . . pojďme dál!«

Pohlédla na něj ostře.

»Jak krásně se nesla ta píseň s výše! A jaký to hlas! Někdo od opery je u Krumlů. Kdo by to mohl být? Slečna Kovaříková nemá přece tak plný orgán. Nebo snad . . .«

Nedořekla a usmála se před sebe. Valentin porozuměl jejímu úsměvu, byl mu lhostejný a mlčel po celou další cestu.

Zvolna se vracel domů. Obloha se zbarvila západem. Nad vrchem s vlajícím praporem zámečku Krumlových nakupily se zrůžovatělé obláčky.

Pohlédl vzhůru. Byl přesvědčen, že to zpívala Jiřina.

»Sladká, rozkošná Jiřino...«

A bylo smutno, temno, pusto kolem něho. A nad ním obláčky tančily v růžové záplavě večera, vzníceného horoucností lásky, sálajícího žárem dokonávajícího letního dne, vydechujícího vůněmi sluncem rozjitřených zahrad a luk, šeptajícího ševelem tajemných hlubin lesních... A nová píseň podmaňovala celé údolí a letěla jako modlitba stesku srdce, jako vzdorné vyznání vášně k obloze planoucí a hýřící...

Valentin bloudil dlouho po stezkách lesa a vrátil se domů až pozdě večer...

— — — — — — — — — — — — — —

Dvě hodiny jej znepokojoval telefon a co chvíli přijel posel na kole s depeší. Brynych zvítězil. Všude měl velké většiny. Byl zvolen.

Dojmy volební bitvy, jejíž výsledek očekával ve své pracovně, poněkud jej rozjařily. Povedlo se vše dokonale. Bylo patrno každému, že on, kandidát strany měšťácké, podlehl jen divoké agitaci socialistické, která se rozpoutala neočekávaným způsobem a měla k disposici peněžní prostředky záhadného původu.

Valentin s radostnou tváří oznamoval své porážky v jednotlivých volebních obvodech své ženě. Pak zavolal si ředitele a velkolepě se pobavil rozpaky ubohého muže, tetelícího se pokorně na okraji židle. Byl ohromen porážkou svého chefa a neodvážil se ani pozvednouti oči k němu. Nechápal dobře, co se děje, nedovedl si představit možnost, že by ten otrapa, křikloun a nemrava Brynych mohl takovou hanbu způsobiti nejbohatšímu, nejmocnějšímu muži v celém kraji. A převracel depeši v třesoucích se prstech, cosi koktal a odešel úplně zmatený, nepoznav ani, že jeho pán byl v dobré míře.

Zapáliv si doutník, vyšel Valentin do lesa. V posledních dnech oblíbil si osamělé odpolední procházky v okolí Krumlova zámečku, kde byly cesty tak pohodlně upraveny. Dokonč.

F. X. SVOBODA:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DEJSTVÍCH.

Pokrač.

Josef.

V nitro své
jste prvně nahlédla teď. Zachvěla
se vaše bytost... Cítím, v minulost
že hrůznou vidíte již... Hleďte tam!

Baronka.

Já? V minulost svou?

Josef.

Ano! Hleďte jen
na stopy svoje! Či se bojíte?

Baronka.

Ach, ano, až sem! Až sem! Před kým však
jsem stanula to? Na vás dívám se
a nelze pochopiti...

Josef.

A co vidíte
tam? V minulosti svojí?

Baronka.

Co je — tam — ? —
(Hledí v dálku a počíná se děsiti.)
V mých stopách cizí hoře.

Josef.

Záhuba
šla s vámi.

Baronka.

Ano. Avšak tenkráte
jsem silna byla.

Josef.

Jako vichřice.

Baronka.

Je černý účel můj... Sta srdcí již
jsem zpustošila... Jenom — vaše — ne...
Ach, trpím...

Josef.

Láska moje nechce nic
a proto nezraní ji sobectví!

Baronka.

Moc tu že velkou čisté srdce má?

Výstup 6.

Baronka, Josef. — Doubrava (objeví se nepozorován v levo). Jana (později ukáže se v pozadí).

Josef.

Kdož chápe? Neznám se...

Baronka.

Teď zdá se mi,
že vzduch je vonný. Slunce dávno již
za lesy zapadlo. Noc tichounce
se blíží.

Josef.

Krásná bude!

Baronka.

Čas je jít!

Doubrava

(pobouřen popojde a stane u stromu. Je [illegible])

Josef.

Teď chvíle nadešla, kdy můžeme
si vzpomenouti —

Baronka

(bolestně a rychle). — vím, vím na koho —
Pelnáře!
(Zachvěje se.) Chápu! Těžkou hořkost mám!
Kdybyste věděl!
(Zakryje si rukama tvář.) Oběť bolestná!

Josef.

Snad tuší jeho srdce pod zemí
vzpomínku vaši!
(Vezme ji něžně za ruce.) Paní baronko!

Doubrava (letí k ní divoce).

Teď poslední tvá oběť!
(Chce ji chopiti.)

Jana

(přichvátala prudce a těsně před činem zavěsí se s vykřiknutím na Doubravův krk).

Dříve mne
musíte zničit!

Doubrava

(chce ji odtrhnouti). S cesty jděte mi!

Jana.

Ne, nepustím vás! Třeba slabá jsem,
teď žádnou mocí nezmůžete mne,
mé útlé ruce musil byste jen
zlámati, mistře, aby poklesly,
a třeba jste mne ve prach srazit chtěl,
přec nesrazíte! Silou nadlidskou
vás z ohně nebezpečí vynesu,
a bdíti budu, dokud moudrost zas
se v krásnou duši vaši nevrátí!
Ne ne ne, dříve musil byste mne
usmrtit strašně! Ne ne, nepustím,
až z očí vašich klid se usměje!

Doubrava

(usiloval odstrčiti ji. Nyní se ztiší).

Opravdu!
(Zasměje se.) Jaká směšnost! Nevím sám,
co chtěl jsem! Pokojnější jsem již teď!
O mne již nebojte se . . . okamžik
to strašný byl . . . Je třeba oddechu.

Jana.

Usednout chcete? Krásný večer je.

Doubrava

N[illegible] [illegible]dejdeni. Zapomenout chci!

Baronka

([illegible])

Ach, rozkoš teď jsem žila poslední,
když chtěl jste zašlápnout mne!

Doubrava

([illegible])

Minula
[illegible] . . . Ne, již nejste strašná tak.
Tvář vaše nesměje se . . . bolest v ní . . .

Baronka.

Jsem prvně zkrušena . . . Je úzko mi.

Doubrava.

Zřím utrpení v očích vašich teď . . .
Mě vášně lekla jste se?

Baronka.

Ach ne, ne!
Dnes ještě musím odtud odjeti.

Doubrava.

Ne, jste tak krásná nyní! Nemožno
žít bez vás! Štěstí naše blíží se!

Baronka.

Již sotva. Kouzlo mé zde mrtvo je
a láska ztracena jak přešlý zpěv.
Jdu v dálku, teskno mi, jsem změkla již
a slabá proto. S bohem! Žijte si
svůj život práce, sladkých tvoření
a, mistře, novou lásku, šťastnější!

Doubrava.

Ne, není možná, žíti nemohu
nového štěstí!

Baronka.

S bohem, příteli!
Jsme oba slábi. — Znova milujte!
Však žádná láska nebude již ta,
již se mnou žil jste!

Doubrava.

Ne, ne, nebude.

Baronka (ustupuje tiše v pravo).

Nuž s bohem! S bohem!

Doubrava.

Mocí zdržím vás!

Baronka.

Ne, srdce nezískáte, ztraceno
je všecko. Marná vaše touha je,
neb nemůžete lásku vznítit,
jež dohořela. S bohem, buďte zdráv! (Dokon[illegible])

FEUILLETON.

BUDOUCNOST FRANCOUZSKÉHO ROMANU.

O příští povaze francouzského románu rozhovořili se v poslední době dva francouzští kritikové: pp. René Dounic a Gaston Deschamps, prvý v »Revue des Deux Mondes« pod titulem »Renaissance socialního románu«, druhý v jednom z vídeňských listů prací nadepsanou »Nový rozkvět heroické literatury ve Francii«. Třeba že oba jmenovaní nazirají na literární tvorbu s hledisek, která nemají daleko k tomu, aby mohla být nazvána kontrérnima, přece jen — a to právě je faktem velice zajímavým — dospívají ktémuž konečnému soudu: že totiž běžná formule francouzského románu, tak jak ji v život uvedli romantikové, jak v ní pokračovaly realism, naturalism i dekadence, že tato běžná formule se přežívá a činí místo nové. Jaká bude tato nová podoba francouzské románové produkce? Přirozeno, že není dnes možno dáti definitivní, ba ani přibližně správné odpovědi. Každý z těch, kdož o problému samém píší, dávají se vést svými individualními sklonnostmi a náklonnostmi.

Tak i v našem případě. Prvý ze jmenovaných vidí obrození francouzského románu v románu socialním. P. René Dounic vysvětluje nejprve příčiny tohoto převratu: je to především vyžiti se romantického uměleckého názoru. »Umělec,« praví, »mohl býti takovým jen tehdy, když vyloučil ze svého díla veškerý intellektuelní obsah; toto umění stávalo se den ode dne povrchnějším a konečně pozůstávalo toliko v kresbě figur, v zachycování postojů, gest, v malbě dekorací současného života, předpokládajíc, že to vše tvoří toliko jedinou realitu, kterou lze postihnouti znakem pozorovatele.«

Než ukázalo se, že čtenářstvo samo je přesyceno touto uměleckou formou, a že, nenalézajíc ukojení svého mravního zájmu ve své vlasti, obrací se ku produkci zahraničné. To je jedním z vysvětlení, proč anglický a především ruský román domohly se ve Francii tak náhlého a rozhodného úspěchu.

»A právě aby byly získány tyto kruhy čtenářstva,« pokračuje p. Dounic, »snažili se někteří vrátiti se ku románu analytickému (P. Bourget), jenž stojí mimo esthetiku naturalistickou, ano v reakci proti ní.«

Nejnovější romány Bourgetovy »Etape« a »Un Divorce«, Voguëovy: »Les morts qui parlent« a »Le maître de la mer« a konečně Rodův »Un vainqueur« jsou těmi knihami, které připravují přechod od románu analytického ku románu socialnímu. Změna francouzského socialního života v posledních letech, převrat v politických poměrech a zároveň i živá účast, kterou berou ty nejširší vrstvy na otázkách politických a socialních, to vše zaručuje nové literární formuli jistý úspěch.

Tak aspoň se domnívá p. Dounic. Zajímavo je srovnati s vývody jeho názory p. Deschampsovy. Článek tohoto začíná velice případnou charakteristikou francouzských literárních poměrů. »Omyl ciziny, posuzující francouzskou literaturu,« píše p. Deschamps, »spočívá obyčejně v tom, že na místě Francie vidí toliko Paříž, než ani celou Paříž ne, nýbrž toliko jediný její úsek: velké boulevardy. Je pravda, že o literatuře propagované boulevardními žurnály se nejvíce mluví ... aspoň v Paříži. Ale jinak se to má, hledíme-li k tomu vyšetřiti, která díla mají nejvíce čtenářů?«

»Které knihy,« táže se p. Deschamps, »jsou vlastně čteny velkou většinou Francouzů? Jsou to romány, o nichž boulevardní kronikáři nikdy nemluví. Jsou to slušné a ctnostné romány, jako na př. knihy p. G. Ohneta. Ohnet neztratil nikterak na popularitě u středních francouzských vrstev. Jeho pařížská sláva utrpěla sice nájezdy jednotlivých kollegů — prováděných proti němu možná také ze žárlivosti na jeho vavříny. Ale v provinciích čtou lidé, kteří se naprosto nestarají o pařížskou kritiku, nejen Ohnetova »Sergia Panina«, nýbrž i »Cestu ku slávě« a všechna ostatní jeho díla. Jeho knihy jsou na venku více rozšířeny, než kteréhokoli jiného povídkáře. Příčinu této trvalé oblibenosti lze lehko pochopiti. Osoby Ohnetovy jsou skoro všechny hrdiny — ovšem hrdiny doby, jejíž heroism je poněkud měšťácký. U něho naleznete vznešené podnikatele, rytířské kupce, idealisované obchodníky. Než, co záleží na jejich stavu? Nic. Hlavní věcí je, že to jsou hrdinové. Jsou heroickými od rána do večera a příležitostně dokonce i od večera do rána ...«

»Ostatně ve Francii je celý jeden druh literární tvorby, jejž kritika až příliš povneseně opomíjí, a jenž přece zasluhuje, aby nebyl opomenut — totiž populární feuilleton. Jeho hlavní zástupci jsou pp. Henri Demesse, Pierre Sales a Pierre Decourcelle. Tito dělí se vzájemně o dědictví A. Dumasa staršího a o svět Tří mušketýrů. Jejich lehce plynoucí prósa tvoří zábavnou lekturu pro čtenářstvo soudobých listů. Jsou Homéry třetí republiky, pěvci dlouhých dějů, plných nesčíslných proměn osudu ... Ani středověké chansons de geste ani rozsáhlé báječné životopisy Oliviera, Rolanda, Karla Velikého a jeho dvanácti reků nejsou bohatší na dobrodružství a podrobnosti než populární feuilletonové romány pánů Pierra Decourcella, Pierra Salesa a Henriho Demessea. U jedněch stejně jako u druhých panuje snaha oslavovati ušlechtilé city a vznešené činy, zkrátka to, co se jindy označovalo krásným starofrancouzským slovem »chevalerie«.

Než tento zájem na dramatičnosti situací a na příkladech mravní ušlechtilosti lze nejnověji stopovat nejen ve čtoucích massách, nýbrž i u literární elity. Pan Deschamps upozorňuje na celou řadu historických románů, především z doby Napoleona I., které v posledních letech dobyly na knižním trhu velkého úspěchu. Článek končí touto případnou poznámkou:

»Není tudíž žádným příliš odvážným proroctvím předpovídati, že během krátké doby bude dobrodružný román slavit ve Francii své úplné z mrtvých vstání. Moje diagnosa spočívá na jistých ukázech projevujících, že záliba lidu obrací se znova ku hrdinskému básnictví. Trvalý triumf »Cyrana de Bergerac« je pro to zřejmým důkazem ... Francouzům nelze ani poskytnouti dosti »cyranismu«.«

O. Theer.

ČESKÁ LITERATURA.

Leda: Pohádky pro velké a malé děti. (Nakl. G. Dubský.) Budějovice. 1904.

Ne, pohádky Ledovy jsou toliko pro velké děti a někdy to nejsou ani pohádky, nýbrž povídky. Pohádky a povídky satirické a ironické, hned stajené ve výsměšný úsměch, hned plné intimního tepla, ale vždy zaujaté aktualitou, třeba že se odívají v kostymy dávno minulých dob. Chvílemi jsou dokonce na pohádky až příliš aktuelními. Je v nich místy příliš časového vtipu, na újmu symbolické perspektivě, kterou na pohádkách požadujeme. To platí především o starších z nich: tam ztrácíte pohádkovou půdu pod nohama; v těch poněkud násilně vtipných dialozích uniká autorovi vlastní jeho cíl přebytkem drobných slovních hříček a šlehů.

Co je pohádka? Symbol vyjádřený příběhem, to zdá se mi být její nejkratší definicí. Právě ten zvláštní harmonický poměr mezi oběma pohádkovýma prvky, symbolem a příběhem, je podstatou pohádkového genia. Celý příběh není tu než proto, aby symbol nabyl určitosti a hloubky. Ale opětně symbol sám musí být vyjádřen tak, aby skýtal možnost příběhových situací, aby měl svoji určitou epickou šířku. U toho, komu se dostalo vzácného daru takové harmonie obou prvků, stává se pak pohádka tím bohatým resonačním nástrojem, s nímž se shledáte na př. u Andersena.

V naší umělé pohádkové literatuře je zmíněná harmonie více než řídkým zjevem. Neschází-li vůbec jak prvý tak i druhý prvek, pak aspoň bývá přespříliš jed-

noho z nich: buď pohltí příběh symbol, nebo symbol příběh; buď trpí ideová perspektiva nebo příběhová jistota. A čeho se hlavně nedostává našim pohádkářům, je ten božský pel naivity, to divné, čarovné kouzlo prostoty ať již přirozené či rafinované, ten čarodějný dar rozuměti řeči kamení a rozuměti, co mluví vítr ke korunám stromů, dar, jejž dávají sudičky do kolébky těm z vyvolených, kteří až do smrti mají zůstat dětmi, a konečně ta hravá lehkost, ten rozmarný švih, který je pohádce tím, čím rhytmus tanci.

U p. Ledových pohádek roste obyčejně příběh na úkor určitosti symbolu. To platí, jak jsem výše řekl, především o starších z nich. Také té hravé, naivní lehkosti přál bych si místy více. Než nejedna z těchto drobných pohádek a povídek má svůj milý půvab a vyjadřuje leckterou palčivou pravdu. Pan Leda má určitý, vypracovaný styl, který neplýtvá slovy, neutápí se ve verbalistických kudrlinkách, zachovávaje všude dramatickou stručnost a jadrnost. Málokde — mimo lidové pohádky — naleznete dikci tak prosté srdečnou, jako v jednotlivých z prací p. Ledových, jmenuji na př. »Pohádku o chudém králi«.

Erotický, národní a humanitní je obsah p. Ledových prací. Dýše z nich duch moralisty, jímž skoro vždy pohádkář bývá, ovšem že moralisty vyšší úrovně, který se staví proti absurdnostem běžné morálky. I v těch číslech knihy, jež, jak by se na první pohled zdálo, jsou prosyceny nejlehkomyslnějším humorem, i v těch naleznete vždy mezi řádkami bolestný úsměšek, neboť Musa p. Ledova, i když se směje, má v očních řasách několik slzných perliček.

Vyciťujete tu hluboký, přirozený cit a soucit. A ještě jedním rysem je mi jeho kniha, kniha mladého literáta, sympathická: jistou mužností a zralostí, jistou jadrnou odvahou, s níž říká věci přímo, ostře a přece ne vulgárně, bez té kudrlinkované bezobsažnosti a lyrického kašičkářství, s nímž se tak často setkáváte v naší mladé prose.

O. Theer.

Z FRANCOUZSKÉ LITERATURY.

Adrien Mithouard: Traité de l'Occident. Paris 1904. Perrin & Cie., ed.

Sbírkou svých studií v této knize obsažených podává p. Mithouard zároveň názor celé skupiny literátů, kteří sdružili se v revui »L'Occident«, a kteří ohlásili reakci proti některým současným proudům francouzské myšlenky. Jako naturalisté, tak i tato generace směřuje k patriotismu, jen že k patriotismu širšímu, západnímu, netlumíc při tom ovšem patriotismus lokální. »Kdo praví »l'Occident«, rozumí zároveň v této civilisaci umění španělské, vlámské, německé, hollandské, anglické, italské, ale mezi těmito slavnými ratolestmi také větev francouzskou.« Proto horuje pan autor pro zachování tradičních zvyků, odkazů, jež historie západní Evropy zanechala naší době. Neboť největší a nejvýznamnější je tradice Západu; všechny vymoženosti vědy, celá kultura naše vyrostly na této tradici. Západ ji vypěstoval a má tedy zůstati při něm. Mezi Gallem a Latinem je veliká difference; odtud pochází odpor, který stoupenci occidentalismu chovají k panlatinským idejím, k bratrství latinských národů. Pan Mithouard vzal si úkolem vyhledávati tuto tradici Západu ve všech hlavních jejích známkách. Opírá se při tom o historii a současný i minulý život dotyčných raç, a studie jeho nabývají tím života, praktického a při tom přece uměleckého smyslu.

V prvních studiích jest dávka sensibility, v níž přirozeně poznáváte básníka. »Pohřbívati mrtvé« je heslo, kde básník staví se proti spalování mrtvých, horuje pro zachování tradice, dle které předkové svoje mrtvé vždy pochovávali; patriot hlásá, že těla mají se vrátiti oné zemi, jíž celý svůj život náležela.

Roztrhnouti nebe znamená zde stavbu zvonic, pro kterou mluví v autorovi také vrozený architektonický smysl. Z[illegible] je to [illegible] doby. (»Je préfère [illegible] à [illegible] trop de [illegible], je ne [illegible] plus précieux en moi que la justesse d'un instinct qui m'a été [illegible].«) Zvonice podobají se [illegible], jsou zároven ethnickým znakem [illegible], jsou symbolem a vyjádřením [illegible] západní raçy. Také jejich materiál — kámen — má symbolický význam. Jsou to stavby, jež se vyvinují do prostoru, který je velkým taktem, přesahujícím daleko za filosofické analogon roviny. V kapitole »Sonner le temps« mluví autor o smyslu, jaký mají západní raçy pro čas, jeho rozdělení a jeho vyznačkování.

V jiných studiích je nejen nazírání umělecké, ale také umělecký sujet. Temperament p. Mithouardův dal by se definovati přívlastkem architektonický; je totiž znalcem architektury, pro kterou má zvláštní smysl. Ať mluví o čemkoliv, všude vpravuje jeho fantasie architektonické prvky, všude applikuje theorie i symboliku architektury. Mluví-li o ní samé, pak jeho názory jdou parallelně s všeobecnými theoriemi symbolistického hnutí v poesii.

»Pojednání o Západu« obsahuje několik krásných paysagí, jichž skizzy jakoby byly provedeny ze vzdálenosti prostorové i časové a temperamentem opravdu uměleckým. Toto slovní krajinářství je scénické, fantasie vytváří v něm srovnání a metafory; duch pozorujícího oddává se proudu ve koleposti, kterou samojediný v tom okamžiku postřehuje a svojí mluvou zvětšuje. Povstává živoucí, prostorem i časem pohyblivá malebnost, která sama mluví a vypráví historii, poukazuje na tradice a jejich krásu. Autor dívá se na kraj jako na dílo architektury — tento kraj jest mu také symbolem »Occidentu«.

Tak podobně našel p. Mithouard celou řadu znaků společných západní tradici. Smysl pro jistotu, fuse některých elementů s životem církevním, směr humanity, rytířství, virtuosita v umění ryteckém, hudba, praktický smysl pro službu k pokroku lidstva a t. d. — to jsou všechno dary, jež naší době přinesla tradice Západu.

Dlužno ještě zmíniti se o dvou jejích bodech: o klassicismu a národním elementu v umění. Praví-li p. Mithouard na jednom místě o vlastním národu »Jsme architekti!« vyjadřuje tím totéž, co je obsaženo v jeho tvrzení, že západní klassicismus je především čistou konstrukcí; spočívá v úmernosti rozměrů a v půvabu seřazení a urovnání. Řeč je klassická i tehdy, když navazuje na staré výrazy, protože stále je architektonickou. Stačí tu poukaz na sedmnácté století, abychom se přesvědčili, v čem spočívá klassicismus; poetické umění tohoto století je založeno na čistém rozumu, ne na pouhé virtuositě formy: neobsahuje nic zbytečného, šetří časem i místem. Tragická báseň z této doby jest krásná ne pomocí lyrismu, nýbrž prostě sdružením prvků. Totéž v prosaické syntaxi; a současní malíři neopomínají svoje obrazy okrašlovati architektonickými perspektivami a konstruovanými ozdobami. Týž smysl jeví se již dříve v básníkovi Malherbovi, jejž zove autor »gothickým«. Klassikové stavěli na tradici z třináctého století; a tak tato obě století, třinácté i sedmnácté, nejsou v celku leč básní logiky a rozumu, tedy konstrukcí.

Pokud se týká spojitosti mezi uměleckým dílem a půdou, na které vzniklo, tvrdí p. autor, že umění je tím expressivnější, čím je národnější. Nikdy nebylo kosmopolitickým, již romantikové měli svoje dogma o tak zv. couleur locale, jenže za tím účelem vraceli se do středověku.

Od dob symbolismu ať produkují umělci díla jakákoliv a se sujety vzatými v kterékoliv zemi, vždy poznáte na nich lokální ráz. Tak na př. rythmika F. Vielé-Griffinova nezakryje v něm nijak básníka kraje Touraine, na Verhaerenovi a Meunierovi poznají se vždy

vlaamšti umělci a na Barrèsovi francouzský. »Lokalisujme se silně, abychom se povznášeli do výše.«

Takové jsou tradice Západu: jsou dosud živoucí, jsou klenbou, která, sama architektonický symbol, vznáší se nad celým Západem a spojuje jej. Ony ukazují zároveň jedinou správnou cestu, kterou se musí umění bráti, aby šlo svým přirozeným vývojem; je to jediný prostředek vedoucí k zmohutnění toho rozvětveného stromu, který symbolisuje Západ a na němž stále vyrůstají nové ratolesti, plné síly a plodné svěžesti.

Pan Mithouard jeví se v těchto studiích hlavně ve dvou podobách: jako básník a jako architekt. Je překvapující, jak všude nalezl si analogie s architekturou, jak systematicky dovede vše na ni redukovat a jak lehce dokazuje, že temperament Západu, a zvláště Francie je architektonický. Jeho sloh i vyslovené myšlenky jsou urovnané a jasné, jako hlavní, základní idea vůbec (»forme pure, ligne ideale, idée sans concessione, notre expression profonde, droite, inévitable...«). Někde snad zdá se příliš prostým a naivním, jinde opět skoro lze mu činiti výtku nepravděpodobnosti. Ale idea nová, scelená, jasně vyjádřená, logická i účelná v jeho knize převládá: idea Západu. Kniha jeho opírá se o minulost a volá silným hlasem do budoucna. Jean Rowalski.

Z DÁNSKÉ LITERATURY.

Jiří Brandes: »Sören Kierkegaard.« Z dánského přeložila Anežka Schulzová. Praha 1904. Kritická knihovna XXII. Nakladatel J. Pelcl.

Úplně neznámo bude většině našeho literárního obecenstva jméno Sörena Kierkegaarda, neboť nebylo dosud uvedeno mezi jmény, representujícími moderní dánskou literaturu — protože se z jejich okruhu vymyká. Přeloženým svazkem dostává se nám dvojího: seznámení se s individualitou tak zvláštní a pak stává se nám přístupnou větší literární studie kritika tak proslulého, jako jest Jiří Brandes, jehož zdáli jsme se již zapomínati.

Brandes je kritik rázu severního, přísný a hloubavý duch, který má v sobě něco z podrobnosti Taineovy a který zdá se býti stoupencem kritického evolucionismu, ač stále a stále z něho odbočuje. Klade na př. velkou váhu na soukromé poměry a různé události v privatním životě Kierkegaardově, z nich a současného milieu soudí na literární individualitu studovaného autora.

Sören Kierkegaard (1813—1855) je neobvyklá postava, spíše filosof než spisovatel, spíše duchovní než myslitel, v němž Dánsko má svého ideového reformátora. Byl synem obchodníka a narodil se z rodičů věkem již velmi pokročilých; tato okolnost, pak vlastní tělesná slabost, pak výchova a pochmurná povaha jeho bigotního a přísného otce, v němž kolovala krev chudých jutských sedláků; takové byly první vlivy, které na mladíka, jenž byl určen pro kněžský stav, působily. V tom stisněném ovzduší vyrostl a stal se zádumčivým, blouznícím a nábožensky disputujícím. Vlastnosti, jež se takto vyvinuly, setrvaly v něm i v pozdějších letech a potíraly se navzájem s oněmi, jichž nabyl později. Byly to vlastnosti »nemoderní, feudalní: pokorná věrnost vasala, askese mnicha, obratnost scholastika, jenž všeho svého vědění užívá na obranu předpisů víry a dogmat stanovených vlivy vnějšími.« Ale již tehdy objevují se v něm protivy, které provázejí ho celým životem: vedle vnitřního sebevědomí má nedostatek jistoty ve svém chování. Hlavní touhou Kierkegaardovou je touha po pravdě, která je v odporu s jeho schopností vbásniti se v každou existenci — tak žije v něm básník. Smysl pro živel esthetický byl v něm následkem toho veliký; je patrn na př. v pojednání o esthetické platnosti manželství. Ale již opět lze vycítiti novou kontradikci: proti živlu poetickému hlásí se o svoje práva živel tradicionelní, totiž náboženství. Povaha Kierkegaardova je ironická, a v jeho pojednání »O pojmu ironie, se stálým zřetelem k Sokratovi« vidíme, jak hluboce a filosoficky byla založena tato ironie. Ironie znamená mu psychické osamocení se ironika: a vskutku vidíme, že dle tohoto názoru sám také žil.

Kierkegaard byl myslitel par excellence, neměl mnoho životních dojmů, protože jednotlivé jeho dojmy zaujaly jej tou měrou, že se k ostatním nedostal. Myšlenky, jež v něm vyvolalo zrušení vlastního zasnoubení, působily naň tolik, jak praví Brandes, že poměr, v němž byl k opuštěné svojí nevěstě, znamená zároveň poměr, v jakém se nalezal ke vší dánské současnosti: poměr stejně imaginerní a vsuggerovaný.

Všechno zahrnuje Kierkegaard v symboly, ať již se jedná o pojednání všeobecná nebo momenty jeho vlastního života, které přebásnil v biblické nebo antické legendy. Jeho fixní ideou jest domněnka, že sám jediný upozornil na důležitost víry.

Důležitým bodem jeho filosofie jest, že hlása »jednotlivce«. Jako totiž Kolumbus Ameriku, tak i on objevil tím novou zem, »Ameriku osobnosti, velké vášně, veliké samostatnosti«: to byl jednotlivec.

Cituji ještě některé ze zajímavých myšlenek Kierkegaardových.

Miluje paradox tolik, že nazývá jej »vlastní pathos intellektualného života« a tvrdí později, že »paradox je vášní myšlenky a že myslitel bez parodoxu je jako milenec bez vášně.« Brandes dokládá: »Paradox není vášní myšlenky, ale byl vášní jeho myšlenky. Zajímavo je rovněž jeho učení o sférách, jež dělí na troji: esthetické, ethtické a náboženské. Tradice a výchova zanechaly na něm okovy, jest neschopen pochopiti ideu přesně novověkou, jako na př. emancipaci žen; jiný charakteristický rys: jako člověk víry nedovede a nechce pozorovati život ze stanoviska přírodního a přírodně vědeckého.

Nauka jeho vrcholí v náboženském paradoxu. Křesťanství pojímal zprvu jako hnutí intellektualní, pak přechází k tomu, aby je považoval za passionelní. »Paradox mizí před stránkou mučednickou.« Paradoxy plné duchaplnosti a hloubky, ač často nesrozumitelny, kupí se v jeho knihách jeden na druhý. Až k bizarrnostem zdá se dostupovati postava Kristova v té podobě, v jaké ji vylíčil tento filosof, který byl vlastně protestantským theologem.

Kierkegaard byl autor neobyčejně činný; dílo jeho tvoří 30 svazků a stejný počet denníků, které zanechal v rukopise. Knihy jako »Buď — anebo«, »Stanice«, »Okamžik« (tímto posledním útočil hlavně na státní dánskou církev) byly by jistě všude čteny s opravdovým zájmem. A právě tak nalezneme v jeho dílech několik vážných momentů uměleckých: mám zvláště na mysli jeho poměr k erotismu.

Kniha Brandesova rozbírá činnost Kierkegaardovu z vyvýšeného stanoviska, s neobyčejnou podrobností, důkladným rozčlánkováním materialu — ač někde, zvláště kde se jedná o náboženskou stránku věci, s přílišnou hloubavostí a vědeckým naziráním. Někde překvapí odstavec, kde Brandes, opouštěje na chvíli svůj klidně a pevně rovnaný spád vět, pouští se do výkladu slovem ozdobným, někdy snad i nadšeným; tak na př. mluvě o řeči Kierkegardové praví mezi jiným: »... nevytesává z řeči sochu, přeměňuje ji na nekonečné panorama, jež rozvinuje se za hudebního doprovodu příliš rychle před naším zrakem. — Jest to řeč vášně, neboť jest vášeň v žíravé ironii jako v obdivu hluboce vzrušeném, především vášeň v neklidném zoufalství, jež útokem žene v čele celého jízdního pluku přívlastkův, jeden smělejší a hbitější než druhý, a jež odchyluje se nebo zastavuje se opět náhle v největším trysku, což způsobuje dojem, jakoby hlas selhal pod děsným pohnutím mysli.« J. R.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60. Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání o dvou číslech vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem Lumíra a předpláceji odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.

LUMÍR

ROČNÍK XXXII. 1. ŘÍJNA 1904. * ČÍSLO 36. *

VÁCLAV HLADÍK:

VALENTINOVY ŽENY.

ROMÁN BEZ LÁSKY.

Dokonč.

XVI.

Kráčel rychle. Nechtěl se setkati s paní Šimkovou, přicházející v tuto chvíli do villy. Toužil po samotě ve chladném a šelestném oddechování smrků a borovic.

Byl spokojen volbou a pokuřoval. Chtěl mít mysl lehkou, setřásti s ní všecku zasmušilost a nudu poslední doby.

Ale samota tichých stezek, vinoucích se po úbočí vrchu i strmě se nesoucích k jeho temeni, samota snivého zášeří lesního, protkaného zlatem slunce, prodírajícího se větvemi, nedala mír jeho duši. Hořké znepokojení ovládlo jej zase pocitem přesycenosti a únavy ze života.

A hluboce zamyšlen kráčel vpřed zvolna a neuvědoměle.

Na ostrém záhybu cesty byl by málem vrazil do lavičky z březových větví a pňů, a jak se obrátil, uzřel dámu, přicházející z opačné strany. Byla asi pět kroků od něho. Překvapena, upřela na něj oči, tmavě a jiskrně svitící pod závojem.

Valentin se zarazil, učinil posunek, jakoby chtěl pozdravit, ale jen mávl nějak bezděčně rukou a tvář se mu křečovitě sevřela.

Dáma se rozpačitě usmála a řekla:

»Jdu tam, nahoru!«

A ukázala slunečníkem.

»Jiřino, slečno Jiřino, to vy jste zpívala?

Držel se lavičky jako zábradlí na palubě rozhoupané lodi v bouřce.

Teď více jak nenadálému setkání podivila se jeho vzezření a jeho rozčilení.

»Jsem u Krumlových na návštěvě. Byla jsem v městě, na poště. O jakém zpěvu mluvíte?«

»Ne, ale je to podivná náhoda!« zvolal Kaplíř, jakoby se probral k vědomí, pustil lavičku a přikročil k Jiřině.

Podali si ruce Ona se usmála

»Tak jsme sousedy . . .« pravila.

»Slyšel jsem vás na večer zpívat . . . poznal jsem váš hlas . . . byla to ta italská píseň, kterou jsem tak rád poslouchal . . . pamatujete se . . . vorrei bacciare . . . Kdybyste věděla, jak mi bylo!«

Zpěvačka se tvářila, jakoby se nepamatovala nebo nechtěla pamatovati a jakoby tomu všemu, co kdy bylo i co je teď, nepřikládala nějaké důležitosti.

»Vy jste se pranic nezměnil,« pravila roztomile a zdvořile.

»Oh, ne, sestárl jsem. Nevidíte ty kmetské šediny . . .? Ale vy jste ještě krásnější nežli dříve, je-li to možné . . .«

Byla rozkošná v světlomodré, přiléhavé toaletě letní. Její hlas stále tak lahodně zvučný a její oči, zachovavší si čistý a ohnivý pohled panenský, vzrušily jej a okouzlily.

A řekli si spěšně, jako by hovořili z dvou vlaků, zastavivších krátce ve stanici, všechny své události.

Ona byla spokojená a uklidněná. Divadlo ji zaujalo cele, měla úspěchy, líbila se, a též i jinak její existence byla příjemná, bez dluhu a starostí.

Jak mluvila, zdálo se mu, že v její bytosti je cosi podobně zladěného a úsměvem resignace obestřeného, jako u klidné a skromné Ludmily, a co bylo úplně cizí jeho unavené, rozhárané duši.

Řekl jí s jakousi podrážděností svou nespokojenost, omrzelost, netečnost k lidem.

»Ah, nudíte se trochu?«

»Hm . . .«

»Tak mne pojďte doprovodit! Máme si co

říci jako staří známí. Ale netvařte se tak . . . jako hrdina románu.«

Šel po jejím boku a obdivoval se krásnému rytmu toho plavně se vznášejícího, pružného těla.

Cítil, že je to jiná žena. Byla jen trochu překvapena náhlým sejitím se. »V její vzpomínkách jsem asi daleko méně, nežli ona v mých,« myslil si.

Kráčeli vzhůru. Cesta byla příkrá.

»Prosím vás, ne tak rychle!«

Obrátila se a smála se.

»To jsme kráčeli spolu do jinšího vrchu a nebyli jsme tak udýcháni po pěti krocích!«

Zastavili se. Kolem nich šuměl mdle les. Pták pípl a přelétl ve větvích. Byli sami v tom tichu, jež činilo les nesmírným.

»Pamatujete si, jak jste tehdy volala: ‚za mnou! za mnou!'«

»Ano, již tehdy jste se opozďoval a jaký jste byl svižný mladík!«

Vzpomínka na krásný den, kdy ji poprvé zlíbal v té rozkošné výši nad Zbraslaví, vlila se do jeho srdce horkým a sladkým tokem. Krev mu zabouřila, a bylo mu, jakoby v mrákoty jej vrhala nějaká opojná vůně . . .

»Byly to nejkrásnější chvíle mého života,« pravil Valentin tiše. Zadržel ji. Pohledem ji prosil, aby nespěchala, aby jej vyslechla. Neurčitá naděje v návrat nejkrásnějších chvil procitla v něm a učinila jej odvážným. Prudce, ale nesouvisle mluvil o minulosti a vyjadřoval svůj stesk, svou nostalgii po ní . . .

Zádumčivě, též dotčena vzpomínkou, pronesla:

»Byli jsme jiní tehdy. Bylo to šťastné, veselé, zpívající, hýřící mládí . . .«

»Jste stále tak mladá . . . a svůdnější . . . a já vás stále miluji . . .«

A vykročil k ní směle.

Odvětila mu hlasem, který se daleko tak nechvěl jako jeho:

»Mýlíte se . . . Nemilujete, nemůžete milovat a nikdy jste nemiloval. Byl jste do mne zamilován, ale láska, pravá láska, šílenství a něha a vroucnost lásky vám scházela . . .«

Chtěl ji odporovati, učinil prudký posunek, jako v dobách, když se s ní hádal. Ale její klidný, přímý pohled i její jemný úsměv jej odzbrojil.

»Měl jste vždy,« pokračovala, »přílišnou potřebu lásky, ale nejste jí schopen . . . Ano, ve vašem životě zaujímala žena příliš mnoho místa a láska příliš málo! Myslila jsem, že jste našel teď již spokojenost a mír . . .«

»A mýlila jste se . . . A co vy? Jste taky šťastná?«

»To by bylo příliš mnoho! Štěstí! Neočekávám již nic zvláštního od života . . . to, co v něm mohlo být nejvzácnějším, nejradostnějším, to již je vyžito . . . Valentine, vy to víte nejlépe!« Její hlas se zatřásl.

»A co žijete nyní?« tázal se napjatě.

»Je milé a pokojné,« odvětila prostě.

»Budete se snad i vdávati?«

»Teď ještě ne. Máme to v plánu po smrti jeho strýce . . .«

»Ah tak . . . to je dobře, to je dobře,« opakoval, díval se na zem a uhodil holí po střevlíkovi, klouznuvším hbitě kolem žluté botky Jiřininy.

Řekli si ještě několik slov, volně stoupajíce vzhůru. Octli se již u zdi, ohraničující oboru a zahradu villy Krumlových.

Podali si ruce.

Smekl klobouk, políbil jí ruku nad okrajem rukavičky.

»S Bohem!« pravil.

»S Bohem!« odtušila, pohlédla na něj, usmála se zběžně, jaksi nuceně a rychle odcházela

Díval se za ní. Dlouho ostal státi u zdi zahradní. Teprve když sestupoval s vrchu, zpozoroval, že ještě drží v ruce klobouk.

— — — — — — — — — — — — — —

Po večeři odešel Valentin do své pracovny pod záminkou naléhavé korespondence.

Nerozsvítil. Posadil sa do křesla u otevřeného okna.

Letní noc, šero, prosvětlené bělavými, vysokými oblaky zaclánějícími, ale neutajujícími měsíc a hvězdy. Obrysy vrchů tměly se v dálce a skupiny stromů, keřů tvrdě, černě se obrážely od neurčitého, šeravého a světlového pozadí noci.

Valentin pohlížel do smutné noci. Veliké lípy v parku těžce šuměly, jakoby vzdychaly. Z leva zavanul táhlý ševel, jak vítr hladil a líbal tvář noci, v níž byl klid, hluboký, nesmírný klid. Neunavná píseň cvrčkova pronikala tím klidem noci nepřetržitě, zvyšujíc jej ještě svou jednotvárností.

Všechna zádumčivost a melancholie noci vnikla, vtáhla do jeho duše s tím mučivým, monotonním zpěvem cvrčkovým.

Odkudsi z dálky, z vesnice, skryté v údolí za továrnou zaštěkal pes. A opět zmlknutí. Jen les hebce ševelil, lípy těžce vzdychaly a cvrček hbitě drobil skřípavé a bodavé zvuky.

Bylo mu měkce truchlivě, až k pláči. Byl odzbrojen a sláb vůči smutku té noci, která jej divně jímala a snoubila se s náladou jeho nitra Ztratil zbraně své ironie, svého sobectví, svého cynismu, jimiž vítězil nad životem i ženami.

A teď zdála se mu všechna ta vítězství, jimiž dosáhl moci a bohatství a která učinila jeho život řadou požitků, dobrodružství a rozkoší, něčím prázdným a nepodstatným. Měla pravdu Jiřina. Věnoval příliš mnoho ženám a skoro jen pro ně žil, zápolil, pracoval. Ale nebylo v něm lásky. Tento vyšší, krásnější, tragičtější pojem vztahu muže k ženě, který teď teprve tušil, který způsobil jeho tesknou, roztouženou nespokojenost a byl hořkostí jeho nudy. byl mu neznám, uzavřen. Ano, měla pravdu, nebylo lásky v jeho životě.

Bezradný a stísněný poznáním prázdnoty a chudoby tak bujného a vydatného života, zíral do stínu parku a do temna vzdáleného lesa, odkud mu odpovídaly tiché stěny melancholie a resignace. »Nejsem tak stár, abych uzavřel bilanci svého života,« pravil si, »ale nejsem též tak mlád, abych začal nový.«

Cítil svou bezradnost, neboť oheň jeho krve, nenasytné, hýřivé, lačné dojmů a rozkoší, klidně dosud neuhasl. Bude pokračovat — věděl to — ve svém nynějším životě snad až do směšnosti stařeckých, pošetilých vášní.

Takový je život — myslil si — a celkem je to strašně hloupá, fádní a prázdná historie, která mne nebaví, nezajímá, tak co? Skončit to všechno rázem?

Jsem cizí světu svému — a jiného dobývati? Znamená jen skliditi nové trofeje desillusí, nové kořisti zklamání. Nejsem nikomu prospěšný — ani své společnosti, ani nějaké rodině, ani jakékoliv myšlence. Jsem sám a nudím se. Necítím ani zoufalost ani odboj proti osudu. Jen jedna otázka mne naplňuje zděšením: proč žíti?

Odstoupil od okna. Dlouhou chvíli stál před stolem, nežli se odhodlal rozžehnouti.

Otevřel zásuvku, v níž ležel revolver.

Převracel jej v rukou mechanicky a zamyslil se.

Nebylo v něm naděje, ani víry, ani jakéhokoliv zájmu. Cítil jen nejasnou prázdnotu, neužitečnost a strach, stísněný, svírající strach z nudy a z pošetilostí starců. Proč žít? Vše dožito . . .

Noc byla tichá a smutná.

Rána třeskla . . .

Lípy vzdychaly a sténaly v parku.

Žampach, září 1904.

F. X. Svoboda:

DÉMON.

HRA O ČTYŘECH DĚJSTVÍCH

Dokonč.

Doubrava.

Pak aspoň jednou podívejte se
jak tehda poprvé!

Baronka.

Ne, ani to
již není možná. Jsem tu bezmocna!

Doubrava.

Pak nechci žíti dál!

Baronka.

Ne, ani to
nic nepromění. V moci záhuby
jste ještě; avšak pamatujte si,
že jenom čisté srdce zvítězí
nad jeho vládou. S bohem, odjedu!
(Je již zcela v pravo.)

Doubrava.

. . . že jenom čisté srdce zvítězí
nad jeho vládou? Ano, jenom to!

Baronka.

A křehoučké vy děti, stojící
jak květinky dvě bílé, mezníkem
jste mojí cesty! Všecka bez moci
jsem u vás stanula, neb síla má
nemohla čistou oběť překročit.
Nuž, s bohem, s bohem, oheň zapalte
svých citů něžných. S bohem! Vroucí stesk
mne naplňuje. Buďte blaženi!
A až se nebe hvězdné rozjiskří
a vzpomenete, budu jinde již,
a opět silna!

Jana.

U nás zůstaňte!
Což nemůžeme se teď sblížiti?

Baronka.

Ne, tady hynu! Jak se vzdaluji,
sil nabývám zas!

Josef.

Obraz bývalý,
jak snil jsem o vás, vrátí se mi zas!

Baronka.

Až odejdu! Nuž s Bohem. Lehčeji
se odchází mi. Mistře, buďte zdráv!
(Zajde v pravo. Pomlčení. Po chvíli za scénou.)
Mistře můj, s bohem!

Doubrava.

S bohem!

Josef.

Vzpomenete!

Jana.

Odchází rychle!
(Volá za ní.) S bohem!

Baronka
(za scénou).
S bohem všem!

Doubrava.

Jak divné ticho —

Jana.

Tak jen po bouři
se všecko ztiší.

Josef.

Teď je pouhým snem!

Doubrava.

A pro mne v živých vzrůstá liniích
podstata její, obraz nevšední.

Jana.

To, mistře, dílo vaše uzrává
z bolesti pravé.

Josef.

První hvězdička
se kmitá v dálce. Ticho kolem kol.

Doubrava (volá k pravé straně).

Naposled s bohem, s bohem naposled!
(Naslouchají.)
Nic!

Jana.

Ticho všude!

Josef.

Pojďme!

Doubrava.

Za ruce
se vezměme, jak děti zbloudilé.
(Vezme je za ruce. Jdou v levo. Stane.)
Jeničko, těžce jsem vás urazil.
Odpusťte. Smutno je mi. Pochopím
snad brzy všecko.

Jana.

Nemám v srdci svém
ničeho proti vám.

Doubrava.

Tím lépe je.

Josef.

Již značně setmělo se!

Doubrava
(volá v dálku).

Dobrou noc!
(Naslouchá chvíli.) Již ticho všude. Noc, jež zašla v noc.

(Opona.)

Z NOVĚJŠÍ POESIE AMERICKÉ.

PŘEKLÁDÁ ANT. KLÁŠTERSKÝ.

JOHN HAY:

LÁSKA ŽENY.

U brány, střeha slávy věčné říš,
kvil slyšel anděl z očistce znět výš:
»Ó, anděle, se slituj, příběh slyš!«

»Já milovala — slepě, vášní mých
žár ved mě k smrti, smrt v kruh pekelných,
neb spravedliv Bůh, smrt jen žádá hřích.«

»Na vznešený soud jeho nereptám,
ne sobě prosím tuto milost — lkám
pro miláčka, jenž dole nyje sám.«

»Ó, Velký, nech, ať zas jej zří můj hled,
jej potěším mžik a pak přijdu zpět,
bych bol a žár trpěla tisíc let.«

Tu soucitně děl anděl: »Přípověď
svou divou ožel, rafij sklání, hleď,
se v slední mžik pokání tvého teď!«

Leč lkala zas: »Nech jít mě v zemský dol,
v mír nemohu výš, jemu nechat bol,
bych v hořkém žalu stišila jej, svol!«

Tu vrata z kovu otevřena v ráz,
a vzhůru, šťastna, jako hvězdy jas
se zvednula a znikla v éther zas.

Leč záhy v západ mroucí, když has den,
jak pták, jenž křídla vleče poraněn,
zpět přiletěla, srdcelomný sten:

»Jej na břehu jsem našla, den se chvěl,
on svoji hlavu v klíně dívky měl,
jej líbala, vlas hladila, ó, žel!«

»Teď nechať počne kání poznova,
já pošetilá byla, bláhová,
mě vpusťte, smýt chci hřích a hoře svá!«

Však cherub děl: »Výš, smutná duše, v spěch,
tak zklamána být v lásky věrné snech,
nad plam po tisíc let je krutší žeh!«

SVOBODA.

Kdo bláhový tak, že by mohl ři[illegible]
Tak a jen tak bych moře míti chtěl!
Neb ať již leží klidné, čarovné,
zem objímajíc v lásce, odrážíc
vln amethystem úsměv nebeský,
či občerstveno větry křepkými
ať slouží tržbě, světa koráby
ať nese k užitku neb v krutý boj,
či bičováno bouří, otvírá
se běsu živlů, řve a vyje v svých
všech hradbách skalních, z trosek divou slast,
krev lačně pije živých bytostí
a vraky pusté břehy pohází:
vždy moře to, a člověk sklání skráň
před velkým, měnným majestátem tím.
Tak marně chtějí duše bázlivé
t[illegible] a pouta klásti Svobodě
Neb Svoboda má věčný zákon svůj,
své podmínky a stejně v pokoji
i v bouři plní Vůli nechybnou.
Ji nepodceňuj, když tak v pokhdu,
lev spící, leží tu, co zlobných dav
jak střečků roj jí krouží u hlavy,
a nepochybuj, v dobách šílených
když třímá hrůzy pochodeň, a křik
když její třese zemí, v plamenech
zříš války, vřavy její svatý zjev
u quillotin, kde seker krvavých
břit v kleče stíná krále, již se chví.
Neb pro vždycky v tvých očích, Volnosti,
to slavné světlo plá, jímž spasen svět,
a nechť nás smrtíš, v tebe věříme!

KRISTINA.

Jak krásný úsvit severní
tvá bledá čistá tvář,
leč sny plá nocí tropických
tvých očí modrá zář.

Ne hrděj v mořích vězněný
ker ledných táhne sněm,
leč úsměv tvůj, to mládí ples,
a láska v hlase tvém.

Jsi jak hrot Hekly, který ční
tak sám, tak pyšně výš,
nic pozemského mezi ním
a nebem neuzříš.

Zář slunce marně rozhřáti
chce panenský sníh tam,
leč velké srdce hory, hloub
je nesmrtelný plam.

POSLEDNÍ DOUŠEK.

Můj krátký den a šťastný zhas,
jde dlouhé, smutné noci čas,
a u mých vrat kůň bílý již,
by v neznámou mě zavez říš.

Recht, dusajících kopyt kov
jak bouř zní teskně v noci mrak,
a mně opustit jistý krov
a žití ples, ach, sladký tak.

Ten něžný, vřelý žití ples
a milých, věrných druhů řad,
své děti ružné, ženu dnes
k líbání sladkou, plnou vnad.

K líbání sladkou, plnou vnad —
zřím táhnout noc, hvězd modro plát,
a u mých vrat kůň bílý již,
by v neznámou mě odnes říš.

PRÉRIE.

Nad hlavou azur, prérie
u pat mých ve květu,
a po vonících travinách
jdou stíny v přeletu,
jak tu tam táhnou, oblak pýř
kde běl v klid nebes tká,
svá kopí metajíce výš,
kde bažant sviště vlá.

Hle, motýl — letající květ —
jak hbitě krouží tam
kol svého bratra klidného,
na křídlech jeden plam;
v nach hvozdík puká divoký,
phlox září jeden svit,
a kalichy se zvedají
své vzdušné víno lít.

Ve svěžím víru do dáli
třpyt prérijních plá vln,
na hřeben všech jak smír si leh
svit půldne vděku pln;
par chvějným šlářem halena
je pláně nádhera,
kde lilje mdlé ve středu luk
břeh kryjí jezera.

Step mihavou v snách obzor mdlý
zavírá do dáli,
kde vzduchem vším se echem chví
zvuk léta ospalý —
ruch, který zpívá ve květech,
šept vánku, jenž se schvěl,
cikády, ostrý, dusný křik
a snivý bzukot včel.

A hýřivě pod sluncem, jež
plát skvěle zříš a plout,
step stápí celou fenykl
v svých zlatých květů proud,
a v dál a v šíř jak sporýš by
tkaň rudých barev tkal,
jíž, královský krok, Podzim jde,
když Léto prchá v dál.

Na východě jak nízký mrak
se v dáli vlní les,
na západ žhoucí splývá pláň
tak teple do nebes.
Ni zvuk vzduch vážný nezraní,
ni kroku v pudě ruch,
tak sama prérie tu plá,
a jejím snem jde Bůh.

Anatole France:

ADRIENNA BUQUETOVÁ.

Přeložil Jean Rowalski.

Když jsme skončili v kabaretu oběd, pravil mi Laboullée:

»Připouštím to, všechna tato fakta, která se vztahují k jistému stavu organismu, dosud špatně definovanému, dvojité vidění, suggesce na vzdálenost, pravdivé předtuchy, nejsou konstatovány způsobem dosti přesným, aby vyhověl všem požadavkům vědecké kritiky. Spočívají téměř všechny na svědectvích, která byť i byla upřímná, zanechávají nejistotu nad povahou úkazu. Tyto zjevy jsou dosud špatně definovány: shoduji se v tom s tebou. Ale jich možnost není pro mne pochybnou od oné doby, kdy já sám jsem jeden takový úkaz konstatoval. Přešťastnou náhodou bylo mi dopřáno spojiti všechny prvky pozorování. Můžeš mi uvěřiti, řeknu-li ti, že jsem si počínal methodicky a snažil se, abych oddálil všechnu příčinu omylu.«

Článkuje tuto větu, mladý doktor Laboullée klepal oběma rukama na svoji vpadlou hruď, vycpanou brožurami, a nastrkoval proti mně přes stůl svoji výbojnou a lysou lebku.

»Ano, můj drahý,« doložil, »s výjimečným zdarem jeden z těchto úkazů, seřazených Myersem a Podmorem, pod označením fantómy žijících, rozvinul se ve všech svých fásích před očima jednoho učence. Všechno jsem konstatoval, všechno zaznamenal.«

»Poslouchám.«

»Fakta sahají,« pokračoval Laboullée, »do letní doby roku 1891. Můj přítel Buquet, o kterém jsem ti tak často vyprávěl, obýval tehdy se svojí ženou malý byt v rue de Grenelle, naproti vodotrysku. Neznal jsi Buqueta?«

»Viděl jsem ho dvakrát nebo třikrát. Veliký hoch, s vousem téměř až v očích. Jeho žena byla snědá, bledá, s velkolepými rysy a dlouhýma šedýma očima.«

»Tak jest to: povaha vznětlivá a nervosní, dosti dobře vyrovnaná. Ale žena, která žije v Paříži, nervy uchvátí nahoře a .... Ty jsi viděl Adriennu?«

»Potkal jsem ji jednou večer v rue de la Paix, zastavenu se svým manželem před klenotnickým krámem, s pohledem roznícenym nad safíry. Krásná osoba, a proklatě elegantní na ženu ubohého chlapíka ponořeného v podzemních pracovnách chemického průmyslu. Což neměl Buquet nikdy úspěch?«

»Buquet pracoval pět let v závodě Jacobově, který prodává na boulevardu Magenta výrobky a přístroje fotografické. Čekalo se každým dnem, že se stane společníkem. Aniž by vydělával tisíce a tisíce, jeho postavení nebylo špatné. Měl budoucnost. Trpělivý, prostý pracovník. Byl stvořen pro to, aby konečně měl úspěch. Zatím jeho žena nebyla proň nesnází. Jako opravdová Pařížanka dovedla přemýšleti a nalézala v každém okamžiku neobyčejné příležitosti k nákupu prádla, šatů, krajek, klenotů. Udivovala svého manžela svým uměním šatiti se zázračně téměř za nic, a Pavlovi lichotilo vždy, když viděl ji tak elegantně oblečenu. Ale to, co ti zde vyprávím, jest bez zájmu.«

»Mne to zajímá velice, milý Laboullée.«

»V každém případě nás toto povídání oddaluje cíle. Byl jsem, jak víš, z kolleje soudruhem Pavla Buqueta. Poznali jsme se v sekundě na Louis-le-Grand, a nepřestali jsme se navštěvovati, když tu v šestadvacíti letech, beze všeho postavení, oženil se z lásky s Adriennou, a jak se praví, s její košilí. To manželství nepřerušilo naši důvěrnost. Adrienna osvědčovala mi záhy sympatie a já často obědval v mladé domácnosti. Jsem, jak víš, lékařem herce Laroche; stýkám se s umělci, kteří mi časem dávají vstupenky. Adrienna a její manžel milovali velice divadlo. Když jsem měl pro večer loži, šel jsem k nim na polévku a pak jsem je vedl do Comédie Française. Byl jsem vždy jist, že v době oběda naleznu Buqueta, který vracel se pravidelně o půl sedmé ze svojí továrny, jeho ženu a přítele Gérauda.«

»Gérauda,« tázal jsem se, »Marcela Gérauda, který měl místo v bance a nosil tak krásné kravaty?«

»Tentýž, byl to přítel domu. Ježto byl starý mládenec a roztomilý host, obědval tam každý den. Přinášíval mořské raky, paštiky a všechny druhy pamlsků. Byl přívětivý, roztomilý, a mluvil málo. Buquet nemohl se bez něho obejíti, a brávali jsme jej do divadla.«

»Jak byl stár?«

»Géraud? Nevím. Mezi třiceti a čtyřiceti roky ... Jednoho dne tedy, když Laroche mi dal loži, šel jsem jako ze zvyku do rue de Grenelle k přátelům Buquetovým. Opozdil jsem se trochu, a když jsem přišel, bylo již prostřeno. Pavel volal, že má hlad; ale Adrienna neodhodlala se usednouti ke stolu v nepřítomnosti Géraudově. ‚Milé děti,‘ zvolal jsem, ‚mám druhou loži do divadla! Hraje se Denise!‘« —

»Nuže,« pravil Buquet, »snězme rychle večeři a snažme se, bychom nechyběli při prvním aktu.« Služka přinesla na stůl. Adrienna zdála se starostlivou a bylo viděti, že srdce se jí zdvihalo při každé lžíci polévky. Buquet polykal s velkým hlukem nudle, jichž vlákna visící na jeho knírech, zachycoval jazykem. »Ženy jsou neobyčejné,« zvolal. »Představ si, Laboullée, že Adrienna je znepokojena, protože Géraud nepřišel dnes večer k obědu. Dělá si sama vidiny. Řekne jí přece, že

je to absurdní. Géraud mohl míti překážky. Má svoje záležitosti. Jest mládenec; nemusí nikomu skládati účty ze svého času. Jest mi naopak podivné, že nám obětuje téměř všechny svoje večery. Je to velmi hezké od něho. Ale jest spravedlivé ponechati mu trochu té svobody. Co se mne týče, já mám zásadu, to jest neznepokojovati se o to, co dělají moji přátelé. Ale ženy nejsou takové.« Paní Buquetová odvětila zjinačeným hlasem: »Nejsem klidna; bojím se, aby se něco nepřihodilo panu Géraudovi.« Zatím Buquet urychloval jídlo. »Žofie!« volal na služku, »hovězí maso, salát! Žofie, sýr! Kávu!« Pozoroval jsem, že paní Buquetová nejedla ničeho. »Nuže,« pravil jí její manžel, »jdi se obléci. Jdi, nenech nás zmeškati prvý akt. Kus Dumasův není jako ty operetty, při nichž stačí zachytiti jeden nebo dva popěvky. Je to logický pořad vývodů, z nichž netřeba ničeho ztráceti. Jdi, má drahá. Co se mne týče, já mám jen obléknouti redingot.« Povstala a odešla do svého pokoje krokem zdlouhavým a jakoby nedobrovolným.

Pili jsme kávu, já a její manžel, kouříce při tom cigaretty. »Ten dobrý Géraud,« řekl mi Pavel, »jsem rovněž rozmrzen, že nepřišel dnes večer. Bylo by ho to bavilo viděti Denisu. Ale rozumíš-li Adrienně, která se trápí pro jeho nepřítomnost? Nadarmo dávám jí na srozuměnou, že tento výtečný hoch může míti záležitosti, o kterých nám nevypráví, a co dím, záležitosti se ženami. Ona nechápe. Podej mi cigarettu.« V okamžiku, kdy jsem mu podal svoje pouzdro, zaslechli jsme z vedlejší místnosti dlouhý výkřik hrůzy, následovaný hlukem těžkého a malátného pádu. »Adrienno!« zvolal Buquet a vrhl se do ložnice. Následoval jsem ho. Nalezli jsme Adriennu ležící po celé délce na podlaze, s tváří bílou, očima skroucenýma a nehybnou. Případ neukazoval žádný symptom epileptický nebo epileptickému podobný. Nebylo pěny na rtech. Údy byly nataženy bez ztrnulosti. Tepna bila nepravidelně a krátce. Pomohl jsem jejímu manželu uložiti ji do fauteuilu. Téměř ihned nastal pravidelný oběh krve, její obličej, obyčejně mdle bledý, zaplavil se růžovostí. »Tam!« pravila, ukazujíc na svoji skříň se zrcadlem, »tam jsem ho viděla. Když jsem zapínala svůj živůtek, uzřela jsem ho v zrcadle. Obrátila jsem se, domnívajíc se, že stojí za mnou. Ale nevidíc nikoho, pochopila jsem a padla.«

Nicméně pátral jsem, nezpůsobil-li její pád nějaký úraz, a neshledal jsem ničeho. Buquet dával jí sladovou vodu s cukrem. »Hleď, má drahá,« pravil jí, »zotavíš se? Kýho ďábla jsi to viděla? a co to povídáš?« Zbledla znova. »Oh, viděla jsem ho, Marcela.« »Ona viděla Gérauda! to je zvláštní!« zvolal Buquet. »Ano, viděla jsem ho,« odvětila vážně, »díval se na mne, aniž by co řekl; takto.« A učinila pochmurný výraz v obličeji. »Neznepokojujte se,« odpověděl jsem jí; »tato rozčilení nejsou vážná, snad pocházejí z neduhu žaludečního. Prostudujeme to ve volné chvíli. Pro okamžik netřeba se s tím zabývati. Poznal jsem v nemocnici Charité pacienta se žaludkem, který viděl kočky pod vším nábytkem.

Když v několika minutách byla paní Buquetová dokonale zotavena, vyňal její manžel hodinky a pravil mi: »Myslíte-li, Laboullée, že divadlo jí neuškodí, jest čas, abychom šli. Jdu říci Žofii, aby šla pro povoz.« Adrienna nasadila si prudce klobouk. »Pavle! Pavle! doktore! slyšte: jeďme napřed k panu Géraudovi. Jsem neklidna, neklidnější než mohu to vyjádřiti.« »Ty jsi pošetilá!« zvolal Buquet. »Co chceš, aby se přihodilo Géraudovi? Viděli jsme ho včera v dokonalém zdraví.« Vrhla na mne prosebný pohled, jehož palčivé světlo proniklo mi srdce. »Laboullée, můj příteli, jeďme ihned ke Géraudovi, ano?« Slíbil jsem jí to. Prosila mne o to tak hezky! Pavel bručel; chtěl viděti první akt. Řekl jsem mu: »Pojďme přece ke Géraudovi, to není veliká zacházka.« Vůz nás očekával. Vzkřikl jsem na kočího: »5, rue du Louvre! A jeďte hezky rychle.«

Géraud obýval v pátém čísle ulice du Louvre nedaleko svojí banky malý byt o třech místnostech, naplněný kravatami. To byl veliký luxus tohoto hodného hocha. Sotva že jsme se postavili před jeho domem, vyskočil Buquet z povozu a vstrčiv hlavu do lože vrátného, tázal se: Co dělá pan Géraud? »Vrátná odpověděla: »Pan Géraud vrátil se v pět hodin a vzal svoje dopisy. A dosud nevyšel. Chcete-li jej viděti, jest to zadní schodiště, ve čtvrtém poschodí, v pravo.« Ale Buquet již křičel do vozu: »Géraud je doma. Vidíš, že jsi neměla zdravý rozum, má drahá. Kočí, do Comédie Française.« Tu Adrienna vrhla se na polou ven z vozu. »Pavle, zapřisahám tě, vystup k němu. Podívej se na něj. Podívej se, je to třeba.« »Vystoupiti čtyři poschodí!« pravil, pozdvihuje ramena; »Adrienno, ty způsobíš, že zmeškáme divadlo. Konečně, když žena má nějakou myšlenku v hlavě . . .«

Zůstal jsem sám ve voze s paní Buquetovou, jejíž oči, obrácené ke dveřím domu, viděl jsem zářiti. Konečně opět objevil se Pavel: »Na mou věru,« pravil, »zvonil jsem třikát. Neodpověděl mi. Po všem tom, moje drahá, měl bezpochyby příčiny nedati se vyrušovati. Snad jest s nějakou ženou. Co by na tom bylo divného?« Pohled Adriennin vzal na se výraz tak tragický, že dostal jsem z toho sám pocit neklidu. A potom, když jsem o tom přemýšlel, nezdálo se mi velice přirozeným, že Géraud, který nikdy neobědval doma, zůstal by tam od pěti hodin večer až do půl osmé. »Očekávejte mne zde,« pravil jsem panu a paní Buquetovým; »jdu promluviti s vrátnou.« Také tato žena shledávala to zvláštním, že Géraud nevyšel k obědu jako obyčejně. Ona obstarávala domácnost nájemníka ze čtvrtého poschodí a měla

tedy také klíč od jeho bytu. Vzala klíč s věšáku a vyzvala mne, abych vystoupil s ní. Jakmile jsme oba vyšli na chodbu, otevřela dveře a zavolala z předsíně tři nebo čtyřikrát: »Pane Géraude!« Nedostávajíc odpovědi, vstoupila do hned následující světnice, která sloužila za ložnici. Zavolala ještě: »Pane Géraude! Pane Géraude!« Nic neodpovídalo, bylo černo. Neměli jsme zápalek. »Musí tu být krabice švédských zápalek na nočním stolku,« pravila mi žena, která počínala se třásti a nemohla učiniti kroku. Jal jsem se tápati po stole a cítil jsem na svých prstech něco tekutého. »Znám to,« myslil jsem si »je to krev.«

Když konečně rozžehli jsme jednu svíci, uzřeli jsme Géraude nataženo na jeho loži, s hlavou roztříštěnou. Jeho ruka visela až na koberec, kam spadl jeho revolver. Na stole byl otevřený dopis, poskvrněný krví. Psán jeho rukou, byl adressován panu a paní Buquetovým a počínal takto: »Moji drazí přátelé, byli jste radostí a půvabem mého života.« Oznamoval jim dále svoje rozhodnutí zemříti, aniž by odhaloval positivně příčiny toho. Ale dával na srozuměnou, že peněžní nesnáze způsobily jeho samovraždu. Poznal jsem, že smrt nastala asi před hodinou; zabil se tedy v okamžiku, kdy paní Buquetová jej viděla v zrcadle.

»Není-li pak to, jak jsem ti to říkal, můj drahý, dokonale konstatovaný případ dvojího vidění nebo, abych mluvil přesněji, příklad těch zvláštních psychických synchronismů, které věda studuje — dnes spíše s větší horlivostí než s úspěchem?«

»Snad je to jiná věc,« odpověděl jsem mu. »Jsi jist, že nebylo ničeho mezi Marcelem Géraudem a paní Buquetovou?«

»Ale ... Nepozoroval jsem nikdy ničeho. A pak, co by to znamenalo?«

FEUILLETON.

DIVADLO.

Abigail H. Horáková: Dolorosa.

Domácí premiéra neznámé autorky. Nebo alespoň skoro neznámé. Což divu, že bylo plno nedůvěry; jsou naše divadelní zkušenosti v tom ohledu, bohužel, velmi neveselé. Na štěstí — povím to hned předem — obavy byly plané. Nové drama křest ohněm šťastně přestálo a čestně přestálo; nové divadelní jméno slibuje utěšenou budoucnost. A bez potřeby nějaké zvláštní povzbuzující shovívavosti. Je to první dramatický pokus autorky-herečky (ať bývalé, či aktivní, na tom nezáleží), ale zcela se vymyká tomu, co z toho ovzduší doposud u nás přišlo na scénu. Proč to upřímně neříci. To jsou již na první pohled příznivé známky do budoucna. Snad mylné, ale o tom budeme míti právo rozhodovati až po příštím kuse dnešní debutantky.

»Dolorosa« není ovšem dílo ve všem všudy dokonalé. Je leckde patrný nedostatek dramatické oekonomie, nedostatek zkušenosti o pravém účinku slova i scény s jeviště. Ale zdravý smysl pro život je tu, a to je velikou předností. Paní Horáková dovedla přímo životu odpozorovati a odposlouchati nejlepší svoje postavy, nejpůsobivější své scény i prostě pravdivou dikci, ale také vroucně životnou tragiku v mírně vzduté a nenásilné dramatické vlně osudu svých lidí na scéně. V kritických momentech, ovšem nehlubokých, ale přece jimavých, uchovala si jistou diskrétnost na venek i do vnitř, dovedla vdechnouti chvilím i kus čistého posvěcení poesií. Snad nedošla všude až na konec, až k samému jádru, k samé podstatě dramatického, ale ta dovednost, s jakou se rozeběhla, ta bezpečnost cílů, i zdravé uvědomění si účinného rozdělení a seskupení jednotlivých dramatických prvků a rozumné roztřídění živlů, to vše činí mi její debut sympathickým.

Bylo také velmi dobře hráno v této první hře paní Horákové. Výkony v rolích zpěvačky Marie Koubkovy-Chválové a nezvedené Poldy nemohu bohužel z pochopitelných důvodů oceniti, jak by zasluhovaly; za to tím radostněji zastavuji se u krásného, vzácného výkonu paní Ryšavé v úloze staré matky Koubkové.

Je to úžasno, jak ta stará paní s takovou neochablou energií umělecky tvoří. Její figury na scéně jsou pravda sama, hluboká a ryzí, jednoduchá, ale úchvatná. Gerhart Hauptmann řekl kdysi o vynikající herečce světového jména, že »hraje, jako by nevěděla, že se na ni někdo dívá«. Napadla mi ta slova několikrát, když jsem sledoval tento nejnovější herecký výkon obdivuhodné naší staré paní. Je nemožno, učiniti umělecky více, ale ona snad ani neví, že by mohlo býti podáno méně. Tak byl tu slit projev herecké osobnosti s vlastní celou bytostí. My věru jednou ani dost vděčně na ni nebudeme moci vzpomínat.

Velmi dobře kreslil Karla Chválu pan Matějovský, třeba že ta postava jeho celému temperamentu vhodně odpovídala; nezůstal jí dlužen ani tón. Pan Sedláček kapelníka Jezberu šťastně založil a ke konci svého výstupu traktoval ho několika velmi diskrétními akcenty; škoda, že první polovinu pokazila mu značná indisposice výslovnosti. Za to méně vhodně umístil hru do pramálo vkusných interieurů podivné nějaké architektury.

—s—

Branislav Ď. Nušič: Pustina.

Národní divadlo má celou řadu vedlejších kulturních povinností, jichž jsou obyčejně divadla v normálních poměrech pracující ušetřena. Svůj repertoir, především arci činoherní, podřizovati musí nejrozmanitějším vlivům, které jsou začasté dosti nevhodny, ale které vždycky najdou pro svoje požadavky jakési opodstatnění v některé z těch zmíněných povinností. Všecko to vyplývá z našeho málo záviděni hodného národního i kulturního postavení, ať už »na přední stráži Slovanstva« nebo v »pospěchu za rozvitou kulturou Evropy«, z nucených ohledů na všechny strany, na dostatečné umožnění rozvoje vlastní, české dramatické tvorby, na soustavné uvádění vynikajících děl repertoiru cizích literatur, na klassický repertoir světový, krátce na všechny čerty, a to vše na jednom jevišti vedle opery, skorem v područí jejím — to věru není snadný úkol tomuhle všemu rozumně dostáti. A k tomu všemu naše pražské divadelní obecenstvo — oh to je radost! Celé kapitoly by se o těch poměrech českého divadelnictví daly napsati; než zatím stačí alespoň ten kratičký povzdech. Vynutila jej nedávná ukázka srbské produkce dramatické. Je to právě taková jedna povinnost první naší zemské scény, tato umělecká vzájemnost mezislovanská, povinnost nejen pro representaci a ze vnější hostinnosti, ale bez odporu i kulturně důležitá.

Žel, že výsledky jsou skorem vždycky dosud nedosti uspokojivé — po té vnitřní právě stránce. Zisku nebývá. Jen zase to vědomí, ani ne příliš radostné, oné vykonané — povinnosti. A to je uprostřed umělecké práce v našich malých a spěchem udýchaných poměrech prožluklé málo. Nanejvýše zbude na dně všech úvah podivný zlozvuk poznámky, že naši ve slovanských sousedstvech nedopadají o mnohem lépe. Poznámka, která je pro artistické vedení našeho divadla sice asi tolik, jako bezmocné pokrčení ramen, ale v kořenech svých neveselým doznáním. Kotví ovšem na nepopiratelně různé úrovni literární vyspělosti jednotlivých národů slovanských, uměleckého vkusu a stanovisk, i nestejných poměrů životních. A tak na konec zbude užitek z takové jinoslovanské, zřetelněji a ovšem správněji řečeno, jihoslovanské premiéry u nás jen ideální, jen spíše dokumentární. Ale povinný.

S těmi předpoklady i závěry vyslechnete také srbské drama Nušičovo, jež v překladu pěkně z jeviště znějícím uvedla k nám paní Hana Kvapilová, čtyřaktovou »Pustinu«. Je-li nejlepším dramatem srbským poslední doby, nevím, ale není příčiny o tom pochybovati. Je v tomto ohledu přímo povinností uměleckého svědomí vybírati věci relativně nejlepší. A co jsme dosud měli příležitost ze srbské dramatické literatury v nedávné minulosti poznati buď autenticky, z překladů, nebo z odborných referátů a zpráv, nezdálo se nikdy převyšovati »Pustinu« na vnitřní hodnotě. To je ovšem dokladem dnešních srbských dramatických i literárních hledisk, nečiní však nikterak Nušičovo drama cennějším. Překonanost jeho stanoviska v látce, v tendenci i v technice je pro náš i průměrný vkus příliš očividna. Nedostatek vnitřního tepla i dramatické pravdivosti a přílišná konstruovanost jsou tu pro nás velmi rozhodujícím obnosem na účtu passiv této srbské dramatické firmy, ucházející se u nás o úvěr. Obratnost ve stavbě scén a vrcholení efektů je arci nepopiratelna, ba snad zase až tu i onde nedosti úměrna. To jmenovitě v jednání posledním, kde za zamýšlené rozechvění soucitu vyvolán je u diváka trapný dojem probuzených upomínek vlastních životních trudů. Ale v dramatě především má býti všechen zájem, ať v soucitu, ať v odporu, upjat jen k osudům na scéně.

»Pustina« tedy vyzněla u nás dost na prázdno. To, co do jejího vnitřního i vnějšího utváření dobrého dovedly vnésti autorovy schopnosti i jeho nedávný ještě těsný styk s divadlem, to vyvážily, bohužel, právě z této divadelní funkce Nušičovy vyplynuvší nepříznivé momenty vnějškovosti a jakési povrchnosti i nedostatečné upjatosti oproti bezděčným vlivům v jiné způsobě zažité produkce cizí. Při tom nevytýkám ani nějak zvláště důrazně vniternou nesrbskost věci; jeť příliš známa sklonnost bělehradského vnějšího života k Paříži, jmenovitě za předešlého regimu. A ostatně, jak je tomu dávno, co se i u nás intensivněji počal obrážet český život a česká duše v dramatické produkci? Srbové jsou, zdá se, teď asi právě teprve tak daleko.

Provedení a vypravení dostalo se »Pustině« dokonalého. Zaznamenávám to s upřímným povděkem. Nebylo rušivého momentu v souhře toho večera. Paní Laudová, jejímž hereckým kvalitám role Jovanky zvláštně dobře přiléhala, pan Želenský se svým naveskrz uměleckým prolnutím postavy oklamaného manžela i otce, pan Inneman pro zvláštní diskrétní originálnost své figurky staršího Nedejlkoviče, pan Havelský za dokonalé vystižení v kresbě i v charakteru starého ministerského úředníka a pan Steinsberg v roli lékaře tentokráte velmi umírněný a velmi působivý zasluhují především vynikající zmínky v tom ohledu. Pan Steinsberg i scénu případně a vkusně upravil a nefalšovaným srbským inventářem příjemně koloroval. Je tedy pro tuto ve zmar příslou energii skorem nesvědomito vzíti »Pustinu« repertoiru hned po druhém představení i při všech uměleckých nedostatcích hry samé. Slabší věci dožily se u nás již obvyklého minima čtyř večerů.

— s —

ČESKÁ LITERATURA.

J. Arbes: Elegie života. Sebrané spisy XII. Praha 1904. Nakladatel J. Otto.

V sebraných spisech autorových došlo na drobné prosaické práce, jichž zvláště hojně otiskl v posledním desítiletí po různých časopisech a zábavných přílohách denních listů. Tak i kniha »Elegie života« obsahuje řadu prosaických prací, většinou nám známých a psaných v letech 1885—1897. Nejsou hlavním dokumentem literárního významu Arbesova, slouží jen slabě k doplnění portretu autorova — tak jako většina jeho krátkých prací prosaických. Zdá se, že největší význam mají pro autora samého, který cítil v sobě nutnost vypsati některé z těch prostých episod, s chudým neplodným náMětem, prostě proto, aby dokumentoval svoji dobu.

Obsah povídek jeho je pestrý, heterogenní, také jejich nálada a závěry nemají nic sobě navzájem podobného. A přece nalezám tu několik společných znaků — nepravím snad předností — které mohly by se vytknouti téměř v celé tvorbě Arbesově. Vzpomínám na př. na tajemnost a plebejskou vyděšenost některých stránek románu »Anděl míru«; v některých povídkách přítomného svazku nalézáme tytéž scény, plné strachu, hrůzy, nádechu příšernosti, téměř jako v ovzduší známých strašidelných historií, scény zároveň záhadné a skoro činící náběh až k okkultismu.

V posledních letech možno o většině drobných pros Arbesových říci, že jsou to reminiscence ryze subjektivní, často epicky dosti chudé a cenné jen vzpomínkou autorovou na vzbuzený pocit, vyvolaný v něm dojem nebo reflexi produkovanou nějakým vnějším zjevem nebo události.

Tímto faktem vstupuje do jeho prací jistá dávka intimity, důvěrnosti, která působí, že jeho díla čteme, aniž bychom chtěli odsuzovati to, co by pro nás v nich bylo kontrérní. Nevytvčuji svoji myšlenku na nepřístupných výšinách intellektualismu, nýbrž z prosté episody, často jako subjektivní účastník vytváří závěrečnou pointu, v níž jsou shrnuty jeho osobní dojmy. Jeho každá historka je pochopitelná, lidská, každému přístupná. Lidská v běžném slova smyslu, nikoli v onom, jaký mu udílí naturalismus.

Důvěrný a pro naši zemi skoro domácký ráz novell Arbesových zvyšován jest ještě jednou okolností: vztahují se totiž k Praze z let padesátých, k té Praze, jejíž někteří pamětníci dosud jsou na živu, jejíž některé zbytky zůstaly v podobě starých budov.

To je známka takové zevní českosti, která pro oko jsouc přístupnější a pochopitelnější, snadněji na sebe upozorní než stejná vlastnost vnitrná, psychicky založená.

Arbes zasahuje svými vzpomínkami do nedávné minulosti, uvádí určitá místa, budovy, ulice, označuje významné momenty oné doby, jejímž jest současníkem; odtud, čtouce tyto povídky, cítíme, že vane z nich něco domácího, nám svrchovaně blízkého, vzduch Prahy.

Připomínáme znovu, že fabule většinou bývá prostou episodou, beze vší složitosti, reprodukovanou jen jako reminiscence a hlavně k vůli některému ryze subjektivnímu dojmu autorovu. Většina z nich má pointu v podobě nevyslovené, ale za to v cílém ději sledované sentence: a kde se nejedná výslovně a zřejmě o reprodukování reminiscence, tam je tato sentence účelem a cílem té které prosy.

Podklad některých povídek je humoristický, patriotický, jiné opět jsou dokumenty k českému životu citované doby, jako na př. Český bohéme z dob Máchových. Delší, pečlivěji pracovaný děj má »Tyranek«, historie se sentencí, určitě stavěná, vyvíjející se pravidelným vzestupem, podrobně líčící život mladé dívky od jejího zrození a fatalitu v její existenci.

Interessantnější, ač daleko méně propracovaná je pieça, která skoro činí náběh k smyslnosti (»Paní Baruš«) vlastně dětské smyslnosti; motiv, který autor dosti delikátně obešel a náhle přerušil realistickým zakončením. Ještě ostřejší linie má ve svém závěru, sentimentalním a tragickém, poslední povídka tohoto svazku »V růžovém rozmaru«, historka, svým nametem zralá pro román, kde je několik živějších míst a přečerněných scén, upomínajících na běžný naturalistický realism.

A takový je přibližně i rámec příští sbírky prosaistické produkce Arbesovy posledního období. Jsou to práce, které mají v sobě mnoho důvěrnosti, mnoho zajímavých příběhů, téměř skutečných, ale nedosahují té výše jako starší práce autorovy. J. R.

Martin Havel: Ze zápisků phil. stud. Filipa Kořínka. Pohledy do rodin. Rodina Janebova. II. vydání. (Nakl. F. Šimáček.) Praha 1904.

Třeba že uplynulo desítiletí od prvého vydání těchto »pohledů do rodin«, neztratily na své zajímavosti. Nedohadujeme se dnes, jako v době jejich prvého vydání, s napjatým očekáváním pravého jména jejich autora: známe je dávno a dovedeme tyto větší či menší obrazy a obrázky vkloubiti do ostatní, neanonymní produkce p. Šimáčkovy.

Než přece jen mají »pohledy do rodin« svůj zcela zvláštní ráz, svoji jinou, odlišnou atmosféru, jejich, abych tak řekl, vypravovací tempo má svůj vlastní rhytmus. A především je na nich cosi z důvěrného tepla všech těch se střízlivě průměrnou měšťáckostí zařízených bytů, pokojíků a pokojíčků, do nichž phil. stud. Filip Kořínek přichází, aby vyučoval latině, řečtině a jiným více či méně užitečným věcem.

Phil. stud. Filipa Kořinka při všech jeho strastech a útrapách, provázela přece jen v jistém ohledu přízeň osudu: zapadl totiž vždy se svou kondicí do rodiny, která jakoby byla přímo stvořena pro novellu; pro novellu bez velkých dramatických konfliktů, pro novellu, v níž, i když dochází ke krisím, jsou všechny tóny přitlumeny a přidušeny.

A někdy z novelly bývá románek, románek líčící takové staropražské, rodinné zákoutí jako v našem případě »Rodina Janebova« je tímto rodinným koutkem, tímto závětřím, kam po léta nedolehl závan nějaké prudké vášně, kde vše zdá se být resignované, skoro odumřelé, jakoby již všichni škrtli počet života. Jak také ne? Osmdesátiletá vdova, tři, vlastně dvě staré panny (ta třetí, třeba že provdána, je jí vlastně také) a pětatřicetiletý syn, vlastně také již starý mládenec. Stará paní, slečny Viki a Lory, paní Helén, a »pan professor« Julius.

Slečna Viki je duchem, hybnou pákou celého domu. Když otec, starý pan Janeba, zemřel, tu Viki vzala na se vedení domácnosti, jež stála nad samým okrajem finančního úpadku, a svojí přičinlivostí, svojí neohroženou energií pomohla z nejhoršího. Stonala matka a Viki o ni pečovala. Stonal bratr Julius a pozornosti Viki má děkovat za to, že byl vrácen životu. Viki napadla myšlenka vzít na byt studenty a po třicet let je to Viki, která každoročně na začátku školy, obíhá pány professory, aby nezapomněli na ni při doporučování bytu studentům, je to Viki, která »jako generál« vede celou domácnost, která ji representuje, která ji kommanduje.

Její srdce zklamané staré panny nemá nyní jediné slabosti. Je všecka sebeobětováním. Nepřeje si, než vysílit se prací pro jiné. Ale pod jedinou podmínkou: že ti jiní nevzepřou se jít za tím cílem, který ona si stanovila. Je všecka sebeobětováním, poněvadž těmito oběťmi se zoceluje pouto závislosti všech členů rodiny na ní, a ať si dá pozor, kdo by se z pouta chtěl vysmeknout.

Ostatně, z těch čtyř členu rodiny, které tvoří takořka její vojsko, tři se již nevymknou její moci: matka a sestry. Ty jsou hotovy se životem, ty nemohou mít jiného zájmu než přimknouti se co nejtěsněji k Viki. Pokud se týče bratra, mají se věci poněkud jinak. Je, pravda, slabý na prsa a Viki také mu neustále prorokuje, že by sňatek znamenal pro něho smrt. Ale čert mu věř. Chodí pozdě domů z hospody a onehdy mu dokonce našla v kabátě — ženský kapesník. A na konec se ukáže, že — ó hrůzo všech hrůz! — pětatřicetileté dítě dochází již po tři roky k jedné vdově na Smíchov a má s ní . . . malého Julinka, kterému je tak něco kolem dvou let . . .

Ale konečně, i přísné oči staré panny nedovedou odolat přítulnému lesku těch dětinných očí Julinkových, a jestliže jste se lekali nejhoršího, je nutno, abych vás upokojil: historie končí smírem.

Takový je ten románek Martina Havla. Nemá hlubokých perspektiv. Ale lidé, o nichž se v něm jedná, jsou malováni s jakýmsi hřejivým účastenstvím, s jakousi vášněprostou srdečnosti, která jakoby vás odnášela daleko, daleko do jiných časů. O. Theer.

Z ANGLICKÉ LITERATURY.

Lord Byron: Parisina. Z angl. přeložil Ant. Klášterský. Sborník světové poesie sv. 82. Praha 1904. Nakladatel J. Otto.

K této kratší básnické práci zvolil si Byron za látku episodu z italské historie z počátku patnáctého století. Moment ten je zase jen novým důkazem toho, co jsem podotkl při jiné příležitosti: že poetové Anglie, zvláště moderní, nejslavnější veličiny v jejím básnictví, s oblibou hledají svoji látku, svoje sujety v barvité, bohaté epiky a lesklých vášní plné historie italského středověku, že dlouhá léta meškali na místech těch, aby tím svojí inspiraci dodali silnějších základů a tím i pevnější polohy svým poetickým dílům. Víme, že na př. Parisina není jedinou mezi pracemi Byronovými, jež má svoji episodu vzatu z italských dějin.

Děj Parisiny je krátký, v základě nijak složitý ani kombinovaný. Jest to jen rozvedení historického faktu, o němž zmiňují se Gibbon, a podrobněji Frizzi v »Dějinách Ferrary«. Parisina, manželka markýze Mikuláše d'Este, pána Ferrary miluje hříšnou láskou Huga, nemanželského syna svého chotě. Tato láska nezůstane tajnou markýzi, který postaví Huga i svoji krásnou choť před náhlý soud a dá je odpraviti. Toť v celku děj básně: není přibájeno nic, a jak vysvítá z dodatku, kde citovány jsou Frozziovy »Dějiny Ferrary«, vypustil Byron některé podrobnosti, které snad by každému básníku byly vítány. Byronovi stačil základ episody: manželská nevěra, aby dal zde vypučeti některým skoro nejkrásnějším ze svých veršů. Jeho poesie má vedle přesné, skoro klassické formy také měkké kouzlo renaissanční pittoresknosti a mnohotvárnosti; jeho výrazy a celá jeho syntaxe vydechují nadšení, to specielní Byronovské nadšení, ten skrytý oheň, který měl básník v sobě a který v něm dvojnásobnou silou oživila přítomnost na místech, bohatých drobnými historickými episodami. Vložil v svoji báseň především tajenou lásku obou milenců, všechnu vášeň, která se musí skrývati a stále vydává se v nebezpečí; v srdce markýzovo vnesl prudký rozpor, který na jedné straně působí rozněcováním ohnivého a vášně plného hněvu proti nevěrné ženě a jejímu spoluvinníku, na druhé straně ale nedává zaniknouti citům, které chová markýz k Hugovi jako jeho otec. Ale v podstatě Hugově je živel, kterým Byron vystoupil takřka proti vší současné době: živel oslavované vášně, povýšené na oltář, byť i byla v odporu k názorům morálky. Básník nedotkl se ani v nejmenším svědomí Parisinina, nechal ji a jejího milence volně a nespoutaně ubírati se cestou vášně. A jestliže hynou touže vášní, jest to jejich glorifikací, vášeň smrtonosná tvoří kolem jejich postav nesmrtelnou zář umění a nadlidství. A zvláště při Hugovi, jehož odpověď, kterou pronáší k svému otci po pronesení rozsudku, jest nádherný výtvor rhetoriky zoufalého pathosu, vnitřního, v nejzazších koutech duše cítěného a jen v poslední

chvíli proneseného. A jako slavnostní [illegible] chvíle, kdy Hugo stojí na popravišti, [illegible] zase zdá se, jako by tam nestál viník, nýbrž bojovník, který umírá za svatá práva nejsvětější ze všech vášní. Jeho skon je scéna velkolepá, plná renaissančního heroismu; a ve slovech, která Hugo pronáší, když dle zvyku chce mu kat zavázati oči páskou, je nová, skoro nejvýše možná dekorace této postavy:

. . . cit, jenž se zdál být zdusen skorem,
se všecek vzbouřil novým vzdorem,
když kat se chystal zastřít zrak,
jež nechtěly snést temnot mraky,
jak děsil by je smrti zjev.
»Ne — vám propadly dech i krev —
má ruka v poutech — mířiti však
mě nechte, nespoutaný zrak,
tni!« A jak toto slovo řek'
sám hlavu sklonil na špalek.
Zvuk sledni se mu se rtů třás':
»Tni!« atd.

»Parisina,« uvážíme-li skrovné její rozměry, je práce velmi zhuštěná; vedle stránky psychické, passionelní, podala nám zároveň malý sice, ale velmi živý obraz rytířského, milostnými historiemi bohatého středověku italského, středověku v době, kdy skutečná historie se odehrávala, kvetoucího nejkrásnějšími květy. J. R.

Z MOOREOVÝCH »DOZNÁNÍ«.

Originelní novellista a estetik irský, George Moore, s nímž jsem čtenáře »Lumíra« již poněkud seznámil, počíná uveřejňovati v »Pall Mall Magazine« svá »Doznání« (»Avowals«). Tyto duchaplné, kritické a estetické konfesse poskytují vzácný materiál pro poznání hlubokého života autorova. Jeho náhledy a aforismy o uměleckém životě malých národů, bystrá, ač se stanoviska ortodoxního hodně kacířská kritika malířství anglického a hollandského, románu anglického, francouzského a ruského, budou dojista zajímati i naše čtenářstvo. Omezuji se na suchý výtah, pomíjeje vtipnou, ač snad ironicky míněnou, ale neudržitelnou teorii, že krása uměleckého díla je v úzkém vztahu s krásou umělcova jména.

* * *

Když vypukla jihoafrická válka, prodléval jsem v Irsku a chodíval si každého večera na poštu pro noviny. Jednou jsem se vracel parkem, čta o našem vítězství. Byl říjen, a jak jsem tak stál pod zlatými stromy, viděl jsem Burrenské hory a chýše chudiny. Krajina vypadala tak vlídně a zuboženě, že v náhlém soucitu ptal jsem se sama sebe, zda přišla ke mně konečně láska k vlasti. Myšlenka přichází a odchází jako bolest, a právě tak přicházela a odcházela má láska k Irsku, ale pokaždé, když se vrátila, pozdržela se o trochu déle, a brzo jsem se ptal, je-li pravdou, že prsty ztuhlé po staletí nad růžencem dovedou se narovnati a dovedou psáti a malovati. A jak jsem snil o vzkříšení své vlasti, počal jsem nenáviděti silného a milovati slabého a pozorovati v sobě převrat myšlenek a citu. Bál jsem se o sebe, neboť soucit k slabému znamená u pohana pudem, vychováním a přesvědčením jen úpadek mravní povahy.

A teprve nedávno jsem porozuměl, že to ve mně naříkal estetik a ne moralista, že jsem si přál zachování Burů ne proto, že jsou lidé jako my, ale proto, že jsou potomci velikých hollandských malířů sedmnáctého století. Domníval jsem se, vyženou-li Burové Angličany z Afriky, že rozkvete umění v Transvaalu, jako bylo rozkvetlo v Hollandsku, když Hollanďané vyhnali Španěly, a tak také, když mne došly zprávy, že se v Irsku chystá dobrodružný pokus o obnovení řeči, stalo se Irsko zemí mé estetické volby.

Zajímalo a vzrušovalo mne, když jsem pomyslil, že báseň dluhuje zrovna tolik řeči jako básníkovi. Vzrušovalo mne, kdy[illegible] p[illegible] [illegible] na[illegible] [illegible] řeku; [illegible] řeka plyne [illegible] jako Temže stoky, a od toho okamžiku [illegible] voda i řeč filtrovati. Ach, bylo vzrušující [illegible] sloh s filtrem, [illegible], že Milton byl prvním stylistou; [illegible]vati latinu s angličtinou; ukazati, že žádné umělecké dílo nebylo napsáno mezi třetím a čtrnáctým stoletím; bylo vzrušující říci si, že Dante vyhl latinu jako pomeje z okna své studovny; v pomenouti si, že počal »Peklo« latinou; prohlásiti, že jeho vlaské básně jsou lepší jeho básní latinských. A nade vše vzrušující bylo pomyslení, že irská řeč nezhyne bez literatury jako slouxština, ale povstane se zdánlivě smrtelného lože, těhotna novou literaturou a novým duševním životem. Bylo zajímavo věřiti v tyto věci, a kdo věří, baví se, a kdo se baví, žije, a v tom poměru, jak se bavíme, věříme. Kdyby tomu nebylo tak, pak by se naše víry neměnily a velicí světci by si nestěžovali na vyschlé studnice modlitby. Nemůžeme víru odhadovat', vážiti, rozdělovati — včera byla plamenem, dnes popelem, zítra snad bude zase plamenem, a já se modlím, aby vychladlá víra se zase vznítila. Ach, bylo potěšivo věřiti, že se Irsko snad probudí ze svého dlouhého spánku a bude hladověti po pozemském království. Potřebujeme nových věr, staré víry jsou žebrácké hadry; nová víra těší umělce jako nová sukně těší ženu. Rád jsem uvěřoval, že anglická řeč nepostačí koloniálním touhám a požadavkům. Dvě veliká fakta stačí, aby podepřela toto tvrzení: že Italie změnila svou řeč a zplodila novou literaturu, a že Řecko, nezměnivši své řeči, zahynulo. Literatura se nepíše v řeči učených, ale v řeči nevědomých, v hovoru rybáře, táhnoucího síť z moře, v hovoru ovčáka za doby stříže.

Všechny staré řeči jsou krásné a tendence civilisace směřuje k vymýtění krásna v řeči, k výrobě řeči hubené, řeči kupce a prodavače. Angličtina tím více hubení, čím více stárne. Myslím, že by bylo bývalo lépe pro Američany, kdyby byli bývali adoptovali siouxštinu nebo apačtinu místo angličtiny. Teď, když Indián zhynul, musí se Amerika ohlížeti po negrovi, neboť jen primitivní národ může zploditi novou krásnou řeč a literaturu. Sedlák je základem umění jako je základem života. Uherský sedlák zpívá při své práci, improvisuje melodie útržky zpěvu ale nedovede je rozvinouti, nemaje nástroje, ale zahálčivý cikán, jdoucí kolem s houslemi, je rozvine a přecházejí pak k učenému hudebníkovi.

Všechny malé věci mizejí, malé řeči, malá náboženství, malé národy. Ach, kráčíme v temnější věky, než jsou ty, jimiž jsme byli prošli, ve věky, v nichž ruky bude se užívati jen k tomu, aby smáčkla knoflík, ve věky, kde bude jen jedno náboženství, jen jedna řeč. Staré rčení »co je hezounké, je malounké«, je jen zkratkem historie. Učí-li historie vůbec něčemu, pak jen tomu, že umění je u malých národů. Poesie a sochařství objevily se v Italii, když přestala vládnouti světem, když se rozdělila na mnoho státečků. Malé město Florencie zplodilo v jednom pokolení více genia, než celý ostatní svět od té doby. Když Londýn byl »malý, čistý a krásný«, povstal pěvec, který přezpíval všechny zpěváky v dramatické a všechny až na jednoho v lyrické poesii.

Zdá se, že všechen genius Anglie přešel do verše jako všechen genius Německa v hudbu, Italie a Francie v sochařství a malířství. Zdá se, že sochařství nedošlo nikdy severněji než do Paříže, ale jeden Stuartovec se zajímal o malířství, a tak přišel Van Dyk do Anglie.

Od Van Dyka, Rubensova žáka, naučili se Angličané svému umění. Když Rubens vzal paletu, zmizely všechny náboženské a společenské rozdíly z jeho mysli: byl to život, jenž ho vždy inspiroval, i když předmětem byla smrt, a jako čerstvě uříznutá lilie smeká se Kristovo tělo po bílém prostěradle do rukou nábožných žen. Zevnější svět byl jen vlavý chochol jeho snu, kdežto Van Dyk pojímal zevnější svět jako skutečnost; maloval své zá-

*

kazníky, jak je viděl, když obdivovali své dlouhé ruce a hedvábné šaty před zlatými zrcadly. Byl první z malířů-vasalů, první, který lichotil ve svém umění a jeho chladné lichocení inspirovalo štědré lichocení Reynoldsů, Gainsboroughů, Romneyů a veškerého umění anglických portrétistů v osmnáctém století.

Musíme připustiti, že v Anglii byly vytvořeny některé roztomilé podobizny, ale anglické podobiznářství je zevnější a poslušno dvorských ohledů. Muži a ženy na plátnech z osmnáctého století vypadají jako šťastné loutky a nemohu ani uvěřiti, že žili tak prázdní mužové a tak prázdné ženy — ty s plochými prsy považuji za muže, ty s okrouhlými za ženy; ale v obratně nakreslených očích nemohu se dočísti ani jejich myšlenek a zaměstnání, ani klamu a utrpení života, ani citlivosti žen a pýchy mužů. Gainsboroughova podobizna miss Robinsonovy je pěkná a sentimentální, ale když se obdivujeme modrým stromům a poletavým násběrkům, tážeme se, proč bylo opominuto všech známek herečky a svitu lásky v ženě. Z Reynoldsovy podobizny paní Siddonsové pamatujeme si jen záři oka a plochý, bezvýznamný divadelní posun. Goya dovedl se obejíti bez tak okatých uměleckých kliček. Tirana objevuje se před námi s bledou, rozhodnou tváří, zahalenou mrakem tmavých vlasů, oči plny osobitosti, rety ztrnulé v určitém energickém výrazu — je postavou, jejíž rolli drží v ruce. Nevyčítám našemu osmnáctému století špatnou malbu, nevyčítám mu, že se oddalo podobiznářství, vždyť každý venkovský purkmistr, viděný Goyovýma očima je tak zajímavý jako Hamlet; obviňuji je ale z nedostatku duševní energie, s níž se shledáváme u Watteaua, Chardina, Davida a Goyi.

Anglické osmnácté století váhá mezi hollandskou domáckostí a francouzskou galantností a nikdy se nerozhodlo, které dáti přednost. Z každé mohlo se vyvinouti veliké umění. V umění jsou si všechny pravdivé věci rovny. Estetik nežádá více od neobratné mladé ženštiny, stojící před spinetem v prejzami krytém zámečku než od dámy s pánem, vykračujícími si v tempu pavanu, jenž se tančí v doslechu fontány a v dohledu společnosti shromážděné pod kolonadou. Watteau a Van de Meer jsou snílkové a básníci a lehkomyslný život versaillský inspiroval zrovna tak hluboké myšlenky jako opatrný život v hollandské domácnosti. Boucher a Teniers jsou u porovnání s předešlými pouzí »compositeurs de contredanses«, ale jak bujně tančí a pijou Boucherovi venkované a jak vtipně se milují Teniersovi pastýři a pastýřky! Ani jeden ani druhý nevyslovuje tak hluboký život jako Watteau a Teniers, ale žádnému nemůžeme vytýkati nedostatek upřímnosti a hlediska. Ale kdo to může říci o Morlandovi? o Morlandovi, jenž se snažil spojiti umění Teniersovo a Boucherovo? Kdo pozná, jsou-li jeho dámy hospodyně nebo kurtisány? Jsou-li jeho sedláci přestrojení šlechtici nebo jeho šlechtici přestrojení sedláci?

Jediná morální úroveň v umění je pravda sama k sobě, všechna ostatní měřítka jsou jen děti dne a hodiny. Shledáváme, že každý národ stojí jen v jediném umění na této úrovni: Francouz je zřídka kdy upřímný v poesii, Angličan není nikdy upřímný v malířství. Nezdar Reynoldsův, Gainsboroughův, Romneyův, Morlandův i ostatních není zaviněn nedostatkem talentu, ale nedostatkem stanoviska. Neměli stanoviska a kolísá-li mysl mezi různými plochami, po nichž se život pohybuje, dopouští se neupřímnosti v pojímání. Reynolds vynášel hlavu malovanou třemi přízvuky — světlo v oku, vržený stín a nachový záblesk na retech; Gainsborough je v témž vztahu k Watteauovi jako Van Dyk k Rubensovi; Romney vypůjčil si ony tři přízvuky od Reynoldse a užívá jich ještě důrazněji. Snad jediný Hogarth unikl francouzským a hollandským vlivům. Jest náš nejnárodnější malíř — náš John Bunyan v malbě — větším dílem křiklavý pouliční kazatel, jenž, jak se zdá, nebyl si vědom svého vlastního talentu či snad neměl dostatečné intelligence, aby mohl talent ten říditi, neboť byl opravdu výborný jen tehdy, zabránila-li mu nějaká událost dokončení obrazu. »Rybářské děvče« v Národní obrazárně je krásná skizza a ještě krásnější skizza v dublínské obrazárně svádí nás ke slovům: »Zde máme všechno Watteauovo kouzlo a Velasquezovo stříbro.« Ale co bylo u Hollanďana a Španěla uměním promyšleným, je u Hogartha, drsného puritanského malíře, uměním náhodným.

V Horgarthovi přišla Anglie o velikého malíře poprvé, v Turnerovi po druhé. Pudová, nepřemožitelná nenávist k salonu dohnala Hogartha k satiře a Turner, v zimničné touze předčiti každého v jeho osobité manýře — Clauda, Cuypa, Morlanda a Tiziana — zakramařil svou vlastní osobitost. Abychom se neztratili, musíme opustiti mnoho zajímavého, ale Turner nedovedl přinésti oběť a tak jeví se nám spíše jako kejklíř než básník; ukazuje nám divy, kde je nám milejší domácká nálada. Přijdeme-li do Národní obrazárny, děsí nás »Odysseus posmívající se Polyfémovi« — ale přijdeme-li do Louvru, přitahuje nás »Jezero« neodolatelnou silou. A co jest na plátně? Jen nějaká neporovnatelná mlha na vodě a děvče, trhající květiny na břehu.

Kdyby Turner nebyl žil, byl by svět přišel o několik podivuhodných obrazů, ale kdyby Corot nebyl žil, byl by přišel o krásnou duši. Co jest duše Corotova? Tři nebo čtyři hodnoty dosud nepozorované. Jako skřivan zpíval Corot svou píseň od úsvitu do soumraku v polích a lesích argenteuillských, píseň, které se srdce nikdy nenabaží, kdežto Constable, statný a čacký malíř, vycházel každého rána do války s Přírodou. Potýkal se s Přírodou v každé její náladě, aby jí vyrval nejvnitřnější tajemství a vyrobil spoustu dokumentů nesmírné ceny pro studenta a také několik obdivuhodných obrazů, ale nezdařilo se mu, zrovna tak jako Turnerovi, spojiti své jméno s některým zvláštním vzhledem Přírody neb s nějakým zvláštním způsobem pociťování a nazírání. Jsou malíři, jichž jména vyvolávají jisté vzhledy a podmínky věci. Constable není z nich. Proneseme-li Ruisdaelovo jmeno, jsme hned mezi ponurými skalami a pravěkou přírodou. Co jest duše Ruisdaelova? Bohatá hněď, temná zeleň a šeď a těmi třemi tony maloval podobiznu své duše a my známe tohoto vážného muže, o němž se ví tolik, že žil v Hollandsku v sedmnáctém století, lépe než ony, kdož napsali své životopisy. Jako paprslek ozáří skalnatou krajinu, tak vkrádá se úsměv do jeho tváře, když se setkává s Bergessem a Dujardinem. Ale zdrží se jen na chvilku v jejich společnosti a jakmile je opustí, jsou hned zas u něho šeř a chmurnost života.

Žádný anglický malíř nevyjádřil vážně srdce přírody tak, jako Ruisdael, aniž putuje Constable s tak veselým srdcem kolem mlýnů a luk jako Hobbema. J. Bartoš.

FRAN PODGORNIK,

známý slovinský spisovatel a politik, zemřel dne 16. září 1904 v Rudolfské nemocnici vídeňské. Rodem z Gorice přímořské, prošel Fran Podgornik tuhou školou života, věnuje všecky síly svého všestranného vzdělání a všecko snažení svého vyspělého intellektu veřejné činnosti literární a žurnalistické pro lepší svého národa. Universitu studoval ve Vídni, a již tehdy byl činný literárně, věnuje se při tom studiu otázek politických. Ze slovinských žurnálů »Soča« a »Edinost« a posléze »Slovanski svet« čítaly jej mezi své spolupracovníky i posledního byl Podgornik samostatným vydavatelem. Před tím byl účasten i v německém listě vídeňském »Parlamentär«, v poslední době pak vydával zde (od r. 1899) »Das slavische Echo«, jež mělo býti úředním orgánem všech politických i kulturních zájmův slovanských národů v různorodém Rakousku, a zároveň mělo informovati cizinu v poměrech národů slovanských. V tom ohledu konalo »Slavisches Echo« vskutku dobře svůj úkol. Podgornik byl znamenitý politik, vysoce nadaný, jehož předčasné smrti želí všecky listy slovinské, i ty, jež mluví z táboru jeho odpůrců. Jako politik měl jich mnoho pro svoji otevřenou přímost a bystrý rozhled.

Předplácí se pro Prahu: na čtvrt léta K 2·40, na půl léta K 4·80, na celý rok K 9·60 Poštou: na čtvrt léta K 2·50, na půl léta K 5·—, na celý rok K 10·—. — Sešitové vydání (o dvou číslech) vychází při každém druhém (sudém) čísle. Cena sešitu 60 hal. — Knihovna »Lumíra« vychází s každým sudým číslem (nebo s každým sešitem) Lumíra a předplácejí odběratelé ročně pouze K 3·—. Jinak stojí sešit 24 hal. — Patisk původních prací se vyhrazuje. — Dopisy administraci »Lumíra« buďtež adresovány: Časopis »Lumír«, Praha, Karlovo náměstí č. 34. — Listy přijímáme jen frankované. Rukopisy nevracíme. — »Lumír« vychází 1., 10. a 20. dne každého měsíce.

Redaktor Václav Hladík. — Majetník, vydavatel a nakladatel J. Otto. — Tiskem »Unie« v Praze.